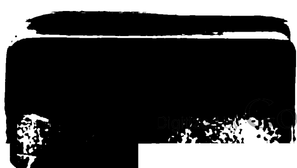

72804184

VET TES EN
NOV TAM TVM
Dei
Sub Numine
Viget

Google

GRAĐA

ZA

POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAV. AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, Agram

KŃIGA 1.

UREDIO

MILIVOJ ŠREPEL.

U ZAGREBU 1897.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

TISAK DIONIČKE TISKARE.

Poziv na pretplatu.

Da se olakoti nabava akademijskih publikacija, davat će jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i **buduće godine 1897.** sva svoja izdanja **uz godišnju pretplatu od**

deset forinti a. vr.

Jugoslavenska akademija izdat će **god. 1897.** u svemu **barem** 10 knjiga; između ostalih: **Rječnik** hrvatskoga ili srpskoga jezika, svez. 17.; **Ljetopis** svez. XI.; **Monumenta ragusina** svez. V.; **Folkloristički zbornik** svez. II.; **Stari pisci hrvatski** svez. XXI.; **Građa za povjest književnosti hrvatske** svez. I., te **četiri** knjige **„Rada“.** Budu li dopuštala sredstva akademije, ona će drage volje hrvatsku knjigu obogatiti još kojom publikacijom.

Pretplate neka se šalju ili upravi jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, ili akademijskoj knjižari dioničke tiskare u Zagrebu.

Knjige će se p. n. pretplatnicima izdavati mjeseca srpnja i prosinca u akademijskoj knjižari, a onim izvan Zagreba slati će se poštom, te će pretplatnici sami plaćati poštarinu.

Imena pretplatnika štampat će se u **„Ljetopisu“.**

Tko sabere deset pretplatnika i **pošalje pretplatninu,** dobit će badava po jedan primjerak svih knjiga, koje izađu god. 1897.

Sve prijatelje akademije i hrvatske narodne knjige molimo, da nastoje prikupiti što veći broj pretplatnika.

U ZAGREBU, mjeseca prosinca 1896.

Jugoslavenska akademija
znanosti i umjetnosti.

GRAĐA

ZA

POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAV. AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KŃIGA 1.

UREDIO

MILIVOJ ŠREPEL.

U ZAGREBU 1897.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

Đionička tiskara u Zagrebu.

PRIPOMENAK.

Tkogod prati razvoj moderne nauke, jamačno znade, da se u svim znanostima i naukama danas najveći i najznatniji pojavi izvode iz sitnih, mnogobrojnih uzroka. Astronomi drže, da su se sunca i planeti razvili iz malih gvala pare, geolozi u prevratima zemļe ne vide više posļetka kozamskih sila nego resultate mehaničkoga i kemijskoga djelovańa bezbrojnih kapļica vode, pješčanih zrnaca i mikroorganizama, biolozi su sveli život složenih tjelesa na život najprostije kļetke, psiholozi odbijaju sve na sitne utjecaje često besvijesne, historici su uklonili heroizam iz povjesti i vide u historiji resultat kolektivnoga ļudstva, sociolozi su raščlanili socijalni život na tisuću života i utjecaja, lingvisti su rasjekli drvo jezika u bezbrojne korijene, historici prava otkrivaju najzapletenije oblike u običajima barbarâ, a ovoj se tendenciji nauke nije mogla oteti ni kńiževna historija, te vidimo, da historici kńiževnosti najsavršenije tipove pojezije tumače iz sitnih motiva, iz prehodnih ideja, iz utjecajâ duševne atmosfere.

To je izazvalo potrebu, da se historik kńiževnosti ne obazire samo na sama djela kńiževnička, nego i na svu silu raznih suvremenih utjecaja, ako hoće da uhvati potpunu sliku kojega pisca ili koje kńiževne epohe. Meni je bar pojezija Preradovićeva zasjala u svoj živosti istom onda, kad sam pročitao ńegova pisma, dapače pojedinih pjesama ili motiva u opće ne možeš ni razumjeti, ako ne znaš, što je pjesnika potaklo. Napredni narodi evropski već duže vremena skupļaju takovu građu za povjest svojih kńiževnosti, pa je evo i naša akademija na ponuku svoga člana g. Vatroslava Jagića pokrenula nov niz svojih izdańa, u kojem će objelodańivati građu za povjest hrvatske kńiževnosti a i — kulture, jer se one u mnogim točkama sastaju, kako na priliku potvrđuje povjest teatra.

*

U ovu će „Građu“ ulaziti mańi kńiževnički sastavci, koji se ne mogu posebice izdavati, korespondencija ļudî, koji su se istakli na kńiževnom poļu, razni ini prilozi, koji su podobni, da objasne koju čest kńiževne prošlosti naše. Mnogo ovakove građe nahodi se u javnim arhivima i kńižnicama, mnogo je još imade u privatničkim rukama, a mnogo je građe već i propalo. Pokrećući akademija izdavańe ove građe imala je i to na umu, da za vremena spase, što još može, jer se živo nada, da će ovaj ńezin pothvat ponukati rodoļube, u kojih takove građe imade, da jê prikupe i sačuvaju za korist hrvatske nauke, a za slavu hrvatskoga naroda, jer je povjest naše kńiževnosti i ńenih patńa slavna čest sve naše prošlosti; u prošlosti kńiževnosti naše osjećamo žar najplemenitijih srdaca i vidimo sjaj najviših umova. S osobitom će pažńom akademija prikupļati građu za povjest ilirizma, gdjeno se je kńiževnost najtješńe svezala s narodnim životom. S povratkom ustava nastaje po kńiževnost hrvatsku novo doba, pa je ovdje od prilike prirodna međa, do koje će se za sada redovno objelodańivati građa, izuzevši dakako takove događaje, gdje ne bi bilo zgodno, da se prekine kod godine 1860, n. p. kad objelodańujemo ukupnu korespondenciju pjesnika ili kńiževnika ilirskoga, koji je radio i koju godinu kasnije.

Kako Srbi imaju svoju akademiju u Biogradu, držali smo, da je naša dužnost ovdje u Zagrebu, da objelodańujemo građu samo za kńiževnost hrvatsku; ne činimo toga možda iz separatizma, nego želeći, da posao podijelimo, a i budući prinukani novčanim prilikama naše akademije, kojoj jedva dotječe za izdavańe svih ńezinih već započetih pothvata kńiževnih. Dok za sredovječnu kńiževnost hrvatsku imademo već „Starine“, u ovoj će se „Građi“ pribirati prilozi za kńiževnost novovječnu, otkako je obretena štampa. A držimo, da ne bi bilo pravo, kad se ne bismo obazirali, koliko treba, i na djela hrvatskih kńiževnika, koja su napisana kojim tuđim jezikom, poimence: latinskim, talijanskim i ńemačkim.

U starijim prilozima poslužili smo se transkripcijom držeći se načela, koje je naša akademija prihvatila za izdavańe „Starih pisaca hrvatskih“, a u prilozima novijim (počevši od Gajevih reforama) ostavismo pravopis, kakov je u izvorniku.

Svi su prilozi objelodańeni u ovoj kńizi točno po izvoru; ako je što promijeńeno ili dodano, označuje se uglatim zagradama.

Mila mi je dužnost, da ovdje usrdno zahvalim svima, koji su me ikako potpomagali, dok sam uređivao ovu prvu kńigu „Građe“, a

to su poimence: slavno ministarstvo prosvjete u Biogradu, slavno upraviteļstvo frańevačke kńižnice u Dubrovniku, štovana gospođa udova Šulekovica, vrla gospoda Vatroslav Bertić, dr. Ivan pl. Bojničić, dr. Stjepan Ilijašević, Antun Kaznačić, Ivan Kostrenčić, Emil Laszowski, Vladimir Mažuranić, Dušan pl. Preradović, Tadija Smičiklas, dr. Antun Spalatin, Ivan Tkalčić i Ivan vitez Trnski.

Pošto je već sedmi arak bio štampan, dobio sam od g. dr. Stjepana Ilijaševića tri Preradovićeva pisma, ali sam ih još mogao smjestiti na mjesto, koje im pripada po kronologiji.

Završujem sa željom, da bi izdavańe „Građe za povjest kńiževnosti hrvatske“, koje se započelo s ovom kńigom, podavalo nauci što više pobude i koristi, a narodu hrvatskomu što više okrepe i užitka.

U ZAGREBU 28. lipńa 1897.

Milivoj Šrepel.

GRAĐA ZA POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

Kńige Ovidijeve „od lika ļubenoga“

stumačene po

Petretu Hektoroviću.

Priopćio Sime Ļubić.

Vicko Pribojević Hvaranin u govoru rečenom god. 1525. (Oratio de origine successibusque Sclavorum habita Phariae a. 1525. Venetiis 1532) hvaleć više Dalmatinaca suvremenih, tada na glasu po književnih djelih, veli o Petru Hektoroviću ovako: Petrus Hectoreus, qui inter cetera eleganti metro Nasonem de remedio amoris in illyricum idioma cum magna omnium admiratione transtulit vel minimum jota non ommittens.

Da je to Petrovo djelo postojalo i poznato bilo i poslije njegove smrti (1572), svjedoči nam Jerolim Kavanjin (1640—1714), koji ga spominje u svom djelu „Bogatstvo i Ubožtvo“ (Pjev. VIII. kit. 20); a slavni Šafařik (Gesch. der südslav. Litteratur II. 120) kaže, da se je prama koncu prošloga vieka još čuvalo. Uz svu pomnju, koju sam uložio, da i ovoj radnji udjem u trag, a to prigodom, kad se u akademiji radilo, da se novo izdanje svih Hektorovićevih djela za tisak pripravi, ne mogoh ipak do uspjeha doći.

Nego tu nedavno g. Belisar Vranković, bilježnik starogradski, premećuć i razgledajuć neke stare spise i listine u knjižnici vrloga g. Dra. A. Spalatina, sina jedine kćeri slavnoga Petra Nisetića, te baštinika ne samo Nisetićevih dobara nego tim i Hektorovićevih uspomena, namjeri se na star rukopis[1], u kojem s prva stoji još jedna, ali nepoznata poslanica Petra Hektorovića gosp. Mikši Pelegrinoviću, a za njom pjesan, kojoj je nadpis: Knjige Ovidijeve od lika ljubenoga stumačene po Petretu Hektoroviću Hvaraninu.

[1] Po mom mnienju Spalatinov rukopis nije izvornik, pošto ima u njem takovih pogrješaka i pomanjkanja, koja se spisatelju pripisati ne mogu, ali je svakako veoma star, vjerojatno od god. 1528, kako i poslanica. Pribojević pak svjedoči nam, da je ovaj prievod g. 1525 već poznat bio, daklo i izvornik morao bi biti nešto stariji.

Kad sam onomad došao u svoje mjesto, Dr. Spalatin ne počasi časa obaviestiti me o tom odkriću, te mi pruži dragovoljno rukopis, da ga razgledam i ocienim. Ostah jamačno iznenadjen, kad se uvjerih, da je napokon odkriven ovaj najprvi do sad poznati Hektorovićev književni trud, o kojem sam i sam pisao bio, da mu se sada trag zameo. (Pisci hrvatski, knj. VI. str. XXIV.)

Iz gori pomenute poslanice Petrove M. Pelegrinoviću vidimo, da Petar nije preveo iz latinskoga u hrvatski jezik, kako se je do sada mislilo u obće, svega Ovidijeva spjeva o lieku od ljubavi (remedia amoris), koji se dielio u dva diela; preveo je on samo prvi dio, jer mu se činilo, da bi ovaj mogao čovjeku od koristi biti; dok je drugi dio na stranu ostavio, a to „ciéa razlika nepoštenja, koja najdoh u njemu". Izporedjujući pak ovu Petrovu radnju s Ovidijevim tekstom, postaje jasno i to, da Petar nije od rieči do rieči, kako kaže Pribojević, preveo Ovidijevih stihova, dapače da je neke i manje zapaprene izpustio, a sve po svojoj volji preinačio i prekrojio, da ne bude zlomu duhu ni sjenke ni traga, što je i njegovu uzgoju posvema dolikovalo. Stihova Ovidijevih upotrebio je Petar 144 prvih, a preveo ih je u 166 svojih.

Plemenitomu i svake časti dostojnomu gospodinu

Mikši Pelegrinoviću,

vlastelinu hvarskomu,

Petar Hektorović milo pozdravĮenje s priporučenjem P.

RazmišĮajući ja, pridragi moj gospodine Mikša, da svi oni, ki tuja pisma istumačuju, prilični su viditi k onim ženam, koje, budući same neplodne, ostale žene babiti pomagaju; i znajući, da su na svaka raspravĮanja podloženi i tvrdim načinom nenavidjeni od onih navlastito, ki tuje pohvale skraćujući sebi slavu išću; ki ne prociňujući trud ni način od tumačenja, oni ga najliše, u kojem se svezanimi nogami postupa, najmaňemu potepenju ne prašćaju. Uklaňao sam se rado od toga ništo za ne biti sciňen (van [su od]govoru) nevridan i neplodan, a ništo za ne stati na putu nenavidosti i jezikom zlorikim. Da jere posli poznah, da su tej stvari potribne i ne male hvale dostojne, privrćajući ovih dan minutih kňige Ovidijeve od lika Įubenoga u dva dila razdiĮene, ne hteći zarad zlih od dobra dila izostati, odlučih jedan od ňih našemu jeziku podati, a drugi na stranu ostaviti cića razlika nepoštenja, koje najdoh u ňemu, budi da izmišano biše s nikimi nauci prudnimi na vidinje

i korisnimi. Kakono putnik, ki, akoprem vidí lip i izvrsan cvit u plotu kupinom i dračjem ograjen, ne će prostriti ruku, da ga utrgne za su lipotu cvita za ne ogrditi ju ostrim dračjem i kupinom. I stoga stumačih, kako umih, skladajući u pisni po pridńemu običaju mojem, ništore ne odloživ, a koliko mi jest mańe uzmožno bilo, pridajući, na to nastojeći sasvim ono, ča je rimskim jezikom izrečeno, sve da se bude našim razumiti; u kojega tumačenja dubravu uputih se i ne s malim strahom, videći, da oružje, kojim opasan jižjah, biše mi sve obŕjavilo, a końic mnoga lita na dvor ne izašadši od duga nejahanja otromio steći; zatim veliko vrime u razmisli, imaju li ovi trudi moji na svitlo izajti za veliku priprošćinu, nepristalsto i neslatkost, ka mi se mni u ńih, li hotih da izajdu, videći našega strane jezika toli betežne i nalipom nepokojne ļubavi istrovane. Iziskujući napokon, koji vojvoda ali koji obraniteļ pristoji se ńim na ovomu izašastju, od vas (verujte) pristalijega ne najdoh nidnoga, poznavši vas od davna u svakoga petja vrsti suda procińena, razuma duboka, i u svem vridnosti velike, od onda najliše, otkle vašu toliko slatku i naredno složenu Jupku od vas slišah. Zato jih vam pridaju i prikazujem, i budi da ste inaka dara od mene dostojni za mnogostruka obezanja, koja su vaša na meni, li ove srčeno primite radi davńene prijazni naše, koje, molim vas, kada budete, zadovoļno napravivši, urešili, da jih tako, vašim šćitom zaslońene, izvedete. Jere sam u tomu stanovit, kada vas odvitnika moga ļudi poznati budu, da jih nitkor nepodobnim dilom ali nepristalom besidom ne zadije, s kojimi zajedno i mene vam priporučujem na sve zapovidi vaše pripravna, moleći vas, da me budete ļubiti, kako ste naučni, u zdravu miru, srićnu živļenju vašemu i pokojnu.

Od porojenja stvoriteļa osmo godišće nakon tisuća pet sat i dvadeset. Prvi dan miseca marča.

Kńige Ovidijeve od lika ļubenoga

stumačene po

Petretu Hektoroviću Hvaraninu.

1 Natpisu zgor vidiv — ovu bog ļubeni
reče vas problidiv: — „boj se spravļa meni“.
Rih mu ja: „ne tvori — mene tim, za tvoj stril
nisam u tvom dvori — nevirnik nigdar bil.

Ne znaš li, kolik znoj — oni mi stig poda,
ki nošah sluga tvoj, — buduć ti vojvoda?
Nisam ja Diomed, — komu se ne omrazi
stvoriti toku zled, — da t' majku porazi.
Ja ļubļah goruće, — druzi bihu lašńi;
i ļubim, znaj, vruće — još i dan današńi.
Pisah mnozim isklad — služenja u tvoj dvor,
i ča je razum sad, — pri biše nerazbor.
Ni momu nauku — ni tebi protiv grem,
nisam prostral ruku, — ča pisah, da razdrem.
Ako ki ļubenih — radostan pribiva,
budi mu vitar tih — korabļi, kud pliva.
Ako l' je meju ine, — zlorado ki pati,
neka ne pogine, — lik mu ću podati.
Zašto druzi hrlo — smrti se podaše,
obisiv za grlo, — tere se skončaše?
Zač se hti drugi strt, — mačem duh oprostiv?
čemu t' je ļuska smrt, — buduć vas dobrostiv?
Tko ne može podnit, — neka brime sprti,
ter ne ćeš uzrok bit — nikomur od smrti.
I mlad si i šale — za te se pristoje,
gospostva i hvale — razbludne tokoje,
Znam, da vojevati — mogal bi striļaje,
nu za smrt zadati — tva strila tupa je.
Postavi očuha, — ki se bojem slavi,
da ne pojam duha — boj bije krvavi.
A ti li nauke — tve majke sliditi
nastoj, u kih buke — ni strah ne ć' viditi,
Cić kih se sestrice — ni majke ne brinu,
niti deru lice, — ni crne koprinu.
Ti nastoj mladosti, — po vratih da busa,
ka mnokrat zadosti — cvitjem jih potrusa.
Čin', otaj da stiču — drazi se i side,
i kadgod da smiču — lažive beside.
Gledaj, gdi se mole — na vratih gospoje,
ali gdi se bole, — s plačem tužni stoje.
Taj ti bud ļubak plač, — toj drago živļenje,
gdi ni kopje ni mač — ni smrtno udrenje".
Ovo ja izrekši — ganu se, uhrli,
ter k meni dotekši — slatko me zagrli
S trepetom od krili — zlatih, pak reče tuj,
dav mi celov mili: — „ča s' počal, nasliduj".
Zato hod'te k meni, — da primete svit moj
svi, ki ste hińeni — na službi ļubenoj,
Neka vas ozdravi, — ki vas pri učaše
živit u ļubavi — i slajat ńe čaše;
Neka one ruke — ozdravit vas budu,
ke vam daše muke — i rane u trudu,

Kakono zemļa, ka — zelena od svude
plodi bilja svaka, — ka truju i prude;
Ka čini, vidim ja — oto jur mnogo lit,
procvitat kon dračja — ružice rumen cvit,
Al kako poznani — Akile po vas vik,
ki kopjem, kim rani, — rano mu poda lik.
Muže grem učeći — i vas još gospoje,
nauke dileći — s oružjem na dvoje;
Od kih ako nika — nisu pristala svim,
li kagod prilika — prudna će biti, mnim.
Nahodim korisnu — vele stvar i čudnu
ozdraviti bisnu — vred pamet i bludnu.
Ne bi se umorila — pri roka (smim vam rit)
Philis, da bi imila — nauka moga šćit,
Ni bi izdišući — kopnila s višine
Eneu vičući — Dido prik pučine,
Ne bi za pohlep svoj — osvetu tvorila
pobivši sinov broj — Medea nemila,
Nit bi Philomenu — ńeje svak ockvrnil,
ni za stvar hinbenu — satvoren pticon bil.
Paziphu mi doved' — i Phedru, ter hoću
očistiti ńih zled — i bludnu gruboću.
Daj Pariža k meni, — ne će muž zazriti
nevirnoj Heleni, — poštena će biti.
I ne će se Troja — travicon zelenit
sita trudna znoja — pod stupom deset lit.
Da bude proštila — nauka moga dil
Niševa hći Šila, — Niš bi kraļ dugo bil.
Po meni ostaviv — jur svak misli zale,
putem će upraviv — hodit od pohvale.
Ja vam potribam bih, — kada ļubit učeć
zovih vas k sebi svih, — sad vam sam vele već.
Očito ću vaš gnus — očistiti zloban,
iskoreniti bus — ukripļen mnogo dan.
Tebe bih zato htil — moliti, ki si zgar,
Apolo, jer si bil — pisnivac i likar.
Ti mi bud pomoćnik, — naredi svist moju,
da skažem pravi lik — u pisnih, ke poju.
Prvi je lik ovak: — tko će me učenje,
uzmakni nogu svak — na prvo stupļenje.
Naprišno nastoj van — dat misli ļubene,
čin', da tvoj koń počan — prem hodit usprene.
Zlo sime ter ne goj, — bud da t' se uzgrusti,
dokole čemer svoj — po tebi ne pusti.
Vrime je čudna stvar — uzmnožna na sviti,
ko čini grozd jadar — napokon sagńiti,
Ko čini, da zriju — žita, klas da usiše,
ka drobnom, ja viju, — travon se podviše.

Ko je sad najviše — stablo, gdi hlajahna
sinca je, pri biše — šibica tańahna.
Tad bi ju zgulil van — rukon, sad je šira,
sad bi joj potriban — mašklin i sikira.
Razmisli jednoćkrat, — ča ljubiš, ka je rič,
ter jarmon, ki će t' vrat — strti, već se ne dič'.
S prve se usili, — ličenje je pozno,
kad se svud raskrili — zla nemoć prigrozno.
Hiti i nemoj kad: — oto ću sjutra rit,
tko nije spravan sad, — grje će posli bit.
Odmičuć se da stan — s pićon toj nevoļi,
jer bližńi svaki dan — na slobod je boļi.
Velika se najde — rika, premda od mala
izvora izajde, — kad je uzbujala.
I više je nozi — od gļezna tuj vode,
gdi potoci mnozi — na jedno se shode.
Oh nebogo Mirra, — da budeš razumit,
kolika zamira — s griha će tvoga bit,
Ne bi se prikorom — takovim odila,
ni obraz tvoj korom — drivenom pokrila.
Vidil sam ja ranu, — zato smim govorit,
dugo nehajanu — crńem se satvorit;
Da jere takova — voća je sladak cvit,
svih nas je rič ova: — sjutra ću boļi bit.
Mejutim se ogań skup — u kosti upiri,
kako kad grji stup — dubļe se raširi.
Ako l' se bolezan — ni novo otkrila,
i vaša ļubezan — stara je i zrila.
Vim, da mi ni lasno, — li ne ću zabavit,
premda sam zvan kasno, — ni bolna ostavit.
Peantov Philoktet — imaše pritrti
ne stav dan šest ni pet — nogu za strah smrti,
Li posli zdrav je bil — i čul sam, gdi broje,
i on da je prispil — na rasap od Troje.
Budi ja da veću — żeļu na mladu dojt
bol iman, li ne ću — ni zastaranu ojt.
Lastan je ogań mal — ugasit, ali pak
kad je jur popristal — plamenon, i nejak.
Da kad su naglosti — jake, svak jih se čuj,
mučno ć' najt hrabrosti, — ke će moć ništo tuj.
Lud će se pokazat, — ki ima prigodu
niz dol pojt, ter kazat: — gre plovom uz vodu.
Dokolu u bisu — pamet je opora,
znaj prijate nisu — riči razgovora,
Da kad jur ne brane, — boļe stvari idu,
bolni ticat rane — i sliše besidu.
Manen je [i]stinom, — razgovor tko daje
majci, ka nad sinom — mrtvim se skončaje,

Da kad pusti vapaj — i suze izroni,
tad se jur žalost taj — romonom odgoni;
Ličenje i ino — u vrime naprudi,
s nevrimenom vino, — ko se pije, naudi;
Pače se užgav vas — razdraži nemalo,
tko je karan u čas, — ki nije pristalo.
Zato dim, tko će van — uze se slobodit,
nemoj to dni zaman — ni noći provodit.
Isprazno jer vrime — toke je jakosti,
da plodi zlo sime — u gorkoj slatkosti,
Koje te smamļuje, — ko čini, da ļubiš,
ko te zagrļuje, — da se pak pogubiš;
Ili koja dila — da budeš tvorit sam,
skršena je strila, — smrzal se ļuben plam.
Jer kako vrbova — stabla al tršćice
po krajih obrova — draguju vodice,
Tako zaman-stanje — ļubi nepošten blud,
tko ima težanje, — svrći će takov trud.

Pismo Ivana Ungnada kraļu Maksimilijanu o ńemačkom predgovoru ćirilovskoga katekizma.

Priopćio Dr. Karlo Schrauf.

(1561, septembra 1, Vrach).

Durchleuchtigister vnd grossmechtiger khünig. Euer khünigkhlichen würden seind mein gancz vnderthenigist willig vnd gehorsamiste dienst alzeit höchstes vermögens bereit. Gnedigister herr. Nachdem das werckh der Cirulischen buechstaben so weit, gott lob, fertig, das man mit denselben noch jnn wenig tagen den Catechismum wirdt truckhen mügen, vnd aber herr Primus Trubar, welcher noch auf dise stundt nicht wider aus Crain hieher ankhomen jnn der Teutschen vorred des Crabatischen Cathechismj Eurer khünigkhlichen würden vnderthenigist fürpracht, das er, was hernach getruckht werde, Eurer khünigkhlichen würden auch vnderthenigist dediciern vnd zueschreiben wölle, vnd auch Eur khünigkhlichen würden zuförderist dises gottsellige werckh christenlich vnd gnedigist befürdert, hab ich jnn gedachten herren Primusen Trubars namen ein Teutsche vorred ann Eur khünigklichen würden stellen lassen, welche man vornen jnn den Cirulischen Catechismum jnn Teutscher vnd Cirillischer sprach truckhen möchte; dieweil ich aber, gnedigister künig, vngewiss, ob die Eurer khünigkhlichen würden also oder nit gefallen werde, vnd Eurer khtünigklichen würden jch jnn allem vnderthenigisten gehorsam zu laisten mein höchste freud were, hab Eurer khünigkhlichen würden ich dise zuuor gnedigist zu ubersehen, vnderthenigist zusenden wollen, welche Eur khünigkhliche würden hiebej gnedigist zu empfahen, vnderthenigist pittendt, die wollen dise nach derselben gnedigistem gefallen emendieren, vnd mir volgendt gnedigist wider zukhomen lassen. Die Augspurgische confession jst auch nachent gar jnn die Crabatisch sprach transferiert, welche hernach auch mit Glagolischen vnd Cirilischen buch-

staben getruckht kan werden. Was ich gnedigister khünig ann disem werckh khan fürdern, will ich ann meinem treuen vleiss vnd höchsten vermögen nichts erwinden lassen, da ich auch Eurer khünigkhlichen würden vnderthenigist khündt diennen bin jch allzeit vnderthenig willig, vnd thue mich, sambt dem hochnuczlichen christenlichen werckh Eurer khünigkhlichen würden vnderthenig befehlen. Datum Vrach den ersten Septembris anno etc. 61.

Eur khy wirde etc.
gehorsamer vnd
vnttertenigister

Hanns Vngnad
etc. per manum propriam.

Posļednjih pet redaka napisao je sam Ungnad.

Pap. Orig. c. sigillo papyro impresso.
In dorso: Dem durchlauchtigisten hochgebornenn fürsten vnd herrn Maximiliano khönig jn Beheimb erczherczogen zw Osterreich etc. meinem genedigisten herrn.
Biļeška kancelarije: Vngnad
Von dem Cirulischen cathechissmus
Placet.

Izvornik u bečkom dvorskom arhivu. Odgovor Maksimilijanov vidi u Kostrenčića, Urk. Beitr. p. 57.

Latinske pjesme Junija Palmotića.

Priopćio Milivoj Šrepel.

Iz naracije Stjepana Gradića, štampane pred Palmotićevom Kristijadom u Rimu g. 1670., saznajemo, da je Palmotić u mladosti pjevao i latinske pjesme. Napomenuvši Gradić, koliko je na Palmotića utjecao ńegov ujak Mihajlo Gradić, „quem ille in parentis loco semper coluit et obseruauit", nastavļa ovako: „Sed praecipue illo duce et quasi monstratore usus est ferentis ad ueram poetices gloriam uiae. At haec Palmottae quasi domestica institutio fuit, namque ad humanitatem et caeteras ingenuas artes doctores ex professo habuit Camillum Gorium Senensem et Ignatium Tudisium, consanguineum suum, societatis Jesu sacerdotes, viros non minus vitae sanctitate, quam litterarum laude praestantes, quorum in ludo, nobilium adolescentulorum frequentia eximie in civitate florente, latinis litteris est eruditus, celeriterque ad summum eloquentiae decus euasit, cuius illustria documenta quottidie ab illo prodibant omnis generis, omnibusque argumenti carminibus consignata, quibus nihil sublimius fuit, nihil elegantius, quodque ad veterum poetarum copiam et maiestatem propius accederet. Sed cum latinae poeseos laudem claris cerneret veteris nostraeque memoriae scriptoribus occupatam, satisque intelligeret, nullam mediocribus poetis in re litteraria gratiam esse, liberiorem exercendae industriae et proferendi ingenii campum delegit, illyricas Camoenas, accensus gloria nobilis in ciuitate poetae Joannis Gundulae Francisci filii, consobrini sui, cuius ingenium per ea tempora magno cum civium exterorumque plausu in edendis elegantibus fabulis et nobilitando ragusino theatro versabatur famaque iam inclytum erat edito illustri poemate de Vladislai Polonorum principis rebus in bello turcico gestis".

Cerva u svojem djelu „Bibliotheca ragusina" II, p. 379 sq. (1740.) navodi Palmotićeva djela, pa na 13. mjestu navodi: „Odae, cantiones et epigrammata quam plurima".

Izrijekom napomiňe latinsku poeziju Palmotićevu Dolci, Fasti (1777.) p. 36: „Neque tantum illyrica, sed poesi quoque excelluit latina, ut laudata a me in praef. ad lectorem demonstrat Panegyris una cum ode in laudem Jo. B. Bargiocchi Soc. J. Anconae edita per Marcum Salvioni anno 1633“. A u prefaciji p. IX. navodi iz panegirika Palmotićeva rodoļubne riječi:

Sciat Itala tellus — haud ragusinis vicinam serpere terris — barbariem; ingenuas sed libera stare per artes — maenia . . .

I to je sve, što smo do sada znali o latinskoj poeziji Palmotićevoj. Pregledavajući rukopise frańevačke biblioteke prošle godine (1896.) u Dubrovniku našao sam pod brojem 873 (Ciulich, Biblioteca p. 182) šest sveščića, napisanih rukom kanonika Rafajela Radeļe. Čulićeva ih knjiga l. c. označuje ovako: „Sei fascicoletti di carattere del Can: Radeglia, contenenti poesie di autori Ragusei, particolarmente di Stefano Gradi, trascritte dai Codici Vaticani“. Rafajelo Radeļa prepisa također Kunićeve pjesme (pod br. 493) u 103 fascikula, a ima ńegovih rukopisa u biblioteci i više, pa se vidi, da je i onaj rukopis pod br. 873 doista prepisan rukom Radeļinom. O ńegovu trošku izišli su Kunićevi epigrami u Dubrovniku godine 1827.

Šest sveščića rukopisa 873 obuhvaća 94 stranice. Na p. 1 nahodimo hrvatski epigram, koji se pripisuje Palmotiću.

Ex codice Vaticano sub Num. 6910 fol.[0] 159 a tergo, habetur sequens Epigramma Illyricum, quod in eodem Codice tributum legitur Junio Palmottae.

O rijeko, kâ tvoreć romone svim mile
  Na vodu siliš teć pastijere i vile;
U koje većekrat mâ Rakle svjet prosi,
  Ko će joj cvijetje stat zlaćenijeh vrh kosi;
Često ako tekuće mê suze i moj cvil
  U podne najvruće tebe su *(sic!)* uzmnožil,
Vidjet mi daj lice u bistroj toj vodi
  Mê slavne božice, da klańam ńoj odi.
Ah! ne ć' čut molbe mê. Nemile i prike
  Morske sam valove ja držo, ne rike.
Nu zla vil, u krilu kâ se tvom ogleda,
  Narav ti nemilu i vrlu toli da.
Ja nosim gork plač moj razmetno tebi u dar,
  A dô sam srce ńoj, najdražu na svijet stvar.
Za ovo mi čińeńe lakomi prem ste vi,
  Ti od rajske ńe slike, ona od svê ljubavi.

Iza toga na pp. 1—3 nahodimo iz istoga rukopisa vatikanskoga dva prijevoda ovoga epigrama u elegijskim distisima, prvi je od Bernarda Georgija, a drugi od Stjepana Gradića.

Na p. 15 nalazi se iz vatikanskoga rukopisa 6900 (fol. 148) poslanica Stjepana Gradića Juniju Palmotiću. Na p. 53 nalazimo iz vat. rukopisa 6910 (fol. 176) prepisanu odu Palmotićevu: „In laudes Joannis Bonae Reipublicae Ragusinae Rectoris mense Augusto an. 1645. Junius Palmotta“, a iza ńe na p. 56 opet Palmotićevu odu: „Ad Stephanum Gradium Junii Palmottae ode“ iz istoga vat. rukopisa; odmah iza ove Palmotićeve ode nalazimo ńegov panegirik na p. 58: „De Ingressu in urbem Romanam Christinae Gothorum, Vandalorum, ac Svecorum Reginae Panegyricus Junii Palmottae Patricii Ragusini“.

U dubrovačkom rukopisu 873 ima osim toga inih latinskih pjesama Stjepana Gradića, od kojih su neke i štampane u djelu „Septem illustrium virorum poemata. Editio altera. Amstelodami, apud D. Elsevirum MDCLXXII“. U toj kńizi štampana je također oda Gradićeva Juniju Palmotiću (Ad Junium Palmottam, scriptorem egregii poëmatis de rebus a Christo Domino inter homines gestis, Illyrico carmine compositi). U dubrovačkom rukopisu nahodimo nadaļe pjesmu „Bernardi de Georgiis Ragusini“, te poviše latinskih pjesama „incerti, sed Ragusini auctoris“.

Za jednu od takovih pjesama (na p. 49) čitamo:

„Elegia nescio cujus Ragusini, quae chartulae inscripta est, et agglutinuta habetur folio 205., ac signatur, efficitque fol. 26. Codicis Vaticani sub num. 6910. ad Gradium data; eamque Gradii non esse indicare videntur, quae ad calcem ejusdem chartulae leguntur ex parte: Index vero VIII Codicum Latinorum, quae in Vatic: Biblioth: asservantur, asserit eam Elegiam esse Junii Palmotae:

Felix anno saeculari 1675 auspicium“.

Ali ne može biti Palmotićeva, jer je Palmotić već godine 1657. umro.

Zanimļiva je Radeļina biļeška na koncu rukopisa: „Vide inter carmina Flavii, Mondegai et Georgii a me descripta et apud me servata = In obitu Michaelis Gradii Epicedion Junii Palmottae =“. U dubrovačkoj frańevačkoj biblioteci ima rukopis bez natpisa pod starim brojem 299, a pod novim 321, o kojemu katalog (p. 119) kaže: „In funere Michaelis Gradi Carmen, cui initium — Jam satis obstrictam tenuere silentia vocem etc. di 787 esametri bellis-

simi; ne ignoro l' autore". Pročitavši ovaj rukopis uvjerih se, da je to Palmotićev epicedij o smrti Mihajla Gradića, ńegova ujaka, kako se može razabrati ponajpače iz stiha 478 i 479.

Ove četiri sačuvane latinske pjesme Junija Palmotića zanimļiv su prilog za poznavańe ńegova pjesničkoga rada, pa ću ih na drugom mjestu ocijeniti.

In laudes Joannis Bonae Reipublicae Ragusinae Rectoris mense Augusto an. 1645. Junius Palmotta.

Largire Vati nunc, facilis, tuo,
Regina, gratum, Calliope, melos,
Nostroque da vires canoras
Ingenio per amica plectra,

Ut possit aptis carminibus bonas
Referre laudes Principis optimi,
Quem diva virtus ad supremos
Evehit emeritum curules.

Assueta dignos imperii manus
Tractare fasces, alite cum bono
Rursus resumit, patriosque
Nobilitat generosa fastos.

Justum et tenacem propositi virum,
Felicitantis qui sapientiae
Jucunda gustavit fluenta
A tenero studiosus aevo,

Decent honores; nec sine numine
Plato, disertae gloria Graeciae,
Praedixit, ante omnes beatam,
Quam sapiens moderatur, urbem.

Virtutis ergo dum comes aureae
Bonus Joannes invigilat tuis,
Ragusa, muris, vir sagaci
Strenuus ingenio, manuque,

Secura saevi vive periculi
Hoc lacrymoso tempore, nec minas
Fido superstantes ovili
Threicii timeas Tyranni.

Ah! cerne, quantis asper hiatibus
Venena spirat foeda, quot igneis
Cinctus cerastarum catervis
Bella movet Veneto Leoni:

Quot rauca Graji per maris aequora
Ducit cohortes dirus, ut occupet
Regnata Minoi severo
Arva, sagittiferasque sylvas:

Et jam Leonum nota cubilia
Irrumpet audax, et miserabiles
Cydonios saltus relinquet
Anguibus Odrysiis colendos.

Mox incitato robore saevior
Aethnaea nigris regna vaporibus
Perusta, fumantesque campos,
Aut Melit[a]e penetrabit arces;

Nec parcet oris impius Italis
Furentis instar turbinis obruens,
Quas Betis urbes, quas Garumna,
Quas gelidus rigat amne Rhenus;

Ni fulminantis magna Dei manus
Hidros minaces, monstraque turpia
Confundet, ut quondam, dabitque
Hesperiis superanda turmis.

Quam justus eheu! me timor opprimit,
Ne vota Coelo displiceant mea,
In justa dum cerno furentes
Proelia Christiadum Tyrannos.

Hinc contumaci Marte Britannia
Regi rebellis fervet; et acrior
Illinc triumphatus resurgit
Gothus in Austriacas volucres:

Hinc bellicosam Gallus Hiberiam
Lacessit armis, nec sinit, ut suas
Vires reluctanti Leoni
Jungat, et ignivomos colubros.

Inter propinquos sanguine Principes
Civile plusquam, proh bone Jupiter!
Bellum recrudescit, huicque
Addit opes animumque monstro.

Vos, o supremi Coelicolae, lues
Arcete nostris moenibus horridas
. . . .
. . . .

Ad Stephanum Gradium Junii Palmottae Ode.

Gradi, Camoenae grande decus meae,
Non tam corusci lumine sanguinis
Conjuncte nobis, quam perenni
Dulcis amicitiae tenore,

En rursus orâ sospes ab Italâ
Urbi paternae creditus, inclyto
Nuper resolvisti labore
Vividus innumeros repostae

Nodos Minervae, discutiens brevi
Sermone, cultique artibus ingenî,
Sagacium quidquid virorum
Opposuit studiosa veri

Mens indagatrix, quidquid et abditis
Natura rerum visceribus parens
Recondit, unde omnis Ragusae
Te coluit venerata Tellus.

Virtus honori praevia, et integrae
Famae creatrix, pervigiles habet
Ubique plausus, hospitumque
Nobilitat generosa mentem:

Hujus corona divite, quae tuo
Praefulget alto consona nomini,
Spectandus incedis per urbes
Ausonias, Gradiamque gentem

Ad astra tollis, dum solido gradu
Sectaris artem sedulus auream,
Cui justa cordi, cui nocentes
Imperio graviore cura

Froenare not[o]s: sic decet arduis
Humana vitae castra laboribus
Durare, nec molles ad usus
Degeneri properare luxu.

Hac arte Patri fit similis Deo,
Scanditque pennâ praepete sidera
Mortalis, et nigrae tremenda
Intrepidus necis arma ridet,

Visens Eoi limina cardinis,
Phoebique claras occidui domos,
Pigroque subjectas Booti,
Quasque niger premit aestus oras.

Felix! decoris cui favet optima
Fortuna votis, quem sapientium
Doctis honorandum catervis
Inserit ingeniosa virtus.

At me hoc carentem munere detinet
Foecunda diris Insula viperis,
Foecunda sylvis, duplicique
Grandiloqui memoranda semper

Pauli periclo, fama licet loquax,
Fictique cornix garrula gentibus
Hos reddat externis honores
Arbitrio popularis aurae.

Juris sed alti filia veritas
Sacro suarum numine virium
Invicta lucet, credulumque
Despicit imperiosa vulgus.

De Ingressu in urbem Romanam Christinae Gothorum, Vandalorum, ac Svecorum Reginae Panegyricus Junii Palmotae Patricii Ragusińi.

Viderat Hesperius placidis Tiberinus ab undis
Proxima coelitibus Romani ad limina Patris,
Abjectâ verae Fidei pro luce coronâ,
Reginam Arctoi venientem e cardine mundi,
Gustavi sobolem, Regum quo insignior alter
Non fuit, hiberno qui regnavere sub axe,
Seu regere imperio Populos, seu Martis amicas
Cogere ad arma manus, et fortia vincere bella.
Utque sacros Romae tetigit Christina Penates
Christicolûm socianda gregi, tum corniger omnis,
Corpora cui tenui glaucum velamen amictu
Circuit, et crines fluvialis obumbrat arundo,

Deponens riguis manantem fontibus urnam,
Naïadum festa circum plaudente choraea
Caeruleum caput attollit, mox talia fatur:
Cinge triumphali felicia tempora lauro,
Et renova structis, mea Martia Roma, theatris,
Quales saepe olim plausus renovare solebas,
Innumeros ageres quum victo ex hoste triumphos,
Teque Orbis Dominam rutilo spectaret ab ortu
Solis ad occasum populis dare jussa subactis.
Plurima namque inter Latias servantia leges
Regna, tuis nunquam vellet cum cedere sceptris
Unus, hyperboreis Gothus loca foeta pruinis
Qui colit, obsessasque undis glacialibus oras,
Impatiens juga dura pati; quin mitteret ultro
Armatas acies, rapidi quae fulminis instar
Diripuere tuas dextris victricibus arces,
Et formidatas Mundo fregere secures:
Hujus belligerae regali a sanguine gentis
(Quae deerat memoranda tuis laus unica fastis)
Invictum Christina genus, magnique Parentis
Inter laurigeros Virgo nutrita triumphos,
En modo de gelido veniens Aquilone protervum
Despuit errorem Patriae, vastique superbos
Deponens regni fasces generosa, suique
Reddita sola potens fido se jungit ovili.
Aspice, ut aurato subiens tua moenia curru
Excipitur festo Populi clamore sequentis:
Ut primi e sacro, tua magna potentia, coetu
Purpurei Proceres mediam comitantur euntem:
Ut lectae occurrunt, multa stipante caterva,
Matres, atque hilari venientem voce salutant:
Ut dictis affari omnes dignatur amicis,
Aureaque arridet facundae gratia linguae:
Ut decor, ut placido fulget gradientis in ore
Regia Majestas oculis animata serenis,
Atque index puri divina Modestia cordis:
Ut Capitolini sedem venerata Tonantis,
Indigetûmque domos Divûm, quibus omnia curae
Imperia, et fidus Romanis Legibus Orbis,
Excelsam ingreditur supremi Praesulis aulam,
Lectorumque Patrum toto plaudente senatu,
Qui sacrum Regem mediâ cinxere coronâ,
Illius ad solium Coeloque Ereboque verendum
(Qua nulla in toto major viget orbe potestas)
Regina armipotens, invicti Aquilonis Amazon,
Prona cadit, sanctique pedes Pastoris adorat,
Et pia regales submittit in oscula vultus.
Ut Pater acceptâ superis in veste refulgens,

Tergemino augustam cinctus diademate frontem
Rex magnus, Rex idem hominum, Divûmqe sacerdos
Maximus exceptam laeto gratissimus ore
Attollit, plausuque Aulae gratantis in alta
Sede locat, fruiturque gravi sermone loquentis:
Sic olim ad Solymum Regem divina sonantem
Eloquia opposito Boreae properavit ab Austro,
Qua sol flagranti siccas foce torret arenas,
Saba opibus, regnisque potens, sed opimior alti
Divitiis animi, magnos quae ad sidera Reges
Tollunt, atque hominem Divis coelestibus aequant:
Utque aulam vidit gemmis auroque superbam,
Et miram Templi molem, quo sanctius olim
Nil sub sole fuit, murosque, arasque nitentes
Innumeris opibus, majestatemque beati
Regis, et excelsum generosae frontis honorem,
Verbaque fatidicos Coeli spirantia sensus
Audiit, et claris obscura aenigmata dictis
Cuncta resolventem, prudens quae multa scienti
Proposuit, tanto rerum stupefacta paratu,
Sed magis admirans regali mente repostas
Divitias, quas nulla olim corrumperet aetas,
Non hominem fassa est mortali corpore cretum,
Sed spectare Deum (si fas dixisse) loquentem.
Fortunate nimis, summo dilecte Tonanti,
Maxime Alexander, forti qui digna gerendo
Nomine, Sacrorum quae sint exempla futuris
Regibus, auspiciis dum sic felicibus annum
Imperii primum decoras, tantumque reportas
Ex Aquilone bonum, video, victricia sparges
Romanae Fidei totum vexilla per Orbem,
Trans Arabas, mollesque Indos, Riphaeaque saxa,
Sedem hyemis, Phoebi trans ultima regna cadentis.
Nempe inculpati mores, atque omne per aevum
Spectata integritas, et amoenae copia linguae,
Quaeque tuae a puero felix sapientia menti
Insidet, obsequium terrae, coelique merentur.
Tu quoque lux nostri, memorandaque gloria saecli,
Regina ante alios fortunatissima Reges,
Quae post regnatum multa cum laude Bootem,
Post mille acceptos Patriae famulantis honores,'
Post acies tot prostratas, pugnataque bella,
Fulmineosque Duces victos, decora inclyta gentis
Theutonicae, Virgo bellatrix, Martia tandem
Ponere tela jubens, strictumque recondere ferrum,
Optatam populis clamas dum prodiga pacem,
Omnes quod pariter terrae mirentur, et astra,
Adversas Coelo patrias erumpere nubes

Pectore toto ardes, sceptrumque relinquis avitum;
Et sanctae Fidei divina in luce refulgens
Tendis ad aeternos Regni melioris honores.
Nec mirum, te velle tuis nova nomina fastis
Addere, et augustum, titulisque insigne superbis
Tollere ad astra genus, magni Dux foemina facti,
Virtutum columen, tenero quae carpis ab aevo
Quidquid floridius, quidquid sapientius alta
Doctorum de mente fluit, quos Dorica tellus,
Quos Romana colit, varios seu dicere motus
Astrorum, Solisque vias, Lunaeque labores;
Sive libet rerum causas penetrare latentes,
Quas immota parit tellus, quas mobilis aether,
Quasque in monstriferis refluum mare concipit undis;
Seu diversorum mores, habitusque locorum,
Et regna, et terras utroque a sole jacentes
Scire juvat, variasque hominum cognoscere linguas:
Quosque viros pace insignes, vel fortibus armis
Aetas quaeque tulit, melius quo more subacti
Fraenantur populi: ceu (quae lectissima virtus
Reginas, magnosque decet super omnia Reges)
Sacrorum Patrum spatians per amoena vireta
Alternos flores vitae documenta beatae
Colligis, et dignos celso Te Principe fructus:
Callens praeterea quidquid Cyllenia virtus
Facundi, docti quidquid sonat altus Apollo.
Hinc Coelo gratos Vates, et carmen amando
Carmine digna facis, nullumque obolenda per aevum,
Lumine dum roseo Titan vagus ambiet Orbem,
Dum gravis in medio librabitur aëre tellus.
Salve, Augusta potens, nulli virtute secunda:
Salve, quae longe factis praestantibus omnes
Vincis Amazonidas, fortesque Heroidas, et quas
Extulit ad Superos nimis ambitiosa vetustas,
Coelestes finxitque Deus, cui cederet uni
Divitiis Juno, formâ Venus, aegide Pallas,
Et venatricis probitas illaesa Dianae.
Tu Reginarum decus immortale potentum,
Quot fuerunt, quot sunt, quot erunt nascentibus annis,
Tu gelidi gravidorum imbris nova stella Trionum,
Stella truces ventos, tempestatesque serenans,
Ingratasque hyemes, quibus aspera sibilat Arctos.
Ille tuus Genitor, Svetici laus maxima Regni,
Norma Ducum, belli fulmen, Mavortis alumnus,
Egregios forti virtute aequaverit omnes,
Quos prisca heroas, quos nostra haec protulit aetas:
Baltica fulmineis freta consternata carinis
Texerit, et trepidas utroque a littore gentes

Terruerit; numeroso impleri̇t milite campos
Sarmaticos, Germanum armis socialibus orbem
Obvia cuncta ferae sternentis more procellae
Vastarit victor, Rhenique, Istrique paventis
Caesorum ingenti pisces satiarit acervo,
Et nive candentes rubuisse coegerit oras
Occiduis terris, terris metuendus Eois.
Tu superas titulos, proles generosa, paternos,
Ipsa tui victrix: Magnis nam regibus aptas
Bellorum tractare artes, et in aemula castra
Instruere armatas equitum peditumque phalanges,
Nunc dextrae virtute, acris nunc vincere pugnas
Viribus ingenii, praeruptos scandere montes,
Solem, hyememque pati, fluvios tranare tumentes,
Hostiles forti vallo circumdare muros,
Seque suamque domum partis decorare trophaeis,
Et debellatis leges imponere regnis,
Heroum propriae laudes. Sed flectere motus
Ardentes animi, regalem et sponte coronam
Innocuae casto pro Religionis amore
Exuere, atque aliis sibi debita tradere sceptra,
Regnare hoc verum est; species haec justa triumphi;
Hoc decus, haec magno virtus contermina Coelo,
Musa humana valet quam nulla aequare canendo.
Dixit, et in liquidas celsum caput abdidit undas.

———

In obitu Michaelis Gradii Epicedion Junii Palmottae.

Iam satis obstrictam tenuere silentia uocem,
Et latuit squallens cordis torpentibus aegro
Corde dolor, potuitque pias differre querelas
Musa suo deiecta gradu, quo tuta cacumen
Scandere Pyerium, doctasque accedere rupes,
Aoniosque audax fontes haurire solebat.
Hei mihi tot grauibus curis, quas maeror iniquus
Innumeras inter fato feriente procellas
Intulit, undantes, iusti monimenta doloris,
Distulimus lacrymas, et uix egressa latebris
Tristibus, atrata frontem redimita cupressu
Pulla veste, carens veluti genitore puella,
Musa parentales tandem prorumpit in undas.
Olli altus languet frontis decor, horrida maestum
Pectus signa gerit, palmarum impressa cruentis
Vulneribus, sparsique fluunt per colla capilli
Et deiecta graui spectantur lumina fletu.
Causa mali tanti mortis fera cuspis auarae,
Quae, dolor, insanis furiarum agitata uenenis
Eripuit Gradium, quo non praestantior alter

Pyeriam tractare chelym, doctaeque canoras
Vocis opes, stabilique expromere carmina cantu.
Ergo has dilecti lacrymas, facunde, Nepotis,
Vir, cape, quaeque damus merito pia iusta sepulcro.
Ne spernas, auidi quamquam te Regia coeli,
Foelicesque animae stellati exercitus orbis
Et cupiere sibi socium, et legere merentem;
Carmen amant Superi, coelo sunt carmina curae,
Coelicolumque patri, quis nam fluxisse negabit
Demens magnanimas coelesti ab origine Musas!
Sero tibi hoc nostrae lacrymarum insigne tributum
Soluunt Pyerides; nam quinque argentea signis
Luna renascenti coelauit cornua uultu
Phoeboeis animata oculis ex quo impia nobis
Te rapuit mors ense truci; sed parce dolenti
Ingenio, clari uiduatum luce magistri.
Heu dolor, in tacitis iacuit sine honore tenebris
Confectum grauibus curis; proh quanta per urbem
Percussam miseri dedit argumenta doloris
Ille dies, quum te cassum uitalibus auris
Aspicerent, quantis fleuit Ragusa querelis
Consilio caritura tuo: te curia Patrum.
Te tristis gemuit populus, te flebile vulgus.
Omnibus unius fuit haec iactura sepulti
Tristis et innumeros peperit mors una dolores.
Ipse etiam nigris testatus nubibus aether
Maestitiam immissis pluuiae lacrymauit habenis.
Haud secus aurati lampas pulcherrima solis
Oppositae gelida cum pallet imagine Lunae.
Attonitae subita maerent formidine gentes,
Aggrediturque grauis pecudes. pauidasque volucres
Horror et insolitis languent sata maesta tenebris.
Scilicet innumeris generoso pectore uiuens
Qui dedit auxilium, et uitam seruauit, opesque.
Multa ferens misero in miseris solatia rebus,
Voce, animisque fauens iustissimus, ipse cruento
Intempestivi deiectus uulnere fati
Innumeras poscit lacrymas, nec debile damnum est
Praestantem uirtute mori: scit Dardana pubes
Hectoream lacrymata necem, quo Troia uigebat
Incolumi, magnus sed postquam concidit Haeros
Insidijs, dextraque trucis mactatus Achillis,
Argolicos uastata ferum consedit in ignes.
At uero quantam Gradio moriente ruinam
Attulit heu nostris rebus mors improba, quis non
Noverit, illaesae probitas cui cognita mentis,
Iustitiaeque decor teneris seruatus ab annis,
Doctaque tergemina pollens facundia lingua,

Consilijque parens prudentia? nonne putandum est
Haec Patriam decorasse suam, dum pulcra manebat
Vita uiro? Heu paci nimium contraria nostrae
Mors, quibus immeritam spolias uirtutibus urbem;
Ah quantis Gradiae laceras uiolenta rapinis
Nobilitatis opes. Gradiae quis semina gentis
Nesciat, eggregium factis genus, inclyta quorum
Solem fama preit stellisque aequantur honores?
Saepius illaesos illis Ragusa curules
Credidit et procerum toto plaudente senatu,
Quos inter primos uenerata est curia. Patres
Tot proauum proaui, tot aui numerantur auorum.
Sed ueluti stellas inter nocturna minores
Luna micat, uultuque chorum supereminet omnem,
Sic, Michael, uirtus memori tua luce coruscans
Insignes praecellit auos radiosque paternae
Lucis ouans splendore preit. Superare parentum
Tantus honor nati uirtutem, quantus ab illis
Degenerare pudor; nec parua est gloria Patri
Spectare optatos nati melioris honores.
Sic Hector Priamum, sic Pelea magnus Achilles
Vincit et Aemathium proles generosa Philippum.
Et decorat uictam foelix uictoria partem
In partu laetata pio, sed Marte feroci
Famam illi uicere Patrum. Tibi, candide Vates,
Ingenium coeleste fuit, quo maximus uno
Dignus eras magni titulos anteire Parentis.
Nam tibi, dum foelix materna emergis ab aluo,
Virtutum chorus e superis lectissimus oris
Plausit, et Aoniae dextrum risere sorores,
Venturasque tuo capiti cecinere coronas.
Vix coelo donatus eras, quum signa dedisti
Indolis eggregiae puero tibi dulcis ad arces
Pyerias penetrare labor, gaudere canoris
Fontibus et tenera Phoebo praeludere lingua.
Nec tibi Musarum tenero uix maxime cordi
Solus amor; uarias animum demmittis in artes,
Quae diuis mortalem hominem coelestibus aequant.
Namque puer curas gestans in corde uiriles
Eloquij dulcem teneris assuescis ab annis
Militiam et duros legum tolerare labores.
Ipsa tibi firmas solers industria uires
Commodat, et menti generosum inspirat amorem
Grandibus accendi studijs, mundique caducas
Spernere opes, claris famamque extendere factis.
Hac ducente gradus inuictis passibus audax
Corripis accessos paucis, et Palladis arces
Scandis honoratas, quae te loca sacra petentem

Et fortunatis agitantem ingentia uotis
Excipit amplexu, teque immortalibus ornat
Diua bonis longumque auido largitur honorem,
His dictis affata: „Puer, clarissima Patrum
Clarorum soboles, nulli uirtute secunde,
Illirici lapidosa colunt qui littoris arua,
Magnus amor nostras traxit te quaerere sedes,
Difficilesque subire uias, qua semita ducet
Strata labore graui, sed amoenum animosa laborem
Efficit in magnis urgens constantia rebus,
Omne bonis aperitur iter; uia nulla negatur,
Virtuti licet hybernis se cautibus horrens
Causasus, et medijs interserat ignibus Aetna.
Ergo haec digna feras uitae praecepta beatae
Nobilitate tua, atque animo seruata reconde.
Rex superum, immensi cuius sub numine sceptri
Vnda fluit, pendet tellus, dant sidera lucem,
Non tibi in aduersam defigere lumina terram
Prona, sed erecto coelum dedit ore tueri
Teque sui similem formaque animoque creauit,
Ut diuina geras, ipsumque imiteris in omni
Consilio auctorem, uitiorum haud caeca secutus
Imperia heu tenerae nimium damnosa iuuentae,
Sed uirtute nitens, quae te, quum labile corpus
Soluetur, matrisque suae reddetur in aluum,
Innocuum uehat ad meriti fastigia coeli.
Nam genus humano quicumque e semine ducit,
Mortis habet legem, sed non lex omnibus una est,
Cui traditur foedas uitijs temerata per artes
Vita nocens, uitae similis manet exitus illum,
Damnat et infami famamque animamque sepulcro;
Quem uero puris exercuit ardua uirtus
Moribus et superas fouet alto pectore leges,
Sit corpus mortale licet, tamen inclyta ubique
Fama uolat, superumque aeternos scandit honores
Spiritus et patrias coeli tandem aspicit arces.
Interea dum te mortali pondere onustum
Vita grauis retinet, sedemque moratur Olympi,
Tu leges reuerere meas, meliorque sequatur
Nobile principium finis; super omnia curae
Iustus amor Patriae maneat tibi: numine solo
Excepto Patriae primos debemus amores.
Nec te de recto uirtutum inimica uoluptas
Tramite seducat, nihil est uiolentius illa
Humanos turpi luxu corrumpere sensus.
Cordis fraena tui teneas, iraeque feroci
Praecipias; multis mortalia corda periclis
Ira grauat, iustique uetat seruare tenorem;

Horum audax ualidas uires tu frange malorum.
Difficilis bellare homini, sed maxima virtus
Contra iram, contra Venerem, contraque Iuuentam.
Nec tua sit proprios solum compescere motus
Cura, sed in duris aliena pericula rebus
Prospice, consilioque iuua, contraque potentum
Diuitias tutare inopes; te plurima linguae
Copia et ornatis compar Prudentia dictis
Extollet, Graiumque aequabis mente Solonem.
In genus humanum multi saeuire dolores
Saepe solent, nec te tua pars, cui talis origo est,
Deseret intactum, lacerat sua quemque malorum
Mortalem series; nihil est sub sole beatum.
Sed tu, gnare mali, miseris succurrere disce,
Cumque tibi Ragusa suis laetissima uotis
Sceptra magistratusque dabit sanctosque curules,
Iustitiam clemens uenerari, ensemque uerendum
Sis memor, innumeroque duas cum pondere lances,
Cuique suum tribuens, nec te sub consule donum
In causis ualeat, procul o procul absit auarae
Mobile consilium mentis, nummique cupido
Improba, non tali quisquam te Iudice lites
Suadeat haud dubia quamuis decernere causa.
Permutent alij labentia mercibus aera,
Et caros ditent argento, auroque penates,
Tu Ragusinas, Michael, decorare memento
Artibus eggregijs arces, pacemque tuendo
Consilio stabili Patriam firmare salutem.
Verum inter tantos uitae florentis honores
Dulcia Pyeridum ne castra relinque sororum,
Quae te facundis natum fouere sub ulnis;
His etiam obscuro uiuax per fama sepulcro
Eximet, aeternumque dabit per saecula nomen.
Otia non deerunt ad amicos commoda cantus,
Otia, quae doctis pulcrum est impendere Musis;
Multa quoque innocuae praecepta salubria uitae
Inuenies, manibus uersans noctuque diuque
Doctorum monimenta uirum, nec uile laboris
Munus erit, laudum seges aurea, quam fera numquam
Inuidiae rabies turbabit et aspera mortis
Imperia; ignauos uincit mors effera, sed non
Eripit inuicta partam uirtute coronam".
Talia dicenti doctae plausere sorores,
Quae variae diuam circumque infraque sedebant.
Omnibus his cupidam studium decorare iuuentam
Dotibus eggregijs, docilesque accendere ad altas
Virtutes animos, quarum tibi diua merenti
Munera, qu[a]eque suos auide concessit honores,

Consilium, solidamque dedit Prudentia mentem,
Qua certas rerum possis cognoscere causas,
Et meliora sequi. Mites clementia mores
Largitur, fraudisque animum sine nube serenum
Donat habere fides, firmum constantia pectus
Rebus in electis, uirtutem casta petendi
Temperies docuit, pulcras ediscere leges
Iustitia et causas aequo decernere uultu,
Nobilis inuictas tribuit patientia uires
Infractumque malis animum cupidumque laboris.
Laeta sed ante alias doctae facundia linguae
Docta parens, cui cura uiros suadere loquendo
Mollibus et duras dictis inflectere mentes,
Vndantem eloquij uenam dedit: inclyta talem
Vidit Palladij quondam Demosthenis aetas,
Et fortunati docto Cicerone Quirites.
Praeterea Diua, omnigenae cui uiscera terrae
Scruta[ri] rerumque altos penetrare recessus
Cura, tibi larga donat sua munera dextra;
Nec Dea, quae numerat spatiosi sydera coeli,
Et penetrat Phoebique uias, Lunaeque labores,
Quaeque docet, uasti quanta est haec machina mundi,
Et rapit inuito radios et lumina soli,
Poscenti praebere suas (coelestia dona)
Dedignantur opes. Quantas sed amica Poesis
Dat tibi diuitias; quantas cultissima nutrix
Virtutum, scriptis decorat quae digna solutis
Facta uirum, retinetque decus, famamque sepulti,
Testes tot varia dites uirtute libelli,
Ingenio, vir docte, tuo dignissima proles,
Totque feram domitura necem tribus aurea linguis
Carmina, Maeonijs non postponenda Camoenis.
His opibus diues, praeceptorumque Mineruae
Dictorumque memor, prudens petis ardua cursu
Herculeo, iustaeque fugis contraria uitae
Ora uoluptatum, Stygijsque infecta uenenis
Numina, quae nostros dulci sub imagine sensus
Fallunt et Patrio mentem furantur Olympo.
Frustra te uarijs uitiorum exercitus armis
Oppugnat, crebroque tuum quatit ariete pectus;
Omnia tu, Michael, diuino munere laetus
Tela inimica fugas, fortique umbone repellis.
Enthea magnanimo uires roburque ministrat
Virtus; uirtuti demens quis conferat arma?
Sic olim blandae Veneris fortissima proles
Troius Aeneas ibat coelestibus armis
Exultans, olli quae mira uxorius arte
Fecerat ignipotens, et iniqui barbara Turni

Castra premebat ouans, sensitque acerrimus hostis,
Quid pia diuino posset munimine uirtus.
Saepe Patres (tenerae generosa exempla iuuentae
Namque iuuant) natis paruum te magna gerentem
Monstrauere suis, et grandes moribus annos
Aequantem laeto te laudauere Parenti.
Iamque ingressus eras iuuenem, proceresque togatos
Inter iura dabas, quum te benesuada cupido
Incessit, liquidas genitore hortante per undas
Multorum mores hominum cognoscere et urbes.
Nec mora diuulsus, carorum amplexibus, alto
Pandere uela iubes, patriasque relinquere terras.
Foeminei non more Phrygis, quem rapta per undas
Iliacis sequitur mulier famosa ruinis,
Sed raptas petiturus opes, dulcique periclo
Visurus sparsas mundi per littora gentes.
Ingenuus uitam decorat labor et bona semper
Extulit in multis hominem experientia rebus.
Haec te per uarios terrae pelagique labores
Duxit, et auriferi cupido monstrauit Iberi
Littora, semirutasque nouae Carthaginis arces
Et loca barbaricis Lybiae malefida rapinis;
Sed uitae benefida tuae; namque aegra trahentem
Corpora, te tuto tellus haec obuia portu
Excepit, caramque pio dedit aequa salutem.
Multae praeterea, geminus quas alluit aequor,
Fragrantem Patriae noto uirtutis odore
Te uidere urbes Italae; neque durus Vlysses,
Postquam altae liquit fumantia moenia Troiae,
Tot terras obijt, fatis licet actus iniquis
Viderit immanes Lestrigonas, Antiphatemque,
Aequantemque altos Polyphemum corpore montes,
Scillaeam rabiem, diramque in uela Carybdim,
Et laeta Syrenum animos sub uoce cruentos,
Circaeasque domos, rapidaeque horrenda Calypsos
Littora, Phaearumque lares ratibusque potentem
Alcinoum, gemini post saeua pericula lustri
Ammissasque rates, atque impia fata suorum,
Regis ope in patrias tandem delatus arenas.
At, Michael, magni de tot regionibus orbis
Te Ragusinis notissima mercibus Ancon
Excepit reducem, nullaque a parte marinam
Expertum rabiem, terraeque immania monstra,
Adde, quod ille senex, multumque expertus in undis,
Tu iuvenis primaeuus eras. Hac laetus in Vrbe
Ignitos inter uirtutum ingentia Patres
Fundamenta locas, patrioque sub aere mores
Romanos florere doces, uinctamque cathenis

Barbariem nullas Ragusae imponere leges;
Quamuis haeu nostros extra saeuissima fines
Infandum imphijs immanibus omnia poene
Regna Lyburnorum, belloque potentia quondam
Dalmatiae anguineis infecerit arua uenenis,
Nostra fides immota manet, semperque manebit,
Dum Sol aetherium radijs lustrabit Olympum,
Et stabilis medio pondebit in aere tellus;
Hac duce Bistonios non formidabimus angues,
Nec male uicini rabiem morsusque Leonis.
Innocuos superum seruat Pater, inuida contra
Cum toto Phlaegetonte furens coniuret Erynnis.
Et uomat in trepidis delusas mentibus iras.
Sume animos, Ragusa, mares, sunt martia nobis
Pectora, Romuleae genus alto a sanguine gentis:
Quod si nulla foret. uerax quae fama per orbem
Moenia fert Latijs Epidauri habitata colonis,
Cuius ab antiquis tua tecta stetere ruinis,
Vno Romanam Gradio te ciue probares;
Tanta uiri uiguit generoso in pectore uirtus.
Hanc ubi Picena sacrae ditionis in Vrbe
Moribus exacuit doctis. animique decoras
Auxit opes, placidum Zephiro regnante per aequor
Vndosum conscendit iter, Patriaeque petenti
Redditur incolumis, caraque potitur arena
Omnibus exceptus uotis plausuque suorum.
Ac ueluti Graiae Plato lux inclyta gentis
Innumeros postquam moresque habitusque locorum
Vidisset, lectae spolijs uirtutis opimus
Optatum Patriae tandem se reddidit Vrbi
Aucturus longis partas sudoribus artes,
Sic tu facundas pretioso in pectore merces,
Docte, ferens, Michael, Ragusae moenia postquam
Ingrederis, caras passus non amplius arces
Ingenio caruisse tuo, uirtute paratas
Diuitias aperis, laudumque incensus amore
Nunc Vrbi curam donas, nunc otia Phoebo.
Ipsa tuos cernens uiuendi Patria mores,
Nec te corrumpi uitijs iuuenilibus, alma
Sed uirtute regi, beneolentis conscia uitae
Dat regere Imperio uarias loca subdita gentes,
Scilicet ut iuuenis populo dare iura minori
Assuescas, annis quum te melioribus aetas
Firmarit natura uirum, suprema daturus
Imperia et meritis Vrbem recturus habenis:
Sic nondum ualidis miles benesuetus in armis
Induit intrepidos primo sub Marte labores
Militiaeque modos ediscit et ardua tractat

Bella ferox, summumque alta spe captat honorem.
Sed, Michael, tu pace uigens, contraria marti
Exerces, placidoque pius moderamine fraenas,
Quos tibi committit populos Ragusa regendos;
Nec tua cura inopes auidis lacerare rapinis,
Et luxu torpere graui; procul exulat ardens
Luxuria et prauae regina pecunia mentis.
Foedat opes animi Nummum captiua cupido,
Nec bene cum iusto mores rectore soluti
Conueniunt, primumque suis regalia ponat
Iura libidinibus, uetitos et fraenet amores,
Qui populos fraenare cupit. Tu multa relinquis
Exempla innocuae, iudex castissime, mentis.
Ipse ferox animis, patriaque asperrimus ira
Barbarus Illirico ueniens praedator ab Istro
Te coluit, uiditque tui memoranda pudoris
Signa, regens rosea oblatam dum fronte puellam
Respuis et casti sequeris uestigia foelix
Scipiadae, Hispanam maior cui reddere nuptam
Gloria et audaci leges posuisse iuuentae,
Quam duro tandem bello domuisse superbum
Annibalem, et capti castra inflamasse Syphacis.
Inde ubi tranquillam per tanta negotia mentem
Colligis et placidae dulcis datur hora quieti,
Non tibi torpor iners, sensusque grauantia cordi
Otia, sed laetas animus conscendit in arces,
Aonios penetratque choros, fruiturque Dearum
Colloquio, gaudetque graues tractare cothurnos.
Hinc canis impurae scelerata incendia Faustae
Pro uetito rabiemque thoro (mortalia quid non
Corda furens impellit amor) Crispique pudicum
Pectus, et immeritam post tot uictricia mortem
Bella uenenatae donum furiale nouercae, —
Carmina, quae nostras culto sermone Camoenas
Tunc primum docuere loqui, doctumque loquendo
Cedere non Graijs, Latijs non cedere Musis.
Ipsa Ragusino per te donata theatro
Melpomene, Illirico Romanos carmine motus
Obstupuit, numquam priscis se fassa locutam
Temporibus meliore sono, seu funera casti
Hippoliti caneret, caneret seu fata cruenti
Oedipodae, aut rabidum scenis agitaret Orestem.
Et ne tanta foret merito sine munere uirtus,
Aerio uirides Parnassi e uertice lauros
Legit ouans (Vatum nam sic Rex ipse iubebat
Delius) et uiridis decus immortale coronae
Diua tuo posuit capiti, cinxitque merentes
Obsequiosa comas, unde omnis Dalmata tellus

Laetitiae pia signa dedit, montesque Lyburni,
Adriaque, Illiricas undis qui lambit arenas.
Postquam grandiloquo diuina tragoedia uersu
Constitit et placidis satis indulsisse Camoenis
Visum, altas animum docti Ciceronis ad artes
Vertis et in medio causas orare senatu
Incipis, ambrosiam miratur Curia uocem
Multiplicemque sonum et caeca sine fraude fluentem,
Atque ait: „en Latiae redolent mihi germina linguae
Illiricis inserta modis, hac Tullius arte
Romuleas seruabat opes, sic ora mouebat
Magnanimi probitas olim sincera Catonis.
Perge uiam, iuuenis doctissime, quo pia uirtus
Te uocat atque hominum dubiae succurre saluti.
O utinam felix annis properantibus aetas
Adueniat, qua tu solio quoque notus in alto
Aspicias aliquem coram te Iudice natum
Arcentem cultis urbana pericula dictis".
Sic fatur, laudatque tuae fragrantia uocis
Eloquia, et totam spargit laudata per urbem.
Hinc tua cum precibus numerosi tecta clientes
Conueniunt, fidumque petunt in rebus egenis
Auxilium, fato tandem meliore uidentes,
Quid possit Gradiae facunda potentia linguae.
Iamque aeui medium matura aetate tenebas
Cumque annis crescebat honor, cum casta pudici
Inflammat te cura thori, studiumque creandae
Ingenuae sobolis, tali quae digna Parente
Aequaret patrium uultuque animoque uigorem.
Ducitur ante alias Benessia uirgo, puellas
Ore decens, animi sed praestantissima opimis
Dotibus, et magno uirtute simillima fratri,
Quem nunc Romuleae moderator maximus Aulae,
Christiadum Pastor, supremi cura Parentis
Vrbanus colit et mentis communicat altae
Arcanos illi sensus, corda integra fidi
Expertus moresque uiri. Tu coniuge felix
Hac, Michael, placido sociales pectore flammas
Claudis, et ingenuo laetus blandiris amori.
Illa tibi ternos insignia pignora natos
Edidit: heu nequeo lacrimas cohibere cadentes,
Attulit immeritae proles (crudele) parenti
Quarta necem, iacuitque pari cum Matre sepulcro,
Namque ferens utero geminos faecunda puellos,
Dum partu natis uitam daret, improba tristi
Detinuit fato sobolem Lucina secundam
Funera bina gerens, et uix lethale periclum
Euasit geminas inter uita unica mortes,

Qua nunc felici fruitur tua tertia proles.
Fortunata Parens, aeuum si fata dedissent
Longius et caros natorum cernere uultus,
Cumque pio pariter uitae finire labores
Coniuge, et aurati petere alta palatia coeli;
Sed te Parca ferox media florente iuuenta
Eripit, ut roseum grando quatit humida florem,
Liliaque audaci pereunt argentea morsu.
Quas tibi tunc lacrimas, meriti quae signa doloris
Defunctae tristis Gradius dedit, ipse ego, quamuis
Paruus eram primique puer uix tempora lustri
Finieram, grandes possum meminisse querelas,
Defletosque rogos; manet alta mente repostus
Maeror agens gemitum, et uidui uox aegra mariti.
Sed quoniam rigidae damnum irreparabile mortis
Nec deflere iuuat, lacrimoso fraena dolori
Ponit et Aonios repetit per carmina montes
Illirico modulans Latij solatia plectro
Consulis; haud potuit meliore Boetia uirtus
Ore cani; tanta est facundis gratia Musis.
Tum sese ad teneros toto cum pectore natos
Vertit, et ignaros quoniam sors impia Matris
Reddidit, ille Patrem Matremque exercet in illis,
Virtutumque uias aperit, pulcrasque per artes
Instruit, et grato docet indulgere labori.
Me quoque dilecto uiduum genitore paterna
Mente foues, nostrae frater dulcissime Matris,
Dumque tuis tranquillum humeris innixa recumbit
Nostra domus, cari minor est iactura Parentis.
Tu me natiuis gratum super omnia Musis
(Ipse etiam culto plenus praecordia Phoebo)
Laudas atque hilari, Vates doctissime, uultu
Has mihi materna memoras ab origine dotes
Effluxisse, tui ferrem qui uiuida signa
Ingenij, facilemque altas Heliconis ad arces
Ostendis generose uiam, qua me quoque possim
Tollere humo, uictorque necem calcare superbam;
Te duce (prima fuit nostrae quae musa iuuentae)
Illirico Aeneas donatus carmine tendit
Per Stygias sedes et per hospita regna dolori
Patris ad Elisios manes spectatque nepotum
Venturam sobolem; cursuque petita Procorum
Fallitur auratis iuuenis Schenaeia pomis.
Per te dulciloquos spirant mea carmina sensus,
Dum canimus Bacchi lusus, et Apollinis iras,
Suppliciumque Midae, mutatasque auribus aures
Humanas stolidis: at Rex stultissimus alta
Plectra rudi calamo non inferiora probaret?

Nec longum nostris dabitur (modo uita supersit)
Carminibus monstro Andromede deuota marino
Perque Iouis natum duris exempta catenis
Auspicijs bene cepta tuis, dum pulcra uolenti
Ingenio cari praebes, uir docte, nepotis
Pabula, me gratas animans animosus ad artes.
Tu mihi, seu Latio resonabant carmina plectro,
Siue Ragusinae populo plaudente mouebam
Fila lyrae, Phoebus Phoebo iucundior ipso
Alter eras, nostrisque addebas robora cordis
Maturo moderans iuueniles pectore Musas.
Ah quoties medio te nostra Sueuia cursu
Consuluit, patrijs per me redimita cothurnis:
Heu magis illa tuam, quam Regia funera, mortem
Nunc deflet, guttisque humectat grandibus ora.
Nec modo cognatae tibi grata negotia gentis
Multi, quos nullo tangebas sanguine, curam
Expetiere tuam, et cari coluere Parentis
Nomine, pro Gradia dantes pia uota salute.
Tu patribus uiduos foetus, orbasque uirili
Auxilio defendis opes, obsessaque curis
Pectora se rigidae prudens opponere sorti
Instruis; ingenua quisque a uirtute requirit
Auxilium, insonti nihil est pretiosius aeuo.
Talis in herboso quercus laetissima campo,
Cui latus annosum rami cinxere patentes,
Excipit hospitio uolucres, frondentibus ignes
Aestiuos reparat folijs, pluuiaeque fragorem
Sustinet, et gratas fessis dat euntibus umbras.
Quid mirum, multos Gradij si candida uirtus
Extulerit, rebusque uolens iuuarit egenis.
Quantos ille tulit noctuque diuque labores,
Dum uitae illaesos mores, artemque iuuandi
Percipit, et relegens iterumque iterumque reuoluit
Dogmata, quae uarijs aetas doctissima lustris
Quaeque tulit, docilesque hominum seruauit in usus.
Quidquid fructiferi cecinit Maro, quidquid in omni
Vate sonat, notat ille pius, scriptisque reponit
Nobilibus, studioque pari ueteresque nouasque
Colligit historias; illi dat Dorica flores
Terra suos; illi seruit Romana uetustas,
Germinaque Ausoniae florent redolentia linguae.
Quid memorem uarijs faecunda uolumina gestis,
Et bene contextos longo sudore libellos:
Vera hic Bistonidum uideas exordia Regum,
Acribus unde Genus Turcis, qua parte tremendis
Arrexere iubis Traces capita alta colubri,
Et male possessum (dolor) incubuere per orbem

Bellorum series nostris notissima terris.
Num taceam, doctis uidi quae plurima cartis
Christiadum monumenta Ducum? num pulcra relinquam
Scripta labore pio, uitae documenta beatae,
Doctorum lectas facunda per ora uirorum
Delicias? Gradiae uirtus cultissima mentis
Nouit, qua refluum mutatis fluctibus aequor
Itque reditque uiam, quos parturit ubere faetus
Terra sinu, quo se coelestis machina motu
Torqueat et solem cogat solisque sororem
Precipites parili secum properare rotatu,
Sidera quas habeant leges, unde humida surgant
Nubila, quis pluuiae gelidae, quis grandinis auctor,
Quo tonet igne polus. Se pectore colligit uno,
Quod multas posset diuisum extollere mentes.
Ille docet, quo more locis dare iura subactis,
Quo sit opus proprios animi constringere motus,
Et pulcrae rediuiua sequi uestigia famae.
Illi Caesareae leges patriaeque patescunt
Iura suae; innumeris quidquid male consona libris
Turba canit, recto se digerit ordine rerum
Pectore in augusto Gradij; non iustior illo
Alter erat uarias causarum noscere moles,
Crimina seu meritis punire nocentia paenis
Lex peteret, seu ciuili sua reddere cuique
Iudicio et dubias hominum componere lites.
Hac uirtute potens, maturisque integer annis
Per Patrios, generose, Gradus niueique uerendam
Nobilitatem animi summos electus honores
Ingrederis, numerumque Patrum, uenerabilis, exples
Primorum, patriae quibus est commissa rogatis
Cura salusque suae; diuae quoque grandia dona
Iustitiae, tibi quae puero dedit illa merenti,
Exerces quino sextus cum Consule Consul.
Hic tibi non gladio, sed acutae mentis
Librantur causae ancipites, quas protinus omnes
Discutis eiecta dubiae caligine noctis
Sincerus sociosque trahens in uota sequentes;
Tantus honor, tanta est iusti reuerentia cordis.
Haud te despecto superare potentior auro
Pars ualet: ante tuum, Iudex uenerande, tribunal
Tutus agit spreto pauper cum diuite causas,
Nec diues fraudatus abit, si criminis expers
Iussa petat: parilis benefido examine libra
Tollitur; ipsa tui laudat pars uicta tenorem
Iudicij nullis damnum confessa querelis.
Talem et bisseni te Curia parua senatus
Spectauit mirata tuae coelestia mentis

Consilia, inque pio pretiosas pectore dotes,
Talem te coluit, qui fortibus impia iudex
Crimina persequitur paenis, quae tu quoque iusto
Ense secas, noxisque uiam precludis iniquis.
Nec te dira iuuant rabidis inuenta Tyrannis
Supplicia, insolitaeque neces; neque corda seueri
Torquati, moresque probas, et uiscera Sullam
Raptantem; natiua urbi clementia nostrae
Teque tuosque regit comites, iramque repellit;
Castigatque uiros communis poena nocentes.
Sed quid ego haec memoro, fortunatumque relinquo
Imperium, ut merito Princeps generosus in Ostro
Rexisti laetos iusto moderamine ciues?
Quanta Ragusinis accessit gloria fastis,
Quantus honor: cum tu niueas moderator habenas
Tractares. Numquam meliori publica sceptro
Maiestas uiguit; quid nam felicius urbi
Quam docto Rectore regi? nec uota precando
Emendicatos te quaerere cogit honores
Ambitio, et uanae uentosa superbia mentis.
Docte Gradi, te quaerit honor, moresque probando
Magnanimos ultro se ter tibi purpura supplex
Obtulit, atque auidi dignum legere curules.
Ter quoque ciuiles causas, ter crimina iudex
Metiris, quater exigui repetita senatus
Imperia, exigui numero, sed maxima cuius
Maiestas. Primo spectata in limine honorum
Debita tot uicibus repetit sibi munera uirtus:
Illa pios toties mutato more regendi
Nunquam aeui mutat mores, sed constat ubique
Ipsa sui similis, uultuque nitescit eodem.
Tempore sic Titan spatiosi lucidus anni,
Quamuis nunc Tauri sedem, nunc signa Leonis
Transeat, aequalis lustret nunc pondera Librae,
Nunc septum glacie limen pluuialis Aquari
Peruolitet, numquam radiosae frontis honoras
Mutat opes, patulisque negat sua lumina terris.
Plurima praeterea, Michael, dignissima tractas
Munera, quae numerare labor, tu prouidus artem
Erigis, albentes studium cui pectine lanas
Texere, uirgineo Thomae tua cura tueri
Templa habitata choro, sacrasque iuuare sorores,
Aegrotos seruare inopes, mollique locatos
Hospitio, amissae Patria pietate saluti
Reddere; rarus honor nostra numeratur in Vrbe,
Quem tua non gessit Virtus, quin ipsa petisses
Maenia Treicio lectus regnata Tyranno
Orator, ni te meliores Vrbis in usus

Seruasses, Patriae rebus consultor in arctis
Optimus; ulla prior talem non uiderat aetas;
Nil tibi defuerat, meritis spectande senator,
Quo tua perpetuis floreret gloria saeclis.
Maiorum clarus titulis, sed clarior ipso
Lumine uirtutis propriae, Patriaeque, tuisque
Dilectus, tristi uitam sine nube trahebas
Natorum cinctus, cognatorumque corona.
Quin etiam, quo nulla tuae contingere maior
Gloria laetitiae poterat, tibi pectore frater
Iunctus Amicleo, uitaque acceptior ipsa
(Ille quoque exigui spatio tua fata secutus
Temporis, et superûm tecum coniunctus in arce)
Mox ploraturam nuper felicibus Vrbem
Rexerat auspicijs, nitidae notissima uitae
Integritas merito summos concessit honores.
Nec satis hoc, nostra iudex spectandus in aula
Considet et placida cum Maiestate seuerus
(Notus honor Gradiae genti) sectatur iniquos
Supplicijs grauibus mores, interque rogatos
Conspicuus tractat patriae moderamina Patres.
Parua loquor, Paulo committitur alma Potestas
Reddendi grauidam faecundis frugibus Vrbem
Pellendique famem, quam prouidus ille paratis
Messibus exturbans nostras alit ubere terras
Frumenti cumulo; credas uenisse feracem
Triptolemum, plenis Cererem qui spargit aceruis.
Quid memorem, ut saeui pellit contagia morbi
Et uetac ignitas Ragusam irrumpere pestes,
Vt Bizantinam prudens Legatus ad Aulam
Bis properat, placidis demulcens aspera dictis
Pectora. Barbarici Gradiam stupuere coloni
Virtutem, non hanc magno sine munere diuum
Concessam Patriae confessi finibus orae.
Tali nobilitas Gradiae splendore uigebat
Fortunata Domus, famamque extenderat astris.
Cum mors, quae nostris alitur saeuissima damnis
Altaque subiectis aequat, uibratque per omnes
Fulmineum terras non exorabilis ensem,
Egregios fratres, nostri duo lumina saecli,
Conspicit, inuidiaeque truci correpta ueneno
Aestuat, illi atram torquet super omnia mentem
Maioris Gradij uirtus, erectaque caelo
Gloria lethales numquam passura triumphos;
His etiam Pauli nullos moritura per annos
Accedit probitas saeuoque alimenta furori
Addit et insanas uiolentius asperat iras.
Ac uelut ardenti si quis fera pabula flammae

Ingerat, illa furens crepitantibus alta fauillis
Astra petit, nigro fumat uapor igneus ore
Signaque plorandae praebet manifesta ruinae,
Talibus irarum feruet mors inuida flammis.
Tum secum haec: „Mene humano succumbere uictam
Ingenio, et Gradiam non posse extinguere lucem?
Aemula quippe uetat Virtus; sed regna, sed Vrbes
Tot telis cecidere meis, me Romula tellus
Sensit, subiectus quondam cui paruit orbis;
Inclyta me priscis experta est Graecia palmis
Persaeque, Armenijque leues, et Medus Hydaspes.
Alta quoque Assyrijs Babilon dominata Tyrannis
Per nostros calcata pedes, mea sceptra tremiscunt,
Aer, terra, fretum, totus mihi germinat orbis.
Illa ego, quae Regum incedo Regina, Ducumque
Magnorum Domitrix, gemino de fratre triumphum
Non tulero? poteritque meo superesse furori
Fama recens tracta longo cum nomine uita,
Letheas quae me ignauam detrudat in Vmbras?“
Est prope Tartarei spatiosum limen Auerni
Tectum horrendum ingens, densisque infame tenebris,
Hoc circum impuris uitiata paludibus aura
Obsidet et foedi late dominantur odores;
Nec praeter, nocuo ferales cortice taxi
Notaque sanguineis surgunt aconita nouercis;
Morborum funesta domus; stat pallor in ipso
Limine et infirmo tollens se languida gressu
Debilitas trepidusque pauor, maestique dolores,
Diraque concussae producens somnia menti
Terrificus sine pace sopor, tenet atra secundos
Ingressus macies, expersque insania somni,
Quaeque uenenato serpunt contagia passu.
Maeror, luctificae praeses miserabilis Aulae,
Diuisit famulas per opaca cubilia curas.
Aegrae intus Pestes habitant, numerosa malorum
Agmina, quae uirides miseris mortalibus annos
Ante diem rapiunt nostraeque tenacia uitae
Cogunt inuitas abrumpere stamina Parcas.
Informes uisu formae, pallentia miris
Ora modis, pars occulto torquetur ab igni,
Obstrictis gelido torpet pars frigore membris,
Pars tetram ructat saniem, pars tabe maligna,
Attratisque horret maculis; si ferrea centum
Ora mihi resonent, tristes fera nomina morbos
Vix numerare queam. Petit has mors pallida sedes,
Vtque truci tetigit noti pede limina tecti,
Horrendum, geminas pestes uocat, altera quarum
Infelicem hominem laxatis liuida uenis

*

Debilitat, purumque auido bibit ore cruorem,
Epotam donec rapiat cum sanguine uitam;
Altera caelatis uiolentior ignibus urit
Viscera, et aegrotos passim diffusa per artus
Caede furit grauiore latens. Has talibus orsis
Alloquitur Lybitina ferox: „Fidissima nostrae
Pectora militiae, pestes, quae cogitis aegros
Mortales meminisse mei, mundique retusis
Viribus, humani fastum consumitis aeui.
Sunt gemini fratres, Gradiae de sanguine gentis,
Quos inimica mihi Virtus se tollere coelo
Edocuit, iussitque meas contemnere leges.
Sternite nil pauidos Mortis, trucibusque uenenis
Obruite et nostri fines defendite regni".
Dixit, et infelix malesano copia passu
Tristibus egreditur tectis, terrasque nocenti
Polluit afflatu, Gradio mox limine pallens
Constitit insuetaque infecit tabe penates.
Primus lethiferos sensit sub pectore motus
Paulus, cui gelidis pestis se tabida membris
Insinuat, lentum spargens in corpora uirus
Paulatim, trepidasque exhaurit sanguine uenas,
Ereptura pij uitam post funera fratris;
Somnus abest oculis, potusque cibique cupido
Languet et obsessos macies depascitur artus.
Haud secus imbriferae uitis concussa procellae
Turbine natiuum iam iam moritura decorem
Ammittit, siccoque arescit squallida trunco.
At parte ex alia rapidi uis ignea morbi
Maiorem oppugnat Gradium, flammaque latenti
Vrit, et occulto serpit per uiscera tractu.
Protinus insoliti facies dat signa ruboris,
Lingua tumet, placidus fugit sopor, horrida febris
Dirum expugnata cordis iam regnat in arce.
Iam dulces epulas odit, nil muta medentum
Ars iuuat; ignoto penitus consumitur igni.
Qui uos, egregij iunctissima pectora fratres,
Angebat maeror diros (lugubre) uidentes
Alter in alterius crudescere corpore morbos,
Optatum nec posse alternae ferre salutis
Auxilium, uestros haec unica cura dolores
Auxit, funereis uires haec addidit armis.
Hei mihi, iam uestrae nodos praecidere uitae
Mors praedura parat, uideo furiale ruentem.
En rotat, ah pietas, inconsolabile uulnus.
Prae lacrimis maestae nequeunt procedere Musae:
Languescit sonus, atque aegris uox faucibus haeret.

Dodatak. Držim, da ne će biti s gorega, ako amo prislonim još poslanicu Stjepana Gradića Juniju Palmotiću.

Stephanus Gradius Junio Palmottae S. P. D.

Non ita Penelopen laetus respexit Ulysses
Dardaniâ et crudo victor ab Antiphate;
Nec tantum reduci gavisa est Athica Theseo,
Liber ubi infernae stagna renavit aquae;
Nec quae post decimam ducta est victoria messem,
Laetitiae Danais munera tanta dedit;
Quantum quae Illyricis mihi venit Epistola ab oris,
Tristitiae et curis unica cura meis.
Illa vel amisso Thetydem placasset Achille,
Et tristem ad cineres Hectoris Andromachen.
Forte mali causam quaeris. Me Tibridis orâ,
Qui pomis servat nomina, Campus habet:
Jamque abit herbosis nix tertia collibus, et jam
Tertia anhelantes bruma remittit equos;
At me nulla dies hic lumine vidit amico,
Laetaque adhuc votis non fuit hora meis.
Quid gemuit Danais Hecube captiva? requirit,
Discere, quid patiar, si quis amice cupit:
Seu quid Threiciis recubans Philomela sub umbris,
Movit ubi ultores texta querela Deos?
Sed male degeneres tardent haec, ardua virtus
Namque amat et domino despicit ima pede.
Hanc ego Niliaci sequerer per inhospita fontis,
Qua Phaetonteos Africa signat Equos;
Nec me Sarmatiae teneant juga, cum vagus altâ
Concretas glacie continet Ister aquas.
Hac sine Saturno sub Praeside fas fuit, aurea
Inter sylvestres ducere saecla Deos,
Pinguia cum nullis vertentibus arva juvencis
Sponte suâ melior cuncta ferebat humus:
Dives erat nemo, nec parvo assueta juventus
Externas bello poscere novit opes.
Auri insana fames, et avarae insania mentis,
Ad quod non homines cogis, iniqua, scelus!
Antevolasse ferunt solitam Scheneida ventos,
Cum timuit vetito fata sinistra thoro.
Aonio sed enim juveni congressa, citatum
Aurata ad Veneris munera flexit iter.
Nec minus, aerato quae cum fuit abdita muro,
Visa sat acr[a]tio tuta puella seni;
Insolitus postquam tectum circumstetit imber,
Dicitur aurifero non renuisse Jovi.

Auro etiam poscente Notos in vela vocavit
Argus, et invitum per mare fecit iter,
Quum profugam cupiens Colchis avertere pellem
Proelia discussa sevit Iason humo.
Primus hic unanimes mortali e pectore sensus,
Nativi studium deposuitque soli;
Concordesque animas alterni luce fruentes
Colloquii rigidis dissociavit aquis.
Me quoque, Dalmatico teritur qui littore, pontus
Vicinum Vati non sinit esse meo.
Hunc docto auritas facientem carmine quercus
Confectâ invenies, Littera nostra, viâ,
Qua nemora Adriacis Melite sua cernit in Undis,
Multaque natívos claudit arena lacus.
Neve rudem pudeat doctis occurrere Musis:
Defectus facilis corriget ille tuos.
Vade age; et hanc (Junio referes) tibi ferre salutem
Romanâ Gradius jussit ab Urbe tuus.

Pavao Ritter-Vitezović

Napisao Radoslav Lopašić.

Pokojni dr. Ljudevit Gaj ima velike zasluge, što je u vrieme, kad se i drugi historijski narodi, kao Srbi i Grci, osviestiše, stao svoje zemljake buditi iz duševnoga sna i mrtvila, te ih bodriti na nov narodni život u slozi sa svimi južnimi Slaveni; ali ma koliko je rad Gajev zamašan i prema obilatomu uspjehu od velike ciene, on ipak nije originalan, već se, rek bi, u bitnosti naslanja na rad i nastojanje Pavla Vitezovića, koji je gotovo 150 godina prije Gaja u istom pravcu naporno s oduševljenjem i zanosom radio, da osviesti i prikupi Hrvatsku, ali je slabo uspio poradi slaba mara svojih zemljaka u tadašnje gluho doba.

Zaslužni rodoljub Pavao Ritter, kojega ćemo mi, kako se je hrvatski sam pisao, zvati Vitezovićem, nije na žalost našao do sada svoga životopisca, te sve, što o njemu znamo, nalazimo zabilježeno u njegovih tiskanih knjigah i u pojedinih opazkah povjestnika Baltazara Krčelića, koji se je sakupljenom Vitezovićevom gradjom izdašno poslužio. Nemajući ni mi pri ruci one gradje, što ju hrane razne književne zbirke, a navlaš knjižnica dra. Ljudevita Gaja, nismo ni kadri, a za sada ni voljni sastavljati što podpuniju sliku o životu i obsežnom radu Pavla Vitezovića, već odlučismo o njemu prema sakupljenim izvorom toliko za sada progovoriti, da tim samo upozorimo na muža, koji je u prošlosti Hrvatske jedva imao premca, kao uman pisac i gorljiv hrvatski patriot.

Pavao Ritter-Vitezović rodio se u dičnom našem Senju gradu, kojega je ime u povjesti prošlih viekova više poznato, nego li mnogih sada mnogo većih i sretnijih gradova i čitavih pokrajina, a koji je braneći iztočnu obalu jadranskoga mora od grabeža nezasitne i despotske republike mletačke stekao velike zasluge za

našu državu i za južno slavenstvo, odbivši poplavu talijanskoga življa, koji bi bio inače i u sadašnjoj Hrvatskoj mah oteo Sudeći po prezimenu Ritter već se znade, da predji našega Pavla nisu bili hrvatskoga porietla, već da su valjda iz njemačkih austrijskih pokrajina došli u primorsku krajinu i u Senj.

Već u prvoj polovici XVI. vieka nastanilo se u Senj i primorje nekoliko njemačkih obitelji, ponajviše častnikâ krajiške vojske.

Ritteri su došli po svoj prilici odmah nakon Rabate (1601) u primorsku krajinu. U popisu vojnikâ g. 1615. spominje se u Ledenicah kao porkolab (Burggraf) Antun Ritter s mjesečnom plaćom 10 for.; a osim njega jošte porkolabi: Filip Ritter i Hans Ritter. U to nekako vrieme, a naročito kad je nakon mira sklopljena s republikom mletačkom u Madridu godine 1618. moralo mnogo hrvatskih obitelji ostaviti Senj, bješe u njemu pojačan broj njemačke čete, pa je došla u Senj bez sumnje i porodica Rittera, kojoj prije toga nema ondje traga. Bez sumnje, da se je i obitelj Ritter, osobito ženitbenom svezom, na brzo pohrvatila, kao sve ostale izprvice njemačke obitelji, na koje se tužilo, da su najveći buntovnici i gori od rodjenih pravih Hrvata. Videći vojna vlast, da su predstavnici njemačkih obitelji najveći protivnici krajiških reforma i najžešći odpornici za bune proti Vukasovićem god. 1697. i 1720., smišljala je već, kako bi to prepriečila zabranivši brakove medju timi Niemci i Hrvaticami, što ipak nije nikad pokušano.

Otac Pavlov Antun Ritter bio je posve vješt hrvatskomu jeziku, pišući čistom hrvaštinom izprave, od kojih je jedna i to nasljedna pogodba medju knezom Jurjem Vukšićem i Bogdanom fratrom u Drazi kod Senja od 29. oktobra 1670. nama poznata. Ovaj Antun Ritter bio je u Senju i primorju dobro vidjen i imućan, te je stekao ugarsko-hrvatsko plemstvo, koje je kralj Ferdinand diplomom izdanom u Zlatnom Pragu 15. oktobra 1652. udielio rečenomu Antunu, njegovoj ženi Dori i sinovom: Pavlu, Jurju i Ivanu priznajući, da su Ritteri pravi stari i nedvojbeni plemići.

Premda se u plemićkom tom listu ime sina Pavla na prvom mjestu spominje, te bi se moglo misliti, da se on prvi izmedju tri brata rodio, to nam je godište porodjenja Vitezovićeva točno poznato po riečih njegovih; on na ime u historijskom epu: „Saecula duo plorantis Croatiae“ izrično kaže, da se je rodio u Senju godine 1652.: „Anni principio post quinquaginta secundi Segna equitem Paulum genuit,“ dakle rodio se iste godine, kad mu bješe obitelji plemstvo dano.

Otac Anton skrbio se je za valjan odgoj svoje djece, starijega je sina odhranio za vojnika, u kojem zvanju postiže čast vicekapetana senjskoga, ali ga i zateče smrt na junačkom polju; naprotiv sina Pavla posla otac na nauke u Belgiju, gdje se mnogo naučio i izobrazio, ponesav sa sobom dobar ukus i požudu za znanjem u Hrvatsku, u kojoj nipošto nije bilo sve onako divlje i tamno, kako to nepravedno i neosnovano Pavao Šafařik tvrdi,[1] već je bilo dosta bistrih i prosvietljenih glava (n. pr. braća Nikola i Petar grofovi Zrinjski, Kata Frankopanka, oba Glavinića, barun Ratkaj, biskup Petar Petretić i drugi), koji bi bili na čast i većemu i sretnijemu narodu, nego li je hrvatski.

Obrazovanje Vitezovićevo bilo je svestrano i u njega samoga velika volja, da pokrene liepu knjigu i znanost u domovini. Kranjski povjestničar barun Vajkard Valvazor, kojega je naš Vitezović još posve mlad god. 1676. i 1677. posjećivao u gradu Wagenspergu, veli o njemu, da je vrlo učen i veoma vješt u svih slobodnih i vojničkih znanostih, koje je kao plemić i kavalir, koji je namislio i na bojnom polju svojoj domovini poslužiti, osobito njegovao i u njih se vježbao, pribaviv sebi vještinu i u risanju, dā i u bakrorezbi, kako to posvjedočuje njegova liepo izradjena slika dubičkoga grada.[2]

Povrativ se u domovinu, posvetio se s pravim zanosom javnim zemaljskim poslovom i književnosti. Osobito je stao proučavati povjest hrvatsku te kupiti gradju za obradjivanje povjesti hrvatske. Uza to je jošte veoma gojio i pjesničtvo, pa da ugodi tadašnjim mogućnikom i osigura što bolji uspjeh svomu literarnomu nastojanju, sastavljao je anagrame i pohvalne pjesme na kralja, ministre i druge važnije ličnosti, iztaknuvši po mogućnosti historijske momente iz prošlosti obitelji njihovih. — Videći s jedne strane, kolika je obiteljska oholija u pojedinih porodica, pa da ugodi tadašnjemu ukusu i dokopa se do pojedinih obiteljskih arhiva, koji su bili već kao stanovišta pravnih dokazala s pomoću sedam ključeva zatvoreni, počeo se je baviti heraldikom i pisati genealogije znamenitih obitelji; iz toga doba potječe njegova tiskana knjižica o knezovih krbavskih[3] i rukopis o rodu Keglevićā, kao i tiskom

---

[1] Šafařik, Geschichte der südslavischen Litteratur, kroat. Schriftthum p. 179—280.

[2] Jedan primjerak ima zbirka bakrorezā pok. Iv. Kukuljevića.

[3] Apographon de comitibus Corbaviae. Labaci. 1681.

izašla „Stemmatographia“ ilirskih porodica.[1] Premda je ovakova vrst historijske književnosti kadra bila Vitezoviću otvoriti inače nepristupna vrela, to se može kazati o njemu, da se je heraldikom i obiteljskom povjesti bavio i prema tadašnjemu ukusu, a i po vlastitoj nasladi, jer su mu kao mladomu kavaliru takove studije ugadjale.

U mladje doba vrlo rado bavio se Vitezović pjesničtvom latinskim. Valvazor pripovieda, da je Vitezović već god. 1676. sastavio veliku zbirku pjesama pod nadpisom: „Exercitium poeticum“, a počevši od godine 1681. štampao je svu silu raznih pjesničkih proizvoda u Beču, Lincu i u Zagrebu, ostavivši još veći broj pjesama u rukopisih, koji su dielom sačuvani, dielom pak već i propali. — Kao hrvatski pjesnik pojavio se je Vitezović god. 1684. izdavši u Lincu ep „Odilenje Sigetsko, . . . hrvatske ritme lipotom spravljeno po plemen. i hrabrenomu gospodinu Pavlu Vitezović aliti Ritter, hrvatskomu i senjskomu vlastelinu, slavnoga vojvodstva Ricardianskoga kapitanu“.

U doba, kada su Vitezovićevi književni prvenci tiskom svjetlo ugledali, pojavio se on takodjer kao radnik u javnih poslovih svoje domovine. Prvi javni posao povjeri mu rodni grad Senj, koji je on toliko milovao radeći i pišući sav život za njegove probitke. Godine naime 1681. poslaše ga Senjani kao poklisara na požunski sabor. Iz izprave pisane na 16. aprila 1681. javlja kaptol čazmanski, da su poslanici kaptola i grada Senja: Stjepan Borić i Ivan Weis, pošto poradi nedostatka novca dalje putovati nisu mogli, mjesto sebe izabrali i poslali onamo Pavla Rittera. Na požunskom saboru Vitezović je u ime svojih sugradjana podignuo tužbu na senjskoga kapetana, tadašnjega karlovačkoga generala grofa Josipa Ivana Herbersteina poradi vriedjanja starodavnih kraljevskih privilegija i raznih nasilja, na što zaključi sabor čl. LXXVII. predstavku na kralja Leopolda II., da samovoljni postupak kapetanov preprieči i njega kazni.[2] — G. 1682. zatvori nasilni Herberstein gradskoga sudca Petra Vukasovića i kuću mu oplieni, a bez svake krivnje baci u tamnicu senjske gradjane

---

[1] Stemmatographia sive Armorum Illyricorum delineatio, descriptio et restitutio. Viennae 1701. Drugo izdanje u Zagrebu 1702. — Izašao je i slaveno-srbski prievod od Hristofora Žefarovića, objelodanjen u Beču godine 1741.

[2] Kukuljević: Jura T. II. Pars. III. p. 131.

Vuka Boguta i Ćudinovića, osim toga stade on bez svakoga obzira gradske šume sjeći i protuzakonite daće i globe pobirati, a gradjane, koji mu bijahu nepoćudni, iz grada tjerati. U toj nevolji pošlju Senjani svoga sugradjanina Pavla Vitezovića kraljevskomu dvoru u Beč. On je ovdje temeljito razložio nevolje senjske i izposlovao kraljevsko pismo na 19. aprila 1683. na sve javne oblasti u Hrvatskoj, da imaju štititi Senjane u stečenih pravih.[1] — Ovom prigodom osobito je ugodio Vitezović raznimi pjesmami, koje je štampao u Beču, a od česti ih je spjevao takodjer i u slavu kralju, ministrom i mogućnomu kardinalu grofu Leopoldu Koloniću. — Nema sumnje, da je ličnost Vitezovićeva podpomogla tako povoljno riešenje, koje je dalo Senjanom barem ponešto odahnuti od nesmiljena tiranstva.

Odslije, više godina boravio je Vitezović koje u Beču i u Lincu kao agenat u javnih i privatnih stvarih, koje pak u Zagrebu, Senju i po raznih gradovih hrvatskih velikaša.

God. 1688. bio je namislio Vitezović stupiti u brak, ovo doznajemo iz listova braće Ivana i Pavla Brankovića, knezova jajačkih, koji pišući 30. oktobra 1694. biskupu zagrebačkomu Aleksandru Mikuliću pripoviedaju posve vjerojatno, da je Pavao Vitezović prije šest godina zamolio bio u njih za vjerenicu njihovu sestru, koja je tada bila na odgoju u manastiru u Dubrovniku, ali da mu je obitelj zamoljenu djevojku uzkratila s razloga, što je ona bila premlada (bilo joj istom 16 god.), a i s toga, što je obitelj htjela da se kći ne udaje dotle, dok se ne vidi, kakova će biti sudba domovini Brankovićâ, Bosni. Dobivši takov odgovor izprosi Vitezović za vjerenicu Katarinu, kćer ogulinskoga kapetana baruna Stjepana Vojnovića, koji je god. 1687. pod Kostajnicom poginuo. Vojnovići, izgubivši turskom provalom svoju djedovinu pod Petrovom gorom, nisu bili nipošto imućni, držeći samo nekoja omanja imanja u okolici Karlovca, kao Grdun, Trešćeno, Vivodinu, a osim toga ostavio je barun Stjepan Vojnović više djece i mužke i ženske, i s toga je slab miraz toj njegovoj kćeri mogao i zapasti. Ako se tom ženitbom Vitezović u imućtvenom obziru slabo okoristio, došao je njom u srodstvo s više odličnih, plemićkih obitelji, kao s Pogledići, Hotkovići-Peharniki, Jelačići, Nenadići i Zebići, koji su imali imanja u okolici karlovačkoj. Od tada je boravio Vitezović sa mladom svojom gospodjom ponajviše ili u Zagrebu,

[1] Magdić, Top. i poviest grada Senja, str. 145.

gdje je bio kupio kuću, ili po imanjih svojih rodjaka i prijatelja u okolici karlovačkoj. Boravak u tih predjelih, koji je dulje vremena trajao, utjecao je i na hrvatsko njegovo pisanje, jer pišući svoja hrvatska djela služio se narječjem, koje se čuje i danas oko Ozlja, Bosiljeva i Karlovca.

Kad je nakon poraza Turaka pod Bečom (1683.) sliedio uz obće oduševljenje kršćanstva, a napose hrvatskoga naroda veliki turski rat, koji se svršio s protjeranjem Turaka iz Slavonije, banovine, Like i Krajine, nastala je za Vitezovića kao kršćanskoga viteza hora, da se i sam lati oružja protiv Turčina. God. 1683. primljen bude za kapetana u konjaničku regimentu grofa Ricardija, starinom Ličanina, nu pošto malo iza toga bi ta regimenta reformirana, pridruži se on četam junačkoga bana Nikole Erdedija, te je s njimi kao častnik mnogo puta vojevao i prošao na daleko krajeve hrvatske tada većinom puste, no po prirodi liepe i ukrašene mnogimi gradjevnimi spomenici, kojim se je Vitezović divio.

Okićen bojnimi lovorikami pošao je god. 1687. na krunitbu mladoljetnoga Josipa, sina Leopoldova, u Ratisbonu, gdje bude učinjen zlatnim vitezom, upotrebljavajući u napredak vazda ovaj naslov. Isto tako bio je s mnogo hrvatske gospode nazočan g. 1687. kod krunitbe Josipa kao ugarsko-hrvatskoga kralja. Vitezović, kojemu je godilo, da postane podpun kavalir, nastojao je postati i vitezom križarskim reda sv. Jurja (angelicae auratae Constantinianae militiae s. Georgii eques crucifer), te je god. 1689. obavio pokusnu godinu kod toga reda.

Razširenjem vlasti kuće Habsburžke po pokrajinah jugoslavenskih, koje su prije toga bile pod Turčinom, postao je Vitezović, koji je neumornim proučavanjem upoznao prošlost tih zemalja bolje nego itko od tada živih, i kao historik sve to više uvažen, te je njemu povjerio kralj Leopoldo I. sakupljanje dokumenata o pravu ugarske i hrvatske krune. Naročito mu je bilo po kralju Leopoldu povjereno sabiranje i tumačenje povjestnih dokumenata, kojimi je valjalo dokazati pravo hrvatske krune na Dalmaciju, te suzbiti pretenzije Venecije, koja je htjela Liku i Podgorje posvojiti. Budući da su prema toj svrsi Vitezoviću postali pristupni mnogi državni i javni arhivi, to je on svoje historičko znanje iznova opet mnogo obogatio. Dogadjaje toga važnoga i za kršćanstvo radostnoga vremena ne samo da je s pravim zanosom pratio i sam u njih sudjelovao, već ih s patriotičnim žarom pobilježio u

svojoj „Hrvatskoj kronici“ i još napose u posebnom časopisu „Novljančici“. Radost svoju, što je jedan dio zemalja izpod turske vlasti izbavljen, izrazio je Vitezović u svojih spisih na više mjesta, a osobito mu daje oduška u pjesmi štampanoj na čelu Valvazorova velikoga djela o Kranjskoj, gdje pozdravlja vila Hrvatica rečeno djelo.

Znajući hrvatski staleži, koliko im je podoban pomoći Vitezović svojim diplomatičnim poznavanjem naše povjesti, odaberu ga u skupštini od 4. septembra 1687. svojim kraljevinskim agentom (agens regni) s plaćom od 159 for.

Jedan od najradostnijih dana, što ih je zaslužni Vitezović doživio, bio je 2. decembra god. 1691.; toga bo dana predstavio se hrvatskomu saboru Vitezović kao novo postavljeni, po velikom županu grofu Petru Ricardiju zapriseženi podžupan ličke županije, te bude od staleža i redova kao častnik novo pripojene županije srdačno i oduševljeno pozdravljen. Vitezović se uputi zatim u nove županije: ličku i krbavsku, gdje je imao prilike motriti zanimljive, a po prirodi krasne predjele, te diviti se mnogim umjetnim gradjevnim spomenikom sretnijega kulturnoga doba; no budući da je na skoro obje županije prodala cesarska komora grofu Sinzendorfu, a vojna vlast nikako nije dala, da se Lika i Krbava s Hrvatskom spoje i u njih županijska uprava uvede, nisu ni Ricardi ni Vitezović mogli svoju vlast vršiti.

Ne mogući u Lici svomu narodu koristiti, posveti se od to doba jače drugim zemaljskim poslom. Pošto su staleži hrvatski mjeseca decembra 1693. zaključili potužiti se poradi vojnoga prireza i nastanjenja stranih vojnika, poslan bi uz prepošta, kasnijega biskupa, Stjepana Šeliševića i pukovnika te poznatoga hrvatskoga dvorskoga agenta Franju Galića Crnkovačkoga do kralja i bana grofa Adama Baćana, koji je tada u Beču boravio, i Pavao Vitezović u Beč, pa je Vitezović i napose imao bana uvjeriti o nepravednosti vojnih prireza i kvartirâ i predati mu naputak izdan saborskim poslanikom i tumačiti mu saborske zaključke, te ga na to skloniti, da osobno zagovori tegobe u kralja.

Više je godina Vitezović vruće želio i revno nastojao, da se u Zagrebu za književne interese osnuje posebna zemaljska tiskara. Nema sumnje, da je njegovim ponukanjem već god. 1682. grad Zagreb zaključio, da poradi javne koristi za osnovanje tiskare dade potrebito zemljište. Ovoj priekoj potrebi udovoljio je i sabor hrvatski čl. 6. u sjednici od 11. novembra 1694. odredivši, da

biskup zagrebački izruči u njega spravljenu tipografiju Pavlu Vitezoviću, koji se obveza u buduće knjige u Zagrebu štampati, te da ne će nipošto štampariju kamo drugamo iz Zagreba prenieti, a na to se s tim lakše mogao obvezati, jer je on tiskarski stroj već prije iz Beča dobavio.

Po svoj prilici prva knjiga, što je iz ove tiskare izašla, bio je „Kalendarium iliti misečnik horvatski za leto 1695. od Ljubimira Zelenlugovića (drugač Vitezovića) pritiskan vu Zagrebu 1695.“; zatim u brzo izidje dobro poznata „Kronika aliti spomen vsega svieta vikov, u dva dela razredjen, koterih prvi drži od početka svieta do Kristuševoga porojenja; drugi od Kristuševoga porojenja do izpunenja leta 1690., složen i na svitlo dan po Pavlu Vitezoviću, Zlatomu Vitezu. U Zagrebu 1696.“ Kako je kronika hrvatska za tadašnje prilike hrvatske bila oveće djelo, te je štampanje iziskivalo većega troška, to bi težko ta kronika bila izašla, da joj nije priskočio u pomoć poznati mecenat i cienitelj umjetnostî tadašnji kanonik čuvar Ivan Znika, za kojega veli sam Vitezović u toj kronici (str. 218) da je „velik cirkve odičitelj i ovih knjig osebujni pomoćnik i darovnik“; a doprinesao je i hrvatski sabor tim, što je na 7. septembra 1695. dopitao za rečenu štampariju novčanu podporu od godišnjih 200 for., dok su god. 1702. dozvolili staleži i redovi ponovno godišnju novčanu podporu od 250 for. U to nekako vrieme (oko 1703.) izadje „Priričnik aliti razliko mudrosti cvitje spravljeno po Pavlu Vitezoviću, zlatomu vitezu, c. kr. svetlosti vićniku“.

Tako je u toj štampariji u nekoliko godina izašlo dosta Vitezovićevih djela, nešto u prozi, no više u versih, od kojih nam po svoj prilici ni svakolika poznata nisu. Od poznatih navodimo ova: Fata & vota, sive opera anagrammaton. P. Ritter. Partes duae. Zagrabiae 1699. — Croatia rediviva regnante Leopoldo magno caesare deducta. Zagrabiae. 1700. — Vita & martyrium b. Vladimiri Croatiae regis, fido calamo piis patriotis relata. Ex ea, quam fide optima ex vetustissimo regum Slavorum commentariolo latinam fecit presbyter Diocleas, cuius adhuc temporibus d. regis sepulchrum miraculorum frequentia coruscabat. Viennae 1701. — Stemmatographiae Illyrcanae lib. 1. Editio nova auctior. Zagrabiae 1702. — Plorantis Croatiae saecula duo carmine descripta. Graeco-monti. 1703. Po sadržaju zanimala je tadašnje Hrvate osobito „Croatia rediviva“, „Vita & martyrium b. Vladimiri Croatiae regis“ i „Plorantis Croatiae saecula duo“, u ovoj je zadnjoj knjizi Vitezović u ukusnih heksa-

metrih po poznatih vrelih s rodoljubivim žarom opjevao zgode i nezgode Hrvatske za XVI. i XVII. vieka; djelo o sv. Vladimiru ili Budimiru kralju godilo je Hrvatom, jer bijahu ponositi, što je iz njihova kraljevskoga doma potekao taj božji ugodnik. Poštovanje sv. Budimira bilo je za doba Vitezovićevo obćenito u Hrvatskoj, te su njemu podizani kipovi u raznih hrvatskih crkvah; često se je takodjer tada kod krštenja davalo ime sv. Budimira.

Vitezović je bio svojim književnim radom tako produktivan, da je on u isti čas osim vlastite zagrebačke tiskare zabavljao i bečke davši tamo štampati uz stematografiju i druge svoje proizvode, kao na primjer: Natales d. Ladislavo r. Slavoniae apostolo restituti, Viennae 1701. — Pa koliko je književnoga rada Vitezovićeva iz toga doba ostalo u rukopisih što originalnih što prepisanih!

Tiskara Vitezovićeva bila je prvih godina smještena negdje u doljnjem Zagrebu bliže Kaptolu, po svoj prilici u Vlaškoj ulici, gdje zagrebački biskup barun Aleksandar Mikulić izruči Vitezoviću na uživanje kuću s gospodarstvenimi zgradami, a poslije godine 1703. premjesti ju Vitezović u gornji grad (na Grič), gdje je i sam stanovao pišući odavde „ex museo meo Graeco-montano" razne poslanice. Ujedno je s pomoću svoje supruge Kate Vojnovićeve vodio gospodarstvo na imanju u Šćitarjevu, koje je sve do god. 1711. držao u zakupu od grofa Ivana Jonata Ivanovića, kanonika zagrebačkoga, imajući više godina pravde s plemićem Krištofom Šćitarjevačkim poradi ribolova u Savi.

Kad je turski rat započet g. 1683. dospio svomu svršetku, imala je Hrvatska velike brige i posla, kako bi pribrala nezgodom vremena otudjene vlastite krajeve, te je i hrvatski sabor, a i svaki čestit i razborit patriot imao dosta misliti i raditi, kako bi pomogao u promienjenih okolnostih dragoj domovini, kako bi se ona što više okoristila, a stvari i okolnosti udesile prema interesom Hrvatske. Ova je briga postajala s tim veća, a rad je bivao s tim mučniji, što su se na žalost mnogi nepozvani faktori: vojne oblasti, nasljedne austrijske pokrajine, razne komore otimale ne samo za vlast nad novo predobivenimi predjeli, već su ih htjeli faktično odtrgnuti od Hrvatske i pripojiti ih austrijskim pokrajinam. Kad su austrijske vlasti zapriečile spojenje Like i Krbave s materom zemljom, pa s jedne strane Štajerska, a s druge strane bečka komora nastojale iz petnih žila posvojiti krajinu oko Petrinje i Kostajnice, zabrinuta su bila srca rodoljubivih Hrvata, te Vitezović dade oduška svojemu osjećaju u pismu upravljenu 20. decembra

1695. biskupu Stjepanu Šeliševiću tužeći se na Štajerce, što bi oni svoje izbavitelje Hrvate rado učiniti robovi, te savjetuje biskupa i staleže, da kraljevina pozajmi dovoljno novca u genovezke republike, te njim izplati tražbine Štajeraca, a ostalo da upotrebi kod kuće za bolje uredjenje zemlje.

Kao vjeran sin svoga rodnoga grada vazda se Vitezović mnogo brinuo o koristi svojih sugradjana, koje su generali karlovački i kapetani senjski pored svih kraljevskih povlastica pretežko uznemirivali i vriedjali. — G. 1696. bili su Senjani odaslali u Gradac i Beč svoje sugradjane: Ivana Homolića, Filipa i Petra Vukasoviće i odvjetnika Marburga, da prema onomu pismenomu naputku, koji su dobili, sklope ugovor o plaćanju tridesetnice, nadalje, da sa dvorskimi i vojnimi oblasti urede prizivni tečaj u sudbenih stvarih od gradskoga suda na primorskoga podžupana a od njega na kraljevsku kuriju, pa da izposluju što veće poštovanje gradskih privilegija; ali umjesto da su se rečeni odaslanici bavili poslovi, koji im bijahu naloženi, oni neovlašteno sklopiše ugovor s nutarnjoaustrijskom komorom, kojim bi okrnjeno senjsko pravo na slobodnu sol. Pošto je odmah iza toga stala komora s pomoću vojne oblasti izvadjati novi ugovor o soli, pobune se Senjani, oduzmu Vukasovićem javne službe, i učine u kući zastavnika Ivana Mihovića zaključke, kako će se proti povredam svojih pravica u napredak braniti. Pošto je iza toga ratno vieće u Njemačkom Gradcu senjskomu kapetanu grofu Rudolfu Edlingu bilo naložilo, da Vukasoviće opet namjesti, da kolovodjam Senjanâ vojničke plaće oduzme i da bude komorski prijamnik u pomoć kod prodaje soli, to je u toj nevolji pomogao Senjanom, koji se bijahu već prije poradi odpora proti vojnomu despotizmu zamjerili mnogim mjerodavnim faktorom i u obće malo prijateljâ imali, Pavao Vitezović pošavši u Beč na dvor, gdje s pomoću bana grofa Adama Baćana (sastavivši o tegobah senjskih obširnu spomenicu) izposluje kraljevsku odluku izdanu u Eberdorfu 13. septembra 1697., kojom bude dokinut ugovor, a prava i slobode senjske opetovano priznate, te naloženo banu Baćanu, da Senjane zaštiti. Ali vojne oblasti nisu marile za ovu kraljevu odredbu zahtievajući od kapetana Edlinga, da monopol soli kao i nove daće uvede, što bi on bio i učinio, da se nisu Senjani tomu oprli. Kralj Leopoldo naloži napokon generalu karlovačkomu grofu Karlu Auerspergu, da s vojskom red u Senju učini, ali pošto je on poslanike senjske, naročito sudca Andriju Ćolića, vojvodu Ćudinovića i kanonika Ivana Ćolića u težke

tamnice u Karlovcu bacio, nisu Senjani dali vojsci u grad unići, odlučivši braniti se do kapi krvi, pa je s toga mržnja na Senjane na dvoru u Beču, a osobito u ratnom vieću u Gradcu tolika postala, da bi se tada Senju velika nesreća dogodila, kad im ne bi bio pomogao njihov zemljak Pavao Vitezović, koji je mjeseca februara g. 1698. s Martinom Milanezom odaslan kao poklisar na cesarski dvor svu svoju diplomatsku vještinu upotrebio, da izbavi taj grad od skrajnje propasti, predobivši za pravednu stvar Senjanâ na dvoru veoma uglednoga bana Adama Baćana i zagrebačkoga biskupa Stjepana Šeliševića, kojemu je upravio Vitezović posebno pismo o senjskih odnošajih pisano na 30. novembra 1698. u Bosiljevu, kadno se je iz Senja vraćao.

Iste godine u konferenciji u Kerestincu na 17. maja izabran je Vitezović uz predsjednika barona Sjepana Čikulina tajnikom konsistorija, koji je imao rukovoditi sve ekonomijske a i mnoge vojne i političke poslove. Tom prigodom doznačena je Vitezoviću stalna godišnja plaća od 250 for. iz zemaljskih dohodaka.

Drugi javni posao, koji je Vitezovića u to doba zanimao, bijaše uredjivanje Slavonije netom od Turčina oslobodjene, gdje je velikim županom požežkim imenovan Vitezovićev prijatelj pukovnik Franjo Ivanović, koji je kao direktan potomak starodavnih knezova okićkih na podlozi dokaznica, sabranih po Vitezoviću, imenovan grofom. Kod uredjivanja Slavonije stekao je Vitezović dosta zasluga, pa kad su se obilata imanja dielila po Slavoniji mnogim pridošlicam bez imena i zasluga, zamolio je g. 1697. i Vitezović kralja, da mu za tolike zasluge i za proliće krvi njegovih pradjedova i junačkoga mu tasta Stjepana Vojnovića podieli imanje Orlovac kod Požege i Brezovicu kraj Drave u virovitičkoj županiji. Ova je molba priobćena povjereniku za uredjivanje Slavonije generalu grofu Caprari, ali nije bila povoljno riešena, jer je Caprara obaviestio bečku vladu, da mu nisu poznate Vitezovićeve zasluge.

Kad je god. 1699. sklopljen karlovački mir, te se imala ustanoviti medja izmedju Hrvatske i turske države po carskom komisaru grofu Marsigliju i po povjerenstvu nutarnjo-austrijskih pokrajina pod predsjedničtvom grofa Ferdinanda Herbersteina, dodieliše Hrvati povjerenstvu od svoje strane Pavla Vitezovića, koji je po svojoj učenosti i poznavanju svih zemaljskih odnošaja utjecao na oba glavna povjerenika, te nastojao što povoljnije medje za Hrvatsku izposlovati. Grof Marsigli, čovjek tvrde glave i bezobziran prema svakomu, za čudo je dosta cienio Vitezovića, a Herber-

steinu bio je Vitezović upravo miljenac, ali ipak uza sve to zbog pritiska bivšega povjerenika nisu ustanovljene medje onako, kako je Vitezović s Hrvati želio. Žalost svoju zbog napusta mnogih predjela turskoj vlasti izrazi Vitezović u pjesmi posvećenoj Marsigliju, gdje izjavi, da ga toliko ne boli odstup kule u Kostajnici, koliko ga boli, što Turci pridržaše Jasenovac, dubički grad i Novi.

O svojem poslovanju obavješćivao je Vitezović često staleže hrvatske, te ih mnogo puta svjetovao, što im valja raditi u zemaljskom interesu. Grofa Ferdinanda Herbersteina upozori Vitezović na postupak krajiških častnika osobito varaždinskih u Petrinji sa Vlasi; ovaj je postupak Vitezović odlučno osudjivao, jer je držao, da je podoban Vlahe dotjerati do očaja, pa da tu valja brzo podpomoći ove Vlahe ili ih kamo drugamo smjestiti ili im pak postaviti posebne poglavare. Vitezović se je bojao, da će se Vlasi odseliti u Tursku, gdje bolje s njimi barataju i k sebi ih mame obećavajući im velike slobode; a Vlasi i sami kažu, da nemaju dosta zemalja, pak da im se valja drugamo seliti.

Za mirnih godina, koje su iza toga sliedile, posvetio se je Vitezović još više književnosti, te je većina njegovih štampanih djela izašla od god. 1700. do 1704, kadno je Vitezović boravio na Griču ili na Mirogoju, gdje je na zemljištu nekadašnjega utemeljitelja remetskoga samostana Miroslava Hrkuka imao svoje ljetište, ono isto, što je poslije 150 godina držao njegov nasljednik dr. Ljudevit Gaj. — Medjutim se je glas o Vitezovićevoj učenosti posvuda razprostranio, te je osobito, kad se radilo o prošlosti jugoslavenskih zemalja, jedinim tumačem bio Vitezović. Tako je on na molbu biskupa Šeliševića 21. oktobra 1701. u Beču napisao spomenicu o medjah pećujske i zagrebačke biskupije u Slavoniji, a 27. jula 1704. u Zagrebu posvjedočio je Vitezović, da u Gackoj prave opatije nikada nije bilo, već da je to samo naslov za tamošnjega župnika. Pače i do Rima dopro je glas o učenosti Vitezovićevoj. — Matija Szräck, preposit sv. Agneze od Tolne i carski tumač za Rascijane (Srblje), piše iz Rima g. 1704. biskupu Martinu Brajkoviću, da je tadašnji papa Klement XI, rodom Arbanas, poželio imati podatke o obitelji Lazy, a pošto u Hrvatskoj živi kavalir Ritter, koji zna, gdje i djavo stanuje („il quale ha notizia, ubi diabolus habitat“), to da moli papa Rittera, da sastavi genealogiju o rečenoj obitelji i da ju odpremi papi.

Pavao Puczl, cistercit u Zatični u Kranjskoj, predao je g. 1705. Vitezoviću kao najvještijemu kronologu i genealogu do 50 pre-

važnih pisama raznih velmožâ hrvatskih pisanih generalu Katzianeru, koja se sada nalaze u škrinji zemaljskih privilegija. U obće su zasluge Vitezovićeve za sakupljanje historijskih vrela velike, te ima u njegovoj rukopisnoj ostavini dosta povelja, listina i bilježaka.

Medjutim je već do tada izkusio Vitezović u svojem životu mnogo gorčine, te je nagazio na mnoge zapreke u svojem radu. On se pravedno tuži na tadašnji nemar svojih sunarodnika za obće dobro, jer se svatko brine o vlastitoj koristi, da naime za se što uhvati, a za zemaljske probitke nitko ne mari.

Istina je, da su Vitezoviću bili donekle nakloni biskupi zagrebački: Stjepan Šelišević i Martin Brajković, a bilo je i tada u Hrvatskoj umnih i prosvietljenih ljudi, koji su Vitezovića visoko cienili, kao: grof Petar Keglević, koji je čitav arhiv svoje obitelji otvorio Vitezoviću, zatim general grof Ferdinand Herberstein, oduševljeni hrvatski patriot, te bosanski biskup Petar Črnković, koji je još kao predstojnik hrvatskoga zavoda u Bolonji dao sastaviti prekrasnu galeriju slikâ hrvatskih velikana, kanonik Franjo Josip Vernić, pukovnik i dobar latinski pjesnik Adam Domjanić Zelinski; ali je podhvat Vitezovićev našao na žalost takodjer dosta protivnikâ i zlobnikâ osobito medju svećenici i velmožami. Nekojim svećenikom osobito Jezuitom nije bilo pravo, što je Vitezović kao svjetovnjak otvorio prvu tiskaru i pokrenuo književnost o svjetskih stvarih. Bilo je Vitezoviću zamjerâ i zbog književnoga rada, spomenuti jurve knezovi Ivan i Pavao Brankovići žalili su se na Vitezovića, da on iz osvete, što nije dobio njihove sestre za ženu, kani u svojoj stematografiji sramotiti njihovu porodicu, pa su zamolili biskupa, da to preprieči. — Ovakov postupak ljudi, kojim je Vitezović mislio ponajviše svojim radom samo ugoditi, silno je ozlovoljio Vitezovića, a tomu se pridružile i materijalne skrbi, na koje je Vitezović nagazio trebajuć za mnoga putovanja, za nabavu znanstvenih djela i obćenje sa znamenitimi i učenimi ljudmi silu novaca.

Još jednom pokuša Vitezović, ne bi li zadobio u svojoj domovini takovo mjesto, koje bi njegovu odgoju i njegovim težnjam odgovaralo i gdje bi on odlučno mogao svomu narodu koristiti. Nakon ličke bune i usmrćenja kapetana Coroninija i Ranschissela zamoli on kapetaniju ličku, koja bi mu pripadala kao zakonitomu podžupanu županije ličke i koju bi on bez sumnje valjano i požrtvovno ovršio, ali bečka gospoda ne vjerovahu čestitomu Hrvatu, postavivši kapetanom barona Oberburga, kojega je narod, ne mogavši

njegov zulum više podnašati, odtjerao iz Like i podvrgao se vojničkoj vlasti, samo da se izbavi takovih komorskih izjelica.

Posljednje godine svoga života proboravio je Vitezović većinom u Beču, gdje je naročito god. 1710—1712. sproveo, te je tu nastavio svoj književni rad, pa je počeo na novo za nekoliko godina prekinuto štampanje svojih literarnih proizvoda. Knjige ovoga doba pisane latinskim jezikom a većinom vezanim slogom, tiskane su ponajviše u ugarskoj Trnavi, te su osim razpravice o propasti bosanskoga kraljevstva (Bosna captiva) svojim sadržajem za nas manje zanimljive. Sva je prilika, da Vitezović nije ponio u Beč sve svoje gradje za jezik i povjest hrvatsku, pa se zato ne bave djelca izdana posljednjih godina njegova života domaćimi stvari, već su obćenita sadržaja, većinom prigodne pjesme i slavospjevi, tiskani o trošku pojedinih velikaša.

Vitezovićevo književno blago mnogo je veće u rukopisu, nego li je ono, što je za njegova života tiskom izašlo, ali to potječe ponajviše iz doba prvoga književnoga poleta, dok je nekoje svoje proizvode u Ljubljani i u Beču tiskao, a tiču se ponajviše jezika i povjesti Hrvatâ. Neki od tih rukopisa poznati su nam samo po popisu Valvazorovu, a danas se ne zna, kuda su dospjeli, i u obće da li ih jošte ima. Sam je Vitezović jako želio, da za njegova života bude tiskana banologija i razprava o spojenju Hrvatske s Ugarskom (Tractatus, qualiter Croatia ad jus Ungariae devenerit); za posljednje djelo držao je sam Vitezović, da je od velike vriednosti. Pišući Vitezović iz Beča 7. januara g. 1711. biskupu zagrebačkomu Mirku Esterhaziju zamoli izplatu zaostatka na plaći 1050 for. veleći, da će zatim oba djela na svjetlo izdati.

Medju važnije rukopise Vitezovićeve pripada njegov latinsko-hrvatski rječnik i njegova gramatika hrvatska, oba djela obilježena su godinom 1700. Rječnik ima obilje hrvatskih rieči još nigdje nezabilježenih, a sakupljenih ponajviše medju čakavci.

Zanimljiva je svoje ruke knjižica „Lado horvatski iliti Sibila zvrhu mnenja dojdučeh pripečenj, na 9 vil razlučena, napravljena za kračenje vremena i dugoga časa“. Knjižica je ova tiskana za života Vitezovićeva, valjda još prije g. 1702., ali do sada od toga prvotiska nije nadjen nijedan primjerak. Medjutim je ta knjižica, koja je mogla po svojem sadržaju puku ugoditi, počevši od god. 1781. višeputa tiskana u Zagrebu i u Karlovcu, te bi bez sumnje našla prodju, kad bi se sada iznova otisnula i to s izvornom čakavštinom, koja se čestim pretiskivanjem prometnula u kajkavštinu. Puku hr-

vatskomu bilo je namienjeno djelo „Razlike mudrosti cvitje“, koje je g. 1835. i 1838. u Danici ilirskoj priobćeno.

Preostali Vitezovićevi rukopisi čuvaju se u biblioteci nadbiskupije zagrebačke, arhivu jugoslavenske akademije, u peštanskom muzeju i u privatnoj knjižnici pok. dra. Ljudevita Gaja, (koja se sada nahodi u sveučilištu zagrebačkom).

Boraveći u Beču (god. 1710—1712.) pisao je Vitezović mnogo listova svojim prijateljem i mnogim velmožam u Hrvatskoj, nazivljući se gotovo vazda „exul“. Boraveći svoje posljednje dane u Beču Vitezović je dosta oskudievao, žalio je razstanak od svoje domovine i tužio se na svoje zemljake, koji ga tako zanemariše, a mnogi i progoniše.

U Beču boravio je Vitezović sam, pošto mu je već prije umrla supruga, a jur mjeseca novembra 1698., kako pismom iz Bosiljeva, gdje je na putu u Primorje kod upravitelja dobara Jurja Kukuljevića u zimsko doba boravio, biskupu Šeliševiću javlja, umro mu je u nježnoj mladosti jedini sin, kojega nije mogao dosta ožaliti.

Ne znamo, da li je bila kakova utjeha Vitezoviću u tolikoj nesreći njegovo imenovanje baronom, koje se zbilo god. 1710. Barem njegov baronat nije nikada u saboru hrvatskom proglašen, pa valjda ga Vitezović nije ni prijavio saboru. Više ga je tješilo iskreno prijateljstvo nekolicine prijatelja kao n. pr. grofa Petra Keglevića, pukovnika Adama Domjanića, koji su se njega i u tudjini sjećali. Domjanić spjeva na Zelini u oči nove godine 1710. svojemu cienjenomu prijatelju pjesmu pohvalnicu i sažalnicu.

Pavao Vitezović svrši svoj mukotrpni i gorkim izkustvom ožalošteni život u Beču na 20. januara oko sedme ure u jutro 1713. u 61. godini svoga vieka u gostionici „zum goldenen Bähr“ u ulici prozvanoj „Alter Fleischmarkt“, a da se o njemu nije ništa spominjalo u domovini, bar u zbirci obsežne korespondencije biskupa zagrebačkih, gdje ima listova i pisama o mnogih na daleko manje važnih dogodjajih, nema ni najmanjega spomena o smrti Vitezovićevoj.

U kako je biednom stanju posljednje svoje dane sproveo i život svršio Vitezović, dokazom je popis njegove imovine.

Premda je Vitezović gotovo zaboravljen u tudjini preminuo, to se nije moglo inače dogoditi, nego da njegove plemenite pravim hrvatkim rodoljubljem proniknute misli i njegov obilati književni plod blagotvorno djeluju na razvitak hrvatskoga čuvstva i u obće hrvatskoga patriotizma, koji pod dojmom obćenitoga evropejskoga

osjećanja o narodnosti iza god. 1830. novi polet uze. Prava je sreća, što je veliki dio rukopisa i knjiga Vitezovićevih dospio u zbirku pok. Ljudevita Gaja, te se je Gaj obilato upoznati mogao sa životom i radom odličnoga toga zatočnika, kojega je u političnom i književnom pravcu u mnogom sliedio i pripravio narodu eru književnoga i narodnoga života. U zgodan čas izdao je g. 1836. pok. biskup Stjepan Moyses, dok je još bio profesor u zagrebačkoj akademiji, krasan spjev Vitezovićev „Odilenje Sigetsko", koje je podobno probuditi u čitatelja patriotično osjećanje.

Današnji organični hrvatski pravopis, ako se i poglavito oslanja na pravopis, što je bio prije u običaju u Čehâ, primio je dijakritične znakove, kojimi se je Vitezović u svojih spisih poslužio i koji su bili u početku XVIII. vieka običajni u hrvatskom pisanju u Krajini i u Primorju. Nema sumnje, da bi veoma blagotvorno djelovalo i praktična se cilj postigla, kad bi se, ako ne svi, a to barem izabraniji i bolji spisi Vitezovićevi u redakciji vješta čovjeka, koji bi ih temeljito prije proučio, na svjetlo izdali.

Dok izabrana bar Vitezovićeva djela ne budu štampana, nije zgodno izricati potanji sud o vriednosti njihovoj. U rpi tiskanih knjiga i rukopisa Vitezovićevih preotimlju mah historijski spisi, oni nisu doista pisani s preciznošću i kritičkim duhom Ivana Lucića, ali su plod mnogih studija učinjenih na vrelih: na kronikah i listinah, kojimi se je Vitezović u posavskoj Hrvatskoj prvi poslužio, te njimi mnogo koješta razjasnio, što nije bilo nimalo poznato ili barem slabo. Dakako Vitezović je kadšto prebrzo radio, te pripovieda stvari, koje nisu uviek vjerodostojne, kako njegove spomenice o crkvenih odnošajih u Slavoniji i spomenica o otočkoj opatiji pokazuju.

U pisanju se poznaje svuda finoća i obrazovanost Vitezovićeva. Njegov je latinski slog liep, pravilan i elegantan, te se ugodno čita i u pjesmi i u prozi. Slabije mu je pjevanje hrvatsko, vidi se, da je on od svoga primorskoga senjskoga narječja, pošav u školu i boraveći mnogo godina izvan domovine, koješta bio zaboravio, pa da je povrativ se natrag i počev pisati hrvatski učio na novo jezik, ali ponajviše iz knjigâ i iz usta naroda u okolici karlovačkoj, služeći se u svojih spisih tamošnjim narječjem.

Za hrvatsku književnost najzanimljivija je njegova „Kronika hrvatska", ali ona je i izmedju Vitezovićevih djela najmanje dosljedna u jeziku. Prednji dio za stariju povjest naslanja se na Vramčevu kroniku, te se na mnogih mjestih služi i Vramčevom

kajkavštinom. Noviji dio te kronike izradio je Vitezović što po Bonfiniju, Ištvanfiju, kronici Tomašićevoj, Ratkaju, Timonu, Valvazoru i po nekih talijanskih kronikah, što opet po vlastitih bilježkah. Razumieva se samo po sebi, da su u kronici osobito iztaknuti oni dogadjaji, koji se Hrvatske tiču. Osobito rado iznosi junačtvo i rad Senjanâ. Dok su dogadjaji za XVI. i XVII. viek izpripoviedani ponajviše tako zvanim „brajskim" ili karlovačkim narječjem, junačtva krajišnikâ, koja je sam čuo, pripovieda čistom štokavštinom. U posveti grofu Ferdinandu Herbersteinu i u zaglavku govori Vitezović nekoliko o narodu slovinskom i o jeziku, kojim piše. Iz tih se rieči vidi, da je i Vitezović poput njegovih prednjaka Ivana Gundulića, Ivana Sagmarda, Jurja Križanića i drugih bio panslavist, kako ga najtoplije slavensko srce poželjeti može, on bo veli: „Uzeh u spomenu ovom na več městih Slovin i Slovenecv ime, nemoj zato štimati, da bi po tom imenu samo onu stranu slovenskoga naroda razumil, koja se mej Dravom i Savom ali takoj i Dunajem zadržava i osebujno još današnji dan ime Slovin zahranja, nego i vse druge orsage Ilirije, a navlastito Panoniju. Jezik je naš slavni ilirski aliti slovinski, kojim govore vsi Slovenci (tu spominje sve slavenske narode, plemena i zemlje ća do Nove zemlje i do Ledenoga mora)". Pripoviedajuć nadalje prostranost Slavenstva s ponosom iztiče, što se slovinski jezik upotrebljava na turskom dvoru i da je već Karlo IV. zlatnom bulom odredio, da mu se nasljednici moraju učiti slovinski, te zaključuje: „zato, vsi Slovinci, kim je Bog dal tako dičan jezik i slavnu domovinu, s vašimi kripostjami i jezik i domovinu prodičite".

Pjesni Junija Rastića.

Priopćio Milivoj Šrepel.

Među dubrovačkim pjesnicima, koji su pjevali u XVII. stoljeću hrvatski, napomiňe Appendini (Not. II, 239) Junija Rastića, te kaže za ň: „del primo (Giunio Resti) abbiamo sette buone composizioni". U fraňevačkoj biblioteci u Dubrovniku u rukopisu br. 20 (Čulić, Bibl. p. 6) nahode se između ostale građe „Misli ļuvene, spjevane po gosp. Đonu Rastiću". No po sreći sačuvao nam se i drugi rukopis, kojim se nadopuňava dubrovački, a čuva se danas u arhivu jugoslavenske akademije, kamo je došao iz Kukuļevićeve biblioteke. Rukopisu je natpis: „Piesni G. Giona Antuna Rastichia Vlast[a] Dubrouac[a] 1699.", a ima signaturu I. b. 114. U zagrebačkom su rukopisu na prvom mjestu „Misli ļuvene", na drugom „Lovac ulovjen", na trećem „Nestavnos od sreće", na četvrtom „Ļubovnik obļubjen", a na petom „Ļubovnik neļubjen". „Misli ļuvene" točnije su zabiļežene u zagrebačkom rukopisu nego u dubrovačkom, pa sam se zato poslužio zagrebačkim za izdaňe, a pod crtom sam označio, u čemu se dubrovački razlikuje od zagrebačkoga. Kako se vidi, vaļa ispraviti naznaku Ļubića, koji tvrdi u Ogl. II, 418, da je Rastić napisao sedam pjesni, koje naziva „Misli ļuvene". Tako izlazi ovdje na svjetlo pet pjesni Rastićevih, dok za ostale dvije ne znamo, jesu li se sačuvale.

Misli ļuvene.

Pjevam misao moju milu,
Bez pokoja ka drži me,
I u momu svakom dilu
4 Bez pristanka ka muči me,

U dubrovačkom rukopisu: 1 miso.

Misao onu, ka nesvijesna
Na daleče sveđ od mene
Ukrada se, ter obijesna
Ide k licu me ļubjene,

I tu, kada ļubav blaga
Nu uzbude dovestiti,
Od pogleda bludna i draga
Ne umije se odijeliti.

Tu razgleda u radosti
Od zenica me ļubjene
Pogled, zrake i svjetlosti,
Ke su meni zabrańene,

Ter stojeći sred veseļa
Bez ikakve muke i smeće
Ne dođe je igda želja
Vratiti se k meni veće.

Ah vrati se, misli luda,
Duše moje cijeć pokoja,
Tere s tobom ma požuda
Nek zatvori krila svoja.

Nuti bitja nevoļnoga,
Silovan sam kad na sviti
Cijeć udesa huda moga
Misli mojoj zaviditi.

Ma nu uzrok imam kada
Zaviditi mojoj misli,
Ne odlučim zašto sada,
Da ma miso već ne misli?

Neg kad mislit budem stati
Mojijeh muka veći dio,
Povraćam se razmišļati
Ono, što sam domislio.

Zašto, misli hude i prike,
Silujete mislit mene
I sred muke privelike
Me provodit dni ļubjene?

---

5 miso. 7 ukrade. 8 ļubļene. 9 kadar. 14 zenice. 14 ļubļene. 19, 20 ne dođe te nigda žeļa — vratiti se k meni veće? 32 sveđ. 40 ļubļene. 43 namislim.

Ali zašto' moje muke
Kada stanem ja misliti,
Ne odlučim s me odluke
Veće nigda ne misliti?

Ma kad mislim, nije moja,
Što ja mislim vik, krivina,
Krivina je, misli, tvoja
I sile je tve vrlina.

Nu krivina misli moje
Sva se može ńoj prostiti,
Er kušati sve pokoje
Ne bi mogla bez misliti.

A koji pokoj može imati
Viku misao ma ljubļena
Nego samo razmišļati
Lijepos, kom je zatravļena?

I zato ću već od sada
Pustit misli moj misliti,
I niti ću već ikada
Misli mojoj zaviditi,

Erbo misao ova moja
Od mene je porođena,
Sred gorkoga nepokoja
Ne ću da je zapletena.

Zato veće nu pođite,
Misli moje, misli mile,
Pođte, i on čas odletite
U ljubjene moje Vile.

Pođte i on čas razgledajte
Ńe lipote rajsku sliku,
Ter tu u ńe uživajte
Slas i rados priveliku.

Samo molim, izvan lica,
Gdi se ļubav moja plodi,
I izvan prsi i zenica,
Draga misli ma, ne hodi.

---

53 ki. 54 miso. 58 me. 59 veće. 61 miso. 62 porodjena. 63, 64 ne ću da je zapletena — sred gorkoga nepokoja. 67 poćte. 68 ļubļene. 69 razgledate. 70 ļepote. 71 uživate.

Er sred lica ļuvenoga
Svu ćeš lijepos ugledati,
Da ćeš s čuda tolikoga
Zapańena ti ostati.

U licu ćeš ńe vidjeti
Svjetlos zraka sunčanoga,
Ovo zaisto, da ćeš rijeti,
Mjesto je stańa blaženoga.

Lijer pribijeli od ńe slike
I od usti rumenilo,
Komu na svijet nije prilike,
Razgledaćeš drago i milo.

Veseo posmijeh, riješca blaga,
Ponositi stupaj mili
Za učinit, da je draga,
U ńoj su se sjedinili.

A u lijepijem ńe prsima
Narav voće ńeko stavi
Za učinit, da u ńima
Stan je pravi od ļubavi,

Voće jošte nedozrelo,
Ke joj dava te milosti,
Da bi reko, da ńe tijelo
Pravi je izgled od lijeposti.

Kad li ugledaš, moja misli,
Zrak i svjetlos od ńe oči,
Da su zaisto tu, promisli,
Sunca istekla dva s istoči,

Ali da je ugrabila
Dvije zvijezde zgar s nebesa
I da ih je tu stavila
Cijeć podobna sebi uresa.

I svjetlosti veće ako su
Vrh nebesa gori u raju,
Potrebno je rijet, da to su,
Koje sred ńe oči sjaju.

Er zaisto svijet ne ima
Ńim prilične stvari odi,

---

78 lipos. 93 lijepijem. 97 nedozdrelo. 100 liposti. 104 istekli.

A na svim se nebesima,
Držim, ļepša ne nahodi.

Samo, misli ma, razgleda[j]
U ńe očim sreće moje,
Er ńe stavi sred pogleda
Draga ļubav me pokoje.

I ako tada ti viditi
Budeš pogled ńe nemio,
Ti nemo[j] se pripastiti,
Biće kadgod blag i mio.

Ako li bi sred vedrine
Mili pogled ukazala,
Od ļubavi ńe jedine,
Misli, ufańe da ti je dala.

Vratite se, pak vratite,
O me misli, ter radosti
Meni mile donesite
S uspomenom ńe liposti;

I kad, misli, domislite
Lijepe vile me lipotu,
Nu misleći namislite
Koju utjehu mom životu.

Er vašijem u mislima
Ne možete, misli moje,
Ļepše mislit, ni u ńima
Ļepše kušat ja pokoje.

Zato, misli, moja misli,
Ja te puštam sve misliti,
Lijepos vile me, namisli,
Da ću sveđer ja ļubiti.

Namislićeš to istinu,
Erbo vjerno ńu ļubiću,
I ljepotu ńe jedinu
Poniženo sveđ dvoriću:

Samo molim, da sred tvoje
Misli budeš namisliti,
Kako ću ove pjesni moje
Lijepoj Vili pokloniti,

---

123 nemoj.

Jeda pjesni kû probude
U ńoj misao od ļubavi,
Neka i ona sred razblude
Misao i ļubav svu postavi,

Jeda kadgod misao moja
S ńe mislima sastane se,
I ļubiti sred pokoja
Jedna drugu namisle se.

Tad bi misao ma najdraže
U mislima promislila,
Da je obje misli naše
Draga ļubav sjedinila:

Ter bih mogo promisliti,
Moga pokoj od života
Da je samo sveđ misliti,
Kolika je ńe lipota.

I mojome tom u misli
Ja bih misli mogo rijeti:
Sveđ me lijepe lijepos misli,
Ona je pokoj moj na svijeti.

154, 156, 157 miso. 161 tad bi ma najdraže. 163 obe. 171 lijepa.

Lovac ulovjen.

Stoprv bješe zora bijela probudila slavice,
Kada pođoh povrh gora za loviti tičice:
Tu iznađoh vil ļubļenu, di me ide slijediti,
Sa očima vil prilijepa srce moje loviti.
Lovci oba nek budemo mi od lova razlika,
Kad tičice ja uzlovim, da me ulovi ńe slika.
Nu kad vidjeh vilu lijepu, pustih lovit tičice,
A stavih se hitro lovit srce lijepe diklice,
Nu loveći ja i ona tudar jedan drugoga,
Vila lijepa lasno ulovi ļubav srca od moga.
Ter smiona vil gizdava meni tadar učini,
Da od lovca, ki prije bijah, lov ńe budem jedini,
A osta srce ńe slobodno bez ikakva ufańa,
Da će ostat ulovjeno igda moga od znańa.

Nestavnos od sreće.

Stanovito biće odi
Sreća ne ima vik na svijeti,
I plač i smijeh redom hodi
Jedan drugom mjesto oteti.

I kraļevsko jer pristoļe
Bije, hara, pogubiva,
A [dan]guba[1] kadgod boļe
Proć ufańu uzvišiva.

Što u jutro zracima se
Svijetlijeme vidi sjati,
To istoga večera se
Tmasto gleda čestokrati.

Ko grimiznoj u odjeći
Svijetlo trepti krcat zlata,
Ter vrh puka gospodeći
Od kraljestva moć mu je dana,

Sveđ u strahu zapovijeda
Mnoštvu puka podložnoga,
Sveđ se straši, sveđer preda
Od poraza nenadnoga.

Čujte o vi, kim je dana
Oblas tuđe vrhu smrti,
I nije vam vik zabrana
Druzijema život strti,

Ako od vas se kogod straši
Slab i tužan bez jakosti,
Od vas jači udes plaši
Sveđ vas svojom nestavnosti.

Ne budi iko, ki u svoje
Dobro igda pouzdaj se,
I nesreće cijeća koje
Zloj pogubi vik podaj se.

Erbo nebo svojom vlasti
Sve kraļuje i gospodi,
Koji je jučer u oblasti,
U tugam se sad nahodi.

---

[1] U rukopisu se od mrļe može pročitati samo kraj riječi: guba.

Na sjeveru oblak kako,
A na ogńu led studeni,
U čas jedan ļudski tako
Dobri budu raščińeni.

I isti tebe dan odmeće,
Ki je gledo tva ćudesa,
Er kraļevske kolo od sreće
Vrti odluka od nebesa.

Ļubovnik obļubjen.

Kod jezera bistre vode
Sta čekati vil Zagorka,
Svi pastijeri kud prohode,
Jeđa vidi tu Lovorka.

Puna smeće srcu u svomu
Tu čekajuć sta misliti,
Svom pastijeru ļubjenomu
Vjernu ļubav ko će otkriti.

Kada sreća mila i blaga
Tu Lovorka k ńoj dovede,
Sred pogleda bludna i druga
Reče ove ki besjede:

Lijepa vil ļubļena,
Ke misliš gorkosti?
Ne hara[j][1] smetena
Tve rajske liposti.

Ko ču riječi te Zagorka,
Uze ufańe u ļubavi,
Ļubjenoga put Lovorka
Ter sve oči bludno upravi.

I ne samo da očima
Uze ńega tu strijelati,
Nego jošte i riječima
Ļuveni ga na boj zvati:

Pastijeru ļubjeni,
Moj ti si vas pokoj,
Obrati ļuveni
Na mene pogled tvoj,

[1] U rukopisu: hara.

Na drage celove,
Na mile razblude
Mladost te ma zove,
Uživat da bude.

Kada pastijer začu žeļe,
Lijepa vila koje ima,
Zagrli je, ter veseļe
Ne uzmnoži celovima.

I prošaste nepokoje
Ńoj ugasi u radosti,
Kada prignu srce svoje
Pogoditi ńe liposti.

Sred ļuvene te razblude,
Ka najljepša jes na sviti,
Pastijer čini, da uzbude
Ona tada promisliti,

U srcu ļudskomu
Ļuvene da žeļe,
Ki ih kuša, svakomu
Pravo su veseļe.

Ļubovnik neļubjen.

Pod sjen dubja zelenoga
Vjeran pastijer sta Radmio,
Ter od srca stravļenoga
U mislim se zamislio.

Radmio pastijer, koga vila
Rakle bješe svom liposti
U svc ropstvo uhitila
Bez ufańa od milosti,

Tužeći se i cvileći
Zle od sreće na ovem svijeti,
Proć Raklici pak vapeći
Ove glase ču se rijeti:

Ļubjena Raklice,
Raju od ļubavi,
Tvoja lijepos, diklice,
Me srce zatravi.

Smili se, ah smili
Radmilu vjernomu,

Nek veće ne cvili
Na svijetu ovomu.

Na veseļa, na radosti
Ja te zovem, dušo moja,
I ove drage čestitosti
Da uživaš sred pokoja.

Na razblude, na celove
Hodi, raju moj veseli,
Tu te srce moje zove,
Tu te duša moja želi.

Uživaj, Raklice,
Ļuvene razblude,
Tve prije neg lice
Svenuti uzbude.

Komu velim? što govorim?
Raklica me vil ne sluša,
Niti haje, što ja gorim,
Ona ļubav er ne kuša.

S česa život moj skratiću
Sred gorkoga nepokoja;
Erbo kako ja živiću,
Kad nije sa mnom duša moja!

Nesvijesna ļubavi,
Što vrla moć tvoja
Raklicu ne stravi
Cijeć moga pokoja?

List Đorđićev o otoku Mletu.

Priopćio Milivoj Šrepel.

U dubrovačkoj frańevačkoj biblioteci nahodi se u rukopisu br. 840 (Čulić Bibl. p. 178) uz inu građu u prijepisu list, koji je pjesnik Đorđić pisao nekomu benediktovcu Januariju Salinesu u Monte Cassino. U ńemu pjesnik, opat benediktovačke kongregacije mletske, opisuje bivšemu svomu učeniku Salinesu sam otok Mlet i priča mu, kako ugodno živi na otoku. List je iz prve polovine XVIII. stoleća (Appendini Not. II, 241), a glasi ovako:

Januario Salines Suo S. P. D.

Forte quid agam, certior fieri velis. Obsequar igitur. Melita Insula in Adriatico mari decimo milliario recedit a Continente. Huc Paulum Apostolum olim enatasse multorum opinio est. Hoc in recessu Opianum Graeca Poesi sub Imperatore Septimio Severo florentem sua Halieutica conscripsisse ipsa ejus aedium magnifica rudera, et spirantes sanctissimam vetustatem reliquiae testantur. Hic nunc ago in delicatissimo littore. Disce loci ingenium. Sinus maris patet in Insula, qua vergit ad occidentem, arctissimis faucibus: mox in craterem dilatatur, quaquaversum collibus, ac pineis sylvis circumseptum. Arbores e summo ad mare usque descendunt, et inumbrant littora: ut si cimba secundum crepidinem circumquaque deducaris, per sylvam naviges. Pronae radices, ac rami aquis immerguntur, ad quos cumulata ostrea adhaerescere videas, et sine negotio, ceu poma arborum carpas. Pellucet aequor in speculi morem; (nam clausus undique, raro ventis agitatur) lususque varios piscium, ac omnigenam conchiliorum speciem exhibet, toto fundo disseminatam. Hic capiuntur mulli trilibres, hic immodicae locustae, et pisces, quibus antiqua caenarum luxuries prae caeteris nomen fecit. Juro tibi, et ex intimo sensu, hic plurima arte melior nativa amoenitas contulit. Habeant sibi alii sudata, ac miranda artificia, nobis se tota indulget suis opibus satis compta natura. In medio sinu jacet parva Insula

culta quidem, ac velut circino circumscripta, ubi Coenobium nostrum eminet, vestro isto Neapolitano et mole et opibus longe minus: at opportunitate ac deliciis praestans. De fenestra cubiculi praedari pisces licet, vel capi a famulis cernere. Si venatus avium arriserit, proxime sylva est. Ornato phaselo noctu etiam vehimur, et ad flabellum nocturni zephyri per aestatem saepe in medio mari inter synphoniacos caenamus. Amici urbani non raro adsunt: ludimus, jocamur, ridemus. Paucis dicam: mihi vaco, et Musis. Utinam addi deliciis meis summa posset, ut te hic, mi Januari, et reliquos meos suavissimos Auditores aliquando, et aliquandiu sperarem complecti, atque loci indulgentia oblectare. Verum nescimus, quid Vesper serus vehat: longa dies plurima nec sperata parturit. Vale.

Ignatius Giorgi.

Baron Tamburlanovič.

Priopćio Milivoj Šrepel.

Šafařík (G. d. südsl. Lit. II, 331) navodi deset kajkavačkih neštampanih drama, te veli za ńih, da se nahode u prijepisu u steńevačkoga župnika T. Mikloušića. Ove su drame napisane na koncu prošloga vijeka i u početku ovoga vijeka, ali su mi poznate samo tri potpune: U g. akademika Ivana Tkalčića nahodi se „Baron Tamburlanovich ili pelda nerazumnoga potroshlivcza“ (u 1 činu), u mene se nalazi „Velikovechnik, igrokaz vu peteh pokazeh“, a u kr. zem. arhivu zagrebačkom čuva se „Papiga iliti kreposzt, gde nestima, szrechu včini. Igrokaz vu treh Pokazeh od glaszovitoga Auguzta Koczebue zkup szlosen na veselye raztuchega Redovnichtva szlavne Biskupie zagrebechke za dneve fashinzke na horvatzki jezik iz nemskoga preneshen leto 1797.“ Osim toga imade u kr. zemaĺskom arhivu ulomak drame, za koji mi se čini, da pripada „Familiji Hunyadijanskoj“ (Šaf. l. c.), jer se u ńemu navode Hunyad, Gara Palatin, Ördög, Szilagyi, Pogany, kraĺ; ulomak (na stranicama 8—34) obuhvaća prvi čin počevši od 6. prizora i drugi čin do početka 15. prizora, a imala je ova drama tri čina. Napokon se u istom arhivu nalazi ulomak neke drame, u kojoj se napomińu osobe: baron Filo Rozgvanovič, velikodvorjanik, spion „Flyak“, starac Nevoĺnakovič, liječnik Češńakovič (koji je zaveo starčevu kćer), Častoĺubovič; ulomak se počińe u 7. prizoru I. čina, svršuje se s početkom 6. prizora u II. činu, a obuhvaća 4 arka (i to: 4. do 7.); pisan je istom rukom kao i sve ostale ovdje napomenute drame.

U „Tamburlanoviču“ se u 16. „ishodu“ navodi godina 1825.

Baron Tamburlanovič ili pelda nerazumnoga potrošlivca.

Osobe igravcev:

Stari baron Tamburlanovič.
Mladi baron, ńegov bratič.
Pravdomirovič, velikovečnik.
Vrtirep, fiškal.
Prefektuš staroga barona.
Dvorskí.
Miško, sluga staroga barona.
Dominko, detič štacunarski.
Plašimirovič, sedlar.
Vukovredec, škrińar vulgo tišļar.

Pokaz 1.

Hiža staroga barona Tamburlanoviča.

Ishod 1.

Stari Tamburlanovič i Vrtirep fiškal.

Fiškal. Tak je, gospodin baron ńih ekscelencije, naj se ne daju ni malo ni vnogo ravnati po mladom baronu, ńihovomu bratiču, ar on je jeden zmed navadneh vezdašńega vremena mladičev, koji štimaju, da su vse pozobali, i radi bi više znati nego stari, a ne čute, da jošče po školnem prahu smrde.

Tamb. To prav vele, moj dragi fiškališ. — Aj! aj! Kak nije vezdašńi svet, vse hoče spametneše jajce biti od kokoši.

Fišk. Metemtoga kak sem rekel, naj se nikaj ne boje, samo naj na me vse spuščaju. Ja kak sem pošten človek i glasovitoga imena fiškal, Vrtirep zvan, ńih pred vsakem sudom braniti bum znal, — i oni za mal čas pokazati budu mogli, da su oni — oni sami, i nigdo drugi, pravi vlastiti i jedini gospon svojeh imań.

Tamb. To se razme, ja i nigdo drugi. Hoteli su me nekoji preplašiti i vputiti, da vse z dobra predam mladomu baronu, mojemu bratiču, — ali su se na pravoga človeka namerili. — Stari Tamburlanovič ne da se tak lehko vputiti i vkaniti, više je on sveta videl, kak samo Krapinu. Pak taki mi je na pamet došel Vrtirep (Vrtirep nakloni se ponizno), koji vre tulike krivične pravde dobiti znal je, i ov je zrok, zakaj sem ńih k meni dal zvati.

Fišk. Veliko za me pošteńe, — nego je li vre kakovu pravdu mladi baron podignul?

Tamb. Neje jošče nikakov[u], nego mi se zmirom grozi.

Fišk. Nikaj se naj ne plaše, ja vre pokažem, da se oni mogu imań svojeh čisto poleg voļe svoje uti et abuti.

Tamb. Kaj su to dijački rekli, kaj? ja sem ih ne razmel.

Fišk. Rekel sem: uti et abuti, to jest: da pri nas v Horvatskom vsaki plemenitaš imetek svoj trošiti more, kak hoče, niti je dužen od ńega komu račun dati.

Tamb. To mi se dopada jako, uti et abuti, ove si reči moram dobro zapametiti, uti et abuti, to jest: z svojem imetkom poleg svoje voļe baratati i okrenuti — ovakvem načinom nemam se mojega bratiča niš bojati.

Fišk. Nijedne ščipice, ńih ekscelencije! zato dobro stoji fiškal Vrtirep.

Tamb. O sam me je bog nadehnul, da sem ńih vu tom poslu zvati dal — — jer znam, da oni ovakve posle najboļe znaju.

Fišk. To znam to — — Ali ravno vezda mi je nekaj na pamet došlo — — bu dobro — — Znaju, ńih ekscelencije! za razjaditi mladoga barona, sudim, bilo bi dobro, da se oni vu stanoviti auktoritaš postave, iliti da malo vekše stroške čine, najmre: husare, końe, hintove, goščeńa povekšaju i povnože, i ovakvem načinom nezmerno vnogo prijatelov dobe, naj se mladi baron na glavu postavi, nikaj ne opravi.

Tamb. O zlata glavica! oh lepa misel! zato sada ńim ov mali dar hoču dati (da mu zlatu vuricu) za ńihovo prijatelstvo.

Fišk. O zlata vurica (kakti osupńen pregledava vuricu), o draga vurica, još dražeša ruka darežliva, koja mi ju je dala. — Metemtoga ja idem, sluga nevreden ńih ekscelencije (othaǵa).

Tamb. Srečno naj ideju, bog naj ńihove steze ravna. — — Ehej jošče sem nekaj zabil (fiškal povrne se).

Fišk. Kaj zapovedaju ńih ekscelencije z slugum svojem?

Tamb. Hotel sem pitati, kak oni mene zoveju ekscelencija, pokehdob da ja samo baron jesem, niti več kak oberlajtnant samo bil sem, ter za veliku milošču meni dopuščen je tituluš kapitana.

Fišk. To nikaj ne čini, akoprem nesu bili, vendar su zaslužili general biti, ovem se pak daje tituluš ekscelencija, i zato poleg zaslužbe ńihove ov tituluš ekscelencija potrebuvati moreju od vsakoga.

Tamb. A to je istina, da sem ja zaslužil general postati; jošče se dobro spomińam, da kada smo suprot Francuzom vojuvali, vu jednem harcuvańu vidim ja, da z jedne strani soldati od globušev padaju kakti snopje, ja prvi k mojem zakriknul sem: Junaci, za menum; ovi su reč moju posluhnuli, i taki iz mesta harca taki

smo se genuli i vu bližńu lozu postavili, gde nam neprijatel naškodetř neje mogel.

Fišk. Je li vide, kuliko krvi prelevańe vre ovde preprečili jesu?

Tamb. A to jesem; drugi bi bil taki general postal, meni su pak svetuvali, da domom idem. Ali naj bude, ne ču ńih duže zadržavati.

Fišk. Ńih ekscelencije sluga nevreden (nakloni se).

Ishod 2.

Tamburlanovič sam.

O dobri človek, kak rasprtu glavu ima, kaj bi mu vu ovoj hitroči menšega dati bil mogel. Ali naj bude, takve prijatele treba je čuvati, ar se retki nahaǵaju takovi, kakov je moj Vrtirep — Česa bi se vezda prijel? — (misli). Aha, znam, prvi put moram mojega slugu Miška navčiti, da me od sada ekscelenciju oziva, i ov[u] zapoved vsem meni podložnem nazvestiti ima; zatem moj prefektuš i dvorski dojti mora, da za potrebne stroške z ńimi uredim. Hej, Miško (zove Miška).

Ishod 3.

Tamburlanovič i Miško.

Miško. Kaj zapovedaju?

Tamb. Zapovedam, da od sada vsigdar mene imaš zvati ekscelencija, je li razmeš?

Miško. Ja to ne razmem (ovo reče za se na stran) hoču si jednu malu noriju napraviti.

Tamb. Kaj tam na strani brbočeš?

Miško. Velim, da to ne razmem.

Tamb. Znaš, vsigdar od vezda, kada te zval budem, ali ti z menum govoriti hotel, moraš me zvati ekscelencija, je li si barem vezda razmel?

Miško. Naj ovde (vudri se po kolenu) oslepem, ako razmem.

Tamb. O ti, tupa glava! pazi, kak ja vezda budem govoril, tak i ti moraš; ja zovem: Miško! Miško odgovori: Kaj zapovedaju ńih ekscelencije? razmeš?

Miško. Aha, vezda razmem, vezda.

Tamb. Anda čakaj, ja zovem: Miško!

Miško. Kada ja zovem: Miško, Miško odgovoriti mora!

Tamb. Ne, tak ne, ti samo: Ekscelencija.

Miško. Ja ekscelencija.

Tamb. Ne ti, bukveš, nego ja ekscelencija.

Miško. Ne ti, bukveš, nego ja ekscelencija.

Tamb. Kaj ovo frfra prez pameti i razuma, ja vidim, da ovu šupļu tikvańu ne moči nikaj navčiti. Odgovarjaj, kak hočeš: nego znaš, Miško.

Miško. Kaj zapovedaju?

Tamb. Barem jeden falačec gospodstva pridaj, to je itak čudo, da se ti ne mreš navčiti mene ńih ekscelencije zvati. To bu lepo novu z srebrnemi portami nacifranu libereju i imati vekšu plaču, pak niti ne znati svojemu gosponu dati dostojno pošteńe.

Miško. Gdo bu imal novu libereju? gdo vekšu plaču?

Tamb. Ti, trubilo, ti.

Miško. Ja, ńih ekscelencije!

Tamb. No, hvala bogu, jenkrat si spametno rekel.

Miško. Nesem predi dobro řazmel, kaj su ńih ekscelencije hoteli imeti, ali vezda znam, ńih ekscelencije, da ńih ekscelencije moram vsigdar ńih ekscelenciju zvati, ako samo pak ne pozabim.

Tamb. Ne zabi, to ti čisto prepovedam, dapače vsakomu, kojigoder bude z menum govoriti hotel, moraš povedati, da me ima ńih ekscelencije zvati.

Miško. No, dobro, dobro, ńih ekscelencija.

Tamb. Hodi vezda, reči mi prefektušu i dvorskomu taki gore dojti.

Miško. Idem taki, ńih ekscelencije: cifranu opravu, vekšu plaču, to je dobro dobiti za jednu reč.

Tamb. Miško!

Miško. Ńih ekscelencije.

Tamb. Nikaj, nikaj, hodi samo.

Ishod 4.

To je istina, da se je moj Miško itak brzo podvučil, vezda sem ga samo zval, da vidim, je li je pozabil, ali ne, kaj se je navčil, i kajti me kruto veseli, ako mi gdo veli: ńih ekscelencija. Znam, da budem z mojem starem prefektušem i jošče vekšu z dvorskem imal nepriliku. — — Ali naj bude, vre je vputim. — Eto! eto! vre ideju, vezda se moram v auktoritaš postaviti i dobro premisliti, da ne bi kaj zabil.

Ishod 5.

Tambur., Miško, prefektuš i dvorski.

Miško. Znate li kaj, moja g. oficiri! od vezda našemu gospodinu baronu morate vsigdar reči: ńih ekscelencije (kaže bijeńe), ar drugač —

Prefekt. Kaj z nami zapovedati dostojaju ńih ekscelencije?

Tamb. Itak je moj Miško dobre glave. Nu ti, stari dereš, je li vidiš, kaj se je z mene napravilo?

Prefekt. Hvala bogu.

Tamb. Znaš, ja sem danas ekscelencija postal, i takov tituluš potrebuje vekše stroške. Vezda je treba po gradu vse pavučine zmesti, palače, hiže i vse vu novi red postaviti, pošļi taki po kramare, naj vsakojačke najzborneše materije doneseju, kaj znovič dam moje hiže prevleči. Tišļaru treba reči, da naj dela nove kanapeje i stolce po modi. Za liberaj treba je taki sukna i porte srebrne i zlate kupiti za 12 inušev. Nove tri hintove, pod vsakoga 6 końev, jošče danas kupi, gde znaš. Vezda hodi. — Ali čakaj, skoro bi bil zabil: zeļe, repu, šalatu, luka, povrtnicu, ciklu i bog zna, kak se vsa druga zoveju, taki mi z vrta vugnete, ovu svińariju, ali da boļe rečem, mužariju več na vrtu ne trpim, namesto oveh naj se graberje, divji kostań zasadi, hoču hlada imeti, da se gospoda budu imala kuda šetati, putece dobro zesnažete, da se gdo zmed gospode ne popikne, — jeste me razmeli?

Prefekt. A jesem, jesem, ali gdo bu to vse plačal? Letošni dohotki jesu čisto mali, a stroški dan na dan vekši, za takve stroške vu kasi ne ga penez, včera sem je prebrojil i ne više bilo kak 500 fl., otkud moral sem denes dati ńih ekscelencije 100 cekinov i ovak vu kasi je ostalo 50 fl.; bude li anda moguče z ovemi tak velike stroške obladati?

Tamb. To je moja najmenša briga, ti pazi, otkud buš plačal, zato si prefektuš.

Dvorski. Ńih ekscelencije, ja ne bum na vrt mogel dati težakov, jer ih je još vnogo treba za zvansko gospodarstvo, još imamo brati, vršiti, sejati, drva za zimu seči, a kmeti su vre predali tlaku, i tužiju se, da su im jošče lajnski težaki dužni, ter mi se groziju, da me k varmeģi tužili budu, toga sem vre sit i ne bi se rad po orsačkeh vuzah povlačiti.

Tamb. Viš, viš, kakvi ste vi difikultaši, ali zakaj? kajti vam se ne če delati, zato, zato samo. — Nego teremtete, kaj ja zapovedam, to mora biti.

Dvorski. Dobro, ali z takovem načinom ne budemo k letu nikaj želi, a graberje ne da nam nikaj jesti.

Prefekt. Ja vre vidim, da ne bude drugač, nego i pak nove duge činiti.

Tamb. Pak onda? kaj je morti sramota dužnomu biti?

Prefekt. Duge činiti je lehko, ali gdo je bude splačal?

Tamb. Naj je splača, gdo zna, kaj to na me spada!

Miško. Ńih ekscelencije, mladi baron je vani.

Tamb. Reci mu vnuter, vre znam, da budem i pak kaj novoga čul. — Vezda othaǵajte na posel i pazete se, ako vse ne bude, kak sem naredil.

Prefekt. Ja jako dvojim, bude li moči gde penez na posudu dobiti — (odide z dvorskem).

Ishod 6.

Tambur. i mladi baron.

Tamb. O zdravo, mladi gospodičič!

Mladi bar. Sluga sem ponizen, g. striček (kušne mu ruku) ja sem mislil, da ovde najdem toga novoga fiškala.

Tamb. Nu pak bi z ńim?

Ml. bar. Bil bi rad pred ńim gosponu stričeku povedati, na kak lepoga čoveka su se namerili, čoveka, koji vre tulike nesloge vu ovom varašu je zesnoval, i vezda, kada je potreben bil, znal se je k ńim prilepiti, da i ńih na vutel most zapeļa.

Tamb. Čuješ, polehko, znaš, da ja nikakova ogovarjańa ne trpim, on je moj prijatel i ja ga preštimavam.

Ml. bar. Želel bi, da ga ne bi prekesno spoznali, ali naj bu. — Metemtoga kakve nove stroške, kak čujem, počeli su delati? Vekši broj družine naimļeju, iz štacunov na veru dugovańa jemļeju, vsi meštri po varašu za ńih samo delaju. K čemu vsa ova, morti ih je ńihov prijatel fiškal Vrtirep na to napeļal?

Tamb. Ja ove stroške delati moram, kajti sam ekscelencija postal.

Ml. bar. Gdo ih je, prosim, vu to vputil?

Tamb. Znam, da se to tebi ne dopada, ali z toga ne bu nikaj, ja sem kavalir i hoču po kavalirski živeti.

Ml. bar. Ali prosim ih, je li jošče znaju, da ńihov otec, a moj ded imenom Felicijan jeden samo trgovec je bil, koji z žitkom je tržil i po tom veliko blago spravil? kupil je zatem ova imańa, i kada vojski cesarskoj vu potreboči postavļenoj z ladje žitka bi bil

poslal, postal je baron, koji takajše, kak ńim dobro znano, je teštamentum naredil, da stareši vsigdar od familije ima imańa držati i iz oveh živleńe drugem bratom davati, i da ne sme vu ova imańa nikakve duge delati, i ako bi takve delal, imaju mu se imańa vzeti i drugomu iz familije dati; od ovud videti moreju, kaj im se pripetiti more, ako tak da|e živeli budu.

Tamb. Kaj mi se pripetiti more, o ne plaši se, kaj misliš, da ja juša ne znam: uti et abuti, uti et abuti?

Ml. bar. Gdo ih je vu to vputil?

Tamb. Aha, uti et abuti. Z Bogom, kišurček, uti et abuti, uti et abuti.

Ishod 7.

Mladi baron sam.

Itak je teško z nerazumnem potroš|ivcem, vre vidim, da ovde vremena ni gubiti, idem vu skrovni tolnač i hoču moju prošńu naprvopostaviti, da se poleg teštamenta mojega deda imańa ovomu potroš|ivcu vzemeju i meni predadu, ja hoču ovoga mojega strica do smrti pošteno zdržavati, nego to je vse on nesrečni Vrtirep fiškal napravil. — Ali naj bude, hoče jošče danas i ńemu tesno biti (hoče iti i zestane se na vrati z prefektušem).

Ishod 8.

Mladi baron i prefektuš.

Ml. baron. Prav su mi došli, gospon prefektuš, ravno sem želel z ńimi govoriti.

Prefekt. I ja z ńimi, gospodin baron. Ar ravno sada malo predi gospodin stari jesu mi zapovedali, da se za 12 dečakov nova i cifrasta oprava, z srebrnemi portami opšita libereja, ima napraviti, tri novi poleg nove mode hintovi i pod vsakem 6 końi; vse hiže zapovedali su z novemi špaleri opsteniti, vrt drugač narediti, povrte|e vse spukati i na ńihovo mesto graberje posaditi, a to vse ne more biti, kajti vu kasi neje više nego 50 fl. I to moraju znati, gospodin baron, da mi govedinu na rovaš jemo, a gosti vsaki dan povekšavaju se. — Ja vendar nesem hotel nikaj prez ńih činiti.

Ml. bar. Ah to je viteški, prav viteški, nego dobro, da vsa ova znam, nego naj se nikaj ne boje, gospon prefektuš, veren sluga mojega staroga deda, ja se ufam, da jošče danas vsemu tomu konec včinim.

Prefekt. O to bi prav dobro bilo, samo da bi to moči bilo, ja sem ńihovoga staroga deda do smrti verno služil i stekli smo veliko blago, ali ovak gospodareč lehko se pod stare dane moje pošteńa mentujem, kajti vsaki reče, da je tomu moja lenost i nepazlivost kriva.

Ml. bar. Nemoj, stari verni sluga! imaj samo potrpleńe i vse dobro pojde, ja vezda othağam k Pravdomiroviču, velikovečniku, i ńemu vse povem, kak se pri nas gospodari (odide).

Ishod 9.

Sam Tamburlanovič držeč vu ruki pismo.

Tamb. Vendar je istina, da je velika neprilika velikomu gosponu biti, niti vu pravoj mojoj hiži nimam mira. Vezdaj dojde vreme, da budem moral tu gospodu pohağati, a jošče sem se ne moj naklon pozdravļeńa navčil (pregleda papire). Ov bude prav dober, anda na posel (počme se na pamet vučiti). Ze vsum poniznostjum, z vsum zmožnostjum ńih ekscelencije gospodin baron Tamburlano — tak se mora reči, da se zna, gdo govori — ńih ekscelencije gospodin baron Tamburlano došel je: kak to lepo zvoni — došel je vu hintovu — tak je — vu hintovu, da ne bi štimal, da sem pešice došel — vu hintovu z 6-mi zelenki — tak se mora reči, da ne bi mislili, da sem se na 6-eh šikulicah dopeļal, kak drugi plemenitaši — 6-mi zelenki došel se je poniziti. — Ah ovo je ciceronski rečeno, drugač bi mislili, da sem se vre zgizdal — poniziti se i pohağati drugu ekscelenciju: to ide masno kakti oļe — pak od kraja — ze vsum zmožnostjum —

Ishod 10.

Prvi i dvorski.

Dvorski. Ńih ekscelencije!

Tamb. Z vsum zmožnostjum — no kaj je?

Dvorski. Hotel sem —

Tamb. Vre znam, kaj si hotel, rad bi čuti i videti, kak mi gospoda, kada se pohağamo, naklone činimo.

Dvor. O toga meni ni potrebno.

Tamb. Znam, da se ne ufaš otprto govoriti, metemtoga hoču ti iz dobrote moje to veseļe včiniti. Vi siromaki na ladańu nemate priliku to videti. Pazi anda: Ti si ekscelencija, koju ja pohağati

hoču, ja sem pak ńih ekscelencije gdin baron Tamburlanovič i peļam se z 6-mi zelenki, dr, dr, dr (z nogami štropot čini i z rukami maše) vsi se na obloke zdrče i budu gledali, gdo se to peļa, ja odsedem i odem gori i husar za menum i gda vu hižu zajdem, počmem z vsum zmožnostjum, z vsum (ovde ne zna daļe i ruli se po čelu). Ah moja pamet! Ali ti ne moraš ovde stati kakti cepec, znaš, da pri naklonu moraju obodva govoriti, da jeden drugoga ne razme.

Dvor. Kak bi ja govoril, kada ne znam, kaj bi moral reči!

Tamb. Moraš jeden koračaj proti meni včiniti, glavu nagnuti, pak reči: kakovo veseļe; pak drugi koračaj: kakovu radost; pak tretji koračaj: kakovu diku, i tak nadaļe, doklam bum govoril, jesi razmel?

Dvor. Vezda vre znam.

Tamb. To mi je drago, tak počmemo: z vsum (iz pisma govori).

Dvor. Kakovo veseļe —

Tamb. Zmožnostjum —

Dvor. Kakovu radost —

Tamb. Ńih ekscelencije!

Dvor. Kakovu diku (trknu se vezda z glavami).

Tamb. O ti, nesrečni jarac } (ova govoreči vsaki se za čelo
Dvor. O prokleti naklon } prime).

Tamb. Znam, da mi je rog narasel.

Dvor. Sreča, da mi je čelo celo ostalo.

Tamb. Samo mi još jenkrat dojdi, vre ti pokažem, kak se gospoda naklańaju.

Dvor. Ja sem ih zato ne nigdar prosil, toga mi ni treba.

Tamb. Lažeš ti, tepec topolovečki (srdito).

Dvor. Nesem zaisto.

Tamb. Othagaj na tvoj posel.

Dvor. Hotel sem samo z ńimi govoriti vu poslu vrta, ja se k tomu ne razmem i ne znam, kaj bi vse radi ńih ekscelencija!

Tamb. Othagaj samo, ja vezda imam drugoga posla.

Dvor. Dobro! Ja othagam, nego malo bude včińeno (odide).

Ishod 11.

Tamb. sam, potlam Miško i detič štacunarski.

Ovo človek dobi, kada je preveč dober, hotel sem mu iz pomiluvańa pokazati, kak se nakloni delaju, da bi potlam po selu

to isto pokazati mogel, pak sem se ali roga ali črńavke zadobavil, nego mi je prav, zakaj se idem med poseje mešat.

Miško. Nih ekscelencija, štacunara Sviličiča detič je ovde, bi rad z ńimi govoriti.

Tamb. Reci mu vnuter (Miško odide), brzo ti se to zezna, da sem ja ekscelencija postal, rihtig: hoče mi po ńem Sviličič štacunar gratulirati.

Dominko. Moj gospodar dal ih je lepo pozdraviti i ovo ńim pošiļa od 3-eh let konto, da bi ga dostojali splatiti.

Tamb. Gde ste se pošteńa vučili ti i tvoj gospodar meni, ńih ekscelencije gospodinu baronu Tamburlanoviču, z temi bagatelami glavu treti? hodi k prefektušu.

Dom. Vre sem više kak 10 put pri ńem bil, pak veli, da v kase nikaj ne.

Tamb. Tak čakaj, dok kaj v kasu dojde.

Dom. Ali moj gospodar veli, da je dosta 3 leta čakati i da više ne more, i ako nemaju z čem splatiti, naj nikaj više ne kupuju.

Tamb. O Deo gratias, korsamerdiner, viš, viš ti ńega, kajti nemam z kem taki platiti, anda ne smem nikakve stroške više delati. Othańaj, ne srdi me, ar drugač vezdaj —

Dom. Dobro, ja idem, nego im povedam, da moj gospodar bude drugde svoje isplačańe iskal. Sluga ponizen (odide).

Tamb. Slobodno. To je istina, da je to itak čudno dugovańe potrebuvati, da je naj platim, kada nemam z čem, nego naj bude, vre dojde vreme, gde Tamburlanovič potreben bude, nego bum znal, kaj bum onda činil.

Ishod 12.

Tamburlanovič, Miško i Plašimirovič sedlar.

Miško. Ńih ekscelencije, sedlar Plašimirovič je vani, rad bi vnuter.

Tamb. Naj dojde; morti ov spametneje z menum baratal bude.

Plaš. Ja sem se došel k ńim preporučat milošču.

Tamb. (Sam za se.) Tak vre, tak, preporučat.

Plaš. I prosit, da bi mi dostojali ov od 3-eh let konto isplatiti.

Tamb. Kaj štimate, da ja vas splačal budem? gde ste to videli, da bi gospoda z tem jošče vreme gubila?

Plaš. Ja štimam, da gdo kaj da na konto delati, on mora i isplatiti.

Tamb. Nikaj, hote k prefektušu.

Plaš. Vre sem jedne nove čižme razdrl k ńemu hodeč, pak mi vsigdar veli, da neje penez.

Tamb. Jo! ako vam veli, da ne penez, kaj ču vam ja? znate, da mi velika gospoda tuliko samo penez imamo, kuliko nam prefektuši dati hočeju. Vezda ni drugi remedium, nego da počekate, doklam kaj v kasu dojde penez. Da pak kaj to za intereš dobite, tak vam dopuščam moj cimer ober vašeh vrat postaviti, da ovak vsaki znal bude, da vi pod mojum protekcijum stojite.

Plaš. To je čisto slab intereš, cimer ńihov ober vrat mojeh meni niti jesti niti piti da.

Tamb. Viš ti ńega, jošče se podufa iz cimera mojega norca delati, taki van iz moje gospodske palače, ar drugač --

Plaš. Ja se ne ču z ńimi ovde hrvati, ja vre najdem moju plaču po putu pravice (odide).

Tamb. Srečen put i dobru sreču. Hvala bogu višńemu, i toga sem se srečno rešil. — Ali znam ja ńim žilicu pogoditi, samo je potrebno prav zrelo govoriti i taki su tiho, kakti miši pred mački, metemtoga moram ovem neprilikam konec napraviti. — Hej, Miško!

Ishod 13.

Miško, Tamburlanovič i Vukovrodec.

Miško. Kaj zapovedaju ńih ekscelencije?

Tamb. Hoču da mi več nijednoga k meni ne puščaš, koji bi došel z temi prokletemi, Laus deo, pošļi je k prefektušu, naj se z ńimi pogaǵa, kak zna, ja sem ne vučen ńihova grubijanstva poslušati — onoga samo k meni pusti, koji se dojde pod moju obrambu preporučat.

Miško. To prav imaju, vem bi i meni toga preveč bilo, (Vukovredec hoče čez vrata vnuter i Miško ga za ruku prime) polahko, prijatel, polahko, moramo se predi vane spomińati, jeste li konto donesli, ali ste se došli pod obrambu mojega gospodina ńih ekscelencije preporučat.

Vuk. Došel sem se preporučat (na stran) moram to reči, ar me drugač ne bi vnuter puščal.

Tamb. O tak vnuter, samo vnuter, ov je vre vu poštenom poslu došel, kaj anda dobra?

Vuk. Čul sem, da su ekscelencija postali, i zato sem [se] došel pod obrambu ńih ekscelencije postaviti, ar znam, da su oni jeden dober i milostiven gospodin.

Tamb. Pod teńum moje velikoče budete vsigdar segurni hodili.

Vuk. Zato naj ovo malo moje pisemce naj dostojaju pregledati i z menum milošču včiniti (da mu konto) ja sem vu takove potreboče postavļen, da ako mi ne pomogu, veliki kvar podnesti bum moral.

Tamb. (pregleda pismo.) To je vaš konto.

Vuk. Tak je, i ovoga prosim si isplatiti, oni dobro znaju, da mi tišļari vu drevu veliku sumu penez ležečeh imati moramo, ja sem do vezda čakal, ali vezda, kada već niti krajcara nemam, prisiļen sem ńim nepriličen biti.

Tamb. (na stran za se.) To imamo vre i pak staru popevku (proti Vuk.) hote samo k prefektušu, ja mu vre zapovem, da vas ima najpredi splatiti.

Vuk. Ali ja nemam niti, za kaj bi si denes govedine kupil, a detiči hočeju vsaki dan dobro debelo jesti.

Tamb. Nu hote samo k prefektušu.

Vuk. Tak je on na ńih, a oni na ńega zvaļal[i], a siromaški meštri moraju trpeti, to je itak čudn[a] gospočija.

Tamb. No, no, dosta mi je vre toga kokodakańa; kaj ti ni dosta, da ńih ekscelencije gospodina baruna Tamburlanoviča za dužnika imaš?

Vuk. O ja vu tom nikakovu diku ne postavļam i za vnogo više držim, kada mi se moje delo taki plati.

Tamb. Apropo. Ne vam nikaj moj prefektuš naručil za kanapeje, stolce, stole po modi?

Vuk. Je mi nekaj govoril, ali ja sem rekel, da ja, doklam mi se stari dug ne plati, novoga nikaj delati ne ču.

Tamb. Ja pak velim, da doklam novo delo ne bude gotovo, ja staro platiti ne ču, vezda othajaj v šaš na rake.

Vuk. Ja nejdem od ovud, doklam goder splačen ne budem.

Tamb. O to čemo taki videti. Hej, Miško, Miško, hodi brže, reši me ove neprilike.

Miško (prime i riva Vuk.) Hajda van, taki van.

Vuk. Puščaj, ja nesem tat, ali kakov malovredńak.

Miško. Samo van z dobra, ali drugač vse naglavce budete se kopitali.

Vuk. Dobro, ja idem, i kak sem pošten purgar i mešter, ov mi špot mora naplačen biti (odide).

Tamb. Nekaj da, a špot mojoj hiži včińen. — — Čuješ, Miško, od vezda mi nemaš nijednoga zmed oveh stepiblepov v hižu puščati.

Miško. Nu dobro, ńih ekscelencije, ja je budem pudil, da im vse kosti budu praščale (odide).

Ishod 14.

Tamburlanovič sam.

To je itak k vragu spodobno, kak su ovi meštri poštenomu človeku neprilični, hočeju taki da im se plača zmore. Nekaj da, naj čakaju ad feliciora tempora, to je ńihova dužnost. Vem je vezda takova dražina, da isti mi kavaliri veliki komaj živeti moremo. — Nikaj, naj čakaju, ja znam, da je vsaki konto z dvojvrsnem perom napisan, i zato im nikakova ni krivica vu tom.

Ishod 15.

Tamb., Miško i Vrtirep.

Miško. Ńih ekscelencije gospodin baron, fiškališ Vrtirep ovde je pred vrati, bi li ga puščal?

Tamb. Oh, kaj je došel jedenkrat taj moj prijatel! samo mi ga dopeļaj vunuter. (Fiškal dojde.) Naj mi ne zameriju, dragi prijatel, da sem ńih tak dugo puščal vane stati, jer do vezda imal sem veliku nepriliku, kajti meštri, kojem jesem bil ostal kaj dužen, jesu me do vezda gutili.

Fišk. Kaj? oni imaju koga, kojemu su kaj dužni?

Tamb. Oho — preko 8000.

Fišk. Znaju li kaj? ov ńihov stari dereš prefektuš i dvorski tomu vsemu jesu krivi, oni sebi peneze spravļaju, a ńih ekscelencije dobro glodaju, i takaj to im moram povedati, da ńihov prefektuš z ml. baronom vu jeden rog pušu, vezda ja to ńim kakti prijatel verni svetujem, da od oveh naj račune potrebuju — — i ńe, ako kaj krivi budeju, iz službe stiraju.

Tamb. O to je dobro. Hej, Miško! zovi prefektuša i dvorskoga i reči ńim, naj račune doneseju (Miško odide).

Fišk. Samo naj dojdeju, vre im ja rukave prirežem.

Tamb. Oh, oni su mi oči otprli — i zato ja ńim lepo zahvalujem. — Eto vezda vre ideju.

Ishod 16.

Prvoši. Prefektuš i dvorski.

Tamb. Anda, gospon fiškal, naj si sedeju i račune naj naprvo vzemeju i naj dobro paze, da ne koja nula na koncu k broju pridana·

Pref. Hvala bogu, od toga je duša moja čista. ovo su moji računi — ovo je dohodek imańi, ovo je pak ishodek iliti potrošek, jeden i drugi je svedok mojega gospodareńa.

Fišk. Dobro, dobro! anda ńih ekscelencije! naj vzemeju exitum bonorum iliti, kak prefektuš veli, potrošek, kajti oni znaju, kaj je potrošeno, ja pak, vzemem introitum bonorum (da jeden paket Tamb.) Nego, gospon prefektuš, jesu li ovde računi potpunoma od vsega — — kakti na priliku: desetina, gornica, krčme, ribarȉja, malte, prodani težaki, foringe, maslo, puter, sir, jajca, krmki, sirovina, seno i vsa druga jesu li specifice determinirana?

Pref. Ufam se, da vsa.

Fišk. Bude mi jako drago i zato sem im vsa nominetenus imenuval, anda na posel.

Pref. Ovo su vsi računi, naj pregledaju, i to od 3 let.

Fišk. Zakaj nesu vsako leto davali? znaju, da odvlačeńe računov je prva i očivesna oficirska vkanļivost.

Pref. To neje moja falinga, ar ja vsako leto jesem ńih ekscelencije prosil, da bi naj račun pregledali, ali oni su je ne nigdar prijeti hoteli.

Fišk. No dobro, dobro, samo vezda tam v kut stanete, doklam ja z ńih ekscelencije gotovi budemo. (Prefektuš i dvorski na stran staneju).

Tamb. Hajda, samo conscientiose.

Fišk. (pregleda pisma) to je laž.

Tamb. (— — — —) to neje istina.

Fišk. (— — — —) to je laž.

Tamb. (— — — —) to neje istina. — Kaj im se vidi, gospon fiškal? hočemo li im rukave podrezati?

Fišk. Ja ravno nikomu ne bi rad naškodeti, ali ńihov prefektuš mora metemtoga z dvorskem tuliko naplatiti, kuliko jesu moguči.

Tamb. Nikaj, nikaj, samo po ńih, ar bi mi i pak bratič rekel, da sem nerazumni potrošļivec. Naj anda naprave jednu pravičnu sentenciju — —

Fišk. (piše i potlam čteje). Poklam kam iz računov prveših let ishaǵa, da imańa ńih ekscelencije gospodina baruna od leta do leta znesti moraju 26.000, zato prefektuš i dvorski, kajti introitus leta 1825 mal, a exitus velik bil je, — moraju 8000 isplatiti, koje doklam ne isplate, vu vuzu i železje postaviti se imaju.

Tamb. To je lepa sentencija, kak je to vse na kvintice zišlo, to je viteški.

Miško. Ńih ekscelencije! gospodin baron mladi i gospon velikovečnik hočeju k ńim.

Fišk. Kaj? mladi baron i gospon velikovečnik? (pisma zakriva).

Tamb. Ej! baš mi ga vezda ni bilo treba, nego reči im vnuter.

Fišk. Ńih ekscelencije! (hoče oditi) ja se preporučam vu milošču, ja idem čez druga vrata van, ar ne bi se rad z ovemi zestati.

Tamb. Kaj! — vezda bi radi oditi, kada meni najboļe potrebni jesu, a. z toga ne bu nikaj.

Ishod 17.

Prveši. Mladi baron z velikovečnikom.

Ml. bar. Sluga sem ponizen, gospodin striček! (Kušne ruku.)

Velikovečnik. Kak vidim, čisto sem prilično došel, ar čujem, da previģeńe računov drže.

Fišk. Vre je vse zvršeno, gospodin velikovečnik (pospravļa i skriva pisma).

Velikov. Ja bi vendar rad videti vašu cenzuru.

Ml. bar. To osebujno videti hočemo.

Tamb. Z tem tebe ne nikaj skrb.

Ml. bar. Budu taki videli, je li je, ali ni.

Velikov. Samo sim z temi pismi (predava mu fiškal i čteje cenzuru) to je istina, da od ovud vsaki videti more, kak ste vi, ne vre Vrtirep nego hlepipenez, ovoga dobroga gospona za nos vodili — (proti Tamb.) zato, gospodin Tamburlanovič, od strani slavnoga senatuša imam ńim povedati, da vsa familije imańa ńihovomu bratiču predana budu, koji ńih vredno i pošteno zdržavati bude dužen.

Tamb. Z toga ne bu nikaj, ja sem gospon mojeh imań, possum uti et abuti.

Velikov. Naj muče, da im se kaj drugo ne pripeti.

Pref. Ńih ekscelencije gospodin baron, ja sem z dvorskem došel, da čujem sentenciju.

Velikov. Ovu od mlad. barona čakati imate.

Pref. A, hvala bogu!

Velikov. (proti fiškalu). Ti pak, črni obraz, za tulike vkanļivosti i ciganije, po kojeh si ne samo ovu hižu nego i vnoge druge siromake na nepotrebne stroške napeļal, dobil si plaču tvoje službe. na 12 let pojdeš na galije.

Fišk. Pomiluvańe, hoču se pobolšati.

*

Velikov. Ravno za tvoje pobolšańe dano ti je na 12 let na galije.

Tamb. Povrni mi predi, kaj sem ti zdaval: vuricu, cekine.

Fišk. Vre sem vse potrošil, vurica pak im je ovo (da mu vuricu).

Tamb. Naj ti bude vu ime božje (proti velikovečniku) ja hvalim slavnomu senatušu, da me je skrbi mentuval, od sada budem končemar prez brige i truda živel. — Vsi drugi naj si z mene peldu vzemeju, kak dalko vsakoga nerazumno potrošeńe dopelati more (odidu vsi, sam ostane Miško).

Miško. No ovo je gospočija — prešla je moja vekša plača — prešla je moja nova z zlatemi portami liberaja. — Hej, hej, z ovem prešla je ńih ekscelencija. — Hvala višńemu bogu, končemar vezda, kada budu predavana imańa, budem z veselemi pajdaši dobro horvatsko vino pil. — Adieu (nakloni se, odide).

„Lina-Lieder“ Petra Preradovića.

Priopćio Milivoj Šrepel.

U ostavini Preradovićevoj imade ovelik niz ńemačkih pjesama. Kako je poznato, Preradović je propjevao ńemački godine 1834. u Bečkom Novom Mjestu, te se od toga vremena Preradović bavi ńemačkom pojezijom pišući izvorne pjesme ili prevodeći. Neke su od ovih pjesama i objelodańene. Ali i poslije godine 1843., kadno je Preradović prvi put zapjevao slatkim glasom materinskim, nije se sasvim otudio ńemačkoj pojeziji; u ńegovoj pjesničkoj ostavini, koja se nahodi u ńegova vrloga sina g. Dušana pl. Preradovića, imade šaļiva poslanica prijateļu Bellmondu spjevana godine 1853. u Kubinu. Svakako su ńegove ńemačke pjesme veoma važan prilog za poznavańe pjesničkoga razvoja Preradovićeva, te bi ih vaļalo u budućem potpunom izdańu pjesnikovih djela u dodatku priopćiti. Zanimļiva je ova ńemačka ostavina već i poradi toga, što nam se Preradović nešto obilatije javļa kao satirik i epik. U ostalom potvrduju i ńemačke pjesme, da je Preradović ponajpače lirik. Ńegove ļubavne pjesme, posvećene Lini, pravo su biserje, te su dostojne sestre ńegovim besmrtnim lirskim pjesmama hrvatskim; one i mislima i oblikom pokazuju, da ih je napisao pjesnik u muževnoj dobi. U svoj pjesnikovoj ńemačkoj ostavini nema dotjeranijih pjesama, pa ih zato i priopćujemo ovdje, jedno: jer držimo, da su ove pjesme nužna dopuna ńegove hrvatske lirike, a drugo: da se vidi, kakov je majstor bio u ńemačkoj versifikaciji veliki pjesnik hrvatski.

An Lina.

(Bei Rücksendung ihrer Gedichtesammlung.)

Hab' die lieben Blätter durchgelesen,
Die mir deine Güte anvertraut,
Habe in dein innigst tiefes Wesen
Tief und innigst tief hineingeschaut.

Wohl sind es nur welke Blätter eben,
Der Erinnerung nunmehr geweiht,
Blätter, die von deinem frischen Leben
Längst schon abgeweht der Hauch der Zeit.

Doch mir waren sie als Flur erschienen,
Die der Lenz in's schöne Dasein ruft,
Meine Sinne sogen dran wie Bienen
Und berauschten sich im süssen Duft.

Was ich suchte, hab' ich drin gefunden:
Blumen Blättern angereiht mit Sinn,
Wie auch ich in gleichen trüben Stunden
Sie vereint und Trost gesucht darin.

Ja mir ist — die Stunde sei gesegnet! —
Jener Gleichklang zwischen mir und dir,
Wie auf manchem andern Weg begegnet,
So in diesen lieben Blättern hier.

Uns're Geister haben gleiche Bahnen,
Uns're Herzen haben gleiches Weh;
O verzeih', wenn ich das dunkle Ahnen
Meines Geist's vielleicht zu kühn versteh'.

Doch genug, ich darf nicht weiter sprechen,
Traue selbst dem eig'nen Worte nicht,
's könnte leicht an mir die Wahrheit rächen,
Wenn an Täuschung mir das Herz zerbricht!

Dein Bild.

(Nach meinem Traume vom 20. auf den 21. Okt. 18**.)

Schon lang bereitet liegt vor mir der Rahmen,
Und jede Stunde macht den Vorsatz reifer,
Und jeder Pulsschlag hebt zur höhern Höhe
Des Herzens Sehnsucht, des Verstandes Eifer,
Ein Bild zu formen, das dich ohne Namen
Benennen sollte jedem, der es sähe;
Zu dir, in deine Nähe
Drum sende ich Gefühle und Gedanken,
Dass du sie stärkest, dass durch deine Weihe

Dem Sterblichen Unsterbliches gedeihe;
Allein sie taumeln wie in Zauberschranken
Um dich nur hin vor unermess'nem Glücke.
Berauscht schickst du sie, nicht gestärkt zurücke!

Ein schmales Bächlein ist mein geist'ges Streben
Im dunklen Thale wasserarm und stille.
Und gross und prächtig drüber hingebreitet
Schmiegst du dich, unbegreifliche Sibylle,
Verbind'st die Ufer dem zerriss'nen Leben
Als Wunderbrücke, die zu allem leitet,
Was Seeligkeit bereitet.
Wie könnt' denn nun im Bach, im armen, schmalen
Die weitgespannte Brücke ganz sich schauen?
Wie könnt' mein Geist so thöricht selbstvertrauen,
Im engen Spiegel ganz dich abzumalen?
Das Bild wär' Trug in seiner höchsten Wahrheit,
Ein matter Schein vor'm Glanz der Sonnenklarheit.

Wozu beginnen, frag' ich also selber,
Beim ersten Strich schon schwindelt ja die Mühe,
Woher die Farben, da die Zeit vergangen
Der rothen Rosen und der Lilienblühe?
Um mich ist's Herbst, die Bäume werden gelber,
Und dich seh' ich, vom Liebreiz hold umfangen,
Im schönsten Lenze prangen.
Und stünd' mir auch der Farben Auswahl offen,
Und könnt' ich auch Verwirklichung und Leben
Mit Schöpferhänden ihrem Ausdruck geben,
Du wärest dennoch nie für mich getroffen.
Dein zweites Ich giebt's nicht auf dieser Erden,
Was du mir bist, kann nie dein Bild mir werden!

Der Wehruf.

(Nachts am 12. Nov. 18**.)

Meine Lina, denkst du meiner
Jetzt in diesem Augenblick,
Wo verlassen ich wie Keiner
Starre in mein Missgeschick?

Doch ich darf es so nicht nennen,
Nehme gern mein Wort zurück,
Um dich tausend Schmerzen kennen
Ist ja noch mein einz'ges Glück.

Wie einst Christus heil'gem Triebe
Opferte mit Freuden sich,
So für meine heil'ge Liebe
Leide auch begeistert ich.

Lina, hörst du diese Worte,
Weisst du, dass ein Herz noch wach,
Das an seiner Himmelspforte
Einlass fleh'nd zusammenbrach?

Ahnst du diesen tiefen Kummer,
Dies Weh durch sich selbst versüsst?
O dich hat schon süsser Schlummer
Deinen Sinnen weggeküsst.

Wohl du kannst auch ruhig schlafen,
Meine Lina, wach' nicht auf,
Weit von deinem stillen Hafen
Bricht sich meiner Brandung Lauf.

Das Glück der Liebe.

O wie gern ich dir beschriebe
Meines Lebens neue Welt,
Die erweckt durch deine Liebe
Mich in ihrem Zauber hält.

Licht ist's üb'rall, wo ich schaue,
Selbst die Zukunft ohne Hehl,
Seit in deinem Augenblaue
Meines Himmels Stern' ich zähl'.

Mein Lied.

(Von Lina so benannt.)

In die Ferne möcht'st du ziehen,
O ich zöge gern mit dir,
Mit dir wär' die fernste Ferne
Eine theu're Heimat mir.

Weit von dieser lauten Menge,
Weit von dieser Fesseln Pein,
Ungekannt und Niemand kennend
Wärst du meine Welt allein.

Würde leicht ein Plätzchen finden,
Das sich schickt für uns're Ruh',
Erde ist ja üb'rall Erde,
Und mein Himmel üb'rall du.

Die Bitte.

Meine Lina, eine Bitte!
Weil ich glücklich jetzt und froh,
Lieb' mich immer, theu're Seele,
Lieb' mich immer, immer so!

Und kann ich dich oft nicht schauen,
Weil ich vor der Menge floh,
Lieb' mich immer, theu're Seele,
Lieb' mich immer, immer so!

Und bin ich im fernen Lande
Weit von dir verzweifelnd wo,
Lieb' mich immer, theu're Seele,
Lieb' mich immer, immer so!

Und hat mich der Tod gefesselt,
Nicht mehr deiner Ruh' ich droh',
Lieb' mich immer, theu're Seele,
Lieb' mich immer, immer so!

Epheu.

Meine Lina, um dich schlingen
Sich, wie Epheu um den Baum,
Alle Ranken meines Geistes,
All' mein Sein in Zeit und Raum.

Nicht den Epheu von dir trenne,
Der sein Dasein um dich schliesst,
Dessen Wurzel an der deinen
Aus der gleichen Erde spriesst.

Nicht als schnöde Wucherpflanze
Er zu deiner Höh' sich wand;
Nein — er kam als schwache Staude,
Um zu stützen seinen Stand.

Lass vereint ihn, theu're Lina,
Mit dir wachsen, mit dir blüh'n,
Oder — will's der Blitz des Schicksals —
In vereinter Glut verglüh'n!

Sonett.

Wieder, wieder spriessen die Gedanken
Aus des Geistes lieberwärmtem Keim,
Suchen Hüllen sich in Wort und Reim,
Um zu dir sich, Theuerste, zu ranken.

Wollen nimmer bleiben in den Schranken
Meiner Brust verschlossen und geheim,
Seitdem sie den süssen Honigseim
Aus den Blüten deiner Liebe tranken.

Nun so gehet, Kinder meiner Seele,
Geht zur Theuern alle im Vereine,
Traget Grüsse und verlangt Befehle,

Sagt, dass ich hier einsam und alleine
Ohne sie nur trübe Stunden zähle,
Ohne sie mein Dasein nur beweine.

Licht und Dunkel.

Mit Sehnsucht harr' ich hier der sechsten Stunde,
Wo mir das Zeichen: Dunkel oder Licht
An deinen Fenstern geben soll die Kunde,
Ob seelig heut ich darf sein oder nicht.

Das Licht sonst lieb' ich überall und immer,
Woher es auch zu mir sich brechen mag,
Nur heute möcht' ich, dass der Kerzenschimmer
Mir nicht zerstöre meiner Hoffnung Tag.

Wie sonderbar sich Licht und Dunkel stellen,
Wenn Liebe ihnen eine Deutung giebt,
Da muss das Dunkel oft den Sinn erhellen,
Das Licht ihn trüben — wie es ihr beliebt.

Am Ball.

Rings umher der Frauen Blüte
Und der Mädchen Knospenzier,
Eine bunte Augenweide,
Eines Gottes Lustrevier.

Und sie schweben leichten Schwunges
Wie beflügelt durch's Gemach,
Tausend Augen folgen ihnen,
Tausend Wünsche werden wach.

Und sie wogen auf und nieder
Und vorüber auch an mir,
Können meinen Sinn nicht fesseln. —
Für mich ist nur Eine hier.

An mein Herz.

(12. Jänner 18**.)

Was zitterst du, mein armes Herz,
Wie aufgeschreckt vom süssen Traum,
Und pochst so unstät hin und her
In meines Busens Schmerzensraum?

O zitt're nicht und fasse Muth,
Es war nur Blitz am heitern Tag,
Der gäh an dir vorüberfuhr,
Ein Wetterleuchten ohne Schlag.

Noch lacht dir ja der Liebe Welt
Aus ihren Zügen, ihrem Mund,
Mit tausend Küssen heut wie eh'
Gab sie dir tausend Wonnen kund.

Sie drückte heute dich wie eh'
An ihre Brust so warm, so warm.
Du warst noch heut das Menschenherz
Das glücklichste in ihrem Arm.

Wohl glaubst du es, mein armes Herz,
Dass sie dich liebet immer noch,
Dass sie dieselbe, wie vorher,
Du glaubst es, aber — zitterst doch!

Die Zufluchtsstätte.

Um mich her tobt der Sturm und Wind,
Ich eil' zu dir, geliebtes Kind,
An deiner Brust, in deinem Arm
Wird's mir gewiss so wohl, so warm!

Die Klage der Nonne.

(Beim Anblick eines Bildes, eine junge trauernde Nonne darstellend.)

O wie schön die Welt da unten
In des Frühlings Glanz und Pracht,
Wie im tausendfältig bunten
Schmelz des Lebens alles lacht!

Wie der Himmel segensprühend
Auf die Erde strahlt und thaut,
Wie die Erd' in Lieb' erglühend
Ihn mit Blumenaugen schaut!

Wie die Wolken zieh'n im leisen
Hauch des Westes fort und fort,
Schaukelnd sich auf weiten Reisen
Suchen ihrer Freude Ort!

Wie die Berge liebend breiten
Am Horizont ihren Arm
Und des Himmels blaue Weiten
Drücken an die Brust so warm!

Wie die Quellen plätschern schäumend
Durch des Thales Wiesengrund,
Wie von Liebe ewig träumend
Lispelt ewig auch ihr Mund!

Wie die Vögel in den Zweigen,
Wie die Bienen auf der Flur
Singend, summend nicht verschweigen
Ihre Freude der Natur!

Wie die Hirten singend tauschen
Ihrer Herzen frohen Drang,
Und die muntern Herden lauschen
Wie begeistert ihren Sang!

Wie dort wallt in Treu und Glaube
Froh vereint ein Liebespaar
Nach dem Hain, zur Tempellaube,
Wo ihr Gott die Liebe war!

O dort rauscht auf allen Wegen
Aus den Tiefen, von den Höh'n
Liebe, Freude, Glück und Segen,
O wie schön die Welt, wie schön!

Wie Zugvögel nach dem Süden,
Ziehen meine Wünsche hin,
Ziehen, schweifen und ermüden
Und von Neuem wieder zieh'n.

Ach das ist die Welt der Frohen,
Die entfesselt dort und frei,
Nicht von ihrem Busen flohen,
Nicht verpfändet ihren Mai!

Meine Welt sind diese Mauern,
Dieses Seelenburgverliess,
Wo zu Angst und Todesschauern
Wahnwitz mich als Opfer stiess.

Hinter eines Schwures Riegel
Seufz' ich hier im Kerker tief,
Unter seinem eh'rnen Siegel
Bleicht mein gold'ner Freiheitsbrief!

Eingehüllt in diese Linnen,
Wie man Leichen hüllt nur ein,
Muss ich lebend schon beginnen
Leichnam nach und nach zu sein!

O ich bin's schon, bin im Eckel
Dieser Gruft versargt und todt,
Auf mir ruht als Grabesdeckel
Des Gelübdes schwer Gebot.

Bin so arm, ach bin so elend,
Habe nichts von dieser Welt,
Die an tausend Freuden zählend
Für mich keine, keine zählt!

Alles hat man mir genommen,
Alles, nur nicht diese Glut,
Die zur schönen Welt erglommen
Mir im Busen nimmer ruht,

Die zur Frucht am Lebensbaume
Ewig ihre Flammen dehnt,
Und sie hält kein Schwur im Zaume
Und sie löscht kein Sakrament!

Doch zur Hora geh'n die Schwestern,
Unter mir erdröhnt es hohl —
Ach ich darf nicht ferner lästern,
Schöne Welt, lebwohl, lebwohl!!

An Lina.

(Im März des Jahres 18**.)

Und Fulco rang mit heissen Schmerzen,
Zugleich mit Wonnen, schwer zu tragen.
Weh dir, wenn sich in deinem Herzen
Der Himmel und die Hölle schlagen!
N. Lenau.

Theu're Freundin, die dem dunklen Herde
Meines Lebens Gott als Licht beschied,
Zu dir flüchtet, seiner Heimatserde,
Dies getreue, wehgebor'ne Lied.

Möchte gern in seinem Klang dir deuten,
Wiedergeben ganz den Wehmutston,
Der erschütternd durch des Herzens Saiten
Wimmert jetzt und wimmert lange schon.

Sieh', o Theu're, bin so traurig, traurig,
Wie verdrängt zum Rand vom Paradies,
Wo ein Schritt hinaus so todesschaurig,
Wo die Rückkehr ach so ungewiss!

Tage, Wochen machen schon die Runde,
Seit mein Herz im düstern Sinnen pocht:
Ob's wohl möglich, dass nicht eine Stunde
Deinem Freund zu weihen du vermocht?

Denn die Liebe, denk ich, ist so mächtig,
Eine Riesin, gilt es wo ein Ziel,
In Gefahren wird sie nie bedächtig,
Und kein Opfer heischt von ihr zu viel.

Ihr sich beugen Pflichten und Gebote,
Ihr sich öffnen alle Schranken weit,
Zufall ist ihr ein ergeb'ner Bote
Und das Glück fast immer ihr Geleit;

Alles möglich, was in ihrem Feuer
Ausgeprägt sich einmal als Entschluss,
Sie erreicht es, wenn auch noch so theuer
Sie dafür dem Schicksal zollen muss.

Also denkend stürzen die Lawinen
Banger Zweifel auf mein Herz voll Pein,
Stürzen schmetternd und es stürzt mit ihnen
Meiner Liebe ganzer Tempel ein.

Steh' dann einsam, wie auf öde Küste
Hingeschleudert vom empörten Meer,
Um mich her die Erde, eine Wüste,
Ueber mir der Himmel sternenleer.

Und der Geist, dem Sturme preisgegeben,
Pocht dann fragend an's gepresste Herz:
Ist's wohl werth zu tragen solch ein Leben,
Um zu leben nur für seinen Schmerz?

Und drauf wieder naht die Hoffnungstaube
Mit dem Oelzweig, der noch frisch und grün,
Winkt zum Riff mir, wo noch hängt mein Glaube
Und zu Blumen, die noch immer blüh'n.

Auf mich raffend sammle ich die Reste
Meines Glückes, jeden Schein und Hauch.
Ach in Trümmern wenn uns liegt das Beste,
Lieb und theuer sind dann Trümmer auch!

Und ich füg' zusammen, die vorhanden,
Und die fehlen, füllt die Hoffnung aus,
So von Neuem, wie es eh' gestanden,
Steht vor mir der Liebe wohnlich Haus.

Und du nahst am Pfad durch Blumenmatten
Seiner Schwelle wie ein Engel gut,
Scheuchst von mir der Zweifel dunkle Schatten,
Giebst mir wieder Trost und Lebensmuth;

Sprichst so traut die Worte voller Milde,
So voll Wehmuth und so wonnereich:
„Nicht doch, Freund, im Trug dir Schmerzen bilde,
Sieh, ich liebe dich ja immer gleich!“

Und an deinem Munde wieder hangend,
An der Blüte deines Angesichts,
Bin ich selig, Höh'res nichts verlangend,
Denn auf Erden giebt es Höh'res nichts.

So, o Freundin, treibt mir die Gedanken
Bald der Schmerzen, bald der Freuden Wucht;
Sag', an welche soll ich fest mich ranken,
Welche sind der Wahrheit reife Frucht?

Sag', o sag's, und bin ich dir auf Erden
Einzig das, was du mir einzig bist,
O so lass es mich auch innewerden
In dem Mass, mit dem die Liebe misst.

Oder wenn, der herben Pflicht zum Preise,
Bittern Trank dein Herz mir reichen soll,
O so gieb ihn mir nicht tropfenweise,
Gieb auf einmal mir den Becher voll!

Wilde Rosen.

(Im Frühling des Jahres 18**.)

Weil der Frühling sich verspätet
Mit den Blumen aller Arten,
Pflückt' ich diese wilden Rosen
In des Herzens Dornengarten,

Schlichte Blumen, ohne Anspruch,
Ohne Werth vor andern allen,
Blütenflocken meiner Liebe,
Die für dich allein gefallen.

Nimm sie auf in Huld und Güte,
Bald wol schick' ich dir noch and're,
Wenn ich fort so nur an Hecken
Dornenvollen Lebens wand're!

1.

Schöner Frühling, holder Knabe,
Hast schon wieder um die Erde
Deinen Liebesarm geschlungen,
Dass ihr Glück erneuert werde!

Deine warmen Lebensboten
Sind auf Wald und Flur zu sehen,
Alles rankt sich an dir aufwärts
In ein frohes Auferstehen.

Alles will im neuen Leben
Sich ergötzen, sich erfreuen,
Nur mein Herz mag von den Blüten
Seiner Liebe nichts erneuen.

Ihm sind seine schönsten Blüten
Schon im Winter aufgeschossen.
Und so bleibt's dem Frühlingsdrange
Abgewendet und verschlossen.

2.

O es war ein schöner Morgen
Einst im Garten meiner Liebe,
Da wol blühten tausend Blumen.
Da wol sprossten tausend Triebe.

Meine Geister, munt're Bienen,
Sogen da in vollen Zügen
Aus den off'nen Blumenkelchen
Süsse Freuden und Vergnügen.

Abend ist's nun, später Abend,
Jener Morgen kehrt nicht wieder;
Auf geschloss'ne Blumenkelche
Sickert Thränenthau darnieder.

3.

Schöner Morgen, Frühlingsmorgen,
Hast gemalt auf Flur und Bäume
Deine grünen Frescobilder,
Deine bunten Blütenträume.

Schöne Sonne, gold'ne Sonne,
Hast mit deines Lichtes Wogen
Um die schönen Frühlingsbilder
Gold'ne Ramen hingezogen.

So auch waren meine Freuden,
Meines Herzens süsse Träume
Hingemalt in schönen Bildern
Auf des Lebens grüne Räume.

Und der Liebe gold'ne Sonne
Hat mit ihres Lichtes Wogen
Um die schönen Freudenbilder
Gold'ne Ramen hingezogen.

Doch die Ramen sind zersprungen
Und die Bilder geh'n in Stücke,
Nur im schwarzen Ramen hängend
Bleibt Erinn'rung mir zurücke.

4.

Vögel kommen aus dem Süden,
Kehren heim aus fremden Zonen,
Wollen mit den wärmern Lüften
Wieder in der Heimat wohnen.

Bringen Lieder, neue Lieder
Aus dem fernen Märchenlande
Von der Liebe Rosengärten,
Von der Sensucht glüh'ndem Sande.

Hauchen ihre neuen Lieder
Aus den sanggeübten Kehlen,
Wollen von dem Wunderlande
Wunderdinge mir erzählen.

O ich kenn' die Wunder alle,
Kann sie mir im Herzen lesen,
Komme selbst aus jenem Lande,
Bin so glücklich dort gewesen.

Holde Sänger, süsse Schwärmer!
Lasst der Märchen süsses Tönen,
Muss ja an die alte Heimat
Meiner Schmerzen mich gewöhnen.

5.

Blumen pflückt' ich jüngst im Garten,
Als ich einsam ging spazieren,
Blaue Blumen, wie die Sterne,
Die dein holdes Auge zieren.

Wollte gerne dir sie bringen,
Dass für mich sie Rede stünden,
Dir von meiner heissen Sehnsucht
Und von meinem Weh verkünden.

Doch die Blumen, sie verwelkten,
Ehe ich sie dir noch brachte,
Starben wol an gleicher Sehnsucht,
In der stumm auch ich verschmachte.

Träume.

(Im August des Jahres 18**.)

Was jagst du leeren Träumen nach,
Du armes Herz? — o bleibe wach!
Die Träume sind nur bleiche Sterne
In Himmelsweiten von dir ferne,
Erfreuen kann dich nur ihr Licht,
Doch sie erreichen kannst du nicht!

Preradovićeva pisma.

Priopćio Milivoj Šrepel.

U arhivu jugoslavenske akademije nalaze se izvorna pisma, koja je Preradović pisao Vatroslavu Bertiću, Miji Krešiću, uredniku „Naše gore lista", Jelisavi Prasničkici, Račkomu i Šuleku; u kr. sveučilišnoj kńižnici zagrebačkoj nahode se izvorna pisma, koja je pokojni naš pjesnik pisao Babukiću, Andriji Torkvatu Brliću, Igńatu Brliću, Gaju, Stjepanu Ļuboju Lopašiću, uredniku „Leptira", Kukuļeviću, Okrugiću i Vrazu; g. Ivan vitez Trnski čuva pisma, koja je primio od svoga pobratima, a u g. Dušana pl. Preradovića nalaze se izvorna pisma, koja je ńegov pok. otac pisao Ivanu Augustu Kaznačiću, piscu i liječniku u Dubrovniku. Sva ova pisma sada ovdje objelodańujem.

Osim ovih pisama imade arhiv jugoslavenske akademije 22 pisma, koja je Preradović pisao svomu šurjaku Valeriju de Ponte od godine 1849 do 1867, a Dušan pl. Preradović čuva također dva pisma, koja je pokojni ńegov otac pisao svomu šurjaku Valeriju god. 1866. i 1870. Ali kako su ovi listovi za povjest hrvatske kńiževnosti mańe važni, ne izlaze na svjetlo. U kr. sveučilišnoj biblioteci zagrebačkoj ima 9 listova, koje je pokojnik pisao Kuhaču, a priopćio sam ih u „Viencu" godine 1891. (p. 58—60).

Pouzdano znadem, da imade još Preradovićevih pisama u neke gospode, ali ih za sada nijesam mogao prikupiti; međutim se nadam, da će se ńima s vremenom bar donekle popuniti one godine, iz kojih u ovoj rukoveti nema nijednoga pisma, a to su godine: 1843., 1855., 1856., 1857., 1859. i 1866.

Listove, napisane Mijatu Novaku i Vuku Stefanoviću Karagiću, kao i dva pisma, upravļena Kaznačiću (22. kolovoza god. 1851. i 22. svibńa g. 1865.), priopćujem po prijepisima; sva ostala pisma objelodańujem iz izvora.

*

Ovo se izdańe vjerno drži izvora, ispravio sam samo neke sitnice na onim mjestima, gdje je očevidno „lapsus calami“, na priliku: gdje je pisac napisao „spukio“ mjesto „skupio“ ili „Šuluku“ mjesto „Šuleku“. U ostalom to biva veoma rijetko.

U nekim, poimence poznijim listovima izostavio sam neka mjesta, koja ne bi bilo zgodno već sada objelodańivati, pa sam takova mjesta označio slovima: *O. o.*

Gdjegod je na listu naznačeno mjesto, kamo je list poslan, napomenuo sam to uz ime adresatovo izostavivši titule.

---

1. Kukuljeviću.

Mein lieber Freund!

Versprochenermassen soll ich dir heute schreiben — aber was? du weisst wie armselig unser hiesiges Leben an interessanten Stoffen ist und wie wenig es geeignet ist einen Brief zu füllen, dessen geringster Gehalt doch die lange Weile überwiegen soll. Wenn ich dir daher erzähle, dass die Stadt noch von denselben Gassen durchschnitten wird, dass Kirchen und Häuser ihre vorige Lage beibehalten haben, so wird dich dieses eben so wenig ansprechen, als die Beschreibung unserer Martern und Qualen auf dem Exerzierplatze und in den Kasernen, die sich auch noch immer gleich geblieben sind. Aus diesem wirst auch entnehmen, wie es mir seit unserer Trennung gegangen: an das allgemeine Gesetz durch das tägliche Brot gebunden, muss auch ich an dem grossen Joche zu schleppen helfen, muss Verstand und Gefühle verläugnen, um viehisch genug zu scheinen mit den Gleichgestellten den gleichen Druck leiden zu können. Ja lieber Freund es ist eine traurige Erfahrung in seinen schönsten Jahren den Wunsch zu hegen nochmal geboren zu werden, um nach seiner Neigung sich ein Plätzchen in der menschlichen Gesellschaft auszusuchen. Wie beneide ich dich und die glücklichen Verhältnisse, die dich umschliessen: eine schöne Vergangenheit liegt hinter dir und die heitere Gegenwart verspricht dir die glänzendste Zukunft. Wie sehr ich dich aber auch beneide, ebenso bedaurungswürdig wärest du, wenn du deine gegenwärtige glückliche Lage nicht erkennen wolltest und in Scheingründen den Grund zu einer Unzufriedenheit zu suchen dich bemühtest. Drum nütze den flüchtigen Augenblick und bedenke, dass es Millionen der Menschen giebt, die sehnsüchtig zu deiner Höhe hinaufblicken!

An der Seite deines zweiten Herzens hast du schon ein bedeutendes Stück Landes durchwandert, manches Schöne gesehen, manches Angenehme erfahren und alle diese Eindrücke doppelt empfunden, nachdem vier Augen nur *einem* Herzen dienen.

Ich begleite dich im Geiste und wünsche mich oft zu dir; aber — „der Wunsch hat noch Niemanden gerettet". —

Der Hauptmann Tanarky mit dem letzten Rekruten-Tran[s]porte ist vorgestern hier eingetroffen und hat für den Obersten eine ausführliche Landcharte von der Graner Diözese mitgebracht, worin genau bezeichnet steht, welche Sprache in jedem einzelnen Orte gesprochen wird. Er hatte den Auftrag eine solche Charte von ganz Ungarn ausfindig zu machen, fand jedoch nur diesen Theil — der Oberst hat sie für Biondelli bestellt. Ferner hat Tanarky in dieser Hinsicht dem Obersten eine neuherausgekommene Statistik Ungarns vom Fénes Eleg anempfohlen, die alle bisherigen an gehaltvoller Wahrheit übertreffen soll und von der ungarischen Akademie den Preis erhalten haben soll.

Ritzinger erzählte bei seiner Ankunft, dass die Herren in Crem[on]a dir es sehr übel nahmen, weil du dich so wenig zeigtest. — Obrl. Schulz lässt dir sagen, dass das *Gewisse* schon in Ordnung sei und er die Quittung bereits in Händen habe. Dann lässt er dich fragen, wie es kömmt, dass der Meubleur Carnelli für die Meubeln, die du durch 6 Monate im Gebrauche hattest bei *ihm* jetzt das Geld ansucht; erkläre dich darüber.

Richte meinen Handkuss und meine Empfehlung an die gnädige Frau mit dem aufrichtigen Wunsche aus, auch die fernere Reise gesund und glücklich zu vollenden und angenehm die Tage zuzubringen. Lebewol und schreibe bald deinem aufrichtigen

Preradovich Lieut.

Mailand am 30. Juni 1841.

---

2. *Kukuljeviću.*

Mailand am 17. Okt. 1841.

Lieber Freund!

Heute erhielt ich dein Schreiben und heute schon fange ich an, es zu beantworten, weil es mich wirklich überraschte und ich dir Vieles zu schreiben habe. Ich dachte schon du habest im Kreise so vieler Landsleute auf den entfernten Landsmann längst ver-

gessen, und werdest unmöglich aus der fernen Heimat schreiben, da du meinen Brief von Treviso nicht beantwortetest. Wo soll ich anfangen bei der Fülle des Stoffes. Wir stehen am Vorabend des grossen Fahnenweihfestes und billig wäre es der Sachen, die vor der Nase stehen, zuerst zu erwähnen; allein die Zukunft lässt sich nicht beschreiben, darum warte ich bis sie zur Vergangenheit geworden und wende mich zur Zeit, die zwischen unserer Trennung und diesem deinem Schreiben liegt. Wie gross auch dieser Zeitraum ist, eben so wenig Grossartiges hat er vor unsere Augen geführt, Exerziren war der Pro- und Epilog eines jeden seiner Marionettentage und wir waren die Drathpuppen, die nach dem Takte langweiliger und dummer Pedanten unsere freien Glieder verrenken mussten. Tausendmal habe ich dich beneidet und beneide dich noch um deine Freiheit; wenn du auch die Kette klirren hörst, du fühlst sie wenigstens nicht. Der Oberst ist nicht mehr zum Ausstehen und die anderen Stabsoffiziere sind Nullen, die nur Bedeutung durch ihn haben, mithin auch ganz seinen abgeschmackten Ideen und Ansichten huldigen. Wir sind wahrlich zu bedauern und wenn kein Messias für uns aufsteht, so werden wir alle mit der Zeit den Kreuzestod zu dulden haben. Den ganzen Sommer *keinen* freien Tag — keine Pause zum Athemholen, um zu erkennen, dass noch eine Menschenseele in uns wohnt, so weit stieg der Materialismus, so weit verirrt sich der fanatische Eifer eines auf seiner scheinbaren Höhe schwankenden Aristokraten. Keine Lust belebt den todten Mechanismus des Regiments, alles geschieht, weil es geschehen *muss;* mit anderen Worten: *Man dient gegenwärtig aus Hungersnoth!* — Was meine geringe Person betrifft, so zog ich mit an der grossen Last und flüchtete in der wenigen freien Zeit hinter die Schanzen der Bücher und der poetischen Gleichgültigkeit und suchte Entschädigung in den Gefilden der günstigen Musen. Aber nichts Bedeutendes trat hervor, einige Kleinigkeiten und die Fortsetzung der poetischen Erzählung „Das Portrait des Banditen“, an die du dich vielleicht noch erinnern wirst. — Des Abends bin ich immer bei Tendler, der sich auch einigemal nach dir erkundigte. Ob diese Erkundigung für dich interessant ist, oder für ihn interessirt war, kann ich nicht entscheiden. Er ist derselbe gute Kerl, giebt Bücher auf Puff, so viel man will; dass diese Eigenschaft beim Militair sehr viel gilt, wirst du aus eigener Erfahrung wissen.

Signor Riggi hat mich schon mehrmal mit seiner unaustehlichen Persönlichkeit belästigt und nach deiner gefragt und im Laufe der Rede zu verstehen gegeben, dass er zwar von dir das Beste denke und dich hochschätze, aber nicht umhin kann zu bemerken: es wäre schon der Termin der gewissen Zahlung verstrichen. Ich vertröstete ihn auf die beste Art, aber sein Judensinn liess ihn nicht ruhen; denn er kam eines Sonntags mit einem schändlich aufgesetzten deutschen Briefe (vielleicht hast du ihn schon in Händen) zu mir und bestürmte mich, ihm die Adresse der gnädigen Frau zu sagen. Ich versicherte ihn, dass ich sie nicht wisse, worauf er beschloss, diesen an die gnädige Frau stilisirten Brief an dich nach Comorn zu adressiren. Der Schuft möchte mich gern zum Unterhändler machen, und ladet mich immer auf ein Glas Wein zu sich ein. Aber ich kenne den Vogel. — Ich möchte dem Coyon ins Gesicht springen, wenn er anfängt alle die *Gefälligkeiten*, die er Euch erwiesen, aufzuzählen. Birocco ist noch fort in dem Quartier geblieben.

Oberlieut. Schulz ging mich wieder wegen des Möbelgeldes von Carnelli an. Schreib einmal was hat es damit für Bewandniss?

Benko ist endlich auf Füssen, aber noch sehr schwach, er ist gegenwärtig im Spital kommandirt und ersetzt einen Offizier in diesem leichten Dienste.

Fortsetzung am 20. Oct.

Das Fest ist also vorüber, keine Spur mehr davon und die Erinnerung nur hat noch einigen Genuss von demselben. Es war ein schönes Fest, begünstigt durch den schönsten Herbsttag. Vor der Arena war das grosse Marschallszelt und links und rechts zwei kleinere Kapellenzelte aufgeschlagen. Wir standen 150 Schritt vor diesen Zelten mit der Front gegen dieselben in einer Linie aufgestellt. Nach abgehaltenem Hochamte segnete der Erzbischof mit eigener Hand die Fahnen ein und schlug die ersten drei Nägel ein. Ihm folgten eine Menge von den eingeladenen Personen. [*O. o.*] Die Bande spielte während der ganzen Ceremonie angemessene Stücke. Wir kamen endlich auch an die Tour und schlugen unsere Nägel ein. Hierauf wurde das Quarrée formirt. Der Oberste wechselte die Fahnen aus und hielt dann eine Anrede über die Anhänglichkeit an diesen Pfändern des Ruhmes et c.! Die ganze Sache dauerte von 9 Uhr Morgens bis 1 Uhr n. M. Um 4 Uhr waren wir zu dem grossen Diner, das der Oberst an diesem Tage gab, eingeladen. Wir fuhren zu dem Ende schon um $^{1}/_{2}$ 4 Uhr

mittels Fiacker von Hause ab und fanden die Tafel brillant geschmückt und arrangirt. Für 880 Personen war gedeckt, Cova besorgte das Essen und die Weine, ausser dem Champagner, welchen der Oberst selbst aus Piemont bestellt hatte. Die Tafel hatte nicht den Erwartungen entsprochen, indessen sah man doch leuchtende Augen und offene Herzen und mancher trug zwei Personen nach Hause. Nach geendigter Tafel um 8 Uhr Abends fuhr man weg, um die Beleuchtung der Kaserne anzuschauen. In einem jeden Fenster der Façade war ein Buchstabe aus brennenden Lampen zusammengestellt, die die Sätze bildeten: Moriamur pro rege nostro; Imperatori Ferdinando primo grata legio 1841. Nebst dem war im ersten Kasern-Hof ein Rondell gemacht und mit Lampen zierlich beleuchtet, wo eine. eigens dazu abgerichtete Zigeunerbande spielte und die vorzüglichsten Tänzer unter den Soldaten sich produzirten. Die hohen Herrschaften sahen dem Spektakel von den Balkonen der nahen Häuser zu. Jeder Mann bekam an diesem Tage eine blecherne Essschale als Andenken und 1 Bokal Wein zum Vergessen alles Irdischen. So war, in Kürze beschrieben, die ganze Sache. Dein Wunsch wird erfüllt werden: der Kapellmeister hat schon den Marsch kopiren lassen und wie er fertig ist, sollst du ihn sammt deinen bei ihm habenden Noten mittels der Post erhalten. Als Gegengefälligkeit ersuche ich dich aber, mir das Heft von der „Croatia“ in welchem mein „Uskoken Mädchen“ abgedruckt wird, zukommen zu machen. Ich will dafür gern die Kosten für's Copiren des Marsches und die allenfallsigen beim Kapellmeister tragen. Aber ganz gewiss; ich freue mich sehr darauf, und du wirst aus eigener Erfahrung meine Freude gegründet wissen. Du kannst es vielleicht durch Hirschfeld mit den ilirischen Büchern schicken. Welsch hat sich sehr gefreut, von dir etwas zu erfahren und trug mir auf, dir seine Empfehlung auszurichten. Nun warum schreibst du mir michts von der gnädigen Frau, wie ist sie gegenwärtig? wie geht es Ihr. Meinen Handkuss und Empfehlung und die Versicherung dass ich sehr oft Ihrer mit Freunden erinnere und Sie beneide, dass sie *nicht* mehr im paradiesischen Italien ist.

Es grüssen dich alle Kameraden, insbesondere die Landsleute und wünschen dir den Vollgenuss aller Freuden.

Lebe wol und erinnere dich bald (in einem Schreiben) deines aufrichtigen

Preradovich Lieut.

Mailand am 21. Oktober 1841.

3. *Kukuljeviću.*

Lieber Freund!

Du hast mich aufgefordert und ich habe dir versprochen nach Zeit und Stimmung einzelne, dem ewigen Einerlei der Berufsgeschäfte abgerungene Laute meiner geringen Muse zu dir hinüber klingen zu lassen. Ich thue es gern, weil ich die Ueberzeugung habe verstanden zu werden, und thäte es noch lieber, wenn ich unserer Sprache so mächtig wäre, um meine Gefühle auch in das entsprechende väterländische Gewand zu kleiden. Leider bin ich es nicht im Stande, auch mangelt mir gänzlich die Gelegenheit um es mit der Zeit hoffen zu können. Du weisst, wie es hier mit unserer Sprache aussieht. Die Wenigen, die in ihr den Mutternamen stammeln lernten, verstummen aus Furcht, dass man sie schief ansähe, oder wol gar mit dem abgeschmackten Vorwurf beleidige: Der Name „Slave“ töne sehr verwandt mit „Sklave“. Wäre ich noch in einer anderen Provinz, fänden sich eher Freunde und Gleichgesinnte, eher könnte mir ein Blatt oder ein Buch in die Hände gerathen, mithin eher eine Aussicht mich in der Sprache meines Volkes zu vervollkommnen, aber hier bin ich von allen diesen Mitteln, wie ein verlorener Posten, abgeschnitten. Dies diene mir als Entschuldigung bei dir und bei allen vaterländischen Freunden, die mich hier heimische Gefühle zu fremder Leier singen hören. Es kamen mir vor Kurzem zufällig Bruchstücke in deutscher Sprache aus der Geschichte unseres Volkes in die Hände und gaben folgenden drei Sonetten Ursprung, die als Wunsch zum nahen Jahreswechsel ich hiemit dem Vaterlande zu übersenden wage.

An mein Vaterland.

(Zum Jahreswechsel 1843.)

I.

Ich sitz' allein an meinen Tisch gekettet,
Die heisse Stirne lehnt auf kalter Rechte,
Vor mir ein Buch, dem Zufall abgewettet,
Vergang'ner Zeit verworrenes Geflechte:
Vom gold'nen Schnitt nur Flimmer sind gerettet,
Die Blätter drin wie Todte im Gefechte
Verworfen ruhn, der Freund zum Feind gebettet,
Und keine Zeile steht am Platz als echte.

Mein Geist sich wühlt mit hoffnungsvollen Sorgen
In dieses Buch von ein zum andern Morgen,
Um wahren Sinn dem Wirrwarr abzustreifen;
Vergebens doch, ich lern' es nicht begreifen,
Nur ahnen kann ich's — Vaterland, du richte,
Vielleicht ist's deiner Vorzeit die Geschichte?!

II.

Dein sag' ich? was kannst du dein noch nennen
An diesem Buch, vom *Nachbar* halb entrissen,
Die and're Hälfte will von selbst sich trennen,
Weil ihre Blätter nichts vom *Leim* mehr wissen.
Kein Wunder dann, dass and're Völker rennen
So antheillos — nur ihres Ruhms beflissen —
An dir vorüber und dich gar nicht kennen,
Wenn deinen blut'gen Taufschein sie vermissen!
O mach' dich auf die Blätter all zu sammeln!
Lass dir vom Munde deiner Greise stammeln,
Wo manche modern in den fremden Landen;
Und ist zum Buch dann jedes Blatt vorhanden,
Füg' es zum Bande mit verdienter Reinheit,
Doch *leim'* den Band mit deiner Kinder Einheit!

III.

Dann nimm dies Buch vor deine hellen Sinne
Und zeig' dem Enkel, der es nicht verstehet,
Am Grobnikfeld beim Zeugniss jener Zinne,
Welch grosser Geist aus seinen Blättern wehet.
Dann nimm' dies Buch — erklär' in trauter Minne
Der Jungfrau es, die zum Altare gehet,
Als Evangelium, worin tief und inne
Manch schöner Schwur von Lieb' und Treue stehet.
Dann gieb's dem Kind als erstes Buch zu lallen,
Es findet drin das schönste Alphabet:
Auf jeden Buchstab Heldennamen fallen.
Und wird's einst gross und muss das Schwert sih schnallen,
Dann weiss's warum — es kennt das Alphabet,
Wo *A*rpad weit von uns'rem *Z*rini steht!!

Mailand im December 1842. —d—

Ich hoffe verstanden zu werden: Im ersten Sonette wird der Zustand unserer Geschichte geschildert, die so unvollendet, so zerrissen dasteht, dass der Enkel nicht weiss, was seinem und was dem fremden Volke darin gehört; kurz er kennt sich in dem Wirrwarr nicht aus. Im zweiten Sonette wird gesagt, dass der „*Nachbar*" die Ungarn, fast die Hälfte der Thaten unserer Vorfahren sich zu-

schreiben, dass andere Völker uns misskennen, ja sogar verkennen, weil sie unsern *blut'gen Taufschein*, nämlich die Geschichte, die jedem Volk den Namen giebt vermissen. Dann geschieht die Aufforderung alles was zur Geschichte unseres Volkes gehört zu sammeln und es in einen festen Band *geleimt* mit *unserer Einheit* zu binden. Im dritten Sonett wird der Rath ertheilt, die Geschichte unter dem Volke zu verbreiten dem Jüngling, der Jungfrau in die Hände zu legen, ja selbst dem Kinde sie als erstes Buch mit dem schönsten Alphabet vor die Augen geben, damit wenn es einst zum Kampfe heisst gegen Ungarn, es begreife warum; weil di Helden der beiden Nationen so weit im Alphabete stehen und auch die Denkungsart beider Völker so himmelweit verschieden ist, dass sie nie harmoniren werden.

So lauten die Sonette und ich ersuche deine Freundschaft, sie sammt der Einleitung des Briefes in der Croatia erscheinen zu lassen, falls sie diesen Platz verdienen sollten. Wenn dies geschieht, so habe die Güte nicht meinen Namen darunter zu setzen, weil du leicht einsehen wirst, dass ihre etwas freie Tendenz, mir als Offiziern Unannehmlichkeiten zuziehen könnte. Wenn sie erschienen sind, so schicke mir alsdann das entsprechende Blatt wo sie abgedruckt sind sogleich, es wird mir den Massstab geben, ob ich mich darauf aboniren werde, weil ich's gesonnen bin. — Ich höre gar nichts vom Vaterlande, du schreibst nichts, was du machst, wie es dir geht, in welchem Zustande die Literatur sich befindet, ob die Marula aufgeführt wurde etc. Ich hingegen werde täglich um dich gefragt, ohne Auskunft geben zu können. Von der Buchhandlung werde ich alle Augenblick bestürmt, ob du nicht schreibst und Geld schickst — ich kann nur verneinend antworten, wobei der Welsch ein saueres Gesicht zieht und sich zu beklagen anfängt. — Scherz bei Seit! es wäre einmal Zeit, dass du dich seiner erinnerst, umsomehr da er so viel Rücksicht gegen dich hat und noch immer das Beste von dir denkt; denn sonst muss ich mich wirklich geniren in die Buchhandlung gehen, weil man weis, dass ich dein guter Freund war u. bin. Auch Geiser, der Uhrmacher, kömmt öfters zum Welsch und dann beklagen sie sich gemeinschaftlich über dich. Schau also deinen Namen, den ich noch immer vertheidige, zu retten, vorzüglich was Welsch betrifft.

Dessgleichen werde ich von Oberlieutenant Schulz angefallen wegen des Möbelgeldes, das du dem Carnelli schuldig sein sollst. Schreibe mir darüber eine Aufklärung. — Vom einzigen Riggi

werde ich in Ruh gelassen; obwol ich schon mehrmals mit ihm zusammenkam, erwähnte er nichts von dir, und ich natürlich habe auch geschwiegen. In deinem nächsten Briefe hoffe über alle diese erwähnten Angelegenheiten die genaue Auskunft haben, damit ich in den betreffenden Fällen dich vertreten könne. So wie ich ferners zu erfahren wünsche, ob die gnädige Frau bereits bei dir ist, in welchem Falle oder wenn du dahin schreiben solltest, alles Schöne von meiner Seite mit der Versicherung dass ich mich sehr oft ihrer und immer wenn ich beim Riggischen Hause vorbeigehe, erinnere. Beim Regiment haben wir nichts Neues und selbst wenn etwas wäre, würde es dich in deinen jetzigen Verhältnissen schwerlich interessieren. Ein sehr schönes Theater haben wir heuer: Frezzolini, De Guili als prime Donne zwei ausgezeichnete Sängerinen, dann Taglioni und Ceritto zwei vorzügliche Tänzerinen wie dir bekannt sein wird. Auch das übrige Personal steht im Verhältniss zu diesen Heroinen des Gesanges und des Tanzes. Wir haben noch keinen Schnee bis jetzt hier gesehen, hingegen so angenehme warme Tage, dass man eher den Frühling als Winter in der Jahreszeit vermuthen sollte.

Ich schliesse, lieber Freund! mit dem aufrichtigen Wunsche, dass das neue Jahr neue Lorbern um deine Stirne flechten, dir neue Freuden bringen, und unserem Vaterlande eine neue Sonne aufgehen möchte!

Lebewol und schreibe bald deinem wahren Freunde.

Preradovich Lieut.

Mailand am 28. October 1842.

---

4. Kukuljeviću u Zagreb.

Zadar 29. Veljače 1844.

Moj dragi Ivane!

Velikom radostju primio sam tvoje bratinsko pismo, što i iz toga viditi moreš, da s odgovorom neodtežem. Da pravo znadeš ti si meni najposlě odgovor dužan ostao, jer ćeš se moći sětiti da sam ti ja iz Milana piso i tri němačka Soneta poslo, od kojih još neznam kamo su dospěli. Nu sve jedno imaćemo vremena sad za izravnati se svèrhu toga duga. — Pravo veliš, da me je uprav Dalmacia kući vratila, i da nisam vamo došao nebi se bio našeg jezika primio, hvala Bogu! samo dabi se ovih verigah još rěšiti mogao koje me u vojničkom stavu vežu, onda bi lahkim sèrcem

i zadovolnostju put započeti nasledovati mogo; ovako ali vele sam sapet (ti znaš i sam kako je), nemogu se onako okretati, kako bi hotio, jer me misla pitajuća uvjek naskoči: gdi ćeš kruha naći, ako ovog ostaviš, ili izgubiš? Možebiti s vremenom da se kakova prilika sgodi.

Dakle: „Zora puca bi će dana!“ ali malo da nije opet noć nastalo, i sam Bog me vamo donio (oprosti da se sam hvalim). Znaš da ciela Zora na mojim plečima sad leži — ti ćeš se čuditi, ali istina je. — Naš urednik nije kadar zauzetom poslu, što se iz pèrvih brojevah ovog lista lahko uviditi more. Od sviuh stranah došle su žalobe osobito na njegove sobstvene članke, izdatelji su se već bili uznemirili i već je glas bio puko, da neće Zora više bjeliti. Te onda bogme ja se umješam i pomirim, obećajući, da ću ja u napredak sve uredjivati i ravnati. Tako ti sam sada polurednik i korektor i u svemu sve; jer u cjelom Zadru nećeš dva čověka naći, koji samo za nevolju naš jezik razumidu. Sve se ovdi potalianilo, a Dubrovčanini uvrjedjeni kroz neke malenkosti neće da pomažu. Dakle silni posao, kako vidiš, k tomu još služba i kadetska škola na mome vratu. Ali Zora neće propasti jer je u rukuh verlih izdatelja — bratje Battara — koji kod svega dobra i najbolje t. j. dost novacah imadu za uzderžati ju u kakovoj god nesreći.

Zbog toga jako mije žao nemoći za sad Domorodcu *Stanku Vrazu* s mojim slabim perom poslužiti. Izpričajme i pozdraviga ljubezno od moje strane; u naprědak dok se Zorom danu pomaknemo gledaću Vam koji kamen Dalmatinski poslati. Što se *Iskricah* tiče govorio sam s ovdasnjim knjižarimi Bratja Battara, s kojim u priateljstvu stojim, i oni su rekli da ti pervom Diližencom *dva* Exemplara na njih pošalješ, vidit ćemo onda što će naša Censura reći pak će mo se znati u naprědak ravnati, kojim putem jih dobaviti.

Dělim od svega serca žalost, brate, tvoju svèrhu izgubljena brata i sestre, utješise i ja sam samac u ovom světu.

Sardar Resti pozdravljate i nada se jednog němu osobito odredjena pisma od tvoje strane.

Što sam ti od *Zore* kazivo nemoj dalje pripovidati, nemoj našu golotinju drugom oku odkrivati. Sav moj trud sad tamo ide, da se kako u pravopisu složimo, i bi će ako Bog da s vremenom.

Od knjigah, brate, kojima ti mene uljudno nudiš, trebo bi dosta, ali nemam novacah, dakle za sad nek stoji.

Pozdravlja te Periss Resti — Pavellić i Knezić su u Dubrovniku. Z Bogom, poljubimi sve domorodce i reci jim nek pomažu Zori s člancima. Tvoj pobratim

Preradović.

---

5. *Kukuljeviću.*

Zadar 23. Svibnja 1844.

Dragi brate Ivane!

Ja se čudim i nemogu se dočuditi, kako ti na moje pismo od davnieh vrěmenah još odgovora nedaš. Šta je s tobom pobro, što te zaderžava meni nekoliko rječih po tanko izpisati i razveseliti tvog ćekajućeg priatelja. Nit mi one knjige šalješ, koje sam naručio, nit mi obznanjaš što kukavna domovina radi. Eto me dakle s drugim već pismom, morda te ovo krene, da žertvuješ pol sata tvom domoljubu. U mom posljednjem pismu (odgovor na tvoje pervo) rekao sam ti, da pošalješ na ovdašnje knjižare bratju Battara 2 iztiska od Tomaseovih *Iskricah,* za viditi što će Censura o njima rjeći, i moći se onda na dalje ravnati; čini to odmah i primetni 2—3 istiska od Gundulićeva Osmana, čujem da je veoma krasno izašao — nemoj otezati!

Druga važna stvar, o kojoj ti imam govoriti jest: pervi dojdući broj *Zore* saderžavat će jedan članak, u kome jedan pop od ovde hoće da presvjeći sve južne Slavjani o izversnosti ovog Dalmatinskog verstopisa i tiem dokazati, da Dalmatinc[i] vele nepravo bi činili, ostavljajuć isti i poprimajuć koji drugi verstopis. Taj članak biaše naredjen od ovdašnje Censure i bez dovolenja uredničstva i izdateljah morao se na njezinu zapovjed utiskati. Bolje misleći se dakle ovde jako brinu, da nebi ovaj član kod vas zločeste uplive imao, da nebi vi kroz to mislili, da je Zora svoju rje[č] prelomila i nevjernica postala. To nije njezina namjera, ona jasno spoznaje da je njezin napredak s obćenitim pravopisom skopčan i da brez njeg sreće za nju nema. Ali nije se nikako moglo zabraniti, da taj član izidje. — Izdatelji dakle mene su zamolili da ti uzrok toga člana obznanim, da oni nisu tome krivi. Pozdravljajuć te ljepo oni ti se preporučuja da ti tu stvar tamo razjasniš i razglasiš i da ti sam ili koji drugi rodoljub na onaj član s jednim pravednim i oštrim odpisom kroz *Danicu* ili Zoru odgovorite. Neće biti težko odgovoriti, jer je spomenuti član tako bedasto i brez razloga sastavljen, da je sramota kako jedan [č]ovjek, koji se ovde za učenog

derži, tako kratko glediti, tako budalaste dokaze navoditi može. Ovdi je velika burka: Censura (jedan pop) a drugi cerno . . zci hoće silom stari kerpež zaderžati, akoprem bi bistrogledeća mladež obćeniti pravopis rada poprimila. — Zora bitće naskoro brez urednika. — Kuzmanich se je ovih danah odreko uredničstva; vike od svih s[t]ranah su ga preplašile — i bolje je on nije bio za ovaj posao; tako će rado sveršetkom dojdućeg mjeseca *Zora* na moja pleća sasvim pasti, dok se pravi urednik nadje. Što bog da! Ako se još dugo ta stvar o pravopisu vukla bude, onda će rado izdatelji s jednim hipom prekinuti metež i u Beču dopuštjene tražiti, ali ja mislim, da i brez toga mi chemo s mladim ljetom u obćenitom pravopisu Zoru obućenu viditi — nemojte dvojiti; sve će se nadvladati.

Gledaj samo brate da se kod vas ovo premetanje zločesto neizkazuje — sve će s vremenom biti — i mora biti, jer južni Slavjani brez uzajemne književnosti i sloge obstati nemogu.

Pošalji takodjer 1—2 iztiska *Kola* vamo; sve s Diligencom na bratju Battare u Zadar. Pozdravi *Vrasa* i reci mu, da pripravljam jednu podugačku pjesmu za *Kolo*, samo ako ju dopusti tiskati; kad bude gotova odmah ću mu ju poslati.

Dakle braco izpuni sve što sam te molio i piši sve novine, sve što se kod vas važnoga dogadja i to skoro tvomu vjernomu pobratimu

Petru od Perlata Kapetanu
(tako su mi ime nadjeli)

one stvari (knjige) pošli mahom, jer oddavna jih čekamo; sve te pozdravlja. Preporučime svima Domorodcima

S Bogom!!!

Malo nisam nešto zaboravio. Budući censura one članc, koji iz van Dalmacie dolaze sobstvenim pravopisom tiskati nezabranjuje nit zabraniti može, mole te izdatelji, da gledaš koji vrjedan član od vašich stranah o kakvom god pretmetu, (u prozi) samo nek ne bude fanatičan (jer bi zabadava vamo ga slao) za Zoru pribaviti, da ga možemo s obćenitim pravopisom utisnuti i tako svima Domorodcima pokazati, da mi na obćeniti pravopis uvjek mislimo.

Drugi put s Bogom!!!!!!

6. Kukuljeviću.

U Zadru 21. Veljače 1845.

Dragi brate Ivane!

S velikom radostju primio sam one knjige i onaj list, što si mi našim Gjurićem poslao. Ali moja radost bila bi još vele veća, da sam imao sreću skupa s oniem stvarima koje slovce tvoga pera dobiti. Do duše ja znam, da si vele zaposljen, ali itak itak mogao bi se kad kad o meni sietiti, jer ovako sam već sdvoio, da ti na me i misliš. Od svega sèrca zahvaljujem ti za knjige i onaj prekrasni list, koji, Bog dao, da se uzdèrži. Ali želio bi da mi i *drugu* knjigu tvojih dielah pošalješ, budući ovako je luknja u tvojih spisih kod mene. Čuo sam Gjurićem mnogo novih liepih stvarih od glavnog grada, medju iniem i tvoju *Slavu* kao govornik, koja se svuda po Domovini ori. Drago mi je ko da moje ime slavi. Ti ćeš rad znati što ja odje boravim. U poslu brate do vèrh glave, tako da neznam na što prie misliti, što li prie u ruke uzeti. Zora je, kako znadeš, drugog urednika dobila, ali i sad imam toliko posla š njom koliko i prie, buduchi osim mene i urednika u cielom Zadru nema jedne osobe, koja bi kadra bila, nami štogod pomoći. Mi isti i popravljanje (Korektur) moramo obavljati. Zato bi dobro bilo, ako bi ti tamo kod vas koga mogo naći, koji bi viešt u tome poslu bio, da se javi pismeno kod Battara, oni će ga dobro platiti ako bi htio vamo doći. Kako ste Zorom ove godine zadovoljni — ako ništ — morati reći, da je bolja nego u prošasnoj. Što se pravopisa tiče, on je s dekretom od gubernia odje zabranjen, i Censura strogo na izpunjenje te zapoviedi gleda. Samo u najnovie doba čini se ta stvar na bolje okrenuti, jer je ovieh danah Censor ustmeno dopustio, da se slova: ç u č, ie i i u ě, ś u š promiene, možebit da tako malo po malo do godine danah dokučimo se složna pravopisa. Broj Zore od 24. o. m. vidit ćete već s oniem premienama tiskana. — Ovu priklopljenu piesmu izvoli Gaju dati, neka ju metne u *Danicu,* ako bi miesto zaslužila — ali ti najprie ju malo pregledaj, i popravi ako bi koju pogriešku našao — jer znaš, da sam ja početnik u našemu jeziku — ali itak hvalim Bogu da sam i počeo. Pozdravi mi iz svega sèrca vriednog domorodca i pobratima Vraza, nek mi oprosti što još nisam moju rieč izpunio, i po obećanju koju piesmicu mog slabog pera poslao za njegovo Kolo. Uviek mislim na taj moj dug, ali uviek nemogu vriemena naći za odlužiti se. Nego kaži mu

u istini, da bez svake šale za pol mieseca može računati na jednu piesmu moju, ali nek oprosti, ako nebude onako, kako je možebit očekivao. Bratja Battara namieravaju jednu *jeptinu Bibliotеku* svieh klasičkih diela naše literature izdati i počet će s Kačićem, koji po Dunderu 5 fr stoji a oni će ga dati za 1 f i 20 kr. I sam nakanio moje *pèrvence* sakupiti i u jednom svezku u sviet poslati, da se samo nepotope kao štenad pèrva. Vidjet ćemo. Sad mi obznani jednoč što one knjige koštaju, što si mi već skoro godina danah poslao — da mogu cienu Battara-ima obznaniti.

Pozdravi sve od moje strane koji se mene spominju, piši na skoro — javi sve što bude novoga i gledaj mi onaj mankajući broj od onog lista — i ako hoćeš meni kad kad štogod poslati, ti gledaj kad s Diligencom dodje kao conducteur jedan činovnik od pošte po visok mladić, bez brade — imenom: Brelić — njemu možeš sve i svake stvari dati, on će ih mi za stalno bez da kamo drugud zabasaju predati.

Dakle ostaj s bogom — pozdravljate mnogo putih Kaznačić.

Da sam Oberlieutenant (nadporučnik) postao, znati ćeš već. Tvoj pobratim

Preradović Oblt.

---

7. Vrazu.

U Zadru 14. Ožujka 1845.

Ljubezni rodoljube!

Evo Vam obećane piesme, u kojoj sam možebit više htio nego učinio. Oprostite, ako ne nadjete ono, što ste očekivali.

Uzmite si malo truda i izpravite, ako gdiegod koju pogriešku u jeziku, pravopisu i o. nadjete. Ja sam početnik u pisanju našega jezika i dajem Vam dakle podpunu slobod s ovom piesmom okrenuti kako najbolje znate.

S bogom! nemam za sad vremena više pisati. Pozdravte Kukuljevića i sve rodoljube.

Mi se odje težko borimo. Vaš iskreni

Preradović Oblt.

---

8. Kaznačiću.

Lieber Freund!

Dein Brief hat mir nichts Neues eröffnet, ich hätte auch ohne denselben gewusst, dass du mit diesem Dampfschiffe nicht kommen

werdest — man entreisst sich so schwer aus den Armen der Liebe! Ich gönne dir dein Glück, und habe auch meinerseits alles gethan, damit du es ungestört geniessen könnest. Die Verlängerung deiner Abwesenheit unterliegt keinem Anstande — aber wohlgemerkt nur bis zum 15. k. M. weiter nicht, weil Santich nach dem Frohnleichnamstage auf's Land geht und dann Niemand da ist, der die Artikel als Redakteur unterschreiben könnte, ohne welcher Unterschrift der Censor keinen bewilligt. Uebrigens wirst du selbst einsehen, dass ein längeres Ausbleiben nicht anginge aus verschiedenen Ursachen. Mit Stanich habe ich gesprochen und er ist derselben Meinung so wie die Gebrüder Battara — kurz bis zum 15. gehts noch an — aber non plus ultra! Mit die Artikel stehen wir sehr schlecht — kein einziger neuer ist in der Zeit eingelaufen; kaum dass aus den noch vorhandenen das Blatt für den 5. k. M. wird ausgefüllt werden können. Trachte also nach Möglichkeit einige Materie zu schicken und mitzubringen. Das Gedicht deines Vaters war schon vor Anlangen deines in Druck gesetzt, erscheint also im nächsten Blatte am 28. d. Erwiedere meiner Seits den Ausdruck des herzlichen Grusses und der ungetheilten Achtung deinem geehrten Herrn Vater und dem unbekannten Freunde Kazali — ferner meine Empfehlung und meinen Gruss an sämmtliche Herrn des Bataillons.

Deiner Carolina für die gütige Erwähnung meiner Wenigkeit den innigsten Dank mit der Beifügung, dass ich ihr vieles Glück wünschen würde, wenn nicht schon ihre jetzige Lage in deiner Nähe, jedem Wunsche den Raum benähme.

Mit dem nächsten Dampfschiffe geht die Schwester unseres Ponte (die verunglückte) nach Ragusa. Das ist zwar gar keine besondere Neuigkeit; aber es kam mir in die Feder, ich weiss selbst nicht wie. Ist es vielleicht die Zauberkraft des Namens? Doch was rede ich — besser schweigen!

Lebe wol Ueberglücklicher Kaznachio!

Mir gehts schlecht! schlecht!! schlecht!!! Dein

Preradović Oblt.

Zara am 25. April 1845.

---

9. Vrazu u Zagreb.

Zadar dne 5. Svibnja 1845.

Dragi priatelju!

Od davna se već spremam odgovoriti Vama na krasno Vaše pismo od 15. p. m. ali različni poslovi i službeni i književni nisu mi do danas dopustili stignuti namieru moju. Vi ste preveć dobro o mojih piesnih sudili i da mi niste priatelj, morao bi reći, da se samo šalite. Ja dobro spoznajem, što sam i gdie sam na književnom našem polju — i tko zna hoću li ikad tamo stignuti, gdie bi može biti sad već bio, da su okolnosti odhranjenja moga drugačije bile. Sve, što ja pišem, to kao iz sna vadim, iz sna pèrvih lietah moga života, gdie niesam druge glase nego materine slušao. Preveć su me tudji običaji, tudja ćustva, tudje mišljenje nadrasli, za da bi ja mogo izvorni, domorodni spisatelj postati; ja ću uviek u sumraku basati medj tudjom noći i domorodnim danom. Po tih razlozih morao bi pero baciti, prekèrstiti ruke i plakati. Ali opet pamet mi veli: s plačom ne ćeš ni sebi ni drugima pomoći — čini što možeš — kèrpaj ako neznaš šiti. I tako, moj priatelju! ja kèrpam i moja utieha u tom stoji, da i kèrpana haljina može biti poštena.

I ja sam Vaših mislih vèrhu izdavanja mojih piesamah, ali Battara ne daju mi mira, pitajuć me svaki dan kad ću ih dati njima u ruke, da ih pečataju. Medjutim rado će zimu dočekati iz uzrokah, što ih je još malo i što i meni jedna premiena predstoji (rado ću ovo lieto u Beč premiestjen biti).

Svakojako ali prie neg ih tiskati dadem, moliti ću Vas, da ih pregledate i popravite, budući ste se tako dragovoljno k tomu ponudili.

Što se piesni „Vilin san“ tiče, možete popravljati kako najbolje Vam se vidi — u svemu što mi vèrhu nje pišete podpuno pravo imate. U metru bit će malo pogriešakah budući sam ja znao ono pravilo radi odmora — i ako ga niesam svuda obdèržao — bila 'e nepozornost moja kriva.

Dakle „Kolo“ stopèrv u jeseni! Zašto tako kasno? Žao mi je i mnogim drugima da toliko na se dade čekati. Ja sam Battarima izručio vašu tužbu — i oni su mi rekli, da je samo zaboravljivost u poslanju uzrok bila, što nieste sve redom „Zoru“ dobivali, i da u naprĕdak biti ćete služeni kako pristoji. O predplatiteljima na Vaše dielo nemogu Vam ništa izviestna kaz[a]ti, jerbo još se niesu naručenja sva povratila kuda su ih bili razposlali. Ali ja Vam

mogu kazati, da se za sad još slabo knjige ilirske po Dalmacii kupuju; svezan duh samo oniem se hrani, što mu stražani u tamnicu donose.

Sad kad poznadem onog nepoznanog priatelja, koi je mene nezaslužno u Podunavki i u Českih Kwětyh spomenuo i uzvisio, mogu mu i moju zahvalnost iz svega sèrca izjaviti.

Pozdravite mi Kukuljevića i recite mu nek makne jednoć perom i nek mi piše — pozdrav takodjer svima domorodcima koji mene spominju. Vami želeć dobru srieću u konkursu i srietan put kad podjete u Beč i. d. molim za produženje Vašega priateljstva i ostajem Vaš iskreni

Preradović Oblt.

Noch etwas: Hier ist ein sehr geschickter Maler Namens Salghetti, der den Wunsch geäussert hat etwas aus der vaterländischen Geschichte im Bilde darzustellen und zu diesem Ende mich ersuchte an Euch Vaterlandsfreunde zu schreiben, dass ihr ihm einen geeigneten Stoff geben möchtet. Vielleicht ein Moment aus der Schlacht am Grobnikfeld würde am passendsten, nur müsste man ihm genau die Sache beschreiben oder Bücher geben, worin er das Nöthige über Costum, Waffen et c. finden könnte. Besprechen Sie sich darüber mit Kukuljević und mit anderen die zu diesem Zwecke behilflich sein können und seien Sie gütig mir bald möglichst darüber etwas bekannt zu geben.

P. P.

---

10. Kaznačiću u Dubrovnik.

Zara am 17/11 1845.

Lieber Freund!

Mich schmerzt es unendlich jetzt schon durch ein Monat von dir keine Silbe zu erfahren. Du weisst doch, dass ich an allen deinen Schiksalen und Verhältnissen herzlichen Antheil nehme und findest es nicht einmal der Mühe werth mir ein paar Zeilen zu schreiben. Eben so umsonst, wie von dir einen Brief, erwarte ich die versprochenen Artikel, die ich gegenwärtig wirklich notwendig hätte, da ich nicht weiss, auf welche Art das Blatt zu füllen. Habe daher die Freundschaft und gebe mir bekannt, ob du lebst oder gestorben bist und trachte auf irgend eine Art mit einigen Artikeln zu helfen. Sage dem Casali und grüsse ihn von mir aus, er möchte seine angefangene Erzählung fortsetzen oder

sonst etwas aus seiner reichen Feder fliessen lassen. Die Battara sind letzthin zu mir gekommen ich solle Ihnen das Inhaltsverzeichniss der Materien für diesen Jahrgang machen, wovon du bereits den 1. Trimester gemacht hast. Wie gern ich auch dieses thäte, aber ich kann absolut nicht, weil ich keine Zeit habe und du mir auch davon nichts erwähnt hast. Ausser meinen Dienstesgeschäften, habe ich die *Zora* am Hals, dann die Übersetzung des Romans i Morlacchi für Rougier, dann die Herausgabe meiner Poesien und das Wichtigste aber — wirst vielleicht schon gehört haben — ich heirate die *Pauline* bin daher jeden freien Augenblick dort, um mein Glück zu geniessen. Du wirst einsehen, dass ich unter diesen Umständen auch das Inhaltsverzeichniss nicht machen kann. Die Battara haben sich aber erklärt, dass wenn ich es oder du nicht machen, dass Sie dann es auf deine Kosten werden machen lassen. Wie soll ich dann in diesem Falle den Zambonati zahlen, wo ich dei[ne] Schuld übernommen.

Sei so gut schreibe mir über diese Sachen einige Zeilen, es harret deren mit Ungeduld dein wahrer Freund

P. Preradović Obl.

---

11. Kaznačiću.

Mein lieber Kaznačić!

Unendlich erfreute mich dein obwol sehr kurzes Schreiben und ich hätte Dir gleich geantwortet, wenn mir die Geschäfte, die mir gegenwärtig wirklich über den Kopf gewachsen sind erlaubt hätten. — Du möchtest gerne wissen, wie ich zu meinem Glück gelangte? Freund! durch den muthigen Entschluss die Sache zu entscheiden, weil ich nach deinem Abgehen gar Niemanden hatte, dem ich mein Herz ergiessen konnte, war mir der Zustand unerträglich und ich liess den Valerio zu mir bitten sagte ihm meinen Entschluss, dass ich in ein Grenzregiment mich transferiren zu lassen gesonnen um seine Schwester mit der halben Caution heiraten zu können, er möchte diesen meinen Entschluss dem Prussiano bekannt geben. Er that dies, aber Waldesleben wollte nichts wissen. Jetzt blieb mir nichts übrig, als eine höhere Autorität zu suchen, vor der sich allenfalls die prusianische Hartnäckigkeit beugen könnte. Zu diesem Ende ging ich zur Gouv[erneu]rin, eröffnete vor ihr, wie vor einer Mutter mein Herz und bat, dass Sie sich, nachdem sie mich und meine ganze Familie kennt, ins Mittel legen möchte. Sie that es

und mit Erfolg. Waldesleben wünschte bald darauf mit mir zu reden, ich ging zu ihm und die Sache war beschlossen und zwar durch einige Umställungen im Vermögen der Paoline wird es nicht einmal nöthig sein, dass ich in die Grenze gehe, sondern ich werde im Regi[ment] heiraten können. Du kannst dir also meine gegenwärtige Zufriedenheit vorstellen. Täglich um 3 Uhr Nachmittag gehe ich hin und bleibe bis 9 Uhr Abends dort im Genusse meines Glückes. Nun weisst du alles von mir; ich möchte aber auch deine Angelegenheiten, wie sie stehen ein Bischen en detail hören, ich hoffe dein nächster Brief wird ausführlicher sein. Mit den von dir und Kazali noch versprochenen Artikeln wird die Zora für heuer genug haben. Von die Battara konnte ich noch nichts erfahren was sie mit der Redakzion im nächsten Jahre vor haben. Es scheint aber, wie ich von einer Seite gehört habe, dass Valentić sie übernehmen soll. Jedoch ist diess keine sichere Quelle. Ich glaube sie werden auf jeden Fall dich früher fragen, gegen mich äussern sie sich gar nicht. Nun zu meinen Poesion. Habe die Freundschaft nach deinen Kräften für die möglichste Anzahl von Abonnenten sowol in Ragusa als in der Umgegend zu sorgen, verschicke die Programme [Predbrojenje na Pèrvence] nach allen Weltgegenden. Auch an Nikolaević und an den Obersten Supuk habe ich diesfalls geschrieben und sie gebeten. Schicke mir in deinem nächsten Briefe die Adresse von Nazor, damit ich ihm nach Wien schreiben kann. Meine Empfehlung richte an deine Carolina aus, Gruss an Kazali und alle die sich meiner erinnern. Lebewol und erinnere dich bald deines wahren Freundes

Preradović Obl.

Zara am 14. 10ber 1845.

---

12. Babukiću.

Visokopoštovani gospodine i Rodoljube!

Nepoznajuć nikoga u miloj mojoj domovini, komu više na sèrcu bibio napriedak našeg knjižestva, nego Vama, usudjujem se Vas za jednu ljubav moliti. Ja bi rad evo moje piesmice tiskom u sviet poslati. Vi ćete sam najbolje znati kako se teško jošte knjige u našoj domovini prodavaju, i da samo kroz ruke priateljah po putu predbrojenja nekako se troški pečatenja izvaditi mogu. Budući me je do sada moj udes, na veliku žalost moju, svuda više

nego u miloj domovini zadèržavao, niesam ni prilike imao, za steći si tamo priateljah i poznanih, koji bi me u ovomu mojemu poduzetju podupirati mogli. Imena ova, koja ćete u *Pozivu* vidieti u različitih miestih Horvatske i Slavonie, kao gospode, koja predbrojenja primaju, usudio sam se u *Poziv* metnuti bez njihovog dovolenja samo na dobru srieću i moram svakom napose pisati i kod svakoga se izpričati. — Oprostite i Vi, dragi gospodine da sam si slobodu uzeo, bez pitati Vas, u *Pozivu* Vas imenovati za sakupitelja imenah i novacah za Horvatsku i Slavoniu. Za odvratiti Vama ljubav u tome poslu ja sam uviek pripravan i zapoviedajte sa mnom u sličnoj sgodi — i mislim da ću Vas moći poslužiti, budući po Dalmacii imam svuda poznanih; — što se tiče predbrojenja po Dalmacii oslonte se samo na me.

Gospodin učitelj Stazić iz Splieta bio je neki dan kod mene i molio me je da Vam pišem u ime njegovo za nekoje knjige, da mu pošaljete, za razprodati ih i *dva* exemplara od novog Kolendara u našem jeziku, koji će novom godinom izići.

Molim ovo priklopljeno pismo gos. Stanku Vrazu predati, a ove *pozive* izvolite, kako najbolje znate, kojekud razaslati nebi-li se štogod predbrojnikah nakupilo.

Preporučujuć se Vašoj dobroti ostajem na Vašu poslugu, zapoviedajte s Vašim poniznim

Preradovićem.

U Zadru 15. Prosinca 1845.

---

13. Vrazu.

Dragi Stanko!

Evo ti šaljem nekoliko *posivah* za predbrojenje na moje piesmice, koje s novom godinom namieravam izdati. Gledaj ih na tvoje prijatelje i poznance razaslati, budući ja, na veliku tugu, u Domovini najmanje pozna[nika]h imam. Preporučujem ti to posao i molim te da si truda malo dadeš, a ja sam pripravan za odvratiti ljubav ti ako bi kad uztriebalo predbrojnikah po Dalmacii tražiti, budući da ja ovdie dosta poznanikah i priateljah imadem. — Na skoro ću ti poslati takodjer moje piesme, da mi ih, kako si blagoćudno obećao, popraviš. Drugi put više. Pozdravi Kukuljevića i sve Domorodce. S Bogom. Tvoj iskreni

Preradović Oblt.

U Zadru 15. Prosinca 1845.

---

14. Gaju.

Visokopoštovani gospodine Uredniče!

Uzimljem si slobodu Vas gospodine za jednu ljubav u ime napriedka naše književnosti moliti, t. j. da bi ste dostojali onaj Poziv k predbrojenju na moje piesmice u Vaš mnogohvaljeni dnevnik primiti i predbrojenje — ako bi moje dielce zaslužilo — s nekoliko riečih domorodcima preporučiti. Za odvratiti Vama tu ljubav, ja sam uviek pripravan, zapoviedajte u svakoj prigodi s Vašim poniznim

Preradovićem.

U Zadru 22. Prosinca 1845.

---

15. Kaznačiću u Dubrovnik.

Lieber Freund!

Deinen Brief habe ich heute erhalten und beeile mich denselben sogleich zu beantworten. Herzlichen Antheil nehme ich an deiner misslichen Lage und ich würde mich glücklich fühlen, wenn ich dir helfen könnte, aber leider bin ich nicht im Stande, kaum dass ich mich selbst zwischen der Scilla der Rechtschaffenheit und der Charibdis der Noth durchschlage und Gott weiss, wie es mir noch in der Zukunft gehen wird.

Hier hast du die Quittung für die Zaratiner-Zeitung bezahlt mit 2 f. 45 kr.

Mit Brosović habe ich gesprochen und er sagte mir, dass er dir die ganze Dalmazia schicken werde von Nr. 1 an und du kannst Artikel schreiben wie viel du willst (senza condizione al tuo piacimento). Nur lässt er dir sagen, dass er wahrscheinlich nicht komplett die Dalmazia wird schicken können, indem ein Paar Nummern fehlen, jedoch wird er trachten das Möglichste zu thun um dich zufrieden zu stellen.

An Zambonati habe ich deine Schuld mit Ende vorigen Monats berichtigt.

Die Battara erwiederten mir auf deinen Antrag, dass sie bereit sind selben anzunehmen, nur sollst du selbst den Preis bestimmen und ihnen bekannt geben und sie werden dir dann Antwort geben, mit einem Worte tratterano con te, ma bisogna che tu dici il primo quanto chiedi.

Nächstens mehr, lebe wol und lass dir die Praenumerazion auf meine Poesien angelegen sein, wogegen zu jeder Gefälligkeit bereit steht dein wahrer Freund

Preradović Oblt.

Zara am 11. Jänner 1846.

---

16. *Vrazu*

Zadar dne 26. Sěčnja 1846.

Dragi Stanko!

Imao sam davno već na ljubezno tvoje pismo 3. Sěčnja odgovoriti poradi krasnih riečih koje sadèržava i k zahvalnosti mene obvezuju. Ali htio sam prie pripraviti jedan dio mojih proizvodah, da ti ga po tvojoj želji što prie poslati mogu. Evo me dakle i s jednim i s drugim, moleći da si malo brige dadeš i popraviš bez obzira sve ono što ti se pogrieške čine ili što bi se na drugi način moglo bolje reći. Za jedno 14 danah poslat ću ti ostali većji dio.

Zahvaljujem ti na tvojoj ljubavi i trudu glede predplate na moje piesmice.

Što se tvoje knjige tiče, žao mi je da mi niesi prie tu stvar obznanio, prie nego sam moje Pozive po Dalmacii razposlao, sad je težko dva troška svakom nuditi, jer su Dalmatinci jako tvèrdi i ako koju ilirsku knjigu kupuju to čine više radi ljubavi k osobi nego iz domoljubja. Ništa zato — ti pošalji na mene 20 komadah tvoje knjige ja ću gledati ih razprodati.

Knjige te kao i one za gos. Stanića i Petranovića možeš poslati u malih svežnih po 8—10 komadah po ovdašnjem Kondukteru imenom *Menzel* a napis na svaki svežanj metni: *Gos. Kostantinu Bukviću kapelanu sjedinjene istočne cèrkve u Zadar.* Tako s svakim hitrozovom dojt će 8—10 komadah tvoje knjige u moje ruke a ja ću odovle po slučajih na dalje ih razposlati. Ovo priklopljeno pisance izvoli gos. Babukiću predati.

Radujem se tvomu uzvišenju na tajničtvo Čitaonice i Matice.

S Bogom! pozdravljate liepo tvoj iskreni

Preradović.

P. S. Kad će „Kolo“ izići?? neuztèrpljivo svi izčekivamo. Pozdravi Kukuljevića.

P. P.

---

17. Vrazu.

U Zadru 9. Veljače 1846.

Dragi brate Stanko!

Primio sam poslane mi knjige na broju 10 a jednaestu kao dar, za koji ti iz svega sèrca zahvaljujem. Molim te samo, da u napried metneš onaj nadpis, kako sam ti u predjašnjem mojemu pismu rekao t. j. na gos. Kostantina Bukvića, kapelana sjedinjene gèrčke cèrkve; jer će po tom gospodinu sigurnie u moje ruke doći sve što god mi šalješ. Dakle nemoj zaboraviti.

Ako imaš još jedan iztisak tvojih prije izišavših piesamah, pošalji mi ga, rad bi imati ukupna tvoja diela za uresiti moju malu biblioteku.

Pošalji mi po sadašnjem vratjajućem se kondukteru takodjer jedan iztisak narodnog kolendara i metni trošak od 1 fr. u račun mojih Pèrvenacah.

Evo ti šaljem drugi dio mojih piesmicah, sad još manjkaju samo još dvie tri, koje još dogotovio niesam. To ćeš imati dosti posla š njima, jer su većim brojem neotesani.

Ovu osobito prepisanu piesmu „Majka kod kolievke“ izvoli najprie popraviti i g. Gaju predati s prosbom od moje strane da ju što prije u Danicu metne, ako miesto zasluži.

Ova dva pisamca predaj, komu spadaju.

Oprosti da zaključujem, pošta mi je na vratu — imam mnogo pisati još.

S Bogom. Tvoj Preradović.

---

18. Vrazu u Zagreb.

Dragi Stanko!

Nadao sam se današnjom poštom da ću od tebe glasa dobiti, ali kako vidim, niesi pisao. Na posliednje tvoje pismo niesam imao kad odgovorit ti. Objavljujem ti zato sad, da sam tvoje pismo zajedno sa knjigama primio. Zahvaljujem ti na trudu u popravljanju mojih piesamah, samo te molim požuri se što moguće, jer bi ih rad okolo polovice ovoga mieseca u Beč tiskati poslao. Danas osam dana poslat ću ti još dvie i to zadnje. Tvoj nalog radi Zore izvèršio sam, i nadam se, da si već manjkajuće brojeve Zore primio. Battare vele, da se je to po nemarnosti expeditora dogodilo, a da oni nikad niesu namieravali tebi Zoru zadèržati. Kako ide

predbrojenje na moje Pèrvence, hoću-li moći troške izvaditi? To će Zagreb odlučiti. Pitao sam te više putah što je s „Kolom“; hoće li oživiti ovog prolietja?

S Bogom, drugi put više. Tvoj

Preradović.

U Zadru 2. Ožujka 1846.

---

19. Babukiću u Zagreb.

U Zadru 23. Ožujka 1846.

Dragi gospodine i Priatelju.

Budući ovih danah mome pùku uredba dodje da će se za jedno dva tri mieseca morati premieštjati odavle u Tèrst rad bi na svaki način prie nego iz Dalmacie podjem, moje Pèrvence sgotoviti, molim Vas dakle, da mi Vaša ljubav što prie obznani kako predbrojenje stoji, za moći razsuditi, hoću li troške izvaditi ili ne. Nadam se da hoću, u tom slučaju izvolite mi i novce predplatiteljah poslati, da bar nešto u ruci imam, za moći pèrve troške naplatiti. Drago bi mi bilo, ako bi ste mogli s' ovom vratjajućom se Diližencom to sve obaviti i konduktoru Menzel-u, koji će Vam ovo pismo predati, izručiti. Gledajte na svake ruke; ako nebi nikako moguće bilo a Vi pošaljte sa dojdućom Diližencom. Pozdravljajuć Vas liepo i u dvoru malo i veliko, ostajem Vas iskreni štovatelj

Preradović Oblt.

---

20. Vrazu u Zagreb.

Dragi brate Stanko!

Primio sam poslane mi piesme i zahvaljujem ti mnogo na trudu. Samo bi te molio, da mi što prie pošalješ takodjer i ostatak, jer sam prisiljen bèrže bolje pečatenje započeti, budući nas premeštjenje od ovle u Tèrst čeka. Rad bi prie sgotoviti nego polazim iz Dalmacie. Ja sam te odmah, kako sam ti piesme poslao molio, da dadeš posliednju moju piesmu „Majka kod kolievke“ g. Gaju za Danicu. Ti si rado na to zabo[ra]vio; molim te zato učini mi tu ljubav na skoro. S Bogom, jer pošta već odlazi. Tvoj pobratim

Preradović.

U Zadru 30. Ožujka 1846.

Drugih piesamah neću ti pošiljati; jer nebi k vremenu stigle.

---

21. Kaznačiću u Dubrovnik.

U Zadru 3. Travnja 1846.

Dragi Kaznačiću!

Tvoje pismo s malim brojem predbrojnikah primio sam po Battarima. Velim s malim brojem, jer u Slavjanskom Atenu moglo bi ih više biti — ali ništa zato, hvala ti i na tome. Molim te gledaj nagovoriti Vašeg knjigotèržca Martekini'a nebi li on nekoliko iztisakah mojih piesamah uzeo — bit će mu od koristi ako ih sad po 50 kr. od mene kupi a poslie za 1 f. svaku knjigu prodade — tu imade 20 na sto koristi.

Ovo ćeš pismo primiti po Fellinger'u mome dobrom priatelju, koji Dalmaciu oblazi i s kojim bi i ja bio došao, da me sladki vezi odje nevežu. Zato ja rad ostajem.

„Gdie sam, dobro mi je" to je poslovica mog sadašnjeg življenja rad bi samo da mi ti u istom smislu jeka budeš.

Žao mi je samo, da ću rado prie morati u Tèrst odlaziti nego će se moje stvari sgotoviti, i da ću se morati natrag Vama vratjati. Ti mi ništa obširnieg o tvojim stvarima nepišeš — odje te ljudi s svakim parobrodom čekaju, kò da ćeš u Padovu ići — je-li to istina nije-li. Piši! Tvoja gramatika već je pod tiskom. — Moji Pervenci izići će na kraju Svibnja. Sve druge novine može ti Fellinger kazati.

S Bogom — piši skoro tvom iskrenom

Preradoviću.

---

22. Vrazu.

U Zadru 3. Travnja 1846.

Dragi brate Stanko!

Domislio sam drugačie i evo ti šaljem poštom, ostatak mojih piesamah, koje sam pečatiti naumio. Pèrva je onih piesamah kao predgovor za cielu knjigu — a druga piesmica (Bilje) kao predgovor drugom dielu, budući sam odlučio, pèrvi dio *Cvietjem* a drugi *Biljem* a tretji (prevodi) *Presadima* (kao iz tudje zemlje) kèrstiti. Osim ovih dviuh ima još dvie: *Dievojkina prolietja* i *Kosovo polje.* Molim te gledaj na svake ruke, da mi sve skupa s pèrvom diligencom pošalješ, jer sam jako u tiski s vremenom. Naznači samo olovkom, ja ću već razumieti. Oprosti da te toliko obtežavam —

ali šta ćeš kad sam se već namećio na tvoju dobrotu. Zapoviedaj i ti sa mnom. *Kad će Kolo izići?* To već pet šest putah pitam. Hoćeš-li mi kazat u dojdućem pismu?

Hvala ti još jednoć na popravljanju, veliku si mi ljubav učinio. Većji dio tvojih popravakah, bi mogao reći sve, sam primio

S Bogom. Tvoj pobratim

Preradović.

---

23. Vuku Stefanoviću Karadžiću u Beč.

Visokopočitani Gospodine!

Oprostite što se usudjujem Vama pisati i Vas za jednu ljubav moliti, neimajući česti Vašeg poznanstva. Ali ako Vas lično i nepoznam, dosta s[t]e mi i cielom narodu slavjanskome poznani po neutrudivih dielih Vašega zlatnog pera. Na to poznanstvo oslonjen, uzimljem si slobodu, kao sudielaoc na polju istoga knjižestva, Vašu pomoć zaiskati u sadašnjem mome poduzetju. Ja sam nakanio do malo vriemena moja perva pokušenja u narodnom našemu jeziku pod naslovom „Pervenci“ pečatiti i molim Vas, da mi blagovoljno pripomožete u toj odluci, gledajući po Vašem poznanstvu i Vašoj okolici koliko moguće predbrojnikah za to moje dielce sakupiti, a osobito Njegovoj Svietlosti gos. Knezu Milošu preporučiti. I ja sam gos. paroku, sadašnjem Igumanu, Jeroteu Kovačeviću pomagao za Vaše krasne narodne piesme ovuda, koliko se je dalo, predbrojnikah sakupljati i uviek sam pripravan i u napried Vas u svakoj prigodi poslužiti. Ako bi Vam više pozivah uztriebalo, molim potrudite se k gg. Tendler i Schäfferu, oni će Vam ih dati koliko god želite. Takodjer ako što predbrojnikah sakupite, izvolite ih istim knjigoteržcima predati.

Što ove moje piesme, kao Serbin, kirilskimi pismeni nepečatim, tomu su različni uzroci, koje odje navadjati na dugo bi bilo. Ali ako Bog da, što sad nije biti će drugi put. Medju tim svakome nepristrastnome čovieku bit će svejedno ili ova ili ona bukvica, samo ako je što valjanoga pod njezinim odielom.

Čuo sam ovih danah, da ste namierili Da[lma]ciu pohoditi; veoma će mi drago biti ako kod te odluke ostanete, budući na taj način imat ću čest lično Vas poznati.

S Visokim Počitanjem Vaš sluga

P. Preradović c. k. nadnamiestnik.

U Zadru 10. Travnja 1846.

---

24. Andriji T. Brliću u Beč.

Mili rodoljube!

Neimam česti lično Vas poznati, ali tim više po slavnome glasu Vašega imena na listih naše Zore i kao sina slavnoga otca, s kojim imadem srieću u dopisivanju stati. Oslonjen na to poznanstvo usudjujem se Vas za jednu ljubav moliti. Biti ćete čuli, da namieravam moje slabe piesničke tvore pod naslovom „Pervenci" pečatiti. Žalostna za sada tergovina u našem knjižestvu, prisilila me to moje moje dielce putem predbrojenja na svietlo izdati i evo me i k Vama, dragi rodoljube, da mi u tom koliko je moguće pripomožete, gledajući u Vašoj okolici medju učećoj se slavjanskoj mladeži nešto predbrojnikah sakupiti. Neprilažem ovim redcima nijednog „Književnog Poziva" za neobtežiti list, nego molim Vas, da se potrudite u knjigarnu gg. Tendler-Schäfera, gdie ćete ih dobiti, koliko želili budete. — Ako Vam ja na koji god način tu ljubav odvratiti mogu, zapoviedajte samo, ja sam uviek pripravan. Osobito ako Vam odje kod uredničtva „Zore" štogod uztrieba, moći ću Vas poslužiti.

Pozdravljajuć Vas liepo i sve tamošnje rodoljubne Slavjane ostajem Vaš ponizni sluga

Preradović.

U Zadru 10. Travnja 1846.

---

25. Vrazu u Zagreb.

Dragi brate Stanko!

Ja sam ti pred jedno 14 danah poštom pisao i molio te, da mi što berže pošalješ ostatak mojih piesamah i da progledaš takodjer četir nove onome pismu priložene piesmice. Da sve udilj niti odgovora niti piesamah mi nešalješ, čini me bojati se, da si se razbolio, te tako moju želju izpuniti nemožeš. Ako bi tako, što Bog nedao, bilo; a ti mi pošalji pervom diližencom piesme na trag; jer ja dulje čekati nemogu, a i onako sam već zakasnio, i neznam hoću li doveršiti tisak, prie nego se odovle krenemo. — Ako u kakovom dopisivanju sa gos. Stermann'om bogoslovcem u Gradcu stojiš, molim te pozdravi ga od moje strane i da ga molim, neka mi javi, jeli kog predbrojnika našao.

Bog ti dao zdravlje i veselje, to ti želi Tvoj iskreni pobratim

Preradović Oblt.

Kad mi štogod po Konduktern šalješ adressiraj slobodno na mene i predaj stvar kod Suppana, neka ju preda Menzelu kondukteru a ja sam s kondukterom već govorio.

---

26. Vrazu u Zagreb.

Dragi brate Stanko!

Primio sam ostatak mojih piesamah zajedno s tvojim ljubeznim pisancem. Prie tiedan danah bio mi je već gos. Babukić obznanio, da si ti odišao radi nesrieće, koja se vašoj porodici sgodi, radi smerti tvoga sváka, u tvoju domovinu. Ista nesrieća dogodi se i meni prošastne zime, ali žaliboże, ja niesam mogao odići, da utiešim tugu moje sestrice. To je sviuh nas udes radjati se i umirati — hvala Bogu.

Hvala ti brate i opet na tvome trudu, ja sam jedva dočekao, da mi vratiš piesme, budući me veoma vrieme tiska, a bog zna koliko će se još kod censure zaderžati.

Rad bi brate još jedno od tvoga priateljstva, da mi s vremenom *iskreno, bez obzira* izjaviš tvoje mnenje verhu mojih piesničkih tvorah — što ti se u njih dopada, što ne; tvoj će mi sud više valjati nego ičiji. —

S Bogom brate Stanko
Veselo mi budi Ranko!

Tvoj pobratim Preradović.

U Zadru 5. Svibnja 1846.

---

27. Vrazu.

U Zadru 27. Rujna 1846.

Dragi brate Stanko!

Evo ti šaljem 100 iztisakah mojih izišavših Pervenacah. Niesu baš onako izišli kako sam bio želio — ali šta ćeš kad u ovom kukavnom Zadru bolje moguće nije. Gledaj, brate, da ih razprodaš — ako bi ti više uztriebalo a ti piši g. Stiiću ovdašnjem kapelanu vojničkom sjedinjene iztočne cerkve. Novce takodjer njemu pošalji i to što prie, barem jedan dio. Ja polazim danas s parobrodom prieko Tersta u Beč pa u Peštu i neznam kad ću se vratiti.

Svakojako gledat ću da vas posietim kad se vratim. S Bogom drugi put više, jer sam već s jednom nogom u parobrodu. Tvoj pobratim P. Preradović.

---

28. *Kaznačiću u Dubrovnik.*

Dragi brate Kaznačiću!

Evo me opet u Dalmacii i s pervim korakom u njoj pozdravljam i tebe dragi priatelju iz svega serca i duše. Žalibože jedva što sam došao, morat ću se opet na skoro dieliti, budući idemo opet u Italiu, kako si znam već čuo. Bio sam sad i u Zagrebu, tamo svi žale što si „Zoru“ ostavio, da sad ovako u rukuh Kuzmanićevih jadikuje. Tamo je drugi sviet i drugo življenje. Što mi ti radiš sada, kako živiš, zašto mi nejavljaš, zar si po sve na me zaboravio? Dragi brate, sad jednu prosbu, gledaj da mi s dojdućim parobrodom pošalješ one novce za moje knjige, koje su kod tebe predbrojene bile i gledaj takodjer, da ti gos. kolunel Suppuk, koga sveserdno pozdravljam, ono nešto novacah izruči što je još kod njega zaostalo. Učini mi tu ljubav, dragi brate, jer ja sam u velikoj potriebi a ne znam si kako pomoći.

Pozdravljam te liepo i u dvoru malo i veliko tvoj pobratim

Preradović.

U Zadru 9. Travnja 1847.

---

29. *Kukuljeviću.*

Dragi brate Ivane!

Evo me na odgovoru ljubeznoga tvoga pisma od 3. o. m. Niesam prie mogao, poradi računa tvojih knjigah, koji mi stopèrv danas u ruke dodje. Nećeš se mnogo veseliti razglédajuć taj račun i uvierit ćeš se kako malo jošte Dalmatinci za naše knjige mare. Prodano je knjigah samo za 6 f. i 58 kr. od toga odbivše troške koje su Battare imali i njihove 20 na sto ostaje još 3 f. i 58 kr., koji će se novci poslati po tvome nalogu gos. Tommaseu. Ostale knjige šalju ti Battare po berzovozu današnjem u Varaždin natrag, neimajuć druge jeptinie prilike.

Ti želiš viestih o Pešti i Požunu i žališ što te niesam pohodio iz Varaždina, da se o tom razgovaramo. I meni je vieruj mi, jako

žao bilo, ali niesam se nikako mogao dulje zaderžavati, jer bi drugač bio zakasnio berzovoz, koji iz Zagreba u Zadar na tiedan samo po jedanput ide. U Pešti i Požunu baš ti je još sve onako, kako si ti u svome krasnome članku u našoj Danici objavio. Bio sam s Šturom samo jedno veče i razgovarali smo se o različitih Slavjanstva tičućih se stvari. Dopalo mi se je jako tamo osobito slavjanska mladež, koja *pravu* sverhu u očih derži.

Hvala ti na liepome daru tvoje knjige, pošalji ju na koji način do Vraza a on će mi već po kakovoj prilici ovamo poslati. Molim te takodjer za 2 dio tvojih dielah, koji mi manjka da tako podpuno tvoje spise imam.

Što se Zore tiče sve je zaludu, ja sam radio koliko sam mogao, to moje piesme najviše dokazuju. Gdie bedastoća u družtvu s tverdokornostju vlada tu pamet ništ učiniti nemože, nego mora se vriemenu ostaviti da ono izravna.

Za tvoga bana Hervoju niesam još imao vriemena da razpitam, ali na skoro kad podjem do Dubrovnika, razpitivati ću putem i ako što nadjem odmah ću ti javiti. —

Za sakupljati piesme i pripoviedke puka Dalmatinskog vieruj mi neima u Dalmacii još živoga čovieka — onaj što u Zori piše o poljodielstvu nije sposoban, jerbo je tverdi pop, koji bi više po svojoj glavi (kao Ljubić) pokvario nego dobra učinio. Učrednik lista Dalmazie obećao mi je da će ti sve izišavše brojeve (ove godine) svoga lista poslati i u napried da ćeš uredno sve brojeve dobivati — ti se samo kod pošte predbroji.

Battare su obećali da će u buduće po tvojoj želji nekoliko komadah svakog diela što na Dalmatinske stvari spada na Zubera u Varaždin pošiljati.

S tim doveršujem sve tvoje naloge i moram za sad zaključiti — drugi put više.

Preporuči me tvojoj miloj gospoji i ostani nadalje priatelj tvog iskrenog

Preradovića.

Zadar 26/4 1847.

---

30. *Šuleku u Zagreb.*

Dragi Gospodine i priatelju!

Vi ste meni obećali pošiljati narodne novine i Danicu pod uslovjem, da kad kad štogod za te listove pišem. Istina je ja do sad niesam imao vriemena da sastavim koju piesmu ili koji članak,

ali niesam ni Novinah još dobio — molim vas dakle uredite tu stvar a ja ću što prie takodjer moju dužnost učiniti.

Sad jednu drugu stvar. Ovdašnji slikar Salghetti rad bi naslikati koji važni dogadjaj iz naše dogodovštine i poslao je za tu sverhu gosp. Gaju jedan omier, po kojemu on misli tako nešta izvesti, moleći da mu se kaže, bili naši domorodci tu stvar želili ili koju drugu. On već davno na odgovor čeka i rad bi znati, hoće li tu posla dobiti ili ne. Pozdravite dakle gos. Gaja od moje strane ljubezno i recite neka mi dade obznaniti što da imam tome slikaru kazati — imali čekati na taj posao ili drugog koga posla se primiti. On bi rad samo znati hoće li što biti neće li.

Pozdravite sve domorodce i pišite na skoro Vašem iskrenom priatelju

Preradoviću.

Zadar 29/4 1847.

gos. Gaju na skoro ću pisati.

---

31. Kaznačiću u Dubrovnik.

Dragi brate Kaznačiću!

Tvoje pismo jako me je razveselilo — tim više što sam uprav već mislio, da si ti na mene zaboravio. Drag[o] mi je čuti da si poslie tolikih zapriekah k željenoj svrhi stigao i Tvoju Dragojilicu kao suprugu zagerlio — kamo srieće i da j[a] to mogu s mojom Pavicom, ali mi još niesmo na kraju nesgodah i prepriekah. Jedva što sam se ja iz Pešte vratio, eto ona već mora u Dubrovnik da odlazi, i jučer je već i odišla. Ali nadam se itak da će za jedno 2, 3 mieseca i nama bolja doba nastati. —

Novci, koje je gos. Suppuk na Karantona ovamo poslao, niesu mu još u ruke došle. Molim Te dakle pozdravi gos. Suppuka i pitaj ga po komu je i koliko novacah poslao, da znadem razpitati gdie su se zaderžali. Tvoja tri fr. primio sam po gos. Glotzu i hvala ti — samo gledaj da mi i ostatak što prie pošalješ, jer sam u velikoj potriebi.

Radi tvoje prosbe govorio sam s gos. protoliekarom još onaj isti dan kad sam tvoje pismo primio i on mi reče, da ako samo okružna vlast (circolo) to nezabilježi što u ranarstvu niesi potverdjen (approvato in chirurgia) od njegove strane neće zaprieke biti,

akoprem ono miesto samo jednom ranarniku spada. — Bio sam i kod Stanića, koji je ovo nekoliko danah bolovao, i on mi reče da ćeš zaisto (po izrazu istog protoliekara s kojim je on posebice govorio) željeno miesto dobiti, budući i sad miesto jednog ranarnika zauzimlješ. Tvoja prosba još nije ovamo stigla. Isto tako sam s Stanićem poradi tvoje platje, koju dobiti imadeš, govorio, i on mi je obećao, da će gledati tu stvar što prie moguće sveršiti. —

Radi one tvoje knjige možeš sada sam s gospojom Colli govoriti i ako se ta knjiga nebi našla onda mi piši pak ću ti ju ja naručiti.

Piesme za sad gotove neimam, nego gledat ću da skoro tvoju želju izpunim. —

Pozdravi tvoju dragu Dragojilicu od moje strane kao nepoznatu prijateljicu i piši skoro tvom iskrenom prijatelju

Preradoviću.

Zadar 29/4 Travnja 1847.

---

32. Vrazu.

Dragi brate Stanko!

Oprosti što ti do sada pisao niesam. Veliki su me poslovi ovdie čekali, iz kojih još ni sad izplivao niesam, i zaradi kojih sam i iz Zagreba tako berzo odlaziti morao. Ja znam da će se gospoja Mamica na mene, kao sina, serditi što odmah pisao niesam; imat će pravo, ja priznajem, da je ona bolja mamica nego ja sin, i da sam ja već pokvareno diete, koje lahko na dobročinstva zaboravi, ali to jedino tieši me još, da je njezina dobrota veća nego moji griesi i da bi ja još koješta skriviti mogao bez da bi me ona iz kruga svoje *sitne* diečice protjerala.

Tvoje basne razposlao sam po gos. Stiiću kapelanu koji po Dalmacii putuje na sve strane, vidjet ćemo, hoće li ih razprodati i hoće li nam odje još više iztisakah triebati. Molim te uzmi od Zupana još 20. komadah mojih Pervenacah i pošalji mi ih po Kondukteru, takodjer i jedan komad Kukuljevićevih najnoviih onomadne izišavših piesamah — on mi je neki dan pisao i rekao mi je da će mi kroz tebe tu svoju knjigu poslati.

Ovdašnji gos. verhovni naredbenik (Oberkommissär) Biličić poslao je kao član matice 5 fr. srebra kao za drugu godinu i molio me je da vas pitam jesu li ti novci k vama stigli ili ne i ako ste

ih dobili da mu pošaljete namiru — gledaj to urediti, da taj gospodin volje negubi podupirati domorodne stvari.

Po želji tvojoj šaljem ti evo cienu starih italianskih klasikah: Dante 2 f. — 30 kr. Petrarca 1 f. — 50 kr. Ariosto 3 f. — 30 kr. Tasso 1 f. — 50 kr.

Ako bi si koga od ovih rad imati, piši mi; ali ćeš se morati priterpiti nekoje vrieme, jer ih Battare neimadu, nego bi ih morali naručiti. Hektorović još nije gotov. Ovo priklopljeno pismo izvoli gos. Šuleku predati.

Pozdravi sve poznane i uvieri ih da se s radostju onih dana siećam, koje sam medju njimi preživio i da ih nikad zaboravit neću.

Piši mi što radite i kako živite u knjižestvu i domorodstvu; s Bogom, preporučuje ti se tvoj iskreni pobratim

Preradović.

Zadar 29/4 1847.

---

33. Gaju.

Dragi priatelju!

Nemojte se serditi na me, što Vam od vriemena, kako sam Vas ostavio, jošte pisao niesam. Ako se i nije pero za Vas maknulo, moje je serce ipak uviek kucalo i svedjer kuca za Vas, kao za jedinoga muža, koji za mene sve ima, štogod u pravog priatelja i iskrenog domorodca naći želim. Nemogu Vam izkazati, dragi priatelju, onu moju istinitu, veliku radost, koju osiećam pomisleći na onaj čas, kad sam se s Vama spoznao i na one razgovore, koje smo zajedno vodili. Meni se je od onog doba novi krug mislih i ćutjenjah odtvorio, nove nade odkrile, jer sam se osviedočio, da naša narodnost u vriednome mužu svoj korien ima i da tako nikad propast neće niti nemože. Nemojte misliti, dragi gospodine, da ja sve to samo govorim za hvaliti Vas; moja hvala nit Vam može što pomoći nit odmoći, ali govorim po istinitom osviedočenju i onoj meni prirodjenoj pravednosti, koja rado svakom svoje daje. —

Vi ste me molili, da se pobrinem o Zori, nebili ju pravim putem uputio k svetoj sverhi ukupnih naših željah. Lahko bi se to dalo, da ovdie imade ljudih, koji pametne razloge i priateljska naputjenja primaju. Ali ovdie je pusta bezumnost zavladala s onim glavama, koje tobož ruke u tom poslu imadu. Kažite vi njima što vam drago oni će mahati glavom i reći: „Što će nami Hervati; mi smo

si sami dosta; bili smo i dosad bez njih; oni niesu nas pitali, kad su taj svoj novi pravopis uveli, šta da mi sad po njihovoj se volji ravnamo". Urednik je, znate, čoviek, koji sve u sebi ima (tako on veli) i njemu netreba nikakva svjeta. Da bi sám Solon ustao te ga svjetovao a Kraljević Marko britkom sabljom po verh glave mu stajao, ja mislim da on još se nebi ostavio svojih okorelih predsudjenjah, takva Vam je to tverdoglavina. Za sad Zori lieka nije i ona će ovako bolujuć poda pse doći i propasti morati. Ali nemojmo zato nad Dalmaciom sdvojiti. Njezina mladež bolje razumie svoj viek nego ostarele glave, kojima samo ono miriši, što starinom udara. Mladež se probudjuje očevidno i biti će dobrog ploda dok njezina diela ojačaju i muževnimi nazivati se budu mogla. — Knjige za narodne učionice štampaju se kod Battarah istina sa starim Dalmatinskim pravopisom, ali ako sada i učitelji pameti i cielog svieta viki nepopuštjaju, hoće poslie isti učenici svoje sadašnje učitelje pameti naučiti, to se možemo nadati, jer znademo da svaka dobra stvar, čim više zapriekah u svome uspiehu imade, tim sigurnie k svojoj sverhi stiže. Kuzmanić i Starčević, kad im se na drugom svietu oči otvore, čudit će se kako mladež, da pokaže snagu svoju, važne stvari za *rogove* hvata a ne za repove kako su oni počeli. Jedina njihova spomen kod miloserdnog potomstva biti će: Budi im zemlja lahka, gdie su težko sagriešili.

Sad da priedjem na samog sebe: Dobio sam jučer od Njih. Veličanstva našeg milostivog Cara za jedan istisak mojih Pervenacah zlatnu medalju u vriednosti od 12 dukatah s napisom: Litteris et artibus, sa jednim pismom u vele krasnih izrazih od verhovnog komornika grofa Dietrichsteina, gdie mi javlja, da se je Njih. Veličanstvo dostojalo moju knjižicu u privatnu svoju biblioteku primiti. Ta me je stvar jako obradovala, ne toliko što je mene dopala, nego što mi dokaz daje, da nas milostivi Car i našu književnost uvažavati počimlje, i da se tako njegovom zaštitenju i u napredak nadati možemo. —

Moja velika neprilika, u koju sam radi moga dobrog serca upao i koju sam Vam prie mog polazka pripoviedao, jako me muči i svaku mi radost moga života truje. Neznam kako si pomoći a već mi je do verh glave narasla. Čifut traži svoje novce i prieti mi, da će me tužiti ako mu do kraja dojdućeg mieseca neplatim. Da sam sám, gospodine, vierujte mi na dušu, ja nebi mario odmah se života riešiti, samo da toj nesrieći izbiegnem, ali ovako od mog života druga tri zavise i moram da živim. Za sad neimam drugog

sriedstva, da si pomognem, nego da Vas molim, nebili mi Vaša dobrota na koji način priskočiti mogla. Vierujte mi, da me ta prosba puno stoji, borio sam se dosti sam sobom, dok me je evo skrajna nužda na nju dotierala. Meni, gospodine, triebaju za platiti onaj dug t. j. moju polovicu: 480 fr. s. Gledajte za boga ako Vam je ikako moguće da mi te novce gdiegod iznadjete. Ja pripravljam sad jedno većje piesničko dielo, koje ću na godinu izdati i onda ću Vas ili tim dielom, ako Vam pristojno bude, ili onim novcem, kog za njeg skupim, ili na koji drugi način, ali svakojako za godinu danah naplatiti i viečno Vam zahvalan biti. Ja priznajem, da mnogo tražim i da je skoro bezobrazno od moje strane, da od jednog priatelja, s kojim sam tek pred malo vriemena spoznao, toliku žertvu iziskujem, ali šta ću da činim u mojoj velikoj tugi i žalosti, tko će mi pomoći ako ne priatelj koji, za koga bi i ja dušu i život dao. Neprimite dakle za zlo moju slobodu i oprostite mojoj iskrenosti. —

Ako bi ste iz ovoga pisma koji komad za vaše novine uzeli, nemojte me imenovati, nego metnite koje drugo ime.

Novinah još niesam dobio i pisao sam radi njih već gos. Šuleku, ali mi on još odgovorio nije. —

Evo vam jedne piesme [„Pet čašah“] metnite ju u Danicu ako miesto zasluži.

Preporučite me vašoj miloj gospoji i ostante nadalje priatelj Vašem iskrenom

Preradoviću.

Zadar 19 Svibnja 1847.

---

34. Vrazu u Zagreb.

Dragi Stanko!

Ti mi pišeš u posliednjem tvom pismu od 12. p. m. da si mi po Konduktern Menzlu poslao 20 komadah mojih Pervenacah. Ja tih knjigah jošte primio [nie]sam, pitaj der niesu li možebit na koji način u Zagrebu zaostale, jer ih ovdie neima. — Ja polazim 20 do. m. odavle preko Tersta u Vidam (Udine); u Terstu se neću ništ zaderžavati zato neznam hoću li tvojoj želji ugoditi moći da odem k gos. Rušnovu. Sve što mi god imadeš poslati gledaj da mi do toga dana u ruke dodje, a poslie mene ako ti šta iz Dalmacie uztrieba oberni se na gos. Stiića, komu sam o toj stvari govorio i koji će rado sve tvoje naloge primati i izveršivati.

One knjige naručio sam kod Battarah, ako još na vrieme dodju, dokle ja ovdie budem, ja ću ti odmah pisati, ako ne ja ću onda gosp. Stiiću nalog o tom dati. Hektorović će možebiti još ovog mieseca izići, sad se štampaju posliednja dva tabaka.

Sad, dragi brate, jednu prosbu na tebe, gledaj da mi prie mog polazka pošalješ nešto novacah, jer sam čisto bez njih a trieba mi koješta za put. Odidi takodjer k gos. Babukiću, pozdravi ga od moje strane i reci mu neka mi i on, ako se je štogod novca skupilo, pošalje što prie može. Da mi se nije ona nesrieća dogodila, koju sam ti pripoviedao, nebi vas ja sada uznemiravao, al ovako neznam si kako pomoći te napadam na priatelje.

Tvoje basne (12. kom.) razprodao sam ali težkom mukom, za više komadah nestojim dobar da bi se razprodali, jer su Dalmatinci poleg onih razprah u najnovie doba čisto okoreli i neće da kupuju ništa što s onu stranu Velebića ovamo dolazi.

Pozdravi gospoju Mamicu i svu ostalu rodbinu i priatelje, žao mi je što svi bolujete, da imam lieka ja bi vam ga poslao, ali šta ću kad sam i sám obnemogo i neznam kamo glavu metnuti, kamoli drugima pomoći.

Nadam se, da si već ozdravio, to i svaku srieću želi ti tvoj iskreni pobratim Pere.

U Zadru 26. Svibnja 1847.

---

35. Kaznačiću u Dubrovnik.

Dragi brate Kaznačiću!

Molio me je naš Franjo Wagenbauer, da pišem nekomu u Dubrovniku koji bi mu u jednoj žalostnoj stvari na ruku bio. On siromah mora da polazi s nama u Italiu, naš verhovnik neće nikako da ga ostavi ovdie. Ja znam da će to veliku žalost tamo kod njegove nesriećnice probuditi, misleći ona; da on sam po svojoj volji odlazi i nju ostavlja. Nek se ona neboji on ju nikako ostaviti neće, samo za sad mora da se okolnostima pokori, medjutim il bio ovdie u Zadru ili u Vidmu (Udine) to je svejedno. Molim te dakle dragi brate da ti kroz tvog poznanog ili priatelja koji k njojzi ili k njezinoj sestri u kuću ide, gledaš da ju pripraviš na taj tužan glas i da on siromah tomu kriv nije što polaziti mora. Nek ona zato nesdvoji, on ju neće ostaviti makar Bog zna šta činiti morao, i neka se za sad uzterpi do boljeg časa. Dakle učini mi tu ljubav. Ako si poznat s Galiuffi-em on bi zato još najbolji bio.

Onda molim te da mi javiš k[ako] sam s onimi novci od Suppuka, gdie su ili gdie ih imam tražiti. Ja polazim 20 o. m. dakle gledaj da u red tu stvar metnemo.

Na kraju moram ti jednu žalostnu viest obzna[ni]ti. Jučer mi Stanić reče da niesi željenu mienu s Dr Pelligrini'om dobiti mogao, budući niesi diplomiran u Kirurgii. Menis bi još nekako bio i propustio ali Schaller nipošto nije htio. Žao mi je da ti nemogu ništ ugodniega obznaniti.

Piesmu za tvoje Dragojilice Album [„Krasno jutro"] poslat ću ti prie nego podjem svakojako.

Preporučujuć se tvojoj ljubeznoj gospoji i tebi ostajem Tvoj iskreni priatelj

Preradović.

Zadar 29/5 1847.

---

36. Vrazu.

Dragi brate Stanko!

Primio sam obadva svezka poslatih mi knjigah i ja ti evo šaljem po tvojoj želji talianske klassike, kojim je ukupno ciena 7 f 55 x koje sam ja za tebe ovdie položio. Odbij od njih ono 4 f. 50 k za Kola i diela Gundulićeva a ostatak pripiši meni i pošalji mi ako ti je moguće itako s vratjajućom se diligenzom nešto novacah. Ja sam govorio s gos. Stiićem i on mi rekao da mu pošalješ tako jedno 8 kom. Kola a jedno 4 Gundulića, da će ih on po mogućnosti gledati, da ih razproda, budući ja već 20 o. m. polazim u Vidam.

Drago mi je, da si ozdravio i da se je takodjer Mamica pridigla, pozdravi ju od moje strane kao i sve druge priatelje i priateljice.

Najt ćeš u jednoj knjizi 4 stara novca — ona tri veća su u Pagu izkopana a onaj najmanji odje u Zadru. Predaj ih s mojim pozdravom gos. Rakovcu.

Za sad nemogu brate ničemu da se podadem, jer sam u velikom nemiru, dok god nedodjem na mjesto, gdie ću znati da ću nekoje vrieme ostati dotle teško da ću perom mahnuti. Ali do godine ako bog i srieća dade, oglasit ću se jednom većom stvari.

S Bogom, moram da sveršim jer ću drugač zakasniti. Tvoj pobratim

Pere.

Zadar 7 Lipnja 1847.

---

37. *Vrazu.*

U Zadru 17. Lipnja 1847.

Dragi brate Stanko!

Evo ti posliednjeg mog pisma iz Dalmacie, budući polazim odavle na 20. o. m. kako sam ti već obznanio. Na miesto mene došli su ovamo drugi naši književnici t. j. gos. Kap. Rukavina i dokt. Augustinović i ostati će ovdie u posadki. Sad bi Zora dva pomoćnika više imala, da bi njezin urednik te ljude k sebi privesti znao, ali ovako bojim da će svaki na svoj mlin vodu tjerati a Zora bez vode neće moći ni toliko samljeti da bi se kukavna pogača izpekla. Ja si perem ruke i neću više u taj posao perste zabadati dok god nevidim da na kormilu Zore čoviek nestoji, koji pameti popuštja. Kako sam čuo bit će opet s novom godinom promiene, jerbo izdavatelji Zore vide da na ovaj način Zora postojati nemože. Ja sam Battarima dosti prodikovao i njima raztumačio da pravopis sveobći za Zoru je conditio sine qua non i oni to uvidjaju, ali neznadu si pomoći neimajuć čovieka u Dalmacii koji bi kadar bio Zorom upravljati a boje se koga inostranca dozvati, da neuvriede samoljubive Dalmatine. Bio sam sastavio jednu piesmu za oprostit se s Dalmaciom i bio sam ju predao Kuzmaniću da ju metne u Zoru. On ju nehtiede primiti u Zoru a ja nehtieći po njegovoj volji popraviti, uzeo sam ju natrag i šaljem ju evo tebi da ju metneš u Kolo ako bi ti služila — ako ne a ti ju podaj gos. Demetru neka ju u Danicu metne ako miesto zasluži. — — Ja sam ti, drage brate, prie moga polazka iz Zagreba pripoviedio moju nesrieću, u koju sam poradi moga dobrog serca ugreznuo, da sam se zajedno s jednim drugim poštenim oficirom u veliki dug bacio za onog prokletog Svetonju, koji nas s jednom varavom mienicom prevari, da sad bez da se kod njega naplatiti možemo, onaj dug vratiti moramo. Pred nekoliko tiednih pisao mi je onaj drugi oficir, da žid, kod koga smo, za pomoći onome obiešenjaku, novce uzeli, neće više da čeka nego da će nas tužiti ako mu do konca dojdućeg mieseca nevratimo sve novce ili barem polovicu to jest svaki 200 fr. sr. Ja sam svud ovuda tražio i gledao, nebili mi tko te novce dao — ali niesam ih mogao nigdie ni za dušu naći. Molim dakle tebe, dragi brate, da gledaš nebi li se koja dobra domorodna duša smilovala tamo kod tebe te mi u toj mojoj velikoj nuždi pomogla. Ja bi onda te novce za najdulje godinu danah zajedno s kamatama povratio i ostao bi na vieke mome dobro-

činen obvezan. Ti ćeš može biti misliti da ta stvar nije toliko opasna za mene — ja ti neznam drugo kazati, nego da mogu i moj kruh izgubiti, po naših vojničkih zakonih, ako do tužbe dodje — akoprem sam nevin kao kaplja vode. — Po tom, dragi brate, možeš suditi u kakovom se stališu nalazim i s kakvim veseljem u budućnost gledam. Vieruj mi na dušu da nebi mario riešit se života, da o mom životu druga tri nevise — ali ovako moram da terpim do volje božije. Zaklinjem te dakle bogom, dragi brate, da mi pomožeš ma bilo na koji način — ti imaš toliko poznanstva u Zagrebu i kako sam vidio ljudi te rado imaju, ja mislim da ćeš koga toga naći u kome miloserdno serce bije a ja ću ti vratiti ljubav, brate, makar kad bilo i osviedočit ćeš se da niesi nezahvalnom desnicu pružio te ga iz velikog zla izbavio. — — —

Kako mi je Menzel rekao ti si one knjige primio. Moram da ti kažem da sam glede ciene onih knjiga falio — one koštaju 9 f. 18 kr. a ne 7 f. i 55 kr. kako sam ti bio pisao. O tom se možeš osviedočiti ako sabrojiš one na zavitku ostrag napisane brojeve koji znače cvancige i centesime po talianskom računu. Neznam jesam li ti obznanio da imaš od mene još tražiti i 2 f. sr. za razprodane basne — zabilježi si to.

Ako u napried — i želim da će često biti — meni pisao budeš, upravi pisma u Udine, kamo ću za osam danah doći.

Pozdravi gospoju Mamicu, obznani joj kako sam i preporuči me svima drugim priateljima i priateljicami na koje nikad zaboravit neću. S Bogom brate, gledaj da me obveseliš s pervim tvojim pismom, ako hoćeš da zapieva opet Tvoj iskreni pobratim

Preradović.

---

38. Vrazu u Zagrebu.

Dragi brate Stanko!

Tvoje s tolikom neuzterpljivostju izčekivano pismo 22. Lipnja primio sam prekjučer, i hvala ti brate do Boga što si mi u velikoj mojoj nevolji bratinski ruku pružio i pomogao. Ja neznam kako ću ti ljubav vratiti ali budi uvieren da niesi na neharnika nabasao nego čovieka koji će svoju dužnost kao brat i priatelj uviek pred očima imati, nedao bog samo, da bi ti u istoj nesgodi pomagati morao. — Ja sam zato najperv Gaju o toj stvari pisao i tebe mimoišao, jer sam mislio, da će njemu laglje biti kod tolikih sriedstvah meni pomoći a opet mi se je on kao sam ponudio,

kad sam mu tu moju nesgodu pripoviedio. Ali rado sam ga zlo razumio ili on mene — svakojako vidim da niesam u njemu onoga čovieka našao koga sam naći mislio. U nesrieći spoznaju se priatelji. U Zagrebu niesam ti htio ništ o tome govoriti, jer me je s jedne strane stid bilo kod priatelja novacah iskati a s druge strane nadao sam se tada na jednom drugom miestu novacah dobiti. Zato oprosti brate.

Onome plemenitome sercu, koje veliš u siromaških grudih bije, izjavi moju neizmiernu zahvalnost na blagoj pomoći; nikad mu neću to zaboraviti.

Kad su novci, kako mi kažeš, pripravljeni, molim te pošalji mi ih odmah pervom diližencom ovamo da ih mogu što prie u Peštu opremiti. I za drugu polovicu imam nadu da ću ju dobiti, ali samo do jeseni daje mi ovdie jedan priatelj rok, onda moram njemu opet novce vratiti; svejedno samo ako za sad novce dobijem, do jeseni moći ćemo gdie drugdie se pobriniti.

Tvoje pismo sa 10 fr. koje si mi u Zadar poslao još niesam primio — ali doći će bez dvojbe.

Ti mi nepišeš jesi li talianske klasike dobio, koje sam ti po Menzlu poslao i tri stara novca za naš Museum.

Nemogu sada da pišem Mamici, kako želiš, jer imam ovaj tiedan svaki dan od 5 satih u jutru do 7 na večer posla kod vojnikah, ali na drugi tiedan bit ću slobodnii i tada ću joj sigurno pisati — pozdravi ju za sad od moje strane. Oprosti i ti da već zaključujem — ali već me čekaju vani. S Bogom brate! Tvoj iskreni pobratim

Pere.

Vidam 30. Lipnja 1847.

---

39. Vrazu u Zagrebu.

Vidam 30 Serpnja 1847.

Dragi brate Stanko!

Primio sam tvoje pismo i videći da bez novacah dolazi odmah sam pisao u Peštu čifutinu da neka se još za nekoliko danah priterpi i tako sam danas evo od njega odgovor dobio, da će još do 15. d. m. pričekati ali ne dalje. Žao mi je, brate, što se ti sad radi mene u neprilike metješ, budući da si na onom miestu, kako veliš kod jednog siromaha, iznevieren bio, i ja bi bog zna što dao,

da te iz njih izbaviti mogu. Ali kako ću, što ću? Samo ako mi bog da, da se sad na koji način izkopam, do godine danah bit će sve u redu. — Ako pišeš gospoji mamici pozdravi ju od moje strane, neka nezaboravi na udaljenu diecu, koja uviek na nju misle i rada bi nju opet viditi — ali bog zna kad će to biti.

Ako se na koji način s Dragutinom Kušljanom sastaneš ili koga u Karlovcu imaš, molim te opomeni ga od moje strane, neka mi novce za razprodane knjige šalje ili neka se barem dostoji na moja pisma odgovoriti. Babukića pozdravi i reci mu neka mi drugi dio Dobrićevog riečnika pošlje a ti priklopi k njemu Vukotinovićeve piesme, koje čujem da su veoma krasne izvana i iznutra.

Moj je život, brate, sad baš nikakav, neimam k ničemu veselja, zato ti i nemogu o njemu ništ da pišem.

S Bogom, pozdravi sve priatelje i uzderži u ljubavi tvog iskrenog brata Preradovića.

---

40. Vrazu u Zagrebu.

Dragi brate!

Primio sam prekojučer ono 150 f. sr. zajedno s priklopljenim pismom, i evo ti po želji tvojoj odmah to obznanujem. Nemogu drugač brate, nego opet riečima da ti zahvalim, tebi i blagorodnoj gospoji domorodki, što ste mi tu neizmiernu ljubav učinili i mene tako, barem za nekoji čas, iz velike neprilike izvadili. — Kako sam ti u posliednjem môme pismu kazao još imam vriemena do 15. o. m., ali ipak sam odmah onih 150 fr. poslao i pisao sam čifutu da ću mu ono 50 f. jošte do nekoliko danah poslati — tako mislim da je za sad stvar u redu.

Moj brate, meni je tako žao, da ti nemogu kazati, što si odmah od kako smo se bolje spoznali, moje priateljstvo tako skupo platiti morao, jer ja znam što će to reći novacah tražiti za sebe samog, kamo li za drugog koga. Mene više boli tvoja neprilika nego li moja ista i da sam znao igdie koje drugo sriedstvo, vieruj mi, nebi se bio k tebi uteko. Želim iz svega srca da dojdem u prigodu ljubav ti vratiti, ali Bože te sačuvaj od ovakove prigode, gdie si ti meni pomagati morao. Neželim ju ni istom môme dušmaninu.

S Bogom, brate, zahvali svima koji si sudielovali na pomoć meni i budi uvieren od pravog iskrenog priateljstva tvog zahvalnog

Preradovića.

Vidam 5. Kolovoza 1847.

---

41. Šuleku u Zagreb.

Vidam 7 Kolovoza 1847.

Dragi Gospodine i priatelju!

Oprostite što Vam tako kasno na vaše ljubezno pismo 23 Lipnja odgovaram. Uzrok je bio taj što mi je onom istom poštom i gos. Vraz bio pisao i obznanio mi, da je našo za mene 200 fr. i da će mi ih do nekoliko danah poslati; tako sam čekao sve na te novce i niesam Vam htio prie pisati dok neznadem kako je što li s tima novcima. Pred nekoliko danah dodjoše mi evo 150 fr. i piše mi Vraz da će mi i ono 50 f. za nekoji dan poslati. Tako za sad, hvala bogu umiren sam, ali neznam kako ću u napried, jer jošte polovica duga na meni leži — moram da se i za ovu za rana pobrinem, da nepadnem opet u takovu stisku, u kojoj sam dosti brige preterpio. Preporučujem se dakle Vama, dragi gospodine, kao iskrenome priatelju moleći Vas, da gledate do konca mieseca Listopada gdiegod pomoćju gos. Gaja, koga iz svega serca pozdravljam, još 200 fr. iznaći — ja ću te novce do godine danah zajedno s kamatama pošteno vratiti i ostat ću viečno obvezan môme dobročinitelju. Vi ćete se možebit čuditi kako ja te novce nigdie ovdie naći nemogu medju častnicima s kojimi sam u svakidanjem obćenju. U našoj je regimenti, gospodine, velika sirotinja, neima bogatacah — a sve da bi ih i bilo, nebi se podstupio u koga pomoći zaiskati da nerazglasim nepriliku svoju. — —

Radim sada na jednome povećem dielu zato oprostite ako vam ništa za novine ili Danicu nešaljem — ali neću ni na tu dužnost zaboraviti. Poslao sam onda gos. Gaju jednu Napitnicu, neznam na što je opredieljena kad ju u Danici nevidim — molim izviestite me o tom. — Ako o Bertiću što god znate, molim pišite mi, rad bi o njemu štogod čuti.

Čitam u Danici kako se liepo u narodnome kazalištu zabavljate — serce me boli što nemogu pritoman biti. —

Preporučujuć se Vama i gospodi domorodcem ostajem Vaš iskreni priatelj

Preradović.

42. Vrazu u Zagreb.

U Vidmu 14. Kolovoza 1847.

Dragi brate Stanko!

Primio sam jučer ono 50 fr. sr. koje si mi poslao i moram ti osobito zahvaliti jer su mi baš na vrieme ovamo stigli.

Ja znam dobro, dragi brate, da si imao dosti muke i truda dok si te novce sakupio, zato i traži od mene kakovu god nagradu — evo me tielom i dušom.

Zahvali u moje ime takodjer gospoji grofici Rubidici i gospoji Mamici, koje su ti, kako mi pišeš u tom mučnom poslu na ruku bile.

Ja sam ti već jednoč bio obznanio da sam onih 10 fr. primio, valjda se je pismo izgubilo, ili si ti možebit zaboravio. Ja sam ih dobio odmah nekoliko danah poslie od kako sam u Vidam došao; ali ti mi neobznanju[je]š jesi li one talianske klasike primio i ona tri komada starinskih novacah. Neznam više šta bi ti pisao, ovdie je talianski život o našem duhu ni spomeni dakle s Bogom!

Pozdravi gospoju Mamicu i sve druge priatelje. Tvoj iskreni pobratim

Preradović.

---

43. Šuleku.

Dragi priatelju!

Neznam jeste li moje posliednje pismo dobili, koje sam Vam prošastog mieseca pisao i u kojem sam vas molio po mogućnosti meni pomoći ili barem svietovati mi, kako bi onu drugu polovicu nesrietnog mog duga naplatiti mogao. Neimajući na to od vas nikakvog odgovora, muči me misao, da vas niesam možebit uvriedio, navaljujuć po drugi put na Vas, kad ste mi već jednoč putem Vraza pomogli biii. Nebi rad da bi tako bilo, jer volim još sto putah nesrietnii biti nego Vas uvriediti. Molim dakle izbavite me iz te muke i obznanite mi što i kako je, na svaki način možete uviereni biti da ću ja pomanjkanje svoje (ako sam skrivio) popraviti. — Kad sam ono gos. Gaju pisao poslao sam mu takodjer jednu Napitnicu (pet čašah) (ili sam ju jednom pismu na vas priklopio) za Danicu. Nevideći ju do sada u Danici — neznam jeli se izgubila ili nemože iz kakvog uzroka tamo miesta dobiti. Molim vas izviestite me o tom. Je li pisao Bertić — gdie je sad? Nije

li onaj članak u posliednjoj Danici „Napredan način predavanja računa iz glave“ od njega? Na odgovor svega toga neuzterpno čeka vaš iskreni priatelj

Preradović.

17. Rujna 1847.

P. S. Evo dva soneta za Danicu, novine dobivam sve uredno — hvala vam!

---

44. *Vrazu.*

Dragi brate!

Čitao sam u više brojih naših narodnih novinah, da je već izišla 4-ta knjiga tvoga kola i da je u njojzi takodjer moj pozdrav Dalmacii. Hvala ti, da si mu miesta u nutra dao. Budući imadem sve do sada izišavše knjige kola rad bi i tu posliednju imati i u napriedak sve koje će izići. Zapiši me dakle medju predbrojnike i pošalji mi 4-tu knjigu putem berzovoza u Vidam; ali nemoj frankirati, ja ću sam ovdie platiti; priklopi joj takodjer jednu knjigu Vukotinovićevih piesamah, ako koju pri ruci imadeš.

Evo ti za 5-tu knjigu kola opet jedne moje piesni [„Piesnikova kob“] ako ti služiti može. Nešto malo je u cerno zavita — ali, brate, kakvo vrieme, tako i ptica pieva.

Ovaj listak, molim te, izruči gos. Šuleku, šaljem i njemu dva soneta. Moram se i Danice sietiti, budući narodne novine i nju badava i sve uredno dobivam. Pozdravi mi sveserdno gos. Mamicu, gos. Rubidicu i sve ostale domorodkinje i domorodce a ti zapoviedaj u čemu god misliš da ti služit može tvome do vieka zahvalnome

Preradoviću.

17. Rujna 1847.

---

45. *Šuleku u Zagreb.*

Dragi priatelju!

Primio sam Vaše ljubezno pismo od 10. o. m. i nemogu Vam izkazati kolikom radostju vidivši iz njega da uzrok Vašeg dugog mučanja nebiaše onaj koga sam si ja bio mislio.

Hvala Vam viečna na Vašem trudu radi sakupljenja onih novacah, ja znadem iz svoga izkustva kolika je to muka i kako je težko za samog sebe kamoli za koga drugog novacah naći. Obli-

gaciu učinite kako vam se najbolje vidi — samo molim vas gledajte da nebi morao prie godine danah novce natrag vratiti, jer bi mi težko bilo rieč obderžati — ali za godinu možete se osloniti da će dug taj naplatjen biti.

Drago mi je bilo čuti iz posliednjih novinah da se je Nj. Veličanstvo dostojalo dozvoliti da se naše književno družtvo sklopi i čitaonica zakonito utemelji. Sladke viesti za svakog domoljuba! S druge strane opet s žalostju uvidjam iz novinah kako se opet rat pripravlja našoj narodnosti i kako protivna stranka sebe i svu Horvatsku sramoti. Ali ufam se u boga i u naše domorodce, da neće dopustiti, da se naša prava ukinu i da se pred cielim svietom nami krivda stane.

S posliednjimi novinami niesam Danice (broj 42.) dobio — molim dakle, da mi ju s dojdućim brojem pošaljete.

Pozdravite gos. Gaja ako se je vratio i sve druge priatelje i budite na dalje priatelj Vašem zahvalnom

Preradoviću.

U Vidmu 22. Listopada 1847.

---

46. *Vrazu.*

Vidam 9. 9bra 1847.

Dragi brate Stanko!

Pišem ti evo sada, da ti obznanim, da odavle u Brešu prelazim i da ću se s regimentom priekosutra tamo krenuti. Doći ću tamo 24. o. m. To ti obznanujem da se znadeš ravnati ako mi imaš štogod pisati ili poslati. Kod vas je sada zlatno doba. Sabor, narodna opera, bakljade, musike i što ja znam sve; a ja siromah ovdie u tudjem svietu kukam i mučim se — nigdie prijatelja, nigdie našeg glasa, sve puko tudjinstvo. — Svaki dan više vojske u Italiu dolazi. Na naše miesto doći će regimenta Hohenlohe iz Ljubljane a i jedna regimenta Husarah već se je ovamo krenula — bog zna što nas na skoro čeka — bit će rado i kervi. —

Ja sam te već jednoč molio bio da mi pošalješ 4-tu knjigu to j. posliednju tvoga kola, zatim Vukotinovićeve nove piesme i drugu polovicu malog riečnika — valjda imaš mnogo posla sada te niesi mogao dospieti — molim te dakle kad dospieš nemoj zaboraviti. Pošalji mi te knjige po diliženci na moje troške.

Jesi li opet u sboru u narodnoj operi pievao. Piši mi štogod od tih sadašnjih vaših zabavah — znaš da sam željan čuti vesele glase iz mile Domovine.

Pozdravi gos. Mamicu reci joj da joj najmladji sin tuguje što nemože kod nje biti i nagledat se je. Pozdravi i sve druge *prave* domorodce i piši na skoro tvome pobratimu

Preradoviću.

---

47. Šuleku.

Vidam 9 Studenoga 1847.

Ljubezni Gospodine i prijatelju!

Prem da na moje posliednje pismo jošte odgovora neimam, moram da Vam opet pišem, budući je našoj regimenti zapovied stigla da mora odavle u Peskieru i Brešu prelaziti. Mi prekosutra polazimo i biti ćemo 24 o. m. u Breši. Molim vas dakle da mi u napried novine tamo šaljete Drago bi mi bilo da ste mi mogli one novce još ovamo poslati. Ali kad već drugač nije pošaljite ih u Veronu gdie ću 20. o. biti ili pako ako ih za taj čas sakupili nebi u Brešu; sad je već svejedno jer sam odmah kako ih krajem prošastnog mieseca dobio niesam u Peštu čifutu pisao, da se tako do kraja o. m. uzterpi. Serce mi je zaigralo kad sam onaj prilog k narodnim novinama čitao gdie se naš narodni jezik na čast diplomatičkog uzdigò. Da bog da samo, da tu odluku vlada potverdi.

Ovdie se vojska svaki dan umnožava. Na naše miesto doći će regimenta Hohenlohe iz Ljubljane a i jedna regimenta Husarah već se je ovamo krenula. Bog zna šta će biti — sviet govori svašta.

Pozdravite gos. Gaja i sve ostale prijatelje i pišite skoro vašem iskrenom i zahvalnom prijatelju

Preradoviću.

Ovo pisamce izvolite izručiti gos. Vrazu.

---

48. Šuleku u Zagreb.

U Breši 17og Prosinca 1847.

Ljubezni prijatelju!

Primio sam prekojučer ono sto forintih s. koje ste mi poslali i neznam kako da Vam izkažem moju neizmiernu zahvalnost. Već

sam bio sdvo[j]io, misliviši si, da su bog zna kakovi uzroci nastali, što mi ih nieste prie poslali — ali eto, hvala bogu, dodjoše i kako mi pišete doći će i ona druga polovica do konca ovoga mieseca — hvala Vam viečna i svima onima blagovoljnim dušama, koje su Vam u toj sverhi pomoći dopriniele. —

Ovdie u Italii jako se stvari mut[e] — vojska se od dana do dana umnožava, bez da može čoviek pogoditi čemu i zašto. Neki govore, da je poradi Švajcarske, drugi opet misle, da je poradi tinjajuće bune, koja se ovud osietjava. Mi vojnici neznamo ništ[a] — nego čekamo samo, da nas kojekud bacaju i da orudje budemo višje volje. Čujemo, da naša regimenta neće ovdie dugo ostati i da će okolo Bergama po selih biti razdieljena. —

Kako čitam u novinah nije nam se ništa bojati na sadašnjem saboru, bog bi dao, da se jedanput i naše pravo uvidi i da bez straha u budućnost gledati možemo.

Pozdravite gos. Gaja i sve prijatelje, koji su iskreni, a Vas pozdravlja iz svega serca vaš do vieka zahvalni

Preradović.

---

49. Šuleku u Zagreb.

Pavia 16og Siečnja 1848.

Ljubezni prijatelju!

Gledajte kud me je opet srieća ili nesrieća zaniela. Pred osam danah bio sam još u Breši a sad me evo u Pavii gdie sam prekojučer stigao. 9og ovog mieseca dobili smo o polnoći zapovied, da naša ciela regimenta ovamo ima preići — nikad mira u ovoj blaženoj zemlji. Javljam vam to naše premieštjenje da izvolite novine ovamo mi pošiljati. — Mislio sam da će mi ono 100 f. još u Brešii doći — ako ih dakle još poslali nieste a vi izvolite ih ovamo uputiti i to gledajte na svake ruke da ih do konca ovoga mieseca dobijem. Pozdravite mi Vraza i obznanite mu da sam sad ovdie, te da mi ovamo one knjige pošalje za koje sam ga prosio i takodjer novi pučki kolendar.

S Bogom dragi prijatelju — neimam vriemena da vam više pišem. Vaš iskreni štovatelj

Preradović.

---

50. Šuleku u Zagreb.

Dragi i mili Prijatelju!

O vaših stranah nikakvoga glasa! Od kako sam ovdie u nesrietnom ovom miestu nedobivam niti naših novinah niti ikakve druge viesti iz mile Domovine dočim mi serce za njom vene. — Žalostno mi je ovdie stanje sada: svaki skoro dan imamo spletaka s ovdašnjimi djaci a prekojučer smo se i sjekli š njimi, ja do duše ne nego trojica drugi naših officirah; od djakah bit će do jedno 20 ranjenih, jedan je jučer umro a još su dvojica, kako kažu, na umoru. Sva se je nesrieća dogodila po jednoj smotki (cigari) koju je jedan naših officirah po imenu Gjurić Banatćanin na sokaku pušio te zaradi toga od djakah uvriedjen i obpsovan bio. Isto veče okolo 10 satih nasernuše trojica na jednog našeg kapetana, koji je mirno kući išao i raniše ga u licu pucajuć iz pištolah na njega. Po tih dogodjajih možete si sami predstaviti kakvo nam je ovdie življenje i kakvih radostih uživamo. Meni se, hvala bogu, još nije ništ dogodilo nit sam ja još prinutjen bio na koga udarati.

Ovdie se sveudilj umnaža vojska i Radetzky dobio je ovih danah punovlastje njom upravljati kako najbolje znade. Da je naš Tommaseo u Mlietcih uhvatjen i u tamnicu stavljen to ste znam već čuli iz novinah. — Kamo srieće da bi sada miesto ovdie u nemiloj tudjini u miloj Domovini stanovati mogao. —

Sad, dragi prijatelju opet moram da na moju staru prosbu dodjem. Vierujte mi da me serce zaboli kad na to pomislim, da vam toliku brigu zadajem zaradi onih nesrietnih novacah. Ali kud ću, kamo? — Čekao sam sve do sad da ćete mi ih poslati kad ih eto neima moram opet da vas molim, kad sam se već jednoč na vašu dobrotu oslonio. Dakle zaklinjem vas bogom gledajte da ih skoro dobavite i pošaljite ih odmah na Bertića u Budim da tako okolo neidu i da do konca ovog mieseca u ruke tamo dodju — drugač sam propao! Oprostite mome siljenju — ne serce moje, nego skrajnja nužda na to me goni.

Molim takodjer da gledate što je s timi novinama da ih više nedobivam — nemojte da mi se taj jedini savez s milom zemljom ukine.

Pozdravljajuć vas liepo i svu drugu bratju ostajem na dalje i uviek vaš iskreni štovatelj i prijatelj Preradović.

U Pavii 10. Veljače 1848.

---

*

51. *Šuleku u Zagreb.*

Mantova 14. Travnja 1848.

Dragi i ljubezni prijatelju!

Iz sriedine rata pišem vam evo, da vidite, da u svakoj sgodi ja na vas mislim i rado se sietjam. U kakvom je stanju naša vojska ovdie u ovoj nesrietnoj zemlji to ćete valjda znati t. j. da s izvanjskimi i unutarnjimi neprijatelji posla ima, ali da je kod svega toga još u dobrom redu i moralno i fizično jaka to vas mogu uvieriti. Da je Milan i skoro svu Lombardiu ostavila i ovdie se na Mincio postavila, tomu uzrok bijaše neviernost Sardinskog kralja, koji našu vladu izdade i bez da nam je rat naviestio naše granice priedje i na nas udari. Milanezi su se valjano hervali to je istina ali nas niesu nadhervali, jer do skrajnjeg časa dok nedobismo zapovied natrag se povlačiti bijaše sav grad u naših rukuh, nijedna vrata niesu insurgenti dobili i bili bi prije od glada izumerli neg bi mi grad ostavili da niesu one okolnosti nadošle. Mi sad stojimo ovdie čversto na Minciu i deržimo se junački dok nedobijemo pomoći iz naših krajevah onda ćemo opet napred. Piemontezci s insurgentima već htieli na nekoliko miestah prodrieti ali nije im za rukom pošlo, bili su velikim gubitkom natrag odrinjeni. To vam je u kratko stanje naše talianske vojske i to možete slobodno kao živu istinu u novine staviti.

Što se mene tiče, dragi prijatelju, znat ćete kako mi je, da bi volio kod vas biti u sadašnjem našem preporodjenju nego bog zna što — ali šta ću si. Moj Kraljević stoji nedoveršen i ako padnem neće ni on ustati — budi volja božija. Dodjoše mi po srietnom slučaju naše novine od 1. i 4. Travnja u ruke, iz Verone niesu je u Paviu dalje slali nego ovamo k meni u Mantovu; molim vas dakle da mi u napried novine i ako mi izvolite pisati vaša pisma u Veronu pošaljete odanle će ih već tamo poslati gdie ću biti.

S Bogom dragi prijatelju, pozdravite sve domorodce i ostanite kao i prije uviek prijatelj Vašem iskrenom Preradoviću.

---

52. *Šuleku u Zagreb.*

Mantova 18 Svibnja 1848.

Dragi i ljubezni prijatelju!

Pisao sam Vam već jednoč odavle radi novinah, da mi ih u Veronu šaljete i do duše dobio sam već dva broja, koji u Veronu

bijaše poslani. Neznam zašto opet izostaše, evo sad već više od tri nedielje danah od kad ih opet nedobivam. Znam da na Vama nestoji i da će pošta uzrok tomu biti, koja neredno dolazi a kadkad i izostane. Svakojako mi je žao, da baš sad u ovo važno doba u urednom savezu s milom Domovinom biti nemogu. Toliko važnih dogodjajah tamo svaki dan biva, da me uprav serce boli neimajuć o njima viestih iz perve ruke. I gospodin Kučenić, koji je jučer u Veronu odišao isto tako je bez novinah kao i ja i njega sam molio neka razgleda tamo kod pošte, da li možebit tamo naše novine zaostavaju. — Ako je sve to istina što iz niemačkih novinah čujemo onda bogme zlo po Magjare a i pravo im je, zašto su do toga dotierali. Je li to istina, da će u Pragu svi austrianski Slavjani skupštinu deržati? Ako samo budu složni — ali bojim se po izkustvu, da to neće biti.

Ovdie je rat, gospodine, rat, komu se kraja nevidi, jer će se rado i Francuzi umiešati pa onda eto ti cieloj Europi kervavog posla. Ovieh danah čeka se da Nugent u Veronu stigne pa onda ćemo napried, da protieramo Piemontezce. 6^{og} o. m. dobili su kod Verone ljudski po glavi i težko da će još na nas udarati prie nego mi napried pojdemo.

Vriedni junak našega roda Kapetan Zarija Knezić pao je 8^{og} p. m. kod Gojta, gdie se je svojom kompagniom vitežki deržao proti velikoj neprijateljskoj sili. U jednom tirolskom listu bijaše njegova smert opievana a ja sam polag te niemačke jednu našku piesmu sastavio na uspomenu tog vriednog junaka i evo vam ju šaljem, da ju izvolite u Danicu metnuti.

Pozdravite gos. Gaja, Babukića i ostale prijatelje i pišite na skoro Vašem iskrenom

Preradoviću.

---

53. *Bertiću u Zagreb.*

Mantova 27. Lipnja 1848.

Dragi i ljubezni prijatelju!

Kako me je Vaše drago pismo uzradovalo nemogu da vam kažem, kao sliepoga pervi zrak svietla iliti kao gluhoga pervi zvuk željnog glasa. Mi smo ovdie više od dva mieseca danah bez najmanje viesti iz mile domovine bili, niti novinah niti pisamah, tuženje jednoga drugome to nam je jedina utieha bila. Vaš list bijaše danica zviezda iza koje i sunce dodje: drugi dan dobio sam

8 brojevah naših narodnih novinah. Da ste vidili kako su svi k meni terčali (t. j. naša ovdašnja bratja, ponajviše častnici) i jagmili se za listove i za viesti iz vašega lista — hvala Bogu, da su ponajviše dobre bile i da još k boljemu slute. Sad znamo barem kako stojimo i mogasmo se osviestiti od straha koji nas je kroz sve ovo vrieme iz niemačkih novinah napadao. Čini se, da je ban srietno oberšio svoj posao u Innsbrucku, budući je na sve u Italii vojujuće graničare jednu proklamaciu poslao, u kojoj govori da nek se graničari za svoju domovinu ništa neboje da će se razpra izmedju Magjarah i nas skoro ukinuti i da će nadvojvoda Ivan posrediteljem toga pomirenja biti; neka oni samo kao i do sad vierni ostaju Caru svôme i dostojni se pokažu slave njihovih predkovah.

Stvari se ovdie u Italii jošte niesu razbistrile, govori se o pomirenju, po kojem bi Mlietačku deržavu zaderžali a Lombardsku prepustili. Ali ja to nevierujem iz uzroka, što se uviek vojska ovdie umnožava — rado ćemo Piemontezce tjerati tja do Turina. Ja s moje strane rad bi ovu nesrietnu zemlju ostavio i volio bi na predstražih na Dravi stajati nego ovdie medju narodom, koi nas iz sve duše merzi, nas za svoje kervoloke i potlačitelje proglašuje i proklinje. Da bi mogao samo kako u granicu doći! Vi govorite da sam već zabilježen. Kako to? od koga? po komu? Molim izviestite me bolje o tome, jer možete misliti kako moja duša u ovo važno doba k miloj domovini hlepi, kako bi i ja rad u njezinom krilu njejne tuge i radosti dielio. Ako vi možebiti sami ili po komu drugome k toj sverhi mene primaknuti možete, ja vam se preporučujem, neću vam dužnik na ljubavi ostati.

Do sad sam bio već pet putah u neprijateljskoj vatri, hvala bogu da sam srietno izišao samo mi je u sablju, kako sam ju u ruci deržao, jedno zerno udarilo, da je sirota nemilo zazveknula, pogibeli je bilo dosti, kako rekoh, ali više srieće.

Bilo bi mi drago bilo, da ste bili mogli nadopuniti izplatjenje onog mog nesrietnog duga — ja bi vam sad novce bio vratio. Ovako sam opet izveržen, da me čifut uznemiruje — jer neće ni krajcare popustiti, to ja z[n]am. Ali medjutim, kako mu drago. —

Kod nas se je veliko avancement otvorio — sad sam 4ti do Kapetanie i dočepat ću je se možebit za jedno miesec danah, ako ne još i prije.

Pozdravite mi Šuleka iz svega serca, zahvaljujem mu na novinama i molim ga da mi ih i nadalje uredno pošilje — nemislim

da će sad više zapriekah kod pošte biti, budući je put kroz mletačku već otvoren.

Preporučujuć se vašoj dobroj i miloj seki i gospoji, pozdravljajuć u dvoru *malo* (ako već koje imate) i veliko, ostajem Vaš iskreni pobratim

Preradović.

---

54. Bertiću u Zagreb.

Mantova 9. Serpnja 1848.

Dragi prijatelju!

Akoprem nedobih jošte odgovora na moje posliednje pismo, pišem vam opet, da vam obznanim, da sam ovieh danah kapetanom postao. Hvala bogu te se jednoč dočepah kapetanije, sad samo da mi je kao pravi (wirkl.) kapetan u granicu doći pa onda s bogom sve druge želje za svietovnom sriećom, onda bi se stisnuo u koji kutić naše mile zemlje pa bi tamo radio za svoj rod.

Ovdie je za sad sve mirno, ali bit će rado na skoro opet pucnjave, jer kako čujemo, za mir nemogoše se pogoditi. Da mi je kod kuće bojovati, kamo srieće.

Dragi prijatelju odgovorite mi skoro na moje posliednje podugo pismo osobito što se mog premieštjenja u granicu tiče.

Ostanite zdravo i veselo i sietite se skoro vašeg viernog prijatelja

Preradovića.

---

55. Bertiću u Zagreb.

Monca 19/12 1848.

Dragi i ljubezni prijatelju moj!

Ja sam Vam posliednji put iz Piačence pisao i čekao sam sve do sad na odgovor, koji bi mi osobito u ovo vrieme veoma mio bio, žalibože da ga neima, a neću Vas zato ni kriviti, jer znam da ste veoma zaposljeni, da Vaša domorodna duša sve svoje sile dan i noć miloj Domovini žertvuje i da joj vriemena neostaje oči svoje prieko najbližnjeg kruga na dalje strane baciti. — Zato Vam opet i pišem, nečekajuć na odgovor, a tim više jer me serce nuka, da Vama kao jedinome, koji me razumi, moje radosti i žalosti javim, jer sam uvieren da ćete dionik biti moje srieće i nesrieće.

Dakle znajte, da sam se oženio i tako dugotrajnoj želji serca môga odolieo, 11/10 stupio sam u Dubrovniku u taj novi tečaj života svôga, žalibože da sam se za malo danah opet od mile

supruge razstavljati morao, jer sadašnje okolnosti u Italii nedopustiše mi, da ju sobom uzmem, kako mi serce zato plače i duša tuguje znat ćete sami najbolje bez da vam ja to opisujem.

Ali kako natrag dodjoh ovamo nadjoh cernu knjigu na stolu čekajući na mene, da mi stečenu radost u tugu i žalost preobrati. Izgubih milu majku! koja je toliko želila da me još prije smerti vidi i ogerli. Sirota sestra, udovica sa petero diece, ostade po toj našoj nesrieći bez svake podpore, tako rekuć bez komadića kruha i ja moram sada, da ju pomažem u koliko mogu. Ja to rado činim i evo me zato k Vama s jednom prosbom:

Budući neznadem jeli berzovor iz Zagreba u Bielovar ide, uzeo sam si slobodu te vam evo šaljem 20 f. s., za koje Vas molim, da ih na koji način u Bielovar na gos. tergovca Gjuru Vojnovića pošaljete. Ako to niti poštom niti kakvom drugom prilikom nebi moglo biti a Vi se onda opitajte kod tergovca Korlina, koji sa mojim kumom Vojnovićem u tergovnom savezu stoji, nebi li on htio te novce na račun gos. Vojnovića primiti a u tom slučaju izvolite onda samo su dvije rieči gos. Vojnovića o tom izviestiti, da znade jeli Korlin novce primio ili ne a ja sam mome kumu Vojnoviću već pisao, da u ime tih novacah mojoj sestri 20 f. pošalje.

Onda Vas još molim, kad se sastanete sa gos. Dragutinom Kušljanom, koji je meni se čini u Zagrebu, recite mu, neka Vam ono 41 f. 40 što mi je još za predbrojnike mojih knjigah dužan, predade — ili novce ili knjige. Ja sam mu toliko putah već pisao radi tih novacah a on meni nikad ni rieči odgvora. Ako novce dobijete zaderžite ih kod sebe, dok Vam nepišem, što da s njimi činite. Takodjer možete po slučaju zapitati gos. Županа knjigara, je li što prodao od mojih knjigah, ako jest a vi novce potegnite k sebi. Eto dragi prijatelju dosti sam Vam posla zadao a znam, da ga i onako dosta imate, oprostite, „kud će suza van na oko“.

Pišite mi na skoro o naših stvarih, kako napriedují, mi ovdie ništ nečujemo — novine su mi izostale a od drugud nikakva glasa nedobivam. —

Od 1/10 postao sam *cieli* kapetan; sad hvala bogu barem živieti mogu. Sad da mi je kako, da se mogu k Vama primaknuti, onda nebi ništ više želio na ovom svietu. Ovdie u tudjem nemilom svietu svako dobro samo na pol se uživa.

S Bogom ljubezni prijatelju, pozdravite mi vašu milu gosdojicu i sestricu i pišite na skoro Vašem viernom prijatelju

Preradoviću.

---

56. Vrazu u Zagreb.

Dragi brate Stanko!

Nemoj mene kriviti što ti tako dugo nepisah; odkako si u Pragu kod slavjanskog sabora bio, niesam o tebi nikakva glasa imao, a i sad onako samo utomar pišem neznajuć hoćeli te moje pismo u Zagrebu naći ili ne. Ako te moje pismo nadje, ako si još živ (što se u boga ufam) odgovori mi odmah da znadem gdie si i kako si. — Da sam srietno talianski rat probavio to si znam čuo akoprem su me već za mertva proglasili. Doduše nebi toliko ni škoda bila, palo ih je toliko boljih od mene. Od kako se je rat doveršio bio sam i u Dalmacii i tamo dugotrajnoj želji serca môga odolio, t. j. vienčao se sa mojom dragom, za kojom toliko godinah težih. Reci gospoji Mamici (pozdravljajuć ju liepo od moje strane) da je na taj način sad i kćer stekla i da je već i jedno unuče na putu. Nije li srietna naša Mamica!?

Ja znam, da ti sada, kao domorodna duša, dosti posla imadeš, ali kod svega toga moram te moliti, da gledaš na koji način da mi sačiniš račun od mojih prodanih knjigah da znadem jesam li ti štogod dužan i koliko, i da malo po malo dug moj vratjam.

Pozdravi gos. Dra Vancaša, gospoju Mamicu i sve prijatelje koji se još na mene sietjaju i piši skoro tvom iskrenom pobratimu

Preradoviću.

U Monzi 11 Siečnja 1849.

---

57. Šuleku.

Monza 22. Siečnja 1849.

Dragi prijatelju!

Živim u velikom nemiru, bojeći se da prijatelj Bertić moje posliednje pismo (od 1og o. m.) primio nije, budući da mi niti na njeg niti na pervo moje neodgovara. Nebi rad, da se je izgubilo, jer sam ga u njemu molio, da gledi na svaki način da budem u Zagreb premieštjen i to što prije moguće. Ako se je list izgubio molim vas obznanite mi to, da mu još jednoč piš[e]m ili mu izjavite želju moju. — Novine dobivam sada uredno — četverti dan poslie izdanja stižu mi ovamo, — hvala Vam! Prilažem vam ovdie jednu piesmicu, koju sam vam već lani bio poslao, ali valjda se je ono pismo izgubilo — ili ju iz koga drugoga uzroka u Danicu

metnuli nieste. Ako tamo pristoji izvolite ju sad metnuti. Takodjer sam vam poslao u posliednjem momu pismu na gos. Bertića jedan ulomak iz môg Kraljevića, neznajuć udes onog pisma, neznam ni za taj ulomak ništa — jeste li ga primili ili ne.

Moleći Vas da mi na skoro su dvije rieči na to odgovor date (možete u pervi broj novinah, koji mi šaljete, jednu ceduljku metnuti) ostajem Vaš iskreni

Preradović.

---

58. *Kukuljeviću.*

Zagreb 26. Veljače 1849.

Dragi brate Ivane!

Evo mene u Zagrebu, nekako mi za rukom podje te se uklepah ovdie u bojni odsiek i kako mislim dojti ću na miesto tvoga bratučeda Alekse. Kolika je moja radost što sam ovdie u miloj domovini, za kojom težih toliko godinah, to ti izkazati nemogu, ti me poznaš i znati ćeš sám to razsuditi. Nego znaš, kad je čoviek srietan onda se uviek boji da neizgubi srieću tako i ja uviek mislim da nebi po kakovoj nesgodi a osobito ako se bojni odsiek razpusti, opet morao ostaviti milu domovinu, zato brate evo tebe molim, koji puno važiš kod bana, da me njemu preporučiš, ti me poznadeš, možeš dakle koju riečcu u dobrom smislu o meni kod njega progovoriti, da me na koji god način ovdie upotriebi, samo da ostanem kod vas. Možebiti kad ban u Dalmaciu podje ili u obziru Dalmacie da bi mu mogao koristan biti, ja poznadem Dalmaciu govorim i pišem talianski te tako bi mu mogao na ruku biti. Na svake ruke gledaj brate da me u njegovu milost staviš, jer od te će i moj dalji napriedak u vojničtvu zavisiti, ako naš čoviek po njemu štogod nepostane, drugi mu nitko pomoći neće. Ja ću ovdie kao pčela biti i raditi dan i noć po slabih svojih kriepostih i neću nezahvalan biti.

S Bogom brate preporučuje ti se tvoj stari prijatelj

Preradović.

---

59. *Bertiću u Gradec kod Vrbovca.*

Zagreb 15og Ožujka 1849.

Ljubezni Prijatelju!

Dakle ja sutra odlazim; žao mi da vas prije vidieti i zajedno sa vašom ljubeznom Gospojicom pozdraviti nemogu. S Bogom dakle po pismu ovome. Kad dodjem s mojom ženicom (što će okolo polovice d. m. biti) molim vas da nas za koji čas na stan primite, jer moj stan neće onda još u redu biti. Ja sam kod Tapezierera Göttling u dugoj ulici naručio 2 matraca, dvie slamnice i dva dušeka, kad gotovi budu neka ih moj dečko donese, te uredite nam nekako dvie postelje da imamo gdie leći kad dodjemo.

Kukuljević je došao i veli da me je banu preporučio, koi se je jako začudio, da mu Lentulaj ništ o tome javio nije i budući da će se bojni odsiek na skoro razpustiti tako je Kukuljević kod bana izradio, da će me za referenta prosviete od Krajine naimenovati, no to je onda bilo kad još nebi ustava ovoga — a sad neznam kamo će sa mnom. Kukuljević veli, da bi mogao odsieku prosviete pridieljen biti, dok se koje drugo miesto nadje, — u tom molim vas da se s Kukuljevićem u sporazumljenje stavite, te da me kako tako ovdie namiestite, a za sad da se Banu moje došastje javi i da se Lentulaj nekako izpriča što to prije učinio nije.

Danas bijaše ovdie parada — *bez narodne straže,* malo ljudih bijaše u cerkvi a ni ja niesam bio neznavši sata kad da bude ta sviečanost. Danas sam Vam poslao tri pisma došavša poštom. —

Ja ću po vašem nalogu ostaviti kvartir.

S Bogom dragi prijatelju. Pozdravite mi vašu gospoju i sve druge u kući a medju timi i maloga Milutina.

Baš sad doveršena iz pod tiska dodje *osnova o uredjenju narodne vojske.*

S Bogom — pišite ako se što važnog dogodi Vašem iskrenom

Preradoviću.

---

60. *Kukuljeviću.*

U Zagrebu 26 Travnja 1849.

Dragi i ljubezni brate Ivane!

Danas evo se povratih u Zagreb i veselim sercem. Ali jedva dodjoh snadje me nenadana tuga jerbo nadjoh ovdie jednu zapovied od našega Bana po kojoj sam premieštjen u pervu Banovačku

regimentu i da imam odmah tamo polaziti. Da si niesam gospoje ovamo doveo nebi mario odmah poći ali ovako teško me stoji i neznam što da činim. S druge strane opet neznam si tu stvar nikako razriešiti budući niesam za to premieštenje prosio a i ti si me uvierio, da je Ban zadovoljan da ja ovdie ostanem. — Gospoja mi je noseća već u šestom mieseсu, nemogu ju dakle bez pogibeli na tako daleki put opet natrag vratjati a nemogu ju ni ovdie samu ostaviti — nezna ni rieči naški niti niemački pa kako da živi bez mene ovdie.

Uslied tih uzrokah ja sam se dakle na skrajnje odlučio i ako po tvome uplivu kod našega Bana ja nikako ovdie ostati nemogu, ja ću u penziu. Ali prije nego na taj korak stupim molim te gledaj na svake ruke kod Bana da ovdie na dalje još ostati mogu, ja ovdie na svaki način više ću moći domovini koristiti nego kod vojske. I od Banskog vieća ići će odavle prošnja na Bana da me ovdie ostavi, budući da sad u bojnom odsieku sila poslovah imade jer se na novo narodna vojska ustrojava. Dakle gledaj brate.

Tvoje naloge sam skoro sve izveršio. Donio sam Appendiniove notizie storiche, Fabi[a]novićevo dielo verhu nekoliko Dalmatinskih manastirah i još koješta. Kad dodješ predat ću ti sve. S Bogom brate, preporučuje ti se tvoj iskreni pobratim Preradović.

---

61. Bertiću u Viroviticu.

U Zagrebu 3^{eg} Svibnja. 1849.

Dragi moj prijatelju!

Evo sam se iz postelje izvukò, da Vam odgovorim na ljubezno vaše pismo. Znate da sam ogrozničavio i od nedjelje sve do sad u postelji ležao: padè na me tuga i žalost a po njoj rado i groznica te tako kukam sada dušom i tielom. Vaše ljubezno pismo biaše mi nešto lieka doneslo, te danas sam ustao, možebit da neću više leći.

Svi mi ovdie govore a i ja sam sám skoro osviedočen da ona zapovied Banova bez njegova znanja ovamo stigla t. j. da je podpisao bez da je gledao što podpisuje. A moje premieštenje u granicu sbilo se rado po onoj prošnji od strane namiestničtva — kako mi pišete. — Mi smo odavle već pisali na Bana da ovdie ostanem, jer sam uprav i potriebit budući da 20 četah narodne straže ustrojavamo. Ovdie se je ovih danah bavio mladi Berlić, onaj koji je

u Parizu bio, te sad je Banov tajnik. Ja se niesam poradi moje bolesti š njim sastati mogao, nego je Šulek š njim govorio i preporučio mu moju stvar a vi dragi prijatelju kad u Osiek stignete ogledajte se tamo kod Bana radi mene da mirno i nadalje ovdie ostati mogu — govorite s Berlićem s Kamenjakom i t. d. U prošnji na Bana zaboravili smo tražiti da me metne u vèrhubrojni stališ, to bi vama možebit za rukom pošlo tamo se baveć koji danak kad bi se s kojim adjutantom sastali — mislim da je Kotas Jnhabersadjutant. Jednom rieči preporučujem Vam tu moju želju vi gledajte kako najbolje znate.

Evo smo već osam danah u Vašem domu — i dobro se slažemo — dobro jedemo i pijemo (t. j. ja sad ne) svega imamo dosti samo vi nam falite — gledajte da skoro izcielite tu ranu. Vaša ljubica tuži mi se, da ste uviek nezadovoljni što vam tobož nepiše a ona sirota piše (tako veli) više nego vi njozi — tko ima pravo tko krivo to neznam — gledajte da ustmeno skoro tu kavgu riešite.

Vaš Milutin je zdrav i veseo igra se uviek i koperca se ko živo srebro, jede kao veliko čeljade i nikad neima dosta. Moja ženica mnogo se š njim zabavlja i dopada joj se jako. Radi njegova rebarca bila je vaša ljubica kod dvaju liekara kod Mrahovića i Miličića jedan reče da trieba onud diete dobro pasati, a drugi veli da ne — pa šta ćemo da činimo. Ja sad nemogu iz kuće — ali kako se maknem gledat ću da razpitam o toj stvari. Moja ženica sirotica muči se niemštinom govoreć s vašom gospojom budući da (proti mojoj nadi i želji) itak više niemački nego naški znade. Ona vam vratja sveserdni pozdrav.

S Bogom sada, u Osiek ću Vam pisati opet, tamo ćete naći sad Bana sa svom vojskom — znam da će Vam serce zaigrati. Ruska intervencia već je gola istina to ćete znati.

S Bogom pozdravlja Vas vaš iskreni Pero.

---

62. Kaznačiću.

U Zagrebu 27. Svib. 1849.

Dragi Kaznačiću!

Danas pošiljem po diliženci nekoliko knjigah koje je Ivan Kukuljević meni predao za one Appendiniove „Notizie storiche". Ja ih tebi šaljem, da ih predadeš gos. Rocci zajedno sa zahvalom

od strane Kukuljevićeve. Medju timi knjigama najt ćeš od nekoliko verstih po 2 iztiska, od tih možeš si slobodno po jedan iztisak uzeti a ostale predaj onda Rocci-u.

Ja sam već zaboravio one knjige, koje si mi rekao da ti pošaljem, piši mi dakle, koje knjige imati želiš, a ja ću ti ih odmah odpremiti. Jesi-li primio moju piesmu? Jeli se započeo tisak vaše knjige? Piši mi o svemu tomu na skoro. Ja ću ovdie do jedno *20* predbrojiteljah sakupiti.

Kad vidiš moju rodbinu od Pločah reći im, da se serdimo što nam tako dugo nepišu.

S Bogom, pozdravi Počića, Kazali-a i ostale prijatelje i sieti se tvoga iskrenoga pobratima

Preradovića.

---

63. *Andriji T. Brliću u Osiek.*

Zagreb dne 4 Serpnja 1849.

Dragi prijatelju!

Oslanjajuć se na staro poznanstvo naše, uzimljem si slobodu vašoj dobroti preporučiti mladića koji će Vam ovaj list donesti. Zove se Jederlinić i netjak je gos. biskupa Dubrovačkog Jederlinića. On putuje k Banovoj vojski da tamo u vojnike stupi. Neznajući on nemački a slabo naški preporučujem ga vami, da bi mu na ruku bili u koliko bi mu triebalo da srietno dalje ići može i gdie da bana nadje. Oč[e]kivajuć tu ljubav od Vašeg prijateljstva, obvezujem se Vami ljubav u svakoj priliki vratiti i ostajem s visokim štovanjem Vaš iskreni

Preradović.

---

64. *Kaznačiću u Dubrovnik.*

Dragi Kaznačiću!

Ja neznam što ti meni na troja moja pisma ništa nepišeš. Je li to nemarnost ili lienost, bit će rado ovo posliednje. Ja sam skoro pred dva mjeseca nekoliko knjigah za gos. Rocci'a poslao — a čujem po pismu od tvoje gospoje, da ih još primio niesi. Kako to može biti?

Kad će vaš *Dubrovnik* izići? Mi čekamo već neuzterpno. Jučer i danas dodjoše nepovoljne viest[i] od banove vojske — ban se je morao u Sriem povući jer je velika sila Madjarah na njega nava-

lila — on svoj glavni stan ima sad u Rumi. Medjutim nije se ništa bojati. — Ovdašnje Gajeve novine čisto su duh promienile, znam da si opazio — tim bolje diše Jug slavenski (umiereno liberalno t. j. pošteno i pametno).

Ako vidiš Kazali-a reci mu, da ću mu skoro odgovoriti, sad nemogu.

Pozdravi sve poznance i piši mi skoro ali sigurno.

Da sam sina stekao, to si već čuo — ime mu je Čedomil.

Sad s bogom. Tvoj Preradović.

[Na žigu pošte: Agram 21 Jul. 1849.]

---

65. Kaznačiću. [1849.]

Dragi Kaznačiću!

Ja očekivam od dana do dana vaš Dubrovnik, koji se tako dugo oteže. Kako iz novinah razumih iziti će s novom godinom, gledaj dakle, da mi ga odmah pošalješ i to kako već obećah 20 komadah. Da je Drobnićev „Mali riečnik" izišao to si valj'da već čuo, piši mi koliko komadah hoćeš da ti pošaljem — ciena mu je sad 2 f — 30 kr sr. — Ja sam bio evo sad skoro dva mieseca bolestan i jedva se izbavih groznice — drugačie, hvala bogu, dobro mi je. Ovdie neimamo ništa novoga — sve čeka na bana, koji još sveudilj u Beču boravi.

Ako želiš sada onu šaljivu niemačku igru „Grossjährig" imati, piši mi; ja sam ju neki dan kod ovdašnjeg knjigara vidio. — Piši mi skoro šta radite u slavnom Dubrovniku, kako slavjanski duh napreduje. Pozdravi mi gos. Matiu Bana i Kazali-a — š njimi zajedno gledaj da si Dubrovnik osvietlja lice.

S Bogom! pozdravlja te tvoj iskreni Preradović.

---

66. Kukuljeviću.

Zagreb dne 9. Veljače 1850.

Dragi brate Ivane!

Veoma mi je žao što ovdie niesam bio prije tvoga polazka u Beč i Peštu; bio bi s tobom koješta podivanio a ovako moram da se k pismu utečem.

Ti znadeš dragi brate u kakovom je kreditu kod našeg svietlog Bana „Slavenski jug“. Čuj-der sada što ću ti kazati: Od različitih stranah dopiru mi glasovi ko da sam *ja* jedan od najglavniih pisateljah u istom listu. Ja neću razsudjivati da li mi to mienje na čest ili sramotu služi, nego se samo moram tomu lažljivom mienju protistaviti ponajviše radi toga, da nebi možebiti ti glasovi do svietlog Bana doperli i mene tako pred njegovim licem ocernili te da bi me on možebit uslied toga krivo sudio i svoju milost uztegnuo mi.

Zato se utiečem k tvomu priateljstvu i molim te da moju nevinost kod svietlog Bana zastupiš. Ti ćeš možebiti u priliku doći š njime sam govoriti pa me onda preporuči njemu te ćeš možebit kroz to doznati što o meni misli. Razpitaj takodjer što će iz Kotasa biti i je-li Ban još kod svoje namiere ostaje mene na Kotasovo miesto uzeti. Učini mi tu ljubav i izviesti me što prije možeš. Da je derž. odvietnik ovdie u pervoj poroti strašan „fiasco“ učinio to si znam već čuo; njegovo izviestje o cielom dogadjaju (jako strastno i nepravedno a i bedasto) biaše u velikoj siednici pretresano i poslie duge prepirke zaključeno da se onako kako je sviet. Banu podnese. Savietuj Bana neka se u svojoj odluci neprenagli. Po mome mienju bilo bi najbolje, da sav ovaj do duše neugodni dogadjaj ignorira te da austrianski zakon o štampi privriemeno i za naše krajine odredi — jer po našem sadašnjem zakonu neće se nikad porota sastati moći jer je zakon nesaveršen ponajviše što se postupanja kod porotnog suda tiče.

Vratjajuć se opet na svoju prije izrečenu molbu, prosim te da nespomeneš ovoga moga pisma niti da si ti od koga čuo, da o meni ovo mienje okolo hodi; nego samo povedi govor o meni te tek onda kad bi Ban proti meni zauzet bio progovor[i] u moju obranu.

Ja ti se preporučujem u tomu kao prijatelju koji me pozna kakav sam i jesam li prijatelj ili nepriatelj domovine. Ako ti ovdie štogod triebaš u čemu bi te ja poslužiti mogao ti zapoviedaj sa slabimi silami tvoga iskrenog

Preradovića.

---

67. *Kukuljeviću u Peštu.*

Zagreb dne 11 Ožujka 1850.

Dragi brate Ivane!

Oprosti što ti tako dugo neodgovaram. Mislio sam sve od dana do dana, da ću ti moći štogod novoga javiti i tako sam oklevao, ali eto žalibože — ili hvala bogu — ništa neima, sve još obstoji po starome. Doduše dopiru kojekakvi glasovi iz Beča ali budući si uviek protuslove, tako i važnost gube i nitko im nevieruje. Tako se govorka da su uzdanici naši iz Beča se kući krenuli i da će danas sutra doći. Drugi glas opet veli da 8. o. m. velika nekakva i važna conferenzia u Kabinetu bila, gdie je i i Ban pritoman bio i da se je tu naša stvar konačno riešila. S druge strane se opet govori da su iz nepoznatog uzroka i proti nadi banovoj car i ministri na jednoč svima zahtievanjima banovima zadovoljili, osobito što se granice tiče; da je Ban oštro protestirao proti naimenovanju Kappela za našeg financialnog direktora i t. d. Iz svega toga vidi se da još neznamo na čemu smo, nego to ipak svi slute, da ćemo od zla do gorega. —

Mnogo ti hvalim na ljubeznom tvome pismu, bilo mi je od velike utiehe saznati da mi je Ban još nagnut — tako sam umiren i čekat ću uzterpljivo dokle vamo dodje. —

Jučer biaše predstavljen u kazalištu „Sampiero" dosti dobro, osobito Štriga kao Sampiero jako je liepo igrao. Komad se je dopao i kazalište bilo je dubkom napunjeno. — Po uskersu počet će jedno niemačko družtvo svoja predstavljanja u istom kazalištu, već je ugovor učinilo, kako će proći ako nedobije podpore odozgora to neznam.

Vežiću sam tvoj nalog izručio — one knjige još niesu došle.

S Bogom dragi Ivane, kad bude što novog pisat ću ti opet — a ti nezaboravi na tvog iskrenoga

Preradovića.

---

68. *Andriji T. Brliću u Beč.*

Dragi prijatelju!

U kratko samo dvie rieči. Molim Vas otidite k knjigoteržcu Venediktu i pitajte ga nebili li on htio i koliko komadah mojih „Pervencah" na prodaju primiti, budući sam doznao, da je ovih

danah i Vrazu pisao, da mu nekoliko komadah od svojih dielah pošalje. Ako bi htio pitajte ga na koji način da mu ih pošaljem. — To sam Vas htio i onda prie Vašeg odlazka moliti, ali žalibože nenadjoh Vas više kod kuće — bili ste jedan sat prie odišli. — Ako što *važnoga* doznate pišite mi, ovdie neimamo ništa osim koje-kakvih praznih glasovah, koji se tako križaju, da se nijednome vierovati nemože.

Gledajte da nam što prije one *oglase* pošaljete — nečekajte na kakovu priliku nego ih odpremite po berzovozu. — Sutra ćemo dozvoljenje tražiti za knjigarnu i tiskarnu, za pervu kod gradskog poglavarstva a za drugu kod bans. vieća.

Kako naše stvari stoje? hoćeli ban skoro doći? i t. d. to su pitanja na koja, ako vriemena imate, izvolite odgovoriti Vašem

S Bogom! Preradoviću.

Zagreb 12. Ožujka 1850.

---

69. Andriji T. Brliću.

Dragi prijatelju!

Hvala Vam na vašem ljubeznom pismu. S Vrazom sam govorio da pošaljemo zajedno knjige, ali on me odgovara, veleć da nešaljem ništa, jer je Venedikt veliki varalica i njega je za mnoge knjige prevario — i tako rado neću mu ništa poslati. — Pozivi su danas došli i sutra imamo siednicu kako da ih najbolje razpošljemo. — Našu je prošnju radi dozvoljenja tiskarne bans. Vieće na Bana poslalo. Molim Vas — ako nemožete neposriedno tu stvar pospiešiti — odidite k gos. Ožegoviću i uprosite ga od naše strane neka bi gledao da Ban skoro i po našoj želji tu stvar rieši. Ja sam već s Ožegovićem kad je ovdie bio o tom govorio i on mi je obećao da će to učiniti — samo ga opomenite i recite mu, da je prošnja već kod bana.

Kappel je razpisao Koncurs za financiu do 15 Travnja u bečkih novinah, a sad opet od Bana dodje drugi koncurs u narodnom jeziku sa opazkom da do zadnjeg Travnja traje i da se molbenice ***ne na Kappela*** nego na njega pošalju. Kakva je to komedia? Tko se tù kompromittira?

U ostalom ništa novoga. S Bogom Vaš

Preradović.

Zgb dne 26. Ožujka 1850.

---

70. Kukuljeviću.

Dragi Ivane!

Ja sam tvoje pismo primio, i drago mi je bilo iz njega razumjeti da naše družtvo u Beču dobar odziv nadjè. O resultatu ovdjeka nemože se još ništa kazati, jer sam tekar ove dane pozive i pravila razposlao. — Ti mi pišeš da si ti sám od strane družtva pismeno našega Bana zamolio da bude zaštitnikom družtva. Dobro da si mi to kazao, jer bi bio ja sám ovih danah od strane družtva na njega u toj stvari pisao, neznavši da si ti to na se preuzeo — tim bolje. —

Nepišeš ništa kako naše stvari stoj[e] i kad će Ban doći. Prem da je već dosadilo o politiki govoriti, ipak ako si što doznao daj da čujemo. Ovdie se pogovara da će grof Szechenj Antun ovamo kao vice-ban doći; da će nas opet s Ugarskom sdružiti, Rieku i Medjumurje nam oteti i latinski jezik nametnuti. —

Ako sa banom u razgovoru na mene dodješ preporuči me i možebiti da ćeš čuti što sa mnom namjerava, budući da čujem da Kotas kod njega ostaje.

Teater njemački na slabih noguh stoji i izdahnuti će rado skoro — lahka mu zemljica, iz koje se nikad više nepodignuo!!

S Bogom brate — ako što zanimivog bude pisat ću ti opet.

Tvoj pobratim

Preradović.

Zagreb dne 21. Svibnja 1850.

P. S. Za Pejakovića već je kasno, da ga u novine kao sakupljatelja podpisah metnemo, jer smo već tamo Miklošića i Daničića naznačili; govori s ovimi.

---

71. Gaju u Zagrebu.

Velecjenjeni Gospodine!

Knjigar Martecchini poslao mi je za Vas i za Vašu milostivnu gospoju kao predbrojnike na knjigu „Dubrovnik“ dva komada iste knjige, koje Vam evo šaljem i ujedno Vas molim, da mi iznosak od 2 f. sr. dostaviti izvolite, koga ujedno sa drugimi novci istomu knjigaru poslati imam.

Sa najdubljim počitanjem Vaš

Preradović Kapetan.

Zagreb 26. Svib. 1850.

---

72. Kaznačiću u Dubrovnik.

Moj dragi Kaznačiću!

Oprosti mi što ti tako kasno na tvoja dva ljubezna pisma odgovaram. Baš su me u vrieme zatekla, gdie sam sila posla imao i gdie niesam znao što će iz mene biti, hoću-li ovdje ostati ili pako kamo drugdje premještjen biti — a onda i Ban je baš u to vrieme došao te poradi njegovog došastja takodjer imao sam koješta raditi — te tako evo sve do danas niesam mogao do željne prilike doći da ti odgovorim.

Ja sam onaj isti dan kad sam tvoje pismo dobio govorio sa Šulekom urednikom jugoslavenskih novinah i on će radostno tvoje dopise primati i rekao mi je da će ti odmah poslati svoje novine za cieli mjesec Serpanj kao takodjer da će ti i sam pisati — neznam je li to sve učinio a nemogu ga ni pitati, jer ga ovdje neima odišavši u Toplice, da si ruku izlieči, koju si je zimus prelomio.

Što se zahtjevanih knjigah tiče to ću ti ovih danah želji zadovoljiti u koliko moguće bude — ove posliednje dvie godine slabo su urodile na književnom polju. Ja sam sada k došastju Banovu sastavio jednu poveću pjesmu i jedan Proslov za narodno kazalište, kad je on sa svojom suprugom u nutra bio, obodvoje ću ti s knjigami zajedno poslati.

Ja sam sad ovdje pridjeljen kod zemaljskog verhovnog vojnog zapovjedničtva do dalje naredbe, kud će poslie sa mnom, to neznam — ali sva je prilika da ću ovdje ostati, jer me Ban rado ima. Da niesam k njemu kao pobočnik, po njegovom obećanju došao, tomu je uzrok, što sadašnjeg svoga pobočnika drugdje još namjestiti nije mogao.

O politiki neću da govorim jer i sam znaš kako je.

Kad ti knjige budem poslao pisat ću ti opet. Ove kojekakve svečanosti u slavu Bana i njegove supruge neću da ti opisujem, jer si ih znam već u novinah potanko opisane čitao.

Kako se govori Ban neće do jeseni u Dalmaciju.

Pozdravi mi tvoju milostivnu gospoju i preporuči me uspomeni svih poznanacah.

S bogom pozdravlja te tvoj iskreni prijatelj

Preradović.

Zagreb dne 31 Serpnja 1850.

---

73. *Kaznačiću u Dubrovnik.*

U Zagrebu 5. Kolovoza 1850.

Dragi Kaznačiću!

Sa jučerašnjim berzovom ja ti poslah sledeće knjige:

Gundulića II dio — — — — — — — — — —	1 f 20 kr.
Prijatelj bosanski — — — — — — — — — —	40 kr.
Pan podstoli — — — — — — — — — — —	36 kr.
Župnik Vakefieldski — — — — — — — —	36 kr.
Zlatotvorno selo — — — — — — — — — —	24 kr.
Majstor Jordan — — — — — — — — — —	30 kr.
Ustav — — — — — — — — — — — — —	6 kr.
Kurelac govori — — — — — - — — —	8 kr.
Pad sigetski — — — — - — — — — —	20 kr.
Brižljiva mati — — — — — — — — — — —	20 kr.
Skerb poglavarah — — — — — — — — —	20 kr.
2 svezka Kola, svaki po 30 kr. — — — — —	1 f — —
	Skupa 6 f 20 kr.

Ovo 6 f i 20 kr. izvoli predati knjigaru Martecchini-u, komu sam ja za njegov „Dubrovnik" dužan.

Tvoj članak za jugoslavenske novine prideržavaju za čas, kad Ban u Dalmaciju podje, da mu tako bolje u pameti ostane.

Novoga neimamo ništa.

S bogom, pozdravlja te tvoj iskreni

Preradović.

---

74. *Kaznačiću.*

Moj dragi Kaznačiću!

Ja sam odgovor dužan na dva tvoja pisma. Oprosti što tekar sad dužnosti svojoj zadovoljavam. Odkad se je bansko vieće razpustilo te moja sudbina me ovamo k vojničkom upravljanju prenese, niesam više gospodar nego sluga, a znaš da sluge moraju da rade za se i za gospodara te tako malo im vremena ostaje odoljavati željam serca svoga i posvetiti se prijateljskom razgovoru u pismu. Ja sam ti kao pas svezan na lancu od jutra do mraka i neimam skoro ni vremena da mislim na što drugo nego na službene svoje poslove. Blago tebi, koji u svom položaju ipak slobodnije dišeš!

Šta ću da ti sve piš[e]m? O politiki nije skoro vriedno da prosborim a i sam znadeš na čemu smo — *nascitur ridiculus mus!* to ti je jezgra naših stečevinah iza ogromnih dvoljetnih nadah. Ja sam se politike sasvim već odrekao, jer mi se čini posao s njome: praznu slamu mlatiti. — Jugoslavenske novine zabranì vlada ovih danah bez suda — samovoljno. Sad znadeš kako stojimo. Da mi moji poslovi dopuštjaju najvolio bi se literaturom baviti. —

Ja sam tvoju blagovoljnu ponudu našem društvu povjestnice predložio i ono ju radostno primi samo ti preporučuje, da štediš koliko moguće naše novčane sile u nabavljenju za povjestnicu našu znamenitih stvarih, jer smo još slabi na novci. U tom obziru evo ti priložena pisma od strane društva, koje već nekoliko vremena kod mene čeka, jer sam željan bio da ti uz njega i sa svoje strane nešto pišem. Naše družstvo dobro napreduje imamo preko 300 članovah, prem da nam nije toliko do broja stalo koliko do valjanosti članovah. Već se 10ti tabak štampa našeg časopisa, imati će do 20. tabakah i ugledat će sviet ako bog da mjeseca siečna. Za tebe sam položio 1 f. sr. u ime upisne u društvo. Kazalia i Franaševića primili smo bezplatno u društvo, samo očekujemo da pokažu činom da su poslujući članovi, opomeni ih na to. Od ostalih članovah iz Dubrovnika t. j. od gg. Nikole Pocce i Jove Lajnovića izvoli pobrati od svakog 3 fr. [s]r. t. j. 1 fr za upisnu, koju još niesu platili a 2 fr kao prinesak za dojduću godinu 1851 priloži od tvoje strane 2 fr u isto ime to onda čini sa onim 1 f. gori ukupno 9 f sr. koje izvoli predati uz namiru gos. Martekiniu, a ja ću novce za vas ovdje položiti. —

Baš sad mi je Ivan Kukuljević poručio, da ti pišem i zamolim te od njegove strane, da gledaš u Dubrovniku osobito da za društvo naše rukopisah starinskih nabaviš, ako i ne u izvoru to barem u prepisu, a ako i do prepisa nebi mogao doći, da nam barem pošalješ imenik (registro) od najvažnijih, da tako znamo gdie šta ima i gdie koju stvar, kad nam uztreba, potražiti možemo.

Martecchini mi je pisao, da je izdao Ovida i Horaca i molio me, da opet preuzmem jedan dio iztisakah na prodaju. Ja sam mu odgovorio, da to učiniti nemogu jer neimam vremena, nego sam ga svjetovao da pošalje jedno 200 komadah ovdašnjim knjigoteržcem Županom, ali mislim da neima povjerenja; gledaj da ga nagovoriš, jer ako ovdje knjigah neprodade, slabo će ih gdie drugdie prodati.

Po jučerašnjem berzovozu poslao sam ti željene knjige i još nekoje, koje sam mislio da će ti po volji biti.

Evo ti računa:

4	svezka narodnih pjesamah, svezak po 12 kr. čini		— f 48 kr
3	„ razlikih „ od Ranjine „ 1 f 20 kr „		4 f —
1	„ zagrebačkog koledara pervi dio		1 f —
1	„ političkih pjesamah od Blažeka		— 20 kr
1	„ malog riečnika		2 f 30 kr
Vozarina			— 22 kr
		Ukupno	9 f —

I ovo devet forintih izvoli predati Martekiniu dakle svega skupa 18 f. srebra.

Ovih danah došao je ovamo gos. financialni savjetnik Müller i izručio mi je tvoje pismo, gdje mi ga preporučuješ, što je i suvišno bilo kad veliš da sam dubrovački konzul u Zagrebu. U koliko me trebao bude i u koliko mi moguće bude bit ću mu na ruku.

S bogom sada. Pozdravi mi moju tamošnju rodbinu i reci Colli-u, da sam njegovo pismo po gos. Mülleru primio. Moja Pavica pozdravlja tvoju Karlotu i tebe. Budi zdravo i sjeti se kadkad tvoga pobratima

Preradovića.

Pozdrav Poci i Kazali-u od moje strane.

U Zagrebu dne 17. Prosinca 1850.

---

75. *Kasnačiću.*

Dragi Kaznačić!

Čudo me je što mi neodgovaraš na posljednje moje pismo, nit mi obznanjuješ da li si knjige primio ili ne, koje ti davno poslah.

Rad bi takodjer znati jesi li moj račun odobrio te predao Martekiniu 18 f. sr. Piši mi molim te vrhu toga, da znadem kako stojim.

Kao novost mogu ti javiti, da sam postao adjutant kod Bana. On će na proljetje svakojako u Dalmaciju, nego još neznam hoću-li ja š njime. Molim te obznani mi štogod o mojoj rodbini na Pločah, već ima četir mjeseca, da nam nepišu, neznamo je li boluju ili se bez uzroka na nas srde.

S bogom! ako mi skoro odgovoriš onda ću ti više pisati.

Pozdravi gospoju i sve poznance od strane moje Pavice i Mandalene kao i od moje. Tvoj pobratim

Preradović.

Zgb 8/2 1851.

---

76. *Kaznačiću.*

Dragi Kaznačiću!

U prilogu šaljem ti evo 3 poziva za predbrojenje na moje „Nove pjesme“ koje izdavati namjeravam i molim te da mi gledaš u tvom kraju po mogućnosti predbrojnikah sakupiti. Ako imaš koga poznanoga u Kotoru pošalji i tamo jedan poziv. Pozdravi mi gos. Matiju Bana i reci mu, da mi je žao bilo, što se prije njegova polazka odavle s njime niesam sastati mogao, tražio sam ga zadnje veče u gostioni, ali ga niesam više tamo našao. Pozovi Martekini-a neka i on jedno 15 do 20 komadah uzme i neka mi tako ljubav vrati, što sam mu ja ovdje do 80 komadah Dubrovnika razprodao.

Gledaj da mi po gos: Banu, kada se vrati pošalješ predbrojnike, a njega molim neka vratjajuć ovamo gleda putem po Dalmaciji pribaviti miponešto predbrojnikah.

Izjavi moj naklon tvojoj gospoji i pozdravi sve druge poznance i prijatelje.

Je li dobio Počić knjige, koje sam mu poslao?

Pozdravi takodjer moju tamošnju rodbinu. Mi smo svi zdravi. S bogom, pozdravlja te tvoj pobratim

Preradović.

Zagreb dne 9. srpnja 1851.

---

77. *Kaznačiću u Dubrovnik.*

Dragi Kaznačiću!

Ban ide u Dalmaciju — i ja ću š njime. Mi polazimo 25. ili 26. o. m. i bit ćemo u Dubrovniku 1. ili 2. dojdućeg mjeseca. Drugo ćemo se ustmeno razgovarati.

S bogom tvoj Preradović.

Zagreb 22/8 1851.

---

78. *Kaznačiću.*

Dragi Kaznačiću!

Davno sam ti već htio pisati, ali evo odgadjah sve od dana do dana poradi nagomilanih poslovah, koji me zatekoše kad se ovamo povratih.

Ja sam u Trstu bio kod Čoerniga i preporučio sam te u ime banovo. On mi reče, da te po glasu pozna i da će rado tvojoj želji zadovoljiti ako ikako moguće bude. To je sve što o toj stvari kazati mogu.

Mojih novih pjesamah nemogu ti više poslati, jer sam sve već razprodao, niesam ni predbrojnike sve namiriti mogao. Molim te pitaj Rosnera, što da činim s onimi tvojimi knjigami, ja po ustanovljenoj cieni niti jednog komada ovdje prodati nemogu.

Ovdje je izišla ovih danah II. knjiga Dubrovnika, VIII dio Kola, Saltjer i Mandalena od Gjorgjića; piši mi da li bi ti od ovih knjigah koju poslao. — Kod mene je sve zdravo.

Pozdravi mi tvoju gospoju, moju rodbinu i sve poznane pa piši skoro tvomu pobratimu Preradoviću.

Zagreb 3/10 1851.

---

79. Andriji T. Brliću u Djakovo.

Dragi prijatelju!

Jučer mi kazaše gos: Vranicani, da mi imade platiti u ime presvietloga biskupa Vašega 25 f. sr. za 50 komadah mojih Novih pjesamah, po tomu sudim, da su Vam pjesme, koje preko Osieka posla, već prispjele. Molim Vas zahvalite se u moje ime na tom gos: biskupu, koji je pravi uzor domorodnog mecenata. Slava mu. — Biskup Haulik neće nijedne dionice da uzme za kazalište — nestiže mu dohodak veli — siromah.

Molim Vas obznanite mi što je od onih 10 knjižicah, koje ponesoste sobom, da ih ponudite Vašem gospodinu.

Čestitam Vam na ženidbi u *svakom smislu.*

Izručite moju preporuku presvietlom Vašem gospodinu i budite zdravo i veselo po želji Vašeg prijatelja

Preradovića.

Zagreb 23/1 1852.

---

80. Kaznačiću.

Moj dragi Kaznačiću!

Evo prodje dugo vremena od kako si nedadosmo glasa. Ja sve čekam da mi ti prije pišeš a ti valjda čekaš na mene, te tako ostadosmo bez medjusobnih viestih. —

Ja ti evo sada šaljem 3 slike od Sv. Bana, jednu za tebe, jednu za biskupa Jederli[ni]ća a jednu izvoli po prilici poslati Slavenskoj čitaonici u Kotor. Reci biskupu, da je to ona slika, koju mu je ban lani obećao poslati kad je u Dubrovniku bio.

Od tvojih knjigah (100. komadah) razprodao sam samo 24. ostale neću više moći razprodati. Kod mene je dakle 24 f. sr. a ti imaš za mojih 16. knjigah 8 f.; zato ti evo šaljem 16 f. sr. a piši mi što da s ostalimi knjigami radim, kud da ih pošaljem, jerbo šta će kod mene.

Moja Pave već je od mjeseca svibnja kod sestre si u Marenu i tamo će sada roditi i rado do proljetja ostati, jerbo će se rado sa mnom neka promiena dogoditi i dok se moja sudbina neodluči nebi ju rado s mjesta kretao.

U književnosti našoj ovdje ništa novoga, sve spava. Piši mi skoro kako i šta mi radiš, pozdravi mi tvoju gospodju i budi zdravo i veselo po želji tvoga pobre Preradovića.

Zagreb 13/8 1852.

---

81. *Bertiću.*

Dragi kume!

Tek danas dospievam, da Vam odgovorim na ljubezno vaše pismo od 25. p. m., koje mi na radost biaše i na utjehu u ovom môme usamljenom stanju i nemilom životarenju. Kao ozebao sunca izgledam svaki dan nebi-li mi pošta donesla koji listak od mile ruke; žalibože, osim Vas malo tko se mene sjeti, te tako sam si sám sve a i moram si da budem, kad ovdje nikoga neima s kime da izmienim koju riečcu. —

Novine dobivam uredno. Agramerica, koja od početka o. m. izostadè dodje mi opet ovih danah sa svimi zaostavšimi listovi — neznam kako to, jer mi vi pišite, da me dalje predbrojili nieste. Ja je više netrebam — izvan ako ste me predbrojili, onda neka bude još za tekuću četvrt godine ali nadalje ne. Pišite mi što sam Vam dužan za predplatu Agramerice i Danice da Vam novce pošaljem. Na narodne novine neću se predbrajati jerbo nevriede krajcare. Vezićev vienac izvolite mi poslati skupa s rukavicami, koje mi Šulek ima poslati, ako mi ih već poslao nije. — Moja šogorica liepo Vam zahvaljuje na trudu poradi njene molbenice; stvar je već u redu i ona dobiva svoju plaću.

Žao mi je čuti, da naša Matica pod svojim predsjednikom tako kukavno se vlada i mjesto da napreduje sve to više propada; postupak s Kuzmanićem to je sramota, koja nikako matici dobrim plodom uroditi neće; K. prava kukavica bez značaja.

Čestitam Mauroviću i njegovoj gospoji na novo stečenoj naslednici. Ali bog ih ubijo kakvo su joj ime dali, čini mi se da je kao iz olova i da bi imalo zadaviti diete — sirotče malo.

Liepi pozdrav svima od mene i od mojih. Kod nas je sve zdravo.

Prošastu subotu biaše ovdje moj divizioner FMLt Susan te nas je pregledao. Pred njim sam prvi put batalion kommandirao i dobro je išlo — pohvalio nas je. Drugčie ništa novoga. Sve je mirno barem kako se čini.

Pozdravite Šuleka neka mi oprosti što sam ga porukavičio i neka skoro zadaću rieši.

S bogom, dragi kume, pozdravlja Vas liepo i u dvoru malo i veliko Vaš iskreni prijatelj

Preradović.

U Kremoni 14. travnja 1853.

---

82. Kaznačiću u Dubrovnik.

Moj dragi Kaznačiću!

Šta je od tebe? Da-li si se zemljom sastavio,
Ili mi se iznevjeri tužan?

Ja sam ti još mnogo prije moga polazka iz Zagreba pisao i račun ti poslao o knjigah, koje si mi na razprodaju dao, i nešto novacah — ali od tebe nikakova glasa. Od to doba se je koješta promienilo u bielom svietu a i kod mene. Ja sam postao majorom i sudbina me baci ovamo u Kremonu, gdje zapoviedam već od mladog ljeta s drugom četom njemačko-banatske krajiške regimente. Već sam se priučio novom svom životu i zadovoljan sam tako tako. — Ali čudo me je što mi nepišeš. Ja sam mnogo razmišljao o uzroku, koji bi ti u tom smetao, ali niesam drugoga našao nego tvoje staro nehajstvo. Dakle trgn[i] se oda sna i odgovori mi barem na ovo, što ću te sada moliti.

Obećao sam na podporu „Nevena“ sastaviti jednu pjesmu i odabrao sam si onu pripovjest o sirotici Lopudskoj, koju je već i Trnski *[O. o.]* zaodeo pjesničkim odjelom.

Tu mi treba nekoliko izvjestjah:

1. Kaži mi jednu staru sada već izumrlu vlastelinsku obitelj Dubrovačku.

2. Kojom je prigodom poginulo ono nekoliko Lopudskih morskih kapetanah, kojim se još sada slavi uspomena na Lopudu. (To mi je Kazali pripoviedao.) Jesu-li poginul[i] u ratu možda pod stiegom Dubrovačkim? Kakav, proti komu je taj rat bio? Opiši mi ga malo. Kako im se slavi, ili se je slavila uspomena? Na koji dan?

Ako niesu u ratu poginuli, kaži mi onda iz povjestnice Dubrovačke jedan onomu vremenu (t. j. kad su oni kapetani poginuli) najbliži rat Dubrovnika i kako je za Dubrovnik izpao? Opiši mi ga u kratko.

3. Kakove je vrsti manastir na otoku S. Andrije, kakvi su u njemu fratri i kako dugo taj manastir tamo stoji.

4. Kako se zove glavno mjesto na Lopudu i komu je svetcu posvećena crkva toga mjesta. Je li to mjesto na obali ili u nutri otoka.

Bit će najbolje da se porazgovoriš o tomu s Kazali-om, koga liepo pozdravljam. Iz ovoga što te pitam i sám ćeš dokučiti sadržaj pjesme, a jedanput smo se i razgovarali o tomu kad sam u Dubrovniku bio — ubavjesti me dakle o svemu onako, kako i sam znaš da je potrebito, da pjesma vjerojatan temelj steče.

Budući pako da znadeš, kako je kratka dobra volja pjesnikova da štogod napravi, zato gledaj da me što prije izvjestiš o stvarih za koje te pitam, jer će drugčie možda proći ova sgoda a š njome i sva prilika, da pjesma ugleda bieli sviet. — — —

Kako čujemo povratit ćemo se do jeseni u Banat, što mi je žao, jer me dugo putovanje mrzi.

Mi smo svi zdravi, mlada Milica i još mladja Slavica dobro napreduju i mnogo nam veselja daju.

Pozdravi od strane moje Pave tvoju milostivu gospoju.

Da si zdravo i veselo po želji tvoga iskrenoga

Preradovića.

U Kremoni 20. svibnja 1853.

---

83. *Kaznačiću u Dubrovnik.*

Moj dragi Kaznačiću!

Jučer sam primio tvoje prijateljsko pismo zajedno sa knjižicom o sirotici Lopudskoj. Hvala ti na njojzi i na viestmi, koje mi nadalje o toj pučkoj pripoviesti daješ, sada imam dosti gradjiva — nefali mi ništa više nego samo *pjesam*.

Što se tiče onih knjižicah o narodniem pjemama, koje mi ti na razprodaju u Zagreb poslao si, to sam nerazprodane komade ostavio kod knjigara Župana u Zagrebu. Imao sam i namiru o njih al je sad nigdje nemogu naći. Ništa zato Župan će imati zapisano koliko je komadah primio, ako se nevaram bit će upravo 76. Od razprodanih ja sam ti već davno novce poslao, ali mi nikada obznanio niesi, da li si ih primio ili ne.

Ako se Jukić još u Dubrovniku nalazi pozdravi ga liepo od moje strane.

Da si zdravo i veselo po želji tvoga pobratima

Preradovića.

U Kremoni 20. lipnja 1853.

---

84. *Bertiću u Zagreb.*

Moj dragi kume i prijatelju!

Ja Vam neodgovorih na Vaše posljednje pismo od 29. prosinca p. g. sve do sada kao da sam znao, da ću Vam sada nešto osobitoga imati priobćiti. Znajte dakle, mili kume, da me sudbina opet dalje goni, premješten sam k romano-banatskoj regimenti i moram u Arad, da tamo preuzmem zapovjedničtvo jedne čete moje nove regimente, koja tamo u posadci stoji. To premještenje dodje mi kao iz vedra neba grom i prije bi se bio smrti nadao nego da ću iza četiri mjeseca, kako ovamo dodjoh, opet morati dalje ići. To je sada u 14. mjesecih četvrti put što se moram seliti i možete si misliti kako mi je pri duši. Jedva što sam se zadužio da si ovdje nuždno gospodarstvo ustrojim moram sada opet sve pošto zašto razprodavati i opet dalje se s familiom vući, gdje mi takodjer, znam, neće dugo obstanka biti; jer baš ovdje premeće se sada vojska i nitko nezna hoće-li na istom mjestu osvanuti gdje ga je noć zatekla. Blago si ga Vama! Vi ako putujete bar Vam je na hasnu, a ja se bijem od nemila do nedraga kubureći.

Ban je moga konja primio i dobio sam novce t. j. ostatak iza 300 f., koji ostadoše u Zagrebu namirivši dug tamošnji.

Hvala Vam što me ubavjestiste o stanju naše književnosti, i ja se slažem s Vami, da ima napredka, i bit će ga još više samo ako nam ostave jezik u školi i u poslovih.

Malo kašnje iza Vašega pisma poslao mi je Perkovac namire o novcih koje je za predbrojenje novinah za mene položio, ja sam mu odpisao i vratio novce — neznam je-li ih dobio.

Radostno čitah Vaše zabave u okrugu Vaše familie, to su sladosti, koje Vam nitko ogorčiti nemože.

Zašto se udaljujete od Šuleka, od te poštene duše, nemojte ga ostavljati, pišite mi o njemu i pozdravite ga od moje strane.

Ove dane držat ću dražbu a tako koncem ovoga mjeseca kanim se krenuti na put preko Temišvara; za četiri dana bit ću tamo.

Kod mene je, hvala bogu, sve zdravo, samo mi žena nešto kunja, bojim se da su znaci od one bolesti, koja devet mjesecih traje.

Pozdravite mi Vašu seku Toniku, kumu i kumčad od naše strane i budite zdravo i veselo po želji Vašeg prijatelja

Preradovića.

U Kovinu 16/2 1854.

---

85. *Bertiću.*

Dragi i ljubezni kume!

Neimam vremena da Vam obširno odgovaram na poslednje Vaše pismo. Hoću samo, da Vam javim, da sam već s prvom četom moje pukovnije bio izmaširao u Erdelj, kamo i druga silna vojska vrvi, kad na jednoč iznenada stiže mi zapovjed, da sam pridjeljen k Vrhovnom vojske ravnateljstvu, te da imam što prije u Beč se nositi. Evo me dakle već na povratku kod svoje obitelji u Karanšebešu, 'gdje svoju bogčiju po treći put razprodavam, i za put se pripravljam. Danas 9 danah krenut ću parobrodom iz Oršave u Beč. Možete si misliti kako me je to novo opredjeljenje razveselilo, ponajviše zato, što ću koju godinicu možda na miru biti s obitelju i moći dječicu uzgajati. Moja Pavica već nosi u 7. mjesecu i roditi će na taj način bečliju.

Žao mi je bilo razumjeti iz Vašeg lista, da su Vas kojekakve neprilike i nesgode snašle. Imam ih i ja dosta, bog dao te se nepovratile.

Drago mi je čuti, da je naš vriedni domorodac Šulek ozdravio te da se opet radnji posvetiti može. Pozdravite ga liepo i srdačno od moje strane.

Kod mene je za sada, hvala bogu, sve zdravo i veselo. Želim da ovo moje pismo i kod Vas sve tako nadje.

Kad mi pisali budete u Beč pridodajte napisu još: im Kriegsgebäude.

S Bogom, dragi kume, pozdravite sve rodstvo i poznanstvo od strane moje i moje obitelji i pišite skoro Vašem prijatelju i kumu

Preradoviću.

Karanšebeš dne 30/7 1854.

---

86. Trnskomu.

Mein lieber Ivane!

Ich habe schon vielen Personen in Glina geschrieben und dir noch nicht. Glaube nicht, dass du mir deshalb weniger lieb und theuer bist; du bist gewöhnt auf Erledigungen *lange* zu warten und so dachte ich wird deine Geduld auch in Bezug auf mich sich bewähren. Übrigens wirst du schon über mein Befinden et. c. unterrichtet sein, also wozu eilen, da ich ohnehin mit dem Briefschreiben sehr in Anspruch genommen bin. Aber heute schreibe ich dir, weil ich dir etwas Angenehmes mitzutheilen habe. Sch. sagte mir, dass nach der neuen Organisirung sämmtliche Adm. Hptleute Majore und die als Adm. Hptleute fungirenden Oblts Hptleute werden sollen, sie erhalten 900 fl. Gage und 200 fl. einer Art Zulage. Also gute Aussichten, lieber Ivane; ich gratulire im Voraus.

Meinen herzlichsten Gruss an meinen guten Freund H. Obersten Benko und sage ihm (sub rosa zwischen uns dreien) dass Kussević's Bericht erst dieser Tage hier angelangt ist, ich habe einen Weg mir eröffnet um mit der Zeit ihn zu Gesicht zu bekommen, werde ihm dann schreiben. Aber ich bitte euch, darüber nicht einmal den *Geistern* etwas zu sagen; ich käme in die grösste Schmier und ihr würdet einen ausrichtsamen Agenten verlieren.

Also Todtenstille! in senso ristrettissimo.

Wie geht es dir mein lieber Ivo, wie deiner werthen Familie und meinem kumić? Schreibe darüber.

Sage dem *faulen* Štefok, dass ich bös bin auf ihn, er schreibt nicht und macht mir nicht bekannt, was ich noch in der Unifor-

mirung schulde — er soll es bald thun, wenn er nicht will, dass ich ihn aus der Liste meiner Protegés streiche.

S bogom, lieber Ivane, pozdravi mi u kući malo i veliko. Übergieb dies beiliegende Schreiben gleich an seine Adresse. Tvoj pobratim

Preradović.

21/2 [1858.]

---

87. *Kukuljeviću.*

Moj dragi brate Ivane!

Evo ti iza duga vremena opet glasa od mene, ovaj put da od tvoje dobrote ljubav zaištem. Ti ćeš se sjetjati, da si mi još za moga bavljenja u Zagrebu poklonio neku staru diplomu, po kojoj neki moj imenjak Jovan Preradović sa četiri svoja brata bješe podignut u plemstvo ugarsko po Caru Ferdinandu II. 15. ožujka god. 1626.

Ja toj povelji nikakove vriednosti niesam davao do najnovieg vremena, kad-no iznenada nadodjoh na tanku neku naznaku, po kojoj sudim, da moja porodica od tieh plemićah lozu vuče. T[o] bi sada rado i dokazao i o tom ti radim.

Protražio sam sve bečke i peštanske arkive, ali nigdje neudjoh u trag toj porodici, nigdje joj neima spomeni, a i u istoj diplomi nestoji, gdje su ti ljudi stanovali i što su bili.

Upravljam zato molbu na zemaljsko namjestničtvo u Zagreb, da bi dalo potražiti u tamošnjem arkivu trag toj porodici, nebi-li doznao gdje je ona stanovala i tko je bio onaj Jovan Preradović, koji je valjda po nekakovih zaslugah sebi i braći si plemstvo stekao. Tebe pako, brate, molim da mi budeš na ruku u tom poslu, jer će rado tebi ta moja molbenica dostavljena biti. Možebiti da si već prilikom Tvojih mnogih istoričkih iztraživanjah na tu porodicu gdjegod nadošao, ili ćeš u arkivu o njoj štogod naći. Svakojako molim te, da tu moju stvar udostojiš prijateljske tvoje pozornosti. Moram ti pako kazati, da ima i druga jedna plemenita porodica Preradovićah, koja ovdje po Bačkoj razpršena po mnogih mjestih živi. Ta je porodica plemstvo zadobila god: 1722. pod Karlom VI, ima sasvim različan grb i nestoji u nikakovom savezu sa onom u plemstvu 100 godinah starijom.

Ja sam se u Beču bavio baš onda, kad je deputacija iz banske konferencie tamo stigla, i mislio sam da ću tom prilikom tebe vidjeti — što ali žalibože nebiše.

Mi ovdje pazljivim okom pratimo djelovanje banske konferencije, u kojoj si si ti prvi osvietljao lice s važnim svojim predlogom onim, koji porodi poslanje deputacije. Slava ti!

U ostalom i mi smo svi za sjedinjenje s Magjari ali na temelju onom, koga razloži Šulek u svojih člancih u „Pozoru". —

Gledajte samo, da nešaljemo poslanikah na magjarski sabor, jer drugčije morat ćemo se magjarski učiti a tim bi nam narodnost na šuplju temelju bila.

Srblji u vojvodini izjavili su se očito, da će se složiti s Magjari samo pod uvieti, koji bi im obezbjedjavali narodnost i od starine krvlju zadobivene pravice. O tih pravicah izišla nedavno brošura od ovdašnjeg jednog činovnika imenom Stojačkovića, jako je zanimiva — neznam je-li poznata.

Magjari su ovdje u najnovije vrieme malko duhom klonuli, barem čednije se vladaju nego prije.

Jučer stiže amo viest iz Beča, da će se tamo povjerenici iz ove zemlje na razgovor i dogovor pozvati. — Kraljevski komesar FMLt grof Mensdorff još se nije povratio.

Izručam ti pozdrav od mladjeg Brlića.

S bogom brate, pozdravi sve znance i prijatelje kao što i tebe od srca pozdravlja tvoj stari pobratim

Preradović Obst.

U Tamišvaru 19/12 1860.

---

88. *Trnskomu.*

Moj dragi braco!

Pozdravljam te na svršetku ove godine, koja nam donese nenadano pramazimlje! Opet nam sunce zagrijalo i otoplilo narodne grudi — bog dao da toplina uztraje ali da nepostane vatrom požarnicom, koja bi nam opet sve utamaniti mogla.

Ja se povratih s daleka puta. Bio sam u Dalmaciji i preveo si sinka u Beč, bio sam i u Pragu kod ćerke si — i hvala bogu — oboje sam našao i ostavio zdravo.

Došav amo čuo sam, da si se ti opet obogatio novorodjencem na komu ti čestitam, želeći da doraste sablje i konjica i da ti bude na radost!

Tvoje pjesme, koje sam ja odmah, kako sam amo došao, poslao uredničtvu „Danice" tek sada počimlju izilaziti, valjda si jih ugledao.

Mome kumčetu šaljem evo malen dar na uspomenu kumu i želim da ga u ime njegovo prijatno primiš.

Pozdravi kumicu i u dvoru malo i veliko i budi uvjeren o prijateljstvu tvoga pobratima

Preradovića.

Tamišvar 20/12 1860.

---

89. Kukuljeviću.

Moj dragi Ivane!

Čestitam ti na novoj časti, koja nas, ovdješnje hrvate, veoma obradova(h), osobito mene.

Sad gledajte samo, da se skoro sabor sakupi i da se jedanput glavne naše stvari rieše.

Dalmacija će se teško ovaj put s nama sdružiti. Nije stvar bila dobro započeta. Moralo se prije javnim putem to pitanje protresti i potanko sve razložiti, da bi Dalmatini znali bili na čemu su, i kako [se] ta stvar ima. Ali ovako oni smatraju zahtjevanje Hrvatah nasiljem i opiru mu se. Ja poznam tamošnji sviet i neću se prevariti ako rečem, da smo za sad u hitnji promašili cilj. Medjutim bit će ovo malo uzdrmanje svakojako dobro za Dalmatine, probudit će se opet bolje narodni duh u mnogieh kod njih, a taj duh ako ojača on će nam i sám Dalmaciju na susret dovesti. —

Žao mi je, da u arkivu niesi ništa našao o mojih imenjacih. Ja neznam kako je to moguće, da ni u Beču ni u Pešti a sad ni u Zagrebu neima nikakvoga traga plemenštini jednoj, koju izvorni kraljevski diplom nedvojbenom čini. — Ti si starinar rieši mi tu zagonetku!

Piši mi, gdje bi ja mogao još potražiti trag toj porodici.

Pozdravi Šuleka, pisat ću mu ove dane.

Da si zdravo i veselo i u novoj časti mnogo ljetah, to ti želi Tvoj pobratim

Preradović Obst.

Tamišvar 10/1 1861.

Brlić ti se preporučuje i čestita ti takodjer.

---

90. Kukuljeviću.

Dragi Ivane!

Jučer prispjevši mi broj „Pozora“ (mislim da je od 2. o. m.) napominje da si se ti i biskup Strossmayer zarekao, da nećete na naš sabor ići, ako na njem krajina nebude zastupana.

Ja nemislim da bi to probitačno bilo. U politici nevalja se nikada kočiti već se okolnostim uviek prilagati i crpiti barem onu korist koje one pružaju.

Ako nebude našega sabora neće biti niti našeg konačnoga uredjenja glede Ugarske.

Ako nebude našega sabora neće nam biti prilike porazumljenja s dalmatinskimi poslanici, radi kojih je već izišao carski ukaz da dodju na naš sabor.

Glede ovieh dvajuh glavnieh stvarih vlada će nam biti na ruku, jer će tražiti našu podporu u škripcu s Magyarima.

Ako se na taj način stavimo u opor prama vladi, ona našim željam glede Ugarske i Dalmacije neće moći niti htjeti zadovoljiti a poleg svega našega opora neće popustiti radi krajine. Mi dakle možemo ovim postupkom samo mnogo izgubiti a ništa dobiti.

Zato ja od ovud iz ovoga kuta našeg svieta u koliko pravo vidim tečaj našieh stvarih, sudim da bi najbolje bilo da se naš sabor sastane i onda od strane sabora nanovo i kriepko zahtjeva krajina. A što se ove tiče nju će duh vremena za koju godinu i sám ukinuti, ona je već preživjela si zadatak. Već joj se je i u najnovije doba o glavi radilo, i samien Švabama je trn u oku.

Druga glavna stvar, o kojoj bi rado s tobom prosborio jeste, kako ćemo mi primiti štatut poradi Reichsrata i hoćemo-li poslanike nanj slati. Ja bi mislio da bi i tu najpametnije bilo da *uvietno* popustimo, t. j. da rečemo, mi niesmo našu nezavisnost od bečkog ministarstva niti kakvim ugovorom niti bunom izgubili, mi dakle na ovaj bez ikakvog prava nametnuti nam octroy pristati nemožemo, budući ali mi sili odoljeti nemožemo, to joj popušćamo i šaljemo poslanike na sve obći sabor okolnostimi prisiljeni, ali nećemo da si vežemo tim ruke za budućnost, koja će možda bolje naša prava uvažiti ili nam priliku pružiti da se toga nameta riešimo.

Ja neznam baš jesam li najbolje pogodio, to ćete vi bolje znati promozgati, ali svakojako mislim da bi kakvim god „medius terminus“ morali se proturiti izmedj Sille i Karibde, da nam vlada

*

ostane na ruku i da nje pomoćju koristimo se koliko moguće okolnostmi, bez da s druge strane odrečemo se ikoga našieh pravah.

Kvaternikova brošura u njemačkom jeziku jako se dopada i ja sam je velikom radostju i zadovoljstvom čitao. Čitajući o krunisanju našieh kraljevah stavio sam si pitanje: gdje je naša kruna, kamo je dospjela? a neznajući odgovora molim te da mi javiš ti, koji ćeš to sigurno znati, kamo su naše kraljevske svetinje.

Piši mi skoro.

Pozdravljam te liepo i jesam kao uviek tvoj iskreni pobratim

Preradović.

Tamišvar 6/3 1861.

---

91. Vuku Stefanoviću Karadžiću u Beogradu.

Dragi Gospodine i prijatelju!

Kratkoća vremena ne dopusti mi, da Vas posietim i da Vam lično zahvalim na liepom daru, t. j. na Vašem riečniku. Zato evo sa ovo nekoliko riečih pozdravljam Vas liepo kao starinu i starešinu našega knjižestva i blagodarim Vam na knjizi, koju ću kao milu uspomenu na Vas čuvati i počitati.

Vaš iskreni štovatelj

Preradović pukovnik.

Beograd 1/4 1861.

---

92. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Primio sam tvoje pismo od 19. i evo me na odgovoru.

Neimajući u Zagrebu drugoga posrednika kod kardinala H. pisao sam danas biskupu St. i priklopio list Ilićev. Vruće sam ga preporučio rečenom domoljubu i nadam se da će od uspjeha biti. Pozdravi Ilića i kaži mu to.

Ja sam ti poručio po Županu da dodješ amo na razgovor ne baš poradi kakva osobita predmeta, nego poradi ugode medjusobne. Ako možeš dakle dodji, ako ne a ja ću možda k tebi na skoro.

Iz domovine nečujem ništa izim što Novine donose. Neizvjestnost na sve strane! Bog nam dao sretno izplivati!

Kaži Iliću i to da sam dobio još nekoliko starinskich novacah, koje ću mu po prilici poslati.

Pozdravi Aleksu i sve svoje i budi zdravo i veselo, to ti želi tvoj

Preradović.

Tamišvar 22/4 1861.

---

93. *Ignjatu Brliću.*

Moj dragi Brliću!

Niesam Vam do sada odgovorio na Vaše zanimivo pismo od 8. o. m.; jer niesam imao ništa čim da Vam se odzovem, a neimam baš ni sada nikakvich osobitih novostih, ali hoću da Vam vratim ljubav. Najvažnija viest, što mi javljate, jest sadašnje političko vjerovanje madjaronah; to će sigurno našoj stvari mnogo pomoći, što neimamo u njih više neprijateljah u načelu, nego samo u liku; tim smo u naravski tečaj došli, jerbo političkih stranakah ima svagdje, a te neškode, dapače hasne, pridonoseći k bistrenju mislih i k onoj opreznosti, koje ponajviše treba u političkom životu. Š njimi ćemo se lako pogoditi.

Ja sam bisk. Št. jučer opet pisao povodom, da mu preporučim Ilića, učitelja vjerozakona na vojničkom zavodu u Bieloj-Crkvi, koji traži jednu izpražnjenu župu u gradiškoj pukovniji. Molio sam biskupa da prosbori kod kardinala riečcu za molbenika. Kod te prilike zahvalio sam mu se na pozdravu izručenom mi po Vama i pisao mu još nekoje neznatne stvari. Žao mi što on tako propada u obćem mnenju, nego ufam se, da će se to s vremenom izpraviti, kad se razbistre stvari. Da sam osvjedočen da mu se krivo čini, to mi možete vjerovati. *[O. o.]*

Srblji se odmiču od nas, više na svoju nego na našu štetu, to će oni osjetiti kašnje kad se bude kolač dielio. Mene srce boli misleći na taj naš medjusobni jad. *[O. o.]*

Poslanici srbske skupšćine već su se povratili, vele da su zaključke svoje poslali na Vaya, na Schmerlinga i na hrvatski sabor a jedan odbor da ih takodjer nosi samome Caru. Madjari se radi toga jako srde i psuju, što se niesu u naručje bacili ugarskom saboru.

Od Šuleka sam dobio danas pismo. Javlja mi da je Šok. prije umješćenja strašne muke pretrpio, nego da mu je za sad položaj osiguran. Sabor naš oteže, koliko može, dok se nesvrši ugarska

kriza, da vidi kuda i kamo treba okrenuti. Madjaroni žele ponajprije odnošenje k Ugarskoj urediti, a naši cjelokupnost krune povratiti. Nezna se za sada što će biti. —

Vaše sudjenice ili nesudjenice niesam iza Vas još vidio, možda tuguje u zakutku!

Ovdje je sve pri starom; odlazi ovih dana i Kutscheriher onda sam sam na sebi sasvime.

S Bogom! pozdravlja Vas liepo i očekuje na skoro odgovora Vaš

Preradović.

Tamišgrad 23/4 1861.

---

94. Ignjatu Brliću.

Moj dragi Brliću!

Ja Vam dugujem odgovor na dva Vaša pisma, koja evo na pisaćem stolu ležeći svaki dan me opominju da Vam se odgovorom odužim. Bio bih to učinio prije, da nisam skoro 3 nedjelje u Beču a 8 danah u toplicah kod Mehadije bio. S druge strane niesam ni znao šta da Vam pišem, jer ovdje sad sve miruje čekajući na riešenja u Beču i Pešti, a vrućina razagnala je sviet kojekuda na ladanja, te je slab družtveni život u gradu.

U Beču nesaznadoh ništa dobra za nas. Kude nas što neidemo u „Reichsrath" a s druge strane taj „Reichsrath" sa svojom ljevicom svaki dan se odurniji čini. Kod dvorskoga dikasterija namrgodjena su lica, što naš sabor neće da se sasvim odreče Madjarah te da se tako osigura obstanak dikasteriju; Mažuranić je na saboru i kao što mi Bertić piše gubi popularitet radi svoga očitog naginjanja u Beč. Što se našega sabora tiče to se dobro drži i mislim da samo zato oteže svoje razprave o sdruženju s Ugarskom da vidi kako će se ova s Bečom pogoditi. Ja mislim da ćemo na posljedku svi morati u „Reichsrath" nolens volens. A onda će se novo kolo zaigrati, u kome ja mislim Slaveni neće biti samo svirači nego vodje.

Ja u svom skromnom životu živim sveudilj kao onda kad ste vi ovdje bili. Službujem danom a večerom radim nešto za se. Nadam se dovršiti ovoga mjeseca poveću pjesmu u 4. spjeva „Stvorenje prvieh ljudih". U kolovozu želim s dopustom od dva mjeseca u Beč i Prag k djeci si ići.

Drago mi je čuti da ste zadovoljni u Osieku to Vam želi i nadalje Vaš iskreni prijatelj

Preradović.

Temišvar 6/7 1861.

---

95. *Ignjatu Brliću.*

Dragi Brliću!

Odgovaram Vam u hitnji na zadnje Vaše pismo, jerbo sutra u jutru polazim s dopustom od 2 mjeseca u Beč, Prag i t. d. Idem samo da me ovdje neima, jer je ovdje sad jako nezdravo a i nikakva drugog pravog života neima.

Žao mi da se je na[š] sabor osramotio iztupkom madjaronah, koji su se jako neparlamentarno u tom obziru vladali.

U ostalom ja se slažem sa postupanjem našeg sabora, a bio bi još više zadovoljan, da je zadržao ravnovjesje kao što nije.

Protivna madjaronska stranka u toliko krivo sudi što u realnoj uniji s Madjarskom nekakav spas uvidjeti hoće.

Ja to dokučiti nemogu. Dok smo god skupa u carevini austrijskoj dotle mi nećemo i nemožemo manje slobode od njih imati bili mi sdruženi ili ne š njima. Samo što bi u užjem savezu š njima još se barem za nekoliko godinah i prama njihovoj supermaciji boriti morali.

A da Madjarom ni dan današnji još nije do zbilja, da narodnostim jednako pravo podiele, o tom se svaki uvjeriti može, koji nije strastju osliepio. S druge strane ja im zamjeriti nemogu, jer se bore za svoj obstanak, koji je na izmaku.

Neugodna je ova naša sadašnja borba, ali budite uvjereni, da će s vremenom dobar plod dati, ako medjutim i nastane opet koja jalova godina.

Ovdje Vam je sve mrtvo. Sviet se razišao po toplicah i koje kuda. Političkog života takodjer neima, sve je umaknulo odkada peštanski sabor negovori. Ja ću ovog mjeseca biti u Vöslavi kod Beča izvolite mi tamo odgovoriti. Pozdravljam Vas liepo

Preradović.

Tamišvar 1. kolovoza 1861.

---

96. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Primio sam tvoje pismo a prije nekoliko danah i Ilićevo. Budući da sad nemogu glavom posredovati za Ilića, pisao sam odmah pukovniku Mayeru neka se on zauzme, da bude od strane General-Commande za onu župu preporučen, a ako nebude kasno to ću ja ove nedjelje u Beču ga preporučiti kod puk: Schrota. Radi crvena pojasa nemogu ništa učiniti jer me neima u Tamišvaru, kako vidiš, a niesam na toliko poznat s vladikom Bonnazom, da bi mu mogao o tom pisati.

Iza moga odlazka iz Tamišvara poslao ti je pukovnik Mayer putem zapovjedničtva Mehadinskih toplicah moju pjesmu i jedno pisamce od mene. Čudo me je da ju još niesi primio. Valjda je tamo dospjela kad si ti već odišao. Sad će ti sigurno već u rukuh biti. Molim te požuri se, da mi ju skoro pošalješ; ja ću biti ovdje cieli ovaj mjesec a možda i dulje.

Žao mi je da ti toplice niesu željena lieka dale, ali tješim se da će to tek kašnje doći, kako to već običava biti u obće kod svakieh skoro toplicah.

I ja se ovdje liečim pijuć vodu i kupajuć se radi moje jetre i očiuh. Bog dao te se oporavio, jer nevaljam za ništ.

Pozdravi kumicu i izjavi joj koliko mi je žao, što je bolovala nemilom groznicom. Nije čuda na ovoj strašnoj vrućini.

Pozdravi i Luku i reci mu da će mi drago biti ako mu moja preporuka od koristi bude.

S Bogom, da si zdravo i veselo u dvoru i van njega, to ti želi tvoj pobratim

Preradović Obst.

Vöslau kod Beča 14/8 1861.

97. Ignjatu Brliću.

Dragi moj Brliću!

Vi ćete misliti, da sam Vam se iznevjerio što vam sve do sada neodgovorih na vaše pismo od 12/8 o. g. Bio sam dopustom u Beču i Veslavi, da si oporavim zdravlje i da se nadjem s djecom si, s kojom evo već više godinah zajedno niesam bio. U to vrieme odrekao sam se svega pisanja i čitanja da odpočinem, zato ni Vama niesam pisao — oprostite dakle. U Veslavi bio sam s biskupom skoro mjesec danah, vidjali smo se često i razgovarali o politiki i

svačemu. Ja se š njime podpunoma slažem i nemogu odobriti postupanje one stranke u našem saboru, kojoj je Stojanović bio tobožnji kolovodja. Ja sam neprijatelj svake nepraktičnosti, osobito kad se u strast zavije te nevidi stvarih, kako jesu već kako ih sanja. Ta nesretna stranka, koja osudjuje narodnu našu neodvisnu politiku, nevidi, da je tim u prilog našiem dušmanom, koji vrebaju na sve strane, da nas predobiju, samo da nebudemo svoji, već tudja prikrpina. *[O. o.]*

Mi smo medju dvije vatre, valja nam se kloniti i jedne i druge a ne skakati u Peštansku da se oslobodimo Bečke. Ja se nadam, da će se u tom obziru razbistriti misli dok se sabor opet sastane, i da će onda razboritije postupati.

Posjetio sam i Bana u Badenu i razgovaro se š njime dugo o našieh stvarih. On je (barem po riečih mu) sasvim u porazumljenju sa čisto narodnom strankom, hvali Mrazovića, Žužla, Perkovca i t. d. i žali da se je prekinuo put dogovora sa vladom, do koga ćemo ipak napokon morati doći, što svak pametan čovjek priznaje.

Bio sam i s Mamulom. On je sasvim pro domo sua, psuje i grdi naš sabor i uvidja jedino blago za Dalmaciju pod sadašnjom upravom. Mladež dalmatinska neslaže se š njime, što mogu reći, po razgovoru sa jednim mladim Zadraninom, s kojim se sastadoh slučajno u Beču. On veli da je mladi naraštaj jako oduševljen za sjedinjenje s nama, i da se protivna talijanska stranka umanjava na očigled.

Ja sam svoju pjesmu: „Prvi ljudi“ dovršio i poslao Stojšiću, koji će ju rado napose dati štampati, jerbo, kako mi piše, nije prilike da će „Leptir“ dojduće godine izići. Ja sam dobitak na pjesmi posvetio spomeniku pokojnoga Lisinskog. Čudan sam znati, hoće-li se pjesma dopasti, jer nije jednaka značaja sa ostalimi mojimi pjesmami. Vlada u njoj više pobožan duh.

Drago mi je čuti, da se Vaš brat za bavljenja svoga u Zagrebu opet ogrijao na svom nekadašnjem suncu te i tako se opekao na njemu, da mu nije drugoga lieka bilo, no ponieti ga sobom, da se i nadalje ogrieva na njemu. Ja mu čestitam od svega srca! Javite mu to uz iskreni pozdrav moj.

Od jučer hoće ovdje sviet za sigurno da znade, da će vojvodovina do koji dan uzkrsnuti čisto po želji srbske narodne skupštine. Ja u Beču, gdje sam još prije 8 danah bio, niesam ništa čuo o tom. Ali moguće jest, jerbo je vladi dozlogrdio položaj u Ugarskoj

i hoće da pokuša drugim načinom da prodre. Vidjet ćemo što će biti i kako.

Pišite mi skoro o svemu što mislite da me zanima.

Pozdravlja Vas liepo Vaš iskreni Preradović.

Tamišvar 22/10 1861.

---

98. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Prije nekoliko danah vratih se iz Veslave i Beča i skučih se opet pod stari jaram.

„Prve ljude" popravljene ponajviše na tvoju poslao sam još iz Veslave Stojšiću za „Leptir"; ali kako mi Stojšić piše neće rado više ovaj izlaziti te sam nakan pjesmu dati tiskati napose. Dobio sam ovieh danah opet novijeh knjigah iz Zagreba i šaljem ti od svake vrsti po dva komada na razprodaj[u]. Ciena je na svakoj knjizi napisana.

Ja sam, vjeran si rieči, pisao još iz Veslave generalu Filipoviću radi tebe, ali neznam je-li pismo dobio i je li šta učinio radi tebe.

Čuo sam u Beču da će skoro amo Filipović doći; ako se to obistini imat ću priliku doznati što i kako je.

Šta čuješ od Benka? Je-li se udala Roza? A šta mi ti radiš i tvoji.

Piši mi skoro i obveseli time tvoga pobratima

Preradovića.

Tamišvar 22/10 1861.

---

99. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Primio sam tvoje pismo sa pjesmama. Hvala ti na popravcih, koje ću većom stranom primiti.

Glede Golgate moram da ti kažem, da u Conv. Lexikonu stoji Golgota i Golgata, dobro je jedno i drugo i zato sam ja primio Golgata poradi rime na *blata*.

Nerazumijem na jednom mjestu što si htio reći sa onim „pukim". Stih glasi ovako:

„*Dok si* mukom nemož' biti dobitnikom" —

a ti si metnuo mjesto ovog „dok si *pukim*", ja nerazumijem kako bi jedno mjesto drugoga stajati moglo.

Razjasni mi to!

Na jednom mjestu si opazio da bi dobro bilo da stoji mjesto *„u uzi“* *„u bjedi“*. Ti si valjda to zato mislio jerbo u izvorniku stoji *„w niewoli“* a to će reći naški *„u sužanjstvu“*, ne u bjedi ili nevolji. Nevolja je poljska *„niedola“* tobož *neodolja* = zlo komu čovjek odoljeti nemože.

Prekojučer čestitao sam Mažuraniću na njegovom kancelarstvu i kod te prilike preporučio tebe i opet za savjetnika u Zagrebu ili gore kod kancelarije. Bog dao te mi preporuka od uspjeha bila. Ako mi bude moguće doći ću božićovati kod Vas i odsjest ću rado kod Kukulj. da tebi prištedim nepriliku.

Piši mi dvije rieči poradi onoga *„pukim“* da znam kako si to mislio. Pozdravi kumicu i dječicu kao takodjer i tvoga Gosu.

S Bogom! tvoj iskreni Preradović.

Tamišvar 24/11 1861.

---

100. Ignjatu Brliću.

Moj dragi Brliću!

Oprostite što tako kasno odgovaram na Vaše pismo od 9/11 o. g. Niesam nekako dospio te i niesam pravo zdrav: Živci su mi jako uzbunjeni.

Hvala Vam ponajprije na poslanom pismu Vašeg brata, koji je imao dobrotu sjetiti se mene u Budimu i prepisati za mene onaj nadpis u tamošnjoj pravoslavnoj crkvi. Ja sam za taj napis znao, ali kako znate, pokojnik, na koga se ta nadgrobnica odnosi, nije od moje familije već od Bačvanskih Preradovićah, kojih smo lozu mi zajedno razvili prošaste zime. Ništa nemanje ipak sam obvezan Vašem bratu na toj ljubavi prama meni, na kojoj mu hvala. Izvolite mu to javiti.

Namjeravam ovieh danah biskupu pisati, da mu se opet javim i da ga za pomoć zamolim u jednoj stvari, privatnoj do duše ali meni jako važnoj. Ako prije moga pisma kod njega se desite izjavite mu moje nepromjenjivo štovanje.

Naše političke stvari došle su u kolotečinu, u koju su po naravi svojoj morale da dodju. Ja se nadam dobrom razvitku, ako i nadalje naše oblasti budu tako pametne, da neostave narod na cjedilu, već da popuste sili, gdje joj odoljeti nemogu ali — da kako — ogradjujuć se proti posljedicah pravnih.

Po mome mnenju ipak smo kod svega zla nešto i dobra stekli Ustrojenje naše dvorske kancelarije i stola sedmorice u toliko je važno za nas u koliko su obe oblasti bedem proti madjarskim navalam. Madjarah smo se na ovaj način kako tako riešili, a sad možemo sdruženimi silama boriti se proti Bečkoj centralizaciji, koja na posljedku morat će da popusti.

Ja nemislim da je pravo od Vaše strane, što nepiš[e]te komu od dvorske kancelarije poradi Vaše molbenice za „stallum". Tko zna je-li tamo i prispjela.

Žao mi je, da mi jučer nije na um palo kad sam Utješenoviću pisao, bio bi ga mogao za tu stvar zapitati. Ako želite to ću ja na skoro učiniti.

Odavle nemam Vam ništa osobita da javim. Umukoše glasovi o ustrojenju Vojvodovine; sav sviet misli, da se vlada s madjarskimi konservativci pogadja, te ovi za živu glavu neće da za Vojvodovinu znadu.

Pozdravite brata kao što Vas pozdravlja Vaš iskreni prijatelj

Prerad.

T. 16/12 1861.

---

101. Stjepku Ljuboju Lopašiću.

Dragi Gospodine!

Danas sam dobio odgovor od gos. Stojšića, gdje mi javlja, da Vam je poslao moju pjesmu: „Prvi ljudi" koju sam ja već lanjske godine namienio bio ovogodišnjem „Leptiru". To mi je drago.

Ja nikakove nagrade nezahtjevam već samo želim, da mi zadnju korekturu (prije nego se pjesma tiska) na pregled pošaljete; zatim ako mislite, da bi se nekoliko stotinah iztisakah napose štampane pjesme moglo razprodati, da taj tisak ugovorite s dotičnim tiskarom, da knjige razprodate i naplativši tiskara i Vaš trud da ostali dobitak pošaljete dotičnom odboru za spomenik pokojnog Lisinskoga. Od tih na pose tiskanih exemplarah ja bi želio dobiti 20 komadah, da mogu nadariti prijatelje koji i meni svoje spise badava šalju.

Promislite tu stvar i pišite mi što prije svoje mnenje kao takodjer kad će „Leptir" izići. Vaš odani

Preradović.

Tamišgrad 20/12 1861.

102. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Sa velikom radošću čitah u zadnjem Glasonoši tvoju krasnu pjesmu: „Pjesniku istočnog bisera“; znam da će ju svatko s istim čuvstvom čitati. Kad si se već jedanput nakanio deder sada i nadalje gudi na guslah javorovijeh. Bit će tebi slava a nama ugoda.

Javljam ti ujedno, braco, da nemogu k Vama na Božić doći. Il' je lienost ili nekakvo nezadovoljstvo sa samim sebe, neda mi se maći iz običajnog gnjezda. Da bi me tko kriomice mogao prenesti da se nadjem na jednoč na badnjak kod tebe, drage volje bi pristao na to, ali ovako nikako mi se neda. Oprosti dakle i izpričaj me takodjer kod Alekse što niesam u stanju održati rieči.

Pozdravi Aleksu i kumicu i sve ostalo, što se mene spominje a ti budi mi zdravo i veselo u krugu si dječice, sprovedi veselo blagdane i spusti se sretno u novu godinu, k kojoj ti svako dobro želi tvoj

Prerad.

Tamišgrad 23/12 1861.

103. Trnskomu.

Dragi Ivane! [1861.]

Šaljem ti evo na pregled i popravak prevod one krasne poljske pjesme, koju sam ti u Veslavi pokazao, i molim te da mi ju vratiš najdulje za 8 danah. Nije dugačka, moći ćeš ju za kratak čas promotriti i popraviti ako gdje koju pogriešku nadješ. Šaljem ti už nju i izvornik kao takodjer češki prevod, da imadeš mjerilo pri ruci.

Jesi-li primio knjige, koje ti poslah prije jedno 14 danah? Sada radim na jednoj pjesmi o krasoti i milini našeg jezika. Poslat ću ti i nju na pregled kad ju dovršim. — A što mi ti radiš? Je-li Onjegin skoro gotov? a šta kaniš onda? Deder onda nešto izvornoga.

Ovdje ništa nova — u Zagrebu koješta, vidjet ćemo kud će puknuti.

Piši mi skoro. Pozdravi kumicu, pukovnika i sve ostalo znanstvo, kao što tebe pozdravlja tvoj pobratim

Preradović.

P. S. Kako mi Stojšić piše neće „Leptir“ ove godine izići, neznam poradi kakva nedostatka. Moju pjesmu „Prvi ljudi“ namjerava St. napose izdati. Ja sam dobitak (ako ga bude) posvetio Lisinskovom spomeniku. Da si zdravo!

104. Ignjatu Brliću.

Moj dragi Brliću!

Dodje mi i drugo Vaše pismo, prije nego sam Vam na Vaše božićno odgovoriti mogao. Nije se to sbilo po nemarnosti, već što niesam baš pravo imao šta da Vam pišem a niesam ni pravo zdrav ove zime. Istina je da mi je biskup odgovorio prem ne sasvim po želji glede jedne prošnje svoje. Ja sam mu opet nanovo nedavno pisao. Ja znam da bi me biskup rado u Domovini vidio, ali neima tomu sad prilike a da Vam pravo kažem i neželim si sad u ovoj neizvjestnosti.

Drago mi je čuti, da ste se liepo umjestili i da ste sad bez brige za koju godinu, što mnogo vriedi u sadašnje vrieme.

Bilo bi jako dobro po nas, da Rački bude savjetnikom kod dvorske kancellarije u struci, kojoj je sasvim vješt i za koju boljega neima. Dellmanića nepoznam ni najmanje, zato nemogu ništa reći je-li on sposoban za savjetnika, ali bit će sigurno, kad ga Vi hvalite a biskup se zauzimlje za njega. Vladika Maširević bio je u Beču i vraća se sutra kući iz Pešte, gdje se je za nekoliko danah zaustavio. On je pun nade odišao u Beč a i pisao iz Beča, da stvari dobro stoje za njega glede patriarhstva. Dvor će biti za njega a i obe kancellarije, ali neznam što će izbornici reći. Ako postane neće biti gorje po slogu srbsko-hrvatsku nego što je do sad bilo, bolji će biti svakojako od pokojnika. Pisao je takodjer poradi Vojvodovine da je sva prilika da će u život stupiti, ali ja nedržim ništa do toga, to se već mnogo putah govorilo, pa nikad ništa. Dok vlada iole nade ima da se pogodi s Madjari neima govora o Vojvodovini a i Hrvatska bit će joj pastorče. *[O. o.]* Mi valja da kazujemo volju pogadjati se s vladom i valja samo da na bitnih glavnih stvarih nepomično stojimo a u ostalom da budemo skloni popustiti. Sadašnje naše stanje jako je neugodno kao svako prelazno, ali ja mislim da neće i nemože dugo obstojati, tim manje što izvanjske okolnosti Carevine niesu prijatne.

Jučer je stalo u „Pozoru“ da će na Vas i mene poslati iz Zadra Kačićev „Album“ na razdjeljenje na one ljude, koji su prineske položili za izdavanje iste knjige. Ako možda pošiljka, nenašav Vas odje, stigne Vam u Osiek a Vi mi ju pošaljte amo ujedno sa popisom prinesnikah. Ako-li Vam nedodje a Vi mi pošaljte samo rečeni popis. Da ste zdravo! Vaš iskreni prijatelj Preradović.

Tamišgrad 11/2 1862.

105. Stjepku Ljuboju Lopašiću.

Dragi Gospodine!

Iz Vašega pisma od 1/2 uvidjam, da Vi mene razumjeli nieste. Moja je želja sljedeća: Prosudite sve okolnosti nebi-li se moglo nekoliko stotinah napose tiskanih exemplarah moje pjesme: „Prvi ljudi“ (n. p. 4—500 stotinah) razprodati. Ako mislite da je to moguće a Vi se pogodite s tiskarom, razprodajte pjesme, naplatite od dobitka tiskara i svoj trud a što ostane to neka bude posvećeno spomeniku pokojnog Lisinskoga. Ja u tom slučaju zahtjevam samo 20 prostih iztisakah.

Ja sam Gajevoj tiskari već prije osam danah poslao natrag korekturu i zajedno joj želju izjavio, da mi još jedanput otisak na popravak pošalje. Neznam hoće-li učiniti.

Molim Vas za odgovor glede moje želje, da znam na čemu sam. Pozdravlja Vas Vaš iskreni

Preradović.

Tamišgrad 12/2 1862.

---

106. Krešiću.

Dragi Gospodine!

Moram da Vam se zahvalim na časti, koju mi dadoste uvrstivši moj oblik i životopis u svoj cienjeni list. Nemogu, da se upustim u potanje razglabanje svega što o meni rekoste, samo želim da zaslužim sve ono i da blagonaklonosti ondje izraženoj uzmognem djelī odgovoriti.

Nemogu ipak propustiti da nespomenem nekoliko pogriešakah, koje se uvukoše: Izpušćeno je iz početka, da sam dvije godine išao u školu u Gjurgjevcu, moralo bi dakle ovako biti: „Zatim dvije godine u Gjurgjevcu a jednu u Belovaru“. Dalje pogrieška je valjda tiskarska, da sam koncem 1834 godine bio odpremljen u Akademiju, mjesto godine *1830.* Napokon moram primjetiti da ***nije*** istina da sam napisao „Obširnu povjest“ naroda hrvatskoga od godine 1835 do danas. To mora biti neporazumljenje jerbo ja nikad nikomu toga kazao niesam iz uzroka što te povjesti pisao niesam. Što se prvih dvijuh pogrešakah tiče to bi Vas molio, da ih u dojdućem broju popravite, glede zadnje činite kako vam se svidi. Molim Vas pošaljite mi 10 komadah 1. svezka Jurkovićevih djelah a u buduće možete mi isto toliko iztisakah svake nove ***dobre*** naše knjige na prodaju poslati.

Vaš list sveudilj liepo napreduje. Drago mi je, da ste se na moj svjet obazreli te neprimate unj zločestih pjesamah, kojimi „Glasonoša“ obiluje na svoju štetu i na negodu svojih čitateljah. Kad opet štogod sklepam, što ali neće tako skoro biti, jer mi služba nedopušta — poslat ću Vam na upotriebljenje ako bude čemu.

Pozdravlja Vas liepo i želi Vam svako dobro Vaš iskreni prijatelj

Preradović.

Tamišgrad 20/2 1862.

Hvala na Ladi i koledaru!!

* * *

Krešiću.

Nacrt moga života.

Rodio sam se god: 1818 na Josipovo (19. ožujka) u Grabrovnici, selu Gjurgjevačke krajiške pukovnije, gdje mi otac zastavnikom bijaše. Porodica Preradovićah ima svoju postojbinu u Grubišnompolju, selu u istoj pukovniji; tu se više kućah tog imena nalazi, a pripoviedaju stari ljudi da su Preradovići iz Like se tamo doselili. U osmoj godini, do koje doba niesam ni rieči drugog koga jezika znao do materinjeg, počeo sam u školu ići, najprije u Grubišnompolju, zatim kroz dvije godine u Gjurgjevcu, onda jednu godinu u Belovaru u vojničkom zavodu. — Godine 1828 na samo mlado ljeto umrie mi otac; materi udovici podje za rukom dobiti za mene mjesto u vojničkoj akademiji u bečkom Novomjestu, kamo me odpremi koncem god. 1830. — Tu bijah osam godinah; učih se dobro, tako da sam ponajviše prvi bio medju 60. učionikah moga razreda. Koncem god. 1838 izstupim poručnikom iz Akademije i budem po želji si uvršćen u slovačku pješačku pukovniju tada zvanu baron Bakonyi, sada grof Gyulai br. 33. Prem da sam se u akademiji češki učio, ipak sam zaboravio u ono osam godinah svoj materinski jezik tako, da došav kući, niesam se mogao razgovarati s materom, koja do svoga drugoga jezika nije znala. Ali u razgovoru s majkom i sestrom probudjivahu mi se kao iz sna sladki izrazi djetinske dobe i nakon osam nedjeljah, koje š njimi provedoh, prilično sam opet naški govorio. — Dodjem si u pukovniju, koja tada u Milanu stajaše, i nadjem u njoj nekoliko Hrvatah častnikah; š njima sam se ponajviše družio, ali nimalo u narodnom duhu, koga tada medju oficiri slabo gdje bijaše. Bavio sam se izvan službe ponajviše njemačkim pjesničtvom, u kom sam već u

Akademiji pokuse pravio. — Godine 184 . dodje u istu pukovniju sadašnji vel. župan Ivan Kukuljević Saccinski, izstupiv iz ugarske garde kao poručnik. On me prvi stadè nagovarati da se okanim njemštine i da pišem u narodnom jeziku; ali uvidiv da nemogu; jer mi manjkaše znanje dovoljno našega jezika, skloni me barem na to, da sam mu obećao narodni koji predmet u njemačkom jeziku opjevati. Tako sastavih pjesmu: „Djevu uskokinju“ (Das Uskokenmädchen), koju Kukuljević poslà u Zagreb te bude tamo tiskana u njemačkom časopisu „Croatia“. Zatim počeh prevoditi Gundulićeva „Osmana“: ali nedotjerah daleko.

Kukuljević odè k 3. batalionu u Komoran, a pukovnija morade u proljeću god. 1843 u Dalmaciju, te ja š njom.

Putem u Dalmaciju dodjem u Mletke i tù se upoznam s Špirom Dimitrovićem, sadanjim kapetanom u miru, koji bijaše kolovodjom jako živahna društva hrvatskih častnikah tada se u većem broju u Mleteih nalazećih, koji narodnost svoju očito izpovjedjahu i narodne pjesme pjevahu vozeći se po kanalih mljetačkih. U tom društvu vesele dane provedoh, tu sam prvi put čuo Kačićeve pjesme čitati i pjevati, tu baš prvi put podublje osjetih slast i moć našeg narodnoga pjesničtva, komu se posvetio i Špiro Dimitrović, te me obradovà više putah pročitavanjem svojih pjesamah, jako liepo sastavljenih po liku Kačićevieh. Obvezah se na razstanku Špiri Dimitroviću, da ću mu poslati iz Dalmacije pozdrav preko sinjeg mora u našem jeziku.

Dodjoh u Zadar, gdje tada Ante Kuzmanić pripravljaše izdavanje „Zore Dalmatinske“. Š njim se družih mnogo a pravdah se ne manje radi pravopisa. On htjede zadržati stari Dalmatinski, a ja sam želio da primi novi hrvatski. Nedadè se K. skrenuti i tako „Zora Dal.“ ugleda bieli sviet u staroj haljini.

Da održim zadatu rieč Špiri D. sastavim onaj pozdrav, *prve* redke u milom materinjem jeziku. Pjesma ta slaba je po jezgri i po odjelu, a nije drukčije ni moglo biti.

Špiro D. odzove mi se krasnom pjesmom, gdje opjevà obsjedu grada Zadra od Turakah, strašan boj š njimi a nas sve članove mljetačkog veseloga družtva kao junake toga boja.

U to i Kuzmanić nagovarao me je kod svake prilike da sastavim pjesmu za prvi broj „Zore“. Bilo mi je jako mučno ne učiniti mu tu ljubav, ali još mučnije stupiti na vidik s pjesmom u našem jeziku.

Iza duga otezanja i u skrajnje već vrieme latih se pera i napisah, ne bez straha, onu pjesmicu: „Zora puca bit će dana“.

Tim sam učinio odlučan korak za svu budućnost, jerbo uspjeh te pjesme ohrabri me tako, da se pouzdah u svoje sile i od te doba okrenu[h] ledja njemačkom i posvetih se dušom i srcem narodnom pjesničtvu.

Koncem god. 1844. postanem na[d]poručnikom. Iza Kuzmanića bude I. A. Kaznačić urednikom „Zore“, tada mladić pun pjesničkog duha i domorodne ljubavi. S njim se sprijateljih i zastupah ga nekoliko mjesecih u uredjivanju „Zore“ kad on morade poradi osebnih poslovah natrag u Dubrovnik.

God. 1846 izdadoh do tada ponajviše u „Zori“ izišavše pjesme pod naslovom „Prvenci“ tiskom Demarchi-Rougierovim. Koncem iste godine budem premješćen k 3. batalionu u Peštu, što me gorkom tugom razcvieli, jerbo moradoh se razstati od zaručnice si.

U proljeću sljedeće godine dodjem natrag u Zadar; putem tamo svratim se u Zagreb, gdje budem po pokojnom Stanku Vrazu uveden u nekoliko domorodnih kućah i svuda jako prijatno dočekan. Upoznah se kod te prilike s našimi spisatelji, s braćom Mažuranićima, s Šulekom, Babukićem, Rakovcem, Demetrom, Užarevićem i t. d.

Došav u Zadar neimadoh dugo sreće biti si sa zaručnicom, jer ova moradè po smrti sestre si, kod koje stajaše u Zadru, k dru-
[Ostali se dio nacrta izgubio].

---

107. *Krešiću.*

Dragi Gospodine!

Primio sam knjige i nadajući se, da ću ih razprodati, šaljem Vam evo unapred novce t. j. po računu Vašem 18 f. — 50 kr. Prilažem nadalje 6 f. i molim Vas da me njimi predbrojite kod Jakića na one hercegovačke propoviedi.

Pozdravljam Vas liepo! Vaš Preradović.

Tamišgrad 1. ožujka 1862.

---

108. *Račkomu.*

Dragi Gospodine i po duhu prijatelju!

Neimajući nade, da ću se tako skoro, kô što želim, s Vami lično upoznati, uslobadjam se ovim listom predstaviti se Vama kao velikog Vašeg štovatelja. Vaše rodoljublje, Vaša revna radinost na

književnom osobito povjesničkom polju, odavna su već moćnimi vezi izmedju Vas i mene, koji pratim iskrenom ljubavlju ono malo slavnieh muževah naših, kojimi se narod naš diči, i medju kojimi ste i Vi. Vi se, kako doznadoh, nalazite sada u dvoru našeg velikodušnoga Mecena, koji kao luč na obali morskoj stoji i našem u bolju budućnost putujućem narodu ravnalom biva na uzburkanom moru života njegovoga. Taj sretan slučaj rodi u meni misao, nebi-li Vam sada u mirnom okrilju toga našeg slavnog pokrovitelja moguće bilo, da se latite pera pa da napišete povjest našega naroda, komu tuj krstni list manjka, tè ga zato i drugi narodi nepoznadu.

Po Vaših većih i manjih dosadanjih povjestnih pokušajih sudim da ste Vi jedini kadar to važno djelo dostojno izvesti i osvjetljati sebi i rodu lice.

Oprostite što se usudih Vami taj predlog učiniti; kažem da je samo misao jedna, koju oddavna njegujem i koja me evo tako nadvladà, da Vam ju priobćujem.

Kod te prilike molim Vas za jednu ljubav. Čitao sam u Kvaternikovoj razpravi, da je prije Muhačke bitke jedan Frankopan, mislim Kristof, na nekom sastanku s madjarskimi velikaši u Ostrogonu dao jednom od ovijeh zaušku poradi neke uvriede. Rado bi znao potankosti toga dogadjaja i molim Vas da mi ih priobćite ako su Vam poznate, ili ako ste u stanju dokopat ih se bez velikoga truda. Nije sile po prilici kad Vam bude moguće.

Izručite preuzvišenom gospodinu biskupu moje visoko štovanje, pozdravite prijatelja Kurelca i odzovite se skoro Vašem pravom cjenitelju i prijatelju

Preradoviću.

Tamišgrad 3. ožujka 1862.

---

109. Ignjatu Brliću.

Dragi moj Brliću!

Primio sam Vaše pismo od 2/3. o. g. i uvidio iz njega baš sa žalošću da biskup a i Vi už njega duhom klonuste. To je značaj i najboljih našieh ljudih da s ćutljiva srca svoga odmah podlegnu kako nenadane nepovoljnosti glavu im pritisnu. Na zemlji je vječna borba a onaj nebiva pobjediteljem, koji za koji čas drugoga nadvlada, već onaj, koji na temelju pravednih načelah stojeći uztraje.

Ako su naši ljudi, koji sada s nama zapoviedaju, nepravedni, budimo mi pravedni i vjerni svome boljem uvjerenju. Ti ljudi kako su se popeli na visoka mjesta tako mogu i pasti a na njihova mjesta drugi bolji doći. Ako nezakonite stvari zapoviedaju to će im se nezakonitost u svoje vrieme pokazati na dojdućem saboru.

Naše je sadašnje stanje provizorno, nemože dakle biti savršeno, ali svakojako je stoput bolje, nego-li je prije godine danah bilo. Ako nećemo da krivo sudimo to svoje stanje moramo ga sa narodnog gledišta smatrati, to je temelj, na komu valja da uztrajemo kroz sve nepogode, kojih će uviek biti dok je svieta i vieka. A s toga gledišta moramo uvidjeti, da više sada na *svojih* noguh stojimo nego ikada. Mi imamo svoje pridvorje (Hofkanzlei) mi smo se riešili Madjara. Te dvije stečevine važu više za našu budućnost nego-li nam škode sve nastavše nepovoljnosti, koje će kao pljeva spasti i proći kad duhne novi vjetar u Austriji, koji će sigurno za koje vrieme duhnuti. Narodnost i federacija to nek nam budu kao dva oka uviek u glavi. Za prvu valja da se mi sami borimo a za drugu imamo toliko pomagačah, koliko ima narodnostih u carstvu. Federacija sadržava pako u sebi slobodu kao jezgru. Najprije narodnost pa onda sloboda. Sloboda pogažena opet se pomladjuje, ali narodnost izgubljena težko ili nikada. *[O. o.]*

Budimo muževi pa pokažimo u nesreći da smo stalni, onda će nas se neprijatelji bojati — ali ako budemo tudje pribježnice nikada! Neka biskup neklone duhom, doć će i njegovo vrieme!

Ja još niesam dobio Kačićeva Albuma a stalo je u novinah, da su opremili knjige još početkom p. m. Kad dodju, ako meni dodju, poslat ću Vam po želji nekoliko komadah, učinite to isto Vi ako Vama dodju. — Ovdje ništa novoga. Vladika ide u subotu u Karlovce. Pozdravlja Vas Vaš iskreni Prerad.

T. 11/3 1862.

R—ć je lisica a ujedno i kukavica, doći će i on na rešeto pa rado i proći. Takovi ljudi mene nemogu uvriediti.

---

110. *Trnskomu.* [1862.]

Dragi Ivane!

Primio sam tvoje pismo od 23/4 i evo me na odgovoru.

Drago mi je čuti da si ti i svi tvoji zdravo. Uzdržao Vas bog tako i na dalje!

Tvoj plač za Stoosom odmah sam poznao kao tvojinu, prem da niesi podpisan. Liepo si udario narodnom žicom. Gledaj da se što prije otreseš Onjegina pa da uzmogneš vlastitim krilma uzlećeti. Bit će ti laglje a nama svima ugodnije.

Promjenom u „Kiparu" niesi zabrazdio, samo s jednim mjestom neslažem se gdje si ono stavio mjesto moga „noži, šila" — „nožah sila", ali to je mala stvar i nije vriedna ni da se spominje, u ostalom sam zadovoljan s tvojim popravkom.

Benko ide do skora u Beč moljakati dozvolu za udaju Rozinu, neznam hoće-li ovuda proći.

Novoga ti neznam ništa javiti. Geci pišem ujedno i molim ga neka mi službeno od strane regimente odgovori na moj dopis poradi potraživanja obitelji „Preradovića". Imajući kojekakvoga drugoga posla objesio sam za sada gusle na klin do nove hore.

Pozdravi kumicu i sve svoje i naše i bud[i] zdravo po želji tvoga pobra

Preradovića.

---

111. Ignjatu Brliću.

Moj dragi Brliću!

Neznam šta je od Vas, da mi tako dugo neodgovarate na moje pismo, osobito u ovaj čas, gdje mi imate o odstupu biskupovu koješta kazati — tako barem mislim. Ne-bi rado da ste bolestni ili možda srditi na mene prava zdrava. Odzovite se skoro, da znam na čemu sam.

U ovaj hip doznajem po jednom pismu iz Zadra, da je svežanj knjigah „Kačićevog Albuma" bio odpremljen na Luku Botića u Djakovo i tamo valjda još leži ako ga Vi primili nieste. Molim Vas pišite il poručite odmah Botiću neka Vam knjige pošlje a Vi uzdržavši nekoliko komadah pošaljite ostale meni s popisom onih, na koje ih ovdje razdieliti imam.

Ovdje novoga ništa, o vojvodovini ni glasa ni traga. Biskupu sam pisao onomadne i očekujem željno odgovora poradi jedne stvari, za koju ga na novo molih.

Vaša se nesudjena udaje za Maširevića, brata Samuelovog, dakle za Vas već kasno; morate pregorjeti.

Pozdravite brata, ako š njime budete kao što Vas pozdravlja Vaš iskreni

Preradović.

Tamišgrad 13/5 1862.

---

112. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Oprosti što ti se tako kasno odzivljem na tvoje pismo od 12/5 o. g. niesam prije dospjeti mogao imav kojekakvih manjih i većih ali neodloživih posalah. Ti želiš moj sud o tvom Onjeginu i čudiš se što ti o njemu u zadnjem si pismu ništa nespomenù. Ja ću ti evo iskreno po srcu kazati svoje mnenje. Ja Onjegina nepoznam niti s izvornika niti s prevoda — niesam ga čitao, nemogu dakle suditi da-li mu tvoj prevod dolikuje ili ne. U ostalom to prvo pjevanje — neznajući ostala — kao uvod pjesme nije me moglo ugrijati. To glede bitnog utiska tog pjevanja. Što se lika tiče, to nemože biti bolji; čistoća jezika gibkost sloga i pravi narodni značaj jezika to sve tako liepo i skladno teče u tvom prevodu da čovjek i neosjeti da je to prevod — u tom si opet svoju majstoriju pokazao i to priznavaju vještaci kompetentniji od mene. Slava ti!

Za tvog „Graničara“ gledat ću da štogod za dobe sklepam.

Da-li ti taj koledar s svoje volje ili s višje želje izdaješ?!

Ja sam si opet naprtio ogromno breme na vrat, pod kojim ću možda više godinah ako ne do smrti stenjati. Osnovao sam na veliko jednu pjesmu razredjenu na jedno desetak pjevanjah i radim sada na prvom; kad ga svršim poslat ću ti ga na ugled i popravak.

Bio sam onomadne na jedan dan u Bjeloj-Crkvi kod Kukuljevića. Sproveli smo veseo dan i spominjali se takodjer i tebe.

Baš danas dodje odozgò dozvola gen. Benku da može Roza se udati za kap. Neumanna. Eto i toj rani lieka.

Tvoj pozdrav sam izručio Petričeviću.

Pozdravi Gecu i sve svoje osobito kumicu i kumče i piši skoro tvome pobratimu Preradoviću.

T. 4/6 1862.

---

113. Ignjatu Brliću.

Dragi Brliću!

Niesam Vam sve do sada odgovorio na Vaše zadnje pismo, jer sam se od dana do dana nadao da će mi one knjige Kačićeve doći. Ali eto neima ih a ja budući 1. d. m. polazim odavle k djeci si u Prag u Beč, to hoću da Vam se prije sa nekoliko riečih odzovem.

Da je biskup St. odstupiti morao naravna je stvar, bolje je po njega a biti će bolje i za buduće njegovo djelovanje, jer ja mislim svakojako, da će ga još znatna uloga zateći za života. *[O. o.]*

Naše političko stanje nije sasvim povoljno ali je ipak mnogo bolje nego-li u Madjarskoj. Ovdje najveći stekliši (Stokinger n. p.) žele promjenu u upravi makar i absolutna bila, samo da se rieše ovoga strašnog nereda, koji sada zavladao u svih županijskih poslovih. — Dvorska kancelarija i sud sedmorice to su do sada dva temeljna kamena naše narodne sgrade, na kojoj nam ponajprije raditi valja pa bilo to i na ustrb slobode, koja nam na posljedku uzfaliti neće, jer u borbi za nju imamo na sve strane pomagačah — sav izobraženi sviet, — a za narodnost moramo se sami boriti, jer ona je svim našim susjedom trn u oku. Ja se dobru nadam — s vremenom. Odavle neimam Vam baš ništa novoga javiti — sve spava!

Molim Vas hoću-li dobiti skoro odgovor od Vaše županije poradi one moje molbe glede obitelji Preradovićah.

Pozdravite brata ako budete š njime ili mu uzpišete.

Da ste zdravo po želji Vam prijatelja Preradovića.

Tamišgrad 26/7 1862.

---

114. Kukuljeviću.

Moj dragi Ivane!

Čestitam ti na ruskom redu, koga dobì onomadne u priznanje tvojih velikih zaslugah za našu literaturu.

Bog te živio!

Sad, brate, moram da ti se tužim. Ja sam pod 15. veljače o. g. obratio se na tvoju slavnu županiju, moleći, da izvoli protražiti u svom području, da li se koja obitelj moga imena gdjegod nalazi, da-li je plemenita i t. d. Ja još očekivam odgovor na tu svoju molbu. Molim zato evo i tebe da potjeraš taj posao jer mi je nuždno potrebito imati skoro odgovor.

Pozdravljam te liepo kao tvoj stari prijatelj

Preradović.

Tamišgrad 18/10 1862.

---

115. Ignjatu Brliću.

Dragi Brliću!

Primio sam knjige: Kačićev Vienac i Botićeva Petra Bačića. Prvi sam razdielio a posljednjeg predao po želji Vam kapetanu Matasoviću na razprodaju.

Ja se vratih, evo mjesec danah već iz Beča, gdje boravih sa djecom ugodne dane. Ovdje nadjoh sve na starom, Srblji ovdje kao da ih neima, ni vojvodovina više ih nezanima a baš ni mene jer znam da će biti *(ako bude)* kilavo diete.

Siromah Tkalac propadè zajedno sa listom si, neznam jeste-li čuli da ga je nestalo iz Beča, žena mu s djecom u najvećoj nevolji, jer je njezin imetak od 17. hiljadah for., uloživ ga u list, potrošio. Neima sreće za naše ljude u Beču.

Pravo velite, da se za sad valja okaniti politike i raditi na književnom i administrativnom polju na korist naroda. Doći će i za politiku opet zeman i možda prije nego-li sadašnji kolovodje misle i žele.

Ja niesam pravo zdrav, zato nemogu da odgovorim mnogim zahtjevom, koji žele da im štogod pjesničkoga ráda pošaljem.

Čestitam bratu na stečenom sinu i pozdravljam ga liepo.

Jesam kao uviek Vaš iskreni Preradović.

Tamišgrad 4/11 1862.

116. Krešiću.

Moj dragi prijatelju!

Neću se prevariti ako kažem, da ja Vašega pisma od 30. ožujka primio niesam, to zato mogu kazati, jer ja nikomu — ni najmanjem ni najvećem — odgovora dužan neostajem. Dakle ili ja Vašega pisma ne primi[h] ili Vi neprimiste moga odgovora, jedno ili drugo mora da je bilo a kako je bilo to bogme neznam, jer je tomu već skoro godina danah.

Krivo mi činite misleći da su drugi književnici sretniji primanjem književnih prinesakah od mene. „Glasonoša“ od kako izlazi dobio je samo *jednu* moju pjesmu a „Leptir“ skoro u dvije godine takodjer *jednu* a drugi nitko, dapače morao sam se na više mjestah odreći kao Prettneru, Stokanu i t. d. — Sve to *ne* iz nemarnosti, moj prijatelju, već iz nemogućnosti. Slabo zdravlje i druge kojekakve neugodne okolnosti, služba — nedadu mi duhu,

kako bi htio, da se pjesmi posveti. On bi rado gore u visine nebeske, ali neda slabo zemlji prikovano tielo. Zato oprostite!

I sám sam već mislio da bi morao štogod Vam opet poslati, da me nezaboravite, i gledat ću ovijeh svetakah da barem jedan ulomak prigotovim, nadajte mu se početkom nove godine.

Primio sam I. dio „Pučkih propoviedih", hvala Vam na pošiljci a molim Vas pošaljte mi uz moj koledar, koji me po cielogodišnjaku Glasonošinu ide, jošte tri komada istog koledara i jedan njemački Zagrebački ili Karlovački koledar, u komu se kao u Vašem sve oblasti popisane nalaze, ako nebi takovoga bilo onda mi pošaljte samo 3 komada Vašega (osim moga.)

Pozdravljajuć Vas liepo jesam Vaš prijatelj

Prerad.

Tamišgrad 20/11 1862.

---

117. Ignjatu Brliću.

Dragi Brliću!

Neznam tko je komu zadnji pisao; ja se laćam pera da propratim ono 8 fr, što mi dadè Matasović za razprodane knjige Botićeve.

Iz ovieh stranah ništa novog neimam da Vam priobćim, stara kukavnost, koja sada na novo kod Srbaljah pomalja glavu, te im godi na Hrvate udarati zato što ih ima na svietu.

Čujem da i kod Vas tamo ta nesretna razpra svoje zube kesi i da brat na brata reži; čujem da i medju katol[i]ci nekakva *srbska stranka* biva. Hvala bogu sad imamo jednu stranku viš[e]. Ja se još jednoj nadam, koja će se sklopiti na slozi i bratinstvu izmedju Srbah i Hrvatah i svakoga budalom proglasiti, koji medju njima razlike traži; toj ću se stranci i ja pripisati; ta jedina pred Bogom je pravedna a sve druge to su ili glupost mnogih ili oholost pojedinih.

Žao mi je što je Vaš brat išao ono pisati u „Narodne Novine" i dao povoda onom pravdanju te tako si naškodio u obćem mnenju. Gdje je čednost i umjerenost! koje i najpametnijemu treba da neposrne, — zlatne rieči piše „Slavonac" u zadnjem svom broju, onako valja da svi pišu i *rade!*

Da ste zdravo po želji Vam prijatelja

Preradà.

Tamišgrad 31/1 1863.

---

118. Okrugiću.

Dragi Gospodine!

Na oglas Vaš 25 siečnja o. g. javljam Vam, da možete 10 komadah Vaših pjesamah na mene upraviti; ja Vam jamčim za razprodaju.

Želeći Vam dobar uspjeh u mučnom poslu, koga sam i ja pri izdavanju svojih pjesamah osjetio, pozdravljam Vas liepo i jesam Vaš iskreni

Preradović.

Tamišgrad 6/2 1863.

---

119. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Odavna si nepišemo. Ja neznam tko je tomu kriv, ti ili ja — možda obadva. Ovaj driemež što zavladao našim svietom i nas osvoji te i mi ućutismo.

Ja ti evo pišem moleći da ovo moje najmladje čedo ogledaš, poklepaš i olovkom zabilježiš gdje što nije kako bi valjalo, jednom rieči da ga popraviš pa da mi ga onda čim prije vratiš. Namienio sam ga „Slavoncu“. Tamo ni od tebe još pjesmice neima — hoćeš-li skoro pojaviti se? — A šta mi drugčije radiš, moj dragi Ivane? Nevidjam ništa od Tebe ni u „Glasonoši“ ni u „Naše gore listu“. — Već se bojim da si se odrekao Vile pjevačice — no tješi me poslovica „da Maca mesa nezaboravlja“.

A šta je iz tvoga Graničara, u što je zapeo da se nije pojavio novom godinom, kô što si mislio. Ja žalibože niesam bio u stanju da ti štogod načarkam za njega. Bio sam slaba zdravlja sve ovo vrieme, sad tek malo mi je bolje.

Čujem da i ti bortaš. Nedaj se brate, neima te nego jednoga a više te nerodila majka!

Šta mi još drugčije radiš? Kako službuješ i čim se izvan službe baviš?

Da-li se tvoje pjesme štampaju kako je rečeno bilo, mislim u Glasonoši? Kad izidju molim meni 20 komadah odmah za gotov novac pošalji.

Ja ti, brate, ovdje sveudilj rabotam, bez da me treba odkako je III odsjek spojio se s I. te Mayer sve u svoje područje potegao. Ja od dana do dana očekujem da me kudgod drugud bace.

U ostalom sve je pri starom kod mene. Živim za se a uzdišem za dobrom koga neimam.

Pozdravi mi Gecu, kako izlaziš š njime? Pozdravi i Lukšića i reci mu da ću i njemu poslati nešto za Glasonošu kako me malko bolje proljetno sunce ugrije.

Šta namjeravaš s Oneginom, koji će valjda već gotov biti?

Evo stavih ti već dosta pitanjah, odgovori na nje skoro tvomu pobri Preradoviću.

Pozdravi kumicu i sve što ti je milo i drago.

Tamišgrad 28. veljače 1863.

---

120. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Hvala ti na trudu glede mojih „Zviezdah“; već su ugledale bieli sviet u „Slavoncu“, kako si valjda opazio. — Od tvojih popravakah primio sam koješta a po tvom mnenju preradio sam jedno mjesto da bude bolje razumljivo.

Evo me sad da ti opet dosadim. Obećao sam se za „Niz bisera jugoslavenskoga“ i sklepao sam jednu pjesmu, koju ti evo na pregled i popravak šaljem, moleći te da ti nebude žao što te tako često uznemirujem. Smatram ovu pjesmu za jednu od svojih boljih glede sadržaja i lika.

Ovom zadnjem mislim da sam tim veću vriednost dao, što sam nastojao da mi *rima* bude u koliko moguće čista; tako nećeš naći, da se igdje (ili malo gdje) slaže duga rieč sa sasvim kratkom.

Čuda[n] sam znati tvoj sud o svemu tom — izjavi mi ga odprto. Budući da pjesma mora da bude najdalje do polovice svibnja u Zagrebu, to te molim da gledaš vratit mi ju tako, da mi do 8. svibnja ovamo stigne.

Ti me pitaš kuda se ja nadam? Baš za sad nikuda, jerbo neima mjesta, osobito tamo ne, kud bi rado, naime u Beč, Brno ili u Prag, da se primaknem djeci. Ja ću valjda ovdje 1—2 godine čamiti, pa onda Bog zna kuda u prli sviet.

Benko je bio ovdje prije 3 nedelje. On je zdrav kao lav i sretan čovjek, jer mu djeca dobro uspjevaju.

Novostih s ovih stranah ne mogu ti nikakvih javiti, sve je pri starom jadu.

Pozdravi kumicu i dječicu i sve drugo što naški misli.

Nećeš-li i ti štogod dati za „Niz bisera“? u biseru bi moralo i tvoje koje zrno biti.

Nemoj se iznevjeriti!

Liepo te pozdravlja i želi ti svako dobro Tvoj pobratim

Prerad.

Tamišgrad 21/4 1863.

---

121. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Hvala ti osobita na tvojimi opazkama pri mojoj pjesmi „Ljubav“. Vidjet ćeš, da sam se njimi većom stranom koristio.

Ti niesi zadovoljan sa slobodnijim stihovi, koje ja upotrebljavam a i još prije Veberove razprave upotrebljavao jesam. Ja držim da se narodne metrike samo u onih pjesmah držati moramo, gdje na narodnu pjevamo, ali u ostalom da je narodni način stihotvorstva za umjetne pjesme pretjesna košulja i da glede tih sve druge izobražene narode sliediti smijemo, koji se u tom obziru slobodnije kreću. I onako je već velika muka pjesniku prevaliti koje kakve druge potežkoće, zašto da si bez potrebe i tu krila veže?

Da se odužim na sve strane šaljem ti evo opet dvije pjesme: Jednu za „Glasonošu“ a jednu za „Naše gore list“. Razgledaj ih samo na brzu ruku pa ako spaziš gdje kakvu nepravilnost ili drugu pogriešku popravi odmah tintom, pa onda predaj „*Pjesme sladogorke*“ Lukšiću, a „*Suho drvo*“ odpremi Krešiću.

I ja nešto pripravljam za Cirila i Metoda i poslat ću ti prije na pregled.

Oprosti da ti tako često dosadjujem. Zapoviedaj i ti meni, ja sam pripravan na službu.

Zašto neizdaješ Onjegina ili se drugim čime neojavljuješ, sasvim si zadremao, ili si skupac pa sve u hrpu spravljaš. Daj da se čime nasladimo!

Tko je sastavitelj: Molitve hrvatskoga rodoljuba, a tko Kriesnicah? Ako znaš kaži mi u prvom svome pismu.

Novoga ovdje neima ništa. Sve stara sirotinja.

Pozdravi mi liepo kumicu i kumčad i budi mi zdravo! Tvoj pobratim

Preradović.

Tamišgrad 17/5 1863.

Radi moga plemena nemoj se truditi; ja sam već potrebito gradjivo sastavio i načiniti ću ovih danah molbenicu na Cara, da milošću nadoknadi, što dokazati nije moguće.

122. Okrugiću.

Dragi Gospodine!

Primio sam Vaše cienjeno pismo od 13. p. m. zajedno sa deset komadah Vaše „Sriemske Vile", kojoj želim uspjeh a pjesniku njezinom veselje i od Boga zdravlje. Još niesam imao vremena da ju svu proučim; od onoga što sam duhom osvojio najbolje mi se dopada: „Mladog pjesnika grob" i „Oj! Slavjanom!" gdje imade najviše mislih, koje *meni* prijaju a bit će i drugih, koje su drugim po volji. Pjesme su ponajviše relativne vriednosti; nedopada se svaka svakom; budimo zadovoljni ako se po gdjekoja gdjekomu dopadne; jerbo u sadašnjem materialnom svietu malo tko se na pjesmu i obazre, kao težak orajuć i kopajuć nemari za uzgredne cvietke kao da ih i neima.

Želim Vam i dalje dobar uspjeh na pjesničkom polju, smatrajte radnju na njemu kao zabavu i nasladu a ne kao svakidanji hljeb!

Predbrajam se i na Vašu: „Saćuricu i Šubaru" sa 10. komadah i pozdravljam Vas liepo i sve tamo po duhu prijatelje. Vaš odani

Preradović.

Tamišgrad 1 lipnja 1863.

Prilažem 6 f. i tako se oddužujem.

---

123. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Evo me još s jednom (a rado ove godine zadnjom) dosadom, s pjesmom u slavu St. Cirila i Metoda, da ju pročitaš i sasvim na brzu ruku samo ono popraviš, što se lahko popraviti dade, ostalo ostavi pa gledaj da najdulje za dva dana (od kako primiš pjesmu) da ju pošlješ Račkom, ili ako ovoga u Zagrebu nebi bilo Novotnome.

Bojim se da sam zakasnio, zato molim te da ju čim prije od sebe odtisneš.

Ja pišem ujedno Račkom da je pjesma kod tebe i da ćeš mu je za koji dan poslati.

Piši mi skoro, jesi-li primio moju zadnju pošiljku i kako ti se one dvije i ova pjesma, što ti sada šaljem, dopadaju.

Što čuješ o Šuleku, nepiše mi ima već mjesec danah u jednoj stvari, gdje sam se za njega zauzeo.

K jeseni ćemo se možda vidjeti, jer namjeravam si k sestri barem na nekoliko danah u Pisanicu. Ako do tog dodje pisat ću ti potanje.

S Bogom brate, hvala u napred na trudu. Pozdravi sve svoje od tvoga pobre Preradovića.

Tamišgrad 2. lipnja 1863.

Na poštarsku marku, koje pri ruci neimam, evo 10 nov. Kad šalješ pjesmu u Zagreb stavi na napis, da se u odsuću Račkog list po Novotnom otvoriti ima.

---

124. Trnskomu.

Dragi brate Ivane!

Možeš si misliti kako se zapanjih danas, dobivši zadnji broj „Naše gore lista“ i vidivši uz svoje „Suho drvo“ i tvoj mu „Odziv“, koga tvoja dobrota, a ne moja zasluga, iz umnoga ti pera izvabi. Prem da duboko osjećam, da si mi više u hvalu rekao nego-li zaslužujem ili ću zaslužiti, ipak me je taj dokaz pobratimske tvoje dobrote jako obradovao a ujedno i tvojim još većim dužnikom učinio.

Hvala ti, brate, medjutim riečima dok budem u stanju i prilici da ti se činom odužim.

Liepo si taj odziv izveo i njime takodjer posvjedočio majstoriju svoju. Jedna pjesma uz drugu čine mi se kao kalup i odtisak. Slava ti i opet hvala!

Pisao mi je ovieh danah Rački i javlja mi, da je dobio od tebe moju pjesmu namienjenu Slavi Ciril-Metoda. Priobćuje mi takodjer da je u tu svrhu od tebe veći pjesmotvor prispio, koga sam željan čitati.

Ja drugoga dojdućeg mjeseca polazim na dulje vremena u Beč, da si zdravlje oporavim koje ovdje jako pati. Čujem li tamo što osobita, pisat ću ti a uzpišeš-li ti meni, što svakojako želim, evo ti moga napisa u Bèču, pod kojim će mi list sigurno doći. Wien Landstrasse, Ungargasse N^ro^ 363, 2te Stiege, I. St. Thür N^ro^ 21.

Ako ti u čemu služiti mogu zapoviedaj!

Pozdravi sve svoje! Tvoj iskreni pobratim Prerad.

Tamišgrad 18/6 1863.

125. *Ignjatu Brliću.*

Dragi Brliću!

Iz ovdje privitoga pisma vidjet ćete, da neki gosp. Koch traži od mene dozvolu za posvetu svojih glasbenih sastavakah. Ja toga gos. niti lično, nit po imenu nepoznam i za to neznam kako da mu odgovorim.

Molim Vas razpitajte potanko o njemu što je i kako je, i da li mi nebi na uštreb bilo kad bi mu želji zadovoljio.

Prem da sam i sám siromak, ipak bi mu kakvu takvu pomoć pružio, ako je dostojan nje.

Ja se ovdje bavim poradi zdravlja, nebi-li si ga oporavio u ovih brdinah, jerbo mi banatske ravnice neprijaju.

Odgovorite mi čim prije i pišite na napisu „Aussee in Obersteiermark", a priobćite mi sve što znate važnoga iz naših krajevah.

Liepo Vas pozdravlja Vaš iskreni prijatelj

Preradović.

Aussee 29/8 1863.

---

126. *Račkomu.*

Dragi gospodine i prijatelju!

Dugo sam već dužnikom Vašoj ljubavi izraženoj mi u pismu Vam 10. Srpnja o. g. Oprostite što se tako kasno odzivam. Bio sam četir mjeseca kojekuda tražeći lieka za slabo si zdravlje i našao sam ga nekim dielom, a mislim da bi sasvim ozdravio, da mi nepovoljne sadašnje naše okolnosti dušu nemute. Prem da nedvojim o pobjedi pravde i pravice ipak se nemogu utiskom oteti naših sadanjih nepovoljnostih!

Hvala Vam na Vašem izvješću geografičkom. Prem da mi dobro služi za orientiranje ipak mi nije još dovoljno, ali uvidjajuć da je težko na pismu se razumjeti točno o geografičkoj stvari, gdje meni svi podatci manjkaju, to Vas neću više da mučim š njome, već ću se usuditi poslat Vam u svoje vrieme čitav tekst i moliti Vas da ga pročitate i zemljopisne pogrieške popravite.

Neimam čime da Vam se pohvalim s ovih stranah — sav život ovdje čami; Srblji ovdje kao da ih neima; oživljuje samo kadkad kad ih mržnja na Hrvate probudi. Medjutim su u novije vrieme mnogo popustili.

Želeći Vam čestite blagdane božićne i mlado ljeto, želeći vam svako dobro i od Boga zdravlje jesam Vaš iskreni štovatelj

Preradović.

Tamišgrad 22/12 1863.

---

127. Krešiću.

Dragi Gospodine! [1863.]

Od davna sam želio, da Vam koju pjesmicu za „Naše gore list" sklepam, ali nije mi za rukom pošlo sve do sada da toj želji odolim.

Šaljem Vam evo „Suho drvo", da se ozeleni u Vašem listu. Ako mislite da mu nebi pristajalo, što je „list" zelen a „drvo" suho, a Vi mi ga vratite i čekajte dok budem mogao štogod prikladnijega sastaviti.

Liepo Vas pozdravljam i jesam Vaš odani

Preradović.

---

128. Ignjatu Brliću.

Dragi Brliću!

Ja tek danas javljam Vam se iza Vašeg cienjenoga pisma od 4. rujna p. g.

Hvala Vam ponajprije na izvješću glede Kocha. Ja sam mu odmah iza Vašega pisma odgovorio, primio posvetu njegovih pjesamah i, da mu pomognem pri izdavanju istih po mogućnosti svojoj, obvezao se da ću biti kupcem od 50 komadah tih pjesamah. On mi na to nedade nikakva glasa, samo slutim po jednim tražbenim pismom od strane pošte, da on moj prem rekomandirani list nije primio. Molim Vas propitajte tu stvar kod njega da znadem kako se ima.

S biskupom sam bio jesenas u Beču kad je ono pošao na put. Mislim da se je pomirio s vladom što je i najbolje po njega i po nas.

Javljam Vam da sam premješćen u Beč i da ću za jedno desetak danah tamo krenuti.

Moj adress tamo: Wien, Kriegsgebäude.

Meni je to premješćenje veoma drago, jer ću si djeci bliže doći i ostaviti ovo mekano podnebje, koje mi slabo prija.

Liepo Vas pozdravljam i jesam kao uviek Vaš iskreni prijatelj

Preradović.

Tamišgrad 23/2 1864.

129. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Ti si ljenčina, ali stekao si si već nekakvo pravo u lienosti zato neću da te dalje karam.

Ti mi duguješ odgovor još od lanjske godine. Ja sam tebe pitao da mi kažeš tko je pjesnik „Kriesnicah“ a ti momče ni riečce. Medjutim ja sam doznao ime pjesnikovo, naliči tvome kao jaje jajetu. [Be]z šale: jako sam se obrad[ov]ao [doz]navši, da si Ti „kriesnik“. Učinio [si] time sebi i rodu glas. Ali zašto si tajio imena? Valjda si sbilja zaljubljen pa se bojiš kućevne kavge. Bilo kako mu drago, poznamo te ipak svi po perju, koje ti je jasno i glasno. Živio!

Čujem da i Glasonošu uredjuješ, barem se vidi, da vješta ruka njime kreće, jezik mu je čist ugladjen i pravi naški, a tvoje pjesme biser u njemu.

Lukšić bio ovdje i obećao, da će me posjetiti pa odè bez traga. Čujem da će se amo preseliti, što neodobravam, jer nam našijeh ljudih kod kuće najviše treba, a komu je [su]djeno izgubiti diete taj [će ga] svagdje izgubiti. — Šaljem [ti] jednu svoju pjesmu na pr[egled] i popravak, gdje Crnogorac istinu kaže, neznam nije li preoštro. Pjesma je namienjena „Narodnom [listu“.] Poklepaj, pa mi pošalji natrag najdalje do konca o. m. jerbo ću onda u Karlove Vare, da si zdravlje oporavim. Koncem srpnja bit ću opet ôdje.

Pozdravi Gecu i sve svoje. Želi ti svako dobro tvoj pobratim

Prerad.

U Beču 18/5 1864.

---

130. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Veoma mi je žao što niesam ovdje bio kad si ti ovuda prošao. Bio bi se rado s tobom razgovorio i valjda doznao kud je ona moja pjesma „Turske glave“ što ti ju još mjeseca Svibnja na pregled poslah, — dospjela.

Ja znam da ti imaš sada mnogo posla, ali mislim ipak da ćeš naći toliko vremena, da mi *u dvije rieči* javiš, što se je s mojom pjesmom sbilo, jer me stvar počè već uznemirivati, misleći da je bog zna u čije ruke pala i povoda dala kakvoj spletki proti meni.

Preporuči me tvom sadašnjem glavaru gos. gjeneralu Filipoviću i reci mu da veoma žalim što niesam ovdje bio kad je on imao dobrotu da me potraži.

Pozdravljam te liepo i očekujem skor, makar kako kratak odgovor. Tvoj pobratim

Preradović.

U Beču 19/8 1864.

---

131. Okrugiću.

Dragi Gospodine!

Oprostite što Vam se toli kasno odzivljem na pošiljku od 28. srpnja o. g. Bio sam u Toplicah i kojekuda te nemogoh prije odgovoriti. Niesam imao još ni vremena da Vam dielce pročitam, hitim samo da dužnosti zadovoljim šaljući Vam evo 6 fr.

Želim da opet na skoro kojim pjesničkim proizvodom obradujete naš sviet pozdravljam Vas liepo i jesam Vaš odani

Preradović.

u Beču 1. rujna 1864.

---

132. Jelisavi Prasničkici.

Draga Gospoje kumice i prijateljice!

Sigurno da ste me veoma obradovali svojim darom, koji mi prispjè u oči božića, obradovaste me ne toliko istom stvari, već milom uspomenom i dobrotom, koju mi tim očevidno pokazaste.

Ja bi Vam bio odmah odgovorio, da Vam se čim prije zahvalim, ali neimav gotovih svojih slikah a nemogav ih sve do sad dobiti poradi bivših svetakah, tek evo sada pris[p]jevam na odgovor i ponajprije zahvaljujem Vam se od svega srca na ljubavi i dobroti i priznajem se Vašim dužnikom, kojim ću valjda do vieka ostati, jerbo niesam u stanju da Vam istom mjerom dobrotu vratim. Zadovoljite se za sad riečmi dok mi nebude moguće drukčije Vam se odužiti.

Šaljem Vam po želji svoju sliku u dva iztiska, a mogu i s više služiti ako Vam je za volju.

Pozdravite mi liepo seku Toniku i gos. Prasničkog i sve ostalo poznanstvo, koje me nije zaboravilo. Ja sam se sretno opet amo povratio i zadovoljan sam u svemu, samo glede zdravlja nemogu se hvaliti, jer mi je sveudilj lošo.

U novoj godini želim Vama i svima Vašim svako dobro i od Boga zdravlje a sebi da u njoj nezaboravite na Vašeg iskrenog prijatelja i štovatelja

Preradovića.

U Beču 9/1 1865.

Molim dostavite ovdje priloženo pismo s novci gos. Šuleku.

---

133. Kaznačiću.

Moj dragi pobratime i prijatelju stari!

Prodje mnogo godinicah od kako si jedan drugomu nedadosmo glasa. Ali zato ja na tebe zaboravio niesam, čemu je dokaz ubaviest moja o ženitbi si. Drago mi je da si mi se odazvao i tako i ti pokazao činom, da se jošte sjećaš mene, koji te toli štuje i koji se uviek jošte spominje onieh ugodnih časovah, koje zajedno boravismo u Zadru kad je pucala „Zora Dalmatinska".

Mnogo sam ti od to doba zla i dobra preživio, što neću sve da izbrajam, jer mi nebi sve ugodno a tebi zanimivo bilo.

Sad sam evo ovdje u Veroni zadovoljan i sretan u kućevnom si životu, jerbo imam uz sebe biće, koje ljubim i štujem i koje sačinjava svu sreću moju. Dvoje djece, što mi od prve supruge ostade, nije kod mene. Kćer Milica je u Pragu u zavodu englezkih Gospojah, a sin Dušan u Beču kod tasta mi. — S književnošću slabo se bavim, jerbo mi služba sve vrieme zauzimlje.

U Dalmaciji se, na veliku moju radost narodni duh bujno razvija; onaj duh komu mi prvi krila dadosmo, eto leti sad širom po toj našoj slavnoj zemlji i budi malo i veliko na domorodni ustanak. Hvala Bogu, da sam tu radost doživio!

A kako je tebi moj Kaznačiću, kako ti zdravlje, kako sreća služi? Piši mi o tome potanko i o svemu što ti je na srcu. Moj naslov je sasvim jednostavan: „P. P. Colonello dello stato maggiore a Verona". Liepa ti hvala na čestitki od moje i od strane moje supruge. Pozdravi mi liepo tvoju gospoju i u dvoru malo i veliko i budi zdravo i veselo, što ti od srca želi tvoj pobratim

Preradović.

U Veroni 22/5 1865.

---

*

134. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Davno sam nakan, da ti pišem, ali tek danas evo dospievam. Nemila vojnička služba, gdje čovjek ima sila posla a malo rada, neda mi doći do ništa drugoga. Zato oprosti!

Hvala ti ponajprije na liepom daru, na drugom svezku „Kriesnicah“, koje dolikuju sasvim prvom. Ja sam se nasladjivao čitajuć ih i zavidim ti, što imaš volje i vremena pjesnikovati. Najbolje mi se dopadaju: Molećoj se dragoj, Suze joj, Lebdenje Dvori na oblacih, Oskudica i S bogom tamburici. One su onako najsrodnije mojoj misli i ćuti, prem da su liepe sve, kao što su već novine po zasluzi razglasile.

Hvala ti na pose što si se i mene sjetio u jednoj liepom prijateljskom rieči, ljepšom nego zaslužujem.

Ja 16. o. m. polazim u Beč, a početkom listopada doći ću sa sinom si u Zagreb, da ga predam tamošnjem konviktu. Kod te prilike valjda ću i tebe vidjeti; na to se veoma veselim.

Moja vjerenica hvali ti na uzspomeni i pozdravlja tebe i tvoje.

Da si zdravo, moj Ivane! Tvoj pobratim

Prerad.

U Veroni 11/9 1865.

---

135. Račkomu.

Velecienjeni Gospodine i po duhu prijatelju!

Hvala liepa na milom Vam pismu od 29 p. m.

Ja ću početkom listopada doći sa sinom si u Zagreb i predat ću ga tamošnjem konviktu za sada kao plaćenika, a preporučujem se Vama u buduće, da nebude dugo takav, već da dobije kakvo takvo bezplatno mjesto. Pisao sam i presvietlom Banu u tom predmetu. —

Valjda ću ovaj put imati sreću, da Vas vidim i s Vami se lično upoznam, ja se tomu veoma radujem. Osobito mi je drago čuti (jer mi želji odgovara) da radite na hrvatskoj poviesti; tim ćete si vječni spomenik staviti u narodu. Bog Vam dao samo zdravlja i vremena, da ju dogotovite!

Rado bi odgovorio Vašoj želji, da štogod napišem u „Književnik“; ali n[e]imam uprav vremena; nemila mi ga služba otimlje. Možda

dojduće zime da će mi biti moguće; ali nemojte se ničemu osobitomu nadati.

Liepo Vas pozdravlja

Vaš iskreni štovalac i prijatelj

Preradović.

U Veroni 12/9 1865.

---

136. Šuleku.

Dragi moj prijatelju!

Hvala liepa na pismu. Vaša su mi pisma kao zrake sunca, koje me ogriju u ovoj magjarskoj magli, kroz koju jedva progledati mogu. Svaki dan drhtajućom rukom hvatam se novinah i bojim se, da ću u njih štogod naći o daljem jurišu Madjarah i Niemacah na nas *[O. o.]* Ali mene ipak nije strah za kraj konca, ako samo u nas bude *mirne i pametne* postojnosti i onoga sistematičkog passivnog opora, kog smo se mogli od Madjarah naučiti. Imat ćemo mnogo borbe i muke ali uzmanjkati neće nam pobjeda ako je dostojni budemo.

I ja bi mislio, da će ponajprije sazvati sabor i da će zahtjevati od njega nemoguće, pa će ga onda razpustiti i po novom okrojiranom redu htjeti ga opet sastaviti; ali ja mislim da im to neće poći za rukom, kad već sada slavonske županije izjavljuju se proti svakom nasilju, a ove niesu baš na glasu kao privrženice narodnog duha.

Ja mislim da će djelovanje vladino proti nam početi tek iza kako carevinsko vieće bude svoje pokazalo lice. To će joj biti ravnalo. Madjari proslaviše svoje stečevine pucanjem mužarah, razsvjetljenjem grada i zastavama *samo madjarskimi* premda je narod ovdje pretežnom većinom „rumunj“. Samo jedna zastava srbska i jedna rumunjska vidla se je a *nijedna* carska i kod sve halabuke nijedan klik: „eljen a kiralj“ nije se čuo. Čini mi se, da sam se za 19. godinah pomladio te da sam opet na početku 1848 godine.

Neka me zasad *neizaberu* za člana akademije, bit će bolje; jer Kušević nije mi prijatelj itd. Šaljem Vam jednu pjesmicu, možda bi u Pozorovom listku mogla dobiti mjesta, jerbo ima odašaj politički, ako ne a vi ju dajte Dragoljubu, da kako svedjer *bez* znaka od moga imena.

Šaljem takodjer i ravnateljstvu „Kola“ nekoliko pjesamah za uglasbenje i molim Vas da u tu svrhu predate ovo pismo na dotičnom mjestu.

Pozdravite sve prijatelje kao što Vas od srca pozdravlja i svako Vam dobro želi Vaš iskreni štovatelj

Prerad.

U Aradu 24/2 1867.

---

137. Ilijaševiću.

Dragi prijatelju!

Primio sam Vašu pošiljku od 12/3 i zahvaljujem Vam na trudu i savjetu glede moje pjesme, kojim ću se koristiti. Ja žalibože niesam se učio grčkog i latinskog pjesničtva, nego samo njemačkog, a Niemci su prekrojili alkejsko mjerilo kako da im bude prikladno jeziku. Ja sam se tog poniemčenog mjerila držao a tek kako sam Vam već bio poslao pjesmu, dopade mi rukuh pravi obrazac grčko-latinski; da sam toga prije poznavao, bio bi po njemu sastavio pjesmu mnogo laglje i bio bi si prištedio mnogo muke. —

Ali da negovorim najprije o s[v]om rádu već da ljubav ljubavlju vratim i da Vam o Vaših pjesmah svoje mnenje izrečem, kad ste već tako dobri te me u tom sudcem učiniste.

Niesam do sad sve poslane mi pjesme proučio. nego samo tri: *Glasnika, Zrak i Zimu.*

Liepe su sve tri ove pjesme, samo im se vidi, kao u obće svim Vašim proizvodom, da su uz malo muke rodjene, a bez muke neima prave pjesme; ja ih barem po svom izkustvu nepoznam, budući da se kadkad po 14. danah mučim na jednom stihu, na jednom izrazu. Vi bi morali manje pjevati ali stroživi biti prama samom sebi; predobar ste otac svojoj djeci! Vi imate jezik sasvim u svojoj vlasti, kao što ga ja neimam, Vi ste majstor u formi a imate liepih mislih i čustvah, samo ste preveć popustljivi i brzo zadovoljni sa svojim rádom.

To je moje iskreno mnenje, uzdam se da Vam neće biti na žao, jerbo izvire iz srca Vami naklonjena a iz uma koji Vas visoko cieni i štuje.

To u obće.

Napose imam primietiti u pjesmi

„Glasnik“.

Liepo Vam teče jezik, samo je nešto presladak poradi mnogih nepotrebnih pridavnikah.

Stih 8. Uzdah *slati* u nebo neglasi dobro morali bi promieniti ovaj izraz ili po prilici reći: *Ban sa uzdaha trgnu u vis glavom.*

Stih 21. Pečali *zadojene* jadom preveć je smjela personifikacija, po mome mnenju mjesto *zadojene* morao bi se drugi izraz metnuti.

Stih 35. *Primaknuti* kapu k srcu, ako ju na glavi ima čovjek, mislim da nije pravilno rečeno, možda bi prikladnije bilo *prinagnuti* ili *nakloniti.*

Stih 44 i 45 *preliepi su.*

„Zima“.

Zimi manjka topline; liepe su joj rieči, ali neodkravljuju srca a pjesma, makar bila kako turobna, mora srcem pokrenuti.

Kit. 6. Velite granam da su *gladne* i da nikoga neima da *ih tješi*, to je presmjelo, valja promieniti.

„Zrak“.

Kit. 2. stih 1. Preveć je obćenit smisao, nezna se pravo čiji su to *kaleži radosti.* Možda bi po mojoj naznaki bolje bilo.

Kit 4. Ja mislim da smisao ove kitice nestoji, jerbo ribam netreba zraka za život, nit ih u njem čeka sloboda, nego smrt.

Kit. 6. stih 3. ono opetovano *tamo* škodi izrazu, moralo bi se jedno izpustiti.

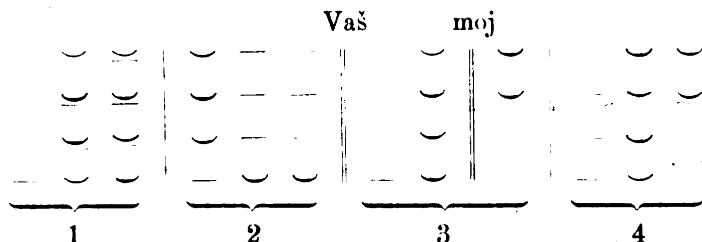
Kit. 7. stih 4. *Krilat* sokó neglasi dobro, jerbo neima sokola bez krilah, gledajte drugim pridavnikom zamieniti otaj.

To je sve prijatelju što Vam imam kazati o tih trieh pjesmah. Opetujem, da ste majstor u jeziku i formi ali štedite truda u pravilnoj koncepciji a još više u zaodjevanju mislih. —

Žalim mnogo putih, da niesmo zajedno na kome mjestu te bi si razgovorom izmienjivali nazore, a ovako mora čovjek sijaset pisati da ono malo kaže, što bi rada priobćio. —

Kako Vam na početku kazah, ja niesam pravog alkejskog metruma poznavao kad sam svoju pjesmu sastavljao tę tako izidje nepravilna gledeć na izvorno mjerilo. To mi je vele žao a težko mi ju je sad preradjivati, jer nitko nereže rado u svoje vlastito meso. Zato Vam ju evo vraćam moleći Vas, da imate Vi dobrotu, ako Vam nije dosadno, da ju k pravilnosti primaknete koliko je moguće, osobito glede 3. stiha u svakoj kitici. Što se tiče usjeka iliti cezure, to moram iskreno reći da na nju ni najmanje pazio

niesam i tu će biti težko pomoći, zato u tom obziru neka stoji pjesma kako jest. U koliko sam Vas razumio Vi stavljate usjek iza *treće* slovke *druge* stope, dakle ovako:

a po pravilu, kako ga evo uprav u jednoj knjizi čitam, ima usjek sliediti iza *druge* slovke treće stope, kako gore naznačih.

Po ovom pravilu, koje držim izvornim, manje je pogrješna moja pjesma, i mislim da bi se malim trudom istom prilagodit dala — medjutim, kako rekoh, ostavimo to, izim ako se drage volje i toj trudnji podvrći hoćete.

Glede *težah* neslažem se s Vami.

Glavno je načelo a i Weber ga ustanovljuje, da netreba poput Latinah siliti jezik poradi mjerila; u pjesmi mora se naravski naglasak svih riečih zadržati. Po tom načelu, išlo ono neišlo u prilog mjerilu, zadnje slovke u komparativah, koji i kao adverbija ostaju komparativi adverbialni, uviek su *duge* u štokavskom izgovoru a i po Vuku, isto tako su *kratke* u riečih na *stvo* i *će* ove zadnje slovke, dakle nemogu mienjati pjesmi za volju svoga svojstva ni jedne ni druge.

Okončke treće osobe glagoljah na *em* samo onda *mogu* se uzeti da su kratke[1] kad ih predilazi duga slovka, n. p. diše, piše, neće; ali kad je prediduća slovka kratka onda su one duge n. p. diže, briše, bude i t. d. i ovdje se sudara jezik, koji je dosljedan, sa gore napomenutimi komparativi. U tom meni Mažuranić kao čakavac nije auktoritet, meni tu vriedi više moja majka, koja nije ni rieči drugog jezika znala, a vidim da je i Vuk na mojoj strani.

Molim dakle da po ovih mojih pravilih izpravite pjesmu, bit će vam na taj način i manje truda. —

Ja sad radim već na koncu jedne pjesm[e] „Spomenik Jelačića-Bana“. Sudim da ću koncem o. m. ili prvijeh danah dojdućeg biti

[1] a to ne samo u trećoj osobi nego u sve trih n. p. imādēm, imādēš, imādē.

s njom gotov. Ona je u heksametrih i uzdam se da ćete ovaj put s istimi biti više zadovoljni. Kako ju svršim poslat ću Vam uz povratak Vaših još ostalih.

Želim da Vam nebude dosadio ovaj moj list i pozdravljam Vas liepo kao Vaš prijatelj i iskreni štovatelj

Preradović.

U Aradu 22/3 1867.

---

138. *Ilijaševiću.*

Moj dragi prijatelju!

Hvala Vam i po drugi put na trudu, kog si zadadoste mojim svojevoljcem „Zrinjskim", koji nikako u pravila neće da se stisne, već je svoje glave ko što mu je imenjak za života bio. Ja Vam ga šaljem po treći put, samo na ugled; ali o tom kašnje.

Sad da Vam kažem: Ja sam proučio Vaš „Dan" i evo Vam moga izkrenoga mnienja o njemu.

„Dan" je najljepša pjesma od Vaših meni poznatih pjesamah. osobito teče joj jezik kao bujna rieka posred cvjetnih livadah. Ali moram joj koješta prigovoriti. Preveć je urešena i nakićena. kao djevojka prebogato ali ne ukusno obučena. tako da joj se od silnog odjeva pravo niti stasa — naravne ljepote, nevidi. S toga je nejasna, a na mnogih mjestih i nerazumljiva. Na primjer nezna se tko je ona *Majka* sa *sokolovi*, da-li je to *noć* ili *zemlja*, da-li su ti sokolovi samo ptice ili su ljudi ili ljudski duhovi (misli im) To bi se moralo ma jednom rieči iz početka natuknuti. da nebude dvojbe. Za tim ja bi pjesmu bio sasvim drugčije osnovao. Uzeo bi bio *prvi dan* koji je zemlji svanuo kad joj je sunce planulo, jerbo smeta razumu, da se noć boji, da će dan svanuti — a to nije ništa novoga nego biva sveudilj. Ali kad je noćno carstvo toliko i toliko trajalo, pa noći dodje viest da će dan doći i carstvo joj razoriti onda je njezina bojazan temeljita. Dakle ja bi otvorio pjesmu opisujuć noćno carstvo, sve njezine ljepote, njezino veselje i t. d. pa u sred te sreće došao bi viestnik mjesec; onda bi moglo sve ono stati kako jest u pjesmi, samo bi se morala mnogo pokratiti i tim završiti, da se noć i dan pomire razdieliv medju se carstvo. Tako bi pjesma bila jednostavnija i *po mome mnienju* ugodnija, ali da kako moje je mnienje samo pojedinca čovjeka.

Ja Vam šaljem svoj iztisak „Dana“ i molim da mi ga opet vratite. U njem ćete vidjeti naznačena ona mjesta, koja mi niesu jasna. Oprostite ako sam nemilice sjekirom u Vaš „dan“ udarao i izgrdio ga do zla boga — činio sam to iz prijateljstva, jer će mu to biti od koristi, kao drvetu, koje se okresano pomladjuje. — — —

U svom zadnjem pismu nieste mi na sve odgovorili što sam Vas ja u svome zadnjem pitao. Molim da to, odgovarajuć na ovo pismo, izvolite učiniti; jer mi je mnogo do toga stalo, da budemo u svemu jednog nazora, jedne misli.

Na Zrinjskom ćete poznati, da sam se mnogo Vašimi opazkami koristio a gdje ih niesam poprimio tu sam bar gledao da im odgovorim svojim načinom. Samo na malo mjestih ostao sam svoje stare glave, jer bi po Vašem sasvim drugi smisao izišao. Moram kod te prilike primietiti, da Vi preveliku važnost formi dajete te nežalite i žrtvovat joj misli; ja pako suprotivno. Kadkad je forma pjesniku tiesna a on tada neka prije prekorači joj medje nego-li da sakati misli poradi nje. Osobito u odah, gdje su nam rimljani uzornici, nevalja misli tiskati svaku napose u jedan stih ili u jednu kiticu, nek one teku i preko više njih, samo nek budu prikladne! Tako i Horac čini.

Priklapam ovdje Vaše zadnje pismo, da možete prispodobiti svoje sa mojimi popravci i svoje mi konačno mnienje kazati. S otim bit će „Zrinjski“ svršen i neću Vas više njime napastovati.

Liepo Vas pozdravlja uz opetovanu liepu hvalu Vaš prijatelj i štovalac

Preradović.

21/5 1867.

139. Ilijaševiću.

Moj dragi prijatelju! [1867.]

Evo me da nastavim, gdje sam zadnji put prestao. Vraćam Vam i ostale dvije Vaše pjesme uz hvalu, da ste me udostojili biti im sudcem.

O „Noći“ mogu kazati, da je po njemačkom izvorniku liepo izvedena pjesma i služi Vam na diku, da ste njemačke hrapavosti izgladili u našem jeziku. Sa „Stablom“ niesam *u obće* zadovoljan, ali priznajem mu mnogo liepih pojedinostih. Nije mi po volji da stablo osobom činite i da mu govoriti date. Ja bi mu angjela nadstojnika ili Isukrsta istog bio učinio govornikom i tako bi pjesma naravnija i veličajnija izišla. U ostalom što sam pri prijašnjih

pjesmah primjetio to stoji i ovdje: Preveć mehkanosti i sladosti, preveć pridavnikah, koji ponajviše slabe izraz, opetujete preveć iste rieči i izraze. Što se tiče jezika dakako tu neimam prigovora, dapače klanjam se duboko.

Napose primjećujem:

Stih 6—10. Kad Vam je poći kopnom i morem a zovete u pomoć svog angjela, da Vas prati, morali bi ga moliti, da Vas ne samo morem nego i *kopnom* sretno provede — Ja bi zatim sljedećih 8 stihovah spojio s' ovimi moleći angjela čuvara neka k tvorcu ili Isukrstu pristupi i njega zamoli, da mi on duhu otvori knjigu. — Nagovarati stablo sa: „Ču-li me!“ neglasi dobro.

Stih 18. Ono na kraju „*da si mi zlato*“ slabi izraz ovog stiha; po mome mnenju morao bi isti svršiti se sa „*ljubi*“ po prilici ovako:

„*da mi te i pozna i štuje i nad-a sve ljubi*“.

Stih 23. Ja bi rekao: „*i ljubav mu s mene odsieva*“.

Stih 24. Kako već napomenuh morali bi mjesto *stabla* govorećom osobom učiniti ili angjela nadstojnika vjere kršćanske ili Isukrsta istog.

Stih 36. „*jadom poplesano sunce*“ preveć je slobodan ili smion izraz a i neglasi dobro, možda bi bolje bilo: „*tamom obnevidlo sunce progleda*“.

Stih 42. nerazumiem.

Stih 45. nije pravo razumljivo.

Stih 54. Izraz nije pristojan misli niti mjestu.

Stih 58. „*tiho*“ valja izpustiti možda ovako: „*Dok mu se na hrojah zelên opet nepojavi*“.

Stih 78. mjesto „*vele sjajna*“ bolje bi bilo „*svoja presjajna djela*“.

Stih 161. Mjesto jako boli bolje bi bilo „*ljuto peče*“.

Stih 164. „*još niesu, još niesu padnula*“ možda bi bolje bilo: „*još niesu ni s toga klonula*“.

Stihove od 200 do 238 o caru Konštantinu ja bi bio uvrstio na svoje mjesto prije.

Stihovi od 242 do 257. najljepši su.

Što do sad o Vaših pjesmah kazah to je da kako samo moje subjektivno mnenje i može biti krivo, ja si neprisvajam nikakva auktoriteta. Molim dakle da s toga gledišta sudite moje primjetbe i da mi neprimite za zlo, ako bi Vam se prestroge ili nepravične činile. — — —

Ja sam dogotovio svoju pjesmu „*Spomenik Jelačića bana*“ i šaljem Vam ju na procjenu i popravak. Nadam se, da ćete ovaj put biti zadovoljniji s mojimi heksametri, barem sam se trsio da budem pravilniji nego u odi „Slavjanstvu“. Usjeci su u njoj ponajviše mužki i u trećoj stopi, gdje mi je moguće bilo bez uštreba misli i prikladnom izrazu. Kao što Vami „Glasnik“ meni je ova moja pjesma vjeroizpoviedanje političko te *ako* sam pjesnik a pjesnici proroci to sam u njoj odkrio budućnost našeg naroda.

Gradeći ovu pjesmu mnogo sam opet razmišljao o dugih i kratkih slovakah i u dvieh točkah sam se približio Vašem nazoru t. j. dopuščam da a[d]verbialni komparativi imadu zadnju slovku kratku sa jedinom iznimkom od *više* kad znači *mehr*, dočim *više* = *oberhalb* isto ima kratku zadnju slovku kao ostali svi.

[Pismo je samo dovle sačuvano.]

---

140. Račkomu.

Velecienjeni prijatelju!

Vi ćete reći, da sam spor u izpunjivanju svoga obećanja što se prevoda Vaše „Rieke“ tiče. Istina je da sam spor, ali niesam ja tomu toliko kriv koliko okolnosti, koje mi nedopuštaju, da se neprekidno toj stvari posvetim. U zimi mi vojnici imademo najviše kojekakve pisarije a to je i mene priečilo te niesam onako mogao raditi na prievodu kako bi želio. Dakle oprostite.

Šaljem Vam putem svoga prijatelja Bertića, mjernika u Varaždinu prvu polovicu (63 tabaka) svoga prievoda, koja je za tisak priredjena, samo bi ipak valjalo, da ju još netko, koj je dobro vješt njemačkom jeziku, pročita i poizgladi ako je gdje koja hrapavost; bitnih pogrješakah težko da će se naći. Drugu polovicu, koja je takodjer većom stranom gotova, poslat ću Vam, ko što se nadam, sigurno tečajem dojdućega mjeseca.

U zavitku nalazi se takodjer jedno pismo na gos. Šuleka, koje mu izvolite dostaviti. A što radi naša poviest? Kada ćemo prvi svezak ugledati?

Liepo Vas pozdravlja Vaš iskreni prijatelj i štovatelj

Preradović.

U Aradu 19/4 1868.

P. S. I ovdje priklapam pisamce na gos. Šuleka, koje mu izručiti izvolite.

---

141. Račkomu.

Moj dragi prijatelju!

Oprostite što tako kasno i pomalo svomu obećanju odgovaram. Niesam ja tomu kriv, već drugi pomoćnici moji. Ja sam prievod svršio već početkom p. m., ali moj tast, koji ga pregledava, nedospieva to brzo činiti i tako ni sad nešaljem Vam cio ostatak prievoda, već evo samo 23. tabaka, a još ih imade do 30. nepregledanih, koji će Vam tek koncem o. m. u ruke doći ako moj tast bude održao rieč.

Vašu razpravu: pokret na slavenskom jugu koncem XIV. i početkom XV. vieka još niesam do kraja proučio, ali već je kod mene na dnevnom redu i skoro ću do nje doći.

Naše stvari pogledom na sadašnjost da kako zlo stoje — nemozi gore; ali obzirom na blizu budućnost mislim da neimamo razloga sdvajati. Smrt Mihajla Obrenovića, ako i nije potekla iz političkoga uzroka imati će ipak političkih posljedicah. On je bio zaprjeka brzom riešenju iztočnoga pitanja, bez njega mislim da će stvar bržim krokom krenuti. U ostalom žao mi ga je, jer je bio čestit čovjek i dobrotvorac svoga naroda; ali sudbina nemilice *krči!*

Rauchovi regnikolarci čine sebi i svomu gospodaru glas i izvesti će nekakvu nagodbu, koja će trajati od petka do subote. *[O. o.]*

Da možemo u prelazno doba ovo steći barem sveučilište u Zagrebu, kako bi se po njemu više narodnoga života tamo sakupljalo i tako popravljala Zagrebačka mljehavost!

Bivši nedavno u Beču sastao sam se s Mrazovićem i porazgovorio se s njime. Je-li Vam moj pozdrav izručio?

Pozdravite Šuleka i sve ostale znance i prijatelje kao što Vas pozdravlja Vaš iskreni prijatelj i štovatelj

Preradović.

U Aradu 14/6 1868.

---

142. Račkomu.

Moj dragi prijatelju!

Dokončah ja svoj rád i šaljem Vam evo ostatak njegov.

Dobro bi bilo da i Vi barem površno pročitate taj prevod; imade u njemu opazakah koje se Vas tiču, kojim samo Vi zadovoljiti možete.

Za tim ja mislim da bi dobro bilo, da se ovaj prievod čim prije tiska, jerbo mi se sve nekako čini, da regnikolarni poslovi u Pešti

neće se tako brzo svršiti kako to Rauch et Comp. želi a u tom slučaju trebat će možda i Madjarom, koji naški neznadu, da se točno obavieste o stanju Rieke prama Hrvatskoj.

Stvari su u Pešti nekako zapele, čini mi se da je sunce Rauchovo već kulminiralo i da se k zapadu sklanja; doći će rado Janković i Hellenbach na kormilo, da budu mostom narodnoj stranki, koja napokon po svojoj većini mora da do razmjerne sebi vlasti dodje. Chi vivrà vedrà!

Molim Vas predbrojte me sa ovo priloženih 2 f. 50 n. na drugo poluljeće „Dragoljuba"; pozdravite sve prijatelje osobito Šulka, Mrazovića, Jagića itd.

Da ste zdravo i veselo po želji Vam prijatelja

Preradovića.

U Aradu 24/6 1868.

143. Račkomu.

Dragi Gospodine i prijatelju!

Odgovaram samo u kratko na Vaše cienjeno pismo 10 o. m. jerbo sam u velikom poslu poradi selitbe u Beč, kamo sam premješćen dobivši drugu brigadu, što mi je veoma ugodno, jer sam već sit magjarskog blaženstva.

Ja polazim 25. o. m. odavle i vodim najprije obitelj si u Beč a ja ću onda na cio mjesec danah (kolovoz) u tabor kod Bruka na Litavi. — Ja sam Vam već p. g. kazao, da ja za *svoj prevod* Vaše knjige nikakve nagrade niti dobitka netražim; meni je dosta, da se knjiga štampa i da vam zaslužnom tako djelu bude više čitateljah. Bit će mi drago ako samo nekoliko iztisakah dobijem. *Kohana i Vlastu* niesam još čitao, kad to budem kaz[a]t ću Vam svoje mnenje. Izručite moj srdačni pozdrav i naklon Preuzvišenom i budite zdravo i veselo kao što Vam od srca želi Vaš iskreni prijatelj

U Aradu 22/7 1868. Preradović.

144. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Pišem ti radi Tonike Bertićeve, sestre moga prijatelja, koja traži zajam od 1000 fr. kod zaklade Jelačićeve. Preporuči joj prošnju kap. Jarebu, neka gleda da joj se želja ako ne odmah barem s vremenom (čim prije) izpuni.

A hoće-li šta biti sa časopisom, o kojem govorismo? Ako kanite valjalo bi već sada početi.

Pozdravi Dodu a u dvoru malo i veliko ko što tebe u srcu nosi tvoj prijan

Preradović.

U Beču 20/11 1868.

---

145. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Odzivljem ti se pozivu i šaljem ti evo tri na jednu svedene ode „Bogu“, dakle svetu trojicu, da ih po želji uvrstiš si u prvi broj „Vienca“, kojega navještenj[e] veoma me obradova. Bog daj samo dobar uzspjeh, zato neka mu i početak bude s „Bogom“. Ja ću ga podpomagati u koliko mi bude moguće; imadem nekoliko neizdanih pjesamah, koje ću ti redom slati a što se nova rada tiče neznam u koliko ću se moći nanj dati, jerbo ovdašnja služba veoma me gnjavi a kad mi odduhe pusti ostavlja mi nemir u duši te ona nije voljna da se odmah pjesmom zagrli, jerbo ju mrzi sve. Dakle po mogućnosti! ali svakojako možeš biti uvjeren, da mi je „Vienac“ srcu prirastao i da ću ga njegovati i podpomagati u koliko nebudem službi prikovan.

Imadem nekoliko i na političku udarajućih pjesamah, neznam da-li ste ovakove pjesme sasvim izklučili ili i njim pristup dajete ako niesu odveć krvave.

Što se nagrade pjesamah tiče valja da drugo mjerilo upotrebljujete nego-li za prozu. Negdašnja „Zora Dalmatinska“ plaćala ih je po komad a kad je jedna pjesma iz više manjih pjesamah sastojala onda je uzimala i svaku pomanju kao pjesmu zasebnicu. Tako nešta morate i vi narediti, da ne bude pjesnikom krivice. Ja ću valjda kao utemeljitelj „Matice ilirske“ dobivati „Vienac“ badava i tako ga očekujem danas osam danah.

Moja žena vraća ti pozdrav a ja tebi i kumici želim svako dobro i čestitam k mladom ljetu. Tvoj prijan i štovalac

Prerad.

U Beču 27/12 1868.

---

146. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Teda negda dobismo prvi broj „Vienca“ — lienca. Liep je po liku i sadržaju, željeti ti samo da se tako uzdrži. Liku imam samo to prigovoriti, da je u listu sve preveć sbijeno n. p. moja pjesma bila bi se mogla bolje razmaknuti davši više prostora izmedju jedne i druge pjesme pa bi segnula do konca 6te strane, a 7ma strana bi onda liepo počela „Pavitom“.

Tvoja pjesma liepo i umiljato odtvara kolo i dolikuje tvojoj običajnoj vještini u jeziku i nježnosti u osjećanju.

Šaljem ti sada jedan prevod glasovite u sve jezike prevedene pjesme Lord Byron-a „Pozdrav domovini“ iz njegova glasovitog eposa „Childe Harold's pilgrimage“. Dojdući put doći ću opet sa izvornom pjesmom i gledati tako da svaki drugi broj po koju sitnicu od mene bude imao.

Morali biste na kraju „Vienca“ jedno mjestance ustupiti viesti, kojom dajete na znanje koliko koji pisac za svoj rád tražiti i gdje novac dobiti može. Molim te predaj ovu ceduljicu Deželiću neka ju uvaži.

Pozdravi sve kod kuće i prijatelje izvan nje. Da si zdravo! Tvoj prijan

Prerad.

U Beču 28/1 1869.

---

147. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Evo ti šaljem kao dalje priloge za „Vienac“ dvie sitnice; dojdući put doći ću s čim većim. Zašto nije u zadnjem broju izišao moj prevod: Pozdrav Domovini, kad sam ti ga na vrieme poslao?

Tuži se sviet, da tvoj prevod Foscolove pjesme nije posve razumljiv, isto tako i rezignacija. Pjesma je muka a prevod trostruka muka, na to sviet nemisli.

Svetujem ti nemoj *odveć* svoga ráda u „Vienac“ metati, jerbo izgleda kao da list monopoliziraš, dosta će biti ako svaki put metneš po jednu svoju pjesmu (izvornu ili prevedenu) ili nešto proze. Nebilo zamjere ovomu prijateljskom svjetu! Da si zdravo! Tvoj stari prijan

Prerad.

U Beču 13/2 1869.

148. *Trnskomu.*

Dragi Ivane!

Šaljem ti evo svoje četir ode „Nikoli Zrinjskom“, da ih staviš u „Vienac“, ako u *prvoj* i *četvrtoj* pjesmi nebi (glede na sadašnje okolnosti) zaprieke bilo, što neka mjesta malo politikom zaudaraju. Prosudi pa radi tako sada a i u buduće kod svih prilogah mojih za „Vienac“, da mi nebude neprilike.

Tvoj je „Krvavi most“ liep, samo je preveć pjesme a malo čina u njoj a to škodi epičkoj vrsti. Mogao bi si dvie prve kitice, kao suvišne, izpustiti pa dodati dvie, gdje dogadjaj malo potanje razlažeš; tim bi pjesma mnogo dobila.

Da kako to je moje privatno mnenje, koje nije zakon nego samo nazor.

Čestitam ti na pukovničtvu. *[O. o.]* Živio!

Liepo te pozdravlja i kumu i dječicu tvoj prijan

Prerad.

U Beču 5/4 1869.

---

149. *Kukuljeviću.*

Dragi Ivane!

Bivši na putu po svojoj brigadi izvan Beča dodje mi tvoje pismo 13/5^{og} tek jučer u ruke. Ja sam se danas odmah požurio da razpitam kako stvar, o kojoj mi pišeš, stoji. Doznadoh da je *Depositen-Schein* već 5. o. m. odpremljen odavle. Ako ga dakle još dobio niesi mora biti negdje kod vojnog zapovjedničtva u Zagrebu. Razpitaj tamo; ovdje je stvar riešena.

Liepo te pozdravlja i čestita tvojoj ćerki tvoj stari prijan

Preradović GM.

U Beču 19/5 1869.

---

150. *Krešiću.*

Dragi Gospodine!

Ja sam mislio, jer sam tako želio, da ćete Vi imati dobrotu namiriti prepis pjesamah te meni trošak prijaviti, da Vam ga ja u svoje vrieme, kad mi iz Zadra naplaćen bude, namirim. Medjutim stiže mi ovih dana pismo od prepisatelja Fiale, gdje me moli, da mu pošaljem za prepis 5 f. i 50 kr.

Žao mi je, da je tako dugo bez moje krivnje čekati morao.

Ja Vam šaljem ujedno putem poštanske doznake tih 5 f. 50 kr. i molim Vas, da ih gos. Fiali izručite a mene izpričate navedenom okolnosti.

Liepo Vas pozdravlja Vaš iskreni Preradović GM.

U Beču 17/8 1869.

---

151. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Ja sam tvoje pismo, gdje si mi poradi Jurkovića pisao, primio i bio bi ti davno već odgovorio, da niesam želio zajedno nešto ti i za „Vienac“ poslati. Al ova pošiljka nije mi mogla izpod rukuh do evo danas. Ja sam odmah s Königom poradi Jurkovića govorio i on mu je ime zabilježio; ali ujedno i primietio da on svojevoljno nemože ništa učiniti u toj stvari, već neka J., kad bude razpisan natječaj, konkurira. A biti će, veli König, kad se reforme za granicu proglase i drugih mjestah od kojih će jedno ili drugo J. pristajati; reforme pako stupit će skoro u život, možda još ovog mjeseca.

To kaži uz pozdrav moj J. pa kad bude doba neka mi *on* ili *ti* na novo piše, pa ja ću opet s Königom prosboriti.

Šaljem ti za „Vienac“ evo prevod Smrti Ugolinove iz Danteovog „Pakla“. Molim te pročitaj pomno i prievod i primjetbe, pa ako gdje nadješ koju hrapavost ili nepravilnost popravi i izgladi. Gledaj osobito u pjesmi da-li je vrieme glagoljah svuda prikladno.

K mladom ljetu tebi i tvojim svako dobro i od Boga zdravlje! Pozdravlja te tvoj stari pobratim Prerad.

U Beču 2/1 1870.

---

152. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Šaljem ti opet priložak za „Vienac“, ako mu pristajao bude. Ja se nadam, da proti ovoj rodoljubnoj pjesmi neće nitko ništa imati, jerbo i magjaroni diče se *[O. o.]* domorodstvom i viču na sva usta, da su oni pravi Hrvati — evo jim prave hrvatske pjesme!

Hvala ti na popravku u mojem zadnjem prievodu. Drago mi je da niesi više koješta našao što bi trebalo da poklepaš. Na skoro poslat ću ti opet jedan komad Dante-ovog pakla i to „Franjicu Riminku“.

Mogu ti za izvjestno kazati, da se je Mensdorf zahvalio biti sukrivnikom pri komadanju Krajine; na njegovo mjesto u Zagreb dolazi FMLt Mollinary *[O. o.]*

Da si zdravo! tvoj pobratim Prerad.

U Beču 20/1 1870.

Ako misliš, da bi mi *s pjesme* kakva neprilika mogla nastati nemoj je stavljati u „Vienac“ već ju uništi.

---

153. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Evo po obećanju si još jednoga pokusa iz Dante-ova „Pakla“ za „Vienac“. Molim te posveti ovom prievodu malo truda i popravi gdje što nepravilna — ili hrapava nadješ, osobito odluči na onih mjestih, gdje sam ja olovkom svoju dvojbu izrazio.

Dojdući put poslat ću opet nešta izvorna. A gdje je mladi naraštaj da pjeva? Zar u nas iznimno na *starijem sviet* ostaje? To je žalostno. *[O. o.]*

Da si zdravo po želji ti prijatelja Prerada.

U Beču 9/2 1870.

---

154. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Žalim što ti na tvoje pismo radi Burgstallera povoljno odgovoriti nemogu. Burgstalleru nije pomoći. On je doduše slabašan; ali ipak zdrav; dakle na temelju tjelesne nesposobnosti nije moguće osloboditi ga vojničtva; u ostalom pako njegova pukovnija, koja oskudjeva na pismenih ljudih, nerado odpušta ljude, koji štogod znadu. Morat će dakle tri godine odslužiti, a neka se otac za njega neboji; jer sada već pukovnik mu ima obzir na njega, što mu neda na vježbu s telećakom ići; a u buduće gledat ću i ja, da mu služba nedotežča.

Drago mi je, da je moj „Bože živi!“ ugodio a možda i udobio, jer se opet počeo narodni duh micati. Nebi-li dao Bog, da se opet otrieznimo i progledamo!

Molim te, ako nije već docna, popravi jedno mjesto u mome prievodu V. spieva Danteovog „Pakla“ po prilogu ovdje.

U ostalom da si mi zdravo i veselo, to ti želi tvoj prijan

Preradović GM.

U Beču 23/2 1870.

---

155. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Jučerašnji „Vienac“ donese mi i moj prievod V. spieva Danteovog „Pakla“. Hvala ti na popravcih i na izgladbi. Više očijuh više vidi, a prevoditelj dade se od izvornika zavesti i tako na nekojih mjestih postane on sám neizvoran; zato mi je drago da si tolikom pomnjom prorešetao moj prievod.

Šaljem ti sada opet nešta izvornoga — Zmiju — koja je u Sahari zla počinila. Neznam ni sam kako sam na tu misao došao, ali evo je, kakva je takva.

Pročitaj i nju i popravi i izgladi u njoj, što nadješ da nije sasvim u redu, pa predaj „Viencu“.

Uz to te liepo pozdravlja Tvoj stari pobro

Prerad.

U Beču 1/3 1870.

---

156. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Našoj diki: Strossmayeru, ja sam evo izpjevao jednu odu a drago bi mi bilo, da dodje u dojdući „Vienac“ zato, jerbo je 19. o. m. njegovo godovno. Ako to nebi bilo moguće, ili ako bi se „Vienac“ uztezao primiti pjesmu zato što je sada još politički grieh Strossmayera slaviti a ti onda budi tako dobar pa ju pošalji Miškatoviću s molbom od moje strane, neka ju 19. o. m. metnu u „Zatočnikov“ listak.

Uz to te liepo pozdravljam kao Tvoj stari pobratim

Prerad.

U Beču 13/3 1870.

---

157. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Evo opet nešta za „Vienac“, ako neimate šta boljeg. Šaljem ti prievod glasovite ode Manzonieve *„Il cinque Maggio“*. Poklepaj i nju, samo pazi na mjerilo, da u 1. 3. i 5^{om} stihu ostanu na koncu daktili, kako to i talijanski izvornik imade.

U mojoj odi na Strossmayera poremetio si u trećoj kitici mjerilo, premjestivši rieči *„ovoj“ i „suprot“*; ali to će malo tko opaziti, jerbo malo tko se razumije u porabu našega jezika sa starinskimi mjerili.

Sad te molim još za jednu ljubav. Ja sam rad dodati svome prievodu „Smrti Ugolinove“ još nešta iz početka i nešta na kraju. Ja ti ta dva komadića šaljem ovdje u prilogu i molim te da ih pročitaš i popraviš, ako šta hrapavoga opaziš, pa da mi jih za tim vratiš.

Jako je liep tvoj prievod „Izbavljaj“ sasvim u duhu našem, da čovjek nebi mislio da je prievod. Evala ti!

Ovdje je snieg zapao do koljena i sveudilj pada, nije ga ovoliko ni u sred zime bilo.

Pozdravi kumicu, a želi ti svako dobro Tvoj Prerad.

U Beču 26/3 1870.

Još mi nešto na um pada. Ti si u mome prievodu V. spieva Dante-ovog „pakla“ svuda metnuo mjesto *žala—žalba*. Zar mi nebi
o o
smjeli od prislova *žao* načiniti samostavnik *žal— žala* ili žal—žali? Šulek ima za *Mitleid sužao—sužali.*

Piši mi o tom svoje mnenje.

158. Mijatu Novaku u Zagreb.

Dragi Novače!

Hvala na knjižici, vašoj mezimici, kojom se izvoliste sjetiti Vašeg staroga znanca i štovatelja. Kamo sreće, da se ovako svi spominjemo, što nas još imade od stare hrvatske garde; na skoro će ove nestati, a neznam, hoće li joj se od mladeži popuniti redovi.

Kad izdam na novo svoje pjesme, što će skoro biti, vratit ću vam zajam; za sad primite uz opetovanu moju hvalu srdačan pozdrav od vašega odanog Preradovića.

U Beču 13/4 1870.

159. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Evo opet jedne pjesmice izvornice za „Vienac“, ako joj je pristupan. Popravi i nju u koliko opaziš nepravilnosti ili hrapavosti i gledaj da kitice bude tiskane onim redom kako su crvenilom naznačene.

Molim te povrati mi *skoro* ona dva ulomka iz Dante-ova pakla, koja ti na popravak posla, jer mi trebaju.

Hvala ti na popravcih u mome prievodu „Peti svibnja“, prem da se svi s mojimi nazori, kako ja smisao izvornikov shvaćam, neslažu. Ali nek stoji.

Želim ti ugodne blagdane, da ih zdravo i veselo sprovedeš i pri tom da se sjetiš tvoga pobratima Prerada.

U Beču na veliki petak [15. travnja] 1870.

---

160. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Da te neimam rado ko što te imam morao bi se srditi na tebe poradi velike nemarnosti, koju mi pokazuješ nevraćajući mi još sveudilj ono nekoliko redakah, što ti već prije 3 tiedna na pregled poslah. Da mi ih netreba nebi stvari ni napominjao, al ovako baš bi želio, da mi ih omah vratiš, jer drugčije iztječe jednoj porabi, kojoj sam ih namienio, rok, a ne[do]bijem li ih prije ovoga onda mi ih više i netreba. Molim te dakle povrati mi ih *odmah* i odgovori na ono moje pitanje poradi *žala*.

Tvoj stari pobratim Prerad.

U Beču 25/4 1870.

---

161. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Evo nešta za „Vienac“. Načinio sam nîz sonetah našim *milim mrtvim*, od kojih ti četir šaljem za vienčev broj 44ti, dva dana prije svih svetih, a poslat ću na dalje i za sljedeća dva ili tri broja. Ja bi svakako želio, da ova četiri izidju o svih svetih, gdje se i svih mrtvih običajno spominjemo. Poklepaj ako što nadješ hrapavoga i budi mi zdrav uz kumicu i dječicu. Tvoj stari pobratim Prerad.

U Beču 20/10 1870.

P. S. Neznam koga je dana umro *Janko Drašković*, molim propitaj i nadopuni.

---

162. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Naša su se pisma mimoišla. Veoma bi mi žao bilo, da „Vienac“, jedinac svoje vrsti u nas, propane. Ali ako nije kadar na svojih noguh stajati šta mu preostaje? I biskupova pomoć bila bi mu samo od danas do sutra a iza nje bi opet morao zaglaviti; dakle na tom putu neima spasa za njega. Valjalo bi s toga drugim okrenuti, ali kojim? ja neznam, to valja da oni prosude, koji najbliže stvari stoje. *[O. o.]*

Ja ti se ne mogu obvezati za dvije nedjelje danah, da ću ti pripraviti koju pjesmicu za Almanach, jerbo neimam ništa na pripravi a ti i sám znaš, da se pjesme nedadu raditi po naruci, kao n. pr. cipele, na opredjeljeno vrieme. Ako što sklepam poslat ću ti. Za Brlića nije se dalo ništa učiniti, jerbo ima od samoga cara, valjda povodom Andrašy-Rauchovim zapovied, da nijedan činovnik odpušten u Hrvatskoj nesmije biti namješten u Krajini. Uz taj ukaz bio je i sam biskup zaludu kod Kuhna moleći ga za Brlića.

Što se kapetana Toše Kneževića tiče ja mu nemogu namještenja izhoditi, mora on sam koje tražiti a ja ću dragovoljno molbu mu poduprieti.

Kod mene je sada, hvala Bogu, sve zdravo, ali bilo sve, sa mnom skupa bolestno.

Meni je dužna Matica još jedan ili dva honorara za pjesme u „Viencu“; molim te natukni to na dotičnom mjestu ako nebi zaboljelo tamo. Tvoj pobratim Petar.

U Beču 22/10 1870.

P. S. Ja stanujem sada u „Ungargasse“ Nro 39.

---

163. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Neznam hoću-li zakasniti sa svojom pošiljkom, niesam prije mogao. Ako je kasno a Vi stavite nastavak u 46. broj.

Molim te popravi i poklepaj, a razpitaj smrtni dan St. Vraza, koji mi nije poznat. Najbrže ćeš doznati u župi kod S. Marka.

Neznam takodjer da-li sam pravo napisao ime Vranicanjevo (možda neima u imenu *j*-a).

Popravi i to ako nije pravo. Da si zdravo! Tvoj Prerad.

U Beču 1/11 1870.

---

164. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Evo ti opet četir soneta. U prvom: Špiri Dimitroviću nedopada mi [se] 3. i 4. stih u drugoj kitici. Preinači ih ako ti što boljega na um padne. U ostalom poklepaj opet kako bolje znadeš.

Od trojice neznam opet smrtni dan, gledaj da i to nadopuniš. Meni dolazi „Vienac“ tek 5ti dan t. j. svake sriede, krivnja je u Zagrebu. Molim nastoj da mi bude odmah u subotu poslan.

Liepo te pozdravlja tvoj pobratim

Petar.

U Beču 9/11 1870.

---

165. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Ja namjeravam poslat ti još za „Vienac“ sonete sljedećim pokojnikom namienjene:

Mirku Lentulaju (Umro?), Ambrozu Vranicanu, Franji Žužlu, Ivanu Brčiću i Gjeneralu Grivičiću.

Neznam jesam-li na koga od boljih naših pokojnikâ zaboravio. Ako jesam a ti mi ga prijavi čim prije da mogu još na vrieme nadoknaditi.

Uz liep pozdrav jesam tvoj iskreni pobratim

Prerad.

U Beču 11/11 1870.

---

166. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Hvala ti na odgovoru. Kako ćeš iz priloga vidjeti poprimio sam tvoj savjet. Ambroza Vranicana i Mirka Lentulaja izpustit ću, prem da je ovaj posljednji bio poštenjak i u svoje vrieme sasvim na svome mjestu. Od imenovanih pokojnikah neznam o Brankoviću ništa a o Botiću čisto malo. Nebi li bio tako dobar da mi o njih nešta pobližega kažeš.

Za Jak. N-ća čuo sam da nije bio čista značaja, dakle mislim da ga nebi mogao spomenuti.

U ostalom mislim, da smo obadva zaboravili na jednog vriednog pokojnika, a to je biskup Schrot, koji mnogo dobra narodnoj stvari učinio a na posljedku stradao poradi onoga znamenitoga „filioque“. Šta misliš nebi-li njega spomenuo?

Odgovori mi, molim te, na sve ovo čim prije.

Antunu Niemčiću načinio sam davno već jedan sonet, ali ga ovaj put neću da objelodanim, jer sam u nutra ošinuo jednog živućeg odmetnika — neka čeka do sgode.

U sonĕtu Lisinskomu nedopada mi se prva strofa sasvime, nije mi nekako okrugla i jedra ko što bi rad. Ako ti je lahko moguće popravit ju, učinit ćeš mi ljubav. U ostalom nadam se, da ćeš s ova četir soneta biti zadovoljan.

Moji te pozdravljaju a ja te ljubim ko tvoj stari kum

Prerad.

U Beču 27/11 1870.

P. S. Molim predaj ovo pismo Mrazoviću.

---

167. Trnskomu.

Moj dragi Ivane!

Hvala ti na odgovoru.

Mi oba zaboravismo na pokojnog kneza M. Obrenovića. Bud mu bilo prigovora ipak je bila sva prilika, da će on pokrenuti srbsku a tim i našu stvar boljim putem a bilo je barem u tom obziru mnogo nadah i željah. Ja scienim zato da je vriedno spomenuti ga, tim više, što mi misao neda mira a ni drugim, da su sadašnji vlastodržci u Biogradu okaljali takodjer svoje ruke u krvavom onom poslu, s koga nas i dan danas groza hvata. Kako ćeš vidjeti ja sam ovoj misli u dotičnoj pjesmici krjepak izraz dao, a koga zasvrbi neka se češe.

U sonetu Biskupu Šrotu, komu neznam krstnog imena, što molim da nadoknadiš, učinio sam dvije opazke olovkom, ako misliš da su potrebne a ti ih mastilom ponapiši, ako ne izbriši. Neznam opet trojici od pokojnikah za smrtni dan, molim zato, da i to nadoknadiš. U ostalom poklepaj ako ti gladilo gdjegod zapne.

Ja nestanujem više u „Beatrix-gasse“ nego u „Ungargasse“ br. 39. Ravnaj se po tom kad mi budeš pisao.

Sjećam se na Botićevo „Pobratimstvo“ a poznam i njegovu „Mariju“, ali njega niesam poznavao. Posvetit ću i njemu jednu pjesmu a isto tako i Bra[n]ku Radičeviću, koga si ti Brankovićem u predposljednjem svome pismu nazvao.

Drago mi je, da su ti se dopala zadnja moja 4 soneta, mislim i nadam se, da će ti i ova, što ti ih danas šaljem, biti po volji.

Pozdravlja te liepo Tvoj stari pobro

Preradović.

U Beču 11/12 1870.

P. S. Vukelićevo pjesme pobudjuju nadu, da će im gospodar s vremenom učiniti rodu glas. Sad su jošte ponešto žuta kljuna.

---

168. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Danas 8 danah poslat ću ti opet 4 pjesmice i to: Knićaninu, Radičeviću, Botiću i Brčiću, iza ovih doći će onda još 2 ili 3 s kojimi ću zaključiti niz. Sad neznam jesam-li na koga vriednika zaboravio. Nebi rado da bude komu krivo.

Šta ti se čini, nebi-li valjalo spomenuti nekog Akšamovića, komu je bilo liepa glasa u novinah kad je umro. Ja ga niesam poznao. A šta misliš o pokojnom Novotnom? Ako scieniš da bi ova dvojica vriedila uzspomene pošalji mi koje crtice iz života im.

Prijavi mi takodjer ako smo još na koga zaboravili. Stari Kaznačić živi još. Pisavši nedavno Vuksanu u Dubrovnik, koji se tamo sad nalazi, molio sam ga neka mi prijavi smrtni dan starčev a on me obveseli glasom da starac još živi i da moje pitanje o smrti mu prima za pozdrav, na komu mi se zahvaljuje.

Piši mi, molim te, još ove nedjelje i odgovori mi na pitanja, da mogu još dospjeti radom ako ga bude.

Želim tebi i tvojim uz liep pozdrav miloj kumici, ugodne božićne dane i sretno mlado ljeto. Bog vas čuvao i veselio! Tvoj pobratim

U Beču 19/12 1870. Prerad.

Molim te pošalji ovo priloženo pismo odmah tamo, kamo mu je poći.

---

169. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Hvala ti na odgovoru. Ja neću, za sad barem, ni Akšamovića niti Novotnog spomenuti, već ću ovom pošiljkom zaključiti pjesme spomenice „milim pokojnikom“ a to tim više što dojdućim brojem zaključuje i „Vienac“ svoj ovogodišnji tečaj.

Molim te i ovaj zadnji put da se pobrineš za smrtne dane nekojih pokojnikah i da po običajnoj si dobroti izgladiš i ovaj put ako štogod hrapavoga nadješ.

Ja sam ti već jedanput natuknuo bio, da „Matica ilirska“ meni duguje nagradu za jednu ili dvije pjesme od prije a sad se opet nadam kakvoj takvoj i za ove pjesmice. Molim te nastoj na dotičnom mjestu, da mi se „matica“ odduži zajedno za sve.

A šta veliš na O. U. O.-ve nam posvećene pjesmice? moramo mu se odužiti i bilo bi prikladno da to zajedno učinimo.

Ja ću ti možebiti još ove nedjelje poslati u to ime jedan sonet a ti možebiti načini jednu kriesnicu. Tako da mu se odužimo likom onih pjesamah s kojih nas hvali.

Liepo te pozdravlja i dušom zavija tvoj pobratim

Prerad.

U Beču 26/12 1870.

---

170. Trnskomu.

Dragi Ivane!

Šaljem ti opet nešta za „Vienac“; jer vidim da mu posljednji broj morade izići brez pjesničkoga nakita — čini mi se kao da je *gologlav*. Popravi i poklepaj ako gdjegod čitajuć zapneš. Mjerilo je narodno, samo dolazi u prvom i četvrtom (adoniku) stihu, u predposljednoj stopi mjesto troheja daktil; a pri daktilih meni služi kratko naglašena a i svaka predslovka (kao *po*, *do*, *pre)* kratkom. To neće svim prijati, ja znam; ali je to moja osobitost; budi mi prosta.

Pravo imaš tužit se na naraštaj da nevriedi mnogo a osobito da neima mladih pjesnikah. Skoro bi se čovjek pobojao, kad mi stisnemo oči, da će umuknuti i vila nam pjesnikinja. Nadajmo se da će bolje biti kad nam politički položaj bude bolji.

Pozdravi kumicu i odzovi se skoro tvome pobratimu

Preradu.

Da zbilja! zar nećemo *zajedno* odgovoriti Utješenoviću? Ja mislim da bi vriedno bilo.

U Beču 14/2 1871.

---

171. *Račkomu.*

Dragi prijatelju!

U Beču 22/3 1871.

Ja sam odmah drugi dan, kako smo se o stvari razgovarali, išao na dotično mjesto i nastojao, nebi-li se moglo što učiniti glede amnestije u krajini. Žalibože nije pomoći. Dotični odsjek neusudjuje se niti unarediti stvar do cara, jer vele, da car neće ni da čuje o kakvom pomilovanju. *[O. o.]*

Biskup je, kako čujem, već sinoć došao, ali još niesam bio š njime.

Uz liep pozdrav vaš iskreni štovatelj i prijatelj

Prerad.

---

172. *Trnskomu.*

Dragi Ivane!

Šaljem ti evo poveću pjesmu namienjenu „Viencu" za veliku nedjelju, kako sam to onomadne obećao Perkovcu. Izpravi u njoj što nadješ nepravilna ili hrapava.

A zašto mi neodgovaraš na zadnje moje pismo? Kaži i primi za se i za svoje iskren pozdrav od tvoga

Prerada.

U Beču 31/3 1871.

---

173. *Trnskomu.*

Moj dragi Ivane!

Šaljem ti poveću pjesmu „Mujezina" za „Vienac". Izgladi i popravi pa onda predaj Dežmanu uz moj pozdrav. To će biti rado do jeseni zadnja pjesma, jer su nam sada najveći vojnički poslovi.

A kad ćeš ti zažupanovati u Bjelovaru? Kad to bude gledaj da saborski izbori tamo budu povoljni narodnoj stranki, a tebi u prilog, jerbo naš sviet prigovara ti koješta u zadnje vrieme.

Tvoj „Laudonov lug" liepa je i liepo izvedena misao.

Pozdravlja te tvoj iskreni

Prerad.

U taboru kod Bruka na Litavi 5/7 1871.

P. S. Dojdućeg ponedjeljka vraćam se u Beč.

---

174. Šuleku.

Dragi prijatelju!

Primio sam Vaše pismo i hvala Vam na njemu ponajviše radi utjehe, koju iz njeg crpim, videći da Vam zdravlje prilično služi. Ja se, žalibože, tim jošte pohvaliti nemogu; sveudilj me još kašalj muči a i obće stanje daleko mi je još od normalnoga. Bojim se da neću ozdraviti dok neprigrije proljetno sunce. A dotle šta ćemo sve doživljeti?

Eto naših prvakah opet u Pešti na divanu. To je *non plus ultra* naše popustljivosti i zatajenja samoga sebe. Vidjet ćemo skoro kakvim će nam plodom uroditi ta krajna žrtva, koju ljudi nepoznavajući pobliže stanje stvarih, ni pojmiti nemogu. Ja sa svoje strane odobravam taj zadnji korak; jer ako nebude od uzspjeha biti će u prilog nam kod predstojećih izborah. Madjari bi, da su pametni, morali oberučke prihvatiti pruženu im od naše strane ruku, jer u tako jeptinu cienu, ko što bi se sad još porazumak medju nam uglaviti mogao, neće ga nikada više uglaviti moći.

Što se mene tiče nemislim, da je sada prilika ikakvoj nadi. Ako i dodje do kakve nove nagodbe te nam se dade bolja kakva vlada, neće joj na čelo staviti čovjeka sasvim narodnjaka, već kakvoga polumadjarona. Osim toga zaziru madjari od vojnika, bojeći se da se nebi provrgao u nova Jelačića bana. Kad li pako dodje vrieme, da će prestati ta bojazan to ću ja biti već stara vrba u novoj proljetnoj travi.

Ali bilo kako mu drago, samo da bude bolje po jadnu nam domovinu, pa ja gledao iz zakutka kakva sreća joj, godit će mi srdcu.

Nije dakle prilike, dragi prijatelju, da će L. skoro *„zakucati na moja vrata"*. Tako ja sudim, u ostalom bit će, što Bog dade. Za biskupa St., koga već čine zamjenikom nadbisk. Mihalovića, neznam pravo gdje je. Pisao sam mu nedavno, pa moj odpravnik Kostrenčić neznajući pravo gdje se sada nalazi, posla moj list gos. kan. Račkom, a ovaj medjutim ode u Peštu; tako Bog zna kad će moj list na svoju opredjelbu doći.

Liepo Vas i sve prijatelje pozdravlja i želi Vam svako dobro Vaš u oba smisla stari prijatelj

Prerad.

U Beču 3/2 1872.

175. Šuleku.

Dragi prijatelju!

Odavna sam nakan da Vam pišem, ali koje moja boležljivost, koje druge kojekakve zaprjeke nedadoše mi sve do danas, da toj želji zadovoljim. A sad bogme moram na vrat na nos, jerbo kao *kraljevski povjerenik* moram se i vama predstaviti, da nemislite da sam se uzoholio s te časti, koja me eto zapade bez ikakve pripravc. Dakle valja da znate, da me je ta viest u novinah sasvim iznenadila, ja joj neznam ni izvora ni povoda; ali došav iz Zagreba znat ćete možda Vi kako se tamo izlegla. Obznanite mi što vam je o tom poznato. Dogovori naših narodnjakah s Lonjajem, kojim sam i ja slučajno bio posrednik, izniеše na vidjelo želju madjarsku kao jezgru tih ljupinah, da se narodna stranka s madjaronskom *fuzionira*. Ja sam L. odmah kazao da je to nemoguće; ali on nemože svoje hrvatske prijatelje da ostavi na cjedilu, i zato će sve moguće činiti, da tu sreću pokuša i kako iz novinah doznajem, radilo se o tom ovih danah i u Zagrebu, ali bez uzspjeha. Škoda bi bilo ako se tim neuzspjehom L. dade zavesti te učini, da se sabor naš razpusti. Dojdući neće biti bolji a svezi izmedju Hrvatske i Ugarske pasti će još niže akcije.

Sa svih stranah dolazeći glasovi hoće da me banom učine. Ali ja mislim da tomu za sad nije prilike a i neće biti dotle dok se nepromieni ona točka *[O. o.]* nagodbe, po kojoj vojnik nesmije biti banom. Ja doduše nebi morao prestupiti u civilnu službu u tu svrhu i ostaviti se vojničtva pridržav si da kako pravo unj opet natrag prieći, ako bi mi to danas sutra probitačnije bilo.

Ali to su da kako *pia desideria* koja ja ni napomenuo nebi da niesu, kako rekoh, kojekakvi glasovi taj prah uzvitlali. A ja se i nejagmim za tu čast. Budi mila nam domovina sretna pod kojim god banom, pa sretan i ja! — O naputku za porabu s prosuli još sveudilj ovdje ništa; žalim dakle, da vam jošte služiti nemogu u toj stvari.

Ja sam svu ovu zimu boležljiv s kašlja i unjavice uz malo groznice, zato neimam volje k nikakvom radu i trajem vrieme baš dangubeći. Pozdravite prijatelje: Mrazovića, Račkog itd. i budite i vi zdravo i veselo, to vam od srca želi Vaš stari prijan

U Beču 18/2 1872. Preradović.

Pišite mi o svem važnom, što se sada sbiva u saboru i uz sabor.

176. Šuleku.

Dragi prijatelju.

Ja polazim u dojduću nedjelju 12. o. m. na ljekariju u Mariabrunn kod Monakova, da se izliečim, ako Bog da, konačno od otoka slezene, komu evo već skoro pol godine odoljeti nemogu.

Prije svoga polazka rado bi znati kako naše stvari stoje, jerbo me *[O. o.]* različiti nepovoljni glasovi uznemiruju. Molim Vas zato pišite mi još ovog tiedna u kratko o tomu i u koliko se dobru uzspjehu nadati možemo.

Molim Vas ujedno predajte ovu cedulju uredničtvu „Obzora" u svrhu, da mi se list u Mariabrunn slao bude.

Liepo Vas pozdravlja i u srdce ljubi Vaš stari prijatelj

Preradović.

U Beču (Ungargasse 39.) 5/5 1872.

Vrazova pisma.

Priopćio Milivoj Šrepel.

Kogagod zanima povjest našega ilirizma, znade, koliko nam vrijede pisma Vrazova; da bih dopunio Matičino izdańe Vrazovih listova, objelodańujem ovdje šest još neštampanih pisama ńegovih, od kojih je osobito zanimļivo prvo, a nahodi se u g. Vladimira Mažuranića. U g. Ivana Trnskoga sačuvala su se samo dva pisma od mnogih, koja mu je pisao Vraz; ostalih je nestalo. G. Antun Kaznačić, kapetan u m. u Gorici, čuva tri pisma, koja je Vraz upravio ńegovu pok. djedu i ocu. Napokon napomińem, da Vraz u prvom pismu (god. 1836.) glasove ć, đ, ļ, ń piše: tj, dj, lj, nj s akutom (′) na joti.

---

1. Ivanu Mažuraniću.

Dragi Ivo!

Razastankom obljubiste mi, što Vam svakolika mojim desnicom pisana knjiga dobro doći bude, ja dakle ne štentam da Vam ovu pervu sagradim nadajući se što je Vi takvom radostju kakvom je sagradjena na kolěno primite, blagoljubno proučite, i skoran odgovor pošljete. Već je měsec danah odkle što sam bratu Gaju pisao proseći i iskajući obećani broj izgledah od Danice lanske i moleći ga, da mi odgovori, kako si ugovorisva makar kratkimi i surovimi izrazî ili pak da Vas zamoli da ga milostivo nadoměstite — no ja zaludo čekam, niti mi dosada ne dospě ni ugovorene Danice ni knjiga niti sa njegovog niti sa Vašeg krila. Meni je puno žao da ne znadem kako je našoj stvari ili naprěduje ili joj je do nevolje, ter kako je Vam sa njom skopčanoj bratji? G. Gaj kaže, čini mi se, na jednom městu: *Danica je měrilo od napredovanja domorodstva*; ja je pomnjivo i pozorno čitam i smatram da žalibože! odviše naprěduje, razkosjem sam je nastupao i naslědivao u Krajnu i Dalmaciju no sada dreseljem i zlevoljom gledam kako

stupa prěko medjaša Ilirskih — ter se prama sěvru uklanja; i ako tako plaho i uzpěšno naprěduje ćemo za několiko godinah (ako Bog dade i srěća domorodska sa nekoliko měsecah) sa čela Danice *ilirske* čitati uresne rěči *wypřehnaut', křepelka:* i *wyprzegać* i *przepióreczka: ćawa* i *žonka,* kakono sada čitamo, *clověčestvo, otečestvo, vozduh, vozkliknuti* i ostale rósizme. Ako se uklanjamo Karybdide treba li da zabašemo u Skyllu? nije-li nam nerazborita Serbljad pokazala gděno je jejzin berlog? Ja neću prestati kupiti i čitati Danice, no ima mnogih od našeg obćinstva (danično-ilirski *obščestvo)* koji nerazumiv takove Ilirščine se polahko odmetnu i odvaržu opet u Slavonce, Horvate-Zagorce ili Štajarce; i Velikoj Ilirii nestade svatah, koji je slobodno izprate u hram razasvětnosti gdě se volji za izobražena světa udati. Da pače u ilirskih podobah (forma) (?) ne nadvladaše još žudjena skladnost: zašto neće g. Gaj da piše, podo*ban* pišući, *sardce, smart, umarl* kako pišu već oddavna razborno naj verstnii Dalmatinci? Nije u rěči *karv* ovaj isti samoglasnik tako narečen *němi a*, jerbo se u svih Slavenskih narečjah, u kojih se ne ostavlja, shodno sa spoměnutim piše[1]. — Kažite Vi ovo moje mněnje g. učredniku, mome nezaboravljivome bratu, i zamolite ga, da rosizamah više ne prijimlje i ńjimi ne gerdi devojačka obraza naše nebeske mezimice — naše dragocěne Danice, prem da mu ikoj Ilirski spisatelj takvim (tudjim[2]) sěvernim uresom kitjeni prinesak poslao bude: neka ga sam ispravi i za južne luge od neranČah prilagodi, u kojih se naše Vile [š]eču. — G. Dr. G. naš ljubimac mi lasno spočituje da i ja u svoje knjige i rižme mećem izraze, koji se sa čistom Iliršćinom ne sudaraju. Zbilja! ma ja ne zalutam sa medjašah čitave — obširne Velike Ilirie — ja ne rosinim, i [š]to ne pišem čisto, Ilirski, neka mi bude prosto: Bog će dati, da će bolje biti. Ja sam novak, tagodjer su Vam znane rěči svetog pisma, koje očituju, da je laglje u oku svoga bližnjeg prah upazit nego u lastnom tram. Dovoljite blagoljubno [š]to Vam nadomećem jošter moje mněnje: *Šta valja da pišemo,* i *kako valja da pišemo?*

I. Šta je naměra našeg pisanja? — Da izobražamo narod. — Ma naš narod premda od jakog junačkog kolena posve još ni izlazio iz kolevke. Ne valja dakle da mu davamo već britku dimi-

---

[1] *Pervi pisatelji Slavenskih knjigah, tako narěčitih cerkveno-slavenskih, metju svagda naměsto takvog* a *debelo jer* (ъ).

[2] [U izvorniku precrtano.]

skinju ili zernom nakercano pušku u ruke, neka se ne umore ili svoje mile bratje ne ubija. Ne valja da ga priučujemo spletenim ustavkom (Satz?) strogog mudroljubja, neka mu gingavih možganih ne smetemo, mladjanog razbora ne pogubimo. Spervce treba da mu podamo ljuljke u ručice, — tupu ćordu od lěsa ili olova ugibljivog mehkog kanoti jegova detinska volja; i pušku, koja nije kadra da meće taneta, koja pukne bez učinka, kanoti jegov glas. Glavu pak valja da zabavljamo lahkimi pěsmami od cvatuće livade i bašče, od žuboreće tice i čistog potoka sagradjenimi; — zabavljajmo ga s različitom milotnom povestju od pěvajućih Vilah i hrabrih junakah. Eto Ti zabava za naš narod, dok ponarase do britke sablje i vojnog koplja i konjicu do stremena, dok ponarase do *razbora* i *razloga*. II. Kod nas još nima razlike medju narodom i pukom, makar ni zbilne. Valja dakle što se rěč naših spisah većma i većma *pučnoj* rěči — *pučnome* govoru bliža, da se i naše mněnje u puku prima, korenje i žizan nabiva, ter ovoće rodi, kojih si on uživati bude. Ja cěnim verlo Dalmatinske pisatelje: oni jesu svikak verstni — najverstnii, smiem kazati, izmedju svih starih pisateljah *Slavenskih* do naših vrěmen, što se tiče hitrosti umnosti i ukusa, ma jezik se mi čini odviše po Taljanšćini prikrojen. U Dalmatincih nema one živahnosti pravoslavenske, koja vlada u Serbskih i ostalih ilirskih narodnih pesmah ter u spisih Vukovih i Dositejevih, jerbo narodne pesmi jesu živa kerv puka, takodjer Vuk cerpaše iz narodnog kladeza, i Dositej zaimaše u narodnom iztočniku; Gundulić i ostali Dalmatinci pak pisahu polag govora, koj vlada u Dubrovniku i ostalih primorskih městah (varošeh), gdě se je već talianšćinom priženio. I kakva razlika medju spomenutimi svimi i Serbadju našeg stolětja, kod koje krivi ukus i strast rósisizenjska carstvuje! Slike od vedrine čista neba jesu spisi pervih, i slike od magalah grěšite zemlje spisi Serbadi. Ma to bi suviše, čini mi se da se Vi, dragi Ivo! sa svim tim slažete, ako ni, dostojte mi Vaše mnenje pisati — od g. učrednika ne stečem odgovora, dobro znadem, on je šta se ove stvari tiče, kako kamen, na kojeg je Radoslav izplivao. Kamen je bijen vavěk valovima, pak neće da progovori, Gaj pak knjigami kojih neće da osluhne. Sdravstvujte.

Vaš pobratim Stanko.

U Gradcu 15. grudna 1836.

Na pismeni zavitak dostojte pisati: *Poste restante.*

* * *

S * * * * * ci.

Płynie voda, płynie, po kamykach huczy,[1]
kto nie umie wzdychać miłość go nauczy.
Krakowiak.

I. Nadslov.

— ◡ —, ◡ — ◡, Ti prekrasan grade,
koga Bog uresio kitom děve mlade;
ma kakva Ti krasa bez Tvoje kitice —
prazna kot bez Vilah zelene gorice.

II.

Letopiri noćni okó vatre lěću
dokler bridke smerti tamo ne zalěću: (erfliegen)
i Ti oko nećeš da priznaješ varku
koja za milotom smert tam krije žarku.

III.

Cerno j' jeje oko, nije modrokrasno,
ipak, moje, tražiš *tamo* nebo jasno: (u njem)
Tak ja knjizim' tražit lěke ne prestanuh,
premda tam nalazih vazda goru ranu.

IV.

Tica lastavica lěteć more ljubi
Tva karanfil-usta niti tak ne ljubih:
no jaoh! kako ljubit cvět od ustah, lica, —
od očiuh prěti strělah hiljadica.

V.

Mislиš razplětući pram svilenoj kosi
što sakriven manje zor travnosti nosi;
oj smiluj se momku promislivši, mila,
što izza zasěde naj žestočja strîla.

VI.

Ti medj ruže sadjen leljane — vi zubi,
směh kad svane ustam' stavnost momcim gubi;
I vi oči — sad Vas samo mislit smiem
pako mogu šakom da si *svoje*[2] krijem. (obraz)

VII.

Majka kune cara, sinka da joj uze,
u cerkvi pak za njeg moleć roni suze:
Jućer sam Te kleo radi nemilosti,
sada k Bogu vapim suznati: Oprosti.

---

[1] Razsěčite struke, i načinite iz Poljskog *motta*, sostojećeg sa dviuh strukah, četiri i sa slědećih počеtirnih — osam.

[2] [U izvorniku precrtano].

*

VIII.

Měseče, měseče, Ti od mene sliko,
sad Ti nebo milo, sad ti maglom prîko,
sad Ti opet jasno — magla Te ostavi,
a mene još tlapi — vedra mi ne javi.

IX.

Zlo te gledah dosad, nemoj za zlo primit;
sad měseče ćemo lěpo se bratimit:
Ja ću Tèbe pěvat sa žice naj bolje,
Ti pak mi bit pomo[ć], kad mi do nevolje.

X.

Gdě si mi tak dugo, Bogom pobratimče?
mila se ne javlja, Ti si joj ljubimče.
Pomoli Tve lice — izadj izza gore
nek se razgovarat pojde uz prozore.

(Продолжается.)

Eto Vam priklopih nekoliko mojih rižmah, koje uprav sagradih, sa molbom da jih makar nekoliko štogod se Vam varstniih čini — u tekući tečaj Danice metnete, ma dostojte prie jih pozorno proštěti i šta mi nije sa rukom izišlo svesardno izpraviti. *Dabitur venus.* — Meni bi mučno bilo, kad nebi niti grančice na letošnji žartvenik domorodnog rasvětelištja metnuo. Zdravstvujte.

Stanko.

---

2. Antunu Kaznačiću u Dubrovnik.

Blagorodni gospodine!

Već davno nosih u njedrima blagu želju, Vas u stojnom i preslavnom Dubrovniku s jednim listom susresti, nu svedjer misleći i razmišljajući način, kako bi toli draga meni i štovana muža najlěpše mogo pozdravit, odlagah vrěme pisanja eto do sada. I mozbit bi jošter i dalje odmicavao objavit Vam moj sardačni iz slovinskog sàrca izvirajući pozdrav i predložit pouzdano prošnju moju, da mi nije eto iznenada lěpe prilike n. g. Ivana Tàrnskog *alibi* Milutina domorodca i pěsnika našeg ilirskog. Gotovo bi mi puno draže, sam Vas lično pozdravit i prigàrlit, nu budući mi to okolištine krate, bitću dosta utěšen slědit krilama misli g. Tàrnskog i list moj put Dalmacie tja u onaj slavni grad, gdě se trublja slovinska u najvišje prostore neba uznese, gdě světila bude, dok je Ilira — pače — ilirskog imena na ovome světu. — Gospodine, ja

sam u onoj strani Ilirie rodjen i uzgojen, gdě već u ravninu silazi od prirode pozvana jela, u koje hvojah jug i sěver vavěčni boj bijući sàrditi i turobni spěv pojeta; tamo — gdě već ilirska besěda, kao zatočnica u oči čete dušmanske, strělami od tisuć godinah probijena, pada; svak dan čuvši tvàrde zahvalne i jaučne glasove od dobitnikah, naše narodnosti strenitelja i provodivši danke moje školne mladosti mučeći se s tvàrdimi jezici europeanskimi, sasvim time bi moje otvardnuto uho i sàrce, čuvši pàrviput trublju slovinsku Gundulića, ganuto i kao sasvim razrěšeno i raztopljeno, da Byrona, Moora i ostale, za posvetit s cělom dušom se ljuvenomu slogu Dubrovačkieh pěvalacah. Naravno bi, da i sadašnjem stanju Dubrovačkog pěsničtva i duhu slovinske narodnosti u Dubrovniku, obavěštivat se nastojah, — i u ovom mome nastojanju desih i skoro Vaše čestito ime, koje kao stup uzdàržava slavnu Dubrovačku trublju, da ne pane i razkarši se. To nam posvědoče razlike pěsni od Vašeg bistrog uma razsějana po našoj Danici i druzieh knjigah, to svědoče starodavni Dubrovački klasici Vašom hitrom rukom na dvor běla světa izvedeni. Nu čemu bi Vas ja hvalio Ilira, koga već dosta děla hvale hvalom, kojom se redci ponosit mogu. — Mi se ovdě trudimo i staramo po koliko nam Bog i srěća dade. Nu věnac je jošter (kakono je rěč) za morem, a smàrt za vratama. Mi gotovo vidimo mnogo i lěpo cvasti, a voće ostavimo unukom našim. Danica i novine nalaze sve više i više štovateljah. I pravoslavni priznadu (razuměse razboritii i dakle i manji broj) izvàrstnost našeg jezika (barem *načina*, kojim se trudimo izobražavat ga); někoji se gotovo dižu na ilirizam, nu njihove strěle padnutće na njih iste, jerbo priroda je s ilirštinom, a s kim je priroda s tim je i Bog. Sada se slaže rěčnik i prostrania i obširnia slovnica. Skuplja se takojer gradivo za krestomathiu ilirsku. Nu dělo, koje se naj željnie izčekivao od čitateljah najpače od krasnog spola i ostale mladeži jest almanak, kojeg za dojduću godinu gradimo. Mi odlučismo, po koliko moguće od sviuh stranah Ilirie (Velike) prineske sakupit, te već dobismo u tu svarhu i od pravoslavnieh po několiko komadah. Škoda, da nam Dalmacia tako oddaljena, da osim Vas i g. Antuna Ročića i Petranovića niti ikoju dušu slovinsku niti po imenu poznaemo. Nezaměrite dake, da se k Vama krenemo s prošnjom našom, nebi li nam i Vi do ikoj pěsnički umotvor za almanak priobćili np. nešto jednakoga kao što je *Začinka* u *Věncu?* I nebi-li istu našu molbu g. Ročiću javili, valjda i on našu novogodišnju ponudu s ikojim cvětom priuresit izvolji? — Pàrvi dio krestoma[thie] sa-

stojat će ponajviše iz Dubrovačkieh pěsnikah, [ovdě] se pridatće i kratka izvěstja o životu pěsnikah [u knji]zi napàrvo dolazećieh. Nu budući smo mi, kako već kazah, odviše oddaljeni od někdašnjeg jihovog ognjišta i kućišta — opet budemo se morali uteći pod Vaše krilo, koj Vi naj sposobnii za taj poso i najbliže izvora stojite, gdě se to càrpiti može. Najviše primat ćemo komade, koji jošte tišteni nisu. — Izvoljite me[ni vàr]hu toga pisati i knjigu g. Tàrnskomu izruči[ti, koj] Vam jednu pěsmicu složenu iz glasovah, koji u [Šta-]jeru uz Muru i Dravu zamněvaju, donio bude. Cěnite dar ne polag vrědnosti nego polag volje. — — —

Priporučujuć se u Vaše slovinsk[o] sàrce ostajem sa svom učtivostju Vaš ponizni sluga Stanko Vraz.

U Zagrebu d. 10. kolovoza godine 1839.

---

3. *Antunu Kaznačiću u Dubrovnik.*

Vedri gospodine!

Pisao sam ti g. 1840, umoljavajući Te, da mi priobćiš za almanak po koju od Tvojih izućih pěsamah, a Ti si mojoj želji i molbi sasvim plemenito odgovorio. Ja ti niti nisam uspěo odvratit moje harnosti s dva tri rěčma, a eto pade na me težka bolěst, kojoj tek što sam uteko. Kako je ona uzela meni rěč od ustiuh, tako je isto i uništožila moju gotovu osnovu u cvětu svoga razvijanja. Vrěme me je silno těralo, da pàrvo po něšto od svojih vlastitih dělacah na světlo pošljem, nebi-li njime mogo barem listak od věnca steći, koj je někda u Tvojem rodnom městu obiljno zelenio, a sada stoji na tvojoj vedroj glavi. I tako metnuh tudje stvari za vrěme na stranu izdavajući svoje *Djulabie i Glase iz dubrave Zeravinske,* koje sam ti knjižice poslao po g. prof. *Preisu* iz Petrograda na g. Gj. Nikolajevića u stojni Dubrovnik. Jesi-li primio malen dar, neznam. — Nu na koliko se je od ono doba proměnilo vrěme? Šta je bilo god. 1840 prikladno, nije za g. 1842. Sada iziskuje domovina od nas zbiljnie radnje nego što se mogu metati u almanake. Vrěme oće da učimo ne da zabavljamo, i iz utrobe te potrěbčine porodi se oglašeno naše *Kolo, članci za literaturu umětnost i narodni život.* Nadajući se, da imadeš *Oglas*, koj je uz Danicu pr. m. došo, u ruci, neću ti naměre našega [č]asopisa na [š]irie razlagati. — Nu šta je obećano, nije još izvàršeno, te će se tek onda izvàršiti moći, kad će nam iz različitih ilirskih pokrajinah i gradovah domorodci pru-

žati ruke. Da i ti, vedri gospodine, to isto učiniš, s tom se danas molbom u ime nas trojice učrednikah k Tebi vratjam. Šta mi primamo u naše knjige, razvidit ćeš iz istoga oglasa. Ovdě Te tek za jedno, što nam je sada do duše nužno i potrěbno, t. j. jedan dopis ili referat o svih knjigah ilirskih i na našu se stvar pretezajućih talianskih, koje su pr. godišta izišle u Dubrovniku. Tu bi trěbalo, da metneš titul, broj stranah i format svake knjige, i da ili na početku ili u obće metneš značaj (karakter) sviuh knjigah, ili na posebice poslě svake knjige.

Molimo te takojer da nam poslješ izlomke od stariih izvàrstniih redkih (najbolje bi bilo još neštampanih) pěsnikah vaših sa opazkami (coi anotazioni). — Nu poslědnje za drugu knjigu oko uzkàrsa ili koju nedělju kasnie. — Tu zajedno molimo te da i s kojom od tvojih vàrstnih pěsamah priskočiš nama u pomoć. — To isto molimo i g. *Roča*.

Na svakoj uslužbini Tebi kao i g. Roču dàržan, ostajem u Zagrebu d: 25. veljače 1842 Tvojega gospodstva pokoran sluga

Stanko Vraz.

Ako mi nebi uzmogo sám složiti dopisa o rečenoj stvari s tvojih poslovah, a ono te molim, da potakneš našega vàrloga Roča na to. Vrěme će biti do 15. dojdućega měseca. Mi ćemo věrno odgovarat Vašim željam. Moj adress jest: À Monsieur St. Vr. homme de lettres a Agram. *Čitaonica ilirska, maison Demötörfy.*

---

4. *Trnskomu.*

Zagreb d: 28. sěčnja 1843.

Dragi prijatelju!

Poslao sam prie několiko neděljah g. Baltiću u Petrinju 10 kom. II. knjige Kola s molbom da ih polag mogućtva razproda. Neznajući za Vaše sadašnje stanje navalio sam na njega s tim poslom, i popitao za Vaše město. Nu po srěći saznao sam danas od g. Galca, da Vi stojite u Glini, te evo hitim da Vam pišem i za naše se posle s Vama porazgovorim. — Ja sam od g. Galca uzeo od *Vaših pěsamah* 10 komadah, koje se obvežujem da Vam platim. Vi ste naproti tomu uzeli od mene na razprodaju 6 kom. *Djulabiah,* 10 *Glasah* i 2 kom. *Nar. pěsamah.* Molim Vas učtivo, objavite račun, što ste razprodali od tih proizvodah, i što još nerazprodano kod Vas stoji, da znam tko ima komu šta platiti. Nerazprodate kom. izvolite mi poslati natrag.

Pri toj prilici objavljujem od strane urediteljstva ovděšnjih narodnih balova molbu, da mu čim bàrže pod mojim naslovom (najkašnie do 10. d. m.) pošljete jednu pěsmicu u slavu gospojah ili gospodična domorodnih. Pěsma nesmie imat više od tri vàrstah svaka vàrsta po četiri redka od tri ili četiri stope. Gledeć měrila vladati se možete polag pěsamah od Vukotinovića, koje su u *Ružah i tàrnju* na str. 42, 47, 49 i 50. Red rimah ostavlja se Vama na volju. Družtvo domorodacah, koje će dati opet i lětos domorodni bal, dati će za taj bal tiskat svojim troškom knjižicu malu, u kojoj će biti pěsme od pàrvih naših pěsnikah, pa ju na dan bala izmedju gospojah kao uspoměnu razdělit. — Moli i Vas da pristanete u to kolo.

Po svoj prilici dopro je već i do Vas onaj tužan glas, da je uslěd vlastiručnog pisma carskog ukinuto ime ilirsko. Povod tomu dala je buka i barbarizam, s kojim su někoji domorodci nastojali ime to i u politički život uvoditi. Dokinuto je dakle to ime, koje smo mi tako pozorno i sa svom brigom i ljubavju dizali a osobito po krivnji jednog [č]ověka, koj je imao pouzdanje čitavoga naroda, i koj sasvim tim nije radio i postupao s razlogom, neslušao i negledao savěta ostalih, nego sve radio polag svoje pohlěpe za nečim, što se izustit nemože bez gada i groze. Sad si skine glavu, no škoda da pritom i narodu najveću zadao ranu, koj ga je obožavao kao svoga Boga. Gajeve novine nenose više imena ilirske, što se mu tim laglje zabrani, jerbo na to ime nije imao dopuštenje, nego svojevoljno g. 1836 ime nar. novine *horvatske*, za koje je steko privilegium, pretvori jednim mahom u *ilirske*. Domorodci, koj[i] su za tu anomaliu znali, nagovarahu ga, da ište dopuštenje, što bi i bio steko; nu badava. On ih nesluša; a sad smo u kaši do kolěna. Pišite mi čim bàrže. Bog će dati, te će dobro biti. Mi književnici nismo još klonuli. S Bogom! Vaš

St. Vraz.

---

5. [Ivanu] Kaznačiću.

Zagreb d: 24. sěčnja 1845

Učeni gospodine!

Evo Ti posiljam někoje sitnice za tvoj list „Zora“, izvadjene iz novog mog dělca „Gusle i tambura“, koje se pečata u Pragu. Molim te zajedno, izvoli čitav priložen oglas metnut u svoj list, ili ako se ti to neuzvidi dobro, a ti ga prikrati ili prikroji na

svoju ruku kako ti drago. Rok, do kojeg se prima predplata, odgodi na 20. d. m. A Tebe kao i bratju Battare molim neka mi učine ljubav, pa da primaju predplatu za Dalmaciu izvan naznačene gospode, u ovom oglasu napomenute. Zato i ja od svoje strane, da Vam odvratim ljubav, obećajem, te ću Vam biti odsada na službu, u koliko mi bude dopustila snaga pera i vrěme. Samo Vas još to molim, da mi pošljete na uzdar „Zoru" od prošaste godine kao i odsada, u ostalom ja netražim nikakve nagrade u novcu. Nu želim pored toga, da bi izvolili metati članke moje u onom pravopisu, u kojem jih ja pišem. Želeći Tebi kao i listu Tvome svaku srěću i napredak ostajem Tvoga gospodstva sluga iskreni Stanko Vraz.

Sàrdačni pozdrav vrědnomu drugu P. Preradoviću i od mene kao i od prijatelja I. Kukuljevića Sakcinskog.

Naslov metni: Gospodinu *Stanku Vrazu* u Zagreb. U teatralskoj ulici.

---

6. Trnskomu.

Zagreb d: 24. sečnja 1845.

Dragi prijatelju!

U někakvoj naglosti naznačujući u „Oglasu ovom" gg: skupitelje predplatnikah za novo moje dělce [„Gusle i tamburu"] zaboravilo se na čitavu slavnu hàrvatsku granicu. Za to sam prinudjen, da razpišem po tih stranah molbu u tom obziru poznatim meni prijateljem. Izmedju ostalih evo me i pred Vaša vrata kao književnog prosiaka. Nu da odmah *sine ambagibus* panem *in medias res* molim Vas u kratko, izvolite primiti posao i trud sakupljanja predplate za svukoliku Vašu regimentu. Tu će bit oficirah, oficirićah i oficiricah kao i ostale gospode krasne i jake, koja plamte za stvar književnosti naše. Za to ih Vi izvolite uzeti pod ruku, pa uklonivši ih na stranu, gdě Vas ni vrag viditi neće, prišapnuti im na tihu pod uši, da St. V. izdaje poslě tri godine opet knjigu jednu na svoju ruku, nebi li i oni predplatili. Kad posao srětno svàršite, a onda Vi popišite sva imena stàrpajte u listić taj novce, pa ga pošljite bez *štentajna* u Zagreb, gdě ću ih ja bez *štentajna* primiti i svojim načinom opet poslati u běli svět. Drago bi mi bilo, da bi se to sbiti moglo do 20. d. m. Knjiga će se tiskati u Pragu, gdě se već i rukopis nalazi; i nadam se da će se do uzkàrsa vratiti vàrlo ukusno oděvena, *si Dii favebunt*. Amin!

Dàržavne novine ili proměne sbivše se u Beču za korist naše stvari narodne budu Vam po svoj prilici već poznate. Sinoć je ban na vrat na nos odputovao u Beč (da tako kažem) „i bez kape i bez puške djeverdana“, ostavio je naime ovdě i adjutanta i tajnika. Šta si hoće u Beču? to samo slutiti i pogadjati možemo. Druga je novina ta, da se jedna (pametnia) stranka Madžaronah hoće s nama da pomiri. Nu ja sam onaj nevěrujući apostol, te mi kad promislim sve, što se je sbilo izmedju nas, uvěk dolazi hoćeš nećeš na um ona poslovica „dok ti gledaš tvoga sina grob a ja moj odsěčen rep, neće biti prijateljstva i mira medju nama“. Bože daj, te bi se ja prevario. — Svakako nas je opet ogranulo sunce. — Pozdravite mi sàrdačno brata Opačića i sve ostale domorodce, koji ikoliko za me mare. S Bogom! U Tuškancu okó polak noći. Iskreni Vaš prijatelj St. Vraz.

NB: Brustman Vas pozdravlja. Da Bogme da je srětan, budući na městu gdě sve njegove želje stoji, u krilu mlade ljubavi *et caetera* (honny soit qui mal y pense). Ovih danah dobio sam u ruke pàrvi proizvod književnosti tobože horvatske t. j. madžaronske. Stvar se zove „Ivana Sternea szerdchike, vszem pravem domorodaczom poklonjene (Jena 1845. Gedruckt bei Frohmann). Poeta tu mnogo plete o liberalismu, psuje pope i literate naše, a onu u versih koje nebi ni pas s maslom pojio. Knjižica ta vàrlo se krije i težko te sam ja dva komada dobio po jednom *prijatelju* madžaronu. S Bogom!

Pisma Janka Draškovića.

Priopćio Milivoj Šrepel.

Priopćujem iz arhiva jugoslavenske akademije pisma, koja je grof Janko Drašković pisao Metelu Ožegoviću; poslanica 5. zahvalnica je rodoljubnim gospođama Ivani Čačkovićki Vrhovinskoj, Dragojli Štauduarki i Paulini Krizmanićki, koje su 24. siječnja 1842 bile pozvale svoje posestrime, da kupe prinose za uljenu sliku grofa Janka Draškovića, koju su namjeravale pokloniti zagrebačkoj čitaonici i kamenotiskom jê pomnožati. Poradi unutrašnje sveze objelodańujem po prijepisu iz istoga arhiva govor, koji je Janko Drašković izrekao 12. prosinca godine 1839 u skupštini zagrebačke županije protiv toga, da se u nas uvede magarski jezik. Na koncu priopćujem list, koji su Drašković i Babukić upravili Šišmanu Ghetaldi-Gunduliću i Vlahu Budmaniću u Dubrovnik; list je napisan rukom Babukićevom, a nahodi se u mene.

---

1. *Ožegoviću.*

Rech : 6/5 1839.

Dilecte Metelle!

Spe fretus, quod tibi Patriae salus, Municipaliumq[ue] conservatio cordi sit; [prae]sumo tibi ideas meas comunicare, teq[ue] petere, ut velis apud Vos eas vulgare, et usum earum procurare — — Haec interea, una cum intimi cordis salutatione tibi, fili mi submitto, donec habuero solatium te coram videndi, et oretenus convincendi, quod semper sim tuus adictissimus amicus

Joanes Drask.

P. S. Perscribe quaeso, quid apud Vos obtineat, et an vester sup. com. pertigerit.

---

2. *Oževoviću u Varaždin.*

Rec: 12/11 1839.

Dilectissime Metelle!

Multa accidunt, quae sumopere conbinationem mediorum indigent, ut res nostrae tueri, et fulciri valeant — prae ceteris autem interest scire, quae sit probior opinio in publico: Hinc te obtestor, fac ut usq[ue] meum adventum ad vos te genuine informare valeas de opinionibus. Zagrabiae multi optant ut lingua hungarica cesset esse studium ordinarium siquidem mancipatus iste turpis, inoperosus, et ingratis hungaris tributus exstiterit. Ceterum consectaria conclusorum dietalium majorem nobis adhuc (si regimen acceserit) mancipatum parant — quid ergo eatenus sentiatur? An non in concursu Slavonitarum, salvo Verböcio, consilium separatum petere, cum pecunias sufficientes habeamus, illudque restaurare, aprobationem majoritatis consequi valeat? Si te circa 20. usq[ue] 22. Varasdini futurum scivero, sic veniam, et super his consultaturi. —

Vale, amaq[ue] te

Amantem tuum Joannem.

---

3. *Oratio.*

II. SS. et OO.! — Communicati nobiscum recursus II. Cottuum Crisiensis et Varasdinensis summi sane sunt momenti, — nemo enim ignorat periculum, quod toti nostrae generationi cultae, virisque modo officia et subselia tenentibus minatur; — quales autem advenas metuendos habeamus, inde patet, dum jam hi pauci academici nobis missi, et qui e nostris fundationibus solvuntur, tamen per suum proselytismum intolerabiles evadunt. Ast omnibus his praegnantibus malis *majus* esset *ignominia,* hanc enim fama aeternis historiarum tabulis insereret, haeredibusque nostris patrimonii instar transmitteret. Sacra namque est obligatio nostra, ut vestigiis antenatorum insistamus, nationalitatemque nostram, et tot tantaque sanguine parentum parta diplomata, velut testimonia valoris illorum vindicemus.

Horum, inquam, heroicorum argumentorum memores nos esse oportet, et scire nos adhucdum justa protectione perfrui Principis nostri: non nos lateat, quod unam compactam semi alterius millionis heroicam populationem possideamus, quae inde a Sirmio usque montes Velebit nationalitatis et linguae excidium nunquam toleratura est; indignum itaque fore, ut nos sociorum despotismum toleremus.

Ne ergo coram Principe et popularibus nostris ac tota Europa arguamur, oportet, ut modo, dum forte de nationalitate nostra delenda leges sub incude sunt, a Rege nostro augustissimo petamus, ut postulatis dietalibus respectu ad nos transplantandae linguae magjaricae assensum suum denegare, nosque penes diploma A[1] 1808. ultro permittere.

In quantum autem dicasterium dirigens se cognitione linguae latinae exuisset, nobis ab exemplo divae Theresiae proprium Consilium tanto a fortiori concedere dignetur, cum nos sufficientes nostros fundos publicos per Consilium Locumtenentiale citra utile, et notitiam nostram manipulatos habeamus.

Denique demisse opinarer, ut Repraesentatio nostra caeteris nostris quinque Comitatibus communicetur et secundari petatur.

---

4. *Ožegoviću u Varaždin.*

Iz Rečice 20/5 1841.

Mili Metele!

Još onomadne iz Zagreba polazeči, svi kolici naši članovi oprosiše mene, da buduč skoro sabora imali nésmo, ja Vama zarad Igrokaza, kojega dali jeste, zahvaljujem, i Vas pozovem, da igralce naše, koi sad do 15 lipnja u Karlovcu igradu, bar na jedan misac ksebi u Varaždin uzmete, i tako kano dobra Bratja u svemu delnici s nama budete; ele dogodi se nezgoda, ja amo putujuči prevaliose jesam, natucao si rebra i glavu, i ležati morah jedno desetak dana, i danas jest pervi dan gdi kadar jesam pisati — daklje u ovom dnevu pervi mi je posao bio mojemu sercu, i želji moih sučlanova dovoliti, i eto pišem i tebi, i Rizmanu, i izjasnivam veselje što čutimo ob tim, što nam Novine naše od Vaše igre dokazuju, i molim Vas, da bar na jedan misac, to jest od 15 lipnja, ol od 15 serpnja igralce uzmete — Ti moi Sinko za sada oprostit mi hočeš, da u listu duži nisam, buduč me puno još muke košta pisanje, i buduč i onako sve okolnosti iz Rizmanovoga lista vidjeti možeš — i molimte obraduime skoro odgovorom u Zagreb, kamo triputa u tjednu šaljem. Ja Vas ufano kako ozdravim, pohodio budem, i toplice Vaše okušati moram — zato sada tebi samo toliko, da koliko me serce goni, ja mogao nésam prebaviti, da i tebi nepišem, koi si mi i onako tako miljen, i koi si u domorodoljubju

tako jasan i ufajuči se da češ pripomoči, da se i čitaonice naše u igranju Ilyričkog Teatra pobrate.

Ostanimi zdrav, učini naklon supruzi svojoi, i budi siguran od ljubavi, i prijateljstva svojega starca Janka.

---

5. [I. Čačkovički, D. Štauduarki i P. Krizmanički].

Iz Zagreba na 5 Veljače 1842.

Milostive, Ljubezlive Gospoje!

Da me ljeta ne obaveste, koliko mese prošla cena životovanja, i da mi dušno pripoznanje svagdan ne rekne, koliko zaostadoh činom za mojum željum i obštinskum potribum: doista Vaše milodarno pismo oholna bi me moglo učiniti — —; ele sad gdi pod moima očima toliko vode u Save i Kupe preteklo jest, treba da trezan ostanem, i da uzdignenje, koje meni živomu dosudiste — za sad odmečem, i da Vas molim za tai blagodaran čin (ako ga još kašnije zaslužio budem) na ono doba, kad moje slike žive več nebude — kad me cerna zemlica pokrivala bude. — Da Vi meni nakan Vaš nesobčište, onda bi bio mislio, da ste naumile dušmanskim smehom mene podverči, ele ovim putem niš mi ne ostaja, van Vama iskreno zahvaliti za Vašu dobru i domorodnu želju, i Vas moliti za trajanje Vaše milosti i prijateljstva protiva meni, osobito pako, i naiverhovnie mi nadleži Vas moliti, da u ovom svetom domorodnom duhu durma ostanete, i potomke Vaše u njemu vospitate. —

Uzimljamsi sloboštinu za znak iskrenog štovanja i prijatelstva ove nekoliko slike na spomenak priazni odaslati, i ostajam z velikim veseljem sebe dobročinstvu Vašemu izručujuči Prijatel i sluga pokoran Vaših Milostih Janko Draškovič.

---

6. Ožegoviću u Požun.

Iz Zagr: 27/7 1843.

Krasni Metelle!

Tvoju knigu od 22 jučer primio, i u Zboru, koi zarad narodnih nalogah deržan bio u izcerpanju sobčio jesam; u ovom Zboru i Varaždinci, i Križevčani izebrani biahu. Občenito mnenje, kanoti i moje, i Kulmerovo bilo jest, da vi po junački dužnost Vama predeljenu overšite, i u občenite sednice idete, i u njih, ako bude nekonačna potriba, diački govorite, i od ničesa se prestrašiti ne-

daste. Ako bi Vas teli izterati, nedaitese, dok conclusum toga izteranja Personal ne izreče — onda pako slobodno izaiti za uvek mirnum dušum možete, jer cela domorodna Domovina to želi: Ele žali Bože! toga nebude, jere makar kako razjareni bili Madjari, ele opet tako gljupi nebudu nit stališi, nit Personal, da bi se Vas zazbilja lišiti hoteli. Protivni pako svi jesmo, da Cirkule polazite; Vi imate mladje, neka oni paze, što se govori, i neka vam obznane; nemoite osobito u sadašnih okolicah zaboraviti, da ste Vi kraljevinah naših, gdi i Kraina leži, zakonski poklisari, i za narod važnii, neželi Ban, i svi Velikaši, i zaoto niti u sesie, niti u conferenzii nedaite se preplašiti; bo Vaša je naloga naroda Domovine dovoliti, koi zarad posledicah ovdi večao bude — Ako u napredak više srčene istine od Vaše strani pokazalo se nebude, onda i Vlada izgubila bude štovanje, koje zadnji sabori nam kod nje preskerbiše. Kulmer bude, kako veli, onda došao, kad ga bude treba valja mu daklje pisati, kada se Ban vrati — on svoje stvari ovde obskerbeti mora, i glede imetka rediti, jere mu neteče bir — njega a ne Hermana valja poslušati u škaklivih okolicah, u občem Ti, i Dragutin uvek prie nek u sednicu idete, jedne morate biti odluke, i zKulmerom se razumeti — Herman posle Vašu odluku neka sluša, buduč on samo pamtenje a ne razloga imade.

Ti si pravo pogodio, da sam žaloval zaboravljen biti po tebe — Ja boloval jesam 3 nedelje a ležao 12 dana, tai je uzrok, i slabost očiuh, koja još do danas ostade, da Dragutinu odgovorio, Tebe pako pokarao nésam — sad idem u Toplice Sutinskoga, da se objačim, kako likari svituju, ele zaoto listi hote odavde iz pošte svaki tjedan dva puta meni ponešeni biti. Mene Vas je milo — ele iz druge strani moramse radovati, što su okolice sadašnje celoga puka našega do dna u žarko domorodoljubie vrgle, i budte uvjereni, da i Vlada zafalna bude, kad ona, kako je nejaka usloniti se bude mogla u našu tverdokornost zakonsku, i mi baš istim merilom dieleči, kako primimo od Madjarih, nai bolje nadvladali budemo — Vi čete vidjeti, kako budete prijeti kod kuče ovako radeči — Ako pako u beč idete, što potribito jest, tak nemoite moliti mlogo, nego kažte zaufanje u zasluženi podpor, i činte vidjeti razlog vidjališta naše politike, od Madjarske, i da mi ak deržani budemo, dotle vérni ostanemo do kapi; samo Hermana nešalte gore. Slédi naklon moi tvojoi suprugi, i priazni pozdrav Dragutinu, kome iz Iligjah pisao budem — nezaboravi na svog starca

Janka.

---

7. Ožegoviću u Požun.

Iz Zagr. 6/9 1843.

Dragi Sinko!

S velikim veseljem, i jedva dočekanoga, tvojeg lista jučer stopor primio jesam, buduč u planinah jedno tri dana biah, gdi me nitko naiči mogao nije — ja sada pomalo opet zvirada, i divjake tražim, buduč se boim, da do skora sljudma živiti se nebude dalo. Divjačina bar stalna je u svoje narave: Ja lahko tebi prostim, što mi dosada pisao nési, jere znadem, da si obteršen sposli, i da Diariuma vodiš — bolje žalujem, da Bužan do sada mi ni reči javio nije — Zaoto molimte, da mu tužbu moju sobčiš, buduč bar u tim zaslugu imam, da svigdi njega, i suprugu njegovu nesamo branio, nego i falio jesam. Ja Vas moji dragi poklisari! dan i noč u umu imam, i da je skesum prispeti moči, sada, gdi se u ilidjah sasviem izličio jesam; durma bi kod Vas bio. Ja bi Vam pomagao vojevati — ele kad nemogu — tak Vam ovu temelitu istinu na primer soveta poručim — kada silna bura ćoika pograbi, onda ona gleda, kako bi ga nadvladala; ako se nameri na slabika, koi gleda, da se kloni; njega ona podigne i odnese u valove morske, gdi iz jednog u drugi padne, i na sveršetku utone bez koristi, i bez dike: Akolise pako na junaka nameri, koji svoja jaka persa, i odsudu nekretlivu naproti stavi; šnime se bori i bori (i kako kažu:) i skoro svigdar ona krene, oli pako ak i zaguši junaka, bar ga na mestu umori, i njegovi Prijateli i domorodci mu onda spomenik dikonosni meču, i slave stalnosti njegovoi od Veke do Veke njemu prispie. Ja Vas do duše u dolnjem stolu buduče vrlo žalujem, i vidim da niste došli zlatne jabuke pobirati, ele ništar nemanje nemoitese plašiti — Naši lavori svikako ako i sada ne, ele svikako doiči moradu — mladež se umložava, i kašnie kako god bilo ponatje vaše ol slidilo, ol kudilo bude. Osobito pako u Glavu Tebe, kome je Bog sritnog udesa pripravio — — Ti si mlad, urešen znanjem, mozgom, imetkom i zaufanjem tvoih domorodaca — Ti ako hočeš sam sebe bogatjeg, i zmožnijeg ceniti moraš, neželi su svi tvoji Prijateli, i dušmani — tebi netreba van glas tverdostoinoga dostojanstva.

U mojem pervom listu sobčio jesam mnenje, kako da bi postupati morali, ele kad niste tako činili, biliste prevareni: Onda bi bili mogli punim pravom kuči doiči, i Varm[ed]jam uzrok ujaviti — Sada ako novi zakon prije dospi, neželi blaga Resolucia, onda

će malo mučnije biti — ele zaoto bute složni, i ako Vi tri, i Ku: te misli budte, da u pozivu Vaše instrukcie nekoristni ondi biti nećete, onda se bude moći braniti, tek da je medju Vas sloge. 21 u nas bude veliki sabor, ele dotle od Vas čekam glasa, što zmožna gospoda u Be: od Reštauracie, i od naše narodnosti misle. Ja tebi istim uzrokom gonjen z recepisom pišem, i zato Dragutinov listek prilažem — Ako bude treba posle Congregacie morebiti da ja gore poidjem z reprezentacium.

Ostani mi zdrav — sobći naklon moi suprugi tvojoi, i nedvoi od ljubavi i prijatelstva tvojeg starca Janka.

---

8. Ožegoviću u Požun.

Iz Zagr. 11/4 1844.

Mili Metelle!

Primiosam ljubeznu, i izverstnu knigu tvoju od 14. p: m: teke okol 26. p: m:, i buduć baš onda metanje piavkah radi boli u glave mene nedadoše odmar pisati, kašnie pako prispevši iz beča svakojaki protivni, i medjuse neslagajući glasi odlučit nedadoše, kako bi pisao, zaoto malo zakasni list ovai.

Glede početka tvojega, gdi želiš znati, odkle mi glasi od prominbe, i težanja za častima; odgovaramti, da u studnju, i Veljače u Varaždinu bio, i bavio se jesam, i da ondi od više tvoih prijatelja čuo jesam glasiti, da ti Muki nudi pokrovitestvo, i da prijateli tvoji se boje, nebili ti ufajući se njega, zamersio — Ele ja uvidjavam z žalostjum iz tvojega lista, da ti sumnju, i inadnog duha proti drugaru tvome dišeš — Ja neznadem, koi bi mogao pravedni tomu uzrok biti, ele budi uvjeren, da on tebe kod mene tužio nije, paće da je od tvoih besedah, i trudova izvestni panegirikon meni ujavio, i Tebe toli puta pofalio: Bez tukanja daklje oviuh, koja do sada pisao jesam, moliti te moram da dopustiš, da ja tebi naum pozovem peldu od sebe sama, za koju ti dobro znadeš. 1832^e^ godine Ja ztvojim Otcem, i Kukuljevićem u Dušmanstvu glavnome bio jesam, jere ta dva, osobito pako tvoi Otac onako glavno mene uvrediaše, da bez krvi točenja prijatelstvo sačiniti nemožno mise vidiaše — ele udes jest tio da se ja zovemi muževi u Dietu spraviti morao jesam, i eto ljubav domovine nadvladaše nad svum pizmum i strastima — tako i tebi svitujem, koi u dušmanluku baš prie bio nesi š nime, da zažmeš strasti, i zabo-

raviš uvrede, ako koje biahu medju Vas i da se muževno izjasniš š nime, i posle pomeri[š]: Vi dva svak u svoje versti velike imate načine — Ti znanjem, i besedum tvojum, on pako uvidenjem unutarnjem kod Vezirah, kod koih on dugovečnim uvežbanjem uplive si je priskerbio, i primerno svaku stvar u dobe predstaviti, i tako ganuti volju znade.

Vu občem Vas velikim Bogom zaklinjam, promotrite štetu, i sramotu, koju biste Domovini priskerbili da se ne slažete — i da bi i kod Vas ona grozovita pogreška se morala opetovati (horvacki Jal). Uzdamse, da si me razumio, i da od Babaika takove reči tebe uvredit neče.

Mi ovdi u mučnom dočekanju jesmo, hočeli Dieta još trajati? hočeli zazbilja Ru: ol Mai: amo komesarom doiti? hočeli Ban, kako mu dušmani naši nukaju; veliki sabor, i Res: još prie došastja onoga, i prie Odluke kraljevske na našu veliku šupliku, držati? Ako se ovo zadnje dogodi, onda če mesa, i krvi dosta u Zagrebu biti. — Ja, i Gjuro pisali smo mu, očito i prilično dosta, ele još segurni nésmo, indi tu Duh sveti sam pomoči može — samo da dušmani gore stoječi ne pomogu — Biskup jest sav zmutjen došao, i mlogo ufanja neda, nego mi čemo sami sebi ufanje, i razlog preskerbeti, prem da je čudovit stan, da Kral drugo, Ministri drugo, Duždc drugo, a kancelarie drugo kažu. Mi dva idemo 6. svibnja u Varaždin, a ako treba bude kašnije i u Beč stvar našu preporučati; to sve ako živi ostanemo. Vu ostalom buduč mi odmah Glava zaboli, kada dugo pišem, i želeči iskreno da skorie list moi u tvoje ruke doidje — zato sveršavam — i tvojemu prijatelstvu i zaufanju i na dalje se izručujuči ostajem tvoi verni

Janko.

---

9. *Ožegoviću.*

18/6 1844.

Dragi Metele!

Ovo ti šaljem lista na našeg Franju, moleči tebe, da njega štoskorie možeš, njemu predaš, ol akoga neima, po pošte, ele erga recepisse u Beč pošalješ, znajuči i onak, dokle tamo bude.

U ostalom javljamti, da mi u nezvest do sada još radimo, jere Pal: sjedne strani protivnike naše po svojem obečanju izvisuje, a komesara potlači, iz druge pako strani naše — nekoje u desperaciu, druge pako u strah meče: Ele sva ova ne vode k cilju, nego raditi valja, i da vi znadete, ob čim se sada vrti stvar,

zaoto na kratkom ti opisao budem dogadjaje, koji se od došastja komesara ovdi dogodiše — — — Došastje njegovo prominbu patiaše, ljudi, koji ga čekaše, razašlise jesu, i prem da Benko na zadnji tvoi list pred njega valja do medje na susred z 4 Magistratualci pošao, i ugodnu mu čud uzrokovao jest, drugi opet dan nomine Universitatis teke 14 osobe naklon njemu učiniaše, ele za tim treti dan Madjaromanah svikolici 37 i 30 prostaka svetačno ga pohodjaše, i vrlo ga obradovaše.

Ovai čin toliko u njega je ganuo, da je počeo sumliti, da je ona stran jačja — to tim više ga je ganulo, buduč oni potanko govoreči, ništa drugo od njega molili nesu, van da molbu njihovu, u kojoi Bana za skoriu Reštauraciu prose, što skorie pošalje, i podupira — što on i učinio jest —. Ja nadošavši on čas toliko snage imao nesam, da sumnje njegve razmečem, i zaoto tekar pozorna ga činiaho, da neviruje, i da gleda ljudi poznavati. Njegvi programi iz početka biahu, želja mira, i uvedenje sloge, bez koje, nit koristi kod kuče, nit u dietah da nebude: Uzmedju toga saznasmo, da Eduard Jel: koi Praeses one zmesne deputacie bio jest, koja čina 9. Xbra izvidjeti je morala, sva acta ova cum testimoniis prepisati, i Kuševiču prie još predati je činio — Oni daklje odande sve znajuči, priredili se jesu, i silu kaikakvi atestatumov sebi preskerbiše, i od tud je došlo, da kako mi acta one comisie njemu predasmo, odmar i oni bez sobčenja njegvoga njemu svoi odgovor, i preko 300 atestata, večinum lažliva, i nepravdena predali jesu. Ja tu pomoč ovu iznašao, i projectirao sam, da muse izversna učini Visita od onih osobah, koi ga prvi put pohoditi nemogaše, ele i ovdi po svakojakih protinbah pohod ovai tek 11^{og} u[č]initi se nie mogao: Tai pako dan 14 canonika 4 grofa, 30 plovana i 60 plemiča svi u svetačne oprave, a 78 prosti plemiči poglavari svojih občinah pristup imasmo, i njega jako obazdrismo, i dvoinbu mložtva obilno razsušmo; ele sveto neprudiaše: jere usled Rudičevog podpora, Ban morao je zaiskati od kancelara Veliko spravišče, i zaoto ovo prispi po prezidialah Rudiču poslanih, da ima Vicecomeša uputiti, da skoro veliko drži spravištje, i da ništa, van publiciranje Banovog naimenovanja za Verhovnog Župana napervo ne uzme. Ovo čuvši protivnici silovali su svoje snage, oružja kupili, i na bitvu se pripravljali. Ja medjutim zpoznavši se z komesarom prijaznie, na njegve želje pomirenja uniuči, projektirao mu jesam, da 6 poglavice svake strani po 2 k sebi pozove, i gleda, da pojedan zdrugim u besedu se pusti, i da on od ovih

*

čuvši Argumenta svakoga posle gleda preprike odaljiti, i na sveršetku da sve 12 ukupno pozove, i pokuša bar to opraviti, da u onom velikom spravištju se savežu kortese nedovesti — On daklje počeo jest, mene z Pavlekovičem, a posle Gjuro Or: z Skenderom Dr: slušati, ele najedan put iz nenada, bez da bi Brigleviča, Jelačiča, i druge glavaše pervo pozvao bio, jučer pozove od nas mene Gjuru, Zengevala, Benka, Štaidabera, Ed: Jelačića, Janka Brig: i Sinkoviča — od Druge pako strani Šrotta, Denia Skendera, Rafa, Tučiča, Pavlekoviča, Jožicu Brigleviča Karola Jela: Kovačiča, Pogledića, Špišiča, Kuševiča, Koosa — odpre on stim besedu, da čuvši, kakove se čine priprave kovoi congregatii, da bi izvolile obadve strani obečati, da kortese nedovedu — Mi kazošmo, da iz ljubavi k občenitom miru, rada pristanemo, ako drugi privole, ele oni suprotivošese, i belodano kazoše, da nete, nit nemogu; ele izjasniše želju da nebidne tai sabor, i da Ban podjedno drži congregationem introductoriam et generalem preparatoriam pro futura restauratione — na ovu prošnju i mi privolismo. Razsud naš bio, da i vremena, i novac štedimo, ako 2 mesto 3 puta korteše spravljati imali budemo: istina nedvoina jest, da gerbavi gjavol Br: koji sve vodi, sigurno u ovom obziru svoi plan imati mora, ele on bio kako mu drago, ja se ufam u onai Rekurs, koga smo onomadne Klo: slali, da ga preda dvoru, i zaoto, sobčivši i Banu od toga, ufamse, da on nebude hitio Reštauratiu držati prie neželi velika naša Prošnja kroz sva Dicasteria ne proidje i u cabinet ne doidje — 24 oli 25. poidje Žiga Voikffy, i novi kanonik Vračan u Beč, koji našu Inštancionalnu stvar preporučali budu — Ja i Oršich čekamo, dok meritum Velike Šuplike u pretresavanje doidje. Ru: jest 18. jutro otišao, neimajuči več ufanje pomirenje med strankami, neznamo pravo jel je u Beč, oli u Požun otišao, meni je obečao, da če Banu našu prošnju preporučati, ele meni se čini, da je on med Pa: i med narodom u dvoinbi, što bi činio, ele opet mu glas ostane, da je uljudan, i više nama prignut; Gradjanov 100 glav dadoše mu takodjer supliku, da njim mira preskerbi, kojega su lišeni, odkad ovo kortešovanje oboružno terpi.

Sada dragi sinko sve znadeš — i ti gledai okolice, i pišimi, kakova su Ba: mnenja i tko naiviše upliva u njega ima. Budi mi zdrav, kaži naklon moi tvojoi suprugi, i piši skorom tvojemu starome

Janki.

---

10. Ožegoviću u Požun.

Beč 5/7 1844.

Dragi Sinko!

Mile su mi bile obadve knige tvoje, i ja teke žalim, što Ti usmeno na tvoje skrbi odgovarati nemogu, pisati pako sve, što bi reči mogao, mainka mi u hitnje, i u početku važnih moih posala vreme, osobito sad gje listonoše tako rano odlaze; Ele stim dragovolnie prijemljem nanudu tvoju u Nedelju ovamo doiti, i akoli i baš ob dan morebiti kod duždah do predvečera baviose bi, tak opet kad odande doidjem, bit ču puno ugodjen stobom se nekoliko baviti, ako ti moguče bude od poslih službenih toliko vrimena odkinuti, kojebi mene moglo blagopolučiti; dotle pako obavestit če tebe i Ku: i Dra: od bitja stvarih, i molimte, da nepišeš uzroka tvoih preprikah u domovinu, jere nie tako kako se je izlagao Mai: Hermanu, netreba kod kuče prie vrimena bučiti. Vridni naš Franjo ide skoro u domovinu, a i ja još rano dosta onamo poidjem, da moči šta koristiti, indi kako sada stvari stoje budemo mogli još dosta raditi; a što se dotiče svita tvojega, boimse da Benko nebi se dao tome ganuti ako oboružani nedoidu korteši, valjat če daklje raditi, a oboružani doidu.

Ova u hitnje — i celov prijatelski od tvojeg starca

Janka.

---

11. Ožegoviću.

Iz Karlovca 16/9 1847.

Mili Metelle!

Tvoja me je kniga baš sveršetkom žalostjum napunila, koliko mi je početak veselja, i polutina zaufanja i zafalnih misala zrokuvala — Mi smo sada upleteni u važnih posala, da ja od moih poslih ništa spomenuti neču, znajuć, da ti i onako na tvog starca zaboravit nečeš: Indi pitamte, kada se tebe ovamo nadati možemo? Tebi če poznano biti, kako su naši *Sikofante* Saladskoi Varmedji pismo več poslali iz Sabora, gje nje mole neka mesto nje u dieti govore, i izjasnu želju njihovu, da mognu u napredak sami poklisare svoje poslati — dotle pako neka budu njihovi namestnici u Diete. Kukavica Pechij tu jest kazao, da šnimi derži, jer je sve pustio do svarhe doiči. Mi sada okolo pobiramo podpise na pro-

testaciu, koja 29. u Velikom Saboru predana bude, i ako nebude od koristi, onda per Recursum ćemo se dvoru prijaviti — Mi vrlo smo želni tebe zadobe ovdi vidjeti, jere opet će nam kratko vrime biti, za moči sva ona pretresavati, koja dušom jednako cienimo — Sliedevno te pitam jeli već znadeš da Dieta 7. 9bra bude ročena, i da po prilike Haulik namerava okol 15 listopada Orsački Sabor sazvati — treba bi indi bilo, da bar 10 listopada amo doidješ, da se dogovorimo. Ja jesam bio naprošen od nekoih, da ti pišem, da opitaš Posavca, bili on tio Poklisarom biti u gornjem stolu, ele Veliki Župan Sremski mi kaže, da nikako to nepiši, jer ono nije čoik za nas, i dače morde prilike biti u ove Diete za naškoditi domovini, sebi pako za napuniti vreču — i da nam netreba boljega od Hermana, kad bez tebe u drugom stolu biti nemožemo; za tretjeg jesu naši candidati Vukotinovich i Žigrovich, kojem bi Haulik polag prošnje Pečieve priverči Kercsturia, akoli se Biskup inačie neodvaže, čujuči besede, koje onai u Deputacie je držao.

Ti si mogao čuti da je Auersberg Nikola, Gjuro Oršich i stari Kiepach u dviuh nedeljah umerli, ovi svi puno mladji od mene biahu — nebilo to i zvanje za mene bilo? Ja za sada još zdrav jesam, ele nésam toliko umiren, da zadačju moju počimljem, i boimse. da će mi oči sfaleti.

Zbogom dragi — odgovarai mi skoro u Zagreb — Učini moj naklon svojoi suprugi, i pamti tebe ljubečeg i štujučeg svog starca

Janka.

---

12. Ožegoviću u Požun.

Iz Zagreba 16/1 1848.

Mili Sinko!

Prisiljen jesam tebi ujaviti, da naši domorodci jako razjareni jesu, što Vi poklisari odmar iz pervine Circuluše lično polazili, i još odboru Circularskom se podverči tioste — bo bojese, da će maniti, i niš dobra nemislcči protivnici po tim spoznati vaše podlaganje njihovomu sudu, što naravno nas jako upropastiti bi moglo — Ti budeš vidio, da će se odmar Varašdinska gradomedja u svojem velikom saboru 21 budučemu jasno izraziti, te posle ni Križevčani neče faliti — Još i to nje uvriedjava, da ona sirova bantuvanja još nijedan put odvažnum junačkum odlukum niesi htio odvračati; i baš do duše, Ti koi toliko znanja imaš, koi take lepo progovorio jesi, mi se vidiš zaboraviti, da su protivnici čikoši, i

da si junačkoga naroda sin — Ti koi jesi u tvojem domačem položaju sasviem nezavisan, morao bi krko, i gorko odgovarati, bo sám znadeš, da samo oviem oružjem, koim se oni služe, kod njih štovanja si je moči zaslužiti; To jest jedino, što valja željti, jere uputčenja — znadeš sam, da stiči kod njih stiči nije moči, koi glavni u tom imadu sredocil, da nas kano vodu svinom pomešaju, i podjarme. Zaklinjam te daklje, koi si nam jedina, i perva cvet u mladjane budučnosti, popravi stupaje tvoje, da opet duha narodnog pribaviš, i štovanje domorodaca potverdiš. Od moje pako strani moram te pomoliti, da češče u Beč polaziš, i za on čas zaboraviš, da si savisni kraljevski sluga, nego da kod Duždah, i Ministarah krko stvari razlažeš, i kažeš, da je sada zadni Rok za nje kazati, da nas stimadu, jere da če inačje protivno slutiti, i večja stran našega publikuma opozicii se priložiti, kojoi se sve prosti. Ja nameravam Ožuika miseca u Beč, i posle kvama doiči, i kad mi bude moguče roka odlučiti, molitču tebe, da mi konak po mladičih koje ja podpomažem, izizkati činiš.

Ovdi kod nas sve je tiho, i muklo, Madjaroni opet drugu prošnju još ružniju gore posiljaše, ele zato gledaju naše Gospoje, i Devoike nagovarati, da knjihovom Balu u Kazino pristupe, kažuč da bi doba pomirenja bilo, ele baš ove dve tužbe razjariše muže, i občeniti je govor kod naših momakah, da če osramotiti svakog našeg, koi bi tamo išao. Naš Cimbolaš stigao, ele još nikoga od nas polazio nije. Frigan če kroz 8 dana u Beč, i u Budim iči — on bude mogao tebi obilnije od naših stvarih javiti — Zbogom mi ostao, i uveren od milovanja neprominlivoga tvojeg starca

Janka.

---

13. Ožegoviću.

Iz Zagreba 6/2 1848.

Mili Metele!

Da jesam mogao previdjeti, da češ Ti tako skoro nadvladati još prie neželi je moi list ktebi dospio, kudenja naših ljudih, onda sigurno nebi te bio mojim pismom žalostio — moja ta nije namera bila, i ja teke u tome falio jesam, što nesam prosapio razlog lietah koja imamo, daklje i razliku čutlivosti — i da Ti mladji toliko budući — neznaš još prokuhati izlične krivde: I doista pogodio jesi — ako veliš, da je sudbina čoika jedanput bit izvišenom, a drugi put kudjenomu po puku — Oni isti, koi su se

nai bolje serdili, i samnom se pregovarali ob Tebe, štiuči posle u novinah tvoje besede rečene posle Banske konferencie, nemogaše prestati od fale, i izvišenja tvoje Osobe — Ova daklje pobeda žalost utažiti, i dovolna tim više činiti te može, buduč ne samo domorodci, nego i velikaši, i sama vlada cenu Tvoju, kako je čuti, veoma pripoznavaju, i zaboraviti zasluge nete. Što se mene dotiče, Ja vaviek jesam Tvoi branitel, i kako već davna rekao jesam, Tebe za pervi podpor ufanjah naših deržim, i za jedinog sada poznatih zvezdah našeg bitja pripoznavam — — ele opet ćeš mi oprostiti, da ti nekoja onim zaufanjem očinskim očitujem koje niti Tebi sramotu niti u meni mahanu zrokuvati neće — žao mi je, da si mene u Tvojem listu potvorio, kano da ja na surovost tebe poživam — Ja samo Odlučenost svetovao jesam, koju Ti kašnije dovolno, i očividno dokazao jesi — drugo jest, da si se suprot mene drugima tužio, od kojih odmar jedan u svojem pismu mene šibati se usudio je — Ja mislim, da se naše dugovečno prijatelstvo, i naš još od tvoga otca iztičuči savez snikim drugim pretečnim Prijatelstvom pariti nemože — barem ja onoga jesam odvaženja, da niti život niti dobu štedio nebi, kad bi tebe, i tvoju zazbilnu čest zuspehom podič mogao — zaoto molim u napridak, ako samnom nedovoljan budeš, meni samome tvoje grude odapneš, jer čučenja Tvoja neće nitko tako cieniti, i razumeti kano ja sám —.

Ele neču taiti, da mi se kano malo kasno vidi, da ti pred 4. Sečnom Bansku konferenciu deržati nési dao, i da češtje kvladi se nési okrenuo — Ove dve opazke ja samo Tebi sobčim, i to tim razlogom, bo ja korist ovih koračajah sám okušao, i tverdo upučen jesam, da tai put u starih, i novih vrimenah jedino spasonosni za nas bio jest — tim putem ja sam opravio jesam ono doba, da dosada u Madjarski porez došli nésmo. Iz druge strani vrlo me veseli sloga sviuh našinaca u Diete, i da se šlavonci i primorci svi pod tvoja krila meču — to još do sada nikada doživili niesmo, i ako Bog, i udes dopuste, i Vi svi kolici gori odvažno prositi budete znali, ufati se valja, da Vlada podništa nas žertovala nebude. Molimte dai si javiti, kako i kodkuče sad i Slavonske Gradomedje i Gradovi shorvackemi složno, i jednako govore, i gore svoje prošnje podlažu. Ja žalujem jako, da protestaciu našu još do sada gore poslati nésam mogao, jere Arkivar sve moguće priečke čini, i Štrigi prepoveda, da niš, van što mu on dozvoli, expedirati nesme, a on da neče niš, zan što mu po namesniku il po meštru naloženo bude, odpraviti dati neče.

Mi domorodci ovdi odlučili jesmo Žigroviča na naš trošak u Požun slati, da se pod tvoim krilom vežba, i onda kad Ti več nebudeš mogao, našim Poklisarom bidne — preporučamoga daklje tvojoi dobroti.

Raizner jest odlučen, da Tebi pošalje Protestaciu, i budu[č] Arkivar celu nije van dati tio, od Varmedje tražiti jesmo morali primorsku stran, zaoto ona če slidíti, kako bude prepisana.

Ja se sada tvojemu Prijatelstvu preporučam, i molim, da nedvoiš [u] riečih, nit u ljubavi tvojega uvjerenog Janka.

---

14. Ožegoviću.

Zagr. 30/3 1848.

Naimilii moj sinko!

Eto me ovdi iz mojega putovanja unutarnog gdi duha puka obtraživao jesam; ele što čujem ovdi? Misleči, i umiren, da Ti z Fr: Kul: u Beču siediš, i čekaš našega Josipa došastje, slušati moram, da u Obtuju z čeljadjum svojum tamo mirno prebivaš — Ti, koi si iz tolikoga ugleda glavna, i jasna naša spasonosna zvezda, moraš sapiti, da si neobhodna potriba našega Bana, i on težko još ovde tebe čeka, da tebe sobom povede, da Ti, i Fr: Kul: njemu u Političkih razmerjah budete kormilo: Zaklinjamti indi našim velikim narodnim Bogom, da kako ovog lista primiš, odmar ame se paštiš jer si vrlo potriban prielise poidje, što skorom bude —. Ako i suprugu u sigurnosti (kako ti diviš) tamo zdiecum ostaviš, tak bar tvoja osoba, i glava naša jest — i domovini do kraja tim više se darovati mora, jer cela pametnia stran celo poverenje u tebe polaže, i mi od tebe prudno zagtevati možemo, da četu našu znanjem, i silami svojemi objačiš. Doista, da ja manje lietah, i više zdravlja imam, onda nikada Josipa do sveršetka ostavio nebi — Slušaide ove moje ljubopitne rieči, koje do duš trošio nebi, da se bojati imam, da žitel svoi žertuješ, jer tebe nama i kašnie treba bude. Ufajučise daklje, u tvoje velikodušje, u tvoje domorodstvo. i u zaufanje protiva mene, ponavljam rieči moje, i ostajem do groba Tvoi serčeni prijatel

Janko.

---

15. Ožegoviću u Beč.

Iz Zagr. 11/11 1849.

Milovani Metele!

Goropadne promine razdružiše nas bolje neželi poplave ol Berda, a mene naiviše nevaljanost mladjega pokoljenja; meni su izkušanja moja od dviuh liet više dosadila, neželi starost moja — Ti jesi u mojih očiuh izninak retki, i zato, kad diecu i imetak imaš, treba da služiš, i da prietiš koliko je moguće, da se podsve ne ponemčimo, i da rusom još večji upliv nedamo nad monarchiom, koja poleg mojega rasudja, ako tako poidje, kako je početo, mučno 10 liete proterpit hoče. Ove nezgode če i tebe bolje i više naučiti zemana, i na sveršetku bitčeti u zadužbinu, ako i nebudeš mogao prodreti preko sile — Celo ovo pošastje bilo je protivu mojega plana, i ako se spominjaš u početku biaše inačje postupati, ele neuka mladeš bila jest u mloštvu — mi nebi tolikog lavora bili zaslužili, ele i sad bi bili u položaju udes naš dietirati —. Žao mi je da niesam, kad je vrimena bilo, mogao gore; sad se boim zime za natrag doiči, a rad bi doživio kako se umiri — Samo mi čuvai zdravlje i nemoi odviš natezati oči i persa —. Ovo ide Užarevič gore, da se preporuča za Carevo mesto — ja ti ga preporučam nakoliko budeš mogao pomoči — Za onu rabotu bude vrlo valjan: Mi imademo puno mladiča kadre, nego ne za svaku stvar, indi ak bi trebalo ti izaberi ol piši da znadem izabrati vrednije, od podperdieah — sasviem važne, vierne, i stalne vrlo malo imade, ele to ti je u svakome narodu, i u svakome okružju sad.

Užarevič če morati, ako primit bude, se vratiti, da preda sebi poverene stvari — po njemu molimte piši mi, da razumiem tvoje čjudi, i da znadem, kada te se nadat imademo.

Ja nit sam zdrav nit bolestan, glava, koju još okol uskersta pobio jesam, me boli, i vrlo mi smeta u radnje i dubokom smatranju — inačje serce jest živahno, kano i prie. Ti pozdravi moim imenom suprugu, i sinčiča svojega, i bude obaveščen od stalnoga prijatelstva svojega

Janka.

---

16. Ožegoviću.

Iz Zagreba 7/9 1853.

Presvetli Gospodine!

Iz priloga uvidit hočeš Ti moi milovani Sinko kako ja na sveršetku života moga zapao jesam u bedu, da moje Rente godišne — jedini moi žitak stradati, i zbog prevare čifutah čekajuč na to rekuč od glada pogibati moram — —

Acta, koja po zapovedi višnje, na tužbu Pauline Herzberg gore poslana jesu, dokazuju, kako ona po svojoi caucie mene sigurnog čini — Tamo uvidit ćeš, da judiciarni popis već onda učinjen 18 hiljada f. čini — nu sada potlam kak od one dobe već tri rate meni izplačene biahu, sada četverta 1^og ruina meni se ustavlja pod tim izgovorom, da u početku concursa zemaljski sud i njojni gibuči imetak je popisati dal — kojega popisa isti sud kašnie popravlja, i pripoznava za njoinog založenog imetka, ele Bainski sud ex formalitate ne prijema. Eto pako počimanje zadnje dana ruina concursa; a ti znadeš, kako dugo to trajati može, i gledeč kako se Erdödiev concurs provukao jest, kako daleko meni se pravica odgadja; zaoto do duše te umoljavam pomozi, i izpričavai odvetnika mojega, i kako drugo pitanje zarad pravice imetka Pauline Herzberg gore doide pomaži, da se njoi svoistvo toga imetka dosudi, iz kojega ja živiti mogu.

Ja već tri lieta patim boli i pomešanje u glave, i durma trajećega šuma i verteša, ele drugač u telu, želudcu, i nogah sasviem zdrav jesam — svi likari hervacki i Gradački nemogaše pomoči — lainske zime u Reke bio, i od ondašnjeg Hoematickog likara puno se pomagao jesam, ele potera za mojum godišnjum rentum poterala me je amo, a sad gje baš se pripravio jesam sveršiti zimus u Reci vračtvo, eto mankanje novacah mene ustavlja, i kako u zimi prolaz kroz one grozovite planine često nemoguči biva, još mene lahko ustaviti može, ako do prve dana studnja ne proidjem — tu daklje druga žalost me nuka tebi opet nepriličan biti tum molbum, da ako pravdena pomoč dosta skoro ne bi mogla dospiti, ti meni sjednum hiljadum forin[ta] pomožeš, koje ja u svake rente zafalno z $^1/_4$ vratiti do duše se savezujem. —

Moi Contract jest dosta dobro intabuliran, a Čifut jedan u Concursu obečao je 210.000 f. i moje izderžanje contractualsko z 4 hiljadi, tu daklje sigurnosti dosta ti nuditi mogu za tvoju dobrotu, koju da ti Bog još i tamo nadomesti. Ako taki moje zasluge za

domovinu plaćene niesu, tak bar ti ne zameri, koi znadeš, što sam žertuval, kada tebe toliko napastujem, i primi na dalje u svojem prijatelstvu svoga staroga Janka.

* * *

Dodatak. Presvietliem i Preizvàrsniem Gosparima: *Šišmanu Ghetaldi-Gunduliću* Načelniku i *Vlasi Budmaniću* Prisiedniku od upraviteljstva Dubrovačkoga.

Dočiem se, Presvietla i svake hvale dostojna Gospodo, u ime i od strane našega narodnoga književnoga družtva izvorne slike od *Ivana Gundulića* i *I. Gjorgja* u Vaše prepoštovane ruke neoskvàrnjene vratjaju po c. kr. pošti, gdie smo ih danas predali, vele uzrokah nuka nas, da uz učtivo izjavljenje od sàrčane harnosti stavimo joštera poniekoliko riečih od uljudnosti radi istine i pravdoljubnosti.

Plemenita Vaša dobrohotnost izručila je dragociene ove slike god. 1841 mieseca Lipnja mnogozaslužnomu našemu starešini gosparu Dru. Ljudevitu Gaju, a on jih neštedeći trošakah pomnjivo amo u Zagreb doprativ, nije htio, da budu stisnute u sobu od posebne svoje knjigaonice, veće preporučivši ih velikoj skupštini književnoga družtva učini, da se namieste u narodnoj našoj čitaonici, čiem bi se na ovi način većma uzmogla priznat Vaša i Vašieh slavnieh starenikah neumàrla dika, i čiem bi se prie medju domorodcima probudila želja za imat od njih umietnovieštom rukom načinjenieh snimakah.

Ne do vele doniè zgoda, da su plemenite gospoje i gospodične sklopile narodoljubno družtvo, koje uz glavnu svoju svàrhu potaknutjem g. Dra. Gaja nemaliem svojim troškom dadè učinit po g. *Wiehlu* slikaru prem vieštom, kojega isti svietli knez i pàrvi dàržavnik *Metternich* preporuči — izvorniem' obrazima u velikoći i svakoj spodobi potanko i posve slične snimke, a ove uresivaju sada u okvierim pozlatjeniem sobe našega družtvenoga sastaništa.

S velikoga bratinske i domorodne uzajemnosti ćutjenstva, koje biaše obuzelo sàrca sviuh ovdašnjieh domorodacah, dokončano bi u velikoj skupštini prošastoga godišta 1843 dana 23[a] Kolovoza člankom 4[iem] jednodušno, da se Vama, Slavna Gospodo! u znamen sàrčanoga priznanja Vaše dobrohotnosti pošlje niekoliko snimakah od Gundulićeva obraza i k tomu iztisakah od njegova najslavniega troškom i pomnjom književne naše Matice pàrvi krat glasoshodniem našiem pravopisom utieštena diela „*Osmana*“. Dokončak ovi načinjen bi s primietbom, da se slike Vaše Vama prie nepovrate, dokle spomenuta znamenja naše harnosti gotova nebudu.

I budući da se je ovo dielo uprav sada dogotovilo, hitimo udilje da želji Vašoj i našoj odolimo. Prilažemo Vam daklem *pet* (5) izgledah od slike slavnoga piesnika *Iv. Gundulića*, što je u Beču od najslavniega kamenorězca *Kriehubera* uriezana i utieštena. i *četiri* (4) izgleda od preslavne piesni „*Osmana*“ moleći Vas s jedne strane, da s onakovom prijazni primite ovo naše malo uzdarje, s kakoviem ćutjenstvom od harnosti i štovanja Vama šaljemo; s druge strane molimo Vas prem uljudno, da izpričana imati blagoizvolite našega starešinu g. Dra. Ljudevita Gaja, što Vašoj požudi sasvieme, kako bi bio htio, do sada zadovoljio nije. I ako mu ima družtvo naše biti harno, što je naša narodna čitaonica ukrašena slikami najznamenitijih od naroda našega piešnikah, nećete mu zaista ni Vi po velikoj plemenitosti Vaše domorodne ljubavi uskratit ono dàržanstvo, koje si je ozbiljnom brigom za obnovljenje i umnožanje starinske slave Vašega rodnoga grada — naše ilirske Atine bez svake sumnje zaslužio.

Primite dakle mile nam i svakomu domodcu dragocienosti Vaše, i budite uviereni, da družtvo naše nijedan trošak štediti neće, za pokazat svietu, kako visoko scieni Dubrovnik i njegove krieposti! —

U Zagrebu na 2. Svibnja 1844.

Viekoslav Babukić,
advokat i tajnik družtva čitaonice zagrebačke.

Grof Janko Draškovič,
Nj. c. kr. veličanstva komornik, sjajnoga reda sv. Stiepana ugarskoga maloga kàrsta vitez, bivši oberstar narodne konjičke čete i družtva književnoga čitaonice zagrebačke Predsiednik.

Pismo A. Mažuranića A. Kaznačiću.

Priopćio Milivoj Šrepel.

Priopćujem pismo, koje je pisao Ante Mažuranić o pravopisu Antunu Kaznačiću, poznatomu pjesniku u Dubrovniku. Izvornik se nalazi u g. kapetana Antuna Kaznačića u Gorici. Pismo glasi ovako:

Egregie Domine!

Humanissima Tua quinque abhinc mensibus exarata epistola ante reditum amici mei Doctoris quippe Ljudeviti Gaj e Bohemia, pertigit Zagrabiam. Absente igitur illo paululum seposita et postmodum aliis scriptis obruta tamdiu delituit, usque non ita pridem medio hujatis bibliopolae Hirschfeld Rhacusio eatenus percepta quaestio mihi eandem in memoriam revocaret, unaque me moneret, ut eam exquirerem. Quod Tibi ergo, ut expedivisset, hactenus nihil responsi datum est, id pure mea, si quae culpa est, culpa accidisse fateor. Quapropter praesentes ad Te dupplici titulo *ego* dare obligor: tum ut praefatum amicum meum Gaj, cui ea res valde dolet, coram Te justificarem, tum vero ut et ipse delicti veniam a tua comitate impetrem. Tu mihi igitur benignus velim ignoscas, et considera, me vix alicujus incuriae argui promeritum esse. Me enim multis ordinariis negotiis distentum, absente Gajo perceptarum, ac dein ob longiorem ejus emansionem variis scriptis obrutarum literarum facile oblivisci potuisse, et ipse facile intelliges. —

Quod opusculum celebris Illyrici poëtae Čubranović, Jegjupka compellatum, nomini praefati Dni Gaj insignitum typis vulgare velis, id eidem Dno non saltem apprime gratum esse, sed et pro Tua tam conspicui viri dignitate summo honori cedere debet. Tu fac ut putas. Inscripseris libellum ejus nomini, solatium ipsi certe magnum, sed et pro indefessis ejus in bonum commune conversis conatibus non mediocre praemium et forte ad ulteriora calcar adferres: ceterum et secus faciens ipsius zelo nihil dempturus. — Si tamen,

ut praeconceperas, vulgandum libellum meritis hujus nostri praeclari concivis offere ultro persisteres, cuperem, ut juxta hic adnexam paginam quamdam mutationem circa inscriptionem epistolae admittere velles.[1] D. namque Gaj nullo publico regio munere fungitur, utpote qui totus amore nationis culturaeque nationalis flagrat, nulla publica munera, utut ipsi plura paterent, ambivit, ne a praeconcepto sibi scopo impediri, sed totus literaturae patriae promovendae vacare possit. Est autem AA. LL. et philosophiae Doctor laureatus, compilator et editor illyricarum ephemeridum ac possessor neoerrectae per ipsum typographiae nationalis illyricae.

Sed indulge, praestantissime Domine, ut de orthographia nonnulla proferam. — Communis orthographia hucusque nostrae linguae, uti scis, nulla, provinciales vero, immo et individuales ipsi ferme innumerae erant. Boni civis quidem a seculis uniformem scribendi rationem anhelabant: sed cum ad id obtinendum quilibet studio partium ductus propriam prae ceteris commendaret, nec meliorem dari posse sibi persuaderi sineret, factum est, ut res continuo sperato caruerit effectu. Non te latet, saltem ita accidisse etiam, ut si quis minus expertus diversos illyricos libros inspiciat, ipsi totidem linguae appareant, quot in Illyrico provinciae aut etiam auctores existunt. Ingenti huic malo medella adferrenda erat, — et cum provinciae illyricae ex quadam zelotypia nulli e sui medio orthographiae praeferentiam tribuere velle viderentur, nullum aliud remedium restitit, quam ut praeclara septentrionalium (latinis tamen characteribus scribentium) Slavorum orthographia adaptetur. Itaque Dr. Gaj primus rejecta propria sua provinciali orthographia croatica modum scribendi Čehicum (Bohemicum), evitatis tamen ejus defectibus, approbantibus compluribus celeberrimis in Europa philologis, in orthographiam illyricam assumendum elegit. Hac ille orthographia ephemerides politicas et literarias in 4. jam annum edit; hac jam maxima pars magistratuum et particularium eruditorum per amplissimas ditiones illyricas publice privateque utuntur; hac intra unum vel semialterum annum omnes libri scholastici pro Regnis Croatiae et Slavoniae adaptati erunt; hanc omnes boni communis studiosi exuto ad exemplum Gaji omni, ut sit dicam, particularismo sine ulla disceptatione amplectuntur: et — Rhacusina civitas? prima illa et fertilissima mater benignaque altrix illyricarum literarum, nullo illa gressu ad concordiam propius accedet?

---

[1] Vidi dodatak.

Voletne semet separare a reliquis uteumque jam unitis connationalibus? — Ego quidem non credo, nisi vel ex nimia zelotypia, vel ex immoderata modestia suam pretiosam literaturam sub impervia aliis connationalibus veste forsan celare intenderet, ne elegantem amatae formam eximiamque ejus venustatem illi quoque admirari, unaque insignia ac immortali lauro dignissima Rhacusanorum merita in aeternam eorum gloriam per orbem divulgare possint! — Ceterum defectus cujuscunque latinae typographiae quod signatas „č. ć, š, ž, ě“ facile et exiguo pretio suppleri potest.

Ex literis praeclari patriotae nostri venerabilis quippe P. Franković, Guardiani in ejate Franciscanorum claustro mihi innotuit, illum versiones Higgianas Virgilii et Horatii pro typo parare. — Si Tu de bonitate conatuum nostrorum convictus es, nullus dubito, te alacriter omnem operam daturum, ut desiderata unio quantocyus suum sortiatur effectum. Adhibe igitur curam, ut et ejatem typographum Martekinium ad deficientes sibi litteras comparandas adurgeas, et praelaudatum nostrum eruditissimum virum Franković permoveas, ut memoratas versiones in nova orthographica forma apparare non dedignaretur. Maximum nationi et patriae beneficium praestiteris, si Rhacusii, in tota Magna Illyria maximi momenti puncto — Athenis Illyriae! — fundamenta futurae felicitatis per introductionem novae orthographiae Tibi jacere successerit. Non me fugit, magnas in eo subversari difficultates, sed et pariter scio, constanti et assiduo labore omnia obstacula superari posse. Vel forte meliora tempora exspectanda esse putas? Verum quidem est, hoc anno multa obstacula esse, sed an quaeso post unum, duos aut si vis etiam post viginti annos, censes pauciora futura? Omne initium, esto secus optimum aut plane sanctissimum fuerit, suos habuit adversarios: etiam res nostra ergo, non modo in praesentiarum, sed et post secula, si tum initium factum fuerit, omnino habebit: ast quo prius fit initium, eo prius finem sperare licet; dulce autem esset si et nos ipsi necessarios ex literaria concordia promanantes utiles fructus supervivere possemus!

Haec dum Tibi ardentius commendo, persevero Tuarum virtutum perpetuus cultor

Antonius Mažuranić,
juratus causarum advocatus et in Archi-Gymnasio Zagrabiensi grammaticalium classium professor.

Zagrabiae die 4. Aprilis 1838.

Dru. Ljudevitu Gaju
Izdatelju i učredniku Danice i
Narodnih Novinah Ilirskih,
Vlastniku narodne ilirske tiskarne u
Zagrebu,
Probuditelju usnuvše književnosti
i starinske narodnosti ilirske,
Utemeljitelju nove sloge i ljubavi u
Velikoj Ilirii
Antun Caznacich.

Nikomu bolje slovinskoga blaga skrovište opoviděti i pokazati ja nebi znao ni umio, neg li onomu, koi u svojoj mudrosti zna ga razabrati i uredno razsuti. Pod krilo dakle Tvoje Jegjupku Andrie Čubranovića pouzdano postavljam, za, na něki način rět ću, věštu rukotvorcu pristojno orudje u ruke pridati. Poznane su mi Tvoje krěposti, ké te dostojno uzvisiše, jer Ti možeš s prevelikim razlogom od svakoga Slovinca, a osobito Ilira iskati harnost onu, koja Tvojim trudom pristoi se radi razplodjenja rodnoga jezika. — Čestita města ona, koja s hvalami rese Tvoja neumarla nastojanja, i koja Tvoja i Tvojih drugorabotnikah korisnieh ime slovinskim narodim presvětlo predat će. U ti broj, Gospodine, i sebe postavljam, jerbo ako nisam Tvojom svěsti i Tvojimi načini obdaren, Narodne dike duhom ništa manje od Tebe ćutim se razgrian i podžežen. Primi dake moga Čubranovića Jegjupku kao najlěpši cvět, koga je Dubrovački vart za jezika našega diku uzgoijo, i mene u kolo Tvojih priateljah, molim Te, pridruži.

Iz Dubrovnika na 21. Listopada 1837.

NB. Si Tibi haec epistola ita, ut ego illam descripsi, aut forte inscriptio minus placeret, Tu deme, adjunge, muta quod volueris, aut sepone totum, si Tibi visum fuerit.

* * *

Comparatio orthographiae

Illyricae et *Rhacusinae.*

Illyricae					Rhacusinae				
Ca,	ce,	ci,	co,	cu	Za,	ze,	zi,	zo,	zu
Ac,	ec,	ic,	oc,	uc	Az,	ez,	iz,	oz,	uz
Ča,	če,	či,	čo,	ču	Cja,	ce,	ci,	cjo,	cju
Ač,	eč,	ič,	oč,	uč	Ac,	ec,	ic,	oc,	uc
Ća,	će,	ći,	ćo,	ću	Chja,	chje,	chi,	chjo,	chju
Ać,	eć,	ić,	oć,	uć	Ach,	ech,	ich,	och,	uch
Śa,	še,	ši,	šo,	šu	Scja,	scje,	sci,	scjo,	scju
Aš,	eš,	iš,	oš,	uš	Asc,	esc,	isc,	osc,	usc
Za,	ze,	zi,	zo,	zu	sa,	se,	si,	so,	su
Az,	ez,	iz,	oz,	uz	as,	es,	is,	os,	us
Ža,	že,	ži,	žo,	žu	scja,	sce,	sci,	scjo,	scju
Až,	ež,	iž,	ož,	už	Asc,	esc,	isc,	osc,	usc
Dja,	dje,	dji,	djo,	dju	Ghja,	ghje,	ghji,	ghjo,	ghju
Adj,	edj,	idj,	odj,	udj	Agh,	egh,	igh,	ogh,	ugh
Ga,	ge,	gi,	go,	gu	Ga,	ghe,	ghi,	go,	gu
Ag,	eg,	ig,	og,	ug	Ag,	egh,	igh,	og,	ug
Lja,	lje,	lji,	ljo,	lju	Glja,	glje,	gli,	gljo,	glju
Alj,	elj,	ilj,	olj,	ulj	Agl,	egl,	igl,	ogl,	ugl
Nja,	nje,	nji,	njo,	nju	Gna,	gne,	gni,	gno,	gnu
Anj,	enj,	inj,	onj,	unj	Agn,	egn,	ign,	ogn,	ugn
Tja,	tje,	tji,	tjo,	tju	Sicut illyricum *ća, će,* et				
Atj,	etj,	itj,	otj,	utj	ut supra.				
Gja,	gje,	gji,	gjo,	gju	Gja,	ge,	gi,	gjo,	gju
Agj,	egj,	igj,	ogj,	ugj	Agh,	egh,	igh,	ogh,	ugh
Děte,	měra,		věra,	itd.	Djete,	mjera,		vjera,	itd.

In reliquis alphabeti litteris nulla differentia occurit.

Iz spomenice Mirka Bogovića.

Priopćio Milivoj Šrepel.

U kńiževnoj ostavini pok. Mirka Bogovića našao sam među inom građom ńegovu spomenicu, u kojoj su mu razni znanci i rođaci upisali svoja imena zajedno s nekoliko riječi u stihu ili prozi. Od hrvatskih kńiževnika ispunili su Bogoviću listove: Tomo Blažek, Ļudevit Gaj, Ivan Kukuļević Sakcinski, Antun Nemčić, Mirko Šandor, Ļudevit Vukotinović i Stanko Vraz; izvornici su u mene, a glase ovako:

„Ništa u krugu světa toga
Nima, što bi reć stalnoga,
Jerbo kolo od vrěmenah
Věk se vàrti u promenah!"
Na nevěrnu misleć děvu
Kaza Mirko u svom gnjevu,
Oprosti mi, te promene
Neće nikad bit u mene.

T. Blažek.

* * *

Um prosvetjen, sàrce plemenito,
I ćućenstvo kano cviet razvito —
Nedaj, itko da ti krivo sudi,
Rad maglene kadkad burne ćudi;
Jer vedrina ćudi jest u duha vlasti:
U vedrini slasti, a u magli strasti;
S tacieh samo slastih stvara se za narod raj,
Z raja tog' je samo put u neba zavičaj! —

Na Bistrici 3. Siečnja 1842.

Ljudevit Gaj.

* * *

S novieg južnog od Hàrvatah doma
U karpatsku staru njih domovinu
Kad putuješ, moć posudi groma,
I čar smiešaj u rieči tve milinu,
Ter ostavšu tamo *bratju rodnu*
Duhom opet spoji ti s Hàrvati, —
Tad u *slavju* domom se povrati,
I dom s *ljubom* har će ti prinět shodnu!! —

U Zagrebu 2ga Svibnja 1843.

Ivan Kukuljević Sakcinski.

* * *

Srodni udes, srodne želje
Stvori iz nas Priatelje . . .
Jednu želju imadosmo,
Ali Pobre, hvali Bogu,
Da Sudbinu mi najdosmo
Željam našim odviš strogu! — — —

U Ludbregu 13. Veljače 1842.

Ant. Nemčić.

* * *

Glede domovine i narodnosti Autokrat, — u druževnom životu Republikanac, — u priateljstvu i ljubavi Aristokrat želio bi, svaki da bude.

Na Psarjevom 23 Prosinca 1841.

M. Šandor.

* * *

Domu věrnost, ljubovci cělov, priatelju desnicu.

U Zagrebu 30a Travnja 1843.

Ljudevit Vukotinović.

* * *

Iz naroda za narod.

Stanko Vraz.

Gdje je što.

Strana

Strana

POZIV.

Od prvih dana svojega života držala je jugoslavenska akademija jednom od prijekih svojih dužnosti, da prione sabirati književne spomenike južnih Slavena i objelodanjivati ih u svojim izdanjima. To je ponukalo akademiju, da je počela štampati kritična izdanja „Starih pisaca hrvatskih“, od kojih je do sada izišlo dvadeset knjiga, zato je pokrenula „Starine“, u koje slaže već godinama ponajpače gradju za sredovječnu rukopisnu književnost, a pored toga izdala je i nekoliko posebnih djela s istom svrhom. No akademija imade sama već podosta gradje i za novovječnu književnost, a uza to joj sve češće dolaze takovi prilozi s raznih strana, pa je zato akademija odlučila opet koraknuti naprijed i osnovati nov zbornik, u kojemu će objelodanjivati priloge za povjest književnosti hrvatske u novom vijeku.

Četiri su stoljeća već prošla, što se štampaju hrvatske knjige, pa se je tako naslagalo mnogo gradje, koju treba da objelodanimo, ako želimo, da što prije dočekamo kritičnu povjest svoje knjige. Odmah u početku novoga vijeka nahodimo u povjesti svoje književne prosvjete duboke tragove talijanske kulture i susrećemo se s humanizmom, te je posve prirodno, što književnost naših strana progovara trima jezicima: hrvatskim, talijanskim i latinskim, dapače imade dosta književnika, koji pišu u sva tri jezika, a mnogo ih radi u dva. Povjest naše književnosti ostala bi nepotpuna, kad se historik ne bi osvrtao takodjer na talijanska i latinska djela naših književnika, te je poradi toga akademija odlučila u svojem novom literarno-historijskom zborniku priopćivati uporedo gradju za našu književnost svih triju jezika. Bit će prilike, da se u ovome zborniku prikuplja gradja za povjest književnosti počevši od konca XV. stoljeća sve do godine 1860, a akademija će se najpače brinuti oko toga, da sabere što obilniju gradju za historiju ilirizma, koji je udario osnovu modernoj knjizi hrvatskoj.

Ovdje će se štampati manji izvorni sastavci starijih pisaca, koji se ne mogu objelodaniti u posebnoj knjizi, nadalje važnija književnička korenspodencija, i napokon razni prilozi, koji su podobni objasniti koju stranicu književne historije naše. Ovakova će gradja bez sumnje doći u dobar čas svakomu, koga zanima prošlost naše književne prosvjete.

Mnogo se ove gradje nahodi u javnim arhivima i knjižnicama, koja je akademija dohodna, ali je za cijelo imade veoma mnogo i u privatnim rukama, — s toga akademija učtivo moli sve rodoljube, da joj priloge iz svojih knjižnica za ovaj zbornik ili sami točno prepišu ili pošalju, pa će ih akademija pregledati i prirediti za štampu. Akademija će rukopise što prije sa zahvalnošću povratiti njihovim vlasnicima, a voljna je i namiriti sve troškove, koji nastanu.

Kako je ovaj pothvat namijenjen ne samo koristi nauke nego i slavi naroda hrvatskoga, akademija se živo nada, da će se njezinu pozivu rado odazvati svi rodoljubi, koji bi joj ma kako mogli u tom poslu biti na ruku.

U ZAGREBU, 4. srpnja 1897.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

GRAĐA

ZA

POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAV. AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KŃIGA 2.

SKUPIO I UREDIO

MILIVOJ ŠREPEL.

U ZAGREBU 1899.

KŃIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

TISAK DIONIČKE TISKARE.

Poziv na pretplatu.

Da se olakoti nabava akademijskih publikacija, davat će jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i **godine 1900.** sva svoja izdanja **uz godišnju pretplatu od**

☛ dvadeset kruna ☚

Jugoslavenska akademija izdat će **god. 1900.** u svemu 10 knjiga, i to: **Rječnik** hrvatskoga ili srpskoga jezika, svez. 20.; **Ljetopis** svez. XIV.; **Monumenta hist.-jur. slav. merid.** („Obrtne korporacije dubrovačke") knj. VII., svez. II.; **Monumenta hist.-juridica** („Lastovski statut") knj. VIII.; **Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena** knj. V.; **Znanstvena djela za opću naobrazbu** („Povjest srednjega vijeka") knj. II., svez. II., te **četiri** knjige **„Rada"**.

Pretplate neka se šalju ili upravi jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, ili akademijskoj knjižari dioničke tiskare u Zagrebu.

Knjige će se p. n. pretplatnicima izdavati mjeseca srpnja i prosinca u akademijskoj knjižari, a onima izvan Zagreba slati će se poštom, te će pretplatnici sami plaćati poštarinu.

Imena pretplatnika štampat će se u **„Ljetopisu"**.

Tko sabere deset pretplatnika i **pošalje pretplatninu,** dobit će badava po jedan primjerak svih navedenih knjiga.

Sve prijatelje akademije i hrvatske narodne knjige molimo, da nastoje prikupiti što veći broj pretplatnika.

U ZAGREBU, mjeseca siječnja 1900.

Jugoslavenska akademija
znanosti i umjetnosti.

GRAĐA

ZA

POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAV. AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KŃIGA 2.

SKUPIO I UREDIO

MILIVOJ ŠREPEL.

U ZAGREBU 1899.

KŃIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

Tisak dioničke tiskare.

PRIPOMENAK.

Otkako je jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti odlučila izdavati „Građu za povjest kńiževnosti hrvatske", prikupilo se dosta nove građe, koja je bila do sada nepoznata. Mnogi su hrvatski rodoļubi shvaćajući namjeru naše akademije što poklonili što opet dali za porabu raznu građu iz područja kńiževne povjesti, ali se ova građa ponajviše tiče najnovijih vremena. Kako je pak najpreča potreba, da se ponajprije objasne starija vremena, nijesam pored najboļe voļe mogao već sada iznijeti na vidjelo sve, što su vrli rodoļubi dali akademiji. Koliko sam mogao, upotrebio sam ovu najnoviju građu već u prve dvije kńige ove „Građe". Da su prilike naše akademije boļe, mogle bi se izdavati golemije kńige za ovu „Građu", pa bi bilo već do sada mnogo više objelodańeno. Sve to napomińem, da se čestiti, rodoļubni prinosnici ne ozlovoļe, te ujedno molim i ostale rodoļube, koji imaju građu ove ruke ili znadu, gdje je ima, da budu akademiji u pomoć. U ovoj je kńizi priopćena građa, koju su poslali akademiji gg. Dušan pl. Preradović, Vladimir pl. Simić i dr. Ante Tresić Pavičić, te im od srca zahvaļujem. Svu sam ostalu građu ponajviše primio iz javnih arhivâ i kńižnicâ, te mi je ugodna dužnost zahvaliti nastojnicima zagrebačkih arhivâ, i to poimence gg. dr. Ivanu pl. Bojničiću, Ivanu Kostrenčiću i Tadiji Smičiklasu, što su mi s velikom pripravnošću dali za porabu, štogod mi je trebalo.

Građa priopćena u ovoj kńizi seže u XV. stoļeće, pa dopire sve do najnovijih vremena. Dok je u prvoj kńizi pretezala pojezija i korespondencija, u ovoj sam se kńizi više osvrnuo na povjest hrvatske proze. Učinio sam to zato, da bude nešto razlike, jer je žeļa i same akademije i moja, da se ovoj „Građi za povjest kńiževnosti hrvatske" otvore i vrata rodoļubnih domova hrvatskih.

Osobit me je razlog ponukao, da u Mlecima prepišem i ovdje objelodanim Marulićeve latinske pjesme. Godine 1901 imat ćemo prilike, da proslavimo jubilej hrvatskoga umjetnoga pjesništva, koje se započińe s Marulićevom „Juditom". Red je bio, da se priopće i

ńegove latinske pjesme, jer se samo na taj način može dobiti potpuna slika znamenite, po svoj Europi već u XVI. stoleću priznate kńiževne djelatnosti Marulićeve. Još bi vałalo oteti zaboravi ńegovu hrvatsku prozu, a akademija želi doskočiti i ovoj potrebi, ako joj dopuste prilike.

U samom izdavańu prilogâ držao sam se onih načela, koja sam već napomenuo u pripomenku prve kńige. To me je i ponukalo, da Šižgorićev zanimłivi spis o Šibeniku ostavim onakov, kako ga prikazuje sam prijepis, koji se nahodi u arhivu jugoslavenske akademije.

Akademija namjerava svake druge godine objelodaniti po jednu kńigu ove „Grade", ako joj se ne nametnu kakove zapreke, te se možemo nadati, da će za par godinâ biti naslagano podosta nove grade, kojom će se onda moći poslužiti pisci ne samo kńiževne, nego i kulturne povjesti hrvatske.

Goethe je umno rekao, da je najbołe, što možemo imati od povjesti, onaj zanos, koji ona u nas pobuduje; a naša je kńiževna povjest u istinu takova, da uza sve nedostatke može u našim dušama izazivati zanos, kojega nam treba da dostojno nastavimo, što su naši stari pisci uz mnogo gore prilike slavno započeli. S Vitezovićem se istom javła u našoj povjesti težńa za kńiževnim jedinstvom, kojemu je onda Gaj s Ilircima udario sigurne osnove. Zato ću i nastojati, da što prije iznesem na vidjelo znamenitu Vitezovićevu korespondenciju.

U ZAGREBU 31. prosinca 1899.

Milivoj Šrepel.

Gdje je što.

Strana

GRAĐA ZA POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

Jurja Šižgorića spis „De situ Illyriae et civitate Sibenici a. 1487“.

U našem akademijskom arhivu nahodi se pod signaturom II. b. 97 prijepis rukopisa iz kńižnice Em. Cicogne u Mlecima (br. 2218), kojemu je natpis „Georgii Sisgorei Sibenicensis De situ Illyriae et civitate Sibenici a. 1487“. Ovaj nam je spis drag ne samo zato, što pripada jednomu od prvih hrvatskih humanista Šižgoriću, koji se u latinskom jeziku pisao Sisgoreus, nego i poradi toga, što se u ńemu nalaze vrijedne bi|eške o narodnim pjesmama i običajima i što iz ńega saznajemo, da je Šižgorić sabirao narodne hrvatske poslovice i prevodio ih na latinski jezik. Bio je u tom poslu jamačno prvi. Svakako je ovaj spis važan za kulturnu povjest Dalmacije u drugoj polovici XV. sto|eća, a jednako će crpsti koristi i kńiževna povjest. Šteta je, što je prijepis netočan.

Prijepis imade 25 stranica u oktavu. Ovdje ga preštampavam točno po prijepisu; samo su izostav|ene riječi s kraja, kojima se u kratko označuje, što je u tekstu.

Georgius Sisgoreus Sibenicensis Dalmata. Magnifico viro Antonio Calvo patritio Veneto et Sibenicensi Praetor. Sal. d. pl. Absoluto nuper opusculo, de situ Illyriae et civitate Sibenici, praetor clarissime: quod septem supra decem capitibus concluditur. Te neminem inquirens repperi idoniorem: cuius nomini, id opusculum dedicarem, et iudicio submiterem. Tua enim praestantia, foelicem gerit praeturam in nostra Sibenicensi urbe: quae sub Illyrico sydere: et in Dalmatia connumeratur. Tua praetera virtus optime praetor, historicam admodum callet cognitionem: et ea plurimum oblectatur. Convenit itaque: et tamquam praetori, et tamquam historiae studioso. Tametsi dignius munusculum, tuam decent Excellentie: Magnos enim magna decent. humanitas tamen tua, cum sit tanta: nostrum donum non obijciet quasi rusticanum. Et ut Persius ipse commemoro. Ipse semipaganus

ad sacra vatum carmen affero nostrum. Elegi enim plurima apud idoneos historicos de Illyrico nostro: et de his: quae sunt intra Illyricum: Confusa quidem omnia et sparsa: iccirco legentibus intellectu difficilia: et presertim ignaris hominumque locorumque. Invigilans itaque Plinianae doctrinae et historiae Strabonis: et Appiani et aliorum. Non nulla delegi: complura excerpi: multaque ordine quo potui ipse disposui, ut obscura reddi possint clara: et ignota sint nostra demonstratione satis nota: non utique longis ambagibus: sed quasi phociana aut Sallustiana perstrictione. Cum ergo patriae debemus: patriae fines, et dulcia scripsimus arva. perlegat magnificentia tua: Et foeliciter valeat praestantia tua: cui me commendo vehementissime.

Georgii Sisgorei Sibenicensis Dalmatae: de situ Illyriae: et civitate Sibenici. De diversa Illyriae terminatione. C. I.

Varia Illyriae scribitur, apud veteres auctores declinatio. Illyria Illyriae, potissime apud Appianum cuius traductor extat p. Candidus vir facundus et doctus quamvis in eum bile motus F. Philelphus dixerit. Candidus in se nihil candidi habet nisi canicron. Illyris praeterea reperitur apud Claudium ptolomeum: qui singularem in mundo habebat biblyothecam. Illyricum presertim legitur apud Plinium l°. III. nat. hist. quod opus dicitur diffusum: eruditum et non minus varium quam ipsa natura. Et ab eo quod est Illyris Illyricum derivatur: ut scribit Tortelius. Unde Virgilius en. I. Illyrios penetrare fines, et Juvenalis Satyra VIII. Illyricumque latus.

De vera Illyriae denominatione. C. II.

Erat polyphemus Cyclops fortasse ille: cui Ulixes unicum oculum terebravit: et Galathea ejus conjux: de quibus Ovidius XIII. Metha. plurima decantavit. hi habuerunt tres filios, teste Appiano, Caelthum qui Caelthis et Galathum qui Galatis et Illyrum qui Illyris dedit cognomentum.

Illyria nomen comune omnium huius linguae nationum. C. III.

Comuni vocabulo omnes istos Illyrios arbitrantur, licet diversi separatim propriis nominentur appellationibus ut scribit Appianus. Sicuti pannones secundum romanos: et peones secundum Graecos. Himani praeterea Encheltae, Dudini et Ptucceciae secundum Callimachum. Sorretes deinde, Serapilli: Iasi: Sandrizetes: Colaphiani: et

Breuci secundum Plinium: Norici; Antintimi: Ardici; Retij: Pallarij: et Japodes intra alpes incolentes secundum Appianum. Item et Salasij Segestani; Daysij: Daci et Gethae, ut Gothi. Boij etiam. Istri: Liburni: Curetes: et Dalmatae. Mysij denique Triballi, et Prusi: qui ad Euxinum portum usque incolunt. Nunc totum ut Plinius dicit III°. nat. hist. uno nomine Illyricum vocatur generatim.

Fines Illyriae Longissimi. C. IIII.

Tortelius scribit fines Illyriae longissimos. hinc est ut ait Italia: et superior Germania. Inde Macedonia, et Tracia et Epyrrhus. hinc sinus Hadriaticus, inde fluviorum maximus nostri orbis Danubius. Ptolomeus alia descriptione hanc conterminat regionem. Et Ruffus Sextus scribit. Illyriam habet plurimas provincias. Noricorum duas: panoniorum duas: Valeriam: Suaviam: Dalmatiam et Myssiam: et Dacorum duas. Et Virgilius noster regna Liburnorum commemorat. Et Svetonius in vita Tiberij li°. III. Toto inquit Illyrio perdomito: quod intra Italiam: regnumque Noricum, et Traciam et Macedoniam: interque Danubium flumen: et sinum hadriatici maris pater. Et Strabo testatur. Noricos tenere hadriaticum sinum, et Aquilegiam: quam Attila rex hunorum evertit. Graeci vero teste Appiano existimat Illyrios supra Macedoniam et Traciam qui ad fluvium Istrum sedes habent. Romani autem Illyricum longum sex millium stadiorum: latum vero mille et ducentorum numero contineri putant. Eius amplitudo ex Macedonia et montibus Traciae usque ad peones protenditur. haec Appianus. Illyria praeterea teste plinio mille amplius insulis frequentatur natura vadosi maris. Sed ut ego impresentiarum computum habeo: Illyria a septentrionali plaga habet hungariam: ab occasu foroiulium: ab ortu littus Euxinum, a meridie Macedoniam.

De paucis Illyriorum nominibus. Cap. V.

Vel Caeli malitia: vel nationis negligentia: vel ut civili quodam, ac sociali inter se motu: et livoris inato stimulo: id Illyriorum accidit populo: quod plinius refert. populorum inquit Illyricorum pauca effatu digna, ac foelicia nomina. Inter exteros tamen et complures: Diocliciani nomen imperio fuit dignum: quem Dalmatam fuisse omnis testatur historia: quamvis in Christi martyres fuerit crudelissimus. Et Cajus Dalmata foelicissimum assecutus est nomen: quum quidem summum tenuit pontificatum. hic inter extera sacram

vestem: qua in sacris solemnitatibus utitur levita: et in pontificalibus Antistes a patria appellavit Dalmaticam. Quid dicam de hieronymo: qui omnes Ecclesiae doctores praestitit elegantia: Graecam callens literaturam et hebraicam: et omnium divinarum rerum tenens scientiam. Vir profecto eximia vitae sanctimonia: et divinis clarescens miraculis: de quo meus poeta Zovenzonius cecinit. Caldeos, graiosque patres, patresque latinos: Ingenio vicit Dalmata Hieronymus quem Itali praesertim Illyrijs auferre conantur: consyderata gentium modernarum infoelicitate arbitrantes fortasse Dalmatiae spinam non potuisse hujusmodi produxisse rosam pulcherimam. Pudet me et dictum Appiani referre: qui ait. Illyricorum natio ad Philippi et Alexandri usque tempora potens habita: nunc adeo eviluit ut nullo cognomine superesse iam videatur.

De situ Dalmatiae. Cap. VI.

Provinciarum Illyriae Dalmatia habetur nobilissima: quae pars ut Plinius dicit ad mare hadriaticum spectat. Dalmatia namque a Delminio civitate primaria nomen accepit teste Appiano: et Plinio de viris illustribus. Haec provincia Dalmatiae a Septentrione habet Curetiam: que hodie dicitur Crovatia: a qua Curetes dicuntur populi. Unde Junianus docet: Curetes populos esse Cretae: et alios non in Dalmatia: ut ipse refert, sed prope Dalmatiam: ut de Ant°. dicit Lucanus. Confisus gente Curetum: qui vulgo dicuntur Crovatini: de qua re vir optimus: et doctissimus Omnibonus Vicentinus in Lucanum non bene sentisse videtur. Ad occasum vero habetur Liburniam: quae ut dicit Plinius III°. nat. hist. c. XXI. est finis et inicium Dalmatiae Scardona in amne, non autem Salona ut legitur in Tortelio: locus enim meadosus est: sicut apud Iunianum in dictione Liburnia. Et a Liburnia liburnum genus naviculae velocissimae a Liburnis compartae. Unde in Epodo Horatius. Ibis Liburnis inter alta navium amice propugnacula. Ab ortu autem habet Epyrrhus: unde Epyrrothae populi dicuntur: quibus post diluvium Pheton primus imperasse dicitur. Pyrrhus longo post tempore qui apud Glauciam Illyriorum regem fuit educatus. Et admiratus Pyrrhi indolem, filiam ei uxorem tradidit Antigonam: ut scribit Plutarchus. A meridie quidem habet hadriam Apuliae civitatem genere fe. Et cum suis derivatis hadriaticus, hadriensis recipit aspirationem. Hadria vero pro sinu maris genere mas. horatius li. III. car. Duxi inquieti turbibus Hadriae. Unde hadriaticum mare sinus longissimus: et a dextris intrantibus portuosus: a sinistris infoelix.

De Dalmatini animis. Cap. VII.

Cicero in epistolis Bellicosos Dalmatas scribit eis imprecando dicens. Dalmatis dii malefaciant, quod tibi molesti sunt. Semper enim habiti sunt bellicosi. Et historicus testatur. Dalmatarum proprium esse, bellare semper et vincere. Nam plurima Appianus li°. Illyrico refert. de nationis hujus animis in bello generosis: Polybius praeterea. Solinus et Caesar in Commentariis suis. Presertim auditu mirabiles fuerant in bello Gethae: quos et Gothos Illyriae populos dicimus. Tradit enim Paulus Horosius li°. p°. Gethas qui nunc Gothi dicuntur. Alexander evitandos pronunciavit: Pyrrhus exhorruit: Caesar autem declinavit.

De Dalmatie civitatibus. Cap. VIII.

Strabo commendat Dalmatus L oppida habuisse et nonnulla preterea: que Augustus delevit. Verum inter ceteras Dalmatiae civitates memoratu dignissimas: quinque tamen in modum afferre placuit. Ragusium in primis ut ab ortu incipiam: quod ut legi antiquitus Lagusium dicebatur Colonia Epydauri: civitas nobilis et opulenta: et hospitibus admodum benigna: loquax et solertissima. quo circa F. Philelphus apud antiquos non reperiens Ragusium dubitabit: Ragusium an Ragusia dici debeat: ad filium Xenophontem scripserat: quod tunc grammaticam ibi profitebatur. ut requireret in aere vel marmore antiquorum et rescriberet. Salonas praeterea: quae civitas olim erat celeberrima Dalmatarum. et emporium ad littus et nota Lucani carmen. Longas ferit unda Salonas. de qua et Virgilius cecinit in Pollionis Egloga. Et poeta Venusinus secundi voluminis oda prima. Et consulenti pollio curiae: cui laurus parvos honores Dalmatico peperit triumpho. Unde et suum filium eo quod natus ibi erat Saloninum appellavit. Terra ut Papinius scribit aurifera. Robora Dalmatico lucent saciata metallo. cujus rei testis est Marcialis li°. X. epigrammat. ad Macrum in Dalmatiam missum. hodie quidem multa perclarae antiquitatis vestigia ibi reperiuntur. Aspalatrum deinde colonia Salonarum dictum ab herba ut autumo sui nominis. Metropolis Dalmatiae: et quorundam locorum Liburniae et Curetiae. Tragurium quoque vel qui tugurio: vel a trino augurio nuncupatum: civitas generosa: et agro proximo et bubo insula admodum conspicua. Sibenicum denique ad occasum a Ragusio vergens patria mea: civitas impense provida in qua cives quanto juniores: tanto perspicaciores: Sed a majorum bonitate paulisper degenerantes.

Et Dyrachium, prius Epydamnos dicta: et Scodra inexpugnabiles civitates Epyrrhi ab ortu Dalmatis conterminae. Hyadera vero et Ninia. seu Enona Liburnae civitates: Dalmatiae ab occasu propinquae.

De nomine Sibenici. C. VIIII.

Apud Ptolomeum: et alios antiquos Siccum appellatur: apud Juniores et vulgares Sibenicum: quod meo quondam expresseram carmine. Siccum antiqui: Sibenicum dixere recentes: Inter Scardonam Traguriumque sedet. aliorum autem opinione Sinotium dicitur: quod minime placet. Siccum itaque dictum ut opinor quod civitas intra muros vivi fontes careat aqua. Et pretermittendum non duco pro declaratione plinii hac in parte ambigui et depravati li°. III. nat. hist. C. XXI. dicentis Tragurium civium ro. marmore siculi: vel ut alij legunt figuli. quos marmorarios fuisse autumant. Ego vero sic legere non vereor. Tragurium et civium ro. marmore notum Siccum. in quem locum ut dicit plinius divus claudius veteranos misit. Sibenicum autem dictum lingua vernacula eo quod viminibus fuit circumseptum. Pyratae enim primi hujus loci in secessu accolae fuerunt in suburbio: ubi signa murorum antiqua apparent. Et ab eo quod est Sibenicum reperio apud Diodorum Siculum li°. I. Sibenitium unum ex VII. hostiis Nili: cujus instar fortasse loci, locus Sibenici nostri sic extitit appellatus. Legi preterea apud plinium VII. nat. hist. c. XVII. vinum Sibeniticum: et de nostro arbitror intelligendum: cum antiquitus ager noster et insulae fuerint vinetis abundantiores: ut ex vestigiis et materiarum apparet cumulis.

De finibus Sibenici. C. X.

Sibenicum habet ab ortu agrum Traguritarum. Ab occasu Lopsicam insulam adiacentem hyaderae: quae oculus dicitur Liburniae. A Septentrione Tyrum fluvium: quem vulgus Chercham appellat. is disterminat Liburniam a Dalmatia: iuxta quem civitas Scardona ad littus colonia antiquae Scardone, et portus. Multi putaverunt eum fluvium dici Scardonam: ut poeta meus Zovenzonius ad me scribens. Scardonam mea musa cupit de rupe cadentem. cernere spumiferis nobile flumen aquis. Verum Jo. Bocchatius li°. de flu. scribit. Tyrus Liburnorum fluvius est: hyaderae coloniae propinquus. Nonnulli arbitrati sunt Tituim appellari, quod esse non potest testimonio Plinio li°. III. nat. hist. c. V. Ab Aquilegia inquit ad Titium flumen stadia CC. M. Et idem Plinius c. XX. Coleatum insula qua vulgus pagum dicit:

hostium est Titij fluminis. Et Boechatius asserit Titium fluvium esse apud Arsias gentes non longe ab Aquilegia. A meridie autem habet Vatriasam insulam in pelago hadriatico adiacentem aspalatro: quam Plinius laudatam dicit.

De agro Sibenici. C. XI.

Habet Sibenici civitas agrum fertilem: quem vario appellat nomine: quod diversis in locis sit consitus. Est namque ager inferior: et ad ortum ulterius ager Hiliseus. Est preterea ad Septemtrionem superior: et supremus. et ad occasum ager Lucanus. Inferior vero non longe a Phano Laurentij habet locum vocatum maceriolas. Ubi Noricum oppidum erat: et ab eo Noricus portus ubi salis copia conficitur. Et ad hostium eius Crappanum insula plana: in qua Coenobium est fratrum sub observantia divi Francisci degentium. Est et in superiori agro Noricus mons in loco vocato Nucetum. In supremo vero et Lucano plurima antiquitatis reperiuntur vestigia. in aere et argento et auro et marmore. Verum ut agri hilisei agro Traguritarum contermini percipiatur conditio. Intelligendum primo quod Hilis sit promontorium Diomedis: et ut alij referunt pene in insula, Plinio teste. Boechatius vero dicit. Diomedes est promontorium in Dalmatia li°. de montibus. Bubus autem est insula Tragurio adiacens: et ab eo ponte tamen disterminata: quibus compositis agrum istum busyliseum vulgus appellat. In quo pridem agro: subiecta Sibenicensi diocesi est illa Tariotarum antiqua regio: ut plinius scribit, et Castellum Tariona. Ubi nunc divi Baptistae templum stat in cacumine.

De insulis Sibenici. C. XII.

Complurium insularum Sibenico adiacentium. Aliae omnino steriles rupibus tamen, et conchilij oppletae: et loca nimirum naufraga. Aliae foeno tamen: vel Cappari: vel virgultis lentisci presertim vel myrthi: vel asparagis: vel semisylva caedua abundantes. Aliae frugibus: vinetis: olivetis: et aliis deliciarum arboribus conspicuae: piscosae tamen omnes. Insula vero Mortarium cognominata prope Lopiscam: maiuscula et fertilis: in qua signa sunt oppidi antiquissimi in terram vetustate proiecti. Ubi reperiuntur lapilli signati et aera antiquorum effigiem per se ferentia: arbitror hanc insulam Mentorium dici non mortarium: a quo et Mentores nuncupantur teste plinio. Surium preterea Insula nostra: de qua plinius li°. III. nat. hist. C. XXV. in calce peculiarem facit mentionem. haec

quoque antiqui oppidi continet cadavera, in quo puteus est altissimus longo reste movendus. Insula portuosa, et piscosa: vino optimo abundans et pinetis conspicua silvestribus. Et quoque pernium Insula: Colonia Sibenici nobilium: ea presertim tempestate: qua in civitate debacchatur pestilentia: ubi horti cultissimi: vineta egregia: et oliveta utilia: et aedificia grata navigantium conspectibus. Aurea Insula deinde: faucibus portus Sibenici adiacens: saxeis collibus turrita: et XII flaminibus dicata: fertilis quidem, amigdaletisque et vinetis, et olivetis abundans, est insula portuosa et piscosa: habens in colle vetustissimi oppidi vestigia jam solo aequata. hec insula saepius michi tribuit domicilium morbi tempestate: in qua post rei divinae operam inter scopulos montium: et arborum umbras suavissimas Musas colere solebam.

De locis Sibenici contiguis. C. XIII.

Apud portam urbis area satis lata: et in longum paulisper protensa. locus equidem gratus aegredientibus ad respirandum: et ad amphorem auram captandam. porro apta equorum cursibus: et hastiludiorum ictibus: pilam quoque percutientibus: et sagittas dirigentibus ad signum. Est preterea mons civitati supereminens: in cuius vertice sacellum emicat: divo baptistae dicatum. mons equidem olearum et non dissimilis monti oliveti apud hierosolymam nostrae salutis officinam: testimonio eorum quem viderant. Est subinde angulus magni portus, dictus roseus a roseo fonte: de rupe tenui rivulo erumpens in suburbio proximo et contiguo. supra quem phanum extat antiquum in honorem diei dominicae fabricatum: eo quidem tempore quo Illyrij ex sua regione, graeculos protervos profligarunt. Magnus item portus est XII. milliarijs in longum protensus: undique clausus: sed ab hadriaci maris proluvie angustissimis faucibus apertus: in quarum ore duo hinc et inde templa: et in urbis conspectu duae turres oppositae. Canale quodam viderunt: uno milliario latum et plerisque in locis angustius, sed apud prochitam latius. In hoc cadit Tyrus fluvius in quo sunt molendina nostra: et miscetur mari per fauces intranti. hic Tynni mirae magnitudinis reperiuntur: et Delphinos aspiciuntur ludentes. hic vituli marini saepissime apparient. Dentrices cristatae capiuntur sole existente in Cancro: in Leone: et in Virgine, quae quidem magnis in deliciis habentur. Et hujusmodi ut aiunt non capiuntur nisi in Hellesponto, et ostrea Dalmatico nimium saturata liquore, capiuntur praeterea Capitones: Salpae: Scorpenae: muli: lupi: gobiones: auratae pargi: loligones et scombri. Et

sole ingrediente Taurum copia menarum et sparulorum hamo ex maris fundo trahitur. Ostenduntur interdum interdum et mira piscium monstra prius nunquam visa.

De locis Sibenici intra muros. C. XIIII.

Nonnulla sunt intra urbis moenia memoratu digna. Castellum in primis in colle: tamquam in specula fabricatum. Arx quidem turrito, et fortissimo muro circumsepta: et opugnationem minime reformidans. intra quod vetustum extat sacellum: nuper intimo tamen ornamento novatum. Ubi Christi matris figura celeberrimis clarescit miraculis. Est quoque inferius ad forum: et ad aream Veneti vexilli alligero leone signati et ad Episcopium, et praetorium, basilica, quae miro artificio ut arbitror nostro saeculo surgit Jacobo maiori, Christi Apostolo dicata. Sunt et primariorum ordinum in religione constructa coenobia. Sunt et aedes nobilium civium pro Dalmatica conditione satis amplae et honestae. Fuerunt et nostra memoria continemus: qui eruditione claruerunt Theologiae: Philosophiae: poeticae oratoriae: Iuris pontificii: et Iuris Cesareij quorum ingenia saepius ipsa etiam fuit admirata Italia, quae mater studiorum dicitur: et magistra morum.

De praecipuis diebus Festis Sibenici. C. XV.

Supervacaneum duco fabulosam referre antiquitatem et Aegyptium Syrophanem: qui in primis causa fuit in orbe simulacri colendi: quod Ydolum dicitur, id est species doloris. Et illud Statij. primus in orbe deus fecit timor. Lactantius enim noster nefas esse dicit rectum animal curvari ut adoret terram, quae iccirco pedibus nostris subiecta est ut calcanda nobis non adoranda sit. Et Augustinus dii inquit: qui non fecerunt caelum et terram pereant de caelo et de terra. Deus vero qui creavit caelum et terram benedicant eum caeli et terra. Siquidem divino inflata spiritu civitas Sibenici: rerum omnium artificem et parentem adorat Trinitatem: Et praecipua veneratur solemnitate. Sola enim Trinitas soli deo integre nota est: ut scribit Augustinus: exuperans omnem sensum: quam neque dicere neque cogitare, neque intelligere: neque cognoscere possibile est etiam oculis angelorum. Cujus solemnitas celebrari solet octava die post penthecosticam festivitatem. Tunc gentes finitimae Sibenicum, tamquam ad Dalmatiae emporium conveniunt. Praeterea polyciens noster: urbis patronus Michael: qui ponderat umbras et qui calcatum pedibus antiquum serpentem hastam perforavit. Celebritas ejus III. Ka-

lendas octobris celebratur. Supplicationes fiunt: omnes artifices: omnis nobilitas funalia afferunt: et festo faventes offerunt. Et in concione nobilitas: unum de plebe caetui senatus solet agregare. Et in sedis pontificalis basilica Jacobus major magna veneratur veneratione. VIII. Kal. Sextiles. hic mirae Christi transfigurationis contemplatur. Et orationis dominicae testis fidissimus. hic primus inter apostolos Martyrij fuit assecutus coronam: hujusque sacratissimum caput: foelix possidet Compostella.

De Statu Sibenici. C. XVI.

Quintum supra decimum perficitur lustrum: quo Illustriss. Venetorum Senatus Sibenicum habuit. Et in eo vexillum erexit volitantis. et coronati Leonis anno salutis. 1412. quinto Kal. novembris. Tunc aurea saecula redire visa fuerunt: Tunc quasi ex cloaca civitas effecta. Tunc barbarie postposita. latina vigere caepit humanitas. tunc virtutem sugere: aetatem literarum alimento pascere: laudabilem rem navare: probitates improbitatibus: tamquam aurum scoria purgare pro virili sua omnes contendebant. Et utinam illud saeculum in argentum; aereum et fereum ut tradunt poetae paulatim non descenderet hominum malitia. Verum aetate nostra. quid foelicius? quam sub Venetorum ditionem vitam degere: quorum civitas semper extat libera: nunquam tributo mancipata: semper Christiana, nunquam ydolorum superstitione foedata: pelagi regina: diviciarum omnium officina: mundi deliciae: Justitiam semper fovens et religionem. Et tempore isto quid gratius? quam sorte divina praetorem habere Antonium Calvum: virum religioni deditum: in audiendo benignum: in exquirendo acutum: in judicando aequum: vitae integrum: Musarum studiosum: moderatorem morum: peritorumque patronum. Et Sisgorei fortunae privigni dulce decus et praesidium. profecto ut ait Naso.

„Haec michi semper erunt imis infixa medullis
Perpetuusque animi debitor hujus ero".

De moribus quibusdam Sibenici. C. XVII.

Mores habent ultra leges nostri cives: quosdam peculiares: et quosdam peregrinos: quos a finitimis imbiberunt. Siquidem proverbijs Illyricis utuntur: quae nos dicteria diximus: et ex lingua vernacula in latinum vertimus cum Ja. Naupleo viro docto et discreto. Illis namque nec leges Solonis: nec Numae pompilii excogi-

tationes: nec ipsa piethagorica praecepta videntur acutiora. Mulieres praeterea in funerum luctibus reboant Nenias: constantium animos virorum percutientes: et ad lacrymam excitantes. ferventiores quidem fletibus Thetidis et matris Euriali: quos in filiorum perditionibus barbaro ululatu emittebant. Et in nuptiarum die choreas ducentes: quaedam cantant Epithalamia. qualia nec Catullus nec Claudianus cecinisse fuit auditus. Petulans deinde juventus: Cupidinibusque capta, voce valens amatorium carmen tale noctu decantant: quale vix cultus Tibullus aut blandus Propertius aut lascivus Licoridis Gallus, aut Lesbia Sappho decantaret. Et molam vertentes pro conficiendo oleo, meditantur Eglogas alternas: diceresque Dametam et Menalcam coram Palemonem modulari. pro modo praeterea Cantilenae in choreis terram feriunt: quam rem describens Galeottus li°. de homine sic loquitur. Apud Sclavinos nunc in usu est modus ille antiquorum. nam cum staticulos in chorea fecerunt omnes uno; eodemque tempore terram pede pulsant: cujus salutationis meminit horatius I. car. Alterno terram quatiunt pede haec ille. Et miror qua ratione Galeottus Illyricos dixerit Sclavinos: cum accolae Savi fluminis in Illyrico Savini dici debeant. Nec satisfecit Galeottus Georgio Merulae id obicienti. Me inquit vocat audacem: quod Sclavinos pro Dalmatis: vel Liburnis dixerim: rideo aeternumque ridebo tui hebitudinem. Nescis Georgi Sclavinos ex Scythia venisse et haec loca occupasse. hactenus Galeottus contra Merulam: quod minime est cordi. Et ut in Saturnalibus romanorum pueri nucibus: et viri alta ludebant. Xeniaque ferebant et Apophoreta referebant: sic moris est in civitate Sibenici celeberimo Natalis Domini festo. Eo quidem mense quo illi inter Saturnalia: nostri intra Christi natalia dempto errore gentilitatis servare. quo circa Seneca ad Lucullum scribit. De october inquit mensis: cum maxime civitas sudat. Ingenti apparatu: sonant omnia. Die namque Natalis solemnissima: faesto favens alter in alterius concurrit oscula tamquam obsides pacis. Salutis tempus advenisse nuncians: et pacis auctorem. cujus multum desiderabat universa terra: cujusque pulchritudinem. Sol et luna mirantur.

EPILOGUS.

Habes itaque Magnifice praetor, Antoni Calve, situm Illyriae, et civitatis Sibenici: quae nobis plurimum debet: tibi tamquam patri optimo, et praetori clarissimo: michi tamquam filio. Accipias hujusmodi nostram lucubraciunculam rogo: ut sit mei perpetui erga te monimentum honoris! hac potissimum anniversaria die! qua ad tui magistratus praeturam, foeliciter fuisti ingressus: quam nos ut faustam, dulci memoramus recordatione. Iterum valeat humanitas tua.

Sebenici ex Aedibus nostris: die pridiana Assumptionis beatae virginis. anno salutis 1487.

Laus Deo.

Marulićeve latinske pjesme.

Latinskih je pjesama Marka Marulića do sada malo štampano, i to obično na kraju ńegovih većih latinskih djela u prozi. Tako je „Evanđelistaru“ dodan ńegov latinski prijevod Petrarkine pjesme u hvalu Matere Božje. Na kraju ńegove enciklopedije „De institutione bene beateque vivendi“ nahodi se dijalogna pjesma „Carmen de doctrina Domini nostri Iesu Christi pendentis in cruce“. Uz raspravu o Jeronimu štampana je ńegova pjesma o ovom sveću, a uzeta je iz neštampane ńegove zbirke „De quatuor Ecclesiae Doctoribus“. Ńegovo djelo u prozi „Dialogus de laudibus Herculis“ imade dodatak u distihu „Carmen de laudibus Herculis“. Mletačko izdańe ovoga djela od g. 1524 ima još Marulićev tetrastih o istom predmetu i tri ńegova epigrama u hvalu „Andreae Gritti Venetorum Principis nuperrime creati“.

To je sasvim neznatan dio Marulićevih latinskih pjesama, jer nam biograf i prijateļ Marulićev Frańo Natal napomińe još mnoge druge ńegove latinske pjesme. A ujamčeno je, da i Natalov popis Marulićevih djela nije potpun.

U kńižnici sv. Marka u Mlecima imade rukopis sa signaturom Class. XIV. Cod. 181 (99. 2) iz XVI. stoļeća. U ovom su rukopisu sačuvane neke Marulićeve latinske pjesme, koje ovdje priopćujem.

Rukopis imade 72 lista u velikoj osmini. U početku rukopisa nahodi se „Passio s. Domnii Martyris Archiepiscopi Salonitani“ (na listu 1—8), „Passio Anastasii Martyris Salonitani“ (9—13) i „In translatione beatorum martyrum Domnii et Anastasii Legenda“ (14—20), ali nije označeno, tko ih je napisao. Zatim se nahodi Marulićeva pjesma „In natalitio Sancti Raynerii Archiepiscopi Spalatensis pro iure ecclesiae tuendo interempti, martyrioque coronati Hymnus“ (na listu 21). Na listu 22—26 napisana je „D. Dominici Carthusiani exhortatio ad poenitentiam“, koja se počińe: Homo Dei creatura, a pripada Dominiku iz Pruske, koji je živio u XV. stoļeću. Listova 27—34 nema.

Na listu 32—54a napisan je prozajični traktat Marulićev „De ultimo Christi iudicio M. Maruli sermo" u tri česti, a na kraju nahodi se Marulićev epilog „Ad lectorem".

Na listu 54b—55b ima već od prije poznata pjesma Marulićeva „Carmen de doctrina Domini nostri Iesu Christi pendentis in cruce".

Na listu 56—58b ima Natalova biografija našega pjesnika s više epigrama raznih ļudi o Maruliću.

Od 60 l. do 72 b. nahode se opet Marulićeve pjesme. Ponajprije se nahodi (60—67) „De duodecim Apostolis", onda „De quatuor Ecclesiae Doctoribus" (68—69), pjesma „De sancto Nicolao" i „Epitaphium sanctae Catherinae" (70a), pa onda najveća sačuvana izvorna latinska pjesma Marulićeva „Hymnus ad Deum Marci Maruli feliciter incipit" (70b—72b). Na posļedńoj stranici rukopisa ima još mala moralna Marulićeva pjesma „De duabus uijs, uitii altera, altera uirtutis".

Pored toga nalazi se u rukopisu ove kńižnice sa signaturom Class. XII. Cod. 176 (98. 2) epigram Marulićev „In Leonem Decimum pontificem maximum M. Maruli Spalatensis epigramma". Drugih pjesama Marulićevih nijesam više našao. Kratku ocjenu Marulićeve latinske pojezije podao sam u „Nastavnom vjesniku" (VII, 346 d.).

Koje se kratice nahode u mletačkom rukopisu, ovdje su razriješene.

Marcus Marulus. In Natalitio S[ti]. Raynerij Archiepiscopi Spalatensis pro iure ecclesiae tuendo interempti, martyrioque coronati Hymnus.

Ecce sol claro radians nitore*)
 Iam diem nobis celebrem reducit
 Praesulis nostri probitate multa,
  Martyrioque.
Quem ferae gentes manibus prophanis
 Saxa torquentes dedidere letho.
 Dum suae sanctae ecclesiae decenter
  Iura tuetur.
O fides magnae pietasque mentis;
 Malluit fuso perimi cruore,
 Quam sibi iunctae Raynerius ius
  Linquere causae.

*) Aliter: Ecce iam Titan rediens in orbem —

Gaudeat felix spalatina plebes,
Cum fuit talis pater atque Praesul,
Summa qui tandem petijt relictis
Sydera terris.
At miser multum miser ille seruus,
Qui pati nolens monitus pudicos,
Audita risit Domini, ac magistri
Caede scelestus.
Dum tamen lymphas hilaratus haurit,
Concidit prono miserandus ore,
Et reus multi sceleris in imum
Corruit Orcum.
Tu procul talem remouendo casum
Praesul a nobis, maculis piatos
Omnibus, uitae facias perennis
Munere dignos.
Tu soles mentes releuare motas,
Spiritus pellis pariter malignos,
Vota tu miti pia supplicantum
Suscipis aure.
Suscipe ô nostros facilis rogatus,
Vt tuis semper meritis fauentem
Omnium Auctorem, dominumque rerum
Glorificemus.
Amen.

Na listu 54a na kraju govora „De ultimo Christi iudicio M. Maruli“ ima epigram Marulićev:

Ad lectorem.

Saeclorum finem paruus tenet iste libellus,
Et summi examen, iudiciumque Dei:
Clangoremque tubae, quo mortua corpora surgent,
Et referent meritis praemia digna suis.
Hunc lege, et incipies, uitijs post terga relictis,
Iudicis aeterni iussa uerenda sequi.
Ille dabit populo coelestia regna fideli;
Infernisque reos ignibus ille dabit.

Marci Maruli Carmen de doctrina Domini nostri Iesu Christi pendentis in Cruce. Christianus interrogat, Christus respondet.

Christianus. Summe Deus, quare mortales induis artus,
Et terras coeli lapsus ab arce colis?
Christus. Vt terrenus homo per me, quem torserat error,
Ad coelum recta disceret ire uia.

Christianus. Quid te, qui semper procul esses crimine ab omni,
Velle pati poenas compulit, atque necem?
Christus. Erga ipsum pietas, ut, quem sua culpa grauabat,
Lustratum noster ferret in astra cruor.
Christianus. Quare expansa tibi tenduntur brachia? quare
Consertim iuncti sunt tibi, Christe, pedes?
Christus. Hinc illinc quoniam diuersas auuoco gentes,
Inque unam stabili foedere iungo fidem.
Christianus. Sed cur demissa pariter ceruice reclinus
Sic defixa tenes ora, oculosque solo?
Christus. Mortales moneo non inturgescere fastu,
Sed subnixa pio colla domare iugo.
Christianus. Quae causa est nudi tibi corporis? arida quare
Stat uultu macies, membraque sicca rigent?
Christus. Hoc uolo, ne pigeat luxum te spernere mundi,
Atque famem mecum pauperiemque pati.
Christianus. Candida sed graciles cingunt uelamina lumbos,
Anne rogo quicquam pars quoque tecta monet?
Christus. Hinc discas, quod casta placent mihi corpora, et odi,
Si quibus illicitus turpia nudat amor.
Christianus. Quid colaphi, quid sputa notant, opprobria, flagra,
Spinea serta, Crucis caetera supplicia?
Christus. Perferat offensas omnis, non inferat ullas,
Qui super alta cupit sydera pace frui.
Vita breuis, modicus labor, optatissima merces,
Immensum semper, perpetuumque bonum.
Quod si quem ne summa quidem iam praemia tangunt,
Terreat aeterni carceris exilium,
Indomitique ignes, indiscussaeque tenebrae,
Semper edax uermis, semper amara lues,
Horrendi gemitus, dolor acer, moesta querela,
Assidui luctus, et sine fine malum.
Talia quippe manent, quos desertura uoluptas
Nunc tenet, et blandis decipit illecebris,
Diuitias cupidis ostentans, otia pigris,
Mollibus infandae concubitus Veneris,
Dulce merum, dulces uentri indulgentibus escas,
Inflatis pompas, fortibus exuuias.
His illecta dolis infelix turba, salutis
Immemor, in poenas, perniciemque ruit,
Nec monitus audit, mea nec uestigia seruat,
Denique Iudicium nec timet inde meum,
Iudicium horrendum, cum tandem uenerit ille
Ille dies irae, turbinis ille dies,
Cum concussi ingens fragor aetheris, astra rotatu
Turbabit rapido, decutietque globos,
Sanguinea populos terrebit lampade luna,
Sol nulla, radios contrahet ille suos.

Cuncta trement, totusque simul quassabitur orbis.
  Angelicos uideas obstupuisse choros.
Corripiet mundum flammis crepitantibus ignis.
  Atque unus fiet terra. fretumque rogus.
Mox uirtute potens. et maiestate uerendus
  Adueniam. et rutila nube sedebo super.
Circumfusa aderunt sanctorum millia multa.
  Multa corruscantum millia spirituum.
Extemplo horrificum sonitum tuba fundet ex alto
  Diffindens terras. tartara et ima ciens.
Nec mora, consurgent omnes, quos lumine castos
  Excepit magno magna parens gremio.
Stabit et ante meum rediuiua caterua tribunal,
  Expectans pauido iussa tremenda metu.
Namque indiscussum nihil. occultumue, latensue.
  Nec quod quis tacitus mente agitarit, erit.
Pro meritis dabitur merces, seu uita perennis,
  Seu iam non ulla mors moritura die.
Ergo agite. o miseri. quos nec malus implicat error.
  Dum licet. implicita soluite uincla pedis.
Euigilate. graui ne pressos lumina somno
  Occupet extremi temporis atra dies.
Cernite. quam celeri labuntur tempora cursu.
  Quamque fugax nullam sentiat hora moram.
Felix. qui semper uitae bene computat usum.
  Cogitat et finem iam fore iamque suum.

Na listu 56—58b nalazi se „Vita Marci Maruli Spalatensis per Franciscum Natalem Conciuem suum composita“. Ovaj je životopis objelodanio Farlati Ill. sacr. 3. 433 d. bez epigramâ. Pred biografijom nahodi se pjesmica:

Nicolaus Albertus ad Lectorem.

Qui Maruli formam. patriam. dictamina. mores.
  Et tanti qui uult noscere facta uiri,
Quis genitor. genitrixque sibi. quibus editus annis.
  Qualiter aetherei nunc tenet astra poli:
Natalis legat ille mei monumenta diserti,
  Quo nihil in nostra doctius urbe uiget.

A iza biografije (na p. 58b) nalazi se još pjesmica:

Epitaphium Marci Maruli per Franciscum Natalem.

Irrita res mors est: non sunt obnoxia morti
  Corpora. si semper uiuere posse datur.
Marulus aeternum diffusus nomen in aeuum
  Viuere post cineres incipit ecce magis.
Viue igitur. quicunque sapis uirtute magistra.
  Funereo cupias si superesse rogo.

Zatim je na listu 58b; drugi epitafij Maruliću od istoga, a glasi ovako:

Aliud per eundem.

Quis iacet hic? Marcus. Quis Marcus? Marulus ille,
Cuius honor terras, spiritus astra tenet.
Tanta quibus meruit tantus uir dotibus? Orbem
Vendicat eloquio; religione Polum.
Vix puto credibile est, dominis placuisse duobus.
Hic placuit; tanto uir fuit ingenio.
Macte, uiator, ades quisquis, uirtutibus esto,
Qui cupis et mundo gratus et esse Deo.

Na listu 59:

Francisci Martiniaci Spalatensis.

Exemplar nitidum beatioris
Vitae Marulus hic situs quiescit,
Cuius pars melior Polum petiuit:
Fama sed celebrem magis superstes
Reddit post cineres, diuque reddet
Fama uiuida (quis neget) perennem.
Virtus, religio Polum meretur.

Hieronymi Martiniaci fratris ipsius.

Virtutum exemplar, seuerae regula uitae
Marulus in hoc tumulo, Marulus ille iacet:
Marulus ille, inquam, dicendi, atque arte canendi
Notus in Eois, Hesperijsque plagis
Et, licet extiterit proauorum stemmate clarus,
Ingenij uicit Nobilitate genus.
Vrna tegit cineres, expers sua fama sepulchri est,
Pro meritis animus regna superna colit.

Nicolai Alberti Spalatensis.

Carpe, uiator, iter, Marci nec funera fletu
Prosequere: haec tristi funera morte carent.
Ossea pars terra si conditur: ignea Olympum
Ast colit; et nomen cuncta per ora uolat.

Antonij Alberti Spalatensis.

Maesta Camoenarum nigra cum ueste caterua
Exequias Maruli, flebile tractat opus.
Quo gaudent socio superi; terra ipsa superbit
Talis honoratum corpus habere uiri.

Hieronymi Papalis Junioris.

Cuius honoratum rutilantia sydera nomen
Transuolat, et solis pulsat utranque domum.

Pagina sacra uiget cuius uulgata per orbem
  Vitaque; sub tumulo Marulus ecce iacet.
Sit licet iste cinis, bene olentes fundit odores,
  Maius et extincto corpore nomen habet.

Presbyteri Donati Pasqualitij.

Proh dolor, heu pietas, quis nunc non pectora tundat,
  Et laceret duris unguibus ora simul:
Occidit heu quoniam nullo moriturus in aeuo
  Marulus, ingenio notus ad astra suo.
Quo moriente quidem fleuit Parnasia laurus
  Fregit et auratam maestus Apollo chelym:
Hic tamen aeternum uiuet, uicturus et ultra
  Secula, Diuino condita consilio.

Eiusdem.

Quem premit hoc silicis pondus? Ne quaere, uiator.
  Dic rogo, si placeat? Marulus hic iaceo.
Marule, tune iaces? Is sum. Proh, Marule, et ipse
  Tristia fata subis? Corpore, fama uiget.
Finis.

Marcus Marulus de duodecim Apostolis.

Petrus.

Primus Apostolici caetus in sede uocatus
  Petrus, Christe, tuae praefuit Ecclesiae.
Multos ad sacrum tandem baptisma receptos
  Abluit, et uiua purificavit aqua.
Claudo, inopique simul nummos, atque aera petenti,
  Aes certe nullum pauper et ipse dedit:
Sed, dare quod nemo locupletum sufficit unquam,
  Concessit sano protinus ire pede.
Tunc quoque non pauci, multoque stupore repleti
  Haustam de sancto fonte bibere fidem.
Ipse sed eiectus, Solymas post terga reliquit,
  Atque adijt gentes, Hieroboame, tuas.
Ingessit maledicta Mago tunc forte Simoni,
  Qui studio faedae ductus auaritiae
Diuinum donum uenale putabat, et eius
  Esse emptor cupijt, uenditor ut fieret.
Si uis tanto igitur non execrarier ore;
  Nec tribuas precio sacra, nec accipias.
Hinc Lydiam ueniens Aeneam curat hiantem
  Vi morbi nodis membra soluta suis.
Tabitha mox Ioppe fato collapsa resurgit,
  Atque iterum illius uiuere coepit ope.

*

Post haec Caesareae Cornelius incipit illi
  Geniti posita credere perfidia.
Ind' abiens Petrus sanctam remeauit ad urbem.
  Carcere ubi clausus ferrea uincla tulit.
Sed miserante Deo. tali se clade redemptum
  Protinus Angelica uidit ut ille manu:
Perrexit Romam. magiaque dolisque Simonem
  Armatum uicit fortior ipse fide.
Hic est ille Simon. quem iam damnauerat ipse.
  Vt dixi. cupidum non fidei. sed opum.
Tum demum. lustris Romae iam quinque peractis,
  Immeritam subijt Rege iubente crucem.
Cerne tamen, quantum sese deiecerit ultro;
  Me uerso ad terram figite. ait. capite.
Haud ita sum dignus perferre patibula mortis.
  Vt quondam Dominum nosco tulisse meum.
Vertice prono igitur pendens. pedibusque supinis.
  Sustinuit poenas, martyrijque necem.
Occubuit corpus. petit ardua spiritus astra:
  Incipit Domino charior esse suo.

Passus est anno a Dominica passione xxxvii.

Andreas.

Andreas, Petri quondam Germanus, et idem
  Discipulus Christi sicut et ille bonus.
Achaiae populos docuit: mox ponere iussit
  Plurima iam noto templa dicanda Deo.
Hunc Egea furens crudeli uerbere caesum
  Constituit turpi morte necare crucis.
Vanos esse Deos dicentem. quos colit ipse.
  Vtque uni Christo uota. precesque daret.
Semper quippe pio monitori irascitur ille.
  Obdurat uitio qui nimis ipse suo.
Andreas biduum pendens praecepta salutis
  Auribus arrectis excipienda dabat.
Plebs miserata uirum certae subducere morti
  Cum tandem vellet. uel simul ipsa mori.
Non tulit id Sanctus. finemque petendo laborum
  Orauit, cassae nec rediere preces.
Namque animam multo perfusus lumine spirans
  Tradidit hanc Domino protinus ipse suo.
Exanimes artus Egeae Praesidis uxor
  Maximilla tegens contumulauit humo.
O male dissimili mulier coniuncta marito.
  Te docuit pietas. impius ille fuit.
Impietas poenam. pietas solatia carpet:
  Quam quis habere uolet. praemia consideret.

Iste necem tandem Patrarum passus in urbe,
  Viuit in aetherijs iam sine fine plagis.

Passus est anno a Dominica Passione XLVII.

Philippus.

Audax in Scythica docuit regione Philippus,
  Et multos Christo subdidit ille suo.
Atque ibi bis deno transacti temporis anno
  Ducitur ad Martis templa prophana Dei.
Stabat marmoreo bellator corpore Mauors,
  Armis terribilis, fronte oculisque minax.
Huic dare thura Deo dum cogitur ipse Philippus,
  Ingens ex adytis prodijt ecce Draco.
Insiliensque duos rabido ferit ore Tribunos,
  Praesulis et natum, continuoque necat:
Tabificus reliquos infecit anhelitus hydri,
  Compulit et Sancto credere uelle uiro.
Cuius tunc iussu frangunt simulacra, coluntque
  Erectam Christi, signa uerenda, Crucem.
Ô uerae fidei uis grandis, corpora surgunt,
  Mortua quae fuerant, quae malesana, ualent.
Tunc et Apostolicis parens fera bestia iussis
  Excessit illo nil nocitura loco.
Gentibus his tandem recedentibus, inde Philippus
  Finibus Asiacis se positurus abit:
Extirpare uolens Ebionis dogma putantis
  Carnem non ueram, Christe, fuisse tuam.
Hieropoli Phrygiae post haec comprehensus in urbe
  Bis septem aetatis lustra senilis agens,
Nil metuens, dum uera docet: crucifigitur ergo,
  Et multo lapidum uerbere fractus obit.
Illic illius sunt condita membra sepulchro:
  Ast animus Coeli regna superna tenet.

Passus est anno a Dominica Passione XVIII.

Bartholomaeus.

Regia progenies Indorum Bartholomaeus,
  Sponte tamen seruus, Maxime Christe, tuus,
Vsque adeo seruire tibi quam sceptra tenere
  Praestat, et innumeris imperitare uiris.
Rura Lycaoniae caeleri praecurrere gressu,
  Et quondam patrios pergit obire lares:
Vt tam longinquis orbis te nunciet oris,
  Et doceat sanctam sub tua signa fidem.
Iccirco his ipsis patrio conuersa relatu
  Matthaei studuit scripta legenda dare.

Affuit et virtus, ipso simulacra Deorum
  Adueniente silent, et reuoluta ruunt.
Ipsius iussu Daemon conterritus, illos
  Efugiens artus, quos cruciabat, abit.
Ipso orante simul Polemi filia regis
  Vesana mentis deposuit uitium.
Hoc monuit regem, et credens baptisma recepit.
  Et baptizari compulit inde suos.
Tam multis fidei subiectis, Bartholomaeus
  Impiger Armeniae protinus arua petit.
Albanum ueniens, patitur tormenta Tyranni
  Sacrilegi Astragis barbaricceque feri:
Qui uiuo pellem, uiuo caput abstulit idem:
  Constanti inuictus perstitit ille fide.
Haec igitur passus, superata morte, beatas
  Ingreditur gaudens, te duce, Christe, domos.
Passus est anno a Dominica Passione XLVII.

Iacobus Zebedaei.

Ipse Zebedaei Iacobus filius olim
  Nunc factus magni filius ecce Dei.
Et Samaritanis Christum simul, et Solymitis
  Praedicat, et quae sint inde tenenda, docet.
Transit ad Hispanos, atque his monstrauit Iësum,
  Mox repetit fines, gens recutita, tuos.
In quibus Hermogenem sibi subdidit, atque Philetum,
  Qui freti Magicae uiribus artis erant.
Iudaeos etiam lustralibus abluit undis:
  Hinc Abiatari pertulit inuidiam.
Ipse Abiatarus mitris, et honore superbus
  Discipulis Christi durus, et asper erat.
Hic igitur uerbis regem induxit Herodem,
  Innocuum ut rigido discecet ense caput.
Nec tamen iste necem Sanctus passurus iniquam
  Immemor officij, uel pietatis erat.
Dum trahitur, quendam tristi langore leuauit,
  Conspexit media quem recubare uia.
Post haec occisi rapuit Hispania corpus:
  Spiritus aetheria laetus in arce sedet.
Passus est anno a Dominica Passione X.

Ioannes.

Iacobi frater caelebs, et uirgo Joannes
  Charus prae cunctis, optime Christe, tibi.
Ille uolans summi super ardua culmina coeli,
  Verbum In Principio uidit, et exposuit.

Commemorans pia gesta sui Dominique Deique
Veridico clarus fulget Euangelio.
Ex Epheso Romam tractus, feruente nequiuit
Laedi oleo, laetus, dum coqueretur, erat.
Exulat in Pathmo, cecinit tunc multa futura,
Diuino edoctus rite ministerio.
Inde Ephesum rediens Drusianam suscitat; ipsum
Cratonem Christo fecit habere fidem.
Credidit hic, gemmas, quas dudum fregerat ipse,
Sanatas cernens illius esse manu.
Inde duos iuuenes conuersos forte Ioannes,
Pauperibus gazam qui tribuere suam,
Vt uidit tristes, formans de sentibus aurum,
De scrupis gemmas, fecit utrique satis.
Ast illi uisis moniti post fata loquentis
Se male diuitias concupijsse dolent.
Atque iterum temnunt, poenitentes suscipit ipse,
Et monet inceptam firmius ire uiam,
Spernere terrenas res omnes, quaerere regnum,
Promisit Dominus quod dare pauperibus.
Tunc pedibus calcauit opes, uersisque priorem
Continuo rebus restituit faciem.
Balneaque ingressus, nota impietate Cherintum
Protinus ut uidit, retulit inde pedem:
Et fugiamus, ait, ne nos domus ista ruina
Opprimat, in cuius parte Cherintus adest.
Post haec orando subuertit templa Dianae,
Quique aderant, uero se dedidere Deo.
Mox Aristodemo propinante antistite uirus
Hausit inoffensis, res noua, uisceribus:
Corpora quin etiam tali consumpta ueneno
Pristino uitae reddidit officio.
Antistes cernens, cernens miracula Consul,
Cumque his accipiunt caetera turba fidem.
Ipse autem tempus durauit ad usque Traiani
Vnus cuncta Asiae sacra sacella regens.
Annos huic centum minus uno contulit aetas:
Aetatem uiuit sed modo perpetuam.

Obijt Anno a Dominica Passione LXVIII.

Thomas Didimus.

Didimus ipse Medos, Hyrcanos, Bracmanas idem,
Persasque, et Parthos, Armeniosque docet.
Gondophorum Regem credentem fonte perenni
Lauit, res miras credidit ille uidens.
Tum praeter puerorum caetus, ac mulierum
Sunt hominum pariter millia lota nouem.

Sed. magis extremos postquam transiuit ad Indos.
  Lauit. qui Christo dona tulere. Magos.
Atque oculis captam Synticem cernere fecit,
  Reginaeque simul sacra lauacra dedit.
Illa minus fidi thalamos uitare mariti
  Coepit, et immundum foemina munda thorum.
Causa patet; nimia tunc Rex excanduit ira.
  Supplicijs Thomam uexat, et excruciat.
Carcere concludit caelibem; super igne micantem
  Nudato cogit protinus ire pede.
Mittit in ardentes flammas: tamen ipse superstes
  Commendat Domino se sine fine suo.
Mox ut adoraret Phoebi simulacra, iubetur:
  In cinerem Phoebus sed reuolutus abit.
Turba sacerdotum tumidas exarsit in iras.
  Et Sanctum perimunt confodiendo uirum.
Monstrauere suas uires praestare Deorum
  Viribus, hi pugnant, Phoebus at ipse iacet.
En Diuûm uirtus uotis. et thure colenda;
  Quando suis famulis est minus illa potens.
Vis tamen ista uiri potuit discerpere corpus;
  Non potuit stabilem tempus in omne fidem:
Hac animo magno defensa, Didime, uictor
  Praemia de Domini nunc capis ampla manu.
Vrbs Edessa quidem corpus ueneratur, et ossa:
  Spiritus Angelico gaudet adesse choro.

Passus est anno a Dominica Passione XLVII.

Matthaeus.

Matthaeus, hic Leui quondam cognomine dictus.
  Diuinum Christi scripsit Euangelium.
Hic in Iudaea doctrinae semina sanctae
  In Macedum campos sparsit et Aethiopum.
Metropolis Nadabar circumdata moenibus altis
  Stabat. diues opum. marte. uirisque potens.
Hunc Eunuchus ibi. quem iam baptizma Philippi
  Abluerat. proprio suscipit hospitio.
Ex urbe hac igitur Zaroem. Zaroisque sodalem
  Ille Arphaxatum fecit abire procul:
Euicit quoniam certantes carmine diro.
  Illinc exactos Praesidis ora tulit.
Egippi Regis natum de morte redemptum
  Restituit uitae. restituitque patri.
Id dum miratur, Regis mens credula fecit
  Tunc baptizari seque. suosque simul.
Arthaeus at regni post haec successor. amore
  Egippo natae captus Iphigeniae,

Dum sibi coniugio sed frustra posceret illam.
  Namque erat haec Christo uirgo dicata Deo.
Iratus Sancto, qui iam sacrauerat ipsam,
  Transadigi orantis cuspide terga iubet.
Atque ita iustitiam retinens, uitamque relinquens
  Matthaeus uitae dona perennis habet.

Passus est Anno a Dominica Passione XVII.

Iacobus Alphaei.

Alphaeo genitore satus, cognomine iustus,
  Moribus atque suis hic Iacobus erat.
Extitit hic Dominaeque nepos, Dominique minister;
  Sed Domini frater dictus ob effigiem.
Natus erat sanctus, sed sanctus coepit haberi,
  Cum coepit dubios promere barba pilos.
Carnibus abstinuit, nec uini pocula sumpsit;
  Nullo illi placuit tempore tonsa coma.
Non unguenta quidem fuerant, nec balnea curae,
  Sed sine fraude fides, et sine labe pudor.
Huic licuit soli sanctorum sancta subire,
  Hunc quae uelabat, linea uestis erat.
Orandi huic usus submisso poplite creber
  Callorum adduxit duritiem genibus.
Tempore quo calicem, diuinaque pocula sumpsit,
  Vllos esurum se negat esse cibos;
Donec post dura Christum supplicia mortis
  Surrexisse suo nouerit a tumulo.
Exurgens igitur Dominus se reddidit illi,
  Paneque porrecto, uescere, frater, ait:
Ipse ego quippe tuus, deuicta morte, magister
  Iam uiuo uacuum destituens tumulum.
Post haec crudeles, Albino autore, leuitae
  Exercere odijs constituere pium.
Vt neget esse Dei Christum de germine natum
  Vrgent, impellunt uiribus, atque minis.
Cum tamen in cassum conatus caederet omnis,
  Irati insontem perdere morte parant.
Intorquent lapides, et multis ictibus illum
  Deturbant alto deijciuntque loco.
Voluebatur humi confractis cruribus orans,
  Ignoscique suis hostibus usque petens.
Vt ueri ignaris: orantis fuste cerebrum
  Percussum excutiunt; sic obit ille diem.
Tanta autem pietas fuit illi, et gratia uitae
  (Si quid Iosepho credere teste licet),
Illius ut propter caedem deleta putauit
  Hebrea gens urbis tecta fuisse suae.

Martyrij laetus nunc tempora cincta corona
Ostentans. Christo iungitur ille suo.

Passus est a Dominica Passione XXXI.

Simon et Iudas.

Thadeus est Iudas dictus. Simon ipse Zelotes.
Iacobi iusti frater uterque fuit.
Thadeus in Mediam Domino mandante recedens
Abagasi Regis iussit abire lepram.
Indeque profectus genti quoque praedicat illi,
Tygris, et Euphratis quae cohibetur aquis.
Instruit et populos, rapidi qui littora Ponti
Longa tenent. Asiae qui quoque rura colunt.
Praesidis hinc terras peragrant cum fratre Simone.
Atque pio subdunt millia multa iugo.
Inter quos etiam regem, Babilonia cuius
Paruit imperio, nomine Vardachium:
Non ipsum solum, sed qui quoque terga sequuntur,
Quique latus cingunt, quique praeire solent.
At postquam est urbis Senariae ad moenia uentum.
Sunt iussi uanis sacrificare Deis.
Ecce autem templum uix succedentibus illis
Imo saxa ruunt effigiata solo.
Nec falsi potuere Dei consistere coram
Illis, qui ueri signa tulere Dei.
Turba sacerdotum subito commota furore
Inuadunt sanctos, et laniando necant.
Sed nil proficiunt: terra simulacra iacebant;
At Sanctos coeli regia celsa tenet.

Passi sunt Anno a Dominica Passione XLVII.

Matthias.

Iste tribus Iudae Bethlemi natus in urbe
Implet Apostolicum sorte datus numerum.
De medio quoniam sublato nomine Iudae.
Iudae, qui Dominum uendidit aere suum.
Cum tamen e geminis foret unus sufficiendus.
Visa est Matthiam sors cecidisse super.
Explicat hic Christi Judaea per oppida leges,
Nil metuens. Domini iussa sequendo sui.
Inter discipulos iam post miracula claro,
Mors equidem soli non uiolenta fuit.
Sunt quoque, qui dicant. Romano more securi
Postremo iussum supposuisse caput.
Ossa prius Romam. Treverim translata deinde:
Coelesti fruitur spiritus ipse bono.

Obijt Anno a Dominica Passione XLVII.

Paulus.

Ante quidem Saulus, Paulus post nomine dictus,
  Ex Beniamina prodijt iste tribu.
Ciuis erat quondam Judaeae Giscalis urbis,
  Nunc ciuis regni, Christe beate, tui.
Illum tu quoniam male fida mente furentem
  Contrita subito uerbere fronte domas.
Quique Lupus fuerat, posthac mutatus in agnum,
  Inter oues coepit se numerare tuas.
Electum uas, Christe, tibi de uase prophano
  Factus, portauit nomen ubique tuum.
Dignus Apostolici iam tandem iuris honore
  Iudaeis aperit, Allophylisque fidem.
Conuerso demum Paulo Proconsule Cypri
  Credentis Pauli nomina Saulus habet.
Difficile est dictu, fuerit quum sedulus idem,
  Quam fugiens oci, quamque laboris amans:
Quot loca, quotque urbes peragrans terraque marique
  Officio fuerit functus Apostolico,
Quotque homines idem puro baptismate lauit,
  Vel quam scribendi sollicitauit opus.
Dicitur illius monitis Dionysius olim
  Diuinum humano praeposuisse sophos.
Ille Elymam fecit, Magica ne falleret arte,
  Integris oculis cernere posse nihil.
Insanam Vatem, praedicentemque futura,
  Spiritus efugit, iussit ut ille fugam.
Illius uirtute suis incedere plantis
  Coepit, quem claudum fuderat ipsa parens.
Euthicus uitam, Publi pater ipse salutem
  Accipit, hic aeger, mortuus ille quidem.
Et cum uiperei pateretur uulnera morsus,
  Ipsum laeserunt saeua uenena nihil.
Praeterea uirtutis amor, reuerentia Christi,
  Omni illum uitio fecit abesse procul.
Inde animi imperio corpus seruire subegit,
  Frigore, uigilijs, esurieque domans.
Nulla illum potuit metuenda iniuria sortis,
  Nulla malignorum uertere nequitia.
Magna animi uirtute tulit conuitia, rixas,
  Fraudes, insidias, uerbera, uincla, minas,
Totque ictus lapidum, toties iterata flagella,
  Multa etiam terrae, multa pericla maris.
Denique sanguinei corda indignata Neronis
  Pertulit, abscissis ceruicibus gladio.
Corporeis igitur uinclis hac caede solutus
  Foelix aetherios gaudet adisse lares.

Nunc arcana uidet, quae quamuis uiderit ante:
Perfruitur summo nunc tamen ille bono.
Passus est Anno a Dominica Passione XXXVII.

Barnabas.

Cypria progenies Barnabas, atque leuites,
Luca teste sacro, pneumate plenus erat.
Hic collega datus Paulo fuit, urbeque Tharso
Inter se iuncti longius ire parant.
Adueniunt ipsam, Antiochus quam condidit urbem,
Hic sanctas leges mira operando docent.
Et dum baptizant in Christi nomine multos,
Hos primos Christi- turba uocauit -anos.
Cumque forent Lystris, ingentibus omnia factis
Complent et populus credidit esse deos.
Tunc illi plebis miserando errore grauati
Exclamant, tunicas dilacerando suas,
Se non esse deos, sed de mortalibus ambos
Mortalique illis conditione pares:
Atque ideo uenisse quidem, ut per deuia lapsos
Ad rectum reuocent religionis iter.
Mox Paulum iratum post quaedam facta Ioanni,
Qui iam discipulus nomine Marcus erat,
Barnabas alio uertens uestigia liquit:
Non tamen improbitas dissociauit eos;
Hic pius, ille magis contra commissa seuerus
Extitit; aut nutus numinis istud erat,
Vt per digressos, peragratis pluribus orbis
Partibus, in plures gratia sparsa foret.
Post haec Barnabas Cypri docet, et Salaminis,
Matthaei secum scripta sacrata ferens,
His morbo affectos tangens langore leuauit;
Haec relegens uitae pharmaca certa dabat.
Hunc Salaminae gens tandem impia Iudaeorum
Flagranti impositum iussit obire rogo.
Atque ita, martyrij redimitus et ipse corona,
Adhaesit Domino laetus, ouansque suo.
Passus est Anno a Dominica Passione XI.

Finis.

Marcus Marulus.

De quatuor Ecclesiae Doctoribus.

Hieronimus.

Dalmatiae laetis olim generatus in oris
Hieronymus toto notus in orbe fuit.

Inter Catholicos unus facundior omnes,
Iudice me, magno nec Cicerone minor;
Cecropia doctus lingua, doctusque Latina,
Hebraicos didicit, Chaldaicosque sonos.
Foelix tam uariae donis donate loquelae,
Ingenio multum, nec minus arte ualens.
Te scripturarum castigatore, recessit
Omnis ab utroque menda fugata libro.
Te monstrante, patent sensus, et enygmata uatum,
Iam licet obscuris nil titubare locis.
Sic sole infuso, tenebras uanescere noctis
Cernimus, et nubes flantibus Etesijs.
Te bellante, pijs uerterunt terga prophani,
Perpetuus nostris hostibus hostis eras.
Te duce, prostratis erroribus, alma triumphat
Ecclesia, et laudes concinit usque tuas.
Tu nobis consulta, modos, monitusque dedisti,
Per quos alta Poli scandere ad astra datur.
Nec tamen ista magis uerbis, calamoque docebas,
Quam uita, et factis, uir memorande, tuis.
Nam Latium linquens Syriae deserta petisti,
Sacco membra tegens, esurieque domans.
Illa angusta specus, muscoque uirentia saxa,
Nudaque paupertas, assiduusque labor
Cur sint Roma tuis tectis praelata superbis,
Cur tot diuitijs, delicijsque tuis:
Noscere si cupias, rerum metire suprema;
Et causam disces finis ab indicio.
Ille etenim, qui potuit talia spernere multa
Contentus paruo, nunc bona summa capit,
Nunc fruitur coelo. Sed quo quoque tempore terras
Incoluit, mira dote beatus erat:
Mentis enim leuibus transcendens aethera pennis,
Non semel Angelicos fertur adisse choros,
Et sanctos uidisse patres, uidisse sedentem,
Fulgentemque super culmina summa Deum.
Saepe supernarum pastus dulcedine rerum
Ieiunus totas perstitit hebdomadas.
Illi terribiles se submisere leones,
Nec dedignati sunt sua iussa sequi.
Nullus tunc domitor, uis nulla subegerat illos,
Et caput imperio supposuere suo.
Grande uiri meritum, cui grex quoque mutus honorem
Praestitit, et saeuae quem coluere ferae.
Grandius hoc tamen est, illius nomina diri
Daemones horrescunt, effigiemque cauent.
Illi uota homines persoluunt saepe periclis,
Saepe graui erepti protinus exitio.

Ossa uiri Solymis defuncti Roma recepit,
Illius meritis hoc quoque credo datum:
Christus namque mori Solymis elegit, et idem
Ecclesiae Romam praestitit esse caput.

Ambrosius.

Ambrosio eloquij, si uera est fama, futuri
Certa nimis puero signa dedistis, apes,
Dulcibus implentes patulas tinnitibus aures,
Atque aliter dulci labra tenella fauo.
Hoc magno si credimus euenisse Platoni,
Cur non et magno credimus Ambrosio?
Par fandi splendore fuit, moderamine uitae
Sanctior, et ueri cognitione prior.
Hic postquam Insubrum Praeses peruenit ad urbem,
Pontificis fungi cogitur officio.
Tunc morum monstrauit iter, consurgere lapsos
Iussit, et exterso cautius ire pede.
Oderat aduersos fidei, nisi dogmata praua
Linquere iam uellent, et tua, Christe, sequi.
Intrepidus saeuos dum criminis arguit idem
Induperatores, compulit esse pios.
Ecclesiae firmum columen fuit, inspice, quicquid
Scripserit, hoc dices uerius esse nihil.
Inspice praeterea, quicquid, dum uita manebat,
Gesserit, hoc dices iustius esse nihil.
Ergo Sydereum merito conscendit Olympum,
Et fruitur summis, perpetuisque bonis.

Augustinus.

Augustinus erat stabilis defensio ueri,
Et certum falsi dogmatis exitium.
Ardua deplanans, dubiorum lubrica firmans,
Errorem a nostra depulit iste fide.
Credere mente Deo si uis magis ipse fideli,
Quae sunt scripta suis, disce, uoluminibus.
Et si uis morum cultu praestare piorum,
Disce, quid in uita fecerit ille sua.

Gregorius Pont. Max.

Praesul Iulaeae fuerat Gregorius urbis,
Cui datur inuito Pontificalis honor.
Mens humilis fastum fugiebat, tam magis ille
Tanta superferri culmina dignus erat.
Tunc tamen efulsit melioris lumine uitae,
Cum magis eximio praestitit officio.

Accreuit illi sanctorum gloria morum.
Auctus et est uerae religionis amor.
Maior cura fuit miserorum pascere uentres.
Et plebem uerbis instituisse pijs.
Promere scripturae sensus, atque aedere multa,
Seruantur sacris quae recitanda locis.
Magna dedit, maiora capit nunc munera coelo.
Consors imperij, Maxime Christe, tui.

De Sancto Nicolao M. Marulus.

Paruulus hic charae dum sugeret ubera matris,
Ieiunus magnum se fore signa dabat.
Mox iuueni uirtus pietatis inhaesit, et amplas
Succurrens miseris fundere coepit opes.
Atque hinc Myrrheae Praesul uenerabilis urbi
Diuino electus praefuit arbitrio.
Post haec gestarum miranda potentia rerum
Reddiderat notum nomen in orbe suum,
Cum linquens terras coelestia regna petiuit.
Esset et in superis notus ut inde plagis.
Illic perpetuo uiuit foeliciter aeuo,
Additus aetheriae principibus patriae.

Epitaphium Sanctae Catherinae per eundem.

Passa rotas, gladioque caput truncata Tyrannum
Vici; sicque Deo sum modo iuncta meo.
Virginitas etiam dignam me fecit amore
Eius, qui genitus uirgine matre fuit.
Filia Regis eram, nunc Regis filia regum
Sedibus in superis regna beata colo.

Hymnus ad Deum Marci Maruli foeliciter incipit.

Nunc sublime ferens trans ardua nubila mundi
Magnanimum, mea Musa, pedem, trans sydera coeli
Ad superas scandens arces, atque aurea templa,
Aethereo fer sacra patri, fidibusque canoris
Aëra permulcens Diuinas concine laudes.
Tuque faue coeptis, nostram nec sperne camenam,
Magne Pater, quanquam digno tua numina cantu
Non colimus: quisnam dictis mortalibus aequet
Immortale decus? sed non tacuisse iuuabit.
O coeli, terraeque sator, mundique uerenda
Maiestas, nullumque Deus reticende per aeuum;
Aeterne o rerum genitor, cui summa potestas,

Infinita boni uirtus, sapientia prima;
Cui neque principium, nec in ullo tempore finem
Constituo; superas solus longe omnia secla
Tempus in omne idem, sine mensura, modoque
Ipsi par tibi, cui conferri nulla queat res;
Et cuius formam concessum efingere nulli
Ingenio, nullisque datum perscribere chartis:
Et quem nulla uirûm scrutantibus excita pennis
Mens capit, alta licet potis est penetrare; sed ultra
Ipse lates, procul archano seruatus in antro;
Magnus ubique Deus, facti, infectique repertor,
Auctor cunctarum, et moderator denique rerum:
Tu chaos antiquum, confusaque semina mundi,
Quaeque suis discreta locis, secedere certa
Lege iubes, magno complectens omnia coelo.
Tu clarum Titana creas, qui lumine largo
Sydereum circum curru uectatus Olympum
Alternas nobis rediens daret ordine luces.
Tu roseum hunc uultum, stellasque minores,
Vt, dum lentus habet mortalia corpora somnus,
Lustrarent tacitas nocturno lumine terras.
Diuidis inde diem a tenebris, mensesque reducis;
Et partita quater sua tempora sufficis anno;
Restituisque uices, quibus unco uomere putrem
Pinguibus in campis glebam uersaret arator,
Et quibus aut messor fruges, aut uinitor uuas
Cogeret, ante acti gratissima dona laboris,
Et quibus immites tectus lare temneret Euros,
Otia laetus agens; per se foeta ubere tellus,
Aequatis circum spatijs, distante profundi
Conuexa regione Poli, pariterque remota,
Orbe quidem in medio librata mole pependit,
Quam tumidis uastae uallarunt fluctibus undae,
Oceanusque parens animantum squamigerarum,
Quamque etiam obliquo torrentia flumina lapsu
Fregere, et dulcem coelo ostendere liquorem.
Tu uentos spirare iubes, tu rore madentes
Foecundas campos, et densis imbribus arua,
Horrendosque cies tonitrus, et nubila flamma
Disijcis, et rapido feris altos fulmine montes;
Teque uolente, niues late candentibus alis
Peruolitant, hyememque ferunt, camposque patentes
Occuluere, uagus frustra cum forte uiator
Ter notum quaesiuit iter, ter deuius alto
Frigore contectis, gelidisque errauit in aruis.
Tu tempestatem diram, saeuasque procellas
Colligis, atque fugas rursum redeunte sereno.
Per te terra suos educit prodiga foetus.

Frugifero partu nunquam frustrata coloni
Spem cupidam, sata laeta ferens, et dulcia Bacchi
Munera in apricis flauentem collibus uuam,
Herbasque, et uario uernantia prata colore,
Foelices arbusta simul pandentia ramos,
Et nemora, et nubes tangentem uertice sylvam.
Tu pecudum genus omne simul, genus omne ferarum,
Et uolucrum uarios arguto gutture cantus
Edentum, lapsuque uago per inane uolantum
Esse iubes, totidemque salo degentia uasto
Corpora, quot superas tellus sustentat ad auras.
Per te post uarium terrae, coelique decorem,
Post tot res genitas, cumulato copia cornu
Orbis adauxit opes, et iam uenere metalla
Quaesita in uenis terrae, pulchrumque superne
Efulsit flaui genus auri, argentea massa
Canduit, et duri riguit noua lamina ferri.
Vtilis et multos olim difluxit in usus
Aenea materies, calidis liquefacta caminis.
Tum, quem Erythraei foelicibus aequoris undis
Progenerant grauidae coelesti semine conchae,
Vnio difusi lactis candore decorus;
Tum uarij, quos Indus habet, micuere lapilli,
Perspicuo poenitus late fulgore nitentes:
Tumque aliae uenistis, opes, quas promere uersu
Infinitus erit labor, et iam fessa uagato
Sudat Musa pede, atque unum nunc dicere restat.
O Rex omnipotens, magnum, et memorabile factum,
Nam genus humanum, quod nulla in parte careret
Formae, animique bonis, dextra formasse potenti
Diceris, et gentem, totum quae cuncta per orbem
Possideat, rebusque simul potiatur opimis;
Et quae quicquid habet aër, mare, flumina, tellus,
Posset habere sibi; mox fato functa supernas
Expletura foret sedes, omnesque per annos
Conspectu fruitura tuo, quae sola beatûm
Fertur uita uirûm: tanta est reuerentia uisi
Numinis, et sacro tantum decus emicat ore.
Sed nimis alta cano, nullis concessa cothurnis
Aggredior, quo me tantarum culmine rerum
Captum, Musa, rapis? quae si tibi forte daretur
Promere posse palam, num tanti carminis Orbis
Esse capax poterit? nunquid confinia Coeli
Non angusta forent? sed nec tibi dicere fas est,
Quae quoque scire nefas: archanum denique mundi,
Ni Deus est, cui nosse datum, qui solus in omnes
Ingreditur latebras, causasque et nomina rerum
Cuncta habet ante oculos, et certa lege gubernans

Ardua syderea super aethera sede recumbit.
Ergo pone chelym, tacita iam mente uoluta,
Vrania, Deum, quem totum exponere secla
Nulla queunt, hic est, hic est et trinus et unus,
Terrarumque, coelique potens, quem (ut spero) facultas
Visendi dabitur tunc, cum telure leuatis
Stelliferi nobis adytus reserabit Olympi.

— —

Na posljednjoj stranici rukopisa ima još ova pjesmica:

Idem de duabus uijs, uitij altera, altera uirtutis.

Lata, patensque uia est, prono quae tramite ducit
 Ad Phlegetontei stagna profunda lacus.
Possides hanc tyrio uelatus luxus amictu,
 Cuius capta dolis plurima turba perit.
At uia, quae spacio longe distenditur arcto,
 Haec nos aetherij tollit ad astra poli.
Cura, labor, contemptus opum, contemptus honorum
 Hic habitant: raris istud initur iter.
Exitus ambarum monstrat, finisque uiarum,
 Quam fugere ex ipsis, quamue tenere decet.
Imprudens uulgus tantum praesentia curat;
 Qui pensat secum, quaeque futura sapit.
Ergo dimissa caeci caligine uulgi,
 Cauti hominis sano cedite consilio.
Ingressi angustum stabili pede currite callem,
 Atque capi latae fraude cauete uiae,
Qui cupitis terris coelestia regna relictis
 Scandere, et aeterni praemia ferre boni.

Rukopis biblioteke sv. Marka Class. XII. Cod. 176 (98, 2) ima natpis „Carmina et orationes clarorum virorum ac alia quaedam. M. Antonii Amalthei Autographum An. MDLVI. in Oppido Portus Naonis Absolutum", a na p. 28a imade:

In Mediceն Leonem decimum Pontificem Maximum M. Maruli Spalatensis Epigramma.

Ducere securas ad pascua laeta capellas
 Pastoris cura est, officiumque pii.
Desertoris opes, pecudes, et ouilia tota
 Tradere raptori dilanianda lupo:
Tale nefas latijs admisit Iulius oris,
 Dissidio perdens oppida, caede ciues.
Successit Medicae Leo proles inclyta gentis,
 Dum petitur tantis apta medela malis.

Conueniunt placidi stirpis cum nomine mores.
Et mens non belli. sed studiosa togae.
Ergo Italo Mauors quae uulnera contulit orbi.
Sanabit medici cura benigna patris.

To je jedina pjesma Marulićeva u ovom kondeksu.

Dodajem ovdje rukovet štampanih latinskih pjesama Marulićevih. U mletačkom izdańu Marulićeva djela „De laudibus Herculis" (1524) nalazimo na 4 posledńe stranice još i ove pjesme Marulićeve:

Eiusdem Marci Maruli Spalatensis carmen de gestis Herculis.

Paruulus Alcydes geminos interficit angues
Aggressus tenera dura pericla manu.
Ast ubi creuerunt pariter cum uiribus anni.
Liberat oppressam seruitio patriam.
Illo auctore perit nemeae leo bellua siluae.
De multis unum non habet hydra caput.
Ipsa erimanthei feritas elanguit apri.
Et ceruam celeres destituere pedes.
Stymphalidas domat arcus aues tinnitus et aeris
Et stabuli sordes fluminis unda rapit.
Taurum, Creta, tuum tellus argiua recaepit.
Pasiphen captam cuius amore ferunt.
Quos aluit quondam Diomedes hospite caeso.
Illos deinde suo sanguine pauit equos.
Tris animas triplici fudit de corpore uictus.
Pro grege Geryones dum capit arma suo.
Agmina Amazonidum peltis fugere relictis.
Zonam uicta suam perdidit Hippolite.
Mactato Hesperidum carpuntur poma dracone
Aurea, peruigilem profuit esse nihil.
Ferrea soluuntur religati uincla Promethei.
Improba cui misero cor lacerabat auis.
Cerberus ad superos raptus mirantibus umbris
Ducitur, infernae ianitor ille domus.
Humana gaudens Busiris caede cruentus
Pertulit occisus, quod dabat exitium.
Herculeas uires uasti sensere Gygantes
Caelicolis ausi bella mouere deis.
Et Centaurorum uis ardens quadrupedantum
Concidit herculeae uerbere fracta manus.
Victus Achelous propriis caput intulit undis.
Illum dum Alcydae succubuisse pudet.
Fortis Erix caestu, flammae munimine Cacus,
Antheus terrae (dum cadit) usus ope,

Oechaliae regno fidens Euritus, ab illo
  Victi omnes dirae damna tulere necis.
Neptuno natos saxis prostravit aut aiunt
  Saxa haec e caelo suppeditante Ioue.
Sed licet hic semper uictor superauerit olim
  Terribilesque feras terribilesque uiros,
Fortior est illo, quisquis se uicerit ipsum
  Addideritque malis frena cupidinibus,
Atque iter ad caelum uera uirtute pararit
  Donandus uitae munere perpetuae.

Eiusdem tetrasticon.

Quem non euertit uitiorum dira libido,
  Fortior hic ipso est Amphitrioniade.
Esse ita cognosces, Marci quicunque libellum,
  Quo magni Alcydae rettulit acta, leges.

In laudem excellentissimi uiri Andreae Gritti Venetorum Principis nuperrime creati M. Maruli Spalatensis epygrammata.

Placatis animis et uerso numina fato
  Subsidium nobis auxiliumque ferunt.
Namque deum nutu lectus mihi, Gritte, uideris,
  Ut praesis Venetae prospiciasque rei.
Quis te nobilior? quis te formosior uno?
  Quis quoque te clarus marte togaque magis?
Certas cum magno fama uirtutis Achille,
  Caesar es officiis Attiliusque fide.
Hinc sperare licet, quod non sperauimus ante,
  Principe sub tali prospera cuncta fore.

De eodem.

Spirabit faciles Venetis pater Eolus auras
  Neptunusque fauens aequora tuta dabit.
Flaua Ceres fruges, dulces Semeleius uuas
  Incipient larga suppeditare manu.
Ditabit merces quaestu Mercurius amplo,
  Hic etenim lucris fertur adesse deus.
Praestabit claros uicto Mars hoste triumphos,
  Et Venetum domitus uiribus orbis erit.
Annuet his magni magnus regnator Olympi
  Et rata, quae fieri uiderit, esse uolet.
Nil non sperandum est, Andrea Principe Gritto,
  Omnes quem pariter diique hominesque colunt.

De eodem.

Si qua fides uatum, formosus Parthenopeus,
  Prouidus ingenio dux Itacensis erat,
Inuicta uirtute ferox memoratur Achilles,
  Hannibal armorum praeditus arte fuit,
Munificus Caesar, Cicero sermone disertus,
  Felici Croesus sorte beatus erat.
Tempora temporibus ne caedant nostra uetustis,
  Unus, quae multis sunt data, Grittus habet:
Formosus, prudens, animosus, marte probatus,
  Largus opum, dulci nobilis eloquio,
In dubiis usus fortunae munere rebus,
  Totque bonis fultus culmen honoris adit.
Nam veneti Imperii summa est in sede locatus
  Cunctorum uotis consilioque patrum.
Quis non iam tandem speret sub Principe tali
  Stamine Parcarum prosperiore frui?

Na kraju „Evanđelistara", koji je drugi put izišao u Mlecima god. 1516, imade Marulićev prijevod Petrarkine pjesme „Ad Virginem beatam", a glasi ovako:

O praestans facie Virgo, quam clara coronant
  Sydera, quae radijs Solis amicta nites,
Sol summus casto quam sic dilexit amore,
  Luminis vt plenam iusserit esse sui:
Et me cogit amor laudes tibi dicere cantu,
  Id tamen absque tua Musa pauescit ope.
Ergo, precor, faueas; nescis tu vota precantum
  Spernere, commendat quos tibi vera fides.
Si te igitur nostri fortuna miserrima tangit,
  Nunc aures precibus pande benigna meis,
Nunc sorti succurre meae, regina, superni
  Sis licet imperij, sim cinis ipse licet.

O sapiens virgo prudentumque agminis una
  Primaque virgineos inter habenda choros;
O fidum miseris atque impenetrabile scutum
  Contra fortunae tela minasque necis:
O fessi requies animi certumque leuamen
  His, quorum mentem feruida cura coquit,
Illos, quaeso, oculos, quibus expirantia nati
  Ora videns flebas icta dolore graui,
Ad sortis conuerte meae seriemque statumque
  Meque tuo auxilio consilioque iuva.

O splendore micans cunctorum Virgo bonorum
  Editaque ex illo, cuius es alma parens,
Praesentis vitae lumen lumenque futurae,
  Ianua stelliferi semper aperta poli,
Filius ille tuus, Virgo, regisque deorum
  Etheria ad nostros venit ab arce domos,
Teque vnam elegit, per quam conuerteret Euae
  In lusum planctus inque iocos lachrymas.
Ergo tui nati tanto me munere dignum
  Effice, namque tibi talia posse dedit.
Iam tu gemmato regni diademate fulges,
  Iam tibi submittunt castra superna caput.

Mens humilis super alta tulit te culmina caeli,
  Quo, precor, ascendant, quas tibi fundo, preces.
De te fons placida manans pietate repleuit,
  Terrarum vacuo quicquid in orbe patet.
De te iustitiae Sol ortus nocte fugata
  Inuexit veri dogmatis ecce diem.
Filia, Sponsa, Parens: tria nomina colligis in te,
  Tanta tibi merito sunt data dona tuo.
Tu magni Superum regis dignissima mater,
  Qui soluit duro saecula nostra iugo
Et libertatis donauit munere mundum
  Vinclisque ereptos duxit ad astra Patres.
Eius, quaeso, meum transfigas vulnere pectus,
  Quo magis hunc, qui me tam bene amauit, amem.

Te gentes populique omnes mirantur et omnis
  Te pariter diuum turba verenda stupet.
Nanque tibi similis sanctarum nulla dearum
  Esse potest, primi sit licet illa chori.
Te casti mores, humilis mens, gestus honestus
  Et semper sacro pectus amore flagrans
Effecere quidem dignam, quae sola maneres
  Perpetuum magni numinis hospitium.
Esse igitur poterit per te mea libera vita
  Tantis, quas patior, solicitudinibus.
Si tamen in nobis seges est vbi multa malorum,
  Germinet oratu gratia multa tuo.
Hinc humilis flexoque genu te postulo supplex,
  Vt mihi sis vitae duxque comesque meae,
Vtque meos gressus per deuia lustra vagantes
  Compellas recti tramitis ire viam.

Virgo, potens lucis, tenebrarum nescia, nostrae
  Fluctibus in medijs sydus et aura ratis,
Aspice, quam saeuae feriant mea vela procellae
  Concutiantque meum quanta pericla caput.

Affer opem misero, lasso succurre clienti,
  Auxilium tardet iam mora nulla tuum.
Exigit hoc aetas, albent mea tempora canis,
  Pallent ora, cutem ruga senilis arat,
Caligant oculi, patulae, surdescitis, aures,
  Vix geritis, tremuli, dorsa repanda, pedes.
Denique ad extremos aeui peruenimus annos,
  Nec tamen auxilij spes mihi parua tui est.
Peccaui, fateor; quis enim sine crimine viuit?
  Sed rogo, vt ipsa meis iam medeare malis,
Ne super his Coluber possit ridere superbus
  Meque tuam frustra poscere dicat opem.
Tanquam non semper promptum tibi soluere vinctos?
  Aut non concessum iustificare reos?
Quin potius sis, Virgo, memor, quia culpa reorum
  Te matrem veri fecerit esse dei.
Exijt humanis indutus carnibus ille,
  Quas de visceribus traxerat ecce tuis,
Et tibi dona dedit nulli donata piorum,
  Vt sis intacta virginitate parens.

Vide igitur, quantis impleui questibus auras,
  Quales heu gemitus corde dolente dedi,
Quos lusus qualesque preces, quot carmina frustra
  Effudi fragili captus amore miser.
Immo ex quo genitum ripis tulit Arnus ethruscis,
  Nulla fuit nobis absque labore dies.
Nunc has, nunc illas partes peragrauimus orbis
  Per terras, per aquas perque pericla maris.
Deinde decus formae mortalis, dulcia verba
  Et motus casti signa pudoris habens
Inuasere meum feruenti pectus amore
  Subiectumque suo detinuere iugo.
Iam, quoniam teritur tempus mihi, Diua, supremum,
  Ne cessa rebus consuluisse meis.
Ecce dies nostri per plurima crimina lapsi
  Hei mihi quam celeri praeteriere fuga.
Tam cito threicio cornu volat acta sagitta,
  Ventorum rapidus tam cito turbo volat.
Praeteriere dies, mors nigris obstrepit alis
  Et curuam falcem iam furibunda quatit.
Hinc rogo, me tanto subtractum, Virgo, periclo
  Dirige per vitae iam melioris iter.

Illa ego, quam quondam totis affectibus arsi,
  Occidit et gelido marmore tecta iacet,
Et mea decedens affecit corda dolore,
  Corda sed haec semper flere iubebat amor.

Milleque me vario iactabant turbine curae,
Illa sed vnius nescia semper erat.
Quam quoque si nosset, nunquid non firma manerent,
Quae coluit semper iura pudiciciae?
Quod nisi certa foret castae sententia mentis,
Dedecus hausisset illa, sed ipse necem.
Nunc tu, syderei dominatrix maxima mundi,
Tu dea, si fas est te vocitare deam,
Tu virtute potens, altae tu munere mentis
Praedita, tu cunctis condecorata bonis,
Da mihi, quod per se non nostra potentia pollet,
Vt mea iam cesset corda agitare dolor,
Vtque velim, quod velle decet, quia certa salutis
Spes erit inde mihi, gloria magna tibi.

Nam tibi posse datum, quantum tibi velle supersit,
Erigere afflictos, praemia ferre pijs.
Nec tamen, vt magni me pendas, posco, sed illum,
Qui nos ipse suam fecit ad effigiem,
Nec, quam vilis ego, spectes, sed quantus vbique est,
Non dedignatur qui meus esse pater,
Maiestas immensa dei nostrique tuique
Te facilem praestet propiciamque magis.
Mens animusque mihi stupuit ceu Gorgone visa,
Sed tamen assiduis fletibus ora madent,
Fletibus heu cassis; sed tu, sanctissima Virgo,
Imple, precor, lachrymis viscera nostra pijs,
Vltimus vt saltem moeror mihi non sit inanis,
Nec qui coenosis commaculetur aquis,
Sed purus nitidusque fluens simul abluat omnes
Erroris maculas munditiemque paret
Et sese ad voti referens primordia nostri
Exoret pacem iam mihi perpetuam.

Virgo fouens humiles meritoque perosa superbos,
Tangat te nostrae conditionis amor,
Principium commune hominum te flectat, vt istam
Iam tibi deuotam suscipias animam;
Quae si mortalis labentia munera formae
Cum tanta ac tali nouit amare fide,
Nonne magis sacri decus amplexabitur oris,
Cuius et ipse deus captus amore fuit?
Si mihi forte tuae dabit alta potentia dextrae,
Fortunae vt cursu prosperiore fruar,
Ingenium, linguam, calamum, suspiria, fletum,
Cor, curas omnes, Virgo, dicabo tibi.
Ergo magis tuta timidam statione carinam
Siste, diu validis illa feritur aquis,

Et noua mutatae verso moderamine mentis
Vota videns placidis nutibus illa foue.
Aduentat suprema dies, discrimine paruo
A gelido durae limine mortis abest.
Sic properant anni, fugit aetas, tempora semper
Praepetibus pennis irrequieta volant.
Interea stimulis mea mens agitatur amaris
Conscia delicti iustitiaeque memor.
At tu, diua, omnes vincens pietate fideque,
Quascunque aetherij continet aula poli,
Me commendatum, mater mitissima, nato
Redde tuo; precibus annuet ille tuis.
Ut quem credentes hominemque deumque fatemur,
Hic felix adsit propiciusque mihi,
Et cum finis erit, caelestia limina pandat
Egredienti animae spirituique meo.

Posvećujući ovaj prijevod Jeronimu Papaliću Marulić piše: „Nuper petenti tibi, vt Francisci Petrarchae, inter thuscos Poetas facundissimi, de beata Maria matre semper virgine cantilenam suo vernaculo sermone compositam latinam facerem, negare non potui, licet enim partim ingenij eruditionisque meae paruitas, partim ipsa vertendi difficultas ab eo me non parum dehortarentur. Sunt quippe linguarum proprietates quaedam ita natura comparatae, vt multa, quae in alio idiomate apte, apposite lepideque dicuntur, in aliud conuersa degenerare videantur atque deficere“. Ali bi bio uvrijedio i Bogorodicu i prijatela, da se ipak nije odazvao. Na hrvatski je ovu pjesmu preveo Hvaranin Frańo Božićević.

U poslanici Marka Marulića „Epistola ad Adrianum VI. pont. max. de calamitatibus occurrentibus, et exhortatio ad communem omnium christianorum vnionem et pacem“ (Romae 1522) nahodi se na kraju dodana Marulićeva pjesma: „Pro Adriano VI. Pont. Max. M. Maruli Ad Christum Oratio“:

Pontifici da, Christe, tuo, quod posco, Adriano,
Apta illi et populis commoda posco tuis.
Ecclesiam regat ille tuam moderamine tanto,
Non possum melius dicat ut ipsa regi.
Commissisque sibi gregibus sic praesit, hiantes
Vt procul a caulis cogat abesse lupos.
Illo authore feri tollantur praelia Martis
Et iam pacis amor pectora fida liget.
Illius auspiciis uicti domitique prophani
Sub leges nostrae religionis eant.

Illo iter in coelum post haec monstrante fideles
Dimissis terris regna beata petant.
Talia si dederis non soli, Christe, Adriano,
Sed cunctis, sequimur qui tua signa, dabis.
Est commune bonum, quicquid concesseris uni.
Omnes membra sumus, omnibus ille caput.

Kako u Zagrebu nemamo sviju štampanih djela Marulićevih, kao ni sviju izdańa pojedinih djela, ne znam, nije li još koja latinska pjesma ńegova štampana. Ali se i iz ove skupine može razabrati smjer i duh latinske Marulićeve pojezije.

O Kašićevu prijevodu sv. pisma.

U kr. zemaļskom arhivu u Zagrebu nahodi se rukopis Kašićeva prijevoda sv. pisma u 3 sveska (br. CLXXII). U prva dva sveska nalazi se stari zavjet, ali nije potpun. Natpis je prvomu svesku: „Ordo librorum veteris testamenti: Genesis. Exodus. Leuiticus. Numeri. Deuteronomium. — Versio illyrica selecta, seu declaratio vulgatae editionis Latinae Bartholomaei Cassij Curictensis e Societate Iesu Professi ac Sacedortis Theologi ex mandato sacrae congregationis de propag. fide. Anno 1625". Na drugom listu rukopisa prepisan je izvadak iz analâ kard. Baronija, i to pismo pape Ivana VIII. „principi Slauorum" iz god. 880, u kojemu papa odobrava slavenska slova, koja je sastavio filozof Konstantin, i dopušta, da se na slavenskom jeziku propovijedaju Isusova djela. Iza toga počińe se odmah geneza, ali nedostaju prva 2 lista, t. j. gen. 1—2, 10, te se list 3 počinje: „koja se odonle razdjeļuje u četiri glave". Nadaļe je izgubļen list 7 i 8 (gen. 5, 27 — 7, 14). Listovi su brojevima označeni samo do 132. „Liber Exodus" prevodi Kašić „Pismo od ishoda", „Liber Leviticus" „Pismo Levitičko", „Liber Numeri" „Pismo od broja", a „Liber Deutoronomii" prevodi „Pismo od zakonoponovļenja". Na posļedńoj stranici rukopisa nalazimo na dnu riječi „Pismo Josue", odakle se razabira, da je rukopis krń. I doista sva posļedńa trećina rukopisa vlagom je znatno oštećena i s kraja razderana. Prema tomu nema u ovom svesku više kńiga, i to: Liber Josue, l. Judicum, l. Ruth, l. I—IV. Regum i l. I. i II. Paralipomenon.

U drugom svesku, koji nije vlagom oštećen, kao ni III. svezak, nahodimo: „Prvo i drugo pismo Esdre, Pismo Tobije, Pismo od Judite, Pismo od Estere, Pismo Joba, Pismo od psalama, Pismo od pričicâ, Pripovijedaoca (Ecclesiastes), Pjesan od pjesni Salamunovijeh, Pismo od mudrosti i Pripovijedaoca (Ecclesiasticus)", koji se završuje s riječima: „Uzmite naučenje u mnogomu broju" (Eccl. 51, 36), te tako nedostaju 51, 36—38. I ovaj je svezak krń, te ne znamo, koliko je još bilo u njemu. Prema tomu nije ovdje

posljedńi dio staroga zavjeta počevši od kńige proroka Isaije sve do kńige proroka Malahije. Vrijedno je napomenuti, da se uz prolog eklezijastika nalazi pribilježeno: 1632 na 3. Agusta i 1642 1. Aprila. Ovaj svezak nema paginacije.

U trećem je svesku *sav* novi zavjet. Listovi su označeni brojevima, ima ih 232. Prvih šest listova nije označeno brojem. Na prva tri lista nahode se listovi iz Rima, da vala ispitati prijevod (g. 1629, 1630, 1631 i 1632). Na listu 2b nalazi se aprobacija nadbiskupa dubrovačkoga Tome Celesija:

Tomas Celesius Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Ragusinus.

Cum ex praescripto Cong: S. de propag: Fide aliquot Sacerdotibus Theologis Latinae et Illiricae linguae peritis praecepissemus, ut laboriosam acuratamque Noui Testamenti vulgatae Edit: ex textu Latino in Illiricum seu Slauonicum idioma translationem selectam diligentissime cum ipsomet auctore perlegerent atque perficerent, fecerunt illi quidem maxima cum diligentia tum studio, quod praecepimus, atque nobis hoc biennio urgentibus perfecerunt. Omnia bene ac fideliter translata atque uerba fere uerbis reddita se perlegisse nobis testati sunt. Immo uero hanc **unam** translationem (sublatis quibusdam alijs deficientibus in multis et a uero sensu aberrantibus) ad diuinam gloriam fidemque catholicam propagandam, conseruandam et defendendam contra haereticos, schismaticos et infideles, Illiricis sacerdotibus catholicis ceterisque fidelibus peropportunam ac pernecessariam comprobarunt et dignam clarissima luce indicarunt.

Nos itaque eorum iuditium et approbationem merito laudamus, approbamus atque hisce nostris litteris libentissime confirmamus, salua tamen omni reuerentia meliorique iuditio Sac: Congregationis.

Datum Ragusii die 20 Julii 1631.

Na listu 3a ima još druga aprobacija, koju je izdao u Rimu 17. marta 1633 Petrus, archiepiscopus Antibarensis, a glasi list ovako:

Ex commissione Reuerendissimi Domini Francisci Ingoli Secret: S. Cong: de Prop: Fide legi Nouum Testamentum in Slauonicum Idioma translatum a Reu. P. Bartolomeo Cassio Theologo e Soc. Iesu. Quam translationem sicubi Prouinciis, Ragusinae nimirum, Erzegouinae, Bosniae ac Seruiae commune aptam ac perceptu facilem testor, ita dignum censeo, ut typis mandetur.

Na listu 3b do kraja 6a nahodi se Kašićev „Prigovor štiocu“.

Naš je rukopis jamačno onaj, koji se napomińe u Šafařika (G. d. s. L. II, 203), a koji je nekoć pripadao kanoniku Goziniću (Galzigni) u Rabu. U drugom svesku staroga zavjeta imade tintom veoma prevučena bi'eška: „Kupljeno u Rabu od Ivan-Tome Gozinića". Rukopis je našao A. Kuharski. I u starom i u novom zavjetu više se puta sa strane isprav|a po koja riječ teksta i zamjeńuje drugom.

„Prigovor štiocu" glasi ovako:

Meju mnoga i velika dobročinstva, koja po svetomu Saboru Tridentinskomu podao jest Bog Crkvi svojoj, ono se najprvo mni da se ima brojiti, jerbo je meju tolicimi Latinskimi ili Vlaškimi slogami od Božanstvenijeh Pisama samu staru i proglašenu slogu (koja dugom od tolicijeh stotina |eta običaju u Crkvi bješe bila kušana i prim|ena) pritiješkijem dekretom ili odlučenstvom Autentiku očitovao i potvrdio. Jere, neka ono propustimo, jere iz skoro složenijeh ne male mńahu se za poluvirnosti ovega vrjemena potvrjevati slobodno nahvje|ene[1], ista u istinu tolička različnost od prinesenja i neskladnost veliku u crkvi Božjoj smeću bijaše mogla poroditi. Jur bo u ovo doba našega života očitno jest, da se ono dogodilo bržek jest, što sveti Jeronim u svoje vrijeme posvjedočio jest, da se bješe prigodilo, to jest, da bijaše toliko Pisama, toliko kńiga upisanijeh, prilagajući svak po hotjenju svomu ili odlagajući. A od ovega staroga i proglašenoga Pisma (Sloge) tolička je vazda bila vlastitost i toliko uzvišena izvrsnost, da se ona ne mogaše ne pridstaviti pred svimi ostalimi latinskimi ispisanjimi pri sucijeh pravijeh bez sumńe, koja bo Pisma glavna u ovemu se uzdrže (kakono smo od starijeh našijeh najstarijijeh s ruke u ruku pridano nama jest) dijelom iz S. Jeronima tomačenja ili ponaprav|enja prim|ena jesu, dijelom uzdržana iz najstarijega njekoga upisanja latinskoga, koje S. Jeronim općeno ili vulgato, S. Agustin Italijansko, S. Grgur staro tomačenje zove. Ter od staroga ovega ili Italijanskoga tomačenja čistoće i izvrsnosti pribistro svjedočanstvo S. Agustina nahodi se u 2. lib. od Nauka krstjanskoga, gdje on procijenio, da se ima vrh svijeh latinskijeh tomačenja, koja se sada nahode primnoga, vrhustaviti Italijansko; jerebo bješe, kakono on veli, od riječi ustištitelnije s bistrostju od govora. A od S. Jeronima nahode se mnoga svetijeh starijeh otaca izvrsna svjedočanstva; ńega bo S. Agustin zove človjeka najumiteonijega i od svijuh jezika najzna-

---

[1] u rkp.: *nakvieglienae.*

nijega, ter ńegovo tomačenje svjedočanstvom istijeh još židova potvrđuje, da je istinito. I s toga S. Grgur tako pripovijeda, da ńegovo tomačenje, koje novo naziva, iz židovskoga besidenja, veli, da je svaka istinije prinesao, ter za to, da je najdostojnije, komu se ima u svijeh vjerovati. A S. Isidor ne na jednomu mjestu Jeronimovo tomačenje vrh svijeh ostalijeh postavļa i veli, da je od svijeh crkava krstjanskijeh općeno primļeno i obļubļeno, jere je u riječijeh bistrije i istinije u govorijeh. S. Sofronij jošter, človjek priumiteoni, svetoga Jerolima tomačenje upazivši, da je ne samo od Latinaca nego još i od Grkova vele pohvaļeno, tolička ga je scijenio, da je i Psaltir i Proroke iz Jerolimova tomačenja u Grčki jezik izvrsnijem besidenjem prinesao. Jurve, koji su slidili ļudi priumiteoni, Remigij, Beda, Rabar, Haimon, Anselmo, Petar Damjanov, Rikardo, Hugon-Bernardo, Ruperto, Petar Lombardo, Alesandar, Alberto, Toma, Bonaventura i svi ostali, koji su cvitali u ova devet sat godišta u crkvi, tako su se služili S. Jerolima tomačenjem, da su sva ostala, koja bijahu malo ne bezbrojna, kakono otpala s ruka od Bogoslovaca sasma nehajana. Za to ne bez dostojanstva Općenska Crkva Sv. Jerolima Učiteļa najvećega i za tomačiti Pisma sveta božanstvena satvorena tako slavi, da jur nije mučno osuditi suđenje svijeh onezijeh, koji ili toliko Učiteļa izvrsita ispisanja ne primaju ili jošter boļa ili istinom takmena uzdaju se da mogu oni učiniti.[1] Jurve, neka ne bi bilo šteteno toliko vjerno tomačenstvo i toliko iza svake strane Crkvi korisno ili uvriđenstvom od vrjemena ili nepomstvom od utišćiteļaca ili od smiono ponapraviteļaca bezočanstvom s nijedne strane, isti S. Sabor Tridentinski ono k svomu dekretu mudro privrgao jest, da bi se ovo isto tomačenstvo staro i proglašeno najponapravnije, koliko bi se moglo učiniti, utiještilo, ter da ne bi nikomu prosto bilo toga bez dopuštenja i potvrđenja od starješina utiještiti. Kojim dekretom zajedno postavio jest način bezočanstvu i slobošćini od utištiteļaca, ter bdjenje i pobrinutje od Pastira crkvenijeh u tolikomu dobru najpomńivije uzdržanje i sahrańenje probudio jest. I za sve, da su Bogoslovci od plemenetijeh Akademija u Tomačenstvu Vulganomu Proglašenomu za povratiti ga na staru ńegovu uļudnost s velikom hvalom potrudili, ali jere u toličkoj stvari ne more biti nijedna zališna pomńa, i pisma rukopisana mnoga i starija iziskana naredbom Najvećega Pape i u Rim grad donesena bila bijahu, i najposli, jere učińenje od Općen-

---

[1] u rkp.: *uinitti.*

skijeh Sabora i ista cjeloća i čistoća od Pisama pozna se, da se pristoji pobrinutju i skrbi najvlastito Pristolju Apostolskomu, toga radi Pio Papa četvrti Poglavica Najveći cijeć svoga bjednja neizgovorivoga prema svijeh strana od Crkve njekoliko priizabranima S. Rimske crkve kardenalom i inima ļudem toliko od svetijeh Pisama koliko od razlicijeh jezika priumiteonima ovo poslovanje naredio jest, neka bi oni Vulgano Pismo Latinsko prigledavši najstarija tomačenstva rukopisana i uzrivši jošte Hebrejska i Grčka vrela od Biblija, svjetovavši se najposlije sa istomačeujimi Svetijeh starijeh Otaca najpomńivije ponapravili, koje takojer naredbeničtvo Pio Peti naslidovao jest. Ali ono skupstvo cića razlicijeh i pritešcijeh zabavļenja Pristolja Apostolskoga odavna jurve zapustjeno djelo Sisto Papa Peti božjim pridr[u]ženjem na najveće Poglavstvo zazvan priuženim nastojanjem pothvatio[1] jest i dilo svršeno zapovidio jest, da se utiješti. Koje budući jurve utiješteno, i da bi se na svjetlost izneslo, isti Papa djelom nastojaše upazivši, da se bijahu ne mala u svetijeh Biblijah krivinom od utiješćenja uvukla, koja imahu potrebu drugovjom pomńom da se prigledaju, sve djelo pod nakovan, odlučio jest, da se povrati, i naredio jest. To zaisto ne bivši smrtju pritečen mogao učiniti, Grgur četrnadesti, koji za Poglavstvom od dvanaes dnevi Vrbana sedmoga bijaše slijedio Sista, ńegove pameti odluku ispunivši izvršiti počeo jest priplemenitima njekolicima kardenalom i inima priumiteonima ļudem naredivši. Ali on još, i koji ga slidio jest, Inocentij Deveti u prikratko vrijeme s ovega svijeta bivši izmaknuli, najposlije oko početka od Poglavstva Klementa Pape osmoga, koji sada svekolike Crkve vladanja uzdrži, djelo, na koje se Sisto Peti bijaše stavio, Bog dobro pomagajući, izvršeno jest.

Primi dakle, Krstjanine Čtioce, istoga Klementa namagnutjem iz Vatikane utiještenice staro i proglašeno svetoga Pisma tomačenstvo, kolikom se je učiniti moglo popravļeno pomńom, koje zaisto, kakono svacimi načini izvršeno, človičanskom slabostju potvrditi teško jest, tako od svijeh druzijeh, koja su do ovega današńega dana izišla, najponapravļeni[je] i najčistije da nije, nikako se ne ima posumńiti. I zaisto premda se je nastojalo ne sredńim nastojanjem u ovemu prioglедanju od Biblija, u Pismijeh rukopisijeh Hebrejskijeh i Grčkijeh pisana, i u istijeh starijeh Otaca knjigah spodobitijeh, u ovemu ništa ne mańe tomačenstvu Proglašenomu, kakono su

[1] u rkp.: *podvathio.*

hote njeka promińena, tako jošter ina, koja mńaše se da se imahu prominiti, hote su ostavļena nepromińena, toliko, jere tako da se imaše učiniti, za uščuvati se od uvriđenja pučanskoga, sveti Jerolim ne jednom svjetovao jest, toliko, jere ima se vjerovati, da se more lasno učiniti, da su naši stari (koji su učinili iz Hebrejskijeh pisama i Grčkijeh Tomačenstva latinska) obilnost imali boļ[u] i ponapravļeniju od kńiga, nego su one, koje su poslije ńih života u naše ruke došle, koje kńige bržek u toliko dugo vrijeme, kadgod ispisujući se, mańe čiste i cjelovite izišle su, ter najposlije, jere S. Skupštini od Priuzvišenih Kardenala i inima ļudem priumiteonima na ovo djelo od Pristolja Apostolskoga izabranima ne bi odlučenstvo novo kojegod Tomačenstvo učiniti ili staroga Tomača nijedne iza strane ponapraviti ili ponačiniti, nego isto staro i volgano proglašeno Tomačenstvo Latinsko od pomańkanja starih utiščiteļaca i od krivina ponačińenja zločestijeh iščišćeno ńegovoj prvańoj ciloći i čistoći, koliko se je moglo učiniti, povratiti, i to povraćeno neka bi se najponapravnije utištilo, kakono bi naređeno dekretom Sabora Općenskoga, sa svimi moćimi pridati.

Jurve u ovemu Tomačenstvu ništa necrkveno, ništa poizmišano, ništa tujinsko[1] nije se mnilo priložiti; ter taki uzrok bio jest, čemu Pismo Tretje i četvrto Esdre natpisano, koje nije pobrojio meju Crkvena Pisma Sabor Sveti Tridentinski, ista jošter kraļa Manasa Molitva ne nahodi se u Hebrejski ni Grčki upisana ni u rukopisih starijih, niti je dijelak nijedne Crkvene kńige, izvan crkvenoga Pisma postavļena su uredenstva; ter nijedne konkordancije na marginah (koje se unaprida ondi pristaviti ne zabrańuje), nijedni biļegi, nijedna razlika čtenja, nijedni Pridgovori, nijedna iskraćenstva na počecih od Libara da se ne ne upaze. Nego, kakono Apostolsko Pristolje ńih nastojanje ne osuđuje, koji su konkordancije od mjestova, razlika čtenja, Pridgovore s. Jerolima i ina taka u druzijeh Tomačenstvijeh usadili, tako jošte ne zabrańuje, da se inom slikom od slava u ovomu istomu Pismu Vatikanskomu taka pomože[n]ja na pomoć od učećih se i na ńih korist u napredak se prilože i privrgu, ali tako da razlika čtenja na marginu od istoga Tomačenstva nikako ne pripišu.

U Rimu god. **1598.**

Da se vidi način, kako je Kašić prevodio, priložit ću nekoliko ulomaka ńegova prijevoda.

[1] u rkp.: *tuyhinsko.*

Psalam 50. glasi ovako:

Pomiluj mene, Bože, po velikomu milosrđu tvomu.

I po mnoštvu od pomilovanja tvojijeh smrsi nepravnost moju.

Većma me operi od nepravnosti moje i od grijeha moga očisti mene.

Jere nepravnost moju ja poznam i grijeh moj suproć meni jest vazda.

Tebi samomu sagriješih i zlo prid tobom učinih; da se opravdaš u govorenjijeh tvojijeh i pridobudeš, kada si suđen.

Evo bo u nepravnostijeh začet jesam i u grijesijeh začela je mene mati moja.

Eto bo istinu si obļubio, neznana i potajna od mudrosti tvoje očitovao si meni.

Pokropiti ćeš mene sipantom i biti ću očišten, oprati ćeš mene i vrh snijega biti ću pobijeļen.

Sluhu momu podati ćeš veseļe i radosti, i uzradovati će se kosti ponižene.

Odvrati obraz tvoj od grijeha mojijeh, i sve nepravnosti moje smrsi.

Srce čisto stvori u meni, Bože, i duha prava ponovi u nutarńijeh mojijeh.

Ne odvrzi mene od obraza tvoga, i duha svetoga tvoga ne digni od mene.

Vrati meni veseļe spasenja tvoga, i duhom poglavitijem potvrdi mene.

Naučiti ću nepravijeh pute tvoje, i nemili će se k tebi obratiti.

Oslobodi mene od krvi, Bože, Bože od spasenja moga, i proslaviti će jezjek moj pravdu tvoju.

Gospodine, usne moje otvoriti ćeš, i usta moja navijestiti će hvalu tvoju.

Jere da bješe bio hotio posvetilište, dao bih ti ga bio zaisto, holokaustijemi se ne ćeš nasladiti.

Posvetilište Bogu duh žalostan, srce skrušeno i poniženo, Bože, ne ćeš pogrditi.

Blagostivo čini, Gospodine, u dobru hotjenju tvomu Sionu, da se sagrade miri od Jeruzalema.

Tada ćeš primati posvetilište od pravde, prikazališta i holokaustiće, tada će postaviti vrh oltara tvoga junčiće.

Psalam 136. glasi u Kašića:

Vrh rijekâ od Babilonije ondi se posadismo i plakasmo, spomenujući se od Siona.

Na vrbah posrjed ńe objesismo organe naše.

Jere ondi upitaše nas, koji robove odvedoše nas, riječi od začinaka.

I koji povedoše nas: Pjesan začinajte nama od začinaka Sionskijeh.

Kojijem ćemo načinom začinati začinku Gospodinovu u zemļi tujoj?

Ako budem zaboraviti tebe, Jeruzaleme, zaboravļenju budi dana desnica moja.

Prilijepio se jezjek moj k čeļustijema mojijem, ako se ne spomenem od tebe;

Ako ne budem postaviti Jeruzalema u početak od veseļa moga.

Uspomeni se, Gospodine, od sinova Edomovijeh, u dan Jeruzalemov.

Koji govore: Ispraznite, ispraznite tja do temeļa u ńemu.

Kći Babilonska zločesta, blaženi, koji će vratiti tebi vraćenje tvoje, koje si vratila nama.

Blaženi, koji će držati i omlaćevati malahnimi tvojijemi o kami.

U Kašića glasi 3. Solomunova priča ovako:

Sinko moj, ne zaboravi zakona moga i zapovijedi moje srce tvoje čuvalo. Jerbo će diļinu danâ i godišta od života priložiti tebi. Milosrđe i istina ne ostavile tebe. Omotaj ih oko grla tvoga i ispiši na plasah srca tvoga i najći ćeš milost i nauk dobar prid Bogom i prid ļudmi. Imaj uzdancu u Gospodinu iza svega srca tvoga i ne naslańaj se na tvoje razborstvo. U svijeh putijeh tvojijeh misli o ńemu i on će ti upraviti stupaje tvoje. Ne budi mudar pri tebi istomu; boj se Boga i odstupi od zla; jere će biti zdravje pupku tvemu i polijevanje od kosti tvojijeh. Počasti Gospodina od tvoje stoke i od prvina oda svijeh voćija tvojijeh podaj ńemu. i uzapuniti će se žitnice tvoje nasićeńa i vinom će tijeski tvoji uzapljeti. Naučenje Gospodinovo. sinko moj. ne odvrzi i ne pomańkaj (ne obnemagaj). kada si od ńega pokaran. jerbo koga Gospodin ļubi. kara ga. i kakono otac u sinu ugaja sebi. Blaženi človjek. koji nahodi mudrost i koji poplije razborstvom; boļe je stečenje ńe od trgovine srebra i zlata. prvi i pričisti plodi ńe vrjedniji od svijeh blaga. i sva. koja se žele. ovoj se ne mogu prilikovati. Diļina od danâ u desnici ńe. a u lijevoj ńe bogactva i slava. Puti ńe puti lijepi i svi klanci ńe mirni. Drvo od života jest ovezijema. koji budu uhititi ńu. i koji ńu bude uzdržati. blaženi. Gospodin mudrostju utemelio je zemļu. ustanovitio je nebesa razborstvom. Mudrostju ńegovom istekoše pučine, i oblaci rosom uzrastu. Sinko moj, da

ne isteku ova od očiju tvojijeh. Čuvaj zakon i svjetovanje i biti će život duši tvojoj i uļudnost grlu tvomu; tada ćeš hoditi nauzdano u putu tvomu i noga tvoja ne će se ubiti (potaknuti); ako budeš spati, ne ćeš se bojati, počivati ćeš i sladak će biti san tvoj. Ne trepeti prikijem pristrašenjem i od narijepeća mogućstva od nemilijeh. Jere će Gospodin biti uz bok tvoj i čuvati će nogu tvoju, da ne budeš uhićen. Nemoj zabraniti dobro činiti onemu, koji može; ako moreš, i ti dobro čini. Ne reci prijateļu tvomu: Poji i povrati se, zautra ću dati tebi, kada moreš tutako dati. Ne motri prijateļu tvomu zlo, imajući on u tebi uzdancu. Ne natječi se suproć čovjeku bezuzročno, ne budući on tebi ništa zla učinio. Ne zavjedi čovjeku nepravednomu i ne slijedi pute ńegove, jere je pomrženje Gospodinovo svaki porugač i s dobrostivijemi razgovaranje ńegovo. Potrebnost od Gospodina u kući nemiloga, a pribivališta od pravednijeh biti će blagosivļana. On će se narugati porugačijemi, a krotkijema dati će milost. Slavu će mudri posvojiti, od mahnitaca uzvišenje pogrđenstvo.

9. priču Solomunovu preveo je Kašić ovako:

Mudrost je sazidala sebi kuću, isjekla je stupa sedam. Poklala je živinice svoje, izmiješala je vino i postavila je trpezu svoju. Poslala je službenice svoje, da bi zvale[1] u gradac i na mire od grada: Ako je kojigod malahni, doji k meni. I neumjeteonima je rekla: Hodite, blagujte kruha moga i pijte vino, koje sam izmiješala vama. Pustite djetinstvo i živite i hodite po putijeh od razborstva. Koji vječba porugača, on sebi čini bezakonje, i koji kara nemiloga, sebi ockvrnost raja. Nemoj karati porugača, da te ne navjedi. Pokaraj mudroga i ļubiti će tebe. Podaj mudromu zgodu i priložiti će se ńemu mudrosti. Uči pravednoga i pospješiti će se uzeti. Početak od mudrosti strah Gospodinov, i umjetenost svetijeh razborstvo. Jere će se po meni uzmnožiti dni tvoji i priložiti će se tebi godišta od života. Ako uzbudeš biti mudar, tebi istomu biti ćeš, toli porugač, sam ćeš nositi zlo. Žena mahnita i vikačica i puna razbludnosti i ništa sasma ne znajuća sjela je na prazijeh od kuće svoje vrh sjedišta na višńemu mjestu od grada, da bi zvala mimohodeće po putu i greduće putem svojijem: Koji je malahan, svrati se k meni. I ludomu je rekla: Vode ukradene slaje su i kruh sakriveni[2] ugodniji. I ne uzazna, da su ondi giganti i u dubinah od pakla gozbenici ńe.

---

[1] u rkp.: *zvali*. [2] *sakrievenni*.

*

Glavu 27. evanđeļa po Mateju preveo je Kašić ovako:

Učinivši se tad jutro vijeće učiniše sve poglavice crkovne i starješine od puka suprotiva Jesusu, da bi ga pridali na smrt. I svezana povedoše ńega i pridaše Ponciju Pilatu Vladaocu. Tada videći Juda, koji ga izda, da osuđen bješe, pokorom kajući se vrati[1] tridesti srebrńaka poglavicam crkovnijem i starješinam govoreći: sagriješio sam izdajući krv pravednu. A oni rekoše: što j' nama? ti ćeš vidjeti. I vrkši srebrńake u crkvi otide i otišadši zamčicom se objesi. Poglavice tad od crkovnijeh uzamši srebrńake rekoše: Nije dopušteno vrći ih u pohranicu, jere je cijena od krvi. Učinivši vijeće tad kupiše ńivu lončarevu na ukopanje od putnikovâ. Cijeća toga zvana bi ńiva ona Haceldama, to jest ńiva od krvi, do današńega dne. Tada se ispuni,[2] što je rečeno po Jeremiji Proroku govorećemu: Ter uzeše tridesti srebrńakâ cijenu procijeńenoga, koga procijeniše od sinovâ Izraelovijeh i podaše ih za ńivu lončarevu, kakono je naredio meni Gospodin. A Jesus sta prid vladaocem. I upita ńega vladalac veleći: Ti li si kraļ od Židovâ? Govori ńemu Jesus: Ti govoriš. I osvađujući ga poglavice crkovne i starješine ništa ne odgovori[3]. Tada mu govori Pilat: Ne čuješ li, količka protiva tebi govore svjedočanstva? I ne odgovori[4] ńemu na nijednu riječ, tako da se čuđaše Vladalac veoma (vele). A na dan svečani bješe se uobičajio Vladalac puku puštati jednoga obuzena, koga bi bili htjeli. A imaše tada obuzena zamjerna, koji se zvaše Baraba. Skupivši dakle ńih reče Pilat: Koga hoćete, da pustim vama, Barabana ali Jesusa, koji se zove Krst? jere znaše, da ga bjehu radi zavjedosti pridali. Sjedeći tad on na pristolju posla k ńemu žena ńegova govoreći: Ništa tebi i pravednomu onemu, jere sam trpjela mnoga danaska po viđenju radi ńega. A Poglavice crkovne i starješine nagovoriše puke, da bi prosili Barabana, a Jesusa pogubili. Odgovarajući tad Vladalac govori ńima: Koga hoćete, da od dvojice pustim vama? A oni rekoše: Barabana. Govori ńima Pilat: što ću dakle učiniti od Jesusa, koji se zove Krst? Govore svi: križu pribij. Reče ńima Vladalac: koje je bo zlo učinio? A oni većma vapijahu govoreći: križu pribij. Videći tad Pilat, da ništa ne pruđaše, nego da se većma uzbuńenje čińaše, uzamši vode umije ruke prid pukom govoreći: Pravedan sam ja o krvi pravednoga ovoga, vi ćete vidjeti. I odgovarajući vaskolik puk reče: Krv ńegova svrhu nas i svrhu sinova našijeh. Tada pusti[5]

[1] u rkp.: *vratie.* [2] *ispunnie.* [3] *odgovorie.* [4] *odgovorie.* [5] *pustie.*

ńima Barabana, a Jesusa bičevana prida ńima, da bi ga križu pribili. Tada bojnici Vladaočevi uzamši Jesusa u dvorje skupiše k ńemu svekolike dvorane i svukši ga čohom crļenom ogrnuše ńega i učinivši krunu od drača postaviše vrh glave ńegove, a trst u desnu ńegovu. Ter koljenom prignutijem prid ńim rugahu se ńim govoreći: Zdrav, kraļu od Židovâ. I popļujući ga uzeše trst i udarahu po glavi ńegovoj. I pokli se izrugaše ńim, svukoše mu čohu i obukoše ga u haļine ńegove i povedoše ga, da bi križu pribili ńega. Izlazeći tad najdoše človjeka Cerenejanina, imenom Simuna, ovoga usilovaše, da bi nosio križ ńegov. I dojdoše na mjesto, koje se zove Golgota, koje je mjesto od Kalvarije. Ter podaše ńemu vina piti s žuči izmiješana. I bivši okusio ne htje piti. A pokli križu pribiše ńega, razdijeliše haļine ńegove sreću mećući. Neka bi se ispunilo, što je rečeno po Proroku govorećemu: Razdijeliše meju sobom haļine moje i vr[h] odjeće moje vrgoše sreću. Ter sjedeći čuvahu ńega. I postaviše vrh glave ńegove osudu ńegovu upisanu: OVI JEST JESUS KRAĻ OD ŽIDOVÂ. Tada biše križu pribijena s ńim dva lupeža, jedan o desne, a jedan o lijeve. Prohodeći psovahu tad ńega krećući glave svoje i govoreći: Oh koji razoruješ Crkvu Božju i u tri dni sagrajuješ ńu, sahrani tebe istoga; ako si sin Božji, sidi s križa. Takojer i poglavice crkovne rugajući se s Pisaoci i s starišinami govorahu: Ine sahranio jest, sebe istoga ne može sahrańena učiniti. Ako je kraļ Izraelski, neka side sada s križa, ter mu vjerujemo; uzda se u Boga: neka ga oslobodi, ako ga hoće; jere je rekao: jere sam sin Božji. A za to isto i lupeži, koji bjehu križu pribijeni s ńim, karahu ńega. Od šestoga tad doba tmine se učiniše vrh svekolike zemļe tja do doba devetoga. I oko devetoga doba zavapije Jesus glasom velićkijem govoreći: Eli Eli lama sabaktani, to jest: Bože moj, Bože moj, čemu si ostavio mene? Ńeki tad ondi stojeći i čujući rekoše: Iliju zove ovi. Ter tudje potekši jedan od ńih uzetu spugu (spengu) napuni[1] octa i nataknu ju na trst i davaše mu piti. A ostali govorahu: Neka gledajmo, grede li Ilija slobodeći ńega. Jesus tad opeta vapijući glasom velićkijem pusti[2] duh. I eto zastor od crkve raskinu se na dva dijela od vrha do doli i zemļa se trese i stijene se raspukoše i grobovi se otvoriše i mnoga tjelesa od svetaca, koji bjehu zaspali, uskrsnuše, ter izišadši iz grobovâ po uskrsnutju ńegovu dojdoše u sveti grad i ukazaše se mnozijem. A stotinik i, koji s ńim bjehu

---

[1] *napunnie.* [2] *pustie.*

čuvajući Jesusa, vidjevši trešńu i ova, koja se čińahu, uzbojaše se vele govoreći: U istinu Sin Božji bješe ovi. A bjehu ondi žene mnoge s daleka, koje bjehu slijedile Jesusa od Galileje služeći mu, meju kojimi bješe Marija Mandaljena i Marija Jakobova i Josefova mati i mati sinova Zebedeovijeh. Bivši se tad učinio večer dojde ńeki čovjek bogat iz Arimatea imenom Josef, koji i on bješe učenik Jesusov. Ovi pristupi[1] k Pilatu i prosi[2] tijelo Jesusovo. Tada Pilat zapovjedi[3], da se poda tijelo. I uzamši tijelo zavi ga Josef u platno čisto i postavi ga u grob svoj novi, koji bješe izdubao (isjekao) u stijeni, ter navali[4] kami velik na vrata od groba, i otide. Bješe tad ondi Marija Mandaljena i druga Marija sjedeći protiva grobu. U drugi dan tad, koji je za Petkom, skupiše se poglavice crkovne i Fariseji k Pilatu govoreći: Gospodine, spomenuli smo se, jere hinac oni rekao jest još živeći: Nakon tri dni uskrsnuti ću. Zapovij dakle, da se čuva grob[5] do dnevi tretjega, da bržek ne dojdu učenici ńegovi i ukradu ga i reku puku: Uskrsnuo je od mrtvijeh; ter će biti najposledńa privara gora od prve. Reče ńima Pilat: Imate stražu, pojdite, čuvajte, kakono znate. A oni otišadši utvrdiše grob, zapečativši kami, stražanimi.

Glava 3. „Djela apostolskih" prevedena je ovako:

Petar tad i Ivan uzlazahu u Crkvu u doba deveto od molitve. I ńeki čovjek, koji bješe hromac iz utrobe matere svoje, bješe nošen, koga postavļahu svaki dan kod vrata od Crkve, koja se zovu krasna, neka bi prosio zadužbinu od ulazećih u Crkvu. Taj bivši ugledao Petra i Ivana počińuće ulaziti u Crkvu moļaše se, da bi primio almustva (lemozinu). Pogledajući ga tad Petar s Ivanom reče: Pogledaj nas. A on ih pogledaše ustajući, štogod da će primiti od ńih. Petar tad reče: Srebra i zlata nije u mene, a što imam, ovo ti dajem. U ime Isukrsta Nazaranina ustani i hodi. I pohitivši ńegovu ruku desnu[6] podvignu ga i tudje utvrdiše se noge ńegove i potplati. I skočivši sta i hođaše i uljeze s ńimi u Crkvu gredući i igrajući i hvaleći Boga. I ugleda ga vas puk gredućega i hvalećega Boga. A poznahu ga, da on bješe, koji za almustvo sjeđaše kod krasnijeh vrata od crkve, ter se napuniše snebivanja i začuđenja u tom, što se dogodilo bješe ńemu. Držeći tad on Petra i Ivana poteče vas puk k ńima pod trim, koji se zove Salamunov, snebivajući se. Gledajući tad Petar odgovori[7] puku: Ļudi Israeli-

[1] u rkp.: *pristupie.* [2] *prossie.* [3] *zapoviedie.* [4] *navalie.* [5] *grobo.* [6] *diesnu.* [7] *odgovorie.*

tići, čemu se čudite u ovomu, ili u nas čemu pogledate, kakono da smo našom krepostju i vlasti činili ovoga hoditi? Bog Abrahamov, Bog Isakov i Bog Jakobov, Bog otaca našijeh proslavio jest Sina svoga Jesusa, koga ste vi izdali zaisto i zatajali prid obrazom Pilatovim sudeći on, da se pusti. A vi sveta i pravedna zatajaste i pitaste čovjeka ubojcu, da se daruje vama, a tvorca od života pogubiste, koga je Bog uskrsnuo od mrtvijeh, koga smo mi svjedoci. I u vjeri imena ńegova, ovoga, koga ste gledali i znate, pokrijepilo je ime ńegovo i vjera, koja je po ńemu, dala je cjelovito zdravje ovo u očiju svijeh vas. I sad, bratjo, znam, jere ste po neznanju učinili kakono i poglavice vaše. A Bog, koji je od prije navijestio po usta svijeh Proroka, da će trpiti Isukrst ńegov, ovako je ispunio. Pokorite se dakle i obratite se, da se smrse grijesi vaši, neka, kad budu dojći vrjemena od ohlađenja od lica Gospodinova i bude poslati onoga, koji pripovijedan jest vama, Isukrsta, koga trebuje zaisto da nebo primi, tja u vrjemena od svijeh povraćenja, koja je govorio Bog po usta svetijeh svojijeh od vijeka Proroka. Moizes je zaisto rekao: Jere će Proroka izvesti vama Gospodin Bog vaš od bratje vaše podobna meni, ńega ćete slušati u svijeh, kojagodir bude govoriti vama. Biti će tad: svaka duša, koja ne bude slušati Proroka onoga, biti će satarišena izmeju puka. I svi Proroci od Samuela i naprida, koji su govorili, navijestili su dnevi ove. Vi ste sinovi Prorokâ i uvjeta, koga je naredio Bog k ocem našijem, veleći Abrahamu: I u sjemenu tvomu biti će blagosovļene sve rodbine[2] od zemļe. Vama prvo Bog uskrsnuvši Sina svoga poslao jest ńega blagosivļajućega vas, neka se obrati svak od zlobe svoje.

Drugu poslanicu svetoga apostola Ivana bogoslova preveo je Kašić ovako:

Stariji Elekti Gospoji i Sinovom ńe, kojih ja ļubim u istinu, i ne ja sam nego i svi, koji su poznali istinu, radi istine, koja stoji u nas i s nami će biti u vijeke. Budi s vami milost, milosrđe, mir od Oca Boga i Isukrsta, sina očina, u istini i ļubavi. Vele sam se obeselio, jere sam našao od sinova tvojih gredućc u istini, kakono smo zapovid primili od Oca. I sada moļu tebe, gospojo, ne kakono zapovid novu pišući tebi, nego, koju smo imali od početka, da ļubimo jedni druzih. I ova jest ļubav, da hodimo po zapovidih ńegovih. Ova bo jest zapovid, da, kakono ste čuli od početka, u

---

[2] u rkp.: *rodebinae.*

ńoj hodite[1]. Jere su mnozi varaoci izišli na svijet, koji ne spovidaju, da je Isukrst došao u put; ovi je varalac i Antikrst. Pogledajte vas istih, da ne izgubite, koja ste djelovali, nego da plaću punu primite. Svaki, koji odstupa i ne stoji u nauku Isukrstovu, ne ima Boga; koji stoji u nauku, ovi i Oca i Sina ima. Ako tkogod pride k vama i ovi nauk ne prinosi, nemojte ga primiti u kuću, ni mu[2] recite: zdrav si. Jere tko ńemu govori: zdrav si, dioniči u djelih ńegovih hudobnih. Mnoga imajući vama pisati ne htih po kńizi i crnilu, ufam bo, da ću ja biti pri vas, i ustimi k ustima besjediti ću, neka vesele vaše puno uzbude. Pozdravļaju tebe sinovi sestre tvoje Elekte.

Glava 21. Ivanova „Otkriveńa“ (u Kašića „Objavļenja“) prevedena je ovako:

I uzrih nebo novo i zemļu novu. Prvo bo nebo i prva zemļa otide i more jur nije. I ja Ivan ugledah sveti grad Jeruzalem slazeći s neba od Boga spravni, kakono zaručnica urešena zaručniku svomu.[3] I začuh glas velik s pristolja govoreći: Evo pribivalište Božje s ļudi i pribivati će s ńimi. I oni će biti puk ńegov i isti će Bog biti s ńimi ńih Bog i otrti će Bog svaku suzu s očiju ńih i smrt naprida ne će biti, ni plakanje ni vapaj ni bolest ne će već biti, jere su prva otišla. I reče, koji sjeđaše na pristolju: Evo nova činim svaka. I reče meni: Upiši, jere su ove riječi privjerne i istine. I reče meni: Učińeno jest. Ja sam alfa i omega, početak i svrha. Ja ću žednomu dati iz vrela vode od života stuńe. Koji bude pridobiti, posjesti će ova i biti ću ńemu Bog i on će biti meni sin. A strašivicam i ne vjerujućijem i poganim i ubojcam i bludńakom i otrovnikom i idolatrom i svijem laživcem dio ńih biti će u lokvi gorućoj ogńem i sumporom, što je smrt druga. I dojde jedan od sedam Angela imajućih gostare pune sedam poraza napokońih i govorio je sa mnom veleći: Hodi i ukazati ću tebi vjernicu, zaručnicu Jagańčevu. I uzdvignu mene u duhu na planinu veličku i visoku i ukaza meni grad sveti Jeruzalem slazeći s neba od Boga, imajući svjetlost Božju, i svjetlost ńegova prilična kamenu vrijednomu, kakono kamenu jaspidu, kakono kristodu. I imaše mir velik i visok imajući dvanadeste vrata i na vratih dvanadeste Angelâ i imena upisana, koja su imena dvanadeste rodâ sinovâ Israelovih. Od istoka vrata troja i od sjevera vrata troja i od juga vrata troja i od zapada vrata troja. I mir

[1] u rkp.: *hoditti*. [2] *mi*. [3] *svoju*.

od grada imajući temeļa dvanadeste i na ńih dvanadeste imena dvanadeste Apostolâ Jagańčevih. I koji govoraše sa mnom, imaše omjeru trstenu zlatnu, da bi izmjerio grada i vrata ńegova i mire. I grad četrnugli bješe i diļina ńegova tolička jest, količka jest i širina. I izmjeri[1] grada s trstju zlatnom stadijimi dvanadeste tisući (tisuć i pet sat miļa): i diļina i visina i širina ńegova jednake jesu. Izmjeri mir ńegov o sto i četrdeset i četr lakata, mjera čovjeka, koja je Angela. I bješe građa mira ńegova od kamena jaspida, i grad isti čisto zlato prilično staklu čistu. I temeļi mira od grada urešeni svakim dragim kamenjem. Temeļ prvi jaspid, drugi zafirić, treći kalcedonić, četvrti smeragdić, peti sardonić, šesti sardić, sedmi krizolić, osmi berilić, deveti topacić, deseti krisoprazić, jedanadesti jačintić, dvanadesti ametistić. I dvanadeste vrata dvanadeste su margarite po svacih i svaka vrata bjehu od svacih margaritâ, i ravnina od grada zlato čisto, kakono staklo prozuzrivo. I crkvu ne uzrih u ńemu. Jere Gospodin Bog svemogući crkva ńegova jest i Jagańac. I grad ne ima potrebu od sunca ni od mjeseca, da svijete u ńemu, jere ga je prosvijetlila bistrost Božja, i svijećnica ńegova jest Jagańac. I hoditi će Narodi u svjetlosti ńegovoj i kraļi će od zemļe slavu svoju i čast donesti u ń. I vrata se ńegova ne će zatvarati priko dnevi, noć bo ne će biti ondi. I donijeti će slavu i čast narodâ u ń. Ne će u ń uljesti štogod ockvrńeno i pogrdenstva čineće i laž[2], nego koji su upisani u Pismu života Jagańaca.

[1] u rkp.: *izmierie*. [2] *laxu*.

Velikovečnik.

Priopćujem kajkavsku dramu „Velikovečnika“; to je jedna od onih 10 drama, koje je u prijepisu imao T. Mikloušić, a napomińe ih Šafařík (G. d. s. L. II, 331). U 1. kńizi „Građe“ objelodańen je „Baron Tamburlanovič“. Izvornik „Velikovečnika“ nalazi se u mene.

Velikovečnik.

Igrokaz vu peteh pokazeh.

Peršone poslujuče:

Slavi, velikovečnik slobodnog varaša.
Ciprovič, ńegov šurjak.
Vinček, Slavija sin, velikovečnika.
Ratovič grof, lieutnant na verbungi.
Junakovič, kaprol.
Notarius varaški.
Bogudrag, bogec.
Jurica, ńegov sin.
Gašpar, sluga velikovečnika.
Katana vu službi općinski i drugi 4 katani.
Makar } tolvaji, i još drugi nekoji i haranbaše.
Stojan }

Pokaz prvi.

Pijac: je tmica; jedno malo daļe na stran cirkva.

Ishod prvi.

Junakovič i Bogudrag.

Junakov. Ako taki nimam nit krajcara vu žepu — juhee, zato sem vendar vesel. To je življeńe na verbungi! — tak stoj — Ovi varaški miši, ovi potepuhi! — Kaj? vu rešt postaviti. Junakoviča vu rešt postaviti? ha ha ha. A šepikurte! ufam se: prešla je ńim

vola. i kak mi se štima, na veke — — nu nu, samo da bi denes jedna drobna godina opala, vre zutra bi dosta nosov, vuh, prstov, i drugeh takveh falatov rasti pričelo, ar toga posejal jesem obilno — ali vre je vreme, moram spat iti. Marš! Wer da? Wer da?

Bogud. Ovde leži jeden soldat, vezda ves stren i bogec!

Junakov. Kaj vraga! Kamerad? jesem te morebit pogazil? bi mi zaisto žal bilo hočeš vu službu iti?

Bogud. Moj dragi! 34 leta ja služil jesem, imam 7 ran, kruha pak niti jeden falačec.

Junakov. Pak pri kojeh mrhah, pri kojeh poganineh služil jesi? ha, on princ nije vreden!

Bogud. Pusti tomu mira, prijatel! Dreční princ, koji ravno tik mene stal je, kada nogu moju kugla rastepla je, kričal je „naj se skrb ima na ovoga čoveka" i držeči vu ruke meča svojega zadrčal se je vu sredinu med neprijatela, ter zadńič preobladal ńega. Zdignul sem ruke moje proti nebu i molil za ńegvo živleńe, za —

Junakov. Ter vendar poleg vsega toga jesi bogec? — Smrt i pekel! ja jesem do vezda samo z prahom pucal, ali kada kugle sim tam fučkati čul bum, ova misel: Bogec, čuklav i potren! bude mene vragometno steguvala. Ja jesem jedna beštija, lebutkaj!

Bogud. Kaj ti fali, moj prijatel?

Junakov. A imel sem još 4 groše; zajel sem ńe i potepel vezda bi ti ńe srca rad dal, da bi je imel ali čakaj, čakaj — ovde zvoni nekaj jošče! — jeden dińar! Na dragi, viteški človek, vzemi ovo! ne zameri, da više nimam. Zutra je dan plače; onda pak tebe pohodim ovde. — Junakovič se pobolša, i ako taki postati bum moral bogec, vu vseh kotrigeh čuklav i potren, hoču vendar kakti pošten človek živeti.

Ishod drugi.

Bogudrag sam.

Bogud. Dobra junačka duša! vse imaš, kaj ti je potrebno postati vitezom; fali ti samo prilika i sreča, malo zaisto dugovańe, koje vendar vnogo škodi — ali kaj su ono za jedni ludi, koji tak brzo naproti po vulice drče?

Ishod tretji.

Stojan, Makar, tolvaji i Bogudrag.

Stojan. Hočemo si vre jenkrat ovde odehnuti! Nu momci — kaj ni to dosti pajta? zlata, srebra, dragoga kameńa, kakti šuška.

Makar. Haha škoda! škoda!

Stojan. Zašto?

Makar. Eh! da ja nisem tamo jedno dvem debelem japušem vampe rasparati mogel; oni vudarci, koje meni, koje meni vu škole dali jesu, još mi leže na srcu.

Stojan. Pusti ti vezda tvoje japuše! vendar imamo zlato ńihovo — ali skoro nam se je moglo zlo pripetiti. — kaj nisi čul, da vre na juternu molitvu zvonili jesu? vre zora puca. Vezdaj vse razglasilo se bude, bežimo, da nam tesno ne bude, hajda vsaki vu svu vulicu, zestanemo se pak vu ribičkom selu pri Juri Kurtelija; zutra večer bumo delili.

Bogud. Ovo su zreli tepci, morali su zaisto cirkvu porobiti — ali vu ribičkom selu imaju svoje shodišče? dobro, kak brže dan bude, hoču ńe poglavarom izdati. Ne iz žele dobička, ar od toga višeše je srce moje, nego zato, kajti to općinsko dobro i varašanov segurnost od vsakoga poštenoga čoveka potrebuje. Bog zna, gde je jošče moj Jurica? glad pritišče — vendar bole za ńega, kak za me, — pričelo se je daniti; morebiti ovo ravno ide? — Jurica! Jurica!

Ishod četrti.

Jurica i Bogudrag.

Jurica. Ovo, japa, bogatstvo i greha!

Bogud. Kaj je to, dečko? cirkvena posuda vu rukah tvojeh!

Jurica. Tak, ali Bog mi je svedok, nedužnem načinom.

Bogud. Včini me mirnoga.

Jurica. Kak vas ja ostavil jesem, i išel još za falačec kruha gde isprositi, zestane me na jenput jedno jato oboružneh ludi. Stani, kam? vzemi lampaš? sveti! tak grozovito rekli su, — jeden od ovud, jeden od onud gda i gda tuhnul me je; moral sem ńim svetiti mahom na pijac tja do velike cirkve; oni pak vsevdil držali su navińene pištole proti prsam mojem. Vrata na sakristiji taki su razbili, vse, kaj sveto je, rashitali, vsa dugovańa od vrednosti porobili i potlam kam gotovi su bili, hitil mi je pred noge ov falat jeden: „na tepče! vzemi i pomozi ocu tvojemu; mi robimo bogatstva, koja nikomu ne hasneju, pomoremo vendar radi siromakom; vzemi, mi tebi činimo dobrovolno, kaj drugi, kojeh dužnost je, zamudili jesu" — z ovemi rečmi pobegli su; — ja zaostal sem kakti okamenit; nisem znal, bi li zdignul, vendar, mislil sem si, odnesi tvojemu japi, on bude najbole znal, kaj z tem činiti

je — a jošče jedno jednomu zmed ńih opal je ov falat kruha iz torbe. ńega z veseļem pobral sem. ovo je, japa!

Bogud. Hvala za obodvoje tebi. dobri Bože! ov kruh. prez greha zadobļen. bude nam blagoslovļen. drago dete. keliha pak ovoga moraš. kak dan postane. k poglavarom nesti. vse povedati. i prositi. da mene naprvo dojti puste. Ja znam. gde oni tolvaji svoje shodišče imaju.

Jurica. Vi znate. dragi japa?

Bogud. Znam; ar kad su nazad išli. vstali su ovde blizu mene. nit mene spazili; dosta dugo dogovarjali su se i imenovali mesto shodišča.

Jurica. Ali dragi japica. ne znam. za kaj? ja se bojim jako. Poveda se. da ovoga mesta poglavari jako oštri jesu proti siromaškem ļudem — kaj bi bilo. ako oni meni veruvati ne budu hoteli. i ja tak vu vuzu dospem?

Bogud. Onda spusti se na voļu previģenosti Božanske. — Ništar mańe vendar kakti siromak imaš ti slobošćinu ufati se vu milosrdnost ovoga varaša. ar to je očivestna dužnost i zapoved. da vsako mesto svoje vboge hrani.

Jurica. Kak? kaj jesmo mi iz ovoga varaša?

Bogud. Tak. dete moje! Ja. moji stareši. dedi i prededi jesmo iz jedne ovde vnogo mogučne patricijuške familije. Ti još ne znaš ves zavjetek tvoje nesreče. Tvoj otec jedino je zrok velike ove nesreče. koja mene i tebe tak jako pregańa. Do vezda ja tebi moje pripečeńe zakrito držal sem — moreš li se još iz tvoje matere spomenuti?

Jurica. Čisto malo. dragi japa!

Bogud. Verujem; ti nesi još bil 4 leta star. kada ona vumrla je. ona tebe ostavila je vu stanoviteh rukah. kada ja zadńi put vu ratu bil jesem: pripomogla je i ona. akoprem nedužno. k našoj nesreči. da tak mi prepali jesmo; ali poslulmi. ter pazi dobro na dogoģeńa moja: Moj otec. koj dugo vremena vdovec bil je. ostavil je svojem dvem sinom. zmed kojeh ja bil sem stareši. vnogo bogatstva i imetka; moj brat. jedno 20 let mlajši. kak ja. imel je veliku voļu na navuk. mene srce vleklo je na soldački stališ. kajti pako pri delu očinskoga imetka karke bi bile nastale. preklel sem moju domovinu. brata. pravicu i rodbinu. obrnul moje odvečtvo na peneze i odišel z ńimi preč. Nekaj od tud potrošil sem. doklam došel sem vu Francusku zemļu; ondi dopalo mi se je. i kajti penez dobro imel sem. ni mi bilo teško vu službu kakti zastavnik stupiti.

Jurica. Vezda spominjam se kakti iz seńe, da meni moja mati jenkrat povedala je, da vi vu Francuski zemļi služili jeste.

Bogud. Počel se je tabor. Vre onda rańen sem bil ovde na ruki i posečen na glavi; vezda, mislil sem si, časti i križ reda Ludvika mene minuti ne mre; ali imeli smo jednog obrstera, čisto trdoga i gizdavoga čoveka; kada bi se ja ńemu jenkrat, istina je, jedno malo nedostojno pritužil bil, dal me je vu vuzu postaviti. Tak onda postal sem zvan mene, vzel moje odpuščeńe, išel do dvora kraļevskoga, onde krivicu meni včińenu pritužil, ali poslubńen bil nesem, potrošil vendar vu Parizu vnožinu penez — ostala mi je komaj polovica imetka, z tem odišel sem vu Holandiju, ostale moje peneze dal vu jedno glasovitešo tršcev pajdaštvo i spoznal sem se onde z tvojum materjum. Bila je ona kči jednoga francuskoga plemenitaša, koji iz domovine pobegnul je; krepost je bila jedino ńejno bogatstvo. Ovde pak stupil sem vu soldačku službu i zadńič za vnogo let postal kapitan. Med tem vremenom nismo pustili nam nikaj pofaleti. Hotel sem sam, da moja tovarušica vu opravah i zvanskeh ponašańah druge oblada, nit ona ni bila lena na to; naši intereši, koji nam poleg reda živučem vtegnuti bi bili mogli, prehajali su; na skorom i kapitala prijeli smo se; kaj pak najgorše, zadńič me je posekel strahoviti glas jedno jutro, da moj tržec vu tršivu svojem čisto prepal je. Za ovum nesrečum dogodilo se je i meni, kaj i pri drugeh na svetu vsagdašńe je; naši prijateli bežali su, moji vsigdar čovečni poglavari, koji peneze moje na posudbinu ļubleno prijemali su, postali su na jenput tvrdi, oštri, nečemurni. nis mogel više trpeti, i kada sem čul, da med dvemi najvekšemi kraļi boj nastal je i vre dobrovoļci na vseh stranah kupiju se, prosil sem se otpustiti i odišel vu društvo jedno zmed oveh dobrovoļcev. Tvoja mati morala je vu službu stupiti — za leto dan vumrla je i ostavila tebe pri jednem siromaškom tkalcu, koji tebe iz milosrdnosti k sebi vzel je. Ja držal sem se dobro, kraļu mojemu znan postal, pak više put, zadńič jenput na smrt rańen, ter vlovļen. Vu ovom sužanstvu čul sem glasa, da mir včińen i vsi dobrovoļci raspuščani jesu.

Jurica. O Bože! dragi japica!

Bogud. Prez vsake pomoči, prez vsakoga ufańa sam meni ostavļen, još od ran mojeh čisto nezvračen, k tomu na putu od tolvajev razbit i vu vse ostanke mojeh penez porobļen, išel sem vu oveh cundrah tebe iskat, našel sem pak sina, vu kojega srce Vsamoguči Bog krepost i pobožnost zasadil je. Ostala vre ti sam znaš — trsili smo

se, kuliko siromaštvo naše dopustilo je, dojti vu varaš, gde ja sem se rodil, i vezda jesmo vu ńem! Moje negdašńe zlo zadržavańe zaslužilo je špot, da vezda pred rodbinum mojum, koju negda za nikaj držal jesem, kakti bogec mene pokazati moram.

Jurica. Dragi japica! vaš brat, moj stric ne bude nas otiral. je li znate — kakvu on ovde čast obnaša? ńegva sreča —

Bogud. Nikaj ne znam! 30 i više let je vre prešlo, da od ńega nikaj čul nesem; nego povedal je jeden soldat, koji vu onom mestu rodil se je, da Slavi je večnik.

Jurica. Pak je li bude on mogel vas tuliku nevolu trpeti videti, da se srce ne bi ńemu zmečalo? Ja sem na vse gotov, morem siromaštvo podnašati, znam tkati i hoču rad z delom ruk mojeh — —

Bogud. Dobri sinko! ja pak ne znam nikaj — nikaj, nego tebi nepriličen biti. Pravični Bože! včini konec trpleńu mojemu i blagoslovi dete ovo, koje stanovito — — — —

Ishod peti.

Katana. Panduri i prveši.

Katana. Ne drugač! — to se je moralo okolo dveh vur po pol noči pripetiti, vse su z sobum odnesli iz sakristije i iz bolte. Jedna stara babica, koja ravno vu apoteku hotela je iti, od straha za jeden štacun, kada one tepce idué spazila je, i poveda vezda, da ńih bilo je sedem na broju, jeden pak dečarec vu platneni halici i okruglom škrlaku ńim naprvo svetil je. Razdelite se okolu varaškoga zida, vrata jesu još zaprta, pazite, je li ne bi gde kojega kuta za skriti se imeli: hodmo, hodmo —

Ishod šesti.

Bogudrag i Jurica.

Bogud. Jesi li čul, moj sinko! vre se to zna, da ti naprvo svetil jesi; anda drči brzo, oglasi se na večnici pri porkulabu, on ti pove, kam iti moraš.

Jurica. Ali dragi japa! kak vas ja sameh ovde ostavim?

Bogud. Ne staraj se ti za me! Oni moraju na skorom po me poslati. Prez toga pak je za jednu vuru čisto dan, mene lehko onda najdeš na velikem pijacu pri mramornatomu zdencu sedečega.

Ishod sedmi.

Lieutnant grof Ratovič i Junakovič.

Junakov. Neg vezda četiri vur je istuklo, gospodine lieutnant!

Ratovič. Popravi mi jedno malo čvrsteje povezač na vratu tak! dosta — zbiļa, gde si se ti včera večer zadel bil?

Junakov. Gospodine! oni znadu, kako na verbungi biva! človek mora po krčmah hoditi. Onde napija, zadńič zopije druge i sam pijan skup postane; i kajti ovde vu varašu ne daje se Zapfenstreich, k tomu pak vuru vsigdar razmeti nije.

Lieutn. Tak anda ni znati moči, kuliko vremena je! Ali kako je z rekruti? jesi li vre kojega novoga pak privabil?

Junakov. Jesem, nek ne znam, kak bu pri tom. Štimam, oni dobro poznaju Gašpara, slugu velikovečnika?

Lieutn. Ćuješ, toga nit ne dotekni se! Ja imam moje osebujne zroke, ja Slaviju velikovečniku zameriti se ne smem, vendar znaš, da ja z sinom ńegovem prijatel jesem, ńemu voļu ńegovu ispuniti i sreču preskrbiti obečal — k tomu vu hiži ńegovi dosta dobro prijet.

Junakov. Ako za dobro vu hiži velikog večnika prijeto to računaju, da više put pri ńem jeli jesu, ter zato sebe zahvalnoga spoznavaju, to čisto mala dužnost je, ar oni ńemu vekšu milošču z nazočnostjum i z prikračeńem vremena včinili jesu, med tem toga more kaj više tu biti, kaj ja ne znam; ali prijatelstvo z sinom ńegovem, štimam ja, malo ńim pomore, da oni kaj ńemu pomogu. Slavi je dobro prevetran, teško bude kaj, da oni ńega vu soldački stališ sprave; kaj pak za mladu groficu, sestru ńihovu, misle, bi dobro bilo, ali bojim se, da iz ove meļe kruha ne bude — ar vse drugo na stran ostavļajuč, on stari jako bogat je.

Lieutn. Bedak, ja samo paziti moram, da meni slobodčinu vu hižu ńegovu dojti ne pokvarim, ostalo je tak dobro, kak da bi vre bilo. Sin velikovečnika vzel je mene za prijatela, ja mene za srečnoga držim, da ńegov prijatel ozivati se i dužnosti prijatelske ispuniti morem. On ima voļu vu stališ soldački, još toga otec ne zna, od kojega zapoved vu varašku službu stupiti vsaki dan čuti boji se; je li anda dužnost moja nije srce prijatela osloboditi od vekivečne tuge i nemira? — k tomu viteški oni dari, koji pamet i voļu mladenca ovoga obilno kažu, je li vredni nisu, da on iz stališa purgarskoga prenešen, zvezan z visokum familijum negda još ńe vu velikeh častih svetu kaže? Vsa ova mojemu prijatelu dopadaju se: — isti vujec ńegov vu tu tikvu puše.

Junakov. To je nekaj drugoga.

Lieutn. Vidiš, stari Ciprovič hodi rad zaran v cirkvu, ne dvojim, on vre i denes tam je, onde ja z ńim to dugovańe najlepše i prilìčneše dokončati moram, i štimam skoro, da mučeč z manum odpeļati mojega prijateļa najboļe bude. — to ti je zrok, da ja denes tak rano stal se jesem.

Junakov. Nu to bi moglo biti, ali mučeč odpeļati — —

Lieutn. Je proti zapovedjam i dužnosti, soldat pak najmeńe takove prekršeti sme, misliš ti? imaš zevsema prav i ja ne bi nigdar na takov način pomislil, da bi samo kak drugač prijatelu mojemu pomoči znal; ne znaš, junače, kaj srce vernog prijateļa trpi, kada pomoči mora. Ali kak Ciprovič stari poveda, otec ńegov je najhujši, najskupeši, najgizdaveši človek zmed vseh ovoga varaša. Otkuda sin ńegov na ciļ žeļe svoje nigdar dospeti ne more, nesrečen poleg vsega dobra svoga bude. Ļubim ga zaisto, pomoči ńemu hoču z činom, ar prijateļa na reči vsigdar sem odurjaval.

Junakov. Pravo, gospodine! prijatel na reči na pol pišiv kostań.

Lieutn. Da ti pak istinu kažem, ovakovo preskrbleńe prijateļa moga i meni hasnovito bude, ja, sestra i druga rodbina moja siromaški jako jesmo; kaj bi vu ovem varašu ja začel bil, da Ciprovič mene više puti vu ime sestriča svoga ne bi bil pomogel? Ovakvem načinom dojde vu familiju imetek velik, odonud ja i sestra redi stališa našega živeti bumo mogli. Vujec isti, koji najvekšu stran blaga sestri svojoj za mladoga Slavija staromu predal je, svetuje meni, da ńega z menum mučeč vzemem, anda spunim takaj voļu vujca.

Junakov. Kak mi se vidi, skup i onu pasku tak pomozi prijateļa, da i tebi hasen bude, anda samo spametno. Vezda od nekaj drugoga, gospon lieutnant! prosim, da bi imeli milošču, ter meni vezda moju plaču dali.

Lieutn. Zakaj ravno vezda, morebit hočeš vre pričeti, kaj snočka dovršil nesi?

Junakov. Stanovito ne. Hoču taki 50 batin držati, ako spametno nakańeńe nimam.

Lieutn. Spametno nakańeńe? ha! k tomu i ja pripomoči hoču; poveč, kakovo je?

Junakov. Kada ja snočka domom maršeral sem, zadel sam se za nekaj, kaj se je gibalo, i nut! to bil je jeden stari rańeni soldat, prez krova i odevi na kameńu ležeči, gorje neg kakov zavrženi cucek. On ni cel on dan samo droptine kruha pojel, ja pak bil

sem sit i natr|p|an. premislil sem si to dugovańe i sam mene ošpotal do beštije, da ja ovomu siromaškomu čoveku samo jeden plesnivi deńar dati sem mogel. Vezda, gospon lieutn., imam pri ńih poleg milostivno obečanoga pridavka i za druge včińene za ńih stroške 5 f. i 1 gr. više, kak ja za nastajuči mesec potrebujem, tak nakanil sem vezda taki 8 groši od moje plače onomu bokeu odnesti.

Lieutn. Bravo, Junakovič! to mi se dopada, soldat prez čutlivosti proti siromakom je jedno živinče. Ali on more biti kakov tepec, koj tvojega dobročinstva nije vreden?

Junakov. A naj mu Bog oprosti, ako me vkańuje! Ja vendar ovak ufam se, da onde gore, kaj proti meni vu črni kńigi napisano, zbrisano bude — ali ne — on človek govoril je spametno, pošteno

Lieutn. Na vzemi! Ovo je tvoja plača, pridavek i drugač na stošek zdavani penezi! — i ovo jeden rajniški od moje strani za tvojega staroga soldata.

Junakov. Bog ńim plati, gospon lieutn., oni budu za to sreču i blagoslov imeli.

Lieutn. Ja odhańam — ti med tem toga pogodi jednu kučiju z 4 dobremi końi, da ja ńu vsaku vuru imeti morem, vu jedni vuri jesmo na ļudskom kotaru; potlam mira budem pomogel delati, kak me prilika vučila bude.

Ishod osmi.

Junakovič sam.

Junakov. Jednu kučiju z 4 końi? dobro, ńu lehko gde totu skučimo i onda srečen put! vendar, vendar mučeče odpeļavańe je vsigdar čin; — ali zakaj se ova gospoda varoška patricijuši tak napuhavaju, da oni plemenitaša i još k tomu soldata za nikaj drže? naj bude, kak hoče, kaj to na takvoga, kak sem ja, spada? Moja dužnost je posluhnuti, pak mirna vojska. Vezda na del — on siromaški človek dobi zaisto cel 1 f. i 8 gr., to mi je drago. Junakovič, ne pijančuj, z redom živi, pak i tebi ostane dosta.

Pokaz drugi.

Ishod prvi.

Slavi i Gašpar.

Slavi. To je lepo aleguvańe! — aj ti kukuruzni prokurator! Od smrti ti ńega osloboditi hočeš, hahaha — dapače peļaš ńega

sam po lojtri na galge, da mu vužinec pripneš; razbil je krivec hižu, pak ńega ispričati, da on probuval je samo na klučenicu i ona sama otprla se je, kada bolta z železnemi špicami — —

Gašpar. Ńih gospodstvo! kava bude mrzla!

Slavi. Daj sim! je li moj švogor vre došel domom?

Gašpar. Malo predi jesu gospon Ciprovič van izišli, stopram je 6 vur i ravno zvońeno je tretji put vu cirkvu.

Slavi. I to je jedna zločesta navada, ove preveč rane pobožnosti!

Gašpar. Zaisto prav imaju, gospodin velikovečnik! Siromaški sluga, da ne zaspi prvu mašu, stane se, ide van i nadojde lehko vu hman pajdaštvo, gde vu pogibel veliku opasti more, ja znam, kaj se je meni včera pripetilo.

Slavi. Tak li? Anda si ti včera po noči balanduval? da bi ti bili hrbet kuliko pretepli!

Gašpar. Ovi nesrečni talpači hoteli su me otpelati - a od vudarca ja jesem vsigdar seguren, ni ńega vu celem varašu, koj bi se podstupil ńihovoga libereja doteknuti, to ja znam, vsaki se boji pred ńih gospodstvom.

Slavi. Boji se anda vsaki pred menum? Čuješ, poveč mi po istine, kaj govore od mene po varašu?

Gašpar. Da ńih gospodstvo jesu jeden pošten, razumen ravnitel, ali strahovit, hud i ošter, tak jako ošter! po keh dob dali su vre pod drugem letu pet sužnov obesiti i z kolom treti, da to je preveč, kaj još nijeden do vezda včinil ni, da još i vezda sedi vu temnici stanoviti hegeduš Klipek, koji stanovito nedužen je; ar on je jeden dobri človek.

Slavi. Jeden tolvaj, koji poleg svojega okoluhogeńa ni samo sam kral, neg i drugem priliku krasti ziskaval! ha kak je Bog na nebu, visel bude on tepec!

Gašpar. Ali ńih gospodstvo gospodin velikovečnik, z dopuščeńem, da bi ja tak koga na smrt opsuditi i odluček potpisati moral, — ah za pete fiškuševe, ja bi na pol mrtev opal.

Slavi. Kaj štimaš, da ja vu tom vesele nahagam? ne, Bogu je znano, srce vu takvom poslu meni puca! Ali ovde, vu ovem našem malom kotaru, kojega na okol vnoge zemle ludskeh gospodi opstiraju, hoče skorom naš varaš gńezdo vseh zločestoča postati. K tomu jošče jesu vsevdil stranski soldati na verbungi, koji zapovedjam sebe podložiti ne čeju, ter vsa sebi slobodna štimaju. Ah! kaj mi hasne bogatstvo, koje meni vsaki dan žuhkeše postaje!

Dan i noč je posla, nit ne morgujem proti tomu, posluvati za domovinu je dužnost. to meni proti voli ni. ali poleg toga vu hiži ni jeden hip mira. zvun kada moj švogor iz doma odide; istina je, ja sem ńega za volu pokojne moje držati obečal. ńemu gospodarstvo izručil. koje ja sam obnašati segurno moguč nis. Ali ńegvo lamatańe. kričańe. pregovarjańe glavu mi — — poglej. gdo kuči! Pravični Bože! ti znaš. je li ja iz srca ne želim vsigdar rajši daruvati. neg ikada kaštiguvati; ali moje dušno spoznańe čisto je.

Gašpar. Katana varaški!

Slavi. Reci mu vnuter. Ovo je vsagdašńi posel. koji samo zloče pripečene donaša. Ne ču drugač. moju čast postavim dole.

Ishod drugi.

Katana, Gašpar i prvi.

Katana. Ja sem došel ńih gospodstvu gospodinu velikovečniku naglasiti. da se je nočas jedna neizrečena tadbina pripetila. Cirkva s. Lovrenca je razbita. vse porobleno i odnešeno.

Slavi Gdo je ovu prešestnu noč stražu držal?

Katana Kaprol Soldatič.

Slavi. Naj se zapre tri tjedne ob suhom kruhu i vodi! Ja vas budem vučil skoznuvati! ar da bi vi dužnost vašu pred očima bole imeli. tak bi takaj na takove tepce marliveše pazili.

Katana. Previsoki i plemeniti gospodin velikovečnik — mi tomu. z dopuščeńem govoreč, nismo krivi. Kaprol Soldatič ni takaj in culpum. mi nimamo pred talpači jeden samo hip mira. Ravno na Soldatiča vudril je jeden takov kup idučeh po verbungi. ovi vse ńegve lude rastirali i ńemu prsta odsekli jesu.

Slavi. Ovi kozoderci jesu kakti bojazlivi zajci. jeden soldat zatira ńe vse vu mišnu lukńu. Ja ńe hoču vse raspustiti — več ni tak. kak predi je bilo. doklam se nisu sami po velikovečniku vu službu kupuvali. Ja ne potrebujem i ne ču nikaj. dapače hoču rajši srečne ludi kupiti. tak hoču. onda mir nastane. ja stojim dobro za to.

Katana. Mi jesmo denes v jutro pri kušucije jednoga dečka vu vuzu zapelali, koji zlati kelih vu nadrah je imel. ravno on. koji tem tepcom svetil je. i to on sam ne taji; donaša, istina je. vnogo za svoje spričavańe. neg med tem toga smrdi ves po hmańice.

Slavi. Kaj ti vendar sudil ne buš! on dečko naj se dopela k meni. Notarijuš takaj naj taki sim dojde hajda. treba marlivo iskati, je li se ne bi još kaj morebiti znašlo.

Ishod tretji.

Slavi i Gašpar.

Slavi. Nu Gašpar, jesem li ja jako ošter, jako hud?

Gašpar. Ovi hmańi ļudi!

Slavi. Ne, ja ne budem predi miruval, doklam domovini mojoj segurnost i mira ne preskrbim. Ovoga vendar još leže na konec dopeļam, kak mira vu hiži mojoj, ńega budem moral ja celo živleńe moje želeti; — kaj človek ne čini za voļu drugomu spuniti? Pak potlam sam poleg dobrote svoje trpi.

Gašpar. Naj mi oproste, milostivni gospodine, ja moram segurno više put čuditi se nad ńihovum trplivnostjum, ar više puta toga preveč je — ali oni z tulikemi posli optršeni — — —

Slavi. To na me spada! med tem toga vendar povečda mi ti, jesi li kaj spazil? ovo preveč veliko zbagańe lieutnanta z mojem sinom mene nemirnoga čini, ar da ńihovo prijatelstvo nekakov skrovni ciļ ima, sumļam se.

Gašpar. Ja bi mogel nekaj ńih gospodstvu povedati, ali ne ufam se od takveh dugovań govoriti.

Slavi. Govori slobodno.

Gašpar. Gospon Ciprovič, ńih gospodstva švogor, sedeli su včera z mladem gosponom na vrtu; ja sem mimo išel i morali su mene čuti. „Poglej, rekli su gospon Ciprovič, gdo totu ide?“ Ja sem se brzo za vugel zamaknul: mladi gospon zdréal je van, ogledal se sim i tam: „Ni nigdo, reče, to je bil samo šum od vetra. — Dobro, sedi nazad“. Onda stopram išlo je proti ńim, gospodin velikovečnik, znadu, kak stari gospon, kad jenkrat pričmu, vstati ne mogu — da oni jesu čuden človek; da sina svojega nesrečnoga včiniti hočeju, zakaj ńemu soldački stališ i vekše preštimańe krate, i tak daļe; onda došel je spomenek na lieutnanta grofa Ratoviča i na sestru ńegovu, da bi se, kak štimam, na potlam vzeli, i da denes v jutro vu cirkvi stari z ńim zbog odhajańa govoriti hoče, kajti, pridal je zroka, pri takovom poslu blagoslov Božji potreben je, dobra pak nakańeńa Bog vu svojoj hiži najboļe blagoslavļa.

Slavi. Kaj veliš? zbog odhagańa?

Gašpar. Ne drugač; i da samo mladi gospon soldačku opravu na drugom mestu obleče, oni ne budu vre morali —

Slavi. Dosta, Gašpar! ha mučeč oditi! — dobro, hočemo mi vre vrata z klinom ńim prav zabiti. Ti muči, misli na moju mošńu.

Ishod četrti.

Notarius i prvi.

Notarius. Ja želim dobro i prelepo dobro jutro! visoko preštimani i milostivni gospodin velikovečnik! Aj, aj, aj, ja jesem jako perplexus: obstupui, steteruntque comae, vox faucibus haesit, najsveteša dugovańa vre od hman ļudi mirna nisu. Sodoma i Gomora postal je naš varaš, kaštiga Božja več daļe se odvleči ne mre — ja prorokujem pepel i porušeńe!

Slavi. Anda zbog nekojeh samo hmań tepeev, koji morebiti iz stranskoga kotara sim doklatili se jesu, postane naš varaš gńezdo vse zločestoče?

Notar. Meč pravice mora ove zločeste prez vsake milosrdnosti kaštiguvati.

Slavi. Vendar predi moramo ńe imeti.

Notar. A quid ergo — to se razme vre in margine; neg lehko je ńe pogoditi, ar vre jesu pri rukah, kak čujem, velika indicia; jednoga dečka cum corpore delicti jesu vre inkarcerirali.

Slavi. Ravno zato moraju ńega taki na sud vzeti i videti, je li iz ńega istina izvabiti se more.

Notar. Vendar jesmo mi vre drugačije momke istinu recituvati navčili, je tak jeden modus pitańa zmešati i skupa zvezati, kojega ja po mojem praksišu lehko navčil sem se. Nu, on se vre brzo spove — med tem toga vendar bilo bi vnogo leže, ako oni dopuste, da bi jedno malo z šibjem —

Slavi. Jedan nedužen povedati pritrucal se, kaj nigdar včinil ni. — ne! doklam goder ja velikovečnik budem, to ne pripeti se — dečko bude tak sim dopeļan, ja ńega sam spitati hoču.

Notar. Dobro! dobro, vre bumo videli, kaj gospodin velikovečnik z ńihovum dobrotum opraviju.

Ishod peti.

Vincek, prveši i Ciprovič.

Vincek. Želim dobro jutro! gospon japica!

Slavi. Zdravo, Vincek! jesi dobro spal? gde si tak dugo?

Ciprov. Ne — toga več ni moči trpeti, ovakva lehna i marčesna družina!

Slavi. Z kem ste vre pak pričeli, moj švogor?

Ciprov. Eh totu bi si moral človek grlo razdrapiti! Bog daj najem svete mašice. „Hej gde je koj dečko?“ Niti Gašpar, niti kučiš,

niti sokač, niti najgorši svińar — tak me vse za nikaj drži — jeden ovakov starac, koji preštimańa vreden je, nit nikomu vu hiži na špot nije, pešice iti — „nu gde se svi šumraki zadržavaju? ni vezda nijednoga, ki bi mi škorńe potegnul“ — sam si kńigu nositi. Na Vincek, deni ov Rakocijanum na svoje mesto — „jesi li ti vre denes molil?“, toga več ni moči trpeti.

Slavi. Gde je anda Matič?

Ciprov. Nazad domom sem ga poslal, da naj pak nazad za nekuliko vremena dojde, ali on prokleti stišńenec bi mene segurno do zutra v jutro čakati pustil — kak brže dojde, taki, taki mi mora od hiže.

Slavi. Ali zakaj niste slugi pri cirkvi čakati zapovedali, ako vam se ne če samem domom iti?

Ciprov. Kajti ja imam tak trdo srce, kak i drugi ļudi, — a to je proti Bogu kričeče ovak dugo siromaško družinče na zimi stati pustiti; ah — dosta — to na ńih nikaj ne spada, gospon švogor! naj drže samo varaša boļe v redu, da ne postane z ńega vučje leglo, kak vezda. Hižu vre budem ja ravnal!

Slavi. Vpučen sem vre vu tom, moj spametni gospon švogor! budem takaj skrb imel, da na potlam vu hiži mojoj ravno tak z redom živelo se bude. — vu varošu zapovem poleg pravice vesiti, vu hiži pak — — —

Ciprov. Nu! kaj se pripeti?

Slavi. Ne pustim meni zapovedi prepisavati; taki vezda prvi put prepovedam vse juterńe pobožnosti — sluga nijeden pri vas nikaj ne vaļa, ako se po cirkvi još jenkrat ne prespi — toga ne ču več. Nijednu reč, pri tom ostane, drugač — dosta! hodmo, gospon notarijuš, hočemo toga dečka posluhnuti.

Notar. Ad servitia promptissimus, paratissimusque.

Ishod šesti.

Ciprovič i Vincek.

Ciprov. Ja stojim ovde, kakti drevo! Nu Vincek! jesi li čul? tak z menum delati — tak z menum delati! Škripal bi od srditosti.

Vincek. Dragi vujec, ja zaisto nis nigdar oca tak srditoga videl — morebiti je on vre kaj spazil! mi bi bili pogubļeni!

Ciprov. Je, on stari bukveš vre bude kaj spazil — nu pak da bi taki kaj znal, kaj bi bilo z toga? Ti moraš soldat biti, da bi te otec pod devet bolti zaprl. Ja z lieutnantom govoril jesem, pusti mene skrbeti, ja tebi puta napravim.

Vincek. Dragi vujec, ne tajim, ja imam veliku volu vu soldački stališ, ali proti dopuščeńu oca mojega —

Ciprov. Tak? prav lepo! pak pričel si tvoje muhe dobivati; aj, aj, ti dobri dragi sinek! Kaj ti nisem i ja tvoj otec, gdo te je na noge postavil? gdo je na te skrb nosil? kaj morebit otec tvoj, vu večnici tam obsuǵavajuč na galge, ali doma vu svoja pisma čubeč, ha? kaj hočeš ti bole razmeti, mladi gospodičič? Deca moraju bole poštuvati ravnitele svoje, neg oca i mater, ovi su dali samo, da živeju, oni pak čine, da živeti mogu. Imetek ves je od tvoje matere i ja mojega tebi prikazal sem, ti dobrijan, ti! — naj samo on kaj prićme, taki, taki vse nazad vzemem, ne bum ja — —

Vincek. Ali ako me na othotku gdo spazi i zadrži?

Ciprov. Čuješ, da te ja ne bi tak rad imel, bi te pustil v goru, ali v vodu iti — vezda pak znaj, da se nikaj bojati nije — vse je to previǵeno. Soldatov kompanija, koja je na verbungi, ide skup: naši varaški pisani suhorepci moraju se pred soldati skriti; a to ide Junakovič.

Ishod sedmi.

Junakovič i prvi.

Junakov. Je li slobodno?

Ciprov. Kaj si donesel dobra?

Junakov. Gospodin lieutnant lepo pozdravla i daje na glas, da prilika je gotova: denes k sedmi vuri, kad se mračilo bude, bude kučija čakala pri varaškeh vratah, oni sidu vnuter, taki pak zvan vrat je commando z gospodinom lieutnantom — i onda srečen put!

Ciprov. Prav dobro.

Junakov. Ja moram još z velikovečnikom govoriti, i ńemu, kak navada je, melduvati, da mi denes odmarširamo i zato da bi vrata varaška do osme vure otprto ostati dopustil.

Ciprov. Ja idem potrebna put pripravlat, muči, ne odideš prazen, moj zlati lanček na vurici, moje dva prstene, vse, vse dam tebi, budi samo vesel i pokoren, drugač! — Ti mene poznaš, Vincek! — ne trpim nikakvoga pregovarjańa.

Vincek. Ja hoću posluhnuti, — ali dragi vujec, mojemu dobromu ocu tak žalost zavdati!

Ciprov. Na zdravje bu ńemu hasnelo; još jenkrat ti velim, ne frfraj mi vnogo, to te prosim.

Ishod osmi.

Vincek i Junakovič.

Junakov. Kaj ńim fali, mladi gospone? — vide mi se nekak preveč štrptati.

Vincek. Kaj niste čuli! ja dršćem, kada pomislim, prez znańa oca mojega oditi.

Junakov. Je, je, meni se samom tak vidi — to je jedno malo priteško dugovańe ocu svojemu ne naglasiti se.

Vincek. I prokletstvo morebit oca mojega

Junakov. Bude jošče dece ńihove deeu nesrečne činilo.

Vincek. O Bože! Bože! ja moram poginuti, — ova misel je meni vre dosta za zdvojiti. Junakovič, vi jeste pošten človek, to vidim.

Junakov. Tak je, jesem zaisto i ostanem na veke.

Vincek. Kaj mi vi svetujete?

Junakov. To je vre drugo pitańe; — ar vidiju, poslušati moram čisto slepo, i ako reče meni moj oficir: ti vužgi hižu ovu i velikovečnika sredi ogńa hiti, plakal bi se morebiti, neg zaisto zgorelo bi vse.

Vincek Pak vi vendar pošten človek hočete biti.

Junakov. To jesem, segurno velim, i ostanem moje življeńe! — Ar vidiju, mladi gospone, da bi oni koga — ja samo velim vu prispodobi, ar znam, toga oni včinili ne bi, — da bi oni koga z iglicum vboli, gdo bi bil krivec? oni ali igla? Tak je i pri meni; ja moram zapoved zvršiti, prisegel sem na to, istina je, ne čisto z voļum, ali prisega ostane prisega, tak anda po pravici govoreč jesem ja samo igla; kaj pak igla kriva biti more?

Vincek. Anda ako — —

Junakov. Meni moj oficir kaj zapove, posluhnem slepo. Kraļ ńega zaisto ne bi bil oficirom napravil, nit mene na pokornost proti ńemu z prisegum zavezal, da ne bi on spametneši bil nego ja. — Anda kak rekel sem: ja jesem klešča za čavel spuknuti, ali on je, ki puče.

Vincek. Ali vendar vi, kakti pošten človek, morete dober tolnač dati!

Junakov. Kajti meni moj lieutnant ni prepovedal dobroga tolnača dati, tak, moj dragi mladi gospone, ja samo ńih spomińam iz četrte zapovedi Božje. Kaj je potrebno totu više tolnača? Onde se veli: ne samo poštuj starešega od tebe, nego takaj oca i mater, i prvi zmed vseh postavļa se otec — vezda znadu moju misel! Ako

me prepovedu lieutnantu, mene stuče, da ves moder bum. Ne maram, moje nakańeńe dobro je; oni naj se ravnaju, kak najboļe znadu! Ja marširam k velikovečniku, — ako ne dojdu večeras, meni drago bude, ar mi je ńih milo. Dojdu pak i bude hotel nas gdo zdržati, onda se bumo po hrvatski spomińali, moje patrone budu čisto shitane, — z Bogom.

Ishod deveti.

Vincek (sam). Pravični Bože, kakvu strahovitu istinu človek ov srcu mojemu dopovedal je! Ja nositi prokletstvo oca mojega; oca, koji meni tuliku dobrotu skazal je; ovoga, ovoga ja hoču vkaniti! Ja hoču prilika biti krvnoga prelejańa! Ne, nigdar; hoču ńemu pred noge opasti, ńemu vse povedati; gene se on, dopusti meni voļu, ter blagoslovi, i onda — o srečen ja sin tak dobroga oca.

Ishod deseti.

Gašpar i prvi.

Vincek. Gde je moj gospon otec?

Gašpar. Vu drugi hiži — ali onde nikaj dobra ne kuje se. Vlovili su jednoga dečka okolo 12 ali 14 let, da on s tolvaji biti je moral, koji snočka cirkvu svetoga Lovrenca razbili jesu. Škoda, na veke škoda! To je jeden lep dečak i pošteńe gledi mu iz oči.

Vincek. Pak vendar to zvańsko vkańeńe.

Gašpar. Ne štimam, ar je išel čisto ǵeǵeren i neprestrašen.

Vincek. Bude li sud dugo trpel, kaj misliš?

Gašpar. Da bi notarius sam bil, 3 dni i tri vure, ali gda ńihov gospon otec poleg jesu, ide vnogo bržeše, oni znaju dugovańe v pravom mestu poprijeti, vidiju človeku v srce; pred ńimi zaisto nikakova vkańļivost dugo ne opstoji.

Vincek. Verujem ti! čuješ, Gašpar, kak brže moj otec sam bude, dojdi, ter poveč mi — moram z ńim nekaj govoriti.

Gašpar. Ne budem zamudil. Ali prosim ńih, dragi gospone, naj mi poveju, kaj to more biti, gospon Ciprovič dal je dva vališa po Matiču iz nahižja dole donesti, ja sem ga zastal pri zadńeh štengah — aj, aj, ako ti ńihov gospon otec zeznaju, bude dosta krike i pravde!

Vincek. Ravno zato hoču z mojem ocem govoriti, on mora vse po meni zeznati, neg muči, Gašpar!

Gašpar. Budem, kakti krt.

Vincek. Vezda idem vu moju hižu. dojdi vsakojački k meni. kak brže moj otec sam bude.

Ishod jedenajsti.

Gašpar (sam). To je istina, ovoga mladoga gospona bi mi milo bilo. da bi se on dal onomu staromu mrńešu zapeļati — ono je pravi sivi pozoj; kak sem rekel. ja ne znam. da to gospon velikovečnik podnesti more. Da bi ja bil v ńegove kože. pretiral bi ga tri sto miļ dalko. predi vendar tri tjedne bi mi moral pijac zmetati.

Ishod dvanajsti.

Ciprović i prvi.

Ciprov. Pak gdo bi tebi moral pijac zmetati? ha?

Gašpar. A, gospone. nigdo. a ńih milosti. dobri gospon patron! nigdo —

Ciprov. To ne istina. ti lažeš. tepec! zakaj si se pak prestrašil?

Gašpar. Kajti — kajti oni tak znevarce na me nadošli su — ne, predobri gospon Ciprović. od ńih segurno ni bil spomenek!

Ciprov. Ti markaj, lebutkaj — od mene? od mene?

Gašpar. Velim. da ni bil spomenek, ja sem samo mrmral. ako vre znati hoćeju. od mojega oćuha — ono je jeden hudi duh od čoveka. pravi paklenski pozoj. koj moju siromašku mater još vu grob spravi.

Ciprov. Tak li je?

Gašpar. Naj si samo naprvo postaviti dostojaju. cel dragi dan lomače, kriči. ter jošće mu je ta prokleta misel došla. da mojega jedinoga brata proti voļi matere moje hotel je mućeć med soldate dati — je li to ni mrcina? je li ni zaslužil metlu v ruke i zvrhu toga vuzu ob suhem kruhu i vodi?

Ciprov. Morebit je tvoj brat. kak i ti. niš prida. takve palice —

Gašpar. To naj oni na stran puste — metlu v ruke. pak k tomu nekoliko topleh osmeknuti. ja pri tom ostanem.

Ciprov. Muči. nespret! kaj mi je za tvoju tlundrastu familiju?

Gašpar. Gospon Ciprović! moj otec sedel je vu magistratu, ja tomu nis kriv. da on po trštvu nesrećen postal. i mi deca vezda po službah tući se moramo.

Ciprov. Kajti vezda sluga jesi, tak muči; hajda brže k špolaru. naj taki dojde z svojemi otpirači, da nekoje klučenice otpre.

Gašpar. Morebit ne bu ga potrebno! ja imam vu mojoj spravi vse kluče od vališev, koji na nahižju jesu.

Ciprov. Kakvi vališi? vidiš tepca, tebi se seńati mora.

Gašpar. Morebit, gospon Ciprovič, med tem toga pustim meni seńu od velikovečnika raztolnačiti.

Ciprov. Moram kozla ovoga vtažiti — slobodno, moj gospon Gašpar! — ako ti meni noriju, koju ja mojemu švogoru napraviti nakanil sem, pokvariti hočeš, i zbrbraj mu vse — čuješ — jedna reč za sto: onda imaš dva puta, z menum ali proti meni — ako si prvo zbereš, vezda tri cekine i na mesec 3 for. pridavka — ali od hiže, i to taki, namah, i poleg toga morebit takvo preporučeńe pri mojeh prijatelih, da ti muškettu na rame postave — vezda zberi si.

Gašpar. To ni teško! — hvalim ponizno za tri cekine i za pridavek, budem ńim čisto na službu z vsemi mojemi kluči! vidiju, gospon Ciprovič, meni je samemu žal bilo, da oni više zaufali jesu vu Matiča, nego vu me. Ja idem skupa, ako tja do konca sveta.

Ciprov. Ti si pravi kozel, anda si znal celo naše nakańeńe?

Gašpar. Vse čisto.

Ciprov. Nisi vre nigdi kaj frfral?

Gašpar. A kaj štimaju? nis ja niči osel, da bi novine znašal.

Ciprov. Ne bude ti škoda; — drži se friško; tebe z kluči budem vu mojoj hiži čakal.

Ishod trinajsti.

Gašpar i Junakovič.

Gašpar. Prav dobro! tebe vkaniti je najem vu nebu. — čakaj, vre ti podlečem šibice.

Junakov. Čuješ, Gašpar, ja vre čakam pol vure vani, moram z velikovečnikom govoriti, ne morem k ńemu, naglasi me.

Gašpar. Kaj je takva sila?

Junakov. Sila.

Gašpar. Morebit bi ja zvršiti mogel?

Junakov. Ne mre biti.

Gašpar. Tak hote z menum, budem gledel, je li su vrata pri sudu potprta.

Junakov. Ako su potprta, more se kučiti. Imam order, moram z ńim govoriti. — kada ja order imam, razbijem vrata, ako pedeset pet klučenic ńe drži.

Gašpar. Hodi samo, toga ne bu potrebno.

Pokaz tretji.

Ishod prvi.

Slavi, notarius i Jurica.

Notar. Moje dete! ovde nikaj ne hasne tajiti! — ti si pravi izležek od oneh tolvajčičev. Vidiš, ako ne češ z dobra istinu povedati, tak imamo šibja i jake ruke, moj mladenec!

Jurica Moj gospone, vendar sem ńim istinu pravdeno povedal.

Notar. Ah hodi, to su samo pripovesti, — nigdar ńim nimaš konca! — Ja budem taki pandura nuter zval.

Jurica. To stoji na ńihove vole. — Jesem ńim vu rukah! — ali kak Bog je na nebu, moje dušno spoznańe čisto je.

Notar. Adhibeamus alium modum, verberibus optime. Perterritus omnia statim confitebitur.

Slavi. Znam, znam, to je ńihov najbolši način, moj pak nije. Korači k meni, moj sinko — ti si mlad, škoda bi bila za te, da bi po zločestom držańu vu nevolu opal; obečem ti, da bi taki ti krivec bil, ako samo istinito valuješ, nit lasu tvojemu na glave nigdo kaj včiniti bude smel.

Jurica. Ja imam jednoga oca, koji meni svigdar krepost preporučal je; on je vezda siromak, ali rajše trpimo mi glada, neg da bi ikaj po krivici za ńega vtažiti iskali.

Notar. Fabulam narrat.

Slavi. Potrpleńe, gospon notarius! — gdo je tvoj otec?

Jurica. Vezda bogec — drugač pak oficir.

Slavi. Kaj niste vi na meģi našega kotara napisano našli, da vsi stranski bokci ovde na općinsko delo opsuģuju se i za šest tjednov pak prek meģe pretiraju se?

Jurica. Jesmo čteli i ravno zato sim došli smo, kajti samo od stranskeh bokcev govorenе je.

Slavi. Pravo. — Pak vi?

Jurica. Mi ishaģamo ovde iz jedne patricijuške hiže.

Slavi. Od ovud! veliš ti, dete? od ovud? imaš li još kakove roģake?

Jurica. Moj otec vse to ńim dopove, z tem bole, kajti on nekak po sreći zeznal je, gde zadržavaju se tolvaji, koji cirkvu razbili su.

Slavi. Gde je tvoj otec?

Jurica. Na pijacu pri velikem mramornatomu zdencu bude ležal.

Slavi. Tak je to, gospon notarius! vrla policija! bokci dohađaju nuter, leže po puteh i meni nigdo jednu reč od toga ne reče. Gdo ima na to skrb? Oni, gospon notarijuš, oni! ali hoču ja reda napraviti i smetje zesnažiti, kada več drugač biti ne more.

Notar. Quae, qualis, quanta? pak oni moreju ovakvomu hmańomu izvršku ikakvu reč veruvati?

Slavi. Vendar je ovo jeden, ov svojem dohotkom sam istinu potvrđava, kaj več dvojiti more se?

Jurica. Ah prosim, naj ne spočitavaju mojemu siromaškomu ocu, da on bogec je; on je pošteno služil, je ves prestreļan, povedaju, da ńegov brat još žive i velik gospon je.

Notar. Da bi jeden zmed mojeh bratov bil, imam ńih pet, koji po svetu sim tam blude ali tebe dal bi na veke vu hižu pobolšańa zapreti zbog špota.

Slavi. Kojega bi onomu velikomu gosponu včinil. — Razmem to je nesreča, da mi tak nezdružno mislimo! Ja imal sem jednoga brata, naj Bog zna, kaj se z ńim vu vremenu jedno trideset, ako ne više, let pripetilo! Da bi ga našel na kojem kupu gnoja ležečega, hižu vu vsem stańu mojem najti ne bi znal dobru, vu koju ńega nastanil bi. — Mene nemirnoga čini, kaj ov dečak poveda.

Notar. Mene takaj, gospon velikovečnik!

Slavi. Je, ali iz jednoga zroka! negdo kuči, prosim, da bi se potrudili vrata otpreti.

Notar. Ov človek ni za naša vremena rođen. — ali včiniti i reči je drugo; da bi to ńegov brat bil, mi se vidi, da bi kihati pričel. Vani je Gašpar, ńihov sluga.

Slavi. Prosim, naj ga nuter puste.

Ishod drugi.

Prvi, Gašpar i Junakovič.

Slavi. Kaj je?

Gašpar. Vani je ordonanc od gospona lieutnanta. On ima nekaj z ńih gospodstvom govoriti.

Slavi. More vnuter dojti.

Gašpar. Hote nuter, gospon Junakovič!

Junakov. Sluga ponizen, gospodin velikovečnik i gospon notarius! Poslan sem od gospodina lieutnanta grofa Ratoviča, koji službu naklańa i pusti poleg navade melduvati, da denes jeden transport rekrutov sam otpeļati hoče, skupa z unteroficirom je trideset šest ļudi i jedna zaprta kučija z četiremi końi.

Slavi. Takajše z rekruti?

Junakov. To mi ni znano — jeden unteroficir i šest ľudi ostanu ovde nadaľe. Gospodin lieutnant prosi takaj za navodni attestatum ovdešńega dobroga zadržavańa, tulikajše, da bi se vrata končemar do desete vure ne zaprla, kajti ne bi rad po danu oditi zbog zdrkavańa ľudi.

Slavi. Moju službu vašemu gospodinu oficiru! neg da mi je žal, da ńemu svedočanstvo dobroga zadržavańa dati ne morem zbog ekscešuša, koji včera v noč pripetil se je. Nekoji zmed vašeh ľudi jesu na varašku stražu navalili, ter unteroficiru jeden prst odsečen je.

Junakov. Je li bilo vnogo morebiti od našeh ľudi?

Slavi. Poveda se, da je ńih vnogo na broju bilo.

Junakov. Z dopuščeńem govoreč, gospodin velikovečnik, to je ńim nalagano, jeden jedini samo bil je. — I on jedini, koji tak bedasto nadošel je, bil sem ja, Štefan Junakovič.

Slavi. Prosim vas, zakaj ste vi to včinili?

Junakov. Gospodin velikovečnik! to je vre znameńe suda, mene pak ne drugi kak moj oficir suditi more. — Med tem toga tuliko ńim povedati morem, da meni žal je zbog ovoga pripečeńa i da ńihovi varaški miši infam tepci jesu. Ovak je vse bilo, ja ńim hoču vse dobrovoľno povedati: odišel sem iz krčme jedno malo, istina je, natrušen, bil sem vesel i išel čisto mirno domom, dapače blizu hiž držal sem se, da ne bi komu na putu pačil; to dojde jeden unteroficir z osmemi ľudmi, wer da? zakriknul je, ja odgovorim: guter Freund, pričme on onda: haha, pak jedna takva salva venia svińa zmed verbungskeh klatežev! Eh to me vužgalo je, zavdalo — oni mene vre razmeju, gospodin velikovečnik, za tem vsi ovi na me, ja ne budi len, zgrabi za sabľu, ter vura sim, vura tam, vudri, vudri, pak naj premisle, je li se ne bi človek od smeha raspučil! na jenput raspršali su se vsi, nit trišča ni ńim bilo, baganete, prsti i spodobna ostala su na taracu; — vezda, gospodin velikovečnik, naj nekoga pošľu, da vidi pri satisfakciji, kak ja tučen budem; ar ja to meldujem mojemu oficiru; kaštigu zaslužil jesem, ar znadu, da poglavari moraju se rešpektirati.

Slavi. Dobro, prijateľ! da bi ńim bili vsem vse nose odsekli! — pred jednem samo člověkom bežati. Eh tepci.

Junakov. Valujem, to je bil jeden bedast čin od mene — ja moram kaštigu imeti, niti čmrgnul ne budem —

Slari. Ni reči više, prijatel! vi jeste pošten i viteški junak, da bi takovi vsi soldati bili! — nate vzemite ov mali dar na znameńe, kak ja vrle ļudi preštimavam.

Junakov. Hvalim gospodinu velikovečniku — to nisem zaslužil — naj mi pak otproste, od ńihove dobrote ne budem govoril — nigdo to ne sme znati, akoprem zahvalen biti i vsem malem i velikem pripovedati želim, kak oni jako dobri jesu, ar vidiju, to bi moglo drugem priliku dati kaj takvoga bedastoga včiniti — to bi pak krivo bilo.

Slari. Još jenkrat, vi jeste viteški i drečni človek, da bi vezda sam svoji bili, taki bi vas stražmeštra napravil.

Junakov. Ne bi zlo bilo, ali biti ne mre; dvanajst let vre pri regimentu služil, ter još ni kokoši vstrelil nisem, vezda nekaj šeptaju od tabora, bi mi špot bil, da bi moju zastavu ostaviti hotel. — Ako bi se vendar jenkrat pripetilo, da ja rańen i za službu več ne bum, ter moj kraļ mene ne preskrbi, onda bi došel i rekel: gospodin velikovečnik! ovo je on človek, kojemu negda prez zasluženja ńegvoga dobro hoteli su.

Slari. Znajte, da i onda prijatela vu meni bi našli.

Notar. Nit to vezda biti ne mre, vendar mi imamo jednoga stražmeštra.

Slari. Je, jednoga bedastoga cepca, koji predi, Bog zna, kaj je bil, — slugu prešestnoga velikovečnika, koj iz posudbine penez i zalogov prijemańa žive.

Junakov. Prosim mene otpraviti — ne morem duže čekati.

Slari. Taki! Ali još jedno! — Vi ste spomenuli za nekakvu zaprtu kučiju, morebit vam se je zareklo, ter kola od kompanije mislite?

Junakov. Ni mi se zareklo! jedna zaprta kučija.

Slari. To ja ne morem zadosta razmeti.

Junakov. Gospodin velikovečnik od mene naj više ne potrebuju, neg na kuliko odgovoriti morem.

Slari. Dobro, moj človek! vezda vre razmem.

Junakov. Kada človek dugovańe razme, ležeše ravnati more.

Slari. Taki ti hoču atestat napisati. Gašpar, recidar katani, naj onoga čukļavoga bokca, koji na pijacu pri mramornatomu zdencu čaka, sim dopeļa.

Junakov. Čakaj, prijatel! ja ńega taki sim dopeļam! ja sem ga denes iskal i na moj kvarter zapeļal, ar je vrli človek, ves je prestreļan, da je skoro čez ńega kak čez sito videti.

Slavi. Včinite to, med tem toga bude vam pismo gotovo.

Junakor. Ne budem se dugo zadržaval, još jenkrat ponizno hvalim, da moju bedastoču otprostili ter k tomu daruvali jesu. — Adieu!

Gašpar. Mladi gospon prose, da bi samo jedno malo mogli z ńimi govoriti.

Slavi. Nu kaj je pak?

Gašpar. Štimam, da ńih gospodstvu ne bude žal.

Slavi. Štimaš ti? morebit došlo mu je k srcu! morebit ne če oca svojega rastužiti.

Gašpar. Bilo ńim je na obrazu suze i veliku žalost videti.

Slavi. Hodi taki, reci mu, naj me vu svojoj hiži čaka! A još jedno: hodi za tem na poštu i k najstarešemu zmed vseh kučišev i foringašev, ter zapoveč vu mojem imenu, naj nikomu, gdo goder bude, ne dadu końe bedi za plaču ali za posudbinu, ako ńim se ne pokaže pismo, gde ja z lastovitum rukum potpisal sem se; hodi. Oni pak, gospon notarijuš, naj ovu naredbu taki na paper postave, da vsikud cirkulerat more; — moral sem vezda samo na reči zapovedati, ar sila je.

Notar. Amplissime domine! kaj, kaj se je pak pripetilo?

Slavi. Otpeļaj ovoga dečka doli v hižu, skrbi za ńega dobro, naj onde čaka zapoved na daļe.

Ishod tretji.

Slavi i notarius.

Notar. Čudnovito! niti jenkrat meni zroka komunicerati. Ja sem vre gosponu velikovečniku rekel, to je tvrd človek. Još morebit naprave Bog zna kakve konšpiracije.

Slavi. Jeden vrlo težek posel, ali vendar ni drugoga načina. Nu gospon notarijuš! jesu li napisali?

Notar. Vse gotovo, samo zrok fali.

Slavi. Zrok? kaj po tom reči hočeju?

Notar. Vendar je to de ordinario, da pri inhibicijah zrok se inserera, končemar da ikuliko veruvańa včini, valeat, quantum valere potest.

Slavi. Moja voļa je zrok — ja od mojeh činov dam računa onem, kojem sem dužen — zrok, prav lepa navada — ja stojim dober za segurnost varaša.

Notar. Ali tak arbitrarie — zvun vremena konsešuša — otud bi lehko mogla rebelija nastati.

Slavi. Ha — to bumo vidli. — Gospon notarijuš, ja poznam dobro moje ļudi, najboļe pak one, koji z menum i z naredbami mojemi zadovoļni nisu, kajti ja mene ne dam ńim za nos voditi, kak vodili su zadńega pred menum velikovečnika. — Naj povedu vsem ovem, ako je poznaju, da ako samo jeden kaj mrmrati, ali samo ovu reč, punta, zgovoriti podstupi se, on za početnika punte držal se bude, i predi neg dan velikoga spravišča dojde, ne bude več nigdar mogel nit reči zgovoriti. Ima gdo najmenše kaj proti meni, naj vu spravišču naprvo donese, ostavim za čas čast moju, odstupim od mesta mojega i branil se budem proti vsakomu tja do zadńega mojeh varašanov; ali kak Bog je na nebu, doklam meni skrb varaša ovoga zaufana je, stojim za ńega z glavum mojum. Vezda pisat: „Daje se na znańe, da tak na pošti kak vsem i vsakomu, koji końe na posudbu ali za plaču davaju, takove komugoder od denes tja do pozutra prepovedano je dati pod kaštigu 50 dukat, ali druge poleg znajgeńa telovne kaštige, zvun ako gdo dopuščeńe na pismu z mojum rukum potpisano ńim pokazati bude mogel, poleg koje naredbe vsi, kojem potrebno je, ravnati se imaju". Dobro, vezda naj idu i publiciraju — med tem toga prepovedam meni na potlam kakve refleksije delati. Kak fino — ne bude z toga nikaj — imam vre i tak dosti proti tebi na rovašu, ako se ne pobolšaš, buš ti drugač tancal, ti i vsi drugi, koji svoju dužnost zamugavaju — vezda hoču vse na stran postaviti, pak samo otec biti. — Otec! o kak slatko ime! — ali kak skupa žuhko; ne, ne bude tak meni. — Moj Vincek je dobro dete.

Ishod četrti.

Vincek i Slavi.

Vincek. Dokončano je! ne ču drugač, vse, vse hoču ńemu povedati, ako me taki živleńa moga stalo bude, ali kaj gorše više je, ako se srečnoga živleńa mentujem, ar kaj hasni živeti, ako živleńe srečno i mirno ni! — Daju hvalu starcem, ako kakov glasoviti čin dobro na konec ispeļaju, gde ne znam, je li ńe spoznańe vnogeh let ali razum boļe vodi, — preštima[m] ja vendar tebe vnogo više, nedužna mladost; — ako srečni tebi stališ zbereš, dokončaš najglasovitešega čina, gda nezvučen razum i vnogo put vkańujuče nagneńe tebe lehko zapeļati more. — Peļa mene voļa med soldate, ovo za dobro opčinsko ļudi posluvati želim. Bog zna, je li se i ja vezda ne vkańujem. Ratovič, Ratovič, ti ovomu zrok jesi! ti svetuval jesi, privoļujem ti stalno, prijatel si, za vsu bu-

duču sreču moju skrbiš. — Lepo piše sestra ńegova. moram ju preštimavati i bum se trsil vreden ńe postati. Jesem pak morebiti kaštige vreden, da ovak moj buduči stališ prez znańa oca mojega dokončal jesem. O tak hoču rajši vse kaštige podnesti neg mojega dobroga i ļubļenoga oca zbantuvati.

Slavi. Ne, drago dete. tak misleč ne buš nit ne moreš ńega zbantuvati. ne straši se! nikaj se ne boj! je tebi morebit ovde otec preveč? tak štimaj, da vu meni samo najvernešega, najistinitešega prijatela vidiš, koji tebi z pravem tolnačem pomoči želi.

Vincek. Ne moram tak štimati, prijatel prez oca vezda zadosta ni; — je li bude pako jednako mene ļubil, — ako ńegov nevredni sin, koji ńega vkaniti je hotel, vezda pak pred ńim klečeč vse — vse očituvati hoče? — —

Slavi. Stani se, Vincek! hodi, sedi sim k meni. dete moje, nisi ti hotel mene vkaniti. ar ja znam vse, zato tebe ne pustim valuvati; dosta mi je, da od ovud vesel spoznajem mojega dobroga i krepostnoga sina. — Ne, ti nisi bil moguč zbantuvati tak ružno tvojega oca, koji tebe srčeno ļubi.

Vincek. Pak vendar to včinil sem, ja hoču soldat postati, moja voļa —

Slavi. Pak kaj bi ja voļu na stanoviti stališ odlučenu, kaj pri vsakom dobrom mladencu najprveša skrb biti mora, za grehotu držal? ne, dete! ne, med tem toga ti potrebuješ prijatela, koji tebe na tak teškom putu spametno voditi zna. Do vezda bi bil ti lehko zapeļan; ali ja hoču tvoj prijatel biti. Je li anda istinsku voļu vu soldački stališ imaš?

Vincek. Je li ja voļu imam? zvrhu vseh stališev on meni se najboļe dopada. Vse trhe. vse neprilike, vsa skoznuvańa rad podnesel budem. rane moje dika mi budu. da ja za općinsko dobro istinsko posluval. ista smrt moja — —

Slavi. Polehko, polehko, moj dragi! kaj se prvi put dopade, negda jako zaslepi — gdo te je tak rečlivoga včinil vu hvali stališa soldačkoga?

Vincek. Premišļavańe moje vre od dugog vremena i da istinu povem, prijatel moj istinski grof Ratovič.

Slavi. Drago mi bude, ako te tolnača tvojega prijatela sram ne bude.

Vincek. Mene sram prijatela moga, koji z menum dobro misli?

Slavi. Ti sudi sam od ńegvoga nakańeńa — oca prijatela svoga, človeka, koji preštimańa vreden je, za nikaj držati, prez znańa

sina vpučavati, z rodbinum svojum spravlati — mučeč otpelati, ne znajuč, je li i oca vola ista ne bi bila, vesele oca, sreču i mir sina na veke pokvariti pomoči — poveč mi — je li to jeden človek včiniti more, koji dužnost vrloče i prijatelstva razme?

Vincek. Ali naj pak premisle, gospon japica, da ńih drugi ńemu kakti jednoga trdoga čoveka ispisali jesu, kak da bi oni vekivečni neprijatel plemenito rogeneh i stališa soldačkoga bili, anda nit z dobra meni soldatu postati i vu plemenitu rodbinu pribrojiti se pustili ne bi.

Slavi. Pak gdo me je tak iskinčal? — ali ne, to od tebe ne ču znati: poštuvańe starešeh tvojeh veže tvoj jezik. Vezda posluhni, Vincek! prvič prepovedam ti pod kakov goder način tvojemu vujcu kaj od našega spomenka povedati niti jedne reči, razmeš?

Vincek. Budem pokoren.

Slavi. Pusti ga vse pripravlati, dapače pomozi i ti naregjuvati za tvoj put potrebna, ako on zapovedal bude. Nadale piši taki na lieutnanta to činiti tvojemu prijatelu ne bu ti teško, štimam, da i vu listeh vi dosta puti dokančali jeste.

Vincek. Valujem vse to.

Slavi. I ja vse otpraščam! piši mu, naj taki k tebi dojde, da imaš nekaj još zbog odhagańa z ńim dogovoriti se.

Vincek. Kaj onda, gda dojde?

Slavi. Vre ja budem poleg — budem spametno z ńim govoril i onda pusti tvojega dobroga oca za te skrbeti, vendar on hoče tebe samo srečnoga videti, to mu je najvekša žela, ne plemenščina, ne bogatstvo, ne stališ kakov goder, tvoja sreča samo; — piši, piši, Vincek; pošlem ti Gašpara, on naj tvoj list odnese, vre ńega navčim, kaj ima činiti: budi vesel i miren.

Ishod peti.

Vincek (sam). Budi miren, zapoveda on. — ali more li se mira zapoved obdržat? Predobri otec, da bi ti znal, kaj vezda još na srcu zahvalnoga sina tvojega leži. — Bojim se, da Ratovič ne bu pred ocem mojem mogel opstati; dalko je ńega prijatelstvo zapelalo, teško on spričati se more! — Nikaj je to, dober je moj otec, skupa i veren prijatel, zna on, kaj istinsko prijatelstvo zrokuvati more, oprosti on meni i skupa ńemu. Gospodin lieutnant, onda ne več prijatel, rogjak; zahman smo si mi tak pisati zavezali; prešlo je vse — ne bu pak tak pravo, vendar je rekel, da se proti ńemu ni treba drugač kazat neg i predi, anda: „Dragi rogjak

i prijatel! dojdi skoro k meni, prosim te, imam još nekaj osebujnoga predi z tobum govoriti neg čisto odidemo". Nu to je napisano, čisto na kratkom, nikaj veselo — vidi mi se moj vujec iti; — ide zaisto!

Ishod šesti.

Ciprovič i prvi.

Ciprov. A lepe figure! — kaj si se zasel totu, kak da bi te krč bil popal? — tak je, siromaški stari vujec vse čini, nameči, popravlaj, prikažuj, skrbi, pak ov mladi gospodičič ovde sede kakti lipov bog! vidiš ti, vidiš, ja tebe još stanovito bum moral prositi, da budeš prijeti hotel, kaj ja za te delam.

Vincek. Čisto preveč skrbe se za sestriča svojega, ali ja valujem, mene to vse ne veseli, ako se zmislim, kak ja mojega dobroga oca bančujem.

Ciprov. Oh, oh, oh! pričmi, pričmi pak tvoju staru notu, slobodno! čini, kaj hočeš, hodi, kam znaš, emili se, moli se, prosi se, kak ti se vidi! — Ali to ti povedam, pred moje oči, razmeš, pred moje oči več ne kaži se.

Vincek. Dragi vujec!

Ciprov. I on lieutnant Ratovič je pravi bedak, da se z ovakvem gńusom spravla i svoje svete reči troši — vu čem tebe spametnešega držiš? vu čem se gizdaš, da ńegvo prijatelstvo zamečeš? vu tvojeh nekuliko krajearov? baš na vrlo dugovańe! štimaš, da tak velikoga prijatela moči je kupiti?

Vincek. Naj se vtiše, dragi vujec! ja ńihov navuk rad poslušam, ja preštimavam Ratoviča prijatelstvo, znam takaj, da ja meni sam zadosta nisem, ali ražalosteńe oca mojega — špot i prilik[a] spomenku celomu varašu biti i k tomu, ako nas vu istom othotku zapopade, srditost ńegva.

Ciprov. On mora mučati, kak začuje, da ja tak naredil jesem — prosim te, ne daj se strašiti z pripovesti prosteh ludi. Denes ob deveti vuri pojdemo se šetat, vidiš, za tvoju volu hoču denes moje stare noge podbrusiti, pak onda idemo do vrat, pomorem ti vu kučiju, otidem domom, ti pak — jesi za jednu vuru vu segurnom i slobodnem kotaru; onda, ako hočeš vre toga svetoga blagoslova tvoga oca imeti, piši mu, da — da — da ti kaj takvoga včinil jesi, da tak na naglom vu ov stališ — — —

Vincek. Kaj? budem ja još špota kakvoga meni pripisal, koga na meni ne spoznavam? —

Ciprov. Eh, bedak! to samo tak dugo, doklam on privoli, potlam mu se pove, da vse skupa nikaj ni neg šega za dojti vu stališ, koga on tak jako odurjava. Kad bu stari videl, da vre zaisto soldat jesi, zadńič sto blagoslovov jednoga za drugem poslal bu, pak bu pravdi konec. Neg znaš, ja sem došel po kluče tvoga ormara.

Vincek. Ovo su.

Ciprov. Dobro! dobro! — budem vre vse skupa spravil, tvoji vališi budu nagńeteni. — — Čuješ, hi! hi! hi! kad onak škrlak porteran na glavi, halu belu na telu, sablu na strani imal buš, pak lepo jednako v paradi stal, dragota te bude videti; kad te ja negda spazim, taneal bum od vesela! — Da bi mi nekuliko let meńe bilo, bi ti videl, kaj bi ja včinil — pak potlam gospon general z tvojum groficum — hi! hi! hi! ali ne zbiraj mi nikakve muhe, drugač znaj, da i rodbine kletva nekaj znamenuje.

Ishod sedmi.

Vincek i Gašpar.

Vincek. Vu tom poslu, moj vujec! tvoje kletve malo bi se bojal. — Bože dragi! je li meni još suģeno, da med mojem dobrem ocom i rodbinum zrok karki biti bi moral? ha, ovo je Gašpar! —

Gašpar. Znam vse, čul sem vse proti moji voli, oni su dobro, viteško dete, koje se je ikada na svetu rodilo, ali ńihov vujec — to je jeden — —

Vincek. Gašpar! prepovedam ti kaj proti rodbini pred menum govoriti.

Gašpar. Naj mi otproste! skorom sem se zazabil, med tem toga ja vre znam, kaj mislim; misliti pak je slobodno?

Vincek. Ne zadržavaj se i predaj lista.

Gašpar. Taki — zaisto prav vrli gospon, i otec ńegov je zevsema pošten človek. Vujec pak satan, fantasta, lomot! vezda končemar slobodno rečem, kak mislim, nigdo me ne čuje.

Ishod osmi.

Lieutnant i Junakovič.

Lieutn. Od toga ekcešuša meni nisi ti ni reči povedal.

Junakov. Naj otproste, gospodin lieutnant! mislil sem, da još bu vremena od toga govoriti, kada tužba dojde; to sem se zaisto nadejal, zakaj bi se anda sam tužil? istina je, bi bilo lehko tak prešlo, — da ne bi bili denes atestat prosili, ne bi nigdar več od toga spomenek bil

Lieutn. Vnogo, zaisto vnogo! da velikovečnik to je prepustil; da bi bil on satisfakciju prosil, ti bi teško bil zdrav čez plot suknul.

Junakov. Bil bi trpeti moral, vezda mi je pak ravno to pomoglo, da on pravicu ļubi; ar vidla mu se je sramota, da osem ļudi pred menum pobeglo je, zato je još zvrhu toga moju ǵeǵernost daruval.

Lieutn. Hm! hm! čuden človek! iz ovoga čina moram ga preštimavati, skoro dvojim, je li istina, kaj Ciprovič od ńega poveda.

Junakov. Ja takajše, gospodin lieutnant, i ja ne znam, da bi ga oni boļe poznali, je li ńim se krivo ne bi vidlo ńega z prijatelstvom proti mladomu Slaviju zbantuvati.

Lieutn. Poglej, gdo je?

Junakov. (ide van).

Lieutn. Hm! — — to ja ne razmem — ovde tak pravičen, na drugi strani okoren; i to lehko skup stoji, osebujna štimańa, gizdost včine negda najspametnešega okornoga — med tem toga da bi ja znal, — draže bi mi vsikak bilo, da bi se za mladoga Slavija lepše dokončalo; meni ga je milo, ar i ovak od oca trpel bude, vujec ńegov je norc, to sem očivestno — — Gdo je bil?

Junakov. Došel kučiš povedati, da oštra prepoved je na pošti i drugud końe komu goder prez pisma velikovečnika dati.

Lieutn. Ha! vrag i sto! vre se je zeznalo! jesi li i ti poleg bil? morebit si se z tem od tužbe otkupil?

Junakov. Kaj misliju, gospodin lieutnant, kaj budem išel ńih zbog dvadeset pet batin prodavati? zaisto! zbog mojega hrpta ne ću biti tepec. Naj pak oni znadu, to ni bedast človek, akoprem je on ošter, ima segurno jezero prilik kaj zeznati.

Lieutn. Uh! ne morem se zato prijeti! — more zroke naprvo dati, koje meni nit znati potrebno ni — anda — k ńemu — daj si dopuščeńe na pismu za četiri końe dati.

Ishod deveti.

Prveši i katana.

Lieutn. Kaj je to, hočete, da vas ja mores vučim, gdo vam je dal slobošćinu k meni kakti vu krčmu dojti?

Katana. Ex officio.

Lieutn. Morate vi jeden cepec biti; čakajte, vre vas velikovečnik pošteno navči.

Katana. Prosim jezero jezer puti za otproščeńe, milostivni gospodin lieutnant! ja budem nesrečen, ako to gospodin velikovečnik zezna, on zapoveda, da vu vsaki priliki rešpekt imamo — jesmo pak vre od starine drugač privčeni — hoču taki van iziti, ter pokučiti.

Lieutn. Ej, štokfiš, ostanete, vre vidim, da vaš velikovečnik dosta posla imal bu, doklam z vas ļudi napravi. — Kaj je dobra?

Katana. Ovo pismo imam ńim od suda predati, milostivni gospodin lieutnant.

Lieutn. Dobro, dobro.

Katana. Prosim još jenkrat za otproščeńe.

Lieutn. Hote samo, hote!

Ishod deseti.

Lieutnant i Junakovič.

Lieutn. To je preveč, to je proti mojemu pošteńu, proti službi mojoj, toga ne morem zamučati.

Junakov. Istina je, ja ne znam, kaj bi to moglo biti, med tem toga podufam se ńim svetuvati — — —

Lieutn. Čuj! Gospodinu lieutnantu grofu Ratoviču daje se, daje se od magistrata z dostojnostjum na znańe, da iz stanoviteh zrokov velikovečniku znaneh postavļena je na vsa vrata prepoved kakvu goder kučiju ali kola prez vižitacije pustiti, doklam goder druga naredba obznanila se ne bu, po keh dob anda gospodin lieutnant skupa z transportom jednu pokritu kučiju poslati nakanili su, za to nikakovu teškoču imali ne budu takovu pregledati pustiti. Nu kaj ti se vezda vidi? — —

Junakov. Da vse znati se mora, zato naj dostojaju zbog mladoga Slavija nekak drugač narediti.

Lieutn. Ovde razi se takaj kraļ moj, to dopustiti ne smem, moram — akoprem mi teško bude — moju pravicu proti velikovečniku fantiti. Mladi Slavi dosta okol mene bu obhajal — ali ja ne morem pomoči — dužnost službe vsemu pretpostaviti se mora. Ti ne moraš tam iti, sam budem taki vse opravil.

Ishod jedenajsti.

Prvi i Gašpar.

Gašpar. Zapovedano mi je ov list predati.

Lieutn. Ja idem k tvojemu gosponu — ne dvojim, on bude doma — hočemo videti!

Ishod dvanajsti.

Gašpar i Junakovič.

Gašpar. Gospon Junakovič, kaj se je pripetilo?

Junakov. Vidiš, prijatel, vnogi su srditi, gda se je kaj pripetilo, moj pak gospodin lieutnant je srdit, da se nikaj pripetiti ne mre.

Gašpar. Same zganke!

Junakov. Ravno takve zganke, kak na priliku zakaj ti, ne pak Matič lieutnantu list donesel jesi.

Gašpar. Pustimo — vre i to zadńič bumo vidli.

Junakov. Vidiš, mlada lesica vlovi se taki na železo, stara pak vre z dalka diši ono, ako taki najbolše meso tam naleče se — hodi, ja moram takaj k vam z mojem starem rańenikom iti. Ti mi ga pomoreš peļati, budeš imal najem vu nebu.

Pokaz četrti.

Ishod prvi.

Slavi (sam). Još ńega ni? za jednoga prijatela dosti leno! Dobri Bože! Mene ravnaj; vezda mi je priskrbeti sina mojega, ńemu vekivečnu sreču, meni veseļe spraviti. Dopusti me spametno narediti; — naj bu ov ali on človek, naj bu doma ali vani, samo naj bude dika sebi i meni. Kak je to, da on z lieutnantom tak dalko došel je, je li ov oficir napeļan od mojega švogora ali iz prijatelstva greši? Ako je to, pošteńe i spameten razgovor ńega na bolši put dopeļaju: kani mi pak sina zapeļati, svu samo hasen iskati, razmečem ja prijatelstvo; sinu mojemu oči — — negdo ide — oha on je.

Ishod drugi.

Lieutnant i prvi.

Slavi. Samo vnuter, grof lieutnant! Oni su zaisto mislili, da ovdi mene ne najdu, neg dobro —

Lieutn. Ravno sem hotel vezda z ńimi govoriti, gospodin velikovečnik.

Slavi. Kak mi se vidi, hočeju z menum na samom govoriti? bil bi mogel ja vrata zapreti prez ńihovoga potrugeńa — —

Lieutn. Ne dvojim! Vezda imamo nekaj drugoga, gospone! Oni su opšanili kraļa mojega z onum prepovedjum na vrata varaška postavļenum, to ne morem prepustiti, moram zadovoļščinu imeti.

Slavi. Preveč naglo, gospon lieutnant, prosim jedno malo tihleše.

Lieutn. Gospone, meni slobodno govoriti, kak hoću, i oni se budu k tomu prilagodili, ako ńihovu prepoved nazad ne vzemeju.

Slavi. Gospon lieutnant! ja sem pripraven z ńimi se spomińati, ono je drugi stolec, pak naj počmeju govoriti.

Lieutn. Kaj znamenuje to, gospodin velikovečnik?

Slavi. Vse, ako oni hočeju, — tulikajše nikaj — — kak goder zapovedaju.

Lieutn. Anda. Ja mene vizitirati ne morem pustiti, ako ne ću, da mojega gospona pošteńe razi se i ja potlam teško odgovarjati moram.

Slavi. Oni mogu prez vsake teškoće othajati, kak brže mi povedu: Je li pošteno pomoći jednoga oca sinu mučeč skočiti? Dosta, gospon lieutnant, ja znam vse i to iz vust moga sina — prosim, naj sedeju. Oni su grof rođen, neg naj puste vezda na stran misliti, da porod ali haļa ģeģernost zavdati more. Onda naj premisle sami, koja stranka zmed nas zbantuvana biti mora.

Lieutn. Ńihov sin, vele oni?

Slavi. Tak je, moj sin, koji ńihov prijatel je i tvrdno štima, da ńihovo svetuvańe ńega zapeļati ne će.

Lieutn. To ne, kak je Bog na nebu.

Slavi. To presuditi spustil je na me moj sin. — Anda, gospon lieutnant, kajti moj sin ńihov prijatel je i iz toga zroka oni takaj svoju pomoć ńemu ponudili jesu, vezdašni naš spomenek zbog sreće tretjega, koja meni kakti ocu, ńim kakti prijatelu draga biti mora, naj dokonča. Zato potrebno je srditost na stran ostaviti.

Lieutn. Gospodin velikovečnik! poleg ńihoveh reči bi moral zvan mene postati — hočeju morebiti z menum šaliti? tak — —

Slavi. Ne, za istinu! Rekel sem ńim malo predi, da moram za sreću sina moga dokončati, mogu znati, da jeden otec vu takvom poslu ne misli na šalu. — naj sedeju. Moj Vincek anda tvrdno naprvo si je vzel, da soldat postane; ovu službu on za najvekšu diku, koju vu živleńu zadobiti more, drži.

Lieutn. Prav ima, kakva vekša dika je neg drugem živeti? Ovak človek pokažuje dužnost svoju, koje zvršavańe gledeč na općinu ńega razum naravski vuči.

Slavi. Nimam suprot tomu nikaj, soldački stališ potreben je, naj mene ne sude takvoga, da bi drugač mislil; zvrhu toga, znam ja, dali su oni mojemu sinu dosta vpučeńa. Neg kaj meni čudnovitešo je, ńihovo napučavańe išlo je tak dalko, da ńega z sestrum ńihovum spoznanoga i tak buduču sreću ńegovu vučiniti hočeju. Ja krepošti

sestre ńihove čul sem i verujem! Oni jesu grofovskoga roda, koga dostojno vsigdar preštimavam. Ja pak sem iz jedne patricijuške familije ovoga slobodnoga varaša, kojeh morebit falinga je, da vu svojem kotaru nikomu vekše od sebe preštimańe dopustiti ne čeju.

Lieutn. Ravno otud biva, moja gospoda, da plemenitu decu tak beže.

Slavi. Morebiti, kajti se bojati imamo, da ako plemenita deca vu naše familije dojdu, to samo zbog bogatstva biva, koje kada vu rukah imaju, nas čisto zameču. To bi se z mojem Vincekom pripetilo, ar kak drugač on vu tak visoku familiju stupiti vreden bi se sudil?

Lieutn. Vreden on je, da krepost ńegvu moja familija za svoju preštimava, ima dare narave, koji ńega čoveka negda vu častih i zasluženah visokoga kažu, ovo z prilikum vse dojde, kaj više dike moja familija potrebuvati more? Sram naj bude vsakoga plemenitaša, koj vu drugomu nikaj preštimavati ne zna neg plemenitu krv.

Slavi. Dobro misle, gospodin lieutnant, neg naj dopuste nadaļe — oni vre duže vremena vu ovom varašu zadržavaju se; kajti ja nikaj vu ńih zločestoga, naj oproste mi ovu reč, spoznal nisem, bila je ńim vsigdar hiža moja otprta — —

Lieutn. Gde ja dosta dobra prijel jesem — —

Slavi. Naj me puste izgovoriti — kajti anda vsaki dan z sinom mojem biti su mogli i ńega obilneje poznati, lehko se je pripetilo, da videč jeden drugoga čuti i slogu srca prijateli postali su. Verujem, da ono istinsko je bilo — — istinsko pak prijatelstvo pomoči želi. Čuli su żeļu sina mojega, moju vendar misel znali nisu. Otud nastalo je jezero teškoč, mene su oni, koji bi me najboļe poznati morali, ńim spisali kakti tvrdoga čoveka, koji vse pregańa, plemenitaša ali pak soldata niti videti ne mre — — zato bilo je svetuvano mojemu sinu, da mene dopuščeńa naj ne pita, oni pak ńega mučeć otpeļaju i onda zadńič ja privoļiti pritrucan budem.

Lieutn. Istina je od reči do reči, ali i ja nisem vu tom čisto vu tom nedužen. Iskal sem poleg toga hasen moju — moj stališ ni jako vrli — jesem, istina je, grofovskoga roda, ali moj otec ostavil je sedmero dece, nikaj pak imetka, bilo mi je milo sestre moje, ja takajše ufal sem se — —

Slavi. Kakvu pomoč, to je videti, da svojļubnost činov našeh ravnitelica — neg vendar pri ńih dobro pokrita, — med tem toga ovo valuvańe, da bogati nisu, je ńim na diku, tak veli vsaki pošten človek — — vezda mi naj još jedno pitańe dopuste, jesu

li oni za dužnost prijatelsku i pravičen pred Bogom čin držali pripomoči sina jedinoga od oca svoga otrgnuti, kaj da bi se bilo pripetilo, kakvo itak dobro od onud ufati se je moglo. — Ja jesem na vnogo pripraven i više puti vu srditosti nagel, bil bi Boga na fantlivost zazval, sreču sinu preklel, ishitil ńega iz odvečtva, iskal po varašu kakvo siromaško dete, koje stareše svoje poštuvati ne zabi, ńemu imetek moj dal; — naj znadu, da i ńih kakti pomočnika grehote nijedna pravica oslobodila ne bi, najmeńe pak pri kralu ńihovem, kojega, kakti človeka samo premišlavajuč, vre za najvredneśega držim; naj bi onda pomogli oni prijatelu, kojega tak slepo prepasti pustili su, kojega greh, tuga, nevola do konca bi zatrla, vu zdvojnost postavila i na skradńi vuri sebe i svoje prijatele preklińati trucala. Ah i živleńu mojemu konec brzo bi došel. — On pak bedasti i nesrečni tolnačnik moral bi iz oči mojeh i vse druge rodbine pretiran po širokom svetu vu starosti svojoj bluditi. — Z rečjum — oni bi, moj gospone, sebe i jednu celu nekrivnu familiju, koja ńih vsigdar prijatelski prijemala je, na nikaj bili spravili.

Lieutn. Naj prestanu. Srce moje već podnašati ne mre — naj zabiju moje nakańeńe, dapače ime moje — ja nisem vreden —

Slavi. Pravo, drečni mladenec! pravo! je ńihovo srce geńeno? dobro meni, dobro sinu mojemu — nisem se vu ńih vkanil! — jesu još prijatel Vinceka mojega? —

Lieutn. Ostanem do smrti.

Slavi. I ja vse dopuščam — privolujem na vse, kaj oni za buduči žitek z ńim dokončali su, naj ga nadale ravnaju, naj ga vpučuju, ter tak sebe istinskoga prijatela kažu.

Lieutn. Ovo čuti najdrakše meni je. Hvalim ńim, kak prijatel hvaliti more, prosim još jenkrat, naj otprostiju meni, naj otprostiju sinu svojemu, zapelani jesmo bili. Ravnali se od vezda budemo, da zadržavańe naše hvale vredno bude.

Slavi. Ne dvojim vu tom, ja končemar od moje strane vu othrańeńu sina nisem faliti nikaj pustil. Znam, kaj se ńih dostoji, da i oni ńemu na dobro svetuvali budu. Dosta je, mi smo ludi, jesmo prijateli. Od ove pak vure jemlem ńih za rodbinče moje, ńihove duge vse isplatim.

Lieutn. Je li je moguče? ja nimam reči, z kemi zadosta ńim hvalil bi — — moja zahvalnost, moje zasluženje ńim bude.

Slavi. Vezda već drugo činiti ni, nego da mojega Vinceka z vsem potrebnem spravim i pri dvoru kralevskem obilneše za

ńega preskrbim. oni med tem toga mogu dopušćeńe prositi za jedno šest tjednov ovde ostati, doklam se vse dokonča, ter skupa oditi budu mogli; prosim tulikajše, da od toga z Vincekom, još meńe pak švogorom mojem nikaj ne govore; denes budu pri obedu pri meni, onda se vse otprlo bude. Vezda razidemo se, od denešnega anda dneva prijatel moj i naskorom više — naj imaju vu me zaufańe, budem ńim vsigdar rad služil.

Lieutn. O viteški človek! kulika je dobrota ńihova — vezda su me oslobodili od puta skvarjeńa, dali meni preštimańe i vesele, nigdar ja mojega grešnoga čina ne bi bil tak premislil.

Slavi. Ako sem zaslužil prijatelstvo i zahvalnost ńihovu, tak prosim od toga vsega več nikaj misliti. Anda denes još videli se budemo. Ha ha ha, skorom su zabili sužńu ńihovomu slobošćinu dati, sreča, da i oni zavezani othađaju. Naj otpreju, naj idu brzo, da ńih gdo ne spazi, i ja hoču brzo moje pištole spraviti. Denes k obedu.

Ishod tretji.

Slavi i Vincek.

Slavi. Hvala ti, Bože! putuval sem ne znajuči, je li put prav pela, ter vendar došel sem k pravomu mestu. Ov človek misli pošteno, ni Vinceka pokvaril. Ti pak, nesrečni švogor, koji grešnoga čina sam navučal, povekšuval jesi, ali kaj se hoču tužiti? — vse je dobro izišlo! hej! ni nikoga ovde?

Vincek. Kaj su zvali, dragi japica? ni drugoga bilo pri redu.

Slavi. Pak ravno ti, Vincek, mene na sreču čuti si moral? ti nisi dalko od vrat bil?

Vincek. Dragi japica!

Slavi. Kak deca vse rada bi znati! moj Vincek bi bil rad čul, je li otec, on stari medved, prijatela razdrapal, ali vu hižu več dojti prepovedal? je li skoro vu varašu službu prijeti bi moral?

Vincek. Moj gospon japica! zakaj mene vu dosta velikem trpleńu hočeju bole — —

Slavi. Trapiti, reči hočeš? ne, hoču vendar, da iz obraza oca tvojega suditi se vučiš! — Ne potrebuj vsigdar od stareših, da tebi svoju misel taki izrečeju, ar je zamučati više puti zrok, pazi anda na oči ńihove, ter videl budeš hvalu ali kudeńe tvoga zadržavańa. Vincek, to i na potlam hasnelo ti bude. — — Mi imamo denes pri obedu stranske, želim, da vse z redom išlo bude! i onda povedal bum, kaj z tobum mislim. Trepeči!

Ishod četrti.

Vincek, Bogudrag, Junakovič i Gašpar.

Vincek. Trepeči! i to mirno, ter smejuč zrečeno. Vesela je ova meni reč! bude on meni privolil, on dobri otec! — Ali zakaj Ratovič nit reči proti meni ni zrekel? Čudnovito, da bi on kaj meni povolnoga bil čul. Gdo to ide sim vu hižu?

Junakov. Samo mahom! ni se treba bojati, on je zapovedal. — Ha, ha! naj ne zamere, mladi gospone, da mi ovak mahom vnuter došli smo. Ne bi bili včinili, da nam gospodin otec ne bi bil zapovedal. On bi rad z ovem starem soldatom govoriti.

Bogud. Sram me je vu oveh cundrah pred ńih dojti, ali je ovo vse moje blago; došel sem na zapoved gospodina velikovečnika, najbole pak zato, da mojega siromaškoga sina od krivńe oslobodim.

Vincek. Kaj? On mladenec, koji sim na sud dopelan je, je vaš sin?

Bogud. Je, prav dober dečak, nikakve hmańice podvržen. Navčil se je nevole trpeti, ali nigdar iz svoje dužnosti spozabiti.

Vincek. Kaj ste pak vi za jeden človek?

Bogud. Drugi neg misle. Kaj vezda jesem, to vidiju na žalost moju — negda služil sem vu časti. Rońen sem vu ovom varašu.

Vincek. Vu ovom varašu? Kak se zovete?

Bogud. Naj ne potrebuju toga od mene znati, imam moj krstni list, ńega vre pokažem, poklam kam videlo se bude, da moj sin kriv ni; ar bum prosil, da bi med siromake ovoga varaša mene vzeli.

Vincek. Morebiti imate ovde rodbinu, koja bi vam pomogla?

Bogud. Ali morebiti iz mene sramuvala se! Ah, moj gospone, bogec retko krat najde rodbinu, akoprem jedna ista krv po ńegveh žilah teče, vendar ga zamečeju, kak brzo rastrganu opravu na sebi ima.

Vincek. Znimlu se vendar nekoji — ne ču vam biti neprilečen, ter vaše skrovnosti obilneje spitavati. Nate, prijatel, dojdete pak k meni vsaki tjeden jenkrat.

Bogud. Dragi gospone, blagoslov bokca je najzvršeneši. Morem valuvati, da ńihovo dobro čińeńe osebujno mene genulo je. Bog ńim plati jezero krat. O da bi znali, kak to teško je — naj bu — nikaj više! — Privčil sem se nesreči mojoj. Pravični Bože, hoču tvoje vudarce z trplivnostjum podnesti — vzemi samo pod obrambu tvoju mojega Juricu, da ńemu se zlo ne pripeti! —

Gašpar. Mi nismo prav sim zašli, gospodin velikovečnik čaka vu drugi hiži.

Junakor. Prav dobro jesmo zašli, Gašpar! Ov mladi gospon pokazal je ovde svoju milostivnu ruku.

Vincek. Drugač ne more mladi gospon činiti, ar mu je milosrdnost prirođena. — Gospodin velikovečnik zapovedal je, da vas tam otpeļam. Hote, notarijuš vre drži pero v ruke, sedi napuhńen, kak da bi vezda treh kraļev tabora dokončati hotel — ali gospodin je vesel — hote, ako ste samo pravični, ne bojte se nikaj.

Ishod peti.

Ciprovič i prvi.

Ciprov. Tak je prav, to je lepo, bogečke maže, soldati i smetje vu ove lepe hiže! To zaisto moraju gospon Gašpar te tepec biti, koji ńe nuter je dopeļal.

Gašpar. Ravno ja na zapoved gospodina!

Ciprov. Moral bi človek od jada popucati, segurno pak zmed oneh tolvajčičev! naj bi si je tam na večnici sudil i ražal, neg ovde doma! Ovak človek nit za živleńe seguren biti ne more.

Bogud. Gospone, naj ne zamere, to morebit na me samoga spada. Ja jesem siromak, to vidi vsaki — ali i pošten skupa — to, istina je, ove cundre na meni potvrditi ne mogu.

Ciprov. Aj, hote, hote! to se vre zna, da vi vsi pošteni jeste, imate jezero prepovesti vaše nesreče vu torbi; med tem toga vendar vsi ste si sami zrok vaše nevoļe po malovrednom živleńu vašem.

Bogud. Gospone, naj se ne puščaju vu sude Božanske! — Dosti kaštige, da iz vrhunca sreče tak globoko opal sem. O gospone, nigdo ni od toga seguren.

Ciprov. Ha, ha! jes ja rekel, prepovesti — nu tak počmite povedati.

Bogud. Gospone, niti reči iz vust mojeh, i krajcar iz ńihove ruke žuhkek bi meni bil, akoprem vmirajučega vu živleńu zdržal bi, bi bil kakti ogeń goruči na duše moje — ne bi ńega vzel nigdar. Hote, prijateli, peļajte me k velikovečniku.

Junakor. Tako pravo, hajde, starče!

Ishod šesti.

Ciprovič i Vincek.

Cipror. To je jeden tepec zvrhu vseh tepcov! Ha. ha! gizdav bogec, kak to lepo ide skupa.

Vincek. Ov človek vidi mi se prav pošten.

Cipror. Ti tak misliš, kajti mehko srce imaš. Da bi kaj vu ovem tepcu bilo, ne bi moral od hiže do hiže prositi. – Neg naj bu, kak hoče, ja imam nekaj vrlešega z tobum govoriti. Je li vre znaš, da su naši koncepti vragometno nam zmešani? Zestal me je malo predi notarijuš, pak povedal, da moj gospon švogor dal je prepoved, da nigdo prez ńegvega znańa końe imati, niti kučije čez vrata varaška prez vižite prepeļati ne sme. Zato denes večer teško bude kaj.

Vincek. Vidiju, dragi vujec, da našemu nakańeńu vse suprot je.

Cipror. O nekajda: mene! Čakaj samo; šegu proti šegi, stari ne zna zaisto nikaj; drugač bi se vre bil nad nami zromatal. To samo on čini soldačkem oficirom, bi rad ńim pokazati, kak on velika stvar vu ovom varašu je. Ja sem vre pisal lista na moju svest Kosičku, da mi naj zutra večer svoju kučiju z četiremi końi k vratam varaškem blizu pivarnice postavi. To si ne bude on nigdar mislil, pak si onda slobodno naj vsega varaša końe zadrži i, ako mu se dopada, vu dim obesi.

Vincek. Ako pak on na ovakovo nakańeńe sumļu bi imal? Onda –

Ciprov. Samo da ne bi jajce spametneše hotelo biti kak kokoš. Vre mu ja pokažem, da ja ovde gospon jesem; vendar bi poleg svoga pera izgladel se, da ja za jesti pri hiži ne skrbim. Vezda hodi z menum, ter poglej, kaj vse tebi pripravil jesem. Hodi!

Ishod sedmi.

Slavi, notarius, Gašpar, Junakovič i Bogudrag.

Notar. Tak je, milostivni gospone, ova tadbina more se praeter propter na 10.000 rajniški preceniti poleg špecifikacije, koju samo z vekšega popisal sem — vse zlate posude, drago kameńe, vnožina srebrneh anatematov –

Slavi. Tak velika tadbina ne more dugo zakrita biti. Mi zadńič to zeznamo, z tem leže, da poleg govoreńa onoga maloga dečka ńegov otec zna, gde oni tolvaji zadržavaju se.

Notar. Ah, visoko poštuvani gospodin velikovečnik, naj, prosim, ne vereju vsaki babji pripovesti; to su samo pretekstuši, samo pretekstuši. Onoga staroga potepuha ne budu segurno našli. Kak sem rekel, naj samo meni dopustiju više oštroče athibirati, vre si bude drugač popeval ov dečec.

Slavi Bože moj! kaj nimaju oni pred očmi tulike pelde vseh velikeh kraļev, koji ne samo oci svojega puka ozivati se, nego i takove kazati se žele? Oni su one vsakojačke fele mučeńa zatrli, kajti mislili su, da človečneše je, ako kakov malovredńak negda kaštige mine se, kak da bi jeden nedužen pod najčutlivešemi mukami valuvati grehotu pritrucal se, koju nigdar včinil ni. Zvun toga kaj ni tak jakeh ļudi, koji vse ove muke podnesti moreju?

Notar. Ej! naj se samo one dobro apliciraju.

Slavi. Takve meštrije ne znam, vučiti se ńe takaj ne ču. Nu Gašpar, je li on človek totu?

Gašpar. Je z Junakovičem.

Slavi. Naj idu vnuter: naj sedeju, gospon notarijuš, i pero v ruke vzemeju, treba je vse postaviti ad protocollum.

Junakov. Ovo sem dopeļal, gospodin velikovečnik, toga viteškoga soldata. Neg stati dugo ne mre na svoje škrakļe!

Slavi. Sedete se, moj človek, na ov stolec — ti pak ostupi, prijatel!

Junakov. Dobro, gospodin velikovečnik, neg vendar vani počakam, ar kak brže gotov bude, vzemem ga z menum k obedu.

Slavi. Vi jeste sina z vami sim dopeļali?

Bogud. Tak je, gospodin velikovečnik! onoga istoga, koji ovde zbog tadbine drži se, neg vendar kriv nije.

Slavi. Bude se vidlo — vezda povečte mi: kak se zovete i od kud ste?

Bogud. Na ova pitańa morem lehko potlam odgovoriti, vezda hoču najprvič povedati, kaj najpotrebneše je. Kad ja denes proti zorji na vulici pod jednum strešinum ležal sem, čul sem iste tolvaje, koji cirkvu razbili su, dokončati, da se oni vu ribičkom selu pri Juri Kurtelija zestati i onde dela napraviti hočeju. Zato vu ovem poslu nije vremena gubiti!

Slavi. Hvalim vam na povedańu. Ako je istinsko, ne budete se žaluvali. Naši katane naj taki zasedeju, stražmešter naj dojde k meni po naredbe, dr̄čite brzo, vu pol vure mora biti vse gotovo.

Bogud. Po tom lehko se vputili budu, da ja i moj sin čisto nismo pripravni kakvu krivńu vučiniti.

Slavi. Ali zlata posuda vu rukah vašega dečaka morala je sumlu zrokuvati.

Bogud. To je istina, ali naj pitaju one, koji ńega vlovili jesu, je li ni on istu posudu vu ruke očitno nosil, da ńu gospodinu velikovečniku preda.

Slavi. Vaš sin rekel je, da jeste ovde rođeni.

Bogud. Prosim, gospodin velikovečnik, naj me to povedati ne sile. Dosta naj bude, da ja pošteno i verno služil jesem. To kažu ova znameńa, koja od teškeh ran vu više hareeh prijeteh ostala su.

Slavi. Pak kak vidim, mesto plače ostali ste prez kruha.

Bogud. Tak je. Kaj me još nesrečnešega čini, je, da morebit sam meni kriv jesem. Da bi bil k vremenu prosil i, kaj iskal sem, ne istrucati hotel, morebit — ali naj bude, vezda je več kesno. Došel sem sim, da bi mogel vu špitalu moje domovine mesto isprositi.

Slavi. Vaše ime?

Bogud. Bogudrag zovem se.

Slavi. To je krstno ime!

Bogud. Pridovka — bi li ńega smel zamučati, doklam zeznam, je li još kakva rodbina moja vu živleńu, doklam iz nejnoga ponašańa i glasa spoznal bi, je li bi se sramuvala jednoga siromaškoga bokca za rodbinče prijeti?

Slavi. To ne more biti, moj človek! Meni se mora pokazati, je li vi zaisto odovud rođeni jeste.

Bogud. Naj mi otproste, gospodin velikovečnik, ńihove reči jesu tak dobre, tak človečne — o, one mi zavdavaju zaufańe i vesele vu srcu — vse, vse ńim očitujem, dapače moj krstni list pokažem, jedini ostanek prešestne moje sreče. Je li smem prositi, da mene samo ńim zaufati morem?

Slavi. Iz srca rad, prijatel. Zaisto ov človek smili se meni. Moj gospon notarijuš, naj ńim teško ne bude nas za mal čas sameh ostaviti.

Notar. Caveat, amplissime domine proconsul, ne solus remaneat cum hoc homine — habet faciem nequissimam.

Bogud. Gospone, razmem to ja. O to mene muči, to žalosti! — Anda ovakve cundre samo malovredńake pokrivaju? Moj gospone, siromaštvo je više puti jeden oštri kamen, na kojem srce čisti se — imaju kakvu protimbu vu meni, gospodin velikovečnik, tak naj pošleju mene z mojem sinom skupa vu temnicu, onde hočemo radi čakati, kaj zvrhu nas dosudi se.

Slavi. Još jenkrat, gospon notarijuš, naj nas ostaviju.

Ishod osmi.

Slavi i Bogudrag.

Slavi. Povedajte, vezda smo sami!

Bogud. Ne zevsema! ar on, koji sam istina je, nas čuje i bude za moju nedužnost stal. Smem pitati, je li gdo ovde iz hiže Slavija žive?

Slavi. Slavija?

Bogud. Slavi, ar tak zval se je moj otec. Imal je dva sina. Moj mlajši brat zval se je Tomaš, ja Jožef; to potvrǵava ov krstni list. Gospodin velikovečnik, isto ime moje premenil jesem, da zeznam, je li brat moj žive. Ako je živ, pred ńegve oči dojti ne bum se podufal, ar zbantuval sem ńega jako i ne donašam za tulikemi letmi na pomireńe nazad nikaj drugo kak siromaštvo, potreboču i špot. Prosim ńih, viteški gospone, ar vidim, da milo ńim je tja do suz moje nesreče, prosim, naj se smiluju iz mene nevoļnoga, naj mi daju samo tuliko, da moje teško živleńe z suhem kruhom zdržavati morem. Ali naj se vzemeju i za sina mojega, jezerovrstnu plaču gori pri Bogu spravili si budu i onda stoprav, kada kosti moje vu zemļi prhnule budu, naj povedu bratu mojemu, ako žive, ovu skrovnost, naj mu obznane moje kajańe i ļubav proti ńemu, koja mene tja vu grob sledila je. Naj mu pokažu ńegvoga nedužnoga bratiča, da ńegov otec spokoril se i ńega zaklel z dehńeńem vumirajučega, naj dečaka ne ostavi, ali kak je meni? kaj blizu je zadńi čas moj? — ne vidim više — hiža na okol vrti se — —

Slavi. Hej! hej! Gašpar, brzo, postal je zamrtev — prez dvojmbe nikakvu hranu —

Junakov. Ni zaisto tri dni zadosti jel!

Slavi. Slaboča je ńega obladala — primite — na prvu postel — vzemite najbolšega staroga vina i kruha beloga! — Bože! Bože! ne pretrgni moje veseļe, ovo — ovo tak veliko nečakano veseļe.

Pokaz peti.

Ishod prvi.

Slavi i Gašpar.

Slavi. Gašpar! kaj dela stariį?

Gašpar. Za jednem dobrem gučajem vina počel je k sebi dohaǵati, gledel okolo po hiže i pital: gde sem? Prosil sem ńega, naj se

*

vmiri, dodrčal je taki mali, pokleknul k ńemu i plakali su se jeden na drugoga. Nit moje oči suhe biti nisu mogle — ravno vezda sem ńe ostavil.

Slavi. Hodi vezda i skrbi, da vsa najlepša k stolu pripravļena budu! Reci, da kak jedna vura zbije, jestvine naj nosiju se.

Gašpar. Na kuliko peršon budem prestrl?

Slavi. Na šest.

Gašpar. Moramo li lepšu opravu obleči?

Slavi. Tak! Još jedno, pogodi mužikaše k meni, naj igraju, pušu, da vsaki pita, kaj to opslužava naš dobri velikovečnik, ter potlam zezna, da Bog meni denes včinil je dan veseļa i radosti.

Gašpar. Slobodno i stranskoga vina donesem?

Slavi. Kuliko hočeš, naj se denes vu vsakom kutu pije obilno, da veseļe moje vsem znano bude, gdo goder hoče se denes z menum veseliti, je meni dober gost.

Gašpar. To bude denes nekaj osebujnoga, akoprem nigdo zmed nas zroka ne zna.

Slavi. Dosti zaran zeznate. Ja idem za jen čas gosponu notarijušu Istiniťiču, pak taki nazad dojdem.

Ishod drugi.

Gašpar i Ciprovič.

Gašpar. Naj vezda se človek kaj z toga navči. Da ne bi ja gospodina poznal, segurno ne bi znal. Aha, imam ga — katani morali su denes ishajati, to ti bude stanovito za jednoga velikoga gospona vpeļati. Zvrhu toga razregeni su soldati po vulicah — vele da zbog tadbine, ali ne, to mora biti zbog istoga velikoga gospona, koji inkognito ide, ali stari je šegav! Juhe! denes bu prikazov na piti obilno.

Ciprov. Dečko, ti ali tvoj gospon moral je obnoriti.

Gašpar. Ja ne, ar vse poleg zapovedi činim. Taki bolšu opravu oblečem, akoprem gospodin iz zroka toga sebi skrovnost dela, vendar sem ja ńega pogodil, mislim ja — znam ja to — —

Ciprov. Nu kaj znaš?

Gašpar. Sim dojde jeden veliki gospon inkognito, koji pri nas obedval bude.

Ciprov. Jeden veliki gospon, pak meni nikaj od toga povedal? Kaj on z mene norca napraviti hoče? Tak je, zato on meni povedati ne če, da mene vsaki stranski iz vsagdašńe ove oprave samo za kakvoga kasnara preštimava, nit meni ne zahvali, kada ovde

dobro najel se je. Neg ne bu z toga nikaj. Idem ja, opravim se ja taki lepše: bude meni on moral prvi komplement napraviti, čakaj samo.

Gašpar. Naj čine, kaj najspametneše znadu, za Boga pak, naj me ne prepovedu, gospon Ciprovič, drugač bi ja trpeti — —

Ciprov. Ne, ne, ne boj se; — ali ni ovde vreme gubiti — hoču se paščiti — moram ja toga gospona prijeti.

Ishod tretji.

Gašpar i Vincek.

Gašpar. Štimam, da vu tom nikaj zla nije, ako se jedno malo v red vzeme, moral je to ńemu povedati gospodin zabiti, — kaj bude ovak priprosto pri stolu sedel? — to je istina, još bol̦e bi bilo, da ńegova starinska moda — a to ide mladi gospon!

Vincek. Kak je onomu betežnomu i siromaškomu starcu?

Gašpar. Vnogo bol̦e. Gospodin jako za ńega stoje, mora biti vrli človek.

Vincek. Ima prav pošten obraz.

Gašpar. To ima; neg, mladi gospone, ne budu se denes jedno malo lepše oblekli? Denes imamo stranske.

Vincek. Povedal je meni gospon otec, neg od toga čisto nikaj zapovedal, zato ostanem, kak jesem.

Gašpar. Ali vendar — —

Vincek. To ti pusti na stran.

Gašpar. Dobro, a ja nimam časa, moram još vnogo priprav̦ati.

Ishod četrti.

Vincek i Jurica.

Vincek. Morebiti hoče otec sam svojemi gosti biti, — meni draže, i tak vesel ne morem biti, doklam ńegvo privoleńe ne zadobim. Ufam se, istina je, ali ufańe vkańuje tak lehko kak zdržava. Kaj hočeš, moj mali?

Jurica. Prosim ponizno za otprošćeńe, još ne znam se najti vu stańu, hotel sem slugu poiskati.

Vincek. Nikaj nima. Kaj si hotel z slugum?

Jurica. Moj otec pustil je ponizno prositi gospodina velikovečnika, da bi još za jeden kratki čas z ńim govoriti mogel.

Vincek. Ńega doma vezda ni, neg dojde na skorom. Kak je tvojemu ocu?

Jurica. Vezda prav dobro. Nihov gospodin otec skažuje nam vnogo dobra; vre je i sabola k nam poslal, da obodvem opravu priredi.

Vincek. Je li si se, mali, bojal, gda si na sud došel?

Jurica. Zakaj bi se bojal? ja nis bil kriv, i doklam gospodin velikovečnik z menum govorili su, bilo je vse dobro, ali on drugi gospon, koji prvi put mene pital je, on mora hud biti, grozil mi se je z šibjem.

Vincek. Ti siromaški mali! Na vzemi ovo!

Jurica. Kaj? jednoga rajniška; ah, to je preveč. Bog ńim plati, to je morebiti zadńi put denes, moj otec ufa se vu špital prijet biti, i onda idem ja na delo.

Vincek. Kakvo delo razmeš, moj mali?

Jurica. Prav lepo tkati. Ja budem vsigdar marliv, da morem mojemu ocu dati, kaj zaslužim.

Vincek. Tebe Bog za to blagoslovi.

Jurica. Vendar je to veseļe, ne zasluženе, človek stareše svoje srčeno ļubi. Srečno je to starešem svojem pomoči. Ali mladi gospone! da bi oni samo vidli, kak moj otec k sebi je došel, je celu vuru spal; neg je i postel prav lepa, vino pak — jesem i ja nekuliko kaplic popil, to me lepo topi.

Vincek. Ovo ide moj otec.

Ishod peti.

Slavi i prvi.

Jurica. Ah Bog ńim jezero put plati, milostivni gospone! Oni mojemu ocu živleńe prikazali, meni pak slobośčinu dali jesu, da ńemu podvoriti morem.

Slavi. Nu je li mu boļe?

Jurica. Prav dobro. Neg on sebi želi milošču, da bi ńim sam zahvaliti mogel.

Slavi. Taki, mali! Bi li tebi drago bilo, da bi ja tebe pri meni zadržal?

Jurica. Bi iz pravoga srca, da bi samo znal, da i mojemu ocu dobro je.

Slavi. Obečem ti segurno, da ńemu dobro pojde.

Jurica. O milostivni gospodine, zato ńim prikažujem živleńe moje. Bum se prav dobro držal, naj me potrebuju, kak hočeju.

Slavi. Dobri dečak. Bog te blagoslovi, moje ti dete od vezda budeš, mene slobodno oca nazivaj. Vincek, budeš morebiti srdit, ako ńega za brata tvoga vzemem?

Vincek. Pak oni, moj japica, to mene pitati mogu? Da bi ja ovoga dečaka vre čisto rad nimal, vendar ńihova najmenša žela i vsaka reč bila bi meni zapoved.

Slavi. Moja pak vsa vola je tebe, moje dete, samo srečnoga videti — na skorom — na skorom — hodi vu tvoju hižu, Vincek, bum tebe dal zvati.

Ishod šesti.

Jurica i Slavi.

Slavi. Kaj ti fali, mali, da tak zamišlen stojiš?

Jurica. Milostivni gospone, meni ide vsakojački po glavi. Milošča, koju meni skazati hočeju, je jako velika; nisem ńe vreden, ali da bi ja moral oca mojega ostaviti, tak —

Slavi. Ne, to ne smeš i ne moraš nigdar. Ov tvoj strah čini tebe lublenoga. Nas obodva, obodva, razmeš, moraš jednako lubiti. Ovo ti ista narava zapovedala bude. — Neg za vezda dosti! Hodi k tvojemu ocu, reci mu, da ńega vezda k meni prosil budem.

Jurica. Oh, kak veselil se bude on!

Ishod sedmi.

Slavi i notarius.

Slavi. Dobro stvoreńe! ne mora ovak zakopano ostati, dam ńega zvučiti, i'ako kada vrleša stran ovoga varaša z mene se spomene i posvedoči, da Slavi jeden pošten i pravičen človek bil je, tak naj vu ovom mojem rogaku iste kreposti preštimava. — Kaj novoga, gospon notarijuš?

Notar. Ravno hotel sem ńim z dostojnum poniznostjum povedati, da zmed ostaleh tolvajev još jednoga vlovili jesu. On se je nekuliko duže vu varašu zadržaval i najgeno je pri ńem dragoga kameńa, zlata i ostala druga velika indicia, zove se Makar, famosissimus lurco, na kojega glavu vu više mestah cena je postavlena bila. Hotel se je čez vrata omeknuti, neg na sreču bil je spažen. Branil se je nekuliko, zadńič jako rańen otpelan je.

Slavi. Ali ne smrtno?

Notar. Još se ne zna — vračitel k ńemu je naregen, neg ja mislim omnimode, da bi se moral z ovemi dvemi lajhari taki konfronterati.

Slavi. Od kojeh dveh lajharov govore oni?

Notar Od onoga staroga bokca i ńegvoga sina, ar oni jesu segurno, ni faller, complices facti.

Slavi. Za segurno?

Notar. Niti dvojmbe ni.

Slavi. Po keh dob tak je, moramo ńe anda konfrontirati, neg stopram po poldan. Imaju li prva sudbena acta pri sebi?

Notar. Quid ergo? zapovedaju morebiti, da prečtejem?

Slavi. Vezda ne, prosim pak, da denes pri meni obedvaju, budu morebiti vidli dogođeńa, koja ńihovu zvučenost zevsema zvršeno potvrdila budu.

Notar. Ah, prosim ponizno, vnoge dike za me — kaj če drugač biti? kada ovak človek jedno četrdeset let in officio laborera i na mirom vsakojačkemi teškemi inkvizicijami i eksekucijami proti ovakvomu malovrednomu smetju ima, mora zadńič ńihovu fiziognomiju ex fundamento navčiti se. Exempli gratia: on stari bogec, oni morebiti ne budu meni veruvali, ali živi tepec gledi ńemu iz oči, nekakov vražji obraz, znameńe na licu najškureše malicije, morebit je četiri vre ļudi zaklal. Ha ja dršćem, gospodin velikovečnik, malo predi jesu se jako eksponuvali, da z ńim samem ostati hoteli su.

Slavi. Osupnuti se moram nad oštročum oči ńihoveh. Zaisto ne bi bil moral prez ńih z onem človekom ostati.

Notar. Smem pitati, kam su oni ļudi dospeli? ar mi je iz večnice poručeno, da sin takajše k ńim dopeļan je.

Slavi. Je to ńim za istinu povedano? Segurno, čisto prāv k meni je dopeļan, neg kaj osebujneše je, hoču ńim ove ļude još pred obedom dopeļati. Prosim, naj jedno malo počakaju. Hahaha ovoga prevučenoga človeka!

Ishod osmi.

Notarius i lieutnant.

Notar. Tartarorum! Je li istinito mene je hvalil velikovečnik, ali morebiti hotel je samo zešpotavati se? Probabilius ovo zadńe — aj, aj, z ovem vragom ni nikaj početi moči. Nigde ne pokaže nikakvu falingu, vre dugo pazim na ńega, ar ga ne trpim kakti čemera. Vsaki dan pričimļe kaj novoga, samo da naše starinske i stotinami let potvrģene consuetudines, privilegia i blažena excurrentia zatrgnuti more. Mreže ńemu na meru podlečujemo, ali nit truda' si ne zavda, da bi se na stran vugnul; vsigdi segurno staje; jak je, jak. — Ah sluga ponizen i nevreden, visoko rogeni gospodin grof, meni najpreštimaneši gospon lieutnant. Jesu morebit se rasrdili? ali ja prosim za otprošćeńe, ni moja krivńa —

Lieutn. Zbog česa se bi rasrdil, gospon notarijuš? Ja ńih stanovito ne razmem.

Notar. Aj, aj, to je bil vragometni afront końe prepovedati i na vrateh — —

Lieutn. Tak je to ravno na me spadalo?

Notar. Ne drugač, gospon velikovečnik je takaj z tum prilikum nekaj takvoga izrekel — ali ja ne bi rad zrok kakve svade biti.

Lieutn. Nu, nu, gdo bi bil to štimal? neg vendar ni ošpotal?

Notar. Ah, jeden zmed nas ne će nijednoga gospona ošpotati.

Lieutn. Kaj budu oni na to rekli, ako ńim zaufano povem, da ja vre za tem z velikovečnikom govoril jesem, da ńegve zroke čisto pravične nahağam i da ov človek pod nebum Boga zevsema vrli je, vi pak, gospone, jedno nevoļno, nespačno, odurno, nepošteno stvorjeńe med vsem, kaj sunce rasvetuje?

Notar. Protestor in omni formalitate juris, gospon lieutnant, to znamenuje špotati!

Lieutn. Da vi jeden ogovorlivec, jeden od vkanļivosti na čelu zaznamenuvan tepec jeste, kojemu, da bi se moje ruke zasmraditi ne bojal, vse kosti strl bi.

Notar. Moram depreceerati. Ńih milosti mene krivo razmeli jesu.

Lieutn. Preveč dobro razmem ja vas, gospone! Vsaka žila vu vas od hmańice prevzeta je, znam vaše zločeste čine, da zaloge prijemļete — interese zbijate — —

Notar. Ja? To ne, gospon lieutnant!

Lieutn. Znam vse: moja srebrna sabļa stoji pri vas, kume, pod imenom židova Izraela.

Ishod deveti.

Slavi i prvi.

Slavi. Vre ovde, viteški grof! Dobro došli! I ja med tem toga moral sem van iziti, nekoje prepiske autenticerati dati po jednom notarijušu.

Lieutn. Zakaj su se sami trudili? Ńihova čast — —

Slavi. Ni včinila, da bi zabil hoditi — nekak brže to biva, kak da bi po trečem naručal.

Lieutn. Kaj nisu ov gospon takajše notarius publicus?

Slavi. A jesu — neg kaj se je pripetilo? Ńihovo vangledańe i pitańe nikaj više znamenuje? Gospon notarijuš drži se, kak da bi iglice po zemļi iskal.

Lieutn. Nikaj više nego da spoznal sem, kak ov človek ńih srčeno ļubi.

Slavi. Ne več? Ah to znam od predi. On tak mene ļubi, da bi me rad vu kupice vode vtopil.

Notar. Nequaquam, visoko poštuvani gospodin velikovečnik!

Slavi. Misli se ne plačaju! Ļubiti i odurjavati je moči, ali človek mora miren biti, ako stanovit je, da nikakvoga pravoga zroka za odurjavańe dal neje: nit ńega stanovito dal nisem. Gospon notarijuš, povedam ńim naprvo, da na potlam na vsaki ńihov koračaj marlivo pazil budem, — zutra više. Denes naj budu vsi skupa svedoki mojega veseļa i skupa velike vučenosti gospodina notarijuša, koji —

Ishod deseti.

Ciprovič i prvi.

Slavi. Kaj ste, moj švogor, z vas napravili? Kam se spravļate vu toj opravi?

Ciprov. Pak još pitate, vendar ste hoteli meni špot napraviti, ter jednoga velikoga gospona pri sebi imati, ja pak naj čez vrata nuter lučem?

Slavi. Kaj za jeden veliki gospon?

Ciprov. Hote samo, hote, ja znam vse — ne bu z toga nikaj, jok! Kaj vas je sram z vašem švogorom?

Slavi. Ne švogorom nego z vašemi čini sto put na dan.

Ciprov. Tak li je? To je lepo! Kaj sem ja za nikaj ovde? Eh vrag vam — Bog budi z nami i sveti Krst! Čije blago ovde troši se, ha? Ali kaj vidim, oni, gospodin lieutnant, ovde — kak je to? Razmem, razmem — zbog toga velikoga gospona —

Slavi. Dobro, dobro, imate, kad vam se tak hoče, i ja vam taki pokažem onoga gospona. Hej, dopeļajte mi staroga z svojem sinom! Moj sin naj takaj doli dojde.

Ishod jedenajsti.

Gašpar i prvi.

Ciprov. Kada budu odhajali?

Lieutn. Ne budem odhajal.

Ciprov. Denes ne, kajti mi imamo veseļe ńih pri nas imeti, neg zutra.

Lieutn. Nit zutra ne!

Ciprov. Nit zutra?

Lieutn. Ne, nit ne znam, kak dugo ovde ostanem.

Slavi. Vi prav pošteno znate — to mi se tak vidi, kak da bi gospona lieutnanta pretirati hoteli.

Lieutn. Ja ne znam, kak bi bil u zamer gospona Ciproviča opal.

Ciprov. O čisto ne, neg čul sem, da budu morali odhajati.

Slavi. Ne, ne, vište, hoču vam jednu prispodobu dati. Vu jednem ribńaku je jedna lepa riba, ńu bi rad vloviti, mreže su gotove i ja mene spravļam vnuter, na to dojde gospon ribńaka, ter reče: zakaj se sami hočeju truditi? Ja ńim dam pomoč i naj si ribu odneseju. Kaj velite na to?

Ciprov. Denes imate preveč voļu na zganke, gospon švogor.

Slavi. Morebiti, neg vendar vse su takove, da vam ja rastolnačiti morem i to na skorom; jedno malo samo potrpleńe! — Nu Gašpar?

Gašpar. Vse je gotovo. Zapovedaju nositi?

Slavi. Dobro!

Ciprov. Kada vre dojde te velik gospon?

Slavi. Taki, taki, ne more brzo hoditi, ar je šepav.

Ishod dvanajsti.

Vincek i prvi.

Vincek. Oni su zapovedali, gospon japica?

Slavi. Tak je, budeš nekaj čul, kaj na te spada, moraš vesel biti, ar pri stolu danas imaš dosta spominati se.

Vincek. Ja nis vu ovi opravi za velik stol pripravļen.

Slavi. Dosta dobro, paziti ne moramo na opravu, neg na onoga, koj vu ńi je.

Ciprov. Kaj vse vaše čičle čačle znamenuju?

Slavi. Tiho, tiho, vezda vam ide odgovor.

Ishod trinajsti.

Bogudrag, Jurica, Junakovič i prveši.

Slavi. Samo vnuter, dragi gospon Slavi!

Vsi. Slavi?

Slavi. Tak je, gospon Jožef Slavi, pokojnoga patricijuša Slavija najstareši sin.

Bogud. Ah! gospodin velikovečnik, zato sem ja ńim moj rod povedal, da se z mene pred ovulikum gospodum zešpotavaju? — Da bi moj brat —

Slavi. Jesem vre z ńim govoril, čaka te z otprtem naručajem. veseli se, da tebe pak našel je i pritisnul te je k prsam svojem.

Bogud. Gospodin velikovečnik!

Slavi. Proč z tem mrzlem imenom. Slatkeše potrebujem ja od tebe. Ja jesem tvoj Tomaš, tvoj brat, koji tak dugo tebe želel je, koji tebe ļubi i nigdar — nigdar več od sebe ne pusti.

Bogud. Pravični Bože! Kak je to, dragi Tomaš? Kaj si se spozabil iz bokca, koji iz gizdosti i prevzetnosti jako tebe zbantuval je? Ni tebe sram tvojega brata?

Slavi. Tiho, dragi Jožef, prosim te! Mi obodva jesmo na sreču igrali. Bog mi je stališ daruval, da tebe od nevoļe i potreboče na veke osloboditi morem. Vincek je tvojega Juricu vre za brata vzel.

Vincek. Dragi stric! O dan veseļa — zevsema rad. — Hodi k meni, Jurica, dragi bratec!

Jurica. Ja bi rad — ne morem nit reči izreči. Stric, otec i više neg to vse — osloboditel mojega! Moja slaba molitva —

Slavi. Jesi vre vezda zadovoļen, da i mene oca zoveš?

Jurica. Dragi japica!

Bogud. Jurica! Jurica! Vidiš vezda, dobro dete! da gospodin Bog včińene starešem dužnosti deci obilno naplača! Dragi brate, meni jednako ide kak mojemu Jurice — zahvalnost preprečuje mi reči. Akoprem mene vu mladi dobi prokšije, okornost i nesložnost zaslepila jesu, vendar nimam se iz kakvoga hmańoga čina sramuvati.

Slavi. Verujem, brate Jožef! — Ti kakti bogec vu ovoj rastrgani opravi činiš meni diku. Neg naj bude to. Dragi brate, ti meni moreš samo na jeden način tvoju zahvalnost iskazati, ako mi najmre obečaš tvoje stare dneve z menum vu miru sprovagati, veseļe z menum deliti, iz našega Jurice na skorom viteškoga človeka napraviti, k čemu od Boga lepe dare je zadobil. — Nu gospon švogor, bute li vre jenkrat dostojali ovoga stranskoga velikoga gospona pozdraviti?

Ciprov. Kaj vam se hoče još z mene na daļe norca imati? Ne mislite vi to, da ja vašem psinam tak lehko verujem. Vse to biva za mene rasrditi, ali smejem se samo zvrhu toga —

Slavi. Niste vredni od ove radosti del imeti. Hote mi spred oči, neprilika moja i hiže moje. Brate, ti jedino i radost, da tebe pak našel sem, more tažiti moje veliko i dugo trpleńe, koje ja poleg ovoga staroga deteta pri hiži podnašam najviše iz dobrote moje. — Švogor, vaše zločesto nakańeńe znano je, ali i prepreČeno je! Znajte, da ja mojega sina voļu čisto potvrgujem, ar zebral je stališa svojem nagneńam čisto prikladnoga i opčini kruto hasnovitoga.

Vincek. Dragi gospon japica, naj otproste!

Slavi. Tiho! nit reči više! Othagajte vu hižu vašu, švogor! i znajte, da ja vu žepu mojem vse popisano i autenticirano imam, z čem dičite se, da moju hižu zapomogli jeste, morem vam povrnuti, ali skupa i vas otpraviti, tucete se po stranskeh mestah, ar rodbina vaša, kak dobro znate, vas othitava. Rad jesem zahvalen, ali spočitańe ne trpim, još med tem toga potrpim, odhagajte vu hižu vašu, vaša nazočnost bi pokvarila veseļe denešńe, pobolšajte se, ravnajte se poleg let vašeh, trsite se k drugem prilagoditi, ar kajti stari jeste, niste vsa pozabili, da i drugi, akoprem mlajši, nigdar prav imali ne bi. Onda pak vas rad bum imal, kak dužen jesem sestri vaši, moji negda dobri tovarušici. Ostanete pak pri vaše navade na daļe, tak budem samo velikovečnik, koji prvi peldu vu svojoj hiži dati hoče, kak rodbina, koja decu kvari — ńe proti starešem spuntati, oštro kaštiguvati se ima. — Duh matere deteta ovoga fantiti se hoče nad bedastočum vašum.

Bogud. Dragi brate!

Slavi. Nit reči više, zaklińam vas vse! Moj odluček je stalen — to je dužnost, teška dužnost, kaj činim, ali dužnost vendar je i takovu nisem nigdar prekršil. Vezda pak nekaj ńim, gospon notarijuš! Oni vidiju, je li ov človek z vražjem obrazom zaslužil je suda, kojega oni prez vsake ļubavi tak krivo zrekli su. Oni misliju vu vsem drugač kak ja; na sreču ovo je moj, ne pak ńihov brat! — Med tem toga naj mene poslubneju, naj ostaviju ovu vuru ńihovu službu. Denes svetujem ńim iz pomiluvańa, drugač zutra bi zaisto ńihov optužiteļ biti moral. — Vse ńihove hmańice dobro poznam, oni druge proti meni puntaju, moje hasnovite zapovedi i naregeńa krivo obračaju, dare prijemlu. — Dosta, oni me razmeju na daļe, i zato naj se mojega svetuvańa drže, ar zutra, kak je Bog na nebu, budem samo velikovečnik.

Notar. Preporučam mene z poniznostjum.

Slavi. Malovredńak! Vezda deca, vezda hoču biti samo otec, prijatelj i brat. Vincek, ja tvoju voļu k soldačkomu stališu spoznal sem, mučal sem dugo, kajti na stalnu tvoju sreču paziti jesem moral. Stalno je tvoje nagneńe, nasleduj ńe na hasen domovine, diku tvoju i veseļe staroga oca tvojega.

Vincek. Moja sreča je voļu ńihovu prav znati.

Slavi. Kaj se od moje strani dostoji, vse pri dvoru kraļevskem opravil budem, včini se pak vrednoga, da stupiti z dikum vu familiju viteškoga ovoga grofa moreš, predajem te gospodinu lieut-

nantu, tvojemu prijatelu na dale vu ravnańe, vnoga ti ńemu zahvaliti imaš.

Lieutn. Vreden je lubavi moje — za diku si držim, da i potlam ńegov prijatel ostati morem.

Slavi. Brate Jožef! pak jednoga soldata iz našega roda!

Bogud. Dobri sinko! vreden oca tvojega! o da bi srečneši bil, nigdar tulike nevole spoznal, vu kojeh strica tvojega spazil jesi.

Slavi. Ufajmo se dobro! Žela srčeno lubečega oca more isprositi blagoslov od Boga. Ti med tem toga budi dober i drži se kreposti. ako te sreča ovoga sveta pregańati pričme, trpi i vu kreposti srečen ostani. Ove cundre brata mojega naj ti budu na vekivečni spomenek, da sreča more najbogatešega vu častih i imetku na jenkrat obaliti. nigdar pak krepost na nikaj spraviti. Gašpar, daj jesti nositi. Haha ovo stoji takaj jeden dober človek. Ne sramuj se tvojeh suz. viteški Junakovič, moje tebi pridružujem.

Junakov. Ne zaisto, ne sramujem se mojeh suz! Ne samo suze neg i živleńe moje bi dal, da ovak lepo čuti i videti mogel sem.

Slavi. Gospodin lieutnant, ja takaj srčeneh ludi potrebujem — ako bi ja ńim tri rekrute dal za ńega, bi li mi otpuščeńe preskrbeti mogli?

Lieutn. Bi segurno.

Slavi. Anda gospon stražmešter.

Junakov. Aj! to ja zaslužil nisem.

Slavi. Nikaj više proti tomu, drugač me bantuješ, moj prijatel! Vezda hodmo vsi! Hodmo! Naj budu srca naša puna zahvalnostjum za tulika dobročińeńa, koja meni denes Bog včinil je. Hodmo k stolu, hočemo onda vu miru najbolšega dana ovoga svetkuvati, kakov igda meni zesvenul je.

Konec.

Hrvatska pjesma Bernarda Zamańe.

U XVIII. stoļeću nahodimo u Dubrovniku znamenito kolo latinistâ, koje se proslavilo po svoj zapadnoj Europi. Bio je utjecaj Isusovaca, što su se mnogi naši jaki talenti dali na latinsku pojeziju; zato i nije čudo, što hrvatska pojezija imade u isto vrijeme mańi broj znamenitijih pjesnika. Ipak ne bi bilo pravo, kad se povjest naše kńiževnosti ne bi obazirala i na ove latiniste, dok znamo, da oni obrađuju poglavito domaću, gdjekad upravo prostonarodnu građu. Historici zapadnih kńiževnosti već su davno razabrali, da im se vaļa osvrtati i na domaće latiniste, pa će prije ili kasnije i historici hrvatske kńiževnosti priznati ovu potrebu s tim više, što su mnogi hrvatski kńiževnici pisali ujedno latinski. Već naš prvi umjetni pjesnik Marulić poznat je po svoj Europi sa svojih latinskih djela. Bronisław Grabowski prikazujući povjest slavenskih kńiževnosti u XVIII. vijeku u zborniku „Dzieje literatury powszechnéj z illustracyami" (u Varšavi 1897) govori u I. odjelu o hrvatskoj kńiževnosti u Dubrovniku i Dalmaciji i obilato se osvrće na naše latiniste; na taj mu način izlazi slika tadašńih kńiževnih prilika kud i kamo živļa i potpunija.

U ovom slavnom kolu latinistâ zaprema vidno mjesto i Isusovac Dubrovčanin Bernardo Zamańa, koji se osobito proslavio prijevodom Homerove Odiseje, Heziodovih djela i idilâ grčkih pjesnika (Teokrita, Mosha i Biona). Pored toga napisao je i mnoga izvorna latinska djela. A zanimļivo je, da je pjevao i hrvatski. U arhivu jugoslavenske akademije čuva se malen rukopis iz XVIII. stoļeća sa signaturom I. b. 118, a s natpisom: „Pjesni Oza Bargne di Zamagna Drusche Jessussove istomaccene na slusgbu gnegove Gospoghje Majke, i Sestara". Pjesma sama glasi ovako:

S. Luigi, komu bi zapovidjeno, da ne misli o Bogu.

„Te to od tebe, moj životu,
Da ja uklańam misli moje,
Kad sam ištom tvu dobrotu
4 I tvu ļubav pozno, što je?

Te to tebe da ja ostavim.
Da me od ogńa ne bi sila
Pripržena tvom ļubavim
Svega u suze rastopila?

Ah nije u meni take oštrine,
Nije me tigre, zvijer srdita,
Sred armenske ke planine
Srca iznijela kamenita.

Prem je teško slabu meni,
Niti mogu ja podnijeti
Tebe, Bože moj ļubjeni,
Ne moć imat u pameti.

A ka' zemļa, dje najskrańa
Oceanom skuta pere,
Božanstva nam i vladańa
Tvoga očitu vlas ne stere?

Je li štogod pod nebesi,
Je li ijedno mjesto samo,
U kom, Bože, ti sveđ nijesi,
Dje svud tebe ne gledamo?

Ili svrnem nebeskoga
Žeļan pogled put prostora,
Il se obrnem dubokoga
Gledat strašne jaze od mora,

Usred iste noćne sjene
I nebeskom na visini
I tve urese božanstvene
Nađem morskom u dubini.

Isti pako i one blijede,
Ke su u ńemu duše zbjene,
(Zasve hude svê poglede
Drže nazad obraćene)

Na sramotu svoga istoga
Pogleda te vide uza se
I u istom muci Boga
Za pedepsu goru paze.[1]

---

[1] u rkp.: *pase.*

Djegod stupaj moj se krene,
Djegod budem ulestiti,
Doć ćeš i ti i kod mene
Pritisnut ćeš boraviti.

Nije tako okolena
Ni plovuća riba u vodi,
Kako duša ma okružena[1]
Od tebe se svud nahodi.

Ali vajmeh (ako može
Molbi ovakom mjesto biti)
Ah dostoj se, slatki Bože,
S oči mojijeh odijeliti.

Ovako mi jur naredi
Starješina, ki mnom vlada.
Trijebi, da svê zapovijedi
U posluhu vršim sada.

Nu razlučen ako od mene
Bog se odijeli, ta razluka
Bit će duše mê ucvilene
Tako gorki trud i muka.

Da ne samo problijedjena
Slika od lica ma će biti.
Nu će se ista razdijelena
S tijelom duša ma rastati.

Jeda odisaj isti od nebi,
Jeda sve, što zemlu resi,
Može srcu mom po sebi
Ugoditi, dje ti nijesi?

Što bez tebe da mi ugodi,
Što da odloži truda mnoga,
U tebi se kad nahodi
Uzrok i lijek truda istoga?

Bez rose se prže ńive,
Sve bez sunca tamni i vene,
Da što bez tve lubežlive[2]
Slike što da bude od mene?

[1] u rkp.: *okruscena*. [2] *gljubesceglive*.

S Bogom: Evo jur othodim,
Čini mi se nu vidjeti,
Oko mene da nahodim,
Da mi slika svud tva ļeti.

Ili jutrom sunce izide,
Ti si od sunca ļepši uza me,
Il se večer zvijezde vide,
Draže od zvijezdâ plodiš plame.

Ako otvora milo cvijeće
Na livade lijer veseli,
Ako rusa zemļi odveće
Lijepijem listjem ures dijeli,

Ako rijeka bistrijem trakom
Kroz travicu teče i lazi[1],
Ter uz romon drag jednakom
Vodom suho tle nakvasi:

Tebe rusa i rumeni
Lijer, ki je dika perivoja,
Kroz urese svoje meni
Na sva kažu usta svoja.

Tebe meni bistra u vodi
Rijeka uz romon tih spovijeda,
Sve te kaže, na ku godi
Stranu oko mê pogleda.

Sve što uzdišuć i cvileći
Daļe od tebe trudim stati,
Sve me bliže ne hoteći
Ņeka sila k tebi vrati.

Evo uza te u krepkomu
Gorim plamu i tva sveta
Slika u istom srcu momu
Povraćena stoji opeta.

Odijeli se ah od mene
Il mi umrle dni prikrati
I privedi, da blažene
Budem strane uživati“.

[1] u rkp.: *lasi*.

Reče, i kako ļeļenica,
Ko izvan sebe zanesena,
Kad se idskih kon granica
Vrti strijelom izrańena.

Ali ko plav sred pučine
Sjemo tamo kad udara,
Ter u teškom boju gine
Protivnijeh od vjetara,

Ovdi vihar iz zapada,
Proć ńom se ondi jug natječe,
I svaki ište, svoga inada
Da dobitu slavu steče:

Tako Aloviz[1] pun uzdaha
Razlikijeh misli u boju,
Sad pun suzâ, sad pun straha
U smrtnom je nepokoju.

U teškom se trudu gubi,
Sad, er ļubi, mrzi na se,
Sad opeta, zašto ļubi,
Dragom mislim zabavļa se.

Na sve ino miso obraća,
Nu ne može, neg samoga
U pameti da privraća
Običajnom mislim Boga,

Ili istočnom u svjetlilu
Zlatno čelo sunce otkriva,
Ili drage Teti u krilu
Ide u zapad da počiva.

Ah isprosi, Luigi sveti,
I pjevocu milos taku,
Da u srcu i u pameti
Požudu ima lijepu ovaku.

---

[1] u rkp.: *Aloris.*

Jakošićev spis: Scriptores Interamniae.

Premda imademo podosta bilježaka o hrvatskim piscima, koji su živjeli u Slavoniji, mislim, da ne će biti s gorega, ako ovdje objelodanim dopuńeni rukopis Jakošićeva djela, koji se pod signaturom br. CXXXII. čuva u kr. zem. arhivu u Zagrebu, a natpis mu je: Scriptores Interamniae vel Pannoniae Sauiae nunc Slavoniae dictae anno 1795 conscripti (cum continuatione a. 1830). Rukopis ima dva svežńa, prvi je veći, pa imade 49 stranica, a drugi je mańi, te obuhvaća na str. 50–70 samo nastavak iz g. 1830. onoga, što je sastavio Jakošić g. 1795. Svežńe je napisala razna ruka. Pored toga još se nahodi pripomenak na početku nastavka, a ovaj je pripomenak napisao M. Jaić. On je ujedno koješta ispravļao u nastavku, pa se nastavak priopćuje onako, kako ga je dotjerao Jaić. O Josipu Jakošiću isp. Čevapovića, Syn.-mem. cat. p. 312–318 i p. 266, 279, 306, 308, 321. Da se razumije postańe ovih svežańa, priopćujem ovdje pismo Marijana Jaića, koje se našlo uz rukopis, a glasi ovako:

Otče Poštovani Igumane i Brate u Isukerstu, puno štovani, i ljubljeni!

Evo iz nenada, kad bacah stara Pisma u vatru, najdoh Pismo od Našeg O. Ml. P. Provinciala, i u njemu zamotana dva Terniona moja od Spisateljah S. Našeg Reda; koja O. P. Jukiću šaljem za vrimešnu porabu, dok najdem druga dva Terniona, od ostalih šlavonskih spisateljah; nu molim, da mi se ne izgube. 2º Šaljem od Ml. Pošt. Paviševića Exprovinciala nekoju sitnariu, i moj prevedeni Katekismus za sve četiri: to jest drugu, tretju i četvertu škole! — Zatim cine knjiga pod ·/. za Vašeg O. P. Vikara iz Budima, kuda on priko Oseka imade na O. P. Solana Kerkvarića novce poslati na pomnjovozu, i osigurati novce erga Recepiss, da željne knjige dobie.

Jukiću dojavite: da je O. Ml. Poštovani Ex Provincial Josephus Jakošić rodjen u Požegi dana 8og Augusta 1734., a u Velikoj se obukao za Fratra 1750. dana 19. Octobra; professiu učinio 1751. dana 19. Octobra u Velikoj; tako sam našao u njegovom životopisu.

Catalogo Proviae de anno 1786. quo jam prima vice Provincialis electus et bis reelectus fuerat, duris temporibus.

Drugog dila. za tretju školu pripisanog nenajdoh u mojoj knjižarnici od moga privedenog Katekismusa: neka dakle oprosti O. P. Jukić. S ovim vam čestitkujući slavni dan Uskersnutja Isusovog, i vaše se svete Molitve preporučujući, a Jukića i O. P. Vikara počitavajući, ostajem u naklonu i ljubavi: U Vukovaru dana 8. Aprila 1857. Vašeg Poštovanog Otčestva preponizni sluga

O. Marian Jaić [m. p.] Ex Provincial.

I. F. Nicolaus a Plumbo.

Cognomento Ogramić, origine Požeganus, sed quia in coenobio Plumbensi in Bosnia Ordinis Minorum regularis Observantiae tyrocinium posuit, vel quia ipsius familia Plumbo in Bosnia migrasset Požegam, quod similius veri est, Plumbensis dictus, in ipso tyrocinio virtutum omnium, quae in hunc statum cadere possunt, illustria documenta dedit. Acri et excellenti ingenio praeditus fuit. Cum in studiis rerum humanarum ac divinarum magnos progressus fecisset, Labaci in Carniolia pluribus annis inter suos Thelogiam docuit ac discipulis suis non magis doctrina quam exemplis profuit. Juris quoque civilis ac pontificii admodum peritus fuit.

Anno 1669. Leopoldus imperator, idemque rex Hungariae, cum Ecclesia Bosnensis jam dudum pastore orbata fuisset, ad eam regendam nullum aptiorem ab se nominari posse censuit, quam F. Nicolaum Plumbensem, cujus virtutem, prudentiam doctrinamque exquisitam satis perspectam habebat. Caesaream nominationem ratam habuit confirmavitque 17. Septembris Clemens X. Pont. Max.

Suscepto Episcopatu nihil de pristina vitae ac disciplinae religiosae ratione immutavit, et factus forma gregis ex animo, populos sibi creditos non minus exemplis quam verbis docebat. Eluxit in eo singularis integritas, rerum humanarum despicientia, solicita Christianae institutionis cura, flagrans divini cultus augendi studium, effusa in egentes liberalitas, summa erga omnes caritas et beneficentia. Mensa utebatur parcissima, ut e proventu ecclesiastico, quidquid tenui victu superesset, ad inopiam alienam sublevandam, atque ad aedificationem templi Diakovensis conferret. Aedem quippe cathedralem in illa urbe construere, et Capitulum Clerumque inferioris ordinis instituere, ad sanctas Missas et quotidiana religionis officia pro dignitate cultus divini peragenda decrevit.

Apud Kreševium, urbem Bosniae, olim opulentam ac nobilem, in qua priscis temporibus sedes episcopalis fuisse dicitur, domicilium satis commodum aedificavit, quo uterentur Episcopi, cum permissu magistratus Turcici Savum transgrassi, Bosnensem dioecesim lustrarent: cujus quidem singulis fere annis lustrandae morem nunquam ipse intermisit.

Quidquid temporis a rebus divinis curaque pastorali vacuum nancisci poterat, id omne vel ad legendum vel scribendum conferebat. De vita, virtutibus et miraculis Ven. Sebastiani ab Apparitio narrationem historicam contexuit, sive ut alii tradunt, ex Hispanico in sermonem Latinum convertit; et cum Romam sacra limina visendi colendique causa venisset anno 1696., Innocentio XII. Summo Pontifici dedicavit, hoc eidem titulo praefixo: „Opusculum vitae, virtutum et miraculorum Ven. servi Dei[1] Fr. Sebastiani ab Apparitio Ordinis Min. de Observantia Laici Professi Provinciae Mexicanae. Authore Fratre Nicolao Plumbensi Diakovensi seu Bosnensi Episcopo: Sanctissimo Domino nostro Innocentio Papae XII. litatum. Romae 1696. Ex officina Reverendae Camerae Apostolicae".

Ut haereticos et schismaticos ad rectam in Deum fidem et communionem catholicam converteret, nullis laboribus nullisque incommodis vel periculis parcebat; et sane quam plurimos, divina gratia opitulante, ab errore ad veritatem, a schismate ad Christi ovile traduxit: id quod illi gloriosam pro Christo mortem conscivit. Siquidem Schismatici cum acerbissime ferrent tam multos quotidie sanctissimi viri hortationibus ad Romanam ecclesiam aggregari, conspiratione in eum facta, concubia nocte, rabie efferati, ad ejus domum coëunt et effractis foribus optimum Praesulem de improviso adorti per execrandum ac crudele sacrilegium interficiunt saeculo decimo octavo ineunte, tum versi ad aedes expilandas, quidquid pecuniae in eos, quos dixi, usus seposuerat, diripiunt. Eximiam viri sanctitatem et mortem religionis causa illatam confirmarunt plures gratiae per eum divinitus praestitae ac rite probatae, tum integritas corporis post multos ab obitu menses incorrupti. Diakova translatus est Našicas in oppidum Slavoniae ibidemque in templo coenobii Franciscani, ab sancto Antonio cognominati, perhonorifice sepultus. Tumulo impositum est ejus simulacrum ex marmore, habitu

---

[1] Sed ab anno 1789. a Pio VI. Pont. Max. inter Beatos sollemniter relati, cum officio et Missa pro Ordine Minorum.

hornatuque pontificali, et gladius cervici impactus itemque incisa, causam ac genus mortis declarat.

Erat inter Episcopos Bosnenses sui nominis II., serie Episcoporum Bosnensium XLV. et ultimus, ac primus Diakovensis nuncupatus, retento nomine Episcopi Bosnensis. Nam cum saeculo decimo tertio ineunte Patareni aedem cathedralem Kreševii simul cum urbe episcopali diruissent; an a Bela IV. Hungariae rege circa medium ejus saeculi, an post occupatam per Turcas Bosniam saeculo decimo quinto urbs Diakova data sit Episcopo Bosnensi? non conveniunt auctores.

II. Fr. Michael Radnić.

Natus Koloczae in Hungaria 1636.; in suis operibus seipsum nominat „iz Bača", ejus parentes ex oppido Bosne Olovo emigrarunt. In juventutis flore statum religiosum professus est in Provincia Bosnae Argentinae Ord. Fratrum minorum. Absolutis in Italia sublimioribus scientiis ad Provinciam rediit, ubi primum philosophicas, postmodum theologicas praelectiones habuit, easque religiosis juvenibus tradidit. Tardius munus pastoris animarum pluribus in locis diligenter obivit. Dum anno 1683., qua Custos Provinciae Romae moraretur, typis sua opera mandavit, opus sane plurium annorum. Anno 1685. Minister Provincialis factus, quod munus quinquennio laudabiliter gessit. Nescio, ob quam causam delatus fuit apud Imperatorem Leopoldum I., verum non solum quod innocentiam suam argumentis probaverit, sed etiam specialem gratiam apud eundem Imperatorem nactus est, qui eundem suum Theologum et conscientiae consiliarium anno 1690. habere voluit et declaravit. Post tres annos nimirum 1693. vitam hanc cum mortali commutavit. Opera ab eo edita sunt haec:

1. Razmišljanja pribogomiona od ljubavi božje, složena i izvadjena u jezik slovinski bosanski, iz svetog pisma i razlikich naučiteljah & & u Rimu 1683. kod Kristofora Dragondellića. in 4. pag. 403. Opus dedicatum Innocentio Papae XI.

2. Pogerdjenje Izpraznosti od svieta. Contemptus mundi ex italico Didaci Stellae et reliquis. u Rimu 1683. kod Kristofora Dragondellića. in folio pag. 566.

III. Joannes Garličić.

Educatus et studiis imbutus Laureti in Collegio Illyrico de propaganda fide, postea parochus Diakovensis fuit et Missionarius sacrae Cong. de Prop. fide scripsitque saequentem librum: „Via coelestis,

demonstrata homini a Deo per sanctam Ecclesiam, hoc est doctrina Christiana, breviter, plane et clare exposita in lingua Illyrica". Dedicata Georgio Patačić, Episcopo Bosnensi. Venetiis 1707. 8.

IV. Fr. Antonius Bačić.

Verbae, in pago confiniario infra Brodium media hora distante, natus, postea translatus cum familia Kasefalam in dominio Darda ac tempore revolutionis in Hungaria devolutus ad pagum Nart supra Valpovam ad Dravum ibidem adolevit. Post absoluta Philosophiae ac Theologiae studia in Italia, reliquum in sua Provincia S. Crucis Bosnae Argentinae Ordinis Minorum de Observantia (et ab anno 1757. in parte cis Savum et Unam S. Joannis Capistranensis nuncupata) traduxit tempus, occupatus praedicationibus ad populum, administrationibus animarum et maxime lectionum librorum, cujus usque ad finem vitae studiosissimus fuit. Et postquam hisce ac aliis pluribus muniis laudabiliter in Provincia fuisset functus, haec eum adlegit inter Definitores suos atque etiam elegit in Custodem ac postremo in Ministrum Provinciae, quod officium triennio tenuit complevitque cum moderamine. Fuit bene peritus cantus ecclesiastici, quem gregorianum vocant, habuitque ad eundem vocem suam plurimum adcommodam, organum etiam ad notas musicas ejusdem cantus Gregoriani suaviter pulsavit. Vixit in pluribus Provinciae Coenobiis, sed plurimum in Našicensi, ubi etiam in senectute bona in pace quievit. Opera ipsius, quae scripsit ediditque lingua Illyrica, haec sunt:

1. Veritas catholica seu demonstratio institutionis salvificae vitae Christianae, cum adnotatione errorum Graecae haeresis seu Graecarum haeresum, in quas infeliciter prolapsi sunt, a quo a Romana Ecclesia se separarunt. Dedicata Emerico Eszterhazy de Galantha, Primati Regni et Archiepiscopo Strigoniensi Budae 1732. in 4.

2. Vita matris Dei ab ipsa revelata servae suae Mariae de Agreda, Moniali Monasterii Immaculatae Conceptionis Ordinis Seraphici S. P. Francisci, primitus in lingua Hispanica ab ipsa conscripta, postea in Italicam et latinam translata ac denique in Illyricam breviter collecta et compensata. Opus posthumum vulgatum Quinque Ecclesiis 1773. in 4.

V. Fr. Josephus Mihić.

Eszekini ortus ac postea S. Francisci ordinem in Provincia Bosnae Argentinae ingressus, in ea plura subiit munia ac prae-

sertim duobus cursibus Philosophiam docuit, primo Ilokini et secundo Požegae. Guardiani quoque officium Petrovaradini tenuit ac subinde Definitoribus Provinciae cooptatus fuit. Scripsit lingua Illyrica libellum, cui titulus: Virtuosae cantiones pro animarum salute et excitatione peccatoris ad agnoscendam Dei offensam et poenitentiam faciendam tempore Missionis Apostolicae per tres sacerdotes Missionarios Apostolicos Ordinis Minorum S. P. Francisci Provinciae Bosnae Argentinae de Observantia per Slavoniam factae. Budae 1735. in 8.

VI. Fr. Simon Mečić.

Požegas et successive Franciscanus in eadem Provincia Bosnae Argentinae, in qua Budae Theologiam docuit et Lectoris Jubilati in Ordine gradum emeruit ibique Guardianum egit atque etiam Požegae. Quum vero a Provincia Bosnae Argentinae S. Crucis separaretur pars Dalmatiae Veneticae, quae in separatione nomen accepit S. Caii Papae et Martiris, nuncque sub titulo est SS. Redemtoris, ipse Fr. Simon jam Lector Jubilatus per Breve Pontificium Minister Provincialis est creatus Provinciae Bosnae Argentinae, unitae cum Slavonia, Hungaria, Syrmio et Banatu; sed Požegae, ab ipsius Brevis Pontificii publicatione sexto die, qui fuit 23. Martii an. 1735., ex hydrope religiosissime obiit.

Dum Guardiani officio fungebatur Budae, a Carolo VI. Caesare Augusto et Rege Hungariae Apostolico dignatus est Diplomate, in quo eum ob eminentes animi ingeniique dotes, praestantem doctrinam et Religionis zelum itemque singulare erga ipsum Caesarem et Augustam Domum Austriacam observantiae et obsequii studium in suum Theologum et conscientiae consiliarium clementer adsumsit et declaravit hoc titulo Diplomati praefixo: vide diploma integrum apud Čevapović in Recensio &. Diploma hoc originarium nunc habet Valerianus Angjelić, Mercator Požegae, haereditatum a matre, quae Mečićiana fuit. Scripsit libellum lingua Illyrica, cui est titulus: Floseulus poenitentium seu libellus septem Psalmorum poenitentialium cum officio S. Crucis, B. Virginis Mariae, de defunctis, Spiritus sancti, cum via crucis et aliis multis devotis orationibus, veluti et doctrina christiana, ornatus. Editus Budae post mortem ejusdem an. 1736. in 12.

VII. Fr. Josephus Janković.

In oppido Vukovar Comitatus Syrmiensis natus, in Provincia Bosnae Argentinae celebratissimus fuit ob doctrinam, comitatem et

conversandi gratiam, qua sibi Praelatos et magnos quosque in Hungaria Viros devinxit. In Provincia Theologiam docuit et Lectoris Jubilati laurea insignitus fuit atque ab eadem etiam Custos electus. In Capitulo Generali Ordinis an. 1750. Romae celebrato, cui ipse Sanctissimus ac Sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. praesedit. Definitor Generalis Ordinis fuit renunciatus reduxque ad Provinciam Minister Provincialis anno sequente electus. Provinciam in omnibus optime disposuit et rexit. Cumque apud omnes plurimum valeret, non minus apud Mariam Theresiam Augustam gratiam meruit, ut apud eandem suplex impetrarit fratris sui Antonii Janković, qui erat Quaestor Vukovarini, Nobilibus Hungariae adgregationem, cujusque extat copiosa et celebris propago in Jankovićiis de Čalma.

Quo tempore Commissarius Visitator Generalis erat Provinciae S. Ladislai Regis in Croatia, composuit et, postquam iterum in Provincia SS. Redemptoris in Dalmatia Ditionis Venetae tali fungeretur officio, edidit: Promptuarium Commissarii Visitatoris, ex sacris scripturis, SS. Patribus, optimis quibusque Religionis nostrae Authoribus studiose collectum, Bullisque Pontificiis, sacrorum canonum mandatis et nostri sacri Instituti constitutionibus accommodatum, Modis, sermonibus quoque, circularibus litteris, Motivis, norma concurrendi pro Lecturis Generalibus, Practica criminali, Praecautionibus Commissarii et observationibus adornatum. Rauennae 1742. in 4. Dedicatum Rmo P. F. Cajetano de Laurino, totius Ordinis Minorum Ministro Generali et Commissario Visitatori Apostolico citatumque a P. Lucio Ferraris in sua Pro[m]pta Bibliotheca. Dum an. 1756. ad Capitulum Generale Ordinis Murciam in Hispania profectus Romam rediisset, ibidem anno sequente 1757. die 25. Martii obiit.

VIII. Antonius Joseph Knezović.

Essekinensis, Metropolitanae Ecclesiae Colocensis Canonicus, euulgauit lingua Illyrica sequentes libros:

1. Praecatorium Via coelestis. Budae 1746. in 8.
2. Corona observans statum Apostolicum 1759.
3. Praerogativae S. Johannis Nepomuceni in versibus in 4.

IX. Fr. Antonius Papušlić.

A Pakrac dictus, sed omnino in pago supra Pakracinum in Lipik dicto, ubi salubres dantur thermae, natus. Ordini Minoritico subinde

adscriptus in illo eo profecit, ut post Theologiam decem annis suis praelectam Lector Jubilatus evaserit ac etiam Definitoris officio sit functus. In Provincia S. Ladislai Regis Commissarius Visitator Generalis fuit et tempore belli Prussici, quod in septem annos erat protensum, duobus annis Capellanus Regiminis Gradiscensis plane zelosus et exemplaris. Scripsit:

1. Latine: Sacer mons Alverniae piis ac devotis Seraphicae religionis Cultoribus brevi ac humili methodo expositus. Essekini 1748. in 8.

2. Illyrice: Debita laus filialis devotionis erga coeli Reginam gloriosam et purissimam Mariam Virginem, in septem Concionibus de septem ejus festivitatibus per annum exibita. Budae 1751. in 4.

3. Latine: Tres sacri sermones de S. Josepho, Deigenitricis Sponso, de S. Francisco Seraphico et de S. Antonio Paduano. Budae 1754. in 4.

X. *Fr. Hieronymus Lipovčić*

Genuino paterno ac familiae nomine sic cognominatus, quamvis pater ejus Visočanin Požegae vulgo audierit, quod Visokio ex Bosnia fuisset oriundus, et ipsa mater Plumbo pariter ex Bosnia ab avia in utero ad Slavoniam delata atque Blaczkovii progenita, postque illi Požegae nupta. Absolutis humanioribus scholis Ordini Minorum nomen dedit. Cumque Gabriel Hermanus L. B. Patačić de Zajezda, Episcopus Syrmiensis et nominatus Archiepiscopus Colocensis, postulasset a P. Antonio Marković, Ministro Provinciali, duos sibi subministrari pro Seminarii Colocensis clericis Moderatores et Lectores, unum quidem pro docenda Theologia Dogmatico-Morali, pro Philosophia alterum, horumque cuilibet ex Provinciae clericis adjungi unum, denominato P. Emerico Budaj pro Philosophiae Lectore et ipse Fr. Hieronymus Lipovčić, Clericus, ob praeclaram indolem ei fuit adjunctus permansitque in seminario Archiepiscopali Colocensi Philosophiae auditor. Completis reliquis in Provincia studiis, Philosophiam docuit et Concionator insignis fuit: postea Lector Theologiae Jubi[la]tus et etiam Guardianus ac denique Vicarius Provincialis. Emisit in lucem libros, primum lingua Latina, reliquos Illyrica:

1. Compendium sacrarum Caeremoniarum pro alma et antiquissima Provincia Bosnae Argentinae S. Crucis S. P. Francisci Regularis Observantiae accomodatum. Venetiis 1751. in 8.

2. Semita spiritualis, variis precibus et devotionibus spiritualibus referta. Budae 1755. in 12. iterumque Essekini impressa 1767. in 8.

3. Animam custodiens visitatio, doctrinam moralem continens, etiam Concionibus efformandis accomodatam. Dedicata Martino Biró de Padany, Episcopo Vesprimiensi. Budae 1757. in 4.

4. Tertia planta, seu expositio tertii Ordinis pe[r] S. Franciscum Seraphicum pro utroque hominum sexu plantati. Budae 1769. in 8.

5. Calendarium Illyricum ab an. 1745. ad 1755.

XI. Franciscus Xaverius Pejačević.

Origine Bulgarus, sed familia nobilissima et copiosa Comitum Pejačević de Verocza Slavoniensis, e Soc. Jesu, vir doctrina et gestis in Provincia sua Austriaco-Hungarica muniis celebris; quippe qui pluribus annis in Universitate Graecensi Theologiam docuit et Požegani Collegii Rector fuit usque ad supressionem Societatis. Postea Abbas, talisque immortuus Požegae. Scripsit:

1. Controuersiae Ecclesiae orientalis et occidentalis. Graecii 1752. in 8.

2. Theologicorum Dogmatum de Deo Incarnato libri octo. Graecii. 1757. in 4.

3. Descriptio Bulgariae. Opus posthumum. MSS.

XII. Fr. Antonius Tomašević.

Vukovariensis, postea Ordini Minorum adscriptus atque in Provincia Bosnae Argentinae S. Crucis Theologiae Lector Generalis et anno 1758. jam Provinciae S. Johannis Capistranensis nuncupatae, in Provincia S. Ladislai Regis Ord. Min. Commissarius Visitator Generalis, quo tempore edidit:

1. Viridarium Philosophicum, complectens breves Praefatiunculas, Argumenta ac dubia e celebrioribus universae Philosophiae controversiis proposita ad disputandum. Zagrabiae 1758. in 8.

2. Jamque prius lingua Illyrica: Discursus Spiritualis de S. Bono Martyre die Translationis Corporis et Sanguinis sacri ipsius Roma Vukovarinum dictus in Ecclesia SS. Apostolorum Philippi et Jacobi Ord. Minor. S. Francisci 1754. mense Junio die 24. et dedicatus P. Josepho Janković, Ministro Provinciali et Def. Generali. Essekini. in 4.

XIII Antonius Kanižlić.

Požega oriundus et in Societate Jesu Religiosus factus, in Collegio urbis natalitiae plurimam transegit aetatem, Concionatoris ad populum

et Cathechetae ad studiosam juventutem pluribus annis officio quam zelosissime functus; fuitque amplius viginti annis sacrae Sedis Episcopalis Požeganae Consistorialis et usque ad supressam Societatem an. 1773. sui Collegii ternos inter Consultores primus. Eam nauauit operam in genuinis vocibus linguae illyricae condiscendis, ut rusticis commisceretur, hosque de iis consuleret; apprime sciens, quod hi linguae soli intenderent maternae et vulgari, neque hanc viciarent per adscitias, quas non didicissent, scirentque omnia minutissima propriis nominibus nuncupare. Ideo ad libros illyricos nitida lingua Illyrica conscribendos animum adiecit ediditque saequentes:

1. Refugium ad Beatam Virginem Mariam gratum et acceptum, nobisque valde utile et necessarium in honorem Dominae Almašensis, Matris refugii nominatae. Ven. 1759. in 8.

2. Devotio in honorem S. Francisci Xauerii, Societatis Jesu, Indiarum Apostoli et Mundi Thaumaturgi, una per novem dies continuas; et una per decem dies Veneris consueta. Tyrnaviae 1759. in 8.

3. Sex hebdomadae in honorem S. Aloysii Gonzagae, Societatis Jesu Confessoris, determinatae et variis pro quolibet die orationibus et aliis rebus ornatae. Zagrabiae 1759. in 8.

4. Potentissimae et Cor devincentes rationes cum virtuosis subsidiis ad amandum Dominum Jesum Christum Salvatorem nostrum toto corde, tota anima et totis viribus; primum Gallica, dein Germanica lingua in lucem editae ac denique in Illyricam seu Slavoniensem translatae et diuersis doctrinis historiisque seu exemplis auctae et copiosius expositae. Zagrabiae 1760. in 8.

5. Parva et cuilibet necessaria Theologia, hoc est Doctrina Christiana in tres scholas divisa cum consuetis orationibus et cantilenis pro pueris, qui frequentant scholas Doctrinae Christianae, translata in linguam illyricam. Zagrabiae 1763. in 8.

6. Deuotio oralis in honorem Sanctissimae Trinitatis unius Dei, Beatae Virginis Mariae et sanctorum, diversis doctrinis et expositione sacrorum Ecclesiae Rituum collecta et dedicata S. Aloysio Gonzagae, Societatis Jesu Confessori. Tyrnaviae 1766. in 8.

7. Sancta Rosalia Panormitana virgo, ornata et decantata in versibus Leoninis Illyricis. Opus posthumum. Viennae 1780. in 8.

8. Lapis verus confusionis magnae seu principium et genuina causa separationis Ecclesiae Orientalis ab Occidentali. Opus posthumum et praestantissimum. Essekini 1780. in 4.

XIV. Fr. Blasius Tadianović.

In pago Rastušje supra Podvinje in Regimine Confiniario Brodensi progenitus, cumque adolevisset, Ordini Franciscano adscriptus a Magistro Novitiorum, qui illis Regulam ex libro italico praelegebat exponebatque, linguam italicam ex solo auditu didicit, absolutisque studiis Concionibus ad populum dicendis operam dedit.

Anno 1757. profectus ad bellum Prussicum, qua Capellanus ejusdem Regiminis nationalis Brodensis, cum eodem anno in Decembri per Austriacos Vratislavia expugnata fuisset ac brevi per Prussos iterum occupata, captis in ea 17.635 Austriacis, inter quos oppido multi Slavonienses et Croatae, ipse P. Blasius, qui neutiquam erat captus, at comisertus suae nationis hominibus, qui tanti erant in captiuitatem ituri sine sacerdote suae linguae, ipse se captivum dedit, iuitque cum iisdem Custrinum et permansit in captivitate usque ad finem belli, sustentatus per ipsos captivos et officiales et gregarios sine ullo penso ex aerario sive Prussico sive Austriaco per totum tempus percepto.

In captiuitate constitutus, quod supererat temporis servitiis spiritualibus, linguae Gallicae condiscendae impendit atque etiam libellis conscribendis in utilitatem captivorum, ediditque primum precatorium lingua Illyrica, cui titulus: 1. Sertum ex diuersis floribus seu &. Magdeburgi 1761. in 12. Cum autem comperisset paucos uti posse dicto libello ob nescientiam litterarum, alium edidit, ex quo captivos ipse postea docuit noscere et coniungere litteras vocesque legere, sub titulo: 2. Ex omnibus aliquid, seu compendiaria coniunctio nominum et verborum in Illyrica et Germanica lingua. Magdeburgi 1762. in 12.

XV. Fr. Georgius Rapić.

Oriundus Gradiška Slavoniae, Savo adiacente et pro praesidio bene munita, in Ordine S. Francisci initiatus, studuit, praedicavit, docuit et quidem Theologiam sex annis, anno 1752. Delegati Visitatoris Bosnia coenobia visitantis secretarium egit, pluribusque ante mortem annis Botanicae valde addictus fuit. Scripsit lingua Illyrica:

1. Pro omnibus aliquid seu Conciones Dominicales per totum annum. Pesthini 1762. in folio.

2. Ex omnibus aliquid seu conciones festiuales per totum annum. Pestini 1764. in 4.

3. Satyrus seu homo silvestris in doctrina Christiana informatus, inviatus, instructus et baptizatus. Pestini 1766. in 8.

4. Calendarium Illyricum pro annis 1743. et 1744.

XVI. Fr. Joseph Pavišević.

(Natus 1734. † 1803.) Natus Požegae ex eadem matre, qua et Fr. Hieronymus Lipovčić supra recensitus, ibidemque Grammaticam et Poesim absolvit, sed Rhetoricam Budae. Postea Ordinem S. Francisci ingressus, post Philosophiae studium, Theologicis disciplinis operam dedit Budae duobus annis, Essekini uno et Romae in Archigimnasio Ordinis duobus annis. Cupiuerat quinquennium studii sui Theologici sexto anno complere Parisiis, dato in id suplici libello Emo D. Alexandro S. Mariae in via Lata S. R. E. Diacono Cardinali Albani, apud Sanctam Sedem Comprotectori Sac. Romani Imperii, et Mariae Theresiae Hungariae et Bohemiae Reginae atque etiam Francisci I. Rom. Imperatoris Ministro Plenipotentiario. Sed hic, postquam cum Oratore Galliarum Regis apud eamdem Sanctam Sedem Romae residente rem hanc tractasset, negativam retulit ob defectum sustentationis Parisiis pro postulante.

Ad Provinciam redux in eadem admotus est statim ad Philosophiae cathedram ex concursu Generali, Romae facto, partam, quam e memoria suis dictavit: quia id temporis disciplinae sublimiores ex scriptis dictabantur et non praelegebantur ex impressis; simulque Rhetoricam docuit subsecivis et subsecundariis temporibus discipulos, qui eam audire expetiuerant. Veluti iuventutem claustralem et oppidanam Našicis, iussu superiorum suorum, docuit Grammaticam, quando ibi post Novitiatum in Religione exactum et vota emissa in Professorio novem menses mansit. Docuit quoque Theologiam annis decem et Jubilationis lauream emeruit. Interea Commissarius Visitator Generalis fuit in Provincia sui Ordinis, nuncupata S. Ladislai Regis in Slavonia, post Coenobiarcha in sua Provincia, etiam Custos Provinciae ac denique Minister Provincialis ab anno 1783. usque ad annum 1791. difficillimis sane temporibus. Caeterum ad hos supremos officiorum in Provincia gradus ascendit per exercita prius inferiora officia omnia juxta eiusdem Provinciae Constitutiones et consuetudines, ut sunt: Concionatoris per Dominicas et Festa, quando etiam Curatorem animarum Tenjam excurrens egit, Magistri Clericorum, Moderatoris Chori, peritus quippe utriusque cantus Gregoriani et figuralis, Explanatoris Casuum Moralium, Directoris caeremoniarum, euentuum memorabilium

in aduersaria domestica referentis, atque etiam sub tribus Provincialibus a Secretis Provinciae. Theologicis, oratoriis, Historicis delectatus, atque etiam Musis. Scripsit evulgavitque:

1. Brevis descriptio Memorabilium eventuum belli inter Mariam Theresiam Imperatricem Hungariae Reginam et Fridericum secundum Prussiae Regem ab ann. 1756. ad an. 1759. in prosa et versibus illyricis. Pestini 1762. in 8.

2. Brevis instructio moros transplantandi, purgandi et alendi ex germanico in illyricum translata. Essekini 1765. in 8.

3. Doctrina Cantus figuralis seu recta et perfecta semita ad cantum figuralem ex fundamento iuuentutem introducendi lingua illyrica 1770.

4. Sancto Joseph, utriusque testamenti Patriarchae, Patri Christi, Mariae Sponso, quinque panegyres consecratae dedicataeque Josepho Andres, Parocho Semeleensi, nunc Cathedralis Ecclesiae Bosnensis seu Diakovensis Canonico Cantori. Essekini 1776. in 4.

5. Saecula Seraphica ex illustrioribus gestis et factis proposita, dedicata Josepho L. B. de Werneck electo Episcopo Sardicensi et ad Exc. Cons. Regium in Regnis Dalmatiae, Croatiae, Slauoniae Consiliario. Essekini 1777. in 8.

6. Propositiones ex universa Theologia ad Elenchum recol. mem. Rmi P. Clementis a Panhormo, Ministri Generalis, pro toto Ordine praescriptum et a Benedicto XIV. magnopere probatum. cum amplis notis. Essekini 1777. in 4.

7. Processus ad bellum Prussico-Bavaricum illustrium Regiminum Confiniariorum Slavoniae, Sirmii, Tibiscani an. 1778. et reditus eorundem ann. 1779. in versibus illyricis. Essekini 1779. in 8.

8. Orationes, Essekini 1780. in 4.

9. Recensio Conventuum iuxta antiquitatem eorumdem, Provincia S. Johannis Capistranensis Ordinis Minorum de Observantia, quae aliquando cum Provincia Bosnae Argentinae S. Crucis, separata 1757., Dalmatiaeque S. Gaii Papae et Martyris nunc SS. Redemptoris, divisa 1735., una fuit, e veteribus MSS. collecta. Essekini 1783. in una facie per bina regalia folia.

10. Tragoediae et aliae diuersi generis repraesentationes. Essekini 1785. in 8.

11. Applausus civitatis Cameralis Essekinensis ad coronationem in Regem Hungariae Leopoldi II. Caesaris die 15. Novembris 1790. factam, sub titulo: Leopoldo II. coronato Posonii Ungariae Slauoniaeque Regi Civitas Triurbica Essekinensis pro xenio novi anni

sua pia consecrat vota XVII. Kalendas Februarii. Essekini in 8. anno 1790., annus autem est in hoc titulo chromatice expressus.

12. Carmina, inscriptiones, epitaphia, per fragmenta edita, nunc in unum collecta iterumque vulgata. Ess. 1794. in 4.

13. Nunc vertit ex Gallico in Latinum: Reflexiones supra Ordines Religiosos, sive consilia Conscientiae ad unum virum in dignitate constitutum, qui illa petiit. Parisiis apud Morin Librarium in Vico S. Jacobi ad veritatem 1789.

14. Ex Germanico in Latinum: Considerationes supra conditionem Religionum in haereditariis statibus Austriacis. Viennae apud Josephum de Kunzbeck.

15. Ex italico in Latinum: Epistola unius Canonici ad suorum amicorum unum, super proximitate finis mundi: ex Gallico translata a F. A. C. Editio secunda. Firmi 1790. ex praelo Palladis cum licen. Superiorum. Haec sunt opera Fr. Josephi Pavišević, qui anno 1797. iterato fuit electus in Minis. Provincialem, quique dein anno 1803. Essekini die 24. Nov. plenus meritis pie in domino obiit. De eo vide plura apud Čevapović: Synoptico-Memorialis Catalogus etc. Budae 1823.

XVII. Mathias Antonius Relković.

Natus 1732. † 1800. Anno 1732. die 6. Jan. natus est in Inclito Regimine Gradiscano in pago Svinjar sinistra ripa Savi, in quem e montibus Bosnae per Banjalukam decurrens Verbasius per oppositam ripam sese exonerat. Cum Stephanus Relković, Centurio Gradiscani Regiminis, anno 1741. ad bellum Italicum proficisceretur, Mathiam Antonium, suum decem annorum filium, Cernekini in coenobio Patrum Franciscanorum Provinciae S. Johannis Capistranensis curae praesertim P. Michaelis Pavunović, eo tum Custodis Provinciae et Episcopi Zagrabiensis Georgii Branjug per Slavoniam Vicarii Foranei, commisit, sub quo latinis litteris initiatus, mox in Hungariam missus, ibi Grammaticam absolvit.

Sub id tempus a patre ex Italia reduce a studiis domum revocatus fuit, ut sibi litterarum ignaro filius Mathias lectorem et scribam ageret eumdemque vitae militari asuesceret. Patris iussa sequutus an. 1748. sexdecim an. iuvenis a gregario milite gradatim servire coepit, anno 1749. Vexillifer est factus et ann. 1753. ad Incl. Regimen Brodiense, qua sublocumtenens translatus. Anno 1756. ad bellum septenne Prussicum profectus est; quo durante in pluribus velitationibus et praeliis fuit, ad Kolinum, Vratislaviam, Tor-

govam et Maxen pugnavit hicque in sinistra manu vulnus retulit. In Vratislaviae obsidione ab hostibus captus, cum multis aliis Officialibus Frankofurtum ad Oderam deportatus est, ubi hospitis sui viri ho[no]ratissimi domestica Bibliotheca voluptuose utebatur, tantumque conatus est, ut admisso manuductore intra breve tempus gallico idiomate loqui et scribere potuerit. E captivitate dimissus ad caesareum exercitum, ad Dresdam Saxoniae castra metantem, est reversus.

Praestitis autem augustae Domui Austriacae per continuos triginta annos fidelibus servitiis, iam realis Centurio ad S. R. I. Equitatum nobilitatemque cum praedicato de Ehrendorf a Josepho II. Caesare est evectus. Fractus tandem, partim ex bellicis fatigiis, partim ab ingravescente aetate viribus, an. 1786. petitam quietem consecutus, cum 600 florenis, qui ipsi ex aerario Caesareo Regio per annum dependuntur, jubilatus est. Interea, ut fidem adimpleret, qua se usque ad tumulum augustae Domui serviturum spopondit, emergente novissimo bello Turcico, Commendans unius Divisionis militum factus ad finem usque belli in Patriae defensione ad oram Savi stetit, hostique impetuose, cumque damno illius, saepe molestus fuit. Et quamvis sexaginta quatuor annorum deprimeretur aetate, adhuc antiquitatis Romanae reliquias et monumenta requirere pergit reperitque plura Vinkoveae, ubi residet. Scripsit lingua illyrica:

1. Satyrus seu silvestris homo, abusus Slavoniae a Turcis relictos moderate ludens, Slavoniamque instruens; in versibus.

2. Grammatica Slavonico-Germanica, cujus usu plurimi Slavones germanicum et Germani slavonicum idioma didicere. Zagrabiae 1767. in 8.

3. De cultura ovium et tabaci, jussu Supremae Armorum Praefecturae Militaris Slavoniensis, ex germanico in illyricum transtulit, typisque dedit 1776.

4. Centum Aesopi fabulas ex gallico in illyricum vertit cumque viginti tribus cupris edidit.

5. Institutio Elementorum Juris naturalis in usum scholarum grammaticalium per regnum Hungariae et Provincias eidem adnexas. Munificentia Excel. Illus. ac Rdmi D. Matthaei Francisci Kertica, Episcopi Bos. seu Diak. et Sir.

6. Collectanea rerum et verborum Prudentium, ex probatis auctoribus excerpta, sub titulo: Ut sit ex omnibus, ex munificentia ut supra et dedicata eidem. Essekini 1795. in 8.

7. Fabulae Phaedri et Pilpai Bramine ex gallico in illyricum versae. MSC.

XVIII. Josephus Stephanus Relković.

Natus in militari loco Incl. Reg. Brodiensis Zadubravje dicto 14. Martii 1754., filius Mathiae Antonii Relković, supra recensiti. Humaniores scholas cum primo Philosophiae anno Požegae absolvit, Physicam et Theologiam, jam clericus factus in Alma Dioecesi Zagrabiensi, Zagrabiae audiit, qua terminata Sacerdos factus Brodii quinquennio Capellanum egit. Josepho Galliuf, Episcopo Zagrabiensi, pro Notario Visitatoris canonici per partes Slavonicales primus ex Capellanis deputatus est, cum prius ad hujusmodi officium Parochi adplicarentur. Vinkoveae quoque biennio Capellanus fuit, postea Dubovikii Parochus et etiam Ivankovae, hinc Vinkoveam translatus, quorsum a Vinkovcensibus fuit postulatus. Scripsit lingua illyrica:

1. Orthographia Slavonica iuxta normalem methodum.

2. Historiam Biblicam aliosque pro scholis nationalibus libros lectionarios in illyricum vertit.

3. Luctus Slavonii militis super tristi transitu immortalis Mariae Theresiae, Rom. Imperatricis, et felici regimine Josephi II., ejus filii et successoris, sedatus. In versibus illyricis, impendio patris sui editus Essekini 1781. in 4.

4. Oeconomus patriae; in versibus. Essekini 1795. in 8.

5. Sacramentum Regis absconditum in tempore tacendi seu vita et mors S. Johannis Nepomuceni Mart. MSC.

6. Dictionarium Latino-Germanico-Illyricum ad normam P. Ardelii Dellabella usque ad 61 phylaras protractum, sed imperfectum, in MSC.

XIX. Stephanus Aggić.

Natus in Rajevoselo ad Savum in Regimine Confiniario Petrovaradiensi absolutisque humanioribus studiis ac Philosophia, fit ecclesiasticus in Dioecesi Quinqueecclesiensi. Admotus ad Theologiae studium eo profecit, ut ad supremum illius gradum enisus sit et Doctoris ejusdem titulo insignitus. Successive Parochus fuit Tovarnikini, in Com. Sirmiensi, atque etiam Vicarius Foraneus partium Slavoniae et Consistorialis Consistorii Episcopalis Quinqueecclesiensis multis annis. Quibus officiis laudabiliter functus, Canonici hon. titulum emeruit et inter iuratos assessores Incl. Com. Sirm. cooptatus fuit. Nec multo post Quinqueecclesias a Praelato evocatus

stallum inter octo Canonicos de ordine obtinuit tenuitque usque ad mortem pietate, misericordia in pauperes et doctrina conspicuus. Scripsit:

1. Sacerdos magnus R. P. Franciscus a Valkovarino Ord. S. Francisci Observantium, Provinciae S. Joannis a Capistrano Definitor Emeritus, dum 4. Oct. an. 1767., aetatis 76., Religionis 56., Sacerdotii 51. incoato in arce Ilok secundas offerret Deo Primitias, denunciatus. Quam quidem concionem dixit illyrice ex cathedra ad populum, sed postea versam in latinum, edidit iuxta titulum praefixum Essekini in 4.

2. Quotidiana mortis memoria et preces ad impetrandam bonam mortem. Essekini 1775. in 12.

3. Abecedarium Illyricum ad instituendos breviter parvos pueros in doctrina litterarum et doctrina fidei catholicae.

4. Oratio funebris in Exequiis Georgii Klimo, Episcopi Quinque-ecclesiensis, 1777., quam e cathedra illyrice peroravit, sed postea in latinum transtulit ediditque.

5. Funebre carmen piis manibus Georgii Klimo, Episcopi Quinqueecclesiensis, delatum, earundem exequiarum tempore.

6. Concio illyrice ad populum dicta et postea in latinum translata atque in folio edita sub titulo: Mariae Theresiae, Romanorum Imperatrici, viduae semper Augustae, Regnorum Hung. Boh. Dalm. Croat. et Slavoniae Reginae, profusa in populos Slavoniae beneficentia, occasione, qua die 15. Octob. Kukoevcii in Sirmio Ecclesia sanctae Triados honoribus dicabatur, celebrata 1779.

7. Ecloga ad Illmum D. Paulum Ladislaum e Comitibus Eszterházy de Galantha, dum Ecclesiae Quinqueecclesiensis possessionem acciperet. Essekini 1781. in folio.

8. Carmen in festam inaugurationem Illus. Dom. Francisci Györy de Radvány etc., Inc. Comitatus Tolnensis supremi comitis, celebratam Tolnae VI. Kal. Jun. 1783., oblatum Quinqueecclesiis in 4.

9. Carmen in festam inaugurationem Illmi D. Comitis Georgii Niczky de Eadem etc., Incl. Com. Veroeensis supremi comitis, celebratam Veroczae IV. idus Nov. 1783., oblatum Quinqueeccles. 4.

10. Carmen amplissimis honoribus Excellmi D. Francisci de Paula e Comitibus Balassa de Balassa Gyormath etc., dum in Pro-Regem Regnorum Croat. Dal. et Slavoniae auspicato sublimaretur, oblatum pridie Kal. Sep. Zag. in 4.

11. Carmen illustri genti Baronum Splény de Mihaldi, quum Illmus ac Redmus D. Franciscus Xav. L. B. Splény de Mihaldi

Antistes Vaciensis cathedram episcopalem capesseret, oblatum 1788. Pestini in 4.

XX. *Vitus Došen.*

Dalmata maritimus ad montem Velebić natus, fuit succedentibus temporibus Parochus Dubovikii in Regimine confiniario Brodiensi, tunc in Dioecesi Zagrabiensi et supressa Societate Jesu in Academia Požegana Professor Theologiae Moralis aliquot annis, retento Parochiae beneficio, ad quam post doctionem rediit. Scripsit in vers. illyr.:

1. Echo montis, qui ad cantiones Satyri et Lyricinis Slavoniensis vocem reddit et respondet. Zagrabiae 1767.

2. Draco septiceps, bellica lancea ictus, seu spectrum peccati in septem capitalia divisi, solida veritate punitum et exprobratum. Zagrabiae 1768. in 4.

XXI. *Fr. Bartholomaeus Knežević.*

Nativitate Diakovarino, professione Religiosa ex Ordine Minorum, pluribus in sua S. Johannis Capistranensis Provincia functus officiis, Concionatoris, Magistri clericor., Guardiani, Custodis et etiam Commissarii Provincialis. Adeo perspicacis ingenii, ut quidquid videret, sine Magistro disceret, ut merito autodidactes appellaretur, et fuit. Ideoque: Pulverem pyrium ex sola lectione confecit: delineavit: calamo pinxit: artem fabrilem lignariam omnem exercuit; dumque fuisset in Regimine confiniario Petrovaradiensi Parochiae Morovićiensis (modo in duas alias subdivisae) Administrator, quercus in asseres consecuit edolavitque, totamque domum Parochialem suis ipse manibus texit. Libros compegit, Paramenta Ecclesiae, ut planetas, Dalmaticas, Pluvialia conscidit ad mensuram a Gavanto praescriptam consuitque. Edidit praecatorium libellum:

„Veni mecum piorum Sacerdotum sive exercitia et preces matutinae, vespertinae, ante et post Missam. Necnon Rosarium B. V. M. in tres partes divisum cum aliis selectis Orationibus. Essekini 1768.“

Quoniam vero Rubricis, Ritibus et Caeremoniis Ecclesiae legendis apprime deditus fuit, ut adeo Caeremoniale Episcoporum, Caeremoniale Ordinis, Gavantum, Baruldyum, Barufaldum quasi e memoria sciverit, impositum ei fuit a Provincia „Directorium Officii Divini“ componere, quod etiam triginta quinque annis naviter continuavit. Composuit quoque pro diocesi Bos. seu Diakov. per aliquot annos. Cumque annos quinquaginta sui Sacerdotii complesset Jubileumque solemne die Maji Essekini in Ecclesia suae Provinciae celebrasset,

abiens Diakovarinum pro commoratione post annos ibidem exactos in senectute bono quievit anno etc.

XXII. *Adamus Thaddaeus Blagoević.*

Petrievcae, ubi Carassus in Dravum influit, in Comitatu Verocensi natus, numque in Cancellaria Regia Hungarico-aulica ad Officium Expediturae Cancellista Aulicus et Juratus Notarius. Scripsit versibus Illyricis:

1. Viator decantans aliquos eventus Josephi II. Caesaris Romano-Germanici ante et post iter ab eo ad Slavoniam susceptum. Viennae 1771. in 8.

2. Concio de unione in Christianitate supra Evangel. Joan. 7. 20. et 21. dicta per Antonium Ruschitzki, Praesbyterum Viennae in Capella aulica, tempore consecrationis Gabrielis Gregorii de Szarvad Ord. S. Basilii in episcopum Fogarašiensem die 4. Maji 1773., ex germanico in illyricum translata.

XXIII. *Stephanus Opoevčanin.*

Tovarnikini in Com. Syrmiensi natales habuit et in Dioecesi Quinqueecclesiensi pro clerico susceptus, ea dedit in sublimioribus scientiis specimina, ut a suo Praelato missus sit Lauretum in Piceno, ubi in Collegio illyrico Theologiam absolvit. Fuit postea Parochus Ivankovae in Regimine Brodensi ac etiam in loco natali Vice-Archidiaconus et Parochus pluribus annis indeque ad stallum Eccl. Cathedralis Bos. seu Diakovensis promotus anno 1794. Scripsit carmine heroico:

Musa Syrmico-Slavonica amplissimis Illmi ac Rmi Domini Matthei Francisci Kertica, S. Theologiae Doctoris, olim Cathedralis Ecclesiae Quinqueecclesiensis Canonici Theologi, honoribus, dum in Bosnensem seu Diakovariensem, Syrmiensem item canonice unitarum Ecclesiarum Episcopum solemni ritu inauguratus exstitisset, devota nomine totius cleri et populi, qui est per Slavoniam et Syrmium. Essekini 1774. in folio.

XXIV. *F. Joannes Welikanović.*

Brodii ad flumen Savum (a quo moderna Slavonia Pannoniae Saviae nomen olim sortita est) natus, Deoque in Ordine S. Francisci consecratus, post studium Philosophiae in Provincia, Theologiam Bononiae in Italia complevit. Expost in Provincia Philosophiae Lector fuit etiamque Theologiae, ac post decennium doctionis

inter Jubilatos relatus: Concionator quoque non medioeris ac defluo tempore in Definitorem Provinciae electus et continenter in Ministrum Provincialem, qualis ad Capitulum Generale Ordinis anno 1774. Romam ivit.

Bis Commissarius Visitator Generalis Provinciam S. Ladislai Regis laudabiliter obiit et ab anno 1789. insignis oppidi Vukovar (quod adiacet fluvio Vukae, qui mox in Danubium influit) Parochiae ex conventu provisae administrator est, quamvis inter quinque Ex-Provinciales Provinciae S. Joannis Capistranensis actuales primus et senior Exprovincialis sit et prioritate Ministerialis officii et longevae vitae. Scripsit sequentes libros, primum latina, reliquos omnes lingua illyrica:

1. Libellus tripartitus de Abusibus in Missa, de debitis inclinationibus in Officio Divino in Choro observandis, de modo in Missa privata ministrandi. Essekini 1776. in 8.

2. Seraphici P. P. Francisci Vita brevis. Regula et Testamentum et Declaratio Pontificum Nicolai III. et Clementis V. supra Regulam. Speculum Religiosorum S. Bonaventurae; denique modus orationem mentalem faciendi. Essekini 1777. in 8.

3. Meditationes per dominicas sacrae Quadragesimae: matutinae et vespertinae: super mysteriis nostrae fidei et fidei Christi. Essekini 1778. in 8.

4. Repraesentatio dissolutae filiae, magnae postea Poenitentis S. Margaritae de Cortona. Item alia: S. Susannae Virginis et Martyris Dalmatae seu Slavinae sub Diocletiano, Romanorum Imperatore, passae. Essekini 1778. in 8.

5. Meditationes devotae S. Bonaventurae supra Passionem et Mortem Domini nostri Jesu Xti. Essekini 1776. in 8.

6. Brevis methodus pro Confessione se bene praeparandi. integre confitendi et fructuose communicandi. Sequuntur hominum diversorum statuum obligationes. Essekini 1779. in 12.

7. Institutiones Catholicae in modum catecheseos: in quibus quidquid ad religionis historiam et Ecclesiae dogmata, mores, Sacramenta, Preces, usus et Caeremonias pertinet, totum id brevi compendio ex sacris fontibus Scripturae et Traditionis explanatur. Per Franciscum Amatum Pouget, Doctorem Theologiae et Abbatem, collectae et Gallice editae et per eundem in Latinum translatae atque ex hoc in Illyricum versae et in lucem datae. Essekini 1787. Partes 3 in 4.

8. Preces, quas tempore belli contra Turcos, summos fidei Christianae hostes et persecutores, Rituale Romanum recitare ordinavit. Essekini 1788. in 8.

XXV. F. Marianus Lanosović.

Orubicae die 12. Junii 1742., qui pagus est Savo additus in Regimine Confiniario Gradiscano infra Gradiskam 3 horis circiter distans, natus et absolutis humaniorum studiis. Ordinem S. Francisci die 24. aprilis 1761. ingressus et professus die 24. aprilis 1762., in eo Philosophiam et Theologiam didicit docuitque. Post exstinctam Societatem Jesu aliquot annis publice quoque docuit Grammaticam Essekini ac etiam Concionatoris, Guardiani, Secretarii et Definitoris Provinciae munera obiit. Hic vir a caritate memorabilis et specialis innocentioris cumprimis Juventutis patronus et fautor, penes suam vere exemplarem et religiosam assiduo ductam vitam, sex iuvenes in sua 66 annorum attacta senecta assumsit in latinis grammaticalibus et humanioribus scholis privative in sua cella sponte instituendos eosque pro brevitate senectae suae informatos, anno 1812. Bačinum deduxit et suis ipse manibus die 7. Maji 1812. vestibus Ordinis S. Francisci induit. Pluribus annis sic dictam fontanellam in sinistro pede moleste sustinebat; pedum et quosquos obvios morbos signanter cum fine vitae malum calculi pacientissime toleravit. Singulis feriis sextis flagello ramoso globulis instructo dire corpus suum flagellabat, binas semper annue quadragesimas integras in ipsa sua senectute sponte observabat. Orationi assidue intentissimus, pro tunica interiori ipso stragulo induebatur. Tandem plenus diebus et meritis die 25. Nov. 1814. anno aet. 71. ex hac vita migravit. Scripsit illyrice:

1. Modus lucrandi Jubileum anno Jubilei a Clemente XIV. concessi. Essekini 1776. in folio.

2. Introductio in Latinam Syntaxim cum quibusdam linguae Germanicae specialioribus notis pro Germanis linguam Illyricam discere cupientibus. Essekini 1776. in 8.

3. Nova introductio in linguam Slavoniensem complectens ejusdem linguae totam Syntaxim, vocabularium, epistolas ac titulos variarum dignitatum lingua Illyrica ac Germanica, dedicata Mariae Theresiae Augustae. Essekini 1778. in 8. Iterum impressa ibidem 1789. ac demum emendata et aucta normali methodo pro usu tam scholarum in regno Hungariae et partibus eidem adnexis, quam et aliorum, adjuncta lingua hungarica. Typis Regiae Universitatis. Budae 1795. in 8

4. Cantus de militibus Confiniariis Slavoniae, in Versibus Illyricis. Essekini 1778. in 8.

5. Elogium S. Mariani Confessoris ex Gregorio Turonensi de gloria Sanctorum Cap. 81. Latine, Illyrice ac Germanice. Essekini 1780. in 8.

6. Libellus precatorius ex Psalmis David et libris Ecclesiasticis compilatus, Lingua Illyrica. Budae 1782. in 8.

7. Cantio Illyrica normalis sub Missa cantari solita. Essekini 1786. in 8.

8. Dictionario Latino-Illyrico-Italico a P. Joachimo Stulli Raguseo, Ord. S. Francisci de Observantia, conscripto evocatus Vienna a Josepho II. Imperatore addidit voces germanicas insumptis in id studium annis tribus.

9. Liber Evangeliorum et Epistolarum Illyricus per omnes Dominicas et Festa totius anni totamque Quadragesimam cum nonnullorum obscurorum locorum interpretationibus, benedictionibus item agrorum et aquae in Vigilia Epiphaniae Domini iuxta Ritualia Strigoniense et Colocense. Budae typis Univ. Regiae 1794. in 8.

10. Calendarium Illyricum ab anno 1778. usque ad annum 1786. edidit.

XXVI. Simon Stephanac.

Primitus Verhovinae in monte, postea Kopanicae in plano in Reg. Conf. Brod. Parochus et Sacrae Sedis Diakoviensis Consistorialis, scripsit:

1. Carmen heroicum: ad Rdsmum D. Joannem Joszipović, Cath. Eccl. Zagr. Canonicum, Protonotarium Apostolicum et Abbatem B. M. V. de Valle, tum pro evectione ejusdem ad Praeposituram Časmensem et Archidiaconatum de Gvesce et Since, quum pro felici illius adventu ad partes Slavoniae die 24. Junii 1779. Essekini in 4.

2. Excellmo, Illmo ac Rmo D. Matthaeo Francisco Kertica, Cathedralium Ecclesiarum Bosnensis seu Diakovarensis et Syrmiensis canonice unitarum Episcopo, Caes. Reg. et Apost. Majestatis Consiliario Intimo, pro die nominis eiusdem adgratulatio. Carmine heroico. Essekini 1781. in 4.

3. Versus de Joanne Salković, magnanimo heroe, toti nationi Illyricae ad aeternam memoriam compositi. Lingua Illyrica. Essekini 1781.

XXVII. F. Josephus Stojanović.

Brodii ortus, deinceps Ordini Minorum adscriptus, post studium Philosophiae in sua S. Joannis Capistranensis Provincia ac Theologiae

absolutum Bononiae, in praeclarum concionatorem evasit. Anno 1778. exardescente bello Prussico ab Inc. Regimine Confiniario Brodensi pro Capellano Castrensi fuit assumtus atque iterum durante bello Turcico in Inc. Reg. Conf. Gradiškano eodem officio functus. Finito bello Guardianus triennio fuit, scripsitque lingua Illyrica:

1. Brevis praefatio spiritualis dicta Schlukenaviae in Confiniis Bohemiae ad milites Inc. Reg. Brodensis anno 1779. et eodem anno impressa Pragae atque iterum impressa Essekini 1780. in 8.

2. Concio in Missa memoriali Sacerdotii quinquaginta annorum P. Marci Milošević, Concionatoris Generalis, dicta Gradiškae feria 2. Pentekostes 1786. et impressa sub titulo: Duplex amor repraesentatus in oblatione. Essekini 1787. in 4.

3. Cantilena de inclito Gradiškano Regimine, composita tempore belli Turcici. In versibus. 1788.

4. Cantio de expugnatione Arcis Berbir (alias Gradiskae Turcicae) et de heroismo Matthaei Kovačević Kobašinensis in Livčensi campo. in versibus. Budae 1789. in 8.

5. Contio funebris, dicta in Silesia in pago Schimrovitz prope Opaviam, quando de mandato Caesaris pro defuncto Gedeone Laudon, supremo Campi Praefecto, in quolibet regimine atque etiam in Inct. Reg. Gradiskano servabantur Exequiae, sub titulo: Mors Excellmi Domini Gedeonis Laudon, totius exercitus Herois et Generalissimi, denunciata militibus Incliti Regiminis Gradiscani anno 1790., sed typis data Budae 1794. in 8.

6. Ploratus animae et corporis damnati, qui, ut aliqui dicunt, S. Bernardo in somno est repraesentatus, in versibus. Budae 1794. in 8.

7. Memoria extremi Judicii, in versibus. Budae 1795. in 8.

XXVIII. F. Petrus Mandikić.

Brodiensis et postea Franciscanus in Provincia S. Joannis Capistranensis atque in eadem Concionator et Guardianus perque sexennium Novitiorum Magister, vertit ex Latino in Illyricum ediditque:

Soliloquia S. Augustini Episcopi. Essekini 1779. in 8.

XXIX. F. Petrus Regalatus Katančić.

Natus in oppido Valpovo Carasso cum interfluente, quam aliqui volunt priscis Bubaliam vocatam, sed id non convenit cum Itinerario Antonini, quod exibet Syrmio usque Salonam in Dalmatia, ubi arx fuit forte a Tiberio Caesare, qui, quod erat a Dravo flumine in

aquilonem Pannoniarum, perdomuit, aedificata, et adhuc vicinus ei adiacet pagus Tiborianci adpellatus, cuiusque arcis muri laterales adhuc extant tenentque in modernam structas formam interiores cameras et aulas, a Petro Josepho L. B. Brandau, ipsius oppidi et ab eo Dominii totius sic dicti Domino, aedificatus. In Provincia Cap. Ord. Minorum, quem ingressus, studia sublimiora absolvit; sed oratoriis, historicis poeticisque prae ceteris oblectabatur, ut adeo praeterita doctione illorum animum adiecerit potius ad docendas scholas grammatices et Humanitatis, hancque reipsa Essekini in Gimnasio Regio docuit, illamque docet adhuc in Academia Regia Zagrabiensi. Scripsit:

1. Dissertatio de Pannoniae Etymo e monumentis veterum deducta. MSC. 1780.

2. Dissertatio de lingua Pannoniorum, e monumentis Veterum deducta MSC. 1781.

3. Dissertatio de Columna Milliaria ad Eszekum reperta, dedicata Excellmo D. Christophoro Niczky de Eadem, Insignis Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Commendatori, Incl. Reg. Hung. Thesaurario, Comiti Temesiensi et Incl. Comitatus ejusdem Supremo Comiti, S. C. R. A. Majestatis Actuali Status Consiliario, ad Excelsam Tabulam Septemviralem Assessori, necnon Superiori Regio Scholarum et Studiorum per districtum Jaurinensem et Quinqueecclesiensem Directori. Essekini 1782. in 8.

4. Quinquaginta annorum Sacerdoti A. R. P. Joanni Pavlović, Coenobii Našicensis secunda iam vice dignissimo custodi, die S. Bartholomaei Apostoli festum diem secundae novellae suae Missae celebranti, Zagrabia missa optatio, in versibus Illyricis. Zagrabiae 1788. in 4.

5. Subsultim decursio Panis et Thaliae in monte nigro ad memoriam anni quinquagesimi Sacerdotii R. P. Joannis Pavlović, eidem dedicata. In versibus Illyricis Leoninis. Eszekini 1788. in 8.

6. Plausus ab Archigimnasio Regio Zagrab. datus, dum Excellmus D. Joannes e Comitibus Erdödy de Monyöro Kerék, L. R. Civitatis Varasdinensis Haereditarius Supremus Capitaneus montis Claudii et Incl. Comitatus Varasdinensis Supremus Comes, Generalis Rei tormentariae Praefectus, unius Legionis Equestris Hungaricae Colonellus et suae Majestatis Intimus status Consiliarius, in Regnorum Dalmaciae, Croatiae, Slavoniae Proregem inauguraretur. In versibus latinis, Illyricis et hungaricis. Zagrabiae 1790. in 8.

7. In veterem Croatorum patriam indagatio Philologica, dedicata Excellmo Dno Nicolao Skerlecz de Lomnica, Insignis Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Equiti, Incl. Comitatus Zagrabiensis supremo Comiti, S. C. et Reg. A. M. Actuali status Consiliario. Zagrabiae 1790. in 8.

8. Fructus autumnales in iugis Parnassi Pannonii maximam partem lecti, Latia et Illyrica cheli decori. Zagr. 1791. in 8.

XXX. *Antonius Ivanošić.*

Prius Čadjavicae, postea Stephanjae in Inclito Reg. Conf. Crisiensi Dioecesis Zagrabiensis Parochus, natus Essekiensis et in condendis versibus Illyricis valde facilis. Scripsit:

1. Naenia metrica supra sepulchrum Josephi Antonii Ćolnić de Ćolka, Episcopi Diak. seu Bos. Zagr. 1785. in 8.

2. Svemogući neba i zemlje stvoritelj -- ispivan. Zagrabiae 1788. in 4.

XXXI. *Daniel Emericus Bogdanić.*

Verocensis natus et ingeniosus maximeque deditus Poeticis, Mathematicis et Astronomicis. Graecam linguam perfecte didicit, docuitque Mathesim publice in Academia Regia Magno-Varadiensi. Scripsit primum opus carmine Latino, secundum Illyrico, tertium Illyrice soluta oratione:

1. Carmen, quo supremo Magno-Varadiensis Academiae Directori, dum diutius ex Russia expectatur, eiusdem academiae desiderium testatus est. Magno-Varadini 1786. in 8.

2. Ode in mersum aquis seu mors Domini Johannis Messaros Verocensis, Incl. Com. Veroc. Cassae Vice-Perceptoris. Magno-Varadini 1786. in 8.

3. Eventus mundi ab Adamo usque ad Reges Aegypti, dedicati Nicolao Bogdanić, patri suo et domus ad vallum pro militibus Veroczae erectae Praefecto atque in servitio Incliti Com. Veroc. veterrimo. Viennae 1792. Pars prima in 8.

XXXII. *F. Bonus Mihaljević.*

Vukovariensis et in Ordine S. Francisci Professus. Concionatorem zelosum pluribus annis egit, scripsitque in laudem L. R. Civitatis Zomborinensis, amplissimi eius Magistratus et civium in versibus Illyricis sub titulo:

Virtus post mortem vivit Eszekini 1788 in 8

XXXIII. Mathias Živić.

Tovarnikini in Comitatu Syrmiensi natus et in dioecesi Quinqueecclesiensi pro clerico susceptus in omnibus studiis magnos progressus fecit, sed in Philosophicis Theologicisque excelluit et Doctoris gradum in utraque facultate emeruit, ut ideo primum in seminario Quinqueeccles. episcopali pro docenda Theologia fuerit adplicitus, inde ad Academiam Zagrabien. promotus ac tandem ad Universitatem Pesthanam, qua Regius Theologiae Professor transierit, docuitque magno cum auditorum fructu et solatio. Interea Canonicos inter honorarios Cath. Eccl. Quinq. relatus fuit, et cessantibus Seminariis Generalibus ad Seminarium eppale Quinq. redux, ibi docet adhuc Theologiam. Interea Canonicus realis. Scripsit:

1. Tentamen Canonicum in compendium redactum una cum tentamine scripturistico. Tyrnaviae 1773. et 1774. duo vol. in 4.

2. Dissertatio inauguralis Theologica de existentia Revelationis Divinae. Tyrnaviae 1775. in 8.

3. Caroli Lesley Methodus brevis et facilis contra Deistas latinitate donata. Quinqueecc. 1777. vol. duo in 8. maiori.

4. Animadversiones in Postulata DD. Acatholicorum Augustanae et Helveticae Confessionis. 1790. in 8.

5. De Dogmatibus Orthodoxae Religionis. Libri X. in 8. Pesthini 1793. Editio altera Pestini 1803. vol. 4. in 8. Libri X.

6. Sacri Sermones in solemnitatibus Domini. Pesth. 1799. in 8.

7. Sermones Sacri. Pesthini 1799. in 8.

XXXIV. Joannes Matković.

Požegae in eo civitatis vico, qui Vallis aurea nomine venit, natus, absolutis humanioribus in patria studiis, altioribus Budae et Pesthini operam dedit, nunc in Inclito Dominio Mitrovica seu Velika in Campo Požegano Fiscalis officio fungitur. Dum pro summis in iure honoribus Privilegiisque Doctoralibus legitime consequendis Pesthini in Palatio Universitatis in arenam descenderet, elucubravit dispensavitque:

1. Dissertatio Philosophico-Juridica de Habitu Juris Civilis Romani ad forum Hungaricum spectantis. Dedicata Magnifico Dno Joanni Janković de Daruvar, Incl. Com. Požeg. Emerito Vice-Comiti et Sac. Regiae Apos. Majestatis Consiliario. Budae 1790.

2. Calendarium Illyricum pro anno 1792.

XXXV. F. Alexander Tomiković.

Esekini progenitus, et sicuti Matthaeus ex Telonio, ita iste ex officina mercatoria Diakovarini, in qua nobilis Andreae Cambesi Mercatoris Esekinensis socium agebat, ad religionem S. Francisci vocatus in ea sedulo in studia incubuit et Romae, a suis superioribus eo missus, Theologiam absolvit ibique concionandi methodum ipsamque eloquendi energiam a Concionatoribus Italicis egregie didicit hereditavitque. Postea in Provincia Philosophiam tradidit, Conciones ad populum dixit, scholas Esekini docuit, a Secretis Provinciae fuit et etiam coenobii Praeses. Scripsit lingua Illyrica:

1. Sermo in laudem Leopoldi II., uncti Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, die 16. Januarii dictus, quem cives unius triurbariae civitatis Eszekinensis in honorem sui regis sollemnem habuerunt, in ecclesia parochiali in Arce. Eszekini 1791. in 4.

2. Joseph a suis fratribus cognitus, in versibus leoninis. Eszekini 1791. in 8.

3. Vita Petri Magni, Car Russiae, ab Antonio Caliphoro Abbate scripta et etiam tertio idiomate Italico in lucem edita, nunc vero in illyricum Slavoniense cum exiguo additamento translata. Eszekini 1794. in 8.

4. Quinquaginta Sacri Sermones in varia festa per annum.

5. Calendarium illyricum ab anno 1793.

XXXVI. Georgius Sertić.

Natus Udbinae in Incl. Reg. Conf. Likano atque a suo patruo Sertić, parocho Semelcensi ac postea Diakovensi, viro praestantissimo et sub finem vitae Josephi Ćolnić, Episcopi Bos., Vicario Generali, liberaliter et egregie educatus iamque maturus eligendo statui in Bosnensi seu Diak[ovensi] Dioecesi pro clerico susceptus fuit. Theologiam in collegio Lauretano Illyrico audiit. Ad Dioecesim reversus in Ecclesia Cathedrali pluribus annis Conciones ad populum cum zelo dixit. Postea Parochus fuit Kukoevcii in Com. Syrm. et Parochus Vinkoveae, ubi supremum officialium Incl. Reg. Brodensis est habitatio, nuncque est Parochus Nimcii in eodem regimine. Scripsit lingua illyrica:

Nucleus doctrinae christianae, Cantilenae et orationes devotae pro servitio et occupatione spirituali populo christiano oblatae. Essekini 1791. in 8.

XXXVII. Antonius Turković.

Filius et Parochus Essekinensis in superiori suburbio, tardius in arce et una vice archidiaconus. Scripsit:

1. Cantilenae binae in versibus ex Latina lingua in illyricam translatae. Essekini 1791. in 8.

2. Vita S. Eustachii cum doctrina christiana Fidei sanctae, Apostolicae, Catholicae, Romanae Ecclesiae, in versibus illyricis. Essekini 1795. in 8.

XXXVIII. F. Blasius Bošnjak.

Oriundus Verbova, qui pagus est in Reg. Confin. Gradiškano in via Regia, Neogradiška Brodium versus hora et semi dissitus, et humanioribus Litteris Požegae absolutis Franciscanus factus, post sublimiora studia in sua Provincia peracta, ex desiderio visitandi sepulchrum Christi et cetera loca sacra in Palestina, licentia a suis superioribus obtenta, eo profectus est et iussus a Guardiano Jerosolymitano per aliquod tempus servire in Cypro, ibidem didicit linguam Gallicam. Veniens Jerosolymas, Praesidens SS. Sepulchri pro natione Hyspanica per tres menses et Guardianus Bethlemi pro natione Gallica pariter per tres menses fuit. Post triennium ad Provinciam redux Concionatoris atque etiam Administratoris Parochiae Szent Miklošini in Banatu per annos duos et semi officio est functus. Anno 1775. die 1. Novembris pro Capellano in Incl. Legione Pedestrium Comitis Joannis Palffy, quae nunc Jelačić vocatur, adsumptus, adhuc in eodem zelosus et exemplaris operarius perseverat. — Quo tempore Šabacinum in Servia oppugnabatur, primus ille cum centurione Regiminis Petrovaradinensis Paulo Sokolović moenia conscendit ceterisque exemplum praebuit et in prosequenda expugnatione animos addidit. Pro eo actu magnanimo a Josepho II. Augusto Numismate honorario aureo viginti aureorum coram exercitu publice donatus et propter sedulam continuis viginti annis in praedicto Regimine animarum curam a sua quoque Provincia inter Ex-Provinciales honorarios relatus. Scripsit lingua illyrica in versibus:

1. Descriptio belli Turcici sub Josepho II. Caesare, quod incoepit anno 1787., pro discursu genti illyricae oblata. Essekini 1792. in 8.

2. Dixit Concionem Illyricam in Parasceve in Ecclesia sui Ord. et Provinciae Esekini et ad votum plurium devotorum evulgavit sub titulo: Sermo Spiritualis de Passione Christi. Esek. 1795. in 4.

XXXIX. *Marcus Krajačić.*

Kaptolini in Alma dioecesi Zagr. in Campo Požegano Parochus et Sacri officii Požegani Consistorialis, dixit Concionem illyricum ediditque sub titulo:

Sacerdotio ac Religione magnus R. P. Franciscus Rogožić aliter Marinović Ord. Min. S. Francisci Obs. Prov. S. Joannis a Capistrano, dum in ecclesia D. Augustino Aurelio Velicae in Comitatu Požegano dicata, Jubileum sui sacerdotii annum die 6. Octobris an. 1793. celebraret, contestatus. Budae 1794.

XL. *F. Bernardinus Leaković.*

In insigni pago Bošnjaci nuncupato et a Savo uno quadrante horae dissito atque in Incl. Reg. Conf. Brodensi sito natus et successu temporum in Ordine S. Francisci renatus in eodem Philosophiam docuit et in Palestina spiritualibus servitiis et exercitiis addictus quinquennium exegit, Bethlehemi Guardianum egit et Jerosolymis Terrae sanctae Discretum. Redux ad Provinciam functus est officiis Vicarii, Praesidentis et Concionatoris zelosi pluribus annis et adhuc in eodem munio perseverat, cumque animarum Parochiae Šarengradiensis conventui adnexae agit. Scripsit lingua illyrica:

Sermones pro omnibus anni Dominicis ad usum Praedicatorum et ad utilitatem auditorum. Essekini 1795. in 4.

Scriptorum Provinciae Continuatio.

Meo videri hic Locus esset: Insignem eruditionem historicam et politicam, tum collectionem librariam et manuscripticam A. R. Patris Josephi Jakošić pro Bibliotheca Budensi deducendi. Id, quod Rendis Patribus Secretariis in facie Loci deducendum concredere dignetur, quia hic vir modestus coram mundo pro tunc studio latere voluit, sed eo a potiori esset nunc pro honore Ecclesiae Catholicae, Seraphici Instituti decore et suae Provinciae distinctissimo ornamento fusius a piis conatibus suis animique sui rarissimis virtutibus, Regi et Patriae olim acceptissimus et ideo Provinciae suae complurium Conventuum tempore diluvii abolendorum Conventuum alter Josephus Aegyptiacus Provinciae Capistranae merito grate celebrandus et scripto publico rememorandus.

Fr. Bonus Mihaljevich.

[Ovdje se ponavļa, što je napisano u I. svežńu pod br. XXXII.]

Fr. Alexander Tomikovich.

[Ovdje se ponavļa, što je napisano u I. svežńu pod br. XXXV. Samo je Jaić* ispravio ovo:]

3. Vita Petri Magni, *Caesaris* Russiae, ab Antonio Caliphoro Abbate scripta, etiam tertio idiomate Italico in lucem edita, nunc vero in Illyricum Slavoniense cum exiguo additamento translata. Essekini 1794. in 8.

4. Quinquaginta sacri sermones in varia festa per anum *editi.*

5. Calendarium Illyricum ab anno 1793. *usque ad annum 1817.*

Fr. Blasius Bossnjak.

[Ovdje se ponavļa, što je napisano u I. svežńu pod br. XXXVIII.]

Fr. Bernardinus Leakovich.

[Ovdje se ponavļa, što je u I. svežńu napisano pod br. XL.]

P. Gregorius Csevapovich.

Adm. Rev. Pater Gregorius Csevapovich Bertelovcii in possessione Inclyto Comitatui Posegano ingremiata, domibus colonorum constante, die 21. Aprilis anno 1786. ruricolis, ast bene tamen subsistentibus et honestis parentibus natus, absolutis Posegae gymnicis scholis spontaneis votis Ordinem S. Francisci Assisiensis die 8. Septembris 1802. ingressus, absolutis in gremio Provinciae hujus sub auspiciis eruditissimi viri P. Gregorii Peštelić, A. A. Lib. et Philosophiae Doctoris actualisve Philosophiae Lectoris, ea cum diligentia Philosophicis studiis, quod post absolutum primi anni theologici cursum a sua respectiva Provinciae Superioritate ad faciendum e philosophicis studiis Doctoratus gradum pro honore Ordinis ac Provinciae admissus, hunc reapse Pestini in Universitate Hungarica cum distinctione et applausu omnium Facultatis Philosophicae Doctorum prove suae Provinciae optimo omine die 26. Augusti 1806. gloriose fuerit consecutus, die 31. Maji 1807. Földvarini emisit sub absolutis Theologicis Studiis S. professionem Primitiarumque S. holocaustum Po-

* Jaićevi su ispravci u tekstu označeni kurzivnim slovima.

segae die 8. Januarii 1809. Altissimo, cujus prout et antehac, sic deinceps quoque gloriam sincero pectore zelaverat. Lector Philosophiae die 17. Augusti in Provincia exstitit renunciatus, quam etiam qua Philosophiae Doctor et fundate et fructuose partim Brodii partim Naschiczis integro triennio tradidit. Die 3. Septembris 1811. renuntiatus per A. R. P. Alexandrum Tomikovich, pro tunc actualem Provinciae Ministrum, Theologiae Lector, hanc quoque incirca novem annis qualiter docuerit, ostendunt complures celebratissimi actu ejus discipuli. Die tandem 4. Junii 1820. pro Conventu Vukovariensi Guardianus electus, unico quidem anno hoc officio ideo defungi potuit, quod jam insequente anno 1821. die 4. Junii Radnae in Capitulo plenis votis in Ministrum Provincialem anno suae aetatis 36. fuerit electus; ast unico sui Guardianatus anno tantum circa et in Conventu boni reparationis et restaurationis sua industria et diligentia fecerat, quod Conventus Vukovar ad novam quasi vitam ejus potissimum opera exurrexisse videretur.

Omnium, sed cumprimis Juris Canonici, naturalis et civilis etiam tantam notitiam et dexteritatem practicam sibi comparavit, quod ex indultu speciali sacri Ordinis Superiorum non turpis lucri gratia, verum studio promovendae suae exercitationis et imbibendae quoque amplioris juridicae praxeos, qua vir Religiosus, et fluctuantium virorum Religiosorum, Ecclesiasticorum et Secularium graviores etiam pro honore suae Provinciae coram publicis Foris gloriose causas sustinuerit, neque minus etiam prosperrimo effectu coronaverit. Inter caeteras sint pro exemplo: causa appellata Revndissimi Dni Praepositi infulati Joannis Lipljanić, Parochi Brodensis, coram Foro Metropolitano Colocensi cum gloria sub ejus assistentia triumphans; sic causa condivisionalis Dni Antonii Vorgić, Ludimagistri Vukovariensis, coram Incl. Comitatu Sirmiensi in via appellationis triumphans; tum violentialis causa Conventus Šarengradiensis ob violente devastatam per Sp. I. Dominii Vukovar Directorem Conventualem Sylvam usque ad Repositionalem Juris terminum per Eum solum gloriose coram Incl. Comitatu Syrmiensi *provisorie usque ad adventum Ordinarii Fiscalis I. Dominii Djakovar ab Illmo Domino Praesule Emerico Raffay, qua Syndico Provinciae, defensata.* Vir hic in omnibus antiquissimis auctoribus, sed praeprimis in objectis historicis originem, evolutionem, fata et literaturam Illyricae gentis tractantibus adeo fundatus exstiterat, quod speciali per se delecta propositione illa „Nationem Illyricam quoque dignum Historiae Universalis objectum constituere" occasione dati

ex objectis philosophicis sui gradativi Examinis rigorosi primitus palam penes magnum Antagonistam ipsum Ordinarium I. Universitatis Hungaricae Historiarum Professorem gloriose olim propugnata inclarescendo, hanc ipsam propositionem erudito quoque suo historico calamo inde a confusione Babylonica usque ad nostra tempora multo labore elucubrare conabatur, cui tamen ob supervenientia alia Provinciae sibi imposita sustinenda et superanda negotia atque una concomitantia officia optatum colophonem imponere non potuit, sicque Manuscripta ejus post fata ejusdem casu fuerunt deperdita.

Scripturam Sacram in Illyricum per Mathiam Petrum Katanesicium versam hic ipse vir disposuit parallelo etiam latino contextu et notis Weitenauerianis pro majori lectorum facilitanda intelligentia illustrandam, quamvis bono Deo sic disponente ejus excusioni praematura morte (anno aetatis suae 44., Christi 1829. die 21. Aprilis ipso suo Nativitatis die Provinciae e vivis ereptus) supervivere haud potuerit, versionem S. Scripturae Katančićiam uno altero anno tardius ARP. Josephus Matzek, defuncti discipulus, qua Provincialis Minister, correctore R. P. Adalberto Horváth, Emerito Provinciae Secretario, pro maximo Illyrorum solatio erga viam praenumerationis excudendam fecerit.

1. Praeter hanc praelaudatam originariam historiam Illyricae gentis, cujus Manuscripta a fatis Csevapovićianis casu disperdita sunt, scripsit illyrice versibus leoninis historiam Josephi Aegyptiaci a octo Vukovariensis Scholae Scholaribus coram Illustrissimo Domino Praesule Diakovariensi Emerico Raffay occasione visitationis canonicae in Area Conventus Vukovariensis gloriose et cum adplausu productam; typis Budae anno 1820. excusam.

2. Qua Minister Provincialis habuit honorem assistendi Synodo Nationali Posonii anno 1822. celebratae, cujus etiam totam historiam erudito calamo suo et stupenda memoria systematice deduxit, existuntque de his Manuscriptis duo exemplaria: unum in Bibliotheca Provinciae Budensi et alterum in Conventus Bibliotheca Vukovariensi manibis insignium Amanensium R. P. Aloysii Oszvald et Adalberti Horváth descripta; e quorum priori decopiari etiam pro suis usibus fecit A. R. P. Marianus Jaić, Ex-Minister Provincialis, et habet inter suos libros caute conservatum. Hoc in opere apparuit etiam eruditio et zelus disciplinae Csevapovićianae in ordinis S. Regulae et Testamento placitis Constitutionibus Pontificiis et Caesaris faventioribus Ordini Intimatis reposita et rara facundia

Csevapoviciana coram tota Synodo palam atque summo Ordinis, Provinciae et viri applausu propugnata.

3. Qua Minister Provincialis deduxit et edidit catalogum Provinciae fusiorem anno 1824. Budae typis in octavo formato lingua latina procusum.

4. Edidit, qua iteratus Provinciae Minister, Recensionem Provinciae Capistranae anno 1828. Budae typis Universitatis Hungaricae procusam. Quo stylo, qua eruditione et dexteritate elaboratam, legat et judicet quivis eruditus Lector. Edidit hoc ipso anno etiam orationem latinam ad Patres vocales Capitulares, quo stylo, qua oratoria cum praecisione elaboratam, dignioribus internoscendum et dijudicandum relinquo, satis pro defuncti gloria sit dictum: quod Viri seculares quoque hanc ipsam orationem ob styli floriditatem atque sententiarum amoenitatem ac gravitatem memoriae fideliter mandaverint actuve illam in amicis consociationibus et conversationibus pro sui maxima mutua oblectatione et styli latini auctorisve demiranda dulcedine saepius coram recitare consueverint. Redegit et elaboravit Municipalia Provinciae statuta anno 1829. e suis correspondentibus fontibus erudite deducta et in extraordinario ad eum recte finem per Eundem *convocato* omnium Patrum Provinciae, Guardianorum et Lectorum Theologiae Mohacsini anno 1828. celebrato Congressu discussa, examinata et unitis votis probata, tum per *Alexandrum Rudnyay a Rudna*, Em. Cardinalem S. R. E. Primatem Regni et Archi-Praesulem Strigoniensem, tardius confirmata et usque ad novorum Ordinis Statutorum editionem pro usu Provinciae Alumnorum pro cynosura disciplinari adoptata. Edidit etiam orationem pro Secunditiis R. P. Antonii Schmidt, Budae anno 1828. typis excusam, floridissimam.

Hic vir insignis eruditionis, carissimus etiam Eminentissimo Domino Cardinali Alexandro Rudnay, Regni Primati, qui dum accepisset a Sacratissima Majestate altissimam gratiam conjungendae Provinciae Austriacae (quatuor saltem Conventibus constantis et cum Individuis suis emorientis) cum Capistrana, noscens hujus viri amplam eruditionem totum negòtium elaborandorum actorum unionis A. R. P. Gregorio Csevapovich prius deducendum concredidit. Qualiter hic Vir vero eadem acta elaboraverit, docent ipsa acta et negotium quamvis pro tunc adhuc fluctuantis Provinciae nostrae ab aula oblatae et sub conditionibus subsecutae atque usque hodie perdurantis unionis anno 1825. superatae.

Vir hic indolis mitis et vere compositae, staturae procerae, faciei oblongae ac aliquantisper subfusae a variolis subtilioribus nonnihil notatae, ingenii acuti, memoriae fidelis, videbatur totus non pro se tantum quantum pro Ordine Seraphico, Provincia et Fratribus natus ac vivens, omnemque injuriam Ordini aut Confratribus ubicunque sincero pectore moderateque refellens, sincerus omnibus amicus, Pater et Frater, in publica conversatione tam sereni et jucundi pathematis, ut pro innocente aliorum quoque exhilaratione natus et educatus esse primo obtutu videretur et ab omnibus videndus et grate audiendus exoptaretur.

P. Josephus Matzek.

Radnae in loco Matris Gratiarum: Maria Radna celebrato atque I. Comitatui Arad ingremiato die 7. Decembris 1793. primam conspexit lucem, post absolutas in M. R. Gymnasio Posegano gymnicas humaniores classes die 23. Septembris 1811. in Ordine S. Francisci Provinciae Capistranae Bacsini Religiosum Habitum assumsit atque religiosam professionem Bajae die 8. Decembris 1814. emisit, tum Studiis Philosophicis Bajae, Theologicis autem Mohacsini et Vukovarini gloriose absolutis atque primitiis 17. Augusti 1817. Deo humillime oblatis SS. Theologiae in specie Historiae Ecclesiasticae et Juris Canonici Bajae Lector renuntiatus, suum rigorosum mox post evolutum primum doctionis annum ex his ipsis studiis cum laude dedit et tardius Theologiae Morali, Pastorali et Paedagogicae subliminori docendae adplicitus stadium Lectoris Theologiae maximo discipulorum suorum cum fructu et Provinciae suae honore emensus, Brodii Praesiden*tis* et mox Vukovarini Guardiani munere biennio functus, in Capitulo Radnensi Minister Provincialis anno 1830. electus, ternis vicibus hoc ipso *honorifico* munere summo cum Provinciae honore defunctus, tandem Generalis Commissarius Terrae Sanctae (post 80 annorum effluxum) primus in Provincia restauratus et postea restituto cum Ministro Generali Ordinis Romae (praeprius sublato) nexu Generalis Definitor Ordinis per Summum Pontificem Pium IX. nominatur, hodie usque hac praerogativa pro suae Provinciae maxima recommendatione gloriose fungitur et qua talis cum actuali Provinciae Ministro Romam pro Capitulo Generali evocatus est.

Scripsit et curavit typis historiam orientalis Missionis (Missions-Notizen) 5 fasciculis lingua Germanica. Et sua potissimum energica dexteritate providit orientalis Missionis Ecclesias (prius notabi-

liter deficiente) suppellectili sacra atque multas jam vitiosas *orientis* Ecclesias e fundo orientalis Missionis instaurandas *adlaboravit*, cumprimis Ecclesiam S. Catharinae Virginis et Martyris Alexandriae in Aegypto (quae sub stadio primae suae praesusceptae aedificationis corruit), dein quod fructuosissimum et maxima celebritate dignum, Typographiam Jerosolymam ad Turcarum imperium, qui talia instituta virtute Korani sui semper abominabantur et actu abominantur, medio multum activi et artis typographicae periti Patris Sebastiani Frötschner. Provinciae nostrae Alumni atque per sex annos in Terra Sancta Missionarii, induxit et usque hodie sumptibus Orientalis Missionis in flore conservare adlaborat. Vir memorabilis et celebratissimus a suo religionario zelo in bono ordine Oriental*es* Mission*es*, quovis possibili modo, conservand*i* et ad majorem florem perducend*i*.

Habuit etiam a Deo gratiam visitandi Loca Sancta et S. Sepulchrum Domini Nostri Jesu Christi.

P. Adalbertus Horvath.

Oravicze, possessione I. Comitatui olim Veröczensi, nunc vero Essekiensi nominato ingremiata, die 29. Septembris 1783. honestis parentibus natus, absolutis Posegae Gymnicis studiis die 15. Septembris 1805. Bacsini Ordinem S. Francisci in Provincia Capistrana ingressus et post anni evolutionem die 15. Septembris in eodem solemniter professus, primum Sacrificium Deo obtulit 1809. die 2. Februarii, mox concionibus dicendis applicitus, singulari cum studio semet solidis concionibus formandis occupabat. Subinde in Provincia Secretarii ac Guardiani et Parochiae simul Administratoris officio fuit functus. Vir indefessae diligentiae conciones suas partim e latinis, partim e germanicis oratoribus sacris deducebat, quoad tempus et occasio eidem suppetiissent, has ipsas typis quoque Budae in typographia I. Universitatis 4 tomis procudendi, in quorum uno occurrunt conciones festivales, in aliis tribus conciones dominicales per integrum annum passim duplicatae.

Procudi fecit etiam unam Odam lingua slavonica versibus leoninis ARP. Gregorio Csevapović, pro tunc alterum Ministro Provinciali, pro ejus die onomastica in diem 12. Martii cadente.

Puritas linguae illyricae utrobique comparet sufficiens.

P. Marianus Jaić.

In Confinio Brodensi et quidem Brodii die 4. Julii 1795. *a miseris sed* piis parentibus natus et post absolutas Brodii tres normales Classes juvenis 11 annorum completorum ab A. R. *Patre* Mariano Lanošević. Vicario Ex-Provinciali, e caritate et commiseratione, qua pauper, ad Conventum Brodensem pro puero claustrali assumtus et ab Eodem Ex-Ministro cum aliis compluribus tardius assumtis sociis in Grammaticalibus et Humanioribus scholis *intra 4 annos et 6 menses* privatim exstitit institutus et qua talis post 4 annos et 6 menses Baesinum ad Novitiatum in comitatu sex sociorum deductus et religiosa veste die 7. Maji 1812. donatus. Absoluto Novitiatu tum post repetitam *Naschiczis* Rhetoricam et absoluta Našiczis et Brodii Philosophica Studia pro cursu Theologiae Vukovarinum dispositus ibi etiam die 7. Julii 1816. S. professionem emisit. Mohatsini dein ac Vukovarini Theologiam terminavit. Sacerdotio die 19. Septembris Diakovarini per Illum Dominum Praesulem Emericum Raffay initiatus Brodii die 4. Octobris 1818. primum holocaustum Deo Omnipotenti obtulit.

Vukovarini Scholae triviali docendae admotus eamdem duobus et medio annis diligenter docuit. In Capitulo dein Radnensi Theologiae docendae admotus superato rigoroso Examine Theologiam Dogmaticam 7 annis et Moralem cum Pastorali Theologia atque Paedagogia sublimiori tribus annis, universim ergo 11 annis Theologiam docuit (cum qua Guardianus primi anni Vukovariensis simul etiam in annum undecimum Lectoris vices obire debuerit).

Inter opuscula, quae ediderat:

1. loco occurrit: Historia Gratiosae Iconis Radnensis, lingua Illyrica anno 1824. Aradini edita, quae dein *erroribus* correctis anno 1856. Budae novam conspexit lucem piis simul precibus et hymnis locupletata *et in formulem simul libellum precatorium efformata.*

2. Coronam piorum hymnorum pro publico *et* Ecclesiarum *usu* lingua Illyrica e probatissimis auctoribus collectam anno 1827. Budae primitus luci dedit; hoc opusculum propter suam observatam communem utilitatem jam novies recusum *hoc anno* decimam opperitur editionem, qua simul etiam libellus precatorius tardius efformatus *compareat.*

3. Pastoralem practicam simulque Ritum administrandorum Sacramentorum pro junioribus Sacerdotibus *fusius 35 phylyris* deductam slavonice *edidit*, Budae in formato octavo procusam 1827.

4. Thomae a Kempis 4 libros de Imitatione Jesu Christi slavonica versione adornavit et typis Budae perinde anno 1835. vulgavit.

5. Doctrinae Religionis tres tomulos 33 philyras *constantes* pro primis Grammaticalibus Classibus a Clarissimo Patre Petöy Piarista originarie deductam anno 1836. illyrica versione donavit et Budae *typis* procusos *publice in slavonicis* Gymnasiis per plures annos *fructuose* tradi laetus experiebatur.

6. Collectionem piorum hymnorum Ecclesiae e probatis auctoribus deductam lingua quoque Germanica pro usu piorum fidelium Pestini anno 1836. procudi fecit.

7. Arias piorum hymnorum gottis figuralibus illustratas, sicque hymnos simul Breviarii in Vesperis et Laudibus decantari solitos, notarum typis procudit pro organedis et cantoribus *optime accommodatas.*

8. Habet maxime sui parte etiam *versam in slavonicam linguam* logicam et ontologiam *typum operientes.*

9. Habet versas praecipuas theoreticas et practicas Ecclesiae Catholicae veritates, typum perinde desiderantes.

10. *Nunc occupatur e germanico in illyricum vertenda vita Sanctorum adhucdum in illyrica lingua desiderata, et libro Ariarum pro germanico Ecclesiae cantionali suo desiderabili.*

P. Cajus Aggich.

Pleterniczii die 19. Januarii 1805. e colonis sed honestis parentibus natus, terminatis Posegae gymnicis et humanioribus Classibus Bacsini die 1. Novembris 1822. [Ordinem] ingressus et in eodem die 14. Februarii 1826. professus. Primitiis die 23. Martii 1828. oblatis Philosophiae ac mox Theologiae docendae admotus utrobique de se conceptae expectationi Provinciae satisfecit. Theologiam cumprimis Moralem et Pastoralem fundate et cum fructu pluribus annis docendo, verum etiam eamdem (in specie auctorem Stapf) in illyricam linguam scite et usuabiliter vertendo, item versionem Evangeliorum illyricam sic dictam Pavicianam ad regulas Grammatices et Syntaxeos solertius reducere tentando. Nunc historiam Ecclesiasticam in labore habet lingua Illyrica typis procudendam. Vir solers et acuti judicii, indolis praeterea mitis et pacificae.

Recentiores laureati denique Poëtae in Provincia Capistrana compluribus festivarum gratulationum Odis et Poëmatibus inclarescentes erant:

P. P. Florianus Dražić, Vukovariensis natus et formatus Poëta, vixit olim pluribus annis qua Professor in R. Gymnasio Essekiensi, *et P. Casimirus Csillag, nunc Provinciae Archivarius.*

Otto Babulak, natus in Comitatu Arvensi,

P. Fortunatus Nagy, natus Kupustinae in I. Comitatu Bacsiensi.

P. Samuel Kotzian, natus Vukovarini in Comitatu Syrmiensi.

P. Solanus Kerkravić, natus Essekini in Comitatu Vöröczensi; omnes simul in C. R. Gymnasio Essekiensi suis poëmatibus inclarescentes.

Pavičićevo „Naslidovanje“.

Malo je koja kńižica tako ugodila narodima kao Kempisovo djelce „De imitatione Christi“. I Hrvati su ovo djelo često prevodili (isp. Kukuļević, Bibliografija hrvatska p. 68 i 69). Ima još jedan stariji prijevod, a priredio ga je Hvaranin Dominik Pavičić iz Vrbańa godine 1772. Dominik je Pavičić i od prije poznat u hrvatskoj kńiževnosti. On je godine 1749 u Mlecima štampao „Pripovidanja nediljna“, koja je preveo iz talijanskoga izvornika I. Kampadella, iste godine objelodanio je opet u Mlecima prijevod drugoga djela istoga pisca „Govorenja sveta ćudoredna podobna od svake vrsti čeljadi vrhu svih nedilja od godišća“; ovo je drugo djelo izišlo drugi put g. 1754 u Mlecima. Rukopis ńegova prijevoda Kempisova djela nahodi se u arhivu jugoslavenske akademije, a poklonio joj ga je dr. A. Tresić Pavičić. Rukopis imade natpis: „Tomme od Kempisa kanonika Regulara Reda S. Agustina Pismo od naslidovanja Gospodina našega Isukarsta: Pismo duscevno, i çudnovato. Prineseno u slovinski jezik od Popa Dominika Paviçichja Hvaranina iz Varbagna. Na dan B. Gospe od sedam Xalostih: 10. Aprila 1772.“ Da se može ocijeniti ńegov prijevod, priopćujem ovdje sva tri predgovora i prvu kńigu.

Toma od Kempisa, prozvan Hermelein[1], to jest: mlat iliti mlatic[2], rodio se jest po Gospodinovu porodjenju godišća 1380. u gracu Kempisu na poļu biskupata kolonijenskoga. Imao je uboge roditeļe, koji živiše trudom rukuh svojih i imadoše dva sina Ivana i Tomu. Ivan svrši trk naučenja u Daventriji[3], bi primjen u red od kanonika regularskih i ispunivši razlika poglavstva častito priminu.

A Toma s roditeļi živivši godišća ditinska, budući podoban za naučiti kńigu, nigdi okolo trinadestoga godišća pojde k bratu svomu u Daventriju, od kojega bi priporučen gospodinu Florencu popu

[1] zapravo: *Hammerlein*. [2] u rkp.: *mlagicz*. [3] zapravo: *Deventer*.

bogoļubnomu i kńiževnomu. Ovi Tomi najde kuću i kńige i hranu potribnu. Mladić dakle dobre pameti i poštena obraza općeći meu umiteoni ļudmi pod vladanjem gospodina Florenca svitlio[1] je pravednostju od živjenja, dobrotom ćudi i kršćanskim bogoļupstvom. Nakon malo godišća, pokle mnogo napritka učinio u nauku i u bogoļupstvu, kako svidoče ńegova pisma dostojna mnoge pohvale, učini se rukopisac mogući i sve, štogod dobivaše pisanjem, na pomoženje bratova dijaka, s kojim staše, općeno pridavaše.

Častio je Toma od ditinstva Bogorodicu Divicu, ali cić ditinske lude nestanovitosti poče u ńemu ginuti ļubav goruća prama Divici Mariji i običajne ńegove molitve ostavi najprije jedan dan, pak dva, tri i četiri, najposli svu sedam dana ostavi, a napokon propusti sve svaki dan. Zgodi se, da on jedan dan spavajući čińaše se ńemu viditi (dočim kako da u dvoru D. Florencija s inimi skulari slišaše rič Božju), kakono da s nebeskih oblakova slazaše Bogorodica Divica i da u oni dvor ulazaše i ophodeći okolo onizih, koji rič Božju slišahu, ter da sad jednoga, sad drugoga milostivo zagrļivaše, a Toma pogledajući prama istoj Bogorodici govoraše u sebi ovako: Počekati ću malahno, jeda barem za svimi inimi jošće i mene nedostojna onako milostivo zagrli. Ali pogledavši ga Bogorodica očima srditimi: Zaludu, reče, moje zagrļenje čekaš, jer si ostavio pridavati dug od molitava. Otidi, otidi daleko od mene, nedostojan si uživati čista zagrļenja. I tako rasrdjena od ńega obraz odvrati i otide.

Za vidinjem takovim probudivši se Toma udiļe poče pomńivije svoju svist iskuševati i poznavši svoje krivine nastojanja od boļega živjen[ja] zagrlio jest i bogoļubne molbe užganijim načinom svaki dan izvrševati tako počeo jest, da malo ne ikada tja do svrhe svoga živjenja nije smio propustiti. Oh srićno vidjenje noćno! oh primoguće pokaranje Bogorodice Divice!

Nakon sedam godišća pribivanja s D. Florencijom i s inimi užeže se u Tomi jedna goruća žeļa na živjenje redovno.

U godišće dakle 1399 pojde on na goru svetoj Agneti posvećenu, koja je vrh grada Svolensim[2], gdi pod odićom i regulom svetoga Agustina bіše sagradjen manastir kanonika regulara malo daleko od rike Vidre. Ivan, brat istoga Tome, bijaše ondi za priora od manastira, koji poštivši kńige priporučive D. Florencija priļu-

---

[1] u rkp.: *sfitlio.* [2] zapravo: *Zwolle.*

beznivo primi Tomu, i skupa zapivaše pisancu onu Davidovu: Evo koliko je dobro i koliko radosno, da pribivaju bratja zajedno.

Učinivši se reda svetoga mladinac sa svim tim nije svetu odiću obukao, nego nakon šest godišća, pokle je dobro procinio bitje redovniško, i svršivši godišće u takovu živjenju zavezao se je svetimi zaviti.

Prosja tada u ńemu najprvo prama Bogu jedno čudnovato zaļubjenje, prama starišinam posluh i poštovanje, a prama svoj družini osobita ļubezan i dobrohotinstvo, ter je vrlim nastojanjem zagrlio naredbe i običajnosti redovnoga životovanja. Dangubjenje (iz kojega ishodi svako zlo) nije ikad milovao, nego ili svete kńige štijaše ili na općenu službu pisaše ili svojom pametju nova upisanja izmišļaše, i to čińaše u vrime noćno dospivši jutarńe hvale Božje, zasve da on bijaše nejaka zdravja, za da bi svakomu boļgoļļupstvo vrlo koristovao. Ostaju još ispisana sveta pisma svakolika na četiri dila razdiļena, veliki jošće misao i nika pisma S. Bernarda opata pripisana hitrostju izvrstitom i velikim nastojanjem rukuh ńegovih.

U crkvici jošćer i u crkvenih čińenjih za izvrševati jih nahodjaše se on vazda s pametju častećom i pomńivom. On prvi za ulaziti u crkvicu, a najposlidńi malo ne vazda za iziti vidjaše se. Sve ńegovo besidovańe bijaše o Bogu i od svetoga pisma. Ter ako bi se kojigod prid ńim srićom razgovarali od stvarih izvanskih ili svitovnih, kakono nimac i brez jezika mučaše, koliko da toga ništa znadiše, ako ne bi bio upitan od kogagod vrh koje stvari teške.

Od Boga jošćer i od stvarih Božjih rekao bi svoju besidu s primudrim odgovorom. Moļen kadgod iznenada, da bi učinio koje pripovidanje, ne nikaše se posve, ali bi se vazda za nikoliko vrimena stavio za promisliti i razmisliti i po tom ga učińaše i govoraše s tolikom slatkostju i lasnostju, da mnozi od bližnih mistih i gradova dalečnih proglasenjem općeno potaknuti dohodjahu slišati ga na goru s. Agnete.

Od ostalih ńegovih kripostih mnoga prilipo pisali su pisaoci. Od ńegova života pisao je otac Heriberto i D. Prosper i na ńihova pisma šaļem te, štioče, ako odviše žudiš znati.

Stas ńegova tila bi mańi od sredńega stasa, obličje pristojno i muško, lice od obraza uzorito, ali crnomasto. Od očijuh zenica tako bistrih, da se nije ikad služio vidilimi. Živio je na gori s. Agnete sedamdest i jedno godišće s pohvalom velikom i plodom redovniškim meu druzinom, najposlije od Gospodina prinesen bi na

goru od Siona nebeskoga i na blaženoga živjenja vikovičnost, k kojoj svaki dan hlepjaše. Priminu iz gńilasto[g]a tila ńegova sriéna duša godišće života svoga devedeset i drugo po Isukrstovu porodu 1471. na 24. Luđa miseca.

Pohvale vrhu ovoga zlatnoga pisma učińe[ne] od mnogih slavnih ļudih.

Roberto kardinal Bellarmin u svojih kńigah od pisoca crkvenih govori od ovoga pisma Tome od Kempisa ovako: Ovo malahno pismo jest prikoristno i dostojno po svemu kršćanstvu u svoj crkvi svetoj uzeto i štiveno i u svaki jezik prineseno, napokon u turski jezik. I za od mene besiditi ja od ditinstva do starosti štio sam ga i prištio mnogo i mnogo krat svega i vazda sam ga našao novoga i sada u ńemu nahodim slatkost čudnovatu.

S. Ignacio Lojola sasnuo je duh užganja Božjega iz ovoga zlatnoga pisma, štijaše ga svaki dan po jedno poglavje, posli poludneva otvaraše ga i štijaše ono misto, gdi bi ga po srići otvorio i vazda ondi nahodjaše što ńemu potribno i zadovoļno stanju, u komu se tada nahodjaše potribovati ńegova duša, i ńegovo živjenje upravi svekoliko po nauku ovoga pisma Tome od Kempisa. I nije redovnika od družbe Isusove, koji ne ima i ne štije ovo zlatno pismo Tome od Kempisa.

Ńega s. Karlo Boromeo, s. Pio V. papa vazda štijahu i uzdržahu za upravjenje svoje svisti i svoga živjenja. Iz ovih pisama s. Filip Nerio steče milost Duha svetoga. S štivenjem ovizih sveti[h] kńiga Aleksandro Sauli, biskup od Pavije, pokripjivaše dušu svoju, kad ju vidjaše pritisnutu i rastrkanu od priteških posala svoga biskupata. Ivan Vevdvillio, biskup u Fiandri, držaše ove kńige u takovoj cini, da vazda, kada pitaše, da mu budu donesene ove kńige (a to čińaše svaki dan), ne drugim imenom nego ovim imenom jih zoviše: Donesite kńige, razumidući Tome od Kempisa.

A ja, koji ovo pišem u hrvatski jezik, govorim ti, štioče pridragi: Jurve su triest i pet godišća prošlo, da štijem i privrćem ove zlatne kńige i nisam jih ikad štio, ako nisam vazda našao novu slast duši mojoj, premda ono i prija štih. I saviše povidam ti, da se jednokrat nahodjah u velikomu ožalostjeńu srca moga cića nike pogibili, koja stanovito imaše na mene pasti. U takovoj zgodi rekoh: Pridi, Duše prisveti . . . paka na srićn otvorih ove kńige i pade mi pod oči moje ono misto, gdi je pisano: Čuvaj se od griha i podložiti će se svit i put. Ostah štogod tada utišen, ali jer

mi tuga stiskovaše srce radi rečene pogibili, opet utekoh se zazvati pomoć Božju i rekoh: Pridi. Duše prisveti . . . otvorih na sriću ovo zlatno pismo i eto mi padoše pod oči iste riči.

I ta drugi put ostah malo malo utišen, jer mišlah, da je sve po zgodi tako se zgodilo, one riči prve da mi dojdu pod oči, a da nije to po upravjenju Božjemu. Sa svim nasrtajući na mene i napast i padajući strah na srce odlučih opet uteći se na ovo zlato pismo i rekoh: Pridi, Duše sveti . . . i činih, što mogah, da mi se ne bi opet ono misto otvorilo, nego kojegod ino: i eto treći put otvoriše mi se pod oči one iste riči.

Sada odvrgoh od mene svaku sumńu, jer poznadoh, da je to bila ruka Božja, i ne dogodi se, što mi se imaše stanovito dogoditi.

* * *

Napomena štiocu, kako ima biti štiveno ovo pismo s koristju.

To isto razumij od svakoga inoga bogolubna pisma.

1. Odredi svaki jedno odlučeno vrime za štiti ovo bogolubno pismo, i ako budeš moći, od tvoje strane ne ostavi ga ikada, i ako budeš moći na tvoje odlučeno vrime, nemoj propustiti poslije. Nije li pristojno, kakono ciéa tila tratiš vrime svaki dan blagujući, spavajući i inakije, da tako i ciéa duše, koja je plemenitija, potratiš kojegod malo vrime?

2. Pripravi tvoju dušu na ovo štenje, navlastito čistu misao, s kojim samo duši napridak išćeš, zatim u kratko uzdvigni pamet k Bogu proseći svitlost tvomu razboru ili milost za dohiti[t], što si štio, da poznadeš, što Bog hoće od tebe, i odluči izvršiti volu Božju. A za tako se pripraviti mnogo podobni način dao je Toma od Kempisa na trećem dilu ovoga, na poglavju 2., i onako se i ti podnosi.

3. Ne trčeći ali prišeći nego po malo, stasito i pomńivo štij ga, počivajući, za da dadeš misto prosvitlenju Božjemu, paka počivajući malahno promišlajući, što si štio i po koji način možeš ono izvršiti. Nemoj ga štiti za šalu ali za ispraznost. Usta, koja probiraju za blagovati, k nijednoj jizdbini priklańaju se, i tako većma ogńusi se nego pića prima. Ona sa svim tim, koja se veće tebi pristoje, većma tiču tvoju ćud, čestokrat prištij, jer će ti mnogo pruditi, navlastito ako prija iskusiš tvoju dušu.

4. Milu želu sluči s štivenjem, jer inakije zaman ćeš biti štio, i to tebi prosvitliti će razum, dali ne će ti ganuti užganje. Radi toga jedno za drugim uzdiši k Bogu, ter prosi milost izvršiti, što si štio.

Pače nika govorenja plemenitija iliti nike priporuke izaberi i sahrani u zlatohranicu tvoje pameti, ter jih promiš'aj i procini, koje ćeš kakono strile povaditi na podobno vrime protiva napastovanjem, kad ti pristupi potriba, ili protiva ovoj ili onoj zloćudnosti, koja te truje, ili će ti služiti kakono końu ostroge za ujarmit sebe u kripost poniženstva, ustrpjenja, ļubavi Božje i ostala . . . .

5. Zaglavi štivenje s kratkim uzdahnutjem k Bogu, da Bog sačuva sime posijano u zemļi srca tvoga i da ga učini ploditi i da dade plod na svoje vrime. U istinu nemoj činiti, da ti to dodija, ako što vrimena potratiš. Znaj, da s časom truda i s jednim srčenim uzdahom ova se mogu zgoditi. I ako ti bude tribovati što malo podangubiti, nek ti to ne dodija, ne ćeš bo u ničemure boļe vrime potratiti. Pazi, kako u mnozih inih stvarih tašćih i nevridnih nije ti teško dangubiti.

Ako budeš ove naredbe opsluživati štijući ovo pismo od naslidovanja Isukrstova, Isus u napridak imati će mnoge svoje naslidnike.

Znaj, štioče pridragi, da ovi dobri otac Toma od Kempisa većekrat nahodeći se u družbi inih redovnika od manastira, i kada čujaše u sebi Božje nadahnutje, da zaručnik to jest Isukrst hotijaše besiditi s ńegovom dušom zaručnicom, ponižno se uklańaše od ńih i običavaše im reći: Draga bratjo, tribuje mi poći, jer me jedan čeka u mojoj komori. A bratja dobrovoļno pušćahu ga poći, veliku radost imadijahu. A što paka on s Isusom govoraše, eno je od ńega istoga pisano u ovih pismih, gdino govori od iznutarńega govorenja Isusova duši pravovirnoj, gdi veli: Govori, Gospodine, jer sluga tvoj sliša, na trećemu dilu, na poglavju 2.

Nisam ikad slađe trudio, koliko u pisanju ovih kńiga; otkad sam počeo, dočim dosvrših, ikad mi ne dodija trud, premda trudan bijah, i ne spomińah se jisti ni piti, nego kad bih prislabio; jer poznadoh, koliko sam na daleko od svršenoga kršćanskoga živjenja, od pravoga služenja i slidjenja života Isukrstova i od pogrdjenja ovoga svita i mene istoga, i odredih užganijim načinom nastojati na službu Božju i na napridovanje mojoj duhovnoj koristi.

Pismo I.

Poglavje I.

Da imamo slidit Isukrsta i pogrditi sve taštine svitovne.

1. Ko slidi mene, ne grede u tminah, govori Gospodin. Ovo su riči Isukrsta, s kojima nas uvižbaje, da slidimo ńegovo živjenje i ńegove ćudi, ako u istinu želimo bit prosvitļeni i oslobodjeni od svake sliposti srca. Budi dakle naše najveće nastojanje zamisliti se u živjenju Isukrstovu.

2. Učenje Isukrstovo nathodi svako učenje svetac, i ko bi imao dobar duh, našao bi manu skrovitu. Dali se zgadja, premda mnozi čestokrat slišaju vanjeļe, malu žeļu ćute, jer ne imadu duh Isukrstov. Radi toga, ko žudi razumit potpuno i slatko riči Isukrstove, tribuje, da se usiluje prikladiti vas svoj život s ńegovim.

3. Što ti prudi visoko besiditi od Trojstva, ako ne imaš poniženstva, brez kojega si neugodan Trojstvu istomu? U istinu riči visoke ne čine čovika sveta i pravedna, nego živjenje kripostno čini čovika draga Bogu. Ja većma želim ćutiti pokajanje nego znati ńegovo istomačenje. Da bi ti znao na pamet svu bibliju iliti sve svete kńige i govorenja svih mudroznanaca, što bi tebi sve to koristovalo brez ļubavi i milosti Božje? Taština od taštinâ i sve stvari jesu taštine, oliš ļubit Boga i ńemu samomu služiti. Ovo je najveća mudrost hodit u kraļestvo nebesko pogrdjujuć stvari svitovne.

4. Dakle taština jest iskati blago, koje ima poginuti, i u ńe postaviti svoje ufanje. Takojer taština jest želiti poštenja, loviti čast i na visoko se uzdignuti. Taština jest služiti putenomu poželinju i žuditi one stvari, porad kojih teško imamo biti pedipsani. Želit mnogo živiti, a malo mariti se za dobro živiti taština jest. Taština jest sadašńe živjenje paziti, a ne prividiti ona, koja imadu doći. Taština jest ļubiti, što sa svom hitrostju mimohodi, a ne potežati se poći, gdi se vikovito veseļe uživa.

5. Spomeni se često od one beside, da se oko ne nasiti gledanja, niti se uho napuńa slišanja. Nastoj dakle otcipiti tvoje srce od stvarih zemaļskih, a priniti ga u stvari nebeske. Jere koji se povode za svojima ćućenstvi, ognusiju svoju svist, ter gube milost Božju.

Poglavje II.

Da imamo poniżnost nositi u sebi.

1. Svaki čovik po naravi želi znati, da li znanje brez straha Božjega što je vridno. Stanovito boļi je ponižni težak, koji služi

Bogu, nego oholi mudroznanac, koji ne brine se za sebe, a razmišļa, nebesa kako se obrću. Ko dobro poznaje sam sebe, nevridan se mni sam sebi i ne nahodi slasti u stvarih ļudskih. Ako bih ja znao sve stvari na svitu, a ne bih bio u ļubavi, što bi mi to pomoglo prid Bogom, koji me ima suditi po dilih mojih?

2. Ustegni se od prikoredne żeļe za znati, jer je u ńoj velika privara i raspršanje pameti. Kńižnikom drago je, da su držani i scińeni mudri. Mnogo je stvarih, koje znati malo ili ništa prudi duši, i vele je lud on, koji nastoji na ina, a ne na ona, koja su za spasenje duši. Mnoge riči ne nasitjuju dušu, dali dobro živjenje pokripjuje pamet, i čista svist ili conscienza podaje veliko uzdanje u Bogu.

3. Štogod naučniji i razumniji budeš, to ćeš oštrije biti sudjen, ako ne budeš živio u većoj svetińi. Ne uzoholi se dakle cića koje hitrosti ili znanja, pače boj se većma porad znanja podana tebi od Boga. Ako mniš, da ti znaš mnoga i da razumiš mnogo dobro, znaj ništa mańe, da su mnoge veće one stvari, koje ti ne znaš. Ne hotij priko mire znati, nego prija spovidi tvoje neuminje. Zašto se ti činiš viši od drugoga? nahode bo se mnozi od tebe mudriji i uvižbaniji u zakonu. Ako ti žudiš znati i naučiti mnoge stvari, obļubi biti nepoznan i biti scińen za ništa.

4. Ovo jest privisoko i prikoristno učenje: pravo poznati i pogrditi sama sebe. Scinit sebe za ništa, a ine ļude prociniti vazda, da su dobri, vridni, vele mudri i svršeni. Ako bi ti koga vidio, da sagrišuje očito ili da teška zla diluje, ne imaš radi toga tebe sciniti, da si boļi od ńega, jer ti ne znaš, do koliko ćeš u dobru postati. Svi smo slabi, dali ti ne imaš p[r]osuditi koga slabijega do tebe.

Poglavje III.

Od učenja na istinu.

1. On je častit, koji je naučen od iste istine, ne po slikah i po glasu, koji othodi, nego kako je stvar čista u sebi. Naše bob[o]nenje (ili opiniun) i naše ćućenje malo vidi i često nas vara. Što prudi tanko prigovaranje vrhu stvarih skrovitih i tminastih, vrh kojih ne ćemo biti karani na dan sudńi, jer jih nismo znali? Velika je u istinu ludost, da mi nastojimo hiteć na taštine i na škodne stvari, a da se ne marimo za stvari koristne i potribne i da ne vidimo, a imaduć oči.

2. Što se mi brinemo vrh plemstva, vrsti lođike? Izbavjen jest

od mnoga bobonenja on, komu vična rič govori. Od vične riči ishodi svaka stvar i svaka stvar dokazuje nega: i ovi je početak, koji nam govori. Nitko brez nega razumi, ni pravo sudi. Može biti stanovit u srcu i u Bogu miran on, kojemu je Bog svaka stvar i koji svaka upravja k Bogu. O istino Bože! učini me jednu stvar s tobom u vičnoj ļubavi. Čestokrat mi dodija štiti i slišati mnoge stvari, u tebi je sve, što hoću i što žudim. Nek zamuknu svi naučiteļi, nek umuknu sva stvorenja prid tobom, ti sam govori meni.

3. Koliko je ko većma skupjen sam u sebi i unutarnim načinom koliko većma bude trizan, brez truda će veće i više stvari razumiti, jere prima svitlost razuminja nebeskoga. Duh čist, trizan i stanovit nije rastrkan u mnoga dilovanja, jere čini svaka na poštenje Božje i brez svake osobite lakomosti siluje se ne iskat sama sebe u stvari ikakovoj. Tko te veće smeta i ko te veće muči nego tvoje neukrotjeno srca pohlepjenje? Čovik dobar i bogoļuban najprije razbira u sebi svoja dilovanja, koja ima činiti izvan sebe, niti ga priteže na poželinja opačna, nego jih on obrće po sudu upravnoga razloga. Tko jače rvanje ima nego on, koji se siluje pridobiti sama sebe? I ovo bi imao svakomu od nas posao biti: nastojat pridobiti sami sebe i svaki dan učinit se to jači i u dobru napridovati.

4. Svaka svrsnost u ovomu životu slučena je s kojomgod nesvrsnostju i svako naše razmišļanje nije brez kojegod tmine. Ponižno poznati sebe jest boļi put za poći k Bogu nego iskati znanja duboka. Ne ima biti krivina uzvržena na znanje ali na koje čisto poznanje od stvarih, koje su u sebi dobre i od Boga naredjene, nego vazda ima bit pridstavjena u svemu dobra svist i dobro živjenje. Dali jer najveći dio ļudih nastoji prija znat veće nego dobro živit, radi toga često se varaju, tere ili malo ili ništa koristi vade iz nihova znanja.

5. Oh, da bi toliku pomnu postavili za iskoreniti iz sebe tamnosti, a usaditi kriposti, kako čine za podbudit pričanja, ne bi se činila tolika zla, ni tolike smutne u puku, ni tolike raspušćene putenosti u mostirih! Ovo je istina, da na dan sudni ne ćemo bit pitani vrh onoga, što smo štili, nego što smo učinili, ni kako smo lipo govorili, nego kako smo redovniški živili. Reci mi, gdi su sada ona gospoda i oni meštri veliki, koje ti dobro poznadeš, dočim živjahu i cvatihu u učenju? Sada druzi nihove dohotke uživaju i ne znam, spominu li se od nih. Dočim živjahu, scinahu se, da su štogod, a sad od nih se i ne govori.

6. Oh, kako brzo othodi slava svitovna! Da bi Bog dao, da ńihovo živjenje bude bilo spodobito s ńihovom svistju, i dobro bi bili tada učili i govorili. Koliko ļudi ginu na ovem svitu radi tašta znanja, koji se malo mare služiti Bogu, i jer odabiraju biti veće veliki nego ponižni, gube se radi toga u ńihovem mišļenju. A velik je takojer on, koji je malahan u sebi i koji za ništa scini svako veliko poštenje. Velik je u istinu on, koji ima veliku ļubav. U istinu razborit jest on, koji proceńuje kakono smrad sve stvari zemaļske za dobiti Isukrsta. I u istinu naučan jest on, koji ispuńuje voļu Božju, a ostavja voļu svoju.

Poglavje IV.

Od spametnosti u dilovanju.

1. Ne ima se virovati svakoj riči i svakomu pomišļenju, nego svaka stvar ima se iskušiti po Bogu mudro i brez priše. Jaoh, lašńe se govori i viruje zlo nego dobro u iskrńemu, toliko smo slabi. Dali ļudi svršeni ne viruju lasno sve ono, što ńim je dokazano; jer znadu, da je mlohavstvo ļudsko prignuto na zlo i lasno puzi na riči.

2. Velika je mudrost ne biti vratoloman u dilovanju i ne stati otvrdnut u onomu, što ti se mni. Pristoji se jošće istoj mudrosti ne virovati svakoj riči ļudem i ne usipati u tuje uho, što se je slišalo ali povirovalo. Svituj se s mudrim i svistnim čovikom i išći većma biti uvižban od čovika boļega od tebe nego slidití tvoje jidovito zamišļenje. Dobro živjenje čini čovika mudra po Bogu i uvižbana u mnogih stvarih. Koliko ko bude veće podložan Bogu, toliko veće mudar i miran biti će u svemu.

Poglavje V.

Od štenja pisma svetoga.

1. Istina, a ne lipo besidenje ima se iskati u svetih pismih. Sve pismo sveto ima biti štiveno s onim duhom, s kojim je bilo učińeno. U pismih imamo iskati prija istinu nego tančinu od govorenja. I tako dobrovoļno imamo štiti bogomilna i istinita pisma. Nek te ne uvridi vlastitost pisaoca, budi bio ili vele ili malo naučen, nego ļubav od čiste istine nek te gane na štenje. Ne išći, ko je rekao ovo ali ono, nego pazi ono, što je rečeno.

2. Ļudi mimohode, a istina Božja žive u vike. Bog nam govori na veće načinih ne probirajuć ļude. Nagla žeļa čestokrat nam

smeta poznati istinu u štenju pisma, kad se postavimo razumiti i iziskovati, gdi se ima priprosto mimoći. Ako ti hoćeš korist izvaditi, štij ponižno, čisto i virno, i ne hotij steći ime od mudarca. Upituj dobrovoļno i mučeći slišaj riči svetih i nek ti ne budu neugodne pričice od starih; nisu bo rečene brez uzroka.

Poglavje VI.

Od želinjih brezrednih.

1. Vazda, kad čovik brezredno želi koju stvar, udiļe sam u sebi je nemiran. Oho čovik i lakom ikad ne stoji u pokoju, ponižan i ubog duhom opći u mnoštvu mira. Čovik, koji nije dospiveno umrtvjen, brzo je napastovan u stvarih malahnih i nekoristnih. Čovik duhom slab i kakono jošćer putevni i prignut na ćućenstva mučno može sebe potpuno odmaknuti od želinja zemaļskoga. I radi toga često se nahodi žalostan, kad se od ńih odmakne, i lasno se srdi, ako mu se ko protivi.

2. Ako li bude steći, što žudi, ćuti se sam sebi težak prid grižńom duše, jer se je poveo za svojim poželinjem, koje ne prudi ńemu za iznaći mir, premda ga je iskao. Dakle nahodi se mir u sreu rveći se protiva poželinjim, ne ńima pogadjajući. Dakle ne ima mira putevni čovik, ni on, koji se pušća zanositi od stvarih izvanskih, nego u čoviku vrućemu i duševńaku.

Poglavje VII.

Da se ima bižat od tašta ufanja i od oholosti.

1. Taštiv je, ko postavja svoje ufanje u ļude ili u stvorenja. Ne sramuj se služiti druzim ni prikazati se ubog na ovem svitu za ļubav Isukrstovu. Ne ufaj se u sama sebe, nego u Boga postavi svako tvoje ufanje. Čini, što možeš od tvoje strane, a Bog će pomoć tvoju dobru voļu. Ne uzdaj se u tvoje uminje ali u himbeno domišļanje čovika živućega, nego većma u Božju milost, koja pomaga ponižne, a ponižuje one, koji se uzdaju u sebe.

2. Ne slavi sama sebe u blagu, ako ga imaš, ni u prijateļih, jere su mogući, nego u Bogu, koji daje svaku stvar i žudi većma dati sama sebe nego ikakovu inu stvar. Ne uzviši se u veličini ali liposti tvoga tila, koje sa malo nemoći ostaje gnusno i gńilo. Ne nasladi se u vridnosti i u uminju tvomu, za da ne bude žao Bogu, čihovo jest sve ono dobro naravsko, koje imaš.

3. Ne scini se boļi od druzih, za da ne budeš procińen gori

prid Bogom, koji znade, koliko je vridan svaki čovik. Ne uzoholi se cića dobrih dila, jer inakije sudi Bog, a inakije ļudi: Bogu je čestokrat misko ono, što je ļudem ugodno. Ako ti budeš imati koje dobro, viruj, da druzi imadu boļega dobra, i tako ćeš uzdržati sebe u poniženstvu. Ne udi tebi, ako se ti podložiš svakomu čoviku, a udi tebi teško, ako se nadvišiš nad jednoga samoga. Ponižni čovik nepristajni mir ima, gdino oholomu srce ne pristaje biti mučeno od sržbe i od nenavidosti.

Poglavje VIII.

Imamo se sačuvat od prikoredna prijateļstva.

1. Ne otkrivaj tvoje srce svakomu čoviku, nego zbori tvoje posle s čovikom mudrim i bogostrašnim. U ritko opći i bivaj s mladimi i s inostranci. Ne blazni bogate ļude i ne opći dobrovoļno s ļudmi velikimi, nego združuj se s ļudmi ponižnimi, dobrostivimi i dobroćudnimi radeći o stvarih kripostnih. Ne budi kućniški prijateļ ikakvoj ženi, nego općeno sve dobre žene priporuči Bogu. Žudi biti kućniški prijateļ samomu Bogu i ńegovim anđelom: biži bit poznan od ļudih.

2. Milošća ima se imati prama svakomu, a kućniško prijateļstvo ne tribuje. Zgodilo se je drugda, da čovik nepoznan ostao je poznan po dobromu glasu, a ńegovo lice nije paka ugodno onim, koji ga vide. Mnimo mi kadgod druzim ugoditi s našim sastavanjem, a mi tada počimńemo većma ne bit ugodni porad zloćudnosti, koju u nami vide.

Poglavje IX.

Posluh i podložnost.

1. Mnogo velika stvar jest stati u posluhu i pod starišinom živiti, a u svojoj vlasti ne biti. Stanovitije stoji se u podložnosti nego u starišinstvu. Mnozi su pod posluhom veće za potribu nego za ļubav: i ovi muku ćute i lasno mrmńu, niti će steći slobod od pameti, ako se ne podlože sa svim srcem za ļubav Božju. Trči ovamo i onamo, ikad ne ćeš naći mira nego u ponižnoj podložnosti pod vladanjem starišine. Zamislit se u mista i prominivati jih mnozi se privariše.

2. Istina je, da svak dobrovoļno čini, što mu ćućenje napomińe, i lašńe se povodi za onimi, koji se s ńim pogadjaju. Dali ako je Bog meu nami, tribuje, da drugda ostavimo ono, što nam se vrti

po pameti, eić dobra od mira. Ko je tako mudar, da može znati svaku stvar potpuno? Ne hotij dakle odveć ufati se u tvoje ćućenstvo, nego slišaj dragovoljno i druzih ćućenstva.

3. Ako je tvoje ćućenstvo dobro i ostaviš ga radi ljubavi Božje, a slidiš rič drugoga, većma ćeš s toga napridovati u putu Božjemu. Jer sam mnogokra[t] čuo govoriti, da je bolje slišati i uzeti svit nego ga dati. Može se i zgodit, da je dobro svačihovo ćućenstvo, a ne hotit s druzima pogoditi se, kada to razlog i uzrok išće, bilig je to od oholosti i tvrdoglavstva.

Poglavje X.

Ostavit imamo riči sarišne.

1. Biži, koliko možeš, često umišati se meu ljude, jer raditi o stvarih svitovnih jošće i na dobru svrhu mnogo nam smeta, jer brzo ostajemo oskvrnuti i ufaćeni od taštine. Volio bih većekrat, da sam mučao i da nisam bio meu ljudmi. A zašto toliko dragovoljno razgovaramo se zajedno, budući da malokrat se vratimo na mučanje brez uvridjenja i brez štete naše duše? To se zgadja, jer mi išćemo utišiti jedan drugoga s razgovaranjem meu sobom žudeći oblakšati naše srce tužno eić mnogo mislih, i drago nam je mnogo mislit i besiditi od onih stvarih, koje ljubimo i želimo, ili od onih, koje su protiva nami i koje su usione.

2. Dali jaoh! što smo zamislili najčešće krat, ide inako i brez koristi, jere ovo utišenje izvansko štetuje utišenju iznutarńemu i Božjemu. Radi toga imamo bditi i moliti, za da nam vrime ne projde brez koristi. Kad je dopušćeno, ter tribuje govoriti, govori stvari kripostne. Zla običaj i nepomńa na našu korist najčešće uzrokuju, da malu stražu činimo našemu jeziku. Radi toga mnogo prudi i koristuje za napridak duše razgovarati se bogomilno od stvarih duhovnih, navlastito gdi je čeljadi, koja se sastaju, slične pametju i dušom u Bogu.

Poglavje XI.

Za dobit mir i moreću želju za napridovati.

1. Mnogi mir mogli bismo mi imati, ako bismo se ne zabavjali oko ričih i dilih, kojima se mi ne imamo brinuti. Kako može biti, da dugo vrime pribiva u miru on, koji se u tuje posle umeće i išće prigode izvanske, a u ritko se skupja iznutarńim načinom u sebe? Blaženi dobrostivi, jere će mnogi mir uživati.

2. Zašto su niki sveti bili tako svršeni i razmišlivi? Jer su za sve nastojali umrtviti sebe u svakomu zemalskomu želinju, i radi toga mogahu pristupiti Bog[u] sa svim srcem i slobodno mogoše o sebi raditi i misliti. Mi smo u istinu priko reda zadržani oko naših pohotinjih i odveć se brinemo stvari bigućima. U ritko još dospiveno pridobivamo kojugod zlobu i ne užižemo se svaki dan činit koji napridak, ter odovde ishodi, da mi ostajemo mlaki i studeni.

3. Da bismo mi dospiveno ostali sami sebi mrtvi i unutra nezapleteni, tada bismo mogli okusiti stvari Božje i dotiknuti slast nebeskoga razmišlanja. Sve najveće pripričenje jest, jer nismo još oslobodjeni od naših pohotinjih i poželinjih i jer se ne silujemo hoditi putem dospivenim, kako su sveti hodili. A kad nam se još zgodi koja mala suprotivšćina, odveć brzo padamo, ter se na ludska utišenja obziremo.

4. Ako bismo se usilovali stati jako u boju, do istine vidili bismo pomoć Božju s neba svrhu nas, jer je Bog pripravan pripomoći one, koji boj biju i koji ufaju u ńegovu milost, i on nam išće prigode, da smo u boju, za da pridobudemo. Ako mi u redovništvu budemo iskati napridak samo izvanski, brzo će dospiti naše zalubjenje u Bogu. Ali stavimo sjekiru po žilah, za da iščišćeni od pohotinjih mir na pamet posedemo.

5. Da bismo svako godišće jednu tamnost iz sebe izgulili, brzo bismo ludi izvrsni učinili se. Dali sada inako se nami čestokrat dogadja, da se nahodimo, da smo bili boli i čistiji u početak našega priobraćenja nego nakon mnogo godišć živjenja u redu. Naša vrućina i napridak imao bi svaki dan rasti, a nami se čini velika stvar, ako čovik može uzdržati jedan mali dilak prve vrućine. Ako bismo štogod usilovali se u početku, mogli bismo paka činiti svaku stvar lasno i veselo.

6. Teška je stvar ostaviti staru običaj, a još je teža stvar činiti protiva svojoj voli. Da ako ti ne pridobudeš stvari malahne i lagahne, kada ćeš pridobiti stvari velike i mučne? Protivi se u početku suproć tvomu prignutju i odúči se od zle običaji, za da te polagahno na veću mučnost ne navede. Oh, da bi ti promislio, kolik bi mir učinio tebi, a druzim vesele pridobivši sebi sam sebe! Scinim, da bi bio pomńiviji, nego si, na napridak od duše.

Poglavje XII.

Korist je imati suprotivnosti.

1. Dobro je, kadgod imamo kojugod usionost i suprotivnost, jere često k srcu one obraćaju čovika, čine bo ga poznati, da je u prognanstvu i da ne postavi svoje uzdanje u koju stvar od svita. Dobro je za nas, drugda da trpimo suprotivšćine i da se od nas zlo i neizvrsno sumńi, premda dobro činimo i dobru misao imamo. Zašto bo ove stvari koristuju za činit nas ponižne i, da se branimo od tašte slave, tada bo pospišnije išćemo Boga za našega svidoka iznutarńega, kada smo izvanka pogrdjeni od ļudih, ter nam nije mnogo virovano.

2. Radi toga imao bi čovik tako stanovati u Bogu, da mu ne bi bilo potriba iskati mnoga ļudska utišenja. Čovik, koji ima dobro hotińje, kad je ožalostivan i napastovan ili obnevoļen od zlih mislih, tada poznaje, da ima veću potribu od Boga, brez čihove pomoći vidi očito, da ne može ikakova dobra učiniti. I tada tuguje, uzdiše i moli cić nevoļa, koje trpi. Tada mu je žao živiti, žudi naći smrt, za da razdrišen od tila može biti s Isukrstom. I saviše tada bistro poznaje, da dospivena stanovitost i pravi mir ne može se imati na svitu.

Poglavje XIII.

Imamo se opriti napasto[van]jim.

1. Dočim živemo na svitu, ne možemo biti brez tugovanja napastovanja. Radi česa pisano je u Đobu: rvanje jest živjenje čoviku na zemļi. I porad toga svak imao bi se brinuti okolo svojih napastovanjih i bditi u molitvi, za da djavao ne bi našao mista za privarit ga, koji ikad ne spava, nego išće u okolo, koga bi pождro. Nije ikoga tako sveta i svršena, da ne ima kadgod napastovanja, od kojega ne možemo posve biti oslobodjeni.

2. Sa svim tim napastovanja često su koristna čoviku, premda su teška i usiona, zašto bo u ńih čovik ponižuje se, čisti i uči. Svi sveti projdoše kroz mnoge nevoļe i kroz mnoga napastovanja i u ńih učiniše napridak, a oni, koji ne mogoše podnositi napastovanja, učiniše se odmetnici i napokon poginuše. Nije reda tako sveta, ni mista toliko skrovita, gdi se ne nahode napastovanja i suprotivnosti.

3. Dočim je čovik u ovemu životu, nije posve slobodan od napastovanjih, jer u sebi imamo uzrok od ńih, budući mi rodjeni u

poželinjih. Kada odstupi jedno napastovanje ali tugovanje, pristupa drugo i vazda imati ćemo štogod za trpit. jer smo izgubili s grihom dobro naše srića. Mnozi išću ubignut od napastovanjih, a upadaju teže u napastovanja gora. S samim bižanjem ne možemo pridobiti, nego s ustrpjenjem i pravim poniženjem činimo se jači od svih naših neprijatela.

4. Ko samo uklańa izvanska napastovanja, a ne bude izgulit ńihov koren, malo će dobiti, pače će k ńemu brže napasti povratiti se i on će gore stati. Pridobit ćeš bole s ustrpjenjem i dugim trpjenjem malo po malo, pomagajući te Bog, nego hotijuć rvati se s tvojom osobitom tvrdostju i neprigodnostju. Čestokrat pitaj svit, kad si napastovan, i ne budi oštar s čovikom napastovanim, nego mu podaj utišenje, kako bi hotio ti da se učini s tobom.

5. Početak od svih zlih napastovanjih jest nestanovitost srca iliti vrtoglavstvo i malo uzdanje u Bogu. Jere kakono brod brez timuna vaļan i ridan jest ovamo i onamo od morskih valova, tako raslabjen čovik, koji ostavja dobru odluku, napastovan jest različnim načinom. U ogńu kuša se gvozdje, a čovik pravedan u napastovanju. Mi često ne znamo, što možemo, a napastovanje kaže nam, što smo. Imamo ništa mańe bditi, navlastito u početku od napastovanja, zašto bo tada neprijateļ lašńe ostaje pridobuden, ako mu se kroz vrata ne pusti ulisti u srce, nego udiļe, kad pokuca na vrata od pameti, izajde se protiva ńemu i odvrne se. I tako reče niki pivalac: Ti protivi se zlu u početku, jer malo koristuje lik, kada se je zlo ujačalo s dugim stanjem. Jerbo najprija sama misao stupa u pamet, zatim zgadja se jako zamišļenje, koje vuče za sobom nasladjenje s kretanjem opačnim, a najposli dohodi se na pristavanje. I tako malo po malo himbeni neprijateļ uvukuje se svuda, kad mu se ne suprotivi u početku. I štogod je čovik liniji u početku za opriti se, to slabiji ostaje svaki dan, a neprijatel jači protiva ńemu.

6. Niki u početku svoga obraćenja podnose teška napastovanja, a niki na svrsi, a niki druzi po vas svoj život mučeni su. Niki su napastovani mnogo lagahno po naredbi Božje mudrosti, koja miri bitje i dostojanstvo čovičje i sprid odredjuje svaka na spasenje svojih odabranih.

7. Zato ne imamo se gubiti u ufanju, kada smo napastovani, nego toliko vruće moliti Boga, da se dostoji pomoći nas u svakoj nevoļi. I Bog u istinu po riči Paula svetoga dati nam će takovu pomoć u napastovanju, da ćemo moći podnositi. Ponižimo dakle

duše naše pod rukom Božjom u svakemu našemu napastovanju i nevoļi, jer će ponižne duhom sahrani[t] i uzvišiti.

8. U napastovanjih i u tugah kuša se čovik, koliko je napritka učinio, i u ńih se veće dostojanstva dotiče i u ńih se boļe poznade kripost. Nije velika stvar, da je čovik vruć i bogoļuban, kad nije obastrt od napasti, da ako se u vrimenu od suprotivšćine uzdrži u ustrpjenju, dati će uzdanje od velika napritka. Niki se u velikih napastovanjih sačuvaše, a paka čestokrat ostaše pridobiveni od stvarih malahnih i svagdašńih, za da tako poniženi nek se ikad [ne] budu uzdati u sebe samih u stvarih velikih, jer su bili mlohavi i nemoćni u stvarih malahnih.

Poglavje XIV.

Imamo čuvati se od krivoga suda.

1. Obrati oči na tebe samoga i čuvaj se, da druzih ne sudiš. Sudivši druzih čovik se zaman trudi i najčešće krat vara se i griši lasno, a sudeći i iskušujući sama sebe vazda koristno trudi. Kakova je nam stvar na srcu, tako od ńe udiļe sudimo, jer lasno gubimo istiniti sud, jer se povodimo za svojom vlastitom ļubavju. Da bismo vazda čista naša srca upravjali k Bogu, ne bismo se lasno smeli ne hotivši povoditi se za našim ćućenjem.

2. A čestokrat stoji sakrivena u nami ili nam izvanka pristupa koja godir stvar, koja nas i povukuje za sobom. Mnozi skrovito išću sebe u stvarih, koje cine, i tomu se ne domišļaju. Pače mnidu, da mir uživaju dobro, kad ńim stvari idu, kako žude i bobone, a ako ńim se zgodi, što ne bi radi, smute se i žaloste se. Jer se mni i misli različitim načinom, radi toga dogadjaju se neskladi meu prijateļi, meu gradjani, meu redovnici i meu bogoļubnimi ļudi.

3. Stara običaj mučno se pomeće i mučno se pušća svak pomaknuti od svoga scińenja. Ako se ti veće nasloniš na tvoj sud i na tvoje uminje nego na kripost podloživu Isukrstu, u ritko i kasno ćeš učinit se čovik prosvitļen, zašto bo Bog hoće, da se dospiveno ńemu podložimo i da porad užgane ļubavi svaki razlog priskočimo.

Poglavje XV.

Dila učińena radi ļubavi.

1. Cić nijedne stvari od svita, ni cić ļubavi kojega čovika ne ima se ikakovo zlo učiniti, a cić koristi potribnoga ima se drugda slobodno ostaviti jedno dobro dilo ili prominit ga za učinit drugo

dobro boļe, jer se tako ne ostavja dobro, nego se u boļe promińuje. Dilo izvansko brez milošće ne prudi nimalo, a svaka stvar učińena s milošćom, premda je malahna i nevridna, ostaje plodna, jer Bog većma miri, s kojim srcem ko čini, nego koliško ko čini.

2. Mnogo čini, ko mnogo ļubi, mnogo čini, ko dobro stvari čini. Dobro čini, ko služi za dobro općeno, veće, nego ko služi svojoj voļi. Često mnimo, da činimo štogod za milošću, a činimo to za putevno prignutje, jer malokrat da nije s nami naravno prignutje, naša vlastita voļa, ufanje od uzvraćenja i požuda na obilnost.

3. Ko ima čistu i dospivenu milošću, u ničemu ne išće sebe sama, nego promišļa, da svaka stvar bude samo učińena na slavu Božju. Niti koga nenavidi, jer ne ļubi ikakovo osobito veseļe, a još mańe se raduje sam u sebi, nego žudi vrh svih dobara učinit se blažen u Bogu. Ne uzmeće koje dobro čoviku, nego sve uzvraća Bogu, od kojega sve ishodi kako iz vrila i u kojemu napokon svi sveti kako u svrhi s najvećom radostju uživajući počivaju. Oh, ko bi imao jednu iskricu prave ļubavi, bez sumńe bi kušao, da su sve stvari zemaļske pune taštine.

Poglavje XVI.

Imamo trpit tuja pomankanja.

1. Što čovik u sebi ali u drugomu ne može ponapraviti, ima sve ustrpjivo podnosit, dočim Bog inakije naredi. Misli, da je brž boļe tako za tvoje kušanje i ustrpjenje, brez kojega ne imadu naša dostojanstva biti mnogo procińena. Ništa mańe imaš moliti Boga, da se dostoji pomoći tebe, za da možeš podnositi dobrovoļno takove priprike.

2. Ako je komu jednoč ili dvač rečeno i ne pristaje na besidu, nemoj se s ńim pričati, nego sve spusti u ruke Božje, za da se ispuni voļa ńegova i očituje poštenje ńegovo u svih slugah ńegovih, koji umi obratiti zlo u dobro. Nastoj ustrpļiv biti u trpjenju od pomankanjih i od koje godir nemoći, zašto bo i ti mnoga imaš, koja druzim tribuje, da od tebe trpe. Ako ti ne možeš takov se učiniti, kakov bi hotio biti, kako ćeš moći drugoga imati takova, kako je ugodno tebi? Nami je ugodno, da su drugi svršeni, a naša pomankanja ne dvižemo.

3. Hoćemo da su druzi pokarani oštro, a mi ne ćemo da smo posvistjeni. Žao nam je, da je obilato druzim dopušćenje učińeno, a mi ne ćemo da je nami zanikana ikakova stvar, koju prosimo. Hoćemo da su drugi stisnuti pod naredbu, a mi ne podnosimo

ikako bit većma stisnuti. Po tomu se poznade, koliko u ritko mirimo iskrńega, kako sami sebe. Da bi svi bili svršeni, što bismo imali trpiti od druzih radi ļubavi Božje?

4. Sada je Bog tako naredio, za da se naučimo nositi brime jedan drugoga, radi toga nije ikoga brez pomankanja, ikoga brez brimena, ikoga potpuno vridna za sama sebe, ikoga zadosta mudra za sebe, nego tribuje, da se podnosimo meu sobom jedan drugoga i da se utišimo meu sobom, skupa da se pomožemo, uvižbamo i nagovaramo. Radi toga u prigodi od suprotivnosti poznade se boļe svaćihova kripost, zašto bo prigode ne čine čovika slaba, nego ga kažu, kakov jest.

Poglavje XVII.

Od redovniškoga živjenja.

1. Potribuje, da se ti naučiš pridobivat sam sebe, ako hoćeš biti u miru i skladan s druzimi. Nije mala stvar pribivat u mostirih ili u skupšćinah i onde općiti brez tužbe i do smrti napridovati viran. Blažen u istinu jest on, koji je u tih mislih živio dobro i dobročasno dosvršio svoje živjenje. Ako ti hoćeš živiti, kako si dužan, i napredovati dobro, scini tebe kakono prognanika i putnika na zemļi. Tribuje, da se ti učiniš lud radi Isukrsta, ako hoćeš redovniški život provoditi.

2. Odića i nauka malo koristuju, nego promińenje ćudi i cilovito zauzdanje pohotinjih čine pravoga redovnika. Ko ino išće, a ne trizno Boga i spasenje svoje duše, ne će naći ino nego tugu i bolest. Niti može dugo vrime živiti miran, koji se ne usiluje bit najmańi i svimi podložan.

3. Za služiti došao si, a ne za vladati. Za truditi i za trpiti, znaj, da si zvan, a ne za ništa činiti ili za razgovarati se. Ovdi se dakle kušaju ļudi, kakono zlato u peći. Ovdi ne može iko stati, ko ne će ponižiti sebe sa svim srcem radi ļubavi Božje.

Poglavje XVIII.

Pazimo izglede svetih.

1. Pogledaj žive izglede svetih otaca, u kojih svitli prava izvrsnost i redovništvo, ter ćeš poznati, da je spored ńimi malo ili ništar, što mi sada činimo. Jaoh! što je naše živjenje, ako bude jednačeno s ńihovim! Sveti i sluge Isukrstovi služiše Gospodinu u gladu, u žedji, u zimi, u golińi, u trudu i umorenju, u bdenju i postu, u molitvah i u svetih razmišļanjih, u progonstvu i pogrdjenju mnogomu.

2. Oh! kolike teške nevole podnesoše apostoli, mučenici, ispovidnici, divice i svi ostali, koji hotiše slìditi stope Isukrstove! Jer nenavidiše svoj život na ovem svitu za pak ga uživati u vičńem živjenju. Oh! sveti oci u pustińah kako oštro živiše i brez stvarih ikakovih provedoše! Kolika teška i duga napastovanja podniše! Kol[i]ko su često bili od neprijatela mučeni! Koliko česte i vruće molitve Bogu prikazaše! Kolike tvrde i oštre pokore učiniše! Koliko vele goruću lubav i vrućinu na duševnu svrsnost imadoše! Kolik luti boj činiše i rat za ukrotiti svoje zloće! Oh! kako imadoše misao čistu i upravjenu k Bogu! Trudjahu ob dan, a ob noć nastojahu na duge molitve, i premda trudjahu, u istomu trudu ne počivahu činiti molitvu mišlenu.

3. Sve vrime koristno tratjahu i mńadihu, da je svako kratko za nastojati k Bogu, i cić slatkosti od razmišlanja zaboravjahu potribe od pokripjenja tilesnoga. Srcem se odmetahu od bogastva, gospostva, vladavstva, častih, prijatelâ i rodjakâ, ne hotijahu posidovati ikakove stvari svitovne, jedva uzimahu stvari potribne za živiti, tužahu se služiti tilu jošće i u stvarih potribnih. Bijahu dakle ubozi u stvarih zemalskih, a mnogo bogati u milosti i u kriposti. Bijahu potribni u stvarih izvanskih, a iznutra bijahu pokripjeni od Božjega utišenja.

4. Svitu bijahu tujini, a mnogo kućniski prijateli Bogu. Čińaše se ńimi, da su ništar, i od svita bijahu pokudjeni, a prid očima Božjimi bijahu pricińeni i odabrani. Stahu u pravem poniženstvu, živjahu pod čistim posluhom, u milošći i u ustrpjenstvu gredihu, i zato svaki dan stupahu s dobra na bole u putu duševnomu i veliku milost sticahu prid Bogom. Bijahu podani za izgled svim redovnikom i većma nas imaju ganuti za stupat naprid u dobru, nego nas broj linih ima razlabiti za odstupiti od dobra.

5. Oh! koliko gorući plamen bi svih redovnika u početku, kad stupiše u red! Oh! koliko bijahu zalubjeni u molitvi, koliko zaneseni za kripostima, koliko oštro naučenje, koliko štovanje i poslušanje cvatiše u svih pod naukom ńihovih meštara! To svidoče ńihove stope, koje [se] još vide, da su do istine bili sveti i svršeni, jerbo tako slavno vojujuć svit potlačili. A sada scini se, da je velik, koji ne pristupa svoje naredbe i koji može podnositi ustrplivo oštrinu redovnišku, koju je na sebe uzeo.

6. Oh! mlakosti, oh! nepomńe stanja našega! da toliko brzo pomankajemo u prvomu užganju i dodija nam živiti cić umorenja

i mlakosti! Da bi Bog dao, da nije posve zadrimalo u tebi napridovanje u kripostih, koji si često vidio mnoge izglede od bog[o]lubnih redovnikov!

Poglavje XIX.

Izgledi dobrih redovnika.

1. Živjenje dobra redovnika ima svitliti svakom kripostju, za da bude takov unutra, kakov se ludem prikažuje izvanka. I s razlogom vele veće ima biti iznutra, nego u prikazanju izvanskomu, zašto bo Bog nas gleda, kojega imamo častiti svuda, gdi budemo, i kakono anđeli prid ńim čisti hoditi. Svaki dan imamo ponavjati naša odlučenja i buditi se na už[g]anje, kakono da smo u oni dan došli na priobraćenje, i reći: O, Gospodine Bože moj, pomozi me u odlučenju dobromu i u tvojoj svetoj službi i dopusti mi, da danas počmem svršeno, jer je ništar sve, što sam do sad učinio.

2. Kakovo je naše odlučenje, takovo je naše nastojanje u napritku, i potribna je mnoga pomńa onomu, koji hoće stupati s dobra na bole. Sada, ako često pomankaje, ko vrlu odluku čini, a što će učinit, ko u ritko i malo vridno odlučuje štogod? Sa svim tim na veće načinih ostavjamo naše odluke, i ako malo propustimo našu odluku, mučno može biti, da je brez kê tê štete. Odlučenje u ludih pravednih visi veće o milosti Božjoj (u koju se vazda uzdaju, kad što odluče činiti) nego o mudrosti ńihovoj; zašto bo čovik odlučuje, a Bog odredjuje, i put čovičji nije ńemu u oblasti.

3. Ako se drugda običajno dilovanje sveto ostavi porad dila od milosrdja ili porad koristi svoje bratje, lasno je opet povratit se na ńe; da ako se ostavi lasno porad dodijanja ili porad linosti, to dostoji bit pokarano i šteta je. Usilujmo se, koliko možemo, jošće i tako lasno ćemo pomankati u mnogih stvarih. Dužni smo sa svim tim odlučiti vazda štogod stanovito, navlastito protiva onim stvarima, koje nas većma smetaju. Mi imamo iskušiti naša čińenja iznutarńa, izvanska i sebična, jer to jedno i drugo i treće tribuje nami, ako ćemo napridak učiniti.

4. Ako ti ne možeš skupiti se u pamet brez pristanka, skupi se u pamet kadgod, barem jednokrat jutrom i večerom. U jutro odluči, a u večer iskuši tvoje ćudi, kako si se podnio ob dan u govorenju, u čińenju, u mišlenju, jere u tomu po nesrići uvridio si Boga često i iskrńega. Oružaj se kako jaki čovik protiva propasti djavalskoj. Zauzdaj požđrlost i lasno ćeš umorit sva prignutja putena. Ikada ne budi posve dangubeći, nego štij, piši

ili moli ili razmišļaj ili štogod čini za korist općenu. Tilesni posli imadu se činiti razborito, a ne ima se u ńih svak jednako zaposlovat.

5. Posli, koji nisu općeni, ne imadu se kazati vanka, jere stvari osobite lašńe se čine u skrovitu. Imaš ništa mańe čuvati se ne bit lin na stvari općene, a pripravniji na stvari vlastite; a kad si dospio virno i potpuno, što si državan i što je tebi naslońeno, ako ti ostaje vrimena, povrati se u se onako, kako tvoja bogoļubnost želi. Ne mogu svi jednako čińenje imati, nego je jedan vridan za jedan posao, a drugi za drugi. Saviše po podobnosti od vrimena ugodna su čińenja razlićna, jer nika u dan svetačni, a nika u dan težatni ugodnija su. Ina potribuju nam u vrime od napastovanja, a ina u vrime mira i pokoja. Nike stvari drage su nami misliti, kada smo žalostni, a nike, kada smo veseli u Gospodinu.

6. U poglavitih svetkovinah imamo ponoviti dobra nastojanja i užganijim načinom prositi pomoć od svetih. Od jednoga blagdana do drugoga imamo pripravjati, kako da bismo tada imali dilit se s ovoga svita za doći na vićńu svetkovinu. I radi toga u vrime od bo[go]ļupstva imamo pomńivije pripravjati se i općiti u većoj bogoļubnosti i oštrije, što smo dužni, opslužiti, koliko da ćemo do malo nadarje za naš trud od Boga primiti.

7. Ter ako nam bude odmaknuto, povirujmo, da još nismo dobro pripravni i da smo još nedostojni tako velike slave, koja nam će biti očitovana u vrime naredjeno, i brinimo se pripraviti boļe za umriti. Blažen je on sluga (govori naš Gospodin u sv. Luci evanjelisti), koji bude našast bdeći, kada pride Gospodin; govorim vam u istinu, da će ga postaviti vrh svih svojih dobara.

Poglavje XX.

Imamo se zaļubit za pribirat sami i mućat.

1. Išći vrime prigodno za raditi o tebi i često spomeni se od dobročinstvih Božjih. Ostavi stvari tamašne. Štij pisma ona, koja ti uzrokuju skrušenje, a ne zabavu. Ako ostaviš savišno govorenje, prohoditi simo i tamo i, što se je iznova zgodilo, i žamor u ļudih, naći ćeš vrimena zadosta i, koliko ti je podobno, za nastojat na sveta promišļanja. Najveći sveci, koliko mogoše, čuvaše se općit s ļudmi i odabraše u skrovitu živiti s Bogom.

2. Reče jedan: Vazda, kada sam meu ļudmi bio, vratio sam se mańi od čovika. Ovo bo čestokrat kušamo u dugomu razgovaranju,

kada se razgovaramo. Lašńe je posve mučati, nego ne proći priko mire u govorenju. Lašńe je stati sakriven u kući, nego čuvati se izvan kuće, kako se hoće. Ko dakle misli priti na iznutarńa i na duševna, tribuje, da se s Isusom od mnoštva ukloni. Nitko se ne pušća stanovito viditi, nego on, koji dobrovoļno stoji potajan. Nitko stanovito ne govori, nego ko dobrovoļno muči. Nitko stanovito nije starišina, nego ko dobrovoļno jest podložnik. Nitko stanovito ne zapovida, nego ko je naučio dobrovoļno poslušati.

3. Nitko stanovito ne veseli se, nego ko ima svidočanstvo dobre svisti. Radi toga mudrost svetih bila je vazda puna straha Božjega. I premda su sjali cića velikih kripostih i cića milosti Božje, sa svim tim većma se brińahu i poniživahu. A stanovitost (ili sigurnost) zlih ļudih ishodi iz oholosti, iz brezočnosti i napokon povraća se na ńih za ńihovu štetu. Ikad ne obitaj tebi sigurnost u ovem životu, premda mniš, da si dobar koludar ali bogoļuban redovnik.

4. Porad velika uzdanja u sebi čestokrat ružno poginuše oni, koji su bili scińeni boli od ļudih. Porad toga mnozim koristnije jest, da nisu slobodni od napastovanja, nego da su često nasrtani, za da se ne drže u sigurnosti odveće, ter da se po nesrići ne uzohole i za da se ne povode za izvanskim utišenjem brez uzde. Oh! koliko bi boļu svist uzdržao on, koji bi ikad ne iskao veseļa bigućа i koji ne bi se ikad umišao u stvari svitovne! Oh! kako bi veliki mir i pokoj uživao on, koji bi odsikao od sebe svako tašće brinenje, i ako bi samo mislio o svomu spasenju i o Bogu, i ako bi naslonio svako svoje ufanje na Boga!

5. Nitko nije dostojan utišenja nebeskoga, ako se ne zaposluje u svetomu pokajanju. Ako žudiš imati srčeno pokajanje, ulizi u tvoju komoru i istiraj uzbuńenja svitovna, kakono je pisano: U posteļah vaših skrušite se. Naći ćeš u komori (ili ložnici) stvari, koje čestokrat izgubiti ćeš vanka komore. Komora učini se slatka onomu, koji u ńoj pribiva nepristajno, a dodija onomu, koji u ńoj malo stoji. Ako u početak tvoga obraćenja pribivati budeš, kako se pristoji, i u ńoj budeš stati, učinit će se ona tebi kako ļupka prijateļica i pridrago pokripjenje.

6. Duša bogoļubna dotiče kriposti svete u mučanju i u počivanju. Onde nauči se sakrivena svetih pisama i nahodi rike od suza, s kojima pere i čisti sebe svaku noć za učinit se veća prijateļica svomu Stvoriteļu, koliko daļe stoji od talabuke svitovne. Bog s svetima anđeli pristupa k onomu, koji se odaleči od svojih znanaca, od prijateļâ. Boļe je stati sakriven i brinuti se o sebi samu

nego čudesa činit, a za sebe brige ne imati. Pohvale dostoji čovik redovnik u ritko ishodeći vanka, bižat ne bit vidjen, ni hotit gledati ļude.

7. Zašto hoćeš ti gledati, što nije dopušćeno imati? Svit othodi i ńegova pomama. Žeļa od ćućenja tilesnoga priteže nas šetati za zabavu, dali kada projde ona malahna ura, ne donosimo sobom drugo nego težinu na duši i rastrkanje srca. Ishodeć vanka veselo često čini za vratit se žalostno i veselo noćno nespavanje čini te tužna u jutro. Tako svako uživanje putevno s nasladjenjem ulazi, a na svrhi ujida i ubije. Koju stvar ti indi možeš ugledati, koju ovde ne vidiš? Evo ti vidiš nebo i zemļu i sve elemente, od kojih su sve stvari stvorene.

8. Koju stvar možeš viditi u komu mistu, koja ima dugo vrime stati onakova pod suncem? Mniš brž, da ćeš se nasititi, a ne ćeš na to doći. Da bi ti imao sve stvari prid očima, što bi to bilo, nego jedno tašte gledanje? Podigni tvoje oči k Bogu na nebu i učini molitvu za tvoje grihe i za tvoje lińenje. Ostavi taštim taštine, a ti samo nastoj na ono, što ti je zapovidio Bog. Zatvori tvoja vrata za tobom i prizovi k tebi tvoga Isusa miloga. Postoj s ńim u komori, jer ne ćeš naći u drugomu mistu tolik mir. Da ti ne budeš izašao vanka i slišao, što se gdi čini, boļe bi sačuvao sebe u dobromu miru. A sad, pokle je drago tebi drugda čuti stvari nove, tribuje, da pritrpiš smutjenje u srcu.

Poglavje XXI.

Od pokajanja od srca.

1. Ako hoćeš štogod napritka učiniti, sahrani sebe u strahu Božjemu i nemoj biti vele slobodan, nego zauzdaj sva tvoja ćućenja pod naredbom i ne pruži se na nepošteno veseļe. Metni se na skrušenje od srca i steći ćeš ļubav prama Bogu. Skrušenje mnoga dobra dokazuje, a raspušćenje brzo čini jih izgubiti. Stvar je čudnovata, da ikad čovik dospiveno može u ovemu životu veseliti se, ako promisli i izmiri svoje prognanstvo i tolike velike pogibili svoje duše.

2. Porad lagahnosti od srca i porad nepomńe naših pomankanja ne ćutimo bolesti u duši, nego čestokrat isprazno smijemo se, kada bismo s razlogom imali plakati. Nije prave slobodi, ni dobroga veseļa, nego u strahu Božjemu s dobrom svistju. Lipu sriću ima on, koji može osloboditi sebe od svake priprike, koja mu rastrkaje ńegovu pamet, i koji se može sjedinit s svetim skrušenjem. Vele

je srićan on, koji uklańa od sebe svaku stvar, koja mu može oskvrnuti ili optešćati ńegovu svist. Rvi se junaški: zla običajnost s dobrom običajnostju pridobiva se. Ako ti umideš pustiti ļude, da idu, pustiti će oni tebe, da činiš tvoje posle.

3. Ne priteži na sebe zamrsenja druzih i nemoj se zaplitat u pričanja tvojih starijih. Vazda drži oko najprije svrhu tebe i svisti sama sebe, a posli sebe svisti osobito najveće one, koji su ti dragi. Ako ti ļudi ne će dobra, ne tuguj se cića toga, nego tuguj se, da se ne podnosiš dobro i svistno, kako se pristoji slugi Božjemu i bogoļubnomu redovniku. Čestokrat je koristnije i sigurnije, da čovik ne ima mnoge radosti, dočim ovde žive, a navlastito one radosti, koje su putevne; da ako ne imamo radosti Božje ili ako jih u ritko okusimo, mi smo tomu uzročni, jer ne išćemo skrušenje srčeno, ni odmećemo od sebe sva veseļa tašta i izvanska.

4. Zapoznaj sebe nedostojna radostih Božjih, pače dostojna mnogih nevoļa. Kada je čovik dobro skrušen, tad mu je težak i gorak vas svit. Dobri čovik vazda nahodi dosta stvarih u sebi za bolit se i plakati. Jere ako misli na sebe ili na iskrńega, dohodi u poznanje, da ovde iko ne žive brez tugovanja, i štogod dubje promišļa sebe, to većma žaluje se. Uzroci od prave bolesti i od našega skrušenja unutarńega jesu naši grisi i zloćudnosti, u kojima tako zamotani ležimo, da u ritko možemo zamisliti se u stvari nebeske.

5. Da bi ti češće mislio o tvojoj smrti i, koliko je dugo tvoje življenje, brez sumńe užganijim načinom odučio bi se. Da bi ti srčeno i muke paklene promińivao i muke od očistiteļa, scinim, da bi dobrovoļnije podnosio trude i bolesti i ne bi se od koje oštrine strašio, a jere ove stvari ne ulizaju u srce i jer još ļubimo dragosti putevne, radi toga ostajemo mnogo studeni i lini.

6. Jer često duša ne ima, što je ńoj potribno, i tilo se tuži za svaku malu stvar. Učini dakle molitvu poniżnu i prosi u Boga, da ti dade duh skrušenja, i reci s prorokom: Napitaj mene, Bože, kru[h]om suzâ i napoji mene suzami po miri.

Poglavje XXII.

Promišļa se žalostno stanje čovičje na svitu.

1. Nevoļan si, gdi godir budeš i kud godir se obrneš, ako se k Bogu ne obratiš. Zašto se smutjuješ, ako ti se dogadjaju stvari protiva tvojoj voļi i żeļi? Ko je ta, koji ima sve stvari, kako hoće? Ni ja, ni ti, ni nijedan čovik na zemļi. Nije ikoga na svitu,

koji je brez koje suprotivnosti ili tisknoće, premda je kraļ ili papa. Ko je on, koji najboļe stoji? On u istinu, koji može štogod trpiti za ļubav Božju.

2. Mnozi mlohavi i nemoćnici govore: Eno oni, kako dobar život ima, kako je bogat, kako moguć, kako velik, kako uzvišen! Ali zamisli se u dobra nebeska i poznati ćeš, da su sva ova dobra vrimenita ništar i barem su stvari mnogo nekripke i, koje brzo optešćaju, jer se ikad uživat ne mogu brez brińenja i brez straha. Ne stoji lipa srića čoviku, kada ima obilnost stvarih vrimenitih, nego mu je dosta sridńe bitje. U istinu živjenje na zemļi jest žalostno stanje. Štogod duševniji čovik bude hotit biti, toliko mu će gorčije prikazati se sadašńe živjenje, jerbo poznade boļe i bistrije vidi, kako je čovik podložan izagńiti. Jere blagovati, piti, ne spati, spati, počivati, truditi i bit podložan pod potribe od naravi, u istinu sve to jest velika žalost i tuga čoviku bogoļubnomu, koji dobrovoļno hotio bi ostat razdrišen i slobodan od svakoga griha.

3. Jerbo čovik duševni teško je pritisnut od potriba tilesnih na svitu. Radi česa boļgoļļubno prorok moli biti oslobodjen od ovih potriba govoreći: Od potriba mojih oslobodi me, Gospodine. A jaoh onim, koji ne poznadu svoje nevoļe, a još većma jaoh onim, koji su zaļubjeni u ovo tužno i umrlo živjenje, jer se niki tako prilipjuju k ńemu, da ako i trude i prose, jedva imadu svoju potribu, i sa svim tim ako bi ovdi mogli vazda živiti, ne bi se nimalo marili za kraļestvo Božje.

4. O ludi i nevirnici srcem, koji su se toliko duboko u zemļu zakopali, da ne okusaju nego stvari putevne i tilesne! Ali na svrhi ńihovoj poznati će nesrićni s ńihovom teškom pedipsom, koliko je nevridno i ništar bilo ono, u što se zaļubiše. Sveci Božji i svi prijateļi Isusovi ne pogledahu na ono, što je ugodno puti, ni na ono, što cvate u sadašńemu vrimenu, nego sve ńihovo uzdanje i misao hlepjaše na vičńa dobra, sva ńihova žeļa upravjena uzgori na stvari nevidive i vičńe, za da jih ļubav stvarih vidivih ne pritegne doli. Nemoj, brate, gubiti ufanje za napridovati u stvarih duševnih, jer još imaš vrimena.

5. Zašto ti hoćeš odmicati od dne do dne tvoje dobro napridovanje? Ustani i udiļe počmi i reci: Sada je vrime za poslovati, sada je vrime podobno za odučiti se. Kada se ćutiš umoren i tužan, misli, da je to vrime za dobivati dostojanstva. Tribuje, da projdeš kroz ogań i kroz vodu prija, nego dojdeš u ohladjenje. Ako ti sama sebe ne usiluješ, ne ćeš pridobiti tamnost. Dočim mi

*

nosimo ovo gńilo tilo, ne možemo biti brez griha, ni živiti brez dodijanja i bolesti. Dobrovolno želili bismo počinuti od svakoga žalostna stanja, ma pokli smo izgubili pravednost po grihu, izgubili smo pravo blaženstvo. I radi toga tribuje nam, da se ustrpimo i da čekamo milosrdje Božje, dočim projde nepravednost i dočim ova umrlost bude proždrta od života.

6. Oh! Koliko je velika slabost čovičja, koja je vazda prignuta na tamnosti! Danas ispovidaš tvoje grihe, a sjutra povraćaš se u ńih padati. Sada ti odlučuješ uklańati se od griha i jedva projde jedna ura, grišiš, koliko da nisi ništa odlučio. S razlogom dakle imali bismo ponižiti se i nikad u sebi uzniti se razmislivši našu mlohavnost i privrtanje. Brzo se jošće može izgubit po linosti ono, što se je po milosti jedva napokon s trudom steklo.

7. Što će od nas biti na svrsi, ako se činimo mlaki u početku? Jaoh nami, ako ćemo na ta način pustiti se u počivanje, koliko da smo u miru i u sigurnosti, a ne videći se još u nami koji bilig od prave svetińe u našemu priobraćenju. Dobro bi potribno bilo, da kako dobri novaci budemo drugi put uvižbani u pridobroj ćudi, ako bi srićom još bilo koje ufanje od kojega pobolšanja i od većega duhovnoga napritka.

Poglavje XXIII.

Vrhu promišļanja od smrti.

1. Mnogo brzo ovde ćeš dospiti i cić toga pazi, kako se ovde podnosiš. Čovik danas je živ, a sjutra ga nije vidit; kada bude dvignut s očijuh, mnogo brzo i uspomena ńegova othodi. Oh slíposti, oh tvrdosti srca čovičjega, da samo misli na stvari sadašńe, a vikovita većma ne prigleda! Imao bi uzdržati sebe u svakomu dilovanju i mišļenju, kako da bi danas imao umriti. Ako bi ti imao dobru svist, ne bi se mnogo bojao smrti. Boļe bi bilo čuvati se od griha nego bižat od smrti. Ako ti nisi danas pripravan umriti, kako ćeš biti pripravan sjutra? Sjutra nije ti u ruci; kako znadeš, da ćeš imati dan sjutrašńi?

2. Što prudi živiti dugo vrime, ako od zla puta malo se obraćamo na boļe? Ah dugo življenje vazda ne obraća nas na boļe, pače često sagrišivanja veća uzmnaža! Oh da bismo jedan dan sami dobro potratili u ovem svitu! Mnozi broje godišća od svoga obraćenja, ali je malahan plod od ńihova pobolšanja. Ako je strašna stvar umriti, može biti, da je strahovitija stvar dugo vrime živiti. Blažen je on, koji vazda prid očima ima čas od svoje smrti i svaki

dan pripravja se umriti. Ako si ti vidio koga umriti, misli, da ćeš i ti istim putem proći.

3. Kada ti jutro svane, misli, da ne ćeš večera viditi, a kada večer pristupi, ne prezo[č]i se obećavat tebi jutro. Stoj dakle vazda pripravan i na ta način živi, da te smrt nikad najde nepripravna. Mnozi umiru u čas i iznenada, jer tad, kad se ne misli, priti će sin čovičanski. Kada pristupi ono najposlidńe vrime, mnogo inakije početi ćeš suditi sve tvoje prošasto živjenje i teško ćeš se boliti, da si bio tako nepomńiv i slab.

4. Oh koliko je srićan i mudar on, koji se siluje sad biti takov u živjenju, kakov žudi naći se u smrti! Veliko će uzdanje dati za umriti dobro svršeno pogrdjenje od svita, vruća žeļa za napridovati u kripostih, zaļubjenje u naučenja, trudenje u pokori, hitrost u poslušanju, odre[č]enje od sebe i podnosenje u nevoļah za ļubav Isukrstovu. Mnoga dobra možeš ti činiti, dočim si zdrava života, a nemoćan, ne znam, što ćeš moći. Mali se čine boļi u nemoći, i tako, koji putnici čestokrat gredu u putovanja, malokrat se učine sveti.

5. Ne uzdaj se u prijateļe i rodjake i ne odmakni tvoje spasenje u došasta vrimena, jer te ļudi zaboravjaju brže nego sciniš. Boļe je sada za vrimena dobaviti i poslati prid sobom štogod dobra nego ufati se bit pomožen od druzih. Ako se ti tobom ne brineš sada, ko će se za tebe brinuti u poslidńe vrime? Sada je vrime mnogo pricińeno, sada je dan za spasiti se, sada je vrime prijatno. Dali jaoh kako ga nekoristno tratiš mogući ti u tomu vrimenu zadobiti vičńe živjenje! Doći će vrime, kada ćeš uzdisati, da bi ti dopušćen bio jedan [dan] ili jedno vrime, za da se skrušiš, i ne znam, hoćeš li ga moći imati.

6. Deh, pridragi, od kolike pogibili mogao bi osloboditi sebe i od kolikoga velika straha mogao bi utvrditi sebe, ako bi sada vazda strašio se i sumńio na tvoju smrt! Izmisli se sada živiti takov, kakov na smrti možeš veće veseliti se, nego se strašiti. Nauči se sada umriti svitu, za da tad počmeš živiti s Isukrstom. Nauči se sada pogrdjivati sve stvari, za da tada možeš slobodno poći k Isukrstu. Pedipsaj sada tvoje tilo pokorom, za da tad ti možeš imati tvrdo uzdanje.

7. Deh, ludjače! Što misliš dugo vrime živiti ne imadući ti ovdi ni jednoga dneva stanovita? Oh kolici ostaše privareni, jer jih nepripravne smrt zateče! Kolikrat si čuo reći, da je jedan poginuo od noža, on drugi utopjen, on s visoka panuo i vrat ulomio,

on drugi blagujući sam sebe udušio, a on igrajući panuo mrtav i okamenio, niki umrli od ogńa, a niki od mača, niki od kuge, a niki priklan bio? I tako svak svršuje u smrti i živjenje čoviěje kakono osobje iznenada mimohodi.

8. Ko će se spomenuti od tebe po smrti? i ko će za tebe Boga moliti? Čini, čini sada, o pridragi, što možeš činiti, jer ne znaš, kada imaš umriti, niti znaš, što će ti po smrti sliditi. Dočim vrimena imaš, skupjaj bogastva neumrla. Ne zamišļaj se u koju inu stvar nego u svoje spasenje i brini se samo onima stvari, koje su Božje. Čini sada tebi prijateļe časteći svece Božje, slideći ńihova dila, za da, kad se ti diliš s ovoga živjenja, primu tebe u vičńa pribivališta.

9. Sačuvaj sebe na zemļi kako pu[t]nika i gosta, kojemu se ne pristoji ništa od svitovnih posala. Sačuvaj tvoje srce slobodno i uzdvignuto k Bogu, jere ne imaš ovde grada stanovita. Pošaļi svaki dan u raj molitve s suzami, za da po smrti tvoj duh bude dostojan srićno poći k Gospodinu. Amen.

Poglavje XXIV.

Od suda i od pedipse za grihe.

1. U svih stvarih promišļaj tvoju svrhu i, kakov ćeš pristupiti prid oštroga suca, kojemu nije ništa sakriveno, koji ne ostaje utažen s darom, niti prima ogovaranja, nego sudi, što je pravedno. O pritužni i ludi grišniče, što ćeš odgovoriti Bogu, koji znade sve tvoje zlobe, jer drugda strašiš se od obraza čovika rasrdjenoga? Deh zašto ne pribaviš za [tebe] na sudńi dan, kada niko ne će moći ogovoriti se po tuje ruke ni obrańen biti, nego će svak mnogo posla imati sam za sebe? Sada tvoj trud koristan jest, plač primjen jest, uzdah usliši v jest, bolest zadovoļiva jest i iščistiva.

2. Ima veliko i spasiteļno očistilo čovik ustrpiv, koji primajuć krivine veóma se žalosti vrhu tuje himbe nego vrhu krivine učińene sebi osobitomu: dobrovoljno moli za svoje suprotivce i prašća ńim od svega srca i pripravan jest pitati prošćenje od druzih i veće je prignut na smilovanje nego na rasrdjenje i često silu čini sam sebi za svoju put posve duhu podjarmiti i podložiti. Boļe je sada očistit grihe i iskoreniti zloćudnosti nego sahraniti jih za po smrti očistiti. U istinu varamo se sami porad neredna zaļubjenja, kojim našu put gojimo.

3. Koga će inoga goriti oni ogań nego naše grihe? Štogod veće ti sada prašćaš tebi istomu i ugadjaš puti, to veće muke plaćati

ćeš i veće lisa pripravjaš na gorenje. U čemu bude čovik veće sagrišio, u tomu će veće biti mučen. Linci biti će ondi probadani gorućimi šili. Požđrlivci biti će mučeni priteškim gladom i žedjom. Bludnici i, koji [su] pomamni na putenosti, biti će ondi vrženi u goruéi pakao i u vrili sumpor. Nenavidļivci od žestoke bolesti zavijat će kako psi razļutjeni.

4. Ne će biti zloće, koja ne bude imati osobito mučenje. Ondi će oholi biti napréeni svakoga zasramńenja, lakomci biti će stisnuti nevoļnim neimanjem. Onde biti će teža i usilnija jedna ura mučenja nego ovde sto godina najgorčije pokore. Onde nije dopušćeno odsudjenim pokoja ni utišenja ikakove vrsti, a ovdi se kadgod pristaje od truda i prima se utišenje od prijateļâ. Brini se sada i boli se od tvojih grihov, za da si na dan sudńi ustanovitjen s blaženimi. Zašto bo pravedni stati će u velikomu tvrdomu stanju protiva onim, koji su ńih stiskovali i plesali. Tada će oni suditi, koji su se sada ponižno podložili sudjenju od ļudih. Tada ubogi i poniženi imati će veliko uzdanje, a oholi odasvuda napréeni straha i drhtanja.

5. Tada ćeš vidit, da je mudar bio on, koji se je na ovem svitu naučio biti lud i pogrdjen radi Isukrsta. Tada [će] biti draga svaka nevoļa podnosena ustrpļivo i svaki zločinac zatisnuti usta svoja. Tada će veseliti se svaki bo[go]ļubni, a žalostiti teško svaki redovnik opaki. Tada će [se] uzradovati veće put ožalostivana, nego da je bila u raskošah gojena. Tada će sjati odića priprosta, a tanka haļina pocrniti će i pomračati. — Tada [će] veće biti pohvaļena uboška kućerica nego pozlaćena polača. Tada će veće pruditi ustrpjenje jako nego moguéstvo nad svim svitom. Tada biti će veće uzvišen čisti posluh nego hitro izmišļanje svitovno.

6. Tada će veće veseļa dati čista i dobra svist nego umitelna filosofija. Tada će veće bit procińeno pogrdjenje blaga nego blago svih ljudih. Tada ćeš ćutiti veće utišenje u bo[go]ļubnoj molitvi nego u slatkomu blagovanju. Tada ćeš se veće radovati, da si mučao, nego da si mnogo govorio. Tada će vridnija biti sveta dilovanja nego mnoge lipi riči. Tada nam će biti ugodnije oštro živjenje i oštra pokora nego koje mu drago zemaļsko nasladjenje. Nauči se trpit malo sada, za da možeš tada biti oslobodjen od muka većih. Kušaj prija na ovem svitu ono, što možeš trpiti na drugomu. Ako sada ti ne možeš pritrpiti stvar tako malu, kako ćeš moći podnositi vičńe muke? Ako sada jedno malo trpjenje čini te toliko ne ustrpiti se, a što će činiti tada ogań pakleni? Evo u

stinu, da ti ne možeš imati dva veseļa: uživati ovde slasti svitovne, a paka kraļevat s Isukrstom na nebu.

7. Ako si do danas živio vazda u poštenjih i nasladjenjih, što bi ti sve to prudilo, ako bi ti se u ovi čas dogodilo umriti? Dakle svaka stvar je taština, oliš Boga ļubiti i ńemu samomu služiti. Jerbo ko ļubi Boga sa svim srcem, ne boji se ni smrti ni muke ni suda ni pakla; jerbo izvrsna ļubav čini, da čovik slobodno pojde k Bogu. A nije čudo, da se boji smrti i suda on, koji grišiti nasladjuje se. Dobro je zaisto, da te barem strah muka paklenih odvrati od zloće, ako te ļubav ne odalečuje. A ko ostavi strah Božji, ne će moći dugo vrime stati u dobru, pače upasti će brzo u zamčice djavaoske.

Poglavje XXV.

Vrućim načinom imamo ponapravit naše žirjenje.

1. Ne spi, budi pomńiv u službi Božjoj i često misli, na što si došao i za što si ostavio svit. Nisi li ti to učinio za živiti Bogu i za učiniti se duševni čovik? Ražeži se dakle na napridovanje u izvrsnosti, jerbo ćeš brzo primiti plaću za tvoje trude, i tada niti ćeš ćutiti bolesti ni straha okolo tebe. Malo ćeš sada truditi, a posli naći ćeš veliko počivanje, pače veseļe vičńe. Ako ti budeš viran i goruć u dilovanju, brez sumńe Bog će biti viran i bogat u plaćanju. Ti imaš imati dobro ufanje za steći palmu, a ne imaš sciniti se u sigurnosti, za da se ne ohladiš ali uzoholiš.

2. Nahodeći se niki čestokrat smetan od straha i od ufanja i radi toga jednoč žalostju izmučen — u crkvi prid oltarom prostri se na molitvu, ter u sebi misleći govoraše: Oh da bih znao, da ću do svrhe napridovati! I ta čas ču u sebi Božji odgovor: Ako bi ti znao, što bi učinio? Čini sada, što bi hotio činiti tada, i biti ćeš u sigurnosti. I zato utišen i pokripjen udiļe priklonio se je voļi Božjoj, ostavi ga ona smutńa i brińenje, niti je već hotio tašte iziskivati ono, što mu se hotijaše dogoditi, nego se postavio iziskovati, što je svršnije i najugodnije voļi Božjoj, za početi i dospiti svako dobro dilovanje.

3. Ufaj u Boga i čini dobro (veli prorok) i pribivaj na zemļi i biti ćeš nasitjen blagom ńezinim. Jedno je, što mnozih odmiče od vrućega skrušenja i od napridovanja duhovnoga, to jest: strah od mučnosti ili trud od rvanja. A najveće napridovanja u kripostih čine oni, koji se siluju, što mogu, pridobivati one stvari, koje su najteze i suprotivnije. Jerbo u tomu čovik čini napridak veći i

zadobije milost veću, gdi pridobije većma sebe istoga i u sebi muči sebe.

4. Dali svak ne ima jednako mnoga, koja će imat pridobivat ili u sebi trpiti. Ništa maňe pomňivi naslidnik Isukrstov biti će jači u skupjanju kripostih, premda je mučen od mnogih pohotinjih, nego jedan drugi dobroćudan, a maňe goruć u kripostih. Dvi stvari navlastito pomagaju nas vrlo, da ponapravimo naše živjenje, to jest: uklaňati se s silom od onih stvarih, na koje narav zlobno prigibje, a užgano nastojati za steći ono dobro, koje čoviku većma tribuje. Nastoj jošće bižati i pridobiti većma one stvari, koje ti nisu drage gledati u druzih.

5. Vadi tvoj napridak u svakomu mistu; na priliku, ako ti vidiš ili slišaš koji dobri izgled, užgi se za sliditi ga. Da ako li vidiš koju stvar dostojnu pokaranja, čuvaj se ti učinit ju, ili ako si ju kad učinio, nastoj brzo odučiti se. Kakono tvoje oko razgleda druzih, tako i druzi razgledaju tebe. Koliko je dobra i slatka stvar viditi bratju užganu i bo[go]ļubnu, dobroćudnu i uvižbanu! A suprotiva tomu kolika je stvar zla i usiono viditi bratju brezredno živiti, gdi ne nastoje na ono, u što su bili zvani. Oh koliko je stvar štetna ne mariti se za izvršit svoje zvanje, a obrnuti ćućenja na stvari nenaredjene.

6. Spomeni se od odluke uzete i stavi sebi prid oči priliku propetoga Isusa. Moći ćeš dobro zasramiti se pogledavši život Isukrstov, jer pokle si bio dugo vrime u putu Božjemu, nisi se usilovao upriličiti s životom ňegovim nego samo toliko. Redovnik, koji pomňivo i bogoļubno zadržaje se u prisvetem životu i muki Gospodinovoj, naći će obilato sve stvari sebi koristne i potribne, niti će mu tribovati iskati koju stvar boļu izvan Isusa. O ako bi propeti Isus sašao u naše srce, koliko bismo brzo ostali naučeni!

7. Redovnik užgani trpi lasno i prima u dobro sve, što mu je zapovidjeno. Redovnik mlaki i nepomňiv ima tugovanje vrh tugovanja i odasvuda trpi nevoļe, jer se nahodi brez utišenja u sebi, a izvan sebe nije dopustjeno ňemu iskati ga. Redovnik, koji ne živе pod naučenjem, otvoren je na veliki rasap. On, koji išće raširiti se i malo truditi, vazda će biti u tisknoćah, jer će mu biti neugodna sad jedna stvar, sada druga.

8. Kako živu tolici druzi redovnici, koji su mnogo stisnuti pod mostirskim živjenjem? U ritko ishode iz mostira, živu u samoći, blaguju na ubošku, obukuju se u haļe oštre, trude mnogo, malo govore, bde mnogo, rano ustaju, molitve duge čine, često štiju,

sebe čuvaju sa svakim naučenjem. Pogledaj certosine i koludre i koludrice, kako se ustaju svake noći za spivati psalme. Radi toga bilo bi grubo, da ti budeš lin u svetih dilovanjih, u kojih toliko mnoštvo redovnikov počimńe radovati se u Gospodinu.

9. Oh! da ne bi ništa ino imao činiti nego od svega srca i ustmi slaviti našega Gospodina Boga! Oh, da ne bi ikad imao potribu blagovati i piti i spavati, nego da bi vazda mogao slaviti Boga i samo nastojati na duhovne posle! Tada bi bio vele srićniji nego si sada, jer za svaku potribu služiš tilu. Oh! da bi ne bilo ovih potriba, nego da bi bila pokripjenja samo duhovna duši, koja jaoh! odveć u ritko okušamo!

10. Kada je čovik došao na to, da ne išće utišenje od ikakova stvorenja, tada najprija počme okušati potpuno i sve mu je ugodno, što se zgadja, tada niti [se] uzveseli cića stvarih prem velikih, niti se ražali cića stvarih malahnih, nego cilovito s uzdanjem pridaje [se] u ruke Božje, jer je Bog ńemu svaka stvar u svemu; i Bogu svaka stvar ne gine, ni umire, pače mu sve stvari živu i na pogledu oka poslušaju.

11. Spomińaj se vazda od svrhe i, da se vrime izgubjeno ne povraća. Brez brińenja i brez pomńe ne dobiju se ikad kriposti. Ako počmeš biti mlak, počet ćeš zlo stat, a ako se dadeš bo[go]-ļubnosti vriloj, naći ćeš veliki mir i ćutit ćeš mańe truda radi milosti Božje i cić ļubavi u kripostih. Čovik vrući i pomńivi stoji pripravan na svaku stvar. Veći je trud rvati se protiva tamnosti i protiva pohotinju, nego znojiti se u tilesnih postih. Ko ne čuva sebe od pomankanja maloga, malo po malo pada u veliko. Veseo ćeš biti vazda u večer, ako budeš dan koristno potratio. Bdi vrh tebe istoga i probudi se karajući sama sebe, i štogod se učini od druzih, nemoj ne hajati ti za tebe. Tolik ćeš napridak ti učiniti, koliku silu budeš sam sebi činiti.

Kajkavska pjesmarica.

Kajkavska pojezija XVIII. stoļeća bila nam je do sada slabo poznata, imali smo tek nešto pobožnih i prigodnih pjesama. Ali da je prostonarodna pojezija u Kajkavaca također živjela, svjedoče nam kasnije zbirke kajkavskih narodnih pjesama, ponajviše lirskih. Crkva je mnoge obredne pjesme kajkavske zatomila, a gospoda su sama slabo marila za ovaj mirisni poļski cvijet. Istom u XIX. stoļeću probudi se žeļa u učenih ļudi, da se boļe upoznadu s prostonarodnom pojezijom.

Pored svega toga nema sumńe, da su se kajkavske strane orile popijevkama. Svjedoči nam to ovelika rukopisna kajkavska pjesmarica u arhivu jugoslavenske akademije (I. a. 98), koja nam može bar donekle popuniti onu prazninu u štampanoj kńiževnosti XVIII. stoļeća.

Rukopis ima u oktavu 314 stranica (šest je stranica dva puta označeno brojevima: 241—246). U samom su rukopisu zabiļežene 192 popijevke: sve su označene brojevima osim 1 a., 46 b. i posledńih 7, četiri imadu već upotrebļeni broj (46 c., 47 b., 48 b. i 79 b.), a jedan je broj izostavļen (na ime 120).

Sve je ove popijevke napisala jedna ruka, samo 1 a. i 182. pjesma potječe od kasnije ruke. Sve su ove popijevke hrvatske, samo su pjesme 162—164 i 183—186 latinske. Sve su hrvatske pjesme kajkavske, samo gdješto upleću se ńemačke riječi u makaronskim pjesmama ili štokavski oblici, te se vidi, da su doprle ove pjesme iz štokavskih strana, iz Krajine. Česti ratovi širili su slavu i pjesmu junačkih Krajišnika.

U pjesmarici su izmiješane prostonarodne pjesme i varoške umjetne, te se čini, da su gotovo sve udešene za pjevańe. Prostonarodnih pjesama ima dašto mańe nego varoških, ali ih ipak nahodimo nekoliko krasnih. Među popijevkama veliko poļe zapremaju ļubavne pjesme, ali imade i drugih lirskih vrsta. Znatno se ističe humoristična zica, a i satirična, osobito su oštre neke satire, koje ruglu

izvrgavaju razne staleže, poimence pak redovnički. Neke su popijevke veoma paprene, gdjekad i lascivne, no ni u jednoj hrvatskoj pjesmi nema tolike lascivnost kao u onih 7 latinskih pjesama, koje su zabilježene na kraju rukopisa.

Napitnice su posebnim brojevima označene (17. popijevka = 1. napitnica, popijevke 159.—173. = napitnice 2.—16., napitnica je i kasnije dodana popijevka 182.). A i imale su osobito mjesto u životu Kajkavaca.

Zanimlive su i epske pjesme, koje napominju urotu Petra Zrinskoga i ratne događaje za Marije Terezije i Josipa II. Ali je i u ovim pjesmama često veoma jaka lirika, koja je više putâ samoj kompoziciji nametnula svoju oznaku.

Kako su se ove pjesme pjevale, nije čudo, što nahodimo duete (n. p. u pj. 32. između oca i kćeri) i čak korove (n. p. u pj. 22. pjeva najprije muški spol, onda ženski spol, zatim djevojke, a napokon momci).

Da su nam sačuvane i kajde ovih popjevaka, imali bismo dragocjen prilog k narodnoj muzici.

Za ogled priopćujem ovdje nekoliko popjevaka razne vrste, iole lascivne i preoštre pjesme sasvim sam izostavio. Ali se i iz ove pregršti može razabrati značaj kajkavskih popjevaka u XVIII. stolєću. Poimence prostonarodne pjesme pokazuju od prilike iste forme, s kojima se susrećemo u čakavskim i štokavskim narodnim pjesmama, te posvjedočuju jedinstvo narodne duše.

Popevka 11.

Divojčica vodu gazi, noge ńoj se bele, mimo jaše mlad katana, rozgotom se smeje.

„Gazi, gazi, divojčica, Bog daj, moja bila, ako ne češ moja biti, da bi se vtopila“.

„„Ja ču rada iz vesela takvoga junaka, da bi znala, ter videla, da bum z tobum jaka.

Svilnu halu razdrapila, końa bi pokrila, z palci bi se vupirala, da bi vekša bila.

Zlatem srpom travu žela[1], pred końa nosila, šipkom bi se prepasala, da bi tenša bila.

[1] u rkp.: *selya*.

Zlatu kupu natočila, końa napojila, z mlekom bi se vumivala, da bi lepša bila.

Srebrn pas bi raskovala, vuzdu napravila, samo da bi kada z tobum vu živleńu bila.

Lance zlate raznizala, końa okinčila, da bi meni znati moči, da bi tvoja bila"".

Poperka 16.

Draga bratja, šta mi sad činimo, kud li kam li iti sad kanimo? Bog zna, kuliko je godin več dana, da ne bijaše tuliko nikada majdana.

Več prejdeše tuliki vse vrli junaki, tulika gospoda, sami Kańiščani, generali mladi i bijaše lepi i drugi junaki ostali su slepi.

Retki su još živi, vnogi pako gńiju, neki vendar jošče svoju krveu liju[1], kot krvolok Franeuz siromake seče, neke pako [v] uzu on srdito vleče.

O Mantua, varaš lepi ino jaki, pod kojum zginuše vnogi junaki, o Mantua, varaš tvrd i jaki, velika ti si našeg kraļa vsigdar bila dika.

Dugo ti, o varaš, dosta si se branil[2], da te ni dušmanin još nijeden ranil, lepi ti o varaš, ti ufańe naše, kod kojega naši vsigdar vojuvaše.

O Mantua, Mantua, dok si naša bila, kod tebe je bila vsigdar našeh sila, ali sad si prošla dušmaninom v ruke, koji nami zavdaju velike muke.

Ni zahman Franeuz okol tebe sedel i tuliko dana vsigdar tebe gledal, iskal je priliku tebe zadobiti, ter tebe med varaše svoje pribrojiti;

Koju kak je iskal, tak je i zadobil i tebe, o Mantua, čisto je osvojil, kaj ne bi čudo bilo, da bi samo tebe, nego i vojni[ke] je vzel k sebi.

Koji su vu tebi dosta dugo stali, od glada i žeģe skoro pogibali. Oj odmetniče prave Jesusove vere, zašto naše sečeš vse prez vsake mere?

Kako je videti, kaniš simo dojti, ali jako dvojim, je li hočeš moči, ti štimaš, da nima kod nas več junaka, ali [ima], veruj, prevrlih momaka.[3]

Poperka 23.

Glej, kršćanstvo, žalostnoga, prejakoga Belgrada, velikoga i strašnoga, jakšega od vseh gradov, vnogi stroški na me zdani, od kraļestva kluč ozvani, padam zrušen nevoļni.

---

[1] u rkp.: *piju*. [2] Mantova se predala Franeuzima 2. februara 1797.
[3] u rkp.: *mumaka*.

Idem, idem o nesrečni, nedostojni i ti kam, vezda ginem, ki sem srečni dugo stal, pak vse zahman, ne od silne vuzet strane, neg od pera dobil rane, ah idem na skončańe.

Koj je videl gda Belgrada, čuda vsem prečudnoga, on je rekel: ovo grada suprot sile jakoga, ondi sabļe, ondi puške, ondi štuki, ondi kopje, vsakojačko oružje.

Zvan sad ove vse rečene, zvan zebrane mužike da bi videl gdo belgradske šance, zide velike vse na redu, vse pripravno, prot neprijateļu ravno oboružno bilo je.

Ah kak lepo i veselo negda bilo gledati vu Belgradu redovnike Boga hvaleč spevati, kloštri, cirk[v]e, kinč ļubleni, kršćenikov krič preželni, vse veselo bilo je.

Ali vezda z jednem kuscem po znameńu Judaša zdanskem prodan, prav pohmańen kot pismom Pilatuša, prodan jesem kot pravičen, neprijatel pak krivičen oštro muči, vmarja me.

O general, nit general, niti brat, kak štimal sem, za čuvara sreče moje tebe vsigdar imal sem, prodal si me, buš tuguval vmorjenoga, buš gladuval vu dolice Jozafat.

Vsa su sada izmešana, porušen je Belgrad, čeprem vnoga potrošena, ne bu, kak bil je do sad, čin'te stroške ove one, jezera i milione, kesno je, vre šala van.

Ah gdo se ne bi žuhko plakal plača moga gledajuč i gdo ne bi milo javkal porobleńe milojuč? Kam je dika, kam pošteńe, kam junaki, kam oružje? Neprijatel vuzel je.

Da bi vedel ban Nadaždi[1], vitez neobladani, mu lepotu, kinč ļubleni sada ves pošpotani, fantil bi se vu dne v noči, kad lepote ne več nazoči, nego špot i opšanost.

Z Bogom anda, vsi junaki, z Bogom i, vsi vitezi, glas, pošteńe, idi jaki kesno moji bute vi, vu vas bila ma segurnost, sada trpim, ja nestalnost, o nesrečni konec moj.

Z Bogom, svetļa ma kralica[2], srečno živi vnogo let, preporučam zadnič mene, da se zmisliš na moj sled, ne spozabi se ti z mene akoprem sem ja prez tebe, kak da bi ne bil nigdar tvoj.

Popevka 24.

Glejte, bratja, k . . . . Krańca od jala vužganoga, kak morguje, nagrozuje nam iz srca jalnoga.

---

[1] Banovao je od g. 1756. do 1783. [2] Marija Terezija.

Ne mre trpet on Horvata, neg se v sreu burkajuč večkrat veli erdegata. vsem jezikom on tepuč.

Ali, Krańec, kaj se groziš? kajgod imaš jakosti, kajgod misliš, kajgod činiš, vse Horvatu ništa ne.

Dvajset Krańcev jedan Horvat, kad ispukne sablu svu, i z hangarom vnoge vmarja, Bog i ludi svedok su.

Gde su boji, gde su ogńi. ondi Horvat prvi je, gde su časti, gde oblasti, ondi vsigdar zadńi je.

Sablum seči, ter se branit, to horvatska dika je, diku, zmožnost, jakost našu spoznava Bavarija.

Krańsko anda vojuvańe je v zapečku z babami i jedino ńim vesele igrati se z lotrami.

Počkaj, Krańec, k . . . . jalni, ja te ču navučiti, vudri Krańca kakti vranca, dok vidiš vu ńem krvi.

Popevka 25.

Od Petra Zrina, bana horvatskog.

Gospoda prezmožna i ostali drugi, sad hočete čuti, kak se svet pobludil, kaj ne bilo čuti od početka sveta, to se dogodilo sad ovoga leta,

Kad se je pisalo jezero šest sto sedemdeseto, komu morem reči, naj bude prokleto, ar meštrija vražja i zlo dugovańe, da to pisat moram, vzelo me je na ńe,

Kad se je spravlala nevera velika — gospodine mili, gde je tvoja dika? — koju bi rad ovdi sada ispisati, z mojum mlahavostjum vam naprvo dati:

Petra gospodina, horvatskoga bana, vu vojski junakov dobroga čuvara, kojemu su predi vsigdar verni bili — sada pak sramota, gospodine mili — -

Svetlomu cesaru, kralu i orsagu, a vezda si poslal ime tvoje k vragu, kad po tolnačniki[h] tržec bil si postal željejuči, da bi ti sam zmožen ostal.

Tolnač Katarina bila je Trsački, z pridavkom je tržec, velim, vsakojački, tržila je dosta z vnogem dugovańem, suknom, k tomu olem, tak dobrem i hmańem.

Vzela se je vezda na kramu veliku željejuč i hlepeč na kralevsku diku. Govori gosponu: „Srce, draga duša, naj se jošče jedno tršvo nam pokuša.

Seńala sem nočas, da bum još kralica, k čemu su spodobna ma rumena lica, pošalemo knigu do turskoga cara, da smo ostavili našega cesara,

Da mu je horvacki orsag ves podložen, kajti on je jakši i kruto prezmožen. Simo neka ide Ferenc Bukovački, dober bude z nami i moj brat Trsački.

Neka simo dojde Ferenc Berislavič, ki je vsigdar veren i vsigdar najprvič, još jeden bit mora z Turovoga poļa, Baltazar Pogledič, to je moja vola.

Ki neka previde ovo dugovańe, ar imali budu celinsko[1] imańe, ne spisavam nikaj, kak li su hodili i na potlam z Turci kak su se vodili.

Jurica Malenič, i on nam je služil, če mu kaj ne damo[2], bu se na nas tužil. Kaj mi, moje srce, nut govoriš za to?" „„Celinsko imańe ostavil sem na to.""

„Nut kaj pako, duša, za nas hoče biti, da takvo imańe hočemo razdeliti?" „„Ne skrbi se za to, nit se plači za ńe, ļudbrečko sem na to ostavil imańe.""

Kad je Turak došel, proklet Bukovački, onda vesel postal gospodin Trsački, počne ļudi gibat suprot svomu kraļu, naj se verni čine Zrinskomu cesaru.

Šetuval je hitro v Čakovec do bana, kam beše gospoda na tolnač pozvana, da nekaj previde, je li bu kaj z toga, turski car ne daje hudoga razloga.

Našli su se vnogi, ki [z] Zrinskem držaše i na službu bana ki gotovi staše, kak bi si napravil pečat poglavarsku, da [bi] ž ńum podgańal gospodu horvacku.

Z kojum ne znal koga drugoga poslati, koj bi voļu cara ļuctv[u] znal spisati. Trsački zakriknul, da on dober bude, hoče podgańati vse dobre i bude.

Kad bi zašel v Zagreb, počne poručati, kaptolom i varaš da če se povdati, kak Cicero mudri začel govoriti i zmožnemi rečmi vse ļuctvo mamiti.

Boļe se je caru z dobra vsem povdati, neg špotom i kvarom v kakvo zlo opasti, z imańem i glavum bude vsem platiti, koji suprot caru ne bu hotel biti;

Kaj naš cesar ima, z kem bi se pobili, z kem bi mogli iti proti turski sili? V Brezovicu pako odonud odide, da careve glase vsi čuju i vide.

Tam je takaj činil kontinom prodečtvo obračajuč z vinom i z rečjum vse ļuctvo, nut bil je obrnul pokupske vojvode, da su zdigli moste o[v]kraj Kupe vode.

[1] u rkp.: *szelinzko.* [2] *damu.*

Kaj prek Kupe bilo, vse mu be podložno, kakti tiha ovca beše vse pokorno, ar su se bojali zapovedi bana, koja po Trsačkem povsud bila dana.

Katarina Zrinski v tumbanu se šeče, vsaki dan za pojas svetli hanǵar meče kontinom željuč Turak iz Kaniže, vnogo put gledajuč čez oblok iz hiže,

Ki bi zatirali cesarove sluge, gospodu horvacku i ostale druge. V Brezovici bil je gospodin Fragepan, štimam, da okol sedem ali osem dan.

General z Karlovca kad je z vojskum išel čez brege i jarke, tak mrsko je tekel, da grmje i vode i vsaka mlačica, kudgod je on hodil, vse mu be ravnica.

Nut general vlezne v karlovečke dvore, junaki puntarski okolu se bore, vse okolu Kupe včini porobiti, da nekoj' do konca morali su vmreti.

Šeregi veliki povsud počnu iti, da kopaju šance, če se bude biti, doklam vu Čakovec budu mogli iti, ako ńim vsem glave bude pogubiti.

Kak žalosten Zrinski moral je to čuti, taki počel tužno gospe govoriti: „O prokleta vura, da si me spoznala, i tolnač ovakov kada si mi dala!

Siromaka mene jesi vučinila, sina takaj moga, koga si rodila; bołe, da ga nesi nigdar zanosila, vu vremenu svojem kada otkojila.

Ti nesrečna žena, zakaj si me vzela, da moram zgubiti grade vse i sela; kamo moji gradi, kade jesu slugi, da sad moram biti vu takovi tugi?

Gde je vezda moje celinsko imańe, kamo plemenito primorsko držańe, gde łubleni Legrad, kamo li Čakovec, kamo su Vrbovec i kade Rakovec?

Kam božakovečki hasnoviti kmeti, gde li su šestine, kam se hoču deti, kam gospocki końi, pozlatni hintovi, koja vsa zgubivam po nesreči ovi?

Kak Adama Eva jesi me vkanila, iz bana petlara jesi me včinila.“ „Gospodine mili, naj me žalostiti, da smo siromaki, drugač ne mre biti.“

Zrinski se skrivajuč vu Beč šetuvaše, koga cesar vu rešt taki zapiraše, za kojem je takaj zašel i Trsački, vu Tursko pobegel proklet Bukovački.

Z cesarom, se glasi, da ništa ne more, koga muškateri vu Čakovcu dvore. Zatem počne gospa milo tuguvati, v ke se je rodila, dneve preklińati:

„O prokleti dnevi, kad sem se rodila, ti prokleta mati, ka si me kojila.“ Gospa ma, ne tuži, nit zlo ne govori, ar si zaslužila, da ti henkar dvori.

Kčerku Veroniku sobum je imala, z kojum je zadosta milo tuguvala, strašno suze točeč ńoj je govorila: „Moje drago dete, kčerka ma premila,

Vezda ti ne dvore več oholni slugi bratu nit materi, kad smo v takvi tugi; vnogi kapitani, ki su nam dvorili, videč zlo veliko su se odružili.“

Peter Zrinski začne ovak govoriti: cesaru na službu ne če se skratiti, ako bude mogel milošču dobiti; pred cesarom suze gotov je točiti.

Cesar zatem počne Zrinskem govoriti, ńemu se več Zrinski ne mogel moliti: „Ne li ti to dosta? bil si ban horvacki i, kaj jošče više, gospodin orsački.

Vse ti be pokorno, vse bilo podložno, povsud izvišeno ime tvoje zmožno. Zakaj ti je anda bilo to činiti, Bogu i cesaru tak se zameriti?

Nut vezda se pako z kopjem ves obloži, ar si puntar kraļa, tak ļuctva i Božji. Zakaj si se ženi tak dal vukaniti? Sada ti pokažem, kaj moraš včiniti.

Na to tebe dela Katarina tvoja, da se budeš molil oštro svem prez broja, koja vu rešt v Gradec morala je pojti, otkuda ńe, štimam, več ne bude dojti.“

Hotel bi još reči nekaj več od bana, prvoga vremena viteza zebrana, kak je čakal gore ah! milošče tužen hodeč zaprt v hiži kakti drugi sužen.

V Novem Mestu gore, koje blizu Beča, kamo ga zanesla velika nesreča, ž ńim je bil vu reštu gospodin Trsački moleč se cesaru kruto vsakojački.

Ali nijednomu milošča ni dana. Joj, na kaj su došla gospoda zebrana, horvackom orsagu buduč poglavari? nut kak za ńe sada nigdo več ne mari!

Nego senteneiju taki doneseju, obodvem da glave po henkaru vzemu. Kad su to začula nesrečna gospoda, da ne preštimaju molbe niti roda.

Gospodin Trsački počne se moliti, da mu još dopuste Zrinskem govoriti, da na skradńe vure vzemu si proščeńe predi, nego pojdu k Bogu na goščeńe.

Nemška ńim gospoda i to dopustiše, da su mogli dojti jen k dru-

gomu bliže. Ja sem sam nesrečni, koj moram spisati i z mojum žalostjum vam naprvo dati.

Kad su došli skupa, suze brisavali, jeden pak drugoga v lice kušuvali, nut Zrinskomu Petru Trsački zakriknul, oštre suze točeč pred ńega pokleknul.

„Šogor ļubleni, dika srca moga, ostaviti moram ja sveta ovoga, za ļubav te prosim raspetoga Boga, ne srdi se na me ti zaradi toga.

Ar zbog mene hočeš sada ti vumreti, v kipu goļubice duša z tebe zleti, ne srdi se na me, ovo te ja prosim zaradi ļubavi, ku prot tebi nosim."

Vre ves od suz moker gore se podignul, k raspetomu Bogu još milo zakriknul: „O raspeti Bože, ti se smiluj sada, da nas sveta toga jalnost ne oblada."

Malo od žalosti Zrinski je govoril, Trsačkoga z plačem kušujuč sprevodil, obodva se zatem k smrti pripravlaju, na koju Zrinskoga prvoga pelaju.

Nut kak je tam zašel, počel govoriti, videl je do konca, da mu bu vumreti: „Ti, koj svetom ladaš, Bog moj milostivni, vsa moja zla dela, prosim, oprosti mi.

Ļubleni Ježuš, ti znaš me živleńe, ti vidiš žalostno srca zdihavańe, tebi dajem dušu, Majki Božji srce, molte se vi za me, sveci i svetice."

Telo pako onda na stol postaviše, komu je pristupil henkar taki bliže, kojega nevernik posekel čez pleče, otkud jeden potok krvi van isteče.

Na zemlicu telo [z] stolca je opalo, k raspetomu Bogu ovak zakriknulo: „Ti, koj svetom ladaš, Bog moj milostivni, zadnič tebe prosim, grehe oprosti mi."

Za ńim pako ide gospodin Trsački, cesar[u] se moleč kruto vsakojački: „Vidim, da je ov svet teńa i nestalnost, vu ńem drugo nije nego sama jalnost.

Ļubleni Ježuš, budi z menum sada, da me duh nečisti vezda ne oblada, smiluj mi se a[n]da, Bože milostivni, ma grešna čińeńa, prosim, oprosti mi."

Jošče prvo toga gospi svojoj pisal, čeprem neprestance žuhke suze brisal, ispričavajuč, da mu naj oprosti, ako ju zbantuval vu svojoj mladosti.

Plačuč je govoril: „Duša ma ļublena, ne zabi se z mene, nit z moga imena, akoprem othajam, Bože moj nebeski, srečno živi anda, ti cvetek zemelski.

*

Sada mi vre teče skradńa vura moja, Bog te blagoslovi, draga duša moja, rožmarin zeleni, draga golubica, zadńič ja kušujem tva rumena lica."

Pod meč zatem ńega henkar je popelal, komu na jenkrat glavu je odrezal, ter k tomu odsekel gospocku glavicu, telo pak ńegov[o] opalo v krvčicu.

Trsački govoril dosta od vernosti, koj' su ondi bili, čuli su zadosti; da bi ja tamo bil, znal bi već spisati, akoprem bi moral ja suze brisati.

Kakgod izebrani liliumski cvetek, tak brzo povehne človečanski žitek: koji denes žive, zutra ga nestane, tak iz bana človek petlarom postane.

Odovud si človek navuk more vzeti, da mu ne za diku zemelsku hlepeti, ne za ono hlepet, kojega ne vreden, Bog mu sam če dati, česa je potreben,

Kak ban Peter Zrinski i zmožen Trsački, koji ladali su ves orsag horvacki, na kojeh, zna[m], da je vnogi prah i kamen, kojem Bog daj pokoj vekivečni. Amen.

Poperka 35.

„Je l' si, Maro, platno obelila?"
- Nisem, majka, nit do vode došla,
Neg gledala čuda golemoga.
Dve se vode zajedno zestaju,
Jedna Sava, a druga Morava.
Sava nosi drvo i kameńe,
A Morava šajku okovanu.
Vu šajki mi bratec i sestrica,
Bratec spava, sestrica ga budi:
„Ustan', bratec, beli grad ti zgori".
„„Nekaj zgori, z ognem zgori."" "
„Vu ńemu si tri godine služio,
Jedno leto za oružje svetlo,
Drugo leto za vranca końića,
Tretje leto za divojku lepu."
„„Kada staše oružje deliti,
Meni dadu sve staro i hrgavo,
Kada staše końića deliti,
Meni dadu sve staro i zjahano,
Kada staše divojke deliti,
Meni dadu vse staro zglubano.
Nekaj zgori, z ogńem zgorio,
Već ne budem nikad v belem gradu[1] služio.""

[1] u rkp.: *gradom*.

Poperka 44.

Kak plače slaviček vu krletki sedeči, tak ja sada tugujem dragu ne videči.

Za tobum gledeči zgubil sem me oči, za tobum misleči duge su mi noči.

Kak železo magnes jako k sebi vleče, tak pamet, živleńe za tobum mê teče.

Vekša žalost ne mre mi čez srce projti, nego da ja dragoj tebi ne mrem dojti.

Rajši bi te videt i z tobum govoriti, nego lepo sveta blago zadobiti.

Poperka 47a.

Kolo igra Radojica, lepa ima on końica, od sebe ga kad pojaše, i do cara on dojaše.

Govori mu car gospodin: „Tak ti Boga, Radojica, podaj meni tvoga końca, ću ti dati sve Posavje, sve Posavje i Podravje i Turovo ravno pole."

Na to veli Radojica: „Ne dam, ne dam ja końica, moga końa vuzda vredna, kuliko je sve Posavje i kuliko sve Podravje. Posavje ti voda topi, a Podravje Turki robe, neg če mi daš Turopole, to mi včiniš poleg vole, kade jesu vsi junaki, ter junaki po izboru; da obuju žute čižme, da obleku modre hale, da pokriju z kunum kape, da pripašu britke sable, da izjašu vrance końe, lepo ih je pogledati, strahovito dočekati. Blago ńemu, vuz koga su, teško ńemu, na koga su. Aj Turovo ravno pole, koje jesi samo svoje, vu tebe su divojčice kot[1] rumene vse rožice. Jesu takaj i snešice kot predrage fiolice, lepa lica, črna oka, brza skoka, tenka boka, belo ruho[2], čista snaga ńim je vsigdar jako draga. One rode lepe sine, ki su dika domovine. Aj Turovo ravno pole, koje jesi samo svoje, vu tebe su i gospoda gospockoga lepa roda, vu navuku izvučena i vu posleh vupučena, za navuk su vrle glave, vsi je vu tom jako hvale, koje cesar vrlo štima, kad je z častmi on preštima. Anda, Bože, do tve vole ti Turovo čuvaj pole. Nekaj služi tebi, Bože, kajgod vsega srca može, nekaj kralu službu čini i predragoj domovini."

Poperka 48a.

Kada pojdem na vojnicu, vuzmem z menum divojčicu. Divojčici Cila ime, za kum moje srce gine. Cila moja, dobro moje, daruj

---

[1] u rkp.: *kod.* [2] *ruko.*

meni srce tvoje, nemoj ļubit ti drugoga, mene imat češ vernoga. Tvoje lice narod diči, tva lepota srce tiči. črne oči kot[1] trnina, ti si lestor ma jedina. Ti si srca moga radost, nemoj biti tuga, žalost, nemoj Janka srce treti, ki te ļubit če do smrti. Tanka kano konoplica, mila kano goļubica, hodi k meni, fiolica, da poļubim tvoja lica. Kuda goder putujuči, na stran sveta ja buduči ufat ču se v virnost tvoju, ozvat ću te - Cilu moju. Bog če k tomu pripomoči, da če Janko opet dojči, z kojem če se veseliti, staru ļubav ponoviti. Ak ti budeš duže živa, misli, Janko gde počiva, konč vu misli stalna budi, nek si peldu vzemu ļudi. Kada goder hladni veter okol tebe zigraval bu, misli, da onoga duhek, ki te v grobu ļubil bude. Ti pak draga moja mila, ka si mene obļubila, vse lepote dragi cvet, srečna živi vnogo let.

Popevka 55.

Marš, junaci, sable v ruke, eto blizu Bańe Luke, Vugri, Nemci, priskočete, k Horvatom se pridružete.

Bańa, lepa domovina, ima dosta kruha, vina, lepe końe i živinu, tusto meso i slaninu.

Z čemgod sada Turčin lada, vse je naše bilo sada, naše čemo nazad vzeti, iz našega mora prejti.

Zašto bi on pri nas robil, zašto naše ļudi lovil, zašto vmarjal, kaj je živo? Vudri po ńem, ni m[u] krivo.

Kulike je on volove nami pokral i kozlove, lepe brave odrivaše, naše kuče baš požgaše?

Ļudi naše vu sužanstvo, znade za to vse krščanstvo, tam ńe v vuzi jako biše; što ču reči k tomu više?

Vi, junaci, dobro znate, ti moj Todor i ti Mate, ti Stojane, Miter stari, znadeš, što nam Turčin kvari.

V Bošne negda tvoj[i] dedi kakti takaj i prededi dobra jesu vuživali, al ńe Turci pretirali.

Kam je travni Bihač jaki, tamo Kovač, Bužin taki, tam vudrete po junački, ter vojujte po soldački.

Tam se kopa srebro, zlato. Kaj velite, Moravci, na to? Je li boļe, da bu vaše, kak turskoga cara baše?

Bošńa ima dosta blaga, neg Turčinu niš ne stavše, je naše prvo bilo; komu ni ga sada milo?

Neka Turci końe jašu, neka svetle sable pašu, ako znadu dobro hitat, ni potrebno za to pitat.

---

[1] u rkp.: *kod.*

Austrijanski jeden junak više vaļa kak pet Turak, pet če puti pušku nabit, kak kokota Turčin navit.

Kad navali turska sila, kad doleti kako vila, naša glida ogńa dade, kako snopje Turčin pada.

Pri Turčinu nije reda, vse skup hodi kako čreda, kad zaruče naši štuki, vsi pobegnu kako vuki.

Dvakrat Turci pod Beč došli, ali vsigdar špotom prošli, znad[u] za to vsi Poļaki i ńihovi baš koraki.

Vsa mańarska zemļa znade, kak se Turcom puču brade, kak se ńima seku glave, kad ńe klaštre kako brave.

Vsi Horvati, Dalmatini, kakti takaj i Latini, znadu dobro, kakva stiska beše Turcem poleg Siska.

Vnoge puške i palaše naši Turcem otimaše, sabļe kažu još krvave, z kemi Turcem sekli glave.

Glasovito Turopoļe, kade beše dost nevoļe, ono sada z tem se diči, da se Turčin ne sme zdiči.

Turopolci Turkom vzeli vse kotare, ter oteli gore, stiske, Hrastovicu, Kostańicu i Dubicu.

Kadgod z nami vojuvaše, sreče Turčin ne imaše, neka bude Bogu hvala, sreča mu je jur zaspaļa.

Spravili smo nami diku, kad je Turčin pustil Liku, kad je nami vse ostavil, kaj je za se bil pripravil.

Turska sila malo more, ar med sobom vre govore, da vsa hote ostaviti, ter Jožefu pokloniti.

Pobegnut če iz Servije, kakti takaj iz Moldave, Valahija bude naša, dosta blaga kâ donaša.

Belgrad če sam ostaviti, nas če cesar tam postavit, stražu svoju preveliku, zadobit če svoju diku.

Tamo hočeš najti zlata, kad belgradska otpre vrata, lepe hiže tam zagledaš, ako povsud prav razgledaš.

Kada srečno tamo dojdeš, na ku goder stranu pojdeš, [v] vsakom kutu blaga dobiš, vse bu tvoje, kaj zarobiš.

Macedonski orsag jaki povdati se hoče taki, v kojem dosti sartijana[1] ima takaj kordovana.

Ne bu jemal Turk harača, koga sada oštro plača orsag grčki jako tužen, od sad nikaj ne bu dužen.

Turski jaram kad othiti, slobodno mu bude iti po orsagu cesarovom, po kotaru Jožefovom.

Roba pojde po orsagu, ne bu glasa več biršagu, vsaki svoje bu prodaval, kak bu hotel, van bu daval.

---

[1] u rkp.: *saktiana*.

Čudaj robe, penez dosta, na vseh vodah najdeš mosta, kade lehko prejti moreš, ne se bojat, da vutomneš.

Ki je prvo mrzel na te, sad ti reče: zdravo, brate; ruku tebi če podati, z lepem okom pogledati.

Jen k drugomu bute rekli, bute šerbet, vino pili, ravna puta iz Belgrada imaš tja do Carigrada.

Kade turski cesar stoji, tam pred tobum ne opstoji, bejžal bude preko morja, kot pred suncem beži zorja.

Vse orsage ti ostavi, samo ti se vu ńe vstavi, onde tebi lepo bude, igrale ti budu čude.

Skakal budeš od veseļa, kad te sreča tam zapeļa, z turnom mesec bu zabičen, Mahumet bu z cirkve sbičen.

Pravu veru ves puk prime, Isukrsta spozna ime, cirkve, kloštri se podignu, nama luki vsi pobegnu.

Mesto baša car z vezirom razijdu se vsi po širom; lepo poļe, lepe loze, po kojih se Turci voze.

Gde zverina vsakojačka za našega bu vojaka, to junakom cesar dade, tam pošale stare, mlade.

Svoje verne podložnike tamo včini stanovnike, dvajset rali ki sad ima, hoče dobit sto i vina.

V jednom letu spraviš više, kak ga ovde kad vidiše, tam pšenica lepo raste, tam se krmki dobro maste.

Rodi trsje, rodi poļe, zlo nikoga tam ne koļe, tam skerlata, dost[a] svile, zdravi ļudi kako vile.

Zrak je dober, dobre vode, dost šerbeta, dosta kave, vaļa dakle vse mu vzeti, ter orsage vse oteti.

Ar nut sada glasoviti sam če Jožef v tabor iti, on če vami kazivati, kak morate vojuvati.

Vsigdar zmožna ńegva ruka bude poleg vsega puka, jako ļubi on junake, naplačuje svê vojake, dragi ńemu takvi jesu, ńim otpira svoju kesu.

Popevka 68.

Nut [v] vsaki žalosti plava srce moje, kada čuti folšnost od ļubavi tvoje. Izmisli se, draga, iz one tvoje reči, koju si včinila pred menum nazoči.

Ah nesrečni ļudi, koji su tomu krivi, da su mi mû dragu od mene odbili. Rajši bi te, srce, ja videl sada, kako gospon biti čakovskoga grada.

Vu zestanku tvojem dosta sem ti kazal, kada nasred puta z tobum

sem se zestal, v kulikoj žalosti onda ostal jesem, kada z tobum, duša, rastajal se jesem.

Kad tve črno oko mene je gledalo, srce od vesela je mi se gibalo, kad tve bele ruke su me obimale, kad slatke vustnice su me kušuvale.

Kaple krvi v telu mojem nije bilo, kaj tebi, draga, na službu ne bi bilo. Sad te anda prosim, tu me razveseli i vu srcu tvojem konak[1] meni zberi.

Poperka 69.

O čemerno na svetu živleńe, o lubavi turobno vživańe, na kaj si me tužnoga spravila, da vumreti moral bum?

Ja sem tebe hotel vuživati, ali vidim, da mi ne more biti; anda hoču glavu pogubiti rajši nego živeti.

Vezda mene mladenca tužnoga jur na koncu živleńa mojega od dvadeseti leta staroga ves svet dobro premisli.

Kamo cvetek mê mladosti prejde, na kaj navuk moj turobni dojde, trinajst leta vu kem sem potrošil, da bi jenkrat gospon bil?

Al gda mislim na vezdašńe stańe i turobno po srcu trpleńe, z onih vsih se ja mukah spozabim, kak da ne bi trpel bil.

Ar takovu trpim muku tužen, kakvu Judaš, on peklenski sužen, ki je Kristuša pravičnoga prodal za trideset srebrńak.

I trpel bum do konca moga, ar pomoči ni od nikoga; z Bogom anda, o veseli svet, ne želim te vuživati.

Z Bogom, majka, z Bogom, ti sestrica, z Bogom, bratec, z Bogom i, tečica, već na svetu vi nigdar živoga ne bute me videli.

Z Bogom bute, draga bratja, vi vsi, ki vu školu z menum ste hodili, mudru knigu skupa se vučili vu varašu Zagrebu.

Ali z Bogom, i ti, draga, ostaj, spozabiti se, ah prosim, z mene nemoj, niti z mene niti z moje duše, kak se ne ču ja z tvoje.

Oprosti mi, če sem te zbantuval, vu mladosti mojoj sem noruval, da pred Boga, suca pravičnoga, duša zajde čista ma.

Bog se nam daj v nebu skup spraviti, gda ne mremo na svetu živeti, Boga oca, sina, duha svetog na veke vuživati,

„Svet, svet, svet“ vsigdar popevajuč i vesele nebesko vživajuč vu nebeskoj onoj domovini bratec z dragum sestricum.

Poperka 71.

O kak srečen hip je nastal, da moj dragi mi je zaspal; o da mi se ne probudi! Znam, da vu sn[u] on me lubi. Najte, drage vi

[1] u rkp.: *kunak.*

mušice, sedati na slatko lice, doklam dragi moj počiva, vugodnoga sna vuživa.

O vi hladne drage sence, ne pustete simo sunce, o zelene svrži lepe, ke simo tamo se giblete, ah simo se naklonete i dragomu poslužete, doklam dragi moj počiva, vugodnoga sna vuživa.

O nebeske vi ptičice, kaj bludite po lozice, ah simo mi izletajte, od ovuda pojti najte, veselo si poigrajte i dragomu popevajte, doklam dragi moj počiva, vugodnoga sna vuživa.

O cvetuče vi rožice i dišuče fiolice, o prelepi tulipani i klinčeci izebrani, sada mi se razcvitajte i vugodnu duhu dajte, doklam dragi moj počiva, vugodnoga sna vuživa.

O vugodni glasi glasni, koji goder ste prez hasni, ah simo se ispustete i dragoga prebudete, da mi otpre oči svoje, ter poreče: „Drago moje", ar vre dosta je počival, vugodnoga sna vužival.

Popevka 72.

O divojke, vrt zeleni, o mladenci, cvet ļubleni, dok rastete, dok cvetete, dok ste mladi, jeste dragi vsem i vsakomu.

Mladost vaša je cvetuča, krv je pak vaša goruča, vsaki vu vas oči vpira, ar lepota nima mira, ona truca ļubiti.

Doklam jeste vu tom cvetu, prijeti ste po vsem svetu, vsaki želi vaša leta, vsaki želi ovo cveta, srcu momu dragoga.

Vi živete vu veseļu, spuńavate vašu želu, vsa vam idu poleg voļe, drugi plaču vse nevoļe i turobno živleńe.

O lepote[1] vi zrcala, kak se ne bi vsem dopala, kada mladost, kada radost, kad lepota, kad dobrota vu vas vsaka vidi se.

Poperka 74.

O ļublena draga, gde si, kaži, ar te srce traži, koje mi se tak dopalo, srcu momu radost dalo.

Zapazil sem goļubicu na obloku moju pticu, črne oči imajuču, po vulice gledajuču.

Gledal jesem po orsagu, tebe jesem zebral dragu, črno mi je oko tvoje, za ļubleno ne mre boļe, i rumeno lice tvoje, kak i takaj isto telo.

Drago dete, dobro moje, daj mi anda srce tvoje, znati moreš, da te ļubim, pamet skoro da ne zgubim.

Ufat ču se v vernost tvoju, ozvat ču te dragu moju, iz srca [te] ļubil budem, kuda goder hodil budem,

---

[1] u rkp.: *lepota.*

Ar si vredna te ļubavi; neka sude drugi ļudi, ako vu dne i vu noči koje takve jesu oči.[1]

Koga listor pogledaju, ńega k sebi dopelaju; ti živleńa moga radost, nemoj biti tuga, žalost.

Popevka 76.

Od ļubavi morat vmreti žalost je prevelika, dragu imat, ne videti kakva je neprilika! To ne taji, koji zna, koj je spoznal dosta zla; kakva žalost mora biti, to ni moči premisliti.

Ne ču ja N. tebe pitati, koj zaļublen jesi bil. nit nadale več iskati, kam ļubavi tvoje cil. Ti, Ulišeš, naj tajiti, znaš, da drugač ne mre biti, to Kupido svedoči pred vsem svetom nazoči.

Na veliku moju žalost moral sem te videti, Penelope, moja radost, moram te ostaviti. Kakov more biti zrok? To naj vidi višni Bog. Tebe ļubit vu žalosti želim vsigdar v stalnosti.

Anda z Bogom sad ostani ti vu tvoje radosti, z mene se jošče spomeni, da ne zginem v žalosti; Penelope, moja slast, davaj Bogu vrednu čast, srečno živi vnogo let ti v ļubavi, dragi cvet.

Popevka 78.

„O moj mili dragi med vsemi zebrani, a ja tvoja ne mrem biti, to mi srce rani. Ptiček golubiček, ti si veseļe moje, za tobum mi gine pamet i živleńe moje."

„„Ah kaj štimaš, duša, da se srdim na te, ne bi veruvala, da bi vumrl za te. Lepa ma rožica prvoga vremena, ostavit te ne ču do groba mojega.

Kada bum othajal od grada tvojega, šivaj meni ime, draga, moje na rukavce svoje, ja pak ime tvoje na srdašcu[2] momu.

Lepa si ti roža, beli tulipanek, nesem pak ja tebe videl celi letni danek, nesem tebe ļubil z licem mojem, neg sem ipak ja tebe z istem srcem mojem.""

Popevka 79a.

„To ne štimaj, sumle nemaj, da te ne bi ļubila. Rajši bi te ne poznala, nego bi te zgubila.

Koji goder srebro ļubi, a zlato jošče rajši, koji takvu ļubav zgubi, gemant kamen najrajši."

„„Hvala na globoke tak ļubavi, drago srce, hvalim ti, ov moj listek spravi, vsako dobro želim ti, o gartruža ma rumena, stalnost moga imena.""

---

[1] u rkp.: *mochi.* [2] *szerdavczu.*

Poperka 84.

„O prokleta vura bila, kad me tira takva sila, da zapazim ženski sled štimajući, da je med.“

„„Muči, muči, stari tolvaj, ki povlačiš pete komaj, stare babe jesi klel, meni mladu vkaneč vzel.““

„Kaj si, psica, ti štimala, da si z partum skimavala viček: Japa, budeš svet, če mi hitiš partu v smet?“

„„Zaduši te vrag šantavi prvo, neg te smrt zadavi. Z mošńum stepluč kričal si: Ovi jesu zlati vsi.““

„Znaš, mošńa je bila puna, zapila si vse povuna, gde su bili pijani, tu si bila ti vani.“

„„Kaj si vezda, stari, rekel? Da bi Bog dal, denes stekel! Gde su moje peče tri, ke si zapil, znaju, vsi?““

„Gde prodaju vino, žganu, tebi mesto dobro znano. Kaj mi onda govoriš, oh moj ti preteški križ?“

„„Križ mi vekši ne mre biti, neg nemiloga ļubiti, slajša bi mi bila smrt neg te ļubit, stari hrt.““

„Da bi tebe smrt zagńela, moja lica bi preevela, ar kuprivu ne če tresk, niti tuča skončat bezg.“

„„Tresk je za te moja igla, a tuča ti komad cigla, z kem ti zbijem mozga van, o ti srabliv pečni ban.

Vidiš v rukah bat pernati, baltu viseč pak za vrati, če pokušiš oveh tek, bu ti dosta na vse vek.““

„O jaj, kak me hrbet boli.“ „„Pokušaj, da ti de żoli, onda čini balta boj, ti smrdlivi zemle gnoj.““

To premislite, vsi susedi, koji goder ovdi sedi, žena muža bije pak, prav se starcu zgaga tak.

Star se z starem neka spravi, a mlad z mladem vu ļubavi, onda bude dobro vse, pravo kolo sreče tve.

Bejži anda, sviňa stara, kot prasica od oltara; za te ni žena mlada, molitva ti bu draga, z očih ti smrt pregleda, naj gdo goder vu te gleda. Idi z Bogom, žena, ti, vu tebi su vragi vsi.

Poperka 85.

Otec dobri, višńi Bože, poglej na slugu tvoga, k tebi hlepi srce moje, ar nima niš prez tebe, ti si mene čuval, branil, ti si za me i skoznuval, kada sem gde pogibal, kada sam gde pogibal.

Ti si vučil voli tvojoj mene zadovoliti, niš nis pustil želi mojoj od tebe odvoliti, blagoslovil si mê pute, da tak bejžat vsigdar kute mogel sem neslobodne, mogel sem neslobodne.

Ti si negda ravnal moga ah živlenа mladoću, ti si dale sina tvoga [v] svoju prijel milošću, blizu vre sem groba moga, včini, da bu duša mogla k tebi moja dospeti, mogla k tebi dospeti.

Popevka 87.

Ovo ti je, draga, ves zrok me žalosti, da ja moram biti prez tvoje radosti. Zgubit, kaj sem našel, ovo morem reči, najbritkeši jesu meni ovi meči.

Samo ti premisli, ni li teška muka, zgubiti onoga, za kem srce puka, ne li teška muka zgubit toga, draga, komu ja ne najdem vu vsem svetu para.

Ja znam, da morem ja po svetu dost videti, ali ne mrem najti nigde me radosti; kad te vu snu vidim, grabim poleg sebe, kajgod najti morem, štimajuči tebe.

Kad[a] se prebudim, radost mi ne kaže, nego da mi seńa samo ovak laže, onda milo, milo zdehnem ovak govoreči: Dajte, Bože, ļubit, ali mi je steči.

Predi budu z vode iskre van skakale, predi budu z ogńa vode van stekale, predi lastovicu rak hoče preteči, zajec pred kopove predi hoče leči. —

Predi sunce z neba i mesec pogine, nego tvoja ļubav z moga srca zgine. Če buš, draga, čula kade za smrt moju, ne krivi nikoga, nego ļubav tvoju.

Če buš mimo išla, gde bu telo moje, zdehni, draga, prosim, dvakrat trikrat milo: „Srečno počivajte, reci, ove kosti, kojem nesem dala ļubavi zadosti!“

Poperka 90.

Prhaj, prhaj, drobni tiček, prhaj, prhaj, sad buš prost, v log zeleni, živi grmček, gde te čeka srečen drozd, nego pazi, da ne vkani tebe šegav lovca pisk, ki te vabi na vse strani, da ti zavda smrtni vrisk.

Kaj ne vidiš, kak ti lecа v mrežu hrane, jaklen klas? nejdi tamo, onak steza, dalko bejži vsaki čas. Zrno samo ak požereš, ak koračiš v ńegov vrt, vu sužanstvo ti prepadneš, koga konec bu tva smrt.

Leti, leti, drobni ptiček, leti, leti, sad si prost, v log zeleni, živi grmček, gde te čeka srečen drozd, vživaj radost i veseļa, srečen imaj vsigdar sled, tva ova moja prava žeļa, vživaj, vživaj vnogo let.

Popevka 91.

Pojdi v poniznosti, moj listek žalostni, vu ļublene ruke pune nasladnosti, gde te budu čtele milostivne oči, za koje ja mislim vu dne i vu noči.

Kad ovo prečtaješ prvo alduvańe, poglej srca moga milo zdihavańe, nit kadi imam takovo ufańe neg obraza tvoga milo pogledańe.

Rožica rumena, verujem ļubavi, moga srca jesi tulipanec pravi, koga ki če trgat vu skrovnosti vrta, ļubav pravu nosit on mora do srca.

Jošče ļuto zverje vu gostoj lovi šetaju se lepo, jen drugomu dvori, ne, samo nesreča zakrila je meni, kad tebe ne vidim, cvetek moj ļubleni.

Tuga sad žalostjum mene je opstrla, na ko mi se srce na dve strane kala, kad tebe videti, z tobum govoriti, draga, jošče meńe tebi v čem dvoriti.

Srce, tebi voļu na znameńe moje, da ja tebe ļubim, nit ne morem boļe; znaš, da kaplu krvi ti ne najdeš jedne, koja tebi ne bi verno služila.

Kad beše Abela prvo alduvańe, poglej srca moga milo zdihavańe, z močnimi tmicami pokrito mišleńe, prosim, da se zmisliš na težko živleńe.

Srce zaļubleno, vzimaj mi pokoja, ja pako prez tebe — čudna nepokoja, ah kako je teško drage ne videti, sada tvoju ļubav ne mrem zgovoriti.

Ļubav lastovita, koju v srcu nosim, vernost zapoveda, ku od tebe prosim, akoprem znam, da se ves na prah razdrobim, vendar vu ļubavi kakti peniks gorim.

Paris vitez vumrl je za lepu Helenu, ļublen Dioskorideš za Žigižmundovu, Ǵula pak kralica za Enki Zapoļu. Borit se rad hoču za ļubav tvoju.

Vse rad hoču trpeti na telu trapleńe, lestor mi ti ne daj dugo odvlačeńe, ar ja nigde nimam sad tvrdo ufańe, da bi reči mogel: to je moje veseļe.

Rožica ma rumena, cvetek moj predragi, srca mog si ti tulipanec pravi, koga ki če trgat vu skrovnosti vrtu, ļubav mora nosit on pravu vu srcu.

Zadńič kruto prosim, draga goļubica, od drugeh z lepotum izebrana ptica, da ti budeš znala kak odičen cipruš, ne pako vkanliva kak žalostni cedruš.

Z Bogom anda budi, rožmarin zeleni, v gļublini srca moga za-

sajeni, prosim zadnič tebe, ne zabi se z mene, da ļubav med nami do konca ostane.

Popevka 92.

Pogledajmo anda vsu horvacku krajnu, kakvo je žalostno ńoj sunce zišlo, da danke i noči milo suze toči za vnoge junake, viteške vojake.

Jur vre se spravlaju k putu, pripavlaju bubńe i svirale, turobne mužike, trumbente tužni glas čekaju vsaki čas, końe i oružje vse gotovo drže.

Vitezi od gospe, sinki od matere, vsi dragi od svoje ļublene rodbine blagoslov prosiju, turobnost nosiju, da moraju v tabli dati glavu.

O nesrečna bila brandiburška sila, vnoge si horvacke rastužila majke, da si ńim ti sinke ńihove predrage štukmi prehitila, sablami pobila.

Zadnič vas prosiju, ki tam othajaju, zabite se najte, neg se spominajte, ter Boga molete, Mariju prosete, da srečno vojuju, k vam nazad dojdu.

Popevka 97.

Poveč meni, vila, posestrima mila: je li bi se našla, ka bi me ļubila?

Lepo ti se molim, to mi samo poveč tužnomu dijaku, akoprem nikaj več.

Znam, da rečeš: „je, je“, ali ja velim, da ni, ar sem probal vnoge, ne samo dve ali tri.

Ar kak najti nije vu živcu vodice, tak niti vu orsagu verne snešice.

Kak ni videt suhu vrbu, da bi cvela, tak ni moči najti, ka bi me ļubila.

Vse se drugač vidi, a drugač se sudi, tek ovak vernosti vse junačtvo bludi.

Verni su mladenci, snešice vkanlive, ali malo velim, neg su i ciganlive.

Zlagat ju sram nije, vnoga obečuje, vnogo obečuje, nikaj ne zvršuje.

Probal sem vsa ova, videl sem čalarnost, još bum probal jednu, če bum videl stalnu.

Prešel sem orsage, kuda sam pregledal, još nesem nigde takove zagledal.

Na kom bi se moje oči zagledale, ovde sem ju našel i najdem nadale. Ovde, moje srce, budeš počivalo, doklam moje telo sveta bu vživalo.

Popevka 106.

Protuletno drago vreme ko nam dohodi, a turobna i žalostna zima prehodi, dan je dukši, noč je krajša, žarko sunce vsaki danak više ishodi.

V jutro stanem, ter pogledam, bu li skoro dan, mesec zajde, zorja puca, sunce ide van; moja misel sim tam bludi, po svetu se zahman trudi, nema ovdi stan.

Sneg na gorah, led na vodah vre je poginul, sunce greje, jug se igra, sever odvinul, tiho vreme vsemu služi, moja pamet vendar bludi, mir je izginul.

Zelene se gore, loze, trave, travniki, videti je fiolice po vse[h] cvetńaki[h], sadje cvete po goricah, zdenci teku po dolicah, rose po jarkeh.

Vesele se vse ptičice, lepo gumbure, kukuvaču, razne ptice čut je iz gore, škrlec k nebu leteč poje, Boga hvali v pesme svoje od rane zorje.

Lastovica pred oblokom rano čvrguli, a slaviček, drobni ptiček, lepše drabuli, v jutro, večer, vu dne, v noči poigrava ze vse moči, gusto se budi.

Pisac štiglec, zelen gringlek, pastirica, zeba, kanal i strnatka, tak seničica, to vse speva, Boga diči, kak zna, z vsega grla kriči vsaka ptičica.

Divji golub tiho guče, na gnezdu sedi, a grlica milo tuži, goluba gledi, vse vre ptice gnezda grade, da othrane svoje mlade, vreme ńim godi.

Orel klikče po puščine, visoko leti, sokol sedi na pečine, ter bistro gledi, nagańaju ptice sraku, sova leče vse po mraku, još hranu dobi.

Kos vu jutro profučkava, drozdi igraju, žuna kriči, brańug vrišči, srake se smeju, vuge, šojke, plepelice, vrapci, trčke, jerebice vse se raduju.

Raca kveka, guska gaga, guščice vodi, pura pivče, kvočka kvoče, z piščenci hodi, kokot v jutro kukuriče, kak zna, [z] vsega grla viče, zaspane budi.

Jelen v gori poskakava, k zdenčinam beži, srna listje ogrizava, malo gda leži, zajci plešu po pšenice, z jame vre idu lesice, ńe se ne drži.

Po bregu se ovce z janci skačuč igraju, pastir igra, marha tanca, koze skačeju, sad se gible vse koreńe, veseli se vse stvorjeńe, ar čas imaju.

Kad to vidi duša moja, k Bogu zdihava, ńegve dare, zmožnost

ńegvu vu vsem spoznava; tebe anda, dragi Bože, duša moja prez pokoja vsigdar zazava.

K tebi anda, mili Bože, Ježuš, pelikan, tve stvorjeńe vse šetuje vseh četireh stran, da ti od zla ńe obrani i k tebi ńe vse nastani na tvu desnu stran.

Poperka 114.

Savske vode, sim tecete, dragi mojoj porecete, da na bregu sedeč verno zaklińam vas ja nesmerno,

Ako bute blizu tekle, da bi dragoj to porekle, da z men' suze me vozite i to jedno ńu prosite:

Ak se samo vode tekne, taki ruku naj odmekne, putuvańe suz bu lehko, niti moje srce žmehko.

Ak vas pako pusti teči prez pogleda i prez reči, Črnom morju vas izručam i za pokop preporučam.

To vas vendar, vetri, prosim za 'nu ļubav, koju nosim, zdihavańe povrnete i od suz ga odvrnete.

Morebiti vreme dojde, kada znovič na put pojdem, ter ga draga na stan prime, vsa mi žalost onda mine.

Poperka 133.

Večera buduč z puškum vane vidim zajca, da se stane, stepe z vuhi, ter pogleda, z jednim okom z grma gleda.

Tužni zajec komaj diše, od žalosti teško kiše, obraz suzami poleva, ter si milo on tak speva:

„O nesrečna moja doba, nesem z mirom od nikoga, nikomu ne činim škode, pak z puškami nad me hode.

V životu sem kruto droben, od nature ves turo[b]en, bežeč i plašuč vsakoga, da zapazim listor koga.

Srca stalnost, vusta vuska, ali rebra malo tusta, oči tupe, temne k tomu, vuščil bi je i drugomu.

Glava mi je prek debela, ali pamet malo zrela, dugi zubi i mustači, kak da bi bil rogak mački.

Friške noge na tu sreču, kad za menum hrti teču, če me koji hoče stiči, v dol se prignem, pak presmiči.

Če me pako hrt dostigne, lovec sproti pušku zdigne, prehiti me na drug kakov, kak da ne bi bil več takov.

On napravi tršťvo z mene, ter me proda za pol cene, niti dugo ne zmišlava, vu kuhińi me prodava.

Tak me sokač oštro prime i na tablu tam porine, ter me sleče do gologa, da me je sram i samoga.

Rebra mi slaninum niže, ter me meće k ogńu bliže, nategne me on na ražeń, kak da bi bil tak nesnažen.

Još mi mira ne ostavi, neg me k ogńu tam postavi, poleva mi z mašćum kuke, da se potim od te muke.

Kada mu se vidi vreme, pak me z ražńa doli vzeme, ter me pošle k stolu gore, gde se z noži nad me bore.

Kaj bolšega, to izrežu, kaj goršega, to odrežu, kosti daju psum pojesti, da bi 'm štele vse presesti."

Popevka 141.

Vse ptičice lepo poju, da gora zvoni, da gora zvoni.
Ne poslušala mlada gospa pod gorum stoječ.
Kada čula, ni razmela vsake ptice glas.
„Idi, idi, moj slaviček, kam te šilam ja."
„„Išel, išel, draga gospa, [da bi] ja znal kam.""
„Lehko znati, moj slaviček, na vugersku stran.
Na Vugerskom, moj slaviček, zeleni javor.
Pod javorom, moj slaviček, hladna senčica.
Vu senčici, moj slaviček, baršonska postela.
Na posteli, moj slaviček, dragi moj leži.
Na prstu[1] mu zlati prstan, vzemi mu ga ti."

Popevka 155.

Spomeni se, Turopole, z Erdödija bana, od koga ti turske sile zastava poslana, daj premisli glasovite domorocev čine, da i tebe danas zutra ta dika ne mine.

Draga bratja, dajte hvalu gospodinu banu na zahvalnost za dobrotu proti nam imanu. Bog ga živi vnogo godin, nit mu ne daj vmreti, doklam čisto silu tursku ne b' mogel zatreti.

Bog poživi i junaka Kraličkovič zvana, komu srce plemenito i jakost be dana, da je Turce obladavši poslal domovine od ģeģernog srca svoga istinske novine.

Turovo se vsigdar pole vu tom dičit more, da i sada glasovite junake izmore; jabukam se, dragom sadu, zato lamlu grane, kajti jesu med vsem sadom lepe izebrane.

Zato Turčin vudril na te, domovina moja, da lepota i dragota vsa pogine tvoja, al Bog sreču Turopolcem vsigdar dobru dade, da oholnost, turska sila [v]sa k malu opade.

Kral vugerski to svedoči, on Četvrti Bela, koji hvali turopolska

[1] u rkp.: *perzto.*

verna, dična dela, kad Tatari jesu ńemu na smrt šetuvali. Turopolci, složni munci, krv su alduvali.

Rečenoga jesu kraļa bili pomočniki, vsigdar verni i ǵeǵerni na glasu vojniki, to je anda zvirališče plemenščine vaše, to je dika, vrednost, sreča domovine naše.

Ima takaj Turopoļe vu navuku jake, izebranu med drugemi gospodu dijake, to svedoči vsaki stališ, v kom časti imaju, ar se oni vredni, dični za takve štimaju.

Ovo speva domorodec za vekvečnu hvaļu, ki se trudi vnogi danak za hasen i slavu, za pravice takaj vaše, koje vi imate; kaj vam hasni, kaj je hasnil, to vi dobro znate.

Poperka 167. (Napitnica 10.)

Kad smo se tu zišli, budmo jedne misli. Hej, druže, pijmo ga čak do rana beloga. Rep.

Veselo mu srce, koji pije vince, v tugi je batrivost, vu nesreči zablivost. Hej, druže. Rep.

Doklam budem zeval, budem vu me leval, naj budu vsa na kraj, vino je zemelski raj. Hej. Rep.

Vino budem vžīval i drugem napijal, Bog živi nas i vas, ki ste došli gledet nas, Bog živi nas i vas. Rep.

Popevka 170. (Napitnica 13.)

Veseli se kompanija v radosti, blago ńemu, koji nije v žalosti, primi anda, bratec, čašu, ter potvrdi ļubav našu.

Poperka 180.

Svetlo nebo, svetle zvezde, i vi traki sunčeni, lepi jasni firmamentum, i ti mesec rumeni, srce moje — premislite — od žalosti trga se, svetli obraz premeńajte, z črnum farbum malajte.

Ah gdo more razmisliti i pravo rasuditi, kakva žalost mora biti v nestalnosti živeti? Sunce, mesec naj pogine, nebo naj vruši se, ar mi srce sada moje od žalosti puca se.

Imal jesem vu ufańu, kaj za stalno držal sem, večer negda osebujno kot rožica vehnul sem, sad me telo vumorilo, vu grob je prolazilo, gde bu tužno prebivalo, ovako preklińalo:

O blažena vura bila, kad se ļubav počela, al nesrečna ona bila, ka[d] nestalnost začela! Mesec Bogu budem tužil, suprot suncu bum morguval, čudne zroke probuval.

Na kamenu groba moga onda bu napisano, tak da vsaki četi

*

mogu, bude vre očivesto: ovdi leži, ovdi leži, prava ļubav je vumorila, ovdi leži, koga ļubav vu grob je položila.

Ah kameno srce bude, ko se ne bu genulo i iz groba da moguće mene ne bi zdignulo. Ali zahman, vre je stalno i istinsko bude reći: ki se goder na svet rodiš, ļubavi ne veruj već.

Popevka 181.

Tužna ptica goļubica, samčec moj ļubleni, zakaj spevaš tak turobno, ptiček moj preželni?

Jesi kvaren pajdašice, ka te je ļubila, vnoge loze i planine z tobum obletela;

Z kom na suho i sirovo drevo jesi sedal, z kom veseļa i radosti kontent jesi vžival.

Prva tvoja goļubica kreļuti prestrla, da ju oči lica tvoga videle ne budu.

Kaj ću tužen sad začeti, izgubil sem para, da od sada za tužnoga nigdo već ne mara?

Rajši hoću ja vumreti nego ovak živeti, vudovički stališ tužni tak dugo trpeti.

Da bi hotel, da bi iskal, da bi onu našel, z kojum bi ja vu ļubavi živuć k Bogu zašel;

Jer mi v teļu srce tuče, krv mi ne da mira, koja moje vse kotrige tak na dalko tira.

Veter puše, voda teče, a laģa mi bludi; ti, kormanuš, laģu ravnaj, spameten mi budi.

Vu ńoj sedi goļubica, nosi svoju sreću, koju nigdar do mog groba ostaviti ne ću.

V klunu nosi zlatni prstan, koga sem ńoj daval, ona meni desnu kreļut, na kojoj bum spaval.

Tužen goļub v lozu zleti, kadi voda teče, ah tam jedna goļubica turobno se šeće.

Ona mene pozdravila, kreļuti prestrla, ovu jesem za me zebral, ar bu meni vrla.

Vnoge jesu goļubice po drevju sedele, koje mene tužno gučuć jesu pregledale.

Dosta jesem tužni mislil, z kojum bi se spravil, za koju bi ja do smrti vu ļubavi maril.

Iz ostavine Antuna Vakanovića.

Među prvim Ilircima nahodimo Antuna pl. Vakanovića, koji se rodi 21. januara 1808 u Kostajnici, a umrije u Zagrebu 23. marta 1894. Od godine 1830 boravio je Vakanović u Karlovcu kao odvjetnik, te je s barunima Vraniczanyjima i Klobučarićem živo radio za ilirsku ideju, osnovao karlovačku čitaonicu, u kojoj kasnije nahodimo također Ivana Mažuranića, i pokrenuo dobrovoļačko glumačko društvo. K ńemu su zalazili Gaj, Kurelac, Drašković, Mažuranić, te mu slali mlade Ilirce, koji su dolazili u Karlovac. Osobito je mnogo drugovao s Draškovićem, koji mu je povjeravao razne rodoļubne zadaće. God. 1832 bio je došao u Zagreb, te je s Gajem, Draškovićem i Vukotinovićem (19. januara) bio u kući Bornemissinoj u sjednici, koja je izradila program za ilirski pokret. U Zagreb se preseli Vakanović godine 1842.

Radio je i na kńiževnom poļu: godine 1833 u Karlovcu objelodanio je sa pseudonimom „Domoljub Horvatović“ znamenitu brošuru zadahnutu žarkim slavenskim čuvstvom „Sollen wir Magyaren werden?“, koja je u velike ugodila rodoļubnim čitateļima, a godine 1835 izdade u Zagrebu „Glogovkinje horvatske“, i to poznate davorije „Još Horvatska nij' propala“ i „Nek se hrusti šaka mala“.

Iz ńegove ostavine, koja se nahodi u ńegova unuka g. Vladimira pl. Simića u Krapini, priopćujem ovdje na okupu listove iz ilirskih vremena. Iz ńih se razabira ńegova živa djelatnost oko ilirske ideje, opaža se talasańe ilirizma u pokrajini izvan glavnoga središta.

Za ilirizma je bila kńiževnost čvrsto svezana s politikom, pa zato i nije čudo, što se i u listovima onoga svijetloga vremena prepleću vijesti kńiževne i politične. S toga sam razloga prislonio ovamo i list grofa Hallera, koji je godine 1845 uzmakao s banske časti. Ńegov uzmak bio je jedan od najvećih prvih uspjeha ilirizma na političkom poļu.

1. Kollar 20/7 1836 zahvaļuje za vijesti iz Zagreba i upućuje, kako treba da kńigoreža uveže ńegovo djelo.

W Pešti 1836 dne 20 Čerwna.

Milý přjteli!

Waš list ode 9. t. h. řádně dostal sem. Co ste mi o Horwatech, kazalištu, soboru, družstwu pjsali, to mne welice potěšilo. Mnoho sme o wšem tom mluwili s panem Rakowcem a Babukičem, kteřj asi dwa týdne u nás w Pešti byli přišedše sem ku Concursu pro kathedry w Zahřebě.

Was die Bücher betrifft die Sie von mir erhielten, ich kann es kaum glauben, dasz solche defect und mangelhaft wären, es wird wahrscheinlich die Schuld auf Ihrem Buchbinder liegen, der sich nicht drein finden kann. Mit Fleiss sind ja diejenigen Blätter angerissen wo Druckfehler waren, aber an die Stelle der zerrissenen sind neue correcte gedruckt und zwischen die Bogen ins Werk gelegt worden. Unsere Buchbinder in Pest binden das Werk schon ganz gut. Uebrigens schicken Sie mir dieses Exemplar von beyden Theilen durch eine sichere Gelegenheit zurück nach Pest. An dessen Stelle sende ich Ihnen hier ein anderes Exemplar von demselben Werk, und zwar gebunden od. broschürt. Ein Bild (das röthliche Arkona vorstellend) können Sie sich aus dem frühern Exemplar herausnehmen und in dieses hinein machen lassen. Weil ich schon keine Exemplare von dem Kupferstich mehr besitze.

Ich hoffe dass Sie mich bald mit Etwas von Ihnen herausgegebenen überraschen und erfreuen werden.

Bog Vas poživi!

jsem Wáš upřjmný přjtel

Vertatur. Jan Kollár.

NB. Legen Sie Ihrem Buchhändler dieses gebundene Exemplar vor, dass er sich darnach richten und das scheinbar mangelhafte nach diesem Bogen für Bogen vergleichen, zusammenlegen und binden soll. Sollte es ihm gelingen alle Bogen herauszufinden, so soll er das Werk binden und Sie können es versuchen jemanden bis künftiger Pesther Mark[t] zu verkaufen um 4 Fl. 30 kr. CMünze. Sollte es, wenn auch complet, niemand kaufen od. sollte es defect seyn, belieben solches retour zu schicken.

2. Nemčić 9/2 1840 šalje Vakanoviću u Karlovac pozive u ilirsko kolo.

Mili Pobratime Antune!

Ovo ti pošiljam Pozive u ilirsko kolo za Tebe, Gospodina Mavra Klobučarića, i tretjega polag mnenja Tvoga — někom zabavi domorodne Priatelju. —

Neuskrati Domorodcu Tvoje vrědno prisutstvo — i uzmnoži za volju Tvojeg poznatog domoljubja Broj — kao što se nadamo do osamdeset Domorodacah.

Grom topovah — i naški Oj! dočekat će mili roj. —

Odgovor pisměni šalji mi po pošti kroz Sisak u Moslavinu pod mojim Naslovom. S' Bogom.

U Zagrebu 9. Veljače 1840.

Tvoj Počitatelj i Pobratim
Antun Nemčić.

Okreni.

Ja se ufam, da niti Karlovčani, kojih si Ti zvězda, zadnji neću biti za poigrat u ilirskom kolu, bit će tomu glasa od Salaša pa do Sent Tomaša. Blažek.

Spranci južni da dojdete ufam se

tvoj Tono Standuar
u imenu severnih Špranacah.

---

3. Vraz 8/12 1840 nuka Vakanovića, da dođe s Gajem i Užarevićem u Bistricu, kamo će pozvati i Kočevara.

Dragi pobratime!

Stigla je amo věst, da je vaš Mavro[1] umro. Čitava Bistrica ga veoma žali; najpače ja imadem uzroka njegovu smàrt obtuživati, jerbo nisam samo u njem věrna po rodu i Bogu brata nego i iskrena priatelja izgubio, koj je svoje priateljstvo dělma pokazivao, meni u slovstvenih mojih trudovih uvěk na ruci budući. Jedna kaplja od naše rěke je opet usahla. Věčna mu pamet bila u sàrdašcu svakog domorodca!

Jesi-li Ti predao moje kod tebe ostavljene knjige g. Bukviću? Ja sam ga uzmolio, da bi kod Tebe popitati izvolio. —

Da li imadeš vrěmena? Dodješ-li na Božić u Zagreb? Gaj dodje onih svetačinah u Bistricu. Nebi-li i Ti uzmogo njega amo dopratiti. Ženu i děcu možeš ostaviti medju tim kod strica kanonika u Zagrebu.

Naš vrědni opat Krismanić veoma želi s Tobom se upoznati. Ako bi moguće bilo doveli bi i Dr. Užarevića sa sobom, za da bi bolje išlo: „Od Salaša do sent Tomaša“ i druge kojekakve

[1] Klobučarić.

pěsme. Ja od moje strane dovabit ću iz Gornje Ilirie pobratima Dr. medecinae Stivu Kočevara domorodca od otca.

Ako možeš ovo kakovim god lěpim načinom u bàrdo da uvodiš, nemoj nama veselja uzkratiti.

U Bistrici d: 8: pros. g. 1840.

Stoj zdravo!

Stanko Vraz.

---

4. Janko Drašković 15/1 1841 moli Vakanovića, da mu u Ambroza Vraniczanyja pribavi zajam, jer inače ne bi mogao podupirati narodna društra.

Iz Reč. na 15/1 1841.

Dragi kume!

Vrime i novo lieto proidoše, a ja kuma moga kod mene zagledao nésam, premda si mi u Zagrebu obečao okol svetkov Božičnih mene i Fabriku moju kano Narodni Inštitut pogledati, kojega ja kanoti fundament školne uredbe, koju kod sebe upeljati naumim, počeo, i doveršio jesam. — U ovom lépom saoniku bila bi me volja u Karlovac odvela, ele ja na posledicah verbanca, koga još u ljetu dobih i lošo izličih, cela 24 dana u sobi ostati morah, i tako pod ništa se s tobom sastati ne mogah. Posle našega sastanka u Zagrebu zgodiaše se takovi slučai, koji sastanak naš korisni bi bili načinili, i da tebe kano Prijatela Vranicana u pomoč tio sam zvati, ele kad nési došao, i buduč mi je Klobučarič svoju pomoč obečao, tak nalog moi njemu preporučio jesam, ele eto dobih odgovora od njega, porad kojega vidim, da on ol nesritno, ol lahko za me vojevao jest. — Indi primi u dobro, što ja tebe, kanoti harmoničnijega Prijatelja Ambroza na pomoč zovem, i tebi sve okolice dokazujem, koje cilju služe. — Ja ove godine prošaste okol ove Fabrike se iztrošio jesam, i ako li i gotova, i dobra, i u svakoi precenbi više 20 hiljada vridna jest, ele opet lietos još za žganjariu siropa, i žganja kostih još gradnje od jedne do dve hiljadi potribito bude. Osim toga izrekao mi je jedan verovnik jednu glavnicu od 2 hiljada – šenica premda je lepša, neže li Banatska, neda se sad prodati, a troški vanredni Narodni, osobito Teatralni više stotina forinta od mene zagtevaju, i tako ova sva ukupno u takovu mene meču bedu, u kakvoi za mene živa nésam bio, i zaoto prisiljen jesam tebe moliti, da Ambroza nagovoriš, da mi zajam od triuh hiljada forintih učini, koi ja godine 1842 u kolovozu (kanoti termin, kad šečir sav prodan biti može) u polovici,

drugu pako polovicu u ljetu 1843 misaca kolovoza vratjati se obligiram, i za njegovu sigurnost menjaškom sudu se podveržem.

Ako ja nebi tu pomoć dobio, morao bi se ustegnut i ovai posao Teatralni, koi bez moje pomoći, i troškova niti veljaču doživio nebi, i još one druge vanredne družbene troške namah ostaviti; jere za stara čoika ružno jest razsipno živiti, i tužiti se dati — odotle vidiš temeli za Ambroza, od koga ja dar ne ištem nego interes plaćati radan jesam. On pako, ako hoće, to lahko učiniti može, a ja tebi zahvalan budem, i dobrim te Alvalukom nameriti radan jesam.

Drugo jest, da te pitam, nési li se u tvojoi odluki za sudčiu Karlovačku inačie premislio. Ja jesam z Kukuljevičem dobar, od koga mlogo visi; ja rad bi te preporučio, buduč da želim.

Ako Bog da, pomislio sam u Torak u Zagreb ići, molim te daklje, da mi na obodvoje dotle odgovaraš, i dalje siguran ostaneš od mojeg uzdanja u tebe i prijatelstva

svojeg starog kuma Janka.

Ako li kakova pošast nebi dozvolila ondi — ne bi li se čoik u Bunjevca pomogao?

---

5. Vraz 2/4 1841 moli Vakanovića, da predade primjerke „Đulabijâ“ za Petranovića.

Dragi Tuno!

Zaboravio sam Te umoliti, da bi mi rečenih 10 ex. od Djulabiah, koje sam kod tebe za g. Dr. Petranovića ostavio, zapečatio s naputkom na g. Klarića u Rěci pod adressom „Al Signore Dr. Petranovich impiegato presso tribunale à Spalatro“. Izvoli mi dakle ljubav učiniti, knjige zapečatiti i g. Turkoviću izručiti (po tvom sluzi), s kojim (Turkovićem) sam ja već o tom bio govorio. G. Turković polazit će u subotu u Rěku.

U Jurjovu d: 2: travnja g. 1841.

Stanko Vraz.

---

6. Blažek 8/4 1841 opisuje varmeđske činovnike u Varaždinu i preporučuje Kušlanda.

U Varašd. 8. Aprila 1841.

Dragi domorodče i prijatelju!

Oprostite, da tako dugo na moj odgovor čekati moraste. Ja sam ovdi u Varašdinu stranji u Izraelu, i zaradi toga morao sam se u poslu vašemu na druge obratiti. Šaljem Vam daklem u dvima cedu-

ljima imena svinh častnika varmedjskih, moleći Vas da šematizam u ruku uzmete, i polag njega iz gore imenuvanih šedah šta tko jest, uputite se. Kod Varmedje ove izvan Metela[1] i Čegla, vatre nema, a truloga derveta dosti. Ebner kako kažu oni koji ga dobro poznadu, jest njemački literat, kojemu latinizam dragji jest nego li Horvatizam, od Ilirizma teško da šta izvan imena poznade.

Medjutim zaufanost jedna poradja drugu, i u tomu smislu molim Vas, ako bi možebiti moglo se tamo što kod Vas za Dragutina Kušlanda, koi sada u Križevačkoj Varmedji počestni podbilježnik jest, učiniti, on bi rado k Vama u Notariat, ali Fiškalat dojti. Domorodac kako sami znate varli. Vi ste tamo mogući mnogo, pišite mi molim Vas, ako bi ufanja bilo. Tim Vas, i sve takove kakovi ste Vi, domorodce celivam iskreno i jesam

Vaš sluga i prijatelj

Tomo Blažek.

7. Sreznevskij putujući s Preissom u Dalmaciju i na Crnu Goru moli 9/6 1841 Vakanovića, da pridrži ńihovu prtļagu, te ujedno javļa, da je s Vrazom došao samo do Ļubļane, budući da je Vraz obolio, te napomińe, koje je slavenske krajeve obišao.

Miłostiwoj Gosudarj!

Izwinite, čto ja po staromu znakomstwu, bespokoju Was mojeju wsepokornoju prosboju. Otprawljajas teperj s G. Preissom na ostrowa Dalmatskie i daljeje w Černuju goru, my ne budem nuždatjsja wo mnogich iz našich wješčej, a potomu i rješilisj otprawitj ich w Karlowac. Neznaja k komu obratitjsja, my rješilisj bespokoitj Was: Wy byli tak dobry ko mnje, wo wremja mojego prebywanija въ Karlowcje, čto ja pozwolił sebje nadjejatjsja na Waše raspołoženie i teperj. Budjte dobry primite wešči naši (1 Kofer und 2 Hutschachten), i sochranite do našego prijezda.

Kak vidite ja teperj w Rjekje. S Wrazom jechali my toljko do Ljubljany, gdje on zaboljel i pustil menja w daljnjejšij putj odnogo. Iz Ljubljany ja pojechal w Karintiju, potom w dolinu Rezianskuju i k Friulskim Slowinam, potom w Goricu, Wipawu, ješče raz zajezžal w Ljubljanu, daljeje pojechal w Trest. Tut sojediniłsja ja s Preisom, is tjech por wse wmjestje. Iz Tresta jezdili wmjestje w Weneziu i tam ščastliwoj słučaj pozwolil mnje sojdtis s G. i G. Simončić, u kotorych my byli s Wrazom. Eta wstrječa była dlja

[1] Ožegovića.

menja kak wstrječa s rodnymi. Worotiwšis w Trest my prožili tam nedjeli dwje, i potom pojechali w Istriju. Strana zanimateljnaja, no bjednaja.

Uwidjewšis s Wami lično pogoworju podrobnje, a teperj proščajte, i požełajte nam ščastliwogo puti. Kłanjates ot nas wsjem Karlowackim i Zagrebskim znakomym. Waš

Rjeka 9. Junja.

Izmail Sreznjewski.

---

8. Babukić 28/6 1841 šalje Vakanoviću ilirske knjige u Karlovac.

U Zagrebu 28. Lipnja 1841.

Dragi Pobratime!

Baš u ovaj par 8 satih u jutro stoji nuza me g. Dr. Užarević (Foter) i izvěštjuje me, kako se je g. Ivan Mažuranić oženio i kod svetoga Šaverie věnčao, gdě je isti Foter s g. Dumčom kumovao. — Prekjučer t. j. 26. po pódne u 3 sata, u oči sv. Ladislava, kad na večernju hotiše zvoniti, puče veliki zvon na turnju sv. Stěpana i sad moramo u Zagrebu njegov žalostan glas slušati, kad brenka, hoteći javiti, koliko je satih? — Po zaktěvanju tvome evo ti šaljem po dva izgleda od 1. 2 i 3. svezka zatim 10 izgledah od 3. svezka; jer ste i pervi put toliko dobili. Ravno je kod mene napisano 6. ali, ako se nevaram, bit će kod Expeditora još 4. — Pošiljam Ti takodjer 2 škatulje ilirskih poslovičnih pečatah (Devisen-Oblaten), ti ćeš po svoj prilici bit čitao u Novinah ilirskih br. 45 t. g. da svaka škatulja stoji 1 f. srebra. —

Ja sam u moje račune, glede Stankovih Djulabijah naljuknuo se i najdoh, da sam ti 10 komadah poslao, može biti, da ti je Stanko još što suviše, bivši u Karlovcu lanjske godine, donio? — Tvomu Nikoli Vakanoviću dadoh takodjer 10 komadah i posudih mu, idućemu iz Pešte sa cenzure 1 f. srebra; deder prijane primi tu napast na se i iztěraj, ako možeš, štogodir.

Seljanu ću predati poslanih Pet forintih srebra, jučer nemogoh nikako š njime se sukobiti.

Ne bi rad, da je istina, što mi gori spomenuti naš Foter — toličke pripovědi, da je na ime naš prijatelj Mikulić fiškal idući někamo k poganeu na eškuciu, pokle bi se konji bili poplašili, i on skočivši s kolah ruku slomio.

Tompu ću izpustiti iz tvoga računa, oprosti, ja sam zaboravio bio, da si mi namire povratio.

Novine za g. župnika Skrobonju odpravljat ćedu se og 1-a Sàrpnja za to neimaj brige.

U ostalom tebe s tvojimi ljubeznimi zajedno celivajući jesam věke Tvoj věrni pobratim

Věk. Babukić.

---

9. Selan 5/7 1841 javlja Vakanoviću, da mladež kani u Zagrebu Gaja na ńegovu povratku iz Dalmacije svečano dočekati, pa ga moli, da govori s Gajem, kad na povratku dođe u Karlovac.

Blagorodni Gospodine!

Vatrena naša i čistim domoljubjem uzbudjena mladež ilirska zagrebačka saključila je i prineske već zato načinila, da se naš obće ljubljeni domorodac g. Gaj na svojem povratku iz Dalmacie svetačko i koliko moguče bude najbolje velikolěpno primi, razuměva se naime: bakladom, bandom ovdešnjom gradjanskom. zatim pěsmom jednom za ovo isto priredjenom i drugimi dokazi uzhitjenja dočeka i pozdravi. Ovakove stvari jesu odviš važne, kako da u glavnom gradu bez porazumlenja zreliih domorodacah bivaju, zato Vas blagorodni Gospodine! kao domorodca i priatelja predragoga našega Ljudevita, usudjujem se moliti, da Vi, jedno, sami pretresite stvar ovu, drugo, da kao priatelj zaufani od njega, kada u Karlovac dojde, iztražite mnenje njegovo, koje i kakovo je; te kada sve saznali budete, jer mislim, da barem jedan cěli dan u Karlovcu zaderžavao se bude, šta i trebalo na svaki način bude poradi ovdešnje priprave njega zaderžati, meni odma ili po pošti ili drugom kojom prilikom na znanje date. -

Ovdešnja vatrena mladež želi i zahteva, ako pod večer u varoš dojde, da ga z-cělom bandom i bakladom pred Keglevića kućom u Ilici dočeka i odtuda svetačno do kuće odprati, gde opet spěvanjem pěsamah i igranjem bande doverši večer ovaj; za ovakovi čin bi trebalo, da i boljom kočiom i boljimi konji providjen doveze se u varoš. Uměrenii opet sude, da ga već za došastjem u njegovom obitalištu večerna banda i pěvanje pozdravi. I ovo na kratkom uzhitjenih sadašnje borbe u Zagrebu. Sudite Vi sada opet ovo vašim politička umom — šta i kakova vi mnenja jeste. — Nu nesudite samo za sebe nego i za mene, i ovo meni molim vas priobčite, da se ravnati budem znao; znam da želeli nebudete, da domorodna naša mladež polag plemenite svoje vatre gde zagrezne. Najposlě pako molim Vas, da mi na svaki način

obznanite prie, kada i koju uru došao bude u Zagreb Ljudevit, da se naime potrěbna prirediti budu mogla. Ovako Vas u duhu domorodnom cělujući ostajem u Zagrebu dana 5-a Serpnja 1841.

Vas iskreno štujući

Dragutin Seljan.

---

10. Šandor 10/8 1841 javļa Vakanoviću, da će rodoļubi na Psarjeru predati Gaju na ńegov godovni dan srebrnu čašu, pa ga moli, da i karlovačka čitaonica pošļe svoje poslanike, kako su pozvane i varaždinska i križevačka.

Poglaviti visokocěnjeni gospodine!

Dusi, koi rod svoj ljube
Ne trěba im da se snube
K domorodnoj zabavi.
Věčni věnac, da se spravi,
Od lovora od zelena,
I za slavu — — imena
Na glavu se — postavi.

Zato neću mnogo rěčih gubiti pozivajući Vas i inu g: rodoljube, da ovu malenu svečanost u slavljenje našega Ljudevita uredjenu svojom nazočnostju ukrase, sěguran bo sam, da nijedan uzmanjkati neće. — Budući pako, da od toga mnogo zavisi, da ova svečanost znamenita bude, zato jest Čitaonica Varašdinska i Križevačka pozvana, da poslanike prigodom tom Gaju čestitajuće pošalje, — i tù istu molbu usudjujem se na Vas blagorodni rodoljube upraviti, sudeći, da Vama Vašiem uplivom će najlaglje biti dobar uspěh molbi mojoj pribaviti, i uraditi, da ćemo srěću imati i opunovlaštjene poslanike Čitaonice Karlovačke u našemu domorodnome kolu viděti. —

Osnovano jest takodjer, da se prigodom ovim, Ljudevitu, koi meni rěč dade, da će van doći, sreberna čaša s priměrnim napisom u znak štovanja svečano predade, — nu budući u St: Ivanskom kotaru nemoguće biaše, potrěbne novce (50—60 fl: u sreb.) sabrati, zato se i u Zagrebu podpisi sabiraju, izvoljite dakle i vi gospodine něšto podpisah sabrati, i odmah meni obavěstiti, kako stvar stoji.

Nadpis bi bio ovi:

Uzbuditelju Ilirske Narodnosti
Dru Ljudevitu Gaju
prigodom njegova godovna na dan 25 Kolovoza 1841
poklanjaju
zahvalni domorodci. —

Priklopljene billete molim, da izvolite spadajućim osobam izručiti. Od nenapisatih billetah jedan ide na složitelja „Tko je rodjen“, vašega najvriedniega rodjaka. — Druge dva izvoljite Vi vrědnim domorodcem izručiti, nu takoviem, koi sěgurno dojdu. Za poslanike od Čitaone nije treba, kao što se od sebe razumi pozivnih billetah, jedino ću moliti, da mi što skorie obznanite, kome se i koliko osobam nadàti mogu, za da se svake moguće smetnje rěšim. —

Sada pako post officiosa jednu molbu na Vas, poglaviti gospodine! — Ja bi želio na ovi dan samo narodna Vina za Dessert dati, — i zato se usudjujem Vas moliti, ako bi Vama moguće bilo, meni ¼ vedra veoma dobra vina mosl.: „Slame“ ili kojega drugoga iz Karlovačkih priedělah pribaviti, i kroz hitrovoz u Zagreb pod mojim Adressom poslati; ja ću rado što za nje će biti, platiti.

Time željno očekivajući Vaš odgovor, i nadu gojeći, da će mi srěća u dio doći, Vas u mene štovati moći, imadem čest Vama dobro sdravje jošter želeći se zvati Vaš

Na Psarjevu 10 Kolovoza 1841.

najpokornii sluga štovaoc
M. Sandor.

11. Babukić 9/11 1843 opisuje spravište varaždinske varmeđe.

U Zagrebu 9-a Studenoga 1843.

Dragi Pobre!

Što rekoh, neporekoh! Evo me s perom u ruci, da ti spravište varašdinske varmedje u kratko opišem. Mi smo ovdě iz Varašdina prekjučer i jučer někoje frakcie u posebnih pismih amo i tamo dobili; nu to je svakojako. Ovo što ću ti pisati, jest iz ustah g. Ivana Kukuljevića, koi je jučer sa svimi drugimi iz Varašdina natrag se vratio. Odovuda možeš već unaprěda slutiti, kako se je stvar dovàršila.

6-a t. m. u poneděljak u jutro dojde u kongregaciu administrator varašdinske varm. Nep. Erdödy i otvori ju kratkim govorom: da striši u miru i slogi predmete obćenite pretresu; medjutim veli, da poslušaju dekret, koi je na njegovu, Erdödovu, representaciu iz kancellarie dospio. Dekret se pročita. U njem stoji taki u početku, „da su prijatelji domovine i miroljubivi striši većinom sa Erdödom izišli iz kongregacie 6-a Listopada, a ostali někoji da su sámi bez predsěda administratorova kongregaciu dàržali itd.“ — Na to bi protestirano. Pàrvi ustane grof Juraj Oršić i reče, da to nije istina i da su time striši i redovi uvrědjeni, nego da trěba

novu representaciu nj. vel. načiniti o prošastoj kongregacii i time stvar izjasniti itd. To je podupirao i grof Janko Drašković i kazivao Erdödu administratoru, da trěba, da on većinu smatra itd. davaše mu naputke. Poslě toga dali su pismenu resignaciu Kazimir Jelačić i Petar Horvat. Ovi su sve predbacili administratoru Erdödyu, zašto resigniraju. U dekretu došao je i spomenak o jeziku, da je jezik latinski diplomatički, i da se u njem poslovi voditi imadu itd., gdě su se članci citirali, da se kongregacie mirno i tiho obdàržavati imadu, i koje su pravice i dužnosti. Za jezik narodni hrvatski govorili su: grof Keglević Samuel vèrlo dobro i to latinski, citirajući sve Bane i biskupe i ostale, koji prošastih vrěmenah narodnim jezikom i u kongregaciah dàržavnih govoriše; — zatim grof Vojkffy Ziga — Očić i Rubido vàrlo dobro. Na poslědku hotio je Kukuljević govoriti; ali nemogaše od vike do rěči dojti. Dvadeset putah je reko: „Slavni ss. i rr.“ ali ništa dalje. U tom se je javio i Faller, komu je pripustio Kukuljević da govori, a Erdödy privolio, da poslě Kukuljević govori. Faller je reko, da je Erdödy prisiljen dopustiti, da se hervatskim jezikom govori itd. Faller svàrši a Kukuljević počme opet; ali nemogaše opet ništa opraviti; jer Matačić administratoru prišaptje něšto, a on kaže, da je već jedna ura prošla i da razpušta kongregaciu i time izide i magjaroni svi za njime. Vika je bila velika: jedan je jako zviždao. Većina je psikala i tako se svàrši.

Sutra dan 7-a t. m. opet otvori Erdödy kongregaciu i tu počme Kukuljević opet, al od vike nemogaše ništa opraviti. Rěč je zatim latinski uzdigao Košćec i Erdödyu izbrojio sve uvrěde, koje je stališem i redom počinio, govoreći, kako je iz svih novinah takodjer poznato, kako je na dieti proti svojoj domovini govorio, kako ti je poznato. Predstavi nadalje Košćec, da Erdödy nikakove pouzdanosti više neima: zato ili neka svojevoljno resignira; il da će oni pod njegovim predsědom nj. vel. representaciu načiniti, kako on nije sposoban za ovu čast. Erdödy je zaktěvo: da se akcia načini proti Košćecu, Jelačiću i Horvatu; al stališi nedopustiše i time Erdödy sa svimi Magjaroni odè iz kongregacie. Stališi su dakle načinili representaciu na nj. veličanstvo, izjasnivši svakolika i podpisavši svikolici. Grof Nugent, koi se je takodjer tu desio, izabran je, da tu representaciu u Beč odnese i on ju odnesè; valjada je već sada u Beču. Obilnie nedá mi vrěme pisati; jer pošta odilazi; zato oprosti. Jedino ću ti napomenuti, da su Erdödya svi titulirali: „Administrator officii supremi Comitis“, što ga je veoma uvrědilo. On

je sam očitovao t. j. Erdödy deputacii, koju su bili k njemu poslali, da je kongregacia razpuštena. Erdödy je, vele, otišao u Požun k Palatinu.

Tim ostajem tebe ljubeći

tvoj iskreni prijan
Věkoslav.

---

12. Drašković 12/4 1844 nuka na slogu i odlučnost.

Iz Reč. 12/4 1844.

Dragi Tone!

Ti jesi lagano putovao, i zaoto u Klinči selah nemogao Te dočekati, sada ti obznanim, da jučer u večer kod Gjure čitao jesam odgovor Banov, iz kojega niš dobra d[e]siti se nije moći — nevidi se, jeli je kratka pamet, ol zlovolja, koja vlada, ele meni se čini da če jedno, i drugo biti. — Sad tekar moi odgovor čekam, koi valda če dva dana kašnije doiči, kako i biahu listi naši pisani. — Tu daklje sad valja na junačku ruku stati — tomu je sad zeman, i doba — ovo jedito prudi. — Ovo ti kaži Bunjevcem, i Martinkoviču, i drugem, koi su vredni sobčenja — neka se priprave na naivažnia. — Ja neimam diece, ele opet dušum i telom, i ne samo besedom svačemu, što mudro bude, pripravan jesam, i zaoto odlučio jesam u mene prijatelma svaki dan 2 sata dogovora dati — i obaška po srédah skupštinu držati ele tomu, i drugima neodhodnima potribama novac treba — indi radi, ako si meni, i dobroi domovini prijatel, da što skorie biti može obečane dobiem, i dobro, i verojatno me upiti tude. Si vis habere pacem, para bellum. Kaži Josipu, da ga svikako u sredu u Zagrebu čekam, onda kod mene dokončat čemo obširnije, ele on dotle u svojem okolišu i za novce polag tabakov, i za ljudi neka napervo skerbi, jere bi se moglo trefiti, da Ban na jedanput veliko spravištje roči, koje, ako nas nepripravne naidje, podavit bi moglo celu našu budučnost, i uništiti prošastost — tomu dosta za svakog istinitog domorodca — u slidenju toga nebudi ni ti len, nego gledai, da se skorom vratiš. — Adalbertu reci, da ja sigurno u torak kod njega ručao budem u putu proti Zagrebu, kamo u večer stiči moram.

Saepe premente Deo fert deus alter opem.
Muleiber in Trojam, pro Troja stabat Apollo,
Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

Tako nemoite mi se zdvoiti, — ako smo vridni narodnog imena — eto sad kažmo, da smo ljudi — što je goder do sad bilo, šala je bila, sad istina nastaje — snage i, mogučnosti ima, ako hočemo.

Z Bogom — slušai tvoga starca
kuma Janka.

---

13. Drašković 15/4 1844 nuka Vakanovića, da ustraje.

Iz Reč. 15/4 1844.

Dragi Kume!

Žalujem, ako u Karlovcu z našima za obče dobro govorio nesi; meni prispi takodjer odgovor od našeg Glavaša vredan, da se čita. Ja obstojim u smislju duha perveŝeg mog lista, i ti prolazeči nemoi štediti truda.

Što se dotiče novac, kako mi je sila, rad budem dao što god misliš prilično biti — da si Ti iz Zagreba pisao, morebit bismo bili bližje cilu došli, nego buduč mi se baš jučer interes opet traži, a ja što ima[m] kukuruze tako friško iztucati i prodati [se] neda, još i druga hiljada bi mi potribita bila, da tekar jednu okol gjurgjeva, a drugu ako i 14 dana kašnije sigurno dobiem: molim te indi postupai konačno, bit će i tebi prijazni Alvaluk truda.

Ufajuči se, da češ do 21 u Zagrebu biti, čekam, i pozdravljam te puno željan

Tvoi priatel i kum
Janko.

---

14. Selan 14/7 1844 opisuje svoj boravak u Požunu, gdje je zagrebačkoga biskupa molio za zaštitu, i javlja, što kani učiniti u Beču.

Dragi Brate!

Mogu ti obznaniti, da sam sretno pervašnji ponedeljak došo u Beč i ovdě još Draškovića i Vračana našo, ovi su mi dali naput kako da i gde audiencie tražim i kazaše mi takodjer, da su već oni sami napomenuli kod n'kojih sudbinu moju najnoviu; ovdě sam se anda bavio dva dana, dokle najmre Drašković i Vračan ovdě su bili, i otišo sam zatim k Biskupu u Požun, da njemu kano pervomu mojemu poglavaru prijavim, što da učiniti kanim. Došavši u Četvertak po podne u Požun bio sam odmah s našimi Poslanici i

ostalimi domorodci koji mi kazivaše, da su baš ovi někoji dan u Cirkularnoj sědnici predmet Ilirizma pretresivali buduć se je Sent Kiralji već od někoga vremena grozio da cěli Paket kovarstvah naših kod rukuh imade, i kada je to predstavio Cirkularnoj sědnici, to ti izide ridiculus mus: najmre iz Danice. novinah. knjigah svakojakih (naravno svih mojih) citata i rěči navedene, koje sve skupa ništa naravno dokazati nema. Drugi sam dan to jest u Petak bio pušćan na audienciu k Biskupu, njemu sam raztumačio cělu stvar potanko. i prosio ga kano pervoga moga glavara, da mi savět dade, na što mi je on odgovorio, što sam si i sam predstavljao i svi su mi u Požunu naprěd kazali: da se neka u Providnost Božju pustim, da i on takodjer progone terpi, da sada critično ovo vrěme, dokle sabor traje. moram se u sudbinu ovu podverći, i da po sveršenom saboru. dokle ta razjarenost prestane, mogu očekivati šta boljega, da on sada nemože bez pogibelji svoje osobe meni i kakovu zadovoljštinu dati, osim ako bi kakova privatna collatura bila, te otu da bi dobio, da bi to za mene sada najbolje bilo. i on poradi toga nebi mogo biti koren i sve tako u Apostoličkom duhu, što sam si, kako sam reko, i prie već predstavljati mogo; ja sam razložio više toga, ali sve kod pervašnjega ostade. naravno predbacivši. što se duhovnici u svetovne i političke predmete měšaju, da njihov predmet jedini samo věrozakon i u ovomu podučanje puka biti mora, a najmre današnje razjareno vrěme od svega toga bi trebalo da se odruže i samo svoje cerkveno slěde, na kratkom rekuć prodiku dobio sam. koju sam si i ja sam prie i ostali Požunski domorodci naši predstavljali. Zato Brate gledaj ako možete načiniti da se s Haraminčićem za tu Parokiju šta načini, ili ako to ne buduć je Kulmer sada u Horvatskoj. da bi gde s poštenjem mogo biti nastanjen. dokle se šta izprazni. jer i ovdě u Požunu kažu svi takodjer i Ablegati, da bi svima na špot služilo. ako bi morao na kapelaniu iti, plane Ablegati kazaše, ako to učinim, da ništa za mene nećedu znati. -- Ovdě u Požunu. mogu te uvěriti. kod naših mladih domorodacah veliko domoljubje vlada. od noviega vrěmena načiniše narodnu čitaonicu, u kojoj osim drugih novinah od svih Slavjanskih naréčjah novine imadu, z vlastitom rukom osim naših Horvatah svi skoro podpisaše se takodjer i Mitropolit s trima svojimi ovdě nazočnimi biskupi. i podupiruju vrednimi prinesci narodno ovo poduzetje; naš Vladika naravno nije u tom družtvu, — nego kako su mi svi naši kazivali u Požunu voljio je za Madjarski Theatar u najnovie vrěme tisuću forintih srebra

prinesti — možebiti, da ga na dalje samo neproganjaju. — Došavši iz Požuna natrag u Beč, kanim ovdě polag dobljenog i u Požunu od naših naputa audiencie kod Ludviga i Franc Karla prositi, te poglavito njima polag mogućnosti i pristojnosti stvar razložiti. — Ostat ću ovdě još svakako ove nedilje, zato mi prosim te piši, što ste vi dolje načinili, i kako da se ufati i nadati imam, i je li kakav naput možebiti od Vaše strane dobiti imadem, i to piši mi što skorie, jer sam veoma željan znati, što je i kako dolje stvari stoje. Piši mi pako pod Adressom: Herrn Antun Čaić Hörer der Medicin an der k: k: Josefs Academie wohnhaft, Alser-Vorstadt, Beethoven-Gasse Haus Nro. 336, 2-ter Stock, Thür Nro 6. Više za sada nemam ništa pisati nego želeći da se u boljem stanu što skorie vidimo. U Beču dana 14-a Serpnja 1844.

Tvoj iskreni

Dragutin.

15. Selan 26/7 1844 javlja, da mu je u Beču obećana pomoć i da je čitao Schrottovo pismo protiv uprave konvikta.

Dragi Brate!

Ja sam već odavno pisao list jedan, najmre u kojem ti obznanujem, da sam kod Biskupa bio u Požunu, i zatim se od tuda u Beč vratio, gde da čekam audiencie, nu na pismo oto nedobih nikakovi odgovor, neznam šta je uzrok; sada ti opet na kratkom obznaniti mogu, da sam već moje poslove (neznam, je li od koristi) izveršio, najmre na audiencii bio kod Ludviga, predao njemu prošnju moju pismeno, i raztumačio ustmeno, koliko je bilo moju cělu stvar, naravno ne samo moju nego i od obćega predmeta takodjer sam mnogo govorio, zatim bio sam kod Franje Karla, komu sam po nalogu Falkenhaima njegovog Obersthofmeistera predao takodjer pismeno (kao pro memoria); zatim kod obodvojih Obersthofmeisterah bio sam po dva puta i njima sam obširnije stvar raztumačio, od kojih takodjer mnogo sam udioničtva imao, i obećaše mi koliko moguće svoju podporu; druge ostale vizite i kakove kazat ću ti ustmeno kada dojdem. — —

Drugo imam ti obznaniti, da sam original čitao, kojega je Schrott na Consilium pisao radi Convikta anda naravno i radi mene; ovdě opisuje strašno duh pogibeljan mladeži cěle a naposeb konviktorske; Stefanovu tužbu i opisanje Konvikta navadja u više točkah i pred-

*

metih, ter lukavo i neposredstveno potverdjuje sva njegova izjasnjenja od Konvikta a in specie od Mihića, gde se godje Stefan proti njemu izrazuje, od mene govori samo u jednom punctu, kada excess opisuje od 9-a Decembra, ovde proti narodnosti u obće a naposeb mladeži duhu govori, i što god piše od mene, nema nikakovog temelja, nego se iz svih rečih vidi očito zloba i serce zločesto prama meni, jer niti jedan datum od mene nepotverdjuje kakovim dokumentom, kao što to drugde čini, nego samo gole reči navadja, i navadja, da sam ja taj isti, koga je Geografia Illyricarum ditionum zabranjena. Ako imaš priliku kaži Mihiću, da je strašno opisan, i da je već od Consiliuma mnenje na Kancellariu došlo, u kojem Consilium predlaže dvoru, da se Mihić iz Convikta odstrani, i da se dade punovlastje Schrottu, da on polag svoga mnenja Convikt, nova statuta nekoja predloži najvišjemu mestu radi budućega upravlanja, zatim da za taj čas Schrott upravlja s Konviktom, i predloži novoga Regensa i Vice-Regensa, ovo je već Konsilium predložio i na skoro će Kancellaria isto ovo najvišjemu Kabinetu na odobrenje predložiti, zato mu kaži, ako hoće korake kakove učiniti, neka na skorom učini, ili dojde u Beč ili šta drugo kani, jer drugač će stvar za njega skoro biti dokončana u Kabinetu. To medjutim nekaži javno, da sam ja pisao, jer meni je oto povĕreno od priateljne osobe. — Ja odlazim danas kroz Maria-Cel u Terst, da ovom prilikom jevtinie more vidim, zato ako šta imaš pisati i hoćeš tako biti dobar, piši u Terst ili Post restant ili opet na Rušnova tamo, jer ja ću ga na svaki način tamo potražiti i š njime biti. Dalje imam ti pisati, da u cĕlom otom pismu i reprezentacii Schrotta veoma se za Steffana skerbi i preporučuje, i sve tamo na kratkom teži, da akoprem on poradi svoje čovečanske slaboće nemože više biti sposoban za katedru Exhortature, ipak njegove znanstvene sposobnosti i uma darovi čine njega za koju god drugu katedru sposobna osim Exhortature, za koju takodjer njega i njihova svetlost biskupska slavnom i uzvišenom namĕstničtvu preporučuje. — Piši mi anda ako ti je prilično u Terst kako moje i sve obćinske stvari kod nas stoje, i zatim jeste li s Haraminčićem za njegovu Parokiu skovali i mogu li se šta iz toga nadati. Piši mi takodjer šta namĕrava Mihić je li kani iti u Beč radi toga posla svoga, što mu, ako misliš, da je probitačno, kaži, da se ravnati može. Oprosti šta ti tako neuredno pišem, jer u stranjskom svĕtu veoma su sva neprilična, tako i ja radi kratkoće

vrěmena prisiljen sam ovako pisati. Kada u Zagreb dojdem, obširnie ću kazivati, šta sada nemogu niti na pero staviti. U Beču dana 26-a Serpnja 1844.

Tvoj iskreni do smerti

Vertatur. Dragutin.

NB. Sada mi je anda sve poznato, kojim je putem ova tužba proti meni došla, takodjer tko je tužio, i šta se mene tiče. sve sam si od rěči do rěči prepisao, i kako sam ti već gore napomenuo, rěči su same gole od zlobe i nagomilati izrazi od jedno 6 liniah, koje težko je razuměti. a još hiljado putah težje dokazati moći i najmanje. — Ja sam anda uvěren, da je samo od njega proti meni tužba načinjena, i to kako ti kažem. bez temelja pravoga. — Zato pišem i obznanujem dragi Brate ako vi mislite, da bi moglo od koje koristi biti, za našu cělu stvar, a naposeb takodjer i za moju; ja sam pripravan sada iz nova i daljnie korake u ovom poslu načiniti hoteti (budué mi je sada taj tečaj audienciah i primitja kod dvora poznat). Sabirajte vi pod rukom i potajno sva data, koja možete temeljito od Schrotta dobiti, načinite prošnju iz nova na najvišje město, koju bi ja naravno u mojem imenu predao, ovu prošnju i ova data trebalo bi. da se imade u dvojem Nemačkom i Latinskom jeziku, pa ja bi još tu, budué sada najbolje gori i sada se tako rekuć od njegovoga gospodstva u Kabinetu kroji, hoće li najmre on gospodovati ili ne, zato ako bi to sada s documenti opisanje osobe došlo, moglo bi neizměrno našoj stvari koristiti. Zato Vi ako hoćete šta takovoga sada poprimiti, piši mi kako sam gore reko u Terst. i naravno, da se natrag u Beč vratiti mogu, saberite novacah nego dovoljno (totu će i Mihić najviše morati dati). pa ja bi otu stvar dokle još nije kod Kabineta dokončana podigo i njima data od ove osobe (ali koliko moguće temeljita) priobćio. Ako šta takovoga naměravate, piši mi na svaki način još prie jedno pismo, da se ravnati znadem, u Terst, je li u tom se poslu slaže vaše mnenje s mojim. Jer ja bi onda još nešto potrěbovao imati za ove učiniti korake.

Dragutin.

---

16. Draškorić 27/10 1844 zove Vakanovića na sastanak i odvraća ga od Gaja.

Iz Reč. 27/10 1844.

Dragi Kume!

Eto ovdi u poslu obćem naganjajući moram slušati uz put, i u Karlovcu, da vrlo opitavaju, kada se budu pozivali oni članovi.

koi u Tabakih zato odlučeni jesu, za pretresavanje posala, i kada se novcima esap činio bude, koi su žert[v]ovani, pače nekoji i rekoše, da bi još dali, da njim se opredeli način potrošenih novcah. —

Ova pitanja mene jako uvrediše time više buduć da vidim, da pravo imadu, i da ja sam vidim, da se na konac redu doiti nemože; molim te indi, da Ti Oršiću koi Tebe onako ne pozna, kao ja, još prie sastanka izversno esapa, Tabake i izvestje predaš, da te nebi sudio, kako žalibože druge sudi, koi nit nedoidju, nit neodgovaraju.

Obznanujem ti nadalje, da 7 b: m: mi odbor kod mene u Zagrebu posle podne o 4 sati imali budemo sastanka, kojemu ti s time pozvan bivaš. — Ti sam presapiti možeš, kolika baš sada je važnost poslu našemu dana po doidučem saboru, i upeljanju Bana, da indi stvari dobro se pretresavati moraju, ako nečemo glavnicu i kamatu na jedan mah izgubiti, što ufano se pripetilo bi, ako bi onda protivnici naši mložtvom, i bez oružja nas u večanju preobladali. — Oršič i ja još 6-a doidjemo za dobe, Bunjevcu pako još jučer pisao jesam — Tebi pako obaška nalažem, opitai, i obavesti se dobro za moči nas uputiti, jesu li koi vanredni novci, i kome do sada dani, i kome, da budemo znali, od koga se ufati bude moči, i je li je tko od Magistratualcih svoi quartal, i kome predao, jere svemu tomu ondi beseda bude, i doba je, da zazbilno, i u redu, ne pako po budjaki svak za sebe postupamo.

Ti češ znati, kako je Arsenii po ruke pošao posal, kojega je danas bio odlučio izvesti — Martinkovič jednako 5. b: m: bude postupao, i ja uvidivši napor, i uredbu njegovu naiboljeg jesam ufanja, ele za ove posle treba novac, i zaoto strogo valja sakupiti sve snage naše, tom[e] pako treba presapiti, što imademo, i od koga se je ufati nešta. — Na sveršetku te molim, nemoi ti odabrati nauka od našega maloga Ljudevita — Ti imaš zrelju pamet. — On ima mlogo glave, ele u njega nije besede bez strasti, i bez svoiskog obzira. — Da on pisati oče, sebi, i nama bi koristio, nego kano kolovodja nije zreo, niti ufani — a ovo mu je želja, i duša —

Z bogom — Tvoi

Janko.

17. Drašković 20/7 1845 nuka na slogu i zapt.

Iz Iligjah 20/7 1845.

Dragi kume!

Tvoja izvestja jako mene ne batrive — čini mi se da u vas, kano u vlade naše glave, iliti sredocilja neima; porazmerilo se je to lani — Ti znaš, upored tužbe, tebi još lani sobčene, kamo ja mislim, i zaoto drago mi je bilo, da kórenja svoga se lišio jesam netioce, kako i spodobno jest, da oni, koi su mladji, poskoče, i da se muče, ele svikako odbora treba je iz malo poverenih ljudih sostoječega — koji da veča, i zapoveda, i mladji da slušadu, treba.

Ja tebe moram uputiti, da si u krivoi sumlji, ako misliš, da Gjuro 3, a Benko 2 hil: imade — to bi bilo 5 — nego neima van 3 ukupno, verhu kojih Gjuro zapoveda — i zaoto Ti, i Dragutin š nim se razumeti od oka morate, da se ne troši na dve strani u jednu vrst — ova 3 hi: svikako se budu potrošila, samo da se Gjuro dobro uputi, jere on po želje daocah uprav nje ne na goste, nego jedito na kupovanje votumov udieliti naumi. Vi morate složni u porazumenju biti, i medju drugih vrstih nai više i u tim raditi, da do 26-a poldneva broi naših votumov po popisih verojatnih nama znan bude. — Onda po po: kod mene se sastante Ti, Gaj, Zengeval, Čačkovich, Bužan, Briglevich, Dragutin, Bunjevac, Roter, Sinkovich i Vranican. — Ja Gjuru budem sam pozval, nego tu neka mladiči nedolaze. — U ovom zboru sumu votumov iztraživati, i ad evidenciam postaviti, i sostojanje casse rediti, i za konak odlučiti valja — drugi dan jutro budem ja podbrisane k sebi pozval, kojim Staidahera pridružim, koi budu Principia našega podnašanja u restauracie večali, i odlučili, koi odlučak posle podne u Casinu puku se sobčil bude — gdi se govoriti znaduči u poredku odredili budu. — Ovo je moje mnenje, ako vašemu sadašnjemu odboru dopalo bude — ako li ne odobrite, tak mi piši, da badava nit nedoidjem, i neostavim iligje, koje mi dobro služe. Moji novci pako svikako (ako kaptol mi zajam dade) Vama položeni po Friganu budu. Pozovi Ti ove imenovane za 26. 5 sati k meni po Isakoviču, ako stojalo bude mnenje moje. Molim Te podrugačai obertnost u svih kotrigah, i uredi slogu — i piši tvome kumu

Janki.

———

18. Drašković 23/7 1845 šaļe iz toplica Vakanoviću u Zagreb zanosno rodoļubno pisamce i moli, da ga raširi.

Iz toplicah 23/7 1845.*

Mili Kume!

Primim tvoi list — i ovo ti šaljem pisanee, moleči tebe, da daš više puta prepisati, i cirkulirati — na reči quasi skrovno se može reči, da je od mene, nego podpisa netreba, — ja budem odgovarao, ak treba bude — to i Friganu da čini predavai, i mene dočekaite. Ja baš nesam prezdrav, ele za umreti dosta krepak — Z Bogom.

„Došlo je vrime vage, gde čini suda, bezumnost posledice naidje — cela je godina jakarum prošla, a nijedan junački čin oviuh potomkov junačkih preotaca nje razsvetlio nije — vike, buke nesložne dosta, kano da protivnike, koje u lažih sliedite, i u ovome nedostoinom ponošenju pobediti želite. — Plemičah, bajonetah, mitnikov i svakojakih ljudih dosta — zvenk čašah i pesmicah, kano da je nadvlade bilo, suvišno; a junaka nigdier! Tako biva, kad je svaki prorok i sudac. — Ako li daklje sramote uteči želite, i pobedu sigurnu volite — onda haid junačkim slušanjem u raspru, govorte, a ne bučite, odlučeni, ako se reče, telesom i kervjum odkupiti glasa, kojeg ste od stariih Vaših baštinili. — Tako je možno prevaru plačati, i lukavštinam odgovarat, koje nam se pripravljaju. — Z Bogom."

19. Birši ban Haller 23/11 1845 piše iz Berlina, da mu je drago, što su sve stranke zadovoļne ňegovim uzmakom.

Spectabilis ac Perillustris Domine Fiscal[is] Regie
mihi singulari affectione colende!

Inter nimis coarctum numerum eorum, quorum propensione gloriari mihi licuisset, Spectabilem Dominationem Vestram ec. tutius referre praesumo: quo evidentius testimonium benevoli sensus exaratis ad me dd-to 9-o Novembris aestimatissimis Litteris praebuit; pro quibus intimas easque sinceras grates excipere velit. Quod ego in artificiose perturbatae infelicis Croatiae Patriae situ, ubi nonnulli pelle Leonina induti, una ex parte sub specie Nationalitatis, alii titulo Legalitatis, ad prosequendos suos privatos ambitiosos aut lucrosos fines, prosperitatem publicam, ipsamque Nationalitatis et Municipalitatis Consistentiam periclitari non dubitarunt, quin perni-

---

* 29. i. mj. bila je restauracija zagrebačke županije.

cioso huic lusui finem ponere mihi successisset. ultro in officio perdurare Conscientiae mihi ducere debuerim, Spectabili Dominationi Vestrae patulum erit; nam non honoris, nec divitiarum causa munus unquam ambii: nullumque aliud propositum mente volvi, quam ut omnium partium licentiosos et perniciosos ausus reprimendo. Altissimo Throno, ejusque Regimini debita, eaque praedominans vindicetur auctoritas, ita quidem ne alternative factiosorum moliminibus instrumento deserviat, verum forti manu, secura via, legalique modalitate, omnes privatas insimulationes reprimendo, nationalitatis et municipalitatis compagem consolidare, publicam felicitatem et tranquillitatem salvam reddere queat. — Cum tamen talia fuissent rerum adjuncta, quod sinceri mei in promovend[a] Altissimi servitii, Patriaeque commoda conatus desiderato effectu carere experiri debuissem: mihi quam fideli servo, bonoque civi nihil supererat aliud, nisi meo recessu eam procurare desolatae Patriae felicitatem, quam in officio constitutus efficere in vanum vires impendi; et ecce! pulcherrima fulget Patriae spes; nam uti intelligere mihi licuit, omnes partes cum maximo gaudio laetissimoque applausu meam exceperunt ab officio amotionem; dent Superi ut omen jucunditatis fausto coronetur eventu: ego summam exinde nacturus sum satisfactionem, si per meam abdicationem Reipublicae prosperitatem restabilitam scivero; nihil enim unquam aliud mihi cordi erat.

Cum Spectabili Dominationi Vestrae in adepto officio omnia felicia faustaque cordicitus precarer, meque etiam in futurum benevolae memoriae commendarem: cum singulari aestimio et propensionis cultu persevero

Spectabilis Dominationis Vestrae

Berolini 23. Novembris 1845.

obligatissimus
C: Haller.

Biskup Ivan Antunović.

Držim, da će biti zgodno, ako ovdje iznesem na vidjelo životopis biskupa Ivana Antunovića, vrloga hrvatskoga pisca, a ujedno najznamenitijega rodoļuba među Buńevcima. U ńegovu se životu ogleda također duševni i narodni preporod naše braće Buńevaca, koji su zelena grana hrvatskoga stabla. Ńegov je život opisao Ivan Evetović, a rukopis se nalazi u arhivu jugoslavenske akademije pod natpisom „Životopis Biskupa Ivana Antunovića, kalačkog velikog prepošta; rodjen 1815. lipnja 19. — umro 1888. siečnja 13.“ Životopis sam ostavio onakov, kakov se nahodi u izvorniku.

Dan trinajsti mjeseca siečnja 1888. godine žalostne je uspomene pred svakim Bunjevcem i Šokcem. Ovaj dan nam ugasi svjetlost života biskupa Antunovića. Često nam pada na um, često se sjećamo toga petka, kojeg je prestao živiti naš stari Rodoljub! Žalostne li uspomene! tužnog li uzdisanja! a gdje nebi uzdisali, kada se sjetimo pokojnikovog veleuma, velike dobrote, svetosti, učenosti, darežljivosti, značajnosti, ili — što je trebalo, da smo na prvom mjestu naspomenuli — njegovog rodoljubja za Bunjevcem i Šokcem; pa sve ove izvanredne vrline, krieposti nestadoše onda, kada Antunovića u onu tiesnu raku na kalačkom groblju na vječni sanak ostaviše.

Dragi moj Čitatelju! Pokojni biskup ti je za života svojeg primjerom pokazao, kako treba svoje zvanične, gradjanske, društvene dužnosti svjestno obvršivati, a da nebeske, božanstvene nigda ne zapustiš. On je primjerom predočio, kako treba sve narodnosti bez razlike jezika ljubiti, al svoj rod, svoj materinski jezik nada sve cieniti. On je primjerom pokazao, kako svatko može i mora biti dobrim Bunjevcem i Šokcem, kojega je majka takvim porodila, a bez da bi mile nam domovine nevjernim sinom postao. Tko je Ivana Antunovića poznavao, taj će mi dopustiti, da ove rieči niesu

glasovi pretjerane hvale, nego su još slabe, preslabe, da Njega i njegove vrline dostojno označuju, opisuju.

Mi dobro znajuć, na koliko su ga Bunjevci i Šokci ljubili, da ne reknem, obožavali, u zviezde kovali, u kratko ćemo opisat njegov život, djelovanje, ljubav bunjevačkog roda, da tako ne samo svojoj težnji odolimo, nego i pravednom izčekivanju Daničinih čitatelja odgovorimo.

Pleme Antunovića medju bačvanskim Bunjevcima jest jedno od otmenijih, uglednijih, zaslužnijih i razvijenijih, gledali mi il broj članova il zasluge i društvene odnošaje njegove. Pleme je to imalo, i danas ima muževa, kojih je ime u Bačkoj uviek dobro poznato bilo, te i današnji dan se poznaje; a ugled se ove obitelji na svaki način povećavao prijateljstvom, rodstvom s najodličnijim familijama županije naše, kao što su: Rudići, Guganović-Šiškovići, Latinovići, Vojnići, Sučići i drugi. Ali kao što se pojedine osobe tečajem vremena mienjaju u svojim raznim okolnostima, isto se to opažava na pojedinim obiteljima. Tako primjera radi uzmimo Antunoviće; od njih je danas takvih, koji se ne mogu hvaliti razširenim pustarama, ogromnim dobrom: al ipak se može nedvojbeno dokazati, da su oni pravi potomci onih Antunovića, koji su kadgod kolovodje županije Bačke bili; oni su rodjaci glasovitog podžupana bačvanskog Alberta Antunovića, kraljevskog savjetnika; oni su rodjaci glasovitog onog Jakova, kojeg fra Grga Peštalić u pjesmi od 1790. god. „Sanak snila vila u gorici“ ovako slavi:

Barjaktar je dičnoga plemena,
Kom brkovi vise do ramena,
Velestrašni Jakov* Antunović,
Pravi rodjak Joze Latinović.

Buduć da naša zadaća nije ciele familije iztraživati, zato ćemo se ograničiti, da životopis starog Rodoljuba predstavimo.

Ivan pl. Antunović rodio se 1815. godine lipnja 19. u Kunbaji od otca Jose i Mande Petrić, koja je rodom iz Čavolja bila. Pokrsti se u Aljmašu, kuda je onda Kunbaja u duhovnim poslovima pripadala. Kunbaja — danas obćina sa 3000 stanovnika — kadgod spahiluk Guganovića, Antunovića, kojima se kasnije pridruže Latinovići poimence braća: Petar, Antun, Jakov, Gjuro i Lovre; Latinovići zadobiju il prekupe jedan Antunovićima pripadajući dio

* Jakov ovaj je sin Šimuna, koji se oženi sa Marijom Latinovićevom, kojega djed Stjepan s Petronom Guganović suprugom a sestrom Nikole Guganović zadobije plemstvo. Joso s Ivanom Latinović poslie 1791. prekupe od komore kaćmarski spahiluk.

od Simuna Antunovića, kojeg je supruga Marija bila sestra gore spomenutih pet Latinovića. Koji prodajuć — vjerojatno — znatan dio imetka svojim šogorima — svacima. — te tako brat mu Stjepan, šukundjed našeg starog Rodoljuba, ostane bez imetka.

Ja sam biskupa Antunovića samo jedanput čuo govoriti ob ovom gubitku, kada reče, da je taj otca mu u grob strovalio. Ovamo smieraju rieči njegovog povjestničkog djela „Razprava o podunavski Bunjevci i Šokci“ na strani 127-oj: „Ovaj gubitak zakriva i krvna izdajstva, koja neću da radi potomaka odkrivam, buduć su to žlizdne rane, kojih se grozni bol još i praunuka dohvaća“. Jedno od najzanimivijih pitanja u poviesti Bačke sjegurno će biti odnošaji kunbajskog spahiluka, sbog kojeg su se borile najodličnije bačvanske plemićke obitelji sve do početka 19. vieka, kao Guganović-Šiškovići, Latinovići, Antunovići s Rudićima, a od ovih glasovitim Matišom, kojeg fra Grga Peštalić u svojēm pjesničkom djelu ovako opisuje:

Kada indi ti plemići novi
Izabrani podjoše borovi,
Svaki dičan ko dična divica,
S konjem leti kano lastavica.
Za svog vodju primiše plemića
Primudroga Matišu Rudića,
Konja ima aždaju krilatu,
Svu upravu [u] srebru i zlatu.

Ja poznajem spise, koji se nalaze u obiteljskom arhivu Šiškovića u Gödri, takodjer nešto podataka imam iz nadbiskupskog arhiva: ali sve ovo nije dostatno, da temeljit sud dati možemo u ovoj obiteljskoj razmirici. Trebalo bi zaviriti u arhive: županijski, Latinovića i Rudića.

Gore spomenutog Stjepana (šukundjed biskupov) unuci u Aljmašu se nastane, a medju ovima Ivanov otac Joso, koji tu iza kratka vremena umre. Za njim ostane osamljena udovica s petero siročadi, od kojih je naš pokojnik rodjajem drugi bio; tri sestre s bratom još i danas žive. S odgojivanjem siročadi bavila se udovica majka. Na Boga joj u potežkoćama doskoči rodjak Albert Antunović, kasniji podžupan Bačke, koji sa svojim bistrim umom za rana upozna u sinovcu Ivanu darovita mladića, te ga dade na škole. Nauke svrši u Kalači, Subotici, Pečuhu i Segedinu, zatim stupi u klerike kalačke nadbiskupije.

Kako je uviek slaba zdravlja bio, za vremena klerikovanja na toliko oslabi, da su ga duhovni poglavari majci kući poslali, nebi li se oporavio i pokriepio. Dobri Bog, koji se smilovao nad suzama

majke naimskog mladića, usliši vruće molitve razcviljene majke, koja dočeka, da joj se sin Ivan na veliku radost rodbine i ciele aljmaške obćine 1838. g. listopada 8-og u popove zaredio. Čuo sam stare naše više puta pripoviedati, kako su Aljmašani svečanim dočekom iznenadili novomisnika. Prvu sv. misu prikaže Bogu studena 4-og. Pokojna mila majka moja, koja je kao enga prisustvovala mladoj misi, pripoviedala mi, kako je novomisnika u svojih dvorih pred svima gostima stric Albert zagrlio ovako govoreći: „Ive moj! napreduj u naucima kao dosad, prigrli svećeničke krieposti, pa će ti zlatan lanac krasiti grudi tvoje". A Aljmašani starci još i danas pripoviedaju, kako je biskupu Ivi konsilijar Albert već o mladoj misi liepu budućnost proricao.

Duhovna oblast našeg novomisnika odredi za kapelana u Čantavir, odkud za kratko vrieme u Kalaču ode na poziv nadbiskupa Petra Klobušicki, gdje je 1840. postao bilježnikom, ujedno arhivarom u nadbiskupskom dvoru.

U Kalači se samo tri godine zadržavao, kada je posljednje godine i službu tajnika obvršivao nuz biskupa Girka, namjestnika nadbiskupskog, a kasnije pečuvskog biskupa. God. 1842. na molbu patronata od 14. veljače, bude izimenovan župnikom bogate aljmaške plebanije.

Preda mnom stoji molbenica Antunovićeva za aljmašku župu zajedno sa preporukom pokroviteljstva, koja ovako glasi: „Mjesto župnika aljmaške obćine izpraznivši se smrću naslovnog kanonika i ovdašnjeg župnika pokojnog gospodina Martina Mihalovića: dole podpisani, kao aljmaške u našoj županiji ležeće obćine vlastelini, po našem, zakonima zajamčenom pravu: Častnog gospodina Ivana Antunovića uslied uzroka u molbenici navedenih za župnika predstavljamo i kao takvog za imenovanje preporučujemo. Aljmaš 1842. veljače 14. dana. Josip Rudić, Šišković, udovica Nemetszeghy rodjena Julia Vermeš, Kalor Rudić, Fabijan Vermeš, Antun Kovačić, Franjo Kovačić, Antun Rudić, Albert aljmaški Antunović, udovica Koronay rodjena Ludovika Štrobel, Kalor Antunović, udovica Antunović rodjena Marija Sučić, Mate Rudić, Josip Antunović, Moric Rudić, za Daniela Rudić Antun Kovačić."

Ovdje se započima nov djelokrug našeg pokojnika. On se sa svim posveti svojem stadu. Znajući, da na mladjima stoji sviet, osobito je škole na srcu imao, zato uvede podučavanje odrastlih. Momci i djevojke sve tri narodnosti t. j. Bunjevci, Magjari i Niemci svake nedjelje poslie velike mise, odnosno prije večernje u školu

su dužni bili ići, gdje ih on skupa sa kapelanima podučavao u vjeronauku i ostalim naucima. Ovakvim postupanjem dostigne, da je Aljmaš mirnom, radenom obćinom postao.

Nije tu bilo, neima ni danas narodnostnih prepiraka ni razmirica. On vam je svaki dan s kapelanima u ispoviedaonici sjedio, čekajuć skrušene vjernike. Nije čudo, što se Aljmaš u ćudorednom pogledu preporodio, a pokojni Josip barun Rudić govoreć jedanput o aljmaškom parohu Antunoviću ovako se izrazi: „Uviek sam uvjeren bio, da svećenik župnik najviše može doprinieti sveobćem blagostanju svojih vjernika; znao sam, da jedan bogobojeći pop jest velika vlast, a u ovom mojem osvjedočenju učvrsti me moj Antunović, koji je za kratko vrieme cio Aljmaš priveo na dobro tako, da ja u njemu veliku radost natazim". Pa zaista nanese li put koga kroz Aljmaš, svagdje će viditi uspomene Antunovićeve duhovne revnosti. Liepe školske zgrade, obćinska bolnica, mnogi kameniti križevi, čista ukusna crkva, kalvarija, kojoj slične u velikoj okolici naći nećeš, na koju je on sam sabirao milodare,* to je sve za njegovog župnikovanja priskrbljeno.

Marljivi, revni, oduševljeni duhovnik 1851. g. bude vicearhidjakonom bač-aljmaškoga okruga imenovan, te kao arhidjakon svoje djelovanje na toliko razvio, da je tako rekuć prvakom svećenstva postao. Mimogred ćemo još naspomenuti, da on premako je svojim duhovničkim dužnostima najsviestnije odgovarao, uviek je znao naći vremena, da za obći interes Bačke radi i čini. Nije bilo važnih pitanja na dnevnom redu u Somboru, a da Antunović nije u skupštini bio. Mnogo puta se kao vodja isticao, a sudruzi svećenici ponosili se s njime. Razgledajuć njegove bilježke, nadjosmo više opazaka, koje županijska pitanja razjasnjivaju. Na županijskim sjednicama kada je rieč uzeo, divili su mu se, kako je najzamršenija

* Zanimivo je, što se tom prigodom s njime dogodi. Dodje naime najbogatijem Niemcu, da bi i on nešto na svetu svrhu poklonio. A naš Švabo ni pet, ni šest, već da on kao siromak ništa ne daje. E pa dobro, odgovori Antunović, sile neima. Dogodi se, pa naš Niemac za kratko vrieme umre. Bogati baštinici se postaraju, da pogreb što sjajniji bude, te da sva tri popa odprate ga. Na ovo će Antunović jim: „Djeco, otac vam je ubog, siromak po vlastitima riečima, mi ćemo ga jednostavno sahraniti, kao i druge siromake". Uvriedjeni baštinici osobno se upute u Kalaču pred Nadbiskupa, da župniku naputak dade, da sva tri popa imaju odpratiti pokojnika. Nadbiskup Kunszt na savjet kanonika Bedžule nije se pačao, jer je znao, da Antunović svjestno radi; i tako jedan kapelan odprati bogataša.

pitanja riešio. Velik je ugled imao ne samo kod popova, nego i kod svjetovnjaka, te samo zato se moglo sbiti, da su ga 1861. godine — onda već kalačkog kanonika — za privremenitog podžupana izabrali, te kao ovakov bude predsjednikom županijske skupštine, i krasnim govorom pozdravi novoimenovanog župana Josipa baruna Rudića. Malo smo ljepših govora čitali od onog Antunovićevog, s kojim slavi svićajuću zoru novog ustavnog života. „Poviest, koja prošlost naroda pred oči sadašnjih potomaka stavlja, — ovako govori on — ja smatram gradjanskom objavom tajna božje providnosti, iz ove mudraci javnoga života mogu viditi volju onog mogućnog gospodara, koji i svemiru granice stavlja.“

God. 1859. na preporuku nadbiskupa Kunsta, koji ga je u veliko cienio, osobito ljubio, bude kalačkim kanonikom imenovan, te tako ostavi Aljmaš u najljepšoj muževnoj dobi, gdje je 18 godina plodonosno djelovao. I u svojoj starosti radostno se spominjao onih dana, koje je kao paroh proveo. Ako je koga put iz Aljmaša u Kalaču odneo, taj nije propustio, da se ne pokloni „Gospodinu Ivi“, kao što su ga Aljmašani zvali. On sam ovakvim prigodama, kao da se pomladio, razpitavanju nije bilo ni kraja ni konca; ta nije ni čudo, on je svoje vjernike u glavu poznavao i izvanredno ljubio, a tomu i sam izraza dade u svojim novinama s ovima riečima: „Aljmaš je ono mjesto, u kom sam najplodnije dane mojeg vieka proveo, nije čudo dakle, što u starijem dobu tako se osjećam, kada u njeg stupim, kao da mi se misli većma podižu, a srce većma prama rodu zastruji“.

Ali prije, nego što bi dalje pratili Antunovićev život, povratit ćemo se godini 1848., kada je grozna buna buknula. Nedavno sam čitao knjigu o južno-ugarskom prevratnom ratu megju Magjarima i Srbima. U ovoj knjigi vješti (?) pisac Thim navadja, kako je Antunović tobož u zatvor bačen bio kao suprotnik Košutha, a pristaša Jelačićev. Možemo odlučno izjaviti, da je ova tvrdnja doslovce neistinita. Tko je poznavao našeg starog Rodoljuba, taj znade, da je on, premako veliki prijatelj slobode i borioc za istu, ipak protivnik svakog prevrata. On se 1848. god. sa svim svojem sv. zvanju posvetio, al pačao se nije. Istina je, da on nikad nije odobravao Košuthova načela, ali ni to neda se zatajati, da se ni u Jelačićeve poslove nije miešao. Ovo za potvrditi, dosta nam je samo onako površke zagledati u djela njegova, no al imamo jednodobnih svjedoka, dapače njegovih prijatelja, koji su začudjeni pitali: „Ama gdje je ta tavnica, gdje je Antunović robovao?“

Povratimo se sada u Kalaču, kamo se je već kao novoimenovani kanonik preselio, gdje mu s novima odlikovanjima nov djelokrug dopao. God. 1861. bude izabran dekanom, ravnateljem kaptolskih dobara, te u ovom dostojanstvu proizvede urbarijsku razdiobu na veliku korist podanika. 1863. svibnja 16. zahvali se na ovoj časti. Uzroke odstupa navede u obširnoj gazdalučkoj razpravi na biskupa Ivana Nehibu. 1863. postane opatom, 1866. bačkim prepoštom, 1875. velikim prepoštom, a 1876. naslovnim bosonskim biskupom i tako velikašem magjarskim, kao ovaki jedanput je bio na saboru, kada je proti vladinom predlogu glasovao o zloglasnoj kršćansko-izraelskoj ženidbi. U Kalači na družtvenom polju njegova je osoba obće uvažavana, tako oko osnovanja prve kalačke štedionice mnogo se trudio i sve do smrti svoje bude članom ravnajućeg odbora; gospojinskom družtvu osnovanom za podpomaganje ubogih i nemoćnih on je bio sve i sva, a na ovu je svrhu ogromne svote žrtvovao; jedno djelo magjarskim jezikom napiše, a predplatnike pozove, da cienu knjige na blagajnicu družtva pošalju. Kao kanonik bijaše od najobljubljenijih muževa u cieloj nadbiskupiji, zato župnici 1864. god. prigodom njegove teške bolesti svojevoljno odrede za njegovo oporavljenje javne molitve. U ovoj bolesti dvorila ga majka starica, koja je uz njega živila do 1874., kada u 86. godini života umre. Tvrdo, sveto je njegovo uvjerenje bilo, da mu je Bog po molitvi mile majke na posredovanje Blažene Djevice Hajoške Gospe zdravlje povratio. Zato na kip Blažene Djevice u Hajošu stavi svoj lanac i opatski prsten, koji uresi i danas svjedoče njegovu živu vjeru. Hiljade potroši od ovoga vremena na hajošku Crkvu, kalvariju itd., a sve tako potajno, da osim mjestnog župnika nitko znao nije. Pisac ovih redaka je 1877. g. u proljeću mjeseca ožujka nosio u Hajoš po pokojniku nabavljeno ruho za kip blažene Gospe, koje su na 500 frti procienjivali.

Još ćemo koju da progovorimo, da dokažemo, šta je i koliko je pokojnik na književnom polju za svoje Bunjevce i Šokce žrtvovao. Prije svega stavimo pitanje, što je njega ponukalo, da se pod svoju starost knjigi i teškoj zadaći uredjivanja, izdavanja novina posveti? Jedino neizključivo ljubav roda bunjevačko-šokačkog i težnja za njegovim blagostanjem. Netajimo, neki ozbiljni muževi govore: ništa drugo no prkos, uvrieda, pohlepa za slavom, biskupijom itd., i Bog te pita kakve malenkosti nabrajaju. Ja mislim, svi oni, koji su sretni bili našeg dragog, starog Rodoljuba poznavati, nasmijati će se na ovakove primjetbe. Liepo je odgovorio pokojnik sam

jednom subotičkom novinaru, svojem protivniku u 40. broju „Bunjevačkih i šokačkih novina“ od 1871.: „Što se tiče moje osobe, veli Antunović, koji me poznaju, da znadu, ja ne o toj, već o stvari milujem razgovarati. Silu mi je žao, što sam umoran to danas činiti. No kad je već tako, smijem bez stida očitovati, da su kod mene popovskim kruhom više njemačke i magjarske djece hranjeni, nego bunjevačke. To sam kadar gospodinu profesoru posvjedočiti. Što se mojih težnja tiče, to neka g. profesor bude uvjeren, da bi ja, kad bi mi tako vrlo na srcu ležala biskupija, sigurno drugo polje tražio i valjada našao, da ju zadobijem . . . . Pravdi za svjedočbu izjavljam, da ja g. profesora ne smatram za Magjara, jer ja ove prijatelje od ranog djetinstva poznajem, s njima sam i zla i dobra mojeg vieka proveo, al medju Magjarima tako surovog pokrovca i grobijana niesam našao.“ Neka nam indi sam biskup odgovori, zašto je on novine pokrenuo. 1869. god. na Veliku Gospojinu razasla poziv na Bunjevce i Šokce za utemeljenje pučkih novina, u kojem medju ostalim ovako piše: „Mene je prava Bunjevka rodila i zato donle ne ću da vjerujem, dok se ne osvjedočim: da i vi blagog ovog naroda sinovi, koji ste na prsih Bunjevaka, Šokica odhranjeni, otaca vaših trudom i krvavim znojem izučeni, žestoku bol ne osjećate, kad gledate, gdje oni vaši rodjaci, na čijih ramenih ste se na jedan ili drugi odličan svjetovni il crkveni stališ uzdigli: u neznanstvu čame, brojem i imovinom se gube, jer neimaju, tko bi jim knjigo znanstva sadanjeg svieta otvorio i nauku potrebnu udielio, da se njihova liepa narav razvijava . . . . Braćo mila, svanulo je, neka je dakle kraj neplodnoj tužbi, nastao je dan i pozivljemo se svikoliki, u kojima još bunjevačka, šokačka krv vrije, da se sdružimo, snagu i svu našu silu sjedinimo i narod naš od sjegurne propasti izbavimo, a na onog, koji bi se iz ovog narodnog posla izvukao, na sve grlo vičemo: da ga nije mila Bunjevka, Šokica svojim sladkim mliekom dojila, već nemila Turkinja odgojila.“ Poziv ovaj po cieloj domovini probudi veliku pozornost. Jedni su se od srca radovali, osobito prosti Bunjevci. Spominjem se dobro, a tomu je danas sutra 20 godina, kako su se naši stari radovali, slušajuć nas čitati „Poziv“ od Bene Petrekanić učitelja u školi dobiven, da će i Bunjevci novine imati. A drugi Nebunjevci čudom se čudili, kako da ugledni Antunović kanonik uredjuje list za — Bunjevce i Šokce. Bojali se zar, da će jednim pravcem ići s pretjeranim vodjama gdjekojih narodnosti. Tko je pročitao kanonikov poziv bunjevačkim i magjarskim jezikom

tiskan, koji su poznavali njegovu miroljubivu narav i poznavali slavnu prošlost, ti su znali, da on ništa drugo ne želi, no prosvjetu razprostirati medju Bunjevcima i Šokcima, a bez da bi mu na kraj pameti bilo ove buniti, ta on je vieran sin svoje ugarske domovine i vladalačkog doma. Našlo se Bunjevaca takodjer, koji su mu predbacivali, da on kani Bunjevce posrbiti. Ali pokojni hrabro, odrješito pobije sve spletkarije ovih u otvorenom pismu na duhovnika Ivana Palić, koji se nije sporazumio s pravcem bunjevačkih novina. Ivan Palić, daroviti svećenik, revan pop, vrli rodoljub — kao što mi Bunjevci kažemo pošten do kraja, sukobi se sa starim Rodoljubom, ali ako tko proštije Antunovićev list, nije moguće, da mu ime s počitanjem ne spomeneš. Što reče, ne poreče! List se pojavi 1870. god. na dan s. Josipa. Zaista uvjerit se moraš o svetosti njegova podhvata, pročitaš li prvi broj: „Buduć da je čista moja nakana ko ono sunce, koje s vedrog neba sjaje, da ograni, oživi, razjasni sve polje, nadam se, da će me okriepit ruka svemoguća i uza mene će stati sva braća, u kojih srdca ljubav naroda gadna sebičnost ugušila nije". I skupilo se liepo jato, mi ovdje spominjemo samo nekoje od glavnijih Bunjevaca suradnika: pop Blaž Modrošić, pop Josip Mandić, s početka gore hvaljeni Ivan Palić, fra Stjepan Vujević, fra Lipovčević, Ambrozije Šarčević, Augustin Mamužić, odvjetnik, Beno Petrekanić i Gavro Mrković-Dželatov, Stjepan Grgić (Krunoslav). Antunović je uredjivao novine 5 godina s velikim troškom, al još većim trudom, kada oslabljen u tielu preda umnom svećeniku pečuvske biskupije Blažu Modrošić.

Premako se i okanio uredjivanja, al zato mu pero zahrdjalo nije, jer od ovog vremena tako rekuć jedno za drugim izlaze njegova djela. „Poučne iskrice", put po Italiji izdade za urednikovanja; poslie „Slavjan" i „Odmetnik", „Bog s Čoviekom" ogromno djelo, koje još kao župnik poče sastavljati. Kada je ovo djelo izdao, Uzoriti Nadbiskup Haynald u krasnom listu pohvali njegov rad i nabožna nastojanja. „Čoviek s Bogom" molitvenik. „Naputak" je polemična knjiga proti nazarenismu. „Razprava" o podunavskih Bunjevci i Šokci, povjestničko djelo. Magjarska djela „Fény-és Arnyképek", u kojem je svoja načela i nazore o svećeničkom zvanju i djelovanju uložio. „Kalocsa város fényképei". U rukopisu je samo dva djela, al veoma zanimiva, u jednom opisuje županiju Bačku s mjerodajnim krugovima pod naslovom: „Bariša Kitković", bivši župan bački u prvoj polovici 19. vieka, a drugo „Oblik Subotice

grada". Ima još više što većih, što manjih razprava o dnevnim pitanjima. Bojim se, da se je poslie smrti više vriednih stvari što zabacilo, što nehotice uništilo s onima spisima, koje je on odredio, da se odmah poslie smrti uništiti imaju.

Evo vam, dragi moji, na brzu ruku sastavljena životopisa našeg najvećeg dobrotvora! Preostaje, da vam koju o osobi našeg oplakanog pokojnika progovorimo.

Ivan pl. Antunović vam je bio svećenik pravi skroz i skroz i zato su ga poglavari u sjemeništu za ugled stavljali mladjem naraštaju. Vidili smo svjetovnih učenjaka, koji niesu bili s njim jednomišljenici u političkim pitanjima, koji su njegov književni rad osudjivali, ali su se suznim očima spominjali njegove darežljive desnice, u zviezde kovali svećeničke mu krieposti. Izprva mislio si, da je odviše strog, samo kad si srećan bio više put se s njim razgovarati, onda si se osvjedočio, da u suhom, omršavom tielu plemenito srce kuca. Siromake je od srca ljubio i uviek prigrlio: njegova je kuća uviek otvorena bila, blaga mu desnica mnoge nemoćne utješila; izuči sam on oko 200 ubogih djaka Bunjevaca, kao Magjara i Niemaca. Muž velike izobraženosti, proputovao je cielu srednju Europu; govorio je osim materinskog i magjarskog jezika klasično latinski, njemački, franceski, talijanski, a ponešto i slovački. Posljednjih godina — mislim 1881. uputi se u Hrvatsku, Dalmaciju i Bosnu, Hercegovinu i Crnu goru pohoditi. Ovaj put putuje pod pseudo-imenom, nigdje al nigdje se očitovao nije i oni, s kojima je u dodir došao, ni ne slutiše, da s glasovitim Antunovićem govore. Tako u Zagrebu pohodi historike Tkalčića i Franju Rački, sve prvake političkih stranaka; u Bosni potraži biskupa fra Paškala Vujičića i glasovitog pjesnika fra Grgu Martića, zapoviedajućeg generala i civilnog-gradjanskog upravitelja Desseffy-a, a nigdje se nije očitovao. U Dalmaciji dodje u veliku nepriliku, jerbo ga tamo spozna na kapitulu franjevaca neki redovnik, ali ga za vremena zamoli, da ga ne oda, a to je sve iz skromnosti i poniznosti bivalo.

Pa kao što je uviek ponizno živio, takim se htio i poslie smrti pokazati. Po vlastitoj želji, položeno mu tielo u jednostavan drveni mrtvački sanduk, te u siromaškoj raki uz svoju ljubljenu majku čeka uskrsnuće mrtvih. Značajno je, da je jošte za života zabranio, da mu se ta raka još ni s drvenim letvama nesmije ograditi. Svet je život živio, svetom smrću Bogu se moleć izdane!

Na koliko je obljubljen bio u Kalači, to se je o pogrebu vidilo.

*

Očevidnici govore, da veličanstvenijeg pogreba pored sve jednostavnosti nije bilo u Kalači. Prosti narod, kojeg je najvećim dobročiniteljem bio, na glas je plakao. Svi uredi i zavodi: gymnasija, preparandija, duvne, osnovnih škola učenici, svi su izpratili do hladna groblja velikog prijatelja mladeži.

Spomenuti je vriedno, da novine, koje su ga za života često napadale, o smrti njegovoj sve su pripoznavale velike vrline i krieposti. U vladinom listu „Nemzet-u" krasno, ganutljivo je pisao o pokojniku Edmund Gajáry, zastupnik kalački, a magjarska novina „Báeska", koja u Somboru izlazi, te se zvaničnim glasilom županijske oblasti držati može, zaista veličanstveno se spomenu Antunovića na prvom mjestu, njega „bivšim vodjom", „velikanom" nazove.

Veliki svećeniče! tvojoj uspomeni su posvećeni ovi redci, sa suzama u očima smo pratili tvoj plodonosni život. Moli kod Boga — kuda si polag tvojih izvanrednih krieposti — vjerujemo — već prispio, za tvoj bunjevački i šokački rod, da na duhovnom i tvarnom polju napreduje, da marljiv, napredujući bude, da vjeran ostane uviek sv. božanstvenoj vjeri, Kralju, Domovini, kao što si ti bio!

Kurelčev Agrikola.

Malo se koji hrvatski pisac približio Tacitovu slogu tako kao Kurelac. Tacit je kao i ńegovo stoļeće sapet verigama retorike u starom smislu. Retorika je bila pobrkala granice između pojezije i proze. Tacit je bio po svojoj prirodi zapravo pjesnik, ali pojezija Tacitu kao starinskomu Rimļaninu nije ugađala, pa se dade na historiju. I doista u ńegovu pripovijedańu živo se ističe ńegov pjesnički talenat, više dramatički nego epski. To nam svjedoče ńegove tragedije o Tiberiju i Neronu, samo je šteta, što nam je u prvoj izgubļen najjači naspor tragedije — katastrofa Sejanova, a u drugoj sam konac — tiraninova propast. Prva tri spisa pokazuju neobičnu stilističnu okretnost Tacitovu: u Dijalogu se povodi za Ciceronom, u Germaniji za Senekom, a u Agrikoli za Salustijem. Sasvim je samostalan Tacitov nedostižni slog u Historijama i u Analima. Tacit, čovjek velika pjesničkoga talenta, i mogao je ovako pomnjivo obrađivati svoj slog, jer se drži načela stare historiografije, da piše već napisanu povjest i da samo ispoređuje gotove prikaze.

I u Kurelčevu se pisańu ističe retorično-pjesnička žica, ona upravo podaje ńegovu slogu osobit značaj, koji nahodimo i u ńegovim sasvim naučnim ispitivańima. Kurelcu su bile dobro poznate sve tajne starinske retorike, koju bismo danas nazvali stilistikom, te se obilato služio ńima. To ga je i nukalo na što češću porabu tropâ, koja je ńegovim spisima podala osobito jaku plastiku. Budući ponukan uzorom rimskoga srebrnoga vijeka Kurelac je rado tražio i upotrebļavao arhaizme, koje je vješto umio ispreplesti s narodnim cvijećem. Nije slučaj, što je prevodio govore iz rimskih pisaca, pa i prevodeći Tacitova „Agrikolu“ hotio je narodu upravo pokazati, kako bi trebalo pisati. A pored svega toga vaļa još napomenuti i široko slavensko obzorje, na koje je vazda gledao Kurelac u svojem pisańu, pa će se lako shvatiti, zašto je Kurelcu pošlo za rukom stvoriti slog, kojim se možemo ponositi. Poimence u uzvišenom slogu on je svoje pero izoštrio kao malo koji hrvatski pisac, a to ga je upravo i učinilo podobnim, da vješto prevede

Agrikolu. Bez sumńe slabo bi tko drugi mogao tako uzorno kao on prevesti Tacitove Historije i Anale, u kojima nas piščev slog podsjeća Michelangelove umjetnosti. S pravom je rečeno, da se u ńima više spajaju ideje nego riječi.

Do danas još nemamo potpune ocjene Kurelčeva kńiževnoga rada, u kojemu znatno mjesto zauzima i ńegov Agrikola. Od ovoga je prijevoda objelodańen samo ulomak (pogl. 30—34) u II. kńizi Petračićeve „Hrvatske čitanke" (u Zagrebu 1880 p. 470—473). Ovdje se priopćuje sav prijevod iz piščeva rukopisa i prijepisa za štampu dotjeranoga, koji se nalaze u arhivu jugoslavenske akademije pod signaturom I. a. 105. („Život Julia Agrikole").

1. Starinski je običaj izpričat unukom, čim se bavili muževi slavni, čemu li navicali; a ni naša ga doba, prem za svoje malo da haje, izvrgla nije, kad golema čija i dobrinja plemenita premogla i svladala opačinu (bez koje niti je države velike ni male) slěpu nepravdu i zavist. Nu u naših starih, ne samo što su više sklanjali na dělo spomena dostojno, te i prilika k tomu bivala bolja, nego i umovi slavni, iznoseć med ljude dobrinji spomenik, nikomu se neulagujuć, niti za čim hlěpeć, nitko ih mitio nije do čitave im duše. Veća stran, pisati svoj život, sudili su, da to nije oholija, nego da se uzda u svoje poštenje; i nitko s toga nije zazirao od Rutilia ili Skaura, ni što klevetao. Tako dakle onda, kad dobrinje najlakše niču, tad ih najbolje i c'ne. Nu meni nauměvšu pověd ati život čověka ur mrtva, trebalo je ipak izprike, koje nezaprosih, da mi nije kosnuti se vremen svakoj dobrinji zlobnih i opornih.

2. Čitali smo, kako se radilo o glavi Arulenu Rustiku, što je branio Peta Trasiu, a Herenìu Senecionu radi Priska Helvidia; te ne samo da se razjarili na njih, nego na iste još im i knjige, čim trojaci odabrali čeljad, koja na skupištu i sajmištu spomenike najbistrijih umov na ognju da sažge. Domišljahu se valjda onim ognjem zatrti glas naroda Rimskog, i svobodu savěta, i svěst svega roda ljudskog, te zato protěraše i učitelje mudrosti, i svaku dobru umitju iz domovine prognaše, da uznemogbudeš naměriti se inačto poštena. Veliku odista dokazasmo uztrpljivost; te dočim se viděl o za dobe stare, doklě ga mož' svoboda, tako mi, doklě ga mož' rabstvo, kdě od běde proiskivanja ni što progovorit směš ni počut. I da možeš tako i pozabit kako i obmučat, to ne samo glasa, dali iste nam još i pameti nestà.

3. Sada ga istom malo odahnusmo; i prem da je odmah početkom preblaženoga věka Nerva Cesar gospodovanju svobode priměsio, te Nerva Trajan svaki dan sretju vremen razmnožava, i kdě ne samo želěti i nadati se možeš životu bez pečali, nego i tvrdo o tomu s' uvěrit; ali je po naravi krhkosti ljudske zlo jače nego lěk; te kako tělesa naša sporo rastu, a naglo utriplju, tako i umove ter nauke lakše ih potaptà nego uzkrisì. Uzmi k tomu slast lěnosti iste; er nam se lotrovanje, izprva mrzko, napokon svikuje. Pak za ovih petnajst godin, dobar pedalj kratka nam života, koliko ih neskapà čtopočemu, nu lě ponajbolji s běsnotje gospodarove? Malo ko, recimo, preostà živ, ne iza drugih nego istih nas, čim ga tolika lěta iz sredine života odkrojilo, te mladenci mučke k starosti dolězli, a starci medjaše prihvatili. Ipak mi se neuzgrustì ostaviti spomen prvanjemu rabstvu, a sv'dočbu dobroj česti sadanjoj, ako ga i uzpišem neohvano i bez začina; nu čim je knjiga naměnjena u čast mojemu tastu Agrikoli, nadam se, ako li je nepohvale, da mi bar oproste.

4. Gneiu Juliu Agrikoli, niklu iz roda stara i glasovita, selitve u Foru Juliu, oba su děda bila proskrbnika cesarska, plemići dakle na konju. Otac Juliev, Julie Grecinjanin, reda savětničkog, poznat s nauka vitijskog i mudrinjskog, baš po tomu si dobavio gněv Gaja Cesara. Er kad mu ukazali osvaditi M. Silana, a on nehtio, ubiju ga. Majka mu je bila Julia Procila, počtena kako malo koja. Na nje krilu odgojen i něgovan, dok još bio dětić i doraslić, svemu je izvikao, čemu je čast i čto je kakva prilika; a uhranilo ga od grěha i napasti ne samo, čto je po sebi momak bio dobar i čitav, nego i to, čto mu je Masilja učiteljicom bila, koja mu naukom upravljala, město sgodno, kdě su ga čeljad uljudna po Grěku, a uza to štedljiva po župljansku. Još mi je na pameti, kako mi je sam pripovědao, kdě on za prve mladosti življe bio prionuo uz mudrinju, nego li se podobi Rimljaninu, te još savětniku, nu da majka razborita duh mu uzpregla goreć i praskav. Nije čudo: um visok i strmovit trgao za onim, čto je lěpo i hubavo, za slavom, čto je golema i uzvišena; nu ga je u tom bio više iskren nego šegav. Poslě ga razum i godine ulagodile, i čto je najteže, u tomu je uspio: da mu mudrost nije šenula.

5. Rat i oružje najprvo je svikao u Britanii pod oči Svetoniu Pavlinu, vojvodi žustru i trezvenu, i ovaj s počte svojim ga odabrao suložnikom. Nit se u Agrikole onako pusto, po navadi mladićev, vojevanje provrglo u lastovanje; ni s toga, čto kolěnik bio,

on se zato ulotrio ni razbludio, ili kojekud pohodio, naučit mu se čega ili nenaučit; nu je nastojao razpoznati krajeve, upoznati se s vojskom, od věštijih čtogod prihvatiti, za onimi s' povesti, čto su bolji, hvalisavo s' nezaticati, ni rad straha iodčega s' odbijati, te ratujuć da bude i predljiv i prionljiv ujedno. Ni ga bì prvo kad Britania u takvoj muci i neprilici, nit se ikad tako ukolebala. Stare vojnike pobilo, selitve požeglo, vojske pohvatalo, jednom se ga pobij, da obladaš, a drugi put, da glavu izneseš. I prem da je drugi tuj promišljao i upravljao, te sva oblast i slava, čto je krajina opet zadobita, dopala vojvodu, nu se mladenac tom prilikom uhitrio, uvěžbao i razbadrio, te na srdcu rat mu ukresao oganj slave junačke, neprilične za onakih vremen, kdě, kako si vrstniji, svaku ti na zlo tumače, niti je komu manje velika se glasa plašiti nego zla.

6. Pošad indi u grad, da prihvati službe, zaruči se s Domitiom Decidianom, čeljadetom roda světla. S ote mu ženidbe, prem da strmitelju na čto veće, pribude i dike i snage. Živěli su u slozi divnoj, uzajmice milujući se, jedno prepočitujuć drugo; samo da čim je grěšnija žena zla, tim je dobra pohvalnija. Dopala ga Asia, da bude poreznikom uz naměstnika Salvia Titiana. Nepodmitilo ga ni jedno ni drugo, prem da krajina bila bogata, te za izjelice nikad bolja; a i naměstnik, bud na koju nespor lakomiju, volje bio svaku mu oprostit s draga srdca, samo li se i on uzajmice ogluši na bezzakonje mu. U kući mu s' rodila dći, da mu bude s nje pomoć i veselje, er koje vrěme prvo biaše izgubio sina. Skoro zatim provedè iztiha i na miru sve ono vrěme, za kojega bio poreznikom, poslě kolěnikom sebarskim, pak kolěnikom godišnjim, poznavajuć vrěmena Neronova, za kojih se lotriju cěnilo, da je mudrost. I dok načelnikom bio, sve tako se vladao i mučao: er ga nebiaše dopalo sudit. A čto su igre i suete službene, udario je srednjim putem, ni sporeć ni prosipljuć: er čto je ko dalje od razkoš, pobliže dobru je glasu. Kad ga poslě Galba odabrao, da božnicam priloge progleda, čto pomnjivije sve proiskav učinì, da ničije ruke svetinje koje taknule se nisu do Neronovih.

7. Ono lěto zatim težka je rana zaděla to njega to kuću njegovu. Er brodovi Otonovi kojekud se skitajući, čim ga po dušmansku napadahu na Intemeljane, pleme Ligursko, majku Agrikole na nje selih ubiše, ter ta sela i veliku čest otčinstva ugrabiše, čto je uzrok krvi i bio. Čim je dakle Agrikola spěšio, da majku sahrani, zatečè ga glas, da se Vespasian za carstvo hvata, te se odmah pribije uz njegovu stranu. U početak je gospodovao

i gradom upravljao Mucian, er je Domitian vrlo mlad još bio, te od otčeve sretje ugrabio samo razuzdani život. Mucian pošalje Agrikolu, da sakupi vojsku, i kad vidjè, da ovaj to obavio počteno i ostro, izruči mu puk dvadeseti, koji dugo biaše oklevao, da prisegne; er se govorilo, da je predšastnik nešto mutio, tako da istim poslom světničkim odveć je silovit bio, te se ga plašili, a ni posal načelnički u red ga spravit nemogao, nezna se, sa svojega li duha, il s onoga u vojsci; te tako njega izabrali naslědnikom, a zajedno i osvetnikom, i po rědku iukoga uzprezanju i směrnosti svojoj volio je, da ko pomisli, da poslušne ih zatekao, nego u posluh doveo.

8. Tad je upravljao Britaniom Vetie Bolan s lěpa i mirovitije, nego li krajina tako surova tog dostojna biaše, er mu je Agrikola ustavljao silu i nedao plamenu, da prehvati, umijuć on posluhnuti, te navikao ono, čto je počteno, udružit s onim, čto je koristno. Doskora zatim dopao je Britaniu Petilie Cerial, čto bio větjnik. Ko je čto valjao, nastalo mu prilike, da pokaže. Izprva je služeć pod njim bilo muke i stradanja, nu doskora te dopalo i slave. Kděkad on izruči koju hrpicu, da vidi, pak dobro li izpalo, vojske i više. Nu se nikada zato Agrikola slaveć preuzeo, nego svu sretju odbijao na onoga, čto je začeo, dakle na vojvodu. I tako valjan sa posluha, a sa stida nehvastav, niti mu je ko zavidjao, niti on bez slave ostajao.

9. Kad se sa posalstva u puka bio povratio, Vespasian ga med starešince primio; te mu poslě izručio krajinu Akvitaniu po dostojnosti od najprvih i sjajn[u]: to upravljati ju, to i nadati se, da bude větjnikom, na čto ga i naměnio. Misle mnogi, da umovi vojnički nisu tankoviti, er da stoborska pravica, neplašiva i krupna i rukom se pomažuća, neumě hitrovati na sudu. Nu Agrikola, po razboru svom' naravnomu, još i med onimi, čto togu nose, sudio je lahko i pravedno. Nu da razdvojimo u njega vrěme, kad je radio, od onoga, kad se odmarao. Kad bi to zahtěvao sajam ili sud, tuj ti ga ozbiljna, pomna, oštra, a kdèkad i mehka; čim bi službu ovršio, poglavaru ni traga. Niti je on bio kada tužan, ni drzovit, ni lakom, i čto je vrlo rědko: obhod prijazan nečinio uštrba gospodstvu, niti ga zato manje ko ljubio, čto je bio oštar. Napomenuti u tolika čověka, da nije primao mita i da mu ruke svakda ostale čiste, bilo bi povrědit mu dobrinje. Ni dobra glasa, za kojim se kděkad i dobra čeljad povode, iskao nije, bud kojom hitrinom bud iznašajuć dobro svoje na vidik: er niti se je takmio

sa svojimi drugovi, niti se pregovarao sa proskrbniki: predobit ih mnjaše da je bez slave, a predobiven ostat sramotno. Tu rabotu on obavljao ne posve tri godine, poslě ga odonud pozovu očekivat, dok ga načine větjnikom, svi se domišljajuće, da ga dopane krajina Britanska, nije, kao da je on o tomu čto prosuo, nu jer se svakomu vidjaše pravo. Nije glasu svakda bit lažljivu: kděkad i pogadja. Za dobe, dok větjnikom bio, meni, tada još mladu, dćer je svoju zaručio, na svako dobro priličnu. Poslě toga ju udomio. Čas zatim izruče mu Britaniu, pridav k tomu svetjeničtvo mostarsko.

10. O narodih i pologu Britanie, o čem' mnogi jur pisci spominjali, neprogovorim s njimi se nadticat, nu er su ju tad istom spokorili. Ob onomu dakle istina sad progavaraj, o čemu se prvo, dok se nedoznalo, mnogo koječta šaralo. Britania — od svih otokov, čto ih Rimljani zapoznali, najveći — razastrla se nad Germaniu, sa zapada nad Španjolce, Vlasi joj se priziru sa juga, a sa sěvera tamo zemlje dalje nejma, nu joj more, čto ga tuj puklo na široko, krajeve obija. Oblik sve Britanie knjigočije najzborniji, Livie od starijih, a Fabie Rustik od mladjih, prispodobili su odugu bljudu il prosěku. I jest podoba takva s ovopol Kaledonie, te s toga se razišao glas o čitavoj. Nu prostor zemalj bez kraja i konca, čto se otisnuo prema obali skrajnjoj, ušiljio se poput zagvozda. Ove bregove najozadnjijega mora tada prvi put Rimski su brodovi oplovili i potvrdili, da je Britania otokom, te još odkrili i posvojili ostrova donle nepoznata, čto ih zovu Orkade. Razgledala se i Tule, čto ju dosad sněg i zima zameli, nu more brodarom lěno je i težko, te pričaju, da ga ni větrovi razigrat nemogu, mislim, da zato, čto su zemlje i brda tanko porazsejana, a s njih zlo se vrěme i prikuplja, pa duboko i věkovito more, te sporo se mož' uljuljati. Narav i plimanje velikoga mora proiskivat niti je ova knjiga naměnila, a i mnogi o tomu su pisali, nu to samo pridam, da se nigdě more tako nerazvalilo; da se mnoge bistrine tud prometju; da uz breg nit je plime ni osekli, nego da je zemlju kao zateklo i opasalo, te i brda joj i vrhove kao pogruzilo.

11. Inače ko je Britanii prvi težak bio, il domaći sin ili prišljaci, o tomu oni, kako svi surovci, malo čto znadu. Po tělu struka su razlika: po tomu i sudi. Er ridja kosa onih, čto su po Kaledonii, ter udesa im golema potvrdjuju, da potiču od Germancev. A Silurac zaruděla lica i kudravi vlasi, te Španjolska im nasuprot dokazuju, da su stari Iberci tamo se premakli i te strane zalěgli.

Oni, čto su Vlahom bliži, ti njim nalikuju, bud po sili sěmena, bud i po tomu: čto sunce i zrak, ako se zemlje i razvrgle, jedan im struk dali. Nu jedno uz drugo prilika je pomislit, da su Vlasi susědno ostrvo osvojili. Věra im je sl·pa pověra. Po jeziku mnogo nadaleko nisu. Namamiti koju pogibelj svaki je drzak, nu odbiti ju, kad hrupi, plašljivi su svi. Nu su Britanci ipak žeštji, er se nisu po dugu miru umekšali. I Vlasi bo, kako dočusmo, bili su bojnici na glasu, nu uz dangubu obišla ih lotrija, te sa slobodom i junačtvo ih minulo. To snajdě i one Britance, čto su odprva predobiveni, a oni drugi su takvi, kô čto biše Vlasi.

12. Sila im je u pěšaku; kděkoja plemena i na kolih vojuju, i tim je cěna veća; obično zaštitjenik za štititelja. Negda su slušali kraljeve, sad se po knezovih sve razvrglo na strane i prijateljstva. Nit se ičim bolje okoristismo, vojujuć na te hrabre čeljadi, nego tim, čto u slogu nepristaju. Malo kad dvě tri župe da se sprave ujedno, kako da odtisnu bědu, čto na svih ide. I čim tako svaki za se vojuju, svi ga propadaju. S magle i daždjev vrěme u njih grstno, nu zime ljute nejma. Dnevi su im duglji nego kod nas, noći bistre, te na dnu Britanie posve kratke, tako da od sumraka do sutona vrlo je na těsno. I kad oblaci nesmetaju, viděti je, govore, laskot sunca i obnoć, te da ono ni ponire ni iznire, nego istom minuje. Valjda zato, čto na kraju zemlje plosnina, pak nije odkud sěnu se ostrmiti, te nebude mraka, a noć zalězla med zvězde i vedro. Zemlja oliš masline i trsa ter inoga, čemu je nik po zemljah toplijih, svakim je žitom rodna i plodna. Sporo zrije, a brzo proklija. Obojemu taj isti je uzrok: mnogo je vlage i po zemlji i po zraku. Ima Britania i srebra i zlata i još druge rude, za koju se boj bije. Ima i bisera u moru, nu je taman i olovinjast. Neki se domišljaju, da zato, čto ga neumiju pobirat, čim ga u crvenomu moru odliplju sa stěne živa i još dišuća, a u Britanii onda ga istom prikupljaju, pošto ga odpralo. Nu ja ga lakše uzvěrovah, da je biseru čega ponestalo, nego nam lakomstva.

13. Britanci drage volje i u vojsku davaju i platjaju, i sve drugo, čto carstvo išće, ovršuju, samo ako im nebude krivice, er je tako lahko neprebolěše, čim su pokoreni do posluha, a ne još do rabstva. I o prvomu Rimljaninu, pokojnom' Juliu, čto je prvi s vojskom u Britaniu ulězao, prem da je sretnim bojem narod uplašio i obalu prihvatio, ipak prilika je reći, da ju potomkom pokazao jest, ali neizručio. Na to ga nastanu domaći ratovi, i prve glave trgnu oružje na državu, te i kad se umirilo, dugo se za

Britaniu nepominjalo. Čto je August světovao, to je Tiberiu zapověd dakako! Nu je poznato, da je Kaligula oko toga navijao, Britania da se uzme; nu on ako s jedne ruke ćudi je bio naumljive, to sa druge opet i kajalica brza; a i silno mu se namaganje na Germance iztaštjilo. Pokojni Klaudie on je to začeo, er čim je prevezao pukove i vojsku, čto je u pomoć, udruži u gospodstvo još i Vespasiana, te je odmah sve na bolje zaslutilo. Predobiše tamo nekolika plemena, kralje im pohvataše, a sretja na Vespasiana prstom pokazà.

14. Najprvo tamo postave Avla Plavtia, čto bi nekda větjnik; iza njega Ostoria Skapulu; jedan i drugi ljudi od rata; te doskora onu čest Britanie, čto je najbliža, pokroje u krajinu. Nasele tamo i stara vojnika. Nekolike župe izruče kralju Kogidunu (i taj sve do naše dobe ostao najvěrniji), er je to već stari običaj, čto ga je narod Rimski poprimio: da mu kraljevi budu orudjem rabstva. Poslě je Didie Gal ono, čto prednjaci stekli, održao, i samo nekolike obrovce dalje pomakao, jeda steče glas, da je učinio više, nego bio dužan. Didia izměnio Veranie, nu za lěto dan umre. Iza njega Svetonie Pavlin za dviuh godin sretno je vojevao, nekoja plemena podložio, i vojsku po stoborih umnožio. Na to se pouzdav nasrne na ostrovo Monu, odkud pomoć prihodila odmetnikom, te se za njegovimi ledji ono sbivalo, čemu on priliku zadao.

15. Jer čim posal otišao, Britancem odlahne na srdcu, te uzmu razpravljati, koja ga li nije nevolja s rabstva, i svaki svoju kazivati i tumačiti, te se uzajmice podžizati: „Nije ti ga kud ni trpěti, ako nismo radi, da nam toga i više naprte, da se ga nanosimo, kad nam se hotje. Imali smo prvo po jednoga kralja, sada nametju dva: poslanik krv ti izpija, a proskrbnik tvoju muku grabi. Il ga oni složni il nesložni, po nas zlo svakojako. Jedan ti ga čini silu i sramotu po satniku, a drugi po svojemu cafu. Njihovoj lakomosti, njihovoj pohlěpi ničta se neotè. Ćto ti ga više koji uzme, to im je junak bolji; te nam sad jadnjaci kuće preotimlju, děteu odvlače i momke u vojsku pobiru, kao da umrti za domovinu toga baš neznamo. Ta čto je njih ovamo i prešlo, da malko razbrojimo, čto je nas? Tako čineć i Germanci jaram otresli, a nebrani ih more nego samo rěka. Pak ako se njim hotje vojevati za to, čto su lakomice i izjelice, to mi i bolje da se pobijemo, jer nam je stalo za domovinom, za ženom i rodom našim. Nije straha, da ga i oni neodmaknu, kao čto im je i Julie odmakao, samo mi budimo, kako su nam i stari bili. Te ako nas i

uzbiju jednom ili dvaš, zato nepredajmo: sirotinja svakda žeštje napada, a i borac je tvrdji. Ta milo nas je već istim bogovom našim, čim na drugom nekdě otoku to vojvoda to vojska mu boravi Rimska. Pak čto je najmučnije bilo: evo nas već i u dogovoru, a zateći se od njih na njemu veća je napast nego vojevati".

16. Tako se uzajmice podgovarajuć — pod Boadiceom, ženom kraljevskoga roda (er u njih, kad je vojna, to mužko to žensko sve jedno) svi pristaše uz rat, ter goneć vojnike po obrovcih razsijane, i predobiv stražare na oružju, napaše na selitvu istu, srdce tobože rabstva. Nit onako ljuti, kad predobili, ikoje strahote ominuli, koju surovci činit navikli. I da Pavlin, odmetu se dočuv, brže nepriskočì, Britania odè; nu s jednoga boja sretna, čto ga imao, opet im bì iznovice navicati jarmu. I odsad ponajviše oružje bi nosili, bud čto se bili odvrgli, ili čto se koji njih plašili posla posobice. Čim Pavlin, inače vrstan, bude osorljiv prema podložniku, te, i svoj osvetnik, s ljudi ga uzeo odveć nemilo, pošlju Petronia Turpiliana, tobož uprosljivija: er nezna, čto ko počinio, i zato ga lakše umekšat. Te ovaj, kad izmirio, čto bilo, niti čto počimljuć, izruči krajinu Trebeliu Maksimu. Trebelie mlitavac, čto rata i neokusio, održà krajinu po tomu, čto bio svačija priklonica. A i surovci, počto ih grěsi zamamili, omekšali i s našimi se mirili. Nu i ratovi su domaći, čto nastali, tu mlitavost ponekle mogli izpričati. Ali je s toga nikla nesloga, čim se vojnik, čto je viknuo ratu, plandujuć razprokšio. Trebelie běžeć i kojekud se krijuć gněvu vojske izmačè, nu sramotan i ponizan opet joj se nametne. Nu kao da se pogodili: vojska da čini, čto ju volja, a vojvoda da ostane zdrav i čitav, — te ga buna krvi neprolila. A baš ni pod Vetiem Bolanom, čim ratovi domaći još i sad trajahu, Britanie mnogo nestezali. Prema neprijatelju ta ista mlitavost, a u stoboru taj isti prkos. Samo čto na Bolanu krivice nebilo, niti ko na njega za kakvo zlo dělo zamrzio, te bi ljudi više ga milovali nego uglédali.

17. Nu čim uza vas koliš světa Vespasiana dopala i Britania, odmah ga nastaše veliki vojvode, vojske odabrane, a vragovom srdce klonù. I zadadè straha Petilie Cerial, kad udario na župu Brigantsku, o kojoj glasaju, da je, čto je god krajine, u njoj najviše ljudstva. Mnogo se je putij s njimi pobio i dosta krvavo: sve im gotovo strane zavojštio, te ih predobivao. I da ga je dopao naslědnik ini, čto Julie Frontin, razori mu vaskoliki glas prisluge njegove; nu ovaj (u koliko se smělo) veliki muž, čim breme toliko

slave na njega spalo, lěpo ga održà, te dobì na oružju Silure, pleme ratno i krěpko, premogav to li mužastvo protivnika, to li nesgode krajev.

18. U tomu je stanju sretje nejednake, gotovo pod jesen, Agrikola Britaniu zatekao, kad ur vojnici o pohodu kakvom nemisleći nizačto se više nebrinuli, a suparnik na priliku odgadjao. A nečto ranije nego on prispio, Ordovičani ono krilo, čto na njihovoj medji vojevalo, malo ne sasvim bili smlavili. S ote dobre im kobi sva se krajina bila pouzbunila; a neki, prem da jesu htěli rat, i junačtvo im pohvaljivali, ipak su mislili, da treba još počekati, i novoga posla proučiti. Nu Agrikola, prem da je lěto bilo već minulo, da mu bila vojska krajinom raztrešena, da je vojnik prě dobe već počivat uzeo, i sve kasno i nepogodno bilo za onoga, ko misli ratovati, te i nekim se vidjalo bolje města čuvati, koja su sumnjiva, — ipak je naumio sretju pokušat; te skupiv vojsku pod horugve, a pukove razrediv, i sa nečto pomoćnikov, čim ga Ordovičani u ravnicu nesměli, on glavom pred jatom, da ni drugih nebude strah, naperì voj lěpo uz glavicu. I kad malo ne cělo im pleme poklao, znajuć, da glas nesmě ostiděti, i da prvom sretjom mnoge mož' uplašiti, naumì osvojit ostrovo Monu, čtono spomenuh, da ga Pavlinu, kad ga otimao, ostavit biaše, er se bila sva Britania na noge podigla. Nu čim se tvrdo na čto isto opremili nebiahu, tu ga sad nebude brodov, vojsku prevezti. Nu ju prevezè krěpkost domišljatog vojvode. Uzme ponajbolje od pomoćnikov, čto su znali za gazove, te uměli plivat po njihovu, upravljajuć to sobom, to oružjem, to konjem: ter uprtnice na stran, tako iznenada vodom uzploviše, da protivnici zabušeni, čim ga očekivahu to sprave, to brodove, to more, najedanput pomisliše: da, čim ga oni tako vojuju, ničta im težko i neuzmožno biti nemože. Kad oni tako mir zaprosili i ostrovo predali, stadoše Agrikolu na vas glas dizati i veličati, čto ga je, unišav u krajinu, volio se mučiti i stradati, nego se, kako drugi, širiti i koga na veliko dočekivati. Niti se Agrikola s toga, čto mu sretja prispěla, ičta ponosio, a ni htio, da itko pobědom ili pohodom prozove, čto ih predobio i uzpregao. Tako ni pisam, lovorom okitjenih, pisao nije. Nu čto se on više glasa klonio, to je veći narastao, er se domišljali: čemu li se on u napredak nenada, kad o veliku tako muči.

19. Inače znajuć krajičnikom za ćud, a s tudje štete dokučiv, da ga oružjem ničta neopravì, čim krivice traju: tvrdo je naumio ratovom podsěći koren. Počimljuć sobom i družinom najprvo je

svoju kuću u red spravio, što za mnoge nije lakše, nego vladati krajinom. Nije dao slugam ni svobodnjakom, da ruke u državu zametju: nije gledao prijateljstva, ni slušao preporuke ili molbe satnikov za kojeg' vojnika, nego, koji bi valjao, na tog bi se pouzdao. Doznavao bi za svaku, ali nenakazao svake. Malo li ko pogrěšio, to mu oprostio, nu za veliko uzeo ju oštro. Više putij nebi ga ni nakazao, nu mu je bilo dosta, da se kaje. U službe i uprave volio je postavljat onoga, koji ostane prav, nego da sudi onomu, koji bude kriv. Pobiranje žita i datje narod je lakše pregorio, što ga nije jedan davao više nego drugi; a ukinuo je koješta, što se bilo uvelo, samo da se može narod globiti, te mu je to više dodijalo nego ista datja. Tako mu ga trebalo izčekivati pred žitnicami, dok ih neodpru, kupovati žita i bez nevolje, a platjati ga po što po to. Još bi potěravali župljane u krajeve daleke i po stranputicah, da prve zime u kojekakve zabiti, kud ni puta nejma, žito svezu; er bi se malo njih okoristilo, da ga pri ruci bude.

20. Ugušiv sve to odmah prve godine, mir na velik glas izišao; čim se ga prvo bud s nehajstva il grdosti vojvod, neplašili manje nego istoga rata. Čim se zalětilo, a on kupi vojsku, često med vojnike zalazi, one, što biahu čedni, pohvaljuj, a pljačkare zauzdaj, stoborišta sam razvidjaj, močvare i dubrave sam prohodi, suprotnika smirom zadirkuj, te iznevarce na njega nasrnuv sve mu poharaj, i dobro ga skleptav, opraštajuć, na mir ga zamamljuj. Tako mu postupajuću mnoge župe, dosad s nami se takmivše, taoce mu poslavše odsad zub pustiše. Ote župe, tako ih poslě stražarami i obrovci ogradismo pomnjivo i mudro, kako nijedne česti novlje stečevine Britanske.

21. Druga je zima prohodila mirom bez ikakva žackanja, te se njom zdravo okoristili. Er da se ljudi raztrkani i divlji, te zato baš i ratni, privedu na mirovanje i na lastovanje, stanu ih to ljudi to poglavari nagovarat i pomagat, da grade kuće, hramove i sajmišta, pak bi uza to žurne pohvaljivali, a trome pokarali. Te tako s nevolje jedan uzmu naticati se s drugim. Sinove knezovske uzelo nastavljat na umitje gospodske, te preuznosit glave Britanske nad Vlaške, nebi li oni isti, što malo prvo o jeziku Rimskom ni čut nestiahu, još i větijstvo poželěli. S toga i nošnja naša ostà diěnom, i tóga uzela mah. Malo po malo sišli i dalje, te ih skvarenost posve razbludila i razpregla; tuj ga trěmovi, tuj kupala, tuj gostbe

sredjene što sputnije. Što su blune, ti su govorili, da je to pitomija, a, s dobre česti, išlo je na rabstvo.

22. Tretja godina vojevanja nova je plemena odkrila, čim do blata Tavskog sve narode satrlo. Zato neprijatelj strahom poplašen vojske naše, prem da izmučene nemilim vremenom, podraživati nesmio, te nam je bilo kad obrovce podizat. Upazili su věštaci, da ni jedan drugi vojvoda tako mudro sgodnih měst neobirao, i da obrovca kojeg, što ih Agrikola naměstio, niti je kada oteo dušman, nit ikada koji ostao pust, budi s ugovora budi sa běžanja. Napadalo se često, a da nebude neprilike, ako ih obastru, dobivali su hrane za svu godinu. Te tako se nije bilo čega plašiti zime i svaki se uzdao u se; čim suparniku niět neopravivšu srdce padalo, er ga bio navikao štetu lětnu izpravljati sretjom zimskom, nu sad ga gonili to lěti to zimi. Nit je ikada Agrikola, pohlepan, tudje slave prihvatao: satnik ili nadstojnik imao je svom' junačtvu svědoka pouzdana. Govorilo se, da je bio ogrutan, kad bi koga karao; nu kako je bio uljudan uz dobre, tako je uza zle bio zlovoljan. Nu njegov gněv brzo bi se izpario, nit se bilo komu plašiti, da nije podjamnik ili podmuklica: volim koga i uvrědit, mislio je, nego biti kivan na njega.

23. Lěto, što bilo četvrto, na to uložili, da uzdrže, što su prihvatili. I da je podnosilo mužastvo vojske i slava imena Rimskog neprodirati dalje, do nekoga konca ur biahu domakli; er dvě drage morske Klota i Bodotra s plime i osekli obojega mora tako se strahovito ur zatisle i usunule, da ih sada samo prostorac vrlo těsan razstavlja. I tuj se stražare porazmetale, a svaki se zaton obližnji prihvatio; a vraga otisnuli prěko, kao tobož na ostrovo drugo.

24. Petog lěta vojevanja, i prvi put po moru s vojskom se prevezav, s nepoznati doslě plemeni često se borio i sretno ih premogao. I na onu stranu Britanie, što je prema Hibernii, vojske opremio, ne sa straha, nego dapače s nekog' očekivanja, čega li onda ne bi, kad Hibernija — što je lěpo med Britaniom i Španjolskom, a ni moru Vlaškomu sa ruke — onu bi čest carstva, ka je najsilnija, směsila ju i skopčala, jedna drugoj u korist. Uzmeš li ju, kolika je prema Britanii, tešnja je; nu ostrova našega mora preuzhodi. Zemlja i zrak, ćud i obikva ljudij gotovo sve isto kako i u Britanii. Bolje im se sa trgovine i obrtnikov razaznalo za pristane i podoline morske. Agrikola bio, kao s prijateljstva, u sebe prihranio nekoga kraljića njihovoga plemena, kojega, kad se narod

uzmutio, protěrali; te ga bio naměnio, da mu se desi uz priliku. Od otoga slušao sam često, da s jednim pukom i sa nečto pomoćnikov težko nebì svladati i podložiti svu Hiberniu, kolika je, i da s toga bì koristi i glede Britanie, kad bi svudaj Rimsko leh oružje sagledala, i svoboda joj susědova s očiu se skinula.

25. Onoga lěta, kad mu redovanju nastala godina šesta, uzė Agrikola one župe u pamet, čto su onostran Bodotre, čim se razmogao strah, da se nepodignu sva plemena, čto su ozgor, i da im vojske nestanu po dušmansku prohadjat. Dadė indi zapověd, da se sve luke na moru brodovi proišću. Agrikola je prvi svoju silu njimi umnožio, i dično su ga družili; te bi često, čim se rat začeo i po kopnu i po moru, u stoboru istom pěšak i konjanik i pomorski vojnik, uz veselje i obilje, svaki njih svoje dělo dizali i slučaje svoje, prilikujuć po vojničku hvastavo jaruge i dubrave gorske zlu vremenu i strahotam uzbujanja morskog, dušmana kopnog, gdě je predobiven, běsnomu moru, gdě je spokoreno. Razabralo se od sužanj, da su se Britanci, kad su viděli brodove, kao zablenuli; er je zadnja zaklonica — čim ih more izdalo i tajnu, čto ju imao slablji, prokazalo — sada im se pregradila. Narodi čto su po Kaledonii, sve se diglo na oružje, s velikom pripravom, a glasom još većim, kako već biva, kad se za čto pravo nezna; raznesli, da se to na vas mah napada; te pridali još, da već i obrovce otimlju, jeda bolje poplaše. A plašljivci, kao neki mudrijaši, opominjahu: da nije druga, nego zamaknut onkraj Bodotre, i da je bolje s mira otići, nego iztěranu biti. Kad on zatim doču, da misle nahripiti razvrženi na nekoliko klubak, pak jeda ga dušmani, poznavajući města, neobkole, čim ih bude više, — to ga i on podjė, razděliv vojsku na troje.

26. Kako dušman za to dočuje, odmah si ju promisli na ino; te kad bude u noć, svi ukup nasrnu na puk deveti, čto je bio najslablji; te počto stražare, sanjive i trepetljive, posěku, provališe. I čim u stoboru istom već se klali, Agrikola po uhodah dušmanu za lazove razabrav, podjė sustopice za njim, pak zapovidjė konjanikom i pěšakom, čto je imao, najhitlenijim, da se zaždenu lěpo za ledja hrvačem, te onda složno svi da zavrisnu. Kad al gle to zora, i horugve zablisnuše. Te čim se tako Britanci, s napasti dvoje, kao lecnu, al ga zatim Rimljanom srdce se naměsti, pa čim se prvo spasavahu, sad se u slavu razmahnuše, te ga oni sad napadoše; i u těsnacu pri dvari boj se zametnù uprav grozovit, dok ih god nerazbiše, čim se obe zaticahu vojske Rimske: jedna, da dokaže

pomoć, ku je prinesla, a druga, da joj je netrebalo. I da se běgunice nezakloniše za berege i dubrave, tom se pobědom vas rat okonča.

27. Vojska tim se ohrabrivša i na glas izišavša ničemu ni pomisliti nedà, čega ona uzmogla nebi; te uzè žamorit, da je svom Kaledoniom prominut, te boj za bojem bijuć, toj Britanii kraja već i vrha doći. A oni, što ga malo prvo na oprezu biahu i mudri, iza dobre sretje sad izprěka obreli se skočni, te zinuli navelike. Uz vojnu ote svakda je nesgode: sretju svi učitaju sebi, a nesretju na jednoga svaljuju. Nu Britanci nepripisujući te dobiti mužastvu vojske nego dobroj prilici i umitji vojvode, od svoga ponosa neodgodiše, nu su junake oboružali, roblje u sběgove zamakli, zborovi i žrtvami urotu posvetili, te se tako s obiuh stran razišlo srdca razdražena.

28. Istoga lěta zastava Usipljanska, popisana u Germanii, a opremljena u Britaniu, od děla neuztrgli grozovita i upametljiva. Poubiše satnika i one vojnike, što ih u svaku šaku uturilo, da inih obuče redu i na ogled im budu te upravitelji; pak uzidjoše na tri plavčice Liburanske, krmnike na to prisilivše. Nu kad o dvojici njih posumněli, te ih zato ubili, po čudu se někom uz jednoga leh provezoše krmnika. Nu čim bi to ovdě to ondě pljačkali, a Britanci svoje branili, nije moglo biti bez boja; te sad predobi sad izgubi, do tolike napokon dospěše nevolje, da su izprva svoje slabiće, a poslě po ždrěbu ljude pojidali. Pa kad Britaniu oplovili, neumijuće krmičat, plavčic se ohajali; iza toga ih Svevljani, a neke poslě Frižani uzeli za lupeže, te ih uhvatili. Pokděkoje njih i prodaše, te s ruke u ruku stigoše i do naše obale, kdě se istom vas taj čudni dogodjaj pravo razvidio.

29. Početkom lěta Agrikolu zaděla rana u kući, čim je izgubio sina, što mu se bio pred godinom rodio. I taj slučaj niti ga je on podnosio kako veća čest onih, što se grade žestoki, niti je žalio i naricao po bablju. I u toj tuzi još isti rat bio mu lěkom. Poslav dakle brodove napržd, što pljačkajuć kojekude mnogo pustoga straha da zadadu, i opremiv vojsku, kojoj udružio najhrabrije Britance, i što s duga mirovanja ćud im bio proučio, — te stižè do gore Grampie, koju protivnik već biaše priklopio. Er Britanci, zadnjim bojem još nepokoreni, niti se ičemu nadajući, van osveti ili rabstvu, pak i uputjeni jednom, da obćenitu pogibelj slogom je razbiti, — po porukah i uvětih svim se župam sile tamo slegle i primamile biše. I preko trideset tisuć oružanih oko jur zagledalo;

i još omladak vrvljaše; pak i oni, u kojih starosti još ima sirove i zelene, te s kojih glasovitiji ratnici svaki svoju diku iznosio, — kad al izmedju više njih vojvod jedan, čto biaše znamenit to rodom to junačtvom, Kalgak po imenu, pred nalogom, čto rat izvikivala, ovako, vele, da ga sprogovorì:

30. „Sve čto više mislim o nevolji našoj i vojni našoj, sve to više srdce mi govori, da današnjim danom i slogom vašom svoj Britanii svoboda osvane; jer niti vas je koji rabstvu navikao, niti zna, kamo da běži, a nije ti ga kud ni na more sada, čim se primiču brodovi Rimski. Tuj dakle nejma drugo do boja i oružja, čto je i onako junaku najpriličnije, te istoj rdji sada najkoristnije. Ta i prvo čto je bilo sretna i nesretna boja kojekakva sa Rimljani, uz naših ga rukû pomoć i biaše, na nas se ozirahu; a to zato, čto med svimi sinovi Britanie mi smo najplemenitiji, te shovljeni u nje nutrinji, a nezirkajuć dolě na rabujuće primorje, da bi samo oči, tudjim se gospodstvom natrunile nisu. Mi, čto smo na nuglu světa i svobode, isti nas je zakutak ovaj, krilo ovo dosad obranilo, te nam se glas od njih oteo; nu sad im se eto raztvorì i zadnji kraj Britanie. Čto još nezna, kakav je, to je lakomcu najsladji zalogaj. Iza nas već naroda nejma. Čto je dalje, to je slap i kamen, ili, čto je i gore: Rimljanin. A njegovoj oholiji nitko se neizmačè, ponizio se ti i skrotio koliko ti drago. Pak kad svu zemlju grabeć obišli i razkopali, te im ponestà kopna, — to sad po moru ištu. I ako dodju do koga, da čto ima, tomu otmu, a ko nejma, tomu gospoduju; te im ti podao istok, podao i zapad: ni toga im dosta nebì. Ta oni se polakomiše na svega světa bogatiju istom k'o i golotinju. Zato ukrasti, i ubiti, i oteti, sve im to prohodi pod imenom carstva, a kad golu pustinju kdě ostave, to im je mir."

31. „Čto može biti komu draže od svoga děteta il rodjaka? nu ih nam u vojsku pobiru, te ti služe ni sam neznaš kdě ni koga. Sestra naša ili žena ako sramoti uteče, dok je rata i napasti, neutečè vragu, da je neoskruni, kad se on doskita kao gost ili prijatelj. Čto je našega blaga i imetka, to nam sve u namet odè, a lětinu za se skupljaju. Još i to: i ruke nam i tělo izmučiše, er hotje, da im šume krčimo i berege sušimo, te nas uza to još psuju i bičevi biju. Rodjenoga sužnja kad ko kupi, to ga i hrani; nu Britania tužna, ona svaki dan i gosu svoga da kupuje, i svaki dan ga nahrani. Kada nov sluga u kuću dodje, to je on svačije ruglo od čeljadi: tako ti ga i nam, da budemo ruglo svim ostarělim slugam ovoga světa. Nu kud im u nas njive ili rude kakve ili luke na

*

moru, da im rabotjemo? Pak je i to: čto ga je gospodar, nemili ga, da mu je podanik odviše junačljiv, ni da svojim bude uzdanikom. Ta s toga jur, čto smo im daleko, i čto smo ga ogradjeni, te na manjemu strahu: s toga već u njih sumnje dopadasmo sve to veće. Kad vam oni dakle nikad neoprostiše, to svaki vas srdcem sad uzplani, to vi, kojim je do glave, to vi, kojim je do slave. Ta nije tomu ni davno, čto se bili podigli Briganti; da bi za kim, nu za ženom: i sve im selitve popalili i obrovce oteli; a da budu malko bolje za sretjom prionuli, otresoše jaram. A mi, koji smo zdravi i čitavi, te se nedamo, a s onoga, čto učinimo, pokajat se nemislimo, mi odmah u prvomu boju da im nepokažemo, kakve si je Kaledonia junake prihranila?"

32. „Mislite li vi, da Rimljani tako i vojevati umiju, kako za mira lastovati? Ako su na glasu, to su po razdoru i neskladu našem, te s naša im tek jada i poroka vojsci glas pučè. Nu i te vojske bude donle, dok uzbude sretje; kako ona slaže, nebude ni vojske, čim se u nju svake věre nabralo. Van da pomislite: i Vlasi i Germanci, te sramote! isti još Britanci, prem da su, recimo, krv svoju tudjinu prodali, — da je ur zato dušman u njih premašio slugu, te da srdce im i věra k njemu se prilěpili? Nije tako. U njih samo straha je i trepeta, a tim se ljubav neodržà, er kako straha nestane, omraza nastà. Sve nam dakle na pobědu sluti, čim se pobijemo. Pak u Rimljan, kdě su im stopanice, da ih podžegu? kdě su im rodjaci, da ih izruže, ako uzběgu? ono tamo, s veće česti, ni domovine nejma, ili drugu koju. A baš ih nije ni mnogo; pak s toga, čto nam zemlje nepoznavaju, od svega vam zaziru. Kamogod okom svrnu: u nebo, u more, u šumu, sve im je tudje. Ta isti, rekao bis, bogovi tuj ih obkoliše i povezaše, te u naše ih ruke predaše. Ničta vas dakle strah nenapadaj zato, čto se u njih blěšti i srebro i zlato: tim se oni neobraniše, a vas neraniše. Pak u sred njihove vojske bude koje i mišice naše (a nije straha, da nam sinovi nedoznadu, o čemu li se mi borimo). Pak i Vlasi kako da se nesěte svoje stare svobode? te još Germanci da ih neodběgu, kako ih odběgoše tolič Usipljani? Tu dakle nejmaš, čega da se plašiš: po obrovcih vojske nimalo; po selitvah sve stara čeljad; a kad se jednomu netje slušati, a drugi ljuto zapověda: tad ni obćina ga Rimska na volji neostà, ni u slogu ne udarì. Evo nas ovdě i vojvode i vojske; a tamo eno vam i nameta, da platjate, i rude, da kopate, i koje hotješ nevolje. Sad, ili vas volja taj jaram do věka nositi, ili ga odmah otresti, — to je spalo na ovo bojištje. Kad podjete u boj, stare si pripomente, a i potomke naše!"

33. Veselo taj govor posluhnuše, te po navadi surovačkoj, pěvajuć, žamoreć i sa svakom halavanjom. I već bi se u klubka svijali, protrkujuće to jedan to drugi, te oružjem zamahujuće, dok im se napokon i vojevi izredili, kad Agrikola pomislì, prem da mu vojnik bio ohotan, i samo čto nije ograde preskakivao, da ga treba i bolje podpalit, te uzè praviti ovako: „Evo je, bratjo junačka, osam godin tomu, čto sa snage i dobre kobi cesarstva Rimskog, věrom i prispěhom vašim Britaniu preobladaste. Za tolikih pohodov i za tolikih bojev, bud hrabrosti trebovaše suprot vragu, bud uztrajanja i nastojanja suprot naravi istoj, — niti se vi na vojvodu, niti se ja žalio na vojsku. I čim ga ja i vi premakli medje starijih vojvod i njihovih vojnic, to nam je sad Britanie lěpo do nje konca: ne po glasu istom i nasluhu kakvom, nu smo ju pritisli stoborjem i oružjem našim. Nadjosmo Britaniu, te ju spokorismo. Čto ga putij ja nečuh, kada bi se zajatio med vas, pak vam dodijale tolike brdurine, vode i barine, kdě ga kliknuo hrábro pobolji: Ta kud su ti dušmani? Jednom li već, da se pobijemo! — Evo ih, kdě idu, iztisnusmo ih iz njihova skriša, sad mož' dokazati, čto ti srdce žělělo, čto li t' junačtvo valja. I sve dobro, ako dobijemo, nu zlo, ako izgubimo! Er prevaliti velike putove, probijati dubrave, blata pregaziti, sve je to lěpo i dično, dok namičeš: nu čim uzmakneš, sa sadanje sgode gotova ti napast. Niti ga bo onda poznajemo puta, niti je lahko za hranu, nego: pěst i oružje, i tu ti ga je. Ja, za moju, toga se odavna odrekoh, samo i pomislit: da ikada izvrnuta ledja mogu ostat čitava, bud u vojske, bud u vojvode. Počtena smrt bolja nego sramotan život. Ostati zdravu i počtenu — na jednoj ti je sad polici. A i da pogibeš tuj, kdě se zemlja završila, bez slave ti nebì."

34. „Da vam se tuj izredila nova plemena i vojevi nepoznati, ja vas priměrom drugih vojsk sada ohrabrivah. Nu prodjite sad po pameti svu vašu slavu, pak se onda dopitajte vaših očiu! Ta to su oni, čto ih vi minule godine, kad uz tatijsku noć na jedan puk napali bili, vikom razplašiste. To su od svih Britanac najbolji běžani; zato tako dugo i preostaše. Čto je ljuta zvěr, te kad ko prohodi dubravom i grmom, ona odmah na njega srtje: a čto je plaho i mlohavo, kako čto šušne, odmah se razběži. Tako i oni Britanci, čto su bili hrabri, ti su već odavna minuli; a preostale rdje i plašivice. A čto ih vi jednom već napipaste, to nije, čto se oni mozbit ustavili, nego ste ih vi zatekli. Primakla im se zadnja doba, te se

ohrepeněli od straha, i totudaj te iznizali, da ih pobijete čto nikad lěpše. Ta zarecte se već jednom otih pohodov; priglavite pedeseterim godinam dan golemit, te dokažite državi, da, ako se rat koji produljio, ili kdě metež kakav uzplanuo, to se nikada vojsci pripisavat nesmělo."

35. Čim Agrikola još govoraše, vatra se vojniku razpirivaše; nu kad govor dokončà, srdce svim poskoči, te hvataj oružje. Podjareni i naglavice hitajući, tako ih je Agrikola razredio: da je sredinu osnovao s vojske pomoćnikov, kojih biaše osam tisuć, a krila im podupr'o trimi tisutjami konjikov. Puci su stajali na ogradah: za golemu pobědi diku, Rimska li se krv oštedi; u pomoć, ako one uzbiju. Vojevi Britanski, to za oko to za strah, po glavicah se biše razredili: tako, da čim su vojevi prednji pritisli glavicam dno, oni su drugi uzbrdicom ostrmili se i naježili; a kolesnice kosiračke i konjici, glavicam po gumnih, rogoborilo je i trkotalo. Tad Agrikola videć, da je dušmana više, i toga se plašeć, da neudare i sprěda i sa strane, redove je razmakao; i prem da po tomu vojevi se odveć oduljili, te još kděkoji ga i napominjali, da pukove prizove: nu on, srdca pouzdana i krěpak u nesgodi, sjaše s konja, te ga pěš stadè pred horugve.

36. Kad udarile vojska na vojsku, borilo se u početak iz daleka; te su Britanci, u kojih biahu mačevi strašni, a kožni šćitci, krěpko i umětno sulicam se našim ugibali, i odtrckavali je; a sa svoje opet strane velikom nas silom strělic obasuli: kad al Agrikola podbodè tri zastave Batavske i dvě Tungurske, da se pobiju na šake, a mačem na'rtice: čto je njim, starim vojnikom, obično, — nu tim nenarednije bilo Britancem, šćitove kratke nosećim, a mačetine ogromne; pak nije podnosilo ne'rtastim mačevom Britanskim klati se iz bliza, ni udarati svoj na svoga. Čim ga dakle Batavci, boj zametnuvši, grbom rane zadavajuće ustnice im nagrdjahu, i pobivše onih, čto biahu pritisnuli dno, na glavice ur napirahu, — to i zastave druge, zanesene, i njimi se takmeće, čto im god rukû dopadaše, sve posěkoše, i jer poběda nečto se pospěšila, to ih s veće česti ostaviše poluživih, ili još i živih. Medjutim jata se konjanička već biahu razběgla, pa se kolesnik sa svojom kosiračom u pěšački boj zaměsio. I prem da se ga nečto kao prenuli, nu bi do skora zapinjao, to ob istoj vojsci njihovoj, odveć rpičastoj, to o poljani gredovitoj, kdě ga nije bilo prilike za kolesnički boj: čim, stojeć on kao na puzalici, to borci na njega, to konjske navirahu ledve; te bi često zahodeća kojekud kolesa, i splašeni bez kolesnikov

konji na svakoga, kamo bi koga nanesao strah, pouzprěk i pouzgred nasrtali.

37. A oni Britanci, čto se još nepobili, te vrške glavicam obsěli biahu, a nas malini, mirujuće, jedva se i prizirahu: ti ga sad uzeli iztiha se spuštati, i ledja dobitnikom zahodit. Nu Agrikola, čto se i tomu bio domislio, četiri im krila konjanička, ostavljena, ako uztreba, poslao u susret. I čto se plahovitije biahu primakli, to ih on življe potěrao i razpudio; te tako naměna Britanska na njih se osvrnula. Er čim se, po zapovědi vojvode, ona krila s čela ratnikov ukinula, suparniku zalězoše izprěka. I onda ga je po onoj prostoriji bilo čto gledati veliko i grozno! Daj poždeni sad ove, posěci sad one, prihvati ote, a — drugi li se namaknu — skreši one prve. A dušmani, — kako bi kojim podnosila ćud. Tu ih budi čitava gomila, a s oružjem u ruci; nu čim kolicina za njimi, a oni obrni, te běž! A drugi opet, bez oružja, sami se zateci i smrt poišći. Kamogod pozreš, — to oružje — to mrtva tělesa — zglobovi raztrzani — a tla u krv ogrezla. Kděkad i onim, čto ih već premoglo, gněv se razmozi i junačtvo. Tako, kad se mi dubravam primakli, oni se skupe; te one zatočnike prve, čto ih gonili, nepazljive, a města neznajuće, lěpo ih obkoliše. I da Agrikola, koga je svudě bilo, nebiaše naručio nekim zastavam, snažnim i hitrim, da po lovačku, kdě je šuma gusta, konjici da sjašu, i svu ju prodju i obadju, a kdě je redja, — na konju, — lě nam ga ta prevelika oběst totako neprodjè. Nu kad viděše, kdě nam se redovi složili i sbili, te da namičemo, razběgu se, te odvrviše: ne jatimice, kako bi prvo, nego bez obzira, svaki za se, i sěmo i tamo, te se zabijahu u stran i u pustaru. U mrak istom, kad nam već bilo dosadilo, prestasmo ih gonit. Pogibè ih do deset tisuć, a naših pade trista šesdeset; i med njimi Pavle Atik, nadstojnik zastavi, kojega plah i běsan konjic med dušmane zanesao.

38. Oni dakako, čto predobili i koječega uplěnili, proveli su noć u veselju. Nu Britanci vrljajući i kukajući, mužko i žensko, sve u jedan glas, daj vuci ranjenike, dozivlji one, čto ostali živi, pusti kuću, te od ljutine još ju i zapali, prihrani se kděgod, pak ostavi, sad ju sprogovori s kim, pak se opet razidji; a gledajuće koji njih dětčicu svoju, srdce mu pucaj, ili se uzmami. Zna se za cělo, da su neki posěkli i ženu i dětcu, kano od milosti. Nu drugi dan viděло se i bolje, čto ga bi s poběđom. Sve mukom zamuklo. glavice puste, krovi se dime, uhode s nikim se živim nesastani. Nu čim ih on na sve strane razaslao, pak iopet stupa im se kakva ni slěda

doznalo nije, kud se oni to vrgli; ni se čto dočulo, da se ikdě prikupljaju; a rat se, počto je lěto već dospělo, razpirivat nemogaše: to on povedè vojsku u krajeve Boreštjanov. Kad mu oni dali taoce, zapovidjè nadstojniku brodov, da oplove Britaniu. A on iduć polagahno s vojskom, jeda ova plemena novlja dobudu straha od istog' mu zatezanja, to konjika to pěšaka spravio je napokon u zimovnike. A brodovi, čto stajali u luci Trutuljskoj, svu onu drugu stranu Britanie opluvše, opet se tamo povratili.

39. Sve te dogodjaje (k kojim prispěla još i pisma, čto mu ih pisao Agrikola, i u kojih nimalo se nehvastao) slišao je Domitian čela vedra, srdca nevesela; er mu je ono progovaralo, da su se ljudi podsmijavali njegovoj proslavi radi Germanie, kdě se mitila i nabavljala čeljad, kojoj kosa i haljine da budu prilične sužanjskim, čim je u ovaj par, uz golem glas, čto se o vojvodi prosuo, trebalo proslaviti poběđu istinitu i veliku, u kojoj dušman izgubio tolike tisutje ljudij. Ničega se toliko neplašio, nego da se ime kojega čeljadeta u državi neuzvisi nad gospodarovim; plašio se, da mu drugi sad nepreotme slavu vojničku, te da mu nebude uzalud, čto je dosad gušio gradjansku i sajmenu tolikih ljudij, čim svaku slavu inu kako tako mož' zabašuriti, nu onu dobra vojvode nikako. Tako se pojidajuć i u srdcu nešto vareć (a to je svakako slutilo na zlo) za sad odgodì srd, dok se prvi uzmah te slave na niže nespusti, i prijazan vojske nepritrne: er je taj čas još Agrikola držao Britaniu.

40. Zapovidjè dakle u savětu, da mu se odluče sve urehe za proslavu, i da mu se podigne kip u čast, i sve da bude, čto je obično na dan proslave, sipljuć još na njega besěde najpočastnije. Po čtokomu još i to razšaptà, da je Agrikoli naměnjena Suria, te koja po smrti Atilia Rufa, nekad větjnika, ostala pusta, dok se nenajde čeljade prikladno. Věrovali su mnogi (budi već da je istinito, ili da je iz glave gospodarove niklo i izmišljeno), da je svobodnjaka, čto mu bio tajnik, poslao k Agrikoli donoseća mu knjižice, kdě mu se daje Suria, nu ga slao s tim nalogom: da mu ih izruči, ako ga zateče u Britanii; nu da se taj svobodnjak na njega naměrio na prolivu velikoga mora, i da je na to spěšio nazad k Domitianu, a da Agrikole ni pozdravio nìje. Nu ovaj medjutim svojemu nastupniku krajinu bio izručio mirnu i bez ičijega straha. I da mu nebude prihod znamenit po imenu i množtvu susretnikov, ukloniv se dočeku sa strane prijatelj, noću ga stižè u grad, noću u palatu zalězè, kako mu i naloženo bilo; kad li dočekat. — Domitian pobrže ga poljubiv, niti koje s njim progovoriv, zamuti ga

tamo u kolo med sluge. Nu Agrikola, jeda bi ponos glasa vojničkog, čto je lotrom nepriličan, i drugom dobrinjom ukrotio i razblažio, to se on posve dao na mir, i svake se rabote ohajao; malo bi trošio; sa svakim progovori; a u družtvu ol jednoga samo ol dvojice prijatelj: tako da mnogi, koji su navikli velike ljude ucěnjivat po njihovoj gizdi i oholiji, viděvše i pogledavše Agrikolu, pitali bi: odkuda mu glas? a malo bi se ko domislio.

41. Za te dobe često bi ga, a sve bez njega, u Domitiana i osvadjali i opet opravdavali. Uzrok tolikoj napasti nije bila ikakva mu krivica, niti tužba čija, nego je bio kriv: gospodar, dobru nazloban, kriva: muževa slava, krivi još: lukavi hvalitelji, dušmani od svih najgori. A biahu državi nastala takova vremena, koja nisu dala, da se Agrikola zamuči: tolike vojske pogubljene po Mesii, po Dacii, po Germanii i Panonii, bud po drzovitosti bud mlohavosti vojvod; toliki muževi ratni zajedno sa zastavami nad'rvani i uhitjeni; i nije, da se je posumnjalo o medji samo i obali carstva, nego i o zimovnicih pučkih, i kako ih uzdržat. Čim dakle jedna šteta drugu sustizala, i svaka se godina kitila bud pogubom čijom bud kakvim porazom: to je onda narod zinuo, te iskao vojvodu Agrikolu, er je svaki priličio krěpkost, stanovitost i věštinu njegovu, po ratu stečenu, mlitavosti i bojazljivosti onih, čto im vojske bile izručene. A dobro je poznato, da su takvi glasovi i uši Domitianove nabijali i ogribali: čim bi svobodnjaci, čto biahu pobolji, s věre i ljubavi, nu drugi opet, čto biahu pogori, s jala i nazloba njimi dražili i nukali gospodara, i onako nazlobrza. Te tako se Agrikola, to po dobrinjah svojih, to po tudjih zlobinjah, u svoju slavu oborio.

42. Prispěla je godina, kdě je trebalo da ga dopane biti naměstnikom, bud Asii bud Africi; i čim su tolič pogubili Civiku, nit je Agrikoli trebalo savěta inog ni Domitianu priměra inog. Dodjoše k njemu neki, koji su znali, kud gospodar snubi, da Agrikolu zapitaju: je li ga volja tamo poći. Izprva oni, kao skrovice, pohvaljuj mir, kdě ga on mož' biti bez brige; poslě i obreci pomoći ga, da mu bude primljena izprika; napokon i bistro, to světujuć to plašeć, k Domitianu ga domamiše. Koji, preobrazljiv koliko hotj, te kao stvoren za bezobraz, sasluša molbu izpričatelja; i kad na nju pristà, još mu je podnosilo, da mu se zahvali, niti mu je planuo stid nad ohotom tako zazornom. Platje ipak, čto se vikla ponudjati naměstnikom, i čto ju nekim i sam pribavio, Agrikoli nedadè: bud ga uvrědilo, čto je Agrikola nezaprosio, bud čto

mu oholo srdce nedalo, da ono mitom nagradjuje, čto komu odrekao. Takva je ćud ljudska: da na onoga mrziš, koga si uvrědio. A k tomu još Domitian srdca je bio jadljiva; i čto mu jad bio skrovitiji, to neuprosniji: nu ga je ukrotila blagost i mudrost Agrikole. Er nije išao za tim, da uporom i pustim hvastanjem slavu svobode steče, ni udes da podraži. Znajte oni, koji su navikli onomu se divit, čto je drzovito: da i pod opaki gospodari može biti velikih mužev, i da pokornost i smirenost, pravoga li je u njih truda i snage, do iste hvale doprti mogu, do koje toliki drugi, čto postrmice, a državi niukakvu korist, sa smrti se proslaviše ponosite.

43. Konac njegova života, toli tužan za me, nije mu samo prijatelje razžalio, nego je i tudje još i nepoznate ljude zabrinuo. Ista prostota i čeljad, kojoj drugo po glavi se mete, k njegovoj bi kući zahodili, i po sajmištih i sastancih o tomu progovarali, niti se je itko smrti Agrikole obradovao, ili ju brzo pozabio. Žalili ga još više i zato, čto se bio prosuo glas, da ga je otrovalo. Ja o tomu ničta pravo neznam, nemogu dakle ničta ni reći. Nu istina jest, da za svega mu bolovanja k njemu bi dohodili to svobodnjaci prvi to lěkari tajni češtje, nego je viklo u gospodarov, čto glavom nepohadjaju: bud je to bilo s brige za njegovo zdravlje ili s uhodnje kakve. Zna se i to, da zadnji dan, kad se borio s dušom, tekliči su bili razredjeni, koji su svaki čas o njemu prijavljivali, nu nitko se nedadè u to uputit, da živa duša može biti spěšan, kad mu je dočuti žalost. A čim mu je tada na srdcu odlahnulo, to je mogao pokazivati i lice žalostno i dušu, er je bolje umio sakriti radost nego strah. Moglo se i to doznati, da se j' velmi obradovao, kad je pročitao oporuku Agrikole, čto ga je toliko ucěnio, te mu ostavio. i k predobroj ženi ga svojoj i milostnoj dćerci pridružio. Nu um njegov s tolika mu laskanja od njegovih tako je bio skvario se i oslěpio, da ni toga znao nije, da, čto je dobar otac, inoga dědića i nepiše nego opaka gospodara.

44. Rodio se Agrikola, čim Gajo Cesar bio tretji put větjnikom. dne trinajstoga lipnja, a umr'o je godine petdeset i šeste svoje dobe, za větjnikov Kolege i Priska. Ako potomci žele doznati, kakav je bio viděti, kojega li rasta, a to je bio oniži nego da rečeš: visok; pogleda junačka, pak iopet, uzmi sve, lica i oblika umiljata. Reci mu ko: dobar čověk, lahko ga uzvěrovà; reci ko: velik, i lakše još pristà. I prem da ga je ugrabilo za polovice věka, nu slavu li mu gledaš: dugo je živio; er je svakojemu istinomu dobru, kojega je samo u dobrinjah, měru navršio; i čim ga dopalo biti

větjnikom, čim ga dopale dike proslave, čto mu je mogla sretja još prisnovat? Nije bio prebogat, nu je imao prilično. Ostali mu děći i žena, počtenja nepovrědio, glasa mu svudaj, rod i prijatelji sve čitavo, te je prilika reći: blaze si ga njemu, utečè i spasi se! I prem da mu nije bilo sudjeno dočekati se ovog jarkoga sunca, te ugledati Trajana gospodarom, na čto je svakda slutio i to samo želio, te i na moje uši o tomu progovarao, itako s te preskore smrti otu bar utjehu ponesè: čto ga uběžè onoj zadnjoj dobi, kad Domitian, ne na odušak ni čas po čas, nego naprečac i kao jednim mahom državu zatr i uduhnù.

45. Nevidjè tog Agrikola, kako větjnicu obsědavali, kako savět oružjem obkolili, i najednom toliko se mužev, čto ga větjnik bio, s životom razstavilo, a tolike se plemenite vladike prognale i razběžale. Tad se druga poběda ne čitala oliš Kara Metieve; osude su Ćor-Mesalinove glomatale po dvorcu Albanskom; a zlikovac Masa Bebie dotlě ga dotěrao, da gle i on, čuda! obretè se krivcem. Naše su ruke Helvidia u tamnicu spratile, nam je bilo militi se i gledati na Mavrika i Rustika, nas je kropila i zamivala pravedna krv Senecionova. Nero ga bar odnesè oči, kad naručio, da koga zakolju, a nije gledao; nu pod Domitianom i te ga budi velike nevolje: čto takva gledati i uza to gledanu biti, čim se nam zatim uzdasi zapisivali; i čim, da na tolikoj čeljadi blědilo zamětiš, dosta biaše ljuta mu pogleda, i one crvenike lica, kroz koje stid nikada neprobi. Nu ti si sretjan, Agrikola! ne samo po života slavi, nego i sa sgode smrti. Kako oni kazuju, koji su ti bili na zadnjemu razgovoru: dočekao si osud s mira i bez straha. Kao da si tim naumio, koliko je na te, gospodara opravdat! Nu meni i tvojoj děcri — ne samo čto nam je ogrutno izgubiti roditelja, nego nam je veća tuga i s toga, čto nas nije dopala sretja zdravlje ti prigledat, slabost okrěpit i tebe se nagledati i nagrliti. Rado li ti prihvatismo poruke i besěde, te nam ih u srdce zasadjasmo! To je naša žalost i težka rana naša, dá smo te mi, čim toliko te vrěme nevidjasmo, četiri već godine ranije izgubili. Nije sumnje, predobri roditelju, počto preljubazna supruga uza te biaše, da ti nije bilo obilato časti svakoje: nu te sahranila koja suza manje; i tvoje umiruće oko nekoga je izgledalo.

46. Ako ima kdě město za božje ugodnike; ako velike duše, kako se mudri domišljaju, s tělom neutrnu, a ti počivaj ugodno; te nas i svu kuću našu odzovi od zaludna čezanja i ženskog naricanja, pa nas prizovi na razglédanje svake dobrinje tvoje, i s koje

nebì pravo da žalimo i da plačemo. Bolje, da te čtujemo tebi se diveć i, ako se da, tebi prilikujuć, nego za koje te vrěme hvaleć. Tuj ga je prava čast i u tomu milost još i najbližemu rodjaku. To dćeri to supruzi preporučujem, da po tomu čtujete spomen to otca to supruga, da mu svako dělo i besědu svaku po pameti premetjete, i da više sliku mu i oblik duše obimljete nego těla. Nije, kao da sam ja suprotivan prilikam od mramora ili mědovine, nego kako lica ljudska, tako su im i podobe krhke i mrtne; nu oblik duha, taj je věkovit; niti ga ikojom tvarju ti tako prihvatit ni obrazit možeš, nego tvojimi običaji. Čto nam je god omilělo u Agrikoli, čemu se god mi divili, to ostaje i ostane do věka u dušah ljudskih — po dobru glasu. Na mnoge još od starih udari nespomena, kao da slavni i znameniti i nisu; nu Agrikola ostane, čim se potomkom o njemu zapričalo i dokazalo.

Terminologia za Agrikolu.

božnica — templum
caf — servus magistratus
četa — curia
dobrinja — virtus
država — respublica
gospodar — princeps
grad — urbs (Roma)
grb — umbo
horugva — vexillum
jato — agmen, turma
kob — auspicia
kolěnik — tribunus
kolěnik godišnji — tribunus annuus
kolěnik sebarski — tribunus plebis
kolěno — tribus
kolesnik — auriga
kosirača — covinus
krěpost — virtus (militaris)
krilo — ala
mostar — pontifex
mudrinja — philosophia
načelnik — praetor
nadstojnik — praefectus
nakazati — punire
naměstnik — proconsul
obrovac — castellum
ograde — munimenta
podolina — portus (naturalis)
pohod — expeditio
pomoćnici — auxilia
poreznik — quaestor
posal — legatus
posal větjnički — legatus praetorianus
posal načelnički — legatus consularis
prilog — donum (templi)
proliv — fretum
proskrbnik — curator
proslava — triumphus
puk — legio
sajam, sajmište — forum
sajmeni — forensis
satnik — centurio
savět — senatus
selitva — colonia
skupište — locus comitiorum
starešina — senator
starešinac — patricius
stobor, stoborje — castra
stobořište — campus castrorum
stražara — praesidium
suložnik — socius tabernaculi
suparnik — adversarius

svobodnjak — libertus
šaka — manipulus
štititelj — patronus
štitjenik — cliens
trojaci — triumviri
uprtnica — sarcina
veliko more — oceanus
větijstvo — eloquentia
větjnik — consul
Vlah — Gallus
Vlaški — Gallicus
voj — acies
vojvoda — dux
vrag — hostis
zastava — cohors
zlobinja — vitium
župa — civitas.

Preradovićevi ńemački prijevodi vlastitih pjesama.

Veliki naš pjesnik Preradović budući uzgojen u vojničkom zavodu tako se nauči ńemački, da je umio sasvim sigurno pisati ovim jezikom. A kako je umio i pjevati ńemački, jasno pokazuju prekrasne ńegove ńemačke pjesme, koje sam objelodanio u 1. ḱnizi „Građe“. Svojim znańem ńemačkoga jezika poslužio se Preradović i za rodoļubnu svrhu, kadno je g. 1866 i 1867 preveo djelo Fr. Račkoga „Čija je Rieka?“, a ista ga je svrha ponukala, da prevede prvo pjevańe Gundulićeva „Osmana“; rukopis je ovoga prijevoda poslao pjesnikov sin g. Dušan pl. Preradović god. 1882 u Zagreb, ali se na žalost rukopis izgubio.

Još je nešto nukalo pjesnika, da prevodi na ńemački. Ńegova druga žena nije umjela hrvatski, pa je videći veliku slavu, kojom narod obasipava svoga ļubimca, zažeļela i ona, da se upozna s pjesnikovim djelima. S ovoga je ńežnoga razloga Preradović gdjekoju svoju pjesmu preveo na ńemački za svoju ženu, a od tih prijevoda nahode se još neki u rukopisu u pjesnikova sina. Zahvaļujem dobroti g. D. pl. Preradovića, što mogu ovdje priopćiti sačuvane prijevode ove ruke; to su poimence ove tri pjesme: „Biskupu Strossmayeru g. 1868“, ulomak ode „Bogu“ i ulomak „Mujezina“. Držim, da mi nije potreba tek opravdavati, što objelodańujem i ovakovu građu; dosta je napomenuti, s kolikom ļubavļu veći narodi sabiraju i čuvaju i najsitnije rukopise svojih velikih pisaca iz svakidašńega života. Ovi prijevodi mogu u ostalom pokazati, kako je pjesnik sam shvaćao pojedina mjesta, pa tek žalimo, što se nije sačuvalo i više prijevodâ, koje je pjesnik priredio. Za neke apstraktnije pjesme bilo bi ispoređivańe izvornika s prijevodom veoma zanimļivo i poučno.

———

An Bischof Strossmayer.
Zu dessen Namenstag am 19. März 1868.

Glänzender Stern an unserem Himmel! Deines Lichtes, von welchem unserem Volke und unserer Zeit das Antlitz erglänzt, ist auch dieses Lied ein dankbarer Abglanz.

Leicht schwingt es sich zu Deiner Höhe; denn nicht allein meine, sondern der ganzen Nation Begeisterung leiht ihm verlässliche Flügel.

Die ganze Nation trägt Dich im Busen; Du wachst in ihr wie ihr reines Gewissen und tröstest sie auch, wie dieses, allein in bitteren Leiden.

Dein grosser Geist durch die Güte Deines noch grösseren Herzens strömt fortwährend in Schätzen durch Deine Hände und ergiesst sich als Balsam über die ganze Nation.

Durch Deine unendliche Grossmuth erheben sich zwei Gebäude auf unserem geistigen Felde, in denen unsere Hoffnung stets eine Zufluchtsstätte haben wird.

Das sind zwei Schlösser, zwei Hallen, wo unser Geist alle jene zu Gaste laden wird, die ihm treue Kunden sein werden.

Zwei Pyramiden sind das, hoch bis zum Himmel und weit bis zu den Grenzen unseres Volkes, nicht den Todten zum Andenken, sondern den Lebendigen zur Auferstehung.

Zwei Tempel sind das, ewige Denkmale Deiner Vaterlandsliebe; in welchen unser Volk Dein Priester sein wird und sein Amt Dankbarkeit gegen Dich.

Wie die göttliche Vorsicht bist Du, der erste hilfreich dort, wo unserem Volke etwas noth thut (und es thut ihm so vieles noth), und auch der erste in der Grösse der Gabe.

Aber nicht allein für's allgemeine Beste hast Du eine gnädige Hand, auch mancher Einzelne segnet sie und nennt Dich neben Gott seinen Erlöser.

O könnten die zahllosen guten Werke, die Du in unserer Nation thuest, sich in Blumen verwandeln, unser ganzes Land würde blühen,

Und sein Wohlgeruch, wie heiliger Weihrauch, Deinen Namen aus Dankbarkeit in den Himmel erheben und Dich bei Lebzeiten schon als Heiligen verkündigen.

Auch dies wird geschehen, wenn Dir Gerechtigkeit werden wird! und bis dahin sei ruhig und beachte es nicht, dass Gemeinheit und Bosheit mit Koth nach Dir werfen; Koth ist ihr Brot, und

Dir wird er so wenig schaden wie die Nacht jenem Tage, der einst kommen wird, um vor der Welt mit Anerkennung Deine Verdienste zu beleuchten!

Ode an Gott.

I.

O grosser Gott! ein einziges Würmchen, dem das Köpfchen erglänzt von einem Funken Deines ewigen Lichtes, dieses Würmchen rührt sich zu Deinem Lobe.

Fache diesen Funken ihm an mit Deinem Hauche, dass er Dir leuchte in seinem grössten Glanze und wenigstens ein Glühwurm werde unter den unendlichen Sternen Deines Ruhmes.

Brennend vom Wunsche glühender Liebe zu Dir möchte er Dein Wesen gerne erfassen, ergründen und mit dem Fluge des Gesanges umkreisen; aber dem armen Erdenbewohner

Verwirrt sich die Vernunft, erstarrt der Verstand und sinkt der Gedanke erforschend Deines Wesens Geheimniss, das durch die Ewigkeit zieht und durch die Unendlichkeit ausgebreitet ist.

Der Mujesin.

— — — — — — — — — —

„Das tägliche Brot und grosse Ueppigkeit
„Liegt den Meisten näher als Gottes Ehr'“.
Dies sehend ergreift den Alten tiefes Weh,
Als ob das Herz in Stücke ginge ihm,
In die Augen schiesst ihm zweier Thränen Glanz,
In dem wechselnd Schmerz und Zornesblitz sich zeigt.
Den Thränenblick er wirft hinauf zum Himmelszelt
Und bricht das Schweigen durch dieser Klage Ton:
„Alâh, Alâh, es schämet Dein Mujesin sich
„Zu Dir den Blick zu erheben, denn er beschmutzte ihn
„Durch Gräuel, den er auf Erden sah,
„Und dessen Gipfel dort schon häufet sich empor.
„Seit dem ich Dir als Mujesin diene hier,
„Seh' ich mehr und mehr verfallen Dein Gebot (Gesetz).
„Ach! auch hier muss ich gewahren die Wahrheit fürchterlich,
„Dass Bestand auf dieser Erde nur der Wechsel hat.
„Wen'ge nur noch achten dein heiliges Gesetz.
„Verändert hat sich die rechtgläubige Welt,
„Auf falschem Wege stürzt sie in des Verderbens Schlund.
„Und an all' dem ist dies ungläubige Gezüchte schuld,

„Diese Höllenbrut, diese Pest, dies Gift,
„Was unter unserem Glauben immerwährend gräbt
„Und ihn auch untergraben wird, wenn nicht, Alâh. Du
„Uns befreist von dieser Maulwurfsbrut.
„Gieb ein neues Zeichen Deiner Allmacht kund
„Und schleudre Tod, Verderben auf ungläubige Giauren.
„Vertilge unter uns dieses Unkraut schon zu gross,
„Dass es auf immer . . .!“ Doch Thränen und Zorn
Den weitern Ausbruch jener Wuth verwehren,
Er ächzt nur noch und verdreht den Blick
Und fällt nieder auf's Geländer quer,
Wie ein Baum vom Sturme auf den Zaun geneigt.
So eine Weile bleibt er stehen da,
Bis ihm die todten Geister sich beleben neu,
Und als sie wieder halbwegs ihm zu Dienst gelangt,
Erhebt er sich ruhig und steigt gemach die Stufen hinab,
Den Busen schmerzerfüllet wie ein Held,
Der nach tapferem Kampf musst' räumen doch das Feld,
Verlässt den Tempel, beschleuniget den Schritt
Nach Haus, wo von allen seinen Lieben eines nur.
Nur eine Tochter seiner harrt und an deren Brust
Sein Weh abzusetzen er schon denkt mit Lust.
Wie seinen Augapfel hütet er dies Töchterlein,
Und wie eine Heil'ge betet er sie an.
Alle Schätze der Welt, des Profeten Himmelreich
Kommen für ihn diesem Schatz nicht gleich.
— — — — — — — — — — —

Šulekovi listovi Gaju.

Od Šulekovih listova najznatniji su oni, koje je pisao Gaju, Trnskomu i Preradoviću. Listovi, koje je Šulek pisao Gaju, nahode se u kr. sveučilišnoj kńižnici u Zagrebu, te su zanimļiv prilog za povjest ilirizma. Listovi napisani Trnskomu i Preradoviću čuvaju se u arhivu jugoslavenske akademije: najstariji list Trnskomu potječe iz godine 1856, a najstariji Preradoviću iz godine 1861. I ovi listovi obiluju biļeškama o političkoj i kńiževnoj povjesti našoj, ali poradi nekih mjesta nije još vrijeme, da se objelodane potpuno, a šteta bi bila, da ih krńimo. Isp. Torbarovu radńu „O životu i djelovanju dra. Bogoslava Šuleka“ u „Ljetopisu jug. ak.“ 11 (1897), p. 101 d. Listove 2—5 primi Gaj u Bistrici.

1. Š. iz Broda 16/5 1839 podaje svoju biografiju i moli Gaja, da ga primi za korektora.

Hochwohlgeborner Hochgelehrter Herr Doctor!

Wenn ich mich, obwohl ein Fremdling, an Ew. Hochwohlgeboren in einer Angelegenheit wende, die für mich so sehr wichtig ist, ja ohne Zweifel über mein künftiges Lebensglück entscheiden wird, so geschieht diess aus der Ueberzeugung: dass ein Mann, der sein Volk mit solch uneigennütziger Liebe umfasst, der sich zum Ziele seiner Handlungen nur die Beförderung des Glückes, der Bildung und Erleuchtung seiner Volksverwandten vorstreckte, dass ein solch edler Mann auch die Bitte seines durh mancherlei zufällige Unglücksfälle tiefgebeugten Sprachverwandten nicht unberücksichtigt lassen, vielmehr derselben, wenn sie die Gränzen der Möglichkeit nicht übersteigt, ein williges Ohr gewähren wird. Ehe ich jedoch diese meine Bitte vortrage, glaube ich, um jeden Verdacht zu beseitigen, eine kurze Schilderung meiner Schicksale voranschicken zu müssen. Zu Sobotište in Neutraer Gespanschaft, wo mein Vater evangelischer Prediger war, geboren, verlebte ich die Jahre meiner Kindheit unter der Aufsicht liebender, geliebter Eltern. Als ich

mein 12 Jahr erreichte, und Lust zum Lernen zeigte, wurde ich an das evang. Lyceum zu Pressburg gebracht, wo ich während neun Jahre, sowohl Grammatikal- und Humanitäts-Klassen, als auch den philosophischen und theologischen Lehrkurs endete. Hiebei vernachlässigte ich jedoch nicht das Studium der Muttersprache; vielmehr wendete ich diesem Zweige des Wissens meine ganze Aufmerksamkeit, was mir um so leichter fiel, da auch mein sel. Vater, einst Lehrer des Herrn Kollár, ein ungeheuchelter Freund der Slaven, mich dazu führte. Nicht minder trug zu meiner Vervollkommnung in meiner Muttersprache der Umstand bei, dass ich durch drei Jahre ein Mitglied der slavischen Gesellschaft in Pressburg war; und in dem Umgange mit meinen Freunden: Štúr, Wrchowský, Bořjk, Olljk, fand ich hinreichende Gelegenheit zur Erweckung und Nährung des Vorsatzes: auch nach der Palme, mit welcher unsere Mutter Sláwa ihren treuen Söhnen winkt, zu streben. — Eben als ich meine Laufbahn in Pressburg endete, und mich zum Besuche einer Universität anschickte, erkrankte mein guter Vater, und da sich sein Uebel in die Länge zog, er aber in seiner volkreichen Gemeinde eines Amtsgehilfen benöthigte, musste ich meinen gefassten Entschluss aufgeben, um bei ihm als Kaplan bleiben. Als er sich jedoch wegen meiner Ordination an den Herrn Superintendenten wendete, erhielt er zur Antwort, ich könne, weil ich an einem kanonischen Fehler leide, zum Prediger nicht eingeweiht werden; mir aber wurde mit dem Titel eines Leviten nur die Macht: zu predigen, katechisiren, taufen und begraben, ertheilt, Ich bin nemlich seit meinem 14 Jahre schwerhörig. Diess war freilich ein harter, unerwarteter Schlag, der mich, da ich schon am Ziele meiner Bemühungen zu sein wähnte, weiter als je von demselben zurückschleuderte. Ich nahm mir nun vor die Theologie zu verlassen, doch unterstützte ich noch meinen Vater in seinen Amtsgeschäften bis zu seinem Tode, und nachdem dieser erfolgte, administrirte ich drei Monate lang die Gemeinde, nemlich bis zur Erwählung eines Predigers. Doch jetzt war guter Rath theuer. Man könnte mir den Vorwurf machen: warum ich nicht früher erwogen habe, ob ich dem Wirkungskreise eines Predigers, und überhaupt eines in öffentlichem Amte stehenden Mannes gewachsen sei; ob mir darin mein Gehörfehler nicht den Weg verlegen werde; dieser Vorwurf aber trifft mich nur in sofern, in wiefern ich dem Ausspruche vieler Menschen einen grössern Glauben als ich sollte, beigemessen habe. Es versicherten mich nemlich Aerzte und Nichtärzte, mein Uebel,

da es einen sehr unbeständigen Charakter annahm, werde mit der Zeit weichen, und ich glaubte gerne diese trostvollen Worte, denn ein Unglücklicher lässt sich nur zu leicht durch Hoffnung täuschen. Ausserdem aber war mein Uebel anfangs so unbedeutend, dass ich es einer Berücksichtigung gar nicht werth hielt; doch mit den Jahren wurde es bedenklicher, und keines der vielen angewendeten Mitteln wollte Hilfe schaffen. Gegenwärtig, wenn meine Schwerhörigkeit nicht abnimmt, •so nimmt sie wenigstens nicht zu: und Dank sei dem Allmächtigen! hat sie noch nicht jenen Grad erreicht, dass ich mich mit Menshen, wenn sie einigermassen laut sprechen, nicht unterreden könnte, welches sowohl aus der Administration einer Gemeinde, als auch daraus erhellt, dass ich Guitarre spiele. — Um indessen nichts unversucht zu lassen, folgte ich der Aufforderung meines Bruders Dr. Michael Schulek, hiesigen Contumaz-Arztes, um an seiner Seite die Wiedererlangung meines Gehörs zu bewerkstellen, doch auch diess blieb erfolglos. Weil ich aber bereits mein 23 Jahr erreichte, und hiemit höchste Zeit habe, auf meinen künftigen Lebensunterhalt bedacht zu sein: fasste ich den Vorsatz, den Rath einsichtsvoller Männer zu befolgen, und mich der Buchdruckerkunst zu widmen. Doch die ungarischen Slaven besitzen noch keine Buchdruckerei, der es mit der slavischen Literatur ernst wäre, und Prag ist für mich zu entfernt: ich nehme mir also die Freiheit, Ew. Hochwohlgeboren ergebenst zu bitten, Sie möchten mich als Praktikanten in Dero typographische Anstalt aufnehmen. Indem ich aber meine Bitte persönlich vortragen nicht kann: so gebe ich mir die Ehre meine Zeugnisse beizuschliessen, denen ich nur hinfüge: dass ich ausser den dort angeführten Sprachen, auch im Französischen und Englischen mich geübt habe, obwohl ich gestehe, dass ich es hierin, da ich nur auf Selbststudium und einige unbedeutende Hilfsmittel beschränkt war, sehr weit nicht brachte. Unter den slavischen Schwestern, besitze ich ausser der Kenntniss des Čechischen, einige Vorkenntnisse aus der polnischen und altslavischen Mundart; und während meines Aufenthaltes in Bród beschäftigte ich mich besonders mit dem ilirischen Dialekte. Wenn ich jedoch dieses Schreiben nicht ilirisch abfasste, so geschah es darum, weil ich der ilirischen Mundart noch nicht so vollkommen mächtig bin, dass ich hierinn nicht ein Missverständniss in dieser für mich höchst wichtigen Angelegenheit veranlassen könnte; zu einem betrügerischen Mittel aber, wollte ich meine Zuflucht nicht nehmen. — Erachten es Ew. Hochwohlgeboren für

werth, sich meinethalben an die Herrn Kollár, Bzduch (Paulus Szenicensis), Superintendenten: Stromský und Seberiny, oder welchen immer Professor des pressburger Lyceums zu wenden: so schmeichle ich mir, dass das Urtheil dieser Männer zu meinen Gunsten ausfallen wird. Endlich von meiner aufrichtigen, aller Charlatanerie freien Liebe zu meiner Nation, dürfte auch einer meiner Briefe, den ich meinem Freunde Štúr schrieb, und welchen dieser unter dem Namen Luboslaw Powážský in einer Beilage der čechischen Zeitschrift Kwěty für das Jahr 1838 abdrucken liess ein nicht ungünstiges Zeugniss ablegen. —

Wenn es nun Ew. Hochwohlgeboren möglich und gefällig ist, meine Bitte zu erfüllen, und mich als Praktikanten, des zugleich die Dienste eines Korrektors thun kann, in Dero typographische Anstalt aufnehmen: so bitte ich nur noch um die gütige Mittheilung der allfälligen Bedingungen.

In der Hoffnung eines wohlwollenden Bescheides habe ich die Ehre achtungsvoll zu verharren

Euer Hochwohlgeboren

Bród am 16 Maj 1839 gehorsamster Diener

Carl Schulek.

---

2. Š. 23/5 1843 iz Zagreba javļa Gaju o Turopoļcima i o novinama.

Gospodaru!

U Zagrebu d. 23. Svibnja 1843.

Buduć da u Vašem jučerašnjem pismu očitovaste želju, da bi Vam sve, štogod Vašu pozornost zaslužuje, sobćio, hàrlim evo Vašemu zahtěvanju zadovoljiti. — Baš sada je izašo u Világu članak jedan o Turopoljcih. Najprie priobćuje dopisnik slědeću čàrticu iz života turopoljskoga. Kad su se Turopoljci u rajskom vàrtu (valjada rajskim) veseljem zabavljali, došo je k njim izmedju ostalih ljubopitnih i mladić něki, koi na pitanje, odkuda je rodom? odgovori, da je Magjar. Ova rěč — kažu — dělovaše kano munja na sàrca ovih bogoljubnih ljudih; oni radosno vapiahu: „da žive Magjari! Oni su naša bratja, a mi se od njih nedamo odcěpit, makar šta radili Iliri!“ Zatim zagàrliše ovi oduševljeni sinovi naravi redom spomenutoga mladića i poljubiše ga. Nu da ova ljubav prama Magjarom — nastavlja magjarski izvěstitelj — nije samo vatra od slame, nego da je duboko u sàrdcih njihovih ucěpljena, to pokazuju slědeće odluke učinjene u dàržanom onomadne spravištu turopoljske obćine. Ondě bi odredjeno, da njihov junački (sic!) i stalnoga zna-

čaja (sic!) župan na ugarskom saboru izbor horvatskih poklisarah za nezakonit očituje, i to s toga, što su bili Turopoljci prigodom istoga izbora u porabi ustavnoga svoga prava zaprěčeni. Za drugo neka ugarskomu saboru prijavi, da će se Turopoljci od sada drage volje samo magjarskim jezikom služiti, i da zahtěvaju, da se i ostali Horvati na upotrěbljavanje magj. jezika natěraju. 3) Neka se protivi predlogom istih poklisarah, koji bi na oslabljenje saveza medju Ugarskom i Horvatskom směrali, a neka podupire predloge magjarskih varmedjah. 4) Neka nastoji, da Turopoljci u obziru restauracie zadovoljštinu dobiju. — Mi smo dugo promišljavali, bi li ovaj članak u novine naše primili; napokon ga odbacismo i to najviše s toga uzroka, što je cěli članak s magjarskoga gledišta pisan, a cenzura nedopusti, da ga osakatimo. — Glede Gjorgjića poručuje Vam cenzor, da on poznati Vam razgovor o kraljevskoj vlasti neusudi se podpisati; nego, ako je Vam po volji, poslat će ga u Peštu i za jedan měsec dobit ćete ga natrag. Ostalo je gotov podpisati. Izvolite dakle odluku Vašu nam priobćit. —

Iz Biograda i Požuna ništa jošte čuli nismo, osim da je kralj i s njim Metternich i Kolovrat u Požun se odputio na dan 16. Svibnja. —

U tiskarni, barem na koliko ja znadem, ništa se nije slučilo, što bi Vam imao priobćiti, osim da jošte nije došao papir iz Beča. — Biogradske novine došle su, nu ništa novoga nesadàržavaju; suprotivno P. Hirlapov dopisnik piše, da će već i biogradske novine ovih danah priobćiti proklamaciu na sàrbski narod, u kom se mu navěstjuje nov izbor kneza, s izključenjem Obrenovićeve obiteli. U Zagrebu je sve mirno. Šrabec mi izplati 80 for. i zato na ovaj tjedan netrěbam više. Poziv k predplati na novine kranjske neimamo, osim Prausa; a ovaj želi odanle izvadak metnut u Lunu. Čuo sam, da g. Demeter naměrava ovih već danah na put otići. — To je sve, što Vam imade priobćiti

Vaš iskreni poštovatelj
Bogoslav Šulek.

———

3. Š. jarla 8/6 1843 o poslovima u štampariji i o saboru u Požunu.

Gospodaru!

U Zagrebu d. 8. Lipnja 1843.

Sinoć mi javi g. Dr. Demeter, da je on naumio na svaki način preksutra odići; medjutim da će ostavit rukopisa zu dvě Danice,

al' nezna, komu da ga preda. Osim toga bit će od potrěbe, da budući urednik Danice zvanje svoje napàrvo sazna (ako niste možebit Vi naumili uredjivat ju), jer nebude moguće članke za nju izhitriti. Molim dakle, da bi što bàrže naredbe za to učinili. — Što ste od rukopisa Gundulićevih dělah u tiskarnu bili odpravili, to je već sastavljeno, i kad sam jučer od g. Babukića nastavljenje istoga rukopisa molio, on mi kaza, da ga Vi imate. Gjorgjića (od str. 99 do 304 t. j. od 45 pěsni do Virgilova prevoda) cenzor mi istina podpisanog poslao, al' buduć da rukopis jošte popravljen nije, nemogu ga dat slagati. — Pri Vašem odlazku očitovaste se, kad sam pitao, što da činim glede novacah, ako se nebi povratili prie Duhova, da na svaki način prie Duhova se povratite. Prošaste nedělje izplati mi na srěću Šrabec 40 for., tako da sam time tiskarske troškove namirit mogo; al za preksutra neznam, šta da radim, buduć da mi nikakva izvora naznačili niste. Istina, da moja opomena možebit već kasno dolazi, nu nipošto po mojoj nemarnosti; jerbo ja Vas svaki čas očekivam, buduć da datu rěč glede povratka opozvali niste, a danas stopàrv saznadoh od g. Cara, da Vi još niste naumili ovih se danah povratiti. — U ostalom je tiskarna (ako iz mene vlastita hvala negovori) u redu. Papir sam iz Beča primio i naručene tabelle već štampao. Iz Rěke sam takodjer dobio papira za novine 138 risah, a 30 risah za Danicu. Danas se tiska poziv k predplati na novine, na jednoj strani naški, na drugoj němački. Ja sam ga sastavio, al mi cenzor skoro cěli uvod sbrisa, i tako samo skelet osta. Medjutim ga g. Užarević, na njegov bo poziv sam ga pisao, odobri. — Ovih se danah razboli i drugi tiskarski děčak, Josip, ovaj isti, koi se željaše kući povratiti. Boluje s kile (hernia), koju jošte prie dva měseca dobi, al iz neudobnog stida zamuči. Sada nosi pridorni pojas, i radi nešto; nu željno Vas očekiva, za da ga kući odpravite. Molim dakle, da bi se u Zagorju, ako je moguće, za dva děčaka postarali.

Iz Serbie ništa izvěstna se nečuje. Glasovi si jošte sveudilj protuslove. Prie několiko danah bio je ovdě Herkalović, putujući u Liku k svojim roditeljem; al' ja s njim govorio nisam. Izvěstno je samo to, da je Ljubica umrěla. — Iz Požuna takodjer nikakva točna dopisa dobili nismo. Mrak, tajnik Šrotov, pisa slědeće g. prof. Juratoviću věsti, koje Vam evo priobćujem, kao što me Hauliček klerik, čitavši isto pismo, izvěsti.

„U cirkularnoj sědnici od 3. Lipnja dodjoše, neznam, quo nexu, na odnošenja Horvatske, i njezine poklisare; govornikah biaše

mnogo, nu imena sviuh nisam si zapamtio. Izmedju ostalih ustade jedan, i izrazi svoju misao vàrhu ilirisma, kažuć, da u njem ništa drugo nevidi, nego najružnie i najcàrnie naměre proti narodnosti i konstitucii ugarskoj, i da se njemu samo pripisati ima màrzost Horvatah prama Magjarom, zato neka i poklisari od ilirske stranke izabrani, nevaljadu, a ban neka se umoli, da jošte jedan izbor preduzme. Drugi opet: da je ilirisam već i zato pogibeljan, što ga dvor podupire, da po njem oligarhia nadvlada; jer zašto bi inače grof Drašković red s. Stěpana, a nesrětni spisatelj Gaj zlatan pàrsten dobio? Gdě su im zasluge? Pa zar je dvor ikoga od najzasluženiih magjarskih spisateljah tako počastio? Neka se dakle podnese representacia u tom smislu, da nj. vel. banu nov izbor naloži. — Tretji opet kaza, da on u ilirizmu samo rusizam vidi, i za potrěbno dàrži, da se vladanje u tom obziru pozorno učini. — Na to podigne se šipuški poklisar Žedénji, i razloži stališem sva ova protuslovja, koja su se ovdě navadjala, on je bio dakle jedini, koi je pametno govorio. — Nu dodje red i na komuša; ovaj izjavi svoj tužan stališ i strašno to progonstvo, koje od ilirske stranke pretàrpiti morade; kaže nadalje, da on i sad još pri tom ostaje, i ovdě javno ponavlja, da Zdenčaja iz Horvatske trěba protěrat. Ovdě uzmanjka rěčih slavnomu govorniku, a tulenje i ručanje juratah nastavi prekrasnu njegovu besědu. Nu čujte sada! Věrovitički poklisar (mladji Salopek) potuži se nad krivicom Turopoljcem učinjenom, što su bili od izbora izključeni, gděno su ipak nazočni bili kod predanja kapitaneata kraljevinah banu. Srěmski pako poklisar Žitvaj izjavi, da je to Slavonce tako jako uvrědilo, da su odmah pripravni s Ugarskom se sdružiti, tim većma, što oni u družtvu s Horvatskom nikakve koristi nenalaze, i želju ovu od g. 1827 goje. — Još něšto: Mrak je više putih već pisao, da je u pridvornoj kancelarii dva ili tri puta rěč povedena bila o tom, da se g. Gaju privilegia tiskarne oduzme, dobro bi bilo, da to g. Gaju priobćite, da potrěbne korake načini".

Tako mi javlja Hauliček, a njegove rěči potvàrdjuje današnji Hirnök, s tim dodatkom, da je u istoj sědnici odlučeno, da se odpravi spomenuta representacia na kralja.

Suprotivno kažu, da je grof Alb. Nugent Žerjaviću pisao, da naše stvari gori dobro stoje, da palatin, judex curiae i drugi màrze na Josipovića, zato je on (Nugent) naumio ovih danah natrag dojti.

U očekivanju Vašega dragocěnoga odgovora bilježim se Vaš
iskreni štovatelj Bogoslav Šulek.

---

4. Š. 13/6 1843 iz Zagreba javļa o štampańu kńigâ i o Požunu.

Gospodaru!

U Zagrebu d. 13. Lipnja 1843.

Prekjučer sam dobio od g. Cara 40 for., nu ja sam izposlovao kod Prausa, da mi bi jošte u Subotu od Šrabca 43 for. izplatjeno, s ovimi sam tiskarske drugove namirio, a poslate od Vas novce ostat će za Subotu. Za prošasti měsec dužna je redakcia jošte 172 for., i Šrabec obeća, da će to sve na skorom na jedanput izplatiti. Ako Bog da! — Rukopis od Gundulića mi g. Car preda; nu buduć da jošte nije bio popravljen, moramo malko počekati. Što sam od Gjorgjićevog rukopisa od cenzora primio, to je sve za tiskanje dozvoljeno; samo da bi Bog dao, da bude na skorom i popravljeno, da tretja preša u napréd nemora dangubit, jer dosada sam ju jošte znao sveudilj zabavljati. — Franklinovu blagaonicu je g. Užarević, kao što mi se čini, ad acta metnuo, jer prevodi iz magjarskih novinah mnogo sada vrěmena potrěbuju; al' mi bi dělce ovo sada vàrlo dobro mogli upotrěbit, dok se Gundulić uredi. Komentar od Osmana bit će stopàrv budućega měseca gotov. G. Mažuranić Antun hotio je dat pretiskat „kratka pripovědanja" od Vrevsa; u čistom ilirskom jeziku za svoje Primorce; al' nam cenzor poruči, da on mora svaku za škole oprěděljenu knjigu u Budim poslati; sada neznam, šta će g. Mažuranić odlučiti. Bolest děčaka Josipa nije nipošto namišljena, jer, kao što sam već pisao, nosi pridorni pojas (Bruchband) na zapověd dra. Rakovca. Zato opetujem moju molbu radi drugih děčakah. — Žao mi je da sam u mom prošastom pismu, neznam kako, neporazumljenje i po tome Vam brigu, a možebit i žalost prouzrokovao: napravljena, ili bolje reći, odlučena samo representacia na kralja u cirkularnoj sědnici, negovori o tiskarni, nego o ponovljenju izbora poklisarah.

U Subotu se povrati mladi grof Nugent iz Požuna, i pripovědaše svašta lěpa o ondašnjih odnošenjih. Bio je kod palatina, Kolovrata, Majlatha kancelara i Séčenja. Na blizkom bàrdu slavio je u družtvu ostalih Ilirah i Slovakah anniversarium restaurationis. Posětio je i slavjanske prelekcie i bi od Štúra (kojega neizměrno hvali) lěpom pěsmom pozdravljen. Majláth mu je pripovědao: „bio je kod mene komuš, ja sam s njim počeo latinski govorit, al to nije išlo; zatim sam němački besědio, al' to je još gore išlo; napokon počnem magjarski govorit, 'nu to baš nikako nije naprědovalo, a ja Bogme neznam turopoljski govorit." — Čuo sam, da su Jozipoviću u Po-

žunu serenadu napravili, bilo je tam, kažu, do 400 mašalah; nu ja mislim, da mu, uz sve ove plamteće mašale, nisu u glavi svěću upalili. Jučerašnje „Květy“ pišu, da je Fejérpataky dobio povelju za tiskarnu. —

U iskrenoj želji, da bi na skorom gospoju suprugu zdravu viděli, ostajem Vaš duboki štovatelj

Bogoslav Šulek.

---

5. Š. 26/6 1843 iz Zagreba javlja o potrebama u štampariji.

Gospodaru!

U Zagrebu 26. Lipnja 1843.

Šaraf na tělu (corpus) od gladeće preše tako je već od hàrdje strošen, da prešu sada upotrěbit nemožemo. Od potrěbe će bit drugi pirinčani šaraf zalotati (einlöthen), koi hàrdji neće bit izvàržen. Al je za tu svàrhu neobhodno nužno, da se preša razloži, za da se dolnja njezina čast okrenuti može; razloženje pak ovo skopčano je s troškovi, koje ja neću bez Vašega privoljenja činiti. Molim Vas dakle, da bi me izvěstili o Vašoj želji i mněnju glede toga predmeta.

Papir za Gundulića (Lexicon-papier) skoro će bit potrošen: od potrěbe je dakle, da ga na novo naručimo u fabriki; nu ja niti neznam, koliko Vi od toga papira naručit želite, niti pod kakvimi pogodbami, budući da s Arnauskom fabrikom nisam jošte posla imao. — Za budući broj Danice neima više rukopisa. — U prošastom broju izbrisa mi cenzor iz Kollarova putopisa jednu stranu: razgovor Kollarov s Rušnovom; ja sad naměravam izbrisano u Peštu za Skoroteču poslati, odkuda ga ćemo poslě opet u Danicu primiti moći.

U očekivanju ustmena ili pismena odgovora bilježim se Vaš

iskreni štovatelj
Bogoslav Šulek.

---

6. Š. piše 14/12 1845 o reformi „Danice“.*

Veleštovani Gospodine!

Akoprem sam bolju i bolestju posve oboren i slabostju k postelji bi reć prikovan: ipak nemogu sàrcu Vama oddanomu odolěti, da Vam nepriobćim slědeću na Vašu korist i na slavu Vašega meni pověrenoga lista směrajuću osnovu, naime povekšanje Danice.

* Po Gajevoj oznaci.

Neima sumnje, da ljudi nisu više tako zadovoljni s Danicom, kao što su prie bili. Ovo je naravna poslědica probudjene čitanja pohlepe t. j. naprědak, dakle valja sad i nam naprědovati i to po mom mněnju ovako:

Vi imate sada prěko 600 pravih predbrojnikah, ako se dakle cěna novinam povisi sa 30 kr. to će činiti 300 for. u sr., i za ove novce moći će Danica još jedanput na tjedan izilaziti. Jer ark Danice stoji od prilike 15 for., dakle 12 arkah (= 25 brojevah, što će bit više) stajati će 180 for. Ostat će dakle još 120 for. Ja dobivam (čini mi se) u ime učredjenja 100 for., i vàrhu toga 80 for. Ovih bi mogli od ove sume odbiti, buduć da Vam onda nebi mogo kao dosada drugo šta pisati, pa ostalo, što pretiče, bilo bi za někoje novine, koje bi se morale dàržati za učredničtvo Danice. Ovaj sasvim prosti i jednodušni račun za pol godine bio bi zaisto od dobrih poslědicah, da se u život privede.

1) Jer obćinstvo bi bilo posve zadovoljno, buduć da bi dobivalo po 1 kr. pojednu Danicu (t. j. 25 Danicah za 30 kr.). Jevtiniega šta bogme nemože a niti neće očekivati. — U dva broja moglo bi se više i to raznih članakah uměstiti, pa bi se lakše svakomu zadovoljilo i osobito feuilletonom, koj želim pisati.

2) Bit će koristno Vama. Vi želite novine uzdàržat barem u ovom stališu u kojem su sada; nu politički naš život neobećaje nam tolik interesse, da bi novine naše samo politički list spasiti mogo: nego valja da doprinese i Danica k tomu; nu to može samo biti, ako se povekša, jer s pol arkom na probudjeni već narod nemože se mnogo dělovati.

Vi ćete time zatàrpat usta onim, koji klevetaju, da Vi nećete da više žàrtve prinesete i da povekšate novine. Ovim neočekivanim povekšanjem zabunjeni, svi će mučat mramorkome.

Imat ćete najbolju priliku, rěšit se tolikih neplatjajućih predplatiteljah, izvěstivši ih u poslědnjem lětošnjem broju, da Vam uslěd pomnoženih troškovah nije moguće novine poklanjati. I tomu zaisto nitko neće moći išta prigovoriti.

Uvedenjem različitosti većje u Danicu, i podignutjem nje na organ druževnoga i književnoga života, što opet samo razširenjem postići se može, privabit ćemo više čitateljah, osobito od strane ženskoga spola, na koj sam naumio čestimi belletrističkimi članci osobiti obzir uzeti. Nu da kako mnogomu se nadati nemožemo. Al stavimo, da će se broj predbrojnikah samo sa 20 povekšati, ovi će platjat na godinu 120 for. Što je prěko 500 to se tiskaru platja

kao da je 1000, Vi ćete dakle troškovah imati samo na papiru, od kojega jedan ark stoji od prilike 1 kr., dakle za jedan exemplar novinah stajat će Vas 160 arkah = 160 kr. = 2 for. 40 kr. Dakle papir za onih 20 expl. stajat će Vas ukupno 53 f. 20 kr., i odbivši ovo od onih 120 for., ostat će Vama lucrum od 66 for. 40 kr. O izvěstnosti ovog računa lahko ćete se sami uvěriti moći.

Napokon, trěba nam prie nasap graditi nego što voda u zube teče — veli poslovica. Ja sam saznao, da je Ivan Mažuranić naumio izdavati Pilgera u našem jeziku: ako on naměru ovu izvede, onda će bit kasno prekasno Danicom mu se oprěti, mi moramo obćinstvo praeoccupirati, da nezakasnimo opet kao s kolendarom.

Što se mene tiče, ja dobro osěćam, koliko si brěme namećem, koliko si posla i muke pripravljam; Vi ćete sami priznati, da će bit lakši posao dva broja novinah učredjivati nego ovakova 2 broja Danice. Sasvim tim nezahtěvam od Vas nikakve veće nagrade, dok stvari, kao što sada, stoje; ako bi pako račun moj dobro za rukom izpao, ostavljam ovo Vašemu velikodušju. Samo molim, da bi mi někoje novine pribavili, jednu policu za nje i povećji stol za pisanje priskàrbili.

Ovo su dakle moje misli o povekšanju Danice. Izvolite ih svestrano pretresti i presuditi. Samo se nedajte tudjim nagovaranjem smesti. Čujem, da Vas nětko od moga predloga odgovara: izvolite dobro promotriti, šta li je tomu odgovaranju uzrok, da li iskreno prama Vam nagnutje ili pako strah od natěcanja.

Imao bi još koje šta primětiti; al mi je još ruka odviš slaba.

Vaš iskreni

Ovaj list nitko nije čitao. B. Šulek.

7. Šulek 4/12 1847 iz Zagreba želi, da bi za „Narodne novine“ dobivao „Budapesti hiradó“.

U Zagrebu 4. pros. 1847.

Poglaviti Gospodine!

Buduć da zagrebačka čitaonica dàrži Budapesti hiradó-a, nije se nanj naše učredničtvo predbrojilo. Al novine ove donose najtočnie saborsko izvěstje i zato ih svaki, koi i malo magjarski natuca, pomnjivo čita, te ih ja nemogu kući nositi. Radi toga već sam hotio i naše učredničtvo predbrojiti na hiradó-a, nu učredničtvo njegovo odgovori, da već neima iztisakah, da se postàrpimo do nove godine.

Ja sam dakle sada radi saborskih věstih u velikoj stiski i više putah nemogu dospěti, pa još bi morao čekati tja do nove godine. Zato molim Vas smĕrno, da bi izvolili Vi sami kod učredničtva hiradó-a, koje je sada u Požunu, izraditi, da nam se već sada pošiljaju novine. Predplata na pol godine iznosi 7 for. 12 kr. u sr., dakle na měsec prosinac neće mnogo doći.

Glede poziva na predplatu čekali smo do sada na Vaš nalog, nu buduć da ovaj nije još stigao a mlada je godina pred vratima, nemožemo s njime više oklevati.

Iskreno se veselim, da Vam, kao što sam doznao, za rukom polazi posrědovanje izmedju ilirstva i magjarstva: tim ćete si opet lěpi cvětić u věnac zaslugah svojih uplesti.

U ostalom s dubokim počitanjem ostajem Vaš

iskreni štovatelj
Bogoslav Šulek.

8. Š. 30/5 1848 iz Zagreba moli Gaja, da mu sasvim preda uredništvo „Narodnih novina“.

Velmožni gospodine!

Poznato Vam je, kako ja već dvě godine Vaše novine uredjujem i pošlo mi je za rukom broj predplatiteljah sa 300 umnožati. Neće Vam biti dakle težko prosuditi, na koliko se u tom obziru možete na mene osloniti. Nu i to se neda tajiti, da ja pored slobode štampe imam samo sve dužnosti učrednika a ne i prava. Ako Vam se dakle svidi, izvolite meni sasvime predati učredničtvo (da kako uz svu moguću garantiu vašega vlastničtva i izdateljstva) — tà Vam i tako nedolikuje u sadašnjem stanju i položaju čin učrednika, koi je slobodom štampe mnogo od svoje sjajnosti izgubio — a svět znade da se Vi učredjivanjem novinah nebavite. — Pored toga zahtěvao bi u ime platje 500 for. na godinu i 10 procentah od čistoga dobitka, te 300 for. za pomoćnika. U ostalom zadovoljio bi se i najkratjim rokom pogodbe, da Vam bude uvěk prosto povratit se u priašnje t. j. sadašnje stanje.

Proglašenjem slobode štampe poděljena je sloboda svakomu dàržavljaninu i oteta je vlast i snaga svim privilegiam. Mislim, da mi nećete zaměriti, ako se i ja poslužim ovom svakomu i slědnjemu čověku poděljenom slobodom, tim više jer mi se sada najudobnia prilika pruža za izdavanje posebnih novinah i to u vàrlo prilične uvěte. Nu ja sam hotio prie Vas upitati, bi li hotěli na isto tako

povoljne uvěte pristati, i bi li mislili, da je Vam trud moj koristan, jer u tom slučaju bih odbio onu ponudu.

Svaki kalfa hoće da bude najposlě i meštar, kad mu se prilika pruži. Ja netajim, da me je ova želja već měseca ožujka obuzela; nu nisam htio obću smutnju jošt i osobnom Vam umnožati. A evo ima već dva měseca, što ja podvostručen posao imam, a platja mi je još uvěk manja nego priašnjem učredniku, nego — slagaru. Ovo navodim za moje opravdanje. Sad pako nastoji golemi posao saborskog dnevnika, koi ja u sadašnjem precarnom stanju nemogu poduzeti; osim toga ovdě je i novo pollětje, za koje valja potrěbite korake činiti.

Ja moram 1. lipnja na učinjenu mi ponudu odgovoriti, zato Vas lěpo molim, da bi me izvolili donde o svojoj odluci izvěstiti. Koi u ostalom jesam s dubokim počitanjem Vaš

iskreni štovatelj

U Zagrebu 30. svibnja 1848. Bogoslav Šulek.

---

9. Š. 10/12 1848 iz Zagreba odriče se uredništva „Narodnih novinâ“.

Velmožni Gospodine!

Više od šest godinah radio sam za Vas, kako Vam je uztrěbalo, kao — factor, corrector, redactor, spisatelj i tajnik; radio sam uvěk tako, da je svět bio poněšto sa mojimi děli zadovoljan; radio sam uvěk u interessu Vašem i narodnjem, a ne za novce — tà do lětos dobivao sam manju platju nego koji slagar.

Pored svega toga Vi ste mi svaku zaslugu nijekali, svakom me prilikom ponizivali, i pred najboljimi priatelji cárnili. I dočim ste Vi me za svoga dušmanina proglašivali, ljudi su moju privàrženost prama Vam sa „Bedientenrollom“ uzporedjivali.

Sve sam ovo znao pregorěti; pregorio sam i to, kako ste se kakvu pisanu pogodbu učiniti uztezali, a kad sam Vas kasnie na obećanje opominjao — niste se sěćali, zaboraviv na poštenje, na koje ste se bili prie pozivali.

Nu pošto ste jučer ovo svoje nedostojno postupanje okruniti nakanili i prekàršivši věrolomno učinjenu ustmeno měseca svibnja pogodbu mene bez moga znanja i privoljenja, potajno, onako samovoljno, na proglas i novine podpisali, od mene něku maškaru od uvětnog učrednika napravili, te u isti čas, kad sam Vam primljenjem redakcie Danice toliku žàrtvu donio, pred cělim me světom

bezdušno osramotili: — toga pregorěti nemogu, već Vam evo redakciu povratjam i još danas od Vas odlazim. A kod čitajućeg obćinstva znat ću si već eclatantnu satisfactiu pribaviti, pa ćete se uvěriti, da je prošlo vrěme mystificatie.

Samo Vas još molim, da si prištedite daljih nepovoljnostih i da mi šaljete ono, što mi pripada, naime: u ime redovne platje za prošasti měsec i za 9 danah prosinca = 55 for., a u ime pogodjene nagrade za povećani za 400 broj predplatiteljah za ovu godinu 100 for. srebra.

U Zagrebu 10. prosinca 1848.

Bogoslav Šulek.

---

10. Š. 23/6 1849 iz Zagreba sasvim se ostavlja uredništva.

U Zagrebu 23. lip. 1849.

Gospodine!

Budući da ste si Vi prekjučer faktično učredjivanje novinah prisvojili i time obstojeću izmedju nas pogodbu prekàršili, koja meni primanje Vaših članakah, al i redactiu predpisuje: zato Vam ja evo istu redactiu sasvime predajem, jer nepodnosi mi poštenje, da ja pod odgovor svoj uzimam šta ni čitao nisam.

Učinite dakle naredbe, da mogu istu redactiu još danas izručiti.

Bogoslav Šulek.

Dodatak.

Pogodba između Gaja i Šuleka.

Podpisani sklopili smo uviet kako sliedi:

1) Ja Dr. Ljudevit Gaj, vlastnik narodnih d. h. slavonskih novinah, izručujem učredjivanje ovoga moga političkoga lista sasvime g. Bogoslavu Šuleku, zadàržav si prava, koja meni kao utemeljitelju i vlastniku pripadaju, medju kojima je pravo, da isti politički list i nadalje moj politički organ ostane, da se dakle u njega ništa staviti nesmie, što bi na koigod način proti mojim interesom bilo, nijednom pako članku po meni zaktievanom da se miesto uzkratiti nemože. Članci tičući se moje osobe samo s mojim privoljenjem u list primiti se mogu. — Obvezujem se pako da ću g. Bogoslavu Šuleku sva materialna sriedstva za učredjivanje pružati, po imenu, da ću njemu samomu osim dvorbe i primiernoga u vla-

stitoj kući stana s pokućtvom, platjati na miesec 60 for. t. j. šestdeset forintih srebra, da ću mu dàržati potriebite novine i dva pomoćnika i davati dopisnikom po jedan exemplar novinah.

2) S druge strane ja Bogoslav Šulek na gori postavljene pogodbe pristavši obvezujem se, da ću novine političke u dosadašnjem pravcu zakonite slobode i u duhu obćeslavjanskoga a napose ilirskoga narodnoga napriedka sdušno i priliežno učredjivati i da ću štampariu rukopisom tako providjati, da na opredieljeno vrieme točno izlazile budu. Nadalje obvezujem se za svaki list Danice, koje si je učredjivanje g. doktor Ljudevit Gaj zadàržao, iz novinah i časopisah učredničtva kratke, zanimive, osobito slavjanske viesti za cielu posliednju kolumnu dostavljati.

Ovaj u dva jednaka exemplara prepisani i vlastoručnimi podpisi potvàrdjeni medjusobni uviet valja od današnjega dana i ako bi koja god stranka od njega odstupiti hotiela, bit će dàržana odkazanje svoje dva mieseca u napred pismeno izjaviti.

U Zagrebu 1-a siečnja g. 1849.

Dr. Ljudevit Gaj
kao vlastnik
Bogoslav Šulek.

POZIV.

Od prvih dana svojega života držala je jugoslavenska akademija jednom od prijekih svojih dužnosti, da prione sabirati književne spomenike južnih Slavena i objelodanjivati ih u svojim izdanjima. To je ponukalo akademiju, da je počela štampati kritična izdanja „Starih pisaca hrvatskih", od kojih je do sada izišla dvadeset i jedna knjiga, zato je pokrenula „Starine", u koje slaže već godinama ponajpače gradju za sredovječnu rukopisnu književnost, a pored toga izdala je i nekoliko posebnih djela s istom svrhom. No akademija imade sama već podosta gradje i za novovječnu književnost, a uza to joj sve češće dolaze takovi prilozi s raznih strana, pa je zato akademija odlučila opet koraknuti naprijed i osnovala nov zbornik, u kojemu se objelodanjuju prilozi za povjest književnosti hrvatske u novom vijeku.

Četiri su stoljeća već prošla, što se štampaju hrvatske knjige, pa se je tako naslagalo mnogo gradje, koju treba da objelodanimo, ako želimo, da što prije dočekamo kritičnu povjest svoje knjige. Odmah u početku novoga vijeka nahodimo u povjesti svoje književne prosvjete duboke tragove talijanske kulture i susrećemo se s humaniznom, te je posve prirodno, što književnost onih strana progovara trima jezicima: hrvatskim, talijanskim i latinskim, dapače imade dosta književnika, koji pišu u sva tri jezika, a mnogo ih radi u dva. Povjest naše književnosti ostala bi nepotpuna, kad se historik ne bi osvrtao takodjer na talijanska i latinska djela naših književnika, te poradi toga akademija u svojem novom literarno-historijskom zborniku priopćuje uporedo gradju za našu književnost svih triju jezika. Prilika je, da se u ovome zborniku prikuplja gradja za povjest književnosti počevši od konca XV. stoljeća sve do godine 1860, a akademija se najpače brine oko toga, da sabere što obilniju gradju za historiju ilirizma, koji je udario osnovu modernoj knjizi hrvatskoj.

Ovdje se štampaju manji izvorni sastavci starijih pisaca, koji se ne mogu objelodaniti u posebnoj knjizi, nadalje važnija književnička korespondencija, i napokon razni prilozi, koji su podobni objasniti koju stranicu književne historije naše. Ovakova će gradja bez sumnje doći u dobar čas svakomu, koga zanima prošlost naše književne prosvjete.

Mnogo se ove gradje nahodi u javnim arhivima i knjižnicama, koja je akademiji dohodna, ali je za cijelo imade veoma mnogo i u privatnim rukama, — s toga akademija učtivo moli sve rodoljube, da joj priloge iz svojih knjižnica za ovaj zbornik ili sami točno prepišu ili pošalju, pa će ih akademija pregledati i prirediti za štampu. Akademija će rukopise što prije sa zahvalnošću povratiti njihovim vlasnicima, a voljna je i namiriti sve troškove, koji nastanu.

Kako je ovaj pothvat namijenjen ne samo koristi nauke nego i slavi naroda hrvatskoga, akademija se živo nada, da će se njezinu pozivu rado odazvati svi rodoljubi, koji bi joj ma kako mogli u tom poslu biti na ruku.

U ZAGREBU 31. prosinca 1899.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

GRAĐA

ZA

POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAV. AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KŃIGA 3.

UREDIO

MILIVOJ ŠREPEL.

U ZAGREBU 1901.

KŃIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

TISAK DIONIČKE TISKARE.

Poziv na pretplatu.

Da se olakoti nabava akademijskih publikacija, davat će jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i **godine 1902.** sva svoja izdanja, 8—10 knjiga **uz godišnju pretplatu od**

☞ dvadeset kruna. ☜

Pretplate neka se šalju ili upravi jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti ili akademijskoj knjižari dioničke tiskare u Zagrebu.

Knjige će se p. n. pretplatnicima izdavati mjeseca srpnja i prosinca u akademijskoj knjižari, a onima izvan Zagreba slat će se poštom, te će pretplatnici sami plaćati poštarinu.

Imena pretplatnika štampat će se u **„Ljetopisu“.**

Tko sabere deset pretplatnika i **pošalje pretplatninu,** dobit će badava po jedan primjerak svih navedenih knjiga.

Sve prijatelje akademije i hrvatske narodne knjige molimo, da nastoje prikupiti što veći broj pretplatnika.

U ZAGREBU, mjeseca siječnja 1902.

Jugoslavenska akademija
znanosti i umjetnosti.

GRAĐA

ZA

POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAV. AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KŃIGA 3.

UREDIO

MILIVOJ ŠREPEL.

U ZAGREBU 1901.

KŃIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

Dionička tiskara u Zagrebu.

PRIPOMENAK.

U ovoj sam kńizi nešto raširio okvir građe tim, što sam počeo priopćivati prigodne sitnice. U napredak namjeravam poći i daļe, te ću nastojati, da se što prije počne objelodańivati i bibliografija članaka rastresenih po hrvatskim beletrističnim i političnim novinama; ponukale su me na to riječi vrloga seniora naše akademije g. prof. V. Jagića u kńizi „А. С. Пушкинъ въ южно-славянскихъ литературахъ" (Спб. 1901 str. 71). Bez ovakove se bibliografije doista jedva može i pomišļati na potpunu povjest kńiževnosti.

Neka mjesta u ovoj kńizi „Građe" treba popraviti, a neka potańe opisati. Na str. 5 u 3. retku odozdo treba da se mjesto *auder* čita *euader*; na str. 29 u 1. retku odozdo mjesto *uibal* treba da bude *iubal*; na str. 72 u posļedńoj alineji predgovora treba da se riječ *„epitafiji"* (sva tri puta) zamijeni riječju *„pjesmice"*; na str. 77 u 16. retku odozdo mislim da bi mjesto rukopisnoga *„multiplicauit"* bilo zgodnije čitati *„multiplicatum est"*; na str. 125 u 1. retku odozgo uz riječ *„lumele"* vrijedi dodati, da je u rukopisu rek bi napisano *„lumete"*; na str. 140 u 18. retku odozdo vaļalo bi rukopisno *„da se meni jeden par"* čitati *„da si mene [v] jeden par"*; na str. 154 u 7. retku odozgo treba za neobičnu riječ *„bohmerci"* dodati, da je u rukopisu upravo napisano *„Bohmerczi"*; na str. 265 u 18. i 19. retku odozgo izostavļeni su poradi tehničkih zapreka akcenti na riječima citata; onaj Antun, koji se napomińe u Vrazovu pismu na str. 277 u 4. retku odozgo, mogao bi biti Antun Stauduar, kojemu je Vukotinović napisao nekrolog u „Danici" 1843 str. 136; kad je već bio štampan 19. tabak, obaznao sam, da je Tomo Gajdek slavio godovni dan 21. decembra, pa bi po kronologiji trebalo da pjesma „Na slavu . . . Tome Gajdeka" (na str. 304) bude iza triju pjesama o smrti Gajeve matere; naprotiv za Stjepana Moysesa (isp. str. 303) nijesam mogao saznati, kad mu je upravo bio godovni dan. Pripadom ističem za spis „Scriptores Interamniae" (u II. kńizi „Građe" str. 116), da nije sasvim ujam-

čeno, da ga je napisao Jakošić; a kako se vidi iz rasprave dr. N. Andrića „Izvori starih kajkavskih drama“ (Rad 146 str. 31), sastavļač je „Kajkavske pjesmarice“ u popijevci 90. (u istoj kńizi „Građe“ na str. 205 u 6. retku odozdo) griješkom napisao *„ovak steza“* mjesto *„ovog strešca“*.

Kako već biva u rukopisima, po koje je slovo zlo napisano ili izostavļeno; ovakove se pisarske pogrješke u izdańu ispravļaju u zagradama i prema potrebi još ističu u dnu; no značajne pogrješke, ma kako sitne bile, ostavļene su onako, kako glase u izvorniku.

Izdavańu korespondencije iz XIX. stoļeća nameću se u nas na žalost veće zapreke, nego bi se i slutilo. Zato i ne preteže u „Građi“ korespondencija, kako bi se očekivalo. U ostalom korespondencija se skupļa i uređuje, pa kad dođe zgodnije vrijeme, lako će se izdati na svijet, što još danas čami u tmini.

U ZAGREBU na koncu godine 1901.

Milivoj Šrepel.

Gdje je što.

Strana

Strana

GRAĐA ZA POVJEST KŃIŽEVNOSTI HRVATSKE.

Pjesme Ivana Lovra Regina, dubrovačkoga kancelara XV. vijeka.

Priopćio dr. Milan Rešetar.

Rukopis pjesama ovoga dubrovačkoga kancelara spomińe nekolika puta S. Dolci u svojim Fastima, a osobito na str. 50: „208. *Nicolaus Restius*. Tam Etruscam, quam Latinam excolebat Poesim ad annum 1500; . . . Agebat tunc Ragusinum Cancellarium Jo. Laurentius Reginus Feltrensis, utraque lingua Poeta festivissimus; cujusque Carminum Codex in Biblioth. S. Jacobi de Viscgniza Monachorum Benedictino-Melitensium“. Sigurno odanle je taj rukopis došao u ruke pok. dubrovačkoga popa Dum Luke Pavlovića, pa zajedno sa svom ńegovom bibliotekom prešao je u ruke mojega prijateļa dra. Matije Gracića u Dubrovniku, koji mi ga je poslao amo u Beč, na čemu mu od svega srca hvala. U najnovije vrijeme svratio je pažńu nań prof. Jireček u Arhivu za slav. filologiju XXI, 437. 438. Prema tome izlazi, da je rukopis stariji, nego li je mislio Dolci, naime iz polovice XV. vijeka, tako da je on *najstariji poveći literarni spomenik u stihovima,* koji je postao na slavenskome jugu, i ako sam pjesnik nije bio rodom Slaven, već Talijanac. Kako se pak Ivan Regin u svojim pjesmama vrlo često obraća uglednijim Dubrovčanima i drugim ļudima, što su u Dubrovniku živjeli, i ako u ńima iznosi mańe realnih momenata, nego li bismo mi żeļeli, tako mislim, da će biti sasvim dobro, da se iznese sadržaj Reginova zbornika, odnosno da se izdadu one ńegove pjesme, koje su u uskoj svezi s Dubrovnikom i dubrovačkijem životom iz polovice XV. vijeka.

Nema naime sumńe, da je Ivan Regin bio u Dubrovniku i pjevao tamo svoje pjesme prije, nego li kaže Dolci. Po nekoliko se naime ńegovijeh pjesama može sigurno kazati, da je on bio u Dubrovniku krajem prve, a početkom druge polovice XV. vijeka. Tako je 17. pjesma upravļena *Ad Stephanum Fliscum Soncinensem trivium doctorem,* koji je bio učiteļ u Dubrovniku (isp. stih 7 i 8) od god.

1444 do 1459 (isp. Arch. f. slav. Phil. XIX, 35). A pjesma 41. ide *Ad Illustrem dominum Johannem filium excelsi principis domini marchionis Montiferrati,* i u ńoj se govori o ocu mu kao živu i o braći mu Gulielmu, Bonifaciju i Teodoru; pjesma je dakle napisana prije smrti montferatskoga markiza Ivana Jakova, koji je umro god. 1445, a imao je zbiļa četiri sina s tijem imenima; od ńih je bio najstariji ovaj Ivan, te je naslijedio oca, a sam umro god. 1464. Već nam dakle ova dva primjera kažu, da su pjesme Reginove zbiļa postale okolo polovine XV. vijeka, ali vrijeme ńihova postańa moći će se tačnije odrediti, kada se nađu godine za sva ona lica, kojim Regin namjeńuje po koju svoju pjesmu. Ja u ovaj mah nijesam mogao toga učiniti, pa ću zato još samo spomenuti najstariju i najmlađu godinu, koju sam za sada u ńima mogao naći. Pod br. 28—30 ima naime u tri varijante nadgrobna pjesma dubrov. vlastelinu Paskoju Rastiću, za kojega prof. Jireček misli, da je onaj Rastić toga imena, što je umro god. 1435; s druge strane pak nalazimo pod br. 145 pjesmu *Ad Dominicum Florentinum Dantistam*, koji je od god. 1469 u Firenci javno tumačio Dantovu komediju. Premda dakle ni prof. Jireček nije u dubrov. arhivu ništa našao za Regina, po čemu bi se moglo utvrditi, kada je baš živio u Dubrovniku, sigurno je, da su ńegove pjesme, koje su nam se sačuvale u ovome zborniku, postale nekako oko god. 1435—1469.

Nameće se zatim pitanje: *gdje* su postale pjesme Reginove? One, koje su u ma kakvoj svezi s Dubrovnikom, naravski u samom Dubrovniku, ali one druge, koje su namijeńene raznim licima u Italiji? Biće po svoj prilici i te u Dubrovniku, jer regbi da se Regin drži nekako hronološkog reda u nizańu svojih pjesama, pa već pod br. 8 spomińe se cijena, što je Regin uživa u Dubrovniku. Ali opet kao da će biti koji izuzetak; tako je sva prilika, da je pismo kapetanu Karlu Gonzagi (i pjesme, što ih pismo prati, br. 12—14) pisano u Milanu, a ne u Dubrovniku. Što pak u 44. pjesmi Regin sam sebe zove kancelarom Gulielma montferatskoga, to još ne dokazuje, da je bio prešao iz dubrovačke službe u ńegovu, ili da su ta pjesma i pjesme 45—57, koje se također tiču istoga kneza, postale prije, nego je Regin stupio u službu dubrovačku, jer on jednako moli, da ga Gulielmo *oproba,* što po mojemu mišļeńu znači, da Regin uistinu nije bio stupio u ńegovu službu; svakako te pjesme nijesu mogle postati u god. 1464—1483, jer Gulielmo montferatski nije tada bio prost „armorum capitaneus“, već pravi gospodar montferatski iza smrti brata Ivana.

Ja sam mislio, da je potrebito kazati barem ovo nekoliko riječi, da se vidi od prilike, kada i gdje je Regin svoje pjesme pjevao. Inače se ne upuštam ni u kakvo raspravļańe o ńihovu sadržaju, jer to mislim da ne ide u zadaću ove publikacije.

Sam je rukopis do nas došao na žalost sakat; mańka mu naime sprijeda prvijeh osam listova, a nestalo je iz sredine i 36-oga lista. Naprotiv pri kraju regbi da je čitav, jer su cijeli i zadńa pjesma i zadńi tabak, a sačuvan je i stražńi dio od izvornijeh korica. Ali opet moglo bi biti, da su pri kraju istrgnuti jedan ili dva zadńa tabaka, jer je zadńa strana ispisana sve do dna, pak se ne može kazati, nije li tekst išao još daļe. — Rukopis je pisan na debelom papiru, široku $14\frac{1}{2}$ *cm,* a visoku $22\frac{1}{2}$ *cm,* sve jednom istom i uvijek jednakom rukom od početka do kraja bez ikakvih dodataka ili ispravaka od druge ruke. Pismo je lijepo polugotičko XV. vijeka, vrlo čisto i čitko, tako da se samo na vrlo malo mjesta može sumńati, koje je slovo baš zapisano, a ne mani jednog mjesta, a ni jedne riječi, što se ne bi mogla pročitati. Na svakoj je strani linirano sredńe poļe, široko $7\frac{1}{2}$ *cm,* a visoko 13 *cm,* i to pojednako sa 25 linija, od kojih samo dvije najgorńe i dvije najdońe sežu s kraja na kraj strane, ali opet tekst ni tu ne ide izvan onoga sredńega poļa, jer su povučene i s obje strane po jedna okomita linija, preko kojih tekst ide samo u toliko, što se velika slova u početku svakoga natpisa, distiha, hegzametra i strofe pišu izvan lijeve okomite linije. Tekst je pisan crnim mastilom, a *svi* natpisi (pjesmama i pismima) bez izuzetka crvenim. Velika se slova po pravilu pišu u početku svakog lat. hegzametra i distiha i svake tal. strofe (po pravilu kvartine ili tercine); ređe se pišu i u početku svakog stiha, ali tada se opet izvan okomite linije piše samo veliko slovo, koje je u početku neko omańe metričke cjeline (hegzametra, distiha itd.). Lijep se šaren inicijal piše gotovo uvijek iza svakog podužeg natpisa; naprotiv iza kraćih natpisa *Ad eundem, Vel sic* itd., dakle gdje su nove pjesme *istomu* licu, a ređe i iza dužih natpisa, gdje su pjesme *drugim* licima, nema šarenog inicijala, kao što ga nema ni poslije 111. pjesme, gdje dolazi za zadńi put. Inicijali su ili crveni ili modri, i to se redovno izmjeńuje jedan put modar (prvi put u 5. pjesmi), a drugi put crven (prvi put u 8. pjesmi); samo se jedan put pisar prevario: crven je inicijal i u br. 61 i u br. 69 (br. 62—68 nemaju nikakva inicijala). Rukopis ima staru paginaciju, i to svaki *list* nosi redni arapski broj od 9 do 88, samo što se pisar pri kraju pomeo, jer je br. 76 pročitao kao 70, pa prema

tome isprva paginirao zadńe listove sa 71 do 82, dok se opet sjetio svoje pogreške, te prve brojeve prevukao i napisao prave brojeve 77 do 88. Rukopis je bez sumńe odmah vezan u kožne korice s metalnim kopčama, od kojih je ostao, kako sam već rekao, samo stražńi dio; na jednoj i drugoj kopči čita se „aue".

Da su ovo zbiļa pjesme Ivana Lovra Regina iz Feltre (lat. *Johannes Laurentius Reginus Feltrensis)* dubrovačkoga kancelara, sasvim je sigurno, premda nema početka, jer pjesnik gotovo uz svaku pjesmu meće svoje skraćeno ime *Jo. Lau.*, a nekoliko ga puta kaže i u cjelini, kako što i jasno kaže, da je u dubrovačkoj službi kao kancelar. Isto se tako, čini mi se, ne može sumńati, da je ovo autograf Reginov; prvo svega nema *ni jedne* prepisivačke pogreške, a drugo, ko bi osim samoga pjesnika u ono doba u Dubrovniku tako lijepo prepisivao ovakove pjesme? Inače to bi se moglo vrlo lako konstatovati, je li ovo baš autograf Reginov, kad bi se našli kakvi spisi pisani ńegovom rukom u arhivu dubrovačkom i ispoređili s ovijem zbornikom, premda se ne smije zaboraviti, da je Regin bez sumnje drukčije pisao kancelarijske stvari nego li proizvode svoje muze, s kojima je pored odbijańa tuđih hvala bio prilično zadovoļan.

Ja ću ovdje naštampati istijem redom, kojega se drži rukopis, u cjelini pjesme, koje su namijeńene Dubrovniku ili Dubrovčanima, dočim ću od ostalijeh iznijeti samo natpis i u malo riječi sadržaj. Mislim, da nije baš potrebito izdavati u cjelini i ove zadńe, jer su same prigodne pjesme bez pjesničke vrijednosti, a i stvarno bez interesa; doduše nemaju velike vrijednosti (ni relativne, nekmoli apsolutne) ni one prve, ali opet su nama mile, jer su najstariji odjek mladoga literarnoga pokreta u Dubrovniku, u kojemu su — kako se vidi baš iz ovijeh pjesama — učestvovali i sami Dubrovčani uz budioce toga pokreta, učiteļe i kancelare pozvane iz Italije. Što se samoga izdańa tiče, treba mi samo kazati, da sam razriješio kratice, jer nekoje znakove trebalo bi inače tek lijevati; razdijelio sam i riječi, što je Regin zajedno pisao. Dodao sam i broj svakoj pjesmi, pri čemu se nijesam obazirao na to, da mańka nekoliko pjesama, a da su nekolike sakate; počeo sam mirne duše s brojem 1, jer na žalost nema ama baš nikakve nade, da bi se igda našao drugi potpun rukopis Reginovijeh pjesama.

U Beču 30. IV. 1901.

[list 9ª] (1.) Sedam zadńih stihova latinske pjesme u distisima, kojom nekome želi, da bude slavan kao Vergil, Homer itd., a moli ga, da mu piše.

(2.) Talijanski sonet od 17 stihova u slavu toga istoga pjesnika.

[list 9ᵇ] (3.) *Ad dominicum ferufinum ducalem secretarium principalem Idem Io. L.*

Talijanski sonet u ńegovu hvalu.

(4.) *Ad Marcolinum barbauaria ducalem secretarium Idem Io. L.*

Talijanski sonet u ńegovu hvalu.

[list 10ª] (5.) *Ad dominum Franciscum domini Iohannis contareno patricium Venetum nominatum Sussi Idem Io. L.*

Latinska pjesma od 40 hegzametara u ńegovu hvalu. — Na pitańe, zašto pjeva ńegovu hvalu, pjesnik u stih. 4—6 odgovara:

Vinctus amicicia tecum *nicolaus* amore
Tercius ut simili numerer mihi *resteus* istud
Precipit ut faciam.

A u stihu 28 naznačuje svoju domovinu:

Hoc mea *feltrensis* patria est munimine tuta.

[list 11ª] (6.) Talijanska *canzone* od 115 stihova u slavu istoga.

[list 13ª] (7.) Talijanski sonet u slavu sv. Marka.

[list 13ᵇ] (8.) *Responsio eiusdem . d. Francisci Contareno.*

Talijanska *canzone* od 119 stihova. Hvali Ivana Lovra najviše kao pjesnika, te mu priča san, gdje ga je vidio u krugu najslavnijih pjesnika, a svršava riječima:

Pero dir posso anchor io parimente
le tuo uertu esser vere e non false
possa che tanto in *epidauro* chalse.

[list 16ª] (9.) Biaxio enbraxa d amor per qual tu psalli
chontinuamente chon tuo sacre carte
nanti il conspeto de dio padre a farte
mediator de auder[1] tanti malli

---

[1] *nije sigurno; najprije kao da je bilo napisano* euader, *pa je ispravļeno regbi u* auder, *a trebala bi riječ od tri sloga.*

Biaxio gli tuo subsidij sono talli
  che faij diuota e dignamente amarte
  e stringe ogni dur chor a confessarte
  esser nel ciel pien di radianti stralli
Biaxio diuoto ch ogni mala schalglie
  lieui chome mal erba di bel orto
  interzedendo tuo sancte parole
Biaxio buon protetor di chui ti chalglie
  e di ragusi singular conforto
  volgli per noi plachar l eterno sole:·

[list 16^b] (10.) *Ad eundem . d. Franciscum Idem Io. Lau.*

Latinska pjesma od 14 distiha, koja u početku (u stihu 2) i pri kraju spomińe prezime pjesnikovo „Reginus“, a svršava željom:

Ipse cupit fieri francisci scriba . fideli
  Vtere *regino* (si placet) ipse tuo.

[list 17^a] (11.) Talijanski sonet. — Ništa na svijetu ne želi što, kao što ja želim:

Quant io *francesco* mio che l si disoglia
  l animo tuo che chon vol m apre e serra
  a scriuermi ch io muti uita e locho;

(12.) *Ad Magnificum et generosum Militem . d. Karolum de gonzaga armorum capitaneum Idem Io. L.*

Latinsko pismo, kojim mu posvećuje sļedeće dvije pjesme u slavu ńegove žene Magdalene (isp. br. 14); u ńemu dva puta (na l. 18^a) kaže svoje ime „Iohannes Laurentius“. Pismo je pisano u Milanu, jer odmah u samom početku pjesnik kaže:

Etsi ex litteris multorum et sermone omnium ad me satis atque satis perferetur de tropheis ac magnalibus huius inclite et admirande mediolanensis[1] urbis. Nihilominus postquam hunc locum offendi, quem semper maxime incolere desideraui, cum loci gloria tum clarorum uirorum celebri copia, multo magis atque magis mihi narata et audita claruerunt.

[list 18^a] (13.) Talijanska pjesma od 187 stihova (isp. br. 12).

[list 22^a] (14.) Latinska pjesma od 6 distiha u slavu Magdalene (v. br. 12).

---

[1] nad retkom, što vaļda znači, da te riječi nije bilo u prvom konceptu, nego je dodana docnije, kada je Ivan Lovro *prepisivao* ovo pismo i ove dvije pjesme *u Dubrovniku,* a to zato, da ne bi bilo sumńe, o kojemu gradu on govori.

[list 22[b]] (15.) *Ad helyseum dela manna cremonensem Magni magistri Rodi secretarium affinem Idem Jo. L.*

Si queris uestros cur uisere lenta penates
Littera nostra fuit: iusta ratione morata est.
Me labor assiduus stimulat. non ora quietis
Vlla datur, tantum est nostri intolerabile pondus
Officij. qua diues eram sublata suauis
Est mihi libertas. sancta ocia grata canenti
Deficiunt. multe pululant in pectore cure.
Non patitur uates ulla anxietate reuolui.
Non ego sum uates. nam me sacra turba sororum
Lacte suo renuunt alere: et non[1] amplius ymo
Gurgite castalij fontis mea membra lauari
Permittunt. nec dulcis aque mea labra sapore
Perpetuo mulcent. prorsusque elichone remotus.
Pauca cano: et vix hec potui tibi metra notare.
Sed resonans noster virtutum preco tuarum
Egidius virtute nitens te numine clarum
Vtroque extollit. phebi maiaque creatus
Te fouet. et quod sit uerum hoc tua littera monstrat
Scripta mihi. digno fulges cognomine. *Manna*
Est tibi cognomen: nomenque *helyseus*. ad omnes
Manna cibus redolet gustus sic maxima virtus
Grata tua est cunctis. Magni secreta magistri
Ierusalem sacri hospitij tu pectoris antro
[list 23[a]] Clausa tenes. nimium tenero te seruat amore
Hic sancte fidei scutum mirabile princeps.
Principe sub tanto gaudes. tua gaudia partim
Esse mea inuenio: nam tecum sanguine consors
Est mea (quo multum letor) iunctissima. vite
Filla tue lachesis tendat. nos pectore caro
Et memori serues. tua nos ad uota valemus.

(16.)

Quel lume di due ragi anzi quel focho
che gia mi rescaldo si forte l alma
suanito mi retra da quela palma
ch aquistar mi pensaua a pocho a pocho.
Rota e la cithra poi ch io cangiai locho
et emi posta una si graue salma
che piu gionger non posso oue quel alma
caliope e le sorele e sempre in giocho.
Et s io scriuo talor e poi riguardo
il stillo dissonante e l raucho suono
i piango e grido e di me mi uergogno.

---

[1] *ispred toga je prevučeno* mo.

Et se l consiglio tuo mi sera tardo
caro *helyseo* dal opra i m abandono
ch io non so quel che faza anzi m insogno.

(17.) *Ad stephanum fliscum soncinensem triuium doctorem Idem Jo. L.*

Digna laboris habes Insignis *Stephane* magni
[list 23b] Premia: nam trivium nuper probitate coronam
Ipse tua es nactus: triplici tua pectora fulgent
Palade: gramatica prisianus: in arte loquendi
Alter ades cicero. morum grauitate tuorum
Senecha. nam merito tu tante insignia laudis
Doctor habes. quid plura loquar. tu Iaspis in auro.
Gaudeat illustris nostra hec *epidaurea tellus*
Ginasij tanto rectore ornata. refulgens
Flisca domus letetur. habet *soncinia* semper
Vnde suos valeat solari urbs clara penates.
Illa tibi patria est. patrie decus atque triunphus
Solus es. o nimium genitores pignore tanto
Felices: thalamo cum se iunxere iugali
Letus hymen. non tristis erat. nec pronuba Iuno
Deseruit thedas. nec auis miserabile carmen
Deuia tunc cecinitque et ouans sua stramina clotho
Longa dedit partu. lachesis nunc filla reuoluit
Athropos illa iouis diuturno tempore seruat
Mandato: ut fructus mirabilis inde resultet.
Gaude igitur tali cum sis dotatus ab omni
Dote petenda viro. quis enim hec insignia demens
Sperneret. Altiloquens ex omni et[1] parte relucens
Stephane sis felix. nostri tamen usque memento;

(18.) *Responsio eiusdem stephani.*

[list 24a] Versus illi vigintiquatuor qui ab optimo tuo in me animo profecti in comendationem mei doctoratus inscripti sunt: tantopere me delectarunt[2]: quod hi quidem tanquam fideles atque grauissimi testes studiorum meorum una cum privilegio mei doctoratus ita amantissime colligati sunt: ut ab eius latere nunquam[3] profecto existunt[4]: ut ab omnibus officiosis uiris laudatissime recipiantur: et in loco quidem decorato hospitentur. Qui uersus cum ex quadam eorum gratissima sermonis oblectatione, et amabilissima dulcedinis, et amenitatis gratia animum mihi quam vehementer demulceant: tum etiam ob prestantem eorum grauitatis elegantiam et

---

[1] *nad retkom;* [2] *sa strane* al(ias?) oblectant; [3] *iza* nunquam *prevučeno je* dissedant. Digni enim; [4] *ili* existant?

insignem uirtutis dignitatem perpetuam mecum amabilissime coniunctionis affinitatem contraxerunt. Neque enim ulla est admiratio, si uersus ipsi tui in intimam amoris mei sedem penetrarunt, cum ipsi huiuscemodi virtutum amplitudinem secum afferant: que unumquodque genus hominum, qui de uirtutibus recte sentirent: et homines bonos adamarent ad se faciliter alicere possent. Gratulor igitur illis felicibus celorum fatis: qui tam diuinis te uirtutibus aluerunt. Gratulor prestanti genitori tuo | *[list 24ᵇ]* qui te filio celeberrima uirtute predito uehementissime letari potest. Gratulor insigni virtuti tue, que honori meo optime se accomodare amantissime dignata est. Et letor maximopere tum ipsa prestanti uirtute tua, tum etiam quod optime spero te uirtutem ipsam in dies esse redditurum prestantiorem. Nam animus perspicuus et excellens, qualem hunc tuum esse cognoui, nunquam sibi aquiescit aliquid dignum uiro semper excogitando, inquirendo, moliendo, agendo, pertractando, ut se meliorem efficiat, et continua uirtute pascatur, et in aliud etiam futurum seculum clarius eluceseat. Nam si illis credimus qui rectam philosofandi rationem tenuerunt: eorum ergo hec est sentencia: quod hi profecto qui aliqua uirtutum prestantia in hac p(rese)nti uita se collustrarunt: in alia etiam futura clariorem quiescendi atque beatitudinis sedem obtinent. Addo etiam quod eorum nominis existimationem immortalem consecrant. Que profecto fiducie spes innumerabiles homines concitauit: ut nullis parcendo uel sumptibus uel laboribus, amplissimis optimarum artium disciplinis se collustrarent. Quorum numero tu profecto quam facillime, et merito quidem ascribi potes: qui ita clarissimis te scientijs diuinitus exornasti: ut virum te summo | *[list 25ᵃ]* ingenio summaque doctrina collustratum iure quidem ipso apellare possimus. Gaude quidem hoc tuo tam excellenti ac immortali bono, quod nec tibi uiuo, neque etiam mortuo unquam erripi poterit. Hec enim est uera et solida gaudij et exultationis leticia: non que sit bonorum incitamentum ad tempus ex rebus presertim friuolis, caducis, et in temeritate fortune positis sed que sit vi inuicta uirtute firmissime stabilita. Cuius prestantissime uirtutis recordatio ita iocundissima est, ut ceteras alias omnium rerum oblectationes quam maxime superet. Illud etiam adiungo quod ipse liberales discipline tantas hominibus comoditatis opportunitates afferunt: vt absque ipsis optimis artibus hominum uita quasi nulla esse constaret. Cum igitur hec ita sint, maximas tibi pro prestanti tuo in me amore gratias ago. Deinde non dubitabo uehementissime te adhortari ut eum ipsum clarissime uirtutis cursum quem ad hunc

usque diem diligentissime pertractasti, in futurum etiam optime conserues, et quantum per maximas occupationes tuas tibi liceat, eum ipsum etiam exaugeas, quo nihil et te et tua familia et patria prestantius efficere poteris. Recte vale, et me ut facis mutuo dilige;

[list 25[b]] (19.) ***Ad eundem Stephanum pro ortu filii sui Idem Jo. Lau.***

Exulta[1] *stephane* Insignis pater[1] omine fausto.
Nam puer est casta natus tibi coniuge: cuius
Aduentu exultant noti[1]. nunc *flisca propago*
Crescit: et heredem tua qui uestigia seruet
Letus habes. faueant superi. sit odore paterno
Filius hic redolens. Insignia clara sequatur
Ipse tua: et superet. nati virtute parentes
Si superant gaudent ipsi. sapientia natum
Qua fulges doctor poterit lustrare per annos
Nestoreos uiuat felix. post uiuat olimpo.

(20.) ***Ad bartholameum sfondratum cremonensem Cancellarium Raguseum collegam suum Idem Jo. L.***

Aligera ut nostris virtutum fama tuarum
Auribus intonuit: sic *bartholamee* patenti
Effectu nosco. tua uidi carmina nostri
Muneris exigui grates referentia: magni
Ingenij monumenta tui. si metra repente,
Non stabili fabricata loco, non mente quieta
Verborum grauitate nitent: cantuque sonoro:
Quid facerent animo leto uenientia, tuta
[list 26[a]] Atque domo, et curis non fesso corde notata.
Carmine si resonas: magis ergo et uoce soluta
Clarus es. efficitur metrum arte et legibus. omni
Parte nitet carmen. quid carmine maius haberi
Optarique potest. metrum illo ex fonte resurgit
Castalio, quo diua dedit uentura bibenti
Caliope ex illo crebro cantare. poete
Dicuntur uates, quia uaticinantur. ab alto
Nata iouis celo descendit sancta poesis.
Hec laudes hominum, virtutes, gesta, triunphos
Commemorat: viuumque aliquid post funera seruat.
Inclita quid trouin grecorum et gesta ualerent,
Si sacra altiloqui tacuisset musa maronis,
Ouidium et sulmo non progenuisset, homerum
Grecia, qua statius cecinit: qua audacia prime
Nota ratis varone fuit. tua musa properti

[1] *prije je bilo napisano nešto drugo, pa je ostrugano.*

Pulcra canit, miranda canit tua galle. Tibullus
Dulcia: veronam lustrans et amena Catullus.
Quidue alios memorem diuinos arte poetas
Celesti, que rara datur. Tu sacra poesis
Munera degustans, sequeris sua numina gaudens:
Que sequor ut possum: sed desunt ocia nostri
Officij cura: que certe est maxima feci
Ista inter lites hominum uariosque tumultus.
Non equidem mirum est, rauco si carmina cantu
[list 26[b]] Nostra canunt. nulla uult anxietate poeta
Turbari. quantum ualeat tua musa probato
Cum uenies. furta et lites tua carmina fient.
Sed constanti animo tolerabis. Magna labore
Queruntur. victor firmo certamine uincit.
Sed si quid ualeo. Tu me *sfondrate* fideli
Vtere. *Reginus* tuus est. nos numina seruent;

(21.)

L anticho mio segnor da chui compresi
qual cossa e nobelta, virtu e vigore
partito e, pero non e alchun stupore
si non so quel che gia godendo intesi.
Il tempo che in piacer piu uolte spesi
cangiato e per affano e per dolore
d assidua seruitute e in tal errore
son stato e restero piu giorni e mesi.
Et tu anchor presto uedrai la cagione
prouando la tua parte del affano,
non dico in uno, anzi molti e diuersi.
Ma noi si regieremo chon ragione,
et spero, et so che in questo non m ingano
che mi serai conforto a piazer persi;

(22.) *Responsio eiusdem bartholamei.*

[list 27[a]] Si mihi dircea percingere tempora fronde:
Castalioque sitim licuisset pellere riuo
Tibia te arguto modulamine posset adire
Nostra et composito carmen depromere cantu:
Quosque modos uelles essem cantare paratus.
Ast dum perlustro: dum me quoque mente reuoluo:
Dumque allata mihi nuper tua pondero metra
Hoc fatear uersu non ausim ludere tecum.
Et tibi pierides: fauet et tibi clarus apollo.
At turba hec cantus me indignum duxit honore:
Nam dum essem expertus simplex quid in arte ualerem
Cantandi: miserum me derisere camene.
Sepe quidem aonij nemoris pulsauimus altos

Postes . cura mea est uano frustata labore.
Diua licet teneris mihi culta poesis ab annis:
Non tamen[1] hec nostra est dignata uocarier hospes.
Me inflamarat amor: nunque et peritura camena:
Qua gesta heroum noram super ethera tolli:
Nam quis pompeium: quis prelia cesaris: aut quis
Dardanium eneam nisi per data carmina noscet:
Siue quis hectoream uim, siue quis herculis acta
Norit et audacis animosum pectus Achillis:
Sic manet heroum et uatum scio fama superstes.
Ast ipse optatam hanc non quiui attingere metam
Quare oro cum vox mea cantum rauca recuset
[list 27^b] Huic messi et muse me falcem immittere nolint:
Amodo *laurenti* ne me cantare iubeto.
Ast si audire tamen nostrum est sentencia cantum:
Ipse canam iussus . parebit amicus amico.
Ridebis: minuentque meam mea carmina famam;

(23.) *Ad Johannem sfondratum secretarium Raguseum bartholameus infans quadrimestris filius Jo. Lau.*

Infans corde precor: nam desunt uerba: *Johannes*
  Veneris ut felix numina sancta uelint:
Frigida luna quater, sed nundum *(sic!)* quinque repleuit
  Cornua: me postquam cara parens peperit.
Vota mea ad superos poterunt transire . reatus
  Culpa mihi nulla est: sum sine labe puer.
Pura placent superis . fedata in sorde recusant.
  Purus abel domino munera grata dedit.
Si possem maiora darem: sed magna pusillus
  Non ualeo . hoc tibi do quod mihi posse datur.
Si uiuam maiora dabo . fortuna secundet
  Vt possim uotis moriger esse tuis.
Si tuus est genitor: quod sim tuus ipse necesse est.
  Quicquid erit pater et filius illud erit.
Quod *sfondrata domus* simul et *regina* fideli
[list 28^a] Corde unum firment iam manifestat amor.
Carmina nec pueri renuas . clementia vultus
  Magna tui hoc uoluit . sic uoluit genitor.
Jamque uale: et memori *reginos* pectore serua.
  Fessa nequit plus nunc scribere parua manus;

(24.)

Si fusse stato alle due sacre zime
  dil colle pegaseo aquella fonte
  doue le sacre muse in se congionte
  cantano delle cosse alte e sublime.

---

[1] *poviše retka.*

Si hauesse le pulite e ornate lime
che hauer uorei, et di elichona il monte
lustrato, et d edra et lauro ornato il fronte,
verebeno da me altri uersi e rime.
Ma i son come tu sa anchor picholino.
non ho ancor al parlar siolta la lingua.
non so la man oprar e mancho il piede.
Pero giouanni mio chon pura fede
priega che la mia uita non si extingua
ch io sero sempre al tuo uoler uicino:•

(25.) *Responsio Johannis de sfondratis.*

Vicisti insolitam dulci modulamine linguam
Vt ferat incomptis rustica uerba modis
[list 28^b] Carminibus quondam dignata est credere et ultro
Vocibus arrisit sacra talia meis.
Grata sibi fuerat prime lanuginis etas,
Dum canerem placidis dulcia uerba iocis.
Sed postquam longis excreuit barba capillis,
Et turpis rauco uox mea facta sono.
Dedignata dea est: ternis iam incognita lustris
Ipsi mihi. cantus respuit illa meos.
Si nihil est succi: series si incondita in istis
Versibus: insueto parce puer studijs.
Si male uerba sonant: sique indigesta canendi
Arte carent: huius sum reus ipse mali.
Incultus quoque squallet ager: vinetaque fructum
Culta ferunt. studijs mens sacra culta uiget.
Ast inculta iacens fit languida. denique nullis
Absque usu in rebus laus datur ampla uiris.
Quippe maroneis tua carmina digna labellis
Exiliunt claro prorsus ab ingenio.
Hec nati sed uerba patris. tibi Juppiter illum,
Teque illi seruet cum genitrice precor.
Sis puer o felix. eques virtute parentem:
Aut superes potius numina sancta uelint.
Nulla fidem iunctam disiungant secula nostram.
Vnus amor perstet. *bartholamee* Vale;

[list 29^a] (26.) *Ad Franciscum Emanuelem et Andream fratres sfondratos cremonenses Idem Jo. Lau.*

Non quia uos dubitem quanto complectar amore
Sfondratam ignaros et pietate domum:
Aut quod apud cupiam fieri uos gratior: ista
Metra dedi: quamuis non bene plectra sonent.
Bartholameus habet quicquid stat pectore in isto:
Sfondratis dederit sic reor ipse alijs.

Et plus quam merear me gratum fecerit, ampla
  Me et mea laude ferens victus amore mei.
Sfondratam pietas una et dilectio prolem
  Reginam et uerus iunxit et unus amor.
Quas nunquam poterit delere obliuio . nunquam
  Parte cadent aliqua : sed remanebit amor.
Ergo meum capite o Iuuenes cor, corpus, et istam
  Queso animam . uestrum est omne quod usque meum est.
Munera parua quidem non conuenientia : dantis
  Affectum inspicite, et carpite nostra precor.
Viuite felices . atropos non stamina frangat
  Ante diem . lachesis tempora longa trahat.
Regini et uestri memores estote : benigno
  Deinde patri et facite ut sit mea nota fides.

[list 29b] (27.) *Epithafium Leonardi Aretini per eundem Io. L.*

Latinska pjesma od 8 distiha u smrt talijanskoga humaniste Leonardo Aretino Bruni († 9. marta 1444).

(28.) *Epithafium d. pasqualis de Restis patricij ragusini et Militis per eundem Jo. L.*

Virtutum *pasqualis* Apex : Milesque sepulcro
Resteus hoc latitat : patrij lux ampla senatus :
Qui ut mundo nituit : sic nunc est clarus olympo.

[list 30a] (29.) *Vel sic.*[1]

Hec *pasqualis* apex virtutum *Resteus* vrna
Clauditur . hic patrie fuit et lux ampla senatus :
Splendidus et miles : cuius ueneranda corona
Consilio *Vngarie* freta[2] est : dominumque uocauit
Beluanium et *scredona* suum . qui ad maxima missus
Orator summa laude et probitate peregit.
Sepe fuit magne classis prefetus : et hostes
Fregit, et ipse suo deuicit menia bello
Vexillo ornauit quem gestis *Ianua* digno.
Claruit ut mundo : sic nunc resplendet olympo;

(30.) *Vel sic.*

Quid mihi quod Regi fuerim gratissimus almo,
  Vngarie : cuius munere Miles eram.
Quidue quod orator per magna negotia missus :
  Scredona et fuerit *beluanium*que mihi,

---

[1] *štampano već u* Appendini II, 191.
[2] *nije sasvim jasno, pa je stoga još jednom sa strane napisano.*

Quid quod eram classis totiens prefetus: et hoste
Prostrato cepi menia marte meo.
Quid mihi nobilitas: et quod me *Restea* gestis
Clara tribus genuit: cui decus ipse fui.
Quid mihi quod dederit vexillum *Ianua*. Solus
Est mihi proficuus Relligionis amor.
Et quamuis iaceam *pasqualis* corpore saxo
Marmoris hoc: tamen est vmbra recepta polo;

[list 30ᵇ] (31.) *Ad Iacobum de contrarijs ferariensem Idem Io. L. pro helene papiensi.*

Latinsko pismo, kojim prati dvije pjesme (br. 32 i 33) u slavu lijepe Jelene iz Pavije, koju je volio Jakov de Contrariis.

[list 31ᵇ] (32.) Latinska pjesma od 6 distiha (v. br. 31).

[list 32ᵃ] (33.) Talijanski sonet (v. br. 31).

(34.) *Responsio Iacobi de contrarijs.*

Latinsko pismo. — Zahvaļuje „Johanni Regino feltrensi“ na pismu i na pjesmama Ivanovijem i obećava, da će se opet baviti poezijom.

[list 34ᵇ] (35.) *Ad Catonem sacum papiensem Iurisconsultum atque comitem pro paulina carpana papiensi Idem Io. Lau.*

Latinsko pismo učiteļu (preceptor suauissime), kojim ga moli: . . . ut diuum nostrum deprecari uelis: ut abs tue conterranee pauline carpane oculis tenebrosa uellamina admoueat . . . hec omni speciositate et uirtute virum integerimum patricium mediolanensem petrum paulum de olzate sodalem meum renuit: et huius urbis uiliori homini sua priuata luce adheret.

[list 35ᵇ] (36.) Prvijeh 11 stihova latinske pjesme u distisima. — Moli boga od ļubavi, da učini, te se Paulina Carpana smiluje prijateļu mu (Petru Pavlu de Olzate).

(Istrgnut je list 36!)

[list 37ᵃ] (37.) Zadńih 9 stihova latinske pjesme u distisima. Opisuje tugu (istoga) prijateļa zbog toga, što ga Paulina ne ļubi.

(38.) *Ad Johannem petrum de olzate patricium mediolanensem Jdem Jo. Lau.*

Latinska pjesma od 34 hegzametra u slavu oca mu (bez sumńe gore spomenutoga Petra Pavla de Olzate).

[list 37ᵇ] (39.) *Ad eundem.*

Talijanska *canzone* od 119 stihova u hvalu samoga Ivana Petra de Olzate.

[list 39ᵇ] (40.) *Ad eundem.*

Talijanski sonet od 17 stihova. — Čuvaj se ǉubavi!

[list 39ᵇ] (41.) *Ad Jllustrem . d . Johannem filium excelsi principis . d . Marchionis montifferati etc.*

Latinska pjesma od 40 hegzametara u hvalu markiza Ivana i ńegova tri brata Gulielmus, Bonifacius i Theodorus.

[list 41ᵇ] (42.) Talijanska *canzone* od 77 stihova opet u slavu istoga.

[list 43ᵃ] (43.) Talijanski sonet opet istomu.

[list 43ᵇ] (44.) *Ad Jllustrem . d . Gulielmum filium excelsi principis . d . Marchionis montifferati armorum capitaneum Jdem Jo. Lau. eiusdem Cancellarius.*

Latinska pjesma od 20 hegzametara u ńegovu hvalu.

[list 44ᵃ] (45.), *[list 44ᵇ]* (46.) i (47.), *[list 45ᵃ]* (48.) i (49.), *[list 45ᵇ]* (50.) — šest talijanskih soneta, svi u hvalu istoga, a svaki pod natpisom *Ad eundem*, isto tako i *[list 46ᵃ]* (51.) talijanska *canzone* od 82 stiha. Nego regbi da Regin nije uistinu i preuzeo službu kancelara kod Gulielma montferatskoga, jer ga jednako u svijem ovijem pjesmama moli, da ga kuša i da oproba ńegovu vještinu, pa i *canzone* svršava s riječima:

Canzon vatene auanti il segnor mio,
  et fali reuerentia:
  et dili che di me faza experientia;

može dakle biti, da je i sve ove pjesme (br. 44—51) Regin pjevao u Dubrovniku tek kao *imenovani* kancelar ńegov.

[list 47ᵇ] (52.) *Alpheus ducalis Camerarius ad Jllustrem . d . Gulielmum de monteferato etc.*

Talijanski sonet, kojim Alfej potiče svoga gospodara, da pjeva, jer mu je dat i taj dar.

[list 48ᵃ] (53.) *Pro illustri . d . gulielmo de monteferato respondet Jo. Lau. etc.*

Talijanskim sonetom odgovara Gulielmus, da bez Alfejeve pomoći, koji je priznat pjesnik, on ne može postići pjesničke slave.

[list 48ᵇ] (54.) *Ad Angenoream deam salutis pro eodem Alpheo febricitante pro eodem illu. d. gulielmo Idem Jo. Lau.*

i (55.) *Ad febrem pro eodem.*

Talijanski soneti za zdravje Alfejevo.

[list 49ᵃ] (56.) *Ad eundem pro eodem Illu. d. Gulielmo Jdem Jo. Lau.*

i (57.) *Ad eundem pro eodem Jdem Jo. Lau.*

Opet dva talijanska soneta u slavu Alfejevu.

[list 49ᵇ] (58.) *Ad Antonium baratellam laureium vatem preceptorem suum Idem Io. Lau.*

Conquereris : sed nulla pater tibi iusta querelle
Causa manet . nam bis cecini . si cantus ad aures
Non saliere tuas nostri . que culpa canenti est.
Nuncius hoc fecit . promissis vincula solui.
Reginum ascribis saluum et plenum undique lucro.
Gaudeo . namque sumus simul una prole creati.
Nec sum pauper ego . calamus mihi lucra ministrat.
Et satis ac cunctis gratus : licet usque laborum
Continuum me seruet onus . non hora[1] quietis
Vlla datur nobis : et vix hec pauca notaui.
[list 50ᵃ] Ocia defficiunt : et ob hoc sacra diua poesis
Calyope pectus nostrum turbata reliquit.
Non opus incepi : nec sum incepturus in ista
Tempestate pater promissum . tempore forsan
Venturo aggrediar . me inter numerare canentes
Si placet ipse uelis pater vnica gloria vatum.
Carmina plura mihi sunt scripta hinc inde : sed ipse
Si dabitur tempus lacerata ex ordine ponam.
Sis memor ipse mei valeas cum prole iocunda;

(59.) *Ad eundem.*

Que tibi pollicitus fueram dare carmina vates:
  Non potero grauis est[2] (tu mihi crede) labor.
Est manibus semper calamus . nec festa deorum
  Sunt celebrata : mihi non datur vlla quies.
Vndique me stimulant turbe . ciuilia poscit
  Hic sua iura dari . flagitat alter opem.
Hic queritur quod facta manu sibi preda latronis.
  Alter dat lacrimas saucius ense caput.
Hic labor a sacris retrahit mea pectora musis.
  Carmina cum placeant : carmina pauca cano.
Ergo vale et superos humili pater ore rogato,
  Vt mihi sint faciles : et mea uota iuuent;

[1] h *nad retkom;* [2] *nad retkom.*

(60.) *Ad franciscum baratellam et socios Idem Io. Lau.*

Applicui fratres epidaurea menia sospes:
Sed nouies dederat delphicus ante diem.
[list 50ᵇ] Est honor et lucrum mihi: sumque hac gratus in urbe,
Me tamen assiduus suffocat usque labor.
Sim quia tot curis circundatus undique queso,
Parcite si calamus carmina pauca notat.
Vos quibus est tempus scribendi insistite metro.
Cetera cum pereant: carmina firma manent;

(61.) *Ad Nicolaum salimbenum patricium senensem armigerum Jdem Jo. Lau.*

Latinska pjesma od 14 hegzametara. — Želi mu, da bude uvijek pobjednik, a osobito:

Marte cadant inimica tuo vexilla. triumphans
Et victor videas epidaurea menia. caram
Domum et patriam. (st. 12—14).

[list 51ᵃ] (62.) i (63.) Dva talijanska soneta opet u hvalu Salimbenovu.

[list 51ᵇ] (64.) *Responsio Nicolai.*

Latinsko pismo „Laurentio Regino feltrensi". Ne zaslužuje Reginovijeh pohvala! — Tu misao nastavļa

(65.) talijanski sonet.

[list 52ᵃ] (66.) *Ad eundem Nicolaum respondet Jdem Jo. Lau.*

Talijanski sonet. Regin ostaje pri svojim hvalama!

[list 52ᵇ] (67.) Latinskom pjesmom od 15 distiha ponavļa Regin te hvale, a pri kraju veli (stih 25—28):

Et quia fonte tibi uenientia carmina sacro
[list 53ᵃ] *Sfondratus* cecinit: scribere pauca libet.
Castalijs sua membra abluit *sfondratus* in undis.
Non tetigit nostros fluminis unda pedes . . .

(68.) Talijanski sonet. — Kupido je došao k ńemu i obećao mu, da će mu Salimben pomoći.

(69.) *Carminibus Johannis Andree de vigleuano scriptis JU. d. Gulielmo de monteferato respondet Jo. Laurentius.*

Latinska pjesma od 15 distiha i *[list 54ᵃ]* (70.) talijanski sonet u hvalu pjesama Ivana A. de Viglevano i ńega samoga.

(71.) *Ad Nicolaum de restis patricium Ragusinum. Idem Io. L.*

Si fortasse cares albo nicolae papiro
  Accipe: nam mitto: scribere nunc poteris.
Sed si scribendi tibi abest sincera uoluntas
  Carta nihil faciet, mortua carta manet.
[list 54b] Ingenio et manibus opus est: quibus vteris ipse
  Cum placet. Ingenium sacra minerua dedit.
Sed forte ingenium subtile ad magna reseruas:
  Despicis et mecum ludere carminibus:
Quod vix credo, tamen si sic sentencia firma est:
  Dic quod nostra nihil garrula lingua canat.

(72.) *Ad eundem.*

Perdita clauis erat studii: que inuenta dolorem
  Abstulerat: sed nunc me dolor alter habet:
Hospitibus mensa tibi quod[1] nicolae remotis:
  Pollicitusque mihi non datur ille liber.
Seruius est sacri reserans archana maronis:
  Quem carum retines: carmina nostri magis.
Restea carminibus nostris eterna manebit
  Inclita progenies: cui decus esse potes.
Ergo vale: et certe tibi si mea metra placebunt:
  Promissus ueniet seruius ipse mihi.

(73.) *Ad eundem.*

Quod nouus ipse uelis fieri nicolae poeta:
  Perpendi repetens carmina missa mihi.
Prosequere: et totis huic sacre viribus arti
  Inuigiles. qua nil carius esse potest.
Prouenit eterna hac fama: et post funera nomen
  Viuit: et hec capiti laurea serta dabit.
Cuique facis similem franciscus me arte petrarcha
[list 55a] Ista immortalis[2] nomine semper erit.
Francisco similis non sum: sed numina vatum
  Insequor: et doleo quod mihi tempus abest.
Pyeridesque negant nostros intrare penates:
  Et mihi surrepta est fluminis unda sui.
Sed si forte meis precibus tractabilis unquam
  Phebus erit. tecum carmina multa canam.

(74.) *Ad eundem.*

Materna (ut uideo) tibi carmina nostra[3] fuere
  Insipida: et merito: nam mihi cantus abest.

---

[1] mensa tibi quod *na ostruganom mjestu;* [2] *na ostruganom dnu;* [3] *nad retkom i na ostruganom dnu.*

Non mea francisco est similis uox rauca petrarche.
   Non similis danti: sed rudis usque manet.
Ipse cliens uellem fieri suus. ethera nobis.
   Et natura negant. sors mihi talis adest.
Sed si forte cupis resonantia metra: per orbem
   Quere alium, non me. non bene lingua canit.
Non etiam credas quod sint hec carmina sacro
   Missa elichone mihi. Caliope renuit.
Nam mecum turbata dea est: quia sacra poesis
   Linquo iussa. notans crimina damna fori.
Qualia sint precor ut mihi dulcis epistola dicat
   Vt sileam. uel quod garrula lingua canat.

(75.) *Ad eundem.*

Pollicitis seruare fidem quia conuenit: ista
   Littera promissi sit tibi parua caput.
/list 55[b]/ Conuenimus nicolae simul dare carmina sepe
   Alternis vicibus. carmina multa dabo.
Tuque precor simile facias: ut federa nobis
   Sint paria: et pariter fistula nostra canat.
Viuimus vnanimes: similes in amore. benignus
   Atque hylaris nostro est semper in ore iocus.
Perithous theseus: phitias damonque fideli
   Nisus et eurialus nos in amore tenent.
Sed nostra in melius dij uertant fata. sorores
   Clotho colo, lachesis stamine nos foueant.
Sis felix: metra et mea que materna uidebis
   Suscipias. ueniant et tua metra mihi.

(76.) *Ad eundem.*

I credo: anzi son certo che tu chiami
   le muse oue tu stai al grato locho:
   che udendo la tua lira a pocho a pocho
   uerano a te lassando i primi rami.
Quel sito e proprio ato a quel che tu ami,
   zioe la poesia che fama e giocho
   ti dona, e donera seguendo l focho
   dil tuo segnor che gia mi prese agli ami.
Iui remoto sei, e sei compagno
   di driade, di nereide, e dei siluani,
   di napee, di pan cerere e bacho.
Adesso tu poi far un gran guadagno
/list 56[a]/ oprando ad alto stillo ambe le mani,
   ch io penso a uersi mei sia dato schacho.

(77.) *Ad eundem.*

Sella uenuta tua non mi risuiglia,
i staro sempre pegro e adormentato:
i uorei retornar al primo stato,
ma di noui pensier nel capo griglia.
Sella prudentia tua non mi consiglia
tu che d assai uertute se adornato
da quel ch io fui mi uegio esser cangiato,
et l ingegno a niuna opra s asotiglia.
Quel caro mio segnor che chon suo strale
pongnendomi d ogni uilta mi tolse,
partendossi mi ha fato huom rude e frale.
In tal dolzeza gia lui mi recolse,
ch io mi uidi uolar in ciel senza ale,
et or da me turbato si reuolse;

(78.) *Ad eundem.*

I non sali come tu pensi al erto
parnaso: anzi sagliendo chasco l ponte,
e da quel ch io sali conuien ch io smonte,
et emi altro pensier nel capo inserto.
A quel ch io non pensai gia mi conuerto.
e non sono le nimphe tanto pronte
a darmi l lauro, anzi conuien ch io sponte
[list 56^b] piu ananzi ad aquistar si degno merto.
Non debes mihi: ma il tuo ingegno mira
nel lodarmi assai piu che non deresti:
sed cantus nostri sono omni somersi.
Ma se dal corpo l alma non s espira,
corregero l error mio che dicesti,
e gli ochi mei starano in te conuersi;

(79.) *Ad eundem.*

I non potrei chol mio picol ingegno
biasmar insieme: et exaltar amore,
e dechiarir in quanto ciecho errore
chade chi l siegue e del suo piagner degno.
Amor de nobeltate e fermo pegno.
per lui dal uicio alla vertu si scorre.
or riso, or pianto, or fredo, ora feruore,
or dolze, or soaue, or aspro e amaro legno.
Ne mai in tal saper credo sentirmi
che l suo fin sapia e prima la radice,
e di sua barcha regier il themone.
Alla sua dubieta certo falirmi
mi sento, e l mio conceto e l cor me dice
ch ancor no l saperia soglier platone.

E par che mi abandone
  l inteleto a tut ore o uoi diurne
  in zio pensando e piu nelle nocturne;

[list 57[a]] (80.) *Ad eundem.*

Per certo gran stupor e maraueglia
  m assagle udendo il tuo dolor si graue
  proceder dal segnor che tanto soaue
  mostrossi, e te racolse in sua fameglia.
E tal pensier piu uolte me resueglia
  biasmando quela acerba et impia chiaue
  che ti serra in pregion: e par ti chaue
  della tua liberta la dolze breglia.
Ma s io sapesse la crudel segnora
  che contra ogni douer e cruda e fiera,
  e la cagion per che t aflige e struge:
El dubio tuo risoglieria in un hora:
  et altra non saprei trouar maniera
  di consolarti il cor che tango luge:
E piu che a buo el mi muge
  el spirto di parlarti e darti aiuto,
  perch altramente i te uedo perduto.

(81.) *Ad eundem.*

I torno in parte al mio usitato stillo
  anticho gia: ma adesso un nouo strale
  trouandomi[1] senz armi stancho e frale
  ha molto di mia uita oppresso il fillo.
Ora tristo mi trouo, ora tranquillo,
  ora l me par che l mio vigor si cale
[list 57[b]] ora mi penso andar al ciel senza ale:
  ora i me lodo: et ora me desuillo.
I piango insieme, i canto, gemo, e rido:
  i biasmo la fortuna, e si la lodo:
  i sento insieme un fredo, un forte caldo.
I son colchato in si dubioso nido
  caro fratel: che se presto non odo
  il tuo consiglio i son roto e non saldo.

(82.) *Ad eundem.*

Da poi che ti mandai la raucha rima
  ripossando ozi al leto nel aurora,
  che ueri i sogni esser suol in quell ora,
  et da uapor proceder non si exstima,

---

[1] mi *nad retkom.*

Il mio signor chon la pongente cima
dil aurata saetta che scolora
et tinge di rubor, nutricha, e uora:
et rode ogni uilta chon la sua lima,
Mi apparue e disse il par che ti lamenti
che ti abandoni, e di zio assa mi dole,
per che a qualuncha i son cortexe e pronto:
Ma la pegricia tua si t a disgionto
da me e le tue vertu fato ha esser fole:
e per tua colpa, e non mia ti tormenti:
Et pero non sian lenti
nicolo caro il tuo consiglio e aiuto
[list 58a] che a zio non so che dir, anzi sto muto;

(83.) *Ad eundem.*

Ozi e l otauo giorno ch io m acorsi:
anzi prouai quel ch io creti e molt anni,
che pur qualche riposso a nostri affani
per la tua humanita uolentier porsi:
Et se durato hauesse il piazer forsi,
ben ch io non so s e uero o s io m ingani,
se l peto no, almancho i primi pani
lauati al fiume harei del qual gia morsi.
Quel loco soaue, ameno e diletoso,
doue quatro persone in gran dileto,
e duo in un alma, e nel nostro amor una
Stesseno in zoglia aprendo l amoroso
uoler, chon puro cor sempre nel peto
teco cantando in uersi sua fortuna;

(84.) *Ad eundem.*

Tu fosti gia sul caro triumphale
del segnor nostro essendo alto barone:
e d ogni tuo uoler l intentione
hauesti: e sempre allui fosti liale.
Qual nouo cargo graue hai sule spale
che parmi ussito sei fuor di ragione:
e par ch ogni pietate ti habandone:
e piu merze chiamar nulla ti uale.
[list 58b] Quel ch io dico tu l sai senza ch io l dicha
se del affano tuo s aspeta riso,
non ti desconfortar ben che l sia tardo:
Ma se da quel ogni gaudio se spicha,
ritorna indietro, e non serai conquiso,
che l non si puo ritrar il mortal dardo;

(85.) *Ad eundem.*

L aiuto ch io rechiesi e tropo tardo,
e il strale che mi pogne e uenenato,
natura tal uigor non m a donato
che extinguer possa il foco nel qual ardo:
Eben che non sia ferco il forte dardo,
ma d oro che l mio cor ha trapassato,
pur parmi tanto acuto e si afocato
ch io mora d ora in ora aspeto e guardo.
Se lento sei nel darmi il tuo socorso,
piu ueder non porai mio uerso o rima
ch io cangero la uita in morte oscura.
Vn sguardo de begli ochi il cor mi fura.
l alma mi rode una si dura lima,
che mai piu senti si duro morso;

(86.) *Ad eundem.*

I non ho inuidia al tuo dolze riposso,
al tuo piazer, al tuo tempo felize,
dogliomi quando i penso una radize
[list 59ᵃ] di tal faticha essermi posta adosso.
I uo zercando e zercho quanto i posso
de rinouarmi come la fenize,
ma i non so qual pianetta tanto elize
il mio uoler, ch io son fermo e non mosso.
El primo stillo era molto mellifluo in tuto,
iocondo, soaue, ornato e queto in parte,
produtiuo di caro e dolze fruto,
Adesso sempre uedo e uolgo carte
azerbe, faticose, e anchor di luto
coperte. ogni piazer da me si sparte.
De uogli oprar quele arte,
che far tu l sai, e darmi tal leticia,
che mai piu in me non possa intrar tristicia;

(87.) *Ad eundem.*

I parlo e l mio parlar pocho mi uale.
i odo e del mio odir ho pocho fruto.
i sto come s io fosse sordo e muto.
parlan non so. si odo intendo male.
I guardo in za in la per ogni cale,
e fazo come l asino al lauto.
el mi par ch io sia perso e dico in tuto:
e pocho spazamento ha le mie bale.
A quela d echo e simel la mia voce,
rissona assaij, ma niun quasi l intende.
[list 59ᵇ] pensa fratel se tal dolor mi coce.

La mia moneta parmi non si spende.
  pocho calor ha la mia debol foce.
  Aiutami : l aiuto tuo assai rende

(88.) *Ad eundem.*

La inutel lingua mia debile e stancha,
  carcha d affano e uicina alla morte
  come solea non puo parlar si forte,
  per ch e l uigor e l suo poter gli mancha.
Vna ninpha, anzi dea libera e francha
  dal strale di cupido per mia sorte
  in l anticha pregion chon dure porte
  mi sera, e l alma mia tuta in se brancha.
Il lampegiar degli ochi che smeraldi
  parono a chui le mira, ouer duo stelle
  a me riuolto hauean suo chiaro lume:
Stando nel suo splendor aperti e saldi
  dolzi a chaduno : a me ueneno e felle[1]
  quando facea questo picol uolume:
E per certo nel fiume
  doue acheronta e sol nochier in tuto
  somerso son s io non sento il tuo aiuto;

(89.) *Ad eundem.*

I te mandai la carta : e no l inchiostro,
  e parmi anchor che gli mancho la pena,
  e per far che l sia l opra tuta piena
[list 60a] te l mando, e tuo esser pensa quel ch e nostro.
Sarati in quel tuo dolze e grato chiostro,
  e l ingegno mo in za, mo in la rimena
  scriuendo, e questo sol ti raserena,
  e non curar di buora, greco od ostro.
Che scusa harai se non rescriui presto,
  tu hora hai l inchiostro[2], la pena e la carta,
  de libri assai, soaue et ato locho.
I non so che vuol dir per certo questo,
  che l anticho uoler da te si parta
  de scriuer, ma spetar pur uoglio un pocho

(90.) *Ad Iunium marini de gradis patricium ragusinum Idem Io. Lau.*

Quamquam nulla familiaritas mihi tecum intercessisset, antequam ad hanc magnificam urbem applicuissem : tamen egregia virtus tua : singularisque dilectio in illos : qui his studiis humanitatis delectantur:

---

[1] *cijeli je stih dodan sa strane;* [2] stro *nad retkom.*

que te mihi sermone optimi viri *Egidij cremonensis* huius magnifice comunitatis secretarij notum et clarum reddidit: fecit ut non solum tę diligerem: sed imprimis magnifacerem. Tanta etenim ipse *Egidius* de te copiose loquitur et optime sentit: ut omnes ipsum audientes | *[list 60b]* cogat etiam te abscentem *(sic!)* diligere. Inquit ipse nedum te his studijs humanitatis et litteris optimis implicitum: quod magnifacio: sed quod plurimifaciendum est, te suauissimis moribus virtutibus quam plurimis, et bonitate preditum. Excogitas equidem quanti virtus existimanda sit, que ut cicero ait nec erripi nec surripi potest: nec naufragio: nec incendio amittitur: nec tempestatum, nec temporum permutatione mutatur: qua qui prediti sunt: soli sunt diuites: soli enim possident res fructuosas et sempiternas: solique (quod proprium est diuitiarum) rebus suis contenti sunt: satis esse putant quod habent: nihil appetunt: nulla re egent: nihil sibi deesse[1] sentiunt: nihil requirunt. dictumque est a viris sapientissimis: nulla vis auri et argenti pluris quam virtutis existimanda est. Omnia adsunt penes quem est virtus. Cum ego itaque postquam hunc locum offendi oculata fide *egidij* verba luce meridiana clariora esse uideam: statui subscriptis versiculis (si uersus dici possunt) summa amicicia et familiaritate tecum coniungi, cum ego nihil carius habeam, quam in eorum amorem uenire, qui et ingenio et virtute prediti sunt. Que res facit ut non possim non gaudere, | *[list 61a]* quando[2] abs te amari ceperim, quem maximum in his studijs presto euasurum omnes existimant. Alterum insuper habes gratippum tue optime uoluntati fautorem et adiutorem sollertissimum *stephanum fliscum soncinensem*: qui quanto romane eloquentie, et quam plurimarum virtutum studio niteat: satis notissimum est. Summam profecto laudem assequeris: si probatissimos uiros elegeris: quorum uirtutem imitari possis: quoniam nihil est virtute formosius: nihil amabilius: Quapropter quod cepisti, summis amplectere uiribus, quamquam tibi persuasione mea minime opus sit: quod si facies: ut generose tue iuuentutis primordia polliceri uidentur: In freta dum fluuij current: dum montibus umbre lustrabunt: connexa *(sic!)* polus dum sidera pascet, semper honos: nomenque tuum: laudesque manebunt. Accipito itaque hoc paruulum poema: hey quid dixi poema: non enim omne opus poema est, et si versibus constet: sed illud prestans: illud hac honorata nuncupatione dignum est: quod aflatu quodam diuino emittitur. Sed quicquid sit: et quouis nomine dignum: ipsum te

[1] *ispred toga je prevučeno* des; [2] *u rukopisu* q̅n̅.

benigne accipere non dubito: quod si tibi gratum esse scensero *(sic!)* maiori cum fiducia alia: si ocium | *[list 61b]* prestabitur, aggrediar. Vale;

(91.)

Accipe nostra hominum strepitu: precor undique facta
Carmina: castalio non mihi missa lare.
Calvope nostros renuit tumefacta precatus:
Et mea turbato lumine thura fugit.
Ipsa ait o demens quid agis: tu nostra relinquis
Numina celesti sanguine nata iouis.
Non memor es quotiens sapidissima labra sororum
Gustabas, repetens oscula grata simul.
Sunt tua metra hominum lites et furta rapine,
Verbera ciuili concomitata foro.
Quod fugis eternum est: quid enim stat carmine maius?
Cetera cum pereant, carmina firma manent.
Corpora transmutat cunctis metuenda poesis:
Et sua post cineres inclita fama uiget.
Tu tantum linquis decus et mirabile munus:
Concessum paucis: celitus atque datum.
Linque opus infestum et dubiosum: atque accipe certum:
Accipe mellifluos ore canente modos.
Scis quantum hec distent: et scis quibus ipse fuisti
Carminibus gratus, me tibi dante liram.
Talibus obstupui dictis: penitusque remansi
Exanguis, meditans talia verba dee.
Vixque loqui poteram: tantus dolor ora repressit:
[list 62a] Hoc noscens culpa contiguisse mea.
Dixi ego diua parens fateor: miserere fatentis.
Supplicium patiar quod tibi diua libet.
Ah quantum doleo, quod sit tua gratia nobis
Clausa. precor ueniam: si placet: ipsa dato.
Precipe diua mihi: feruens ego iussa capessam.
Si tu precipies obsequiosus ero.
Pyeridum coreis iterum fac ludere possim:
Et niueas auido stringere dente tatas.
Forcinidos rubeo generato sanguine fonti[1] *(sic!)*
Abluere ut possim fac mea membra sacro.
Pectora nostra suo fac tangat lumine claro
Delius: atque elichon sit mea tuta domus.
Ocia defficiunt: ut scis: super omnia vati
Opportuna. mihi non datur ulla quies.
Non debet uates curis perstringere pectus:
Ocia grata sibi: cura inimica nimis.
Diua refert lacrime suspiria pectoris antro
Singultusque tui me pietate mouent.

---

[1] *ispred toga je prevučeno* possim.

Exulta[1] solare animum . depone dolorem
Quod petis id faciam : sum tibi fida parens.
Ocia grata dabo : quibus ipse famelicus istos
Amplecti poteris me patiente sinus.
Non tamen hoc semper facies : uolo tempora iuste
Distinguas . ordo est res retinenda nimis.
[list 62b] Officio insistas dignum est quod perficis ipse :
Et mea post uero numina thure lites.
Ipsa modum tribuam . pulchra hac est urbe *marinj*
Iunius : ipse pio est iunctus amore tibi.
Clara *gradiua* tribus tulit hunc : sed turba deorum
Tota fuit partu matris et ista dedit.
Saturnus grauitatem animi : sed Iuppiter hamon
Voluere quo uellet . pectora pulchra uenus.
Diuitias soror et coniunx iouis . Inclita pallas
Scire suum . mauors fortia membra dedit.
Eloquio insigni maia satus ora repleuit.
Terram diuorum mater et alma ceres.
Sufficiens dedit ingenium bachusque : calorem
Delphicus . in casto frigora luna sinu.
Nobilitate ipsum sancta et pietate cupido
Dotauit . charites non sua dona negat.
Naturam genius dedit . Angenorea salutem :
Et duo coniugio corpora iunxit hymen.
Quid uerbis moror ipsa : deum sibi quisque fauebat :
Et fauet : et semper undique fautor erit.
Omnibus ipse uides quantum est pius : atque suauis
Gratus . amans uerum : fictaque uerba fugans.
Maximus illustri est[2] hac ciuis in urbe futurus.
Vincet auos . quamuis grandia gesta sonent.
Multa hoc ostendunt : electio crebra senatus
[list 63a] Que ornat eum titulis : et grauitate fouet.
Hec placet ut referas . iubeo nouus ipse suarum
Sis laudum preco . perfice iussa dee.
Ipse est qui poterit magnum lenire dolorem
Quem pateris gaudens ocia grata dabit.
Consulet ipse tibi . sanum retinere memento
Consilium viuas sospes : et usque vale.
Calyope his dictis tenui dea transuolat aura :
Et petijt primum me speculante polum.
Compatere ergo mihi : diue et mandata poesis
Perficias . non sunt hec mea iussa tibi.
Ocia, consilium, solamen, diua quietem
Precipit ut tribuas . sis memor ipse mei.

---

[1] *na ostruganom dnu;* [2] *ispred toga je precučeno* ha.

(92.)

Felice chi ua drieto alla ragione.
  et si contien d ogni brutura *(e)* uicio
  tenendo la vertu per suo temone.
Felice chi si da a buon exercicio
  sprezando la pegricia et l ocio uano
  che ingenera un ingano
  molto nociuo a cui non sen auede.
Felice quel che senza dubio crede
  la scientia sopra l tuto esser regina
  et di tal disciplina
  si sforza notricarsi e di tal cibo.
[list 63ᵇ] Qual e piu soaue nido
  di quelo oue ripossa e sta minerua
  che in se tuti gli honori e ben riserua.

Non e gli altri exercici lieue fumo?
  un picol uento? una caducha paglia?
  che metter puo qualoncha pocho al sumo.
Cossa non e che piu, ni tanto uaglia.
  la scientia e un fermo apogio un stato eterno.
  un celeste gouerno,
  a chui la gusta una summa dolzeza.
La scientia si puo hauer chon tenereza
  a chui la piglia in tempo senza affano.
  o quanto e quel insano
  che dice certo l e extrema faticha.
La scientia e nemicha
  degli animi villani e sonolenti,
  pegri, ociosi, vani e mal contenti.

Per lei hauem memoria del passato:
  una ferma noticia del presente,
  et l auenir in parte n e donato.
Gramaticha da lei primieramente
  disese dando ad altri il suo principio
  che ha fato uno edifficio
[list 64ᵃ] mirabile, perpetuo e non caducho.
Rethorica quel tenebroso bucho — .Rethorica.
  del insulso parlar ha fato chiaro.
  il suo fermo reparo
  al disputar dialeticha ci dona: — .Dialeticha.
Et la prima colona
  dil numero arismetricha ha trouato. — .Arismetricha.
  iusta mesura geometria ni ha dato — .Geometria.

L amara e raucha uoce in dolze stillo,
  il non trouato suono in armonia
  musicha fece a uibal far tranquillo. — .Musicha.

Astrologia chon ptolomeo qual sia . Astrologia.
pianeta in ciel demostra a chi e ben nota.
o quanto la deuota
e sacra theologia ferma la fede. . Theologia.
Vn feuto singular come si uede . Ius canonicum.
le canoniche legie et le ciuile . et Ciuile.
sprezando le fauile
di cauilanti dona al ciecho mondo.
Philosophia il suo fondo . philosophia.
ancor non ben trouato aperse in parte
dil medicar mostrando la via e l arte . Medicina.

La sancta poesia dal summo gioue . Poesia.
[list 64ᵇ] creata e sparsa in nuoue vergenelle
per sua uertu tuto l mondo commoue.
O quanto son soaue ornate e belle,
degne di lode e di gran reuerentia
per che sua experientia
punisse chi non fa il debito honore.
Fu excoriato marsia chon dolore
da phebo per che l ebe tropo ardire
di uolerlo assalire
a contender chon lui dil suo poema:
Et la lucida gema
dilla verginita pyreneo uolse
tuor alle muse e dil falir si dolse.

Le figliole di anippe per sua lingua
disposta a mal foron conuerse in piche,
ogni pecato al fin conuien s estingua.
Niun sia tanto ardito che s infiche
nel capo in uoler desprezar le muse
che poi non gli ual scuse
che a un modo o all altro non sia ben ponito.
Le muse fan dil mondo il suo apetito.
transmuta come vuol la forma humana.
dallor uien la fontana
di honor di lode e di fama eternale.
[list 65ᵃ] Li gesti pocho vale,
gli alti triomphi le vertute e honori
se fama non gli eterna ussendo fuori.

Canzon chon le tue chiome aperte e sparse
quando serai dauanti il tuo signore
dirali che l tuo errore
uoglia emendar chon suo mellifluo stillo:
Et che l aurato fillo
di scientia e di uertu uoglia seguire
come lui fa che potra alto salire.

(93.) *Ad Nicolaum peregrinum Andriensem Jdem Jo. Lau.*

Latinska pjesma od 22 hegzametra. Moli ga, da ļubazno primi ńegove pjesme, pa nastavļa:

Et canerem, si sacra darent mihi iura. Camene
Legibus aduerse sunt. blanda poemata nunquam
Tedia dant. dubie conturbant pectora leges (st. 19—21).

[list 65ᵇ] (94.) *Responsio Nicolai sed facta per dominam polisenam filiam bernardi de messiltis muglensis gramatici, et consortem alterius nicolai andriensis medici, quia nicolaus peregrinus artem metricam ignorabat.*

Latinska pjesma od 17 hegzametara. — Čestita mu, što je opet propjevao!

[list 66ᵃ] (95.) *Ad sacratissimam virginem Mariam Idem Jo. L.*

Talijanska *canzone* od 192 stiha.

[list 69ᵃ] (96.) *Ad volçium babalium patricium Ragusinum Idem Io. Lau.*

Se tu sei dormentato per suegliarti.
et risonando udir tua dolze lira
la qual chon tal stupor apollo mira,
che parmi uol di lauro verde ornarti:
Mi mossi con mia rima a certo farti
di tanto honor che ogniun sagio desira:
nel qual pensando il nostro cor sospira,
uedendo ocio mancarmi luni e marti.
Non so qual crudel segno, qual pianeta
regno quando guardai la prima luce,
che alla faticha mia non trouo meta.
Forsi che l ciel a tal dolor mi aduce,
per darmi poi la uita piu quieta
facendoti mia scorta e fermo duce.

(97.) *Ad eundem.*

Vn pensier nouo un singular secreto
entrato m e nel capo, e non so donde:
se quel che in l alme nostre il ben infonde
non ha uoluto aprirmi l inteleto.
Ma del pensier non puo seguir l efeto
se l opra e l tuo parlar non gli responde:
et del fiume letheo le frede onde
[list 69ᵇ] berebe se altro fosse il tuo conceto.

Conforme e tal pensier alla tua uoglia
  alla mia parte: e forsi anchor che in tuto
  sera per compiacerti e per mio bene.
Gioue Iuno hymeneo di tal cathene
  ligano, e se da lor spira tal fruto,
  pregoli presto il mio pensier racoglia.

(98.) *Ad eundem altera die qua duxit uxorem.*

Tu sei stato sta note a un gran pericolo
  a passar per un locho si terribile:
  troni, tempeste, e fochi molto horribile
  piu uolte vien da quel bucho si picholo.
Non e tanta fortuna[1] nel mar sicolo:
  e tu sai ben se l mio dito e fatibile:
  ben che non para a molti esser credibile:
  ma a te che l ai prouato e proui dicolo.
I so che in tute cosse sei magnanimo:
  non dubito che assai piu forte obstaculo
  tu romperesti chon tua fortitudine.
Questo non potria far un pusillanimo.
  natura uolse in quel dolze segnaculo
  metter un pocho di sua amaritudine.
Vna gran dolzitudine
  i sentiro se ti degni respondere
  qual arme si conuien li dentro infondere;

[list 70a] (99.) *Ad eundem.*

Tu sai se gran pensier ho afisso al core
  tu sai quanto dubiosa e la mia mente
  per tal che ad altro fato a me occorrente
  l alma non e: ma sol a quel discorre.
Pero se in la mia rima troui errore,
  uogli emendarlo et esser paciente:
  per che la lingua tea pur a quel dente
  che langue per leuar de la il dolore.
Vssito ch i sero di tal affano,
  et deposto da me quel graue fasso
  di seruitu nel dir sero piu piano.
I penso redrizarmi a passo a passo:
  et parte per uertu di quel tuo sano
  consiglio saldo a me fermo e non casso.

---

[1] *nad retkom poviše riječi* nel mar, *koje su dva puta napisane, pa jedan put prevučene.*

(100.) *Ad eundem.*

Cupido al locho usato lieto scorre
doue gia piu e piu uolte il cor ti morse,
et sa quanto securamente sorse
l anchora nel tuo porto in summo honore.
Audace fosti e senza alchun timore
magnanimo, pero lui porge e porse
in te l aurato strale e chon suo torse
disposto a religarti e darti ardore.
Ardor grato e soaue oue s adima
[list 70ᵇ] ogni gentil vertute et lieta zoglia:
da chui l animo ville e desprezato.
Viril ti mostra e torna al primo stato
lassa che amor al suo campo t acoglia
d ogni leticia amor ritien la prima.
O qual gratia sublima
a me serebe hauer le sue girlande:
e a questo il mio consiglio in te si spande;

(101.) *Ad eundem.*

Non uada a secho chi vol aqua assai:
ma uada a fiumi ouer al salso mare:
e chi vertu desidra ritrouare
non uada a quel che ben non fece mai.
Chi uol esser leuato da suo guai
ricorra a chi lo saza consolare:
e chi uolesse sempre lieto stare
fuga quel locho ou e dolor e lai.
Et pero *uolzo* mio sapiando certo
esser in te una fonte d elloquentia
so che di libri sei molto fornito.
I uengo a te si come a fonte aperto:
et prego non mi fazi resistentia
imprestami il petrarcha tuo polito;

[list 71ᵃ] (102.) *Ad eundem.*

Piu di trecento uolte il suo camino
fornito ha phebo e diece la sorella,
che la sacra calyope non fauella,
ne mecho sta: ne foi allei uicino.
Et ho quasi perduto il suo diuino
fauor: per che altro in capo mi martella:
et si hebi mai qualche dolze loquella
uenuta e cruda, e m insogno e douino.
Non stano insieme affano e poesia.
non maiesta et amor non nero e biancho.
non aqua e focho. non fredo chon caldo.

Ma tu che puoi uoltar per ogni via,
et hai libero il capo il peto e l fiancho
a tal diuinita sta forte e saldo;

(103.) *Ad eundem.*

Qual iniquo pianeta e crudel segno,
qual lachesis acerbo et aspro fillo
disuoglie in me che dal usato stillo
mi trage: che in se l alma hauea per pegno.
Il cor mi rode un uelenoso sdegno.
lacrime spargo piu che aqua e nel nillo.
in tuto il uiuer mio mi spiaze e suillo.
non gaudio. ma empia doglia ha in me ritegno.
I me credea per te salir nel cielo
[list 71b] ussendo *uolzo* mio di tal affano,
ma non so qual deita m e tanto opposta
Tu festi il tuo poter caro fratelo:
ma parmi che fortuna sempre dano
giurato ha farmi. e sua pieta in me ascosta;

(104.) *Ad eundem.*

Dogliomi che nel cor uoria una doglia
entrarmi non dogliosa e non sa donde,
per che de l alma mia chiuse e le sponde,
e parmi per affano il spirto moglia.
Haij quanto e remutata la mia uoglia
non uoluntariamente ma el mi asconde
il cielo il suo uigor: e non riffonde
in me piu citharea l aurata foglia.
Dallei procede ogni gentil costume.
dallei di poesia destilla il fonte.
dallei di nobelta discorre un fiume.
Dallei si piglia audacia e lieto fronte.
dallei sprezate son l ociose piume.
dallei della eloquentia andiamo al monte.
Dallei sono congionte
duo corpi e due alme insieme e fano un core:
e tu sai *uolzo* mio quel che puo amore;

[list 72a] (105.) *Ad eundem.*

I creti esser nel megio le fauille
del figliol di latona in una erbeta
pur lauro et edra in grande odor constreta
quando uidi tua rima alta e gentille.
Et tu exalti il mio suono raucho e ville
dicendo che una zoglia uerde aspeta:
ma tu non pensi ben chon iusta meta
che come e tu l teresti basso e humille.

Al dubio[1] tuo che carcho ha tuto l fronte
di uarie oppinione in chui concorre
ragion diuerse e nel uoler disgionte:
S io penso di responder tuto il core
mi trema: ond io quando seran piu pronte
le forze[2] mie daroli il mio tenore;

(106.) *Ad stephanum de gozijs patricium ragusinum Idem Io. Lau.*

Minerua sminuisse carne et ossa
dil cerebro di gioue e summa parte:
et riuolgendo libri e molte carte
natura perde alquanto di sua possa.
Soperchia seruitu e nociua cossa.
liberta e di leticia la prima arte
[list 72b] l affano e del mio cor continuo marte;
pero l efigie prima e da me mossa.
Et quel che dici anchor e pur cagione
del mio cangiar dil uolto ma l e il mancho:
mostrata t o mi par altra ragione.
Vn graue pexo assai mi charga l fiancho:
e manchami l gouerno e buon themone
solieua l iugo mio tu che sei francho;

(107.) *Ad eundem.*

Pregato[3] ho altrui che mi dia il suo soccorso:
li pregi mei son iti in fumo e uento.
trouato non ho alchun ch al mio talento
segondo uol natura apri il suo corso.
Vn dolze acerbo caldo e fredo morso
che ora mi atrista ora mi fa contento
passar chon tal saetta il cor mi sento
ch i rugio piu che leon apro ouer orso.
Ma la proferta tua senza alchun prego
spontanea liberal non fata a forza
aqueta extingue il mio affano in gran parte.
Da chui ferito sia gia non te l nego.
tu uedi la medula e non la scorza:
pero uogli dissoglier si aspre sarte;

(108.) *Ad eundem.*

La tua presentia acresse una gran fama
[list 73a] uulgata a me: di tua eloquentia imprima:
et di costumi tuo da quela cima
disesi in te doue altro non si brama.

---

[1] *ispred toga je prerečeno* tuo; [2] *ispred toga je prerečeno* form; [3] to *nad retkom.*

*

Se ogniun felice te sopra ogniun chiama,
ben e di uerita tal uoce opima
guardando la tua ornata e sacra lima
che fuge il uicio e la uertu in tuto ama.
Qual gaudio mi sarebe e qual leticia
se star potesse techo a ogni mia uoglia
a contemplar e odir la tua armonia.
Star non potrebe in me alchuna tristicia.
questo serebe il mio piazer e zoglia.
e sprezerebe ogni gran segnoria;

(109.) *Ad eundem.*

Cupido e l sacro padre di phetonte
de quali gia gustai l odor e l fruto
doglendossi di me par quasi in tuto
riuolto habian le spale e ascosto il fronte.
Scaciato i son da quel eterno monte
pur edra lauro e mirto: oue l tributo
piu uolte colsi e fu da me renduto
del sangue pegaseo lustrando il fonte.
Il mio pecato anzi un crudel pianeta
si mosse ad extirparmi da quel locho:
et darmi in cambio affano senza meta.
[list 73b] La mia uertu si cangia a pocho a pocho.
onde caro fratel domando in freta
il tuo soccorso azio non para un siocho
S i sento del tuo focho
processo dal figliol di gioue e maglia,
spero che l spirto anchor ritorni e uaglia;

(110.) *Ad eundem.*

Amor dil qual gia foi sogieto ardendo
in focho che non brugia anzi notricha
il spirito gentil e quelo intricha
di nobelta e uertu uilta fugendo.
Al focho anticho ua paglia giongendo:
e chon noua belta si forte picha
dentro dal alma e nel mio cor aficha
saette tal che quasi allui mi rendo.
Ma Iuno e hymeneo dal altra parte
grida non macular la nostra legie
obseruani la tua promessa fede.
Pero l ingegno tuo che molto uede
uogli adoprar e l dubio che mi regie
schiarirmi . il consegliar e tua propria arte;

(111.) *Ad petrum paulum de olzate patricium mediolanensem Idem Io. L.*

Talijanski sonet. — Zahvaļuje mu na dobru, što mu je učinio.

[list 74a] (112.) *Responsio petri pauli.*

Talijanski sonet. — Nije učinio ništa previše.

[list 74b] (113.) *Ad eundem petrum paulum.*

Talijanski sonet od 17 stihova. — Ńega su svi bogovi nadarili, a osobito Kupido; neka pomogne pjesniku, da i ńega koja zavoli.

(114.) *Ad eundem.*

Talijanska pjesma od 13 stihova. — Ni jedna ga ne voli, te se osjeća najnesrećnijim čovjekom ovoga svijeta.

[list 75a] (115.) *Ad eundem.*

Talijanski sonet. — Kad mu ne bi bilo ńega, htio bi umrijeti, te moli, da ga pomogne.

[list 75b] (116.) *Ad Iohannem leonardum de olzate patricium mediolanensem Idem Io. Lau.*

Talijanski sonet. — Ispričava se, što mu ne piše, ali ńihovu ļubav ne može ništa pomutiti.

(117.) *Ad Iacobinum de olzate patricium mediolanensem Idem Io. Lau.*

Talijanski sonet od 17 stihova. — Tumači mu, zašto boga od ļubavi slikaju kao krilato dijete sa strijelama.

[list 76a] (118.) *Ad eundem.*

Talijanski sonet. — Nijesi pri sebi, jer si zaļubļen!

[list 76b] (119.) *Ad Gabrielam mediolanensem sponsam Iacobini antescripti quorum nomina sunt in primis litteris soneti.*

Talijanski sonet od 16 stihova (akrostih: Gabriela Jacomino). — Hvali ńene vrline.

(120.) *Pro Zacharina aliprande mediolanensi Idem Io. L.* i *[list 77a]* (121.) *Pro eadem.*

Dva talijanska soneta. — Hvali ńenu ļepotu.

[list 77ᵇ] (122.) *Pro Anna de becharia papiensi Idem Io. L.*

Talijanski sonet od 17 stihova, od kojih se svaki počińe s „Anna“, a osim toga zadńih devet ima još jedan put u sredini to ime. — Nabraja sve ńene vrline.

(123.) *Pro eadem.*

Talijanski sonet. — Niko se ne može oteti sili ńene ļepote.

[list 78ᵃ] (124.) *Pro Iacomina papiensi Idem Io. Lau.*

Talijanska pjesmica od 13 stihova. — Pomamio se za ńom!

[list 78ᵇ] (125.) *Pro lucia mediolanensi Idem Io. Lau.*

Talijanski sonet od 17 stihova, u kojima se ponavļa ime „Lucia“, kao u br. 122 ime Anna, a i sadržaj je od prilike isti.

(126.) *Pro madalena mediolanensi cuius nomen est in primis litteris soneti Idem Io. Lau.*

Talijanski sonet s akrostihom „Madalena cor mio“. — Hvali ńenu ļepotu i mudrost.

[list 79ᵃ] (127.) *Pro margarita mediolanensi nominata fiameta ob eius pulchritudinem et eloquentiam Idem Io. L.*

Talijanski sonet od 17 stihova u ńenu hvalu.

[list 79ᵇ] (128.) *Ad Amorem Idem Io. Lau.*

Talijanski sonet; svaki se stih počińe s „Amor“. — Nabraja, što sve ļubav čini!

(129.) *Ad eundem.*

Talijanski sonet. — Ļubav je paklena sila!

[list 80ᵃ] (130.) *Ad Luchinum balbum papiensem medicum Idem Io. L.*

Talijanska pjesmica od 10 stihova. — Nema čim da mu se zahvali.

(131.) *Ad eundem.*

Talijanski sonet od 17 stihova. — Bogovi su te nadarili svakim dobrom.

[list 80ᵇ] (132.) *Ad Ambrosium criuellum mediolanensem Idem Io. L.*

Talijanski sonet. — Kad sam te jučer vidio, vidio sam spojenu mudrost, ļepotu i rječitost.

[list 81ᵃ] (133.) *Pro angela mediolanensi Idem Io. Lau.*

Talijanski sonet. — Bogovi su mi sudili, da te ļubim.

(134.) *Intra se.*

Latinski sonet. — Ļubav se raduje mojim jadima.

[list 81ᵇ] (135.) *Intra se.*

Talijanski sonet. — Ļubav me je htjela opet raniti, ali ja još bolujem od prve rane.

(136.) *Intra se.*

Talijanski sonet. — Htio bih se povratiti poeziji.

[list 82ᵃ] (137.) *Intra se.*

Talijanski sonet. — Ļubav me tješi, da ću napokon postići, što želim.

[list 82ᵇ] (138.) *Ad bartholameum sfondratum cremonensem Idem Io. L.*

La dolze liberta la sancta pace
unde l soaue fonte si destilla
d ogni perfeto ben la chui mamilla
gustai godendo ho perso e l cor si sface.
Per che l iniusto marte in tanta face
italia accende che la sua fauilla
quasi e immortal et or rompe le filla
atropos: ora par forte minace.
Pero *sfondrato* mio chon le man gionte
al ciel e le genochia nude in terra
chon puro cor e chon la lieta fronte
Prega collui che chon uol apre e serra
dal qual procede d ogni gratia il fonte
che pace e liberta schazi la guerra.

(139.) *Pro maria infantula defuncta eius sorore Idem Io. L.*

Talijanski sonet u ńenu smrt.

[list 83ᵃ] (140.) *Ad Franciscum benessam patricium ragusinum Idem Io. Lau.*

Benessa tu e ben esso el mio conforto:
ben osso dir che sei tuto gentille:
bon osso rode quel che tue fauille
benessa dil tuo amor sente non morto.
Benessa tu e bon usso e sechur porto:
buon esse odor di te soaue e non uille:
ben i so che d ingegno sei sotille:
benessa sagio iusto honesto acorto,

Benessa il tuo bon asso e dolze ponto:
ben a si posto in te natura il tuto
benessa che di te si puo far conto.
Benessa puo ben esser fermo aiuto:
ben e si ogni piazer in te congionto
benessa esser tuo uoglio et ho uogliuto;

[list 83[b]] (141.) *Ad eundem.*

L apostolicho padre e seraphino
chon la turba beata de suo frati
dico gli iusti a cristo immaculati
et queli che han dil spirito diuino:
Prima il nouello sancto bernardino
chon sua uertu e marauegliosi fati,
antonio et lodouicho ambi creati
per trapassar sopra l ciel cristallino
Chon la tua humanita t ano exaltato,
e non zercando tu t an posto ananti
a gouernar il *ragusino stato.*
Pero tien gli consegli saldi e sancti.
tien la bilanza drita in ogni fato.
non ti moua minaze amor ne pianti;

(142.) *Kiriachus Anchonitanus ad beatum hieronimum pro francisco benessa.*

O decus alme et catholice rome:
inclyto patre et diuin seniore,
hieronimo heremita almo dotore:
sacro di uita assai piu che di nome
Chi poria mai chon pena explicar come
hebrea grecha e latina d ogni errore
la scritura purgasti in tanto albore
che l giardin della chiesa mostra il pome.
[list 84[a]] Tua mirabil dotrina e vita sancta
nel deserto d egipto al terzo clima
fe doto il fier leon di human costume.
Tu nostra relligion di luce tanta
exornasti chon tua facunda lima
che molte luce splende dal tuo lume
Aspergi hor di l tuo fiume
francesco tuo *benessa raguseo*
in te fidel quanto alchun *dalmateo;*

(143.) *Pro francisco benessa respondet Io. Lau.*

Triumphus elichonis chon le some
della sciencia tua che grande odore
sparge non dico a piedi, anzi nel core,
nel capo di caliope e ne le chiome,

La sacra oration tuto suegliome
hieronimo inuocando il chui splendore
la chiesa lumino chon summo honore:
et da terra la mente al ciel leuome.
Vna ferma radice e uerde pianta
alla deuotion che in me era prima
agionge in molto piu magior uolume,
Per tal che sempre il mio spirito canta
beato chi lo honora e chi lo estima
lassando l ocio et le biasmate piume,
Ne par che l si consume
[list 84b] il cor pensando in lui che l nome hebreo
a noi dilucido il grecho e l caldeo;

(144.) *Ad margaritam consortem Nicolai de restis Katerina Consors Io. Lau.*

Se al sexo femenin fosse a parnaso
licito andar contra la sua natura:
forsi ch i prouerei se alla uentura
piacesse di tal aqua empirmi il uaso.
A lauro et edra in tuto i porei il naso
di rocha et ago non facendo cura:
ma sol di uersi oprando la mesura:
fama aquistando eterna in cotal caso.
E poi la preciosa margarita
de chui meritamente hai colto il nome
chon altro adornerei che perla et oro.
La tua benignita ver me infinita
haro nel cor fin ch al capo le chiome
durera e la tua gratia in gran thesoro;

(145.) *Ad dominicum florentinum dantistam Idem Io. L.*

Talijanski sonet u hvalu latinskoga pjesnika Domenico di Giovanni, koji je od g. 1469 tumačio javno u Firenci Danta. Za sebe govori pjesnik u 12. stihu: I son dagli feltrini monti ussito *[list 85a]*.

(146.) *Ad Amicum.*

Talijanski sonet prijatelu, koji je ńegova najdraža utjeha u životu.

(147.) *Ad Amicum.*

Talijanski sonet, kojim moli, da mu oprosti, što su proizvodi ńegova uma neizglađeni, ali ga je nevoļa odvratila od poezije.

[list 85b] (148.) *Ad Amicum.*

Talijanski sonet. — U zoru mu se često u snu prikazuje slika ļepše budućnosti.

[list 86a] (149.) *Ad Amicum.*

Talijanski sonet prijatelju pjesniku, koji je „di poesia nouo uaselo *(vascello)*“ i pred kojim on priznaje svoju slabost.

(150.) *Ad Marinum dimitrij Ragusinum Idem Io. Lau.*

Quel seme che si sparse a generarti
produsse il fruto sotto tal pianeta
·che qualuncha vertu dal ciel constreta
mi par sia dil suo ragio luminarti.
Chaduno degli dei uolse adornarti.
mercurio sopra gli altri senza meta
[list 86b] si che ogni lingua al tuo parlar sta queta:
e a forza ogniun constringe in tuto amarti.
Marino amaro al uicio e dolze al bene:
mar habondante, e nel mirar sotille,
et mira per odor che fin qui odora.
Cupido che gia preso mi ritene
sfrenato ua spargendo tal sintille
che molti alla tua fama s inamora;

(151.) *Ad baptistam dedum feltrensem Idem Io. Lau.*

Caliope insieme chol figliol di maglia,
minerua e l primo parto di latona
hano spezata in me la sua colona,
si ch io non fazo piu cossa che uaglia.
Continuo affano il cor mi stringe e taglia.
amor come solea piu non mi sprona:
non ch io resista allui ma per che l tona
in l alma altro pensier altra bataglia.
Tornar non spero al usitato stillo
se *italia* non riuedo: e gli[1] confini
illirici abandono e l mio exercicio.
Piu ingrato faticoso et graue officio
trouar non si potrebe. o qual destini
mi spinseno a disuoglier si aspro fillo;

(152.) *Pro sponsalibus petronelle filie Iohannis de crieua patricij Ragusini Idem Io. Lau.*

[list 87a] Magna iouis coniunx thalamo prefeta iugali
Coniugio felix sit *petronella* tuo.
Sit face vinctus hymen clara sua tempora sertis:
Cinctaque non falsa sit tibi zona manu.

[1] *nad prevučenim* suo.

Cum paries faueat uultu lucina benigno:
  Et lachesis prolem seruet amica tuam.
Sint rata queque uelis . post tempora longa quietem
  fatalem inueniant corpus et umbra suam;

(153.) *Pro sponsalibus Margarite filie sigismundi de georgio patricij Ragusini Idem Io. Lau.*

Pronuba sit Iuno : sit pallas : sitque diana.
  Omine felici sit tibi letus hymen.
Lucentemque facem ferat, et sit zona fideli
  Cincta manu . nusquam deuia cantet auis.
Iuppiter omnipotens soror et tua uota secundent:
  Scilicet hic christus : scilicet hec genetrix.
Moribus imbuta et genitorum, iussa tonantis
  Perfice . sis sancte relligionis amans.
Deinde tui obserues soceri et mandata mariti:
  Omnibus et fias obsequiosa tuis.
Et quintam uideas sobolem . post fata recepta
  Margarita sacro luceat umbra polo;

(154.) *Ad Franciscum contarenum Sussi Idem Io. L.*

Talijanski sonet. — Moli Kontarena, da mu da malo vode od izvora poezije, da mu uzmogne odgovoriti na ńegove krasne stihove.

[list 87ᵇ] (155.) *Ad eundem et in primis litteris est nomen francisci sussi.*

Talijanski sonet s akrostihom „francesco sussi“. — Dok budem živ, biću samo tvoj!

[list 88ᵃ] (156.) *Ad Vrsam consortem francisci sussi . Katerina consors Io. Lau.*

Talijanski sonet. — Kako su nam muževi prijateļi, budimo i mi dvije!

(157.) *Eadem ad eandem.*

Talijanski sonet. — Nabraja primjere prijateļicâ iz staroga doba, koje bi ńima dvjema imale biti ugledom.

[list 88ᵇ] (158.) *Coralus missus per Katarinam consortem Io. Lau. . d. Vrse consorti Francisci sussi loquitur;*

Talijanski sonet. — Bilo je i drugih poznatijih promjena, ali se mi koraļi zadovoļavamo, što smo od drveća postali koraļi, te nas žene i djeca rado nose kao nakit.

Doslije nepoznata štampana kńiga od god. 1592.

Priopćio dr. Milan Rešetar.

Nedavno sam dobavio iz Dubrovnika štampanu kńigu, za koju se doslije nije znalo. To je kratak nauk, kako se ima govoriti misa, štampan godine 1592. u Rimu. Sadržinom svojom kńižica nije mnogo važna, pa se s te strane i ne može nazvati literarnim proizvodom, a osim toga je i prevedena (s latinskoga), nego ima svoju vrijednost u tome, što je jedna od rijetkih kńiga napisanih našim jezikom u prozi, a štampanih još u XVI. vijeku. Stoga će biti dobro, da se ovdje preštampa, jer, koliko se do sada zna, od ńe se je sačuvao samo ovaj jedan egzemplar, koji je sada u mene. Moj je egzemplar srećom potpun i sasvim dobro sačuvan, a neko ga je (možebit sam prevodilac) bio priredio, da po ńemu prevede ovaj nauk opet na talijanski. Jer je cijela kńižica prošivena bijelim papirom i tako vezana (u pergamenat), a ruka iz kraja XVI. ili iz početka XVII. vijeka počela je po tome bijelome papiru uza svaku stranu pisati talijanski prijevod; ali je tako prevedeno samo prvijeh deset strana i početak jedanaeste (do kraja glave „Od početka mise i od ispovijesti"). Format je mala osmina (12×8 *cm*), a ima u sve 56 strana, od kojih su druga i zadńa prazne.

Ja ovdje preštampavam ovaj nauk sasvim vjerno, okrenuvši ga samo na Daničićevu ortografiju i uredivši interpunkciju; po primjeru Maretićevu uzimļem pak kurzivna slova ondje, gdje je u originalu udvostručeno slovo. Malo je gdje bilo potrebito što ispravļati, a to sam svaki put u napomeni naznačio; gdjegod sam i dodao (u zagradama) po koje slovo. Latinske sam riječi štampao kurzivno, kao što su i u matici. Svraćam pažńu na ime „vlaški jezik" za latinski jezik u natpisu; da se pod tijem imenom zbiļa razumije latinski jezik, vidi se iz aprobacije (na str. 55): „Hic ritus celebrandi ex *latina* in Illyricam linguam conversus . . .", a i talijanski je prevodilac napisao u natpisu: „tradotto dalla *latina* nella lingua ragusea". Koliko je meni poznato, još je samo Zadranin Budinić tako prozvao latinski jezik u svojemu prijevodu Kanizijeve „Summe",

koji bi štampan nekoliko godina prije ovoga nauka (god. 1583.) također u Rimu: „... koje iz vlaškoga ili latinskoga jezika protumačio jest ... (Ļubić, Ogledalo II, 389)". Po jeziku se vidi, da je nauk preveo bez sumńe Dubrovčanin, ali ko? Isto tako ne mogu za sada kazati, odakle je baš nauk preveden, to jest, je li iz kakvoga misala ili iz koje posebne kńige.

---

[1] **Način,**

koji se ima obslužit u govorenju od mise.

Istomačen iz vlaškoga u jezik dubrovački.

U Rimu, polak Aluviza Zan*et*a. 1592.

S dopuštenjem od starješina.

[3] Od prip(r)avļenja popa, koji ima rijet misu.

Pop, koji ima rijet misu, budući obslužio, što se pristoji, to jest ispovidio se i rekao najmańe jutarńu, dostoji se da sku*p*i pamet svoju i boga pomoli, i da reče molitve, ako je prigo*d*a, od pripravļenja mise. Po tomu otjće u sakristiju a*l*i u drugo mjesto, gdje su paramenti i druge stvari potrebne za misu, uzeće libro, naće misu, proštit je će i staviće zlamenja na što ima rijet. Paka će umit ruke govoreći ovu molitvu: *Da, domine, etc.* Za tizijem uzeti će kalež, stavļaući prvo svrh ńega purifikatur, a svrh ńega patenu s ostijom, koju će pokrit pa*let*om, a ńu velom. Svrh ńega stavi tobolac od kolura od paramenta, i u ńemu kor- | [4] porao sagnut. Po tomu pristupi k paramentu obuven i, obučen haļinom dugom, oblači se, ako je prelat svjetovni, svrhu roke*t*a, ostali popi i redovnici svrhu ko*t*e a*l*i haļine općene, govoreći molitve vlaštite na oblačenju od svake stvari; prvo uzme amit na kraju trake objema rukami, po srijedi ga ļubi i stavļa svrhu glave govoreći molitvu: *Impone, domine, etc.* I ti čas spuštuje na vrat i pokriva ńim okolo kolar, i prikriži kurdje*l*e, spod[1] pazuha prođe zada i prid prsi donese ih i sveže. Paka prigne glavu i oblači košuļu govoreći: *Dealba me, domine, etc.*, i po tomu rukav desni, paka lijevi, i načińa ju prid sobom, i opaše se pasom, koji mu odzad dijak dava, i načińa mu okolo košuļu, da ravno stoji i haļine pokriva, i da je jedan prst daleko od zemļe. Za tizijem uzima manipuo, ļubi krst

[1] vidi se samo ſ, a ostalo (pod) napisao je tal. prevodilac.

po srijedi, i stavļaući ga na ruku lijevu govori: *Merear, domine, etc.* Paka objema rukami uzima stolu, ļubi na srijedi i | [5] stavļa na vrat govoreći: *Redde mihi, domine, etc.*, i prikriža je na prsim stavļaući stranu, koja visi s ramena lijevoga, pod pazuhu desnu, i također stranu, koja visi s ramena desnoga, pod lijevu pazuhu, i stisne ih čeli*ma* od pasa. Ako je biskup, ne križa stolu, ma je pušta da visi, i uzima krst i stavi ga o grlu na prsi. Potom toga obuče se u planitu govoreći: *Domine, qui dixisti, etc.* Ako je biskup i veliku ima rijet misu, obuće se kako pontifikao zapovijeda.

Od došastja od popa na o*l*ar.

Pop, obučen u svijeh paramentijeh, uzme u ruku lijevu kalež pripravļen, kako smo goru rekli, i stavļa ruku desnu svrhu toboca, i dohodi na o*l*ar pokrivenom glavom, a prid ńim ide dijak s misalom i ostalijem stvari, koje su potrebne za misu rijeti. Ide dakle pop prav, polagahno gledaući prida se; ma ako se prigodi da prođe prid o*l*ar veliki, pokloniće se pokri- | [6] venom glavom; ako prid sakrament, kleknuće; ako prid o*l*ar, gdje se misa govori i sakrament dviže, kleknuće i dvignuće bare*l*u i adorati će. Kada dođe na o*l*ar, stojeći prid ńim na najzadńemu skalinu, glavu odkriva, bare*l*u da dijaku, i o*l*aru, a*l*i križu svrh ńega, duboko se prigne; ako je na ńemu sakrament, kleknući pokloni se. Tadaj uzide nasrjed o*l*ara, na stranu od vanđelja stavļa kalež, vadi korporao iz toboca i ste*r*e srjed o*l*ara, i svrh ńega stavļa kalež pokriven velom. Ako se na o*l*aru obuče, ovo isto čini prije neg side prid o*l*ar za počet misu. Kad ima posvetit veće ostija a*l*i partikula za pričešćenja neg može sta*l*i na pateni, ima ih postavit vrh korporala prid kaležom a*l*i u kalež drugi, i*l*i*l*i u sud čis blagoslovļen stavļa ih za kaležom i pokrije drugom patenom a*l*i pa*le*tom. Potom toga ide na stranu od pistule, otvora misao, nahodi misu i zlamenja stavļa na mjesta svoja, paka vraća se nasrjed | [7] o*l*ara (i) učineći križu poklon, slazi na najzadńi skalin od o*l*ara za počet misu. Na misi velikoj kalež, misao i druge potrebe priprave se prije neg pop dođe prid o*l*ar. A on ide za djakonom i subdjakonom, i kad priđe o*l*aru na najzadńi skalin među ńima u srijedi — imajući djakona ob desnu, ob lijevu subdjakona —, prije neg uzljeze na o*l*ar, čini s ńima ispovijest. Na misi biskupovoj ima se obslužit, kako je naređeno u pontifikalu i čeremonijalu rimskomu; koju naredbu nigda ne ima[1] ostavit biskup[2], kada s djakonom i subdjakonom obučen misu govori.

[1] n'ima; [2] Bifckp.

Od početka mise i od ispovijesti.

Pop, kad side na najzadńi skalin od o*t*ara, obrati se protiva ńemu, gdje, stojeći prid ńim sklopļenijem rukami prid prsim gologlav, čineći prvo križu a*li*t*i* o*t*aru poklon, prav počińe misu. Ako je prid papom, postavi se na najzadńi skalin | [8] na stranu od vanđelja, i klečeći čeka; i kako uzme blagoslov, dvigne se i, stojeći suproć o*t*aru, počińe misu. Ako 'e prid kardinalom, patrijarkom, arhibiskupom a*li* biskupom u ńih crkvah, stojeći na stranu od vanđelja čeka, i kada dadu zlamenje, čini im dubok poklon i suproć o*t*aru počińe misu. Ako veliku misu govori prid papom a*li*t*i* druzijem prelatom u ńih crkvah, stojeći im na lijevu[1] čini s ńima ispovijest; ostala obslužuje, kako 'e u čerimonijalu rimskomu i u pontifikalu naređeno. Čini zlamenje od križa desnom rukom s čela na prsi, govoreći povisocijem glasom: *In nomine patris etc.* I kako ovo reče, ne ima stavļat na pamet drugoga, koji misu govori na drugomu o*t*aru, dobro da sakrament dviže, ma slijedi misu svoju do svrhe. Kada se prikriži, lijevu ruku drži[2] pod prsim; u druzijeh blagoslovijeh kad je na o*t*aru, i sebe ne križi, ma prikazana a*li* drugu stvar, stavļa ju svrhu o*t*ara. Kad se križi, obraća k sebi dlan desni, i | [9] svijem prstima, stisnutijem i prostrtijem, od čela do prsi i od ramena lijevoga do desnoga prikriži se. Ako drugu stvar blagoslivļa, obraća jo' mali prs i, blagosļivļajući[3], svu ruku desnu prostira složenijem prstima zajedno i prostrtijem; i ovo se ima učinit u svakomu blagoslovu, kada govori: *In nomine patris etc.;* i po tomu stisne ruke prid prsim govoreći glasom, da se razumije: *Introibo ad altare dei etc.* Dijak, za ńim na lijevu klečeći, a na misi velikoj okolo ńega stojeći djakon i subdjakon odgovaraju: *Ad deum, qui laetificat etc.* Pak pop istijem glasom i načinom slijedi govoreći: *Judica me, deus, etc*, i dijak odgovarajući do svrhe s *Gloria patri etc.;* i kako svrši[4], opet reče samo: *Introibo,* i dijak odgovori. I ovi psalam nigda se ne ostavļa, neg u misi mrtačkoj i u misah od bremena, počińajući u nedjeļu od muke do velike su*b*o*t*e; u kojijeh[5] misah izvan rečene su*b*o*t*e govori se samo: *Introibo etc.*, i kako dijak odgovori *ad deum*, prisko- | [10] či i reče: *Adjutorium etc.* i pak ispovijest. Kada na svrsi govori: *Gloria patri etc.*, glavu pokloni križu, i kada opet reče *Introibo*, zlamenue se i govori: *Adjutorium nostrum.* I kako odgovori dijak, duboko se prigne k o*t*aru i govori *Confiteor*, ovako

---

[1] litvu; [2] darſi; [3] blagoſgliugliajuchi; [4] ſvarſi; [5] kojeh.

stojeći, dokle dijak svrši *Misereatur*. A kad počne *Confiteor,* dvigne se. Kada govori *Mea culpa*, trikrat lupne desnom prsi. Ako 'e prid papom a*l*i druzijem prelatom u ńih crkvah, gdje govori *Vobis fratres,* riječe *Tibi pater;* i također umjesto od *Vos fratres*, riječe *Te pater.* I, ovo govoreći prid papom, ima kleknut a ostalijem se prelatom duboko poklonit. A dijak, jošte da je prid papom, kad odgovara *Confiteor,* ima rijeti *Tibi pater*, i[1] *te pater.* I kad se od dijaka svrši ispovijest, pop stojeći prav govori *Misereatur*, po tomu prikriži se govoreći *Indulgentiam;* a stojeći skučenom glavom govori: *Deus, tu conversus etc.*, do one molitve *Aufer a nobis*, koju polako govori. Ako je prid papom, ima mu pokleknut, a dru-[11]zijem prelatom duboko se poklonit; potom toga ide na najzadńi skalin posrjed o*t*ara i ondi govori: *Aufer a nobis etc.*

Od introita, kyrieeleison i glorije.

Kad svrši *Aufer a nobis*, stisnutijem rukami pristupa posrjed o*t*ara, gdje stojeći poniženom glavom, stavļajući stisnute ruke svrhu o*t*ara, tako da mali prsti tiču čelo srijede od o*t*ara, stojeći lihi prsti svrhu ńega i ostalo od ruke među ńim i o*t*arom, prikriža palac lijevi desnijem. I ovo ima učinit sveđer, kad stavļa sklopļene ruke svrh o*t*ara i govori: *Oramus te, domine etc.* Kad svrši, ļubi srijedu o*t*ara prostirajući ruke svrh ńega na jednu i drugu stranu; što se ima učinit vazda, kad ļubi o*t*ar. Po posvećenju ima se držat stisnut sveđer palac s druzijem prstom, dokle po pričešćenju umije prste. Kako 'e dakle poļubio o*t*ar, ide na stranu pistule stojeći protiva o*t*aru, i križeći[2] se počińe povisocijem glasom početak od mise i slijedi | [12] sklopļenijem rukami. I kad opeta počne introit, ne križi se; a kad ga svrši, stisnutijem rukami prid prsim ide srjed o*t*ara, gdje stojeći govori istijem glasom i načinom trikrat *Kyrieeleison* i trikrat *Christeeleison* i trikrat *Kyrieeleison* s dijakon, jedan za druzijem. A kad pop kanta i ne odgovore mu, sam tadaj sve devetkrat ima rijeti; i kad reče pop najzadńe *Kyrieeleison,* na ovomu istomu mjestu prostre ruke, uzdvigne i sklopi govoreći — ako se ima rijeti — *Gloria in excelsis;* kad govori *Deo,* glavu križu klańa i uzdviže, i stojeći stisnutijem rukami slijedi do svrhe; kad govori: *Adoramus te. Gratias agimus, Iesu Christe. Suscipe deprecationem nostram*, glavu križu pokloni; kad na svrsi govori *Cum sancto spiritu*, križi se i međutijem svršuje: *In gloria dei*

---

[1] & ; [2] krifechi.

patris. Amen. Na velikoj misi, kad se svrši[1] ispovijest, uzlazi na o*t*ar s djakonom i subdjakonom, i kad ga poļubi, stavļa tamjan u kadi*l*o, držeći djakon nave*t*u a dijak kadi*l*o, i prije neg stavi tamjan, blagoslivļa ga | [13] govoreći: *Ab illo benedicaris.* Paka djakon dodava nave*t*u dijaku, uzima kadi*l*o i dava ga popu ļubļeći mu ruku[2], koji, učineći poklon krstu, trikrat ga okadi, pak, ako su moći, prvo koe su nadesno, paka nalijevo, dvakrat svaku; paka prilike a*l*i*t*i umjesto ńih kandilijere, jednokrat svakoga, prvo na stranu od pistule i kraj dońi od o*t*ara, paka gorńi, to jest teku i*l*i*t*i ploču, i prohodeći prid križ, čineći mu poklon, kadi druge prilike a*l*i*t*i kandilijere na stranu od vanđelja i dońi kraj od o*t*ara, paka gorńi; potom toga svu sprjedńu stranu od o*t*ara od kraja do kraja, učineći križu poklon, kad pridań prohodi, i dodaući kadi*l*o djakonu, od ńega se sam okadi. Paka s djakonom na desnu i subdjakonom na desnu djakona slijedi introit i kirjeelejson; kada zapoje gloriju, djakon i subdjakon, jedan za druzijem, stoje za popom, paka uzlaze na o*t*ar okolo popa i s ńim zajedno reku gloriju. I ovo se obslužuje, kad se govori *Credo, Dominus vobiscum*, | [14] molitva, *Praefatio* i *Pater noster*, gdje stoji subdjakon za djakonom[3] za popom.

Od molitve.

Kako se reče a*l*i, ako se ne ima rijet, ostavi glorija, pop poļubi o*t*ar na srijedi prostrtijem rukami svrh ńega na jednu i drugu stranu, pak stisnutijem prid prsim rukami, prida se gledajući, obrati se na lijevu ruku, to jest na desnu stranu k puku, i rasklopļivajući ruke prid prsim, govori istijem glasom: *Dominus vobiscum,* i kao se odgovori: *Et cum spiritu tuo,* stisnući kako prije ruke vraća se istijem putem k libru, gdje, otvoreći i stisnući ruke prid prsim i glavu pokučeći križu, govori *Oremus.* Tuj prostira ruke prid prsim tako, da dlan jedne ruke gle*d*a drugi dlan, i prstima zajedno stisnutijem, kojijeh[4] vrh ne ima visinu ramena ni širinu nadit; i ovo se ima učinit vazda, kad se ruke uzdvignute drže i tako govori molitvu. Kad govori: *Per* | [15] *Dominum nostrum*, stisne ruke; ako inako svršuje *Qui tecum* a*l*i *Qui vivis*, kad reče *In unitate*, sklapa ruke. kada imenuje ime Jezusovo, glavu križu poklańa. Kad u molitvi pomenuje djevicu Mariju a*l*i svete, od kijeh misu govori a*l*i spomenu čini, i kad papu u molitvi pomenuje, glavu

[1] ſvarſi; [2] roku; [3] Diaconu; [4] koieh.

klańa; ako veće molitava ima rijet, isto na ńih u glasu, u dvignutju od ruka i poklońenju glave ima obslužit. Ako je na istoku oltar protiva puku, pop obraćajući obraz puku ne obraća pleći oltaru, kad hoće rijet: *Dominus vobiscum*, *orate fratres*, *ite missa est*, ali blagoslov dat, ma ļubļeći oltar na srijedi rasklopļeći i sklopļeći ruke puk pozdravļa. U četeri[1] brjemena i drugokrat, kad se govori veće molitava s profecijami[2], ko se reče *Kyrie eleison* na srijedi oltara, vraća se na stranu pistule, gdje stojeći prid librom rasklopļeći i sklopļeći ruke prid prsim i klańaući se križu govori: *Oremus, flectamus genua*, i ti čas držeći ruke svrh o- | [16] ltara, o ńemu se držeći, klekne i ti se čas dvigne, i istijem glasom reče se od dijaka *Levate*, i rukami uzdvignutijem govori molitvu i na svrsi stisne. A kad šti profecije[3], ruke drži svrhu libra ali oltara. Na velikoj misi kad se govori *Dominus vobiscum* i[4] *Oremus*, djakon stojeći za popom govori: *Flectamus genua*, pokleknući prvi, a subdjakon za ńim: *Levate*, dvižeći se prvi.

Od pistule, graduala i ostalijeh do ofertorija.

Kako se svrše molitve, pop stavļaući ruke svrhu libra ali oltara, tako da tiču libro ali drže, šti pistulu povisocijem glasom; ako misu kanta, ima polako s djakonom štiti, također graduao i vanđelje, i kad svrši pistulu, odgovori mu se: *Deo gratias*, i slijedi graduao *Alleluja* i trat i sekvenciju[5], ako se govore. Kako ovo reče, ako malu misu govori, prinosi mu | [17] dijak ali on isti misao na drugu stranu oltara na kraj od vanđelja; i kako prohodi srjed oltara, klańa glavu križu, i tako misao postavļa, da zadńa strana libra stoji suproć kraju oltara a ne suproć miru ali strani protiva ńemu, vraća se pak nasred oltara, i tu stojeći duboko prignut, stisnutijem rukami prid prsim i uzdvignući oči bogu, u sebi govori: *Munda cor meum*, i: *Jube, domine*[6], i: *Dominus sit in corde meo;* i ko svrši, ide k libru i stojeći suproć ńemu stisnutijem rukami prid prsim govori povisocijem glasom: *Dominus vobiscum*, i kako se odgovori: *Et cum spiritu tuo*, desnijem paocem križa prvo libro na početku vanđelja, koje ima rijet, paka sebe na čelu, na ustijeh i na prsijeh govoreći: *Sequentia* ali *initium sancti evangelii;* i ko se odgovori: *Gloria tibi, domine*, tadaj stisnutijem rukami i stojeći kako prije slijedi vanđelje do svrhe. Kad ga svrši, odgovori se: *Laus tibi, Christe*, i tadaj pop, podvignući malahno libro, ļubi vanđelje

[1] cetteri; [2] profetiami; [3] profetie; [4] &; [5] ſequentiu; [6] Domne.

izvan od misa | [18] mrtačkijeh, u kojijeh ga ne ļubi, ni mańe kada govori misu prid papom, kardenalom, patrijarkom, arhibiskupom a*li* biskupom u ńih crkvah, zašto tadaj ńim se dava poļubit, i pop ne ļubi. Paka stojeći posred o*t*ara suproć križu, dvignući i stisnući ruke i glavu križu pokloneći, počińe, ako se ima rijet, *Credo;* kad govori: *in unum deum*, klańa se i uzdvigne se (i) stisnutijem prid prsim rukami slijedi do svrhe; kad govori: *Jesum Christum*, klańa se; kad reče: *et incarnatus est* na *homo factus est*, klekne; kad govori: *et vitam venturi etc.*, križi se desnom rukom od čela do prsi. Na velikoj misi subdjakon na svrsi najzadńe molitve uzima obje*m*a rukami[1] libro noseći ga prid prsim, i kako pridsrjed o*t*ara poklekne, ide na stranu pistule suproć o*t*aru i šti pistulu; kad je svrši, vraća se k popu i ļubi mu ruku, i primi blagoslov od ńega, izvan misa mrtačkijeh. Paka isti subdjakon uzima libro popovo i prinosi ga na o*t*ar na stranu vanđelja | [19] i stoji uzań. I kad svrši pop vanđelje, budući djakon donio libro od vanđelja na o*t*ar, stavļa tamjan u kadi*lo*. Paka djakon govori: *Munda cor meum*, klečeći prid otarom, i kad uzme libro s o*t*ara i blagoslov od popa i ruku mu poļubi, ide s subdjakonom[2] na lijevo na mjesto od vanđelja polak o*t*ara suproć puku, gdje subdjakon držeći libro među dvje*m*a dijaci, koji drže kandilijere užežene, govori: *Dominus vobiscum.* Kad reče: *Sequentia,* križa libro, čelo, usta i prsi; po tomu trikrat okadi libro, to jest na srijedi, na desno i lijevo, i slijedi vanđelje stisnutijem rukami. I međuto pop stoji na o*t*aru stisnutijem rukami na stranu od pistule suproć vanđelju; kao ga svrši, uzme subdjakon libro od vanđelja i da ga poļubit popu, a djakon trikrat ga okadi; ako je prid prelatom u ńegovoj crkvi, ńemu se dava ļubit i ńega kadi kako u pontifikalu. Paka stojeći posrjed o*t*ara suproć križu, počińe — ako se ima rijet — *Credo*, stojeći za ńim dja- | [20] kon i subdjakon, i paka dohodeći na o*t*ar, š ńim slijede, kako je rečeno od glorije. Ako kad pop kanta misu bez subdjakona i djakona, pistulu kanta dijak u ko*ti*, koji, kad svrši, ne ļubi popu ruku; a vanđelje sam pop kanta, i na svrsi mise *Ite missa est* a*li* *Benedicamus domino.*

Od o*f*ertorija i ostalijeh do *sanctus*.

Kako se svrši *Credo* a*li* — ako se ne ima rijet — vanđelje, pop ļubi o*t*ar na srijedi i stisne ruke prid prsim, obraća se na lijevo,

---

[1] rukami; [2] k' Subdiakonom.

*

na stranu desnu k puku, i uzdvignući i sklopļeći ruke govori: *Dominus vobiscum*, i stisnutijem rukami vraća se po istomu putu nasrjed o*t*ara, gdje otvoreći i sklopļeći ruke i glavu křižu klańaući, govori: *Oremus*, i tadaj sklopļenijem ruka*mi* govori o*f*ertorio i sva, koja do svrhe od mise nasrjed o*t*ara imaju se rijet, govori ondi stojeći suproć o*t*aru. Kad svrši o*f*ertorio, odkrije kalež i stavļa ga na stranu pistule i dviže | [21] pa*let*u svrh ostije i uzima patenu s ostijom, i obje*ma* rukami držeći je prid prsim, uzdvignući oči bogu, govori: *Suscipe, sancte pater.* Ako je[1] veće ostija a*l*i partikula svrhu korporala a*li*t*i* u drugomu sudu za pričešćenja, kalež oni a*li*t*i* sud desnom odkriva i pamet svoju i misao ima za prikazat i posvetit ńih, i govori kako goru: *Suscipe.* Kad ga svrši, čineći križ s patenom stavļa ostiju na srijedu od prve strane od korporala prid sobom, a patenu na desno pod korporao tako, da je se jedan dio vidi izvan korporala. Ako je drugi sud a*l*i kalež s druzijem ostijami, pokriva ga istom patenom a*l*i pa*let*om; paka uzima kalež, otre ga purifikaturom i uzme gostaricu iz ruke od dijaka, ulije vina u kalež, paka krst čini svrh gostarice od vode i govori: *Deus, qui humanae substantiae etc.*, i ulijući malo vode u kalež, slijedi: *da nobis per hujus aquae etc.* Ako govori za mrtvijeh misu, ne prikriža vodu, ma ulijeva govoreći molitvu; koju kada svrši, uzima | [22] kalež odkriven i, stojeći nasrjed o*t*ara, uzdvignuta ga drži objema rukami, to jest držeći lijevom stupac, desnom jabuku, uzdvignući oči g bogu prikažuje govoreći: *Offerimus tibi, domine, etc.* Kad svrši, čini križ kaležom vrh korporala i stavļa ga na srijedu, za ostiju i pa*let*om pokriva. Po tomu stisnutijem rukami svrh o*t*ara poklońenom glavom govori u sebi: *In spiritu humilitatis etc.*, paka uzdviže oči i ruke prostire i ti čas stisne prid prsim — što ima učinit vazda, kad ima što blagoslovit — (i) govori: *Veni, sanctificator, etc.;* kad govori: *et benedic*, blagoslivļa desnom ostiju i kalež. Po tomu stisnutijem rukami prid prsim ide na stranu od pistule, gdje stojeći, uzlijeva mu dijak, i umiva kraj od paoca i od drugoga prsta govoreći: *Lavabo inter innocentes etc.* s glorijom, koja se ostavļa u misah mrtačkijeh i od brjemena od nedjeļe od muke do svete su*bot*e. Na velikoj misi, kad se reče *oremus*, djakon i subdjakon dohode na o*t*ar na stranu od | [23] pistule: djakon uzme kalež, odkrije ga, d*a* patenu s ostijom popu, subdjakon o*t*re kalež purifikaturom, djakon ulije vino; među to subdjakon, kažući popu gostaricu, govori: *Benedicite, reverende pater*, koji učineći

[1] Akoj.

krst suproć ńoj govori: *Deus, qui humanae etc.*, i tadaj subdjakon ulije malo vode u kalež, koji djakon dava popu i, stupac tičući a*l*i*t*i ruku desnu popa držeći, š ńim govori: *Offerimus etc.*, paka stavļa svrh o*t*ara, pokrije, pak subdjakonu stavļa u ruku desnu patenu, koju pokriva čelom od vela, koje mu visi s ramena i ide za popa pridsrjed o*t*ara. I ondi stojeći, kad reče: *Veni, sanctificator*, pop stavļa tamjan u kadi*l*o, i držeći djakon nave*t*u, govori: *Per intercessionem etc.*, paka uzmeći kadi*l*o po ruke djakona, kadi prikazana trikrat, prinoseći kadi*l*o zajedno svrhu kaleža i ostije na način od križa, i trikrat okolo kaleža i ostije, to jest dvakrat od desna na lijevo, a jednom od lijeva na desno, razdjeļivaući riječi u svakomu okađenju | [24] na ovi način: na prvomu: *Incensum istud etc.*, na drugomu: *A te benedictum etc.*, na trećemu: *Ascendat ad te, domine, etc.*, na četvrtomu: *Et descendat super nos etc.*, na petomu i šestomu: *Misericordia tua etc.*, paka kadi o*t*ar kako goru govoreći: *Dirigatur, domine. etc.*, i paka okadi ga djakon, po ńemu kor i najzadńe subdjakona, koji drži patenu; a djakon se okadi od dijaka, koji paka puk kadi. A pop umijući ruke o*t*re, i stisnući ih prid prsi, vraća se nasrjed o*t*ara, gdje stojeći, uzdvignući oči g bogu i ti čas ponižeći, stisnutijem rukami svrh o*t*ara i glavom poklońenom govori polako: *Suscipe, sancta trinitas, etc.* Kad svrši, prostrući ruke svrh o*t*ara, ļubi ga na srijedi i opet stisnutijem rukami prid prsim, i gledajući prida se, s lijeve ruke na desnu obraća se k puku, i suproć ńemu odklo*p*i i sklo*p*i ruke, reče povisoko: *Orate, fratres, etc.* i u sebi slijedi: *Ut meum etc.* i svrši okoliš, vraćajući se stisnutijem ruk*a*mi s desne ruke nasred o- | [25]*t*ara. I kako dijak odgovori: *Suscipiat etc.* a*l*i on isti govori: *de manibus meis etc.*, po tomu uzdvignutijem ruk*a*mi nasrjed o*t*ara govori molitvu otajnu. Kad govori: *Per dominum etc.*, sklo*p*i ruke, kad govori: *Jesum Christum*, glavu klańa; i ovo čini u prvoj molitvi i u najzadńoj, ako ih veće govori. Na svrsi od najzadne na ove riječi: *Per omnia saecula etc.* stavļa svrh o*t*ara ruke na jednu i drugu stranu, govori povisocijem glasom prefacijon[1]; kad govori: *Sursum corda etc.*, dviže ruke do prsi; kad reče: *Gratias agamus etc.*, stisne ih; kad govori: *Deo nostro etc.*, glavu klańa križu. Kako se odgovori: *Dignum et justum est*, uzdvigne i prostre ruke kako prije i slijedi prefacijon[1] vlaštitu a*l*i općenu. Kad govori: *Sanctus etc.*, stisnutijem prid prsim ruk*a*mi i pokučen[2], povisoko slijedi; kad govori: *Benedictus, qui venit etc.*, križi se. Na velikoj

[1] prefation; [2] pokucem.

misi, kad se govori *Praefatio*, djakon i subdjakon stojeći za popom i malo prije neg se reče *Sanctus*, pristupaju na ołar, gdje s popom o- | [26] kolo govore *Sanctus* i što slijedi do: *Te igitur;* paka djakon ide na lijevo od popa i služi mu, dokle govori kanon, ako mu drugi pop ne služi, a subdjakon stoji za popom.

Od kanona mise do posvećenja.

Kako se svrši prefacijon[1], pop rukami stisnutijem svrh ołara, stojeći posrjed ńega, uzdvignući oči i ti čas ponižeći, nizoko poklońen počińe polako: *Te igitur etc.* Kad govori: *Uti accepta habeas et benedicas etc.*, prije łubi ołar prid sobom, paka uzdvigne se i, stojeći rukam stisnutijem prid prsim, kad govori: *Haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia*, desnom rukom trikrat prikriži svrhu ostije i kaleža, paka rasklopłenijem rukami slijedi: *in primis, quae tibi offerimus, etc.* Kad reče: *una cum famulo tuo papa*, ime mu izreče, a kad umre, ostavi ga; gdje reče: *et antistite nostro*, ime mu izreče, ali 'e patrijarka, arhibiskup ali biskup, u ńih crkvah; [27] koje riječi ostavła, ako je umro. Ako misu govori biskup, arhibiskup ali patrijarka, ostavłeći ove riječi umjesto ńih govori: *Et me, indigno servo tuo*, i slijede: *et omnibus orthodoxis.* Kad govori: *Memento, domine*, dvignući i stisneći ruke d' obraza[2] ali vrh prsi, tako postoji malo poniženom glavom moleći boga za žive krstjane, za kojijeh[3] mu je drago; i ako hoće, može ih u sebi imenovat, ma nije od potrebe, budući dosta samo na pameti ih imat. Može još pop, ako za veće hoće molit, da se ne čini dug, koji mu na misi stoje, prije mise u pameti odlučit sve one, za kijeh hoće molit, toliko žive koliko mrtve, za kojijeh[3] na misi hoće molit. I na ovi način inokupno čineći spomenu od živijeh, čini od svijeh onizijeh, koje je odlučio prid misom. I kad svrši spomenu od živijeh, spusti i prostre ruke, nasljeduje: *et omnium circunstantium etc.*, i tako stojeći slijedi: *communicantes.* Kad govori: *Jesu Christi*, klańa glavu križu; na svrsi kad govori: *Per eundem*, | [28] stisne ruke; kad govori: *Hanc igitur*, prostre ruke svrhu kaleža i ostije, tako da otvorene dlane drži svrh ńih, dokle dođe na *Per Christum, dominum nostrum*, kada stisne ruke, i tako slijedi: *quam oblationem;* i kad govori: *Benedictam, adscriptam, ratam*, prikriži zajedno svrh ostije i kaleža trikrat; kad reče: *Ut nobis corpus*, samo prikriži ostiju, a kad govori: *et sanguis*, jednokrat samo prikriži

[1] prefation; [2] d' obraſſa; [3] koieh.

kalež, paka uzdvignući i stisnući prid prsim ruke slijedi: *fiat, dilectissimi, etc.*, i pokloneći glavu križu, i ako 'e od potrebe, otre paoce i druge prste svrh korporala, i govori u sebi: *Qui pridie*, i uzimaući ostiju desnijem paocem i druzijem prstom. i držeći je[1] u ńih, i također prstima lijeve ruke, stojeći pravo posrjed otara govori: *Accepit panem, etc.*, i uzdvignući na nebo oči, i ti čas spušteći, govori: *Et elevatis oculis, etc.*, i prignući malahno glavu reče: *Tibi gratias agens.* i držeći ostiju u lijevoj ruci, desnom je prikriži govoreći: *Benedixit, fregit, etc.* Ako je | [29] drugi sud s ostijam, odkrije ga desnom rukom, i stavļajući lakte svrh otara glavom poniżen, reče devoto i polako i tiho riječi od posvećenja svrhu ostije i ostalijeh, ako ih ima posvetit, i ostiju svoju drži samo prvijem prstima (i) govori devoto: *Hoc est enim corpus meum.* Kad ih svrši, držeći ostiju prvijem prstima svrh otara a ostale prste prostreći i zajedno stisneći, i ostije, ako ih je veće, u mjestu, u komu su od početka od mise stavļene, ostavļa, i kleknući pokloni se i ti se čas uzdvigne, i dvigne uzgoru ostiju, hodeći za ńom očima. I ovako ima učinit, kad dviže kalež i ukaže je puku za adorat, i ti čas spuštuje je i stavļa svrhu korporala na ono mjesto, od koga je je dvignuo. I po tomu ne razlučuje paoca od drugoga prsta, nego kad tiče ostiju posvećenu do umivenja od prsta po pričešćenju, i kad je postavi svrhu korporala, klečeći do zemļe klańa jo' se, i ako je drugi sud ostija, pokrije ga patenom. Međuto dijak užeže dublijer, | [30] lijevom rukom dviže mu zadńu stranu od planite, i također čini, kad kalež dviže; kad se pokloni pop sakramentu, dviže se i odkriva kalež, u koji otrese prste, što čini sveđer, kad mu se koja mrva pritisne k prstmi, i stojeći prav govori: *Simili modo etc.*, i objema rukami uzima kalež svrh jabuke, i uzdvignući ga malahno, i ti čas spusti govoreći: *Accipiens et hunc etc.* Kad govori: *Benedixit etc.*, lijevom rukom drži kalež pod kupom, desnom ga prikriža i slijedi: *Deditq(ue) discipulis suis etc.*, i objema rukami držeći kalež, to jest lijevom stupac, desnom jabuku, lakte svrh otara stavļajući i glavom prignutom govori polako riječi od posvećenja od krvi: *Hic est enim calix et* i kad svrši, stavļa kalež svrh korporala, i kleknući klańa mu se, i dvigne se i uzmeći kalež odkriven s krvi, objema rukami kako i prije dviže ga i kaže puku z' adorat ga[2], govoreći: *Haec quotiescunq(ue) etc.*, i ti ga čas devoto postavļa svrh korporala na pridńe[3] | [31] mjesto,

---

[1] darſcechie; [2] s' adoratga; [3] prighnie.

i desnom rukom pa*le*t*o*m ga pokrije, i pokleknući, sakrament adorava. Na velikoj misi kad pop govori: *Quam oblationem etc.*, djakon dohodi mu na desno, i ondi na najvišemu skalinu od o*t*ara klečeći, kad sakrament dviže, čelo zadńe od planete dviže; i kada je od potrebe, dvigne se i kalež odkriva i pokriva i s popom pokleca; a kad spusti kalež, djakon se vraća k libru, ako nije drugi, koji ondi služi etc.

Od posvećenja do očenaša.

Kad postavi i adora pop kalež, stojeći posrjed o*t*ara rasklopļenijem rukami príd prsim govori: *Unde et memores etc.* Kad hoće rijet: *Hostiam puram,* stisne ruke prid prsim i desnom rukom trikrat prikriži zajedno ostiju i kalež, i još jednom ostiju samu, i drugom kalež sam, govoreći: *Panem sanctum vitae aeternae, et Calicem salutis perpetuae etc.,* paka stojeći prostrtijem rukami slijedi: *supra quae propitio etc.* | [32] Kad govori: *Supplices te rogamus,* klańa se posrjed o*t*ara, stavļajući stisnute ruke svrh ńega; kad govori: *Ex hac altaris participatione*, ļubi o*t*ar; kad govori: *Sacrosanctum,* sklo*p*i ruke i desnom prikriži jednokrat ostiju a jednokrat kalež, govoreći: *Corpus et sanguinem etc.* Kad govori: *Omni benedictione,* zlamenue se; kad govori: *Per eundem*, stisne ruke; kad govori: *Memento, domine*, ti čas prostre i stisne ruke prid prsim, a*l*i*t*i uzdvigne d' obraza[1], i gledajući sakrament svrh o*t*ara, čini spomenu od mrtvijeh, za koje mu se para, na oni način, na ki je učinio za živijeh. Kad je svrši, stojeći kako prije otvorenijem rukami, slijedi: *Ipsis*, *domine*, *etc.* i na svrsi: *Per eundem*, glavu klańa. Kad govori: *nobis quoque peccatoribus*, uzdvigne malo glas, desnom rukom udre se u prsi i slijedi: *famulis tuis etc.* i stoji kako prije. Kad govori: *per Christum*, *dominum nostrum, per quem haec omnia*, *domine*, *semper bona creas,* stisne ruke prid prsim, paka tri vote prikriži zajedno ostiju i | [33] kalež, govoreći: *Sanctificas, vivificas.* Po tomu odkrije desnom rukom kalež i klečeći adorava sakrament, i ti čas dviže se i devoto uzima ostiju među prve prste desne i ńom svrhu kaleža, koga lijevom rukom drži na jabuci pod ku*p*om, prikriži trikrat od kraja do kraja govoreći: *Per ipsum etc.*, i istom ostijom prikriži dvakrat među kaležom i sobom govoreći: *Est tibi*, *deo etc.*, paka držeći desnom ostiju svrhu kaleža, podvigne je malahno zajedno s kaležom, govoreći: *Omnis honor et gloria*, i ti čas postavi ostiju svrh korporala, a prste otrese na kalež, ako

[1] d' obraſſa.

im je koja mrvica prionula, i stisne prve prste zajedno kako prije, kalež pokriva paletom i pokleknući do zemļe sakrament adorava. Na misi velikoj kad pop govori: *Per quem haec omnia etc*, djakon pokleknući sakramentu pristupa k popu na desno, i kad je od potrebe, kalež odkriva i š ńim adorava i također pokriva, paka se vraće za ń[1], gdje stoji, dokle se očenaš govori.

[34] Od očenaša i ostalijeh do pričešćenja.

Pop, kako pokrije i adora kalež, dviže se i stavļajući ruke na jednu i drugu stranu otara, govori povisocijem glasom: *Per omnia saecula saeculorum.* Kad govori: *Oremus*, stisne ruke pokloneći se sakramentu; kad počińe: *Pater noster*, prostira ruke i, stojeći i gledajući u sakrament, slijedi do svrhe, i kad dijak odgovori: *Sed libera nos a malo*, reče: *Amen*, i uzima desnom rukom među velicijem prstom i dvijema prvijem stisnutijem patenu, koju držeći svrh otara uzgoru, govori polako: *Libera nos, quaesumus etc.* Na velikoj misi, kad reče pop na očenašu: *et dimitte nobis*, djakon pokleknući otaru ide na desnu od popa, a subdjakon na svrsi od očenaša i dava patenu djakonu, koji je[2] odkrije i dava popu ļubļeći mu ruku, i odkriva i pokriva kalež, kad je od potrebe, i kleca zajedno s popom. Prije neg pop reče: *Da propitius pacem*, dviže desnom ru- | [35]kom patenu s otara i ńom se križi govoreći: *Da propitius pacem*, i ļubļeći patenu slijedi: *ut ope misericordiae*, i stavļa patenu pod ostiju, koju druzijem prstom lijeve ruke načińa svrh ńe, odkrije kalež i, do zemļe kleknući, adorava sakrament, i dvižeći se uzima ostiju prstima prvijem desne ruke i dviže je svrh kaleža, i prilomi je svrh ńega po pole, govoreći: *Per eundem dominum etc.;* i polovicu, koja mu ostane u desnijem prstima, stavļa na patenu, od druge polovice, koju prstima lijeve ruke drži, odlomi dońi dio, slijedeći: *qui tecum vivit et regnat etc.* Koji držeći među prstima desnijem svrh kaleža, drugu stranu, koja je u lijevoj ruci, stavļa na patenu i s prvom sklopi, međuto govoreći: *in unitate spiritus etc.* A dio ostije, koji osta u desnoj, svrh kaleža držeći ga lijevom za jabuku, govori povisocijem glasom: *Per omnia saecula saeculorum.* Kad se odgovori: *Amen*, trikrat istijem dijelom od ostije, koji stoji svrh kaleža, | [36] prikriži ga od kraja do kraja govoreći: *Pax domini sit semper vobiscum.* Kad se odgovori: *Et cum spiritu tuo*, spušta ga u kalež govoreći polako: *Haec commistio*

---

[1] s' agn; [2] koie.

et consecratio, paka otrese prste svrh kaleža, stisne i pokrije pa*leto*m kalež, i kleknući adora sakrament, i ti se čas dviže, i stojeći stisnutijem prid prsim rukami glavom prignutom k sakramentu govori povisocijem glasom: *Agnus dei etc.*, i desnom lupneći prsi govori: *Miserere nobis,* i treću votu: *dona nobis pacem.* I tadaj stisnutijem ruk*am*i svrh o*t*ara glavom prignutom i gledajući oč*im*a u sakrament govori u sebi molitvu: *Domine Iesu Christe etc.* Kad je svrši, ako se ima dat *pax tecum*, poļubi srjed o*t*ara, i dava mu se ti čas *pax tecum* na desno, to jest na stranu od pistule, od djakona a*l*i dijaka, koji klečeći reče: *pax tecum.* Ako nije tko primi *pax tecum* od popa, ne dava se, dobro da se toj misi pristoji, ni mańe ļubi o*t*ar, ma kako reče rečenu molitvu, druge slijedi. Ako mrtačku misu govori, ne udara se | [37] u prsi na *Agnus dei,* zašto govori: *Dona eis requiem,* ni mańe dava *pax tecum,* ni govori prvu molitvu: *Domine, Iesu Christe, qui etc.,* ma dvije, koe slijede: *Domine, Iesu Christe, fili etc.* Kad ih svrši, klečeći adora sakrament i dvigne se govoreći polako: *Panem caelestem etc.* Kad svrši, desnom rukom uzima s patene objedvije strane od ostije i stavļa ih među prva dva prsta lijeve ruke, među kojijem i velicijem drži patenu a svrh ńe rečene strane od ostije, desnom trikrat lupne prsi, govoreći trikrat povisocijem glasom: *Domine, non sum dignus,* a ostalo u sebi slijedi: *ut intres etc.* Kad svrši, uzimļe u desne prste strane od ostije i š ńima svrhu patene križi se govoreći: *Corpus domini nostri etc.*, paka devoto objedvije strane uzme i potomu stavļa patenu svrh korporala, i dvigneći se stisnutijem prstim objedvije ruke prid obraz stisne, i ondi malahno postoji u mišļenju od svetoga sakramenta; paka spusti ruke govoreći u sebi: *Quid retribuam domino etc.*, i od- | [38] krijući kalež, uzima patenu i druzijem prstom desne ruke otre je svrhu kaleža i prsti, da koja mrva na ńih ne ostane. Ako je veće ostija a*l*i partikula posvećeno svrh korporala, učineći im prvo poklon, stavļa ih u sud za ovo naređen i ima pomńu, da koja mrvica ne ostane svrhu korporala; ako je koja, stavļa je u kalež. Po otresenju patene, stisnutijem prstima opeta poklekne sakramentu, dvigne se i kalež desnom rukom za jabuku držeći, govori: *Calicem salutaris etc.*, i križeći se kaležom govori: *Sanguis domini etc.*, i lijevom rukom podložeći patenu pod kalež, stojeći skrušeno, uzima krv s dijelom ostije u kaležu, i kad uzme, reče polako: *Quod ore sumpsimus etc.,* i paka svrh o*t*ara na stranu od pistule prinese kalež, i dijak mu ulije malahno vina unutra, paka, kad ga uzme, svrh kaleža umije prve

prste i otre ih purifikaturom, u to govoreći: *Corpus tuum, domine, etc.,* i popije i otire usta i kalež purifikaturom; potomu stavļa ga svrh ka- | [39] leža a svrh ńega patenu, svrh ńe paletu, i pokrije velom, sagne korporao i stavļa u tobolac, a ńega svrh kaleža i postavļa svrh otara kao i prije. Ako se imaju koji pričestit na misi, pričesti ih prije neg uzme oplakanje od kaleža i umije prste, i kad ih pričesti, govori: *Quod ore sumpsimus etc.* i čini kako goru. Na velikoj misi djakon stojeći za popom, kad se na očenašu reče: *Et dimitte nobis,* pokleknući ondi otaru, ide na desno popu, uzme patenu, otre purifikaturom i doda ju popu purifikaturom očišćenu, ļubļeći mu ruku; i kad je od potrebe, pokriva i odkriva, i adorava s popom kalež. Kad se reče: *Pax domini etc.,* subdjakon ide, pokleknući otaru, na lijevo od popa i zajedno govore *Agnus dei;* potomu, poklekneći ondi k sakramentu, vraća se za popa. A djakon, klečeći na desno, čeka *Pax tecum,* i kako pop poļubi otar, dviže se i š ńim zajedno ļubi otar i, zagrļen od popa, uzima *Pax tecum,* i odgovoreći mu: | [40] *Et cum spiritu tuo,* opeta adora sakrament na otaru i vraća se k subdjakonu za popa, koji od djakona uzme *Pax tecum.* I pokleknući otaru, ide su(b)djakon k koru i dava *Pax tecum* prvomu od svakoga čela, prije dostojnijem, paka mańe dostojnijem, i vraća se na otar i dava dijaku *Pax tecum,* koji ga slijeđaše, ki ga pak dava ostalijem dijakom. I potomu subdjakon isti ide na desnu od popa i, kad je od potrebe, odkrije kalež, uzme gostaricu od vina i ulije u kalež.

Od pričešćenja i molitava po ńemu.

Kako pop opere kalež i uzme vino iz ńega, stavļa ga na otar načińena kako smo goru rekli. I potomu dijak prinese misao na stranu od pistule; a na velikoj misi prinese ga djakon i paka ide za popa, a subdjakon ide na stranu vanđelja, gdje očisti kalež i načini ga kako goru. i stav- | [41] ļa ga načińena na otar po srijedi aliti svrhu kredence; potomu vraća se na mjesto svoje za djakona. Po ovemu pop, stojeći prid librom, lega antifonu, koja se govori *communio;* kad je svrši, stisnutijem rukami prid prsim ide nasrjed otara, i kad ga poļubi, obrati se k puku i govori: *Dominus vobiscum,* i vraća se k libru (i) govori molitvu po pričešćenju na oni isti način, kako je prve rekao. Kad ih svrši, stisne ruke prid prsim, vraća se nasrjed otara, ļubi ga i obraća se k puku govoreći: *Dominus vobiscum;* a po ńemu stisnutijem rukami prid prsim, suproć

istomu puku stojeći, ako se ima rijet, govori: *Ite, missa est*, i vraća se istijem putem k oltaru, — ako se ne ima rijet, vraća se istijem načinom posrjed oltara i govori stisnutijem rukami: *Benedicamus domino*, a na mrtačkoj misi: *Requiescant in pace*. Na velikoj misi sve ovo govori istijem načinom djakon, i kad reče: *Ite, missa est*, i pop stoji suproć puku. U korizmu od prvoga dne do srijede velike nedje- | [42] ļe na misah fatižnijeh kad pop reče molitve po pričešćenju, prije neg reče: *Dominus vobiscum*, stojeći na istomu mjestu prid librom slijedi: *Oremus*, *humiliate capita vestra deo*, i otvorenijem rukami reče istijem glasom molitvu svrh puka. Kad je svrši, poļubi oltar i vraća se k puku i govori: *Dominus vobiscum* i što slijedi. Na velikoj misi kad pop reče: *Oremus*, djakon se obrati k puku stisnutijem rukami prid prsim i govori: *humiliate etc.*, i kad svrši, vraća se k oltaru za popa, koji reče molitvu.

Od blagoslova na svrsi i vanđelja svetoga Ivana.

Kako reče: *Ite*, *missa est* ali: *Benedicamus domino*, pop stojeći srjed oltara, stisnutijem rukami svrh ńega i glavom pokučenom govori polako: *Placeat tibi etc.*, i kako svrši, prostrtijem rukami svrh oltara na jednu i drugu stranu, ļubi ga na srije- | [43] di i uzdvignući se, stojeći prid ńim, prostre, uzdvigne i stisne ruke, i glavu križu pokloneći, govori povisocijem glasom: *Benedicat vos omnipotens deus*, i stisnutijem rukami, spuštenijem na zemļu očima, obraćajući se k puku, prostre desnu ruku i prostrtijem prstima zajedno, blagoslovi puk govoreći: *pater et filius et spiritus sanctus*, i svrši okoliš obraćaući se na stranu od vanđelja, gdje reče: *Dominus vobiscum*. I kad mu se odgovori: *Et cum spiritu tuo*, paocem desnijem prikriži oltar ali libro, paka čelo, usta i prsi govoreći: *Initium sancti evangelii etc.* ali: *Sequentia;* kad se odgovori: *Gloria tibi domine*, stisnutijem rukami šti vanđelje; kad reče: *Et verbum caro factum est*, poklekne, i dvigneći se slijedi do svrhe. Ako je oltar suproć puku, pop se ne obraća neg blagoslovi puk stojeći srjed oltara, paka ide na stranu vanđelja i govori ga. Ako je prid papom, kardinalom, legatom, arhibiskupom ali biskupom u ńih crkvah, kad svrši: *Placeat tibi, san-* | [44] *cta trinitas*, i reče: *Benedicat vos omnipotens deus etc.*, obrati se papi i poklekne mu; a kardenalu i druzijem prelatom pokloni se, ko da od ńih pita oblas za blagoslovit, i slijedi: *pater et filius et spiritus sanctus*, blagoslivļaući, koji su na strani, gdje nije papa ni ostali prelati. Ako govori misu prid

patrijarkom *ali* ostalijem izvan ńih crkve, blagoslivļa ih kako druge, ki su na misi, i ne čini im poklon. Na misi mrtačkoj kad svrši: *Placeat tibi, sancta trinitas*, ide na kraj vanđelja i slijedi ga, ostavļaući blagoslov, koji se ne dava na mrtvijeh misah. Kad svrši vanđelje na svrsi mise, ako je prid papom, kardenalom, patrijarkom, arhibiskupom *ali* biskupom u ńih crkvah, obrati se k onomu, prid kijem je, i čini mu poklon dostojni; ako nije koga od rečenijeh, ostavļa ovi poklon. Po svrsi od mise udu*ne* dijak svijeće; međuto pop, pokrijući glavu, lijevom uzima kalež, desnu na tobolac svrh ńega stavļa, sla*zi* na najzadńi skalin o*t*ara i ondi, na srijedi stojeći, klańa mu se i | [45] ide za dijakom u sakristiju na oni način, na ki je došao, govoreći antifonu *Trium puerorum* i pjesan *Benedicite.* Ako se svuče na o*t*aru, na komu je misu rekao, kad svrši vanđelje, svuče se i govori rečenu antifonu *Trium puerorum* s pjesni i ostalijem molitvam. Na velikoj misi ovo isto čini izvan blagoslova, koji trikrat da, prvo na kraju od pistule govoreći: *Pater,* paka posrjed o*t*ara govoreći: *et filius,* paka na stranu vanđelja govoreći: *et spiritus sanctus;* i kad svrši vanđelje po Iva*nu* *ali* drugo, vraća se s o*t*ara, kako dođe nań[1].

Što se ostavļa na misi mrtačkoj.

Na misi od mrtvijeh prid ispovijesti ne govori se: *Judica me, deus*, neg samo, kad pop reče antifonu: *Introibo ad altare dei* i dijak mu odgovori: *Ad deum etc.*, reče: *Adjutorium nostrum etc.* i ispovijest s ostalijem, kako i goru. Na misi velikoj po ispovijesti ne kadi se o*t*ar, ni mańe pop, kad | [46] počne introit na o*t*aru, ne križi se, neg prostre desnu ruku i libro prikriži. Ne govori se: *Gloria patri*, neg po salmu opeta se reče: *Requiem aeternam etc.* Ne govori se: *Gloria in excelsis*, ni *Alleluja*, ni *Jube, dom(i)ne, benedicere*, ni *Dominus sit in corde meo*, ni se ļubi misao na svrsi. Na velikoj misi subdjakon, kad svrši pistulu, ne ļubi popu ruku, ni blagoslov od ńega prima; djakon ne uzima blagoslov od popa, ni mu ruku ļubi; ne drže se svijeće na vanđelju, neg samo dva dijaka bez kandilijera stoje okolo subdjakona, koji libro drži. Ne kadi se vanđelje ni pop na svrsi, ni mu se nosi poļubit vanđelje. Ne govori se *Credo.* Ne blagosliva[2] se vo*d*a, kad se reče: *Deus, qui humanae substantiae.* Na velikoj misi prikazana i o*t*ar se kadi, i sam pop; ne druzi. Kad ruke umiva na *Lavabo*, ne reče: *Gloria*

---

[1] n' agn; [2] blagofliva.

patri. Subdjakon ne drži patenu za popom, neg kadi sakrament, kad se dviže. Na *Agnus dei* ne govori se: *Miserere nobis*, ma na mjesto ńegovo: *dona eis requiem;* na treće- | [47]mu *Agnus dei* reče: *Dona eis requiem sempiternam.* Ne govori se prva molitva prid pričešćenjem: *Domine Jesu Christe, qui etc.* Ne dava se *Pax tecum.* Na svrsi ne reče se: *Ite, missa est*, ni: *Benedicamus domino*, neg: *Requiescant in pace.* Ne dava se blagoslov, ma po *Placeat* reče se: *In principio erat verbum etc.* i ostala kako u druzijeh misah. Po misi, ako se ima odriješenje od mrtvijeh učinit, ide pop na kraj od pistule, svuče planitu i obuče plovijao crn. Subdjakon među dva dijaka, koji nose kandilijere užežene, nosi križ, a prid ńim dva dijaka, jedan s kadi*l*om i nave*t*om a drugi s vodom krštenom i strapaturom[1], slijedi ih pop s djakonom na lijevo. Subdjakon s krstom postavi se nad glavu od odra *ali* gro*b*a suproć o*l*taru među dvijema dijaci s kandilijeri a pop na drugu stranu suproć o*l*taru, a djakon popa na lijevo i dva dijaka s kadi*l*om i vodom krštenom. Međuto kantau se responsorija. Kad se govori *Kyrieeleison,* pop stavļa tamjan u kadi*l*o, držeći | [48] djakon nave*t*u. Kad reče *Pater noster*, uzme štrapatur iz ruke djakona i, učineći o*l*taru poklon, s djakonom na desno, koji mu drži prednі skut plovijala, pokropi mjesto obhodeći okolo. Kad prid križ prohodi, duboko se pokloni, a djakon mu poklekne, i vraća se na svoje mjesto, iz ruka djakona uzima kadi*l*o, i kako okro*p*i, onako okadi okolo. Paka držeći djakon libro, moli stisnutijem rukami govoreći: *Et ne nos etc.* i: *A porta inferi* s ostalijem i molitvu: *Absolve, quaesumus, etc.*, i potomu govoreći: *Requiem aeternam etc.* prikriži desnom mjesto i po *Requiescant in pace* vraća se za krstom s ostalijem u sakristiju.

Što se govori povisoko i polako na misi.

Na maloj misi govori se povisoko antifona, psalam na introitu, ispovijest i što slijedi, izvan molitve *Aufer a nobis* i *Oramus te, domine, per meri-* | [49]*ta etc.*; također povisoko se reče introit, *Kyrieeleison*, *Gloria in excelsis,* pistula, graduao, vanđelje, *Credo*, o*f*ertorijo, *Praefatio*, *Nobis quoque peccatoribus* — samo ove tri riječi, *Per omnia saecula*, *Pater noster*, *Agnus dei*, *Domine, non sum dignus*, *Communio*, *Postcommunio*, *Ite, missa est*, *Benedicamus domino*, *Requiescant in pace*, vanđelje; sve ino govori se polako.

---

[1] ſtrapaturom.

Na velikoj misi pop samo u glas reče: *Gloria in excelsis*, *Credo*, *Dominus vobiscum*, *Oremus*, molitvu, *Dominus vobiscum* i *Oremus* prid *of*ertoriju[1], *Praefatio*, *Pater noster* i molitvu po pričešćenju; ostalo reče polako na misi velikoj.

Od bremena od mise.

Misa mala najmańe za jutrńoj[2] u svaki čas od zore do podne može se rijet; a misa velika u svece duple, semiduple i u nedjeļe i među oktavam, kako se svrši u koru tijerča, u svece simplike i u dni fatižne po seksti, u adventu, korizmi, če- | [50]*t*iri brjemena i u viģilije, koe se poste, po noni. Misa od mrtvijeh ima se rijet po jutrńoj i primom, i gdje se govori od ńih ofičije u jutro po jutrńi oda dne[3], po svrsi od nokturna i laudi može se rijet misa za mrtve. A mise božiće inako se reku, prva u ponoća po jutrńi, druga po laudijeh i primom, treća po tijerči, ako gdje nije inako dopušteno od pape.

Kad se ima sidjet, st*a*t i klečat na misi[4].

Na velikoj misi pop među djakonom i subdjakonom može sidjet prid o*t*arom na stranu od pistule, kad se kanta *Kyrieeleison*, *Gloria in excelsis* i *Credo*; na ostala stoji na o*t*aru i poklekne, kad je od potrebe, kako smo goru rekli, najliše na *In principio*, na one riječi *Et verbum caro factum est* i na vanđelju *Cum natus esset Jesus* na ove riječi *Et procidentes adoraverunt eum*, i na vanđelju od srijede četvrte nedje- | [51]ļe od korizme na svrsi *Et procidens adoravit eum*; i kad djakon zakanta ove riječi, klekne suproć puku, pop i ostali suproć o*t*aru, a subdjakon i dijaci, koji drže kandilijere, ne pokleknu. Kad pop malu misu govori, na *Flectamus genua* poklekne, ma ne na velikoj misi, u korizmi na *Adjuva nos, deus*, na misi od duha svetoga na *Veni, sancte spiritus* i na pasijonu na *expiravit* svi pokleknu, i na druga mjesta, kako smo goru rekli. Na maloj misi svi kleče izvan vanđelja. Na velikoj misi na ispovijesti kleči se, izvan prelata; a kad se kanta introit, *Gloria in excelsis*, pistula, graduao, *Credo*, o*f*ertorijo i *Communio* sjedi se, na ostala se stoji. Na misah fatižnijeh od adventa, korizme, post*a*[5] od če*t*iri brjemena i od mrtvijeh svi kleče na ispovijesti, k psalmom i na molitvah i od *Sanctus* do *Pax domini* i na molitvi po shrańenju izvan[6] viģilije ob božića, uskrsenja i rusaļa.

---

[1] offertoriu; [2] jutargnioj; [3] od adne; [4] miſſa; [5] poſta à; [6] iſvam.

[52] Od kolura od paramenta crkovnijeh.

Paramenti ob *o*tara i popa imaju bit od kolura, koji se pristoji *o*fičiju i misi oda dne[1] po zakonu od crkve rimske, koja se služi pet kolurim, to jest bijelijem, crlenijem, zelenijem, paunac*o*m i crnijem.

Od bijela.

Služi se bijelijem ob oči božića na misi po vas osmi dan od vodokršta, izvan[2] svetijeh mučnika, koji međuto dođu, i u četvrtak i u veliku su*bo*tu na misi do su*bo*te od rusala, izvan misa, letanija i pročesijuna prid spasov dan; na gospođe i u ńih oktave, izvan blagoslova od svijeća i pročesijuna, koji se čini na kandeloru; na misah zavjetnijeh od gospe; na misi od trojstva, od tijela gospodinova, od anđela, od svetoga | [53] Iva*n*a krstitela; na Sve svete; na sveti Ivan vanđelistu; na objedvije katedre od svetoga Petra; na obraćenju ob svetoga Pavla; na sveti Pe*t*ar od veriga; na priobraženje gospodinovo; na svete spovjednike, biskupe i nebiskupe, naučitele, djevice i svete žene; na posvećenju i na mijeńenju od crkve; na posvećenju od pape i na ńih oktave, ako se čini *o*fičije od ńih, i u nedjele, koje među oktave dođu.

Od crlena.

Običae se kolur crlen počińaući u su*bo*tu od rusala do svega osmoga dne; u svece od križa; na sveti Ivan prid vratim latinijem; na sveti Pe*t*ar i Pavao i druge apostole, izvan gorńijeh svetkovina od apostola; na svete mučnike — izvan mladjenaca, kada ne dođu u nedjelu, ma ako bi došli u nedjelu, crleno se običaji —; i također u osmi dan od ńih; i na oktave od rečenijeh | [54] svetaca, ako ih imaju i od ńih se *o*fičije čini, i u nedjele među oktavam.

Od zelena.

Uža se zeleno po osmi dan od vodokršta do septuagezime i po osmi dan od rusala do adventa, u *o*fičiju od bremena, izvan nedjele od svetoga trojstva i ostalijeh nedjela među oktavami i izvan post*a* i če*t*iri brjemena.

Od paunaca.

Služi paunac od prve nedjele ob adventa do po svoj misi uo*č*i božića; od septuagezime do *o*fičija prid misom od bijele su*bo*te; u *o*fičiju od bremena izvan velikoga četvrtka, u koji se uža bijelo,

[1] od adne; [2] ifvam.

a u veliki petak crno izvan blagoslova od krilata, na komu djakon sam, blagoslivʝaući ga, oblači bijelo, a kad ga svrši, obuče se u paunaco. Također služi paunac u *of*ičiju uoči od rusaʝa | [55] prid misom, na blagoslovu od vode; u če*t*iri brjemena; u postijeh, izvan posta i če*t*iri brjemena od rusaʝa; na misah, letanijah i pročesijunima prid spasov dan; na mladijence, kad ne dođu u nedjeʝu; na blagoslov od svijeća na kandeloru, i na blagoslov i u nedjeʝu od paoma i u pročesijunu od ńih i svijem ostalijem, izvan pročesijuna od tijela gospodinova.

Od crna.

Služi crno u veliki petak i na misah od mrtvijeh.

F i n i s.

Hic ritus celebrandi ex latina in Illyricam linguam conversus nihil continet contra bonos mores aut dogma fidei.

Thomas Radius ex Societate Jesu.

O tiskanim izdańima Marulićeve „Judite“.

Napisao Mirko Breyer.

Kako se ove godine navršuju četiri stotine godina, što je besmrtni Marko Marulić spjevao mnogo spomińanu svoju „Juditu“, neka bude mjesta i bibliografiji tiskanih izdańa toga najstarijega poznatoga nam djela hrvatskoga umjetnoga pjesništva.

Upravo u zoru šestnaestoga vijeka, godine 1501, dovršio je Marulić svoju „istoriju svete udovice Judit“ namijenivši je onima, „ki nisu naučni kńige latinske aliti dijačke“, to jest, jezgri neotuđenoga hrvatskoga naroda. Time je sâm Marulić svomu djelu dao obilježje prave pučke kńige, a što ga je ponukalo, da usred tužnih vremena svomu narodu u hrvatskim stihovima ispriča za sve slabe i potištene tako utješljivu povjest nejake, ali pobožne Judite, lijepo i vješto nam je naertao u ogledalu onih dana Petar Kasandrić u prvoj svesci „Glasnika Matice dalmatinske“.

U Marulićevo doba bijaše pučka kńiževnost u drugih sretnijih naroda u najbujnijem razvitku. Godina rođeńa slavnoga našega Spljećanina (1450) donese svijetu prve vidljive znakove veličanstvenoga i u svojim posljedicama zamašnoga obreta štampe gibivim slovima, te zlatni plodovi uma i duha svih vijekova postadoše svojina svega čovječanstva.

Uz omašna djela crkvenih otaca, uz folijante grčkih i rimskih klasika pojaviše se na kńižarskim tržištima i razni proizvodi pučke literature, počevši od pradavnih almanaka (kalendara), bukvara, gospodarstvenih i drugih sličnih kńiga do najodličnijih vrstâ popularnoga smjera, tako zvanih bajoslovnih i junačkih pričańa, kao i pjesničkih obradba događajâ iz staroga i novoga zavjeta svetoga pisma.

Tuj zauzima povjest o Juditi i Olofernu vrlo znamenito mjesto. Ne ide u okvir ovoga sastavka iskati tragove „svete udovice“ po evropejskim kńiževnostima, gdje bi se jamačno našlo uz talijansku „Storia di Giuditta“ i francusku „Histoire de Judith mise en can-

tique, tirée de l'Écriture sainte, où il est traité de la manière qu'elle a vaincu Holopherne, pour délivrer le peuple d'Israel"[1] i drugih imeńakińâ Marulićeve „Judite" iz suvremenoga i kasnijega doba, koje bijahu u davno prošlim danima i omiļelim predmetom dramatičkoga prikazivańa.

U prijatno domaće pjesničko ruho zaodjeta „Judita" se požudno čitala po svoj Dalmaciji, jamačno su je s osobitim zanosom uzimale u ruke divne one dalmatinske žene i majke, što po mnogim sačuvanim nam iskazima usred grdnih valova tuđinštine u govoru, nošńi i običajima vazda ostadoše Hrvaticáma, te kojima pripada golemi dio slave, što se samosvijest hrvatskoga naroda kod tolikih nesreća i jada u prošlim stoļećima mogla održati.

Znatan broj suvremenih izdańa Marulićeva pjesničkoga djela najboļe nam dokazuje tadašńu živu potrebu hrvatskoga štiva, gdje gotovo u isti mah traže tiskana izdańa „Judite" iz Spļeta, Zadra i Dubrovnika.

Kako se teško moralo osjećati, što u Dalmaciji nema nijedne štamparije, u vrijeme, kad se već i mnoga zakutna mjesta u Ńemačkoj i Italiji mogu dičiti svojom tipografijom i kad svježi dah renesance dopire i do obala hrvatskoga mora! Ostat će jednom od najžalosnijih pojava u kulturnoj našoj povjesti, kako je zlosretni mletački utjecaj u području svoga gospodstva znao spriječiti uvedęńe toga jakoga pomagala za opću obrazovanost i umni napredak, a jamačno je mnogo gorke istine i u onoj (po Ļubiću priopćenoj) čudnoj vijesti, da su Mlečani nekoga dubrovačkoga tiskara zapovjedili ugrabiti, jer bi se inače teško moglo tumačiti, kako kod poznatih nam ozbiļnih nastojańa i sama naša hrvatska Atena tek pod konac XVIII. vijeka dobiva prvu svoju štampariju.

Pod okriļem moćnoga lava u oholoj Veneciji, gdje su se već počevši od godine 1483 štampala hrvatska bogoslovna djela i gdje su izlazila od godine 1506 gotovo sva prva izdańa po svoj Evropi čuvenih Marulićevih latinskih kńiževnih radńa, ugleda svjetlo i prvo dosele poznato nam izdańe „Judite" godine 1521.

Natpis je dragocjene ove kńižice, koje se jedini sačuvani primjerak nalazi u frańevačkoj kńižnici u Dubrovniku, ovakov:

„Libar Marca Marula Splichianina V chomse usdarsi Istoria Sfete udouice Iudit u uersih haruacchi slosena | chacho ona ubi uoiuodu

[1] Vidi: Nisard Ch., Histoire des livres populaires. Paris, 1864. II. na str. 225 i daļe.

Olopherna Posridu uoische gnegoue | i oslobodi puch israelschi od ueliche pogibili. ✠. Prodaiuse ubnecih umarcarii ustacū chidarsi libar sa signao." (Kńižarski znak: kńiga, a nad ńom kruna.)

Na koncu, na listu 38. čita se: „Oudi sfarsuiu Chgnige Marca Marula Splichianina sfarhu Istorie sfete udouice Iudite | Stampane ubnecih Pōgnom | i nastoianiem | Petreta Sriehichia Splichianina | Nasuem bogu Huala | Amen.

In Vinegia per Guilielmo da Fontaneto de Monteferrato ad instantia de maistro Marco libraro al signo del libro. Nel Anno del Signor. M.D.XXI. Adi XIII. Agusto. Linclito Antonio Grimano Principe uiuente."

Kńižica je štampana lijepim i jasnim oblim slovima u četvrtini, ima 38 listova, a na četvrtom listu nahodi se i malena sličica Juditina. Na drugom listu nalazi se posveta „Poctouanomu u Isucharstu popu i parmanziru splizchomu gospodinu dō Duimu Balistrilichiu".

O Marulićevu sugrađaninu Petru Srićiću, kojega ovdje i u ostalim izdańima „Judite" susrećemo kao izdavača, nemamo potańih vijesti. Moglo bi biti, da je bio u rodu s našim zemļakom Ivanom Frańom Fortunijem (Srićićem?), čuvenim piscem prve talijanske gramatike, kojega nalazimo već god. 1509 u Mlecima, gdje je sastavļao pohvale „presvijetloj republici", a i inače se kńiževnošću bavio.

Dne 29. siječńa 1522 izađe drugo izdańe „Judite" u istom obliku, također oblim slovima štampano i s istim malim drvorezom na četvrtom listu.

Natpis se sasvim sudara s natpisom prvoga izdańa, a pod ńim nalazi se slika hodočasnika. Ime štamparevo nije naznačeno, pa se i po znaku ne može odrediti, jer jedini za sada poznati tipograf, što je u Mlecima upotrebļavao znak hodočasnika („segno del pellegrino"), bio bi po H. F. Brownu[1] neki mnogo kasnije oko godine 1600 živući Giambattista Bertoni. Po spoļašńem pak licu sudeći bit će vaļda i ovo izdańe štampao Fontaneto iz Monteferrata.

Na listu 38. završuje se kńižica s ovim riječima: „Impressa in Vinegia ad instantia de Miser Jacomo | di Negri da Lexandria de la Paia habita in Ragusi: nel | M.D.XXII. adi XXIX. de Zenaro. Linclito Antonio | Grimano Prīcipe uiuente".

Odavle doznajemo za nekoga u Dubrovniku nastańenoga, vaļda kńižara, Jakoba Negrija iz Aleksandrije u Italiji, koji tada već čuvenu „Juditu" o svojemu trošku nanovo štampa, da bi se kńiga

[1] The Venetian Printing Press. London 1891. na str. 416.

raširila po dubrovačkom kraju. — Jedan iztisak ovoga u nas sasvim nepoznatoga izdańa imade bavarska dvorska kńižnica u Monakovu.

Iste godine, dne 30. ožujka, dakle odmah iza dva mjeseca, osvanu „Judita“ u trećem izdańu po narudžbi nekoga Jerolima Mirkovića u Zadru.

Pod nepromijeńenim se natpisom čita: „Prodaiuse vzadri dierolima mirchouichia“. Zatim dolazi slika iz IV pjevańa, koja prikazuje boj; a na koncu: „In Vinegia per Bernardino Benalio. Nel anno del Signore. M.CCCCCXXII. A di XXX. Mazo. Linclito Antonio Grimano Principe viuente“.

Ovo je izdańe tiskano krupnim gotičkim slovima, a resi ga osam slika u samom tekstu. Vrlo zanimļivi drvorezi, što prikazuju razne bojne prizore, nijesu svi u izravnom savezu s predmetom Marulićeve pjesme, te su vaļda služili za ukras raznih već i prije izdanih viteških romana.

Sveučilišna biblioteka u Zagrebu imade jedini poznati egzemplar s vlastoručnom posvetom darovateļa Ivana Kukuļevića.

Kao četvrto izdańe imademo kńižicu u maloj osmini, tiskanu godine 1627. Natpis je toga nelijepoga tiska, koji imade svu silu tiskarskih pogrješaka, a vrlo loš papir, ovakov:

„Libar Marcha Marvla Splikyanina Vchomse, vzdarxi Jsctoria Sfete vdouice Iudite ù versih haruaschi sloxena: chacho ona vbi voyvodu Olopherna Posridu voyske gniegoue: ioslobodi puchisraelski od veliche pogibili. — Con privilegio. —“ Iza toga dolazi slika justicije i naznaka: „In Venetia, MDCXXVII. Appresso Agostin, & Alessandro Bindoni. Alla Libraria della Giustitia à S. Luca.“

Potańim ispitivańem ukazalo mi se ovo izdańe pravim bibliografijskim kuriozitetom. Štampano je po naznaci na natpisnom listu god. 1627 u štampariji braće Agostina i Aleksandra Bindonija. U istinu pak radili su oni odjelito, svak pod vlastitom tvrtkom, po prilici od god. 1510 do 1530. Znak pravednosti („justicije“), sliku okruńene žene, što sjedi s mačem u desnoj ruci i s tezuļom u lijevoj, upotrebļavao je samo Aleksandar, dok je ovdje pretvoren u kńižarski signet. U zadńoj četvrti XVI. vijeka nestaje u opće traga članovima vrlo razgrańene obiteļi Bindoni među mletačkim štamparima.

Bije nadaļe u oči, što 106 godina iza spomenutoga prvoga izdańa jošte uvijek „Judita“ izlazi „pomńom i nastojanjem Petreta Srićića“, kako je u zaglavļu izrijekom zabiļeženo. Napokon je vrlo sumńivo

ono „con privilegio“ na natpisnom listu, dok najkasnije počevši od god. 1623 poradi tada uvedene stroge crkvene cenzure ta stavka vazda glasi „con licenza de' superiori e privilegio“.

Premda se ne usuđujem o tom zadńu kazati, ipak ističem, da bi ovo izdańe moglo pripadati XVI. stoļeću, a godina da je možda pogrješno štampana, t. j. umjesto M.D.XXVII. (1527), za što imade i drugih zanimļivih primjera u povjesti starije kńiževnosti. Sudeć pak po artiji, slovima i spoļašńem obliku opet nije nemoguće, da je to štampa nekoga zakutnoga i po imenu nepoznatoga štampara ipak iz XVII. vijeka, koji je iz nama nedokučivih razloga patvarajući i nakazujući starije koje izdańe „Judite“ bez sudjelovańa hrvatskomu jeziku vješte osobe tu vaļda za sajmovnu prodaju namijeńenu kńižicu izdao i u promet stavio. — Od ovoga se izdańa nalazi po jedan primjerak u sveučilišnoj kńižnici u Zagrebu, u narodnoj biblioteci u Parizu i u jednoga privatnika u Zagrebu.

Spomińu se također i druga izdańa „Judite“, dijelom očito pogrješno, dijelom opet bez dovoļne potvrde, pa se zato i ne osvrćem na ńih.

* * *

Kad u zamjernim ilirskim danima devetnaestoga vijeka hrvatskomu narodu svanu duševni preporod, zasja i uspomena umnoga Marka Marulića novim svjetlom.

Jugoslavenska akademija štujući predaje hrvatske preporodne epohe izdade god. 1869, kao prvi svezak „starih pisaca hrvatskih“, u omašnoj kńizi od LXXVII i 339 strana „Pjesme Marka Marulića“, a na prvom mjestu ńegovu „Juditu“ u novoj, vaļanoj redakciji prof. V. Jagića.

Kao uvod iznio je zaslužni Ivan Kukuļević krasni svoj sastavak „Marko Marulić i njegova doba“, plod mnogogodišńega truda i divan primjer oduševļena, domoļubna rada na gotovo neuzoranom tada poļu hrvatske kńiževno-kulturne povjesti.

Sada se sprema i „Matica hrvatska“, da mnogobrojne svoje članove nadari novim raskošno opremļenim izdańem „Judite“ sa zgodnim uvodom, te time doličnim načinom podsjeti na vidļivi početak (u istinu mnogo starijega) hrvatskoga umjetnog pjesništva.

Nova izdańa „Judite“ najjasnije pokazuje visoko kulturno značeńe pojave Marka Marulića u davnoj prošlosti.

Marulićevo djelo „De ultimo Christi iudicio“.

Priopćio Milivoj Šrepel.

U mletačkoj kńižnici sv. Marka čuva se rukopis (Cl. XIV. Cod. 181. 99. 2), u kojemu se nahodi na str. 32a—54a „De ultimo Christi iudicio M. Maruli sermo“. Kako ove godine slavimo oca hrvatskoga umjetnoga pjesništva, držim, da mi ne treba istom opravdavati, što ovdje priopćujem do sada nepoznato Marulićevo djelo. Ovo se djelo dostojno prislańa uz ostale moralistične radńe Marulićeve, a s tim nam je draže, što se u ńemu pisac osvrće i na suvremene prilike na Balkanu.

Sam rukopis u velikoj osmini pripada XVI. stoļeću; djelo „De ultimo Christi iudicio“ napisano je veoma sitnim slovima, te se dosta teško čita. Kratice sam dakako razriješio; u pravopis nijesam dirao, samo gdje je očita pogrješka, držao sam, da mi je dopušteno pogrješku ispraviti, ali sam to prema potrebi napomenuo u bilješci. Tako n. p. više puta nema kvačice pod e, dok se drugda u istoj riječi nalazi. Marulićeve citate iz sv. pisma isporedio sam s tekstom vulgate u Fillionovu II. izdańu (Par. 1889), te sam u bilješkama naveo znatnije razlike. Oznake sadržaja i naznake mjesta, koja se navode iz biblije, nahode se u rukopisu sa strane, a ja sam ih u zagradama prenio u tekst.

Kad sam u Mlecima prepisao Marulićev spis „De ultimo Christi iudicio“, dva puta sam vas prijepis isporedio s izvornikom. Ipak žalim, što nijesam mogao izvornik dobiti ovamo, da ga isporedim i sa slogom. U prigodi ću to učiniti u Mlecima, pa ću u „Građi“ ispraviti, ako se možda potkrala koja pogrješka.

Kako sam u II. kńizi „Građe“ (p. 13 d.) priopćio Marulićeve latinske pjesme, napomenut ću ovdje, da sam u istoj knjižńici u rukopisu (velike četvrtine sa signaturom Class. XIV. Cod. 112. 99. 3), u kojemu se na str. 259b—272a nahodi „M. Maruli ad Dominicum Papalem in Epigrammata priscorum commentarius“, na str. 269a našao nepoznatu pjesmu Marulićevu iz đačkih ńegovih

vremena. Tumačeći solinski natpis o Luciju Liburciju Feliksu, koga je žena samo tri dana preživjela, dodaje Marulić: „Huiuscemodi exemplum in adolescentia nostra vidimus, Dominice, Perinę consobrinę tuę, quę Georgio marito a Turcis interfecto męrore superata efflavit animam. Tunc ego amborum sortem miseratus tale, ut tu meminisse potes, illis apposui epitaphium, cum adhuc Tydei pręceptoris mei scholam frequentarem:

Ausus confertos incurrere Georgius hostes
  Ipse suo cęsus sanguine sparsit humum.
Non potuit lethum perferre Perina mariti,
  Hic demum nimio victa dolore iacet.
Hęc, quęcunque legis, sęvę maledictio dextrę,
  Una quę fecit cęde perire duos.

Sed certè casus hic in Perina tua eo miserabilior, quod nondum annum cum illo exegerat, cuius mortem tam impatienter tulit.“

Pripadom napomińem, da imade rukovet Marulićevih latinskih epitafijâ štampanih u djelu A. Ciccarellija „Opuscoli riguardanti la storia degli uomini illustri di Spalato, e di parecchi altri Dalmati“ (Ragusa 1811), i to u onom dijelu, gdje je „Synopsis virorum illustrium Spalatensium a Marco Dumaneo Canonico et Primicerio illius Metropolitanae ac Primitialis Ecclesiae confecta“ (p. 12—41). Ovi su epitafiji znatno vrelo za poznavanje humanizma u Spļetu, ali kako je Ciccarellijeva kńiga lako pristupna, držim, da ih ne treba ovdje preštampavati. Jedan je od ovih epitafija priopćio i Ljubić u Diz. biogr. p. 3 (Nikoli Albertiju).

De ultimo Christi iudicio

M. Maruli sermo.

[32a] Cum uenerit filius hominis in maiestate sua, et omnes Angeli eius cum eo. (Matth. XXV.) In hac Euangelica lectione, fratres carissimi, posita est ante oculos mentis nostrae futuri descriptio Iudicij, consummationis sęculi, piorum ab impijs separationis. Verum tamen, quando ista erunt, nemo scit. Occultum id esse uoluit Dominus, ut certi, quod futura sint, quae praedicantur, sic nos praeparemus, tanquam dies ista crastina, vel postridiana sit. Igitur de illo terribili admodum, atque horrendo iudicio uerba nunc facturus sum non minùs de uestra, quam de mea ipsius solicitus salute. Nescio equidem, an quicquam utilius homini Christiano sit, quam

illorum, quae in fine futura sunt, frequens recordatio, tenaxque memoria. Haec nos a uitijs auocat, ad uirtutes concitat, arrogantiae supercilium iubet deponere, mansuetudinem amplecti, auaritiam abijcere, liberalitatem exercere, luxuriam fugere, continentiam conseruare, caduca contemnere, aeterna desiderare. Et cùm ita sit, pro uestra, omniumque salute, fratres, suscepi laborem hunc, ut de iudicio in fine futuro, Domino adiuvante, uobis disseram.

(Propositio.) Explicabimus primùm de his, quae iudicium praecessura sunt; deinde de ipso Iudicis adventu; postremò de his, quae ipsius Iudicis sententiam secutura sunt. Nihil meo sensu loquar, sed illa, quae scripturarum testimonijs Ecclesiaeque authoritate firmata nouero, veluti de ueritatis thesauro sublata, in medium proferam. Ante tamen, quàm propositionis nostrae narrationem aggrediar, pauca quaedam discutienda sunt, ne forte cuiusquam ad credendum fides uacillet. (Quaestio.) Quaerere enim nonnulli solent, si tunc, cùm à uita ista decedimus, iudicamur, quid necesse est, ut in fine temporum iterum iudicemur? cùm praesertim dicat scriptura (Naum I.): Non iudicat Deus bis in idipsum. Respondebimus, Deum quidem ita statuisse, non ut mutaret sententiam ante latam, sed ut mundo faceret manifestam. Nunc illa nos penitus latet, atque hinc migrantium nec merita quidem nosse possumus, nec prȩmia, soli Deo nota | [32b] sunt, et quibus ille uoluerit speciali quodam dono reuelare. Utraque autem tam prȩmia, quam poenae in resurrectione mortuorum omnibus aperta, claraque erunt, ne quis ignoret, et quam misericors est dominus in his, qui saluantur, et quam iustus in illis, qui damnantur. Neque ullus omninò Iudex dici potest, de una eademque re bis iudicasse, qui, quod antea iudicarit, nunc se idipsum ratum, firmumque habere pronunciet. Itaque non est propterea ad iudicandum uenturus Dominus noster, ut sententiam olim factam mutet, sed ut approbet, et (sicut dixi) manifestet, et nemo sit, qui non intelligat, quia iustus est Dominus, et rectum iudicium eius. Igitur soluta quaestione, illa iam considerare incipiamus, quae Iudicis, ac Domini nostri aduentum praecessura memorantur.

(Prima pars.) In Euangelio (Matth. XXIIII.) interrogantibus discipulis, quod signum aduentus tui, et consummationis sȩculi: respondit, quod multi uenient, seque Christum esse mentientur, quod bella saeuient, gens in gentem consurget, terra tremet, pestilentia populos uastabit, fames opprimet, quod Christiani persecutiones patientur, et odio erunt genti infideli, quod praeterea consurgent pseudoprophetae, et seducent multos. Abundabit, inquit, malitia, et refri-

gescet charitas multorum; quod post haec praedicabitur Euangelium, quòdque in loco sancto stabit abominatio desolationis à Daniele olim praedicta; denique ait, quod tunc erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet: sed propter electos[1] tempus afflictionis arctabitur, ne diutina uexatione à fide deficiant. Postremò dicit, quod pseudoprophetae illi, et pseudochristi dabunt signa magna, et prodigia. Hoc autem ideo praedictum, ne quis fidelis his captus inducatur in errorem. Deinde post tribulationem istam, inquit, sol obscurabitur, luna non dabit lumen, stellae cadent, uirtutes coelorum mouebuntur, signum filij hominis apparebit in coelo. Praeter haec in Luca (XXI.) habetur: Erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura gentium prae confusione sonitus maris, et fluctuum, arescentibus hominibus prae timore, et expectatione, quae superuenient uniuerso Orbi. Cautos nos primùm facit Dominus noster, ne à pseudoprophetis, siue pseudochristis decepti, ab eo, qui ueritas est, deficiamus. Fortes autem in fide animos non poterunt subuertere bella, non terrere pestilentiae, non fames offendere. Omnium aduersitatum superior est pietas Christiana; hęc est enim uictoria, quae | [33a] uincit mundum, fides nostra. Fidelis itaque omnia contemnet, ut lucretur Christum: omnia aequo animo feret, ut, multa patiendo, in Domino requiescat, et cùm grassabitur persecutio, non timebit eos, qui corpus occidunt, ut illi seruiat, qui corpus et animam potest mittere in gehennam. Inter saeuientes gladios confitebitur dicentem: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo, qui in coelis est. Certum enim habet, si pro Christi nomine perimatur, in sanctorum Martyrum gloriosum Collegium se uenturum. Surgent pseudoprophetae, et seducent multos, inquit, abundabit malitia, et refrigescet charitas multorum. Reor equidem, iam nos in haec tempora incidisse, nisi quod pseudoprophetas palam predicantes nondum audiuimus. Persecutiones tamen à Mahumetanis patimur, et in dies Christianorum regna Infidelium armis occupantur. Et nihilominus inter tribulationes istas non minuitur malitia multorum, sed abundat. Neque solum refrixit charitas, uerùm etiam odia multiplicantur. Haud satis est Christianis, quod ab infidelibus infestantur, inter se dimicant, inter se digladiantur, gens contra gentem, regnum aduersus regnum. Nostra quippe memoria, tanta Gallorum, Hyspanorum, Italorumque strages facta est, tot fortium uirorum caedes perpetrata, ut ad effugandos ab Europa,

[1] u rkp.: ellectos.

atque Asia Mahumetanos satis essent. Nunc uerò ita adhuc agunt, ut reliquum orbem illis faciliùs possidendum relinquant, milite uacuum, ac defensoribus exutum. Malitia ergo abundauit, et charitas in odium uersa est internecionum. Quid restat, ut non iam propinquum putemus iudicij diem? Quoties pestilentias passi sumus? quoties fame afflicti? Nihil reliquum est, nisi ut solem obscurari cernamus, et lunam sua luce priuari et stellas ueluti cadentes mirabiliter discurrere. Cùm autem haec contigerint, superest, ut prędicetur Euangelium etiam inter infideles, ne quis excusationi locus relinquatur eis, qui credere nolunt. Dicere enim potuissent, ideo se quidem non credidisse, quia, quod uerum erat, nemo docuerit. Quemadmodum igitur tempore Apostolorum per omnes Orbis partes euangelizatus est Christus: ita deinde in fine sęculorum euangelizari oportet eum, qui pro hominibus factus est homo, ut omnes saluaret. Euangelij praedicationem subsequetur aduentus Antichristi, quem ego reor dici abominationem desolationis (Antichristus): ac tunc quidem futuram in Ecclesia Dei | [33b] tribulationem, qualis non fuit ab initio. (Persecutiones in Christianos ante hac factae.) Persecutiones autem fuerunt ab initio in Christianos factae plurimae. Primam suscitavit Nero, in qua Petrus, et Paulus martyrio coronati sunt. Secundam exercuit Domitianus, ab eo Ioannes Apostolus ad Pathmos insulam in exilium est missus. Tertiam Traiánus, in qua Symon Cleophę filius, Episcopus Ierosolimitanus, crucifigitur, Ignatius Antiochenus Episcopus bestijs traditur. Post hos Hadrianus Ecclesiam persecutus est, deinde Antoninus Pius, sub quo Iustinus philosophus, dum Christum confitetur, martyrij meruit coronam. Ad haec M. Antonio uero, et Lucio Aurelio Commodo imperantibus Polycarpus, et Pionius pro Christi nomine interfecti, et in Gallijs plurimi per tormenta absumpti. Seuero etiam imperante grauis in Christianos facta est persecutio. Tunc et Origenis pater Leonides pro confessione Christianitatis mortem sustinuit, et uitam inuenit. Maximino quoque regnante persecutionem passa est Ecclesia. Non pauci sacerdotalis dignitatis uiri tunc sunt interfecti. Philippus cum filio Philippo Romae imperauit, anno ab Vrbe condita millesimo; primus ex Romanis imperatoribus (ut quidam aiunt) Christianus fuit. Philippis uero patre ac filio interemptis, regnauit Decius Panonius, qui commota in Christianos persecutione, Laurentium Diaconum Romae, Alexandrum Ierosolimitanum Episcopum Palestinae Christum confitentes interfici iussit. Valeriano autem, et Gallieno imperantibus, Cyprianus Carthaginensis Episcopus martyrio coronatus est. Perse-

cutionem à Valeriano suscitatam Gallienus sedauit. Eo deinde à Persis capto, rursum mouit persecutionem Aurelianus Imperator: sed non multò post ab aemulis Imperij occiditur. Quid praeterea dicam? Quanta Christianorum strages facta sit, Diocletiano, Maximianoque imperantibus? quanta Maxentio? quanta Licinio? quanta Constantio Arriana haeresi subuerso? Sapor quoque Persarum Rex Christianos persecutus est, et Romanorum Iulianus Apostata, et Gothorum Harmaricus, deinde Radagasius[1], postremò Ataulphus. Post hos Vandalorum, Alanorumque gentes cum Genserico suo rege Arriana haeresi et ipso polluto, tunc ab Hyspania ad Aphricam profecto, catholicam fidem persecutae sunt. Et cùm ita sit, nonne mirum uidetur, quomodo tandem non solum steterit, sed etiam aucta, ac dilatata sit Christiana Religio? non repugnando persecutoribus, sed eorum immanitatem, rabiemque tolerando. Porro, qua id ratione factum sit, audi. Vnus occidebatur, plurimj conuertebantur; deficere coeperunt interfectores, et multiplicari non cessarunt | [34a] confessores. À priuatis ad Praetores, à Praetoribus ad Imperatores peruenit notitia ueritatis: et qui persequebantur Christianos, facti sunt tandem Christiani. Nullo modo id fieri poterat, uisi Diuina uirtus pro Euangelicae professionis assertoribus staret. Sicut autem ab initio persecutiones aduersus orthodoxae fidei uiros desaeuierunt, ita in fine in eosdem grassabuntur, multòque magis quam unquam antea. Erit, inquit, tribulatio, qualis ante non fuit, neque postea futura sit. Quando hoc fiet, designat Paulus Apostolus ad Timotheum (2ª. III.) dicens: Hoc autem scito, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, et uoluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes. Hoc totum illo breui dicto comprehenditur: Abundabit malitia, et refrigescet charitas multorum. Vereor profectò, ne fortè praesens tempus tunc per Apostolum significatum sit. Quando enim antea maiora nobis incubuere pericula? Infida gens Turcarum ab oriente in occidentem extendit imperium, occupavit Christianorum regna, in dies latiùs rem auget, ceruicibus nostris minatur, uastat agros, expugnat oppida, captiuos abigit, non est, qui uiribus eius resistat, nisi Deus Omnipotens, quo nobis irato ille prosperat[ur]. Quando homines magis se amantes fuisse credimus?

---

[1] mj. Radagaisus.

Omnes enim, quae sua sunt, curant, non quae Iesu Christi. Quando auaritia, et superbia magis dominata est? Nemo commune bonum prouidet: unusquisque priuatis inhiat lucris, marsupium suum implere festinat publico damno. Nemo egeno porrigit manum, omnes rapinis, praedęque student: ita ut exclamare liceat: Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames? Nemo alteri subijci patitur, unusquisque supereminere conatur, dedignatur parem, cuncta agit insolenter, superbè, arroganter. Quibus ante sęcùlis magis nomen Domini blasphematum sit, sanctorumque omnium, et id quidem impunè? Qui Principi maledixerit, lęsae maiestatis est reus; maledicunt multi Principi principum Deo, et securi sunt. Ideoque Deus iniuriam sibi illatam cogitur ipse uindicare, tam in eos, qui peccant, quam in illos, qui peccantes iusta poena non afficiunt, utrosque barbaris infidelibus in miserrimam seruitutem submittendo. Quando liberos parentibus minùs obsequentes fuisse memininus? Statim pueriles annos cùm excesserint, dominari uolunt, patri, matrique molesti sunt. Atque utinam non inueni- | [34b] rentur, qui eos, à quibus geniti sunt, etiam maledictis lacessant, et interdum uerberibus nequiter distringant. Quibus ante actis temporibus maior fuerit numerus eorum, qui pro bono malum redderent, qui magis de scelere gloriarentur, qui in proximos magis iniqui iniurijque essent, magis factionibus studerent, quietemque odissent? Quando magis detractio, delatioque regnauit? Quando turpis libidinis incontinentia magis uiguit? crudelitas grassata est? proditio inualuit? protervitas insurrexit? tumor mentis inundavit? omne uoluptatis genus multiplicauit? Quando maior in religiosis simulatio pietatis? Sacerdotium quaeritur, non boni aeterni desiderio, sed spe lucri temporalis. Denique inter Ecclesiae rectores maior est adipiscendae rei cupiditas, quam saluandarum animarum cura. Quorsum ista recensuimus, nisi ut ex Apostoli sententia dies nouissimos iam uenisse noscamus? Abundauit igitur malitia, refrixitque charitas. Quid reliquum est, nisi ut illud sequatur, quod idem Apostolus asserit dicens (P^{a}. Ad Timoth. IIII.): Spiritus manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis daemoniorum in hypocrisi loquentium mendacium? Nonne nostra aetate plurimos nouimus à fide discessisse, et ex Christianis Mahumetanos factos? Turcarum regni robur nonne Macedones, Epirotae, Mysi, Mediterranei Dalmatae sunt, et Hellespontus, et Asia, et Graecia? qui omnes Christiani erant, nunc Mahumetanae perfidiae errorem, militiamque sequuntur. Iam ergo per temporum curricula ad dies

nouissimos peruentum est: necdum tamen finis. Multa enim adhuc percurrere debent, et ipsam Antichristi persecutionem, et deinde Christi cum maiestate aduentum. Apostoli ista assertio est ad Thessalonicenses (2^a. II.) dicentis: Ne terreamini, quasi instet dies Domini: quoniam nisi discessio uenerit primùm, et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se. tanquam sit Deus. Continget igitur discessio. Quomodo continget? Viuente Paulo uigebat Romanum Imperium Nerone Caesare. Ideo interpretabantur nonnulli discessionem istam, regnorum defectionem ab imperio Romano, quae longè iam praeterijt. Quare necesse est, ut intelligamus, quosdam ex Primatibus discessuros ab Ecclesia, et ab orthodoxae credulitatis ueritate. Idque innuere uidetur ipse Dominus in Euangelio (Luc. XVIII.) dicens: Verum tamen filius hominis ueniens, putas, inueniet fidem in terra? Ergo ante aduentum eius ad iudicium religio Christiana in paucis erit, si cum illis comparentur, qui uel timore | [35a] perculsi, uel uoluptate illecti, uel errore decepti, Antichristum secuturi sunt. Discessio itaque à Catholica fide ante Antichristi aduentum incipiet, et illo adueniente multiplicabitur. (A n t i c h r i s t u s.) Circa discessionis huius initia reuelabitur homo peccati, filius perditionis Antichristus. Deum se esse simulabit, se adorari, se coli iubebit, terrenorum bonorum pollicitatione subuertet plurimos, minis perterrefaciet, prodigijs fallet, ui opprimet. Rari erunt, qui occidi prçoptabunt, quam à pietate discedere. Hos supplicijs afficiet iniquus ille, et per tormenta disperdet. Sed qui pro Christi nomine mori non recusabunt, uiuere cum Christo incipient in aeternum, et tanquam uictores immortalitatis gloria coronabuntur. Erit itaque persecutio aduersus fideles, qualis non fuit ab initio, neque fiet. (A n t i c h r i s t i o r t u s.) Sed dicamus priùs de ortu Antichristi; deinde de gestis; postremò de interitu eius, non multum post futuro. Neque enim Deus illum diu regnare patietur, qui ad tantam humani generis perniciem insurrecturus est, ut omnibus mortem meditetur, uitam inuideat, nulli benè optet. Ideo quippe dictus est homo peccati: quia omnes ad peccandum inducere molietur, et filius perditionis, quasi à diabolo genitus, cuius tanta aduersus hominem inuidia est, ut omnes à uia Salutis modis omnibus conetur auertere, et in barathrum inferni deturbare. Hunc diaboli fore filium Dominus per Esaiam (LIIII.) testatur dicens: Ecce ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas. Hic diabolus est, qui si quem hominum accendi uiderit cupiditate

pecuniae, ambitione gloriae, uoluptate luxuriae, sufflat in igne prunas, his proponens illicitum lucrum, illis prelationis honorem, alijs lasciuientis uitae mortiferam oblectationem. Hic igitur, qui tales sufflat prunas, ut cuncta in nobis bona suscitato uastet incendio, protulit, inquit, uas in opus suum. Vas istud Antichristus est, per Sathanae operationem genitus, ut opera diabolica perficiat, omnes, si possit, à ueritate auertens, et mendacio fallens, ut pereant. Propterea sequitur: et ego creaui interfectorem ad disperdendum. Totus enim eius conatus eò spectabit, ut Christum confitentium corpora interficiat, et animas disperdat, a Christo alienatas[1]. Hic est in Daniele (VII.) quartę bestiae cornu, bellum gerens aduersus sanctos. Quartam autem bestiam puto esse principem aliquem quartae partis Orbis, à quo potestatem sumet sibi Antichristus. Hic est, de quo in eodem Propheta (VIII.) rursum dicitur: Post terrae reges cùm creuerint iniquitates, consurget rex impudens contra Principem Principum, id est Christum, et sine manu, inquit, conteretur: solo enim Christi nutu peribit. Quidam de tribu Dan oriturum autumant, iuxta Iacob Patriarchae prophetiam in Genesi (XLIX.) dicentis: Fiat Dan coluber in uia, Cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro. Coluber, et Cerastes, | [35b] quia nec astutia illi deerit ad decipiendum, ut serpenti, qui primos parentes nostros falsa inductione seduxit, nec potestas ad persequendum. Cerastes enim cornutum sonat: per cornua autem in scripturis diuinis uis ac potestas designatur. Mordebit ungulas equi, hoc est, impugnabit fidelium solidam, stabilemque constantiam, ut subuersos retro ruere cogat. Retro quippe cadit, qui cognita ueritate rursum laqueis erroris implicatur. Coluber ergo erit Antichristus, dum fallit: Cerastes, dum uim experitur, persequendo illos, qui sibi non consenserint. Et tunc, fratres, fideli populo, id est nobis, maximè prudentia opus erit, ne quis in foueam incidat perniciosi erroris, et firma animi constantia, ne minante Tyranno pro Christi nomine mori timeat, pro breui uita aeternam lucraturus. Prosequamur reliqua. (Persecutio.) Antichristus in Daniele (VII.) est cornu inter decem cornua bestiae terribilis: quid autem terribilius diabolo? Est et rex impudens facie, post reges quattuor postremos consurgens, cùm creuerint iniquitates (VIII.). Fortissimus erit omnium. Vniuersa, inquit, uastabit, interficiet robustos, et populum sanctorum. Tunc enim eo Ecclesiam persequente plurimi martyrio coronabuntur. Contra Principem Prin-

---

[1] U rkp.: alienatus.

cipum consurget, hoc est contra Christum. Sine manu conteretur: non utique manu uel armis Christus Dominus, sed spiritu oris sui interficiet impium. Interim uideamus, quid de eius persecutionibus in scripturis praedictum sit, ut fidelis populus uenturam super se tempestatem agnoscens, ne ab ea laedatur, pręparet animum ad patienda illa supplicia, per quae ad aeternam peruenitur quietem, illud malum, quod mercede summi boni compensabitur. Hanc persecutionem futuram cernens Hieremias propheta (XXX.) expauefactus clamat: Vocem terroris audiuimus, formido et non [est] pax: et quoniam nimia formidine tabescit color in facie succedente pallore: conuersae sunt, inquit, facies in auruginem. Vęh, quia magnȧ dies illa, nec est similis eius. Erit enim tunc (ut sępe diximus) tribulatio, qualis non fuit ab initio, nec fiet postea. Idem Antichristus in Zacharia (XI.) stultus pastor appellatur, dicente ad Prophetam Domino: Sume tibi uas[a] pastoris stulti, hoc est insignia eius, qui gregem Domini dissipare conaturus est. Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non uisitabit, dispersum non quaeret, et contritum non sanabit, et id, quod stat, non enutriet. Contrarius ergo erit bono Pastori Christo, qui derelictos primorum Parentum culpa uisitauit oriens ex alto, et gentes per Idolorum errorem dispersas ueri manifestatione congregauit, uitiorum tabe | [36a] affectos per poenitentiam sanauit, sanatos, ne remorbescerent, gratiae suae pharmaco sustentauit. Ille praeterea (ut subiungitur) carnes pinguium comedet, et ungulas eorum dissoluet. Carnaliter enim uiuentes, quibus blandiri uidebatur, perdet: et ungulas, quibus ipsi se insistere putabunt, dissoluet, ne rectum iter queant incidere: sed à uero deuium, dum erroribus implicantur. De utriusque tempore tam Christi, quam Antichristi in Apocalypsi (XX.) est scriptum: Et uidi Angelum descendentem de coelo, habentem clauem abyssi, et cathenam magnam in manu sua, et apprehendit Draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus et Sathanas, et ligauit eum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit et signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Isti mille anni totum tempus significant, ab incarnatione Christi usque in finem sęculi. Angelus autem descendens de coelo, et clauem habens abyssi, Christus est, cui data est omnis potestas coelestium, terrestrium, et infernorum. Cathena uerò, qua ligatus fuit diabolus, passio Christi est. Antehac enim tam iusti quam iniusti ad inferos descendebant: deinde in aduentu Christi patere coepit coelum, et diaboli potestas minui. Desijt ille dominari iustis, et quos tenebat captiuos, Domino

pro illis satisfaciente, dimittere coactus est. Idola quoque, in quibus decipiebat, confracta sunt, diuulgato per Orbem Euangelio, et iam mundo ab erroribus ad ueritatem conuerso. Illud uerò, quod sequitur: Post hoc[1] oportet, illum solui modico tempore, tempus Antichristi erit, quem tribus annis regnaturum constat cum dimidio. Et cùm consummati fuerint, inquit, mille anni, soluetur Sathanas de carcere suo, et exibit, et seducet gentes. Dictum est superius, plerosque à fide discessuros, atque Antichristo adhaesuros. Illis ergo solutus erit Sathanas, non eis, qui mori praeoptabunt, quam praeuaricari. De illis itaque ait, qui subuersi erunt: Congregabit eos in praelium, quorum numerus sicut arena maris, et ascenderunt super latitudinem terrę, et circuierunt castra Sanctorum, et Ciuitatem dilectam. Antichristus enim multitudine gentis suae munitus persequetur sanctos in fide stabiles, et ciuitatem Deo dilectam Ecclesiam totis uiribus oppugnabit, compellens, ut se quasi Deum adorent, atque colant. (Mille anni.) Malè quidam intelligentes mysterii, quod sub uerborum uelamine latet, arcanum, putauerunt post resurrectionem mille annos Christum cum sanctis in terra regnaturum. Quae quidem assertio dissentire mihi uidetur ab Euangelio, in quo futùri Iudicij texitur historia; quàndo videlicet separatis agnis ab hędis, iustis ab iniustis, alteris Iudex dicturus est: Venite, benedicti patris mei, possidete uobis regnum ab initio paratum. Alteris è contrario. Ite maledicti in ignem aeternum. | [36b] Quod si Dominus post iudicium in terra regnaturus esset, non uocaret electos, ut ad se uenirent, et regnum ipsis paratum possiderent; sed potiùs dixisset: manete hic mecum mille annos, ut in terra mecum regnetis. Aut quomodo iustis semper regnum coelorum promitteret, si priùs terrenum esset daturus? Poenitentiam agite, inquit, et appropinquabit regnum coelorum. Moueret me fortasse non parum, in hac Millenarij regni opinione fuisse Tertullianum, Victorinum, Lactantium, et apud Graecos Hireneum Lugdunensem Episcopum, nisi illos Hieronymus cunctis praeferendus redarguisset. Eos ille iudaizare, dixit, qui mille annorum regnum in fine constituunt. Iudęi enim tunc se in regnum restituendos aiunt, et in Ierusalem auro, gemmisque constructa collocandos, et rursum nuptias[2], sacrificia, circumcisiones, sabbata seruanda, liberos educandos[3], rursum epulis, delicijsque indulgendum, nationes, ut ipsis seruiant, subiugandas. Et si talia futura sint, frustra in Euangelio praedicantur beati pauperes, beati.

[1] u vulg.: post haec. [2] u rkp.: nuptiae. [3] u rkp.: liberi educandi.

qui se castrauerunt propter regnum coelorum, beati, qui esuriunt, et sitiunt, beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: si rursum beati sunt, qui argentum, aurumque in terra possident, qui liberorum procreationi operam impendunt, qui conuiuia lautè parant, et crapulantur, atque alijs dominari affectant. Sed Iudęorum ista tam uana expectatio est, ad pristinas uoluptates uotis omnibus anhelantium[1], non Christianorum, qui post corporum glorificationem istis se non indigere sciunt, dicente Domino, In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt similes Angelis. Et de epularum usu praedicat Apostolus (Ad Ro. XIIII.): Non est regnum Dei esca, et potus, sed iustitia, et pax, et gaudium in spiritu sancto. De hoc satis. Nunc ad reliqua propositi nostri explicanda redeat oratio. Coepimus quippe de persecutione Antichristi loqui. Tanta igitur erit calamitas temporum illorum, ut si paulò longiùs protenderetur, etiam electi deficerent, dicente Domino in Euangelio: Nisi breuiati fuissent dies illi, nequaquam salua esset ulla caro. Quomodo autem breuiabuntur dies illi? non quod dies breuior sit futurus, sed quod non multum temporis Antichristus praeualebit. Sęuiet ille totis uiribus in Ecclesiam Dei: unde in Daniele (XI.) dicitur: Cor eius aduersus testamentum sanctum. Et quoniam uerae religioni in omnibus aduersabitur, faciet, inquit, iuxta uoluntatem suam rex, et eleuabitur, et magnificabitur aduersus omnem Deum, et aduersus Deum Deorum loquetur magnifica, et diriget[2], donec compleatur ira: dominabitur enim, donec in illum ira Dei uindictam perficiet, qua oppressus peribit. Scelera quoque eius describuntur, cum dicitur: Et Deum patrum suorum non | [37a] reputabit, et erit in concupiscentijs foeminarum. Erit enim de Iudaeorum progenie. Deum itaque patrum suorum, Deum Abraham, Deum Isaac, et Deum Iacob contemptui habebit, temerariè admodum sibi uendicans diuinitatem, seque ut Deum coli iubens. Quid est autem, quod dicitur, in concupiscentijs foeminarum erit, nisi quia uoluptatj corporis operam dabit, et eandem intemperantiam sujs sequacibus permittet, cupidinibus frena laxando, contempta uitae honestioris ratione? Vtque se Deum probet, mira quędam facturus perhibetur. Hoc testatur Apostolus ad Thessalonicenses (2ª. II.) scribens, cùm ait: Cuius est aduentus secundum operationem Sathanae in omni uirtute, et signis, et prodigijs mendacibus, et in omni seductione iniquitatis his, qui pereunt. Qui sunt, qui pereunt? nisi qui à fide secedent, et ueritate derelicta signis

---

[1] u rkp.: anhellantium. [2] u vulg.: dirigetur.

mendacibus credituri sunt. Qui uerò neque signis, neque minis, neque praemio à proposito receptae ueritatis mouebitur, hic (ut Esaias ait[1]) pretiosior erit auro, et mundo obrizo. Quid enim inter homines pretiosius Christiano non tormenta, sed Deum timente, et pro Christi confessione mori parato? Ille quidem miraculorum praestigijs fallet, sed incautos: comminationibus terrebit, sed timidos: palpatione deliniet, sed molles, et obscoenitatibus assuetos: poenis autem non conficiet, nisi in fide fortes, quorum mors uitae aeternae munere compensabitur. Certissima enim erit uictoria, nolle parere impij huius imperio. Impijssimum immò, et immanissimum fore Apocalypsis (XII.) testimonio discimus, ubi de illo est scriptum: Draco magnus, et rufus, potens uidelicet, et crudelis, et martyrum cruore foedatus: habens capita septem, et diademata septem, hoc est potentia munitus regum, qui eum secuturi sunt, et cornua decem, argumenta erroris, quibus Decalogum impetat, et impugnet, et legem diuinitùs latam conetur euertere. Cauda eius trahebat, inquit, tertiam partem stellarum coeli, et misit illas in terram. Erunt quippe Christiani in partes tris diuisi, duę partes saluabuntur, id est perfecti, et minùs perfecti, tertia pars peribit, hoc est illi, qui uel à fide defecerunt, uel in peccatis obdurati poenitentiam agere neglexerint [sic!] Hi in terram trahentur, et ad inferos usque descendent. Tunc autem stellae coeli erant, quando credentes baptizabantur, et spiritu sancto illuminati in Ecclesia fulgebant. Sed fulgorem suum in tenebras conuerterunt, terrenis negotijs dediti, contempto coelesti bono, fidelibus dumtaxat, poenitentibusque promisso. (Antichristi Victoria.) Antichristus praeterea ante interitum suum, cum uiderit plurimos adhuc extare, qui Euangelicae ueritatis praedicationibus commoti Christum confitentur, iracundiae furijs agitatus in aciem descendet, pugnabit, et uincet, ut | [37b] et iustorum probetur patientia, et iniustorum manifesta fiat nequitia. Hoc sane in Apocalypsi discimus, ubi post praedicationem Enoch, et Heliae, et sequacium eorum, post miracula ad probandam religionis ueritatem facta sic de ijsdem infertur (XI.): Cùm finierint, inquit, testimonium suum, bestia, quae ascendit de abysso, faciet aduersus eos bellum, et uincet illos, et occidet eos, et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnę, quae uocatur spiritualiter Sodoma, et Aegiptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est. Sodoma interpretatur caecitas, Aegiptus tenebrę. Ciuitas ergo ista conuentus infidelium est. Ab his crucifixus est

[1] Is. XIII, 12.

*

Dominus, ab his Antichristo dominante Enoch, et Helias, et alij fideles occidentur, ut per martyrium Domino suo coniungantur. O felices illos, et uerè beatos, quorum tunc fortior erga Christum erit fides, quam Antichristi tormenta; qui Christum Dominum confitendo, mori praeoptabunt, quam eum negando, uiuere, et omnibus prę-sentis uitae perfrui delicijs. Porrò sicut olim in Christi passione hora diei tenebrae factae sunt, ita in martyrum suorum passione luminaria coeli deficient, ut iustos iniustè interemptos testentur. Sic enim in Matthęo (XXIIII.) est scriptum: Statim post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de coelo, et uirtutes coelorum mouebuntur, et tunc apparebit signum filij hominis in coelo, et tunc plangent omnes tribus terrae. Quemadmodum, cùm sol oritur, stellarum lux tabescit. ita Christi cruce rutilante, sol. et luna minùs lucere uidebuntur, maioris luminis radijs euicti. Hoc futurum prophetauit Iohel (II.) dicens: À facie eius contremuit terra, moti sunt coeli, sol, et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt splendorem suum. Stellae quidem cadere uidebuntur, quia igneae coruscationes[1] percurrent aëra solito crebriùs. Stellae autem, sicut Sol et Luna, luce sua orbatae erunt. Virtutes coelorum, Angelici Spiritus mouebuntur, totque terribilia diei illius cernentes, in admirationem conuersi stupebunt. Et tunc apparebit, inquit, signum filij hominis in coelo. Signum istud Crux est sancta[2]. Ea tanquam insigne summi Regis praeibit aduentum eius, ut qui in eo uicerat, in eo et triumphet, et qui in eo passus est, in eo et iudicet. Certè Crux ista in coelo apparens, nisi multo fulgore luceret, sole et luna, et stellis obfuscatis, uideri minimè potuisset. Et fortasse ideo (ut dixi) coeli luminaria non apparebunt, quia illis Crux ipsa lucidior erit. Sicut enim sol omnium syderum clarissimus suo ortu stellarum fulgorem tabescere cogit: ita Crux illa suo lumine solis radios exuperabit, eòque faciliùs reliquas | [38a] coeli luces supereminebit, atque praecellet. Tunc, inquit, plangent omnes tribus terrae. Visa enim cruce turbabuntur impij, moeroreque afficientur. Plangent Iudaei, quia quem crucifixerant, eum in coelo regnare intelligent. Plangent Haeretici, qui crucem quasi Deo inimicam minimè adorandam esse dixerunt. Plangent peccatores, qui illum offenderunt, quem Dominum omnium esse tam aperta signa, tam clara miracula testabuntur. Plangent ergo tribus terrae, hoc est terreni homines, quorum nomina non erunt scripta

---

[1] u rkp.: corruscationes. [2] u rkp. je sa strane naertan krst s natpisom I.N.R.I.

in coelo, quia terrenis uoluptatibus obruti, coelestis boni possessione se indignos esse iam tandem animaduertent, planèque cognoscent. Et, si isti uisa tantùm Cruce plangent, mira eius apparitione conterriti, quantò magis formidabunt, atque dolebunt, ipsum uidendo Iudicem, cuius irati damnationis excepturi sunt sententiam? Ipsum, inquam, quem in monte olim loquentem populus Israel ita expauit, ut ad Moysen (Exodi XX.) diceret: loquere nobis tu, non loquatur Dominus, ne forte moriamur. Ipsum, inquam, quem postea armati milites cùm uellent comprehendere, et ille respondisset: Ego Sum, sustinere nequiuerunt, sed in terram ueluti fulmine percussi retrorsum ceciderunt. Et tunc quidem passurus aduenerat. In iudicio autem impassibilis apparebit, iustus in omnes, ut reddat singulis, quod merentur, siue bonum, siue malum. Terrores igitur de coelo erunt, luminaria obtenebrata, de terra Antichristi persecutio, de mari aestus insolitus, et fluctuum frementium non priùs uisa elatio. Erit (ut Luca (XX.) ait) pressura gentium in terris prae confusione sonitus maris, et fluctuum, arescentibus hominibus prae timore, et expectatione eorum, quae superuenient uniuerso Orbi. Cuncta igitur elementa hominibus horrorem ingentem incutient. Et quoniam nunc quoque, quoties aliquid contingit nouum, et inusitatum, semper mali aliquid futurum auguramur: idcirco sequitur: Arescentibus hominibus prae timore, et expectatione eorum, quae subsecutura sunt, non hic, aut illic, sed uniuerso orbi, cunctisque nationibus proximo iam saeculorum fine. (Iustorum Oratio.) Porrò Iusti in afflictione persecutionis positi Deo supplica[bu]nt, ut ab his liberentur, nec ab Àntichristo uincantur; Exurge, Domine, inquient (Psal. IX.), non praeualeat homo. Exurge in iudicium, ne praeualeat homo prophanus, et execrabilis Antichristus. Exurge, Domine, et exaltetur manus tua, ut conterat Antichristum. Hactenus de natiuitate, et regno eius, nunc de eiusdem interitu dicendum. (Antichristi interitus.) Exaudita enim Iustorum deprecatione, conuertetur Dominus ad disperdendum illum, qui perdere omnes sua impietate nitebatur. Hac de re in Esaia (XI.) est scriptum: Et percutiet Dominus terram uirga oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium. Declaratur et locus, in quo casurus sit, dum dicitur (XXV.): Et praecipitabit in monte isto, hoc est in monte Olifueti, faciem uinculi colligati, | [38b] quod est Antichristus, uinculo suę obstinationis irretitus, uinculi, inquit, colligati super omnes populos, et telam, quam orditus est super omnes nationes. Eo enim interempto, cessabunt laquei erroris, quos omnibus intendebat ad capiendum.

Eidem in Ezechiele (XXXIX.) dicitur: Super montes Israel cades tu, et omnia agmina tua, et populi, qui sunt tecum. Et quoniam dęmonum praeda erunt omnes sub illius signis militantes: feris, inquit, auibus, omnique uolatili coeli, et bestijs terrae dedi te ad deuorandum. Quid miserius his, qui dęmonum potestati subijcientur? Nam sub bestiarum metaphora dęmones intelligimus. Hoc idem Apostolus docet ad Thessalonicenses (2ª. II.), dicens: Reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui. Ante tamen Enoch, et Heliam uenturos constat, ad quorum praedicationem Iudaei quoque, qui tunc uiui aderunt, ad Christum conuertentur: sed ijdem (ut diximus) ab Antichristo interficientur. Et quoniam persecutio (ut dictum est) tres annos cum dimidio perseuerabit, in Apocalypsi (XI.) legimus: Ciuitatem sanctam calcabunt mensibus XLII. (Enoch, Helias.) Post hęc ait: Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus M.CC.LX. amicti saccis. Hi sunt duae oliuae, et duo candelabra in conspectu Domini terrae stantes. Per oliuas, et candelabra isti duo sancti designantur, lucentes coram Domino claritate uitae sanctae, oleum misericordiae prę se ferentes, et doctrinae salutaris lucem. Sub his et alij praedicatores intelliguntur eadem docentes. Quam diu ergo durabit Antichristi persecutio, tam diu et Euangelium per orbem terrarum praedicabitur, ut fideles saluentur. Has duas oliuas et Zacharias propheta (IIII.) uidit ad dexteram candelabri, et ad sinistram, et cùm interrogasset, audiuit, eos esse duos filios olei, qui assistunt dominatori uniuersae terrae. Filij olei, filij Dei sunt. Quo oleo et Saluator noster dicitur unctus: Vnxisti eum oleo lętitiae prę consortibus suis. Vnctio ista facta est in unione Diuinitatis cum humanitate, quoniam verbum caro factum est. Sancti ergo, qui assistunt dominatori uniuersi, sunt filij Dei per adoptionem, quasi filij, et haeredes per Christum. Quid est autem assistere Deo, nisi contemptis uoluptatibus illi soli seruire? quid est ei seruire soli, nisi uitam quoque exponere pro asserenda ueritate, et mori malle, quam Christi nomen, ut uel diu superuiuas, denegare? (Martyres.) Sanctissimi Martyres olim inter horrenda supplicia constricti ad contemptum infidelis Tyranni clamabant: Christiani sumus: Idola tua non adoramus: Pro confessione Domini Iesu occidi cupimus, ut pro illo occisi cum illo uiuamus in aeternum. | [39a] Quorsum ista dicimus, fratres, nisi si quis uestrum[1] Mahumetanorum

---

[1] u rkp.: u'rum.

uiolentia oppressus Christum negare iubebitur, [ut] iugulum potiùs gladio supponat, quam protelandae fragilis uitae cupidine Domino suo peccet, et immortalitati praeferat mortalitatem? Ô felicem illorum fidem, atque constantiam, qui Antichristi impietati consentire, neque minis, neque promissis compelli poterunt. Morientur mali, morientur boni: mors tamen malorum pessima: pretiosa autem in conspectu Domini mors Sanctorum eius. Post haec autem tam terribilia, atque horrenda horribilior succedet per ignem consummatio. (Ignis.) Ignis enim de coelo uenturus est, qui uno incendio coelum, terram, mariaque dissoluet, Esaia propheta (LI.) dicente: Leuate in coelum oculos uestros, et uidete sub terra deorsum; quia coeli sicut fumus liquescent, et terra sicut uestimentum atteretur, et habitatores eius sicut haec interibunt. Terrae igitur habitatores iusti, iniustique, qui tunc superstites erunt, eodem igni absumentur. Verum tamen idem ignis alios purgabit, alios torquebit; alijs lucebit, alios uret. Sed ex animantibus nullum relinquet in terra uiuum. Idem enim propheta uaticinatur (XXIIII.), et ait: Ecce Dominus dissipabit terram, et nudabit eam, et affliget faciem eius, et disperget habitatores eius. Et alibi (LXVI.) rursum: Ecce, inquit, Dominus in igne ueniet, et quasi turbo quadrigae eius, reddere in indignatione furorem suum, et increpationem suam in flamma ignis. Quadrigas eius uocat Angelos, quibus comitantibus uenturum in Euangelio quoque legimus. De hoc igne et in Osee propheta (XIII.) est scriptum: Adducet Dominus urentem uentum de deserto ascendentem. Et in Amos (VII.): Ecce uocabit[1], inquit, iudicium ad ignem Dominus Deus, et deuorabit[2] abyssum multam. Et in Michea (I.): Consumentur montes subtus eum, et ualles scindentur sicut cera à facie ignis. Et in Sophonia (I.): In igne zeli mei[3] deuorabitur omnis terra. Et in Malachia (III.): Ipse enim quasi ignis conflans. Et iterum (IIII.): Ecce, inquit, dies ueniet succensa quasi [c]aminus. Longè igitur horribilior erit ignis iste illo igne, quo Ilium arsit, uel quo Nero Vrbis partem concremauit, uel quo Alexander Persarum regiam, opus inter orbis terrae miracula numerandum, absumpsit. Etenim in diuersis regionibus talia contigere. Flamma autem, de qua loquimur, totam terram occupabit. Contremiscent reges, pauebunt populi. Saeuiturum tamen in omnes incendium, nemo prorsus effugere poterit, nemo ulla ratione deuitare. Communis mors omnibus imminebit, in omnes pariter grassabitur: pretiosa tamen mors sanctorum, ut ante diximus,

[1] u vulg.: vocabat. [2] u vulg.: devoravit. [3] u vulg.: ejus.

mors autem peccatorum pessima. De hoc igne Apostolus quoque ad Hebręos (X.) scribens, Terribilis, inquit, quędam expectatio iudicij, et ignis ęmulatio, quae consumptura est aduersarios. Consumentur aduersarij: consumentur utique et iusti: sed alteri ad uitam, alteri ad mortem: | [39b] diuersum enim faciet euentum diuersae uitae ratio, dicente Zacharia propheta (XIII.): Erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duę in ea dispergentur, et deficient, tertia pars relinquetur in ea. Duae istę partes erunt Iudęi increduli, et hęresi poluti Christiani: tertia pars erunt fideles, qui quomodo relinquentur, declarat dicens: Et ducam tertiam partem per ignem, et uram eos, sicut uritur argentum, et probabo eos, sicut probatur aurum. Et fideles ergo probandi sunt per ignem: non tamen sicut ligna, et palea, quae in igne deficiunt, sed sicut argentum, et aurum, quae quantò magis excoquuntur, tantò puriora euadunt. Hoc prorsus futurum ipsi Sancti in psalmis (Psal. LXV.) confitentur, et ad Dominum conuersi aiunt: Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Et post paululum: Transiuimus, inquiunt, per ignem, et aquam, et eduxisti nos in refrigerium. Si de igne iudicij intelligimus, praeteritum pro futuro positum est, more scripturarum: ut quod praedicitur, non minùs certum habeat euentum, quam illa, quae praeterierunt. At uerò si de praesenti[1] igne accipiendum sit, transierunt fideles Dei serui per ignem multarum tribulationum, et per aquam baptismatis sacri, intraueruntque in refrigerium beatitudinis aeternae. (Heraclytus.) Cuncta autem, quae in mundo sunt, in fine sęculorum igne dissolui oportere, etiam Heraclyto gentili philosopho placuit, ne quis Ethnicorum assertionem nostram irrideat, et Christianos talia confingere, arbitretur. Pręter hęc experimento discimus, tantam uim esse ignis, ut ligna consumat, petram conuincat, ferrum molliat, metalla liquefaciat, aquas assiduo calore[2] siccet. Ne quis deinde incredulus miretur, terram, mare, aëraque arsurum, gentilium annales idem innuere mihi uidentur, et fidem hac de re uel incredulis facere. (Seneca.) Seneca sincerissimae fidei author lib. Naturalium quęstionum primo ait: Frequenter in historijs legimus, coelum ardere uisum ita sublime, ut inter sydera esse uideatur. Nonne sunt haec praeludia quaedam, siue signa postremae huius concremationis in die iudicij futurę? Quòd autem mare quoque arsurum sit, Idem lib. 2°. testatur, et ait: Ducentorum passuum fuisse altitudinem Asclepiadorus Possidonij auditor tradit, per quam direptis aquis ignis emersit. Quòd si uis illa ignea

[1] u rkp.: p͡nti. [2] u rkp.: callore.

tanta aquarum altitudine arceri, uel extingui nequiuit: quomodo furente ultimo incendio, quo et coelum, siue sub coelo aër cremandus dicitur, omnis penitus aquarum humor non siccabitur? Terram autem arsuram Aethnę Siciliae montis flammarum exhalatio nobis indicio est, et quarundam in Siculo mari Insularum errumpens ardor. Noctu enim flammae uidentur, interdiu fumus nubium instar exurgere. Quòd si terra quoque suos seruat ardores, quid mirum, si etiam ipsa postremis temporibus huius | [40a] flammae ui excoquenda sit? (Plato.) Quàm praeterea uiolenta ignis natura sit, Plato in Timęo declarat dicens: Quaecumque ex minutioribus componuntur, maiora detinent: quae uerò ex grandioribus, minutiora cohibere non possunt. Ignis autem prae aeteris generibus minutissimis constat particulis: ideoque aquam, aëra, terram, et quae ex his componuntur, omnia penetrat, transilit, usque adeo, ut nihil ipsum ualeat cohibere. Caeterùm mirabiliora adhuc uidemus aërei ignis opera in fulminibus, eorum ictu dolia exhauriri intactis operimentis: aurum, aes, argentum liquari in sacculis, ipsis non combustis: matrem ictam, foetu in aluo interempto, superuixisse, Plinius author est. Et cùm haec ita sint, minus mirum erit, si igne de coelo misso ardeat aër, siccetur mare, excoquatur terra, et cuncta corpora cedant uiribus coelestis ardoris. Quod quidem omnia arsura non solùm ex prophetarum oraculis discimus: uerùm etiam per uisionum, figurarumque significationes admonemur. In Genesi (XV.) est scriptum: Cum ergo occubuisset sol — per occubitum solis finem designat sęculorum — facta est, inquit, caligo tenebrosa, id est Antichristi persecutio, tenebras offerens hominibus, et non lucem. Sequitur: Et apparuit clibanus fumans, et lampas ignis transiliens[1] inter diuisiones illas. Persecutionem enim Antichristi rerum subsequetur[2] conflagratio. Pulchrèque additur: inter diuisiones illas, quia diuidet inter pios, et impios, his noxius, illis propicius, hos urens, illos emundans. Hoc idem Hieremiae (I.) uisio figurauit, Ollam succensam, inquit, ego uideo, et faciem eius à facie Aquilonis. Et dixit Dominus ad me: Ab Aquilone exardescent mala[3] super omnes habitatores terrae. Quid est olla succensa nisi mundus ardens? Antichristi autem aduentus erit ab Aquilone. Eo ueniente exardescent mala super omnes habitatores terrae. Super illos utique, qui terrenis delicijs, cupiditatibusque dediti caelestia contemnunt, et bona mox transitura pro aeternis amplectuntur.

---

[1] u vulg.: transiens. [2] u rkp.: subseqtur. [3] u vulg.: pandetur malum.

(Secunda pars.) Dictum est hactenus de his, quae aduentum Christi praecessura sunt, cuncta quidem plena timoris, plena calamitatis, plena ęrumnarum ac moeroris. Nunc superest, ut de Iudicis aduentu dicamus, tantò magis expauescendo, quantò breuibus malis maiora sunt aeterna mala, et finitis infinita, de ijs, qui damnandi erunt. Electos enim iudicis aspectus consolabitur, reprobos terrebit, et miro modo eadem eius facies alijs apparebit aspera, et irata, alijs uerò mitis uidebitur, et spem quandam impartiendae seruis suis gratiae prae se ferens. At tamen praemittet ante se Angelos Dominus cum tuba, id est uoce clara, quae simul mortuos ad uitam reuocet, et suscitatis omnibus aduentum nunciet magni Regis Iudicisque uiuorum, ac | [40b] mortuorum. Alij iudices de uiuis tantummodo iudicant, hic etiam de mortuis. Soli enim morientium merita nota sunt, cui nihil est occultum. Iudicabit igitur uiuos, et mortuos: non quòd aliqui incendio illi superstites futuri sint. Nemo enim ab eo uiuus euadet: sed quia neque uiuentium facinora, neque morientium ambigui exitus eum latere poterunt, cuius oculis nuda, et aperta sunt omnia, cui denique cuncta praesentia sunt, et nihil praeteritum, uel futurum. De tuba ista Angelica in Matthęo (XXIIII.) est scriptum: Mittet Angelos suos cum tuba et uoce magna, et congregabunt electos eius à quattuor uentis à summo[1] coelorum usque ad terminos eorum. Hanc tubam futuram prophetae quoque praedixerunt. Esaias (XXVII.): Et erit, inquit, in die illa clangetur in tuba magna, et uenient, qui perditi fuerant, hoc est: conuertentur ad Christum, qui priùs incredulj erant, uel qui mortui fuerant, de terrae puluere surgent. Et in Hieremia (XXV.) legimus: Dominus de excelso rugiet. Et in Iohele (II.): Canite tuba in Syon. Et in Sophonia (I.): Dies tubae, et clangoris. Ad hanc ergo tubam, ad hunc clangorem omnes mortui cum suis corporibus, quę in cineres redacta fuerant, de terra surgent, et ad uitam excitabuntur. Hoc illud est, quod propheta in psalmis clamitabat dicens: Ecce dabit uoci suę uocem uirtutis suae[2]. Tuba ergo Angeli, uox erit Dei, cuius uocis tanta uis erit, ut monumenta aperiat, ossa colligat, in puluerem redacta consolidet, solidata uiuificet, et uniuscuiusque animam corpori, quod priùs habuerat, restituat. Sunt tamen quidam, qui futuram resurrectionem negent, quòd dicant, impossibile esse, crematorum cinerem alijs cineribus mixtum, atque confusum, illud idem corpus efficere, in quo substitit priùs. Impossibilius etiam, ut

[1] u vulg.: a summis. [2] Ps. LXVII, 34.

caro uel à piscibus, uel à feris laniata, et deglutita, et iam in alienam carnem conuersa, eadem ipsa ad constituendam massam pristinae carnis redeat, et hominis corpus, cum quo natus fuerat, et in quo uixerat, reficiat, atque instauret. (Contra negantes resurrectionem.) Qui sic arguunt, illi quidem non considerant summi Dei potentiam, quod uirtutis infinitae sit. Qui ergo cuncta creauit solo uerbo: dixit enim, et facta sunt, mandauit, et creata sunt; qui, inquam, cuncta creauit ex nihilo, non poterit eandem substantiam materiae creatae, cum dissipata fuerit, in eandem formam redigere? Qui cęlum, terramque fecit, et omnia, quae in eis sunt, non poterit, colligere particulas corporis humani, siue in puluerem, siue in carnem brutorum conuersae fuerint, et easdem in corpus pristinum conglutinare? Quis unquam | [41a] crederet per mare medium sicco itinere homines transituros? Fluminis cursum, donec homines per siccum alueum se transferant, staturum? Hoc tamen Diuinitùs contigisse populo Israhelitico credimus. Quis crederet ad tubae sonitum muros Ciuitatis casuros, ad preces hominis in coelo solem cursum suum, quo irrequietus labitur, inhibiturum? hoc tamen Iosuę Hebraeorum duci contigisse scriptura Diuina testatur. Quis, inquam, crederet, ut mortui reuiuiscant? ut caecus natus uisum recipiat? ut leprosi statim mundentur? ut homo super aquas suspenso ambulet gradu? ut alia multa, quae à Saluatore facta Euangelistae nobis prodiderunt, fieri posse, diceret? Quid ergo, qui talia praecessisse credunt, quae secutura sunt, non credunt? Quid hoc est, nisi quia idem ipsi, dum futura miracula considerant, praeteritorum obliuiscuntur. Quorum profecto si memores essent, et quae praedicta sunt, posse fieri non dubitarent. Mirabilia et supra omnem naturae uim sunt Dei opera. Porrò incredulos ad credendum reuocat Apostolus (Prima ad Corint. XV.[1]) seminum similitudine: Quod seminas, inquit, non uiuificatur, nisi priùs moriatur. Et quid seminas?[2] non corpus, quod futurum est, seminas: sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius cęterorum. Deus autem dat illi corpus, sicut uult, et unicuique seminum proprium corpus. Non ergo dat tritico sato corpus ordei, neque ordeo sato corpus tritici. Misce semina triticj, et ordei, et ciceris, et fabae, et simul mixta, atque confusa manda terrae, nonne unumquodque granum cum suo corpore de terra surget? Ita et mortuorum hominum cineres cum alijs cineribus mixtj, et carnes in aliorum animalium carnes conuersae

[1] u rkp.: V. [2] u vulg.: Et quod seminas, . . .

ad suam quaeque animam concurrent. Neque Petri cinis Ioannis animam uestiet; nec rursum Petri animam Ioannis cinis. Vidit hoc futurum uir Dei Iob, et carne iam à uermibus pęne consumpta, se ipsum spe resurrectionis consolatur (XIX.) dicens: Scio, quòd Redemptor meus uiuit, et in nouissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea uidebo Deum meum, quem uisurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius. Reposita est haec spes mea in sinu meo. Hoc quoque contra eorum errorem facit, qui dixerunt, corpora quidem surrectura, sed ex materia omnibus communi. Falsum autem id esse uerba haec probant: Circumdabor, inquit, pelle mea, et carne mea, et non aliena pelle, uel carne. Et oculi mei, non alieni, et ego ipse, [41b] non alius uidebo Deum meum. Aequum praeterea, et rationi consentaneum uidetur, ut in quo corpore peccauimus, in eo et puniamur; in quo autem piè sanctèque aliquid egimus, in eo et remuneremur. Caeterum de resurrectione futura praedixerunt nobis prophetae, admonuit Christus, affirmarunt Christi Apostoli. Ezechiel propheta (XXXVII.) in spiritu Domini educitur in campum ossibus plenum, et dum Domino iubente uaticinatur eis adsistens, iunguntur ossa ad ossa, nerui, caro, cutis succrescunt, et flante spiritu à quattuor uentis, reuiuiscunt. Subiungitque propheta dicens: Haec dicit Dominus [Deus]: Ecce ego aperiam tumulos uestros, et educam uos de sepulchris uestris, popule[1] meus. Quid aliud uerba ista sonant, nisi futuram mortuorum resurrectionem? In Daniele (XII.) quoque est scriptum: Multi de ijs, qui dormiunt in terrae puluere, euigilabunt, alij in uitam aeternam, alij in opprobrium, ut uideant semper. Videamus, quid praeterea Euangelica ueritas ad aures omnium clamitet, ut cognoscentes se in corpore, et in anima aeternos fore, breuissimum huius uitae tempus bene, laudabiliterque disponant, si ad uitam, quae finem non habet, peruenire cupiunt. Saducęi, quia negabant resurrectionem, confundere uolebant Christum, et ab eo quęsierunt de muliere, quae septem maritos habuit alium post alium, cuius, inquiunt, ex his erit uxor in resurrectione? Sed quoniam, ubi non erit mors ultra, non est necesse, ut generatio succedat: id enim in supplementum fit decedentium: ideo audiunt: Erratis nescientes scripturas neque uirtutem Dei. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in coelo[2]. Igitur sicut inter Angelos non intercedunt connubia, ita nec inter illos,

---

[1] u vulg.: populus. [2] Matth. XXI, 29 d.

qui resurgent incorrupti, atque immortales. Membraque diuersi sexus erunt ad corporis decorem, non ad concupiscentiam. Adam, et Eua in Paradiso nudi erant, nec erubescebant, quia libidinis motum nondum senserant: tunc autem uerecundari coepere de sua nuditate, cùm peccassent. Erunt itaque sancti omnes sicut Angeli in coelo, non tamen in aliena, sed in sua substantia, non sexu mutato, sed carnalis copulae cupiditate sublata. Quòd si multi in carne adhuc mortali uiuentes à carnalibus concupiscentijs sese abstinent, quantò magis illi, quibus Angelorum promittitur similitudo, quique de terrenis iam facti fuerint coelestes? Idem Dominus in Ioannis | [42a] Euangelio (V.) futuram resurrectionem asseuerans ait: Amen, amen dico uobis, quia uenit hora, et nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei, et qui audierint, uiuent. Iudicium iudicio comparasse mihi uidetur: perinde ac si dicat: sicut nunc filia Archisinagogi, et filius uiduae, et Lazarus cùm mortui essent, audierunt uocem filij hominis, et à mortuis resurrexerunt, ita erit hora illa, quam non uenisse, sed uenire dixit. Vocem filij hominis mortui omnes audient, et audita reuiuiscent: sed non sicut isti, qui nunc suscitantur iterum morituri: mors enim ultra non erit. Talis resurrectionis ibi quoque facit mentionem dominus, ubi ait (Ioann. VI.): Haec est uoluntas patris mei, qui misit me, ut omnis, qui uidet filium, et credit in eum, habeat uitam aeternam, et ego resuscitem[1] eum in nouissimo die. Priùs uidere est, deinde credere: legendo, uel audiendo Euangelium, uidemus Iesum Dei filium: approbando autem ea, quae de illo scripta sunt, credimus in eum. Quicunque sic agit, ille habet uitam aeternam, priùs in anima, cùm moritur: deinde etiam in corpore, cum à morte suscitatur. Hanc nouissimam suscitationem ipsi quoque eius discipuli nobis praedicant: ita ut à Magistro didicerunt. Paulus ad Corinthios (P[a]. XV.): Christus resurrexit à mortuis, inquit, primitiae dormientium: quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes uiuificabuntur. Reuiuiscent utique et qui in mari perierunt, et qui in terra. Sic enim habet Apocalypsis Ioannis (XX.): Dedit mare mortuos, qui in eo erant, et mors, et infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant, et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Mors, hoc est, quacunque morte oppressi: et infernus, id est, et ad infernos damnatj, omnes ad resumendum sua corpora redibunt, ut cum quibus

[1] u vulg.: resuscitabo.

peccauerunt, cum illis et crucientur; et iusti, cum quibus bonum operati sunt, cum his et coelesti bono perfruantur. (Resurrectio necessaria.) Quinimo ad perfectionem humanae naturae necessaria est corporum resurrectio. Homo enim ex anima, et corpore constat: alioquin nec anima sine corpore, nec corpus absque anima esset homo perfectus: ut autem perfectus sit, hoc, quod per mortem fuit separatum, per resurrectionem iterum uniatur necesse est, et quidem ulteriùs non dissoluendum. Nam mors non erit ultra, diceturque ei: Vbi est, Mors, stimulus tuus? ubi est morsus tuus, inferne? Ad haec, si quibusdam antiquae philosophiae uiris placuit, quodam tempore defunctorum animas ad sua corpora redituras, quisquis nobis non satis credit, saltem gentilibus ueri scrutatoribus adhibeat fidem. (Seneca.) Seneca in quadam ad Lucilium[1] Epistola: Nihil ex his, quę sunt, interire | [42b] ait, sed ad sua redire principia: ideo mors, inquit, quam pertimescimus ac recusamus, intermittit uitam, non eripit; ueniet iterum dies, qui nos reponat in lucem. (Plato.) Hoc idem ante illum sensit Plato, qui in suo de Regno libro: Post praesentem mundi cursum, inquit, hominum animas imperante Deo, atque suscitante, corpora sua, quę in hoc cursu amiserunt, ideo recepturas, ut quemadmodum sub fato quondam corpora humana in terra deciderunt, ita sub prouidentiae Diuinae imperio ex terra resurgant, atque reuiuiscant. (Theopompus.) Quòd autem cum reuixerint, et incorruptibiles futuri sint, Laertius, qui uitas scripsit philosophorum, Theopompum, ait, octauo philippicorum libro dixisse, reuicturos homines, immortalesque futuros. Isti quidem non erant Christiani, et contra calumniatores pro nobis stabant. Sed neque opus est, ut omnia cauillantium argumenta refellamus, quando quidem ab Ecclesiae doctoribus iampridem uerissimis, efficacissimisque rationibus confutata sunt, explosa et exsibilata. (Aduentus Christi.) Igitur post tam mirabilem omnium hominum resurrectionem mirabilior multò erit filij hominis in maiestate apparitio. Videbunt eum cum Diuinitatis gloria de coelo uenientem, Angelorum agminibus comitatum, ineffabili luce circumfusum. Gloriosus olim apparuit in monte tribus dumtaxat discipulis: gloriosior deinde apparebit omnibus gentibus à morte suscitatis. Hoc futurum ipse pręmonuit, cùm diceret (Matth. XXVI.): Amodo[2] uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis Dei, et uenientem in nubibus coeli. Nemo, fratres, dubitet id implendum, quod à ueritate

[1] u rkp.: Lucillum. [2] u rkp.: Ammodo.

est praenunciatum. Mentiri ueritas non potest: alioquin non esset ueritas, sed mendacium. Coelum, inquit, et terra transibunt, uerba autem mea non praeteribunt. Omnia itaque certissimè fient, quę uel ab ipso, uel ab Apostolis, uel à prophetis praedicta sunt. Omnibus ergo Christus dominus uisibilis apparebit, dicente Ioanne in Apocalypsi (I.): Ecce uenit in[1] nubibus, et uidebit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. Videbunt enim eum et Iudęi increduli, cognoscentesque Dei filium fuisse, quem ipsi crucifixerunt, dolore afficientur. Ideo subditur: Et plangent se super eum omnes tribus terrae. Plangent, quia multis in eum credentibus ipsi non crediderunt. Nemo tunc dubitabit illum ipsum esse, qui fuit crucifixus. Nemo dubitabit Deum, et hominem esse. Spectabitur enim in eo simul forma hominis, et maiestas Dei. Corpus hominem testabitur, potestas Deum. Deus, inquit (Psal. XLVIIII.), manifestè ueniet, Deus noster et non silebit. Hunc enim silere uidetur, dum improbos tolerat, et iustos indigna pati sustinet. Tunc autem non silebit, et impios damnans, et pios remunerans. Hic est, quem | [43a] Apostolus (P^a^. ad Tim. VI.) in tempore ostendendum dixit: Quem, inquit, suis temporibus ostendet beatus, et solus potens Rex regum, et Dominus dominantium. Porrò de maiestate aduenientis, et potestate in Matthęo (XXVIII.) ipse de se loquitur, et ait: Data est mihi omnis potestas in coelo, et in terra; in coelo regnandi, in terra iudicandi. Data est potestas hominis filio, quam semper habuit Dei filius, in utraque natura unus Christus. Vnum quoque se cum patre esse ostendit dicens (Ioan. V.): Sicut pater suscitat mortuos et uiuificat, sic et filius, quos uult, uiuificat. Neque enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. Tam enim persona filij, quam persona patris honoranda est: quoniam in substantia unum sunt. Et potestatem, inquit, dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Quicquid enim Christus in sua habet humanitate, à sua accipit diuinitate, quam cum patre habet communem. Et in Luca (XXI.) scriptum est: Virtutes coelorum mouebuntur et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cum potestate magna, et maiestate. Idem in Matthęo (XXVI.): Amodo uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis Dei, et uenientem in nubibus coeli. Et in Ioanne (I.) idem locutus est: Amen, Amen dico uobis, uidebitis coelum apertum, et Angelos Dei ascendentes, et descendentes

[1] u vulg.: cum.

supra filium hominis. Ad tam grande spectaculum si uirtutes coelorum mouebuntur, si coelestes spiritus capiet admiratio, et stupor occupabit, quid faciet terrenum animal homo? quomodo rem uidens nulli omnino nec praeteritarum nec futurarum comparandam poterit sustinere? Videbit etenim aperiri coelos, Christum in nubibus coeli uenientem cum diuinitatis suae claritate, et uirtute, Angelos inuisibiles natura, uisibiles pro tempore factos, nunc sursum, nunc deorsum in imperium Regis discurrere, ipsum in medio sicut fulgur, imò magis quam fulgur coruscare. Sicut, inquit, fulgur exit ab oriente, et apparet usque in occidentem, ita erit et aduentus filij hominis. Hoc est, quemadmodum quoties fulgurat in oriente, non latet eos, qui habitant in occidente: ita aduentus filij hominis omnibus conspicuus erit, suo fulgore, et sanctorum Angelorum claritate oculos hominum perstringens, omnibusque sese exhibens manifestum. Et id quidem, ut omnes diiudicet, et omnibus digna factis retribuat. Hoc illud est, quod in psalmis (LXXI.) Dauid Deum orabat, dicens: Deus, iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis. Christus enim et rex est, et patris regis filius. Ipsi data est iudicandj potestas (Psal. XCV.): Iudicabit orbem terrae in aequitate, et populos in | [43b] ueritate sua. Non erit tunc testibus opus: Ego sum iudex et testis, dicit Dominus[1]. Hic est, de quo Esaias ait (III.): Dominus ad iudicandum[2] ueniet cum senibus populi sui, et principibus eius. Senes isti prophetae sunt, Principes sunt Apostoli. Hos secum simul iudicaturos praedixit, quando eos in duodecim solijs secum sessuros affirmauit, ut iudicent duodecim tribus Israel. Et Paulus ad Cor. (P^{a}. VI.) scribens: An nescitis, inquit, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? et iterum: nescitis, quoniam Angelos iudicabimus? quantò magis sęcularia! (Quaestio.) Sed quęri potest: quomodo Angelos iudicabunt, cùm iam iudicati sunt, alij ad perennem gloriam, alij ad ignem aeternum? Non ergo Sancti Angelos iudicabunt: sed eorum opera in hominibus, bonorum in bonis, malorum in malis. Boni enim homines, quia bonorum Angelorum inspirationi consenserunt, praemiabuntur. Mali, quia dęmonum tentationi non restiterunt, damnabuntur. Et si Angelos, inquit, iudicabimus, quantò magis sęcularia! Hoc est ea, quae sola arbitrij libertate fiunt siue bona siue mala: quamuis bona perfici nequeant, nisi Diuina gratia suffragante. Porrò de sanctorum iudicio etiam in sapientiae libro (III.) habetur: Iudicabunt nationes, et do-

[1] Jer. XXIX, 23. [2] u vulg.: judicium.

minabuntur populis, et regnabit Dominus illorum in perpetuum. Et in Esaia (LI.): Brachia mea populos iudicabunt. Omnes, qui piè iustèque uiuunt, brachia Christi sunt. Quanta igitur Sanctorum dignitas, ut Christi iudicis asseclae sint, et simul iudicent. Quantò enim humiliùs se gesserunt propter Deum, tantò altiùs honorabuntur. Rapientur quippe in aëra obuiam Domino (ut Apostolus ait[1]) et cum eo erunt semper. Alij uerò peccatorum pondere grauati in terra remanebunt, donec pro meritis inferiùs deprimantur. (Qui sunt iudicandi.) Iudicium erit super uiuos, et mortuos, super mediocriter bonos et mediocriter malos. Electi enim non ueniunt in iudicium, et impij iam iudicati sunt. Omnes itaque resurgent, sed non omnes iudicabuntur. Sic enim in Ioanne (III.) est scriptum: Qui credit in eum, non iudicatur; qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine unigeniti filij Dei. In eodem (V.) ipse Saluator ait: Amen, Amen dico uobis, quia qui uerbum meum audit, et credit ei, qui misit me, habet uitam aeternam, et in iudicium non uenit, sed transibit[2] à morte ad uitam. Dissentire uidetur ab hac sententia Paulus Apostolus[3] dicens: Omnes nos exhiberi[4] oportet ante tribunal Christi. Non tamen diuersum erit, si ritè dictum istud pensabimus. Omnes enim ante tribunal Christi sistentur, sed non ideo, ut omnes iudicentur, illi uidelicet, quorum iam factum est praeiudicium, non solum à Deo, sed etiam ab Ecclesia Dei, quae multorum reliquias in terra | [44a] ueneratur: et eos, qui non crediderunt, in sacrario sepeliri prohibet, ut iam iudicatos demonstret. Absurdum quoque uidetur, ut quos Christus secum iudicaturos dixit, nos iudicandos dicamus. Quod autem Christus Iudex est uiuorum, et mortuorum, testatur Petrus in sua Epistola (P[1]. IIII.) de his, qui iudicandi sunt, dicens: Reddent ei rationem, qui paratus est iudicare uiuos, et mortuos. Et Paulus ad Timotheum (2[a]. IIII.): Testificor coram Deo, et Iesu Christo, qui iudicaturus est uiuos, et mortuos. Viuos, et mortuos quidam interpretantur corpus et animam: iuxta illud: Qui potest corpus et animam mittere in gehennam, hunc timete[5]. Mihi uerò conuenientiùs aptiùsque uidetur, ut intelligamus uiuos iustos: Iustus enim ex fide uiuit; et mortuos illos, quorum opera mortua sunt, secundum illud: Sine mortuos sepelire mortuos suos[6]. Vel si simpliciùs dictum accipere uolumus, mortuos dicamus illos, qui olim mortui sunt, et uiuos eos, quos in die nouissimo ignis

[1] I Thess. IV, 16. [2] u vulg.: transiit. [3] II Cor. V, 10. [4] u vulg.: manifestari. [5] Luc. XII, 5. [6] Luc. IX, 60.

absumpturus est, quasi qui postremi in uiuis erunt. Vtcunque sit, iudicium tamen erit, quo discernantur boni à malis, credentes ab incredulis. Ecce, inquit (Ezechiel, XXXIIII.), ego iudico inter pecus et pecus, arietum et hyrcorum, uel iuxta Euangelium: inter agnos, et hędos. Nam in Matthaeo (XXV.) legimus: Cùm autem uenerit filius hominis in maiestate sua, et omnes Angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab inuicem, sicut segregat pastor oues ab hędis, et statuet oues quidem à dextris, hędos autem à sinistris. Veniet ergo in forma hominis, cum qua à mortuis resurrexit, et in coelum ascendit; ueniet autem in maiestate Diuinitatis, cui coniunctus est, ut omnes eum hominem, ac Deum esse agnoscant. Congregabuntur ad eum omnes gentes: ubicunque, inquit, fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae[1]. In Iohele autem propheta (III.) loquentem audimus: Congregabo omnes gentes, et deducam eas in uallem Iosaphat, et disceptabo cum eis ibi. Et iterum ait: Consurgant, et ascendant gentes in uallem Iosaphat: quia ibi sedebo, ut iudicem omnes gentes in circuitu. Iosaphat interpretatur Domini iudicium. Eò igitur loci, qui iudicandj erunt, turmatim confluent, ubi iudicis thronus positus erit. Et si is locus uallis Iosaphat erit, quae in Iudaea est, quomodo locus tam angustus tantam capiet multitudinem? Sed quemadmodum ingens exercitus ad ducem suum congregari dicitur, ita ad uallem illam omnes congregabuntur, sed alij in ualle, alij circa uallem: et licet extremi inde procul consistent, quia tamen primis contigui erunt, omnes in ualle congregandos dixit. Angelorum autem ministerio congregabuntur. | [44b] Et mittet, inquit (Matth. XXIIII.), Angelos suos cum tuba, et uoce magna, et congregabunt electos eius à quatuor uentis, à summis coelorum usque ad terminos eorum. Vide, et obserua, quia electi congregantur, non ad iudicium, sed ad consortium Domini sui: ut unà cum ipso iudicent eos, à quibus olim passi sunt persecutiones, probra, supplicia, caedes, utque cum ipso permaneant ipsi, qui pro eius amore contemptis uoluptatibus dura, atque aspera ultro subiere, diuitijs praeferendo paupertatem, nuptijs castitatem, ambitioni humilitatem. Hi sunt, de quibus Thessalonicenses admonet Apostolus (P^{a}. IIII.) dicens: Ipse Dominus in iussu, et in uoce Archangeli, et in tuba Dei descendet de coelo, et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui uiuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis

---

[1] Matth. XXIV, 28.

in nubibus obuiam Christo in aëra, et sic semper cum domino erimus. Primos in Christo mortuos intelligimus eos, qui in Christo pro redemptione generis humani nascituro credentes obiere. Deinde nos, inquit, qui uiuimus, qui relinquimur. Hoc est, qui iam per Christum redempti uiuimus, et à uetustatis obligatione soluti Euangelicae relinquimur ueritatj. Simul rapiemur cum illis, qui sub lege erant, et primi in Christo mortui sunt. Non est autem dicendum, quod alij priùs, alij posteriùs resurgant. Omnes simul resurgent tam iusti quam impij. Sed soli iusti cum glorificatis corporibus rapientur in nubibus obuiam Christo, ut descendentem ad terram dominum fideles serui reuerenter comitentur, asseclae, et assessores in throno sedentis. Restabunt adhuc alij minùs perfecti, fideles tamen, quos in dextera parte Angeli statuent saluandos. Reliquos autem, hoc est, uel incredulos Iudaeos, uel malè credentes hęreticos, uel in peccatis perditos Christianos, seorsum in parte sinistra stare compellent. Id futurum clarè, apertèque exposuit dominus, ut omnibus liquidò pateat, qualis bonorum, malorumque finis sit, et alij de commisso scelere poenitentiam agant, alij in proposito uitae sanctioris ardentiùs perseuerent, et utique saluentur. Ait enim (Matth. XXV.): Cùm uenerit filius hominis in maiestate sua, et omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hędis: et statuet oues quidem à dextris, hędos autem à sinistris. Qui formam serui accepit, domini pręse feret dignitatem; prius humilis, postea gloriosus: qualem in uisione prospexit Daniel (VII.) propheta dicens: Aspiciebam, donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedit, uestimentum eius candidum quasi nix, et capilli capitis eius quasi lana munda, thronus eius flammae ignis, rotae eius | [45a] ignis accensus, fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius: millia millium ministrabant ei, et decies [millies] centena millia assistebant ei. Iudicium sedit, et libri aperti sunt. His circumscriptionibus iusti iudicis officium exprimi reor. Antiquitas dierum ad maturitatem consilij pertinet, candor uestium ad iudicij sinceritatem, capilli, qui à capite exeunt, ab ore prolata sententia est. quae ideo lanae mundae comparatur, ut nimia asperitate careat, et tamen iustitiae munditiam seruet. Misericors enim et iustus est Dominus, denique Iudex ille, qui misericors est, et iustus, capilli eius lana munda sunt. De igne autem, quo elementa excoquenda sunt, superiùs disputatum est. De illo uerò, qui iniquis, atque impijs paratus est, mox dicemus. Hoc tamen loco ter

*

ignem nominari audio, et iuxta mysticum sensum (ut mihi quidem uidetur) thronus flammeus Angelici spiritus sunt: Cherubin, et Seraphin, throni, et dominationes, in quibus sedeat Dominus. De his enim dicitur: Qui facis Angelos tuos ignem urentem[1]. Rotae uerò charitatis igne ardentes discipuli eius sunt, super quos igneae linguae in aduentu Sancti spiritus apparuerunt. Ob hoc autem rotae nominantur, quia per orbem huc atque illuc uoluti Christum euangelizabant. Hi sunt ergo rotae illae, in quibus iuxta Ezechielem[2] erat spiritus uitae, de quibus Psalmista[3] quoque ad Deum conuersus, uox tua, inquit, in rotis. Fluuius autem igneus siue ille est, quo cuncta consumenda sunt, siue in quo praui in aeternum torrendi sunt; uterque ignis à facie Dei egreditur, ut in his iustitia eius declaretur. Qua uerò ratione, uel quamobrem boni uitam capient aeternam, et mali ignem aeternum, prosequamur, quod recitare coepimus, euangelium, et plenè, perspicuèque sciemus: nihil in illo obscuritate uerborum inuolutum latet; cuiuis lectori aperta sunt, quae dicuntur. Cùm uenerit, inquit (Matth. XXV.), filius hominis in maiestate sua, et omnes Angeli cum eo, quis iste nisi Angelorum Dominus est, cui Angeli seruiunt? Millia, inquit, millium ministrabant ei, et decies [millies] centena millia assistebant ei. Quis ad tale spectaculum non exalbesceret metu? quis non totis artubus contremisceret? quis mentis stupore attonitus non obmutuisset? Congregabuntur ad eum omnes gentes. At uerò, cùm uiderint Sanctos eius rapi in coelum, se autem in terra relinqui, qui, putas, erit horror in animis relictorum? Ad haec, cùm se ad inuicem segregari conspicient, alios in parte dextera, alios in lęua collocari? Licet illos, qui in dextera erunt, spes futurae sustentabit salutis: eos uerò, qui in lęuam reducentur, nonne desperatio occupabit, antequam iudicentur? | [45b] Planè enim intelligent se damnandos esse. Non poterunt, puto, sustinere Iudicis irati faciem, et proni in terram lugubres cum gemitu uoces dabunt. Non erit, qui eos consoletur: consolandi enim deficiet modus ad miseriam nunquam finiendam destinatis. In temporaneis quippe supplicijs, quia saltem per mortem finienda speratur calamitas, consolationem affert ipsa expectatio. Vbi autem nullus est malorum exitus, ibi nulla esse potest consolationis materia. Toto tempore lugendum est, ubi nullus poenarum finis expectatur. Facta igitur hominum iudicandorum discretione, tunc dicet, inquit (Matth. XXV.), Rex his, qui à dextris eius erunt: Venite, benedicti patris

[1] Ps. CIII, 4. [2] I, 20. [3] LXXVI, 19.

mei, possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi. Ô felices illi, quos Rex ad se uocabit. Ô infelices, et miseri, quos repellet, iubebitque recedere. Venite, benedicti patris mei. Benedicti Dei patris sunt, quibus promissa aeternae beatitudinis haereditas debetur. Igitur tanquam Dei hęredes, et Christi cohęredes possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi. Ab initio enim nouit dominus eos, qui sui sunt. Alijs autem ait, Non noui uos, ea uidelicet notione, qua electi noscuntur, non qua ipse nouit omnia, antequam fiant. Possidete, inquit, coeleste regnum, cuius possessio perennis est, et aeterna. (Regnum terrenum.) Terrena enim regna subinde mutantur, et deficiunt. Nihil cęrtum, nihil stabile in hoc sęculo, nihil perpetuò proprium. Quid ergo iuuat regnum terrenum multorum hominum sanguine comparare, alienas subiugare nationes, bella cum finitimis gerere, et cum propriae uitae periculo multis imperare? Tu, qui ex alienis tua facis, nonne mors ex tuis faciet aliena? Quin etiam dum uiuis, dum sanus es, quae alteri abstulisti, potest profectò alter eripere tibi. Contempta igitur fragilis regni possessione, perpetui, et aeterni regni bonum quęramus, si uerè regnare cupimus. Qua ratione, quibusue meritis hoc adipisci possumus, ostendit dominus dicens[1]: Esuriui enim et dedistis mihi manducare; sitiui, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me; nudus, et operuistis me; infirmus, et uisitastis me; in carcere eram, et uenistis ad me. Miserationis in pauperes sunt opera ista. Regnum amiserat Nabuchodonosor, et dictum est ei[2], eleemosynis redime peccata tua, et delicta tua miserationibus pauperum. Peccasti, Christiane, poeniteat te peccasse, tuisque opibus succurre aliorum inopiae, et quicquid pauperi impartieris, Christus tibi impensum reputabit, atque ab eo accipies | [46a] pro modicis magna, pro temporalibus sempiterna. His tamen talia promitti scias, qui uitam corrigunt, et sicut priùs uitijs, ita deinde uirtutibus operam impendunt. Nihil enim prodest, eleemosynas facere, et in mortiferis uoluptatibus perseuerare. Dona iniquorum non probat altissimus. Ego Dominus, inquit, diligens iudicium, et odio habens rapinam in holocaust[o][3]. Porro hi, qui ad regni aeterni bona possidenda uocati fuerint, admirantes praemiorum magnitudinem, longè eorum merita excedentem, et quasi nescij, quando tale aliquid Christo praestiterint, interrogabunt, et dicent: Domine, quando te uidimus esurientem, et pauimus te; sitientem, et dedimus tibi potum? quando autem te uidimus

---

[1] Matth. XXV, 35. [2] Dan. IV, 24. [3] Is. LXI, 8.

hospitem, et collegimus te? aut nudum, et cooperuimus te? aut quando te uidimus infirmum, aut in carcere, et uenimus ad te[1]? Hi profectò dicere mihi uidentur: Si in istis angustijs, Domine, te uidissemus, non solùm uitae necessaria tibi ministra[ss]emus[2], sed nosmetipsos nostraque omnia tradidissemus: usque adeo tua nos praesentia[3] delectaret; denique tuam inopiam suscipere, et nostras opes tibi tradere, parati essemus. Et ille respondens dicet: Amen dico uobis, quandiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Sibi factum computat Dominus, quicquid fideli indigenti praestatur. (S. Martinus.) Dimidio suae clamidis Martinus pauperem seminudum operuerat, et Christum audit loquentem: Martinus adhuc catechumenus hac me ueste contexit. Nemo igitur dubitet, quicquid alienae impartierit egestati, id se Christo domino, cui omnia debet, se impartiisse. Plus, quam dici queat, expauescenda sunt, quae sequuntur, nec sine multa animi anxietate explicanda. Tunc dicet, inqüit (Matth. XXV.), et his, qui à sinistris erunt: Discedite à me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, et angelis eius. Audita hac irreuocabili seueri Iudicis sententia, quid acturos putamus damnatos? quid aliud, quaeso, nisi ululatu, gemitu clamoribusque omnia complendo, nunc ad terram se prosternent, nunc exurgent, pectus pugno uerberabunt, lachrymas fundent, inconsolabiliterque dolebunt; diem, qua nati sunt, malidicent: at tamen peccatorum suorum conscientia compulsi iustè id se pati palam fatebuntur. Ite, maledicti, recedite, iniqui, abite, aduersarij Dei patris, et filij eius. Ite non in terras longinquas, non in fines orbis terrae, sed in ignem aeternum, in ignem inextinguibilem, in semper ardentes flammas, in ignem, qui paratus est diabolo, et angelis eius: ut quorum suggestioni paruistis in omni opere malo, eos etiam poenę uestrae consortes, participesque habeatis. Ignis ergo iste paratus erat apostaticis tantum spiritibus, qui pęnitentiae facultatem non habent: non autem nobis, quibus dictum fuit, poenitentiam agite, et appropinquabit regnum coelorum[4]. Nunc quia, dum tempus suppetebat, poenitentiam contempsistis, obstinati cum obstinatis in igne ar- | [46b] debitis, in igne illo, cuius ardor non consumit, sed cruciat; in igne illo, inquam, in quo tam uos corporei, quam daemones incorporei poenas luetis perpetuas, atque perennes. (Quomodo daemones supplicia sentiunt.) Ne quis autem miretur, quomodo spiritus incorporei ab igne corporeo supplicia sentient, iubebit ille, ut sentiant, cui soli cuncta obediunt, cui soli impossibile est nihil. Claudentur igitur ini-

[1] Matth. XXV, 37. [2] u rkp.: ministraremus. [3] u rkp.: pntia.
[4] Matth. IV, 17.

qui cum diabolo, et angelis eius in illo teterrimo carcere, à quo nullus speratur exitus, illisque afficientur poenis, quaram nullus omnino expectabitur finis, nulla requies, nulla saltem leuatio. Idem enim perseuerabit tormentum, quod initio fuerit inflictum. Iustè autem aeterna poena plectitur, qui aeternum regem nunquam cessauit offendere. Iustè Deus illorum non miseretur, qui proximorum suorum miseria non mouentur. Id damnati isti ne ignorent, dicet eis dominus (Matth. XXV.): Esuriui enim et non dedistis mihi manducare; sitiui, et non dedistis mihi potum; hospes eram, et non collegistis me; nudus, et non operuistis me; infirmus, et in carcere, et non uisitastis me. Quid hoc est, quod iniquis sola in egenos impietas exprobratur? Et ubi sunt furta, rapinę, adulteria, paricidia, cędes, incendia, aliaque scelera? cur ista tacentur, et sola non iuuandi eos, qui iuuandi erant, culpa obijcitur? Quia sicut charitas omnium fundamentum est uirtutum, ita cordis duritia omnium mater est uitiorum. Quisquis ergo pietate erga pauperem non mouetur, bene agendi gratiam non meretur. Gratiae autem Diuinae auxilio destitutus in omne nefas prolabatur, necesse est. Admirabuntur etiam impij, quando Christum uiderint talibus auxilijs egentem, et non ei subuenerint. Tunc ergo et ipsi respondebunt: Domine, quando te uidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, et non ministrauimus tibi? Perquam breui interrogatiuncula sese expediunt, quia aspectum irati iudicis ferre diutiùs nequeunt. Vel quos in uita cum Deo loqui minimum delectauit, ne tunc quidem, cùm iudicabuntur, delectare poterit. Pigebat eos diuinas legere scripturas, molestum erat in Ecclesia missalibus interesse sacris, praedicationes audire, coelestia contemplari. Ideo tunc quoque tędebit eos cum Christo loquendo multùm immorari. Tunc respondebit illis dicens: Quandiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis. Minimi, et minores intelligendi sunt pauperes humilitate parui, meritis magni. Plus enim debemus illis, qui sanctiùs uiuunt, quam qui minus piè uitam instituunt, si ope nostra indiguerint. Vt autem promptiùs inopi subueniamus, consideremus in illo personam Christi, et si ab ipso | [47a] aeterna bona nobis dari cupimus, cur bona temporalia eidem largiri, negligimus? cum usura[m] exacturi quicquid impenderimus. Et ibunt, inquit, hi in supplicium aeternum: Iusti autem in uitam aeternam.

(Pars tertia.) Post hanc aeterni Iudicii in utraque parte sententiam, quae secutura sunt, nunc postremo loco nobis restant disserenda: ut, quod initio promisimus, iam tandem Domino adiuuante

persoluamus. Quemadmodum uitae aeternae bona, ita et aeterni ignis mala neque uerbis explicari queunt, neque cogitatione complecti. Quicquid igitur de his legimus, id certè maius esse, quam litteris exprimitur, nobis persuadeamus. Operae tamen precium erit, breuiter nunc perstringere, quid de Inferno, qui[d] de damnatorum poenis scriptum comperimus: ut deinde de beatorum gloria, statuque sanctorum pauca de multis delibando, pertractemus. Cognito enim malorum, bonorumque hominum fine, diligentiùs uitia cauebimus, et uirtutibus, quibus uera beatitudo comparatur, alacriùs incumbemus. (Infernus.) Chrysostomus putat infernum esse alicubi extra mundum, ideoque hunc tenebras exteriores dici. Communis tamen reliquorum est opinio, locum reorum in centro terrę esse. Cum enim terra ipsa in centro mundi sit, credibile est centrum terrae ab extremis mundi partibus remotissimum esse. Quemadmodum igitur damnatorum ab electis maxima distantia est, ita et locorum distantiam summam esse oportet: dicente Abraham ad diuitem in inferno sepultum: Magnum Chaos interpositum est inter uos et nos. Damnatorum ergo locum in centro terrae esse dicimus, tanquam ab eo remotissimum, in quo beatorum mansiones esse memorantur, qui supra coelum est. Et cùm terra omnium elementorum infima sit, magis infimum centro terrae esse potest nihil. In Ezechiele[1] (XXVI.) ad animam damnatam dicit dominus: Cùm collocauero te in terra nouissima. Et iterum (XXXI.): Descenderunt, inquit, incircuncisi ad terram ultimam. Hoc illud est, quod in psalmo (LXII.) dicitur: Introibunt [in] inferiora terrae, tradentur in manus gladij, partes uulpium erunt. Et Apostolus ad Ephesios (IIII.) scribens, ac de Christi ascensu faciens mentionem, ait: Quod autem ascendit, quid est, nisi quia [et] descendit in inferiora terrae[2]? Per haec dicta liquidò patet, ideo etiam infernum dici, quia omnium mundi locorum maximè infimus sit. Ita ut aliquando appelletur abyssus, iuxta illud psalmi[3]: turbatę sunt abyssi. Et dęmones in Euangelio (Luc. VIII.) ab homine exituri, ne in abyssum mitterentur, petiere. Atque ut nomina eius prosequamur, appellatur etiam lacus, dicente Esaia propheta (XXIIII.): Congregabuntur [in] congregatione unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcere. Et in Apocalypsi (XIIII.) legimus: lacum irae Dei magnum. Aliquandò nuncupatur stagnum ignis, ut in eodem Apocalypsis libro (XIX.): Stagnum ignis ardentis, et sulphuris[4]. | [47b] Dicitur quoque Caminus ignis, secundum illud Euan-

[1] u rkp.: Esaia. [2] u vulg.: in inferiores partes terrae. [3] LXXVI, 17.
[4] u vulg.: ardentis sulphure.

gelij (Matth. XIII.): Mittent eos in caminum ignis. Idem nominatur tenebrae exteriores, in quas mitti iubetur seruus in conseruum suum inexorabilis et immisericors. Nuncupatur et puteus interitus, iuxta Psalmistam dicentem (Psalm. LIIII.): Tu uerò, Deus, deduces illos in puteum interitus. Et, ut alia ommittam, gehennam in Euangelio[1] legimus: Hunc, inquit, timete, qui potest corpus et animam mittere in gehennam. Constat autem uallem fuisse filiorum Ennon[2], in qua lucus erat Idolo consecratus. Ob hoc destruendam uidit propheta (Hier. XIX.), et ait: Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, et non uocabitur locus iste amplius Tophet, sed uallis occisionis. Ennon autem in hebraeo gehennon dicitur, inde gehennam dictam putant, quasi mortis locum, hoc est, locum iniquis ad aeternam mortem destinatum. Quis igitur non exhorrescat[3], audiens tam tetra inferni nomina, quae sunt Abyssus, lacus, stagnum ignis, caminus ignis, tenebrae exteriores, puteus interitus, gehenna mortis. Hinc est, quod consulens homini Deus (Marc. IX.): Bonum est tibi, inquit, debilem intrare[4] in uitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi uermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur. Vermis ad animam pertinet, ignis ad corpus. Mordebit quippe ipsam animam conscientia peccatorum, corpus autem in igne poenas dabit. Si quem tamen ista, quae de loci natura dicta sunt, parum mouent, attingamus et supplicia, quae quidem si de Poetarum descriptionibus hauriremus, non satis fidei haberent, et ficta, fabulosaque putarentur. Relinquamus ergo illis Ixiona perpetuo uolubili rotae alligatum, Tityum renascente iecore uolucres pascentem, Sysiphum[5] toto pectore saxa iterum ruitura in altum impellentem, Tantalum quoque inter aquas, et poma siti, fameque laborantem, atque alia id genus multa. Nos non de poeticis figmentis, sed de ueritatis fonte, de sacrae scripturae fidelibus testimonijs colligimus, quae in medium proferamus: ut nemo dubitet, quin uera sint, nisi qui de Deo quoque dubius est, et infidelitate desipit, ut pereat, quodque modò non credit corde, experiatur postea re atque opere. (Poenae.) Ite, inquit Dominus, maledicti in ignem aeternum, in ignem, qui nunquam deficit, nunquam extinguitur. Cogitate, fratres, quanta miseria sit, semper in igne torreri, et mori non posse. Ignis torquebit exteriùs, conscientiae uermis rodet intus. Sic cruciabatur diues ille purpuratus. Animo enim angebatur, quod ipse luxuriosè uiuens pauperis Lazari non fuerat misertus. Foris uerò totus ardens

---

[1] Luc. XII, 5. [2] u vulg. Jer. XIX, 2: ad vallem filii Ennom. [3] u rkp.: exhorescat. [4] u vulg.: introire. [5] mj. Sisyphum.

guttam aquae frustra petijt, qua linguam saltem refrigeraret. In Ezechiele (XXXIX.[1]) peccatori poenam denunciat dominus dicens: Ignem, et sulphur pluam super eum. In igne ardor, in sulphure foetor. Hoc idem in psalmis (Psalm. X.) habetur: Pluet super peccatores, inquit, laqueos; ignis, sulphur, et spiritus | [48a] procellarum, pars calicis eorum. Ignis ergo torrebit, sulphuris odor mouebit nauseam, spiritus procellarum huc atque illuc ueluti puluerem miseros agitabit. De procella ista et Hieremias (XXIII.) testatus est, ubi ait: Ecce turbo Dominicae indignationis egredietur, et tempestas erumpens super caput impiorum ueniet. His astipulatur Apocalypsis (XIIII.) de peccatore dicens: Cruciabitur in[2] igne, et sulphure, et fumus, inquit, tormentorum eorum ascendet in sęcula sęculorum; nec habent requiem die, ac nocte. At etiam ad incrementum cruciatus nunc gelu, nunc flammas passuri sunt: Sic enim in Iob (XXIIII.) est scriptum: Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, et usque ad inferos peccatum illius. Et hoc esse reor, quod in Euangelio[3] dicitur: Ibi erit fletus, et stridor dentium. Fletum fumus ignis excitabit, frigoris autem uis dentium stridorem incutiet. Non negamus tamen diuersas esse poenas in inferno, nec omnes aequè torquendos, sed iuxta criminum mensuram alios grauiùs, alios leuiùs puniri. Hoc in Euangelio (Matth. X.) discimus, ubi dicitur: Tolerabiliùs erit terrae Sodomorum, et Gomorreorum[4] in die Iudicij, quam illi Ciuitati, quę non receperit uos. Et alibi (Luc. XII.) est dictum: Seruus, qui cognouit uoluntatem Domini, et non fecit, uapulabit multis: qui autem non cognouit, et fecit, uapulabit paucis. Minimam tamen inferni poenam grauiorem esse reor, quam eam, quae maxima in hoc sęculo habetur. Primò quia quicquid mortali corpori infligitur, finem habet: deinde praesentes poenae plerumque ad correctionem fiunt delinquentium: futurae uero ad punitionem tantum pertinebunt. Nam post factum iudicium, latamque sententiam, neque poenitentię, neque emendationi ullus erit locus. Illi ergo, qui semel in inferno relegati fuerint, tanquam inimici diuinae maiestatis plecti debent: qui uerò super terram adhuc uiuunt, ueluti qui ex inimicis, dum tempus poenitendj suppetit, effici amici queunt. Sed certè, sicut de beatorum gloria est dictum: Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta praeparauit Deus his, qui diligunt eum[5]: ita è diuerso de reproborum poena dicendum uidetur, quod ea neque uerbis exprimi possit, nec mente comprehendi. Ini-

[1] u vulg.: XXXVIII. [2] u vulg. nema: in. [3] Matth. VIII, 12 i dr.
[4] mj. Gomorrhaeorum. [5] I Cor. II, 9.

qui praeterea malignos spiritus sibi infestos habebunt: et qui in uita blandicijs deliniebant homines, ut peccarent, in inferno conclusos crudeliter uexabunt. Propterea quidem nunc nobis blandiri solent, ut decipiant, et deceptis postea hostiliter insultent. Malefica enim eorum natura est, maximèque homini inuident, ut cui sedes illas gloriae coelestis, à quibus ipsi deiecti fuere, promissas esse non ignorent. De his in Hieremia (Tren. II.[1]) conqueritur peccator, et ingemiscens ait: Dedit | [48b] me Dominus in manu, de qua non potero fugere[2]. Et iterum (Ezech. XVI, 27[3]): Dabo te, inquit Dominus, in manu odientium te. Et rursum (Hier. IX.[4]): Ecce ego mittam uobis serpentes pessimos[5], quibus non est incantatio, et mordebunt uos. Quid est, quod ait: quibus non est incantatio? nisi, quia impuri spiritus nec obsequio placantur, nec precibus mouentur. Veneno autem inuidiae infecti, facibusque iracundiae succensi homines à iusto Iudice damnatos modis omnibus torquebunt, omnibus supplicij generibus afficient, et ne uno quidem temporis puncto conquiescere eos sinent, eò magis furentes, quod et ipsi suas poenas luere compellentur. Nam et canes, cùm lęsi fuerint, magis irritantur, immaniùsque latrant, et rabidis morsibus impetuosiùs saeuiunt. Nihil ergo praetermittent in affligendo sibi subditos homines, quò poenas eorum grauari nouerint. Denique, cùm in infernum ueluti in sentinam omnia mala confluxerint, ea Principi poëtarum Virgilio ita describere libuit, ut diceret[6]:

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci
Luctus, et ultrices posuere cubilia curae:
Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus,
Et metus, et malè suada fames, et turpis egestas,
Terribiles uisu formae, lethumque, laborque:
Tum consanguineus lethi sopor, et mala mentis
Gaudia, mortiferumque aduerso in limine bellum,
Ferreique Eumenidum thalami, et discordia demens,
Vipereum crinem uittis innexa cruentis.

Inter haec, cùm neque criminum numerum, neque suppliciorum[7] magnitudinem uerbis exequi Poëta ipse ualuisset[8], in illam uocem mirabundus prorupit[9]:

Non, mihi si linguae centum sint, oraque centum,
Ferrea uox, omnes scelerum comprendere formas,
Omnia poenarum percurrere nomina, possem.

---

[1] u vulg.: Thren I. [2] u vulg.: surgere. [3] u rkp. se citira: Proph. Jer. VIII. [4] u vulg.: Proph. Jer. VIII. [5] u vulg.: regulos. [6] Verg. Aen. VI, 273 d. [7] u rkp.: supliciorum. [8] u rkp.: ualluisset. [9] Verg. Aen. VI, 625 d.

(Iudas.) Ostendit quidem et ille, qui nouit omnia, quanta calamitas damnatorum sit, quando de Iuda perdito dixit: Bonum erat homini illi, si natus non fuisset. Quod perinde est, ac si dicamus: Meliùs est omnino non esse, quam semper infernalium tormentorum pati amaritudinem. Si quem ultima mala haec, quae audit, ad poenitentiam non molliunt, ferro durior est, bestijs insipientior, omnibus uitae mortalis miserijs miserior. Vos autem, fratres, quos talia audiendo suspirari, et angi animo, | [49a] sentio, quò magis ad detestanda uitia, uirtutesque capessendas prouocemini, beatorum quoque gloriam contemplari expedit, de qua nunquam tam multa dici queunt, ut plura dicenda non supersint. (Beatorum gloria.) Quis enim fando explicet illud bonum, quod oculus non uidit, auris non audiuit, mens non capit humana? Operę precium erit tamen, quae hac de re nobis sacrae scripturae tradunt, pauca de multis delibare, ne cui prolixior sermo oneri sit. Beatorum locum non in insulis fortunatis, non in Elysijs campis, ut Poetae fabulantur: sed in coelo esse credimus. Hoc nobis Saluatoris nostri indicat ascensio: cernentibus enim Apostolis cum glorificato corpore ascendit in coelum. Paulus quoque Apostolus raptus fuit usque ad tertium coelum, et illic audiuit arcana uerba, quae non licet homini loqui. Nos quoque orando dicimus: Pater noster, qui es in coelis. Ipse etiam Deus per prophetam[1] ait: Coelum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum. Et Psalmista (Psal. X.): Dominus, inquit, in templo sancto suo, dominus in coelo sedes eius. Non quod Deus loco circumscribatur, qui ubique est: sed quòd sanctis suis in coelo praeparauerit habitaculum, loco prae ceteris nobilissimo, atque clarissimo. Sed est et aliud coelum isto sublimius, de quo dicitur (Psal. CXIX.[2]): Coelum coeli Domino, terram autem dedit filijs hominum. De quo et Salomon[3], cùm templum Deo dedicaret, dixit: Si coeli coelorum te capere non possunt, quomodo haec domus capiet? Hunc coelum Apostolus[4] lucem nuncupat inaccessibilem, in qua Deum habitare dixit. Terram, inquit, dedit filijs hominum[5]. Qui enim adhuc in terra sunt, filij hominum sunt; qui autem de terra in coelum transmigrarunt, filij Dei sunt. Ad huius infimae terrae differentiam ipsa etiam beatorum sedes terra uiuentium dicitur. Erepti enim mortis periculis, et iam immortalitatis luce indutj uiuunt in aeternum. Haec est ergo illa terra, de qua in psalmis (XXXVI.) legitur: Iusti he-

---

[1] Is. LXVI, 1. [2] u vulg.: Ps. CXIII. [3] II Par. VI, 18. [4] I Tim. VI, 16. [5] Ps. CXIII, 16.

reditate possidebunt[1] terram, et habitabunt[2] in saeculum saeculi super eam. Et in Euangelio[3]: beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Ô uotis omnibus optandam terram, quę iustorum est, et mitium, quae non deorsum est, sed sursum, et non mortuorum terra, sed uiuorum. In hanc se quandoque uenturum sperauit Dauid (CXIIII.), dicens: Placebo domino in regione uiuorum. Haec terra, et haec regio est Ierusalem coelestis, Ciuitas sancta, mons excelsus. Haec est [domus] Sanctorum, domus Dei, domus non manufacta: de qua Apostolus (II Cor. V, 1[4]) ait: Domum habemus non manufactam, aeternam in coelis. Et de qua dicitur (Psalm. LXIIII.): Replebimur in bonis | [49b] domus tuae. Haec est illud regnum, de quo dixit Daniel propheta[5]: Regnum, et potestas, et magnitudo regni, quae est supra omne coelum, detur populo sanctorum altissimi, cuius regnum, regnum sempiternum est. In hoc regno inter sanctos perpetua erit pax, semper ardens charitas, inenarrabilis lętitia, quies perennis. De pace ista loquitur per Esaiam (XXXII.) Dominus: Erit opus iustitiae pax, et cultus iustitiae silentium, et securitas usque in sempiternum, et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciae, et in requie opulenta. De charitate Psalmista (Psal. XXXV.[6]) ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuae. Quid est inebriabuntur: nisi, quod sicut ebrij incalescunt uino, ita beati mutuae inter se charitatis ardore flagrabunt? De lętitia in psalmo (Psal. CXLIX.) dicitur: Exultabunt Sancti in gloria, lętabuntur in cubilibus suis. Et Salomon in prouerbijs (XXVIII.): In exultatione, inquit, iustorum multa gloria. Et rursum Psalmista[7] ait: Ibi laetabimur in idipsum, qui dominatur in uirtute sua in aeternum. Denique discipulos suos consolatur pius praeceptor[8]: Plorabitis, et flebitis, inquit, sed tristitia uestra conuertetur in gaudium, non gaudium, quod rursum mutari possit in tristitiam, sed quod ulteriùs nemo tollet à uobis, gaudium perpetuum, et aeternum. Cuius quidem gaudij partem aliquantulam in hac quoque uita serui Dei interdum sentiunt: sed referre uerbis nesciunt. Haec est enim manna illud absconditum, quod in Apocalypsi[9] uincenti datur. Ad hunc cibum inuitat nos propheta[10] dicens: Gustate, et uidete, quàm suauis est dominus. Quid praeterea dicemus de quiete illa, quam nulla turbant aduersa, nullus solicitat casus, ne aliquando desinat, uexat timor?

[1] u vulg.: hereditabunt (mj. hereditate possidebunt). [2] u vulg.: inhabitabunt. [3] Matth. V, 4. [4] u rkp.: Hebr. VII. [5] Dan. VII, 27; u rkp.: David. [6] u rkp.: XXXVI. [7] LXV, 6. [8] Joan. XVI, 20. [9] II, 17. [10] Ps. XXXIII, 9.

Erit mensis ex mense (ut ait Esaias, LXVI.), sabbatum ex sabbato. Neque temporis ergo erit finis, neque beatae quietis. Dies illic erit sine nocte, lux sine tenebris, claritas intellectus, iucunditas mentis, bonorumque omnium cumulata retributio. Et haec sanè non absque diuini eloquij testimonio dicimus. In Apocalypsi Ioannis (XXII.) habetur: Nox ultra non erit, et non egebunt lumine lucernae, neque lumine solis, quoniam dominus Deus illuminabit illos, et regnabunt in saeculum saeculi[1]. Tanto igitur lucidior sole lux illa erit, quantò maior sole est Deus, qui fecit illum. De ista luce nec Esaias (LX.) tacuit: Non erit, inquit, ampliùs tibi sol ad lucendum per diem, nec splendor lunae illuminabit te: sed erit tibi dominus in lucem sempiternam. De hac luce et Psalmista (XCVI.) cecinit dicens: Lux orta est iusto, et rectis corde laetitia. Est lux uera, [50a] quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, unicuique rationalem infundens animam: quantò magis illuminabit in coelesti regno intelligentiam, mentemquem beatorum? Hanc enim ex parte cognoscimus (ut Apostolus inquit[2]): tunc cognoscam, sicut et cognitus sum. Quod Dauid (CXXXVIII.) se consecuturum sperans ait: Mirabilia opera tua, Domine, anima mea cognoscet[3] nimis. Cognoscet nimis, dixit, quia etiam ea, quae abscondita nunc sunt nobis, tunc aperta erunt, iuxta promissum illud Domini in Esaia (XLV.) dicentis: Dabo tibi thesauros absconditos, et arcana secretorum, ut scias, quia ego Dominus. Plena ergo erit beatitudo nosse ineffabilem, uidere inuisibilem, intelligere in unitate trinum, in trinitate unum, et ab ipso fonte bonorum omnium bona corporis, atque animae sine fine haurire. Quid hac felicitate maius, quid melius, quid iucundius, quid suauius potest desiderari? (Dotes corporis glorificati.) Quas autem, et quam eximias corporibus Sanctorum dotes largiturus est benignissimus Dominus, breuiter, cursimque dicemus, ac ne id quidem nostro sensu, sed assertionis Diuinae authoritate, de qua dubitare crimen impietatis est. Iam primùm (ut Paulus[4] ait) mortale hoc induet immortalitatem, et corruptibile hoc induet incorruptionem. Ô inestimabile Dei donum, hominem ex corpore et spiritu compositum, neque unquam dissolui posse, neque corrumpi: dicente in Apocalypsi (III.) Domino: Qui uicerit, uestietur uestimentis albis, et non delebo nomen eius de libro uitae. Vestimenta alba corpori beatificato dantur, quia purum erit, quia splendidum, et illustre. Fulgebunt, inquit (Matth. XIII.), iusti sicut sol in regno

[1] u vulg.: saecula saeculorum. [2] I Cor. XIII, 12. [3] u vulg.: cognoscit. [4] I Cor. XV, 53.

patris sui[1]. Non tamen ęqualiter fulgebunt, sed ut quisque magis meritus fuerit, ita et magis relucebit: dicente Apostolo (Ad Cor. p[a]. XV.): Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia claritas stellarum: stella enim à stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum. (Agilitas.) Agilitas etiam donabitur corpori sanctificato. Hoc sibi sperauit Abachuch propheta dicens: Ponet pedes meos quasi ceruorum[2]. Veloces quidem cerui sunt, sed celerior nemo excussa sagitta: hanc itaque agilitatem sagittae comparauit Dauid[3], cùm dixit: Sicut sagittae in manu potentis, ita filij excussorum. Discipulos Christi excussos dici reor, qui puluerem de pedibus excut[ere] iubentur aduersus eos, qui se non recepissent. Filij autem eorum sunt, qui eorum doctrinae fidem adhibent, et uitam imitantur. Mira ergo erit corporum humanorum impartita[4] celeritas. (Penetrabilitas.) Magis tamen mirandum uidetur, quod corpus ipsum et penetrabile erit, et palpabile, penetrabile per | [50b] gloriam, palpabile per naturam. Hoc nobis planum fecit Dominus, quando post resurrectionem clausis ianuis ingressus est ad discipulos, et cùm illi phantasma esse putarent, Palpate[5], inquit, et uidete, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me uidetis habere. (Visio Essentię Diuinae.) Vnde his, de quibus loquimur, erunt ista priuilegia: nisi ex ipsa Essentiae Diuinae uisione? Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Hunc certè uisurum se Dauid sperauit dicens (Psal. XV.): Adimplebis me laetitia cum uultu tuo. Et idem de Iustis ait (Psal. LXXXIII.): Ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus Deorum in Syon. Omnia bona beatis ex ipsa Creatoris omnium uisione oriuntur. Sicut enim sole oriente, cuncta in luce patescunt his, qui sanos oculos habent: ita quicquid boni in coelesti regno iustis accedet, ex uisae Diuinitatis radio redundabit. (Quaestio.) Sed quid respondebimus Apostolo, cum de Deo loqueretur, dicenti (Ad Tim. p[a]. VI.): Solus habet immortalitem, et lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum uidit, sed nec uidere potest? Quid Ioanni in Euangelio (Ioann. I.), hoc ipsum affirmanti, atque dicenti: Deum nemo uidit unquam; unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit? Sed duplex est hominis uisus, exterior, et interior: alter carnis, alter spiritus, alter corporeorum et uisibilium capax, alter incorporeorum, et inuisibilium. Nemo ergo uidit Deum, nec uidere potest oculis carnis, quibus corporea tantum cernuntur. Oculis autem spiritus Deum, quia et ipse spiritus est, uisibilem esse dicimus: et uerum esse, quod à

[1] u vulg.: eorum. [2] Hab. III, 19. [3] Ps. CXXVI, 4. [4] u rkp.: in patria. [5] Luc. XXIV, 39.

Saluatore est dictum[1]: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Mundo itaque corde fuit Iacob, qui ait, Vidi Dominum facie ad faciem[2]. Mundo corde fuit Moyses, de quo scriptum est: Loquebatur cum Deo facie ad faciem. Et si isti, qui adhuc mortales erant, Deum uidisse dicuntur, quantò magis illi uidebunt, qui iam immortales, et incorruptibiles erunt? et nihil omnino habentes fecis terrenae, sed iam coelestes, iam ciues facti Sanctorum, et domestici Dei. Quod autem Paulus, et Ioannes, cum hoc assererent, de corporeo, carnalique uisu intellexerint, eorundem in diuersum dicta testantur. Paulus (Ad Cor. p^a^. XIII.), Nunc uidemus, inquit, per speculum in ęnygmate, tunc autem facie ad faciem. Et iterum[3], Reuelata facie gloriam Dei speculantes, hoc est aperte essentiam cernentes diuinam, non oculis corporeis, sed oculis mentis, et intellectus. Ioannes quoque in Epistola sua[4] dixit: Scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: uidebimus enim eum sicuti est. Quid est sicuti est: nisi in ea essentia, in qua Deo patri aequalis est? Videbimus ergo eum uisione clara, et aperta, non per signa, et uirtutes tantum, de quibus idem ait[5]: Vidimus gloriam eius quasi unigeniti à patre, plenum gratiae, et ueritatis. Gloria autem Christi opera erant diuinitatem eius testantia. Et si per ea cognoscebatur ut Deus in carne adhuc passibili, dum pastoribus reuelatur, à Magis adoratur, ab Angelis glorificatur, dum cęcos illuminat, | [51a] leprosos mundat, mortuos suscitat, daemonijs imperat, dum in monte facies eius instar solis refulget, dum ipsius pedibus mare se calcandum praebet, et eo iubente tempestatem tranquillitate commutat, si in terra, inquam, ab hominibus iudicandus sic diuinitatem suam manifestabat, quomodo eam nobis celare poterit à mortuis resurgens, in coelum ascendens, ad dexteram patris residens, mundum iudicans, et Sanctos suos, ut ad se ueniant, blandissima uoce inuitans? Videbimus ergo eum non per speculum in ęnygmate, sed plena uisione facie ad faciem: uidebimus, inquam, eum, sicuti est, unum in trinitate, trinum in unitate, in substantia simplicem, in personis discretum. Ô uisionem uotis omnibus expetendam, omnibus diuitijs praeferendam, quae Angelos laetificat, homines sanctificat, coelos illuminat, immortalitatem, incorruptionemque largitur: ut semper uiuant, qui semper uiuentem mundati cordis oculis intuentur, et sincero aspectu cum singularis charitatis affectione uenerantur. In hoc ergo uno erunt sanctorum coronae, in hoc merces, in hoc aeternitas, in hoc perfecta

[1] Matth. V, 8. [2] Gen. XXXII, 30. [3] II Cor. III, 18. [4] I Joan. III, 2. [5] Joan. I, 14.

consummataque beatitudo. Ad hanc immensae felicitatis coronam Corinthios hortabatur Apostolus, dicens (pª. IX.[1]): Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam; sic currite, ut comprehendatis. Hanc ille se recepturum, sicut et recepit, sperabat, ad Timotheum (2ª. IIII.) scribens: bonum certamen certaui, cursum consummaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus, in illo die iustus iudex. Et sanctus propheta Dauid (Psal. CII.) pro beneficijs acceptis gratias agens: Benedic, inquit, anima mea, Domino, qui coronat te in misericordia, et miserationibus. Corona haec fidelibus donatur, hoc est illis, qui quod ore confitentur, corde credunt, et op[er]ibus comprobant. Esto, inquit[2], fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam uitae. Corona ergo ista est aeternae uitae stabilis permansio, et perpetua beatitudo, gaudiumque in Domino perenne. Cuius tamen coronae alij plus, secundum uitae merita, alij minus participant. Ipsa tamen gloriae aeternitate pariter omnes gaudent, omnibus hic datur denarius, et par merces, tam illis, qui minus, quam his, qui magis laborarunt, dum tamen fideliter uixerint, nec à uitijs uicti sint. Vincenti, inquit Angelus[3], dabo edere de ligno uitae, quod est in paradiso Dei mei. Vitale lignum Christus est; qui eius gustant dulcedinem, uiuunt in aeternum. Et in Psalmo[4] dicitur: In aeternum exultabunt, et habitabis in eis, et gloriabuntur in te omnes. Et in alio psalmo[5]: Regnum tuum, Domine, regnum omnium sęculorum. Iusti ergo in perpetuum uiuent, et apud Dominum est merces eorum. Mortem autem ipsam, quam cuncta in terris animantia reformidant, ipsi immortalitatis gloriam semel adepti ultra non timebunt, non esurient, non sitient, nullam neque corporis, neque animae miseriam patientur, plena per- | [51b] fectaque felicitate semper perfruentur. Absterget Deus omnem lachrymam, inquit (Apocal. XXI.), ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra. Hoc ipsum uidit Esaias (XLIX.), et ait: Non esurient, neque sitient, et non percutiet eos aestus, et sol: quia miserator eorum reget eos, et ad fontes aquarum potabit eos. Et Hieremias (XXXI.), Erit, inquit, anima eorum quasi hortus irriguus, et ultra non esurient. Quin et Euangelica ueritas Christus Dominus ait: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo, fons

[1] u rkp. griješkom 2ª. IX. [2] Apoc. II, 10. [3] Apoc. II, 7. [4] Ps. V, 12. [5] Ps. CXLIV, 13.

aquae salientis in uitam aeternam[1]. Tu es, Domine, fons ille aquę uiuae, tu es ille hortus irriguus, tu es aqua aetern[ę] uitae. Tua nos satiabit gloria, tui erga nos amoris inebriabit dulcedo. Hoc illud est, quod fideli animę promittitur in prouerbijs (III.): Implebuntur. inquit, horrea tua saturitate. et uino torcularia [tua] redundabunt. Hoc est, quod sperauit Dauid[2], dicens: Satiabor. cùm apparuerit gloria tua. Satiantur autem illi, qui esuriunt, et sitiunt iustitiam Satiabuntur serui illi, quos. cùm uenerit Dominus, inueniet uigilantes. Amen dico uobis. quod praecinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis (Luc. XII.). Vigilant nunc serui Dei in orationibus. in praedicationibus. in ieiunijs, in laboribus; postea uerò discumbent in conuiuio pacis, quietisque aeternae, ut, qui olim in bonis operibus Domino ministrarunt, his deinde in regno coelesti dominus ministret per eorum discurrens mansiones. Transiens, inquit[3], ministrabit. Transitus motum de loco ad locum significat. Sed nequaquam locali motu indiget Deus, qui simul omnibus adest locis. Motus ergo iste transeuntis diuersitatem gratiae innuit. Alij enim plus, alij minus capient. Eadem metaphora utitur Saluator ad discipulos dicens (Luc. XXII.): Ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, ut edatis, et bibatis super mensam meam in regno meo. Spiritualiter ista intelligenda sunt. Non est enim regnum Dei cibus, et potus. Sed. quemadmodum cibo, et potu mortalis uita sustentatur, ita Sancti, ut in aeternum uiuant. uisionis diuinae alimento uegetabuntur. Quis ergo usque adeo demens est, ut breuis uitae spatia in exercendis uirtutibus non consumat, tanta sibi in aeterna mansione proposita mercede? aut quis tam temerarius est, ut delicijs citò transituris frui uelit. tantis sibi in igne aeterno denunciatis supplicijs? Ista quidem considerantes illi, qui sanos sensus habent. quandiu in mundo sunt. ocia ignaua fugiunt. honestis laboribus delectantur, et his praecipuè, quibus aeterna beatitudo paratur, uoluptates deliciasque contemnunt, opes aspernantur, et uitae dumtaxat necessarijs contenti Deo in humilitate seruiunt, ut in Deo diuites fiant, atque in ipso coelesti conuiuio uberiùs reficiantur. Quos [52a] uideris ita mores instituisse, eos scias iam uitae aeternę prędestinatos esse, quibus dicit Dominus (Luc. X.): Gaudete, quia[4] nomina uestra scripta sunt in coelis. Quanta felicitas in coelesti curia adscribi, et in Sanctorum Patrum numero censeri, et Angelicam obtinere, domino fauente, dignitatem? Vide igitur, huius boni

[1] Joan. IV, 13. [2] Ps. XVI, 15. [3] Luc. XII, 37. [4] u vulg.: quod.

adipiscendi quam grande sit iusti desiderium (Psal. XLI.): Quemadmodum, inquit, desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Sitiuit anima mea ad Deum, fontem[1] uiuum; quando ueniam, et apparebo ante faciem Dei mei? Quando[2] transibo ad locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei? Attende, quanto afficiatur desiderio. Sicut ceruus, inquit, siti compellente fonte delectatur, ita anima mea te solum, Domine, sitiens, te esuriens, apparere conspectui tuo concupiscit, mecumque assiduè tacitus loquor: quando erit ille dies, quo de terris ad tuam transferar domum: ubi futurus sim socius Angelorum, consors Sanctorum, hęres Dei, cohaeres Christi, possessor perennium bonorum, regni coelestis ciuis perpetuus? Vide, et alibi (Psal. LXXXIII.) quid dicat: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine uirtutum: concupiscit et deficit anima mea in atria Domini; cor meum et caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Postremò, beati, inquit, qui habitant in domo tua, Domine, in sęculum sęculi[3] laudabunt te. Hi sunt, quos uidit Ioannes (Apocal. VII.) stantes ante thronum in conspectu agni, et clamabant, inquit, uoce magna, dicentes: Salus Domino nostro, qui sedet super thronum, et agno. Fieri quippe non potest, quin beati omnes, qui à Domino laetificantur, Domino laudem dicant, de Domino semper loquantur, cuius semper gustant dulcedinem. Natura enim comparatum est, ut his de rebus praecipuè loquamur, quarum maximè studio ducimur. Milites de armis, de nauigijs nautae, de frugibus agricolae, et quisque de his, quorum amore afficitur, libentissimè sermonem faciat, assiduèque meditetur, necesse est. Et si religiosos homines in hac uita plurimum delectet de Diuinis rebus loqui, et die noctuque Deum laudare: quantò magis eosdem hoc ipsum delectabit, cùm iam conspectu Dei fruentur, et nihil sibi dulcius esse sentient, nihil iucundius, quam in illius praeconijs immorari, à quo se beatificatos agnoscent? Adde, quod in hoc saeculo membra nostra in diuersis negotijs occupantur, compellente uitae mortalis necessitate. Tunc autem nec cibo, nec potu, nec indumento opus erit, cùm mortale hoc induet immortalitatem, et corruptile hoc incorruptionem. Vnum ergo omnium studium erit, Deum laudibus efferre, et in eius contemplatione perpetuò uersari, in quo uno sunt omnia, et sine quo omnia nihil. Ipse unus tam magnus est, tam sublimis, ut uisum nostrum effugiat, auditum superet, cogitatum transcendat. Solus se ipsum comprehendit, solus, quoniam infinitus

[1] u vulg.: fortem. [2] u vulg.: quoniam. [3] u vulg.: saecula saeculorum.

*

est, suam nouit infinitatem, suam potentiam, suam sapientiam, suam bonitatem. Ab eo | [52b] bona sunt omnia, quae pręparauit diligentibus se. Hunc confiteamur, huic pareamus; si de futuro iudicio securi esse cupimus, et ad promissae beatitudinis bona ineffabilia peruenire. Expediet autem frequenter de iudicio, de quo locutj sumus, cogitare, atque ad illa mala, quae praecessura sunt, fortiter toleranda patientiae uirtute se armare, et ita in bonis actionibus exerceri, ut cum tam horrendj iudicij dies aduenerit, minus terreamur, irreuocabilem illam sententiam praestolantes, quando quidem et poenitentibus regnum coelorum promittitur, et piè, iustèque uiuentibus datur.

Sed et alia restant exponenda, quae post peractum Iudicium, et Sanctis in coelum translatis, et iniquis in inferni barathrum detrusis in mundo futura scripturae docent. Legimus in Esaia propheta (XXX.): Erit lux lunae sicut lux solis, et lumen solis erit septuplum[1], sicut lux septem dierum, in die, qua alligauerit dominus uulnus populi sui et dolorem[2] plagae eius sanauerit. Hoc est in die, quando dolor uertetur in gaudium, et labor in requiem, et mortalitas in immortalitatem. Ad [t]estandam ergo augendamque Iustorum beatitudinem etiam coeli luminaria maiorem recipient fulgorem, plusque contrahent lucis. Fulgebunt autem Iusti sicut sol, et sol septemplici lumine radiare incipiet: Septempliciter ergo Iusti tunc lucidiores erunt, quam nunc lucidum solem esse cernimus. Quantam igitur, aut qualem in coelesti regno lucem fore putamus, ubi tot soles erunt, sole isto, qui ortu suo mundum illuminat, lucidiores? At quantò adhuc his omnibus micantiùs fulgebit sol ipse iustitiae Christus Dominus noster? cuius in monte transfigurati splendorem Apostolorum oculi ferre nequiuerint, cùm eo perculsi in terram concidissent. Lampas ergo immensi, et ineffabilis fulgoris erit Christus, Ioanne in Apocalypsi[3] de beatorum Ecclesia dicente: Et ciuitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminabit eam, et lucerna eius est Agnus. Quid praeterea futurum? Elementa certe ipsa illo igne, quo cremandus est mundus, purgata, pristinum uigorem, quem habuere, quando creata sunt, aut etiam illo praestantiorem recipient: ut omnia in melius mutentur, postquam Ecclesia id, quod omnium est optimum, aeternam beatitudinem fuerit consecuta. Ipsi ergo Ecclesiae iam in coelo triumphanti totus congratulari uidebitur mundus, ac de tanta eius uictoria

---

[1] u vulg.: septempliciter. [2] u vulg.: percussuram. [3] Ap. XXI, 23.

gaudere, faciemque prę se ferre iucundiorem. Vnde de his, quae dicta sunt, faciemus fidem? Audi Dominum per os prophetae (Esa. LXV.) loquentem: Ecce ego creo coelos nouos, et terram nouam, et non erunt in memoria priora. Non quod uetera destruat, et noua condat: sed quod condita de uetustate ad nouitatem reuocet. Ita et illud Psalmistae (Psal. CI.) dictum intelligendum: Initio tu, Domine, | [53a] terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt coeli. Ipsi peribunt, tu autem permanes. Quòd autem perituri non sint, sequentia demonstrant: Sicut opertorium, inquit, mutabis eos, et mutabuntur: non ergo peribunt, sed innouabuntur, eiusdemque naturae erunt, sed alterius gloriae. De hac nouatione et Ioannes in Apocalypsi (XXI.) prophetauit dicens: Et uidi coelum nouum, et terram nouam. Primum enim coelum, et prima terra abijt, et mare iam non est. Per haec docet aëra magis purum futurum, et terram minus fecis habituram, et mare iam non esse mare, amaritudine uersa in dulcorem. Vel si ista aliter accipienda sint, dicemus: Primum coelum, et primam terram abijsse eò, quod coelum uim suam influere terrae desinet, et terra fruges ferre cessabit. Bruta enim animalia, quae, ut hominibus seruirent, creata erant, iam nulla erunt, non in aëre uolucres, non in terra pecudes, non in mari pisces: quia nec in terra homines, qui istis indigeant, habitabunt. Coelum autem etiam ob hoc nouum erit, quod cęlorum regnum nouis luminibus uidebitur refertum: ut quod priùs animarum fidelium domicilium erat, mox etiam corporum glorificatorum receptaculum sit. Ita et noua terra erit terra ipsa uiuentium, in qua mare non erit, ut nihil ibi habeatur amarum, ubi aeternae dulcedinis perpetua ministrabitur refectio, perenneque conuiuium. De hac igitur Sanctorum iam triumphante Ecclesia Ioannes (Apocal. XXI.) nobis annunciauit, dicens: Vidi Sanctam Ciuitatem, Hierusalem nouam, descendentem de coelo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam uiro suo. Haec ideo de coelo descendere dicitur, quoniam Sanctorum animae in die iudicij descendent ad resumenda ea membra, quę in terra reliquerant, ut his uniti rursum ascendendo Christo de coelo uenienti obuiam occurrant, et ampliùs ab eo nunquam separentur. Hi sunt ergo Sancta Ciuitas Hierusalem à Deo parata, Spiritus Sancti donis illustrata, et de terris in coelum, ut cum Deo in aeternum regnet, translata. Hi sunt sponsa uirtutum insignibus ornata, cui pro armilla fides est, spes pro monili, pro strophio charitas, et reliquae pro segmentis uirtutes. Huius sponsus Christus est, cui olim per Osee prophetam (II.[1])

[1] u rkp.: III.

dixerat: Desponsabo[1] te mihi in sempiternum, et sponsabo te mihi in iustitia, et iudicio, et misericordia, et miserationibus; et sponsabo te mihi fide, et scies, quia ego Dominus. Haec sponsa ornatur uiro suo: quia Sancti in bonis operibus ideo proficere student, ut soli Deo placeant, et soli se gratos, acceptosque efficiant. Hi sunt templum, in quo habitabit Deus. Et audiui, Ioannes[2] inquit, uocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis, et ipsi populus eius erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Nonne nos quoque uocem magnam | [53b] audimus, quoties ueteris, nouique [testa]menti scripta legimus? nonne ista, quae dicimus, lex et prophetae nos docent? Euangelium, et Apostoli erudiunt? Ecce, inquit, tabernaculum Dei cum hominibus. Tabernaculum Dei Christus est, qui ait[3], Ego in patre, et pater in me est. Hoc ergo tabernaculum cum illis erit, qui ad possidendum regnum aeternum à Christo uocati fuerint. Caetera Apocalypsis uerba[4] de ornatu, et decore, et gloria sanctae Ciuitatis huius longum esset prosequi, et exponendo disserere, quare fulta auro sit, quare duodenis gemmis constructa, Iaspide, Chrystallo, Carcedonio[5], Smaragdo, Sardonice, Sardio, Chrysolito, Berillo, Topacio[6], Chrysopatto[7], Iacintho[8], atque ametisto; quae [ad] Apostolorum numerum referuntur, et diuersos Sanctorum status, uariaque meritorum insignia figurant, atque testantur. Talia autem interpretatione prosequi temporis angustia non patitur. Vt ergo sermonem nostrum de Iudicio tandem finiamus, pro epilogo eorum, quae hactenus dicta sunt, precatione uti libet, ut et precatio id, quod illis diebus nobis opus fuerit, impetret, et breuis repetitio prolixi sermonis memoriam faciliùs seruet.

Tu ergo, Domine Iesu Christe, fili Dei uiui, qui iudicaturus es mundum, in quem iudicandus pro nostra, omniumque salute adueneras, exaudi preces populi tui, et in tempore opportuno adesse periclitantibus ne cuncteris. Cùmque angustiae illę, et aerumnę iudicium praecessurae orbi terrarum ingruere cęperint, ne in illis deficiamus, dexteram miserationis tuae nobis porrige. Te adiuuante, non seducent nos pseudochristi, neque pseudoprophetae, non turbabunt bella, non perterrefacient pestilentiae, non praeualebit fames, non superabit persecutio. Te infirmitati nostrae subsidium ferente, contemnemus Antichristi minas, tormenta despiciemus, et aduersus omnem eius uim imperterriti stabimus, occidi ab illo, quam tibi

---

[1] u vulg.: sponsabo. [2] Apoc. XXI, 3. [3] Joan. XIV, 11. [4] Apoc. XXI, 18 d. [5] u vulg.: chalcedonius. [6] u vulg.: topazius. [7] u vulg.: chrysoprasus. [8] u vulg.: hyacinthus.

peccare, magis eligemus. Tunc quoque, cum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de coelo, tu creator, et Dominus omnium, cor nostrum illumina, ne in tenebris offendamus, manum tuam suppone, ne forte timore perculsi cadamus. Cùmque illa Crux tua mirabili luce coruscans[1] in coelo apparuerit, da, ut in qua sperauimus, in ea et saluemur, per quam liberati sumus, de ipsa et gloriemur. Postquam autem ignis longè, latèque diffusus terram operuerit, da, ut in illo non plectantur peccata nostra, sed purgentur: ut dum corpora in cinerem rediguntur, animae, pro quibus mori dignatus es, saluae fiant. Tunc etiam, cùm coelestis tubae clangorem mortui audient, et resurgent, et iudicandi coram sistentur, pręsta, ut cum beatificatis corporibus uel in coelum tibi obuiam subleuemur, uel ad dexteram throni tui statuamur, ut illam potiùs super omnia desiderabilia desiderabilem uocem audiamus: Venite, benedicti | [54a] patris mei, possidete regnum à constitutione mundj uobis paratum; ut hanc, inquam, uocationem potiùs suscipiamus, quam in illam omnibus ęrumnis infeliciorem sententiam incidamus: Ite, maledicti, in ignem aeternum. Concede denique, pijssime Domine, ut in te laetantes, de te gloriantes post resurrectionem nostram tuum ingrediamur regnum, et in tuorum ueniamus consortium Angelorum, ut unà cum illis te Deum et hominem, te cum patre, et Spiritu Sancto in una hypostasi regnantem semper laudemus, tuo conspectu beatificati, tuae bonitatis, tuaeque gloriae participes facti. Tunc delectet nos nouitas illa coeli, et terrae, et elementorum omnium, delectet luna sicut sol lucens, et sol septempliciter suum pristinum superans fulgorem. Sed super omnia delectet nos, tuam intueri faciem, tua frui praesentia, tecum esse, tecum uiuere, tecum, qui es author, et rector omnium, gaudere in sempiternum. Amen.

Ad lectorem.

Saeclorum finem paruus tenet iste libellus,
  Et summi examen, iudiciumque Dei:
Clangorem tubae, quo mortua corpora surgent,
  Et referent meritis praemia digna suis.
Hunc lege, et incipies, uitijs post terga relictis,
  Iudicis aeterni iussa uerenda sequi.
Ille dabit populo coelestia regna fideli;
  Infernisque reos ignibus ille dabit.

[1] u rkp.: corruscans.

Hrvatska Batrahomiomahija.

Priopćio Ferdo Menčik.

Humanizam je upoznao evropske narode s kńiževnostima starih klasičnih naroda, te su u XV. stoļeću pisci više nego prije crpli iz ovoga vrela. Znańe grčkoga jezika nije se dakako brzo širilo, pa su samo neki izabranici mogli da se izravno služe grčkom kńiževnošću, dok se većina pisaca zadovoļavala latinskom, koja je u tom bila posrednica. A što je hrvatskoj kńiževnosti prije toga bila latinska kńiga, postala joj je u doba, kad je humanizam stao na snagu, u XV. stoļeću talijanska.

Sav je duševni život u Italiji uzrokovao, da su ne samo veća grčka djela prerađena na talijanskom jeziku, nego da su i mańe pjesme zaodjenute narodnim ruhom. Na taj je način Homerova Batrahomiomahija, koja je znatno utjecala već na starinu, našla talijanskoga pjesnika, koji je ovu pjesan preodjenuo u sestine, omiljelo mjerilo pjesničkih djela. Bio je to Teofil Folengo, nazvan i Merlino Coccaio, koji se rodi u Mantovi g. 1491., a umrije monahom g. 1544. Glavno mu je djelo „La moscheide", koja je kasnije zajedno s Batrahomiomahijom g. 1817. na svijet izišla u Milanu.

Kao mnoga druga djela ušla je i Batrahomiomahija u hrvatsku kńiževnost. Nepoznati nam inače pjesnik Juraj grof Kačić s pridijevkom Bartulović izradio ju je po uzoru Folengovu. Sam izrijekom veli, da ju je preveo s grčkoga. Djelo je svoje posvetio Jakovu grofu Kačiću od Makarske, a to ime i inače slavom sja među Hrvatima.

Folengov spis bijaše Bartuloviću samo spoļašńa pobuda, da ovu pjesan izradi, kako će se svakomu jasno ukazati, ako isporedi oba djela. Talijanski spis imade na ime 160 sestina, a hrvatska pjesma tek 111; spoļašńost im je jedna. Ali ako ogledaš sadržaj, opazit ćeš, da se Bartulovićevo djelo više prislańa uz izvornik uvodeći sva grčka imena, pa se odavle čini, da je pjesnik doista crpao iz grčkoga izvornika.

Ima još preča vrlina, koju vaļa priznati hrvatskoj pjesmi, na ime što je mjesto radńe preneseno u Dalmaciju, i to u okolicu rijeke Neretve. Pored toga prepleće se u ńoj historijska uspomena prokonsula P. Vatinija, koga je Cezar g. 45. prije I. poslao u Ilirik; godinu dana za tim čuvši, da je Cezar umoren, podigli su se složni Iliri i zatjerali Vatinija čak u Epidaman (Drač), te ga onda prisilili, da im preda vladu. Napokon se Bartulović na mnogim mjestima služi protunarodnim izrazom, pa to podaje hrvatskoj pjesmi veću cijenu, nego što jê imade talijanska; upravo se može kazati, da se iz Bartulovićeve pjesme prosjajuje prostonarodno šarilo.

Osim pjesme same bio je do sada nepoznat i pjesnik, pa se samo pukim slučajem hrvatska kńiževnost obogatila. Pjesmu sam našao u Miklošićevoj ostavini, odakle je došla u dvorsku kńižnicu u Beču. Nije mi poznato, otkuda ju je dobio Miklošić; na ńoj nijesam našao nikakova znaka. Rukopis imade sada signaturu Suppl. 3438, obuhvaća 5 listova u četvrtini, a pripada XVII. stoļeću. Pjesan je napisana u dva stupca pravopisom, koji je u ono doba bio običan u dubrovačkih pisaca. Natpis pjesme glasi upravo ovako: „[P]issan Ratta meu Xabbami, iz Garxkoga jezika u harvatski prinesena po Gospodinu D. Giurju Groffu Caçichiu, recenomu pridivkom harvatskim Bartulovichiu, harvatske darxave Popu, tomaçechi Garxkoga Pis . . . Omera, smarscenim jose, i razlikim naçinom od misli u . . . . . na: na svitlost dana, i prikazana Gospodinu Gjakovu Groffu Kaçichiu od Makarske“. Neka su mjesta natpisa crnilom zamazana. Rukopis se ovdje priopćuje Daničićevom ortografijom; gdje se činilo potrebno, označeno je u dnu teksta, kako je u rukopisu. Samoglasno *r* piše pjesnik *ar*.

U Beču 22. X. 1900.

Pjevanje I.

1\. Počimjući časna[1] pisan[2],
a pod krilom od Belone,
molim ti se, sajdi, gdje[3] sam,
slavna divo od Elikone,
i pripivaj, neka čuju,
kako miši boj bojuju, —
2\. boj krvavi vile od boja;
biše miši sad vojnici
kao žiganti puni znoja,
žabe dobit hoće u rici,
meu ńimi jer zgodi se,
da miš ondi utopi se[4].
3\. Miš nikada žedan[5] staše
blizu vode u ševaru,
jer se maške on bojaše,
zato piti pojde u varu;
bistru vodu htijuć[6] piti
ču iz vode glas vapiti:

[1] çiasna. [2] pissan. [3] najprije je bilo: gdi, pa onda: gdje. [4] utopisce. [5] xedam. [6] htiuch.

4. „Inostranče[1], toti što si,
ter si došao vode piti,
otkle gredeš, reć' mi, tko si,
i hotij mi ime riti.
Prijateļa tebe scinim;
stani više, da te vidim."
5. Blatostanska žaba biše,
ka to mišu govoraše.
Ali malo gori više
Fisińato, kraļ ńim, staše,
hoti odonle poviriti
i on mišu govoriti:
6. „Fisińato kraļ ovo je!
ako išćeš kraļa od vode,
i tako je ime moje,
pleme svitlo od gospode.
Onde u blatu ja pribivam,
na starini mojoj bdivam.
7. „Pelean otac mene rodi
u ļubavi Hidrom[e]duze[2]
na Padusu[3], slavnoj vodi,
otkle ļubu sebi uze.
Ali i tebe kraļa scinim,
kaž' mi pravo, da te primim."
8. Pšiko tada miš slušavši
kraļa od žaba, što govori,
da ga kraļem jur poznavši
ńega hoće u svojih dvorih,
Pšiko poče govoriti,
kraļu od žaba pravo riti:
9. „Pleme moje, ko išćete.
Glasovito zemļi i nebi.
Pleme staro još hoćete?
Poznaju ga i jastrebi.
Pšiko miš sam svitle kuće,
premda svitle prez obuće.
10. „I još znati ak' hoćete,
Likomile sin sam roda,
kćere kraļa Pternoćete,
i Trosarta[4], oca moga.
On me rodi k svojoj prilici
u gosposkoj drvarici[5].
11. „Slivam slatkim i orihami
mene lipo onde hrani
i još slatkim jabukami[6]
i voćima izabrani
i smokvami i lišńaci
i mindulim svakojaci.
12. „Dali kako sada misliš
m[e]ne tamo ti primiti,
u naravi kad ne vidiš
mene tebi priličiti?
Tebi u vodi život biva,
a na zemļi moj počiva.
13. „I još veće vele jidem,
što i ļudi svi pošteni,
puna čista[7], kad otidem,
kruha stoji uvik meni.
Meni jošće su od[8] pršuta[9],
voća mista svud nasuta.
14. „Još medene garitule
i još suhve od Lipari
i sirnice i hrustule
i ostale slatke stvari
i datali iz Spanije
i pištaći iz Lisandrije.
15. „A ja strašna nikad nisam
od boja se uklonio,
premda plemić ja taki sam[10],
k vojski[11] jesam pristupio
i velikim posrid boja
nisam dao ńim pokoja.
16. „Ja se[12] nisam nigdar boja
od čovika velikoga
Enčelade[13] ni Tifoja
ni žiganta nijednoga:
kad još zaspe, onde idem,
za prst noge ńega ujidem.
17. „Samo jastreb mene, maška
s privarami jadno pl[aš]e.
Dali maška jadno traška,
jer vrh mišâ[14] jadno jaše,
nigda ne će da se smiri
i u ropu još zaviri.
18. „Dali sada, kad sam s tobom,
kako mogu priti k kući
i državam tvojim pod vodom
trave gorke ne jidući?

---

[1] Innostançe. [2] Hidromduze. [3] Padissu. [4] Trosarsa. [5] Darvarizi. [6] giabukami. [7] çista [8] najprije: svud, pa ispravļeno: suud. [9] Parsuta. [10] tackisam. [11] vojscki. [12] Jasce. [13] Encelade. [14] miscjaa.

Ja ne jidem toga jića,
trave i gorka struk purića."
19. Fisińato to slušavši
poče ńemu žao biti
i otajno to država͏̆vši
misli Pšika[1] još gostiti.
Tote lipo s ńime zbori,
ovako mu ter govori:
20. „Vele, Pšiko, tebe hvališ
vrhu jića slavna tvoga;
dal' se veće još pohvališ
pribivańa vrhu moga:
ako žudiš to viditi,
lasno ću te ja priniti.
21. „Nosiću te ja plijući,
stat ćeš gori, da ne izgineš,
ter veselo u mojoj kući
malo vrime da počineš."
On to reče. Pšiko[2] skoči,
zagrli ga, stisnu oči.
22. Fisińato tad veselo
Pšika[3] nosi priko vode,
ńemu kaže: „Ono je selo,
gdi se[4] rimski puk pribrodi;
gdino sada rika stoji,
to su moji perivoji.
23. „A črļeno štono je cvitje,
gdino voće jest u vodi,
onde žabe kupe viće
i gledaju, tko prohodi.
Onde blize straže stoje,
koje kraļestvo brane moje."
24. Pšiko ńemu to hvaļaše
[ri]msku znaduć on starinu
i još tote sve kazaše
rimsku vojsku, ka poginu.
„I moj", reče, „did je bio,
kada dojde Vatinio.
25. „Rimski vitez i vojvode
popališe sve varoše,
ne osta im sve do vode,
nas u gradu obidoše[5],
dal' gledasmo ńih s bedeni
svi smioni i hrabreni.
26. „A čuo sam ja Tulija
kńige slavna Cicerona
i istoga Vatinija,
kad pisaše iz Narone[6].
I ja jesam štogod štio,
jer slova sam dosta izio."
27. Tako oni lipo zbore
pazeć blata i potoke,
meu sobom ter govore:
„Hodmo daļe pram otoke,
ove kraje ostavimo,
tere kući mi hodimo."
28. Vele drago Pšiku biše,
kad bi nošen[7] priko vode,
blizu kraja ter kad pliše,
i gledaše, kud prohodi,
i još veće, kad razmišļa
Fisińata prijateļa.
29. Ali kada podaleko
on se kraja tad nahodi,
čini mu se, da na meko[8]
hoće tonut u dno vodi.
Tad mu poče trepit srce
videć, da mu već noć mrče.
30. Kao plav mala priko mora
uzbučana kad ponori,
tad ńoj tugu more otvora[9]
oblijući često gori.
Fisińato kraļ noraše,
ter se Pšikom tako igraše.
31. Ali Pšiku ne bijaše
to ugodno ni zavodi[10]
priko vode, koje ne znaše,
ni junaštvo tako u vodi;
Fisińato to se igraše,
ali Pšiko se bojaše.
32. Dali jošće tvrdo staše
priko vode tako plijuć
i repom se on vladaše,
a viditi kraj otijuć
pusti sebe on topiti,
a pivajući govoriti:

---

[1] Psicka. [2] Psicko. [3] Psicka. [4] gdisce. [5] odbidosce. [6] Vatinije je iz Dalmacije dopisivao s Ciceronom, cfr. Vatinijeve listove u Cic. fam. 5, 9 i 10 i odgovor Ciceronov ib. 5, 11. [7] nossen. [8] mekko. [9] otvara. [10] za vodi.

33. „Lipu Europu priko mora
ne nošaše[1] vô[2] od ļubavi,
kako mene ovde ozgora
sad Fisińato časno slavi.
Ali, srićo, daj mi inako
putovati, a ne ovako.“

34. Kada Pšiko miš to piva,
kano mramor ostudeni[3],
iz dubine jer ispliva
podaleko zmaj vodeni.
Dojde žabi tada tuga,
zaboravi svoga druga.

35. Tud ju ne bi već viditi,
da razmisli, s kim bijaše,
al mu ruku još pružiti,
s kime virno putovaše.
Miš tad poče jur vapiti,
kraļu od žaba govoriti:

36. „Ne ćeš božje ruke uteći,
Fisińato, kraļu himbeni!
Ja se[4] tebe ne bojeći
ni na poļu ni bedeni
s himbom mene u vodu mećeš,
a junaštva druga ne ćeš.

37. „Ne ćeš miša tja[5] do neba,
krvi himbena, ti sakriti,
iskat ću te daļe od greba,
vojskom ću te pogubiti.“
On to reče, pak umire
i nogam se jedva otpire.

38. Sad je gori vrhu vode,
sad je niže malo doli,
sad mu noge gori ishode,
sad se vaļa u okoli;
al se topeć Pšiko muči.
Ah, neviro, s kim se sluči

Pjevanje II.

1. Jošćer Pšiko trepeć staše
u vodenoj tad pučini,
miše u pomoć ter čekaše
tonuć mrtav u dubini,
Likopinko ali se zgodi,
da upazi Pšika u vodi.

2. Tada poče on vapiti
mišem trčeć doli u ropi,
a krvavo govoriti,
kako žaba miša utopi.
Kad to miši oćutiše,
mal se svi ne pomamiše.

3. Tad placari i pristavi,
tad se šaļu kraļski glunci,
proklamaju u dubravi,
a neretskoj po svoj luci:
Sin Trosarta[6] bi prida dan[7]
velom bukom tote oznadan[8].

4. Kraļ Trosarto plačan tada
radi sina jedinoga,
smrt[9] čujući iznenada
hoće osvetit sina svoga.
Zato izleti ispod ploče
i mišim se tužit poče:

5. „Službo naša[10] bojna, sada
što nam žabe učiniše!
Ili sada ili nikada
žabe miše pogubiše.
Dal' se meni to sad zgodi
tužit sinka smrt u vodi?

6. „Jednoga mi maška[11] ukinu,
a drugoga gvozja ujaše,
treći himbeno sad poginu,
s Fisińatom kad plijaše.
Da sad, bratjo, svi veselo,
da nam žabe ne pļuju u čelo!“

7. On to dobro ne izreče,
uzdignuše svoju desnicu,
na oružje svaki teče
išćuć svoju oklopnicu.
Rat žabami odlučiše,
svoja uda oklopiše.

8. Nazupke jim kore od boba,
ńima noge oklopjahu,
a prsi im, pleća i oba
kožu od maške svud imahu,
ku raspetu trsticami[12]
jesu ukrali pod gredami.

---

[1] nossasce. [2] Voo. [3] ostudini. [4] Jasce. [5] htia. [6] Trosarsta. [7] pridadan. [8] oznadam. [9] Smar. [10] nascia. [11] masca. [12] tarsctizami.

9. Bok lumele štit jim biše,
jigle duge ńim mačine,
a od orihov glave više
stahu ńima kalpačine[1].
Ńima srce još od gvozda,
puno boja i sloboda.

10. Kada Tirik[2] bubńom plesnu,
tad se redom po šest vode
i na livu i na desnu,
u posluh se svi nahode.
Tot' se[3] stoji sve slobodom,
a Trosarto[4] pod vojvodom.

11. Kad pripravna vojska[5] staše
i u sviral se htijaše[6] udriti,
žabe iz vode izviraše
bojeći se, što će biti.
Viće kupe brzo u vodi,
da se vidi, što prohodi.

12. Čudeći se čudu tada
počeše se svitovati,
dal' su mišim sad poklada,
tere hoće mahnitati.
To govoreći tizim časom
poklisara evo s glasom!

13. Tiroļipka[7] sin, to bijaše
Embašite, prijakoga,
ki ńim štapom rat nošaše[8]
radi Pšika utopjenoga.
Koji[9] poče govoriti
i ovako ńimi riti:

14. „Žabe, žabe, što učiniste
kraļu od miša onde u ropi?
Ili ste mrtv[e] ili biste[10],
Fisińato Pšika utopi[11]!
Zato mene sad poslaše[12]
i rat vami odabraše[13].

15. „Vi, ke od roda gosposkoga
sve rođene[14] jurve jeste,
ter oružja junaškoga
slavu taku vi išćete,
i sve, ke ste plemenite,
vi na rat se pripravite!“

16. On to reče, pak se dili,
a u vojsku kraļa svoga,
pokle riči dvi razdili.
Radi Pšika utopjenoga
htiše žabe sve skočiti,
svoga kraļa pogubiti.

17. Fisińato tad na noge
to čujući jurve skoči
za uteći smutńe mnoge,
ne zna, kako otvorit oči.
Dal' se vadeć sobom zbori
i žabami on odgovori:

18. „Žabe, Pšika ja ne uduših!
Niti sa mnom on prohodi,
dali, žabe, on vidivši
htijaše plit i on u vodi,
ali ućeć se on u kraju
utopi se u Dunaju.

19. „A sad mene potvoriše
miši himbeni i zlobnici.
Dal' hodimo sada miše
upitati sve u rici
vrhu vode mi izašavši,
a u vodu sve zbacavši.

20. „A kada budu oni doli
vratolamat svi u rici,
biti ćemo kako sokoli
vrhu naših protivnici;
da poginu ńima glave,
to 'e[15] junaštvo naše slave.“

21. Još ne biše on to reka,
na osvetu svih obrnu,
nit se tote veće čeka,
neg' na oružje svaki srnu.
Svoje oklope svi najdoše
i oružjem se svi obukoše.

22. List od sliza ńima noge
uokolo oklopjaše,
na prsi ńim kore mnoge
od zelenih voća staše.
Šćit ńim biše lista rusa
vele tvrda od kupusa.

23. Kopja ńima vele duga,
zelenoga ali od sita[16],
i još gdigod biše u druga
čovičanska[17], krvi oblita.

---

[1] halpaçine. [2] sic! [3] Totse. [4] Trosarsto. [5] vojscka. [6] htiasce. [7] Tiroglipka. [8] noscase. [9] Koj. [10] biscte. [11] utopiste. [12] poslaste. [13] odabraste. [14] rodjene. [15] Toe. [16] psita. [17] çovicanska.

A glave jim jako okruži
kacit[1] zavit tere od spuži.
24. Kada bubńa trepet čuju,
svi su redom tad po pleću,
sad oružje prikazuju,
sad na rame kopja meću.
Svi veselo tot' se vide,
Fisińata kraļa slide.

Pjevanje III.

1. Pri neg sunce bi počelo.
na oružju žabe staše
pokraj rike, ter veselo
one miše tot' čekaše.
Ali od neba kraļ to vidi,
veli Jove, bog od zvizdi.
2. Zove boge sve po nebi
vojske množtvo prikazujuć,
a da vide, zove k sebi,
strašna[2] kopja ńih vojujuć
i storukih[3] jošće lavov
vojsku stojeć i žigantov.
3. Smijući se on u sebi
poče okolo upitati:
„Koji će od nas sad na nebi
mišu i žabi pomoć dati?"
Da Paladi toti gori,
kćeri svojoj, on govori:
4. „Nuti[4] sada ti pomoćeš
službu, divo, plemenitu,
mišim družtvo činit hoćeš,
tebi igraju po mečitu."
Sin Saturna reče tako
željeć mišim družtvo svako.
5. Diva tada rič izusti
tužeći se već na miše,
da će im dati po čeļusti,
jer joj sviće sve iziše
i ostale ńeje krune
i svitńake ulja pune.
6. „Dali žabam već bi htila
pomoćnica sada stati,
al kad bijah se omorila,
ne htijahu dat spavati,
vele čudno škrgotaše
i tugu mi mnogu daše.
7. „Zato sada ostavimo
doli biti pomoćnici,
da ne bi od nas ko pogino[5],
jer su blizu protivnici.
Mi odzgora sad gledajmo
i vojnike uživajmo."
8. To govoreć diva tada
ńoj bogovi svi pristaše,
ali vojske iz zapada
žabami se približaše.
Trubļenici izletiše
i boj strašni navistiše.
9. To komari strašnim[6] zukom
duge trubļe imadući
zatrubiše jakom bukom
trisku od boja ńim dajući.
U svirale kad udriše,
mal nebesa ne oboriše.
10. Sin Saturna Jovo veli
videć vojsku izabranu,
gdi stojahu svi veseli,
desnom rukom svim omahnu.
Tad se u boj izmišaše
i u vojski se[7] pokaraše.
11. Prvi otole ričuć jako
Lik[e]nora prasnu mahom
i posla ga tad u pako
od sve vojske mnogim strahom.
Kako udri on duboko,
mal drugo mu ne izbi oko.
12. Limnikera tad vidivši,
da se[8] rańen onde pruži,
Troļoditko[9] pristupivši
Pelitona ter opkruži,
u prsi ga kopjem prasnu;
naglom smrtju ter izdahnu.
13. Sviviklo tada kopjem vrca
Embasitu[10] za udariti,

[1] Kaççit. [2] Strasna. [3] storukuh. [4] Nuli. [5] poghinu. [6] strasnim. [7] see. [8] see. [9] Trogloditko. [10] Embassitu.

a prasnu ga posrid srca,
i vaļa mu tote umriti.
Strašnom[1] smrtju on poginu
i život mu vas ostinu.

14. Artofago al' miš tada
desnom nogom pristupivši
Polifona isprobada
meju boke ńega udrivši.
Osta ozgora on s trbuhom
izdišući smrtnim duhom.

15. Limnokara jur poviri,
Polifone gdi poginu[2],
Troļodita za vrat smiri
dignuvši onde tešku stinu.
Brzo smantan tote ostade,
na oči mu magla pade.

16. Krambofago još videći
Likenora, da poginu.
ide u vodu on bižeći,
niti u vodi tad počinu.
I ńega u vodu on propusti
i u vodi ńega uduši.

17. Tada voda sva se učini,
kao od krvi da bijaše,
ali s krvju u dubini
izmišana ona staše.
Blizu rike on bi pružen[3],
vas naduven kano kužen.

18. Tad Limneško[4] meu vojnike
to videći trkom trče,
Tiroglifa[5] pokraj rike
dostignuvši, ńega svuče
i ote mu oklopnicu
i da mu nogu u guzicu.

19. Pternoglifa[6] još videći
Kalaminto se ustrese[7],
ide u vodu ter bižeći
i voda mu šćit odnese[8].
Ali u vodi on ohromi,
jer skočivši vrat ulomi.

20. Hidrokora tad skočivši
Pternofaga stinom prasnu
ńemu teško vrat pribivši:
meu ostalim on iščaznu[9].

Možjane mu još vidiše,
gdi mu kroz nos izletiše.

21. Likopinko kopjem maše,
na jednoga misli udriti,
tad se ńemu približaše
i srića mu da smiriti.
Kopjem prasnu Borboroka
smirivši ga meu dva oka.

22. Prašifago[10] to videći
nogom tegnu Knisodoka
i u vodi vas ležeći
ńega duši do duboka
i jako ga još pritisne,
dokle mu se duša otisne.

23. I Pšiko se tot' nahodi,
koji utopjen jur bijaše,
on u vojski ter prohodi
i vojska ga sva viđaše[11]:
On u vojski[12] strašno staše,
jer vukodlak to bijaše.

24. Tote u vojski mnoge tira
i žabami strah davaše,
ni onde jim daje mira,
gdi se nikad on topjaše.
Peleusa pokraj vode
kopjem ńega još probode.

25. Pelobata to videći
zemļe uze punu šaku,
ńemu u oči to[13] baceći
mišļaše mu cinu[14] svaku.
I zaslipjen mnogo staše,
malo dobro ter viđaše[15].

26. Dali kada jur progleda,
uze teški kus kamena,
niti veće tote preda,
potegnu se vrh ramena.
Pelobata teško svrši,
da mu desnu nogu skrši.

27. Kako ńega teško prasnu,
vas[16] na livu nogu kleče,
brzo jošće on izdahnu,
jer mu žile sve prisiče,
arteriju i sve vene
i muskule[17] do slezene[18].

[1] Strasnom. [2] poghini. [3] pruxe. [4] Limnesceko. [5] Tiroghlifa. [6] Pternoghlifa. [7] ustresce. [8] odnesce. [9] izçasnu. [10] Prascifaga. [11] vidjasce. [12] Voski. [13] tor. [14] cinu. [15] vidjasce. [16] vasc. [17] muscule. [18] sesene.

28. Kraugasko[1] kopjem tada
Pšika u trbuh smiruć[2] prasnu,
ńega kopjem isprobada,
i tada mu duša iščaznu[3].
Kopje ńemu još zatuče
i na kopju čriva izvuče.
29. Al ta nakaz ne umira,
veće žabe smrtju mori,
Fisińata kraļa tira
tja do porta od Tolori[4],
a božice dive svoje
s dopušteńem Hekatoje.
30. Onde Pšiku zle prilike
daje jedna čarovnica
iz omiške žaba rike
i onih vodah poglavica,
hoti ńega zasiniti
noseć[5] kļuče od Trimiti[6].
31. Sitofago miš videći,
rom se u vojskï da učini,
lipo iz vojske on bižeći
u strahu se vas promini,
brzo u ropu ter se stani,
svoju glavu on sahrani.
32. Dal' Trosarto kad se stani,
s Fisińatom tot' pokleče,
kopjem ńega u nogu rani
i mnoga mu krv isteče.
Još se dobro ne osveti,
drži ńega na pameti.
33. Jošće ńemu on priteći,
kada biše blizu rike,
plaši i trči tot' leteći
meu viteze i vojnike,
ńega oštrim kopjem[7] zbije,
a šćit[8] tvrdi kopje odbije.
34. Sva se vojska upalila
na neretskoj biše vodi,
po svih rikah i zavodi,
i još straže postavila
od Gabele do Norina
i još niže do Mladina.
35. Meridarpko[9] junak biše,
Artefilke sin jakoga,
meu vojnici još odviše
dobitnika nije drugoga.
Kopjem žabe sve probada
i padaju iznenada.
36. Kada tote kopje siva
i junaške[10] bojne opravi,
Meridarpko miš popiva,
tere sriću svoju slavi,
još zareka jer se biše,
izkorenut žabe htiše.
37. Učinio bi u istinu,
jer ti jakost čudnu imaše,
al se to ču u visinu
i od nebi kraļ slušaše[11].
To se Jovu smili gori,
krećuć glavom ter govori:
38. „O bogovi u okoli,
koji sa mnom ovde jeste,
velo čudo vidim doli,
i u očijuh[12] mojih reste.
Meridarpko me čini mislit,
da će žabe sve pogubit.
39. „Nego sada pošaļimo
Marta doli i Paladu,
ter jih onde mi vidimo
razmirajuć oba u skladu:
tote miše da ustave
i da žabe od zla izbave.“
40. To čuvši Marto poče
ocu od neba govoriti:
„Ni Palada[13] može jih, oče,
ni isti Marto razmiriti[14],
Meridarpka jer nad miša
jakost naša nije viša[15].
41. „Nego sada svi skočimo
ili ti tu grom obori,
tere miše pristrašimo
strašnim ogńem tvojih dvorih,
s kim žigante s' umorio,
Enčeladu[16] prigvozdio.“

[1] Kravgasko. [2] smiruch. [3] izçasnu. [4] Cetina se zvala u starini Tillurius. [5] noscech. [6] Tremiti. — Omiški su gusari jednom orobili benediktinski samostan na otoku Trimiti (uz puļsku obalu). Klaić, Opis II, 125. [7] kojjem. [8] shit. [9] Meridapko; cfr. III, str. 36, 40 i 42. [10] junaxke. [11] slussasce. [12] oççiuh. [13] Palla. [14] razminiti. [15] visce. [16] Enceladu.

42. On to reče. Grom se obali
iz višine neba doli
i rekao bi, da razvali
sva nebesa do pô poli.
Triska, praska, svit se trese,
Meridarpko ni obzire se[1].
43. Dali žabam teško priti
i veće se još užiže,
da na kopje hoće ih zbiti,
ako i nebo sad ga veže.
Sin Saturna brzo iz rike
šaļe žabam pomoćnike.
44. Brzo izmiša more tada
okol škoļa Galečnika
i sve škoļe od zapada,
ke neretska sklapa rika.
Strese[2] nebom, škoļe ganu,
vojska iz škoļa strašna planu.
45. Eto mnoštvo čudno plove
tvrda pleća imajući
i gvozdene kao nakove
svrhu pleća ńim restući,
na kriv hodeć po naravi,
s nohtim dugim ter grbavi.
46. Kožu imaše tvrdu veću
košćenaci svud ruńavi,
iskre im skaču još iz pleć'ju[3],
a u rukah su svi šiblivi,
osmonokci ruka dvijuh,
oči im vire iz prsijuh.
47. Niti[4] rukam oni mogu
nit se nogam pridobiti,
ni krenut ńim itko u nogu,
nit ńim ruku smi pružiti:
to su strašni svi junaci,
a zovu se oni raci.
48. Brzo u vojsku tad dojdoše,
nit se od vojske pristrašiše,
mišim repe izgrizoše,
žabe u vodu unoriše.
I prozvaše tada Norin
glasoviti[5] kao i Solin.
49. Vele krvi se vidilo
da se proli tada u skladu.
I još veće zla bilo,
ali sunce bi u zapadu,
i vas dan se jedva svrši,
dokle boj se ta razmrši.

S v r h a.

---

[1] obziresce. [2] Stese. [3] plechiu. [4] Nit. [5] glosoviti.

Nije vsaki cepeliš na vsaku nogu.

Priopćio Milivoj Šrepel.

Rukopis ove kajkavske drame našao je veleč. g. župnik Levin Kollay u župnoj kńižnici u Slavetiću, te je ńegovim nastojańem i dobrotom preč. nadbiskupijskoga stola u Zagrebu ovaj rukopis postao svojinom jugoslavenske akademije. Srdačna im hvala za rodoļubno djelo.

Rukopis je napisan u osmini. Na prvoj stranici prvoga lista nahodi se natpis drame uz ovaj dodatak: Jeden igrokaz vu treh pokazeh. *1804*, a na drugoj stranici navedene su osobe. Zatim dolazi tekst same drame na 85 označenih stranica. Prvi „pokaz" obuhvaća str. 1—28, drugi 29—56, a treći 57—85. Na drugoj stranici natpisnoga lista navodi latinska bilješka imena onih bogoslovaca, koji su prikazivali pojedine osobe g. *1826*, kad se drama po drugi put glumila u zagrebačkom sjemeništu. Suca je prikazivao Jambrečak, apotekara Mavretić, kńižara Korač, trgovca Buńevac, dvorskoga Juras, fiškala Rebrović, grofa Muzler, ńegova slugu Frańo Kraļ, Đura Mileković, Miška Lovrenčić, kapitana Vancaš, kelnera Žuvić, a barbera Domjančić. Bez oznake su četiri soldata, Ivanić i šestero djece. Na zadńoj neoznačenoj stranici rukopisa (86.) nahodi se ova bilješka: „Die 26ª Januarii 1826 revisus est Spiritus hujus actus denuo 6ª Februarii 1826 reproducendi — et reapse producti — per 4ⁱ anni Theologos. — — — Jambrechak m. p." Obje je bilješke napisala ista ruka (Jambrečak), dok je samu dramu napisao prije netko drugi.

Ova drama do sada nije bila poznata ni po imenu. Priopćujem jê ovdje onako, kako je napisana. Samo mi vaļa dodati, da se u rukopisu uporedo nahodi: sumla i sumļa, sabla i sabļa. barber i barbir, fiškališ i fiškalis, počnem i počmem, kapeńek i kepeńek, varaš i varoš, denes i danas. lahko i lehko, vem i vim, segurno i sigurno, šentencija i sentencija i dr. Sve sam ostavio, kako je na kojemu mjestu u rukopisu. Samo sam u natpisima dijaloga izjednačio pisańe riječi fiškališ. Gdje je bilo nužno, u dnu sam naveo u izvornom pravopisu, kako imade rukopis.

Nije vsaki cepeliš na vsaku nogu
iliti
Navade velikeh varašov nisu prikladne malem.

Jeden igrokaz
vu treh pokazeh
1804.

Osobe:

Sudec varaški.
Apatekar, prvi šenator.
Kńigar, drugi šenator.
Trgovec, trejti šenator.
Dvorski, četrti šenator.
Šegavec, fiškališ općine.
Štimani grof Markovčić.
Ńegov sluga Danijel.
Grabant varaški Ǵuro.
Grabant varaški Miško.
Kapitan i
Četiri soldati.
Ivanič Lajtnand.
Kelner.
Barber Montl.
Šestero male dece varaške.

Pokaz prvi.

Ishod prvi.

Vulica varaša, z jedne strani štacun apatekara, z druge kńigara. — Apatekar sedi pred apatekum i novine čteje.

Kńigar (zide van z svojega štacuna). Dobro jutro, gospon sused!

Apatekar. Dobro jutro. Oni su denes malo prispati dostojali, vre je pol osma vura.

Kńigar. Kaj bi pak delal? Od poklam[1] naš školnik je sudec varaški postal, nigdo se niti ne ogleda na moj štacun, ja pako vre dosta sem se nagledal teh abeceov. — Na moje pošteńe, gospon sused, nekaj bu mi zajdnič misliti, vsaki dan se van daje, a vnuter nikaj ne dohaja.

Apatekar. Ja, ja! imaju prav, gospon sused, ja takaj mislim ostaviti ov varašinec, ovde po malo se je, — nije nikakvoga gošćeńa, i tak ľudi su zdravi, — moja vračtva za nikaj vu apateki stoje, vre nekoja su vračtva deset let stara. Moj ves posel je, kaj plesnivinu iz medicin snažim.

[1] od potlam.

*

Kńigar. Gospon sused, vi nas budete stvarili[1] z takvemi vračtvi.

Apatekar. Ha, ha! Neg kaj je bum hital? to bi lepo gospodarstvo bilo. Gdo mi moje peneze povrne? To mogu apatekari velikeh varašov vučiniti, gde za vsako vračtvo trojvrstnu plaču vlečeju.

Kńigar. To je vse prav. Metemtoga vendar takva vračtva budu škodliva.

Apatekar. Ni se bojati: ova moram samo ad spetiem imati. Ovde i tak drugo ne potrebuju nego cremorem Tartari et Tartarum ermeticum, koja nigdar ne splesniju, niti se pokvariti mogu.

Kńigar. To je drugo. — Ali ostavemo ova na stran. Vidim, da su novine čteli. Kaj imamo novoga?

Apatekar. Stopram se[m] je počel čteti, jošče nisem se na nikaj takovoga nameril, zvan jedino ovo, da vu Londonu vezda od vsake reči, koteru zvan potreboče gdo čez dan zreče, bude se štibra plačala.

Kńigar. Ha, ha, ha! ovo je lepa — gdo bude pak vse reči brojil?

Apatekar. To ja ne znam. Način pobirańa te štibre jošče nije vu novinah spisan.

Kńigar. Ako to bi k nam došlo, ja bi si taki lokot na vusta postavil.

Apatekar. Ne štimam. da bi to k nama došlo, ar ali ne bi nigdar štibre splatili ali bi morali vsi nemci postati. — Metemtoga ja bi bole želel, da bi se moralo od koračajov plačati.

Kńigar. Zakaj?

Apatekar. Kajti bi ludi više sedeti morali, i tak za nas apatekare bi bole bilo.

Kńigar. Semper tibi pendeat hamus.

Apatekar. Hoc inferet ad culinam.

Ishod drugi.

Grabant Ǵuro i prveši.

Ǵuro. Sluga ponizen gospode šenatorov!

Apatekar. Kaj novoga, moj starina?

Ǵuro. Častni gospon sudec varaški jesu ńih pozdravili i daju ńim na znańe, da denes ob deseti vuri bude sesija[2] magistratualska, i pozivaju ńih, da bi se dostojali na večnicu potruditi.

Kńigar. Je li znaš, kaj imamo novoga?

---

[1] ztvarili. [2] sessia.

Ǵuro. Gospon šenator! ja ne čtejem novine.

Kńigar. Ne pitam ja to, nego: vu kakvom poslu se zovemo na večnicu?

Ǵuro. Verek to mi gospon sudec nisu povedali i zato ne znam povedati. Neg to samo znam, da vre dve vure su zaprti z gosponom fiškalijušem poleg[1] flaše vina, otkud sudim, da bude nekakov veliki posel.

Apatekar. Dobro, dobro; hodi samo, pak poveč, da dojdemo.

Ǵuro (češe se po glavi). Gospoda šenatori! da bi mi hoteli kaj prikazati za trude, — vidiju (pokaže na čižme podrapane).

Kńigar. Zakaj bi ti morali platiti? vem si za to plačen od općine.

Ǵuro. Tužna moja plača! Ja sem čul, da po drugeh varaših je ta navada, da — —

Apatekar. Nije vsaki cepeliš na vsaku nogu; druge su oneh šenatorov plače, druge naše. Hodi samo.

Ǵuro. Tak z Bogom (odide).

Kńigar. Ta bi lepa bila — za dvadeset rajnički na leto služiti, pak prikaze deliti.

Apatekar. Kaj čeju? prositi je slobodno, ali naše je zrelo odgovoriti. Metemtoga vura se deseta približava, bude se spravlati vu sesiju[2]. Z Bogom, doklam se budemo videli.

Kńigar. Z Bogom (odide vsaki na svoju stran).

Ishod 3.

Hiža na večnici. — Dva grabanti Ǵuro i Miško.

Ǵuro. Brzo, Miško! nosi sim klupi.

Miško. Ovo je jedna na jednu stran, (donese drugu) ovo je druga na drugu za gospodu šenatore.

Ǵuro. Vezda dva stolce.

Miško. Ovo su.

Ǵuro. Sim stolek postavi, pak donesi perutńaču, kaj zmetemo klupi.

Miško. Taki. — O kakovo je to zdrkavańe! Da bi se samo i meni jen put tak dvorilo!

Ǵuro. Norc! i to more biti, vem je i dvorski ovde šenator.

Miško. Je, ali ja nisem dvorski.

Ǵuro. To vse more biti: iz grabanta špan, iz špana dvorski, iz

[1] polek. [2] Sessiu.

dvorskoga šenator. — Vu ovakvi općini, kak je naša, aj Bog da i koga mogu imati za šenatora. Hodi samo po stolek i perutńaču, gospoda vezdaj dojdu.

Miško. Ovo je stolek. ovo je perutńača (naregúje[1] na dve strani klupi, sredi stolek, na kraju stoleka stolec za fiškalijuša, pak zmeče). Tak posel naš je gotov, to drugo naj šenatori čine.

Gjuro. Dobro; hodmo vezda na stražu (odidu).

Ishod 4.

Trgovec, dvorski, apatekar, kńigar — jeden za drugem dohajaju.

Trgovec. Jošče nikoga ni ovde: ja, koji imam najviše posla, vsigdar sem prvi (postavi svoj kapeńek na klup). To je istina, nikak mi ne če prav moje tršťvo, letos nisem dobil nego samo pedeset na sto, a drugi mi vele trgovci, da bi moral dojti krajcar na krajcar; — da bi samo pak Bog dal prav gladno leto, bi hotel ove gladuše od vuh do pete oguliti. Istina je, vele prodekatori, da to ni zdušno, da človek ne sme drugomu zlo želeti, ali veli se reč, da je bliže rubača nego haļa; koji je sebi zločest, komu bude dober?

Dvorski (dojde). Sluga sem ponizen gospona trgovca šenatora.

Trgovec. Zdravo, moj gospon dvorski, šenator! Kak ide polsko delo, kak se strnsko kaže na poļu?

Dvorski. Za sada, hvala Bogu, jako dobro.

Trgovec. Jako dobro! hem! (Stepe z glavum). Ali čujem, da ļudi malo su sejali.

Dvorski. To je istina, da nekoji su malo sejali, ali nekoji su više, i tak jedno z drugem, ja se ufam, da dojde dosta obilno.

Trgovec. Hu, hu, obilno. Tak znate, kada bude tak vsega obilno, hočemo se za ves gospocki[2] žitek naprvo pogoditi.

Dvorski. A to pak ne; gdo če mačka v žaklu kupuvati? Kada bude spravleno, onda se bumo pogajali.

Trgovec. Kaj bude, to bude; ja gledeč na dojduču obilnost obečam vsu pšenicu po taleru platiti. Kaj velite, nisem li ja od oka trgovec?

Dvorski. Dobro, dobro; ako ju nigdo ne bude hotel draže platiti, ta pogodba bude stala.

Trgovec. A tak se ja ne ču pogajati.

Dvorski. Niti ja drugač.

Apatekar (dojde). Zdravo, gospoda šenatori!

---

[1] naredyuju. [2] gozpodczky.

Trgovec. }
Dvorski. } Zdravo, gospon šenator!

Apatekar. Denes je prav hladno (dene svoj štucl na kapeńek).

Trgovec. Kaj je to? Ne bude ńihov štucl na mojem kapeńku (hiti ga srdito na pod[1]).

Apatekar. Gde more moj štucl biti, more i ńihov kapeńek (hiti dole na tla kapeńek).

Trgovec. Ja protestujem z ovum palačum plemenitum i z celem plemenitem magistratušem.

Apatekar. Ja takaj to isto činim.

Dvorski (samo se smeje).

Kńigar (dojde). Kakva je to halabuka na večnici? gdo kaj i suprot komu ima?

Trgovec. Naj premisle, gospon apatekar šenator jesu opšanili moga kepeńka i mene; kada svoj štucl na ńega postavili su, ja ne moguč toga trpeti na tla postavil ga jesem.

Apatekar. Ja pako vredno sudil sem, da gde moj štucl biti more, tam i kepeńek bude, i zato ga na istu policu postavil jesem.

Kńigar. To dugovańe je veliko, mora celi magistratuš prevideti tu pravdu, i koji zastane, on drugomu opšanost i magistratušu sud plačati bude moral.

Apatekar. Slobodno; ja k tomu privoļujem.

Trgovec. Ja nikakve pravde ne ču, hočemo se rajši z dobra pogoditi.

Kńigar. Tak anda privolite, da gospon šenator dvorski, koj ves corpus delicti je videl, vam suda napravi.

Dvorski. Hočete anda mojemu sudu pristati?

Apatekar. }
Trgovec. } Hočemo.

Dvorski. Jeden i drugi je krivec i zato naj vsaki sam svoje dugovańe zdigne.

Kńigar. To je mudra i pravična šentencija[2].

Ishod 5.

Sudec, fiškališ i prveši, potlam Ǵuro.

Sudec. Kakva sentencija[3] totu dela se prez mene? toga ja ne dopuščam, prez mene i gospona fiškalijuša naj se nikakov sud ne dela.

---

[1] pot. [2] Shentenczia. [3] Sentenczia.

Fiškališ. To tak mora biti.

Kńigar. Eh, samo jednu noriju imali su gospon trgovec i apatekar, šenatori, pak gospon dvorski, šenator, im je poleg[1] norije pravdu otkrojil.

Sudec. Gospoda šenatori! ovo mesto nije za norije, nego za općinske posle, i zato ja takve norije od sada prepovedam z mojum sudečkum močjum. — Improtocoletur, domine fiškalis[2].

Fiškališ. Illico ad servitia (piše).

Sudec (čaka, doklam piše fiškališ). Bene, vezda na posel! Visoko poštuvani i plemeniti magistratuš! Do sada vu tmici ležeči niti vredno preštimańe niti glas kakov pri drugeh imali smo; vredno vre je, da iz sna zbudimo se i narave velikeh varašev nasledujemo. Prvič anda čtejem vu novinah vu vekšeh varašeh naredbu ovu kruto potrebnu naregjenu, da oni samo, koteri iz roda ali vekše časti jesu, sablu i palicu nositi smeju. Ovu naredbu nahajam da i mi tak za domače kak strajnske narediti imamo. Kaj vele na to, gospoda šenatori?

Dvorski. Ja štimam, da za domače to narediti moremo, a ne pako za strajnske.

Vsi. A je, a je, i za strajnske.

Dvorski. Kak znali budemo od strajnskoga, je li ovoga ali onoga roda ali časti?

Sudec. Nikaj, na to taki dojdemo. Drugoč, da vsaki, koj vu ov varoš dojde, taki povedati mora, gdo i kaj je, otkuda ide i kam kani, kak takaj, kak dugo ovde zadržavati se hoče.

Vsi. To je pravo i potrebno.

Dvorski. Ja već nikaj govoriti ne ču.

Sudec. Tak, gospon fiškališ, naj čteju artikuluš, koga smo skupa napravili.

Fiškališ (čteje). Daje se na znańe od strani plemenitoga magistratuša, da od sada i od ovoga hipa nikomu, tak domačemu, kak strajnskomu, ne bude dopuščano sablu i palicu skupa nositi, koji nije iz velikoga roda ali časti, pod kaštigu dvadeset dukat. Otkuda vsaki strajnski, kak vu ov varaš stupi, povedati dužen bude, gdo i kaj je, otkuda ide i kamo, kak takaj, kak dugo vu ovom varašu zadržavati se kani, pod gori postavlenum kaštigum.

Sudec. Naj daju simo, da potpišem. Publicetur (piše, pak zafučka).

---

[1] polek. [2] Fisscalis.

Ǵuro (dojde). Kaj zapovedaju, gospon sudec?

Sudec. Vzemi bubeń, pak bubnaj, da se ves varoš skupa steče. Oni pak naj idu, gospon šenator kńigar, pak ovu zapoved glasno, razložno, da vsi razmeli budu, naj prečteju (Ǵuro z kńigarom odide[1]).

Trgovec. I to bude nekaj moglo vu našu kasu donesti.

Apatekar. Barem budemo mogli vekše plače imati.

Sudec. To se razme.

Fiškališ. Fundus est innocens.

Dvorški. Da samo ne bi mi plačali te naše naredbe!

Sudec. Gospon šenator dvorski, ja vidim, da vsigdar imate kaj prigovarjati našem naredbam; ja toga ne trpim.

Dvorski. Štimam, da za to sim zvan jesem, da istinsko povem, kaj mislim.

Trgovec. On bi rad mudreši biti nego mi vsi drugi.

Apatekar. Fuj, dos šik cih niht.

Dvorski. Ja lehko morem mučati.

Ishod 6.

Kńigar, Ǵuro i prveši.

Kńigar. Poleg[2] zapovedi vučińenu naredbu občini varaša ovoga nazvestil jesem.

Sudec. Kaj ļuctvo k tomu je reklo?

Kńigar. Vsi mudrost gospona suca hvalili jesu.

Sudec. Dobro. — Vezda pako vi dva, grabanti, pazlivo oko imajte na vse strajnske i pazite, da vučińena naredba obdržavala se bude. Othajaj, imamo više poslov (proti grabantu).

Ǵuro (na ove reči nakloni se i odide).

Sudec. Plemeniti magistratuš! posli opčinski dan na dan povekšavaju se, — dražina vsega vsaki hip raste. — Zato vredno je, da jeden put istinsko mislimo način povekšati naše plače.

Apatekar.
Kńigar. } To je pravo.
Trgovec.

Dvorski. Ma gospoda, predi moramo za funduš skrbeti.

Sudec. Polahko — jošče nisem vse zrekel; ja štimam, da funduš zato najpravičneši bude, ako od vsake peršone groš na leto vzeme se i od vsakoga dimjaka jeden forint. Gospon fiškališ! kaj smo zračunali, kuliko to vse skupa na leto včini?

---

[1] idide. [2] polek.

Fiškališ (išče med pismi). Ovo je: čini 1200 forinti in pleno.

Sudec. Tak naj pišeju: sucu, meni 300, — fiškališu, koji skupa i notarijuš je, 200, — vsakomu šenatoru 150, — vsakomu grabantu 30 rajnički. — Vezda summa summarum kaj čini?

Fiškališ. Čini na punoma rajnički 1160.

Sudec. Dobro. — Tak 40 forinti ostane za druge općinske potreboče.

Dvorski. Ma gospoda, na moje pošteńe, z toga ne bude nigdar dobro. To je preveč na jeden put ļuctvo optršiti.

Sudec. Koj hoče magistratuš imati, mora ga plačati; vezda su prešla ona vremena, da se za diku samo časti obnašaju, kak su se negda obnašale.

Dvorski. Ja se bojim, da se bude ļuctvo burkalo.

Sudec. Kaj? burkalo? Naj se samo burka, vre ga ja z mojem autoritašem vu tesno mesto spravim. Ako ne čeju magistratuš plačati, zakaj su tuliko iskali i tulike stroške vučinili varaščani postati i vu slobodnom varašu ostati?

Apatekar. Imaju čisto prav, gospon sudec. Suprot povekšańu plače ja nikaj suprotivnoga nimam; štimam samo, da predi bi morali kameri pisati.

Sudec. Aj bo! aj bo! kaj mi med nami napravimo, to mora stati, krivično ne čemo nikaj.

Kńigar. } *Trgovec.* } Imaju prav, gospon sudec.

Sudec. Samo ni potrebno difikultaše delati, gde ih ni potrebno. Gospon fiškališ, naj improtokoleraju.

Fiškališ. Statim ad servitia (piše; te čas med sobum spominaju se, a dvorski z glavum kima, da ne bu nikaj).

Sudec. Jesu gotovi? Naj sim dadu, da vidim (čteje tiho). Dobro, viteški, — publicetur. Naj se pred večnicu na vrata postavi, da vidimo, kaj na to općina reče.

Ishod 7.

Ģuro, potlam jeden oficir vu kaputu i prveši.

Ģuro. Plemeniti magistratuš! Ovde dopeļali jesmo jednoga strajnskoga, koji nikak povedati ne če, gdo je i kam ide.

Sudec. Dopelaj ga nuter. To je prva ptičica, ka nam bude morala plačati. — Gospon fiškališ, naj ga oni juridice zeksamenuju[1].

[1] Zexamenuju.

Oficir (dojde). Ja sem ovo. Kaj anda imaju z menum?

Sudec. Nikaj, nikaj. — Naj samo istinsko i otprto na pitańe odgovore.

Fiškališ. Gdo su oni?

Oficir. Ja sem, kaj sem.

Fiškališ. Cum contemptu respondit: Ja sem, kaj sem (piše). Čiji sin jesu?

Oficir. Moga oca.

Fiškališ. Respondit et cetera (piše). Znaju, zakaj su sim došli?

Oficir. Došel sem, kajti dojti hotel sem.

Fiškališ. Respondit et non negavit: kajti sem dojti hotel (piše). Naj paze, da istinu valuju, ar procesus[1] vezdaj se dokonča.

Oficir. I kajti ste vsi skupa šumaki.

Fiškališ. Dobro; ovo je opšanost suda, nova krivńa (piše). Monitus et cetera, respondit et cetera.

Oficir. Kaj će to reči: cetera?

Sudec. Je navaden način vu inkvizicijah[2].

Fiškališ. Jesu oni znali zapoved plemenitoga magistratuša ovoga, da vsaki strajnski povedati ima, gdo je, kaj je, kam i otkud ide?

Oficir. Jesem.

Fiškališ (piše). Confessus et cetera, respondit: Jesem!

Oficir. Naj brže dokončaju ta pitańa.

Fiškališ. Zakaj anda pitani nisu odgovorili?

Oficir. Kajti mi se onda ni hotelo govoriti.

Fiškališ. Tergiversatur (piše). Hočeju li anda valuvati, gdo i kaj su oni?

Oficir. Gdo?

Fiškališ. Oni.

Oficir. Oni

Fiškališ. Naj paze, da ne vzemeju quid pro quo.

Oficir. Kaj je to: ki ko?

Fiškališ. Nikaj. Procesus[3] je dokončan, convincitur ex contumatia et punitur in emenda linguae.

Sudec. Anda procesus[4] je dokončan i šentencija je vudrila: Zaradi tvrdokornosti svoje moraju platiti rajnički 25 i zaradi opšańenoga suda drugeh 25. Čini summa 50 rajnički. Potlam mogu iti, kam hočeju. Mi več ne potrebujemo znati, gdo su i kaj su.

Oficir. Prosim tu istu sentenciju[5] na pismo mi dati i taki platim.

---

[1] **Proczessus.** [2] **Inquisicziah.** [3] **Processus.** [4] **processus.** [5] **sententiu.**

Sudec. Gospon fiškališ, naj napišeju, kak sem ju ja zrekel.

Fiškališ (piše). Ovo je. (Poda oficeru).

Oficir (čteje). Jošče naj pridaju, da potlam morem iti, kam hoču, da ne potrebuju znati, gdo sem.

Sudec. To moraju postaviti, da ne bi potlam pak nepriliku imal — (tiho) da mi samo peneze dobimo.

Fiškališ (piše). Ovo im je.

Oficir. Dobro. Vezda imam ja v rukah corpus delicti. Anda samo je za to ta naredba napravlena, da siromaški pašaširi imaju se priliku guliti. — Da anda znate, (raskopči kaputa i pokaže uniform oficirski) da ja cesarski oficir jesam i kakti kurir poslan sem. Vi i tak za vučińen zamudek odgovarjali budete, ar ne samo to nego vse vaše lepe naredbe dvoru cesarskomu otpreti hoču.

Sudec. Naj ne zamere (z strahom, drugi pako osupńeni, svoj pako dvorski se nasmehava). Oni sami krivi su, — — — zakaj taki povedali nisu svoju čast?

Oficir. Kajti videl sem, da vsakojački tepci po varašu potepleju se, prez toga, gdo je gdo, popitavaju, gdo su i otkuda su. Otkuda sumlu imal sem, da samo za premogučneše ta naredba je napravlena, kaj[1] i spoznal sem. Z Bogom (odide).

Sudec (sprevaǵajuč[2] ga). Naj oproste.

Kńigar. Male. Taki prvi put š[a]ntano smo zagazili.

Sudec (češe glavu). Aj, aj! štima, da se meni jeden par taki na takve grožńe preplaši. Ako on zna tužiti, bum ja znal odgovoriti, ov posel more nam jošče decretum komplacencije priskrbeti.

Fiškališ. To naj niti ne dvoje; dosta nam bude samo ov benevolum examen gore poslati.

Apatekar. Anda je škoda, da smo ga tak puščali predi, nego je konvikciju platil.

Sudec. Ej, kralevski posli ne smeju se zadržavati.

Trgovec. Meni je vendar žal, da mu je to tak prešlo, on je čist odišel, a mi smo, kak nas je ozval šumaki, na cedilu ostali.

Dvorski (tiho smeje se).

Sudec. I tak posli, koje za vezda imali smo, dokončani su, ja za vezda već nikaj nimam naprvo postaviti i zato solvo sessionem. (Vsi se stanu i othajaju).

Sudec (na othotku proti fiškalu). Gospon fiškališ, naj počekaju, imam nekaj ž ńimi[3] govoriti.

Fiškališ. Naj zapovedaju.

---

[1] koj. [2] zprevadyajudy. [3] z-snyimi.

Sudec. Kaj im se vidi od denešne sesije[1]? Kaj ne znam ja moju čast obnašati?

Fiškališ. Naj veruju, da sem se sam čudil, kak im je vse lepo othajalo kakti ołe. Segurno vidiju se rođeni za ovu čast.

Sudec (nasmeje se malo). Je, je, vse dobro, nego taj oficir, taj oficir ne more mi z glave.

Fiškališ. Naj si z tem glavu ne tereju, ni se treba pred vremenom žalostiti; če dojdemo do gustoga, vre najdemo načina, kak iz te jame van zgazimo.

Sudec. Naj bude to. Ali jesu li v pamet vzeli dvorskoga, kak vsigdi je imal svoju reč postaviti? I ako je mučal, tak z svojem smehom je dosta govoril; on bi rad med vsemi najmudreši biti. — Da bi samo mógel kakov način najti ńega iz šenatorije van ishititi, to bi me kruto jako veselilo. Ali kaj? preveč je šegav, nego da bi gde zagazil.

Fiškališ (misli). Nut, ovo bude najbołši način, hočemo prvu sesiju narediti, da nigdo dve časti obnašati ne more, otkuda on rajši ostane dvorski nego šenator, kajti mu ona više donaša. I peldu od ńih moremo vzeti, koji taki školničiju ostavili jesu, kak za suca zebrani bili su.

Sudec. Ovo je lepa misel; pri tom hočemo ostati. Hodmo vezda na naše posle (odidu).

Ishod 8.

Štimani grof Markovčič, sluga ńegov Danijel i kelner. — Hiža oštarije.

Grof v kaputu. Hola, Danijel! Treba paziti, da se bagaža vsa gore znosi.

Danijel. Budu služeni (odide).

Grof. Do sada dobro sreča služi, vezda budem zvan vse pogibeli i potlam moj grof, koga okral jesem, more činiti, kaj hoče, već mu ne dojdem vu šake. Za ove peneze, koje odnesel jesem, morem vu Benetačkom dobro živeti i po trštvu moju vekšu sreču včiniti.

Danijel i kelner (nose vališa).

Kelner. Ala dobro je žmehek!

Grof. Prijatel! imate ovde dobroga barbera?

Kelner. Viteškoga! Naj zapovedaju.

Grof. Naj dojde, da me podbrije.

Kelner. Budu služeni. — Za obed kaj budu zapovedali?

[1] sessie.

Grof. Ja hoču grofovski[1] stol imati.

Kelner. Ravno tak po grofovski pri nas ne budu služeni, metemtoga jesti budu imali.

Grof. A ja znam, da po grofovski plačati budem moral.

Kelner. Jo. Neg kak? Ako se mi od takove prihodne gospode ne pomoremo, od domače segurno ne.

Grof. Kaj ni ovdi gospode?

Kelner. O, je celi magistratuš: Sudec, viteški človek, bil je predi ovde školnik; je apatekar šenator, knigar šenator, trgovec šenator i dvorski šenator, pak fiškališ, to su im vsa gospoda ovoga mesta.

Grof. Čiji je pak ov grad gore?

Kelner Je grofa Lepšanoviča[2], kojega ni nigdar simo; pod ov grad je spadala predi ova općina i z velikemi stroški pri dvoru opravili su, da slobodna općina postali su, i zato vezda slobodna i siromaška općina zove se.

Grof. Tak, kak ja vidim, ovde je veliko siromaštvo?

Kelner. I kak! pak metemtoga bi radi vse navade velikeh varašov nasleduvati.

Grof. To vam je vsigdar: siromaški človek gotova laž[3].

Kelner. To je istina. Naj ne zamere, morem iti nareditii za obed, ako jošče mesa vu mesnici dobiti bude.

Grof. Za barbera ne zabite.

Kelner. Budu služeni (odide).

Ishod 9.

Grof i negov sluga Danijel.

Grof. Kak je videti, Danijel, ovde ne bude vnogo hasnuvati, to su sami bokei; metemtoga pazi, ako gde kaj takvoga videl budeš, ne zabi pospraviti.

Danijel. Teško bu kaj takvoga i zato ja bi svetuval bržeje od ovud pete pobrati, da ne bi vu tesno mesto dospeli.

Grof. Ti si pun straha. Ne vidiš, da vsigdi sreča nam služi? Vre na skorom stupimo na benetačko držańe, pak onda slobodno naj nas iščeju.

Danijel. Ako samo još ovde nas ne najdeju.

Grof. Ja se vre ovde nikaj ne bojim; ako mali kakov veter bi začutil, brzo z mojemi końi vu mesto segurneše se postavim. — Metemtoga znaš, ja se i ovde za grofa hoču izdati, po tom načinu

[1] groffofszky. [2] Lepssanovicha. [3] lass.

najleže k čemu dojdemo. Pod obedom hoču boļe za vse kelnera spitati.

Danijel. Kada tak sude, naj bude; ja ih vre vezda ostaviti ne ču, vre ni meni gorje od smrti ne bude.

Grof. Ti si pravi prijatel! vreden ļubavi moje! O kak lepo vu Benetkih živeli budemo i vživali hasen trudov našeh; kada si človek vu mladosti kaj naspravi, vu starosti mirno vživa.

Ishod 10.

Kelner i prveši.

Kelner. Ni jošče bilo ovde barbera?

Grof. Ni, ja ga dosta dugo čakam.

Kelner. Naj imaju potrpleńe; on ovde same britve ima, kaj vu ime Božje podbriva, vezda pako, kada čuje, da gospodina grofa bu moral podbrivati, mora dobro nabrusiti sve britve, da diku napravi našemu varašu.

Grof. Hote, recete mu, naj brže dojde.

Kelner. Idem taki (iduč na vratih stane se z barberom). Ovo je (odide).

Ishod 11.

Barber i prveši.

Barber. Humillimus servus, sluga ponizen.

Grof. O kaj vi dijački govorite?

Barber. Modicum scit.

Grof. Kak se zovete?

Barbir (postavi stolca). Montl Kepeńek na poniznu službu.

Grof (sede). Kapeńek je dober suprot dežǵu[1].

Barber (iz kante pušča vu zdelicu horputra i meša kakti sopunicu, pak počne bradu mazati, tak da mu i vu zube dojde).

Grof (počne shrakuvati se i pluvati). Hote vi nekam drugam. Ne budem ja jel vašu sopunicu.

Barber. Naj ne zamere, to nikaj nema (brusi britvu i da mu jeden oreh vu ruke).

Grof. Kaj bum z tem?

Barber. To naj dostojaju vu zube deti i na onu stran obrnuti, koju podbrival budem, da koža napeta bude i ja segurneje podbrivati morem.

---

[1] desdyu.

Grof. Ha, ha, ha, toga jošče moje žive dni nisem videl.

Barber. Znam, ar je to moja lastovita invencija.

Grof. Naj i to bude, bum videl, kak pojde; človek putujuč večkrat se kaj navči.

Barber (poda mu na drevenom tajneru pavučine).

Grof. Kaj bum pak z tem?

Barber. To naj drže, da, kada ih porežem, taki za krv staviti gore postaviti budu mogli.

Grof (hiti tajner, oreh i rubec, z kem si zbriše predi lica i stane iz stolca). Hodi ti [v] šaš[1] na rake, nekam drugoga gulit, ne mene.

Barber (pobere rashičena i pospravi svoju meštriju). Barem sopunicu da bi mi hoteli platiti!

Grof. Dam ti vezdaj z palicum drugu plaču.

Barber (na to bežeč odide).

Ishod 12.

Kelner i prveši.

Kelner. Naj dostojaju iti, juha je na stolu.

Grof. Kakvoga si mi gulara za barbera dopeļal?

Kelner. Ovo je najbolši i najgorši, koga imamo.

Grof. Znamdar bu i jelo takvo, kakov bil je barber.

Kelner. Naj ne dvoje, budu zadovolni.

Grof. Tak hodmo, potlam moram se jošče preopraviti, hoču malo van ziti. (Odidu vsi).

F i n i s.

Pokaz drugi.

Varaš z dvemi štacuni.

Ishod 1.

Štimani grof z palicum i sabļum.

Grof (ogledavajuč se). Ovo su dosta dobre hiže. (Iz vsake scene jedno za drugem dete se pokaže, i najmeńše na palice jašuč, pak čude se kričeč: „Sabla i palica, jej, palica i sabla!“ Grof im se nagraža z palicum. Ona pobegneju i pak nazad dojdu i kriče, kak gore, doklam odide).

[1] Sass.

Grof. Čakajte, čakajte, idete domom vučit se. (Ide malo daļe). Othajajte! Nisem nigdar tak raspuščanu decu videl, ne more človek mirno ni po vulici iti — — — Vidim, da ne bu mira, idem rajši oditi (odide).

Ishod 2.

Kńigar i apatekar.

Kńigar. Gospon sused! gospon sused!

Apatekar. Kaj je?

Kńigar. Jesu videli toga strajnskoga z palicum i z sablum? mora nekakov velikaš biti.

Apatekar. Jesem videl i dosta mi je žal bilo, da ga tak varaška deca na vulici bantuvala jesu.

Kńigar. To je istina, i vu tom budemo morali nekakvu naredbu napraviti. To se ne pristoji, da se vu varašu tak deca po vulicah stepleju.

Apatekar. Kakva naredba more se napraviti, kada oci i matere niti sami straha deci dati ne znadu, niti trpe, da im ga drugi da? Veto jedno dete vu mirno prehajajučega človeka je bilo hitilo jednu šaku blata, ov srdit stizmal ga je, dete počne plakati, zide na to otec i mati van, naprave takov krič i klopotańe, da vsa vulica bila se je zdrčala.

Kńigar. Anda treba je starešem straha dati. — Ali naj bude to na stran. Meni ta strajnski po pameti hodi. Gdo to biti more? Bumo videli, kaj vezda naš sudec vučini.

Apatekar. Ja štimam, da se bude bojal, da pak ne zagazi.

Kńigar. I meni se tak vidi.

Ishod 3.

Sudec i prveši.

Sudec (drčeč kakti prez sape). Brzo — hote — pitajte.

Apatekar. Kaj je, kaj se je pripetilo?

Sudec. Ne znate? Došel je nekoji strajnski vu ov varoš, hodi z palicum i z sabļum; gdo zna, je li mu to sliša ali ne?

Apatekar. Ja bi ga puščal iti.

Sudec. Ne, to ne more biti. Ja ne ču da nam se reče: delaju zapovedi, a nigdo je ne obdržava.

Kńigar. Naj paze, da pak ne zagaze.

Sudec. I zato mislil sem, da segurni put vzemem za zvedeti,

gdo ov strajnski je, — poslati najmre vas dva eksmisuše[1] pitat ga. gdo je, ar ako je od roda ali časti, bu si za diku držal, da dva šenatori k ńemu dojdu; ako pak nije, kakti eksmisuši[2] taki ga budete mogli na većnicu pozvati.

Kńigar. Je, je istina. Nego ako li bi nam ov z palicum odgovoril, kaj onda?

Sudec. O magnum facinus! Toga on ne včini.

Apatekar. Ali ako bi včinil, kaj onda?

Sudec. Ne, ne, to ne bu včinil. Samo hote, pak lepo z prilikum mu naprvo postavite naredbu magistratualsku i da to dober red varaša potrebuje, da se taki zna, gdo je i kaj je i kakvo mu se pošteńe dati mora i — i — i — et cetera et cetera. Ne moram vas ja vse vučiti, kaj govoriti imate.

Kńigar. Meni se nikak tamo iti ne će; ja bi volil, da koga drugoga tam pošalu.

Apatekar. I ja.

Sudec. Koga bi pak poslal?

Apatekar. Trgovca i dvorskoga.

Sudec. Aj bo, aj bo. Oni nisu za ti posel. — Samo hote, nikaj se ne bojte, i ako dato, non concesso bi vam kaj vučinil, verujte, da i ja ńega držati znal budem.

Apatekar. To nam hasnilo ne bude i kaj na pleča dobimo, nigdo nam dole ne vzeme.

Sudec. Ne gubimo vremena, vtegne te čas[3] oditi i tak bu falinga druga vekša od prve.

Kńigar. Kad anda ni drugač, i to hoću vučiniti, bum se blizo vrat držal. — Smemo li ga pak od ńihove strani pozdraviti?

Sudec. Ako je kakov velikaš, slobodno; drugač ne. — Jednoga suca pozdravleńe znamenuje vnogo i ne mora se vsakomu vučiniti. Hodmo! (Odidu).

Ishod 4.

Hiža oštarije. — Štimani grof, potlam sluga.

Grof (postavi palicu i sablu dole). To je istina, da je i tak ovde mrska navada, človek ne sme se na vulicu pokazati, tak deca za človekom skačeju, da se ni dosta moći braniti.

Danijel (dojde). Dva šenatori od magistrata bi radi ž ńimi[4] govoriti.

---

[1] Exmissusse. [2] Exmissussi. [3] chaz. [4] z-snyimi.

Grof. Šenatori! Danijel, ne bi li to kaj bilo zločestoga za nas?

Danijel. Jesem ja govoril, da idemo daļe, doklam dojdemo zvan orsaga.

Grof. Nisi pital, kaj hočeju?

Danijel. Nisem, ar to nisu dužni meni povedati.

Grof. Ti vsigdar vsakoga pitaj i ako je pogibelen dohodek, moraš me spričati, ali da spim ali da drugač posla imam i nikoga pred me ne puščam. Metemtoga kuliko ih je?

Danijel. Dva samo.

Grof. Nisi videl, imaju li jošče koga z sobum?

Danijel. Več nikoga.

Grof. Dobro, naj dojdu. Ti pako blizo vrat stoj; ako bi kakva sila bila, vsaki svojega prime, doklam način dojde pobeči. Naj dojdu.

Danijel. Taki (odide).

Ishod 5.

Apatekar, kńigar i grof.

Apatekar. Naj ne zamere, da ne znam jošče dostojno titulerati — — — ńih (z strahom).

Kńigar. Mi smo exmissi magistratuales.

Grof. Pak kaj dobra imaju z menum?

Apatekar. Od strane magistratuša imamo jedno malo pitańe, naj ne zamere, postaviti.

Grof. Kakovo anda, brže povečte.

Kńigar. Vidiju, došlo je vreme, da pod način velikih varašov i ov naš varaš naredil je, da nigdo zvan od roda ali časti ne sme z palicum i sablum hoditi.

Grof. Pak onda?

Kńigar. Oni pak denes vigeni jesu po ovom plemenitom varašu z palicum i sabļum šetati se i zato plemeniti magistratuš želel bi znati, je li od roda ali časti jesu.

Grof. To vam je dosta znati, da ja vsigdar i vu vsakom varašu moju sablu i palicu nosim.

Apatekar. Mi ne dvojimo, metemtoga —

Grof. Metemtoga dosta vam je znati.

Kńigar. Anda štimati moramo, da od roda ali časti jesu.

Grof. Segurno jedno ali drugo.

Apatekar. Naj dopuščaju nam to veseļe — zeznati, koga sreču imamo vu varašu našem imati, da ih dostojno častiti znali budemo.

Grof. Kada anda tuliko znati želite, povem: ja jesem grof Markovčič.

Kńigar | *Apatekar* } (na tihom). Grof!

Grof. Kaj vezda z tem vam je boļe?

Kńigar. Naš gospon sudec anda ih je lepo — drago — pozdravil.

Grof. Tak to predi mi niste znali povedati?

Kńigar. Nismo, ar oni nisu navadni nego samo velikaše pozdravlati i zato morali smo predi zeznati, da su oni gospodin grof.

Apatekar. I rekli su gospon sudec, da gospodina grofa dojdu pohoditi.

Kńigar (na tihom proti apatekaru). Jih, toga nije rekel.

Apatekar (takaj tiho). Kaj zato? to se i tak razme.

Grof. Povečte gosponu sucu, da i ja ńega pozdravlam i naj se ne trudi k meni, ar ja na skorom othajal budem.

Apatekar. Naj toga ne čine, to bi špot bil našemu varošu, da bi ga tak brzo ostavili.

Grof. Moji posli me na daļe zovu, vremena nimam dugo vu jednom mestu ostati.

Kńigar. Barem prosimo, da potrpe, doklam mi naše eksmisije[1] relaciju magistratušu vučinimo.

Grof. Jošče dve vure ostanem.

Apatekar. Naj ne zamere, da ih tak dugo zadržavali jesmo.

Grof. To nikaj nima.

Kńigar. Želimo služiti, vu čem moremo, gospodinu grofu.

Grof. Nikaj se ne trudite.

Kńigar. Naj srečno ostanu, doklam pak budemo visoku milošču imali videti gospodina grofa.

Grof. Srečno. (Šenatori odidu).

Ishod 6.

Grof i Danijel, potlam kelner.

Danijel (dojde). Dobri ali zločesti glasi?

Grof. Nikaj zločestoga. Hoteli su znati, gdo sem, i komaj, da grof sem, čuli su, vre puni poniznosti suprot meni bili su. — Vidiš, kaj tituluši hasniju?

Danijel. Tužna takva grofija, gde na veke vu strahu žive se, da ne bi izvišen postal.

Grof. No, to je pak tvoja navadna popevka.

Danijel. Meni je vre preveč med strahom i ufańem živeti.

[1] Exmissie.

Grof. Nemoj, Danijel! ne budi takov, boj[a]zlivost je pena[1], koja nas izdati more; človek naše meštrije mora seguren i prez obraza biti. —

Kelner (dojde). Kaj budu dostojali zapovedati za večerju?

Grof. Jošče ne znam, je li tak dugo ovde ostanem, nego poveč mi, je li ovde vu ovom gradu kaj vrednoga videti.

Kelner. Ter kak. to su im takve hiže, da ja ne štimam, je li gdo na svetu lepše ima.

Grof. Šau, šau! bi li je pak človek mogel videti?

Kelner. Denes jošče mogu, ar kak sem čul, zutra zaran bude praefectus z kasum vu Beč othajal, on pak sam kluče od hiž ima.

Grof. Dobro, tak ja večeres ostanem ovde, pripravi slobodno večerju.

Kelner. Budu służeni (odide).

Grof (ogleda se, je li gdo gde ne bi čul). Danijel, sreča nas išče.

Danijel. Kakova?

Grof. Nisi čul, da zutra prefektuš bude z kasum othajal?

Danijel. Pak onda?

Grof. Hodmo vezda gori vu grad, ja budem prosil, da mi hiže pokažeju, ti pak te čas[2] moreš od slug spitati, kada bude praefectus othajal, gdo vse ž ńim[3] pojde i kojega puta vzeme. Kada to znali budemo, vse drugo lehko naredimo.

Danijel. Naj ne dvoje, ja vre to spametno spiplem. (Odidu).

Ishod 7.

Hiža na večnici. — Sudec i Ǵuro grabant.

Sudec. Brzo pripravite za sesiju[4].

Ǵuro. Taki na službu (odide, z Miškom donese dve klupi, stolek i dva stolce).

Sudec. Dugo teh eksmisušev[5] nije, ne bi rad, da im se bi bilo kaj zla pripetilo. — Ako je kakov velikaš, takvi znadu z vekšinum nadrapice biti, kaj ja znam — — — Ali kaj? oportet meliora sperare.

Ǵuro. Več nikaj ni potrebno?

Sudec. Nikaj, morete oditi. (Grabanti odidu).

---

[1] penna. [2] chaz. [3] snyim. [4] Sessiu. [5] Exmissussev.

Ishod 8.

Sudec i vsi potlam po redu magistratualci.

Fiškališ (proti sucu). Kaj pak novoga imamo?

Sudec. Velika dugovańa.

Trgovec (dojde). Gospon sudec, ako oni budu vsaki čas[1] sesije[2] držali, naj vrag vzeme i šenatoriju; bi više kvaruval nego hasnuval pri tomu.

Sudec. Kada općinski posli potrebuju, sesija[3] mora se držati. — Nim je više z penezi premetati nego općinsko dobro na srcu.

Trgovec. Ja otud živem, ne iz šenatorije.

Sudec. Više je dika neg dobiček.

Dvorski (dojde). Ja sem štimal, da zakesnim, ar sem imal z gosponom prefektušem posla.

Sudec. O, čisto su dobro došli. (Kńigar i apatekar dojdu).

Apatekar. I mi smo dva eksmisuši[4] ovde.

Kńigar. Hoćemo bržeje našu relaciju napraviti.

Sudec. Dobri ali zločesti glasi?

Kńigar. Čisto dobri.

Sudec. To mi je drago. (Ide k svojemu stolcu). Naj sedu, ma gospoda, ne gubimo vremena! (Vsi sedu). Prvič anda, gospoda eksmisuši[5], naj vučine svoju relaciju.

Apatekar (stane se gore i z kńigarom). Kak nas dva k strajnskomu, koji z palicum i sablum šetati se bil je vigen, gospon sudec poslali su, za malem razgovorom povedal nam je, da on je grof Markovčič.

Vsi (kakti osupńeni). Grof Markovčič!

Kńigar. I na ov glas mi ga taki od strane gospona suca pozdravili jesmo.

Sudec. Šau, šau, ma come[6] grof Markovčič? Spomińam se, da, ni zdavna, vu novinah čtel jesem, vu kuliki on milošći je pri dvoru.

Dvorski. Bog zna, je li on te isti.

Sudec. Nije dvojiti. Otkuda, plemeniti magistratuš, ja štimam, da dostojno bude za ńegovu diku kaj vučiniti, ar hasnovito je pri dvoru prijatela imati. — Kaj im se vidi?

Vsi. To bi bilo dobro.

Sudec. Štimam anda, da prvič je potrebno za pozdraviti ga vsi in corpore, drugoč: da mu damo k večeri gošćeńe.

---

[1] chaz. [2] szeszie. [3] szeszia. [4] Exmissussi. [5] Exmissussi. [6] Ma Come.

Kńigar. Ovo bi dobro bilo; ali gde vzememo, koja su k tomu potrebna? Ovakovi velikaši navčeni su na srebru jesti.

Apatekar. Ja negdi imam jednu šalicu srebrnu[1], koju stari grof ovdešni negda momu ocu je prikazal.

Sudec. To je viteški.

Trgovec. I ja imam četiri tańere z porculana, ja je dam, neg tak, ako celi magistratuš hoče dobro stati, da se ne potereju. — Imam takaj dva srebrne svečńake, koje neg iz Beča dobil sem.

Sudec. I tak potrebna imamo. Samo naredimo, da oštarijaš dobru večerju pripravi.

Dvorski. Jošče nismo dokončali, gdo ju plačal bude.

Sudec. Općina, to se razme.

Dvorski. Vse siromaška općina.

Sudec (srdito). Gospon dvorski, šenator! toga je vre preveč. Oni bi sami radi najspametneši biti, ali naj znadu, da mi takaj nismo z tikvum v glavu vudreni. — Ja sem sudec, ja od mojeh činov odgovarjal budem; znam, kaj činim.

Dvorski. Dobro. Ja bum pak mučal.

Sudec. Tak anda za večerju vsa naregena jesu. — Otkuda trejtič treba mu je takaj pred večerjum jednu malu dištrakciju[2] napraviti i zato ova na večnici ovde bude. Ja ga z jednem razložnem govorenem pozdraviti hoču, potlam gospon apatekar, kńigar, fiškalis, naj vsaki nekaj na diku ńegvu napravi.

Kńigar. Ja hoču jednu popevku napraviti, koju vsi z mužikum popevali bumo.

Sudec. A to je viteško mišleńe! Ovakova gospoda jako ļube mužiku. To mi je drago kruto jako, samo jedno nam fali: ne znam, kak pojde na večnicu. Pešice? To se ne pristoji. Hintova nimamo. — Gospon dvorski, mozibiti imaju vu gradu kojega, kaj bi ga od onud posudili?

Dvorski. Je, je jeden starinski, vu kojem vezda kokoši sede.

Sudec. Dobro, to nikaj nima. More se zesnažiti, to se brzo naredi.

Dvorski. Ali nima ni vražje šińe na kotačih.

Sudec. Tak ne bu nikaj. Naš tarac je preveč dober, potrebuje jaka kola.

Kńigar. Gospon sudec, ja sem videl vu velikeh varaših, da se gospoda daju nositi.

Sudec. Znam, ali mi nimamo takvoga stolca.

[1] szrebernu. [2] Distractiu.

Kńigar. Imam ja jednoga na najžu, vu kojem moj otec čuklavi dal se je vu cirkvu nositi.

Sudec. Viteški. — Tak anda vse smo naredili.

Ishod 9.

Ǵuro grabant i prveši.

Ǵuro. Plemeniti magistratuš! Ne bude dobro, na moje pošteńe.

Sudec. Kaj je anda?

Ǵuro. Puno ļudih se je spravilo pred večnicu, hočeju z silum gori i vele, da ako na ovo pismo (preda inštanciju[1]) taki im decretum ne dadu, dojdu vsi skupa sami po ńega.

Sudec. Ah, to je preveč. Reči im, da vezda imamo druge vekše posle, ne moremo ovo naprvo vzeti.

Drorski. Ne bude tak, — z toga bi se moglo kaj zla pripetiti.

Trgovec. Ja za ničiju voļu ne dam se natezavati.

Sudec. Tak anda, gospon fiškališ, naj idu doli i z dobrem načinom naj je domom otprave, ter obečaju, da ńihova prošńa[2] pri magistratušu je prijeta.

Apatekar. Bi morali barem predi znati, kaj prose.

Sudec. Je istina, bil sem na to pozabil. (Čteje tiho inštanciju[3]). Bi radi, da ne bi vekšu štibru plačali; to ne more biti, mi ńim za nikaj ne budemo služili.

Fiškališ. To je pravo. Metemtoga kaj ja ńim povedati imam?

Sudec. Naj rečeju, da to se ne pristoji halabuku delati, kada takvoga velikaša vu varašu imamo, naj idu mirni domom i da segurno, kaj za ńihovu poleščicu moguče bude, magistratus vučiniti hoče i da, ako takvi budu, lehko dobleni privilegium zgube.

Fiškališ. Ja im to vse povem et cetera et cetera. (Odide s Ǵurinum.)

Sudec. Samo treba je tem ļudem zube pokazati, vse dobro pojde.

Trgovec. Ja metemtoga vendar se bojim.

Sudec. Fuj. turska noga, bojati se — to se ne pristoji za magistratualca, — posluhnite samo mene i vse pojde dobro, ja sem dosta sveta prešel, znam, kak vu svetu mora se živeti.

Fiškališ (dojde). Vse, vse je dobro; komaj povedal im jesem dokonček magistratualski, taki jeden za drugem je othajal, doklam vsi odišli jesu.

Sudec. Hoc bene. Je li ja nisem rekel — zube im pokazati? —

---

1 Instancziu. 2 prosnya. 3 Instancziu.

Metemtoga pojdemo vezda vsi skupa za pozdraviti dostojno toga grofa i pozvati ga na večerju i konverzaciju. Et sic solvo sessionem. (Vsi odidu).

Ishod 10.

Hiža na oštariji. — Grof i ńegov sluga Danijel.

Grof. No, Danijel, jesi kaj zezvedel?

Danijel. Vse, kaj nam je potrebno: Zutra okolu pete vure bude prefektuš othajal i da nikakvu sumlu od sebe ne da, sam id[e][1] z svojem kučišem.

Grof. Dobro, viteški. Mi dvem jesmo zadosta. — Ne znaš, kuliko penez bude nosil?

Danijel. Povedaju, da nekaj ober dvadeset jezer.

Grof. Dvadeset jezer! to se ne mora zapustiti. — Vidiš, kak i vu malom mestu more človek dobro hasnuvati, — pazi anda, ar to moramo spametno narediti: ti moraš iti po putu, koji vu Beč pela, i gledi, gde je prva šuma, je li ni onde kakova hiža, i taki dojdi mi povedati, da nadaļe potrebna narediti moremo.

Danijel. Ja idem, dvadeset jezer ni norija (odide).

Grof. Ja sem seguren, da ovi penezi jesu vre moji; obogateti vse polahko to truda stoji, obogateti vse na jeden put to je veselo, ako taki ni pravično. — O da bi vsi krivično vuzeto povrnuti morali, vnogi, ki se voze, kaj ne bi pešice hodili?

Ishod 11.

Kelner i grof.

Kelner. Z dopuščeńem, smem dojti?

Grof. Samo nuter, samo nuter; kaj dobra?

. *Kelner.* Imam jednu veliku milošču prositi.

Grof. Kaj takvoga? ako vučiniti morem — — —

Kelner. O, čisto lahko: prosim, da bi me vu svoju službu prijeli. — Ovde na oštariji dan na dan, niti vu noči ni počinka, plača je mala, gospoda malo[2] kada dojdu, od kojeh kakov prikaz bi dobil, ovi pako nesrečni formani na mesto prikaza oštro debelo me se našpotaju, pak odidu; ja nikak več ovde ostati nimam voļe.

Grof. Meni je kruto žal, da ti vezda to vučiniti ne morem, nego imaj još potrpleńe i ja vre pisal ti budem, kada i gde vu službu prijeti te budem mogel.

[1] id. [2] mala.

Kelner. Ha, tak gedult.

Grof. Metemtoga poveč mi, ja malo ovoga varaša videl sem, je li obzidan.

Kelner. O, ima v okol plota, ima.

Grof. Tak nimate nikakvu segurnost ovde, more po noči vsaki malovredni človek vunuter dojti?

Kelner. A kaj bi pri nas delal? To je vsem znano, da smo bohmerci, i zato, ki nikaj nima, segurno na otprtom spi.

Grof. Vendar, vendar bi barem patrolija morala po noči hoditi. Kaj nimate patrolije?

Kelner. Čisto nikakve, po noči tak im je pri nas vse tiho, da niti ni cucke čuti, ar naš magistratuš toga ne trpi.

Grof. Ha, ha, to je lepo.

Kelner. Čujem nekakov štropot.

Grof. Poglej, kaj je.

Kelner (odide i taki povrne se). Celi naš magistratuš in corpore bi rad nuter.

Grof. Naj ide. (Kelner odide).

Ishod 12.

Sudec, četiri šenatori, fiškališ i grof.

Sudec (proti grofu). Čujuči, da vaša presvetlost, gospodin grof, z svojum zmožnostjum osvetlali jesu ov naš varaš, prepuščati nismo mogli, da dužnosti našoj zadosta ne bi vučinili i ńim dostojno pošteńe iskazali. I zato došli smo in[1] corpore ad salutandum magnopere.

Grof. Nad dikum meni vučińenum ja kruto zahvalen biti moram, žal mi je, da zaradi mene tu nepriliku si hoteli jesu vučiniti.

Vsi. To je bila naša dužnost.

Sudec. Jošče jedno od ńihove dobrote prositi imamo.

Grof. Kaj takvoga? Ako morem, iz srca rad vučiniti hoču.

Sudec. Naj dostojaju za dobro prijeti jednu malu konverzaciju[2] na večnici i ovde mali supe, kojega mi ńim na diku naredili jesmo.

Grof. To je preveč dobrote, ma gospoda! ja nisem vreden toga.

Sudec. Ali mi si za diku veliku držimo, da ńim na čast kaj takvoga vučiniti moremo.

Grof. Vre kada tak hočeju, ja dobrotu ńihovu za dobro prijemlem.

---

[1] in in. [2] Converzacziu.

Vsi. Velika hvala gospodinu grofu.

Grof. Kak se nahajaju, ma gospoda?

Sudec. Za vezda, na poniznu službu, dobro.

Grof. Je velik ov varaš?

Sudec. Tak, tak, zajde se.

Grof. Ja jošče nisem videl varaša, bil sem van zišel i na jeden put iz vseh kutov zidu deca za menum, da sem se moral nazaj vrnuti; moraju jako prokšena ovde deca biti.

Sudec. Čul sem, čul ja to i zato bumo mislili i za ńe nekakvu naredbu vučiniti. — Ali naj ne zamer[e], gospodin grof, oni su z sablum i palicum van zišli, kaj pri nas nigdo, koj ni od roda, nositi ne sme; nenavadni to videti napravili jesu stekališče.

Grof. To nikaj nima. Velim samo, da je škoda decu tak po vulici puščati stepati se, to ni vu velikeh varaših.

Sudec. Ni? Tak anda ne sme ni pri nas biti.

Grof. Kada anda budu zapovedali, da dojdem na večnicu?

Sudec. Bumo prosili, bumo prosili, da se potrudiju; nego mi sami vsi skupa po ńih dojdemo.

Grof. Vem ja morem sam dojti.

Sudec. Ne, ne, to se ne bi pristojalo. — Mi anda ne čemo više na nepriliku biti, nego nas vu milošču preporučajuč ostajemo.

Grof. I ja ńihovu milošču čekajuč jesem —

Sudec. Ponizni slugi. (Naklone se vsi i odidu).

Ishod 13.

Grof, potlam sluga Danijel.

Grof. Ha, ha, ha, vnogo ti je velikeh šumakov na svetu. — De, de, da vi znate, kakov sem ja grof, bi vi drugač govorili. Ov tituluš mi vendar hasni, ar kaj goder se pripeti, na me nigdar sumla ne dojde. Da bi samo moj Danijel skoro došel! (Dojde Danijel). Ovo je ravno. — Dragi Danijel, kak je? Moremo hasnuvati ali ne?

Danijel. Čisto lahko. Nije daleko od ovoga varoša jedna gusta loza, dosta duga, gde čisto lahko prefektuša dočakati moremo.

Grof. Dobro, viteški. — Tak anda da se razmemo. Mi preopravleni tam ga čakali budemo i kada pojde, ti mahom na końa, ja na kučiša ciļati moremo; kada koń i kučiš opadne, lehko samoga prefektuša vumorimo i z penezi nazad dojdemo na tihom vu naš simo kvarter. — Zutra bude halabuka, od nas ne bu nigdo nikaj zla mislil, damo zapreči i odidemo.

Danijel. Ravno tak sem i ja mislil.

Grof. Nego jošče nekaj drugoga ti povem; bil je celi magistratuš ovde pri meni za pohoditi me i hoče mi večerju dati. — Pazi, ako gde kaj srebrca[1] bude, da spametno pospraviš, i to bude na put valalo.

Danijel. O, to naj ne dvoje, vim znaju, da sem ja kakti dete, da mi se vse dopada, kaj se sveti.

Grof. I meni se to dopada i prav imaš.

Danijel. Da ih samo preveč dugo ne bi zadržali.

Grof. Ni se bojati, ja štimam, da vse bude na kratkom; za obdržati vu celom varašu preštimańe moral sem to prijeti, ar ovak i drugi vu varašu z tem bole štimali budu, da zresma jesem kakov veliki grof.

Danijel. Vse je dobro, samo da ne bi gde izvišeni postali.

Grof. Danijel! ki se zmirom toga boji, on ni za našu meštriju. — Treba je znati svoja dugovańa spametno narediti, pak onda vse dobro ide.

Danijel. Naj bude. Kada se vu tu meštriju puščali jesmo, moramo do konca opstati, kakov goder on bude.

Grof. Tak je pravo, to reči je pošteno misliti. — Metemtoga doklam ja z temi norci bum se zadržaval, ti oglej naše oružje i priravnaj ga, ali tak da nigdo videl ne bu, ar drugač bi vendar mogli vu sumlu dojti.

Danijel. To vse bude rihtig.

Ishod 14.

Grof, kelner i Danijel.

Kelner. Gospodin grof, ovde je jeden Latin, koji purčinele komedije dela; prosi, da bi hoteli sim vu palaču stupiti, da tu diku bu imal pred ńimi jednu produkuvati.

Grof. Je li pak kaj zna?

Kelner. O, čul sem ga ja hvaliti.

Grof. Kaj prijemle za svoj trud?

Kelner. Ne znam pravo, od nekoga više, od nekoga meńe gledeč na bradu.

Grof. Razmem. Tu komediju bum ja sam moral plačati. Metemtoga nikaj nima. Hodmo, Danijel! (Odidu vsi).

Finis.

[1] szrebereza.

Pokaz trejti.

Ishod 1.

Hiža suca. — Sudec sam.

(On sedi pri stoleku pišuči, ima Cicerona, Belostenca i flašu z kupicum pred sobum, išče po dikcionarijumu). Quirites — ova reč mi se dopada, hodmo gledat, kak se horvacki zgovarja: qui, qui, quisque, Quirinale, i nima ga, pak vendar je ciceronska reč. (Misli). Aha, Quirites po horvacki: Kviriteši[1]. (Piše). Taki, taki budem gotov: et cetera et cetera, — rekel sem! — Nu i ovo je gotovo, ja štimam, da osupńen ostane grof nad mojum zrečlivostjum. Nikaj, naj vidi, da[2] zna i drugem povedati, da nismo ni mi ovde z tikvum vu glavu vudreni. (Toči vu kupicu vino). Ah, ova slatka kaplica je mi vnogo pomogla, da tak brzo i tak dobro z mojem predgovorom gotov jesem.

Ishod 2.

Fiškališ i prveši.

Fiškališ. Dober večer želim gosponu sucu.

Sudec. Dobro došli, gospon fiškališ, ravno sem gotov z mojem predgovorom; ovo vam je kaj lepoga, ja sem seguren, da ostanete vsi kakti lipovi bogi, kada čuli budete zbornost rečih i način slagańa oveh. — Čtejte jedno malo i povečte mi, kak vam se dopada. (Fiškališ tiho čteje, a sudec nasmehava se).

Fiškališ. Kaj je to — Kviriteši?

Sudec. Znamenuje, da ste malo Cicerona čteli; Quirites vu horvackom Kviriteši.

Fiškališ. Ja bi to vendar van spuščal.

Sudec. Ne, ne, to jako lepo totu stoji, to hoču vsakojački nutri imati.

Fiškališ. Dobro. (Čteje kak gori). Oci popisani — i to je nekaj novoga.

Sudec. Patres conscripti, oci popisani je poleg[3] Cicerona.

Fiškališ (čteje daļe, ter kada prečteje, nazaj mu povrne).

Sudec. Kaj velite? ni li on dokonček čisto zboren: et cetera et cetera? Znamenuje vse, kaj goder jošče bi se moglo reči.

Fiškališ. Hodmo se napiti.

Sudec. Ne bu nikaj. (Vzeme flašu). Povečte mi predi, kak vam se dopada ov moj predgovor.

[1] Quiritessi. [2] mj. gda. [3] polek.

Fiškališ. Kruto jako kak ova kupica vina (popije).

Sudec. O, to mi je jako drago, barem si hoču ime napraviti, po obrambi ovoga grofa morem i ja denes zutra veliki človek postati. — Jeste li i vi kaj napravili?

Fiškališ. Nekaj na malom, kaj na koncu povem; morebiti i moj trud za dobro prime.

Sudec. Vendar je sama dobrota, drugač znaju napuhneni biti ti velikaši, on pak je nas tak lepo i milostivno prijel.

Fiškališ. I vredno je bilo; kada celi magistratuš in corpore se gene, hoče to kaj reči.

Ishod 3.

Apatekar, trgovec, kńigar, dvorski — jen za drugom i prveši i potlam Ǵuro.

Apatekar. Gospon sudec, ovo je moja srebrna šalica, ali —

Sudec. Ne bojte se nikaj, vem vam ja vre dobro stojim za to, a meni kelner.

Trgovec. I ja donesel sem moje tajnere i svečńak[e]; preporučam, da vse ovak celo nazaj dobim.

Sudec. To se razme, to mora biti. — Hej, Ǵuro.

Ǵuro (dojde). Kaj zapovedaju?

Sudec. Brzo skoči, naj taki sam kelner sim k meni dojde.

Ǵuro. Budu služeni (odide).

Sudec. Da bi samo jošče te dva drugi šenatori došli, tak smo vsi skupa; — ali ovo ravno idu. (Kńigar i dvorski dojdu).

Kńigar. Ja sem skoro zakesnil, imal sem z mužikaši posla.

Sudec. Kaj bude mužika?

Kńigar. To se razme. Jednu lepu popevku na diku toga grofa z mužikum bumo popevali.

Sudec. Ja vidim, mi se moremo vre pariti ze vsakim velikem varašom.

Dvorski. Tak vse po malo.

Sudec. Ki po malo ide, dale zajde. — Gospon kńigar šenator, gde je stolec?

Kńigar. Vre ga je donesel Miško grabant, dole pred hižum je pripraven.

Sudec. Vezda je vre vse, samo na toga kelnera moramo čakati.

Fiškališ (pogleda na vuricu). Je vremena, jošče ni 6 vur.

Sudec. Kaj zato? ako predi počnemo, predi dokončamo.

Dvorski. I ja bi želel, da bi se to bržeje dokončalo; zutra se moram zaran stati, ar prefektuš othaja.

Sudec. Kak se večera dokonča, morete oditi; — pod večerjum moramo vsi biti i dvoriti gospodina grofa.

Ishod 4.

Kelner i prveši, potlam Ǵuro.

Sudec. Kaj delaš tak dugo? Je li se pristoji, da ovak puščaš celi magistratuš skup spravlen na te čakati?

Kelner. Naj ne zamere, gospoda magistratualci; grof me je zadržal.

Sudec. Kaj si pak posla imal ž ńim[1]?

Kelner. Došel je jeden Latin z purčinel-mandlici, pak nam je grof dal jednu komediju igrati i to me je zadržalo.

Sudec. Anda i komediju je imal vu našem varašu? To je čisto lepo, — vim ja velim, da je ov varoš[2] vre mali Beć.

Fiškališ. Ja vendar bi dal toga Latina pripreti, ar ov ne bi smel prez ńihovoga dopuščeńa ovde komedije igrati.

Sudec. Imaju prav. — To mi ni došlo na pamet. — Nikaj, naj idu po ńega, moremo mu ovde na brzom sud napraviti.

Kelner. Naj ne čine toga, ar zbantuju grofa, on mu je svoju obrambu obečal.

Kńigar. Tak ne bude nikaj, ar drugač bi grof odišel i tak vsi naši trudi bi bili za nikaj.

Apatekar. Hočemo[3] to za vezda čez prste gledeti, nego kada vse se dokonča, onda ga pograbimo, naj nam pomore i on vučińene troške platiti.

Sudec. To je najspametneši tolnač. (Proti kelneru). Tak anda, kelner, ovo ti predajem srebrninu i porculan za večerju; pazi, da kaj ne zgine ali se ne potere, drugač buš ti sam odgovarjal.

Kelner. Kaj bum z jednum samo šalicum i z četiremi tajneri?

Sudec. Doneseš vu ńoj prvič juhu, pak ju spereš, — doneseš potlam repu, pak ju spereš, — i tak nadale. Pečenku i tortu na tajnereh. — Mi ne budemo z grofom jeli nego potlam pojemo, kaj preostane; jesi razmel?

Kelner. Jesem. Naj ne dvoje, ja vse naredim, kak se pristoji (vzeme srebrninu i porculan, pak odide).

---

[1] z-snyim. [2] varos. [3] Hechemo.

Sudec. Vezda već nikaj nimamo narediti, moremo iti po grofa, da ga prenesemo na većnicu. Ǵuro!

Ǵuro (dojde). Kaj zapovedaju?

Sudec. Ti brzo vse ovo pospravi, pak z pajdašem vzemi stolec, pak na oštariju taki za nami dojdite. Jesi razmel?

Ǵuro. Jesem.

Sudec. Tak hodmo. (Odidu vsi).

Ǵuro. Ja bi se rad napiti, ali bu sudec taki poznal; naj bu, ni moguće, če nam grof ne napravi dober prikaz, kaj se bumo mogli večeras dobro napiti, ako taki zutra bumo boba jeli. (Vzeme vse i odide).

Ishod 5.

Varaš prez štacunov. — Dva grabanti na stolcu nosiju grofa, z jedne i z druge strani ide sudec i šenatori zmirom naklańajuć se i prehaǵajuć iz jedne scene vu drugu, i kak vu jednu scenu odidu, tak zidu deca i dva jakši jednoga na rukah noseć za ńimi zidu kričeć: a, a, a; kada pako vani su, tak govore:

Grof. Kakva je ovo vulica?

Sudec. Pivarska.

Grof. Zajdu se ove hiže.

Sudec. Z vremenom budu vse lepše.

Grof. Kakov je to krič?

Dvorski. Deca za nami kriče.

Sudec. Kńigar! rastirajte tu decu. (Kada ravno zidu van deca, kńigar je poplaši i rastira).

Ishod 6.

Hiža na većnici. — Doneseju tija nuter grofa i celi magistratuš dojde.

Sudec. Ǵuro, Miško! brzo donesite nam za sesti. (Odidu i doneseju dve klupi, jednu na jednu, drugu na drugu stran postave, pak grabanti za stolcem grofa stoje).

Grof. Ovo je snažna palača.

Sudec. Jedno malo smo ju vezda v red vzeli.

Grof. Tak ovde imaju svoje tolnače?

Sudec. Na službu.

Grof. Kuliko puti vu tjednu se skupa sprave?

Sudec. Dva puta, samo ako ni kakva nagla potreboča. — Vre, ako je z dopušćeńem, hoćemo početi.

Grof. Naj dostojaju.

Sudec (stane i napravi naklon grofu). Presvetli, prepoštuvani, visoko rogeni gospodin grof! (Sede, dene si beli rubec na koleno i skašla se). Anda li je istina, Kviriteši, da varaš ov naš danas osvetlan je z prihotkom tulikoga i tak zmožnoga gospodina grofa? Anda li je istina, da ja tu veliku sreču imam ńega ovde vu hiži ovoj tolnačeh našeh ne samo pozdraviti nego takaj z priprostem govoreńem mojem ńega izvisiti? (Plune). Gde vre ja vzemem reči tak jake, misli tak bistre za vredno velikoču i diku tvoju ispisati? Zaisto otprto valuvati moram, da, kada ovoga posla prijel jesem, vnogi put zdehnul jesem govoreči: O, sudec! o, sudec! vu kaj si se ti puščal? (Pogleda vse i vsi mu z glavum nakimavaju). Da i tak nikaj ja od tvoje čednosti, nikaj od velikoga tvoga roda, nikaj od tvoje mudrosti ne govorim, — prepuščam pobožnost, ne imenujem ļubav vsega, kaj je pravo. — jedino dopuščaj, da od tvoje suprot siromakom ļubavi i darežlivosti govorim, — ovu, ovu, popisani oci! i mi danas, kak ufam se, spoznati hočemo, ar veliki vučińeni do sada stroški za postati sloboden varaš nas vu suz vredno siromaštvo hitili jesu. — Ti anda otpri oči milosrdnosti tvoje, včini diku tebi i nam hasen, pomozi z darežlivostjum tvojum naše siromaštvo i onda vsaki reče, da ja pravo imal jesem, kada tebe od darežlivosti hvaliti počel sem, od one kreposti, koja i na nebu i na zemļi vsake hvale je najvredneša. — Ne ču na duže z govoreńem mojem dobrotu tvoju bantuvati, nego da na kratkom vse rečem, velim: et cetera, et cetera, — rekel sem!

Grof. Ja im kruto hvalim nad ńihovem trudom i vse skupa segurne činim, da vsigdar vu pameti imal budem pošteńe, koje mi danas iskazati jesu hoteli, i zato obečam im moju obrambu, moj tolnač i prijatelstvo. (Vsi se nakloniju).

Kńigar. Smemo z jednum malum mužikum služiti gospodinu grofu?

Grof. Bu mi drago.

Kńigar. Mužikaši, napnite vaše strune. (Počme mužika i popevaju sledeču popevku).

Popevka.

Vsi. O, živi, o, živi
vesel na vnogo let.
O, budi, o, budi
srečen ti vsigdar sled.

Dva. O, kak vesel je ov nam dan
takvomu grofu alduvan!

Veseli vsi rečemo mi:
O, živi ńega dobri Bog!
Vsi. O, živi, ut supra.
Dva. Od roda je on velikog,
došel je sim k nam na skok,
da ńega mi vre častiti
ponizno ovde moremo.
Vsi. O, živi, ut supra etc.
Dva. Kreposti on je velike
i zato vsigdi je v dike,
koja mu bu vsigdi v dobru,
kak stalno mi se ufamo.
Vsi. O, živi etc., ut supra.
Dva. Vu dvoru on je kraļevskom,
sedi v tolnaču velikom,
potreben tam, je došel k nam,
da mu se ovde molemo.
Vsi. O, živi etc., ut supra.
Dva. Anda i mi te molimo,
od tve dobrote čakamo,
da na varaš hitiš ti naš
jen blisk tve svetlosti[1].
Vsi. O, živi etc., ut supra.
Dva. Vre daļe mi ne štentajmo,
vrednu mu hvalu mi dajmo,
reči mu pak, ki nam je drag:
Naj žive nam na vnogo let!
Vsi. O, živi etc. etc., ut supra.

Kńigar (stane se). Naj ne zamere na malom.

Grof. Zaisto prav lepa je ova popevka, prosim si jeden eksemplar[2].

Kńigar (poda mu jednoga). Ovoga ravno za ńih pripravil sem.

Sudec. I ja od mojega predgovora jeden eksemplar[3] pripravil sem. (Hoče mu ga dati i grof ga ne prime, otkuda srdito sede).

Grof (ne će prijeti predgovora). Naj se ne trude, ja samo verzuše ļubim.

Fiškališ. Dopuščaju, da i ja smem porod moje pameti naprvo donesti.

Grof. Naj dostojaju.

Fiškališ. Jeden sonetto:

Kak sunce kada glavu gizdavo zdigne,
rasveti stanovnike ovoga sveta,

---

[1] zvetlozti. [2] exemplar. [3] exemplar.

čini nam povolna i vugodna leta,
veselo vsaki k ńemu svoje srce podigne:

ovak, kada tvoja svetlost nas stigne,
veselo je srce vsakoga deteta,
ar svetlost tva je vsakomu presveta,
otkud vu veselu jen drugoga prestigne.

Vnoga vremena od tvoje kreposti
povedu drugem na sramotu,
plača bude ovo tvojoj čednosti.

Ne ču več bantuvat tvoju dobrotu,
nego kada buš vu tvojoj zmožnosti,
deh, pogledaj takaj na ovu sirotu.

Grof. Bravo, gospon fiškališ, i tu pesmu prosim si dati.

Fiškališ. Naj zapovedaju, ovo je (preda).

Grof. Želel bi i ja zahvalnost moju plemenitomu magistratušu iskazati, ali kajti za vezda ni mi moguče, zadržavam si vsaku priliku, gde goder budem, ńim istinski služiti.

Vsi. Velika hvala.

Sudec. Za vučiniti vekivečen ov dan, potrebno je, da se vse ovo vu naš protokolom postavi.

Vsi. To je pravo.

Sudec. Anda, gospon fiškališ, naj to lepo spišeju, da dojduča vremena čtejuč spominali se budu, kak nam vesel je bil ov dan, kada tak preodičenoga gosta imali jesmo.

Fiškališ. Naj ne dvoje, to bude.

Sudec. Vezda hočemo nazaj sprevoditi gospodina grofa.

Grof. Ja pojdem rajši pešice.

Sudec. Naj oproste: to ne more biti. — Bi nam lepa dika bila, da bi ih tak prosto puščali iz večnice oditi. Kad došli, tak prošli. Hodmo. (Grabanti zdigneju stolec, pak odidu vsi).

Ishod 7.

Hiža oštarije. — Kelner i Danijel.

Kelner. Brzo, hočemo stol prestreti, da, kada dojdu, vse gotovo najdu.

Danijel. Dugo se na večnici zadržavaju.

Kelner. Ha, gospoda po gospocki[1] (odide i donese mali stolek).

Danijel. To bude premal stol.

---

[1] Gozpodczky.

Kelner. Dosta za samoga grofa (odide, donese stolno rubje).

Danijel. Gde budu pak magistratualci jeli?

Kelner. Potlam, kaj ostane, vu općinski hiži oni pojedu, oni nisu giždavi. (Odide i donese srebrnu šalicu i tajnere porculanske).

Danijel (ogleda šalicu). Iz česa je ova šalica?

Kelner. Kaj ne poznate srebro? To drago stoji.

Danijel. Gde ste ju vzeli?

Kelner. Apatekar ju je posudil (odide, donese svečňake).

Danijel (gledi svečňake). I ovo je srebro?

Kelner. Ter fino, stoprav je je dobil trgovec iz Beča.

Danijel. Jesu segurno lepi.

Kelner. To verujem. — Vezda moram gledati, da večerja bude gotova, drugač kesno budemo gotovi, pak kesno spat pojdemo.

Danijel. Imate pravo, i mi bi radi zutra zaraneje oditi, ja imam dosta toga pospravlati; idem vezda gledati, kaj tak dugo tamo delaju.

Kelner. Tak hodmo.

Danijel. Zaprite vrata, da ne bi kaj zginulo.

Kelner. Vzemite vi kluča.

Danijel. Ne, ne, bi se mogel ja gde zaštentati, pak gospoda ne bi vu hižu mogla.

Kelner. Tak zaprem ja, metemtoga paščite se.

Danijel. Bum se trsil. (Odidu).

Ishod 8.

Sam Danijel.

(Dojde na drugu stran kakti iz druge hiže). Kelner ni se domislil, da čez ova vrata ja morem vnuter, prav mi je sreča poslužila. (Vzeme šalicu). Ova more imati barem 30 lotov, vsaki lot po škudi čini 60 k. (Vzeme sveče iz svečňakov). Ovi budu nekaj žmekši; vre kaj goder je, dobro je. (Pobere vse skupa). Veniatis mecum. (Spravi je[1] vu vališ, koji vuz[2] scenu stoji). Tak je: na me nije moguče da dojde sumla, tak sem spametno to naredil. Grofovu pako ladicu pregledati ne budu se ufali. — Ali čujem štropot, bežati mi je. (Odide).

Ishod 9.

Grof i celi magistratuš, potlam kelner.

Sudec. Srečno smo, hvala Bogu, došli. Naš Ǵuro i Miško znadu tak lepo nositi, kak da bi bili roǵeni seeltrogeri[3].

[1] zpravie. [2] vusz. [3] szeczltrogeri.

Grof. Vidiju se prikladni dečaki.

Sudec. Hej, kelner!

Kelner (dojde). Zapovedaju?

Sudec. Brzo sveče, pak supe.

Kelner (ide k stolu, pak osupnen ostane).

Sudec. Kaj totu čubiš kakti lipov bog?

Kelner. Mi smo okrageni.

Sudec.
Apatekar.
Trgovec. } Okrageni?

Kelner. Ja sem ovde srebrnu šalicu i svečńake pripravil. Kam su?

Sudec. Kam su, kam su? Pitaj tebe, galžeńak!

Grof. Znamdar je je moj sluga vzel?

Kelner. On segurno ni, ar predi iz doma je odišel i ja hižu zaprl sem.

Grof. To mi je drago, ar bi mogla i na pravičnoga sumļa dojti. — Ja pako morem priseči, da mi je on segurno veren.

Apatekar. Z oka z boka, ja moju šalicu hoču imati.

Trgovec. I ja moje svečńake.

Sudec. Kelner bude je moral platiti.

Kelner. To ja nisem moguč.

Sudec. Nikaj, buš v železju, doklam ali se ne najdu ali je ne platiš.

Trgovec. On more vu železju zegniti, z tem vendar mi ne budemo naplačeni.

Apatekar (srdito). Tak.

Fiškališ. Da je ta tadbina morala zburkati veseļe ovoga dneva!

Dvorski. Kaj bude za večerju?

Kńigar. Gdo i kak bude plačal tu tadbinu, moremo zutra na večnici dokončati, tam je mesto za to.

Sudec. To je pravo, vezda vre več ni drugo, nego da gospodin grof oproste, da poleg[1] vrednosti služeni ne budu mogli biti.

Grof. Meni je najboļe žal, da zaradi mene ta nesreča im se je pripetila; prez toga vsega bi bilo moglo biti.

Dvorski. Tomu vsemu je palica i sabla kriva.

Sudec. Nu, vi ste pak nekaj spametnoga rekli. — Metemtoga vezda vre ni drugač, je prirediti supe, kak je moči. — (Proti kelneru). Kelner, kak znaš najlepše, daj narediti jestvine i donesi; za to drugo bumo se zutra na večnici spomińali.

[1] polek.

Kelner. Taki. — (K fiškalijušu). Gospon fiškalis, naj me brane. (Odide).

Fiškališ. Meni se vendar vidi, da vsa krivńa na kelnera ne more se hititi.

Sudec. Nu, dajte si mira, bumo zutra videli.

Ishod 10.

Danijel i prveši.

Danijel (dojde drčeč ves vu strahu i prime se suca). Jaj meni, naj me čuvaju, gospon sudec.

Grof. Kaj je, kaj imaš?

Danijel. Došel je simo jeden oficer z četiremi lutemi soldati.

Grof (na tihom). To mi nisu povolni glasi.

Sudec. Pak onda? Kaj ne smeju soldati na oštariju?

Grof. Ni, ja im povem, kaj je. Bili su ga jeden put med soldate vzeli i ja ga komaj van spravil jesem, otkuda, kada soldata vidi, ves trepeče.

Vsi (smeju se).

Sudec. Ne boj se, tebi nikaj ne smeju, ja za to dobro stojim.

Grof. Samo sigurno, Danijel! vem sem i ja ovde.

Ishod 11.

Kelner, potlam kapitan, 4 soldati i prveši.

Kelner (dojde). Gospon sudec, jeden kapitan je došel, koteri ž ńimi[1] želel bi govoriti.

Sudec. Reči mu, naj drugi put dojde; vezda nimam časa.

Grof. To je pravo, naj mu svoj autoritaš pokažeju.

Kelner. Tak mu rečem, da po večerji naj dojde.

Sudec. Ne, — nego: zutra v jutro ob 8[i] vuri.

Kelner. Ako pak ne bu hotel čakati?

Sudec. Kak mu je drago. Ja sem ovde gospon vu mojem varašu; kada me moji varaščani za suca zebrali jesu, nima nigdo zapovedati nego ja. Kak rekel sem: — zutra naj dojde.

Kelner. Ja mu tak povem. (Hoče oditi i kapitan z četiremi soldati ide nuter). Ne, ne, zutra naj dojdu (odide).

Kapitan (dojde). Ja pak hoču vezda taki. (Sudec počne se ponizavati, grof z rupcem obraz zakrivati, kak da bi se vsekuval, sluga pako drhtati).

[1] z-snyimi.

Sudec (proti kapitanu). Kaj dostojaju z menum zapovedati, gospon kapitan? Ja sem ovde na ńihovu poniznu službu.

Kapitan (premišlava zmirom štimanoga grofa). Ovde mora biti Skokovič, koji grofa Markovčiča je okral, dole videl sem vukrağenu šezu, anda ovde biti mora; po visokoj zapovedi takvoga oni meni predati moraju.

Sudec. Ja za nikakvoga Skokoviča ne znam; ako ga gde najdu. naj im bude.

Kapitan (pokaže na grofa). Ovo je.

Sudec. Prosim oproščeńe, ovo jesu grof Markovčič.

Kapitan. Kakov grof? Vim ga ja poznam. Ovo je Skokovič, toga grofa dvorjanik.

Grof. Oni, gospon kapitan, mene prepoznavaju?

Kapitan. Nikaj, nikaj, samo z menum, vem se mi dva dobro poznamo. Junaci, primete ga.

Grof. Kada vre več ni drugač, vumreti je. (Hiti se hitro na drugu stran vu scenu i pištola pukne).

Kapitan. Ako vujde, gospon sudec, oni budu odgovarjali.

Sudec. Kńigar, apatekar, brzo za ńim! (Ovi dva odidu i taki se povrneju).

Apatekar. Vre je zahman, mrtev tam nutri leži vu svojoj krvi.

Kapitan. Kada ńega živoga imati ne moremo, barem vkrağena dugovańa predati si prosim.

Sudec. To mora biti; ovo je sluga ńegov, naj on odgovarja.

Kapitan. Dva momci, čuvajte ga, da ne pobegne; kada tata ne moremo imati, barem tatiča imali budemo. — Gde je ladica?

Danijel. Ono tam vu kutu.

Kapitan. Kluči od ńe?

Danijel. Ovo su (poda kluče).

Kapitan. Gospon sudec! Naj vzemeju ove kluče i vse autentice prosim si predati.

Sudec (prime kluče). Gospon fiškališ, naj sedu, pak po redu naj pišeju.

Fiškališ. Taki. Hej, kelner!

Kelner (dojde). Kaj zapovedaju?

Fiškališ. Tintu i papera.

Kelner. Taki (odide i donese).

Sudec (otpre ladicu). O, o, o! Ovo je vkrağena apatekara šalica srebrna.

Apatekar. Hvala Bogu, ja sem kontent.

Sudec. I svečńaki trgovca.

Trgovec. Jesu oni isti.

Kapitan. Ma gospoda! ja ne dvojim, da ona ńihova jesu; metemtoga naj se popišeju i prida, gdo kaj je vzel.

Sudec. To je pravo. Naj pišeju, gospon fiškalis.

Kelner. Anda ja ne budem vu železju?

Sudec. Ali kak ova sim došla jesu, poveč, Danijel!

Danijel. Kada kelner ova vrata je zaprl, ja čez ova druga nuter došel sem i pospravil.

Kelner. Viš, viš! Na ovo se ja nisem zmislil; prav se veli, da pred tatom človek nigdar dosta zaporov nima.

Sudec. Ovo je jedna mošńa, ima cedulu, da je 10 jezer cekinov nutri; bumo ju brojili.

Kapitan. Je zapečačena?

Sudec. Je.

Kapitan. Da vidim, je li grofova jošče pečat. (Pogleda). Ni treba; znameńe, da se ni teknul.

Sudec. Ovo su bankocedlini, i oni zapečačeni.

Kapitan. Naj pišeju, da su zapečačeni.

Sudec. Jošče ovo je nekaj. (Gledi, kaj je zavitoga). Jesu 4 prsteni.

Kapitan. I oni su grofa.

Sudec. Je jošč[e] rubje i oprava dvoja.

Kapitan. To tu nima brige, samo da su penezi najǵeni; naj anda vse nazad postave i zapru.

Sudec (pospravi). Ovo im je kluč. Momci, vzemete tu ladicu i odnesete ju vu moju hižu. (Vzemeju ladicu dva i odidu).

Kapitan. Vi dva, otpelajte ovoga dobrijana i taki ga vu železje postavite, ter dobro stražite.

Danijel. Gospon sudec, milosrdnost zvrhu mene!

Sudec. Idi, tepec topolovečki. (Otpelaju soldati slugu, koj se plače).

Kapitan. Vezda već nikaj ž ńimi[1] nimam posla, naj srečno ostanu (odide).

Vsi. Srečno. (Vsi osupńeni stoje, sam dvorski se nasmehava).

Sudec. Gdo bi bil štimal moguču tuliku vkańlivost?

Dvorski. Sem ja rekel, da nejde vsaki cepeliš na vsaku nogu.

Sudec. Spoznajem, da prav imate i da navade velikeh varašov ne mogu se prilagoditi malem, i zato od sada držimo se mi navade našeh starešeh i ostavimo novine, koje nam se ne pristojaju.

Finis.

---

[1] z - snyimi.

Prilog ka kajkavskoj kńiževnosti XVIII. stoļeća.

Napisao Aurel Kolander.

U II. kńizi „Građe za povjest kńiževnosti hrvatske“ na str. 187. do 212. priopćeno je nekoliko kajkavskih pjesama iz oveće rukopisne kajkavske pjesmarice, koja se čuva u arhivu jugoslavenske akademije pod signaturom I. a. 98, te je tom zgodom izdavač požalio, što nijesu sačuvane i kajde ovim pjesmama, jer bismo tako imali dragocjen prilog k narodnoj muzici.

Srećom nekom namjerih se na neku rukopisnu pjesmaricu, u kojoj se nalaze i kajde nekim pjesmama priopćenim u II. kńizi „Građe“, pa mislim, da ne će biti s gorega, da tu pjesmaricu izbliže ovdje opišem.

Rukopisu je natpis „Cantus varii latino-croatici pro diversis diebus distributi adornatique, de novo simul conscripti anno Domini M.DCC.LXXIX.“

Taj rukopis izradio je klerik zagrebački Juraj Švagell, kako svjedoči vlastiti ńegov potpis na str. 13. „Geor. Svagell fecit Alumnus C(athedralis) E(cclesiae) Zagr(abiensis).“ Sâm rukopis u 16⁰ ima 169 numeriranih stranica, te obuhvaća pjesme što latinske što kajkavske, a među ńima ima i jedna mađarska „O te forgando szerenthe“ (na str. 152.) kao i jedna ńemačka „Alles kommt zu seinem Ende“ (na str. 156). Dašto nas zanimaju ponajpače kajkavske popijevke. Po sadržaju su ove pjesme što svjetovne što crkvene, a natpisi su im ovi:

1. „Srce moje tebi dajem“ (str. 14). — 2. „Veselete se sada, proroki“ (str. 16). — 3. „Zdrav kraļ mladi Jezuš“ (str. 19). — 4. „O sveti tri kraļi“ (str. 23). — 5. „Jezuš Kristuš, sinek božji“ (str. 27). — 6. „O ludi, kaj činite“ (str. 29). — 7. „Dragi Jezuš, kajti znamo“ (str. 32). — 8. „O nebo i zemla i ves dvor“ (str. 36). — 9. „Staše polag križa suzna“ (str. 39). — 10. „Zdravo, Jožef, otec zvani“ (str. 40). — 11. „Srca Bogu alduvana“ (str. 61). — 12. „Simo, simo, vse stvorjeńe“ (str. 63). — 13. „Naklon dajte

v pobožnosti“ (str. 68). — 14. „O prejaki kraļ nebeski“ (str. 84). — 15. „Stani teda, o ti putnik“ (str. 86). — 16. „Verno ļuctvo horvacko“ (str. 89). — 17. „Plačnu pesem, bratja, pojmo“ (str. 106). — 18. „Tužne glase, bratja, čujte“ (str. 110). — 19. „Zakaj svet tak teče“ (str. 113). — 20. „O čutiš li, grešna duša“ (str. 120). — 21. „Kam, Pavel, putuješ“ (str. 124). — 22. „Ah z Bogom, Pavel, bratec moj“ (str. 126). — 23. „Glej, krščanstvo, žalosnoga“ (str. 129). — 24. „Junaci, vu boj, junaci, vu boj“ (str 134). — 25. „Protuletno drago vreme“ (str. 135). — 26. „Včera buduč z puškum“ (str. 139). — 27. „O ti premenliva sreča“ (str. 153). Svaka popijevka imade i svoj napjev u koralnom kajdovnom sustavu, a odlikuje se rukopis osobito lijepim inicijalima, što odaje, da je Švagell bio i vrstan risač, premda mi ni uz najboļu voļu nije pošlo za rukom, da o ńemu što više saznadem.

Rukopis je malne čitav pisan od jedne ruke, jer je samo na str 72., 117.—122. kasnija ruka štošta dodavala. Uza to imade i nekoliko nenumeriranih listova, koji su također od druge poznije ruke ispisani. Na koncu rukopisa nahodi se kazalo (indeks).

Od pjesama priopćenih u II. kńizi „Građe“ nalaze se u mojoj zbirci ove:

„Glej, krščąnstvo, žalosnoga prejakóga Belgrada“ (u „Građi“ pop. 23), „Protuletno drago vreme“ (106.) i „Včera buduč z puškum vane“ (133.), ali se koje u čemu razlikuju od priopćenoga teksta.

Na koncu dodati mi je, da su napjevi veoma slabo harmonizirani, no ipak toliko vrijede, što nam podaju malen prilog k narodnoj našoj muzici.

Pismo Vatroslava Lisinskoga g. 1852.

PRIOPĆIO MIRKO BREYER.

U ilirsko su doba veze između pjesništva i glazbe tako jake i znatne, da se povjest kńiževnosti mora osvrtati i na rad onih ļudi, koji su pisanoj pjesmi podavali glazbeno ruho. Među ovim ļudima zaprema najviđenije mjesto Lisinski, pa zato držim, da je zgodno priopćiti ovdje ńegovo pismo iz g. 1852., koje nam ujedno podaje zanimļiv prilog za poznavańe hrvatskih kulturnih prilika onoga vremena.

Lisinski je napisao ovo pismo bečkomu glazbenomu kritiku i skladateļu Zagrepčaninu Leopoldu A. Zellneru, sinu Zaharije Zellnera, koji je nekada kao glazbenik živio u Zagrebu. Jedan dio čińenicâ istaknutih u ovom pismu potańe je prikazao Fr. Kuhač u poznatoj svojoj kńizi o Lisinskom.

Pismo se nahodi sada u mene, a glasi ovako:

Schätzbarster Freund!

Aus Ihrem an den H. Vater unlängst gerichteten Schreiben überzeugte ich mich mit wahrem Vergnügen, dass Sie sich noch des einstigen Schul-Collega freundschaftlichst erinnern; um so mehr, da uns Vergangenheit auf lange, lange trennte, ohne dass ich hoffen konnte, jemals noch mit Ihnen in Correspo[n]dence treten zu dürfen, doch das gute Glück verlässt mich, wie ich sehe, nicht. — Was soll ich aber von der traurigen Zeit, die sich im Strome der Ewigkeit verlor, reden? Haben wir ja doch, wie Sie selbst im erwähnten Briefe wünschten, vom Jetztigen genug zu sprechen. — Sie wünschen von mir nähere Auskunft unserer Musikumstände? Die kann ich mit einem kurzen „Miserable“ beantworten. — Doch ein Näheres. — Wie es Ihnen bewusst, lag unser Musikverein schon in allerletzten Zuckungen, wir halfen de[m] Armen muthig auf die Beine, derselbe steht jetzt so so organisirt da, wir haben aber *neue* vom h. Ministerium selbst belobte Statuten, die leider nur am Papier

stehen — die Ausschüsse (weil man bei deren Wahl blos auf Complimente losgeht) sind von Mitgliedern besetzt, die sich den Teufel scheeren, ob die Kunst | Kunst bleibt, oder nicht — doch muss ich einige Ausnahmen hierin machen, obgleich wenige. Es gab eine Zeit wo der Jude tolerirt gewisse Geldbussen deswegen tragen musste, nun geht es so mit der armen Muse, die bei uns fast die Zuhörer bezahlen sollte, um die Gnade zu erhalten, dem gähnenden Publikum ihre Reverenz machen zu dürfen. — Wir haben für jetzt 42 Zöglinge, die in der Theorie, im Gesange, Violin- und Violoncell-Spiele Unterricht erhalten — meine Wenigkeit hat die Ehre — doch nur diese — das Schulen-Inspectorat zu bekleiden, und ist bemüssigt, um nicht vor Hunger noch eine grössere Wenigkeit zu werden, Privat-Unterricht zu ertheilen. Wie dies meinem Berufe, zu dem ich mich in der Composition ausrüsten musste — entspricht — wie dies die Fantasie, die ohnehin in diesem Lande der Apathie eine furchtbare Schlappe erdulden muss, anregen und fortnähren dürfte, überlasse Ihre[n] weisen auf das Selbstbewusstsein fussenden Erörterungen. — Auch haben wir ein Nationaltheater, in dem seit den ersten Beginn eine Truppe wälscher Minesänger sich herumtumelt, die meistentheils aus den Lagunen Venedigs hervorgezogen zu sein scheinen. | Der Direktor erhält fast Alles gratis — hängt uns aus blosser Dankbarkeit, die wirklich nur bei einem Italiener derart gesucht muss werden — manchen Bären an — doch nein nicht uns — ich meinte den Agramern, die es nicht besser verstehen — er maltraitirt uns mit herabgekommen[en] Choristinen, die an Alter mit Methusalem ringen dürften — mit Sängerinnen, die wegen Uiberfluss des Stimm-Mangels so tüchtig auf den Brettern herumschreien, und nebstbei bekränzt werden — gibt uns Bassisten zu hören — deren einer einen stummen Orovist — der nachgekommene aber einen solchen Tölpel im wahren Sinne des Wortes zu sehen gibt, dass man ihn mit Götterlust von der Bühne peitschen könnte. Und was macht das richtende Publikum? Ach mein Gott, das schweigt — aus vielseitiger Geschmacklosigkeit, und vielleicht auch aus Furcht, seine Inkompetenz, wie dies beim Kränzewerfen geschah — auch hierin nicht stolpern zu müssen. Und der gute Direktor Scalari, ehemals Spongia wird gut durchrutschen; ich verarg es ihm einestheils nicht — denn ein Wicht ist vor meinen Augen nur der, der schlechte Waare für gute, wenn man solche mit crasser Unwissenheit | reissend sucht — nicht anböthe. — Möchten Sie über diesen kurzen Sachverhalt etwas schreiben, bitte

Sie aus Gründen, die ich Ihnen später mittheilen werde — sub rosa zu behalten. — Nur ewig Schade, dass unser Verein, der, wenn je, so jetzt seinem Zwecke entsprechen könnte, zu sehr ignorirt wird — wie schön liessen sich da Kräfte für das entstehende Theater heranbilden, um sie aus der Ferne nicht holen zu müssen. — So geht es auch mit meinen Produkten — deren ich an 100 bis nun niederschrieb: — nicht einmal einen Freund finde ich, der mir einen Wiener Verleger versorgen wollte, um meine Werke an's Licht bringen zu können. — Freylich dachte ich oft, dass Sie mir hierin, der Sie jetzt so eine wichtige Rolle in der Kunst-Welt spielen, viel helfen könnte[n], ich würde Anfangs auf kein Honorar von Verleger Anspruch machen — und wäre bereit, einige meiner bessern deutschen Lieder, die ich vorher gerne Ihrem Urtheile unterzöge, zu geben. — Mein Wunsch ist zwar etwas gross, aber auf Ihre freundliche Offenherzigkeit, die ich seit jeher kenne — bauend — ersuche ich Sie recht innig, Sich dieser Sache, wenn es möglich, annehmen zu wollen. — Dies für jetzt; und ich nehme mir in voraus die Freiheit, Ihnen nächstens noch einige Details über unser musikalisches Todleben zu schreiben. — Mit inniger Freundschaft bleibe Ihr

Agram 25. May 1852.

V. Lisinski.

Listovi iz ostavine Dragojle Jarnevićeve.

PRIOPĆIO MILIVOJ ŠREPEL.

Ime Dragojle Jarnevićeve bilo je nekoć u Hrvatskoj popularno. Počela je pisati u ilirsko doba, te su se tri decenija ńene pripovijetke javļale narodu i ugađale mu. Osim pripovijedaka napisala je roman „Dva pira", spjevala oviše pjesama i dvije drame, a radila je i na pedagogijsko-didaktičnom poļu. Istom od onda, kad se pojavi Šenoa, stale su ńene novele zamicati u zaborav. U povjesti hrvatske kńiževnosti naći će ńeno ime uvijek dostojno mjesto ne samo poradi ńene dobre voļe i rodoļubļa nego i poradi nesumńivoga pjesničkoga talenta.

Život i djela Karlovčanke Dragojle Jarnevićeve prikazao je na osnovu biļežaka, koje mu je sama spisateļica poslala, Deželić u svojemu kalendaru „Dragoljubu" za god. 1865, a poslije ńene smrti napisao je ńen životopis po osobnim uspomenama Trnski u „Viencu" 1875, a još potańe Janko Tomić u svojoj „Hrvatskoj stilistici" (Zgb 1875) upotrebivši za tu svrhu i ńen obilati dnevnik. Jarnevićeva je počela pisati svoj dnevnik g. 1833, te ga je do g. 1841 sastavļala ńemački. Kasnije je ovaj dio prikratila i preradila hrvatski, te joj dnevnik seže do 10. studenoga 1874 godine, do malo pred smrt, koja ju je ugrabila 12. ožujka 1875. Sama veli u predgovoru dnevnika, da joj je geslo: neokrinkana istina! Ona se toga gesla i vjerno drži, te iskreno pripovijeda sve zgode i nezgode svoga života, sve radosti i boli, a ne zatajuje ni svojih slaboća ni pogrješaka. Svakako je ovaj dnevnik važan za razumijevańe ńene spisateļske djelatnosti, a ima u ńemu i lijepih priloga za kulturnu povjest hrvatskoga naroda, naprotiv za samu povjest kńiževnosti nahodi se mańe građe, budući da je Jarnevićeva živjela podaļe od kńiževnoga ogńišta. Dnevnik obuhvaća 225 potpuno ispisanih tabaka velikoga kancelarijskoga formata i 194 stranice u četvrtini; u četvrtini je na ime napisan dnevnik od početka g. 1841 do konca g. 1844. Dnevnik i listovi, koji su se našli u osta-

vini Dragojle Jarnevićeve, pripadaju sada „Savezu učiteļskih društava“ u Zagrebu, te mi je mila dužnost zahvaliti vrijednomu „Savezu“, što mi je dopustio upotrebiti dnevnik i listove. Dnevnik bi bio za „Građu“ pregolem, a kidati ga niti smijem niti želim. Zato ovdje priopćujem samo listove, za koje držim, da bi mogli biti na korist povjesti hrvatske kńiževnosti.

Kako je poznato, Jarnevićevu je potakao na pisańe ńen pobratim Trnski, koji joj je rado ispravļao sastavke. Kako je Jarnevićeva ńemu slala svoje radove na ocjenu i dotjerivańe, tako je i Trnski ńoj slao svoje pjesme, da čuje ńen sud. Pored onoga, što joj Trnski šaļe na ocjenu u samim listovima, nahode se u ostavini još tri karte, na kojima su ńegove pjesme. Na jednoj je: „Zlomak“ (Fragment), prijevod Götheove pjesme („Prěko svih planinah — Kroz mòra ponore . . .“), „Uzdisaj“ („Srěd zelene hvoje — Glasno slavuj poje . . .“), „Izgubljena sloboda“ („Jaoh slobodo kud si — Kud ću te izkati . . .“), „Ona“ („Da je angjeo — Iz ilirskog neba . . .“) i „Njoj“ („Oj angjelu — Oj děvice mila . . .“); na drugoj je „Rukavica“, prijevod Schillerove pjesme („U kraljevskoj sědeć slavi — Na zvěradi boj gizdavi . . .“) i „Ponovljen zavět“ (Jednom priatelju: „Oj ilirsku pruži simo — Pruži pobre ruku od muža . . .“); a na trećoj „Anki“ („Zvězde bdiahu po nebeskom hramu — A u tvàrdom snu bì zemlja cěla . . .“) i zagonetka bez natpisa („Zla je brate *pàrva* — a kad ju vàrh groba — Pusti mi uzrasti kasnaněgda doba . . .“).

S pomoću dnevnika i napomenutih životopisa dodao sam u biļeškama neka tumačeńa, da se boļe razumiju listovi.

---

1. *Gradac 8. 8. 1839. Trnski na odlasku iz Graca piše Jarnevićevoj i nuka je, da ustraje na putu, na koji se dala, te joj obećava pjesmu za odgovor.*

U utorak u jutro. [8/8. 1839[1].]

Mila Dragoilo!

Bez da Te još prie viděti mogu, moram se odavle odděliti. Neznam kako to dolazi, ali opet ćutim, da se je u pismu laglje razastati — — Veoma bi mi bilo drago, da Te mogu još viděti, da Ti mogu još jedanput iz Tvoga ilirskoga oka izčitat onu nježnu ljubav prama našoj Domovini!! — — O priateljice! postoj, postoj

[1] Datum je dodala Jarnevićeva.

na putu, koi, premda je još neizkèrčen, k lěpomu cilju vodi! U hitrosti pišem, i neznadem što i kako ću Ti pisati. Ti oprosti, i kad jedanput polag tvojeg obećanja pisala mi budeš — onda čekaj obširnie pismo; a sad budi s ovim zadovoljna. | Još jedno: Ako štogod sestri, našoj miloj Mini[1] pisati imaš, napiši svakojako, a ja ću još u srědu na večer doći, i list od Tvoje gazdarice u tvome stanu tražiti. Obećao sam ti odgovorit na one Tvoje redke, ali mi nije htěla posestrima vila, da poslúži — čekaj dakle i na taj odgovor u pàrvom mojem listu. Evo Ti onih pěsamah, koje si želila imati. Sad s Bogom! u četvèrtak odlazim.

Tvoj Tebe u duhu cělujući

Ivan.

Nezaboravi! što *si* meni!!!

---

2. *Karlovac 14. 8. 1839. Utješenović i ako nepoznat piše Jarnevićevoj i sa zanosom hvali i tumači ńenu pjesmu „Želja za domovinom“ želeći, da bi se i druge Ilirkińe ugledale na ńen primjer, jer će to osokoliti i muškarce na rodoļuban rad na kńiževnom poļu*[2].

Illirierinn!

Theure Schwester!

Zürnen Sie nicht über einen Unbekannten, der sich das Vergnügen nicht versagen kann, Ihrem schätzenswerthen Talente seine Verehrung zu bezeigen. Gegenwärtig ein Bewohner Ihrer Vaterstadt, höre ich, wie Ihre „Želja za Domovinom“ zu allen Herzen spricht, in denen illirische Pulse schlagen, und ich bin durch die zarte Einkleidung des Stoffes, dann das sonderbare Spiel der Naturkräfte, die sich diesmal Ihrer Muse dienstbar zeigten, von jenem Gedicht auf das Freundlichste überrascht. — Nach einer längeren, heissen und trockenen Temperatur fingen unsere Fluren schon zu welken an. Zu derselben Zeit wie dieses Gedicht in der „Danica“ erschien, sahen wir von der Nordseite sich Wolken thürmen, und wie wir es in Carlstadt lasen, war Illirien von einem wohlthätigen Regen erquickt, Alles grünte in neuer Segenfülle und ich dachte mir: „*die Wolken haben unsere liebe Sängerin verstanden.*“

---

[1] Sestra Dragojlina.

[2] Ovaj je list već štampan u Tomićevoj „Hrvatskoj stilistici“ Zgb 1875 p. 348—350.

„I dodjoše prěko ladne Drave,
„Prebrodivši talase od Save,
„Kupu vodu mirnu obastriše,
„Grad Ti do nje rodjen pozdraviše,
„Grad od *Tvoje* domovine.“ |

„Pod Ilirji pruž'šese tanani,
„Te braniše da *Ti* jar sunčani
„Nepopali krasni plod zeleni . . .
„. . . Kišicom ju lasnom porosiše . . .
„*Tvoju* sladku domovinu.“

Dieses gelungene Produkt Ihres schönen Talents trägt wohl das Gepräge reger Vaterlandsliebe, welches aus jeder Zeile mit der Flammenschrift eines geläuterten Gefühls zu Ihren illirischen Schwestern zu sprechen scheint: ***„Möge eine Jede, deren Busen von gleichen Empfindungen glühet, der jungen Saat auf heimathlicher Erde mit gleichem Hochsinn pflegen“***. Und es lässt sich zuversichtlich folgern, dass unter der milden Pflegehand der schönen Töchtern Illiriens die zarte Blüthe viel schneller zu goldner Frucht heranreifen und dass unser Okič, Klek und Velebit ein 2ter Helikon Pindus und Parnassus werden würde.

Denn wenn einmahl die schönen Illirierinnen ihre heimathliche Muse allgemeiner zu schätzen wissen werden, so wird wohl jeder illirische Jüngling schon dadurch zu höherer Thätigkeit angeeifert werden, wenn er es wissen wird, dass er durch irgend eine vortreffliche Leistung dieser Art bei den schönen Bewohnerinnen seines schönen Landes selbst Wohlgefallen findet. Das Bestreben, von der Hand der heimathlichen Grazien einen Lorbeerkranz zu empfangen, wird jeden Keim zur Blüte treiben, und dann wird nicht mehr nach dem *Fremden* gerungen werden, durch das man nur sich bisher geltend machen konnte.

Dieses wäre gleichsam die Poesie, die sich um die ernste Wahrheit bei Bekämpfung der Menge Hindernisse unserer illirischen Nazionalkultur lieblich winden würde, und bei vereinter Kraftentwiklung wird Illirien neugeboren werden. Und dann

„U zlatnome plodu naćeš milu,
„Kako staru svoju kaže silu.
„Oh! ilirsku domovinu!“

Unsere Wünsche mit jenen des wakern Ternski vereinigend, nähren wir die Hofnung, das Sie theure Unbekannte! Ihrer sanftklingenden Lyra fernerhin Töne entloken werden, die darum so

sicher in dem Herzen des Illiriers widerhallen werden. weil es die Akorde sind, welche die Natur in unser Herz verwebt hat, und welche durch den magischen Geisterbund mit dem schönen Geschlechte, gewiss am sichersten gewekt werden können.

Genehmigen Sie theure Schwester! die Äusserung des ehrerbietigsten achtungsvollen Respekts und der wärmsten Verehrung

Ihres Landsmanns

Carlstadt am 14. August 1839.

Ignaz Utješenović
Illirier von Ostrožac-Burg.

— —

3. *Gradac 26. 10. 1839. Trnski osokoļuje Jarnevićevu, da uči što više materinski jezik, i tumači joj, da će joj to ići lako od ruke; navodi joj, da ga je samo rodoļubļe dovelo k ńoj; obarješćuje je, da i drugi hvale ńeno pisańe; napomińe joj Kleista, komu su prijateļi ispravļali stihove kao i on ńoj; napokon joj opisuje svoj sastanak s ńenom sestrom Minom i majkom u Karlovcu, te hvali Minino rodoļubļe. U prilogu ispravļa Jarnevićevoj pjesmu „Cvětak priateljstva".*

U Gradcu na 26 Listopada 1839.

Dobra moja priateljice!

Jel da pitaš: „zašto tako kasno?"? i prostosèrdačno evo Ti odgovaram (bez da sam Tvoje pitanje čuo), da sam Tvoj mili list umah, poslě pročitanja, na stranu metnuo, da sam umah odlučio očekivat vrěme, u kojem dosta kadar bi bio ono Ti izrázit, što valja, da Ti *ja* pišem. I prolazim evo, metnuvši Tvoj list preda me, sve red za redom, i poć ću sade, da Ti, mila sestrice, da Ti, rekoh, i kao vatreni domovine naše ljubitelj i kao iskreni priatelj (sve u pravom smislu) odgovorim. —

Najprě, tako rekući, *tužiš* sama sebe, plemenita dušo, da zaludu hvataš i tražiš rěči, kojimi bi ono izrazila (ausdrücken würdest), što tako silno dubinu tvoga sèrca pùni (füllt), i u vis těra krila od Tvoje plemenite duše! A šta je tome uzrok? Jerbo je nesrětno němčarenje učinilo, da smo skoro svi i němački mislili — da i sad mnogi němački mislé, a tudjinski misleći, kako ćemo *naški* misli ote pobilěžiti (aufzeichnen)? Ni nemože, mila dušo, da to tudje u pravom smislu sèrcu našemu odgovori — nije to *naš* zvuk, *naše* narodnosti značaj, koi nas jedini onako dira, kako dirnut čověka

samo divna kojagod sila može. Mi nemožemo u tudjem kod kuće biti. A kad se iz tudjih verigah izbavimo, kad se opet k majke ognjištu vrátimo, onda silnije nam se grúdi dižu, onda ćutimo, šta smo, i, pusteći, što je zemsko, hitimo (eilen wir) u nebeske kruge, i — znademo, da smo živili. Ili morda, kad se u maternjeg našeg jezika dubinu pustit težimo, kad njegvu sladkost i ugodnost i opet živahnost i krěpkost upoznajemo, kad njegva narodna svojstva (hier Eigenthümlichkeiten) razmatramo i ta si, kao kakvu svetinju (Heiligthum), koja jur naša biaše, opet posvojivamo: morda, rekoh, da onda nećutimo, da se negdi nalazimo, gdi smo već bili, da smo ondi, kamo patrimo (wir zugehören), i gdi bi nam više putah i Bogovi zaviděti morali? — — — | Ali, veliš, težko se je tudjih verigah oslobodit —? — — Nije, dobra dušo, nipošto!! I ja sam prije *latinštini* i *němčarenju* služio, njima sam robovao (ihr Sklave war ich), nu verige padoše na žèrtveniku od domoljubja i — nije mi bilo težko bit Ilirom. Mila i sveta dužnost bila mi je, da opet budem njezin, čij' sam i bio, Majke Ilirie. A jest pred Bogom i pred ljudma to najsvetija dužnost. Malen i još jedanput malen je trud, kad si naški jezik opet prisvojivamo . . . I da si Ti, dragocěna dušo, jeziku svome narastla, dostačno dokazuje Tvoja balada — od koje malo potla više ću govorit. Kad dakle, dušo, takve sposobnosti (Eigenschaften) posědueš (besitzest), pitaj se sáma, šta si dužna učinit? Ili francezki jezik veću vrědnost za Te imade? Nemoj sáma svoje duhovne sile prezirati, nego bolje pouzdaj se u nje, onda si ona, za koju Te Tvoji proizvodi (produkte) izdaju. Lěpo, milo se izrazuješ, to ja kažem (laskati (schmeicheln) neznadem), a i drugi isto sudé. Hitro me pitaš, tko je taj, koi tako sudi, i kako može, da tako sudi, tko mu je šta od mene kazao?

Za da Ti na pitanje to, na koje čitajući doći *moraš*, dostačan odgovor dadem, trěba je, da jednu drugu stranu Tvojega lista poprimem koja ista strána od tolike je cěne a opet i od tolike utljivosti (Zartheit), da i najmanja neistinitost isto ono, što nam je najsvetije, kèrši i uništuje (vernichtet). „*S odgovorom*“ — veliš Ti moja stroga priateljice, — „*niti netrěba, da kasniš, niti opet da ga umèrsiš* (hier verschnörkeln); *jerbo*“ — veliš dalje — „*ja ću iz istih izrázah* (Ausdrücken) *priměliti* (entnehmen) *moći, jeli taj odgovor za istinu* (als baare Münze) *primiti mogu*.“ Dobro. Ja, da me nijsi napomenula, nebi prie ni pomislio bio, odgovor moj u lěpše oděło obući, i čisto prosto bio bi govorio; nu sad bojim se | da ću

*

izkajući prostotu, baš zato i više rěčih i morda u drugom smislu upotrěbiti — nu o tom Ti govorit imadeš; a ja ću gledati, kako mi u sèrcu upisano stoji — i *tako* ću i prepisivat.

Istinu kažeš, kad veliš, da me je sámo domoljubje k Tebi dovelo. Da Ti nijsi one domorodne redke na gradskom bèrdu[1] meni napisala, da nebi bio znao, jeli domovinu ljubiš — makar bi mi tko, Bog zna, što od Tebe govorio — nebi doista nikad Te poznati gledo (zu kennen suchen); i ako bi se bio, gdigod slučajno (ohnegefähr), s Tobom sastao, morda bi Ti bio štogod o domovini govorio — i bio bi onda polag tvoga odgovora postupao, i da bi se bezćutnom (gefühllos) za Domovinu kazala — nebi mi ni na um pàlo, da se s Tobom pobratim — da Te za Tvoje priateljstvo zamolim — i onda, mila sestrice, bi mogó druge misli o Tebi gojit, onda bi gdikoje sumnje mogao od tvog života imati. Ali ovako, kad sam se *prije* naučio poznat u Tvome sèrcu iskru od plemenitog ćuta, nego Tebe sámu; nijsam se zaisto za drugo n brinio; jerbo ja nepoznadem domoljubja bez krěposti (Tugend), i tko će reći, da je taj oganj plemenit, kad mu najplemenitije na světu manjka? O nemože opaka ili bezkrěpostna duša ni plemenitog' šta ćutiti (fühlen), a još manje ćute ote izráziti. Ili morda, da nijsi umah moje mnenje (Meinung) o Tebi čitati mogla, i to još prije, nego sam ja Tebe ili Ti mene poznala?? Zar Ti neodgovaram na Tvoje redke pred svim světom:

O doista *dobra* biti
Moraš sestro, sestro milo itd.?

Nu to sve nije dosti. Prekreni, i čuj dalje. | Domoljubje dovelo me je k Tebi. Ali nijsam prie ni pomislio, da ću u ta' mah Te za Tvoje priateljstvo prosit. Premda sam puno prerano moje roditelje, moju bratju i jedinicu sestru izgubio — i tako rekući ničiji nego svoj sam bio, ipak netražih (suchte) — nikoga; jer s jedne strane moj najveći dobročinitelj na světu bio mi je sve — od njega sam odvisio — kao sinak od otca ili bolje bratac od brata —, a s druge opet strane, bez da si sám laskam, naučile su me posestrime vile u samnosti zabavu i polakšanje zemskog života potrážit i — bio sam srětan — Neću se ovdi činit, kao da se nijsam nikad gledao približit k lěpomu spolu — o jesam; nu, il je moja sréća ili nesrěća tako htěla, nijsam našó, što sam htio, a ondi, gdi bi mi, štono rěč, oči zalěpit mogli, ondi sam bio prezirat (verachtet), i jesam li

[1] Isp. Trnski, Vienac 1875 p. 230 i Tomić o. c. 344.

kriv, da sam se i ja naučio nje prezirati?? Tako vidiš, dobra dušo, bio sam sa stanjem mojim posve zadovoljan — i živio sám sebi i domovini! Nije mi dakle ni na um moglo pasti, da ću kod Tebe naći — što nijsam ni tražio. Kako sam Tvoje krasne rěči pèrvi put pročitao, već si mi od tog istog časa bila i posestrima. Ni tada nemislih se s Tobom pobratiti; jer nemogah na to ni misliti, kao da mi je kakva věčna zapověd (Gesetz) pred očima stajala — *„tá ti je u duši sestra, kako se možeš š njom pobratit, kad Ti je jur srodna (verwandt)??* Vidiš, takov sam došó k Tebi, takov sam bio. *Ti*, čitajući s menom někoje stvari od Šilera, pokazala si mi i drugu stranu tvoje duše. Razuměla si ono, što sam ja razumio, podigla si se sa mnom tamo, odkale je taj | němački vilovnik druge světe, druge krajeve pred oči nam stavljao. O vidio sam, kako je Tvoje oko plemenitom vatrom sěvalo, kad je lěpo (das Schöne), dobro, istinito i opet veliko (Grosse) od velikog ovog čověka ustih kao prestvoreno (hier wiedergeboren) grudi naše punilo! Kaži, nijsi plemenitim ognjem goręla? I kaži opet može li neplemenita nekrěposna duša oddati ono, što unutra nije? Ja mislim, tu je dosta rěčeno, i neznam nikako, kojim bi načinom od mene se moglo trážiti — da sam ja mislio na šta drugoga, nego od šta sam bio osvědočen — Nu dosta. To Tebi. Ali i drugim trěbao sam, da Te u pravom světlu (Lichte) pokažem. Nijsu Te, dušo, drugi viděli za dobro za veliko i t. d. goręti — dakle su im sve okolice (Umstände) padale u oči. Mogli su mi věrovati, koji *mene* poznadu, i věruj, dobra Dragoilo, kod tih dobro stojiš. Dosta, kad se nijsam bojao, s Tobom javno (öffentlich) světu se ukazat! Dakle druginia si *sáma po světu, hodila, bez uzroka dom ostavila* i t. d. Nijsam dakle nimalo zagrěšio proti Tebi, ako sam im rekao, da Te *ja* poznadem — I tako vidiš, došlo je, da sam jednomu vrědnomu domorodcu *sav* Tvoj (Deinen ganzen) list čitati dao! Dragoilo, vidiš, ja se s Tobom nestidim pred nikim, jeli me sad poznádeš? Za kakov sam dèržao Tvoj značaj (Karakter)?? A ovih dánah pišem mojemu dobročinitelju, mojemu zavětniku (Gönner) i prijatelju, i mnoga ću mu iz tvojeg pisma priobćit (mittheilen); jer me pozná, a to je *dosta*. — Sad sa svim tim na stranu, da pitanje, koje sam si sám metnuo, razrěšim. A ti prekreni na drugu stranu. | To pitanje je ono isto: *„Tko je taj, koi s tobom* (to jest s menom) *súdi, da lěpo i milo se izražuješ* (ausdrücken), *da rěči, koje si se dosad naučila, upotrěbiti* (von ihnen Gebrauch machen) *znádeš.* Taj Ti je čověk, mila Dragoilo,

onaj isti domorodac[1], koi je Tvoj list na me čitao, i koi mi je Tvoju balladu uzeo, da š njom novi ilirski Almanach nakiti — Nu, Dragoilo, kako su svéto u pèrvoj Tvojoj pěsmi sve Tvoje misli ili idee ostale — i kako ono moje perje nije, nego pravo Tvoje, koje je Tvoj priatelj samo gdigdi u red metnuo (kao priatelj imadem na to sve pravo (Recht): tako, dušo, ostat će i ova Tvoja pěsma sva nepromenjena i što u drugi red metnem, to ću samo za to učinit; jerbo znadem, da si kod mene, da bi to sáma učinila — — Němački *Kleist* molio je svoje prijatelje da mu njegove redke (verse) popravé, pa je opet bio velik, i nikomu nije na um pàlo misliti, da su *Kleistove* pěsme od njegovih priatéljah sočinjene!!! — A moju Kritiku čekaj u drugom mojem listu; jer ako ovako prodúžim, morat ćeš još dulje na list čekati — a i onako ćeš ga dosta kasno dobiti.

Sad opet drugamo. Ti si morala, dušo, na moru u štivi ležati i bolovati, a ja sam u najvećem vihru i jugu vavěk na pokrovu (Verdeck) stajao i dan danas još neznadem šta je morska bolest. Zašto nijsam ja jačji to tèrpio, kom bi Te bilo | lasno puno lasno izměnit. Moj put po moru bio je puno veći i dulji neg Tvoj; nu o tom drugi put. Sada k mojoj miloj Mini.

Čudim se zaista sám sebi, kako sam mogao tako dugo od nje múčati. Evo skoro polnoći, a još od Mine nijsam pisao, a veliš, da Ti mnogo pišem i da nekasnim. Dakle sve još noćas, makar baš do běla dana. Čuj!

S Tvojim listom, na Minu, oboružen dojdoh u Karlovac u četiri ure u jutro, i potla sam něšto se počinuo, otidem k Šplaitu[2], da me odvede k Tvojim. Šplaita sam prosio, da malo pred kućom čeka. Tako sám otidem gori na pervi pod (erster Stock). Tu je bila Mina naslonjena na vrata od Pepiove[3] sobe, i pomisli si njezinu, neću reći, smeću (Verleg.) nego bolje njezino začudjenje, kad ja, znajući, koga pred sobom imam, zapitam „*Mina?*“ I kako ja rekoh „*Mina*“, već Pepi iz sobe viče: *to ti je T*— i — Tvoja Mina, Dragoilo, bila je moja Mina. Moje ime, — i čělov, koga si mi Ti u listu prepisala, dobio sam pèrvi čas, a list Tvoj bio još kod mene. Samo da nijsam za onaj čas moje ime imao, s kojim sam od moje priateljice u sèrce njezinih uvedjen — i bio bi vidio, kako bi me Mina onda primila!!! Nu to ću nju pitati. Minu po-

[1] Vraz, v. list br. 4.
[2] Šplait je također učio u Gracu kad i Trnski.
[3] Dragojlin brat Josip, koji je kasnije bio svećenik.

znádeš, a ako si se mene štogod poznati naučila, tak znádeš moj súd od Mine napèrvo. Taj je kratak i Tebi ga kazat i moram i da nebi morao, kazat se nebojim. *Dragoilo, jedna je Mina na světu!* | To Tebi kažem, njoj niti sam kazao niti ću kazati. A dalje niti Tebi više šta o tom — Brat i sestra bili su moji i majka bila je moja majka. *Ja*, Dragoilo, medju tima ljudi po Tebi! Ne Ne dalje neću — znam Dragoilo, da Ti je Mina sve drugo pisala — Otišao sam onaj isti dan iz Karlovca.

„Kako me je Tvoja Majka primila?“ Evo slušaj, šta mi Mina piše: *„Lěpi pozdrav od mile moje Majke, koja Tebe kakti sina ljubi.* To za Te dosta. Sad još na něšto, gdi Mina veli, da moja rěč mnogo valja, i gdi Dragoila hoće, da joj moju misao pišem. Mila dušo! Ti si s jedne stráne dobro učinila, da si se na sinjeg mòra legjih dala odnesti u tudje zemlje u tudje kraje; jerbo ćeš viděti — da je i to zasitno, jerbo ćeš domovinu znati, kako cěniti — Svět je svět a samo krěpost, samo ljubav našieh mogu nas vezati, i gdi su oni, tamo i mi patrimo — tamo nas hoće višja něka sila, koja nam je sladke ćute *za naše* u sèrcu usadila, i tamo nas hoće ista jadna móda od sadašnjeg mišlenja — I žuri se, dušo, otèrgni se od tudjih (Ti ćeš sáma najbolju sgodu znati) i idi k Tvojoj Mini ona Te trěba — i ako me se prije nijsi naučila poznati, evo me sad imadeš, i popitaj Tvoje plemenito sèrce, jeli nijsi ono isto svojoj domovini dužna sad, što si joj prije bila? — Ti i Mina?!! — Znaš da je Mina domorodkinja? O mile moje sestrice! Čuj ju samo, kako mi na kraju lista odgovara što sam němački pisao: | Mina piše ovako od rěči do rěči: *„Za pedepsu, šta mi ilirski nisi pisao, cělova tebi odredjenoga nešiljam, doklem knjigu* (Brief) *u naškom od Tebe čitala nebudem“*. — A što Tebi Mina piše? Ne ne nemoj mi pisat, zadèrži za se, samo mi mnogo o sebi piši — Sada lahku noć, sjutra ću Mini odgovorit, a Tebe će skoro i drugi list u Mlěteih potrážiti. S Bogom. | Evo još ova strančica bila je prazna, i nju idem napuniti. I ovo město neka bude, gdi ću se zahvaliti za redke, kojim si moje ime predstavila — nu, dušo, toga još nijsam vrědan, a kad ću Ti moći odgovorit ?? Morat ću jedan put moju posestrimu vilu lěpo i lěpo moliti, da koje sgodno vrěme i město odabere, da Tebi něšto (baš za Te) o *„Priateljstvu“* rečem, u kojem ostajem Tvoj

Ivo. |

Da ipak i sad o Tvojem naprědku u pěvanju štogod Ti pišem, uzet ću evo Tvoju drugu milu pěsmicu i čuj de strašnu kritiku:

Jednoslovne rime (Einsilbige oder so gesagte männliche Reime) naš jezik nedaje u obilnosti i nijsu lěpe — zato, gdi je moći, netrěba ih pisat, izvan kad se pěsma za muziku piše. U Tvojoj pěsmici popravit ćeš to čisto lasno, jer su skoro sve rime rěči od dviuh istih silabah. A evo čitave pěsme, najprije, kako si ju Ti pèrvi put napisala, a onda, moj sud i poprava:

Po cvetućoj bašti mladjanog života
Ufajućim duhom treptala sam (sam(o);
Spinjala me ovde ohola lěpota —
Nježna tihost cvětja vlekla me je tam(o).

Statt cvetućoj = cvatućoj weg. Wohlkl. Statt treptala sam = veselih se samo; denn ich glaube Du willst die Freude ausdrücken, statt spinjala me = spela me je, damit das *je* hinein komme. Auch meine ich besser ondi als ovde, damit es mit *tam* oder *tamo* (im weiblichen Reime) nicht im Wiederspruche stehe. Wie aus diesen Deinen Reimen, die männlich sind, durch die Beisetzung eines Selbstlautes weibliche geworden sind, eben so leicht ist es auch aus den andern das nämliche zu bewerkstelligen. Statt vlekla wohlklingender vukla. | Ich schreibe *gdi*, *ondi*, nicht gde u. s. w. weil es mir wohlklingender ist. Doch diess nach Belieben. Und nun hier Dein ganzes Gedicht, aber geordnet; damit Du selber siehst, wie wenig es Dir noch fehlt —und damit Du mir mehreres mit so schönen Ideen zuschik'st.

Po cvatućoj bašti mladjanog života
S ufajućom dušom veseljah se samo;
Spela me je onde ohola lěpota —
Nježna tihost cvětja vukla me je tamo. —

Biljege ljubavi, věrnosti, ufanja
Splela sam u věnac s priateljstvom tada
I nad sve vrědnosti najvećeg imanja
Mio ovaj věnac ljubila sam mlada.

Na mog sàrca otar věnac taj pusteći
Žertvovala sam mu věčnu věru svoju;
„Ná spletene ovdi" — pridah govoreći —
„Sve svetinje moje u obranu tvoju!"

U ufanju tvàrdnom, da vehnuti neće.
Visoko sam věnac svedj dàržala ovi,
Ali nije bilo kod njeg moje sréće;
Jer nestade lěpih urěsah njegovih.

U ćutljivom sàrcu — glavom je klonula
Ljubav i — iz vĕnca moga se odkinu,
A za njome. vajme, vĕra 'e povehnula
I mene ostaveć iz vĕnca izginu.

Ufanje — videći ove nevĕrnosti
Slabo 'e dosta bilo i, vaj, izbĕglo je.
Tako ostavljena bez svake milosti —
Zdvojenje nad menom krilo rastrĕ svoje.

Nu oko tužno bacim, ah, k vĕncu nesrĕtnu,
I gle cvĕt još jedan izbĕgo mi nij'
Uzhitjena umah na sàrce ga metnuh
Vapeć: priateljstvo ostani mi ti![1]

U Mletcih . . Dragoila.

Der letzte männliche Reim soll bleiben, damit das Schöne nicht verliere — *come Schiller*. Mehr gelungen im schönen Ausdrucke und in Allem ist Deine Ballade. O fahre fort!

Ivan.

4. *Gradac 30. 11. 1839. Trnski nuka Jarnevićevu, da se vrati u domovinu; javlja joj, da je ńenu pjesmu „Domovini" predao Gaju za „Danicu", i šaļe joj dvije kitice svoje pjesme; piše joj o ńenoj sestri i materi kao i o prstenu, koji je car poklonio Gaju; napokon je obaviješćuje, da joj je htio poslati Demeterova „Dramatička pokušenja".*

U Gradcu na 30. Studenog 1839.

Mila moja Priateljice!

Evo noć je, i ja letim k Tebi, da se u duhu s Tobom zabavim. Nebrojeni poslovi nedadu mi. tako rekući, ni odahnut; a kad se, po čitav dan u slušaonah (Hörsälen) sĕdeći, namučim, onda s trudnim duhom k Vama se, srodne duše, uteći brinim — da barem malo k sebi dodjem. Zaista sada mi je tako puna glava, da neznam, kako li bi, što li bi Ti pisao. A pitaš, vĕrna dušo, šta da moja vila rádi? — Jaoh! nesrĕtna — koja prije nije me mogla ostavit u Bog zna kakvoj prilici, ona sada, ona ista mora, da me bĕži — samo kad i kada nadjemo se opeta i onda — onda sam srĕtan! —

Jesi li, dobra Dragoilo. moj odgovor *zaista* primila? *Kako* si ga primila? *Kako* Ti zdravje i srĕća služi? *Kad* ćeš u Iliriu k našoj Mini? To mi sve je evo iz pera, a i iz sèrca proizteklo — sad je red na Te — odgovorit.

[1] V. u „Danici ilirskoj" 1839 p. 197: „Cvĕtak priateljstva".

Evo opet premećem Tvoj mili list, i toliko i toliko bi Ti imao odgovorit, toliko i toliko bi rad Ti opovèrgnut, i dokazat — ali nije ovo dostatan put za nas dva. Dan i noć morao bi Ti | pisati; dan i noć morala bi mi odgovarati; čitav svět bi morali zaboraviti i samo bi si pisali — A i onako, Bogom posestrena dušo, zar se mnenja naša, ako ih potanko razložimo, u svemu već po sebi neslážu? — Jest — jest k višjoj onoj svèrsi valja, da ruku u ruku idemo, kakogod nam jednaka vatra za *dobro, lépo i istinito* u grudih plamti! Nu kuda sam otišao? — Ti me moraš razuměti!! I to neka Ti je dosta.

Ali i u moći ili sile vlastite trěba se pouzdat — to ti, dušo, Tvoj Ivan predbaciti imade. I, mislim, već sam Ti o tom prije pisao. O lěpe su, krasne su, ali i jačje od gvoždja verige, koje Te k domovini vézu, njezina si i pitam, koja je ota vlast, da Te od nje odtàrći pravo imade? — — daleko je to polje — — široko je — —

Dakle ni Ti sáma neimaš na to pravo. Evo, vidiš, skoro sam počeo na filosofski ili mudr[o]ljubni način dokazivat Ti, da moraš biti ono, što jesi: *Ilirkinja*. Pridaj k tome Tvoje duševne sile — i u razměrju s Tvojimi sposobnostmi Tvoju dužnost — pridaj još k svemu tome svete nagone tvoga duha — i nezaměrno priateljstvo Tvoga Ivana, i veruj iz cělog tog pridavanja iziti će — [š]to biti moraš — što pred světom | već jesi — i što si Domovini svojoj neodkrenivo i *dužna* biti! —

Tvoja mala pěsmica, od slova do slova, kako si ju napisala, i kako sam ju *od Tvoje ruke* našemu Gaju za dokaz, da Domovine nijsi zaboravila, poslao, kiti našu Danicu — i tu mislim, opravdao sam se i pred Tobom, znaš rad onog, gdi nešto od tudjeg perja govoriš — —; jer ta pěsmica *„Domovini“*, iz Tvog je rukopisa pretiskana. Ja sam ju od drugih, za koje Ti se, dušo, još ni zahvalio nijsam, razstavio i onako dolje poslao. Znadeš onu: D. O M. O. V. I. N. A.! —

Nu da Ti něšto i od mojih proizvódah kažem, evo Ti dviuh strófah iz jedne moje pěsmice, koju mi je Vraz skupa s Tvojom velikom za Almanak ilirski odnio, —:

I baš ako
Bi se jako
Pěsme male
Vam dopale;
Tad o mile
Od moje ću

Prosit vile
Silu veću . .
I u pěsme
Pět ću male
Vas i Vaše
Nježne hvale!

Pět ću . . . pět ću . . .
Prestat neću . . .
To sve samo
Do onamo,
Dok se jadan
Neprotegnem,
I u ladan
Grob nelegnem — —
Ali onda
Naška děvo
Reci barem:
Nas je pěvo[1].

Ta je pěsmica posvetjena ilirskim děvojkam, ali cěle ovdi nećeš čitati; jerbo Almanak | ima ti ju donesti.

Mina mi je dvaput pisala — Pepi joj nije još odgovorio, zato mi o njem ništa pisati neznade, ali majka naša. ona nam je zdrava a i Mina je zdrava — majka veli, da me želi još jedanput pred smàrtju viděti. a Mina pridaje: ako Bog dá, malo više pútah — — — Vidiš, dušo, što su mi Tvoji!!? — Ja, koi neimam ni Otca ni matere, ni brata ni sestre, samo jedinog. mog otčevnog Priatelja — — ja sam opet kao drugi puta rodjen i imadem — Vás. Nu dosta.

Gaj je dobio od Cara briliantni pèrsten za svoje zasluge za domovinu, što si morda već u novinah kojih čitala, a gróf Drašković dao je na to ilirski soaree — · — (Es macht grosses Aufsehen). Sad s Bogom! pol noći je, mislim, već dávno prešlo — a evo i ova strana sa svojim prostorom ide k kraju. Evo Ti Doktora Dimitrie Demetra dramatička pokušenja, da i u Mlětcih nešto od Tvojih imadeš. A i onako vratit će se skoro moja Dragoila tamo, gdi ju više domorodnih knjigah dočekalo bude a š njima

Mina i Ivan.

Roksandić je umró!!!

Kad sam ovaj list na poštu nosio skupa s knjigom, koju sam Ti htio poslati, nehtědoše mi nijedno primiti, govoreći, da što u Mlětke ide, Bog zna sve gdi upisano biti mora i tako razsèrdjen morao sam sve razpečatiti, i prinudjen sam knjigu kod sebe zadèržati — — — S Bogom dušo!

[1] Isp. „Danica ilirska“ 1840 p. 161 „Děvojkam ilirskim“.

5. *Gradac 24. 3. 1840. Trnski se raduje, što je Jarnevićeva zadovolna u Mlecima, uvjerava jê, da je nije htio predašńim listom vrijedati, i priča joj, kako se ńena sestra Mina spremala, da je pozdravi pjesmom svojom, kad se ona vrati doma. U prvom prilogu Trnski ocjeńuje Jarnevićevoj jednu ńenu pjesmu i niže gramatičke upute, te joj javla ugodne novosti iz Zagreba. U drugom prilogu prepisuje ńenu pjesmu „Kraj jeseni“ iz „Danice“ i ocjeńuje jê, a na koncu moli, da bi dopisivala hrvatski.*

U Gradcu 24. ožujka 1840.

Moja mila Priateljice!

Baš je evo devet urah izbilo — i ja sam se poslě dugog, jako dugog vrěmena opet jedanput k stolu sěo, za da se s Tobom, dobra dušo, u duhu razgovorim! — Ti mi pišeš, kako si bila prinukana ostati u Mlěteih — šta misliš, kako sam ja tu věst (Nachricht) primio? — O, věruj mi, s velikim, s neopisljivim veseljem! Žao mi je, zaista puno žao, što si toliko tàrpit morala, ali znadeš, da nam je to sudjeno — — — A sadašnje Tvoje stanje nadoknadit će Ti barem stránom — što si pretàrpila i věruj, da i mene jako i još jedanput jako veseli — što Te u otih okolnostih znadem. Slušaj de moje uzroke: — Ti si se, vidiš, jedanput, na našem pěsničkom polju pojavila, i věruj mi sve je sad pozorno (aufmerksam) učinjeno na Tvoje proizvode (producte). Ja sam *čisto od Tvoje ruke* jednu pěsmu dolě poslao, i tim više se za Te svaki brini, čim se više Tvoji proizvodi svojom nježnostju odlikuju (auszeichnen) — a polág toga si Ti još jedina — nije dakle čudo, da svaki pita: Tko je ta děvojka? Gdi je? Zašto je tamo? i t. d., kako si sáma predstaviti možeš. Sadašnje Tvoje dostojanstvo — Würde — vrědno je i Tebe vrědno je i stupaja duševne izobraženosti (Bildung), na kojem se nalaziš. Kao odgojiteljica imadeš i Ti plemenitu zabavu — a i Tvoja Domovina s tim će biti zadovoljna. Dobra ti dakle sréća!! — Onda, što još ovdi napomenut valja — to je jezičnost naših neizobraženih domaćinah — tako im sad nijsi pred očima i zaista Te počituju. Doć će, ako Bog da, jedan put vrěme — a tomu neima dugo — da ćedu i | Tvoji nepriatelji vikati, da ideš u Domovinu. To će vrěme doći, onda, Dragoilo, stresi sa sebe sve lance, koji te s tudjom zemljom skapčaju — i vrati se u milu otačbinu, koja će znati cěniti, što u Tebi ima —.

Što se Mine tiče — těšit ću ju ja, a těši ju i Ti i tá jaka duša

znati će si pomoći, a i děca[1] su pod njezinom oblastju dobro spravljena. Ti vidiš dakle, da ja Tvoje ostanje u Mlětcih sasvim odobravam — a iz druge strane tvoje okolnosti su takve, da neimaš drugo činiti, nego tamo ostati, gdi jesi. Pustimo dakle to za sad na stranu!

Sad na moje pèrvije liste, na moje mudrovanje i moraliziranje, onda na moju nemarljivost u pisanju — i čisto na kraju na moje pěsme — Priloga (Beilage) zadèržavat će razsudak (Beurtheilung) Tvoje pěsme. Dobra dušo! Tebe su moji listi uvrědili — oprosti mi — ali zaista to nije moja naměra bila i Tvoj odgovor od 8/12, kako me iz jedne strane sětja na neutljivi (unzarte) náčin, kojim Ti moja mnenja sobćih (mittheilte), tako iz druge strane dostačna mi je svědočba (Urkunde) za u onom Te světlu i drugima pokazat, u kojem pred menom, čista i neoskvèrnjena, stojiš — Prosti mi dakle još jedan put — ali mi i to prosti, što će Tvoj list od 8/12 — Gaj u ruke dobit. Sestro taj je čověk vrědan — vrědan svakoga pouzdanja i priateljstvo, sveto priateljstvo nuka me Tvoj mu list poslati, da Te čisto pozna. — | Ti vidiš, ja sam na dobrom putu — i zaista mudrovanje, moraliziranje i podobna nećedu mi nikad na um pasti — samo zaboravi da sam to jur učinio! Ne uzimljem ja ovdi moje rěči natrag; jer to bi značilo nedoslědnim (inconsequent) biti — — nu Tebe uvrěditi nedaj Bože!! A u cělom Tvoji me listovi dan na dan više podučavaju, koga u mojoj priateljici imadem — nu dosta o tom. Zašto Mini nijsam tako dugo pisao? — Dušo, znadeš da sam i ja svezan da je i moje vrěme odměreno — ali i polag toga ipak je Mina prije od mene list dobila, i ja sam već i njezin odgovor imao, kad je Tvoj stražnji list u moje ruke dospěo. Lěpu je dobila od mene zadaću (Aufgabe) i polag svoje moguénosti učinila je dosta. Znaš, što sam joj zadao?? Evo Ti prepišujem početak pěsme, kojom bi Te bila došavšu pozdravila:

Priatelju želju izpuniti
Hàrlim seku milu pozdraviti.
Nije bratjo tako priatelja
Kak iskrena sàrca moga želja i t. d.

Evo vidiš pèrva strofa, *slovo do slova tako*, nedá više željeti — i ja Ti nebi bio uzmanjkao cělu pěsmu prepisati, da i drugi redki tako svemu odgovaraju, što se od pěsme tràži, kó što ta prepisana

[1] To su siročad (Zorka i Ļudevit) Dragojline sestre Jule Peterle, koja je umrla 21. stud. 1839.

strofa — Nu jaoh! ni nije Te mogla s pěsmom pozdraviti, ali bolje je tako! Nu sad na drugo pitanje: zašto da nijsam *Tebi* pisao?| Ti si mi, dušo, u predstražnjem listu pisala, da Ti nek još jedanput barem u Mlětke pišem. U Januaru (Sěčnju) odvlačio sam dan na dan, da što više naberem, da Ti mnogo — mnogo pisati mogu; nu Sěčanj prodje — — i ja još nijsam bio pisao — sad mi je bilo kasno, i dan na dan očekivó sam svu Veljaču od Mine list, jeda li si već došla u Karlovac — nu ni lista *iz* Karlovca ni Tebe *u* Karlovac i tako vidiš nać će Te ovo několiko slóvah u Mlětcih — gdi mi Te neka Bogovi zdravu i barem stranom srětnu uzdàrže — Italianska nek učini, što Domovina nije mogla!!

Nu čemu pripisuješ Ti moju nemarljivost u pisanju? *Jeda li ljubim?* odg.: *Ne.* Kratka ali puno znáčeća rěč. Jednim mahom sruši u ponor sve pon[o]sito sazidane gradove — i mislim, jednim je mahom i Tvoje dvoumenje uništila. Vidiš dakle, da me ljubav nije uzdèržala, da Ti pišem — nego sámo moje odvláčenje pisanja. Nu Ti ćeš mi oprostiti. Nu moraš mi i to oprostiti, da Ti i ovaj list tako kasno odgováram! Sada s Bogom! U Prilozi više! Odgovori mi skoro i misli kadgod na Tvog iskrenog Priatelja

Ivana.

O mojih pěsmah súdi sáma. |

Und nun zu dem Deutschen, nicht als wäre unsere theuere Muttersprache nicht dazu geeignet um tüchtige Recensionen in ihr liefern zu können, nein; sondern weil ich mich ganz fremd gegen Dich stellen will, folglich auch in einer fremden Sprache eine — meinem Amte entsprechende — Äusserungsweise, als Kritiker, annehmen werde können. Doch Scherz bei Seite! Und nun gleich zu Deiner ersten Ballade mit dem schönen und wirklich kraftvollen Anfange: *Jauk od bure diže talase od mora.* Das Versmass in diesem Gedichte, ist, wie es im Ganzen scheint, Dein beliebtestes, nämlich jenes:

Nĕŭmōlnŏ mōrĕ | prīprăvī mŭ mĕstŏ
U kojem nastanjen | putnik najde često:
Svàrhu svog želenja, | konac svog ufanja,
Mir od sviuh strastih, | lûku svog imanja[1] — — —

Und wirklich sehr selten, dass hie und dort das Versmass verräth, dass die Verfasserin nich in der Lage sey unsere bessern Dichtungen lesen zu können — was übrigens dem Gefertigten wohl bekannt ist. Auszustellen ist, 1) Das Voransetzen entweder gleich

[1] Pjesma „Putnik na moru“ napomiňe se u Tomića o. c. p. 361.

im Anfange oder in der so nöthigen Theilung (die Du jedoch immer befolgst) des bez. Fürwortes *se*, so zB. singst Du in der ersten Ballade:

I šta više u zabit | (Vergessenheit schöner zaboravnost; doch dem Dichter das andere auch erlaubt) misli tĕra ove
Živahnije one | *se* opet ponove

es muss heissen:

Živahnije one | *opet se* ponove.

2) ist auszustellen, dass unsere talentvolle Dichterin (oprosti, ja sam Kritiker sade!), dass sie, sag' ich, das unverkürzte Zeitwort ***hoću*** nicht anwendet, wo es nämlich das deutsche ***Wollen*** zu bedeuten hat, sondern das verkürzte *ću, ćeš, će.* Es ist hier wohl zu unterscheiden, wenn das ganze und wenn das verkürzte zu gebrauchen ist. ***Wenn man die zukünftige Zeit ausdrücken will, gebraucht man gewöhnlich das verkürzte*** zB. dobit ću ich werde bekommen. | Soll aber wirklich der Wille, das Wollen angedeutet werden, so ist das ganze ***hoću*** zu gebrauchen, so zB. wo die Dichterin hat:

Màrtvim okom mĕri daljinu primora
Za time ga krene u dno od ponora
Koi pod nogam njegvim grozno se otvara
I u svakom času, *će* da ga proždara
(ungewöhnlich, wohl proždere)
wäre der letzte Vers so abzuändern:
I u svakom času, ***hoće*** da ga shara (vernichten).

Wohl ist eine andere Art des Abkürzens noch vorhanden; man fragt zB. 'óš li doći *(wirst* du kommen oder *willst* du kommen statt: hoće[š] li doći) so auch: *kuda 'š ti?* statt kuda ćeš ti? *ti 'š* statt ti ćeš; doch, wiewohl diese Abkürzungen nicht unangenehm klingen, soll sie der Dichter ja nicht *suchen.* Das abgekürzte ***Bum, buš, bu, bumo, bute***, statt ***budem, budeš, bude, budemo, budete, budu***, will auch nicht recht klingen, indem es mehr eine Nachahmung des Schalles einer türkischen Trommel als ein schön geformtes Zeitwort zu seyn scheint. Also mit ***bum buš bu*** ad acta!

3) Die 5. Endung, nämlich der Vocativ ist, so zu sagen, in unserer Sprache besonders erhoben, indem er nie mit der ersten Endung (in der einf. Zahl) gleichlautend ist — was dem Deutschen gänzlich mangelt; daher wir von diesem Vortheil auch den gehörigen Gebrauch machen, und nicht den Nom. statt Voc. anwenden

sollen. Diesen Fehler kann mann Dir jedoch nicht so leicht vorwerfen; nur einmal finde ich in der oft erwähnten Ballade:

Vihar, šta uludo trěbaš tvoje moći?!

statt *Vihru!* i t. d. |

4) Die meisten Zeitwörter unserer Sprache regiren die 4. Endung, dieses aber *nur, wenn sie die Bejahung an sich tragen*, sind sie aber *verneinend*, so ist ohne Ausnahme die 2. Endung anzuwenden, was auch dem Irrthume zu Grunde liegen scheint, dass man vor der *Aufklärung* und selbst noch jetzt diese Endungen verwechselt. So sagt mann zB. *gut: Pošiljam Ti četiri pěsme* aber schlecht wär es: *One Ti obećane četiri pěsme nepošiljam.* Es muss heissen *Onih Ti obećanih četirih pěsámah nepošiljam.* So sagt man auch: Imam kod kuće još i majk*u* i otca und im entg. Falle: Nemam kod kuće ni majk*e* ni otca u. s. w. So sagst Du in der oben am allerersten angeführten Strofe: putnik najde često: Svàrhu (gut) svog želenja, konac (gut) svog ufanja Sviuh strasti mira (schlecht — es darf nicht die 2. End. seyn) wesswegen oben stehen soll ***Mir*** (4. End.) *od sviuh strastih* u. s. w. Denn die 4. Endung der 1. Abänderungsart *nicht lebender* oder *Seelenloser* Sachen ist gleich der 1. Endung, also 1. stol 4. stol 1. nož 4. nož 1. kruh 4. kruh i t. d., was Du jedoch in der Babukićischen Grammatik alles lesen kannst. Von die Zeitwörter (Od glagolja — lese besonders aufmerksam! — |

Der Reim ist bei Dir ausgesucht, und selten ist der Fall, dass er die Probe nicht aushält — was man jedoch nur aus dem Lesen, oftmahligen Lesen gediegener Produkte sich aneignen kann. Vorzüglich sollen Dir Deine Sachen hier den grössten Dienst erweisen, von welchen ein aus der Danica v. 1840 herausgeschriebenes Gedicht in der Beilage folgen wird. Auch will ich Dir manches Neuere vom unsern jungen Dichter Iv. Tèrnski abschreiben. Schreibe mir Dein Urtheil über seine Produkte. Auch folgen diesmahl *gewiss:* Dor Demeter's Drammatische Versuche. —

Unter andern Du kannst die Rátzischen aus Karlstadt? Sie sind jetzt in Agram als engagirte Mitglieder des illyrischen National Theaters — zu dem die Grossen der Krone — viel beigetragen zB. Bischof Haulik u. s. w. Ueberhaupt ist unten ein neues Leben. In den Comitats-Sitzungen wird illyrisch perorirt. Die Damen erscheinen auf den Bällen mit illyrischen Insignien — u. s. w. Du siehst unsere Sache fasst guten Grund. Freue Dich mit mir über

unser Vaterland, aber bleibe dennoch in de[m] gelobten Italien — bleibe und werde ganz gesund! Dann u Domovinu k Mini i k meni. |

Ich darf kein anderes Blatt nehmen, sonst bekommst Du wieder spät den Brief! Ich war die letzte Woche kränklich — durch einen kühnen Sprung rettete | ich mir das Leben! beschädigte mich aber sehr. Drugi put više. Dobro došla u Domovini! Ali Dragoilo u Domovini i *za* Domovinu! S Bogom!

Ivan. |

Kraj jeseni.

(Slučajno zakašnjena.)

(Zufällig verspätet.)

iz Tečaja 6 Broja 12 Danice ilirske. U Sub. 21. Ožujka 1840.

Glas večernjeg zvona ori dàrhtajući —
Te milo sprovadja žamore idući,
Ah žamore mile, nětom dotěrane
Od mila větrića s bližnje mora strane.

Od cělova njegva list se lasno kretje
Žuboreći tiho pun je nježne smetje,
Od njegve se dade prevarit miline,
Koja ga — uvehla — od hvoje odkine.

S nedaljna brodišta tioma udara
Ugodnime glásom pěsmica mornára',
Prěko tiha mora daleko se šeta,
Ori dàrhtajući i — nestaje opeta!

Sve se u naravi baš sada jedini
Na zemlji, na moru, ko što u visini,
Da svetii bude mir od noći jasne,
Da joj tá od čara iskra neugasne.

I u toj dubokoj mira svečanosti
Jesen kasna mora, da se od nás oprosti,
I čim iz krajévah naših s[e] dili,
Zemlju robi jadna, bez da joj se smili.

Cvět uvehnut mora, listje pada nica (herab),
Opuštena stoji već svaka grančica
I glava se sklapa travice zelene,
Pritisnuta k zemlji mora da uvene. — |

Uništeno sad je sve, što krasno biše,
Što mileni od lěta dani naplodiše,

Što u lěpom cvětu oholo stajaše —
Svemu, svemu veće zima u grob maše.

Nu kratak će biti, prirodo milena,
Mir i kratka tuga, i ti 'š pomladjena
U novome cvětu, u novoj jakosti,
(Mir će jakost dati) moć se slavit dosti.

U Mlěteih 21. Studenoga 1839.

Dragoila J . . . . . . ćeva,
Ilirkinja iz Horvatske.

Und nun wieder ein Paar Wörter! Dieses Gedicht durchwehet die schöne — möcht ich sagen — wirklich die schöne *Trauer*, die im Ganzen aus allen Deinen Produkten, wie aus jenen des deutschen *Uhlands* herausschimmert — Schreib so weiter gute Seele, und unser theueres Vaterland wird einen schönen Schatz in Deinen. Werken besitzen. Dein mir zugesendetes *deutsches* Gedicht will mir desswegen nicht behagen, weil es eben dieselbe geschrieben, von der ich öffentlich gesagt: Neće tá zaista više němački pěvati. Doch es ist Dir schon in voraus verziehen, sobald die versprochenen illyrischen verabfolgt werden. — Das anonym geschriebene Gedicht verwarf ich. Warum? *Antwort.* Weil es anonym erscheinen müsste. —

Unter andern, wolltest Du gute Seele nicht einmahl die Briefe auch in der Muttersprache schreiben?!! *Übung.* S Bogom

Ivan.

6. *Gradac 10. 7. 1840. Trnski crta Jarnevićevoj prošlost svoga duševnoga života prikazujući svoju mladost, prvoga prijatelja, materinu smrt, očinskoga pomagača i svoje drugovańe s ńom samom; na koncu opisuje prvi susret s gospodom Lavrićkom i ńenim kćerima.*

Gratz am 10. July 1840.

Meine edle Freundinn!

„Endlich einmahl!“ höre ich Dich ausrufen, und tausend Fragen schweben Dir im Munde, die sich alle auf eine einzige reduciren liessen, ich meine auf jene über das lange Stillschweigen deines Freundes — — — *Deines Freundes*, sagte ich, — *ein sehr bedeutungsvolles Wort*, und Caroline! Du sollst Dich nicht geirrt haben — Doch wozu dieser imposante Anfang? — Nimm treue Seele, nimm jetzt alle Deine Geduld zusammen, und verfolge mit Deinem reinen Gemüthe die Worte deines Freundes, der sich jetzt, für-

wahr, nicht genug im Stande ist zu fassen um Dir etwas aus seine[n] Lebensverhältnissen — es ist das Grösste das Wichtigste — so zu schildern, wie man es einem solchen Wesen schildern sollte, das mit wahrer Innigkeit schon im ersten Briefe den jungen Freund dazu auffordert. Ich will Deine Worte anführen. Du darfst, sagst Du, nicht vergessen auch etwas von Deinen Lebensverhältnissen Deiner treuen Freundinn zu berichten und ihr Deine Freuden und Leiden mitzutheilen, damit sie sich mit Dir wird freuen können, so wie auch Deine Leiden Dir wird tragen helfen.“ — Und weiter: „Und wenn Du dann eine Herzenskönigin wählen wirst, so wirst Du mir auch ihre Liebenswürdigkeiten, so wie auch ihre kleinen Fehler schildern, damit ich auch mit Dir sie, wenn auch entfernt, werde lieben und achten können.“ — Und ich sollte auf diese Worte noch schweigen?! — — —

Du weisst, gute Seele, dass ich meiner Aeltern leider Gott *zufrüh* beraubt worden bin, Du weisst auch, dass mir von meinen Geschwistern keines am Leben geblieben, dass ich also, so zu sagen, allein da stand in der grossen weiten Welt, mit jugendlicher Kraft und Lebensfülle, unerfahren und dennoch unerschrocken, mithin dass ich mich an jenem schrecklichen Kreutzwege befand, von wo aus der Jüngling, durch seine Umgebung gezwungen, entweder in die Fussstapfen der gewöhnlichen Alltagsmenschen zu tretten pflegt; oder sich gar erkühnt, von seinem stärkeren Genius geleitet, einen Pfad zu betreten, der erhaben über alle, aber um desto schrecklicher und gefährlicher für den kühnen Wanderer wird, je mehr er sich in | seinen, ich möchte sagen, *gerechten* Erwartungen getäuscht findet. Und Wehe ihm! wenn er schwindelt — Und Wehe! schrie mein guter Geist — als er mich von den höchsten Höhen in die tiefsten Abgründe mit Wollust Blicke hinabsenden sah; es schwindelte mir und — doch ich will nicht vorgreifen —

Du hast, obwohl zukurz die Zeit unseres Beisammenseyns war, meine Begriffe von Liebe, Freundschaft, von dem ganzen Leben doch so ziemlich, glaub ich, kennen gelernt, und es wird Dir nicht so schwer fallen mein ganzes Wesen ins Gedächtniss zurückzurufen. Dass ich sehr früh, vielleicht zufrüh zu den Büchern gekommen bin wirst Du Dir leicht vorstellen können — wenn ich Dir mein 12tes Jahr als die Epoche meines Romanelesens anführe. Dass ich aber dennoch mich an euer Geschlecht nicht anschloss, wirst Du mir kaum glauben —; wenigstens kann ich Dir als ein stärkeres Gefühl, dass sich in meinem Busen regte, erst jenes andeuten,

*

welches sich meiner im 14. Jahre solcher Massen bemächtigte, dass alle Schmähungen, aller Tadel, und sogar alle die sich zeigenden Folgen, die für meine Zukunft sehr nachtheilig seyn konnten, nicht im Stande waren mich zu bändigen — Gute Seele! ich erkor mir zum ersten Mahle einen Freund — ich liebte ihn ohne Grenzen, unermesslich; denn ich hatte die Kraft dazu. Glaube mir! selten wird man einen jungen Menschen finden, der so sein Mädchen vergöttert — ich will nicht weiter ich darf's nicht — aber ich muss Dir doch eines erwähnen, was Dich von der Grösse meiner Liebe überzeugen kann. Dieser, *so geliebte*, Freund vernachlässigte mich, er schien mich nicht zu verstehen — und verstand mich auch nicht — Meine Mutter, die einzige, die ich noch hatte (damahls war sie noch am Leben) war krank gewesen, ich, wiewohl ich es nicht wusste, eilte zu ihr, um sie zu überraschen, und sieh da, ich fand sie am Sterbebette. Karoline! ich war in meiner Kindheit sehr unglücklich, zu sehr unglücklich! Ich muss sagen, dass die unbegrenzte Liebe meiner Mutter zu mir — vielleicht die einzige Ursache ihres bald erfolgten Hinscheidens war; und Karoline, diese Mutter war auch unglücklich — *[O. o.]* Sie sagte | mir zwar nie was davon, erst nach dem Tode bin ich dazu gekommen. Und eben diese Mutter, sieh, spricht zu mir am Sterbebette: „Nimm dort jene Nachlässe Deiner Mutter, verwahre sie, und Kind! wenn Du einst mit einer Dir jetzt unbekannten Kraft an ein Wesen Dich anschliessen wirst, das Deiner im vollen Masse werth seyn wird, dann übergieb ihr diese von Deiner Mutter, sie soll Dich glücklicher machen als ich es war! — Aber Kind vergelte es ihr, und das wirst Du, wenn Du sie je geliebt hast“ — und sie sprach nie mehr ein Wort zu mir. Ich vergass das alles, und dachte an meinen Freund, o Gott ein süsser Traum war es — — Meine Mutter lag auf der Bahr', und ich schrieb an meinen Karl — und dieser Karl antwortete mir nicht einmal — Jetzt sah ich's ein, und mein Herz war gebrochen — ich war ganz allein auf der weiten Erdbahn, ganz allein — — — Ich sah Thränen in den Augen eines Mädchens, sie flossen meiner Mutter und das Mädchen ward mir werth — aber ich fand nicht, was ich zu suchen mich berechtigt fand. Da bemächtigte sich meiner der Patriotismus — ich sah später den eher so geliebten Freund und zitterte, er kannte mich nicht —; aber schön fing sich mir der Himmel zu röthen. Vaterland! Poesie! rief ich wonnetrunken! In G.[1] fand ich einen zweyten Vater —

[1] V. p. 180 i Tomićev vjekopis I. Trnskoga, „Vienac“ 1887, 282.

und ich war glücklich! Ich will Dir nicht sagen, wieviel und was ich alles meinem Gönner zu danken habe. Soviel kann ich sagen, dass ich mit meine[m] Leben es ihm zu bezahlen bereit war, und bin. — Ich lernte Dich kennen, mein süssestes Geschäft war es mit Dir mich im Geiste zu unterhalten Dir zu schreiben. Ich nahm mir vor Dich sehr oft im Geiste heimzusuchen — und ich that es nicht, ich liess Dich zu Vermuthungen kommen, wo Du, gute Seele, sehr viel gelitten hast. Wirst Du mir es verzeihen können? Doch Du sollst Alles wissen, ich habe ja ohnedies Niemanden, dem ich es so sagen könnte — Du wirst Dich erinnern, wie Du mir im März mein dreymonathliches Schweigen vorwarfst — und die möglichen Ursachen dahin warfst — Ich antwortete Dir | zwar, wich Dir aber aus, und gab Dir eine andere Ursache an, die Du zwar nicht für baare Münze annahmst, aber dennoch viel anderst auslegtest — Wie hättest Du mich kränken können? Nein Karoline! bei Gott nicht! Ja es war eine schreckliche Zeit — und ich durfte Dir nichts schreiben, ich wäre rasend gewesen, und Du hättest mich entweder auslachen müssen, oder es wäre auch zwischen uns zum Bruch gekommen — Gott sey Dank! ich kann jetzt ohne zu rasen — über mein Geschick mit Dir sprechen.

Noch vor dem Anfang des Winters wurde ich bei Gelegenheit einer Tanzunterhaltung einer Familie aufgeführt — Meine Aufführerin war eine Kroatin, die mich auch zufällig noch vergangenes Jahr hat kennen gelernt — sie ist Wittwe und hat eine Tochter. Ich weiss nicht, wie es kam, dass diese Frau der erwähnten Familie so viel lobenswerthes von mir sagte, so zwar, dass diese überzeugt war, man spreche von dem begünstigten Anbether der Tochter und nicht überhaupt von einem jungen Menschen. Mir war die Aufführung vielleicht nur darum interessant, weil ich mehr bekannte Tänzerinnen mir für die Zukunft versprach (Es war die Mutter (auch eine Wittwe) mit zwey Töchtern *da)* Auch glaubte ich schon meinen Zweck dadurch erreicht zu haben, dass ich die Töchter gleich nachher zum Tanze aufforderte. Ich muss Dir gestehen, nie war mir wer so gleichgültig als diese Mädchen den ersten[1] Abend. Ihr Halten, ihr ganzes Betragen, als sie mit mir tanzten, war von solcher Art, dass ich mir fast vornahm sie mit meiner Person nicht mehr zu belästigen — obwohl es den Andern nicht besser erging. Du wirst mir wohl glauben, dass ich überhaupt der Meinung war, Gratz könnte nichts für mich haben, — aber ich behandelte auch

[1] u rkp.: erstend.

dieser Meinung gemäss das ganze liebe Gratz auf ein[e] Art, die Dir leicht begreiflich seyn wird, wenn Du Dich erinnern wirst, wie wir vergangenes Jahr um diese Zeit unsere Urtheile über Gratz uns mittheilten. — Ich beurlaubte mich von dem[1] Schwesterpaar und ihrer Mutter, ging zu Hause und legte mich ruhig zu Bette, was ich auch jetzt thun werde, denn es ist spät in der Nacht. Morgen weiter. Gute Nacht!!

/U nastavku lista (11. i 12. jula 1839) T. veoma opširno opisuje, kako se pobliže upoznao s obitelu ove udove (Lavričke) i kako je napokon gospođi (Lavrički) očitovao simpatiju svoju prema nenoj kćeri Mini[2], koja je u taj par izbirala, te javļa Jarnevićevoj, da se nena majka ponosi nime, ali da Mina još ništa ne zna za negovo očitovane, premda naslućuje negovu simpatiju. T. još ne navodi prezimena, već samo kaže: „Našeg su roda!"/

7. ***Zagreb mj. studenoga 1840. Brat Josip iz zagrebačkoga sjemeništa čestita pjesmom Dragojli godovni dan.***

[U Zagrebu mj. studenoga 1840].

Dragoili Mili!!!

Dragoila Sejo mila!
Za želju Ti mu odkriti
Il Sokola imat' krila —
Il bi moró Slavulj biti! —

Al nit jedno, niti drugo
Kad mi Bozi nehte dati,
Prem u nadi trajah dugo
Moram bědan sam spěvati:

Oj pěvajuć Pěvačici
Vàrh pěvačah, jeli meni
Možno želju dat Sestrici
Koji na to nis rodjeni? |

Nu — duševne žar Ljubavi
U naličju cvětnog' lěra
Brat Sestricu da pozdravi
Na odluku nuka i téra:

Zato Sejo krasna i mila!
Dobrovoljnim sarcem budi
Želju primit izvoljila
Ku Ti Bratac podat žudi;

Ku na sarca svakoj žici
Za Imena Blagdan Tvoga
Slaže maloj u pěsmici
Duh ovako duha moga: |

Da premnoge kroz godine
Živiš sladkoj u radosti
I na slavu *Domovine*
Pěvaš kasne do starosti.

Da Ti něžne Vile pletu
Krasni Věnac Utljivosti
I da bolji vazda cvetu
Blagi dani Tve mladosti!!!

Brat Josip
Bogoslovac 3^e^ godine 1840.

---

[1] u rkp.: vom den.
[2] Minom se oženio T. g. 1850.

8. *Gradac 25. i 26. XI. 1840. Trnski javļa Jarnevićevoj, da je po drugi put preveo Schillerovu „Resignaciju“, i hvaleći sadržaj ńenih pjesama nuka jê, da što više pazi na jezik; ujedno joj piše, da ga sada najviše zanima Goethe i da bi htio pisati tragedije, pa da mu se vrze po pameti „Grabancijaš đak“.*

U Gradcu na 25. Studenog 1840.

Moja dobra priateljice!

Prosti, što tako dugo na odgovor Te čekati dadem — evo jedva sam několiko pěsámah dogotovio i kasna me noć uhvati kod pisanja, a moram još i Tebi noćas pisati, bilo mu, kako mu drago! Šilerovu Resignaciu svàršio sam po drugi put — a Bog nek znade, ja bi ju skoro i tretji put prevadjao, da bude štogod ilirskoga — nu o tom drugi put više. Kako Ti se strofa dopada:

Na tvom màrklom mostu stojim veće
  Ti strašna věčnosti!
Nà ti list tvoj, punovlastje srěće,
Moja ruka otvorit ga neće,
  Neznam ništ o blaženosti.

Da Ti prije o tvojih proizvodih ništa | nijsam napomenuo, uzrok bilo je pomanjkanje vrěmena; i sada na kratkom ću samo gděšto navesti. Iz poslanih pěsámah *Danovanje* mi se najviše dopada — tako ona je strofa krasna:

Po putnički hoću baš da gledim
Svako onako, kako što uzvrědi,
Ali onda u Ilirie srědi
Gledati ću, da si stan uredim.

Još něšto Dragoilo! Najveći dio u pěsni je jezik. Postupaj dalje — i ako si tako sve po redu sladkost njegovu privlastiš — onda su tvoji proizvodi doista neprocěnjivi! Věruj mi, idee su krasne, ali jezik — njega se moraš ti, a mora se Bogme još i svaki drugi od nas učiti. Narodno valja pěvati! Narodnost se ta iz vlastitosti jezika k izraživanju naših ideah dovodi. Nesmiem danas ili bolje noćas više pisati — već me pàrsa od sědenja bolé. Dakle lahku noć! Spavaj mi sladko!!

Sjutra više! |

26ga u jutro u 4 sáta.

Evo me opet kod Tebe. Ja za čudit se malo spavam. Najviše čitam ili opet pišem. Svako sam jutro u 4 sáta već na noguh, a

više puta do 11 a i do 12 čujem. A polag svega toga zdrav sam, kao i prije. — I zbilja Dragoilo! Tvoj stražnji list — — pustimo na stran te smetnje i neporazumljenja. Molim Te, moje němačke listove popáli — ja o svemu neću ništa više znati! Što mi u grudi dàrpa — neka bude. Ja se ćuta tog nesrámim — i Bog mi je svědok, da svaki dan nastojim sebe samog vrědnii postati! Nemožeš si prestaviti kakov blagonosan upliv to na moje unutàrnje izobraženje imade —!

Znaš tko me iz spisatéljah sad najviše zaunima? — Göthe. Tko bi bio mislio, da ću tako rano njega obljubiti? Kazali su mi, da ga tek oko tridesete godine drugi vrědno cěnit počimlju! — Ja sad neznam što će iz mene biti — u svako bi se polje pustio — svuda me vuče, ali tragedie zauzimlju me odviše — Ja si neznam pomoći, i premda je sveta istina, da (najbolji učinak ufajući) — skoro *nebrojena množina* k tragediam se utěca, ipak si nemogu dokazati, da bi za me bolje bilo, tragediah se čisto maniti. — | Tragedie, veli se, laglje su pisati nego veseli igrokazi. Tragedie imadu više efekta, i ako su i slabie, laglje se dopànu — samo ako tàrpećemu našemu vitezu ikoliko krěpčiih, sàrca parajućih, rěčih u usta umetnut znademo. To je sve istina. Ali iz svega toga ja još nevidim, da bi čoek se tragediah maniti morao — věruj mi, něšto me vuče neprestano — da tu sile moje pokusim. — Ili šta valjanog, i čisto ništa, to mi je poslovica — i to me je samo uzdàržalo, da već do sada jedne tragedie počeo nijsam. — —

A znaš, šta mi se još po glavi méte: — — *Grabancia Djak* — Gromotna bi to mogla pěsan postati! Nu drugi puta šta više o tom. Danas još moram milom mome Gaju, moram i drugim pisati — Ti poljubi mi i sestru i majku — a bratca i Havlička[1] pozdravi mi najsàrdačnie te mi što bàrže obećane pěsme pošalji i mnogo mnogo piši

Tvom priatelju

Ivanu.

9. *Zagreb 25. 10. 1841. Vraz hvali Jarnevićevoj pjesme, samo prigovara ńihovu obliku, te joj preporučuje, da čita Kačića i Vuka, i ujedno je moli, da bi mu poslala priporijetku u narodnom duhu za „Kolo“.*

Evo ima već tretji měsec, što sam Vaš list s Vašimi krasnimi umotvori primio, nu još do dan danas odgovora nemate. Izpričavati

[1] Nikola Havliček, bogoslovac; isp. Preradovićev sonet.

se neću, jerbo se kaže, tko se mnogo izgovara, mnogo je dužan, ili tko se mnogo pere, càrn ima obraz. — Dakle k stvari! — Vi ste mi bili priložili pěsme, bez da mi dozvolite, šta imam od njih da činim. Oćete-li da pojdu u Danicu, ili da jih prosudim. Ako oćete da ja budem sudac, to mi nezaměrite, ako Vam gděšta proměnim (razumi se da ne u ideah nego u formi: jeziku ili metrici, koje stvari sam ja imao priliku[1] obćeći mnogo s narodom i čitajući različite knjige, po kojih je raztrešeno blago i pravilo našeg jezika). — Nemojte mi dakle zlo tumačiti moje odpàrto-sàrčnosti (da tako kažem). — U obće Vam mogu kazati, draga po zanatu sestro! da Vašim pěsmam ništa ne fali, da budu bez prigovora savàršene, nego tanani onaj typus, kojeg si privlastit ćete bez mnogoga truda, ako budete nekolikoputah pročitala Kačića i Vukove narodne pěsme. Tim ćete izgladiti ona města, od kojih se zaključiti može, da još němačkoga duha sasvim stresli niste. — Idee so lěpe, prekrasne, nježne ženske — samo duh narodni, pak će biti kako Němac kaže *einzig*. | Toliko o Vaših pěsmah. Šta sam Vam kazao, kazao sam polag istine, kako ju spoznava moj razbor; laskanje moj običaj nije.

Dojdućom godinom izdat će nas trojica t. j. *ja*, *Rakovac* i *Vukotinović* nov časopis, koj će donosit ne samo zabavu nego i nauku, najpače, što se preteže na život našega naroda: pěsme nar. običaje pripověsti itd. — U Karlovcu se još narodnie živi i misli nego li ovdě. — Nebi-li Vi jednu pripovědku polag narodnoga ukusa ili iz ustih naroda za taj časopis spisali? — Ja očekivljem da ćete priteči nama s Vašim perom.

Dalje nemogu . . . neznam gdě mi glava stoji . . . Sad nisam samo spisatelj nego i knjigoprodavac. Sve moram sám razposlati. — Prilika odhadja . . .. Jedan exemplar patri gospdčni sestri *Boguili* kojoj se priporučam . . . Nemogu niti ovaj list da pročitam . . . dakle ga pošiljem u ime Božje! —

U Zagrebu 25. listopada 1841.

Vaš sluga

St. Vraz.

---

[1] dodaj: proučiti.

10. *Bistrica 17. 9. 1842. Stjepan Mlinarić brani ĕ pobijajući* **ie**, *pa se Jarnevićevoj nudi, da će joj za djelo („Domorodne poviesti") sabirati pretplatnike; na koncu se tuži, što je ńegov opis podrtinâ grada Zeline (u „Danici") izišao izopačen.*

Blaga Gospodično!

Što Vam prie nepisah, a dosad neodgovorih: uzrokah je toliko, da s-njih popisom poslanicu ovu bi napunio — jerbo pako drugo šta imadem pisati, volim one sasvim mimoiti... Vi si mnoge misliti možete. Pače i navadna čestitovanja prepustjam — jerbo rad bi bio čověk od naprědovanja, i ako u mnogom sam preprěčen, mnoga pako nemogu — tak barem u tom ću želju od napredovanja javiti, da se od navadnog, ali po sve baš nepotrěbitog, odkinem, deržeći se načelja Gutzkovog „Befreiung vom Mechanismus des Systems, ist Fortschritt".

I s tim taki na posao. Važno se meni vidi Vaše pitanje, stavjeno o tome, jeli mi i nadalje *ĕ* ili u slěd Tarnskievih ***piesmah ie*** pisati imamo? I na ovo kratki je moj odgovor — da prěmda sam čověk od naprědovanja ili da se bolje izvěstim, ljubitelj od naprědovanja — ipak ovo novie nikako poprimiti — ja barem od moje strane, iz sledećih uzrokah, nikad neću: *1*[vić] jer pravopisa našega sve blago u tom stoji. da se tako izgovaraju rěči, kako se pišu — i ako se to tajiti nemože — s druge strane istog pravopisa sveta dužnost je, da se sva tako pišu, kako se izgovaraju (osim rěčih, kadi | se poradi etymologie (Wurzellehre) gděkoje pisme staviti mora, prěmda se u izgovoru pogutne, il assimilira, i nečuje n. p. *sardce* se pravo piše ilirski — ni pako pravo nit *sarce,* nit *srdce.* nit *srce* nit *serce* il *sarce* — jerbo rěč dohadja od korena *sard sarditi)* i ako se nit to drugo tajiti nemože: tak molim: tko će rěč ***primier*** drugačie izgovorit, kako primier, a gdě se tako izgovara? — — *2*[gě] poprimili smo s-početka taki, kano sredteljnu (Vermittelungsbuchstab) slovu *ĕ*, i svim je bila povoljna, zašto bi ju brez zroka odbacili — tim više, što ista ponovljenja veoma pozorno upotrěbiti se svagdi. a kod nas — ? moraju . . . Seneca od někda kaže: „novost prida težkoćam brěme (terh);) — *3*[ić] ako bi poprimili — sada se već malo razuměmo, a tim još manje, jer već u parvoj tim *ie* štampanoj knjigi upotrěbljava se svakojako, i prot' smislu, n. p. město ***nětko*** kaže ***nietko***, ***někdi*** kaže ***niekdi***, a što to znači? ***ni*** je kod nas uvěk tajiteljno (verneinend), a *etko* ništ neznamenuje, tak što izajde = norost. **4**[ić] osim toga, odobriti bi to

samo u pěsmah mogo — kadi slovka manjka, neka bi se razdělilo *ě* pa postan[u] dvě slovke *i/e;* nu svakdě pisati, a ně znati, gdě se ima zgovoriti — je věre muka n. p. „Ptić siediaše, i još siedi sada??? „da kao diedah vriedni unuci" — ovdi na priměr, imadem *kao die vrie* stopiti, pa još *u*nuci onaj *u* progutnuti.. malo fali, da neimam novu pěsmu dělati, ako hoću da slovke izajdu. Još mnoga imadem proti tomu *zlonoromu ie*, nego jerbo ga merzim, zato neću više, da govorim. Dohadjao taj *ie* od kogagoděr — u zao čas došo! Bože daj da se nerazprostrani!! Prorok sam Vam, da ako se poprimi, ćemo za godinu danah pisati *niesloga nievolja* i t. d. a šta će to značiti?? |

Razjaren sam. Zato i dokančam. Nu dočim Vam za gostoljubivost Gergecu izkazn. zahvaljujem, i dočim se za sabiratelja od predplatnikah na Vaše dělo ponudjujem (4—5 predplatiteljah će te od mene imati! — jerbo nečita sve, što kaže, da je Ilir — — —) sajedno se u Vašu blagost izručam

na Bistrici dana 17ª 842
9

Vaš iskreni scěnitelj
Stepan Mlinarić.

P.S. Jedno Vas omoliti za suviše nedaržim: naime, da prěmda me veoma veseli, što ste samnom jednog mněnja, i jednog čuvstva, i prěmda sveto je, da mnenja naša nekoć obća biti moradu: uvěren sam ipak, da mnogoputah čověk i sam sebi, i dobroj stvari škodi, ako pred ljudmi — razlog neimajućimi — — — govori ... Led se prodrěti mora, nego z-glavom ni! — — — Moj opis od *Podartinah grada Zeline* je sasvim izopačen na světlo iziśo. Selbst die Gedankenreihe verkehrt — nu Bože prosti!

S-Bogom!

—

Spolja: Blagoj Gospodični

Dragoili Jarnevićevoj

u Karlovcu
Carlstadt

—

11. *Bistrica 24. 1. 1843. Stjepan Mlinarić javlja Jarnevićevoj, da je našao 5 pretplatnika za njeno djelo („Domorodne poviesti"), i tuži se na rdave prilike u domovini.*

Velecěnjena Domorodka!

Vi ste znali, da ako me s-ničim k-pisanju — poznavši moju Horvatsku krěpost = lěnost — nepripravite: da ću Vas koriti po-

radi poprimitog *ie*[1]: nu i lahko bi u sadanjih okolnostih *ie*, tim bolje što znadem, da je iz šale upotrěbljan, bez odgovora ostalo. Jer š-čim Vam mogu na dva vaša važna pisma odgovoriti, nego s-malenkostmi — ako se neću u tužbe prama Nebu i zemlji upustiti? Da stvar naša narodna već nikak nestoji — nego samo visi — to ste žalostno već odprie u slěd mojih pripovědkah slutili — nu sad se je Nebo strašno osvetilo — meni je tužna zadovolščina u dio pala. | Glede knjige, meni će drago biti, ako ćim dulje u njoj zabavu nalazite, samo onda molim kroz segurne ruke. U slěd svěh dosadanjih ilirskih poduzetjah — koje kako se naopako jednostrano započehu, takov i plod donosihu — ja za Vaše, meni veoma milo domorodno dělce samo 5 predplatiteljah imam naime: Opata[2], Dragoilu Štauduar, Provisora Klekara, Sudca Antuna Labaša — i samoga sebe — moje supregę neću baš silom nagovarat — a od dobre volje vidi mi se, da nećedu. — Za gorenaznačenih 5 predplatiteljah novce naime 2 f. 30 kr. sr. poslah ovom prilikom k-Suppanu u Zagreb, za, da u Karlovac šaljem, prilike neimajući·

Oprostite, Domorodko! što. dočim dosad s-Vama konjanički (ritterlich) nebavih, neodgovorivši Vam na Vaše liste, oprostite rěkoh, što i sad evo mimoiduć pišem, meni barem nemoguće se vidi, u ov čas, u ovom stvarih naših stanju, što ozbiljnog pisati! I kad mislim, kako bi sad stvari otoj pomoženo moglo biti — mislim — pa mi ništ — ali ništ drugo na um nedojde, nego da i Vas pozovem, da Boga molimo. Činiti je za sad ništ, govoriti još manje uspěha — dakle moliti.

U ostalom neka Vas batrivi i to, što ja nit najboljemu momu priatelju Kušljanu još neodgovorih — i jerbo neimam izgled na toliku moju delatnost, da bi k-tomu dospěo, za da i njemu odgogorim: molim Vas, da Ga pozdravite i da moji cilimili (ako s-kojim uspěhom) baš sada se u Zagrebu prepišuju — ako ću moći najti dečakah za više prepisah, za dužnost ću si daržat, i njemu jedan slati.

Budite zdravi i nezaboravit[e] na Vašu neumornu sěkaturu

$\frac{24}{1}$ 1843

Sti-e-pana.

P. S. Varhu Pilgera osudu moju izrěkoh, da ga neću daržati: nu jer je Croatia prestala, a Pilger obeća Breierovu sliku — za toliko obećanje, tko ga nebi daržao? Zato ga opet imam.

[1] „Domorodne poviesti" I. (Karlovac 1843) imaju *ie* mj. *ě*.

[2] Krizmanića.

12. *Zagreb 16. 3. 1843. Babukić javļa Jarnevićevoj, da joj je našao 20 pretplatnika i da će joj ovršiti sve komisije.*

U Zagrebu 16. Ožujka 1843.

Velečastna gospodično!

Vaše velecěnjeno pismo od 13. t. m. primio sam uredno. Sva ona, koja mi nalažete, věrno ću izvàršiti, i radujem se, što ste u Vašem dělu tako lěpo napredovali. Krěp[k]a volja sve nadvlada, cěpa dàrvo i kamen, samo smiono trěba udariti.

Ja imadem do sada 20 predbrojiteljah na Vaše pripověsti domorodne. Ufano će ih do skora biti i više. Pisà mi ovih danah g. Ivan Stanković Dr. i profesor bogoslovja u Djakovu, da će svoje predbrojitelje na Vaše pripověsti meni poslati. Opazio sam iz dosadanjih predbrojenjah, da na koncu roka broj ponajviše raste. Tako će i kod Vas biti, samo je uztàrpljenja trěbi.

Ja sam dobio takodjer 2 for. srebra od Vas za prilaganje Vaših oglasah k narodnim našim novinam; nu Expedicia ih nije primila; stoje dakle dobro kod mene, i ja ću Vam ih s ostalimi novci poslati po Vašem g. bratu, kad u Zagreb pride. | Drugu knjigu od Kukuljevićevih dělah poslat ću Vam po g. bar. Kušlandu.

U ostalom blagomu i velecěnjenomu nagnutju Vašemu i u napredak preporučujući se jesam sa osobitim štovanjem

Vaš pokoran sluga
Věkoslav Babukić.

—

Spoļa:

iz Zagreba $\frac{16}{3}$ 1843.

Velečastnoj gospodični
Dragoili Jarnevićevoj
u
Karlovcu

ima se predati
kod g. Prettnera štampara.

---

13. *Zagreb 31. 3. 1843. Babukić šaļe Jarnevićevoj pretplatni novac i javļa joj, da je zagrebački cenzor Mačik zaplijenio u „Danici“ ńenu pjesmu „Moj sanak“, osobito poradi sumńive riječi „car“.*

U Zagrebu 31 Ožujka 1843

Visokocěnjena Gospodično!

Šaljem Vam zasad po g. baronu Kušlandu 10 for., velim slovom *Deset* forintah srebra u ime predbrojenja na Vaše „Domorodne

pověsti"; ostalo ću Vam po Vašem g. bratu, kako sami naložiti izvoliste, 9a b. měseca poslati. Mislim, da će do tog doba preko 40 predbrojiteljah biti.

Gosp. baron Kušland kazat će Vam ustmeno, kako je ovdašnji cenzor Mačik Vašu jednu pěsmu „*Moj sanak*" u Danici već složenu bivšu bez milosàrdja cělu prekrižio, govoreći, da něšto *političkoga* u sebi sadaržaje. Osobito je nedužnu rěč „*čar*"[1] u 4. štrofi sumnjivu obnašao, kako će Vam g. bar. Kušland izjasniti. |

Time Vašoj blagoj naklonosti i nadalje preporučujući se jesam sa visokim štovanjem Vaš

sluga pokoran
Věkoslav Babukić
Advokat.

NB. Knjigu II od Kukuljevićevih različ. dělah, kako ste želili, šaljem Vam takodjer po g. bar. Kušlandu.

Isti.

—

Spolja:

iz Zagreba 31/3 1843

Visokocěnjenoj gospodični
Dragoili Jarnevićevoj
u
Karlovcu

dobrotom
g. bar. Kušlanda.

14. *Zagreb 9. 5. 1843. Babukić šalje Jarnevićevoj račun i novac pretplatnikâ, te se raduje, što je njena — u Zagrebu zaplijenjena — pjesma „Sanak" izišla u „Pilgeru".*

U Zagrebu 9a Svibnja 1843.

Visokocěnjena Gospodično!
Mila Domorodkinje!

Vaše dragocěno pismo od 5 t. m. dobio sam izpravno po g. Valetiću kapelanu iz Terezovca, koi kod Vas u Karlovcu u pohodih biaše.

Budući da me pozivate na pošiljanje predbrojnikah „*Domorodnih pověstih*" Vaših a i sam se već od davna na to skanjujem — što me izpuniti različiti poslovi prěčiše — dobivši vele sgodnu priliku

[1] čar i — car (ruski)!

po dobroti g. Ambroza Vranyczanya šaljem Vam *Dvadeset i šest* (26) forintah srebra i to:

1° Za moje, ovdě u popisu priložene predbrojnike ostatak	11 f 30 kr.
(10 for. sr primiste jur po g. baronu *Kušlandu*, dakle ukupno 21 f 30 kr.)	
2° U ime priloga Vašega oglasa, što mi biaste poslali, ali narodnih novinah expedicia neprimi ništa	2 f —
3 Od g. Mavre Broza kapelana na Petrovskom u Zagorju za 25 predbrojnikah s listom	12 f 30 kr.
	Ukupno 26 for —

Od g. profesora Stankovića iz Djakova nisam do sada jošte ništa primio. Biskup djakovački Kuković idući ovamo u Zagreb na daržavno spravište kraljevinah Horv. Slav. i Dalm. nije nikomu ništa o danu svojega odšaštja kazao — kako sam iz ustah njegovog ovdě š njime bivšeg i u Požun odišavšeg ceremoniara razumio — i zato neimade višespomenuti g. prof. St. prilike, po kojoj bi mi bio predbrojnike i novce poslao; nu ja ću mu sutra po pošti pisati i za imena predbrojnikah opomenuti ga. Knjige za g. Stankovića moći ćete onda uprav na mene poslati; jer i on nezna, kako bi se inače na Vas obratio.

Štio sam Vašu pěsmu „Sanak"[1] u Pilgeru[2] i radovao sam se tomu, i sve su se drugi domorodci, kojim su okolnosti poznate, radovali.

Nama su na vrat metnuli cenzore Magjare uprav da nas veksiraju; ali vidit ćemo, komu će prie dojaditi? To nas sve još bolje podbada, da nad našom narodnostju bolje bdiemo i za nju se više, nego dosad, brinemo:

„*Pritisnuto jače, sve na više skače*", | veli jedna naša poslovica.

Izvan naznačenih iztisakah od Vaših „*Domorodnih pověstih*" možete mi još 20—30 kom. poslati, ako bi s vrěmenom tko pitao, da odmah pri ruci imadem.

Time se u dragocěno Vaše nagnutje preporučujući jesam

Vaš sluga pokoran

Věkoslav Babukić.

[1] V. list 13.
[2] Němački list u Karlovcu.

15. *Glina 19. 10. 1843. Trnski nastavļa prekinuto dopisivaņe, žali se, što mu Jarnevićeva nije povjerila skupļaņe pretplatnikâ za Glinu, te joj predlaže, da za g. 1845 zajedno izdadu almanak „Smilje i korilje“.*

U Glini 19. Listopada 1843.

Moja mila posestrimo!

„*Koje čudo?*“ čujem Te uzkliknut a morda nećeš ni vierovat, da su ovi redci od Tvoga pobratima. Dosta to — uzmite mile posestrime pùne šake žita, i pospite ovo pismo, kao onoga, koi samo na Božić kuda dolazi.

A Ti dobra moja Dragoilo! iztieraj iz sàrdašca do to doba naplodjeni gnjev i ustupi staro miestance u njem Tvome priatelju, koi će Ti od sele više pisati. Neporazumljenje bilo je krivo, što je naše, prije toli obilato, dopisivanje, reć ću pravo, nesrietno i nemilo dotàrgnjeno. Kad sam lani onako iznenada k Tebi u sobu stupio, još si bila ona ista, i priateljskim milim pogledom dokazà mi, da u Tebi gnjeva | neima, i da si moja vierna posestrima. Da li još isto právo na Tvoju sestrinsku ljubav imadem, vidiet ću iz Tvoga odgovora, kojeg s velikom ljubopitnosti očekivam.

Tvoje milo pisamce od 6. Svibnja dobio sam za dva mieseca kašnje, i to, kad sam se ja iz Beča povratio, a tvoja knjiga već na prodaju biaše. A to ti se je evo ovako sbilo. Skoro za mojiem povratkom iz Karlovca oboli jedan vàrhovni namiestnik od upraviteljstva u Gori i ja moradoh na njegovo miesto izaći. Prieko četiri mieseca trajaše to bolovanje; i medju tim si Ti proglas dala tiskati — da u Glini Južak na Tvoje dielce predbrojnike kùpi. Kakov čoviek, takov mu i posao! Meni je s jedne strane žao bilo, što se nijsi pouzdala u Tvoga pobratima — a s druge opet nijsam ni mislio, da će Južak s prekàrštjenim rukama Tvoj posao obavljati. Niti upitao nije nikoga, oće li predbrojiti. Nu dosta o tom. Ja odem medju tim iz Gore u Gradac i u Beč i poslie sedam nedieljah vratim se iz tiuh gradovah, te u Zagrebu već nadjem Tvoje poviesti bez ikakva predbrojnika iz Gline, gdie bi ih najviše Tvoj pobratim nakùpiti bio morao. A kad dodjoh u Glinu, eto Tvog pisamca, koje se je do 10ga Sàrpnja dosta naležalo — pročitah ga, i ljutit metnuh ga k drugiem Tvojiem pismam. | Danas ga opet izvadih i tomu biaše povod Tvoje najpàrvlje pismo iz Mlietaka koje mi oviech danah u ruke padè. „*Moram joj*“ — rekoh — „*pisati; mora se taj dušerni život opet obnoviti.* Daj sestro ruku —

daj, da živimo u knjiženstvu jedan za drugoga, ko što smo se u duši pobratili.

Ich will nicht neben Dir glänzen; und wiewol man mich des Eigendünkels beschuldigt — möchte doch der Freund jene zarten Bemerkungen der Freundin nicht vermissen, die beim litterarischen Streben auf das Fortschreiten so entschieden Einfluss ausüben. Also wieder Egoismus mit im Spiele?! — Nein Freundin! — Davon ein anderes Mal.

Kako bi bilo, da za godinu 1845 Almanak ili Zabavnik n. p. pod imenom: *Smilje i kovilje* mi dva priredimo. Bi li Pretner tisk i cielo izdavanje na se uzeo. Sadàržaj bi bile ***piesme i poviesti od nas driuh***. K novelam morali bi dati slike kakve rezati.

Poljubi mi Minu — u hitnji Te gàrli u duhu Tvoj pobratim

Ivan.

16. ***Raven 15. 11. 1843. Pravnik Uhernik namjerava izdavati u Varaždinu zabavan časopis, pa moli Jarnevićevu, da mu bude suradnica.***

Blagorodna i Visoko učena Gospodično!

Budué da narod naš još nikakvog zabavnog Časopisa neima, koi bi za razveselenje služio, odvažih se ja početkom druge godine izdavati takav spis. Da sám jedan čověk polag sve svoje dobre volje takovoga šta proizvadjati kadar nije, to Vam je dobro znano, nego da je potrěbna pomoé rěvnih i věštih suděljateljicah i sudělateljah. Vaša je sposobnost i věština bolje našemu obéinstvu poznata nego da bi ja kadar bio vašu zaslugu za narodni naš jezik i spomenuti; usudjujem se samo moliti, da Vašimi važnimi sastavci, kojih u izobilju gotovih imadete, — kako mi sám Vaš gosp. brat priateljski kaza — zabavni taj spis resite, osobito priete budu ljubezne pěsme i novelle. Děle će izlazit u Varašdinu iz tiskarne g. Platzera, koi je | izdavanje na svoje troškove uzeo; pod tisk će doći drugi měsec. Polag okolnostih izlazit éedu na godinu 3 ili 4 knjige. — Vaše dostojne sastavke izvolite poslati ili u Zagreb gosp. Nikoli Krestiću[1] Pravah u 2oj godini slušaocu, ili u Varašdin g. Platzeru tiskaru. Ako budete šta prevadjati dostojali, to molim, da naznačite izvor.

[1] Kasnije je bio odvjetnik u Zagrebu i neko vrijeme predsjednik hrvatskoga sabora.

Dočim moljbu moju i poziv opetujem, vašem se Domoljubju i naklonosti preporučam i ostajem

Na Ravnu blizu Križevac 15[a] Studna 1843

Vaš pokoran
Andria Uhernik
Pravnik u 2[oj] god. i mladoga pl. Zdenčaja odgojitelj.

17. *Zagreb 16. 1. 1845. Ļudevit Šplait javļa Jarnevićevoj radosnu vijest, da je ilirsko ime opet dopušteno, da će od sada biti cenzor samo tko je vješt ilirskomu jeziku, i da će štampa biti slobodna, pa onda hvali Gaja i ńegovu politiku.*

U Zagrebu 16 Siečnja 1845.

Mila posestrimo!

Skok sim, skok tam mimo Tebe smuk. — Oprosti! Štefan Tkalac i isti moji roditelji mogu Ti kazati, kako sam sa poslovi obtèršen bio, jedva da sam utrudjen u 8 satih na večer k kući doći mogao. — Tebe i Tvoju seku moju milu posestrimu cieli dan u mislih nosih želeći Vas prie svog odlazka vidieti. — Vi ste mi jur oprostile. —

Novinah i to preugodnih dosti. Domorodac ili da bolje rećem domoljub sam a Ti Domoljubka, — nije dakle trieba, da Ti onu sladku radost opišem, koja me čini plakati, zaboraviti na sve zlo, — i sada mi ruka jošte derhtje, [č]im pomislim što smo opet dobili. — *Ilirsko ime* je | našoj literaturi povratjeno. Mačik je cenzuru izgubio. — i odsele nitko više neće, nit nemože biti cenzor, koj nije veoma viešt ilirskome jeziku. — Štampa bude tako slobodna, kao magjarska, i zato biti će Ban hèrvatski — vèrhovni cenzor naime za političke sastavke. — to se razumie, ako nebi što cenzor dopustio, onda će Ban odlučiti. —

Ovo draga moja posestrimo dielovat će na sve ilirsko obćinstvo tako, kao što tiha kišica na cvietje od žestine na pol usahnuto. — Što meni do reštauracia, samo kad smo i opet otverdili se proti Magjarizacii, Germanizacii, — priemda želim, da i restauracia za nas dobro izpade, — ćemu se nadati možemo s tim više, ćim se sve — i polumèrtva bitja, oživilo. — Gajevim korakom trieba da stupamo, siegurno zabluditi nećemo. — Što bi bilo sada — pitam Te | da je s svojimi novinami prestao, kao što to onda mnozi i mnozi od domorodacah nesmotreno zahtievaše. — — Niti smo

imali takova politika, niti će skoro doći takov — kao što je naš Gaj. — Obtuženome kao demagogu prietila mu je pogibelj da izgubi privilegia i da dodje u zatvor, ime ilirsko bi zabranjeno, — on se očisti, — te po tom ime bi povratjeno. —

Ja bi Ti puno i puno toga pisati imao, [n]u hoću, da bude sve neizviestno, je[r] [u]fam se dobiti skori odgovor od Teb[e]. Piši Ti meni, pisat ću i ja Tebi sve više i više. —

Pozdravljam Vas i cielivam Vas obe. — S Bogom

Tvoj iskreni pobro

Ljudevit Šplait.

Adress na me ovako:

Lj. Spl.

zač. podbilježniku karlovačkome

u Zagrebu u normalskih školah kod g. Šibica.

—

Spolja: Blagorodnoj Gospodični

Dragoili Jarnjevićevoj

domorodkinji i spisateljici ilirskoj

u Karlovcu.

---

18. *Zagreb 20. 12. 1846. Vraz kao Matičin tajnik javlja Jarnevićevoj, da za sada Matica ne bi mogla izdati II. dijela ńenih „Domorodnih poviesti", jer u ovaj par štampa Drobnićev rječnik i namjerava izdavati „Kolo", ali da bi Matica bila volna kasnije primiti ńeno djelo, ako se nađe, da pristaje društvenoj svrsi.*

Blagorodna gospodična!

Uslěd lista Vašeg od 30toga pr. m., koj ste upravili na odbor Matice ilirske ponudjajući mu izdanje drugog svezka Vaših „Domorodnih pripověstih", imam Vam od strane rečenog odbora javiti slědeće:

Premda je svrha Matice ilirske izdavati samo klasike naše starinske i najbolja děla noviih pisalacah, ako ona spadaju na struku učenu, opet se ona neuzteže izdati po koju knjigu beletrističkog sadržaja, ako u taj par baš neima dělah prve vrste, ili ako bi dělo to beletričko odlikovalo se dobrim izvrstnim jezikom ili uzvišenostju mislih. Uslěd toga je odbor družtva našeg u sědnici svojoj od 14. t. m. glede prošnje Vaše odlučio, da se dělo Vaše zasada

još nipošto troškom Matice izdati nemože, budući ima silnog troška za rěčnik Drobnićev, te je izvan toga odlučio (odbor) od nove godine izdavati Kolo (svake god. po četir svezka). Nu ako Vi nebi nikakvim načinom mogli izdati na světlo Vaše dělo do ono doba, kad jednom izadje 4. knj. Drobnićevog rěčnika, to bi onda odbor bio spravan primiti rukopis Va[š], po svojih ga sudijah pretresti, i odgovara li svrham gori navedenim, izdati ga svojim troškom, odměrivši Vam za trud Vaš po mogućtvu svojem prikladnu platju ili nagradu.

Dostavljajući Vam ovo od strane odbora Matice ilirske do znanja, ostajem s najvećim počitavanjem

U Zagrebu d: 20. prosinca 1846

sluga Vaš pokorni
Stanko Vraz
tajnik Matice ilirske.

19. *Vrginmost 14. 8. 1849. Trnski se tuži Jarnevićevoj poradi ličnih neprilika i nesreće domovine, pa joj hvali za utjehu, koju mu podaje.*

Mila posestrimo!

Ti ćeš mi biti već uvriedjena, što od mene ni glasa ni traga neima. Što ću? Po tretji put uzkratiše mi dopuštenje, da se ženim. Imam u Beču cèrnieh nepriateljah, pak se nemogu nikakve sreće dostati.

Što li ga radim? — Počinjem ovo i ono, a nesvèršujem ništa. Dok nedodjem u srećniji položaj, malo će mi literarni poslovi uspieti.

Veselo gledam tvoju čistu sreću. Bog Ti dao više veselijeh danah, neg što si jih do sad imala.

Ja s nesreće naše Domovine mnogo se pečalim. Nemogu ni u čem radosti steći. Tuga i žalost oda sviuh stranah. Jedna Ti balzamom čiste i vesele duše lieka mi donosiš. Hvala Ti od neba do zemlje.

Kaži mi, kako ću Ti toliku ljubav vratiti? Ovo si mi i ono poslala | a ja siromah neimam šta, do li gole duše, koja Ti je uviek dobra bila.

Kad mi se koja srećnija ura ukaže, pisat ću Vam veselijeh stvarih. Danas tromom dušom u bieli sviet gledam.

Poljubi Bogoilu i njezina Sinka a pozdravi prilikom i brata Josipa.

Tebe u duhu obima

Tvoj pobratim

Ivan.

[Vrginmost] 14/8 1849

Pozdravlja Te Eva, jedanput Ti je već pisala pak je pismo opet sažgala.

—

Spoļa: Gospodični Dragoili Jarnevićevoj

z. u Karlovcu.

[Na pečatu: lira i monogram I. T.]

20. *Vrginmost 21. 4. 1850. Trnski javļa Jarnevićevoj, da mu je dopuštena ženidba, i žali se, što od službenih posala ne može raditi na kńiževnom poļu.*

Draga Dragoilo!

Evo moja kuma vjenčana donosi Ti ovo pisamce, donosi Ti moju srdačnu pozdrav, i donosi Ti radostan glas, da mi je jedared ženitba dopuštena, i da ću skorijeh dana, tamo za pet, šest nedjelja po mládu poći.

Kako mi živeš, čim mi se zabavljaš i što veseloga čut ću od Tebe?

Ja sam Ti žalostnu godinu probavio, prteno živio, a baš ponajviše službenim nedjelom sve iskre plemenitijeh pomisala potrusio i zapretao. Žalostna mi literarna nastojanja, kad osmake drobiše sbrajati i drobiti moram i najljepše vrijeme samo brojenjem u odbrojak metjem, kao kad kaludjer na brojanici Bogu dug odužuje, a za bratju na zemlji bogumila djela nedjela.

Ako mi se ikako dálo bude, gledat ću tamo za nedjelju, dvije — dana k Tebi doći, da po koju probesjedimo po stáru načinu.

[U nastavku lista naručuje razne rasade za se i za svoga kapetana, te šaļe 6 forinta].

Pozdravi mi milo i drago Minu i maloga netjaka.

S Bogom dobra Dragoilo!

Tvoj pobratim

Trnski.

[Vrginmost] 21/4 1850.

—

Spolja:

Mojoj posestrimi

Dragoili Jarnevićevoj

u Karlovcu.

dobrotom

---

21. ***Vrginmost 20. 6. 1850. Trnski moli Jarnevićevu, da mu osigura mjesto na pošti, jer bi rad u Rijeku, da se vjenča.***

Vgmst na 20. Lipnja 1850

Mila posestrimo!

U sriedu na 26. o. m. rad bi s Malevagenom u Rieku; jer bi se rad na 30. o. m. vienčati[1]. Budi sestro tako dobra, te miesto mi na pošti osiguraj i ako je trieba, i plati; ja ću Ti sa blagodarnim srcem novce vratiti. Ako bi bila kakva zaprieka, piši mi za ime božje još sutra s poštom, da znam što sam čineći; jer do 29. moram u Lipi biti. U utorak ćemo se vidieti. Pozdravi Minu, ja sam Tvoj brat

Ivan Trnski.

Spolja:

Gospodični

Dragojili Jarnevićevoj

u Karlovcu pri kupskom mostu.

22. ***Zagreb 23. 7. 1851. Bogović kao „Matičin" odbornik ističe Jarnevićevoj vrline i mane njene drame „Veronike Desinićeve", te je moli, da dramu ispravi i opet Matici pošlje za natječaj; na koncu se opravdava, što joj nepoznat ocjenjuje djelo.***

Veleštovana Gospodično!

Bit će Vami po svoj prilici poznato, da odbornici naše Matice dotične poslove medju se razděljuju; te tako ovih dana' i meni Vaš komad pod naslovom „*Veronika Desenićeva*" u ruke dodje, da ga pročitam i razsudim, pa zatim mnenje svoje u pèrvoj budućoj sědnici ukupnom odboru izjavim.

---

[1] Vjenčao se 7. srpnja 1850 g. u Jelšanima u Istri.

Premda mi je taj komad iz naše historie, stranom iz jedne jur prije više godina izišavše němačke novele, zatim iz Kreutzbachovih proizvodah — gdě se takodjer pod imenom „Veronika von Desenitz" nalazi, podobro poznat, ipak iskreno izpověditi moram, da ste Vi u razvijanju čina, dèržeći se posve historičkog temelja, zadaću Vašu dobro izvèršili. Što opaziti moram, jesu někoje pogrěške prama gramatici i formi našeg jezika, zatim na dva tri města něšto predugački monologi i poněšto dvojbeno izražen značaj Pomoćinovića, kojega misli i čini něko protuslovje sačinjaju; — nu to se lahko izpraviti može, pa bi tad tá Vaša | drama zaslužila da se sa drugimi sličnimi proizvodi naše novie dramatičke škole natěče.

I zato evo odlučih, da Vam po Gospodinu Bèrliću taj komad natrag šaljem, za da ga — ako Vam je inače iskrena moja rěč po ćudi — odmah izpravite i tudjom rukom prepisana i narodnom kojom poslovicom u město Vašeg imena providjena, opet meni pošaljete — i to najdulje do konca tek: měseca.

Rok natěčaja ovogodišnjega. istina, minuo je jur 6. t. m., al ništa zato! — ja ću već svakako nastojati, da Vaš komad medju ostale uvèrstim, samo trěba, da mi ga čim skorie pošaljete, jer čim se g. Žigrović, koj je predsědnik dèržavnog odbora u to ime naimenovana, iz toplicah vrati, bilo bi prekasno! —

Još Vas i to molim, da *nikom* — ni onom, koj će dramu prepisivati, o tom ništa nekažete.

Ako koju nagradu stečete, dobro — ako ne — ništa zato! — mi ćemo kod matice svakako gledati, da taj Vaš komad běli svět kako ugleda. |

Konačno Vas molim: Oprostite što kao posve nepoznat Vami pišem i Vaše dělo kritiziram, nu budué da jedno i drugo medju spisateljima ništa novoga nije, zato nemislim, da ćete mi zaměriti. Što se pako napose razsudjivanja dramatičkih dělah tiče, mogu Vas uvěriti, da si ja u toj stvari n'kakav odvět prisvajam, tim više, budué da sam više godina skoro izključivo čitanjem i učenjem dramatičkih normah proveo i u znatnih gradovih carevine naše i izvan nje, takodjer sa dramatičkom plastikom upoznao se.

Očekivajući indi, čim skorie moguće bude, odgovor Vaš ostajem sa počitanjem

Vaš pokorni sluga
Mirko Bogović.

U Zagrebu gradu $\frac{23}{7}$ 1851.

23. *Zagreb 2. 10. 1851. Bogović i Brlić na ime Matice ilirske vraćaju Jarnevićevoj „Poviesti“, nek im ispravi jezik, da bi ih onda Matica mogla izdati.*

br. 29
K.

Gospodični Dragojli Jarnevićevoj

u

Karlovac.

Uz štovani Vaš dopis od 25. Svibnja t. g. poslano djelo: „Veronika Desenićeva“ biaše Vam u drugu svrhu jur povraćeno: a sada Vam šalje Ravnateljstvo Matice po zaključku književnoga odbora od 26. Rujna t. g. uz isti dopis poslane „Poviesti“, da bi slog duhu jezika našega primierno izgladiti i savršenije izreke mjesto po drugih jezicih skrojenih umjestiti izvolili. Time bi i zanimivi predmet Vaših poviestih veće savršenstvo zadobio i Matici moguće postalo Vaše djelo, u obziru slabih svojih materialnih silah s vremenom izdati.

U Zagrebu 2 Listopada 1851.

Primite srdčani pozdrav.

U odsuću Predsjednika: Mirko Bogović, odbornik.
Andria Torkvato Brlić, privr. tajnik Mat.

/List je pisao Brlić/.

---

24. *Zagreb 29. 12. 1852. Perkovac kao novi urednik „Nevena“ moli Jarnevićevu, da mu bude suradnica.*

Milostivna gospodično!

Uzdajući se u vaše rodoljubje nadam se, da ćete mi oprostiti, što se usudjujem pisati vam, budući me nimalo nepoznate. Nu stvar je za nas dosta važna, o kojoj ću vam pisati. Po odstupljenju g. M. Bogovića, ja ću u ime odbora redigirati Neven, pa sam rad dati mu pravac. koga do sada nije imao, t. j. želio bih. da postane zabavnim listom za naš krasni spol; a da bi me u tom poslu mogle ponajviše same žene podupirati, to je sasvim naravska stvar. Mislim da vam netrebam dokazivati. kako bi koristno biti moglo ovo moje poduzetje cělomu našemu narodu, jer sam uvěren. da znate, koliko mogu dobre, krěpostne i domorodne žene učiniti. U to ime vas dakle pozivljem, da mi svojim věštim perom budete u pomoć kod uredjivanja Nevena. Ostavljam vašoj razboritosti da pišete ono i

onako, kako mislite da će najbolje biti. Ako mi izvolite na ovo moje pismo odgovoriti, to ću vam više pisati drugi put. Za sada vaš

U Zagrebu 29/12 1852

pokorni sluga
Ivan Perkovac,
tajnik Matice.

—

Spoļa:

Gospodični Dragoili Jarnevićevoj
u
Karlovcu.

— —

25. *Zagreb 12. 4. 1854. Trnski žali, što poradi marša ne može sa ženom doći k Jarnevićevoj.*

Mila Dragojlo!

Naredišo mi, da maširam, ako do marša dodje. Moreš si misliti, da tu svakojake priprave treba a najpače oko rubinah i da Mina nebi mogla dulje kod Vas ostati, neznajući, kad ja poći imam. S toga mila posestrimo doći nemožemo, a došli bi prerado! Pozdrav sviem i čestit Vam uskrs Tvoj brat

Trnski.

[Zagreb.] U sriedu 12/4 1854.

—

Spoļa:

Gospodični Dragojili Jarnevićevoj
u Pribiću
na Karlovac.

26. *Zagreb mj. srpńa 1854. Veber javļa Jarnevićevoj, da je poradi ńene drame („Veronike Desinićeve“) bio u Kukuļevića, potpredsjednika Matičina, ali da sada Matica ništa ne isplaćuje, jer spletkari stare škole ne dadu; obavješćuje je, da se ńene pripovijetke u Zagrebu cijene, osobito posļedńa; napokon piše, da se nada župi.*

Draga kolegice!

Primiv Vaš list o drami, podjoh podpredsědniku Ivanu Kukuljeviću, te će se vaša drama primiti, ali neznamo, pod kojimi pogodbami, nenaznačivši Vi o tom ništa. Ali da ste ih i naveli, nebi

se moglo sada ništa učiniti, jer Matica ima pravdu s někim književnim družtvom, to jest, s někimi spletkari stare škole, koji su zabranili matičinu tajniku, da neima ništa izplatjati, dok se parnica nedovèrši, zato pacienza. — Na zadovoljnost Vašu mogu Vam javiti, da se Vaše pověsti ovdě dopadaju, a jedna će Vam po svoj prilici i nagradu steći[1], osobito ovu poslědnju cěne i vèrlo hvale. Ja je nisam još čitao, jer neimam kad, kad pročitam, javiti ću Vam svoj sud; drago mi je da tako lěpo napredujete! Što radi Mina? je li primila novce i Ljudevitove[2] stvari, zbog kojih je onu viku i buku na me digla; recite joj, ako je moja dužnost njoj pisati, da je i njezina meni odgovoriti, osim ako je gospodarstvo sva druga ćutjenja ugušilo!

Radočaj neće biti župnikom, jer osim što se pronašlo, da je njegov brat někoje izbirače podmitjivao, došao je ministarski dopis, gdě se pitaju Karlovčani, zašto su izvan kandidacije izabrali, te se odredjuje, da se u buduće svi izbirači imaju dèržati strogo biskupske kandidacije, pa ako nebi htěli pèrvoga kandidiranoga izabrati, da imaju navesti razloge, ali izvan kandidacije da nesmiju nipošto izabirati! to valja, sada se mogu i ja nadati fari. — Ovako možebiti da postane Žužel[3], barem na Kamenskom, ako predje Županić[4] u Dubovac.

Ja ću početkom praznikah u Roić, da si malko kèrv razredim, te da budem veseliji.

Ovo sam Vam pisao, ali neznam, hoće li Vam list u ruke prispěti, jer kano što mi se čini, pošta ide k Vam po zraku, pa onda juriš na nedužne. — Pozdravite i poljubite mi Minu, brata i sve znance, tim ostajem Vaš prijatelj i štovatelj

Adolfo Veber.

[Zagreb m. sèrpnja 1854[5]]

Spolja: Gospodični Dragojli Jarnevićevoj

u Pribić

prěko Jaske.

[1] Odlukom Matičinom 6. rujna 1854 g. poslije pismenoga glasovanja općinstva dobili su nagrade za svoje radnje u I. semestru „Nevena" i. g. Botić za „Pobratimstvo", Bogović za „Vidov dan na Lobor-gradu", Tombor za „Hajdukovu zaručnicu" i Jarnevićeva za „Prijateljice"; isp. „Neven" 1854 p. 575.

[2] Dragojlin nećak.

[3] Poznati rodoljub Frańo Žužel, komu je Preradović spjevao sonet.

[4] Matija Županić, koji je kasnije bio dubovački župnik.

[5] Spolja ima drugi žig: Jaszka 13. Jul.; prvi je žig s markom otkinut.

27. *Zagreb 17. 11. 1854. Veber žali, što se Jarnevićeva ne pouzdava u ńegovo znańe jezika, te joj javļa, da ńene drame nije još mogao predati Matici, jer je potpredsjednik Kukuljević na putu u Italiji, pa nema sjednicâ; ujedno jê moli, da mu vrati ḱige, koje joj je pozajmio.*

Draga Kolegice!

Nemalo sam se razžalostio, primivši Vaš zadnji štovani list, bojeći se, da niste možebiti stvar krivo protumačili, jer u Vašu čednost, koja mi je dovoljno poznata, nisam nimalo dirnuo. Jer nisam Josipu kazao, da Vi mislite, da znate naški bolje od mene, već da neimate dosta pověrenja u moje znanje narodnoga jezika, što može i bez vaše krivnje biti. Da Vam Tèrnski u pogledu našega jezika kaže, tvèrdo sam uvěren, da bi to slěpo primili, jer imate pověrenja u njega, a glede na me još dvojite, pa tomu nisam ni ja ni Vi krivi. U ostalom, ako sam se u misli prevario, oporičem sve što sam rekao, samo da me zlo nerazumijete. Ja bih tu vašu dramu već bio predložio Matic[i], al je Ivan Kukuljević, podpredsědnik matičin, na putu u Italiji, te bez njega nedèrže se nikakove sědnice. — Za estetiku izvèršiti ću Vam želju; i jest něšto preobširna, osobito za Vašu porabu, jer Vi nećete studirati umětnosti. — Na književnom polju neima ništa nova. —

Pozdravite mi Josipa, da sam primio njegov list, te da očekujem obećani obširniji; donio ga je Minin dragi[1] i dao Sertiću[2] da mi ga izruči. | Neznam zašto me se taj čověk kloni, kano da sam mu što zla učinio, premda smo kod Vas bili dobri, neće niti da me pogleda, premda sam ga ja s početka sasvim uljudno i prijateljski pozdravljao, čini mi se da će biti pomanjkanje ugladjenijega takta; ja žalim Minu, neka pazi što čini, taj korak nije čini mi se dobro prosudjen, kano što nije bio ni odlazak iz Karlovca; [ž]ao bi mi bilo, da postrada. — Pozdravite mi ju lěpo, ako me i netèrpi, kao što je viděti iz njezina oprostnoga lista, osim ako misli, da se iz ljubavi mora poroditi mèržnja, a ne prijateljstvo.

Moliti ću Vas, da mi pošaljete kojom sgodnom prilikom moje knjige što su kod Vas, za jednu znam, i to su Čokove: Stunden der Andacht. —

Nastojite da budete zdravi, te da možete poslovati na književnom

[1] Neki Girth, s kojim se Mina vjenčala u Pribiću 21. siječńa 1855.
[2] Juraj Sertić, trgovac u Zagrebu.

polju, u kom poslu, ako Vam budem mogao što pomoći, vèrlo ću rado učiniti. Tim ostajem Va[š] štovatelj i prijatelj

Adolfo.

[Zagreb] 17/11 1854.

—

Spoļa: Gospodični Dragojli Jarnevićevoj

u Pribiću
prěko Jaske.

28. *Zagreb 28. 1. 1855. Veber tješi Jarnevićevu i javļa joj, da drame ńene još nije mogao predati „Matici“, jer poradi Rakovčeve smrti nema sjednicâ, te jê pita, kako joj se sviđa ńegova novela „Zagrebkinja“.*

Štovana kolegice!

Vrěme je da Vam se teda negda ozovem. Najprije žalim, da ste stegnuti tako uzko, da Vam se duh, koji ima mnogu valjanu klicu, nemože po volji razviti i razkriliti. Ali tako Vam ide i drugomu světu, tà i mi smo prikovani uz mèrtvo slovo, što duh ubija. Da mi je samo jedanput počinuti, pa svojima očima pogledati i svojim jezikom progovoriti. Vam je barem u tom bolje, što se možete baciti, na što Vas želja vuče. — Nedajte se cèrnim mislim, ima još sunce, pa isto tako žarko i sjajno, kano na postanku světa. — Vašu želju kazah Prausu, nadam se, da joj je | zadovoljio. Ostalo glede na estetiku izvèrših točno. Drame vaše, što je kod mene, nisam još izručio, jer porad smèrti Rakovca, koga računi nisu još pregledani, nedèrže se nikakove sědnice matičine. — Kako vam se dopade moj Vinko[1]?

Vaše umovanje o Mini razuměh još odviše! pravo mi budi, tražih dobro, pa me snadje zlo. Mogao bih i ja koješta progovoriti, mogao bih se pozvati i na vaš sud o toj stvari, koji više putah izrekoste; ali neću; stvar je svèršena, te s rěčmi u zapećak; u mene je čista svěst, te vidim sve kao na dlanu, pa mi je i vèrlo drago; — uspomena několiko prošlih godinah porodi onu novelicu, pa će jih i još několiko za sobom povući, jer sad mi je duh bistar, kano što nije još nikad bio.

Dugo očekivam list Josipov, ali ga neima te neima; bilo što mu|

[1] Vinko iz Veberove pripovijetke „Zagrebkinja“ u „Nevenu“ 1855 br. 1—3.

drago, i tu mi je svěst čista, a věra čvèrsta, da mene nepoznadu. Pozdravite ga.

U nas tišina i smèrt, a u vas žubor i život, barem u domaćem krugu; što ćemo, svi nisu za dobro!

Budite mi zdravi i voljni na peru, a u tom pogledu računajte na svoga Vas iskreno štujućega kolegu

Adolfa.

[Zagreb] 28/1 1855.

---

29. *Zagreb 2. 3. 1855. Veber šaļe Jarnevićevoj pet dukata nagrade za novelu u „Nevenu", te joj vraća novele i dramu, jer sada u domovini nema narodne svijesti; ujedno jê upućuje, da polazeći u Rijeku potraži ńegovu tetku.*

Draga Kolegice!

Oprostite, što nisam dosada mogao izveršiti naloga, koji ste mi u svojem zadnjem listu dali, i to koje sbog izpitah naših, koje radi svetoga fašinka, koji sam lětos, budi inter parenthesim rečeno, vèrlo sjajno sproveo, i to kod Havlička, sada već podjašprišta. — Ali se nadam, da Vam ni sada neće biti u nevrěme. Praus mi je danas izručio pet dukatah, koje Vam evo po pošti šaljem, a Praus vas moli, da oprostite, što ste morali tako dugo čekati, jer Vranicana nije bilo u Zagrebu. — Novelah veli da nemože primiti, jer da bi morao izpravljati jezik, a za to da neima vremena, pa da su i preduge za Neven; s ovimi Vam šaljem i zahtěvanu dramu po dostavniku; sada neima kod nas narodne svèsti, te valja čekati bolja vremena. |

U Rěci neimam nijednoga znanca, osim svoje tetke Marie Katalinićeve; na nju bih Vam poslao preporučni list, ali bih morao mnogo pisati; znate već kako treba sa ženskimi postupati. Već ako vas dobra kob u Rěku zanese, podjite k njoj, pozdravite ju od moje strane, ona je poznata s mnogo familijah, koje trebaju učiteljicah němačkoga jezika, te će vam biti jamačno na ruku. Neznam gdě stoji, ele Rěka nije velika, te ćete ju lako naći. —

Čudio sam se vèrlo onomu, što mi pišete o svojih takmicah; da sam znao. da jih tako jako svèrbi, bio bih se valjda nakanio! denique dokle može zloba . . . ženska . . .! —

Pozdravite mi Josipa, da barem sad zimi neima na polju posla, te bi mogao što napisati, ja sam uvěk u poslu, te nemogu; pozdra-

vite mi i Minu! a Vam želim srećan put s prošnjom, da mi ostanete i nadalje prijateljicom, te se i u buduće na me oslanjajte. — Vaš štovatelj i prijatelj

Adolfo.

[Zagreb] 2/3 1855.

30. *Glina 8. 3. 1855. Trnski se zajedno sa ženom raduje, što se Jarnevićeva nakanila sasvim preseliti u Glinu k ńima.*

Dobra Dragojilo!

Moja Mina pristaje drage volje na to, da posve k nami preseliš i da se u našem domu udomiš gledajući nas kao svojštinu. Mina je već kod glinskieh gospojah napominjala, da želi jednu prijateljicu k sebi pozvati, budući preslaba vladati kućom — te tako će sve Tebi predati. Mi joj za volju možemo pred publikom *das ehrbare Sie* upotriebiti, da zla usta zlo negovore. [*O. o.*] |

Ti si pametna i blagoćudna. znaš i težku nepravdu pregorjeti, umieš dosljedno svietom i kućom upravljati — Ti ćeš dakle lahko s nami složiti i s toga nemislim, da će ti u našoj kući neugodni dani biti. Samo nek nam | Višnji udieli zdravlja!

A znaš Dragojilo! ja Ti malo niesam zaplakó na Tvoje pismo, jedno od žalosti. da nedužno trpiš[1], a drugo od tajnog veselja, kako ćeš u mojoj maloj kućici biti blagodušnom tješiteljicom i pomajkom moje nejake dječice. Imat ću nekoga izim moje ljube, koj će s nami i radost i tugu dieliti.

Radit ćemo, da što stečemo, a imat ćemo kad, i štogod napisati, poti|č|ući jedno drugo na rad i na veselje. |

Dodji dakle i što trebaš ponesi — ako Ti se nesvidi po volji, kad vidiš kako je, vlastna si. drugamo krenuti a ostat ćeš nam ipak mila.

Imamo kuću na desno od katoličke crkve, oko kuće baštieu za cvieće i sitnilež, a drugu veliku baštu nedaleko od vode Gline.

[1] Upravo poradi toga nakanila je Jarnevićeva ostaviti Pribić, te je zamolila Trnskoga, da je primi pod svoj krov. U svojemu dnevniku piše o tom 1. ožujka 1855: „... jučer [sam] mu pisala, da li bi mogao ubogoj priateljici u svome domaćemu krugu mjestance ustupiti i utočišće joj dati“, a 18. i. mj.: „Hvala Bogu evo držim očekavani list u rukuh, i iz njega poznajem moga pobratima. Milo i prijateljski me pozivlje i raduje se mojemu došastju“.

Ako cvietnog sjemena i morda drugog sjemenja brez neprilike ponesti možeš, ponesi, pa ćemo sijati.

Niesam do duše kapetanom postó, ali za godinu danah obećavaju mi i kapetaniju, koju za sad namjestno držim. U Karlovcu bi mogla petkom s kojiem Vrgomoštjanom povesti se do Evice, a ona bi Te opremila k Tvomu bratu

Ivanu.

[Glina] 8/3 1855.

31. ***Zagreb 22. 1. 1859. Vukotinović piše Jarnevićevoj, da mu pošļe fotografiju svoju, jer bi želio donijeti na čelu „Leptira" buduće godine ńenu sliku, pa ujedno moli, da mu pošļe pripovijetku.***

Visokoštovana Gospodično!

Nakanio sam na čelo moga „Leptira" za buduću godinu sliku jugoslavenske jedne spisateljice metnuti, te sam u tú svrhu Vas odabrao; uljudno Vas dakle molim, da mi izvolite prošnju izpuniti i Vašu sliku ako ikako moguće photographiranu poslati, da ju mogu ranije jošte lithographirati dati; zajedno bih Vas molio za pripovjest, koju bi takodjer rado u taj zabavnik stavio.

Nadam se, da ćete izraz ove želje moje primiti kao priznanje Vaših zaslugah, kojemu priznanju pridajem osobito štovanje moje; Vaš sluga pripravan

Ljudevit Vukotinović.

U Zagrebu 22/1 1859

32. ***Rijeka 27. 4. 1859. Agustinović namjerava izdavati novine za medicinu i prirodnu nauku, ali će donositi i beletristične članke, te moli Jarnevićevu, da mu dade kakvu novelu, a obećava joj za svaki štampani tabak po primjerak novinâ.***

u rieci 27 aprila 1859.

mila i vriedna gospoice[1]!

naumio sam utemeljiti novine popularne medicine i nauka o naravi (medizinisch-naturhistorisch). čudite se što sam pomislio našim jezikom pisati takve novine. znam i ja, da nie šala, pa da mi tim bolje za rukom podje, biće polovica lista literarna, a druga polovica

[1] Agustinović je napisao list *svojom* ortografijom, pa je Jarnevićevoj sa strane u listu protumačio svoja slova.

beletristična. preda sam prošnju poglavarstvu, nadam se. da će mi stignuti dopušćenje. ku će suza, van na oko? ko se iskreno ispovieda. i bog mu prašća. zato evo i vama iskreno ispoviedam, nemam ni slofce má kakve novele pripovietke itd; a valja mi uma 1-vim listom pokazati, kakve su mi namjere. mila i vriedna gospoice! ako bi ste dobre volje bila. do 1-voga juna (a možebiti će biti vremena i do 1-voga jula) poslati mi kakvu novelicu ka puž malenu ili pripovietku ili tome štogod sličnoga. vjerujte mi premjetiće te velikoga nevoljnika osudjena na vjekovite ogromne brige ne samo is pakla u purgatoriu van upravo u nebo. neznam kako će mi žito roditi, što sam naumio posiati, pa vam za sada nemogu za vaš trud drugo obećati, van jedan exemplar moi novina za svaki list naštampan (drukbogen) vašega pera; a kad bi žito urodilo, vjerujte mi skupa ćemo ga žnjeti. (ortografie ću se u novine[1] držati rogate (zagrebačke)). volim manje obećati a u rieči ostati, nego li lagati. nezamjerite dakle. što sam se usudio. ponuditi vam ovu sitnicu.

gospodin roksandić odlazi uma. oprostite dakle što vam ovako na kratko pišem. nadam se, da ćete me razve[se]liti na skoro odgovorom. te ću se popraviti. za sada vriedna i mila gospoice

da ste mi zdravo

dr agustinović,

minakova kuća, spram morja. 448, 3či pod.

—

Spoļa (zagrebačkom ortografijom):

Blagorodnoj Gospodičnoj

Drag. Jarnević

Pribić.

—

33. *Zagreb 3. 5. 1859. Vukotinović zahvaļuje za sliku i novelu.*

Velecienjena Gospodjo!

Primio sam sliku i Novellu; za oboje Vam zahvalujem; trsit ću se, makar mi i na gubitak bilo, ove takodjer godine Leptir izdati; možebit da se razbistri nebo tamno i nad našim knjiżestvom.

Izvolite primiti izjavlenje moga podpunoga štovanja, s kojim ostajem

U Zagrebu 3/5 1859

Vaš najpripravniji sluga
Ljudevit Vukotinović.

—

[1] odozgo: am (= novinam).

34. *Zagreb 16. 10. 1859. Vukotinović javļa Jarnevićevoj, da su slikari pokvarili ńenu sliku, pa da će ove godine donijeti u „Leptiru" sliku Jelačićevu, a do godine ńenu.*

U Zagrebu 16/10 1859

Mnogoštovana Gospodjo!

Naši su slikari skvarili Vašu sliku naopako, tako da ju popraviti nemogu; zato ju neću stavljati ove godine i to još i tim manje, budući na čelu knjige imademo našega Jellačića, nebi se pak pristojalo Vaše čestito lice metnuti o tragu; buduće godine uzet ću sliku Vašu za prvu sliku u mom Leptiru.

Ovo dočim Vam uljudno javljam znanja radi, molim da nebi krivo tumačili promjenu ovu; imadem čest ostati

Vaš sa štovanjem pripravan
Ljudevit Vukotinović.

---

35. *Zagreb 5. 9. 1862. Mijo Krešić zahvaļuje Jarnevićevoj za pripovijetku „Tudje spletke", koju mu je poslala za „Naše gore list", obećava joj uredno slati časopis, kad sada znade adresu, pa se tuži na nehaj hrvatskoga čitateļstva.*

Veleštovana gospodično!

Vaše cienjeno pismo od 13 kolovoza obradova me osobito, te Vam se liepo zahvaljujem na krasnoj pošiljki.

Ja sam pročitao čitavu pripovjedku pozorno i moram Vam izpovjediti, da me izvanredno zadovoljila, što se od Vašega na glasu domorodnoga pera drugčije niti očekivati nemože. Djelo je izvrstno izradjeno u duhu našega življa i da Vam ovu svoju izreku potvrdim, stavit ću ovaj zanimivi narodni mali roman na čelo budućega broja[1].

Dopustite da se izpričam, što se je prestao šiljati Vam moj časopis. Neznavši točno za Vaše obitalište šiljan Vam je list jedno doba u Karlovac, pa u neizvjestnosti, da li Vam brojevi zbilja u ruke dolaze, preki- | nuto bje daljnje odpravljanje. Nu dočim za Vaš dom sada znamo, to ću si za čest držat i nadalje Vam šiljati Naše gore list.

Žalujem od srca, što ste dulje vremena bolovali, nu se radujem iskreno kad razumih, da se je opet na bolje okrenulo.

[1] „Tudje spletke" u „Naše gore listu" 1862 br. 28—33.

Okolnosti su za našu beletristiku u današnje doba veoma neprijazne, budući da je sbilja tudjinstvo od prijašnjih jur vremenah ružno preuzelo mah, pa će trebati još mnogoga požrtvovanja domorodnih silah i uztrpljivosti, dok se nadvladaju tolike težkoće. Visoka nam aristokracija nemari nimalo za književnost našu; od sriednjeg reda 'bavi se malo tko u obće čitanjem a i ono malo je većim dielom okuženo — a prostomu puku trebalo bi istom da se uči čitanju. | Veoma nam slabi broj haje za hrvatsku knjigu, te se moramo tješiti, da u ovo prelazno .vrieme — ma i kojekako samo prebrodimo, da uzčuvamo budućemu naraštaju ideje, koje bi se bez našeg današnjeg posriedovanja sasvim izgubile.

Budite zdravi i veseli i primite izraz mog veleštovanja

U Zagrebu 5 rujna 1862

M. Krešić.

— —

36. ***Zagreb 9. 12. 1862. Nikola Stokan, urednik „Niza bisera", moli Jarnevićevu, da mu pošlje koji prilog i podatke za svoj životopis.***

Zagreb dne 9. Prosinca 1862.

Velecienjena gospodjice!

Poznati gospodin Vjekoslav Pretner Vriedni naš rodoljub i knjigoveža zagrebački, predade meni uredjivanje svoga — duže vriemena jur objavljenog — albuma. Brineći se dakle za valjane članke, osobito beletristićke, prva mi pane na um Vaša izvrstnost na tom polju, s-toga se usudjujem, krasna domorodko, ponizno Vas umoliti, da tome dielu neuzkratite koji miris-cvietak iz prekrasnih Vaših pripoviedkah; osobito bi mi milo bilo | da i po koju pjesmicu priklopite. Budući da su toli visoko naobražene, revno za rod svoj poslujuće domorodke, kao što ste Vi, veoma riedko posijane bi me veoma obradovalo, da mogu mladjem našem naraštaju, savršenu sliku pravog domoljubja predočiti: stoga se usudjujem ućtivo Vas umoliti, da mi blagoizvolite poslati podatke za Vaš životopis, kojeg bi što prije izradio i rodu svome priobćio. Nadajući se da ćete, podbodjeni rodoljubjem Vašim poznatim, taj književni podhvat, milim perom svojim podpomoći

ostajem Vaš najodaniji sluga

Nikola Stokan,
urednik.

— —

37. *Karlovac 15. 12. 1862. Marija Fabkovićka moli Jarnevićevu, da joj pošlje životopisne podatke, koje bi obradila za češku „Osvětu“.*

Štovana gospodično!

Oprostite, što Vas uznemirujem; nemojt[e] mi niti u zlo uzeti, niti me iz nedelikatnosti kriviti, što se u sljedećem upravo k Vama, štovana gospodično obraćam.

Umolilo me uredničtvo českoga časopisa „Osvěta“, da podajem životopisne nacrte vrstnih jugoslavjanskih djevojak i žen.

Znate mila gospodično sama, da to nije obična prazna fraza uljudnosti, ako velim, da Vi sigurno prvo mjesto medj najodličnijimi zauzimate. Zato i naumih podati Vašu životopisnu crtu. Nu, gdje mi je nakupiti potrebna materiala, odkuda li crpiti, ako ne upravo sa vriela? |

Što i kada ste pisala, lahko mi je naići; — nego tko će mi tako istinski i iskreno moći pripoviedati dogadjaj koji iz Vašega života, koji Vas upravo kao „Slavjanku“ karakterizira?

Ako su i — mila gospodično — Vaši spisi, još onda — u dobi, gdje je sva domovina mrtvi još spavala san, — nepobitnim dokazom Vašega riedkoga rodoljubja, Vaše krasne i poetičke duše, plemenitoga srdca, to ipak, kako sama znate, nemože to biti jedini material, iz kojega bih spomenutu crticu sastaviti mogla. — — —

Zato se, mila gospodično, posve iskreno o- | braćam k Vama s molbom, da budete tako dobra, te pomoćne mi ruke podati izvoljite.

Bilo bi mi dakako najmilije s Vami govoriti, nije mi ali nikako moguće u Pribić odići, molim Vas, mila gospodično, ako bi ste možda k nastajućim svetkom amo došla, da nikako nepropustite, nas pohoditi.

K mojoj molbi pridajem još drugu, da izvoljite tako dobra biti i što najprije Vam moguće, mi odgovoriti, čemu se mogu nadati? Što najsrdačnije Vas pozdravljajuć, ostajem sa prijateljskim štovanjem Vam oddana

Od mog muža naklon. Marija Fabkovićeva.

Karlovac 15/12 1862.

— —

38. *Karlovac 12. 1. 1863. Marija Fabkovićka zahvaļuje Jarnevićevoj za životopis i tuži se na suvremene domorotkiňe.*

Ljubezna gospodično!

Jučer primih milo Vaše pisamce i priloženi k njemu rukopis, za koji Vam svesrdno zahvaljujem. Ako sam Vas. mila gospodično. već i prije iskreno štovala, to, čitajuć crtice iz Vašega života, sve više mi duša uz Vašu prianja. Crtice ove me potpunoma zadovoljavaju; — one živo izražuju krasnu Vašu dušu, plemenito Vaše, za dom kucajuće srdce — a — akoprem je ljubav k domovini i rodu nas svijuh prva i najsvetija dužnost — to ipak | mi nemožete, nesmijete u zlo uzeti (košto to u Vašem prvom listu skoro učiniste), da Vas upravo za otu čistu, interesa prostu ljubav Vašu odlikujem. Vjerujte, draga gospodično. da mi se dostoputa oči suzama napune, čitajuć u novinah ono prazno, hvastavo iznašanje i hvalisanje novih, sad se pojavivših, tako zvanih domorodkinj. — Da, da, doma su rodjene — su dakle domorodke; — ali ubogi, ubogi dom, koji bi od | njih izčekivao spasa i pomoći. Prazne rieči, kojimi jim usta prekipljuju, nenalaze ni u duši ni u srdcu njihovome odziva; što govore i čine, čine kao hvalisajući se Farizeus, što zatim — — — — ali oprostite, draga gospodično, neću Vas smutjivati mutnimi mojimi nazori o sadanjem novomodnjem ženskom svietu; bistro oko Vaše ga već davno previdjelo. |

Srdačno se tješim na Vaš dolazak amo — k nama i molim Vas, da kućište naše smatrate uviek kao ono, najiskrenijih svojih prijateljev.

Od mog muža srdačni imajuć Vam izručiti pozdrav, ostajem sa iskrenim štovanjem Vam oddana

Marija Fabkovićeva.

U Karlovcu 12. siečnja 1863.

---

39. *Zagreb 28. 1. 1863. Nikola Stokan moli Jarnevićevu, da mu javi natpis svoga priloga za „Niz bisera“.*

Zagreb 28/1 1863.

Milostiva gospodjice, cjenjena domorodko!

Stranom silni poslovi, stranom pako njeka nemarnost, nedadoše mi do sad na štovano pismo Vaše odgovoriti, koje sam medjutim i nješto kasno primio. Nu nadam se, da ćete me izviniti, slieděć narodnu poslovicu: „Bolje ikad, nego nikad.

Pisaste mi, da bi mi štogodj spremiti mogli, da je jošte kada čekati. Vriemena jošte ima najdulje do 1. Travnja t. g. po prilici, nu ako kanite, kojim me prineskom usrećiti, to molim, da mi izvolite, do 15. Veljače javiti naslov diela, jerbo sam nakan, tada tiskati poziv na predplatu sa podpunim pregledom sadržaja mog zabavnika.

Nedavno čitah u listovnici Nevena godine 1858. o njekoj noveli od Vas, kojoj bijaše tada prvi arak osakatjen, a nakoliko mi je moguće | iz moje male, nu prilično podpune knjižnice — kojoj medjutim ipak Vaše „domorodne povjesti“ fale jer ih kod nas neima — zaključiti, to još nije nigdje tiskana. Da nebi morali što novog pisati to bih Vas liepo za tù povjest umolio.

Ako Vas jošte sasvim — od godine 1849 — neostavì pjevačica vila, to bi mi njeke pjesmice s-toli nježne i vješte ručice — koju si želim samo jedanput u mom životu poljubiti — veoma dobro došle, da ih postavim mladjim našim domorodkam za uzor i sjajno ogledalo, kako se mora svuda i svagda milom rodu, ćim se može, služiti.

Želeći Vam, da što brzo s bolujućih očih sasvim ozdravite i nadajuć se, da ćete mome „biseru“ Vašim milim prineskom, cienu podvostručiti

Ostajem Vaš smierni obožavatelj
ljubeć Vam dobrotvorne ručice
Nikola Stokan,
Urednik „bisera jugoslavjanskoga“.

---

40. *Zagreb 26. 9. 1863. Deželić vraća Jarnevićevoj njene drame „Mariju, ugarsko-hrvatsku kraljicu“ i „Veroniku Desinićevu“ i moli jê, da mu pošlje koji prilog za „Danicu ilirsku“ i životopisne podatke za kalendar „Dragoljub“.*

Veleecienjena Gospodjice!

Danas mi je stigao u ruke Vaš cienjeni list, poslan odboru, koj upravlja s narodnim kazalištem. Evo Vam hrlim nanj odgovoriti.

Odkad sam ja tajnikom odbora, upravljajućeg sa zakladami narodnoga kazališta nije mi došla još ni ustmena ni pismena ubaviest, da je koj Vaš od onih komadah, koji su u mojoj pohrani; ovaj Vaš list prvi mi je glas, i ja Vam umah vratjam putem g. dra

Vancaša, kako ste naznačila dva komada: 1) Mariju, ugarsko-hrvatsku kraljicu 2) Veroniku Desinićevu.

Ja nisam nijednoga od tih dvajuh čitao, jer su bili ne ljetos već od prije na prosudi i žao mi je, što dotični pregledatelji odviše strogi bijahu. Da tako naglo nezahtjevate tih djelah natrag i kad bih bio znao, da bi Vam s voljom bilo, da Vam ja ta djela pročitam i ponješto prilagodim zahtjevom i sadašnjeg naprednog vremena i želji | sudacah: ja bi to s veseljem učinio, čim bi malo prihvatio vremena. Medjutim ako bi Vam ova moja uslužnost povoljna bila, pošaljite mi ih natrag i znajte, da ću učiniti, što budem znao i mogao, već radi one ciene, kojom Vas već od moje mladjahne dobe kao jedinu spisateljku iskreno štujem.

Ujedno usudjujem Vas se milo umoliti, ako imate što pod perom ili možebit i gotova, da bi imala dobrotu poslati mi za „Danicu ilirsku", u koje ste prvih tečajih toli ljubezno i liepo pisala. Od Vaše hvaljene dobrote i zasvjedočenog rodoljubja ja ću se odsele nadati kojoj liepoj pripoviedci ili nježnoj pjesmici.

A osobito bilo bi mi ugodno, ako već niste komu drugomu ustupila, ertice iz svoga života, da ih meni povjerite za 4. tečaj moga „Dragoljuba"; jer za 3 tečaj naime koj se sada dotiskuje za g. 1864 već je kasno, a tomu je samo uzrok, što mi nije poznato Vaše obitalište i što nisam znao puta, kojim bi Vas moj proseći list našao. Kako Vam je bez dvojbe poznato: u prvom tečaju | toga mog kalendara tiskan je životopis Anke Vidovićeve Dalmatinke i umjetnika Ivana Padovca, u drugom Mirka Bogovića u ovom tretjem ima „Nikola Plantić" jezuita i nazovi kralj paragvajski i život poznatoga Machiavelija. Moj kalendar je dosad dobro primljen i mnogo razširen zato mi i jest volja, da se naš sviet upozna s onimi, koji to zaslužuju. Što god bi dakle vriedno znati, molim Vas da mi o sebi neuzkratite saznati a ja ću Vam biti obvezan iskrenim štovanjem, koje ionako prema Vam gojim.

Srdačno Vas pozdravljajuć i ma kakov odgovor da bude od Vas se odpisu nadajuć jesam Vaš pokoran sluga

U Zagrebu 26 rujna 1863.

Gj. Deželić,
suurednik Nar. Novinah i Danice ilirske.

41. *Zagreb 7. 2. 1864. Deželić piše Jarnevićevoj, da još nije sasvim preradio ńene drame „Marije“, da je ostavio „Narodne Novine“, te da kani pokrenuti političke novine „Domobran“; napokon jê moli, da mu za „Dragoljub“ pošļe novelu, svoju biografiju i svoju sliku.*

U Zagrebu 7. veljače 1864.

Velecienjena Gospodično!

Baš sam se ovih danah nakanjivao, da ću Vam pisati, i eto ste me pretekla! Upravo sam dobio Vaš vriedni listić, i evo hrlim nanj Vam odgovoriti, da sam i ja na Vas mislio.

S Vašom „Marijom“ nisam jošte posve gotov, ali Vas mogu uvjeriti, da Vam nagrada nefali ma koja bila. Ja ću svojim načinom već gledati, da neuzfali tim više, što Vas dotičnici vrlo ciene i počituju kao god i ja. Želite-li dakle, da Vam ja onda pošaljem — a to bilo za njekoliko danah — na prepis, ako imate koga, tko bi Vam za *bagatelu*, što vele, htjeo tu uslugu učiniti, ili bi pak ja — računajući za stalno već na nagradu i da će djelo ostati | svojinom ovoga družtva, dao ovdje prepisati, pak Vam onda vratiti Vaš rukopis? Što Vam je milije, molim svakako, da me čim prije izvjestiti blagoizvolite. To mi je svakako već trebalo Vam odgovoriti, ali me doisto prepriečiše silni poslovi. Nadam se, da ćete oprostiti — opazivši u tom malo i egoizma, da ćete me se koi put barem sjetiti, u želji, da Vam uzpišem.

Ja s njekimi prijatelji namjeravam zamoliti dozvolju za novi politički list „Domobran“, koj bi se imao zauzimati za našu autonomiju i raditi oko prijateljstva i sporazumljenja s vladom na temelju prava i transakcije, da se jedan put kod kuće uredimo! Kako odtuda vidite, odstupljujem od suuredničtva Nar. Nov. i Danice, te bi Vas odsele lahko izpričao i onda, kad bi zdrava bila a nebi u Danicu pisala. Možete si misliti, znajući kako Vas počitujem, da mi je žao, što bolujete na oči — a bilo | bi dobro, da se za koje vrieme okanite svega onoga, što odveć napreže oči.

Za izišavši tečaj „Dragoljuba“ bila bi mi Vaša, mila mi pomoć, dobro došla, da sam prije rujna znao, da biste imala dobrotu podpomoći me — nu onda je već kasno bilo, jer je zabavna stran bila jur gotova. Sad Vas pak liepo molim, da mi obećanu pomoć neuzkratite, jer ću se njom ponositi; a i Vi se u kolu onakovih rodoljubah neimate radi šta postiditi; a tim manje, što se moj „Dragoljub“ u 1000 kom. razpačava vazda do posljednje knjige,

a kako je pisan za vlastelu i gospodu nalazi se u svih onih, koji za našku knjigu maraju. Toliko eksemplarah *u našoj literaturi* nije doisto šala! Izdajem ga kao kalendar zato, da ga sviet bolje priljubi, jer je svakomu kalendara treba; a tomu kalendaru dodajem zato izboritije članke, što mi je na srdcu, da se naš sviet priuči čitanju naših stvarih i da našku knjigu priljubi. Tà netreba nam se obsjenivati; znamo, kako | stoji s našom književnostju i našimi književnici. Kao kalendar i almanak zajedno prodaje se pod takovu cienu, da ga je lahko svakomu kupiti, tko želi štogod naškoga imati. Na kvaru nismo ali ni dobitka baš nije osobita: samo da nije trud uzalud! K tečaju IV, dakle budućem za g. 1865. želio bi imati *Vašu sliku k naslovu* — i to mi uzkratiti nesmijete podnipošto. Vukotinović je htio k svom Leptiru — ali Bog zna, kad će ga izdati? Vi imate bez sumnje svoj lik dobropogodjeni kod kuće, ja se nadam, da ćete mi ga za porabu ustupiti. Crtice svoga života napišite mi, što obširnije i točnije, kako i šta u javnost spada i narodnosti našoj, koja se istom poče razvijati, ide u prilog. Uzet ću si slobodu i te crtice dati pod mojim uredničkim imenom, zato budite u peru posve slobodna!... Za jednu Vas novellu — *ne previše dugu* — molim do konca ožujka, jer onda već mora pod tisak, a bilo bi mi drago, da mi *njezin naslov* prijavite već u onom listiću, koga se nadam radi „Marije“. Obećani su mi sastavci od: Kukuljevića, Bogovića, Vukotinovića, Preradovića, Kiseljaka, Šulka, Lorkovića i Tomića; umolit ću još za koju pjesmu i Trnskoga. Napred.

Ako neimate lika, dajte se photografirati ... Milo Vas i srdačno pozdravljajući pišem se na uslužbu pripravan Vaš iskreni štovatelj

Gj. Deželić.

---

42. *Zagreb 31. 3. 1864. Deželić zahvaļuje Jarnevićevoj za novelu „Ljubav i prijateljstvo“, sliku i životopis, te jê moli, da svoj roman („Dva pira“) priopći u „Domobranu“, a obećava joj za to 200 posebnih otisaka ili 50 for.*

U Zagrebu 31. ožujka 1864.

Velecienjena Gospodično!

„Ljubav i prijateljstvo“, sliku i životopisne crtice primio sam i upotrebiti ću sve prema potrebi Dragoljuba t. j. pripoviest odmah, a ono dvoje, kad dodje red, i tako, da bude rodu na čast, a Vam

i meni na slavu. Sad se ovim srdačno zahvaljujem, dok Vam svoju zahvalnost uzmognem i činom dokazati za izkazanu mi ljubav toli krasnimi prilozi.

Vi ćete me vrlo olahkotiti, ako mi budete htjela nabrojiti one Vaše komade, što su dosada gdjegod tiskani — jer ih svakako sve moram u životopisu naznačiti, a u tolikome sam poslu, da upravo i neimam | kada tražiti u Nevenih itd. Glasonoše neimam ni pri ruci a tako ni Danice; pa i kad bi ih dobio gdjegod, tko zna, nebi-li jošte štogod izostavio? A Vi to bez dvojbe imate zabilježeno barem vremenoslovnim redom, kad i što s[t]e gdje tiskati dala Ja se nadam, da će mi se ova liepa prošnja što prije izpuniti. Uz tu prošnju imam jošte jednu.

Dobio sam dozvolju za uredjivanje i izdavanje s tiskarom Albrechtom novoga političkoga dnevnika „Domobrana; nastojat ću, da bude što bolji; dosad mi obećaše svoju pomoć ponajbolji književnici; ali naročito stalo mi je i do Vaše pomoći. Pisala ste mi, da imate gotov izvorni roman i da bi ga željela dati komu u nakladu. To Vam je danas težak posao. Ja mislim, da će taj roman biti krasan, kao što je i ova | pripoviest, što mi ju za Dragoljub poslaste, i sve drugo, što je od Vas, pak Vam na moju korist — olahkoćenje kod silnih posalah — a ne na Vašu štetu činim sliedeći predlog.

Ja bi želio, da Vaš roman bude tiskan u feuilletonu moga Domobrana i to počamši *s prvim brojem*, što će biti ili polovinom travnja ili 1. svibnjem, dakle svakako na skoro, — a poslie bi ga ujedno iz Domobrana dao pretiskavati na moj trošak u posebnoj knjizi. Kako god romana vidio nisam, evo Vam nudim 200 exemplarah Vaše knjige ili 50 for. gotovine onda, kad knjiga bude gotova; ako Vam je to milije. Molim Vas liepo, da mi svakako bezodvlačno prijavite, da-li pristajete na moju ponudu, ili mi priobćite svoju ponudu i pošaljite rukopis, ili mi | pak javite razloge druge, s kojih me nebi željela tim pomoći, da se za vremena pobrinem za koi dobar prevedeni roman, jer u istinu neimam kada nastaviti „Seoskoga bilježnika" od Eötvöša, što sam ga do nekle preveo.

Čujem, da će Vas u nedielju posietiti jedan mladi Zagrebac (Stokan), koj će pristupiti k reda[k]ciji Nar. Novinah, — tako barem čujem — pokle dva izstupimo ovih danah; po tom gospodinu mogla bi, *dobro zapečatjen*, roman poslati, a ja ću Vam po njem poslati Dragoljuba za g. 1864, ako se obistini, da ide k Vam.

Ako ga neće biti, budite tako dobra, te me onda drugi tjedan čim prije poštovnim putem o svem obaviestite[1].

Najboljemu se nadajući i milo Vam se preporučajući ljubezno Vas pozdravljam. Za uviek

Vaš istinski štovatelj

U hitnji. Gj. Deželić.

---

43. *Zagreb 4. 1. 1865. Deželić šalje Jarnevićevoj primjerak „Dragoljuba", u kojemu je njena novela, slika i životopis, i opravdava se, što joj još ne šalje honorara za pripoviejetku „Ljubav i prijateljstvo"; obaviešćuje je, da kazališni odbor nije htio nagraditi njene drame „Marije", jer je većina tvrdila, da je napisana po magjarskoj poviesti; napokon joj šalje 30 for. za roman „Dva pira".*

Velecienjena Gospodično!

Vi se čudite, a možda i nečudite meni, što Vam tako dugo, niti pišem niti šaljem novacah ili barem jedan kalendar, u kom je Vaša slika s pripovjedkom i životopisom.

Silni me zaokupili poslovi, da se jedva svaki dan otimam, a i oskudica na novcu dovoljan je uzrok, koj će me u Vas izpričati, jer sve gledam i nastojim, da što sakupim, pa da Vam šaljem — ali se neda te neda. Nu jedan put mora da bude! Oprostite dakle što već nije bilo, te primite evo jedan kalendar s iskrenom zahvalnošću na izkazanoj mi dobroti i nezaboravite me nadalje — s Pepeljari[2] ili čim drugim iz narodnoga života. Poznajući Vas blagonaklonom prama meni, | ja ću se i odsele uzdati u Vas, dà — i u onom baš slučaju, kad Vam ja nebi mogo, kao drugi možebiti davati honorar.

Ujedno Vam šaljem dramu „Mariju", s kojom u odboru nemogoh ni ja ni Vukotinović nikako prodrieti, premda smo se vrlo zauzimali. Proti slogu, jeziku, sastavu i razvoju drame nije baš nijedan odbornik prigovorio, nego su samo to tvrdili, da je pisana po historiji magjarskoj a ne po historiji hrvatskoj i da bi, nagradiv ju odbor, povriedio ponos hrvatski. Da je uzeta sa stanovišta ugarskoga — *posve*, mi smo branili i niekali, ma ostadosmo, moram sa žalošću izpovjediti — u manjini. Eto i opet dokaza da uviek ni dobra volja nemože da pomogne.

[1] Isp. list. br. 43.

[2] Novela Dragojle Jarnevićeve.

Napokon, draga gospodično, evo Vam *trideset* forintih kao honorar za Vaš u Domobranu tiskani i meni prodani roman „Dva pira“[1]. Malen je to dakako i u | razmjerju s drugimi literaturami baš nikakav honorar, ma u nas, a osobito evo u sadašnjih, još nikad tako zlo nepostojavših okolnostih — pa k tomu još napose i mojih — ovaj je honorar uviek dobro došo onoj, koja će bez dvojbe znat prosuditi položaj stvari, a ima, to ja znam i tvrdo sam osvjedočen, dobro srdce, kao što je to u istinu u Vas. Primite dakle, po onom u evangjelju izpripoviedanom dinaru udovice spram bogatih darovah židovskih. — Ako dodjem u taj sretni položaj, da Vam roman izdam, ja ću iztisci Vašoj ljubavi zadovoljiti tako, da se nas dvoje neće morat ni svadjati ni tužiti ni medjusobno srditi, kao što se, opetovano kažem, evo i sada tvrdo od Vas nadam, da ćete mi ostati blagonaklona, mila i ljubezna uzdajući se iskreno u svaku moju uslužnost, ako bi Vam mogo gdjegod koju | izkazati.

Još Vam nuz put prilažem i šaljem evo u duhu samoga sebe s mojom obitelju dakako na slici — uvjeravajući Vas da Vas ne samo nas troje (sin će Velimir poslie nadoknaditi) istinski štujemo i ljubimo, nego i moj tast i teca i ujak Vrbanić, župnik stenjevački, i Vaš švalir prebendar Hranjec, koj još uviek sniva o Maksici . . . rado Vas se spominju. Želeći Vam na ovu novu godinu dobro zdravlje i blagu sreću i ljubezno Vas od svih nas pozdravljajući jesam Vaš

istinski štovatelj
Gj. Deželić.

U Zagrebu 4. siečnja 1865.

44. ***Zagreb 16. 11. 1866. Deželić javlja Jarnevićevoj, da će početi izdavati beletristički časopis „Dragoljub“, te jê moli, da ga potpomaže perom, pa da nastoji i ona u Karlovcu prikupiti što novaca za nagrade, koje će se raspisati za pripovijetke, budući da sâm još ne može plaćati honorara.***

U Zagrebu 16/11 1866.

Velecienjena Gospodično!

Vrlo mi je ugodno, što ste se na me obratila glede ulaznicah, kamo će biti pristup gospojam; ja ću svoje učiniti.

Već me je izvjestila gospoja dra Vancaša, da kanite doći u Za-

[1] Isp. „Domobran“ 1864 br. 1 d.

greb, a naravna je stvar, da sam uprav željan bio znati, gdje ste se naumila nastaniti. U nas Vam je uviek mjestanca i moja se žena raduje, da Vas uzmogne opet vidjeti uza sebe, a da je i meni drago, o tom, poznavajući me iole, valjda ste uvjerena | i netrebam Vas napose uvjeravati. Moj Velimir je nješto veći, nego je bio onda, kad smo Vas imali sreću vidjet kod sebe a poslie mi je liepi sinak Jurica u 6. mjesecu umro.

Ja sam jučer dobio dozvolju da izdajem zabavan i poučan list Dragoljub; jer mi okolnosti nisu dopustile, da izdajem pod tim imenom kalendar za to ću pokušati izdavat list, kao što je bio Neven, ili češki Lumir ili Gutzkovi „Unterhaltungen am häuslichen Herd". Razumjeva se, da računam i na Vaše vješto pero. Za pripovjedke razpisat ću nagrade; mislio sam 10 dukatah, ali mi njeki kažu, da| je premalo, ako želimo imat izvrstnih pripoviedakah. Budem-li mogo oko gospode ili gospojah sakupiti jedno 30—50 dukatah ja ću veću nagradu razpisati; po nješto se nadam. Neimate-li Vi, gospodično, koga od bogatije a rodoljubive gospode i gospojah poznata, koji bi u tu liepu svrhu htjel[i] žrtvovati njekoliko forintih. Karlovčani su na glasu rodoljubi, a svrha je, da naši obiteljski krugovi dobe dobar list hrvatski. To je moja namjera. Darovatelje spomenuo bi već u programu i razpisu za natječaj, a novce bi stavio u štedionicu.

Ja sam g. majoru Trnskomu pisao o Dragoljubu, ali on me prestraši veleć da treba silna kapitala | istina je. kad bi ja htjeo činiti kao što je Abel Lukšić; ja ću biti čedan i nastojat ću prošnjom oko spisateljah od auktoriteta, jer im uz 500—600 predplatnikah, na koje možemo računat, nije moguće davat honorar; drugo je u njem. literaturi, gdje se predplatnici broje na 2000 kod ma kakva lista. A nam je ipak generaciju za čitanje pripravljati; jer je sada neima. Ako u spisateljah starijih neima volje za ovo radit, onda neznam, šta da o njih sudim. Ako budete s g. Trnskijem pozdravite ga liepo, da mu se preporučam za liepu, ne veliku, pjesmu za prvi broj ma kakva sadržaja, samo da bude njegovo ime. Ako dodju krajišnici na sabor bit ću s njim i prosit ću ga.

Šaljem Vam 4 izkaznice za željeznicu u Zagreb, i ljubezno Vas od svojih svih pozdravljam pišuć se Vaš

istinski poštovatelj
Gj. Deželić.

45. *Zagreb 21. 9. 1867. Deželić zahvaļuje Jarnevićevoj za novelu „Ružin pupolj“.*

Velecienjena gospodično!

Vi biste me mogla smatrat vrlo neuljudnim, što tako dugo šutim na Vaše mi drago pisamce, ali i kad je list došo u Zagreb i poslie, nisam bivao ovdje, nego sam bio na selu, poslie u Ivaniću i njekoliko vremena u Križevcih; evo me sada ovdje, pa Vam se ponajprije ljubezno zahvaljujem u ime svoje i žene mi na dobro pogodjenoj slici Vašoj, a onda na liepom Ružinom pupoljku[1]; vrlo dobro opisaste borbu srdca ženskoga.

Ja vrlo dvojim, da ću od srećaka, što ste mi ih poslala, ijednu moći prodati; jer naši ljudi govore, da nam treba podupirat ponajprije stvari domaće a kolika je u nas oskudica novca, to znate i sama. Ja ću Vas o tom izviestit drugi tjedan, kad se vratim iz sela.

Ostanite mi zdravo. Primite srdačni pozdrav od žene mi i sina Veljka, od starca tasta i tece te od svoga istinskoga poštovatelja

Gj. Deželića.

U Zagrebu 21. rujna 1867

—

Spoļa: Velecienjenoj Gospodični

Dragojili Jarnevićevoj

hrvatskoj spisateljki

u Karlovcu.

46. *Zagreb 26. 11. 1867. Deželić se preporučuje Jarnevićevoj, da mu i za drugi tečaj lista „Dragoljuba“ pošaļe koji prilog.*

Velecienjena gospodično!

Na moju veliku tugu javit mi Vam je, da sam zlo prošo sa srećkami poljskimi. Komu god sam o njih govorio, svatko mi se do zla Boga tuži a baš ni moje okolnosti nisu sada prema tomu, da išta osim nuždnih stvari uzimljem. Oprostite vrla gospodično, što je tomu tako; a znajuć da su Vam domaći odnošaji Hrvata dobro poznati, neću ni da duljim ovom prošnjom.

[1] Novela je izišla u listu „Dragoljubu“ 1867 br. 37 do 42 pod natpisom „Ružin pupolj“.

Poznati je odmah literarni duh Vaš i u tom, što ste baš 6. budnicu odlikovala nagradom[1].

Za budući tečaj Dragoljuba učinio sam, što treba da bude i vignetom i artijom i štampom i članci bolji i ljepši od ovoga tečaj[a]. Ljubezno Vam se preporučam za opet kakov liepi „ružin pupolj“.

Moja vas žena, Veljkica, tast i teca milo pozdravljaju a k njim se s osobitim počitanjem pridružuje podpisujući se Vaš na službu pripravni

odani štovatelj
Gj. Deželić.

U Zagrebu 26. stud. 1867

---

47. ***Zagreb 10. 11. 1869. Deželić vraća Jarnevićevoj novelu („Tamburaša“).***

Veleštovana gospodično!

Hrlim Vam, saznavši iz današnjega Vašega lista, kakvu ponudu imate za pripoviedku, poslat Vam ju da što prije dodjete do novaca. Nije tu sebičnost nego je pravedan zahtjev, što ga za novelu činite, jerbo to je pravednosti razmjer izmedju radnje i zaslužbe uobće. Žalim, da moje okolnosti nisu prema tomu, da bih se mogo natjecati s neznanim gospodinom[2] žalim to već radi Vas, koju osobito poštujem.

Milo Vas od svih svojih pozdravljajuć jesam Vas istinski poštovatelj

Gj. Deželić.

U Zagr. 10/11 1869

---

48. ***Zagreb 10. 10. 1870. Deželić javļa Jarnevićevoj, da je ovršio ńenu żeļu poradi novele „Tamburaša“ u Hartmana.***

Velecienjena gospodično!

Na cienjeni Vaš list mogu Vam, ustavši iz bolesti jedva jedanput odgovoriti. Istoga dana kad sam primio Vaše pismo, bio sam odpravio služkinju k Hartmanu s porukom, kako je u listu pisano, a on mi odporuči, da je baš istoga jutra na Vas expedirao i Vaš

---

[1] Vidi časopis „Dragoljub“ 1867 p. 689: „Uzdanje“, spj. Afratinović (dr. D. Demeter). Pjesnik je ove budnice i dobio tri dukata raspisane nagrade; cfr. „Dragoljub“ i. g. p. 831.

[2] Vidi list br. 48.

rukopis i nagradu za Tamburaše[1]. Kad sam to dočuo, mislio sam, sad ne sili ubaviestju — inače bila bi Vam pisala odmah o tom moja žena.

Kod mene smo redom bolestni, jedva jedan ustane drugi legne, sad mi je bolestan sin.

Dragoljub kalendar dotiskava se pro 1871; jada kao svuda tako i na književnom polju dosta.

Dočim Vas ljubezno pozdravljam i od žene i od sina mi Velimîra, pišem se Vaš

istinski poštovatelj
Gj. Deželić.

U Zagrebu 10. listopada 1870

---

49. *Zagreb 8. 4. 1871. Deželić moli Jarnevićevu, da mu pošļe koji prilog za kalendar „Dragoljub“.*

Veleštovana gospodično!

Želeći Vam, da uzkrsne liepe blagdane ugodno i zadovoljno sprovedete ljubezno Vas pozdravljam. Zašto Vam pišem, to ćete si lahko protumačiti, znajući, koliko i kako iskreno izmedju naših najzaslužnijih rodoljubah jesam odkad se hrvatskom literaturom bavim, napose i Vas poštovao; bijaše mi svaka zgoda mila, kad sam ili s kim iz naroda o Vami, ili s Vami o biednom narodu našem mogo koju iskreno govoriti i o napredku naroda misliti i razgovarati se.

Jednaka težnja i na ovaj ponuka me list; želim, da narod opet dobije od Vas štogod mila. kao što se je milu i liepu od Vas priučio, a želim, da se i Vi opet narodu živa oglasite.

Kako znate, ja ni uz moj silni službeni posao nemogu da se okanim milja moga, hrvatske knjige, te izdajem godišnjak — hrvatski kalendar pod naslovom Dragoljub za izobraženiju | klasu naroda; ja od toga kalendara nemam ni toliko koristi, koliko bi drugi tko imao li za one korekture same, koje s njim dolaze, nu

[1] „Tamburaš“ je izišao u „Hrvatskom sokolu“ 1870 br. 14—24. Iz Hartmanova lista 6/8 1870 razabira se, da je Jarnevićeva tražila za novelu 40 for. nagrade, ali Hartman nije mogao na to pristati tužeći se, da mu vaļa za „Sokol“ nadoplaćivati, i ističući, da se čini kao da boļi pisci načelno ne će da pišu u „Sokolu“. Zajedno s listom napisanim 29. rujna i. g. šaļe joj Hartman 20 for. honorara i vraća joj rukopis, kojim se natjecala za nagradu.

taj imadem bene, da si za diete plaćam assekuraciju na 2000 f. dobljenimi iz njega novci.

Veleštovana gospodično! U Vas je gotova jedna novella, nebiste-li ju hotjela dati u moj Dragoljub; ja to želim iz gore navedenih razlogah, pa i s toga, da mi u njem bude kako raznih članakah tako i od raznih pisacah. Ako da, izvolite mi ju u što kraćem vremenu poslati, da ju stavim na prvo mjesto.

Ljubezno Vas pozdravlja i žena moja i diete Velimir a ja se pišem Vaš poštovatelj

Gj. Deželić.

U Zagrebu na veliku subotu 8/4 1871

---

50. *Zagreb 1. 12. 1874. Ivkanec moli Jarnevićevu, da bi mu poslala prilog za „Smilje“.*

U Zagrebu 1. 12. 1874.

Veleštovana gospodjice!

Kako Vam je znano, izdaje hrv. pedagog. knjiž. Sbor zabavno-poučni list za mladež sa slikami, „Smilje“ nazvan, i to s razloga, da se naša mladež s nestašice na hrvatskih omladinskih spisih nebude morala laćati za tudjom knjigom. Pošto će pako sada već prije božića izaći 1. broj Smilja za godinu 1875, pa pošto želimo, da taj broj krasan i obilan bude, to nam je svakako želja, da i Vaše dično ime medju suradnici bude. Poznavajući pako Vašu vrsnoću i pregnuće na tom polju već toliko puti zasvjedočeno, to se ovim na Vaše Blagorodje obraćam molbom u ime svoje i našega pedag. | Sbora, da mi uzračite poslati koju pripoviedku za djecu prikladnu; nu molim ne predugu. Nadajuć se, da ćete se našoj molbi odazvati, i više pripoviedaka, možda i basna, priča, sitnica itd. poslati[1], ostajem s počitanjem

Tomislav Ivkanec,
urednik „Smilja“ i tajnik Sbora.
Gundulićeva ul. br. 936.

[1] Jarnevićeva se odazvala, te su izišli neki njeni sastavci u „Smilju“ 1875 god.

Iz ostavine Dragutina Rakovca.

Priopćio Milivoj Šrepel.

I.

Dragutin Rakovac pripada među one vrijedne Ilirce, o kojima još nemamo oveće monografije; zato i nije čudo, što se danas o ńegovim zaslugama slabo znade. Rakovac je i pjevao, no premda su se ńegove pjesme u ilirsko doba mnogo cijenile, opet ih je tako malo, da nije mogao po ńima osigurati svomu imenu živļu uspomenu u narodu. Pa ipak imade malo Iliraca, koji bi bili toliko radili i privrijedili koliko upravo Rakovac. Pjesništvo i nije glavno poļe ńegova rada. Rakovac se dao na posao mnogo nezahvalniji; ńegov nam rad vaļa tražiti u uredništvima novinâ, u upravi družtava i muzeja, gdje ga samo oko znalacâ može opaziti i ocijeniti. Ali ovdje bio je Rakovac doista „pčelica u narodnom roju", kako ga je zgodno nazvao Preradović u sonetu.

Nije ovdje mjesto, da pišem o životu i radu Dragutina Rakovca, nego ću sada iz ńegove ostavine, koju čuva ńegov sinovac vlm. g. Šandor Rakovac, iznijeti one listove, koje su mu pisali *Gaj*, *Šafařík* i *Vraz*. Samo mi vaļa napomenuti, da u Rakovčevoj ostavini nema onih listova Vrazovih, koji se navode u Markovićevu predgovoru Vrazovih „Izabranih pjesama" (Zgb 1880 p. XV d.), pa da sam ih uzalud tražio i u Vrazovoj ostavini. Jedan je Vrazov list Rakovcu štampan u Vrazovim „Dělima" 5, 177.

Da bi se listovi ove trojice lakše razumjeli, nastojao sam ući u trag i Rakovčevim listovima. Na žalost našao sam ih malo. U Gajevoj ostavini nema upravo nijednoga; čini se, da ih je Gaj sâm uklonio, kad se razišao s predašńim svojim pomagačem; nešto sam našao u Rakovčevoj ostavini u konceptu. I Rakovčev list Šafaříku priopćujem iz koncepta, koji je pun popravaka i promjenâ. U Vrazovoj ostavini nalaze se za čudo samo tri Rakovčeva lista, premda

je ujamčeno, da se Vraz s ńime kao i s Vukotinovićem veoma rano sprijateļio.

Rakovčeva je ostavina obilata; za sada priopćujem samo ovoliko, a do zgode ću nastaviti. Ima u ostavini listovâ gotovo sviju ilirskih kńiževnika, a osobito je mnogo Vukotinovićevih. Pored toga nahode se u ostavini Rakovčevi razni sastavci i zbirke, iz kojih izbija ńegova žarka rodoļubivost i postojana marļivost.

Nadam se, da će se već iz ovih listova, koje sada objelodańujem, lako razabrati, koliko je opravdana pohvala Preradovićeva u sonetu „Dragutinu Rakovcu". Napokon zahvaļujem g. Š. Rakovcu, što mi je dopustio, da se poslužim kńiževnom ostavinom ńegova strica.

A. Rakovac — Gaj.

1. *Zagreb godine 1830. Rakovac bi želio pravne nauke slušati u Pešti, pa moli Gaja, da mu dopusti zajedno s ńime stanovati, i ujedno ga pita, koliko treba đaku za život u Pešti; Rakovac je voļan pomagati Gaju u ńegovim poslovima, te bi želio, da se radi toga s ńime sastane u Krapini ili Zagrebu.*

[Iz koncepta.]

Priatelov najdragſi[1]!

Nekaj prevelika xelya horvatzkoga jezika osvetlati, nekaj plemenita pelda od njih vsem Horvatom dana, koju med oztalemi pokazali je-su vu izdanju njihove zadnje knige, nekaj zadnjič goruče hotenje, zkerblivoga priatela mojega, koj, kak mislim, od nakanenja svojega odztupil nebude, vu trudliveh poslov svojeh pomoči, bilo je temelv misli moje k-letu vu Peſt vu ſkolu iti. — |

Kajti pako ovo goruče hotenje moje izpuniti moja moſnja nedopuſča, zato ja priatela mojega nagovoriti podufam-se da bi on meni buduče leto vu Peſt dojdučemu z-sobom ztanuvati dopuztil. Oni, kak mislim jednu hixu za sebe derxiju, vu kojoj y ja prebivati bi mogel. Kaj-se pako Koſte dotiče, takovu bi-si ja vre drugdi pogodil, kajti čul je-sem, da samo kvarteri tam dragi je-su.

Prosil je-sem njih, dabimi pisali, kuliko jeden Diak na leto potrebuje, da ja ravnati-se bi mogel, medtemtoga nikakovoga odgovora dobil ne-sem, zato y pak prosim njih, da bimi pisali, da budem znal, jeli moguč je-sem sam kvartera y koſtu platiti. |

---

[1] Rakovac u ovom listu piše svagdje *ŋ (= ń)* i *ꞑ (= č)*.

Ja njim, kak znaju veren pomočnik vu poslih njihovih bi bil. Xelilbi josh ove Vakaezie vu Krapinu dojti da ja z-njimi obilneſe od toga zpominal bi-se, dabi znal, da njihova vrata meni odperta je-su, kajti na Oſtarii puno platiti mora-se.

Naj bolye pako xelelbi, da bi oni meni obznanili, jeli y kada vu Zagreb dojdeju y gde odszedneju, ali ako obznaniti predi nebi mogli dabi vu Zagreb dojduči nigde drugdi odszeli kak pri meni ztoječjemu na kaptolomu pri Gozpe Praefektussici Stauduar, naj popitaju za nju, da mi ovak čizto szegurno zpominati bi-se mogli.

2. *Krapina 13. 10. 1830. Gaj odobrava Rakovčevu nakanu, da dođe u Peštu, ali žali, što mu stalno ne može obećati stana, te mu naznačuje, koliko treba đaku u Pešti; nada se s ńime sastati u Zagrebu i šaļe mu nekoliko kńižicâ.*

Vu Krapińi 13 listopada 1830.

Dragi Priateľ!

Nakaneńe Ňihovo vu Vseučilišče Peštansko dojduče leto dospeti, tak vitežko tak lepo je, da-se visoko oberh moje prislabe hvale zdiže; ter to naj više zbog plemenitoga temeľa ili nagiba nameneńa. Ňihovu želu z' menum stanuvati prerad bi hotel izpuniti, i mozbit mogué budem, samo jedino žal mi je, da Ňim to za stanovito obznaniti nemorem još sam neznajuči kak, kde i kakov stan najdem, ar meni vu Pešt dojdučemu takvoga stopram poizkati bude; ovakovem anda načinom z' ove strane Ňim na nesegurno zanesti-se bi bilo. Kaj-se putuvańa dotiče, to takajše drugač dosta drago, z' naj meńšem vendar stroškom z' nekojem tergovcem na Pe[š]tanski seńem šetujučem zveršiti-se more. — Živeš vu Peštu za onog' (koteri preveč | nepotrebuje) ni prekoredno drag, — obed na mesec prez vina po 13 fl. w. w.

Zverho vsega toga ufam se pred koncom ovoga meseca z' Ňimi obširnejše dogovoriti. (NB. V' Zagrebu).

Naj mi po ovoj priliki nekakve Novine horvatsko=slovstvene pišu, kak takajše Ňihov zvanski listonapis obznane, da Ňih moje poslanice segurnejše najdu.

Priložil sem nekoje knižice, koteręh jednu za Ňihovu vekšu priličnost obznamenuval jesem.

Naj ostanu moj priateľ kak ja vsigdar Ňihov

Ľutovid Gay.

—

Spoļa: Iz Krapine

P. t. Mladomu Gosponu

Karoļu Rakovcu

vu Zagrebu

---

3. *Krapina 25. 10. 1830. Gaj se raduje Rakovčevoj nakani, da napreduje u kńiževnom jeziku, hvali mu svoj pravopis, bodri ga u rodoļubnom nastojańu navodeći pjesmu Demeterovu, pa ga napokon moli, da Moysesa ponuka na odgovor i da mu pribavi tri kńige.*

Vu Krapini 25 listopada 1830.

Dragi Priateļ!

Ńihov meni jako vugoden list dobivši z' tem več raduval se jesem, z' čem vekšu iz ńega pripravnost Ńihovu, vu ļubavi jezika materinskog' sebe onem okolnostjam priravnati, koje vsevdiļ k' vekši zveršenosti pelaju, 'zpazil jesem. Nam vsem jošče, kak 'zpoznavam, vnogo méńka; nego dobrovoļno odhitemo tverdokornu svojļubnost, — dajmo se jeden od drugoga vputiti — podvučiti, ter z' istinskem hoteńem z' pravum serděnostjum podvuprimo pleča; — Odvetkov horvatskeh blagoslova-se nadeajuče nebeski vu nošeńu sladkoga bremena podperli budeju stupi. —

Vrednost horvatsko-slavenskoga pravopisa oni dan na dan boļe zpoznali budu, ako-si truda potrebnoga vu mudroļubnom razmišļavańu korenoslovja slavenskoga zavdati nezamudé. Kaj se zvanskoga slov' oblićaja dotiče, ov je predmet (objekt.) navade — anda v' samem hoteńu giblе se; nikda vendar iz podmetneh (subjektiv.) zrokov nuterńi sobstvenosti predmeta predpostaviti se nesme; ako suprot naredbam čistoga uma baratati nečemo. — Nedvojim, da On' jezika toga, kakti Mudroļubce razmû. — Naš um od nas potrebuje, da mi vu vsem za istinum hlepimo, ova nahaďa se samo vu predmetu, vsa podmetna, ako dobro nezkoznujemo, pripetce z' naj vekšum škodum istine nas od nuternoga pogleda predmetov odvračaju; mi anda, da ciļ potrebuvańa umnoga, zgodimo, predmetna nikdar podmetnem naj nealdujmo. — nego na opak. — —

Moj dragi Priateļ, istinsku želu posla horvatskeh odvetkov posluvati, sladek terh, ļubļen jarem na se vzeti Ńim nikdo, neg vest Ńihova naplatiti nemre. Zato prez izlike nam obstojnosti, kakgod Vitezom vojničkem hrabrosti treba jest. Ako Ńim ikad znoj i pot

žara plemenitog' zagasiti grozi se, naj premisle sledeće mladoga priatela poslov našeh *Demetra* reči meni vu̅ kruto težkom stihomérju pisane:

1.

Ada daj, daj podvupri Tvâ
Pleća! — ja nut pomagam Ti!
Jakše i jakše! daj da
Zdignemo Parnasa toga.

2.

I da gâ mi posadimo
V' zemlu vre tam Horvatov! — jel'?
Slaba su? Slaba su za
Ovo pleča naša? — Misliš?? —

3.

O ne — ne — vre se budeju
Kada mi vre izmučeni
Bumo opali na dno —
I za nas našli pomočniki.

Meni je jako žal, da ovu jesen vu Zagreb dojti prepreċen sem, kaj se zadńič Ńihovoga posla dotiċe, vu tom ja Ńim za stalno obeċati nemrem neg, da kaj veċ vu mojoj slaboċi moguč budem vu Peštu včiniti nakanil jesem. — Sada jednu prošńu: Ja od Gp. Navučitela *Mojžeša* stanoviti odgovor čekam, naj dostoju k'ńemu iti, ter mene naj 'zpričaju, da vu Zagreb dojti nisem mogel, i naj gâ od moje strane za kratki odgovorček (po ovoj priliki) prose. Prosim naj mi pri Županu ali Rudolfu 1 Izbor dugováń' vsakoverstneh etc 2 De Municipalibus etc (ovo ako dobi se nezvezano — ako ne — i zvezano. — 3 Orationem, quam in penultima Diaeta Protonotarius Kuševič contra lingvam Hung. habuit — kupiju ali drugač priskerbé ali to Ńih za lubav našu prosim vsikak po ovi priliki, z' pervum prilikum Ńim stroške zahvalno povernem. Ńihovem Visoko poštuvanem Rodi[te]lom se preporučam Ńihov

raptim.

verni priatel

Lutovid Gay.

—

Spola: Iz Krapine

Mladomu Gosponu
Karolu Rakovcu

vu Zagrebu.

4. *Krapina 1. 11. 1830. Gaj sa zahvalom šalje Rakovcu novac (za kňige), pa mu obećava pisati iz Pešte.*

Dragi Priateľ!

Za meni izkazano preveliko priateľstvo serdčeno se zahvalujuč pošiľam Ňim 1 fl. C. m.

Ja zadňič poleg Ňihovoga meni zevsema vugodnoga lista Ňim i priateľom mlajšem Slovst[v]a našega, vnoga pisati bi imal, ali vremena kratkoča, i ostale okolnosti meni to za sad nedopuščaju, kaj ja vendar vu Peštu včiniti prepustil nebudem.

Ja se naklaňam Ňihovem prevrednem Roditeľom ter ostajem Ňihov

1. studna 830. verni priateľ

raptim. Lud. Gay.

—

Spoľa: Iz Krapine

Mladomu

Gosponu Karoľu Rakovcu

vu Zagrebu.

5. *Zagreb 25. 11. 1830. Rakovac u pjesmi (i u prozi) prikazuje Gaju, kako su teške prilike za hrvatsku kňiževnost, te misli, da bi se ovoj nevoľi moglo doskočiti samo izdavaňem narodnih novina; zatim ga (prozom) pita, bi li se poslije uskrsa mogao u Pešti upisati u pravo, pa mu napokon javľa, da je Maraković u Karlovcu, a Marić u Zagrebu, te da srpsku kňigu, za koju se kao pretplatnik prijavio Moysesu, može dobiti u Pešti.*

[Iz koncepta.]

25. Studna 1830.

Dragi Priateľ!

Preveč dugo mučane je
Koje med nami zrokuje
Listonosec v' poslu leni
Mercurius — meni [ž]eľni —
Zato ja sad tu tihoču
Ztemi listom vtergnut' hoču.
Hoču serdce moje pusčat'
Vu priateľa se zlevat.
Radujem se: ak kak prešli
Zdravi vu Pešt jesu došli —
Da pak Muza pero prime
Naša — slovst[v]o cvetet' počme — |

Slovstvo (kak vidiju) naše
Još se gible, jo[š] se maše,
Još prav niti nije ňeino
Drevo v' zemli zasadeno
Ar i istoga koreňe
Dreva (novo prav'pisaňe)
Suprotivniki gibleju[1]
Čisto 'ztergnuti hočeju,
Da zadňič to zakopaju
Ime iz knigh svê 'zbrišeju.
O žalost! — jako žalostno
I žuhko je i skup strašno
To za v' dnu serdca svojega
Pregluboko [č]utečega!!! — — —
Nad slepemi oplakati
Mora se, koji videti
Nečeju, da ovak svôga
Naroda plemenitoga
Vu grob temni zakopaju,
Da ga Lethi prepuščaju —
Anda o Priatel dragi!
Vidiju, da velki bregi
Pred nami le[ž]iju, — one
Naj glediju tam pečine!
Ova z' lica našeg potom
Ova z' nevtrudlivem poslom
Ako hočemo prek prejti
Moramo mi zjednačiti. |
Vidiju tam černe tmice
Kê nam kâžu svoje lice,
Koje pred nami ležiju,
Jošče nikam nebe[ž]iju.
Moramo te na [č]udnovit'
Način vu svetlost obernut' —
Ali kak? to pitaňe je
Koje ňim postavlam, moje.
Naj iz Labirinta toga
Zvadu priatela svoga.
Delali mi vu dne v' noči
Bûmo, gdo nam če pomoči?
Ova na svetlost van dati,
Kdo iz praha izvaditi? —
Čujem glasa jen govoriti:
Terplivnost tu mora biti!
Ali kaj mi ovde ona
Pripomo[ž]e. |

Naj mi pi[š]eju, je li moči vu Peštu vu Jus secundi anni po

[1] ova je riječ prevučena.

Vuzmu dojti. Ako Marakoviču pisali budeju, najmu pi[š]eju vu Karlovec, kajti više vu Zagrebu nije. Mariču pako moreju pisati vu Zagreb, ar Černi Diak ovde je. Navučitel Moyžeš da ńim poru[č]iti, da on je za Ńih jednu kńigu serbsku začuval, za koju oni zabrojili se jesu, kajti pako oni vu Peštu jesu, on pak [č]es vreme vakae. ovo ńim poslati ni mogel, kajti vu Beču je bil, zato kajti vu Peštu je to dobiti, naj si ju sami vzemeju, on ńih t[a]kaj pozdravla. Drugo kak veli navčiti se budu mogli iz listeh, koje on na druge piše.

Naj mi pišeju, jeli oni sami, gde i za kuliko hižu imaju, onda gde i za kuliko koštu. Ja kuliko vu moji mogučnosti je tersim se včiniti i ufam se do Vuzma najdale, jedno od mene po[č]eto zgotoviti, koje vu prahu ležalo koje za prah odhranil jesem a to — — —

Ja sad . . .

[Iz drugoga koncepta.]

Pisano vu Zagrebu dan 25 Studna 1830.

Dragi Priatel.

Zahman čakal sem na jednoga lista od Ńih, kaj Ńihovom stopram dohodku vu Pešt pripisati morati mislim, zato ja početek Našega pisańa napraviti hoču.

Radujem se, ako zdravi na mesto odredeno došli je su, i ako onde se z' vsemi potrebnemi obskerbeli — kajti ufatise morem, da kak pervi[č] to včińeno bude, Muza naša pero vu ruke prime i da naše slovst[v]o cvetati počme. *Samo priatel dragi, naj nezakopaju se preve[č]* vu —

Slovst[v]o naše, kak vidiju, giblese, a još niti prav zasadeno nije, kajti istoga korena suprotivniki (pravopisańa) segibleju. ter ga čisto iztergnuti hočeju, da tak naj zadnič ga zakopaju, i zpomenka od nega zbrišeju. — O [ž]alost. [Ž]alostno je za jednoga globoko vu dnu serdca čute[č]ega, [ž]alost ovu zder[ž]ati, kak nebi izrinulase i oplakati se mora nad slepemi, koji nevidiju, da takvem na[č]inom sebe, i narod svoj plemeniti vu temni grob zakopaju. Anda Priatel dragi! vidiju da velika tmica pred nami leži, koju na čudnoviti način na svetlost obernuti moramo, vidiju, da velike pečine, pred nami ležiju, koje z' potom lica našega, ako poginuti nečemo, izkopati moramo. |

Ali kak, naj me iz ovoga Labirinta van izpelaju. Mi tersilise

budemo, mi delali budemo dan i noč, ali naša pisma ležala budu, vu prahu, gdo nam je iz praha zvadi, i na svetlo postavi?

Ja vre vnoga napravil jesem, delam, budem delal, imam kup pismih vu prahu ležečeh, — kdo je izvadi.

Na tu misel vre došel jesem, da nemoguče je naše slovst[v]o osloboditi od pogiňena, od pregona druga[č], ako Novine narodne nebudu, ako onde osvetlali nebudemo, zato želel jesem vu Pešt bil dojti, za ovo izpelyati z' ňimi. Kajti pako ja nemoguč sem to v[č]initi, ar — — —

---

6. ***Pešta 20. 3. 1831. Gaju je žao, što je Rakovac po Moysesovu nagovoru već ostavio novi pravopis, javļa mu, da su se onim pjesmama, koje mu je poslao, mnogo obradovali Slaveni u Pešti, oprovrgava Rakovčevu misao, da bi se Hrvati istom u novinama služili novim pravopisom, raduje se, što je na novi smjer pristao Kurelac, kojemu proriče sjajnu budućnost, a na koncu upućuje Rakovca, da ne treba kovati novih riječi, ako ih već imadu drugi Slaveni, podaje mu neka pravila kňiževnoga jezika i tumači mu ime Ļudovit.***

Dragi Priateľ!

Ňihovi glasovi vu persah mojeh tak čudno-različna čuteňa zbudili jesu, da ja celu onu noč, pred kojum vsa meni dragovoľno poslana prečtal jesem, nit' oka ztisnuvši, med žalostjum i veseľem plavajuč od 'znemirňenoga serdca skoznuvati prisiľen bil sem. — Vre na zvunskem napisu Ňihovoga lista *stari*, vu poslanicah meni pisaneh nikdar navadni način pisaňa z' gorkem osupneňem zpazivši, nikaj dobra nadeati se nisem mogel; ter predi nego nuternu stran pregledal bih, sklenul jesem, da oni Ňihovu pravu stezu ostavivši, naj osebujnejše sredstvo (Mittel) k' napreduvaňu Slavo-Horvatske obraženosti nemarno pred zorjum zahitili jesu. Naj mi nezamere moj sud, pred čtanem listom, ter naj me zarad moje serdčne odpertosti za prevzetnoga šumaka neprekunu. — Oni velé, da Ňih gospon navučitel *Mojžeš* nagovoriše, zasad' jošče stari Zlopis potrebuvati, ali ja nazopet sudim, da mene nijedna duša na tom svétu, budi iz kakvehgoder zrokov od onoga načina odvernuti nije moguča, koteri mojemu umu ne iz podmetneh ali osobneh, nego iz — predmetneh temeľov kak naj boľši i za zadňi ciľ naj prikladnejši sebe nazvestivši, od ňega jedenkrat zpoznan i z' vednum vstavnostjum prijet biše. — —

Pesme ili stihotvori meni milodrago poslani („za koje serdčeno zahvalujem se,) neizpislivu radost meni i ostalem ovdesňem Vseslavencom donesli jesu. Samo Zlopis vse Horvatov istinske izobražene lubitele i naj vučenejše ovdi Čehe, Serble, Šlavonce i Dalmatine jednem mahom z' takovum zlovolnostjum napuniše, da ja ňe z' trudom k' poslušaňu stihov pripravil jesem, ter samo osebujno vîtežka krasnost, glublina i slična vitie, ňe nazad vpokojila i ž' ňimi, odičenum zaisto, stare Horvatske Slave naj vrednejšum Trojicum plemenito pomirila jest. Mi 'z pervine nismo | znali jeli séňamo, jeli zaisto Slavo-horvatskeh vil glasove čujemo? ar jošče vu našem narečju takove glase čuli nismo; — jeden je drugoga preobladal, — Vsi Tri — vse dovezdašňe Vitnike[1] horvatske. — Vre iz oveh sladkeh trudov vidi se, da člověk samo vu svojem narodu istinito velik, i vekši biti, i postati more. — — —

Da Oni tulike na pravu veru obernuli jesu, to Ňim stanovito vre vezda vest Ňihova z' pravum serdca slastjum naplačuje, i to jest, štimam, dosta, doklam se stara trubla Naroda iz černe zemle 'zkopa. — — —

Ja se zadosta čuditi nemorem, kak oni, koj vu Ňihovem stihotvoru muževnu zaisto uma zrelost kažu, pravopis jedenput od Ňih dobro prijet, iz kakvogagoder zroka začas zapustiti jesu mogli. Ňim nije neznano, da je značaja (Charakter) muževnoga naj plemenitejša stran negibliva stalnost, ja mislim stalnost vu obderžavaňu kakvogagod načina vendar po skleneňu čistoga uma iz predmetneh zrokov jenput prijetom. Ja Pravopis Slavo-horvatski nikomu jošče nanudil nisem, koteri ňega iz *predmetnov temelov* prijeti neče, ňega za stanovito z' *podmetnemi* na dobru stran vabil nebudem. Vsaki, koj zrelo oko ima, videti može i mora, kaj meni vre do vezda nekoji naj vekši Muževi Naroda našega Slavenskoga očituvali jesu, da nijeden 'zmed vseh pravopisov Slavenskeh tak dober i zveršen, tak zevsema obširno prikladen nije, kak ov naš Slavo-Horvatski. Kud' onem slaba pamet plava, koji za skupslove č, ď, ň etc. nove obraze želé, oni za isto niti naj meňšu znanost jezikoslovja nimaju, onem nije znano, da vu vsakom narečju izkorenstvo naj vekšu važnost ima; onem nije znano, da č, ď, ľ etc. korenite slove nisu, nego da koreňe svoje vu slovah c, d, n, l etc imaju, i da anda z' našem pravopisom koreňe Slavensko ne samo za razum, nego i za oko nepohableno pričuva se. | Takovi nisu samo Horvatov

[1] u dnu lista: Vitnik ne pako vitiznanec.

naj vekši nepriateli, nego i Slavenst[v]a vskruniteli, takovi hoću, da Horvati jošče menši kusek (Falatec) postanu, neg vre prez toga jesu. — Anda vu Novinah stopram budu Horvati počeli pravopisati; pred novinami naj zlo pišu, naj povekšaju broj stare ništarije, da se ne potlam z' tem težje rešili budu. — Naj sami ž' nihovem zadosta zrelem umom ova vsa pretresu! — — Gospodin *Kollár* naj mene 50. kusov Kotzebuevch Križarov vu samu čehsku za stanovito prodal bi bil; nego ovak sada z' žalostjum rekel je, da Čehi z' vsem svojem razumom presegnuti nemogu, da je s, ž; ch, č; dy, d; etc. i da vučeni i prav obraženi Muževi predsudu imaju, da se onde, kde vre vu obličaju neznanost kaže se, vu nutrini predmeta znanosti nadeati nije moči. Ova vsa ja razsudenu Nihove lastovite razumnosti prepuščam, ter Nih samo priatelski opomenuti podvupam se, da podmetne temele i zroke nigdar predmetnem naj ne predpostave. Hvala Bogu, da med ostalemi dragoga priatela *Kurelca* na našu stran doveli jesu, ov osebujni mladenec, svetla nekda domovine zvezda postal bude.

Kaj se naše slovnice doti[č]e[1] (— nepak': *slovnicu* doti[č]e[1], est enim latinismus —), tak nim samo to na serdce položim, da se naj tersé vu duhu Slavenskom' pisati. Vse kajgod pišemo, moramo onomu višnemu vzoru (Ideal) prilagoditi, kojega vekši Vs[e]slavenci pred očmi imaju. Mi se anda moramo starati Slavo-horvatski, ne pako Tudo-Horvatski pisati. Mi anda nesmemo réči bez sile kovati, ako spodobne vu kojemgod narečju Slavenskom vre nahadaju se. — Samostavna imena neživuču stvar znamenujuča, poprek I padane z' tužečem jednako imaju; — nadale predstavki *iz, od*, vu hor[v]atskem narečju nepotrebuju tužeče padane nego 2. — Časoréči na *im, iti*, vu tretjoj osobi vnogobrojnika naredbno neizhajaju na *iju*, nego na *e* anda po zlem običaju veli se n. p. | vel*iju*, gled*iju*, čud*iju* etc. nego: velé, gledé, čúdé; nadale časoreči na *em, eti*, nezhadaju na *eju*, nego na *u*, n. p. ter*eju*, ču*jeju*, pleš*eju*, nego: teru, čuju, plešu, etc etc časoreči na am kak i dosad dobro na *aju* izhad*aju*. — — — Samostavne réči na *a* vu drugem padanu vnogobrojnika odhičuju on *a* n. p. naredba, naredb, hiža, hiž, etc vsa prez iznimke. A vu mestnom padanu (Locali) izhajaju na i ne pako na *e* anda vu goric*i*, dolic*i*, vu hiži, etc. ne pako vu dolice, gorice etc. etc. Iznimka se samo vu vitii v' silnom pripadu včiniti smeje. — Naj pozdravé vse prave Horvate od strani moje i ovdešneh Vseslavencov, naj nagovore gpd. Štóosa i Mariča kak takaj

[1] u rkp.: dotice.

Kurelca, koje osebujno pozdravľam, da mi na skoro naj pišu. Oni se pak naj neskrate taki kak moj list (— nepako lista moga, est enim genitivus) dobé, meni dobrovoľno odgovoriti. Moje pismo nezpričavam ar niti hočem niti znam lepo pisati. — Eto nekoliko knižic pravopisa na razdeleńe. Ńih ľubľeno kušujuč

Ńihov brat
Ľudovit Gay.

Vu Peštu
20 Suš[c]a 831.

NB. Ime Ľudovit je Slavensko iz réči Ľudi (Menschen[n]) i iz stare slavenske vremenoreči vitam (lieben) vitati, anda Ľudovit nepako Ľutovid; Ľudovit (Menschenfreund) ex quo factum est nihil significans *to Ludovicus*.

Naj mi samo skoro pišu: In der Herrengasse N° 613. 1. Stock rückwärts.

---

7. *Krapina god. 1834 ili 1835[1]? Gaj moli Rakovca, da mu pošaľe listove i novac.*

Dragi Brate!

Ako liztov y penez josh doszad po Posti poszlali nizte, tak po ovom poszlu to vchiniti nestentajte, od Vasz koje szlovo chekajuch oztajem na naglom Vash

iztinzki y verni
Lyudevit Gay.

Spoľa: Perillustri ac Generoso Domino
Carolo Rakovecz Exé.
Tab. Banalis Jurato Notario
amico colendissimo
Zagrabiae.

8. *Beč godine 1837. Gaj javľa Rakovcu, braći Mažuranićima i drugovima u ilirskoj redakciji, da mu vaľa svakako ostati u Beču do 20. 5., pa da će im naustice sve razložiti, kad se vrati, a dotle ih moli, da marľivo rade, te šaľe za „Danicu" Đorđićevu pjesmu o krijesnici.*

Moja bratjo! Antune, Dragutine, Ivane i t. d.

Naše stvari u svakome prizrěnju veoma dobro stoje; naše preblago Vladanje hoće, da skerbi za svoju najvěrniu dětcu, i zato ja

[1] Po oznaci Dr. Alekse Rakovca, Dragutinova brata.

joště do 20. Maja *polag odpertog' očitovanja najvišjeg dvornika ovdě ostati moram.* Ja Vas dakle zaklinjem, uzdèržit[e] stupove, na kojih domorodno stanje počiva, istina, briga je velika, koju sam na vaša legja napertio, al' bratjo! promislite drugih narodah trudove — zatim roda i doma našeg s vašom radnjom skopčano poštenje, i *čudnovatim čedom* trudnu prišastnost! — Al' da Vas, moje oči, neuvredim; — prostite iskrenome bratu! — Moja nazočnost ili prisučnost ovdě jest od neopisive važnosti — to sve ustmeno obširnie i jasnie. To, dotle, Svima! — — — a sad Vi, moj Dragutine Rakovče! potrudite se g. Kaanu, kome sam ja novce za Vas i Otta dao, primite ih, i dajte mu namirnik. Agite, non sinite interire rem omni die momentosiorem — jer — ustmeno! — ustmeno! — Celujem Vas sve zajedno, gerlim Vas moju bratju — najpače Mitricu i Vekoslava i sve poštene Bog Vam pomoć

Vaš brat

Lujo.

Evo Vam šaljem Gjorgjevu pěsmu o kresnici, iz originala prepisanu[1].

Bratju Antuna i Ivana gerlim serdačno i prosim, da budu, što domovini i dosad bili.

—

Spolja:

Gospodinu Dragutinu Rakovcu kod ilirske redakcie

u Zagrebu.

---

9. *Beč 30. 7. 1837. Gaj se žali, što je u „Danici" priopćen prijevod Šafaříkova članka o Černobogu, te upućuje članove ilirske redakcije, da se za sada okane slavenske historije i etnografije u „Danici", jer je to nepovoljno dvorskim Slavenima, tuži se na Kollára i preporučuje „Danici" pomaňe zabavne članke.*

Milomu izboru domorodacah pozdravlenje! — Velikim upokojstvom čitao sam dosad naše domorodne listove, koje Vaša skupština rodoljubnom pomnjom učredjivaše, al' poslědnje Danice, u kojih se za ljude, koji jošte o Bělome Bogu sasma malo i premalo znadu, varhu Čarnoboga ne samo duga razprava[2] nego i slika nahodi, po-

[1] Vidi „Danicu ilirsku" 17. lipňa 1837 (p. 100).

[2] Vidi u „Danici ilirskoj" 1837 br. 27 d. Babukićev prijevod Šafaříkove rasprave „Slika Černoboga u Bambergu".

slědnje ove Danice pročitah těsnom sapom. — Ovaka stvar može samo Němce ili učene Slavjane zaunimati, kod nas pako, kod nezrělih někih glavah (a koliko ih neima!) uzbudjuje največi nesklad; popovi čedu kazati to smardi po poganinstvu, a drugi čedu kazati. šta će nam Černobog u spodobi cucka; — još novinarnica nije dosad nikake slike priložila, zar je sa zlo — i ružno slikanim vragom (djavolom) u spodobi psa početi morala? — non quid sapientia et eruditio, — sed quid prudentia oposita ignorantiae svadeat, respiciamus! — Černobog jest predmet Mithologie sveslavjanske, šta naši ljudi znadu o mithologii, a dosad | još nebi vrěme štogod ***specialissim[e]***[1] napredstaviti iz jedne varsti, — koju našinci niti ***generalissime*** nepoznadu; — al' to bilo, kak mu drago, quod factum est infectum fieri nequit. — Ja Vas sve u jedno ime zaklinjam, kormanite stvar tako, da nebude ništa iz obće ili specialne Slavjanske Historie ili Ethnografie u Danici, druga bo nastala su vrěmena; — Kollar, — koj je kao poeta ***velik***, kao historik ***mal***, a kao politik ***najmanji***, nam je sa svojom prodekatorskom oštentaciom skoro vrat ulomio: — sami sudite, jeli je u němačkom jeziku dosta, — Magjarsku cenzuru preslěpiti, kod dvora nisu drotari, — da ja neradim, věrujte, tako mi Běloboga, zlo po nas! — ***De Terra Boiki*** od Šafarika jest isto tako, nesamo za nas škodliva, nego i ***dvorskim Slavjanom***, veoma nepovoljna razprava, kojom nas hoće ruskimi kolonisti načiniti. — Veterani naši su znali za Laudonova vrěmena vojevati, al' danas nije dosta medju knjigami sědeti, i misliti, da su drugi ljudi ako ne sasvim slěpi, barem čoravi. Sit ***Danica*** ab his virgo! ako Boga znate! sada, dok ja dojdem ***samo indiferent*** — pomanje ***zabavne*** stvari! ja ću se žuriti. Budite moja ***mila*** bratja, radite ljubljeno i složno! moj svaki korak je od največe važnosti, ustmeno mnoga! mnoga! Sve po izbor Domorodce garli i celiva Vaš brat

Ljudevit.

—

Spolja:

Wien

An die k. k. privilegirte
illyrische National-Zeitungs-Redaction

Ex offo. in Agram.

Jedan žig pošte: Wien 30. Jul., a drugi: Agram 3/8 1837.

---

[1] u rkp.: specialissimi.

B. Rakovac — Šafařík.

1. *Zagreb 11. 3. 1833. Rakovac moli Šafařika, da mu dade uputu o slavenskoj metrici; sâm drži, da se slavenskim pjesnicima valja obazirati na kvantitet, a samo u pjesmama s rimom na akcenat; ujedno mu javlja, da se počela buditi u Hrvatskoj ne samo književnost nego i politička svijest, te mu napokon priopćuje, da je Smodek sastavio gramatiku hrvatskoga jezika sa savršenijim pravopisom.*

[Iz koncepta.]

Hochgelehrter Herr!

Das Ansehen, welches Sie sich in der gelehrten Welt als Schriftsteller erworben haben, bewog mich jetzo, da ich mehrere Zweifel in Hinsicht unserer slawischen Prosodie habe, Sie mit diesen Zeilen zu belästigen; und hoffe um so leichter entschuldigt zu werden, da mein Schreiben das Slawische betrifft.

Unsere slawischen Dichter nehmen für das h[ö]chste Princip die Qvantität theils den Ton an, wie die Deutschen, theils das Mass der Griechen, und zwar richtiger, denn der slawische Vers als griechischer Natur athmet freier im griechischen Gewande, als im rauhen germanischen Tonkürass. Da aber die Slawen noch den Reim haben, der den Griechen unbekannt war, so schlüsse ich, müsse sich der slawische Reim-Vers nach dem Ton gestalten, wie in Ihrer historischen Ballade: Oldrich a Božena — nach meiner Meinung — Übrigens aber die übrigen Versarten die Regeln der griechischen Prosodie befolgen. |

Bitte daherr höflichst, haben Sie die Güte und Gewogenheit, mir die Natur des slawischen Versmasses näher zu beschreiben, und zu berichtigen, wessen Abriss der slawischen Prosodie zu befolgen wäre, indem wir hier an slawischen Büchern noch sehr arm sind, und nur die nothwendigeren dürftig herumrollen. — Aber die Zeit ändert Alles! —

Ich schliesse auch etwas von der neueren Croatischen literarischen Welt bei: Seit zwei Jahren beinahe haben die kleineren Geistes-Producte der Croaten und insbesondere die gefeierte *Palma* den tief schlafenden Patriotismus geweckt, und so zu sagen Croatien und Slavonien, | elektrisirt, Königreiche, die sich schon soweit herabwürdigen, und vergessen wollten, ihre Nationalität den stolzen alles magyarisiren wollenden Magyaren, und etlichen ungetreuen Slovaken, zu verkaufen, um eines Stückchen Brodes Willen, oder

einer lockeren Speise, nach der so se[h]r ihr Magen lüstert, um lieber in der Fremde die Schüssel zu lecken, als in der gesegneten Heimath im Frieden ihr Mal zu geniessen; — elektrisirt, und schon standen auf ein Johan Draskovich, Sermage, Voykffy, u. s. w. die in ihren kleineren Schriften bewiesen, sie trügen noch Ehre im Leibe, und mögen nicht ihr Vaterland um Nichts, und wieder Nichts sch[ä]ndlich verkaufen. —

Der Doctor der Philosophie H. M. Smodek, der schon das 2. Jahr Vorlesungen über die vaterl[ä]ndische Sprache in der hiesigen Academie gratis gibt, verfertigte neulich eine Croatische Sprachlehre und zwar in Croatischer, und Deutscher Sprache, die nächstens | im Druck erscheint, und einen grossen Schritt in der Croatischen Ort[h]ographie macht, denn ist bei uns jetzt so viel als bei den übrigen Slaven auch zur grossen Freude nahment[lich] das böhmische *ž* angenommen.

Ich schlüsse mein Schreiben mit der Bitte, wollen Sie die Güte haben, mein Zweifel zu lösen. Übrigens ich zu allen Ihren Diensten bereit bin. Ihr werthes Schreiben bekomme ich sicher mit der Post.

Hiemit unterzeichne ich mich mit aller Hochachtung als Euer Wohlgeboren

Ergebenster Diener

N. N.

[Agram d. 11. März 1833.]

---

2. *Novi Sad 24. 3. 1833. Šafařík se raduje Rakovčeru pismu, te mu podaje potanku uputu o slavenskoj metrici slažući se s Rakovcem, da se slavenskim pjesnicima valja držati kvantiteta, a samo u pjesmama s rimom akcenta; navodi mu Ivanošića, Katančića i Karla Pavića kao primjere, te ga upućuje, što je u češkoj knjižernosti napisano o metrici; javlja mu, da je sâm upravo napisao članak o tom za „Krok“, te hvali pjesme Kollára, koji piše po jednoj i drugoj metodi; na koncu se raduje pokretu u Hrvatskoj.*

Neusatz d. 24 März 1833.

Wohlgeborner Herr!

Ihr werthes Schreiben vom 11 d. M. hat mir besonders darum ein grosses Vergnügen verursacht, weil ich es als ein erfreuliches Zeichen der Zeit betrachte, indem darin Gegenstände zur Sprache kommen, von denen ich geglaubt habe, dass sie in Croatien zur Zeit noch

keinen Eingang gefunden haben. Ich beeile mich daher, auf Ihr Schreiben mit ein paar Zeilen zu erwiedern, und bedaure, es so kurz und oberflächlich thun zu müssen: da mir eine Reise nach Prag, wo ich mich künftig niederlassen will, bevorsteht, ich überdiess von einer kleinen Unpässlichkeit befallen bin. Ich werde nämlich schon binnen 8 Tagen von hier nach Prag aufbrechen, und gedenke dort gegen den 15 May einzutreffen.

Ihre Ansicht über unsere slaw. Prosodie ist ganz richtig, und ich kann sie weder berichtigen, noch weiter aufklären. Griechisch-römische Metra müssen in unseren Dialekten durchaus nach griechisch-römischen Prosodie, mit Beibehaltung der *natürlichen Länge*, *natürlichen Kürze* und *Position*, gehandhabt werden: in blossen Reimereien hingegen können wir uns nach dem *Ton* richten. Das ist ganz meine Meinung. So versificiren jetzt die Böhmen, und mit Glück. So haben unter den Illyriern schon *Ivanoshich* und *Katancsich* Verse gemacht: jetzt befolgt dieses System im Princip noch Hr. Karl *Pavich,* Domherr in Diakovár. Freilich sind auch bei diesen in der Praxis manche Verse *schlecht:* allein daran ist nicht die Prosodie, sondern bloss die Unge- | schicklichkeit der Dichter schuld. Namentlich gebraucht Katancsich einige Vocale, welche in der Aussprache entschieden entweder bloss kurz, oder bloss lang sind, durchaus als *ancipites*. Das ist gefehlt. Auch passt die *römische* Elision nicht für unsere Sprache. Aber *Position* muss seyn: ohne Position ist vollkommene Prosodie unmöglich und undenkbar.

Anleitungen zur Prosodie haben wir fast gar nicht. Einige Anonyme haben böhmisch herausgegeben: *Počátkowé českého básnictwj, w Prešpurku 1818.* 8⁰. Darin wird die Nothwendigkeit der griech.-röm. Prosodie für den böhmischen Dialekt dargethan. In der Zeitschrift: *Krok*, w Praze 1822 ff. sind mehrere Aufsätze über Prosodie und Metrik. Ich habe so eben einen Aufsatz über die illyrisch-kroatisch-windische Prosodie nach Art der griech.-römischen verfasst und für den Krok geschickt, der noch diesen Sommer erscheinen wird. Pfarrer *Holý* in Oberungarn hat seinen metrischen Gedichten: *Rozličné básně &c.* (Gran um 1824) auch eine Prosodie vorgesetzt. *Katancsich's* Fructus autumnales, kennen Sie: sie sind in Agram bei Supan zu haben. ich habe von da bis jetzt drei Exx. davon bezogen. Dort steht auch eine kurze Prosodie: nur bitte ich Sie, sich durch das Irrige dort (de ancipiti & elisione) nicht verführen zu lassen. *Jungmann* in seiner vortrefflichen: Slowesnost, w Praze

1820. hat auch die Prosodie kurz abgehandelt. &c. | Bloss gereimte Verse können immer nach dem Tone gebaut werden. Beide Methoden befolgt unser unsterblicher Sänger Johann *Kollár* in Pest. Er schreibt Hexameter nach der griech.-röm. Prosodie, und Sonette nach dem Tonprincip. Und seine Gedichte werden gewiss länger leben, als unsere beklagenswerthen, unterjochten Nationen von 70 Mill. mit ihren klirrenden Sklavenketten. Ich schätze beide Prosodien, wenn nur die Gedichte gut sind. Den Mangel des Dichtertalents ersetzt keine Prosodie.

Ich danke Ihnen für die Nachrichten aus der Literatur Croatiens. Gott gebe, dass es endlich *heller*, *besser* werde! Aber ich habe wenig Hoffnung.

Ich bitte mich den Herren M. Smodek und L. Gay (die ich persönlich nicht kenne) bestens zu empfehlen, so wie andern, die meiner eingedenk sind.

Es würde mich sehr freuen, wenn Sie mich in Prag von dem Fortgange der kroat. Literat. und der bessern Verskunst von Zeit zu Zeit in Kenntniss setzen möchten. Die Sache interessirt mich sehr. Meine Adresse ist: An *P. J. S.* Mitgl. mehrerer gelehrten Gesellsch., Neustadt Stephani Gasse Nr. 646 in *Prag*. Von Prag aus könnte ich Ihnen über unsere Vers- und Dichtkunst ausführlicher schreiben, und Ihnen vielleicht manches dahin einschlagende brauchbare Büchlein zuschicken. Ihre Briefe erbitte ich mir in *kroatischer* Sprache.

Vale & fave festinantissimo

Tuo amico

Paulo Jos. Schaffarik.

—

Spolja: Von Neusatz.

Sr. Wohlgeboren Herrn

Carl Rakovecz

Beeidetem Notär der hohen Banal-Tafel

in Agram.

C. Vraz — Rakovac.

1. *Gradac 31. 12. 1833. i 6. 1. 1834. Vraz bi rado po obećańu Rakovcu poslati pjesmice za „Danicu“, ali sâm osjeća ńihov nedostatak, — da imade pri ruci svoj slovenski prijevod Vergilija, dao bi mu neke česti; zatim piše, kako štajerski Slovenci sa zanimańem očekuju hrvatske novine, ocjeńuje kniževne radńe Rakovčeve, Gajeve, Marićeve, Stoósove i Vukotinovićeve, govori o hrvatskom narječju prema češkomu želeći, da bi se hrvatski prozni pisci ugledali na češko pisańe, i preporučujući, da se okane gradskoga govora i poprime prostonarodni; napokon osokoluje Rakovca i pozdravla rodolube. — U dodatku ispisuje recenziju iz Pavlovićeva „Serbskoga Lětopisa“ 1832, 3, 152 i javla, da se u Gracu štampa Rožićev prijevod Szalayeve magjarske gramatike.*

na dan starega leta 1833.

Mili druže!

Davno že spoznah, kaj sem z' obetom mojim prenagel bil, i si več naložil, kak ramena moja prenesti moreta, a to prenaglost mi nebute zamerili; kajti le Vi ste iskr[o], ki so njo Gajove goreče besede, kerim se nobeno ganlivo serce soprotiti nemora, v' moje persa zahitile, celo vplamenili, kaj je mojemu razumu slobodnost povzela, žile uma poprašati; česar bi prenesti mogle, i česar ne. — Drobtinice moje pevčarije pregledajoč skos bolj i bolj spoznavam, da me je le premočna i nerazpoložna ljubav do domovine i narodnosti nagnala, Vam mojih pesmic nekoliko obečati, i za „Danico“ poslati; — vidim kaj še so skoro vse nedostatne (mank)? i surove. Menkajo še njim močne znotrešne žile i zvunešna gladka obraznost. — Kadar me svojovolna unetnost obide, nemam vseli piseka do rok; i da ona mojo dušo hitro preide, se i njeni obrazi v' moji pameti terdno poprijeti nemorajo, i kaj v' migu blaženem njenega obhajanja ne naznamenim, je surovo, neobtesano — | ne scela, — i pozneje tesanje se taki pozna. Virgilja menoj posloven[j]enega namenil sem Vam neke partikule poslati, ali zdaj ne moram, da še je vse, kaj sem lani napisal, ze bibliothekoj vred zavolj nepriložnosti na Slovenskem zaostalo, sploh sem na-to čakal, i tak — Vam pisati skos odstavil, ali zdaj sem prinudjeni, Vam to pismo kak blo na hitrem mogoče zložiti, da je leto že preteklo, i ne znam, kak je z' Danicoj. Štajarski sloveno-vlastenci, me pitajo, kde kali se s' kerim srejem, — Jeli bi kakših literarnih novin s' Hrovatskega zvedil? Jeli budo skoro „novine Hrovatske na svetlo zišle? — Ali

kaj njim znam odgovoriti? — Novin bude njih dvanajst exemplare vzelo. — Čislo je sice malo ali segurno. — Vaše pesme (vitja) so na Štajarskem prijetne, i naj bolj Vaš — Duh —, keri vročo ljubav do narodnosti posvedoči, — ali od večih je prijeta Gajova: — Slavoglasje — kere leži — razumna ljubav i ogenj vsakega slušavca začari. Vašo alegorijo le bolj presvetni razume. | I mnogo dovolenja ma Maričova v' duhu narodnem pisana pesem k' nekem oberstaru pograničarskem. — Štosovi rimi so ljepi, ali pesme preveč v' alegorijo oblečene, jednake misli v' jednoj pesmi prevečkrat ponovlene i predolge. Dosti smeha se je že potrošilo nad njegovoj interpretaciji:

— honor laudesque manebunt.
dika i pochtenje
Budu pri *Hrovatih* imala sivlenje.

Štos je dober poet a hud prosaist, i Marich bolj besedo- kak duhozvest interpretes. Naj kračešo i naj lepšo pròso piše Farkaš, — reč njegovega „Kipa" je gladka, čerstva i obščestno razumna. — Hrovatski dialekt je čerstev i ljep, ali tak, kak se ga spisovateli poslužę, ima predolge besede, i je ne vsim poetičkim meram tak lagko prikladen, kak češki, keremu je po znutrešnih sklepih naj bolj spodoben — Prosodija česka je i hrovatska — Zvunešni[1] podobi sta sicer različni, a le zavolj različnih[2] klimat. Zatega voljo menim bi Hrovati bolši prosaisti bili, da bi se hteli bolj ze českim dialektom zeznamiti, i svojo reč bolj po českoj syntaxi ravnati. Kaj se narečja tiče, se spisovateli Hrov. preveč po meštjanskem, kero je od selanskega i | goranskega jako bolj skvarjeno derže. Zrok je toti: Meštjani izobraznost po nemškem ali djačkem dobe; zmladega so misli po po toma syntaxama ravnati navadjeni; ako so ravno besede Hrov., je le sklonost ptuja. Selance i gorance pa govorita kak mater čujeta, keraj je nikdar ne ptuje[3] besede do vuh prišlo, — če je njih ne 's predgance čula. — Selansko je naj čisteši vir, 's kerega bi Hrov. spisovateli čerpati meli. Več[4] od jezika i Vaših[5] autorov naskoren dobite. Le skerbte za „Danico", da bude nam skoro prisvetila. Kada danica pribleščì, je blizo dana. I trudite se za narodni theater, kaj nebudo

[1] u rkp.: zvunesni.
[2] u rkp.: razlicnih.
[3] u rkp.: pjuje.
[4] u rkp.: Vec.
[5] u rkp.: Vasih.

Čehi pisali: — *na weřegném diwadle* (v' Zagrebu) *němčina panuge.* — Pozdravte mi vse narodoljubne Hrovati, Gaja, Derkosa — εἴ φύγε κῖπὸν ὄλεθρον!!! — i sobiratela hrov. narodnih pesem, kerega ime sem v' časopisu *museum českého* čtel, a zdaj ravno se ga nemoram spotiti. — Veselim se že po času, po ferijah, kere nakanim na Hrovatskem prebiti. — Srečno. — Zdravo. — Bog Vas obvari na prid domovine i na radost prijateljom, keri Vas tak ljubijo, kak Vi milo domovino. — Hrepeni po V. odgov. Vaš do smerti zvest prijatelj

Slednin St. Fras — Cerovčan.

NB. Le pište mi naskoren
i od novih plodov Vaše literature
i od drugih pripetkov Vašega milega
naroda. Bog daj, da bi bili veseli. — Ja stanujem:
Murvorstadt neben den Barmherzigen Haus Nro 510. 1. Stock.

Postscriptum.

V' Gradci na den sv. treh
kralov 1834.

List prečtevši vidih jas, kaj so moje misli neporedno složene, menih ter to pismo zaderžav Vam sporedneše pisati, a da me sad mnogi posli obložihu, resen ne vtegnem, ampak Vam ti chaos pošlem z' prošnoj, ga dobrotivno sporediti. Prili[č]no Vam recensijo, kero je neki Serblin v' časopis serbski 1832 častica 3. nad neke vaše dela postavil, priklenem. On tak govori:

„У садашнѣ време, кадъ се једанъ народъ — съ напрегнутим, и свакїй данъ све већим усиляванѣмъ труди свой језик у овомъ отечеству воцарити, а друге све овомъ или покорити, или сасвимъ утаманити, у садашнѣ особито време велимо, знатно је изданіе кньижица, кое су ове године у Хорватской, у Загребу латинскимъ језикомъ печатане. Перва је подъ именомъ: Genius Patriae super dormientibus suis filiis: seu folium patrioticum etc. etc. a Joane Derkoosz. По овой се кньижици духъ родолубія aукторовогъ красновидно разлива. Онъ заклинѣ Хорвате, Далматинце и Славонце, да језикъ свой изображавају. Особитогъ примѣчанія у овой достойно је то, да aукторъ препоручуе, да се три ове союжне државе склоне, и једанъ језик у кньижеству задрже. | Онъ и нужду и ползу тогъ союза излаже, и то да је једно средство матерньи језык сохранити и изобразити ревностно представля. — Друге је име ово: Palma, quam Dugonics

similesque madyari Slaviae eripere attentarunt, vindicata, etc — Ово с[у] стихови латински, кое ћем[о] ми у идућу частицу нашегъ Лѣтописа у целости преведене ставити. — Оваковій духъ оживлява и стихове г. Лудовика Гаи̂, подъ овимъ титломъ: Szlavoglaszje iz Zagorja etc. Vu Zagrebu 1832. — Vide: Godina 8ma čast 30ta letopisa Serbsk. stran 152—1853. —

Denes v' slovotiski Leykamskoj bivši vidih jedno gramatiko tiskati z' nadpisom: Kratki navük magyarszkoga jezika g. Szalay Imrea vu vandalszka vüszta preobernyen po Rossich[1] Jašefi gornyom Szineccskom plebanossi. — Zložena je ta gramatika za potrebu Slovencov zahodnih vogerskih krajov v' slovenskem tam navadnem narečji, kerega pa g. autor — vandalszka vüszta — poimeni. — Reč skladatela je precej čista i čverstva. — Če bude v' Gradcu založena Vam budem po prilike exemplar poslal. — Pošlite mi, ako je mogoče, pesem:

Još Hrovatska ni propala
Dok mi živimo, etce, i Farkašovega
„Golyuba. —

Fras — Cerovčan.

—

Spolja: Pressant

À Monsieur
Charles Rakovetz priszesni
Banske sztolice bilesnik
à
Agram.

Naruchi sze g. Zupanu szlovotiszkaru vu Zagrebu.

---

2. *Krči 3. 10. 1837. Vraz šalje Rakovcu „Molbu“ i 3 broja „Đulabijâ“ za „Danicu“ moleći ga, da ne bi previše mijenao i da bi „Đulabije“ svakako priopćio na čelu lista.*

Molba[2].

Kad nama svět milostivi — u svoj raj otvori vrata,
gdě je razkoš obilata — gdě hitrena mladost živi:
Ti povedi mene tamo — gdě ćemo ko dva goluba
se u usta ljubit samo . . . — Tad mi, dušo, budi Ljuba. —

[1] u rkp.: Rossich.
[2] V. „Danicu ilirsku“ 1837 p. 181.

Kada nebo se razljuti — merklim plaštem priogerne
su po zemlji staze cerne — i po svodu[1] žarki puti:
Ti oštiti mene milo mene — rukama[2] mi pokrij lica,
da ne zrěm bure ognjene . . . Tad mi, dušo, bud' Sestrica!

Kad će zvati domovina — u boj svoje sokolove,
te i mene njena sina — na junački mejdan zove:
Ti nada mnom[3] ruke sklopi — da mi Bog bu snagu dati;
blagoslovom mene opi[4] . . . Tad mi, dušo, budi Mati.

Kad mi budu usti modre — ko su sada Tvoje oči[5],
budu spat k naj duljoj noći — metnut me na cerne odre:
Ti uzdigni ruke svoje. — jih k razpetju[6] moleć skleni
za spasenje duše moje — tad bud', dušo, Angjo meni.

Stanko Vraz Ilir

—

Djulabie[7].

10. Uzanjke su Tvojih — cernih vlasih svila,
u kê se mi tica — Slobod ulovila, —
Ulovila, te se — u njih će umorit,
ak njih nećeš vezom — od ljubavi tvorit. |

11. Lica Tvâ su vertalj, — gdě je ruža mlada;
kim Nevinost krotka — i Stid plahi vlada.
O dovolj' da i Směh — veseo ga prošeće,
neka opet momku — sunca žar izteče.

12. Njědro, čelo sta dva — nebeska šatora,
pod kim rade Ćuti, — Misli bez umora.
Slušaj, děvo, samo — što Ti serdce pravi:
u njem Bog prebiva, — ni u pakoj glavi.

Stanko Vraz.

Dragi pobratime! Evo Ti šaljem pěsan, što je zahtěvova od mene odlazkom Tvojim — zajedno sa broji 10, 11 i 12 od Djulabijah. Dojduće broje si izaberi sa gradje što je veće od mene posědaješ, nego Te molim sva što jesam tamo sa zaklučkami zaběližio, da izpustiš. Sverhu voljim Ti sa gornjih krajinah poslati. Tamo voljim i prineske što sam jih za *Almanach* osudio, izhitriti i Tebi priobćiti, da jih mo|ž|eš progledнuti i što još *zemaljsko* iztrě-

[1] sa strane: (svod nebeski Himmelsgew[ö]lbe). [2] odozgo: šakama. [3] sa strane: (Verh mene?). [4] sa strane: (opiti begeistern). [5] u dnu: Čitaj = modre ko sad Tvoje oči. [6] u dnu: čitaj: pred razpetjem — Razpetje = crucifixum.

[7] V. „Danicu ilirsku" 1837 p. 165.

biti. U Tvojoj pisaonoj podlozi jesam Ti jedan gornjoilirski komad ostavio, koga bim voljio radi jegove morale u ilirsko prevesti, a da meni sve merzi prětvarati što sam jednoč u stanovit tvor ili sliku salio, radi toga dakle Tebe molim, da mi i Ti polag mogućnosti [pripomogneš. — Nebi mi drago bilo, gdě bi mi *Molbu* odviše prekrenuo, — znadem da još gděgdě valja da se slog lagodnie izhitri, venda pako moraju[1] misli ostati. — Još nebi mi drago bilo, da ***Djulabie*** iz čela u sredinu oli na stražnju stranku — otrineš, jerbo občinstvo bi si lagko mnogo o tom čudnovata mislilo n. p. ***da su slědeći broji gorji od pervih,*** ili pak. ***da se je trorac s učredničtrom povadio*** i t. v. A za naduměstjenje ili naknadjenje možeš sva što Ti priobćio budu na koju budi drago stranku metnuti te već ***Molbom*** početi. — Ja sam čil i zdrav. Hvala budi Tvome verstnomu bratu[2]. U slěd Toga ja sutra otilazim, si Dii vellent, navlastito Juppiter gdě se ne obukne u halinu ***Pluvia.*** Preporučajuć se Tvome bratu i roditeljem i ljubeći Tebe makar misleći u lice ostaj[e]m dok sam živ

Stanko Vraz Ilir iz
Stajara i Tvoj pobratim.

Ne pozabi mi ***Vukotinovića*** pozdraviti,
i na ***Bulwera*** i ***Falklanda*** i
Minnu.

Pozdravljenje serdačno gg. Babukiću, Demetru Dr. Mažuranićima, Vakanoviću i Kukuljeviću i. ost.
V Kerčeh na 3 dan listopada 1837.

—

Spo[lja]: Čestitomu i učenomu gospodinu

Dragutinu Rakovcu prise-
žnomu bilěžniku kotara Zagrebs-
kog i učredniku Novinah ilirskih
i Danice ilirske u gospodskoj
ulici, broj 103 u

Zagrebu.

Par Mr. de Stauduar
noble de Kerčje.

[1] u rkp.: maraju.
[2] Dr. Aleksa Rakovac, liječnik.

3. *Gradac 21. 10. 1837. Vraz se tuži, što ne dobiva, kako vaļa, ni Novinâ ni Danice, pa ujedno moli Rakovca, da pregleda, nije li gdjegod u ńega zavitak pisama, koji je izgubio.*

U Gradcu 21 dan listopada 1837.

Pobratime! Ja se nadjah da me budu dvě stvari u Gradcu pričekati t. j. Novine od drugog razděla tekuće godine — te . . . jedan odgovor na moje pismo, koga Ti baš mojim došastjem iz Štajarskog Srědišta pisah. Ma, žaliboże! niti jedno niti ovo odgovori mome uzdanju. — Novinah mi nestade već od broja 52. i Danice od broja 26. počemši. — Da ga Bog ubio — tkogod bio uzrok ovog nereda: Ja biah na poslanici našeg města, ma tamo nije krivo, jerbo ostalim predbrojnikom pravo i spěšno dospivaju. Ovoj smetnji nije nitko kriv nego samo Tvoj švabski expeditor odpošilnik; ja mu to napovergnuh, a on me prinudi lažju da je odpošilja: Jednoč pak ulězih sam u Vašu odpošilnicu, te promotrivši sve Vaše knjige ne nalazih u nikojoj od drugog semestra moga imena, i da mi Ti kazao jesi, da ćeš sve u red metnuti dadoh se utěšiti Tvojim uvěrenjem. — A Tvoje rěći biahu kako **прахъ егоже возметаетъ вѣтръ ѡтъ лица земли.** A slušaj, brajko Dragutine, sada, što Ti kažem: ***Ako za dvé nedjele danah novinah nima ovdě,*** neću se ***nikad nikad*** više predbrojiti. Dopiraju Vam ove rěći do serdca ili ni — meni mora biti sve jednako, jerbo čini mi se, što ne poćutim | manje domorodnosti nego ikoj od Vas osrědnih Ilirah, te u slěd toga nedam sobom kakogod metati — bireć kako meću se dečáci kamenjem i prahom. Vi sudite[1] da jesam ja u věrugah, i metnem, da i Vi pravo sudili. — je baš čověku i ***u věrugah*** moći ***slobodnom*** biti. — Zpoměnuto pismo se mozbit putem izgubi, ja Ti dakle opetujem, što sam u njem potrěbovao. — Ja došavši kući pogrěših jedan zavitak pisamah, koje věrojatno kod Tebe ostavio jesam. Ako ga još nisi opazio, molim Te promotri Tvoje sobe i škrinje od Tvojih stolovah, mozbit da igdě se š njim sastaneš. Odgovori mi odmah, te mi priobći resultat Tvoga iztraživanja[2] jerbo od onih pisamah meni mnogo zavisi.

Pozdravljajući Vas svekolike ostajem Vaš nepremenljivi

Stanko Vraz.

Ja stanujem kod professora
Kvasa kako prie na Glacis
Nro 608—

—

[1] u rkp.: suditi.
[2] u rkp.: iztraživavanja.

Spolja: À Monsieur Dragutin Rakovac

seconde-redacteur de la gazette illirienne

a

Agram en Croatie.

Herrengasse % 103.

---

4. *Gradac mj. studenoga 1837. Vraz šalje Rakovcu za „Danicu“ „Odgovor bratji“ i 4 broja „Đulabija“, moli ga, da mu piše, te se tuži na čovjeka, koji u gradačkom sjemeništu odvraća đake od ilirske knjige.*

Dragi brajko! Ukorni odpisatelju! — Stopram jučer jesam dobio novine ma žalibože bez knjige. O mučitelju neizhitni! Zašto me toličas mučiš, moju dušu s neizvestjem trapiš, moje sardce nogama gaziš? Jeli se tako goji iskarno priatelst[v]o? Gdě su Tvoje obljube? Ne imalo Ti kod ljubice bolje věre, nego je Tvoja prama meni! — U město dojdećeg komada, koga snovaš umetnuti u Danicu, naměsti ovu šalnu pěsmicu:

Odgovor[1]

bratji, što volji da pěvam Davorije.

Polag Anakreontovog:

Θέλω λέγειν Ἀτρείδας κ. τ. λ.

Izvoljih Kresimira, —
a njega nehtě lira.
Zapěvah Ljudevita,
i Zrinskog glasovita. —
a strunja od lirice
mi zveka čar milice.
Raztergnuv sve zle volje
naměstih strunje bolje,
te počmem od Lazara,
i od Dušana stara, —
a lira mi zaplače
jak tica sred kobače. —
Oj Bogom dakle, cari!
naši vitezi stari!

---

[1] V. „Danicu ilirsku“ 1837 p. 193.

Da neda se môm lirom[1],
ostavljam Vas Omirom . . . . .
Vi pak sad opet, žice.
pěvajte od milice.

Pazka. Omir, Gark Joničanin, naj slavognasnii pěvalac Garčki — oli kako někoji sude — pěvalac oli otčàk od pěvalacah sviuh narodah živeći oko 1000 godinah pred Isukarstom, spěvao jest dve varstni junačke pěsni Odysseju i Iliadu.

Stanko Vraz Ilir iz Stajera. |

A ova pazka od Omira, koga svaki od naših čitateljah nepoznade — stanovito ni pod pravogarčkim progovorom *Omir*, jerbo latinski i nemački g[a] običavasmo nazivati *Homerom*. — Ako se nebi u Zagrebu garčke pismene uzmogle, valja ono Θέλω λέγειν Ἀτρείδας dadeš slovotisnuti ovakimi latinskimi pismenami *„Déloo adeín Atreídas k. t. l.* A poslě toga uměsti slědeće Djulabie u dojdući broj:

13.[2]

Ne běgaj, ne běgaj — věk plahostju běžnom!
udarit ćeš nogom — o kamenje njěžnom; —
Ne běgaj, ne běgaj! — tarn leži na stazi;
ne běgaj, ne běgaj — zmija na put plazi.

14.

Oj ona ne sluša! — koraci ju hitri
nose izprěd mene — jak list ruže vitri.
A ja siromah sam — sa svojom milicom
Sunce što věk hodi — za sjajnom Danicom.

15.

Eno jeje opet! — stoji pokraj vira;
od lic cvětje kropi; — te kosom utira; —
te unj' motri bireć — sobom začarjena (udivljena)
jak z nadvodne šibe — divna želikžena.

Želikženom nazivaju Gornoilici onog prekrasnog modro-menjavokrilog (mit blau schillernden Flügeln) metuljca, što senju nadkrive[ne] bunare i potoke nadlěta, i pokraj vodah šibe nadsěda.

---

[1] sa strane: *da nedà se môm lirom* = t. j. Da moja lira oli ne kadra tolike predmete vrědno proslaviti, ili svevoljna *pak se neda* u te stroge posle — ostavlja dakle one uzvišene care i viteze, nek jih proslavljaju snažnie i varstnie žice np. Topalovići i ostali.

[2] V. „Danicu ilirsku" 1837 p. 205.

unj namesto *u njeg.* ni jest nasiljem jezika metnuti, već je po Sarbii i po naših gornoilirskih stranah běžno. *Vidi Vukove narodne pěsni.* |

16.

Tvoju ljubav zajti, — činit se nje robom,
věk těrah kolami — od pěsnih za Tobom;
a kud dojdem srědu, — tam Ti bi u torak:
tako věk Tva ljubav — prida mnom za korak.

Više oću jih Tebi naskorom poslati — ili Stauduarom ili Vukotinovićem. — Pozdravi mi bratju, i odgovori mi skoro, ako nećeš da Tebe javno oglasim — kako Kranjac kaže — *figamóžem.* — Jeli Gaj došo? I što je doněo? Ako je došo, garli ga město mene polag običaja Ilirskoga. —

Ja sam uprav došo z našeg Gradčkog sěmeništa, snubeći za Almanah i Danicu. ma — o tuge i žalosti! — sve je u tom nesrětništu omamljeno otrovom jedne zmije vragoglave, koju Gaj dobro poznade, i koja se samo tarsi da svaki uspěh našeg pravog knjižestva polag mogućnosti u sěnju postavi. On po sve već u naših predělih uzkvari nego ja mojim trudom poboljati kadar jesam. — On je vetomadne svoje nepotrěbne knjige — ili da se njegovimi rěčmi služim — *zločeste* knjige prodavajuć B. *Osnovu slovnice* za 4 kraje. sr. proeěnio te za dva prodao. Da Bog dade da naskorom nad jegovih misalah zibkom trava rasti bude ili pako da se gorućemi kolami à maniere d'Elias put nebeseh odvede. Zdravstvuj!

Stanko Vraz.

[U Gradcu stud. 1837[1]]

—

Spolja: À Monsieur Dragutin Rakovac
seconde-redacteur de la gazette
Ilirienne à
Herrngasse, De Agram en Croatie
Negro'sches Haus
Nro 103

[1] Jedan žig pošte: Gratz, a drugi: Agram 16/11 1837.

5. ***Bistrica 31. 12. 1838. Vraz moli Rakovca, da mu za Krizmanića pošle pjesme, koje su izišle, kad je Zdenčaj postao veliki župan, i da mu pribavi Kukuljevićevu dramu i nekoliko kalendara.***

Na dan stara lěta g. 1838:

Dragi pobratime! Preosvetjeni g. opat Bistrički[1], koj Tebe i Gaja pozdravlja, želji sva ona karmina, što u prigodu uzvišenja Zdenčaja na čast varhovnog župana proizlaziše, bili oni latinske ili slavjanske, čitati. Molim te dakle, za odgovoriti želji ovog uznešenog domorodca, pograbi ti sva, što ti o toj stvari pribaviti možeš, te jih predaj ovoj knjigonoši. Opat takojer žaluje da nije dosada mogo dobiti Kukuljevićevog dramatičnog dělca[2], niti ikoj od ovih domorodnih kapelanah može se ponositi spomenutim dramatom. Dobro bi bilo da několiko malih ilirskih kalendaracah np 3—6 prideneš, da se ovdě razprodati mogu. — Bistrica nije 3 milje od Zagreba oddaljena, a gledeć literarnog i književnog obćenja može se smatrati, kao da čitav kineski zid medju njima stoji. — Sbogom!

Tvoj pobratim Stanko.

Knjiga samo za Tebe.

—

Spolja ženskom rukom:

Gospodinu Dragotinu Rakovcu prisědniku itd.

u Zagrebu.

6. ***Zagreb 31. 12. 1838. Rakovac javlja Vrazu, da je Ehnesica pjevala ilirski, pozdravlja Bistričane i tuži se, da je prikovan u Zagrebu.***

Pomilovanja dostojni bolestniče (scilicet!)

To je najnovie, da je *Ehnesica* ilirski pěvala, ali ne kao Němica, nego kao rodjena Ilirka. „*Ah poljubi me!*“ Tko će ti opisati uzhitjenje, buku i viku, kojom su nesamo ove rěči, nego i sve ostale primite bile. — Gledaj, da skoro ozdraviš. — *Bodjanskoga* još neima. — Poljub i pozdrav svima, ali ne bez razlike. — Meni se čini, ti na Bistrici živiš uz Pavlovnu[3] kao Božić, blago si ga tebi. Ja sam uvěke prikovan u Zagrebu kao rob, već gotovo ni neznam, je li je osim Zagreba još koje město na světu. — S Bogom!

[Zagreb] 31/12 38. Dragutin.

[1] Krizmanić.

[2] Juran i Sofia. Zagreb 1839.

[3] Pavlina, sinovica Krizmanićeva, koja se kasnije udala za Gaja.

7. Bistrica 4. 4. 1839. Vraz se tuži, što poradi rđava vremena ne može u Zagreb, upućuje Rakovca, da reviziju 4. tabaka „Narodnih pěsama“ ovrši prof. Mažuranić, te ga moli, da mu opiše zabavu u Draškovića i da za Krizmanića pošalje Straussov sastavak o kršćanstvu u „Freihafenu“.

Dragi moj dragane!

Nezadaržava mene ni veselje, ni ljubav, ni priateljstvo, ni sobeti, nego sam Čarnibog, koj mene lošim vrěmenom trapi, malo da od jeda ne ljusnem. Ja gledajuć kroz prozor Pavlinkin vičem: „*Jam satis nivis!* itd. nu ipak sněg pada i pada, pada kao da su ti se svekolika vrěća od neba raztargala. — Nije mi toliko žao na soiréu Draškoviće[vu], za kojim suze čemera ronim, kao na mojih pěsmah, koje valjda čekajuć na izpravak moje ruke, u tiskarni smutnju uzrokuju. Jaoh meni i mome povratku! Radje biti u pasjoj koži, nego svu čuti garmljavicu, što će se izsuti varhu moje jadne glave. Nu što ćeš?

Mit des Himmels Mächten
Lässt sich nicht rechten:

Bilo kako mu drago! Ja se sam tobom těšim, znadući da Ti s tvojom dragom voljom sve brige, koje su se već zavaljile na me, i kojih sestre mene pri mojem dolazku prigarlit će, — opet otěrao budeš. — Ti si za moju dušu melem u | vrěmenu tuge i žalosti. —

Odgovori mi s ovim slobodnjakom, javljajući mi, kako moje pěsni stoje: Jeli je velika (kako mi gornji Ilirci kažemo) turska sila š njimi? — Ako se do moga došastja, koje jedino od milosti neba zavisi, čekati nemože s tiskanjem *četvartog tabaka,* neka se revizia dade u ruke g. profess. Mažuranića, s kojim već o tom govorih. — Danas je soirée Draškovi[ćeva] kao što mi Gaj kazao, žao mi je, da nisam u Zagrebu. Naznači mi, *kako je tamo bilo*, ili ako nije je bilo, *kada bude?* — Pošlji s ovim slobodnjakom onaj svezak od Freihafena, u kojem je Straussov glasoviti sastavak „Über das Wesentliche und Unwesentliche im Kristenthume“. Prečastni g. opat, koj tebe pozdravlja, veoma gine za timi rěčmi. Ne uztegni se, poslati mu jih. — Pavlinka Tebe pozdravlja, budući ljutita na te, da nećeš štogod da njoj pišeš. Ona od Tebe ište knjige. — *Čověk valja da ne metje luči pod sudak, nego da ju naměsti nanj, neka sveti, i svojimi zraci svět okrěpljava*, stoji u svetom negdě pismu. |

Pošalji mi jedan odtisak od petog tabaka mojih pěsamah, ako je gotov, usuproć se ima poněti k g. prof. Mažuraniću. — U ostalom objavi mi sva naj novia u našoj literaturi i politici *svelenaje*. Ljubeći Tebe i sve naše *dragece* u duhu mladeneckom, i priporučujuć se plemenitoj Tvojoj majci i otcu Tvomu spectabilisu ostajem i dodjem kao što mogu prie *„Inter varios casus et tot discrimina rerum“* opet k tebi, garleći i ljubeći tebe i radujući se s tobom, u Zagreb

kao tvoj věran pobratim

Stanko.

U Bistrici na
4. dan měseca travnja
u jutro rano o 9 satih
1839.

Gaja mojega pozdravi!

—

Spolja: Blagorodnomu gospodinu
Dragutinu Rakovcu prisědniku sudbenoga stola varmedje
Varaždinske i pr. i pročaja
Pressant. u Zagrebu.

—

8. *Zagreb 5. 4. 1839. Rakovac bi htio Vrazu pisati o politici, kńižernosti i društvu, ali veli, da mu kńižernosti u Bistrici ne treba; opomińe ga, da što prije dođe u Zagreb, šaļe Krizmaniću „Freihafen“ i moli Pavlinku Krizmanićevu, da se ne ļuti na ń.*

[Zagreb] 5/4 39.

Stanko! Stanko! al će se ljutit Janko! Danas je soaré, a koga nema? Stanka nema, Stanka zastupnika gornjih Ilirah — . . . mater!!!

Ja bi ti mnogo koješta pisao o politici, literaturi, dragecih. Al čemu? Politiku dobivaš — u nedelji dva puta in folio; ti znaš, da ja, bogme, neskuparim; a zašto bi skupario? Nit mi žena gola, bosa — Nit mi dětca kruha prose. — Literature ti netreba na Bistrici; s Pavicom možeš filosofirati, s kapelani teologisirati, s Věkoslavom[1] filologisirati, s Pavlinkom poetisirati itd. Praxis Theoriae praeferenda. Longum iter per praecepta, clarum et efficax per

[1] Štauduar, vlastelin u Krčima i kasnije u Omiļu, koji se oženio Dragojlom, sinovicom Krizmanićevom.

exempla. Ovo zadnje izrěčje nije baš tretje oko u čelu (Denk a pissl nach.) — O dragecih? — Ah nemože opisat pero! — Korrekture ti takojer nemogu da pošaljem, jer se već počinje od Sv. Jakoba, il ako neznaš, gdi je sv. Jakob, od Medvedgrada vedriti, a ti si mi u listu obećao, da ćeš umah, kako bude počelo toplo sunašce guste razatirati maglušine — da ćeš, rekoh, umah pete podbrusiti i ad lares spěšiti Zagrabienses. Korrektura nek ti bude tvoj Mefistofeles na Bistrici, inače si za Iliriu i za nas barem za několiko tjednah u razkošnih naručjih Bistrice *Pigmalionisirate* zaspao.

Predaj g. prevrednomu Opatu, koga bi ja rad lično pozdraviti, s mojim naklonom, zaprošenu knjigu „*Freihafen*". Kaži mu, da sam ja već na njega mislio. Ti mi možeš ta krivověrstva na ledjih tvojih natrag doněti, meni se čini, da se s njimi nećeš putem posvaditi. Tebe, to znam, neće pokvariti. Samo pazi, da ih neizgubiš, jerbo je jedini izgled u Zagrebu.

Kaži Pavlinki, neka se prestane na me *ljutiti*, i da nije težko onaj pervi *t* u *ljutiti* u *b* pretvoriti. — Knjigah neimam pri ruci, koje bi joj poslao. Pitaj je, hoće li čitati inokupnu dogodovštinu, znaš onu u 93 děla. Poljubi gospoji[1] mladoj od moje strane ruku, pozdravi mi sve Bistričane, ako su još taki momci od oka, kao što su bili prie několiko godinah pod mojim upravljanjem, i rádi, šta ti drago, ja znam da ti nejde zlo. Aber wenn ich nicht mehr bin, so &c. jer sam ti, amice, bio od velike pobožnosti (u stolnoj cerkvi) kroz ove svetke recediv (u kašalj) postao.

Punctum. Dragutin.

—

Spolja: Gospodinu

Stanku Vrazu
spisatelju ilirskomu

raptim na Bistricu

---

9. *Bistrica 8. 4. 1839. Vraz javlja Rakovcu, da poradi nevremena još uvijek ne može u Zagreb, te ga moli, da mu pošlje 5. tabak „Narodnih pěsama" i listove, koji su za nj stigli u Zagreb; ujedno želi, da mu Rakovac pošalje najnovije brojeve nekih časopisa.*

Dragi priatelju!

Jošter jednako sněži. Ti si se u Tvojoj meteorologii prěvario. Mi smo Bogove s prestoljah bacili, i od onda se nimamo više na

[1] Štauduarki.

milost neba zanašati, koje se ta sa sjajnim licem od sunca směje, ta opet čelo namargoti, — s maglami obastere. Zašto ni si mi korekture poslao? Pravo imaš, da je to moj Mefistofeles, koj se niti noćju nemakne od uzglavja moga. — Pošlji mi s ovim slobodnjakom 5ti tabak, da ga mogu ovdě razložito promotriti, ako se nebo ne razjasni naskoro. 4ti neka se po promotrenju od g. prof. Mažuranića bez štente pečata, za ne uzbuniti odviše g. Landauera. — Pored toga molim Tebe, dragane moj, polazi doli u moj konak, objavljajući Baucidi, gazdarici od kuće, kada ja pri jednoj prilici dojdem. Zapitaj, jeli ima ili kod nje ili doli (par terre) kojagod pisma od pošte, koje mi s ovim slobodnjakom pošlji. Priklopi takojer, ako možeš, tri najnovie liste od časopisa „Ost und West"; zadnja dva broja od „Květyh" i jedan broj od „*Séverne Pčele*", za moći jih ovdě pokazati, te mozda š njimi štogod za korist naše stvari učiniti. — Za Tvoje pismo Ti lěpo *zahvalim*. Odviše duboko mi je u sarce segnulo, što se počuti kao da je imalo *pandje*. — Piši mi opet *koješta*. Kako je bilo kod Draškovića? Jeli je Vukotinović tamo bio? — *Tvoj* Jaromir je od sinoć bolestan; on ima pogibeljnu *Bräune*. — Živi s Bogom, i ako mene ljubiš, moli u stolnoj carkvi za bolje vrěme, neobzirajuć se ni na levu ni na desnu; za ne pokvariti s očima, što si steko s molitvima. Ja već veoma žudim izněti trezno svoju glavu od ovih Lukulskih stolovah. Jedini dobičak jest deset djulabiah. — Priporučujuć se tvojoj majci, spect. i bratu ostajem u Bistrici 8. travnja g. 1839.

Tvoj věrni Stanko.

—

Spolja: Blagorodnomu gospodinu
Dragutinu Rakovcu
prisědniku sudbenoga stola
varmedje Varaždinske i pr. i pročaja u
Zagrebu.

—

10. *Zagreb mj. travňa 1839. Rakovac javļa Vrazu, da se „Narodne pěsme" više ne slažu i da mu može žao biti, što nije bio u Zagrebu, kad je bila zabava u Draškovića.*

Dragi brate! Ako sněži, a ti běži, jerbo rěč veli: „Regen am heiligen Ostertag bringt alle Sonntag einen Regen bis Pfingsten", tako možeš do Trojakah na Bistrici pokoru činiti. Moguće takodje,

da je Bog Pavlinkine molbe i uzdahe uslišio — salvo de caetero errore calculi.

Ja sam se u meteorologii prevario i neprevario. Neimaš li ti u onih svetih zidinah věkovito sunašce?

Mi smo Bogove s prestolah bacili, pa smo Bogu prestol povratili; zato ti i jest tolik ričet u naravi, šta misliš, za tolikom revolucìom. — Piši mi, je li opat za pozvanje ili proti pozvanju dra. Straussa u Curih?

U tvojoj odsućnosti neslaže se ništa, i zato ti nemogu nikakve korekture poslati. No polag svega toga spavaj sad pokojno i tečno, da budeš mogao u Zagrebu više bditi.

Zašto ti tvoga postillona uvěk u petak i poneděljak u Zagreb odpravljaš, kad znadeš, da ja ove dane imam najviše posla. Za zlim, nepromotrenim činom neizostane nikad pedepsa. Toga radi budi sad bez opisa večernje zabave kod Draškovića, na kojoj u ostalom Vukotinovića nije bilo. Samo ti kažem, da ti mora do smerti žao biti, što si ju zaštentao.

Kaži Jaromiru, da to nije lěpo, što on sad u jaru boluje i mater si uznemiriva, premda je ona još i od naše (u Zagrebu) strane uznemirivanja vrědna, da barem čujemo, jeli živa il mertva.

U kući, gdi obitavaš, u pervom podu, nema ni jedne rimokatoličanske duše, i zato ti nemogu da pišem, kako stoje tvoje estafete.

[Zagreb u aprilu 1839.]

---

11. ***Ilovci 4. 5. 1839. Vraz opisuje Rakovcu svoje zgode i nezgode na putovańu od Zagreba prema Varaždinu i javļa mu, da se razboļela ńegova ļubimica nećakińa i da mu je umrla mlađa sestra; napokon ga moli, da mu pošaļe iz stana ńegovu frulu, korekturu 7. i 8. tabaka „Narodnih pěsama“ i pisma, koja su za ń stigla, pa da pribavi krańske narodne pjesme oglašene u „Carnioliji“.***

Dragi Dragutine!

Eto Ti mene u zavičaju. — Danaske ti ima tretji dan što sam dostignuo prag od kuće moje sestre, a sveudilj me još bole noge. Nikada više iz Zagreba u Vara[ž]din et vice versa — pěšice. Čověk bi Ti lahko na tom putu od samog jada ljusnuo. Kod tako nazvane *Čerlene o[š]tarije*, gdě izvoljih prinoćiti, malo da nisu me poslě bi odvečerao, turili kroz vrata, kad ti zapitah poštenu postelju. Bilo je već oko jedenajste ure; tmina kao prie postanka světa; ja molih,

prosih, prětih, klěh, — nu zaludo, niti rěći „*Šandor Drašković*" niti *Varmedja Zagrebačka*, imadoše ožidani učinak; ja siromah putnik pobrah pete, krenuh se opet put Zagreba, za potražiti gdě bio kakov mu drago — konak, molivši za neuljudna karčmara, njegovog gospodara Šandora Draškovića i svukoliku[1] varmedjiu svakoj osobi po 25 batinah, s iznimkom od starog Zdenčaja, koj bi dobiti imao polag moje onadašnje volje ex respectu senectutis samo ravan broj od 20. Da je po mojem, ja bi horvatske karčmare učio poštenje i red. Helmold kaže o našoj sěvernoj bratji někadašnjih Braniborcih i Pomorcih, da se je polag starih zakonah kuća od svakog Slavjana, koj nije htio putnika primiti, bio on kojega hoć naroda ili věre, imala upaliti, to isto ako je koj Slavjanin na ikoj drugi način uvrědio svetost radogostnosti. — Tako je bilo někada — a sada u Horvatskoj — je gore od Turske i Tatarske. Zazor i sramota za varmedju, da u tom ogledu nikakvih poštenih naredbah ne uvede. Cincaria! U oči Varaždina susretnuh Ti jedan poznati harbat. Pitaj der u dolnjoj Ilici jednoga Mikeca (ako dve slovki pristojno pridati (medjumetnuti) kadar jesi, imaš čitavo ime[2]) eda li se je on dana 2. svibnja oko 11. sati iz Varaždina put Zagreba vozio? | Ja se nehtih obazrěti, jerbo se nadati imadoh jednog studenog poklona; n[u] harbat, vrat itd bi mi kao poznato. Dobru ticu već po perju upoznati moći. Što rade naši *Mikeci, Drageci* i *Dageci?* Jedan od ovděšnjih mikecah *Faniska* imenom, najljubeznivie i meni najdražie děte od moje sestre jest *bolestno*. Ja ga tako žalim, da se mi čini, da bi sam desetput voljio bolestan biti, nego gledati kako to inda veselo i lěpo děte tužno izgleda i tàrpi. Mnogo žuči Ti ima medena čaša roditeljskih radostih. Bože naju sačuvaj od njih! — Jošter jednu tužnu věst Ti imam objaviti. Došadši kući najdoh sestru svoju mladju izvan kuće sahranjenu — najmre na groblju. Ona bivši već deset godin[a] od jedne neizlěčive bolesti naskočena, umre poslě tri, četiri ure po jednom žestokom porazu od epilepsie. Prosta joj duša. U nje biahu lěpe duševne sposobnosti, nu nemogući se jih služiti, prestavi se bez da jednu jedinu sladku kapljicu od čaše ovog življenja pokuša. — Ostavlja nam imetak od oko 2000 fr. srebra, od kojih četvarti dio po zakonu meni pripadne. — — Kakovu si Ti izmaknuo glavu i sarce iz Karčih? Ja mislim zdravo i jedno i drugo. — Budući da od nas mnozi proštenici idu u Bistricu, t[o] ja kanim se nad Bistricu

[1] u rkp.: svokoliku.
[2] u rkp.: ima.

u Zagreb povratiti. Pst! pst! nemoj me izdati! — Molim Tebe lěpo, Dragane moj, polazi Ti moj kva[r]tir, te tamo izvadivši iz ormara, od kojega Ti imaš ključ, moje sviralo (Flöte), koje mi zajedno s futeralom, u kojem stoji, u papir zamotano i zapečatjeno s naj parvom prilikom, koja ti dojduću nedělu (tjedan) u šake pane, u Bistricu pošlji. — Zajedno s tim mi pošlji *sedmi* i *osmi* tabak od mojih pěsamah, ako već složena jesta, da juj za ne ustavljati tisak, izpraviti, i natrag poslati mogu. Takojer pisma, koja poslě moga odlazka nadošla jesu, izvolji u mome stanju par terre kod Zweiera, gdě ja običavam (znaš) svaki dan vodu piti, dignuti i meni u Bistricu poslati. | Još jedno! Tarsi se, da na kakov hoćeš pošteni način jedan izgled od kranjskih, u Karniolii oglašenih, narodnih pěsamah stečeš np. po Gaju par Engler à Labac, jerbo ja voljim, kako barže dodjem u Zagreb iz njih još několiko komadah u parvi děo od mojih primiti! Ako možeš dodji takojer Ti o Duhovih u Bistricu. Drago bitće meni i dragecom. — Obavi věrno naručke moje polag savěsti slavjanske i katoličanske. — Pozdravljajuć Tebe i Tvoga plemenitog g. brata i priporučujuć se Tvojim blagorodnim roditeljem ostajem U Ilovcih d. 4. svibnja g. 1839

Tvoj iskarni priatelj Stanko.

—

Spolja: Blagorodnomu gospodinu

Dragutinu Rakovcu prisěd-
niku sudb. stola varmedje Varaž-
dinske, glavnomu uěrědniku novinah
ilirskih u

Zagrebu (Agram).

---

12. *Bistrica 15. 8. 1839. Vraz opisuje Rakovcu svoj put i dolazak u Bistricu i javlja mu, kako se u bistričkoj crkvi sastao s Mikulečevom.*

Dragi pobratime!

Mi dospěsmo sinoć o devet satah u Kašinu, gdě se [ž]upnik od dolazka našeg preseneti, a u jedenaest satah istog večera dodjosmo srětno u Bistricu, koju već čitavu sanak u krila svoja primio bi. Mi smo zdravi a Pavlinka je Sappho na pećini iznad sinja mora, venda kako se mi čini vesela sàrca. Gospoja[1], to jest: πρωτότυπος *[sic!]* od plěmenitih gospojah jest (hvala Bogu!) zdrava. Opat je s velikom

[1] Štauduarka.

zadovoljnostju primio Tvoj list cum appertinentibus. On sažaljuje s Tvoje bolesti kao i ostali, najpače P. koja Te cěluje i opet cěluje (razuměš se s dopuštenjem u *duhu*). Pavica je stari Terentius ili Ἀριστοφάνης. A Antun, moj Antun? On je Tribullet iz igrokaza „Le roi s'amuse". I Štauduar Vekoslav? O! to Ti je onaj, koj poštenim mladićem u družstvu krasnom dobro razumě rumenilo metati na lice. I Ti me razuměš. — Eto Ti čitave Bistrice! Sada ajdader u Zagreb! Molim Te lěpo: idi k momu knjigovezcu *Riesu*, kažući mu, neka prie moga došastka neveže niti tabačca. — Pozdravljajuć Tebe Tvoju gospoju majku, kako takojer špektabilisa i g. Dr. brata. Zbogom! Zbog .... Zbilja: Danaske u carkav[1] došavši i razgledajući se po stolih vidih — spazih, smotrih — misli — misli koga? Koga? — Eto Ti | *Mikulećeve*, znaš one iz Ilice od koje stoji kuća uz levu stranu ulice; znaš kod koje mi biasmo; znaš koj[a] se odvede najedanput u Zagorje; znaš one, koje ja nisam susreo kod Vara[ž]dina, nego one koja Ti pisaše, Tebe pozivajuć da ja š njom se varžem u francezko d[o]pisivanje; znaš one, koja (vrag ga zna što .....) Poslě mise eto Ti mene odmah už nje. Sàrditi oblaci stojiše na čelu njejzinom, vladajuć i mučeć ga, kao Dom Miguel (weiland) svoje poddanike; nu skoro — skoro se taj sàrd razr·ši u jedan (neznam kakov) posměh, koj se sdruži pobratimski s rěčju: *Schalken!* Promisli! stravite rěči! pod kojom bi možda ja prie tri godine propao bio: nu znaš — — to Ti meńi udahnu slobode više ko našemu graničaru rěč: „Vaterland" ... jednom rěčju. Ja sam Ti taj naš zamarsak toli srětno razmotao, da mi gospodićna odšastjem ruku pruži, pozivajuć me u Zagorje na imanje .. Mihalovce (ili kako se zove to imanje[2]?) — Ona s Bogom i ja — takojer (gledeć Tebe) s Bogom! U hitnji

Tvoj kao někada tako i sada

Badź zdrów! Stanko.

U Bistrici dana 15. kolovoza 1839

Priklopljen je list od Pavlinke. Odgovori! razumě se meni, a tim bolje, ako obojici.

—

Spoļa: Gospodinu Dragutinu
Rakovcu učredniku
i pročaja i pročaja i pročaja! u
Zagrebu.

---

[1] u rkp.: ćarkav.
[2] Mihovļane.

13. *Novci 19. 10. 1839. Vraz šaļe Rakovcu za „Danicu“ dvije pjesme Borojevićeve („Stvorenje Like“ i „Odziv na pěsmu: Sveta odluka“), javļa mu, da će buduću godinu probaviti u Zagrebu, pita za prijateļe i upućuje ga, da se prijateļi u Zagrebu gledaju što prije otresti Trsteńaka, koji ilirskoj ideji u Štajerskoj samo škodi.*

Pěsni *Nikole*

Boroevića Ilira iz Like.

1. *Stvorenje Like.*

Oj kaži mi, Velebitska Vilo!
Kako je to sve moguće bilo,
Da se Lika stvori u vodicu,
Da probije i càrnu zemljicu,
Da razkàrči dàrvlje i kamenje,
Da načini od puta znamenje,
Po kojem će věčno putovati,
I krajinom našom drugovati,
Davajući hladjane vodice
I za pitje i za vodenice,
Zalěvajuć polja i livade,
Kud šetaju pastirice mlade:
Kako posta ona tako jaka,
Da sad čini dobra svakojaka? —
Poslušaj me, kazat ću ti lahko,
I poznat ćeš i sam da je tako;
Dok kapljice biahu razdvojene,
Zapuštene, same, negojene,
Onda nije moglo biti vode,
Koja krěpi usěve i plode;
Jer kapljice vode (svaka za se)
Nisu mogle ni sebe da spase,
A kamo li da za obće blago
To učine što je svakom drago;
Imale su trista protivnika:
Jednu sgazi stopa od putnika;
Drugu izpi koren i travica;
Tretju càrvić i svaka mušica;
Mnoge, tražeć same sebi lěka,
Progutala, brajne, tudja rěka.
I tako im nebi ni imena,
A kamo li čestitog spomena.
A odkad se sve kaplje složiše,
I naravnom redu podložiše,
Odoliše zemlji i kamenu
I zlotvoru svakom i plamenu:

Učiniše dobra svakojaka,
Odkad sloga postade im jaka.
Zadobiše ime věčno Lika:
Kraišnikom veselje i dika!

—

Odziv

na pěsmu: *Sveta odluka*[1].

Napred, bratjo, napredujmo,
I odluke svete čujmo —
Umiljeni svima glas:
Ljubožarno kako zove,
Strasti nježne, sile nove
Da razvije svaki nas;

Da žàrtvuje na oltaru
Domovine ljubav staru,
Gdě se kupi uma plod.
Već i divjak vàrvi tamo,
Zar poslědnji da je samo
Naš ilirski mili rod?

Nima ruga nami toga
Dok je ljubav, dok je sloga,
Dok je věra, dok je Bog;
Dok nam Božja milost daje
Da Danice rumen sjaje,
Ilirski se diže rog.

Nit oluja niti vrěme
Niti skàrbi kućne brěme
Već nemože skratit to,
Što je krasno i visoko,
Makar težko i žestoko
Nežalimo trudov sto:

Dok stignemo danak běli,
Prosvěštenja, koga želi
Ilirie svaki Slav;
A stignut ga oće skoro,
Jer neide onaj sporo,
Koj je vrědan koj je zdrav.

Za to bàrže, koj što može,
Da nespava da pomože
Da se Vilam diže hram.
Jedni neka kàrče tàrnje,
Drugi una sěju zàrnje,
Da nestoji nitko sam.

A Danica da nam služi
Za sastanak, gdě se druži
Krasnog cilja slavni skup.
Znam da nitko ostat neće
U tom hramu žeči svěće,
Već u sarcu koj je — tup.

Nik. Boroević
Ilir iz Like.[2] |

U Ilovcih d. 19. listopada g. 1839

Dragi ljubezni moj Dragutine!

Eto Ti šaljem do několiko ilirskih pěsamah, koje mi je priobćio gosp. Boroević lieutenant iz granice za da činim od njih što mi

[1] U dnu lista: vidi Danice lětošnje broj 33.

[2] „Odziv“ je izišao u „Danici ilirskoj“ 1840 p. 97. Isp. bilješku u „Danici ilirskoj“ i. g. p. 113.

drago. Ja je za Danicu naj prikladnie scěnjam. Udostoji jih dakle izručiti g. Dr. Gaju, nu bez ovog dopisa, koj neka za Tebe — samo u tvome žepu ostaje. Ja dodjem svakojako u Zagreb za probavit dojduću čitavu godinu u njem. Što ću tamo početi oću Ti ustmeno kazat. Kto je jednoč kušao hlěb horvatski nemože ga zaboravit kao maleno čedo majčinoga mlěka. — Javi dakle lěpim Zagrebkinjam — priateljicam Terpsichore — odluku moju za da mogu po koj pošteni *Te Deum* platiti. Jerbo ja kanim dojduće poklade sve *dragece* i *dagece*, sve *miškece* i *mikece* na plesištu umoriti i bile lahke ko prepelice etc. etc.

Plemića Pogledića sastao sam u Gradcu. Čini mi se, da i njemu Gradačko podnebje ne ugadja, premda lěpotu onděšnjih děvojakah i okolicah priznaje. Kako mi si Ti, moj Drago? Kako je Tvoja draga majka? Kako je moj Vukotinović? Molim Te, izvoli m[i] tekar *sada* pisati, jerbo ja sam ovdě sam samcat. Grožđje je kod nas lěpo i sladko; a ne ugadja mi, jerbo nimam koga, s kime bi ga uživao. Berba se u nas počimlje stopàrv d. ned'lju, na svàrsi koje i ja *pèr*tisnuo budem. Jest-li U[ž]arević jošte u Zagrebu? Jest-li Tàrstenjak došo? Molim Vas tàrsite se da bàrže bolje ovog klěšta (Zecke) iz Vaše kože spravite, jerbo polag njega nećete po najbolje suditi o gornjih Ilirih. Taj nesrětnik je malo ne sve, što sam od 5 godinah sazidao kod nas. opet porušio. Turajte ga dakle bàrže bolje, za da Vam ne upotrěbi zlo Vaše gostoljubnosti, ne zasmradi čistoće od Vaših sobah itd. Ostala saznadeš od Jakopovića.

Pozdravljajući sve domorodce i domorodkinje Zagrebačke osobit[o][1] pa Tvoju dragu majku i špektabilisa, i ljubeći Tebe u duhu poludrugiput ostajem kao i dosad

Tvoj věrni priatelj
Stanko Vraz.

Abzugeben bei Hr: Ivan
Moharić Realitäten-Besitzer
zu Ilovetz nächst Luttenberg
in Steiermark.

—

Spolja: À Monsieur Charles de Rakovac
redacteur du feuille politique „Narodne Novine ilirske etc.
à
Petrinjer Gasse. Bučer'sches Haus. Zagrebe en Croatie.

[1] u rkp.: osobitu.

14. *Križevci 20. 11. 1839. Vraz moli Rakovca, da mu pribavi cipele, opisuje mu, kako živi i snuje s Vukotinovićem, javļa mu zakļučak spravišta, da se parnice vode ilirski, prikazuje mu križevački kasino i pita ga, hoće li kao dobrovoļac u kazališno društvo.*

Dragi Dragutine!

Ja sam Ti prie několiko nedělah bio u Zagreb list poslao, te istom poštom drugog na g. Tkalčića odpravio, nu ni od Tebe ni od Tkalčića ne dobim žudjenih stvarih t. j. od Tebe odgovora a od Tkalčića opanakah (Stiefele[t]ten). Izvoli dakle g. Tkalčiću javiti, da ja veoma trěbam cipeljah u zlu tomu vrěmenu kao i od Tebe list za razgovorit Tvoje s mojim sàrcem. Jest li već Užarević otšo put Beča? Jest li Terstenjak došo u Zagreb i kako ste ga primili? Što imade novog u ostalom? Evo me opet u Horvatskoj! Ja sada kod Ljudevita[1] sědim i mozgam zajedno š njime. Što ćemo izmozgat, | to ćete Vi vidět. Paulo majora canemus. — Ovdě su jučer u spravištu zaključili, da se budu u naprědak pravde ilirski vódile. Ovděšnji kasino Ti je krasno i veselo městašce. Mi svakidan od poludne onamo vrěme čitajući i razgovarajući sprovodimo. — Kadkada i na zelenoj tarpezi s loptami, gdě pako ja kao što si misliti mo[ž]eš, svakiput sgubljam. — Oćeš li i Ti kao volonteur k ilirskomu teatralnomu družstvu pristupiti. Ja scěnim da su za nas dvojicu tenori odlučeni za pěvat „*Na polju*“ ili „*Normo, samo u taj čas*“ ili „ ili itd. Nu koj će izmedju nas biti pàrvi, to će odlučiti srěćka, kao (znaš) lětos u Vlaškoj ulici, gdě smo se za one dvè seke srěćkali. | Piši mi naskoro, te ako mi možeš, pošlji mi jedan ili drugi list, što je za vrěme mojeg nepribitja u Zagreb pod mojim naslovom došo. Nu nemoj Gaju kazat, što sam ja veće ovdě.

Danas smo pozvani k g. Alexandru Zdenczaju na veliki domorodni stol. Lujo je već obučen, te me neuztàrpljivo čeka, dakle s Bogom! Pozdravljajuć Tebe kao i Tvoju plemenitu gospoju majku, spektabilisa i brata ostajem u ime božje

Tvoj věran pobratim

Stanko.

u Križevcu
d. 20. stud. 1839

[1] Vukotinović.

15. *Križevci 7. 12. 1839. Vraz se ļuti, što još nije primio cipelâ, te moli Rakovca, da mu ih pribavi kao i druge neke predmete i 10 primjeraka „Narodnih pěsama“.*

Iz očiuh — iz misli. Nar. posl.

Dragi, nemilostivi, kameni Dragutine!
i pr. i pr.

Iskàrno Ti moram kazati: Ja se veoma s Tebe ljutim! Znam dobro, da imaš kao Atlas velike tegobe podnašati, jerbo politika čitavog světa (t. j. od odkritih i neodkritih daržavah stoji, leži, počivlje na Tvojim ramenama. Opet scěnim, da bi se i na jedno čeljade toga obazrěti mogo, promislivši da čověk i posrěd najsilniih poslovah toliko časa prištediti može, na jednu ostavljenu dušu pomisliti — pače da je takovo pomisljenje zabava — odahnutje od poslovah i naj trudniih. Consequentia sequitur. Ja sam Ti sada ovdě kao u raju. Nu budući da Ti poznato mora biti, da je i u rajima već običaj dotàrgnut: hoditi in[1] puris naturalibus; možeš si mislit da i ja ovdě bosonogi etcaetera hoditi [ne mogu], i da imam do takova običaja volje (od koga me Bože sačuvaj!) nebi mogo š njim prodrěti, jerbo bi bio sam samcat, izsmejan — i polag svega počeo bi u zao čas —

posred zime,
kad mu nije vrime. |

Ja sam Ti u pravom smislu (bez šale govoreći) bosonog. Exempla docent. Eto Ti šaljem jedan opanak (najbolji koj je u mojoj vlasti,) polag kojeg mi izvoli darvene cokle (kalaše) kupiti (razumě se) na veresiu. Ja ću odmah platit kako u Zagreb dodjem. Kupi mi takojer dvoje gatje po 1. for. (znaš) u (Noble) Ilici na uglu desne ruke kud se dodje iz promenade po stubah u Ilicu u dućanu one židovke, gdě si Ti htio jednoč jedno zàrcalo kupiti. Čini mi se da u istoj kući Dr. Koppel stoji. Ja sam već dvaput onamo kupio od iste vàrsti. To mi pošlji s gosp. Dr. Kinzelnom, kao i moju kabanicu, koja stoji kod Gaja u Tvome sanduku. Priklopi k tomu 10 exemp. od moje knjige koje dobiš ili od Riessea ili od Babukića. Razumie se da i k tomu valja pridati Opanke, za koje sam Ti etomadne pisao, i kojih niti od Tebe niti od Tkalčića dobio nisam. — Ja pàrvi, drugi dan | g. 1840 u Zagreb dodjem. Izvoli mimogred k Jakopoviću javiti se, te zapitati ga, kako stoji s mojim stanjem?

[1] u rkp.: i.

Lepo Tebe pozdravljajuć ja kao i Lujo i njegova mila žena i još milia ćerka — i priporučujuć se Tvojima, ostajem
(Zašto nisi dao Boroevićevih pěsamah Gaju?)

Tvoj věrni priatelj Stanko.

U Križevcu dana 7.
prosinca g. 1839.

Dva forinta slěde za gatje.

Summa summarum mittendarum:

1. Opanci (od Tkalčića)
2. Cokle (Kalašen)
3. Kabanica —
4. 10 kom. Nar. pěsmih.

Cokle moraju biti nalik na Lujeve ako se jih jošte sětjaš. Sastoje od darva, na peti i na palcima je prišivena koža. Sie müssen (natürlich) zum Anschnallen seyn, denn sonst se nemogu njimi koristiti. Lujo se sàrdi. —

—

Spoļa: A Monsieur Charles
Rakovetz homme des
belles lettres

Petrinier Gasse, à Agram.
Bucherisches Haus.

———

16. *Zagreb 30. 1. 1840. Vraz javļa Rakovcu, koji boravi u Bistrici, da žali, što mu nije poslao kola za Bistricu, pozdravļa Bistričanc i šaļe Krizmaniću neku političku kńigu; govori o kupńi kazališne zgrade i o članovima kasina u Zagrebu, pa mu napokon javļa, da je dvor uveo u škole ilirski pravopis i jezik i da je poradi toga bio dogovor rodoļubâ i kńiževnikâ.*

Dragi priatelju!

„Da znaš kakve su Bistričanke domorodkinje, na krilama bi amo preletio iz ljubavi . . . Eto ti lěpe prilike, amo dođi" . . . toliko je rěči tvoga lista, a ja zapitavši seljanina, koj mi je izručio list, kada se odpravimo put Bistrice, odgovori mi: „*Mojo gespedstvó, jó sem na konju dōšel*". Eto ti djavola. Misliš li Ti, da bude on mene sa sobom uzeo kao kakov Ritter iz srědnjeg věka svoju geraubte Princessin-u pred sobom na konju à la Mantelsack (portemanteau)? Bog s Tobom čověče! Dakle s Bogom za sada Bistrica

s prirěčjem češkim: Co se wleče ne uteče (zu deutsch: Verschoben ist nicht aufgehoben. — Pozdravi mi dakle domorodne Bistričanke, a zahvali se měšte mene Pavlinki, što Tebi patri (razumi se) ide u osobnu kesu. Nu primetni k tomu njoj, da ja prie ne dodjem, dok mi neobljubi pobratit se sa mnom u duhu domovine i majke naše obćenite Slave. Razumi se da ja tu pogodbu moram dobiti *schrif[t]lich* polag Tvojeg načala: „Geben Sie mir's schriftlich!“ Znaš bo da děvojke ne dàrže se rado svake obljube, što se samo ustmeno učini. — Gospodinu prečastnomu opatu izvoli priklopljenu političku knjigu izručiti za pročitanje, vendar Te molim da ju Ti sa sobom poneseš, jerbo ja ju tako rekuć samo pod rukom u Bistricu slati mogu. Prinadleži Demetru. Sve nije, možeš primetnuti, sveto slovo, što se u njem mudruje, jerbo je pisalac pristrastan (čini se) apologet Ruske, opet je iz drugih obzira to dělo od velike važnosti. — O teatru narodnom se je u spravištu Čitaonice zagrebačke s mnogim zauzimanjem pravdalo. Svikolici su bili za odlučak, da se ima na akcie kupiti, nu tomu se opre die Omnipotenz Croatiens, i sve zamuknu kao trěskom udareno. *There are more things in heaven and earth, than are dreamt of in our philosophy*, kaže Hamlet; i tako osta stvar kao što je bila prie. Naš vladika je obećao godišnji prinesak od 40 fr. sr. — Magyarsko družtvo se zove Kasino zagrebački, predsěduje grof Šandor Drašković ad latus kao tajnik stoji Kovačić, te broji 25 članovah, od kojih platja svaki 24 fr. na godinu, a ovi su, po koliko mi je poznato: Daniel Farkas, Ljudwig Jelachich, dva Raucha, Mikuletetz, Czernkovich i mnozi druzi dandy ili petit-maiterji Zagrebački. Ako se Magyarski Sagunt na takove vitezove zanese, onda je propao prie, nego | su ovi ljudi svoju toilettu načinili. — Nu plesegte bratři Iliršti! jerbo — jerbo — — — — jerbo — — — — jerbo — — prie tri danah došo je intimat od sjajnog carskog dvora, da se imade pravopis i jezik ilirski u škole, Horvatske Šlavonske i Primorja zapovědno uvesti. To bi prekjučer domorodcem i glavniim literatorom Zagrebačkim od direktora — javljeno, te oni juče k njemu pozvati, da se gledeć toga dogovore. U sboru je bila sloga, samo prorok je sa svom žeštinom napàrvo donio svoja utopična načala u knjizi „Dika kod nepriatelja“ upotrěbljena, t. j. *bil, ruce, junakov* itd. u čem ga iz nevěžtva *Smodek* podupiraše. Budući da Gaja jošter nima, to pitanje još rěšeno nije, nu nedvojimo da bude on to sve polag želje i razbora svih pravih domorodacah preokrenuo. — Toliko o domovini. — Bali se hvale i hva-

staju, tako da i ja tim Sirenam izbeći nemogu. U subotu dakle, si dii favent, hvatim se lětos parviput u kolo, i tako dalje — — — — O cipelih mi ništa ne pi[š]eš. Jedan bi ovdě, koj bi jih opet zaiskao, premda sam Ti je već po Martinu poslao. — Priporučujuć se prečastnomu gospodinu opatu i gospoji Dragoili i ostalim domorodkinjam itd. . . . ostajem

U Zagrebu 30. sěčnja 1840

Stanko Vraz.

Gospodinu Dragutinu
Rakovcu (p. n.)

---

17. *Bistrica 22. 7. 1840. Vraz pita za Kriegerove i napominući smrt Rusa Strojera veli, da se i njemu vala spremati na taj put, budući da ga grlo jednako boli.*

Dragi priatelju!

Prečastni g. opat Te pozdravlja kao i krasavice Dragoila i Pauna, koje mene dvore kao Hebe Bogove na Olympu. Drugi to na konac lista postavljati običaju, a ja na početak[1], a ne iz pohlěpenja za originalnostju nego — poradi moje pozabljivosti. Što Ti radiš? što radi kuća na desnoj strani u produženju duge ulice, kad dodješ iz harmice, te se kreneš upravo, budući je put kroz kamenita vrata neugodno bàrdovit i nezdrav; mogo bi se razvručiti, i prohladit te doći do čeznje garkljana kao što ja siromah Fr — Molim te, izruči Blagorodi[2] (Ευγενιη) taj zavitak. Nima u njem ništa protivna Tvojoj lěpoti i česti, niti što o ljubavi. Same šale i uzpomene, koje Ti ta dobra děca sami kazati mogu zajedno s několiko rěčih, koje služe za izjasnjenje stvarih. Ja sve sardačno pozdravljam i poštenim načinom slavjanskim cělujem u duhu, što Ti kao moj priatelj bez ikoje věstigrižnje *ore* učiniti možeš, ako indulgenciu stečeš.

Ja ovdě živim, kako Ti rekoh — kao mali Bog. Mlěko pijem *schafferweise*. Ali polag sve dvorbe i pomnje, boli me gàrlo jednako, koje mi put uporavlja, na kojem se nedavno odděli ruski kollega vàrstnik moj Sergij Mihajlović Strojev. Ja se sklanjam u jaram sudbine, bez narěkovanja i jadikovanja. Non me terret Acheron, neque dura regna Plutonis. Samo molim Vas, priatelji, | da me s Vašimi listi ne zaboravite — za da se toliko putah ne sětjam, kolika imadem ostaviti, i pr. i pr. Nada svime molim Tebe, Dragu-

[1] u rkp.: početka.
[2] Eugenija Kriegerova, kojom se kasnije oženio Dragutin Rakovac.

tine, da se neuztegneš, o što pogovorismo „Wenn ich nicht mehr bin, so weine eine Thräne auf mein Grab!“ na mome grobu sa svimi variaciami prakticirati; te pored toga nezaboraviti na onu nadgrobnicu in 48 Gesängen. — Nu mene bol opominja, da se mahnem više šalah sbijati. Stoj s Bogom! pošlji nam novine (Neuigkeiten), osobito nezaboravi priklopiti pisma, koja su valjda došla u Zagreb za me. Priporučujući se Tvojoj majci i Kriegarovoj gornjoj kući (od starešinah), te pozdravljajuć Tebe, Tvoga brata i dolnju (mladu) kuću Kriegerovu ostajem dok sam živ

U Bistrici d. sv. Mandalěne g. 1840.

Tvoj Stanko.

Kad budu moje knjige već svezane, molim Te da mi po jednoj dobroj prilici po[š]lješ amo 20 exemp. izmedju kojih 4 ex. sa zlatnim rubom.

Wird besonders anempfohlen.

—

Spoļa:

Blagorodnomu (p. n.) gospodinu

Dragutinu Rakovcu

u Zagreb.

---

18. *Bistrica 5. 8. 1840. Vraz žali, što Kriegerovi ne dolaze u Bistricu, poručuje Rakovcu, nek zamoli Babukića, da ne dopusti kńigoveži obrezati primjerke ńegova djelca („Đulabijâ“), pa ujedno želi, da mu se pošaļe 30 primjeraka.*

Dragi moj Dragutine!

Kennst Du der Liebe Sehnen? i — Du weisst nicht was ich leide? — Ja badava čekam već tri nedělje danah, čuj! tri nedělje danah! rěći od olovne vage. I Blagoroda mi je obećala, da bude sa sestrama[1] i majkom došla klanjat se našoj prem milostivoj Bogorodici, — a — Niej niéma i niéma. Kaži Ti njoj, da ja od moje bolesti još u Zagreb toliko sposobnosti izněti mogu za dobro moći igrati dio (Rolle) *Vražička* kojim me je imenom ona prekàrstiti blagoizvolila. Šale, šale! Pozdrav i cělov svima. Stražnje bude Tebi (sečnim) najbolje došlo, budući da Tvoja domišljatost iz toga odmah

[1] Jozefina i Pavlina. Jozefina se kasnije udala za dr. Aleksu Rakovca.

zaključit će, da Ti kao moj poslovodja ovo i *in natura* izručiti možeš. — Čuo sam da mi je Vukotinović iz Križevacah pisao. Molim Tebe, potraži onaj list te[1] mi ga pošlji, ako bude moguće, par *Mr. Martin*, koj sada sa g. Štaudarkom u Zagrebu stoji. — Babukiću, kojeg pozdravljam, izvoli kazati neka knjigovezcu naruči, dass er mir die Exemplare nur einzuhängen brauche, und von den Bogen nur das darüber stehende abschneide, aber nicht die Exemplare beschneide, budući da moja děca nisu židovskog pokolěnja. Poslě kako budu svezani | koliko sam jih bio naručio, neka mi izvoli g. Babukić odmah trideset exemplarah amo poslati, izmedju kojih mora jih biti 6 tvàrdom[2] koricom i pozlatjenim okrajkom svezano. Priporučujuć se Tvojoj gospoji majci spectabilisu (seniori et juniori) kao i Tvom g. bratu ostajem

U Bistrici dana 5. kolovoza 1840

Tvoj Stanko.

Gledaj da někakove novine dobimo, već nedělju danah ne dolazi ništa.

Babukiću sam juče poslao po mladom Wiesneru de Morgenstern — korekturu stražnjeg tabaka moga dělca. Pitaj ga odmah danas, *jeli je dobio list,* za da se tisak što bàrže preduzeti može.

19. *Bistrica 1. 12. 1840. Vraz nuka Rakovca, da bi u „Danici“ ili „Novinama“ opisao susret i razgovor Pogledićev s Mezzofantijem u Rimu; ujedno mu javlja, da još uvijek boluje.*

Dragi Dragošu!

Dospio nam je glas, da je gosp. opat Pogledić u Rimu s glasovitim se Mezzofantim ilirski razgovarao. Želja g. opata Krismanića kao i nas ostalih Bistričkih domorodacah jest: da bi Ti ovu stvar kod g. Poglědića razgovetno i obširno izpitao, te to isto u Danicu ili Novine metnuo, ako doizvoljenje[3] od reč. gospodina putnika dobieš, ako nedobieš, možeš razgovor priobćiti našemu obćinstvu bez da priložiš ime g. putnika, nego da kažeš *Ugledni jedan putnik iz Horvatske*“. Svět će pogodit, tko je i kako je. — Kako si mi Ti? Čuo sam da opet dobra se[4] uživlješ zdravlja. Drago mi je.

[1] u rkp.: Te.
[2] u rkp.: tvàrdim.
[3] u rkp.: doizvoljienje.
[4] u rkp.: si.

Zdrav mi bio. A kako ostalo milo i drago? Šta radi kuća Bojakovićeva[1]? Pozdravi mi svekoliko: malo i veliko; milo i drago. Što se mene tiče; ja sam ti uvěk *comme ça*. Možeš dakle već početi nazivati Vilu, da Ti pomaže na glibavom dugačkom putu od 40 spěvah. — Pozdravljam Tebe kao i Tvoga plemenitog gosp. brata, te ostajem — u Bistrici kod majke Božje d. 1. pros. god. 1840 —

Tvoj istiniti Stanko.

—

Spoļa: Gospodinu

Dragutinu Rakovcu

(p. n.)

u Zagrebu.

---

20. *Ļubļana 2. 5. 1841. Vraz javļa Rakovcu, da u Ļubļani opći s Prešernom i da mu se zdravļe malo popravilo, piše mu o putovańu ruskih slavista Sreznevskoga i Preissa, priopćuje, da će sâm pisati u „Danici" recenziju Korytkovih narodnih pjesama, pa napokon poručuje Gaju, da poradi starih rukopisa u Zadru potraži Schallera.*

U Ljubljani d: 2. svibnja g. 1841.

Dragi Dragane!

Ljubljana je rodno město *miškecah, dragecah* i *dagecah*. Eto Ti uzroka zašto se ja nemogu razstaviti s ovom varošju. Svaki dan poslě 5. satih polazim s pobratimom *Prešernim* šetnje, gdě se može puno viditi ovovàrstnih proizvodah prirode. Bio sam bolěstan, nu opet je dobro. Opet se je našo *hrnčjr* (Dr. Čuber), koj je moj stari črep pokàrpao. Nu oće-li još dugo opet dàržati neznam. Težko! Lonac, koj se toliko putah nosi na vodu te opet na vatru, mora edared poći po vragu! Streso sam opet groznicu, te sam veseo, kao da je i nije bilo. Jedan gàrčki poet kaže: Běda je učiteljica umětnosti i mudrosti. I mene ludo děte naučila je, da si već mudrujem praktički: „Ako nemožeš djavola skinuti s vrata, a to se Ti š njime pobrati", moja je poslovica. Pobratio sam se već š njime. Svako càrno priateljstvo kadkada omàrzne, nu, ipak je bolje, nego věkivěčno ili vavěčno nepriateljstvo. È! pa mahni s rukom.

[1] t. j. Kriegerova.

Napisao sam za Te već dugački učeni list, nu neće se mi da prepišujem. Nu doć će još u dobar čas!

Izmail[1] je otišo u Cělovac, odkuda mi je i pisao. Od ondě se je oddělio k Jarniku i u Zilsku dolinu odonud u Goricu. Jučer je došo professor Petrogradski Petar Prais amo. On je strogi filolog, izpitatelj carkvenoslavjanskog jezika i veliki privàrženac Kopitarev. On ga brani, gdě može; Unicuique suum. Prais piše rěčnik bugarskog narečja. Poć će od ovuda u Tàrst, iz Tàrsta u Dalmaciu, Càrnogoru, kroz Bosnu i Sàrbiu u Bugarsku, a iz Bugarske na Svetu goru. Dobar je čověk, nu bolji i draži je drug po momu sàrcu Izmail.

Kako si Ti, moj Dragane? kako Tvoj brat? i kako kuća od Demetrfy've prama sv. Gjuri na desno[2]? — Pozdravi | mi bratju Rakovce. Nu ne zaboravi! Pozdravi mi takojer krasnu, milu i dragu kuću na děsno. Ako bi udostojila (p. n.) gospoja kuća za me pitati: gdě sam i kako sam i šta radim? to Ti odgovori, kako najlěpše umiš: da sam ja u *Ljubljani*, gradu ilirskome; da sam kako tako, uvěk nestašan; te da se šetjem po ulicah i šetnjah Ljubljanskih, jědem žute narandže, gledam na krasne miškece itd. — A ja Tebe pitam, *golubcik!* gdě je (p. n.) gospoja kuća? kako je? i šta radi? — Odgovori mi, molim Te, odgovori, a to što bàrže. Moj adresse jest: An St. Vr. Abzugeben bei Hrrn Dr: Krobath zu Laibach. —

Danas je na čast novog ilirskog upravitelja Bar. Weingartena, koj je pokrovitelj i ljubitelj ilirskog jezika, u kasinu bal. I ja ću tamo biti.

Pozdravljam mojeg ljubeznog Užarevića i Babukića. Babukiću javi, neka od mojeg lista ne metje „onih rěčih o drugom svezku Koritkovih pěsamah u Danicu“, jerbo ću ja recenziu o njih pisati za Danicu. A nakon lista neka samo metne slova *St.* (razumi se, ako scěni za vrědno da se prime).

Priklopljeni list izvoli „Ottu u expedicii“ izručiti s naputkom, neka ga pošlje zajedno s novinami u Bistricu.

Naskorom će Gaj i čitaonica nekoje slavj. knjige od moje i Srezniewskoga strane kroz Leutzendorfa dobiti.

Izvoli Gaju kazati, ako nije već pošo u Dalmaciu, neka se u Zadru javi kod gospodina upravitelja *Barona Schallera*, koj imade mnogo starih rukopisa slavj. *Schaller* je rodom Štajerac Illir. Bio

[1] Sreznevskij.
[2] Kriegerova.

je u Dubrovniku kotarski kapetan, a sad je prestavljen (kako sam čuo) u Zadar. Neka se žuri, za da ga sěverjanci nepretěču te prekupe.

Stojte u ime Boga svikolici zdravi!

Vaš pobratim Stanko[1].

—

Spoļa:

A Monsieur

Dragutin Rakovac

(p. t.)

Bildgasse Dr. Krieger'sches Haus. à Agram.

---

21. ***Ludina 1. 10. 1843. Vraz opisuje, kako u Vukotinovića bezbrižno živi, hvali neku krasoticu, nuka Rakovca, da dođe on ili Užarević k ńima, te ga moli, da pazi na korekturu („Kola"), osobito na češke i poļske citate, koje će još pregledati Šulek; napokon ga potiče, da on i Užarević pišu Ludinčanima.***

Na Ludini d: 1. listopada 1843

Dragi Dragutine!

Što se nalazim ovdě, nisam ni pera umočio, kamo li da ti kakav članak pošljem. Pa kako da čověk ovdě šta piše, kako da na ***Ludini*** na šta pametnog pomisliti može? Ruke čověk ima ovdě samo da jěstvine k ustama nosi, a oči da *pebundruje*[2] krasotu nature. Mi ovdě uvěk jědemo sad grozdje, sad kruške sad opet Bog zna šta ne — ostalo vrěme potroši se koje čim bez da čověk znade kako je moglo tako bàrzo proći. Medju krasote nature spadaju i ovděšnje žene, vile od junačkoga pogleda — tanke i visoke kao jele — *[O. o.]* Mi smo se već ovih danah u okolici obazrěli, bili u gornjem i srědnjem gradu. U gornjem gradu ima pameti dostojnih *dugovanj'h*, pàrvo: gospodaric[a][3] od znamenite širine i dobrote, a drugo, za čim je rado pogledavalo i desno i lěvo oko moje, to je kći ove gospodarice, děvojka u 15 godini svojih prolětjah — u ostalom po rědkoj svojoj krasoti — prava věkoslava

---

[1] u dnu prve stranice lista: (P. n.) g. Dragutinu Rakovcu u Zagrebu.
[2] u dnu lista: Rěč za fotera [Užarevića].
[3] u rkp.: gospodaricu.

(Aloë), t. j. cvět od rědkoga cvěta. Da moj n—[1] nije u najlěpšem a to baš rědkom cvětu, ja bi se ponudio za vàrtljara ove ruže, ili ako bi mi to bilo zabranjeno, pretvorio bi se u lepira, pa doletjao na ta prekrasna usta. Nu taj cvět nije procvatio za me. Zato s Bogom, věkoslavo! — Sutra ćemo k Juriniću a kad jednom svàršim članak svoj — u Kutinu i možebiti čak u Gradišku. — Iz svega toga vidi se, da | ja ovdě dobro sědim kao bubreg u loju. I to je božja istina. Mi se ovdě veselimo, i želimo, da ili ti ili foter dojde, te bi s nama dělili veselje. Foteru kaži da ima ovdě prekrasnih ribah, štukah, šaranah, somovah i Bog zna čega ne. Neka dodje, mi ćemo ga častit što bolje; i ako nam dotlě nestane puranah i kopunah; po dvorištu se šetju još dva štroka. Lujo je kazao da ćemo ih čuvati za veliku silu kad foter dodje. Ako ili ti ili foter oće da dodje, a Vi pišite, da možemo poslati priliku po Vas.

Jeli se već tiskao 6. i 7. tabak? piši nam o tome, i pazi na korekturu, osobit[o][2] na česka i poljska citata. Jednu korekturu porad tih imenah dobit će g. *Šulek*.

Pozdravi fotera Demetra i ostalo družtvo od kavane. Pozdravi i gospodju Mudroslavu i gospodične Blagorodku[3] i sestru Mujca[4]. G. Mudroslavi R. kaži, da ja vàrlo žalim, što nisam mogo š njome govoriti poslědnje dane, nego da se nadam te će dati Bog, da nadoměstim moju nemarnost drugiput izvanrednom pozornoštju. Ja ću u Zagreb oko 15. t. m. — Medju tim ostanite zdravo!

Stanko.

NB: Šta se čuje iz Beča za reštauraciu? Lujo se vàrlo sàrdi, što mu nisi ništa pisao za konak, šta i kako? Nebudi lěn. A foter neka pošlje Luji od Supana 2 i 3 tabačić historičkih novellah. I on neka šta piše za Ludinčane, koji su željni listah kao ozebao sunca.

—

Spoļa: Gospodinu

Dragutinu Rakovcu

(plenissimo titulo)

Kod g. Dr:a Kriegera u Zagrebu.

u dugoj ulici.

[1] u dnu lista: Ključ od tog pismena stoji kod fotera.
[2] u rkp.: osobitu.
[3] Eugenija Kriegerova.
[4] Jozefina Kriegerova.

*

22. *Rijeka 7. 11. 1843. Vraz šaļe početak članka „Knjiženstvo Hàrvatah“ i javļa, da će u Vinodol i Seń.*

Dragi Drago.

Eto ti pàrvu stranu članka „Knjiženstvo Hàrvatah“. Molim te promotri sve i popravi, ako ima kakvih pogre[š]akah, jerbo ja neimam kad pročitat. Ostalo dobit ćeš iz Senja. Mi se baš spremamo na put u Vinodol i Senj, ako nas *Široko* neprilěpi putem na koju stěnu. Vàrlo lěpo ti pljuskaju talasi na obale ovdašnje. Ovdě je sve zdravo i mi smo zdravi. Bio je jučer někakav *Szabó* ovdě, a Rěčani su mu vikali: Viva il patriota indefesso!

S Bogom!

U Rěci d: 7. studenoga 1843.

Stanko.

Spoļa:

Sr. Wohlgeboren Herrn

Dragutin Rakovac

Secretair der kroatisch-slavonischen Landwirthschafts-Gesellschaft

Im Bureau der „Gesellschaft“. zu Agram.

---

23. *Beč 1. 8. 1845. Vraz preporučuje Rakovcu Miklošića, koji će doći u Zagreb, te ga moli, da ga upoznade s Kriegerovom obiteļu; ujedno mu javļa, da se sâm sprema u Zlatni Prag, odakle će preko Moravske u Požun ili Gradac.*

Beč d: 1. kolovoza 1845.

Dragi Drago!

Evo pred Tobom prijatelja, cenzora i bibliotekara Bečkog g. D^ra^ Miklošića — zelen naše gore list. Molim Te učini mu Ti ugodan čas njegovog bavljenja u Zagrebu, jerbo znam dobro, da će težko boljega u tom obziru čov'ka naći u Zagrebu. On će ljubav i trud Tvoj nagraditi na stvari našoj, jerbo on je ovdě *in rebus slavicis unicum oraculum*. Odvedi ga i u kuću Kriegerovu. Ja sam mu od one kuće i děvojakah mnogo pripovědao, i on vàrlo želi upoznati se s děvojkami — najpače s Linom (dakle budi bez brige). Nu ako bi možebiti bio Mikšić u Zagrebu i dohodio još tamo, a ti

onda sam izruči moj *billet* Lini[1] — bez da on ide tamo. — Prekosutra it ću parobrodom u Linac: iz Linca železnom cestom u Budějovice, a odonuda u Zlatni | Prag; pak ću ondě ostati dok se svetačno neotvori željezni put izmedju Praga i Beča. Po tom putu ću u Olomuc, Bàrn, i tuda obazrěvši se po Moravii opet u Beč, a iz Beča ili u Požun (si Deus omnipotens id est *sacculus* favebit (?), ili u protivnom slučaju natrag u Gradac. Jeli Vukotinović u Zagrebu? Odvedi Miklošića k njemu. Isto tako upoznaj ga s foterom i drugimi vrědniimi. Pozdravljajuć kuću Kriegerovu Eugeniu *Muca*[2] i Linu kao i ostalo meni milo i drago ostajem ovdě medju Švabi kukajući kao kukavica i previjući kao lastavica ja

Stanko Vraz
Ilir iz Štajera.

—

Spolja:

Gospodinu (p. n.)
Dragutinu Rakovcu
u
Zagrebu.

U pisarnici slavnog
hàrvatsko-slavonskog
gospodarskog družtva

—

Spolja na drugoj strani: Pozdravi mi i dragu svoju mamicu.

St. Vr.

[1] Pavlina, koja se kasnije udala za Mikšića.
[2] Jozefina.

Sitnice iz ilirskoga doba.

Priopćio Milivoj Šrepel.

U ovom prilogu počińem objelodańivati prigodni sitniž iz ilirskoga doba; ne treba ni spomińati, koliko može ovakov sitniž biti zanimļiv za kulturnu povjest, a držim, da bar neke sitnice ne će biti na odmet ni povjesti hrvatske kńiževnosti. Vrijednost su ovakovih sitnica već davno upoznali i priznali pisci kulturne povjesti na Zapadu, pa se zato onamo ovakove sitnarije ne samo marļivo sakupļaju nego i rado objelodańuju (često u vjernim faksimilima). Kako je značajna n. p. ona lepeza hrvatskih gospođa s neke zabave god. 1848 u našemu arheol. muzeju! Na pojedinim su listovima prikazani tipovi raznih ogranaka slavenskoga plemena u narodnoj nošńi. Gledalac i nehotice odmah pomišļa na slavenski kongres u Pragu i na Kukuļevićeve „Slavjanke“.

Ovdje priopćujem rukovet prigodnih pjesama, koje sam našao u ostavini Dragutina Rakovca. On je duže vremena bio desna ruka Gajeva u uređivańu novinâ, te mu je bilo lako, da ovakove sitnarije prikupi; bio je Rakovac i u tom poslu pčelica kao kasnije u sabirańu prirodninâ za narodni muzej. Podosta se ovakova sitniža nahodi i u ostavini Gajevoj, u kojoj sam našao pjesmicu „Presvětloj grofici Franji Draškovićki“, Mažuranićevu pjesmu „Blagoj sěni gospoje Juliane Gaj“ i Stoosovu „Tugu ilirskih vilah na grobu mnogopočitane domorodne gospoje Juliane udove Gaj“.

Šteta je, što za mnoge pjesme nije poznato, tko ih je spjevao; možda će se s vremenom za koju pouzdano saznati iz korespondencije, komu pripada. Nagađańa mogu biti vrlo različna.

Koliko mi je poznato, neke su od ovih prigodnicâ sačuvane tek u jednom primjerku, pa se tim ujedno opravdava, što ih ovdje objelodańujem. Bit će zgode, da se priopći i drugi sitniž ne samo u stihu nego i u prozi.

I.

Kolo.

Domorodni Mladići Zagrebački krasnom spolu na *Balu* dana *24. Veljače 1840* u gradjanskom strělištu obderžavanom [12°]:

Mlado s' mladim sa ljubavi itd. V. „Danicu ilirsku" 1840 p. 44.

U vigneti odozgo: Možni jesmo, ako mile
S nami složno misle vile,

s jedne strane: Jer njihovih očih zrake
Ljubavi su strěle jake;

odozdo: A tko da se suprotstavi
Silnoj moći od ljubavi?

s druge strane: Zato krasni spol što štiti,
Ništa neće uništiti!

Na „Redu plesanja prigodom *večernje zabave* po mladićih zagrebačkih *20. Veljače god. 1841* na gradjanskom strělištu dane"[1] [16°] ima na drugoj strani ova pjesmica:

Kao poskočna ova kola
Sjedinjuju oba spola —
Cile mladce i muževe,
Ovdi gospe, ondi děve:
Tako nek se i jedine
Sviuh sàrca, sviuh volje,
Da stupamo svedj na bolje,
Svedj na slavu domovine.

Na „Redu plesanja" [32°] (bez pobliže oznake) iz ilirskoga vremena nalazi se ova pjesmica:

Nut, měseca kad varh jasna
Nama svane zvězda krasna,
Sve ilirskoj u ljubavi
U složno se kolo stavi!
Jer narodnost dok nevaže,
Duša s dušom se nesla[ž]e.

---

[1] Za istu zabavu izašla je na listiću [8°] i poznata Vrazova pjesma:

Domorodkam

rodoljubivi mladići prigodom večernje zabave dana 20. Veljače god. 1841.

Zima s neba progovori itd. V. „Danicu ilirsku" 1841 p. 33, gdje je u 14. st. griješkom štampano: *blědi* mj. *bědi*.

K o l o

Zagrebačkih gradjanskih strělacah prigodom *otvorenja strělačke dvorane* dana *7. Rujna 1841* [8⁰].

Naše *Kolo* jest od sloge
Za bogate i uboge,
Ono nikog nezameće,
Kakvegod on bio sréće.

Naša sva su okružena:
Daska strělcem nastavljena,
Cěv od puške, šiba, zàrno
I srědište daske càrno.

Od okružja pako traki,
Znamo da su svi jednaki:
Takovo, a ne oholo
Mora biti naše *Kolo.*

Nitko stražnji, nitko pàrvi,
Kakvegod on bio kàrvi;
Jerbo kolo nit početka
Neimade, nit svàršetka. — —

Al srědište slavno naše,
Oko kog se *Kolo* paše,
Koje sve nas k sebi veže,
Oršić[1], *Ti si* — *Živi* kneže!

K. p. nar. ilir. tiskarna Dra Ljudevita Gaja u Zagrebu.

Visokorodjenoj gospodični grofici *Sidonii Erdödievoj*[2], kano kolovodkinji na narodnom balu u dvorani gradjansko-strělačkoga družtva u Zagrebu, kako takodjer i *ostalim gospodičnam* narodno kolo igrajućim dana *27. Sěčnja 1842*[3] [8⁰].

[Slika zvijezde danice i mjeseca].

Věst naravi nosi cvětje,
Kad joj siva pramalětje;

A kad sunce svanut mora,
Glas donosi rujna zora:

---

[1] Grof Juraj Oršić.

[2] V. „Danicu ilirsku“ 1842 p. 23 d.

[3] Za istu zabavu izišla je i pjesmica Vrazova pod natpisom:

Domorodci
u slavu gospojam Zagreba grada na večernjoj zabavi 27. Sěčnja 1842 [8⁰].
[Ilirski grb.]

Poznata je vaša mladost itd. Cfr. Vrazova „Děla“ 3, 97.

Zanimljiva je razlika u tekstu 4. strofe, koja glasi na listiću:

Pa vas rěčju pozdravljamo,
Kê oholi negovori,
Nego narod što ju dvori
I svedj věrno služi samo.

Naprotiv u „Dělima“ glasi jasnije i izrazitije:

Pa vas riečju pozdravljamo,
Koe *gospoda* negovore,
Nego oni, što ju dvore,
I svedj vierno služe samo.

Tako kada vi mladične
Roda našeg *Gospodične*
Naškim *Kolom* postupate,
Dika roda tada cvate.

Sunce naše dalko nije,
Gdě danica takva sije,
Kak je sèrdce *Sidonino*
Tebi věrno, domovino!

Cvati, cvati, *Cvětje* milo!
Ko si *Kolo* sastavilo,
Cvati, *Sido*, medj děvami,
Ko danica medj zvězdami!!!

---

[a] Slava lěpote[1].

Uspomenica za godinu 1843.

U Zagrebu.

---

[b] Tiskom kr. p. nar. tiskarne Dra. Ljudevita Gaja. [24⁰].

---

[c] Domorodkinjam od gradjanskoga strělačkoga družtva na svom *balu 23. Veljače 1843* obdàržanom posvetjena.

---

[1] Kad ti gledam oči jasne,
Žarkim plamom koje gore:
Malog boga tad opasne
Sàrce meni strěle more.

Kad ti pěnja slušam glase,
Čistim srebrom ki romone:
Tad mi sàrce razigra se
I u sto slastih rěku utone.

A kad *ovi*, dušo mila!
Blagi glasi zvone *naški:*
Mislim, da si rajska Vila,
[A] ja rob tvoj siromaški.

Eugenio Barac.

---

[2] Znao je Paris pastir mladi
Kakova ga čeka cěna,
Ako odsudio bude Ladi,
Najkrasnija da je žena.

Ipak bi mu težko izreći
Sud svoj samo medju trima:
Kak ću, jadan ja, u smeći
Sudit medju tolikima?

Jer su Lade sve sestrice,
To bi, Paris, odviš za te!
Evo vama jabučice!
Dělite si kako znate!

Mirko Bogović.

---

[1] V. „Danicu“ 1843 p. 36.

[3] Slava Vama děve mile,
Vi zvězdice neba jasna,
Koje kano rajske vile
Uzora ste pune krasna!

Ko što měsec uresiva
Noćju tihe pute svoje,
Kad světlostju vedrom siva
Kraseć neba perivoje;

Tako s Vaše Vi miline
Tog ste světa ures dragi,
Koga lěpost věk nemine,
Koj je srěće izvor blagi!

A. T. B. Brodjanin[1].

—

[4] Bog Vam do tri dike poda,
Što Vas diče, sestre roda!
Pàrva dika: lěpo tělo,
Sàrce dobro i veselo.

Druga dika: dar razuma,
Što se s sàrcem bratski sklada,
I bez bleska i bez šuma
Směrno, skàrbno kućom vlada.

A tretja je dika Vaša
(I lěpše nij moći steći),
Kad se od Vas može reći:
Svaka dušom, tělom naša!

T. Bl.[2]

—

[5] Složno, bratjo i sestrice,
Stare děco majke Slave!
Iz ljubavi bratske prave
Podajte si sad desnice!

U narodno svi stupimo
Blage od sloge kolo radi,
Praděd ovah tim navadi
Věrni uvěk ostanimo!

Te uvěke svi narodno
Trěba da se veselimo,
Domovini da činimo,
Što je vidět njoj ugodno.

Janko Car.

—

[6] Dva vilinska jasna oka
Učiniti što nemogu?
Hrelji[3] oteše mač od boka
A trěskove gromnom bogu.

Naškim sàrcem lěpotice
Tim kad plešu kolo naše,
Nek razvedri svaki lice,
I slaveć ih prazni čaše!

Ljudska sila da ukroti
I najjače (znamo) ljude;
Odolěti nu lěpoti
I bozi se zahman trude.

Dr. D. Demeter.

—

[1] Andrija Torkvat Brlić.
[2] Tomo Blažek.
[3] U dnu: Herkules.

[7] Hod'te u kolo, sestre mile!
Stup'te u kolo sloge naše,
Nek se s našim slože i vaše
K svemu dobru sklone sile.

Kad Vi k nama pristupite,
Tad će stostruk naše môći
Put vedrinah bàrže poći . . .
Dakle u kolo nekasnite!

Bělom danu sunce što je,
Měsec zvězde što su noći,
To za naše bit će moći
Vaša sàrca, o gospoje!

Dragutin Galac.

—

[8] Slavnog roda slavne Vile,
S kih nam danas rajsko cvětje
Zimu obratja u prolětje,
Uvěk srětne, zdrave bile!

Što ne uzmogu rati mučne,
Ni muža rěč uzhitjena,
To uzmogu oči žena'
I njih rěči srebrozvučne.

Zato opet Vi u slavi
K bratskoj slozi, k roda zori
(Što ga bratje boj zatvori)
Otvorite hram ljubavi!

Vladimir Hranilović.

—

[9] Naši prošli sni se u istinu,
O gospoje, ljubko pretvaraju,
Kad gledamo gdě Vam oči sjaju
U tom kolu sad za otačbinu.

Iz tudjinstva (ukupno ćutimo)
Da se narod krěpko prokopava,
Koe ga stisnu kano zmija lava,
Što nepazeć prolazi nje mimo.

I nadalje ko lav snagu trěba
Svukoliku da skupimo složno,
Pa će biti, bratjo i sestre! možno
I blagoslov pritegnuti s neba.

I. Kukuljević Sakcinski.

—

[10] Kad me jednom nětko upita,
Što mi jače sàrcem vlada?
Jeli Vaša lěta mlada
Il lěpota ponosita?

Ili Vaša běla lica,
Modre oči, zlatni vlasi?
Il vranilo, kim se krasi
Càrnokosa lěpotica?

Sve mi sàrca neprehini,
(Odgovorih) ako fali
Što mi najveć dušu pali:
Ljubav k rodu i domovini.

Dragutin bar. Kušljan.

[11] Kad hàrvatska bude děva
Domorodni ćutit žar,
I kad što joj naški pěva
Pěsnik, mio joj bude dar;

Kad zavlada njom žestina
Za domaći bolji věk,
I kad spozna kakva tmina
Narodu joj krije těk;

Tek tada će naši dvori
Stojat čvàrsto kano ljut[1],
I tek tad će tko se obori
K nebu opet uzet put.

Ivan Mažuranić.

—

[12] Jadan je rob, u tamnici
Tko ječi pun težkih rana',
Jer nesrětan on nevidi
Nikad světlost běla dana.

Jadan je rob, tko se klanja
Pred obrazom od svakoga.
Jer on neće nikad vidit
Niti raja niti Boga.

Nu blažen on, kog zarobi
Lěpost Vaša milostiva;
Zašto on o bělom danu,
Raju, Bogu barem sniva.

A. N. G.[2]

—

[13] Što je sunce, car na nebu
Zlatnim pramom svojih zraka'
Nebrojenom stadu zvězdah,
Kada běže u skut mraka; —

To su drugim lěpoticam —
U mladosti premalětju
Naše vedre děve i gospe,
Što se u kolu divno kretju.

Kako od sunca zastide se
I poblěde sve zvězdice,
Tako i od njih ugasiva
Svako drugo krasno lice.

L. I. Oriovčanin[3].

—

[14] Sve ste lěpe, mile i dične
I nad zorom rumenije,
Oj ružice suncu slične,
Kad Vas roda ljubav grije! —

[1] U dnu: Pećina.
[2] Antun Nemčić Gostovinski.
[3] Luka Ilić.

Tim ljuvenih srěd njedara'
Svedj njegujte ovo blago,
Koe u Vama sàrce stvara
Svim ugodno, milo i drago!

I u tanac, i u družbu
Nek Vas roda zvězde vode! —
To na lěpih vilah službu
Šlje slobodan — bez slobode.

R. Podgorski.

—

[15] Nevidim Vas, rajoslične!
Pa ste mi ipak usrěd gora'
Silom slike Vaše dične
Mojoj noći rujna zora.

Nevidim Vas, pa ste i meni
I angjeli i golubi,
Koje u noćnoj gorah sěni
Moja duša slavi i ljubi.

Ništ neznale za to u vîke
Od nesrěće, vile krotke!
Jer ste pune svake dike,
Jer ste věrne domorodke.

Ivan Tarnski.

—

[16] Jeli zora lica moga,
Jeli ruka, oko, noga,
Po čemu sam tebi mila?
Reče jednom moja Vila.

Nije, dušo! ures těla
S čim si sàrce meni otela;
Već tvog *duha ures* jasni
I tvog *sàrca dari* krasni.

Blago Vami na sve věke
Mojoj Vili slične seke!
Blago Vami, jer vlast živa,
Duha i sàrca věkom biva.

Ognj. Ostrožinski.

—

[17] Kad Vas vidim, lěpe mile!
U tom kolu u toj slavi,
Mněm da vidim divne Vile
Gdě igraju u dubravi.

A kad čujem rěč se lěvat
S ustiuh Vam našu zdravu,
Mněm da čujem s raja pěvat
Zbor angjelah božju slavu.

Dá, o družbo preljubezna!
Silno Vaše dike sjaju,
Da nijedno sàrce nezna,
Jel na zemlji il u raju.

Stanko Vraz.

—

[18] U veliko kolo oni',
Što od njih svak slavu poje,
Věk i men[e] sàrce goni
Da Vas slavim, o gospoje!

Od ljubavi plam sioni
Razigrava pàrsi moje,
Kad iz ustiuh Vam zazvoni
Rěč narodna, o gospoje!

Al ma duša suze roni,
Čim zapitam ovo dvoje:
Oće l' věk bit duh Vaš skloni
Nam i rodu, o gospoje?

Lj. Vukotinović.

—

[19] Domorodne divne Vile,
Ké ste nami zvězde jasne,
Hajte k slozi kano mile
Posestrime naše krasne.

Zavedite kolo ono,
U kom roda slike stoje,
Samo naprěd i smiono,
Da slavimo i mi svoje.

U narodnom kolu samo,
Moć je lovor slave steći:
Pohitite dakle ovamo
Tud je staza k našoj srěći!

Vladovit Zorac.

II.

Presvětloj grofici *Franji Draškovićki*[1] Trakoštjanskoj prigodom posětjenja narodne ilirske *tiskarne* dana *5. Ožujka 1838* domorodni duh ilirski [8°].

O parvi tiski ilirski,
Kih plamen sveti uzplodí,
Po vami da se rodi
Ilirom světao dan:

Ljudinstva tamni sudi
Nje bistru svěst neplaše,
Ter majke ilirske naše
Ljubavju věk gorí.

Poslujte u ognju većem,
Kad *gospa* k vam dolazi,
Ka parva ono upazí
Što mnogim krati san!

Tim, dragi tiski i mili,
S kih srěća nam se otvora,
Poslujte rado, 'er zora
Rumena vam zorí!

[1] Rođena bar. Kulmer, žena Janka Draškovića.

Slavjani Iliri

glasovitoj slavjanskoj umětnici na violini gospodični *Eleon. Neumannovoj* iz Petrograda, prigodom danoga u Zagrebu koncerta dana *25. Serpnja 1838.*[1] [4⁰.]

Činom jurve nedivlja se
Od Orfea i Tebana,
Koi čù *Tvoje* sladke glase,
Jasna diko svih Slavjána'!

Na visine, uzpet kamo
Najveći se od mužéva'
Jedva mogú, — jedna tamo
Slavianska dospì děva!

Grěh bi bilo poželiti,
Takve slasti věk da traju;
Jer nemože sličan biti
Ovaj život věčnom' raju. —

Zato Iliri neimadu
Ine želje osim ove:
Da u *Tvojem* rodnom gradu,
Koi se od Petra vělog zove,

Spomeneš se više krati'
Onog' města *Tvog* plemena,
Gdi će *Tvoje* věk cvětati
Umětnosti uspomena.

Tiskom k. priv. narodne ilirske tiskarne Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

[1] Na slavu

velečastnoga i visokoučenoga gospodina gospodina *Stěpana Moysesa*, slobodnih umětnostih i mudroljubja doktora, mudroljubja u kraljevskoj akademii zagrebskoj javnoga rednoga naučitelja, fakulteta filosofičkoga podstarešine, kao takodjer kraljevskoga centralnoga censora i knjigah pregledatelja, slavnih župániah zagrebske i križevačke sudbenoga stola prisědnika. Darovano prigodom njegovoga godovna od zahvalnih mudroljubja pèrve i druge godine slušateljah. U Zagrebu. Tiskom k. priv. ilir. nar. tiskarne Dra. Ljudevita Gaja. 1839. [4⁰].

[3] Nevenjivo věnac ćvate,
Koi zahvalnost vruća spleta,
Jer ga čisti *dusi* prate
Od ljubavi i milost sveta.

Dakle i mi sàrdác' ćute
U věnac *Ti* svismo mili,
Sve, što ona vruća žude,
U njega smo mi uvili.

Jer *Tva* ruka nama dosti,
Velika nam dobra dade,
Božje nauke od mudrosti,
Koji život blago sladê

Mudrosti, kâ u oblacih
Sunčanich sveto lěti,
Oživljući koje traci
Giblju se u sviuh světi'.

[1] Istoj je umjetnici u ovoj zgodi prikazana pjesma Ivana Trnskoga. V. I. Tàrnskoga „Piesme“ Zgb 1842 p. 58 „Eleonori Antunovnoj“, gdje je pjesma štampana s malim promjenama.

Da angjeli se opoje
K božansk[i]m okrěpe dělom,
I sunčane duše svoje
Hrane s ovom silom vrělom.

Da u světa skradnje kraje
Čověk sunčan vid načini
Tad u elizejske raje,
Luči izvor gdě 'e nevini.

[4] *Ti* nas učiš, što 'e sloboda,
I da 'e u njoj stopàrv krasan
Svět, da u njoj srěća roda,
Život krěpak, jak i glasan.

Da slobodno duša mora
Živit i vladati tělo,
Čista, kao u jutru zora
Osvětliti lice čělo.

Učiš, da naš um nalazi
Duhovah pramlětje milo,
Vodiš nas po onoj stazi,
Koja vodi u božje krilo.

Učiš krasnost nas presvetu,
Božanske ljubezni sile,
Da se naše duše spletu
Od pra-duše svezom mile.

Iz nebeskog čaraš dvora
Ti pra-sunca žare mile
U mladjane pàrsi, izvora
Božjeg oživljuješ sile.

Pàrsi šire se, i bije
U njih sàrce, silno, jako,
Jer živuće u njem klije
Dělo *Tvoje* krasno svako.

Rado bi se zahvalile
Duše naše, al gdě rěči?
Oči u suze se razlile,
I to hvale dar najveći.

Suze vrěle zahvalnosti,
Više dati *Ti* nemože
Naše sàrce od radosti; —
Daj ti drugo višnji Bože!

Na slavu

mnogo čestitoga i učenoga gospodina *Tome Gajdeka*, s. bisk. zag. misnika, narodnog učilišta selanskoga naučitelja, ondešnjeg kapelana, iskrenoga uvěk domorodca u znak svesardne ljubavi i štovanja prigodom svetkovanja godovine [4°].

Božanstvena, ah, Danice!
Neodvàrni sjajno lice.
Već poděli milos tvoju,
Da odkrijem želju moju.

Ilirio, majko krasna!
Evo svanu zora jasna,
Da se uzvise vrědni sini,
Koji prude domovini.

Al nemogu proslaviti
Take měrno počastiti,
Koji slavne svoje trude
Žàrtvovati rodu žude.

Zato *Tomo!* kruno blaga,
Jer si Ilirskog' kola snaga, —
Primi ljubav sarca moga,
Na dan milog' goda *Tvoga*.

Ja neželim tašto blago
Nek to bude, kom je drago,
Nit himbene světa časti;
Jer ta mogu sva propasti. —

Već da život *Tvoj* ko ruže
Cvate u zdravju, slavni muže!
Da mudrostju *Te* nakite
Bozi pravom — ino štite,

Ter da živiš roda slavi,
I vak stečeš *Ti* kinč pravi, —
Tad će u *Tebi* Slavska mati
Sliku věrnosti štovati.

I ja ću štovat ime *Tvoje*
Dokle struhnu kosti moje, —
Dok pojala bu ptičica
I dok sjala bu Danica;

Uvěk budem molio Otca,
Za *Te* pravog domorodca!
Da na korist slavnog roda
Život *Tebi* srětan poda.

Spěva Domorodac.

Tiskom kr. pr. nar. ilir. tiskarne Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu 1839.

Visokočastnomu gospodinu gospodinu *Ivanu Golešu*, sěminišta gerčko-katholičanskoga ravnitelju, slavne varmedjie srěmske sudbenoga stola prisědniku otcu najmiliemu prigodom uzvišenja na čast župnika kaštanskoga měseca Prosinca 1839 [4°].

Znatnog za nas časa zora žarna
Nut pokaza krasno svoje lice,
U kom slavoglasne lire žice,
Žude slavit Otca blagodarna.

Žude Otcu blagom nad sva ina,
Iskrene odkriti sàrca ćuti,
Kê nit časi, nit slučaji ljuti
Nit će moć utamnit zlobna tmina.

Ljubav neka sàrce grije *Tvoje*
Za rod Otče, kôm *Ti* věran budi,
I da mladež, — kako sama žudi, —
Ti uzgojiš umno majke svoje.

Nemoj mili naš prestati biti
Otac blagi vazda *Ti* on isti,
Koga žele naši dusi čisti
Dobra věčnom nježnostju ljubiti,

Kojom ćeš *Ti* lěpe jasne dane
Tvog' života kod nas sprovoditi,
I za čest *Tvog* roda vazda bditi,
Da tim božja luč krěpostih svane!!!

Miloš Badovinac.

Tiskom k. p. narodne ilirske tiskarne Dra. Ljudevita Gaja.

Tri pjesme o smrti Gajeve matere 1839 godine.

[Ivan Mažuranić[1]:]

[1] Blagoj sěni gospoje ***Juliane Gaj*** rodj. Kovač, preminuvše dne 18. Prosinca 1839. u 73. godini dobe svoje tugujući štovatelji. U Zagrebu [4⁰].

[3] Pošto na svět ti porodì
Plod i mlěkom svoim odgojì,
Věrno s bratjom svom da brodi
K svàrsi i vazda š njom da stoji;

Pošto ploda tvoga trude,
Dobra majko, vidjè u puku,
Kako iz tminah jedva žude
Da na sunčan zrak se izvuku:

Eto umireš! — al što padè
Iz ustih mi smetenie'? —
Ne, neumireš; jer nikade
Tko plod donì umro nije.

Dub, kojino put nebesah
Težeć bližnja polja obstire
I nanj plode svoje iztresa,
Nikad věku neumire;

[4] Čim u plodu živi svomu,
Koji ako kad i izgine,
Živi u polju širokomu,
S kog těraše zle godine.

Čezneš dakle a neumireš,
Měnjaš sliku a negineš;
Jer kroz plod se svoj prostireš
Za svedj živět, premda stineš.

Blažen, kom je dano otići
Tim načinom, koim ti odè!
Još blaženii, kom se u srići
Toli vrědne majke plode!

—

[1] Vidi Kukuljevićevu Bibl. p. 209 (br. 2363).

[Pavao Stoós[1]:]

[1] Tuga ilirskih vilah na grobu mnogopočitane domorodne gospoje *Juliane* udove *Gaj*, rodjene Kovač, u 73. dobe svoje godini dana 18. Prosinca 1839 preminuvše. U Zagrebu [4⁰].

[3] Kâ je bila odabrana,
Da porodi slavnog sina,
Koi će biti naša brana;
Da procvate domovina:

Koja rodi rodu diku,
Temelj sloge za nas Vile,
Da smo jedne u jeziku
Ko smo nĕgda jurve bile:

I ka (rimske jak gospoje)
Uvĕke jest govorila:
„*Za da živu domu, svoje,*
Da je sinke porodila".

One sada više nije;
Za njom tuže glasni zvoni,
Kimi sàrdce težko bije,
I još gorke suze roni.

Suze roni *Ljudevita*
Nježna sinka sàrce milo,
Ter još „gdĕ si majko!" pita
„Gdĕ si žitka moga krilo?"

„Gdĕ si ljubav, i jedina
Cĕlog moga slast života!
Gdĕ si svakog boljeg čina
Izvor pàrvi, i dragota?"

[4] Uz njeg plaču raztužene
Sestrice i bratac vĕrni;
I nam Vilam sàrdce vene
Jauk čujuć[i]m neizmĕrni.

Isti jurve se probudi
U lugovih slavulj mladi,
Ter se pojeć sgodi čudi,
I nad smàrtju gorkom jadi.

Domoljubnu majku žale
Jelice — i gorske hvoje,
Kud je ona nĕgda male
Vodit sinke znala svoje.

Ah, što više, na dalekom
Unuci i unučice
Šalju suze, kano rĕkom,
Na sve màrtve majke lice.

S Bogom dakle, s Bogom mila
S Bogom majko, koja rodu
Ilirskom si na čest bila
Po tvom žitku i po plodu.

Duh od čistih tvojih nedrih
Kog si med nas posadila, —
Živit će u dušah vedrih
Slavnog roda složnih Vilah.

—

[Duhovna mladež sĕmeništa zagrebskoga:]

[1] Suze nad smàrtju velecĕnjene i blagorodne gospoje *Juliane Gaj* rodj. Kovač, preminuvše dana 18. Prosinca 1839. u 73. dobe svoje godini u znak duboke žalosti lĕva domorodna duhovna mladež sĕmeništa zagrebskoga. U Zagrebu [4⁰].

[2] Gorka smàrti! ala si nemila,
Nemilos si nami učinila!

J. M.

[1] V. Kukuljevićevu Bibl. p. 225 (br. 2524).

[3] Vàrh prěstolja světa ovoga
Smàrt gospodi možnom vlasti,
Od nje luka silenoga
Sudjeno je svakom pasti.

Nit je moći, nit je sile,
Za nje sàrčbu ustaviti;
Nit je města, kamo strile
Mogle nebi nje dopriti.

Vaj! u tàmi toga udesa
Boginja jur pala i nama
Slavna Palas, blaga uresa,
U mudrosti mudros sama.

Al nij pala Njejna slava;
Veće u raj pretvorena.
Jasne zvězde nadvišava
I světom je raznešena.

Čim zasinu na tom světi,
Ljubav k rodu biše cvitna,
Mudros, kú ni moć izrěti,
Svete sloge grana kitna.

Svih krěpostih živa slika
Biše ona sama u sebi,
Slavnom rodu našem dika
Za spasenje dana iz nebi.

[4] Ah božice! uzvišeno
I neumàrlo ime tvoje
Vàrh nebesah uznešeno,
Tko da vrědno slavi i poje?

Ni Je moći izpěvati,
Nek Ju samo harnos slavi.
Čim nam *ures prebogati*
Věkom milos Tvoja ostavi.

Nut premudri Stvoritelju!
Svih uzrokah uzrok jedan.
Umàrlosti vladatelju!
Kom početak je nijedan.

Nedohitne tve milosti
Spusti zràke sgar s nebesi',
Sa njihovom da světlosti
Càrni od[a]r ov se uresi.

A Ti slavna Ilirah mati!
Ti izvoru naše srěće!
Čim Ti život smàrt uskrati
Gledaj věkom rajske svěće.

Ljubav naša Te sprovadja
U věčnosti nježno krilo,
Gdi Ti novo sunce izhadja
Gdi je ljubko blago i milo.

Gospoji *Marii Frisch*, parvoj pěvalici talianske opere u Odesi, k odlazku njezinom iz Zagreba dne 5. Sěčnja 1840[1] [8⁰].

> Ah, nemože opisat pero
> Slasti . . . .[2]
> *Frisch, u Sonambuli.*

Na tvog pěnja vitkih krilih
Blažena se duša ljulja.
Posestrimo draga milih
Càrnomorskih od slavulja'.

Sad kao Psycha zatravljena
Šaptješ drage u način;
Sad Medea prevarena
Běsniš, da nam sàrce stine.

[1] V. „Danicu ilirsku" 1840 p. 11 d.

[2] Na posebnoj kartici nahode se ove dvije kitice iz „Sonnambule" štampane zajedno s izvornikom: „A la Sonambula" [32⁰]:

Ah non giunge uman pensiero
Al contento ond' io son piena;
A' miei sensi io credo appena
Tu mi affida, o mio tesor.

Al zaman se hitrim perom
Pamet trudi izměriti —
Skladnu hvalu skladnom měrom,
Glas ku prosi viloviti;

Zato puštja trudno dilo,
I trěba joj već priznati:
Zlatokosa — tvoj glas — Vilo!
Da nemože opisati.

—

U Rakovčevoj ostavini nalazi se u rukopisu i ńemački prijevod ove pjesme. Rukopis potječe sav od Vrazove ruke, pa kako se na par mjesta nahode ispravci, vjerojatno je, da je prijevod priredio sàm Vraz. Prijevod glasi:

À Madame Frisch chanteuse de l' opera italienne à Odessa.

(Traduit d' ilirien).

Auf Deines Sanges leichten Schwingen
Wiegt selig sich die trunkne Seele,
Du holde Freundin, holde Schwester
Der Cärnomor'schen Philomele!

Du lispelst sehnsuchtsvoll wie Psyche
Die liebeskranke süsse Töne,
Bald rasest singend wie Medea
Mit herzerschütternde[m] Gestöne.

Doch fruchtlos müht die Fantasie sich
Mit dem Gefühl im steten Bunde,

- - - - -

Ah! mi abbraccia, e sempre insieme,
Sempre uniti in una speme
Della terra in cui viviamo
Ci formiamo — un ciel d'amor.

Ilirski s istimi rimami:

Ah nemože opisat pero
Slasti kôe sam napunjena;
Da me ljubi, nije siena,
Moje srieće mio izvor.

Ah moj brače! u svako vrieme
S tobom viernos vezat će me:
Sva nam zemlja u koj bivamo
Bit će samo — ljuven dvor.

Riječi ove posļedńe arije iz Bellinijeve „Sonnambule" preveo je Rakovac, a pjevala ih je već 5. travńa 1839 kontesa Sidonija Erdödyjeva na zabavi, koju je priredio grof Janko Drašković. Vidi „Danicu ilirsku" 1839 p. 63 d. U „Danici ilirskoj" 1840 p. 12 netko veli za prijevod, da nadilazi talijanski izvornik.

Ein würdig Lob in süssen Versen
Zu zollen Deinem Zaubermunde.

Ablassen muss sie vom Bestreben,
Und senken ach! die stolzen Schwingen,
Denn Deine Stimme, Goldgelockte,
Kann nimmer würdig sie besingen.

Zdravica

g. c. kr. komorniku i kr. punovlastniku savskih nižinah *Mirku Inkeju*[1] napita od članovah iste komisie. U Zagrebu 22. Ožujka 1840 [4⁰].

Hajd, gospodo dobre volje!
Sušit će se nizko polje,
Naš će posó srětan biti,
Kad će tako nas voditi
Punovlastnik čestni naš.

Nek se suši nizko polje,
Ali čašam nek bu bolje,
One neka se natoče
I zdravicom gàrla moče:
Bog poživi *Inkeja!*

Ljubav njegva k našem rodu
Satrět će nam svaku sgodu,
Ká bi mogla donět tminu
Za premilu domovinu,
Ka obljubi *Inkeja.*

Njegovog će věk imena
Ostat u nas uspomena;
Kamo prošo, kud hodio,
Kó da s nama uvěk bio
Nam nezabljiv *Inkej* naš!

---

[1] Na sedamdeseti dan rodjenja presvětloga gospodina grofa *Janka Draškovića* Trakoštjanskoga, Nj. c. k. i apostolskoga Veličanstva komornika i slavnoga reda sv. Stěpana kralja apostolskoga viteza, bivšega oberstara narodne konjaničke čete i. t. d., i. t. d. kanoti načelnika učenoga družtva ilirskoga, i usèrdnoga svedjer domorodca pobožni starinske krěposti štovaoci dana 20. Listopada 1840. U Zagrebu. K. p. ilir. nar. tiskarna Dra. Ljudevita Gaja. 1840 [4⁰].

[3] Dakle ti si zoro bila,
Koje vidi otac dragi
Pàrvim gledom lica mila,
I svog' žitja danak blagi!

Srětna zvězdo vàrh prostora,
Kuda jata sokolovah
Adrianskog' pàrši od mora
Karpatskieh put brěgovah.

Srětna! jer si s nebés slata,
Od ilirske sloge *glavi*
Za otvorit žitka vrata,
Da se rod naš š njom proslavi.

Blagi Otče! ki radosti
U tom dnevu zrok si naše,
Kano zaštit narodnosti,
Ká *Ti* uvěk sveta bjaše!

[1] O Mirku Inkeju Palinskom v. „Danicu ilirsku“ 1842 p. 23.

[4] Tko će izbrojit *Tvoja* děla,
Il' se mudri um *Tvoj* smatra,
Il' *Tvog'*, kojom duša vela
Za rod plamti, sàrdca vatra?

Kad bì vrěme, da se znoji
Silnim parip pod junakom,
Gdě broj naških četah stoji
Domorodnim pod barjakom;

Tada naprot dušmaninu
U Davora burnog slici,
Za osvetit domovinu,
Stao si s mačem u desnici:

A sad, kad si osědio,
Silen gnjev si i oholo
Gvoždje s perom zaměnio,
Da vilinsko vodiš kolo.

Věčnu slavu jur će, Kneže!
Kod Ilirah duh *Tvoj* stići,
Kog' sve više moći teže
Za naš mili rod podići.

Prie mačem, sada perom,
Rukom prije, mozgom sada
Dom *Tvoj* braniš većom měrom;
Jer ***rěč mudra*** — světom vlada.

[5] Um prostakah nedostiže,
Da se ovaj svět iz tmine
Samo ***krěpkom rěčju*** diže
Od světlosti u visine.

Kroz *rěč: „budi!"* tko neznade,
Da već nebo, zemlja, dàrvo,
I sve, što ov svět imade,
Dòbi bitje svoje pàrvo.

Kroz *rěč* Mojsia Faraonu
Otme porod kàrvi svoje, —
I u zemlju vodi onu,
Koju Bog mu obećó je.

Kroz *rěč* Isus i broj mali
Učenikah svět pretvore,
A kí nisu *rěči* znali,
Odu tmaste u ponore.

Rěč do puka ká odide,
Rano kasno sve nadvlada,
Ona obori robstva zide,
Sve verige razkomada.

Okrutnike ona kori,
Suze sužnjem da osuši,
Da na zemlji raj otvori,
Svedj nepravdu ona duši.

[6] I naš narod onda samo
Nezgodu će sbacit s vrata,
Kada rěči posluh damo,
Koja zove k bratu brata.

To da bude, pun savěta
Duh *Tvoj*, Kneže neumàrli!
Pomno traži, da moć sveta
Od ljubavi sve zagàrli.

Živi dakle Načelniče!
Živi, Kneže! lěta mnoga!
Živi roda zaštitniče,
Živi s tobom naša sloga!

A ti Vilo! bàrzo teci
Njemu želju našu javi,
I kud ideš, svagdě reci,
Nek se blagi dan taj slavi!

Pavao Stoós.

—

[7] Gdě je onaj, kojemu veselo
Sred nědarah sàrdašce nebije,
Kad ugleda ponosno i smělo
Dub čestiti kako těme vije,
Dub, koj poslě toli burah stoji,
Toli burah, koli listah broji?

Tako i pàrsi, *Janko*, nije *Tvoje*
Moglo otrovat sedamdeset lěta',
Kojih *Tebi* danas izteklo je
Usrěd toga poharana světa,
Toga světa, kojemu u grudi'
Od taštine plamti oganj hudi.

Cvětaj, cvětaj mnogo još godina',
Da pod sěnom čvàrstih tvojih hvoja'
Sěme dozrět vidi domovina,
Koje plod je blagog *Tvoga* znoja,
Blagog znoja, koj je veće cene,
Nego rěke kàrvi prolivene! . . .

Dr. Demeter.

—

[8] Kada su naši u věku prošastome itd.

I. Mažuranić[1].

S Bogom Zagrebu [16⁰].

Od ovud proći — s Bogom mi sad reći!
Ah! udes me pozvà u kraj daljni; —
Krasne mi ruke stražnji krat pružeći
Pridajte vašu milost mojoj srěći —
Nu s Bogom Vi — nu s Bogom Svi!

Odilazim — nu kô prošaste dane
Glas me priazni nek oveseli! —
Da tad' mi laglji rastanak postane,
Ljubav Vaša tad utěha prosvane! —
I s Bogom Vi — sad s Bogom Svi!

U Zagrebu 5. Pros. 1840. *Mara Frisch.*

---

[1] *1841.* Prigodom povratka iz Dalmacie D^ru. *Ljudevitu Gaju* u ime iskrenih narodnosti ilirske i njegovih prijateljah čestituje *Pavao Stoós.* U Zagrebu [4⁰][2].

[2] Sama misó, da bi Vile
Toli' južnih od Slavjana'
Jedno kolo sastavile
Nil' od samog Boga dana?

[1] V. Pjesme Ivana Mažuranića. Zgb 1895 p. 61—62. Razlika je u tekstu samo na dva mjesta: u izdańu 1840 u 10. stihu glasi *Kao,* a u 14.: i *slědit njihove* trage?

[2] V. „Danicu ilirsku“ 1841 p. 116.

A kû slavu nezasluži.
Pàrvi kamen koi položi,
Ter sve sile svoje pruži,
Da se isto kolo složi?

P. S.

[3] Iz Zagorja od prestara
Čeha, *Leha*, *Meha* grada[1]
Zvězdo! kôm se lěpa otvara
Svim ilirskim Vilam nada!

Srětno došla s puta *Tvoga*
Dalmatinskih od planinah,
Gdě Ilirah starih sloga
Biaše slava svih Slovinah!

Kano pčela prěko světa
Sad u íztok, sad k sěveru
Tàrčuć tražiš med od cvěta,
Kog Slavjanske pčele beru!

A sad, brašno od ružice
Da uživa domovina,
Još si odšó do košnice
Starodavnih Dalmatina'.

Da proučiš u izvoru
Snagu duše naših vila',
Adrianskom kih po moru
Kroz sav svět se rěč razlila

Tih nesrětnom hàrdjom biva,
Da brat brata svog ubija,
Da mu s munje oko siva
Jad, troglava kano zmija.

Ali dojt će zlatno vrěme,
Da izlěči naše rane,
I probit će tmine brěme,
Te nam jasno sunce svane.

Sunce sloge svih Ilirah,
Od ljubavi, od krěposti,
Od poštenja, pravde, mira,
Sunce prave narodnosti.

Svih Ilirah jedna duša,
Od Tebanskih vratah jača,
Tad jur rajsku slast pokuša,
Kad pogine zlobe kača.

Nesrětnica ta jedina
Našem rodu sjajnost prěti,
Da se naša otačbina
Jur, kó sunce, svud nesvěti:

[4] *Ljudevite!* tko necuti,
Kakve u sàrdcu nosiš brige,
Da si piše rod razsuti
Jedno ime u jedne knjige; —

Da obraza nesakriva
Brat pred bratom, seka sekom,
Kći pred majkom, kâ još živa
Nam je mila, i bude věkom:

Tko nećuti, da bez sloge
Nije za nas nigdi slave;
Tog nevode znanja noge,
Veće rozi vàrhu glave; —

[5] Slavjan Slavu jer izdaje,
Jer sin majku svoju duši,
Brat prot bratu jer ustaje,
Što ov zidje, on poruši.

Al' neboj se, *Ljudevite!*
Što ilirske vile stvore,
To jur sile jadovite
Nit od pakla neobore.

Ovih temelj nij' màrzenje,
Već sveslavnog ljubav roda:
Zato ničuć u življenje
Sve, što rade, nosi ploda.

---

[1] U dnu: Stari grad kod Krapine, odkud izišavši tri brata Česko, Leško, ili Poljsko i Meško (Moskovsko), ili Rusko vladanje utemeljiše, kako se to malo niže napominje.

O ta velik svět nje gleda
Od iztoka do zapada,
On propasti njima neda,
Dok što 'e pravo, u njem vlada.

Ta sveslavnog izvan móra,
Koje čitav svět nadstira,
Njima dost je i javora —
I Davorah — kod Ilira'.

Svi krasote ljubitelji,
Cěnu snage kî dokuče,
I svi sloge prijatelji
Sàrdce nose za nje vruće.

Iskren Horvat s Dubrovčanom,
I Slavonac s Dalmatinom,
Istrianac s Koruščanom,
Càrnogorac sa Sàrbljinom,

Žestok Kranjac sa Štajerom,
Podunavac sa Bačvanom,
Medjumurac istom měrom,
Kó i Srěmac s Banatjanom,

[6] Hercegovac sa Bošnjakom,
Albanez sa Bugarinom
Nje će branit dušom jakom,
Ak' ćeš rěčjom ili činom.

A još gdě su drugi sini,
Od slavjanske majke roji,
Kih horvatskoj u planini
Praotacah zibka stoji[1]?

Zar Slavjani svi po světu,
Kî se za svu majku brine,
Budu dali, da u cvětu
Sjajna *Slave* kći pogine;

Kći četvàrta majke stare
U ilirskoj slavnoj sviti,
Kâ porodi Rimu care
Za svět cěli predobiti: —

Kojoj duh kroz oči siva
Božanstvene od dragote,
A obrazom se proliva
Cělo carstvo od lěpote:

Kojoj plamti kàrvi vrilo
Slavskom vatrom u mišica',
Ter se još kroz lice milo
Smije mlěko i ružica:

Ka 'e kó jela u dubravi,
Kad ju mlado listje krije,
Ili liljan, kad gizdavi
Cvět pram nebu svoj razvije.

Pa bi ona sad, — kad s nova
Putem zrakah od *Danice*
Iz màrkline od věkovah
Nam ukazà svoje lice:

[7] Kâ nam cvate kano mlada
Pàrvog cvěta děvojčica,
Svih Slavjanah lěpa nada,
Svih Ilirah zaručnica: —

Pa bi ona sad opala,
Jakno zvězda s čista zraka,
A ilirska bi ostala
U životu pàrsa jaka? —

O to nikad nek nepane
Nit na misó, brajno, *Tebi*,
Da poštenju našem rane
Time gorke zadó nebi! —

Već se raduj nad děvicom
Od ilirsko-slavne kàrvi,
Kâ, da oživе, sa Danicom
Brinio si se *Tvojom* pàrvi.

Ona *Tebe* će za svoga
Uzkrěsnika věk priznati;
A kâ veća čest od *Tvoga*
Može *Ti* se roda dati?

[1] U dnu: Starodavno ustmeno predavanje jest kod Horvatah i drugih Slavjanah, da su se tri brata Čeh, Leh i Meh u Krapinskom gradu rodili, te se odande na tri strane světa razišli.

To je više nego krunu
Kojeg carstva zarobiti,
Il' sa zlatom kuću punu
Iz rúk srěće zadobiti:

Kruna trune, tati zlato
Često ugrabe; a nad svime
Věkom světu je poznato:
Samo činom slavno ime!

Pěsan[1]

gospodinu *Vatroslavu Lisinskomu* (Fuksu) pravah I. godine slušaocu, i prijatelju najmiliemu prigodom godovnoga dana 31. Sèrpnja 1841 u znak pobratimstva poklanja *Josip Sèrbanić*, Bilěžnik obćine Kraljevac [8⁰].

Kad tihi měsec za prolětne noći
S treptećim traci stanak moj okruži,
A spěvni slavulj sa větrići sdruži
Žubore svoje bližnjoj u samoći.

Někaka težnja na me sa svom moći
Nasèrne tada, sèrce mi raztuži,
Raztuži sèrce, i poziv mi pruži
U carne luge da ustanem poći;

Al kada hitrim ti pèrstima strune
Prebirat sědneš, i milenih vajah
U nje prelivat staneš ćuti pune:

Na sanje krilih sa tělesnog světa
Dižeš me istog u krajeve raja. —
Ah živi živi srětan mnoga lěta!

K. p. nar. ilir. tiskarna Dra Ljudevita Gaja u Zagrebu.

---

[1] Ljudevitu Gaju

prigodom obslužavanja godovnoga dana 25. Kolovoza 1841 spěva *Kolo ilirsko* na Psarjevom[2]. U Zagrebu. Tiskom k. p. tiskarne Franje Županа. 1841 [4⁰].

[2] Lěpa dušo, kâ u nas shodiš
Neumerla, čista i běla;
Ti od života dan izvodiš,
Věčna světlost Tva vesela
Neba 'e zraka, světa dika,
Plod višnjega sunca, i slika.

Gundulić.

---

[1] Jedan primjerak ovoga soneta na svili čuva se u arheol. muzeju u Zagrebu. U ostavini Dragutina Rakovca ima primjerak na papiru.
[2] V. „Gradu" 2, 221.

[3] *Ljudevite!* Ti si blago
Za nas pèrvi žèrtvovao,
Pèrvi sve, što ikad drago
Tebi biaše, rodu dao!

Na ognjištu domovine
Žarko plamti Tvoje zvanje,
Tamo slažeš sve Tve čine,
Sav imetak, sèrdce, znanje.

Ak' je koje plemenito,
Ak' je slavno dělo koje;
Takovo je stanovito
Poduzetje mudro Tvoje.

Pozvat braću jedne kèrvi,
Da se duhom tako slože,
Kako narod budu pèrvi,
Što se lěpšeg mislit može??

Kak smo pèrvi od starine,
Da smo duhom i desnicom
Sini slavne dědovine
Jaki sèrdcem, vedri licom!

[4] Da smo naši našem puku,
Da smo našoj braći naši,
To je, što na svaku muku
Poć Ilira već neplaši.

Ni j' pogèrda za rod pasti,
Već je gèrdo ga izdati,
Radi male koje časti
Mili narod svoj prodati.

Slab je, kojgod kod tudjine
Traži ponos bitja svoga;
Jer koj jezik ti ukine,
Što neg' sluga si onoga?

Broj — pèrvenstvo da nam daje
To tudjinam sèrdce tlači,
Odtud zlobe skèrb nastaje,
Ne bi l' svud mi bili jači!

Zato mnoge duhom slabe,
Pod propasti izlikami,
Na izdajstvo roda vabe,
Da ostave sebe sami!

Ilir rodom Ilir bude,
Kakogod se on sakrio,
Još dušmani onog' kude,
Koj bi rod svoj zataio.

Dakle nek je svaki, što je;
Tebi pako Zvězdo roda!
Neka rajski dusi goje
Srětnim tekom broj od goda!!!

III.

Čestitke Miška Jurišića od g. 1841—1847.

Svake hvale dostojnoj gospodi čitateljem narodnih ilirskih Novinah i Danice u Zagrebu čestita novu godinu *1841* Mihail Jurišić, raznositelj istih narodnih listovah [4°].

Svim Ilirom neka traja
Srěća lěta na mnogaja.

Kada drugi od spasenja
Svakojaka sad znamenja,
I trih kraljah zvězdu nose,
Ter na novo štogod prose:

U to pěvam i ja vrime,
Koj kroz mnoge jurve zime
Svih ilirskih vilah jake
Od spasenja nosim znake.

Nosim sjajnost od danice
Za povèrnut neba lice
Obćenitoj dědovini,
Svih Ilirah domovini:

Ovom *rěčju svih Ilira'*
Kad se lěto novo odpira,
Ja Vam želim, nek Vam traja
Srěća lěta na mnogaja!

Novolětnica [4⁰].

Nut Englez se diči sa svojim jezikom
I Francez sa svoje narodnosti slikom!
Svoje Němac ljubi podnarěčje svako,
(Jer svi negovore němački jednako)
Magjar svoje moći, sve žertvuje trude,
Da po svom jeziku on na glasu bude:
Čehi i Poljaci, žestok rod Slavjanski,
Kô takodjer vatren porod Talianski.
Šta nerade, da njim ono nepogine,
Što je pravi ures njihov od starine?
U to ime, kad se i kod nas užiže
Luč prosvete, kom se svaki puk podiže;
Ja sam svete iskre ilirske Danice
Nosio prěd vaše domorodno lice,
Ter se mojom službom narodno[m][1] ponosim,
I za srěću svih Ilirah Boga prosim!

U Zagrebu na 1. dan godine *1842*.

Miško Jurišić,
Ilirskih novinah raznositelj

K. p. ilir. nar. tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Miško Jurišić ilirski novinonoša na *koncu g. 1842*. (Pěsma za jedan mužki glas, sa sprovodjenjem zveke od škudah i cvancikah.) [4⁰].
Što j' god lětos svět uradio itd. V. Vrazova „Děla“ (G. i t.) 2, 122[2].

Svojim visokim zaštitnikom k novom lětu *1844* [8⁰].

Čověčanskog pokolenja
Navada je stanovita,
Da, kada se lěto měnja,
Svaki svome tad čestita.

I ja dakle — s novinami
Koi dolazim toli krati —
Želim da Bog dobro vami
Lětos bude svako dati.

[1] narodno.
[2] U izdańu 1842 razlika je u 4. stihu: Bio mraz, u 8.: Pa se poslom tim ponosih, u 10.: Na kraj došla jest godina, u 13.: Dobru čeljad, dobru dicu, u 15.: dar od neba, u 17.: Vama, u 19.: Te i, u 22.: I novi par od cipeljah, u 25.: Vama, u 26.: S veselima novinama.

Nek se umnoži vaše blago,
Dobra sréća nek vam cvěta,
I što vam je milo i drago,
Nek je zdravo sega lěta.

U dobrog se ufam Boga,
On će uslišat molbu moju,
Uzdèržat vas lěta mnoga
I podělit milost svoju.

Od vaše se pak dobrote
Za cělo je moć ufati;
Da ćete me godine ote
U milosti zadèržati.

Zaštitnici poštovani,
U hvalu ću vas dvoriti,
I lětos vam kó i lani
Dost' novostih donositi.

Najpokornii

Mihail Jurišić,

raznosilac nar. novinah.

Svojim visokim zaštitnikom k novom lětu *1845* [8°].

Opet jedno lěto pade
U prošastja more věčno —
I Bog dobri nama dade
Doživěti *novo* sréćno.

Ja neželim zla baš nikom';
Al' iz čista sàrca moga
Želim mojim za[š]titnikom
Zdravje, sréću, dobra mnoga.

Sebi želim ja množ raznih
Najugodni[i]h od novina',
I to najveć za nas važnih:
Kak' nam cvate Domovina; —

Kako naši vrědni ljudi
Věrno služe kralju i domu; —
Kako vlada sloga svudi: —
I ostala lěpa k tomu. —

Tiem novostim najprie ću
Steći *Vaše* trak milosti,
Ja nit druge sréće neću,
Jer sam s otom srětan dosti.

Najpokornii

Mihalj Jurišić,

raznosilac nar. novinah.

Svojim visokim zaštitnikom k novom lietu *1846* [8°].

Opet jedno neugodno lieto
U ponore prošastja se sruši,
A *novo* se ukazuje eto;
„Bit će bolje“, mislimo u duši.

Ufanje će prevarit mnogoga,
Koi u zraku palače si gradi,
Ma ne onog, koi moli u Boga
Dobro zdravje — pak marljivo radi.

Nu svakako svak' si bolje žudi,
Neg je bilo minulog godišta,
U kom biaše, ak' se oštro sudi,
Zalah dosti, . . . dobra — malo il' ništa.

I ja mojim zaštitnikom svima
Želim dare svake dobre srieće,
I nadam se, kad bi dobro njima,
Da se i s mene zaboravit neće. —

Mihailo Jurišić,
raznosilac narodnih novinah.

Čestitka visokim zaštitnikom k novom lietu *1847* [8°].

Šta se 'e Miško tako nakitio
Kan' da ide danas u svatove,
Čižme čiste kano ogledalo,
Bolji kaput, bolje čakširice,
Na kaputu dična ploča sjaje,
Riesi starca, bivšega vojnika.
Sja mu lice nieke nade puno,
Nješto mora da je u novinah? . . .
Tako misli malo i veliko,
Tako misli i staro i mlado,
Tako misli a i pravo misli. —
„Mâ gospodo, ja sam evo došo,
Da *vam* — buduć staro lěto minù;
Polag starog moga običaja,
Kako valja, k novome čestitam:
Bog *vam* dao, čestita gospodo,
I visoki moji zaštitnici!
Što si svaki od *vas* najveć želi;
Ali buduć da je srieća razna,
I svak čoviek drugčie ju tumača,
Svakom od *vas*, da po svojoj ćudi
Srietan bude, ja iz sàrca želim.
Sebi pako želim milost *vašu*,
Da mi bude, kó što do sad sklona.
Više kazat suvišno bi bilo,
Jer će, mislim, tajne moje želje
Sva gospoda, moji zaštitnici,
Sad, ak hoće, lasno pogoditi.

Miško Jurišić,
raznositelj narodnih novinah.

POZIV.

Od prvih dana svojega života držala je jugoslavenska akademija jednom od prijekih svojih dužnosti, da prione sabirati književne spomenike južnih Slavena i objelodanjivati ih u svojim izdanjima. To je ponukalo akademiju, da je počela štampati kritična izdanja „Starih pisaca hrvatskih“, od kojih je do sada izišla dvadeset i jedna knjiga, zato je pokrenula „Starine“, u koje slaže već godinama ponajpače gradju za sredovječnu rukopisnu književnost, a pored toga izdala je i nekoliko posebnih djela s istom svrhom. No akademija imade sama već podosta gradje i za novovječnu književnost, a uza to joj sve češće dolaze takovi prilozi s raznih strana, pa je zato akademija odlučila opet koraknuti naprijed i osnovala nov zbornik, u kojemu se objelodanjuju prilozi za povjest književnosti hrvatske u novom vijeku.

Četiri su stoljeća već prošla, što se štampaju hrvatske knjige, pa se je tako naslagalo mnogo gradje, koju treba da objelodanimo, ako želimo, da što prije dočekamo kritičnu povjest svoje knjige. Odmah u početku novoga vijeka nahodimo u povjesti svoje književne prosvjete duboke tragove talijanske kulture i susrećemo se s humanizmom, te je sasvim prirodno, što književnost onih strana progovara trima jezicima: hrvatskim, talijanskim i latinskim, dapače imade dosta književnika, koji pišu u sva tri jezika, a mnogo ih radi u dva. Povjest naše književnosti ostala bi nepotpuna, kad se historik ne bi osvrtao takodjer na talijanska i latinska djela naših književnika, te poradi toga akademija u svojem novom literarnohistorijskom zborniku priopćuje uporedo gradju za našu književnost svih triju jezika. Prilika je, da se u ovome zborniku prikuplja gradja za povjest književnosti počevši od konca XV. stoljeća sve do godine 1860, a akademija se najpače brine oko toga, da sabere što obilniju gradju za historiju ilirizma, koji je udario osnovu modernoj knjizi hrvatskoj.

Ovdje se štampaju manji izvorni sastavci starijih pisaca, koji se ne mogu objelodaniti u posebnoj knjizi, nadalje važnija književnička korespondencija i napokon razni prilozi, koji su podobni objasniti koju stranicu književne historije naše. Ovakova će gradja bez sumnje doći u dobar čas svakomu, koga zanima prošlost naše književne prosvjete.

Mnogo se ove gradje nahodi u javnim arhivima i knjižnicama, koja je akademiji dohodna, ali je za cijelo imade veoma mnogo i u privatnim rukama, — s toga akademija učtivo moli sve rodoljube, da joj priloge iz svojih knjižnica za ovaj zbornik ili sami točno prepišu ili pošalju, pa će ih akademija pregledati i prirediti za štampu. Akademija će rukopise što prije sa zahvalnošću povratiti njihovim vlasnicima, a voljna je i namiriti sve troškove, koji nastanu.

Kako je ovaj pothvat namijenjen ne samo koristi nauke nego i slavi naroda hrvatskoga, akademija se živo nada, da će se njezinu pozivu rado odazvati svi rodoljubi, koji bi joj ma kako mogli u tom poslu biti na ruku.

U ZAGREBU na koncu godine 1901.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

32101 077280418